Verm. Schr. No. 1344.

~~[illegible]~~ B.

R XVI 194

R
XVI. 194
R. 3782

162.

Liber rarior. impressus Argentinæ per industrium Joh. Priis Anno 1504. d. 15. Martii.

Verm. Lehr 194

Carol. Fried. Dingelstedt.
Constantia Fidesq Decet.
Halberstadii 1739.

Frater Jodocus Scheppeler Pater to berinckhusers
1550

Opera Joannis Pici: Mirandulę Comitis Concordie: litteraꝝ principis: nouissime accurate reuisa (addito generali sup omnibus memoratu dignis regesto) quarũcunqꝫ facultatũ professoribus tam iucunda q̃ proficua.

Ioannis Pici Mirandulæ vita: per Ioannem Franciscum Illustris principis Galeotti Pici Filium elegantissime conscripta.

Heptaplus de opere Sex dierum geneseos. FO. I.
Deprecatoria ad Deum elegiaco carmine. FO. XX.
Apologia tredecim quæstionum. FO. XXI.
Tractatus de ente & vno: cũ obiectioibus q̃busdã & rñsionibus FO. LXII.
Oratio quædam elegantissima. FO. LXXXIIII.
Aepistolæ plures Ioannis Pici Mirandulæ. & aliorꝝ famosorꝝ. FO. XCII.
Disputationum aduersus Astrologos libri duodecim. FO. CXV.
Testimonia eius vitæ & doctrinæ. In principio.
Cæcilij Cypriani episcopi Carthaginensis de ligno crucis Carmen. FO. I.

Hoc in volumine scribunt Epistolas hi viri clarissimi:

Ioannes Picus Mirandula
Io. Fran. Miran. Gal. comitis filius
Hermolaus barbarus.
Angelus politianus.
Frater Baptista carmelita.
Matheus bossus Veronensis.
Hieronymus donatus.
Robertus saluiatus.
Philippus beroaldus
Baptista guarinus
Christophorus landinus.
Alexander cortesius.
Bartholomeus fontius.
Marsilius ficinus:
Baccius vgolinus.
Iunianus maius parthenopeus
Hieronymus Emser.

Fessler.

Ex libris Joh. Andr. Werkmeisters.

BIBLIOTH: ACADEM: DORPAT:
4600.

HIERONIMVS Emser presbyter Ioanni Prus Argentino Ciui atq; Calcographo accuratissimo. S.P.D.

Conueniſti me nuper Ioannes amanti[ſ]ime rogitabundus: quatenus tibi: ex Ioānis Pici illustris olim Mirandulæ comitis ac [lit]terarum principis / elucubrationibus (quas ære conaris exprimere) summã eorum, c[ui]æ lectu iudicarem pulcriora rarioraq; excerperem: atq; in ordinem: siue regestum al[i]quod (vt vocant) redigerem: quo lectores cõfusa prolixitate perplexos / nouus inuita[ret] labor. atq; rerũ breuis (laconico more) annotatio: Ego vero tametsi hoc tempore, [in] valitudine litterario ocio minus sum idoneus: tibi nihilominus. Libenter & obsec[un]dabo & obsequar: tum q; honestum impri mis est tibi viro grandeuo atq; in ædendis [ad] cõem litterariæ Reipup. vtilitatem voluminibus: operam atq; ætatem oẽm consumenti: ferre suppetias: tum q; eũ librũ in manus susceperis: cuius ætas nostra: non dico præstantiorem: sed ne similem quidem vidit. Q uicquid em apud Veteres siue Iuniores oẽs Hebræos: Chaldæos: Arabes: Græcos: siue Latinos abstrusum diu latuit: homo ille tam in Heptaplo q; reliquis operibus adeo coegit: elucidauit: atq; ingenij sui altitudine propagauit: vt inter vetustos recens inter recẽtes vero videri possit antiquissimus. Accipe igitur mi Ioannes quem petisti laborem ab italis: quorum vetus imprimẽdi cura hodie friget: neglectum: daq; opam premendo palmam alijs eripiant. Id autem poteris eo consequi facilius: q; tibi sunt carectes ꝗs vel Nicostrata ipa laudare: aut Dedalus admirari queat Accedit ad hoc exemplar quod habes: non vulgare: siue (vt plerumq; fit) mendosum: sed Bononiẽse illud castigatissimũ: ex vero & primo mirandulanæ manus archetypo ꝓcusum: cuius potestatem mihi fecit doctissimus ille cõmunis noster amicus & benefactor Thomas wolphius iunior iuris pontificij insignibus decoratus: musarum sacerdos: et Ciceroni ana quadam facundia germanos omnes: nõ tam decorans q; exuperans. Tu vale atq; cõmuni vtilitati inserui: Mercede apud deum Op. Max. nõ cariturus: ex Argentina.

TETRASTICVM EIVSDEM

Crede mihi Lector Picana volumina scrutans
Facundus: Doctus: Religiosus eris.
Hæc tria si vili non præponenda monetę
Duxeris: infœlix iure putandus eris.

Elogia Autoris VD. fol. CXIIII. in editione Basileensi [illegible] Elogium
Ioannis Pici Mirandulæ & Pauli Sorbi.
fol. 216 in fine [illegible]
Lectiõe.

4- XVI B
2583
453048726

REGESTVM OMNIVM HVIVS VOLVMINIS OPVSCVLORVM

A

Abraam quando natus. xvij.
Abyssus. xi.
Abstracta & concreta differunt. lxiij.
Abrahę temporis error. clxiij.
Accidens quõ pendeat a subiecto. xlv.
Accidentium duplex subiectum. lvij.
Actiuã vitã phõ minime appetẽdã. ci.
Actiões p motũ & p lumẽ drñt. cxxxiij.
Actionẽ lucis tria faciũt efficacẽ. cxxxiij.
Adolescẽtes laudando proficere. lxxxxix
Aduersitas patienter toleranda. ciij.
Allegoricus sensus vnde. iij.
Alienas vires non iudicandas. lxxxiiij.
Alexander de Aristotele gloriatur. cix.
Alexandro vnde tãta fortuna. cxlviij.
Amicis in reletą cõgratulandũ. folio. iiij.
Amicitia phięsinis scdm pitagorã. lxxxvi
Amicos paucis rogandum. lxxxxvi.
Amicitiam nõ esse cãm scribendi. C.
Amor nostri fatuus. Cxviij.
Animalium in cælo figuræ. vij.
Anĩ celestes et hoĩm ex eodẽ subiecto. vij
Animi ad terram comparatio. ix.
Animus cui silis & quare circulus dr. x.
Animi virtus vnde. x.
Angelorum perfectio vnde. viij.
Angelorum imperfectio duplex. viij.
Angelos oĩbus rebus prefectos. ix.
Angelorꝝ oĩs cura ad homies spectat. ix.
Angelorum tres actiones. ix.
Angelos alios alijs præesse. ix.
Angeli exactu & potentia. xi.
Angelum non esse in loco. xxvi.
Angeli quomodo mouentur. xxix.
Angelorum creatio. xxxi.
Angelorum offitia. lxxxv.
Angeli politiani obitus. cxi.
Angelicæ Hierarhiæ distinctio. viij.
Animæ duplex ad infernũ descẽsus: xxix
Animarum conditio. Li.
Animæ quando creenrur. Li. (clix.
Annorꝝ mũdi vsq; ad nos vera cõputatõ
Anni ab Alexandro ad christum. clix.
Anni a diluuio ad christum. clxiij.
Anni a Mose ad christum. clxv
Anni principium rationabilius autumus
esset cq; ver. clxxxiij.
Anni principium. ccvi. & cxcvi
Anni solis & lunæ differunt. ccvi.
Anni supputatio. cxcv.
Apologeticographorꝝ cõe vitiũ. lxxxiij.
Aqua in tribus mundis. iiij.
Aquas non præcise congregatas. ix.
Aqua duo: terra vnum producit. xvij.
Arestoteles lector vocatus. xxij. (xxvi.
Articuli parisien. incorrecti & nõ curandi
Arriana hæresis. xxviij.
Arrij deceptio. xxxij.
Arrij heresis. lviij.
Aristotelis amor. ci.
Aristotelis instrumentum. cvi.
Aristotelis consumatio vnde. cxlvij.
Aristotelis amor. xxxx.
Assũptio nõ fit ĩter duas creaturas. xxxvi
Assũptio maioris difficultatis q; creatio
Assũptio differt ab ãnihilatõe. xlv (xlij.
Astrologia cęsarũ legibus ꝓhibita. cxvi.
Astrologia quare inuenta. cxvij.
Astrologorum fallatia. cxvij.
Astrologorꝝ mẽdatia a Pto. ꝛprobãt. cxxi
Astrologorꝝ inter se dissensio. cxxiij.
Et. cxci. & Clxxxij.
Astr ologorum error. cxxiij.
Astrologi Icaro cõpãt. cxxvi. (clxxxij
Astrologorꝝ contentio de regis fortuna.
Astrologos mẽtẽ nr̃am cęlo sbjcere. cliij.
Astrologos negasse fati necessitatẽ. clvi.
Astronomi errãt in tpm supputatõe. clxij.
Astrologorꝝ insania. clxxxij.
Astrologi discordant de dominatu planetarum super regiones. clxxxij.
Astrologi multas stellas pterire. clxxxvi.
Astrologorum argumentatio ad quinq;
capita reducitur. clxxxxix.
Astrologiã quare dęmones ꝓbarint. ccxij.
Astrologia cq; nociua. ccxij.
Astrologorꝝ Neotericorꝝ error. clxxxvij.
Astrologos sine dialectica deliraꝛ. clxxxix.
Astrolabia nouem palmorum. cxcv.
Aspectus quid sit. clxxi.
Aspectus vnde dicãtur. ccxi.
Attributa an distinguantur. xxvij.
Auspicationes inutiles. cxxi.
Augustini snĩa de astrologis. cxxvij.

B

Baptismi virtus. xix.
Balborum prouerbium. xxiiij.
Barbarismus. xcv.
Bestijs quomodo seruimus. xi.

Berengarij confessio de sacramento.xliiij.
Beneficiū præstat qui abstinet iniuria.xcvi.
Breuitas vitæ.cv.
Bellorum causæ.cxlv.
Bigami promotio.xxxi.
Binarius numerus malus.xxxix.
Bonum & ens an sint conuertibilia.lxvi.
Bonum multiforme.lxvi.
Boni tres conditiones.lxvi.
Bonū & malū quare cōtraria dicunt.lxxi.
Bonos plures habere detrectores q̄ malos.lxxxvij.
Bonū nullū q̄ non contingat abuti.cxix.
Brutorum tria genera.xij.

C

Carmina aurea quis fecerit.I.
Charitatis fundamentum.xiij.
Causa secūda sine pria nihil agit.xiiij.
Cabala quid sit.xxiij.
Cabalę pars scientia est.xxxiij.
Cardinales quē locum habeant.xl.
Canonisatis & damnatis ab ecclesia quō credendum sit.lv.
Calor cælestis qualitates gignit..cxxix.
Calor cælestis metheorologicorū cā.cxxix
Caloris intentōem tria faciunt.cxxxij.
Cancer quare lunæ domus.ccij.
Creationis liber nō omnibus legendus.I.
Cælum empyrreum.vi.
Cælestia quid inferioribus influant.vij.
Cælestes orbes obedientes.vij.
Cælo non nimium attribuendum.vij.
Cælum quare antiqui testantur.xiij.
Cælum quomodo agit per motum.cxxix
Cælum quomodo agit per lucem.cxxix.
Cælum non viuere quia vegetat.cxxx.
Credendi rationes.lvi.
Clementis error.lij.
Cherub nodus primarū mentiū.lxxxij.
Cędēdis luna decrescens prodest.cxxxvij
Christallinum cælum.vi.
Circeę fabulæ vnde.xi.
Christi passionis misteryum absconditissimum est.xij.
Christus mediator.xiij.
Christus solus saluator.xiij.
Christus quando apparuit.xvij.
Christianus non est qui hæresim non purgat in eo suspectam.xxi.
Christus angelos docet.xxix.
Chiliastæ hæretici.lij.
Christiani fœlicitas.lxxxxi.
Christi genitura.clxvi.
Corporum cælestium duę operatiōes.vij.
Corpus pars & corpus totum.xlvi.
Corporę nr̄orę damna cælū nō facit.cxliij
Corporę septem partes.ccij.
Copulationis quindecim gradus.xiij.
Concordiā Platonis & Aristotelis plures tentarunt.xxij.
Color quomodo est in corpore.xliij.
Consecrationis verba quō accipiant.lviij.
Controuersia de ente & vno.lxij.
Concreta & abstracta differunt.lxiij.
Concreta non predicant de abstractis.lxiij
Comœdiæ.xcviij.
Consuetudinis vis in verbo vide Portētosum.cxlviij.
Concilium Constantien. ecclesiæ pacem reddit.dviij.
Coniunctionum magnarę opinio.clx.
Coniunctio similis Mahometi quæ nullā legem fecit.clxvi.
Conceptui plus datur q̄ geniturę.clxxxi.

D

Dedothemorion quid sit.clxxx.
Diuinationes varię nō æque rīdent.
Dierum infortunatorū duplex cā.cxxxvi.
Disputantibus conuenit magis negare q̄ concedere.cxlviij.
Diuinas mentes non esse causas inferiorū mentium.clv.
Distantia Mercurij a sole.cxcv.
Diluuium quando fuerit.cxcvij.
Domuum diuisiones.cxc.iiij.
Doctus nō pōt eē qui se doctū credit.xxij.
Doctorę cōsuetudo nihil illectum p̄terire.
Dogmata noua.lxxij.fol'.xxij. (xxij
Doctores de dictis suis met dubitare.xxx.
Deum saraceni Circulū vocant.viij.
Deus inest creaturis dupliciter.xxxv.
Dei ꝑprię appellatōes vnū & bonū.lxiij
Dei simplicitas.lxiiij.
Deus quomodo est omnia.lxiiij.
Deus quomodo est super omnia.lxiiij.
Deus a nobis cognosci non potest.lxiiij.
Deum quem dixerint antiqui.lxiiij.
Deo nulla cōuenit appellatio noīm.lxiiij.
Dei vnitas.lxiiij.
De deo plato et aristoteles nō dissētiūt.lxv
Deo silentium laus.lxv.
Dei vnitatē quō imitari possumus.lxvi.
Deū esse in prædicamento.lxvij.
Deus pura existentia.lxx.
Deus similis vnitati.lxxi.
Deum non posse diffiniri.lxxi.
Deo quomodo prædicata cōueniāt.lxxxij
Deus innominabilis.lxxxij.
Deus terminus.lxxxiij.
Descensus christi scd'm Durādum.xxix.
Deberi capitur dupliciter.xxxij. folio.i.
Diuinitatis secreta Ioannes quare reuelauit
Dies solis dies domini.xviij.
Die scd'a q̄re nō dictū q̄m bonū.xix.
Disputantium lucrum est vinci.xxij.
Discordatio doctorum.xxx. (xxxviij.
Diuinitatē christi quō scire possumus
Disputatōes publice si conducant.lxxxvij
Disputādo victus lucrum facit.lxxxviij.
Drīna īter veteres & nouos scriptores.cvij.
Dicere q̄ audire vera iocundius.cvij.
Dubia in meliorem partem accipere.xxij.

E

Ebionitarum hæresis.folio.j.
Ecclesiæ quomodo credendum.li.
Effectus descensus christi.xxix.
Elemosinæ & orationis virtus.xci.
Ens capitur dupliciter.lxiij.
Entis diuisio in substam & accidens.lxiij.
Ens per accidens triplex.lxvij.
Ens per essentiam.lxx.
Ens in potentia non est ens.lxxxi.
Ephesina synodus.lv.
Esse vbiq̄ quō deo cōuenit a cęteris.xxvi.
Esse in loco dupliciter.xxvij.
Esse & possibile esse differūt.xlij.
Essentia de existentia differunt.lxx.
Esse pro existentia.lxx.
Esse reꝝ creatarę nō esse ens.lxxvij.
Estates quare nō oēs equales.cxxxv.
Euangelij certitudo.xci.
Euangeliū primus scripsit Matheus.fo.j.
Exaltationes vnde.ccxij.

F

Fatum quomodo accipitur.cli.
Facierum diuisiones.cciij.
Fœlicitatem huius mundi & eternam non a stellarum imaginibus sed a christo conquerendum.vij.
Fœlicitas humana.xiij.
Fœlicitas duplex.xiij.
Fœlicitatis descriptio.lxv.
Fœlicitatis gradus in singulis rebus.xv.
Eœlicitates capaces quæ sunt.v.
Fœlicitatis similitudo.v.
Fœlicitati quō appropinquandum.lxvi.
Firmamentum legem figurat.xix.
Finitum aliquid dicī dupliciter.xxvi
Fidem titubat scriptura fallente.xxx
Fides quibus scripturis danda sit.xxxi.
Fideles sufficit in genere credere.xxxv.
Eides quo sit meritoria.lvij.
Formas materiales aquis comparat.v.
Fortunato nō ꝑdest consilium.cxxi.
Fortunę hoīm ab alijs dependentes.cxxiij
Fortuitas res a cælo non esse.cxlix.
Fortuita q̄ dicantur fortunæ definitio.cl.
Fuga maiorum oratio ad deum.ciij.
Futura nō posse ꝑuideri ab astrologis.cxvi
Futura p̄dicūt dūtaxat mīme afflati.cxxi.
Futura predicentium tria necessaria.cxcij.

G

Genethliaci qui sint.cxv.
Genitura nemini licet iudicare.cxix.
Geniturę horam esse ambiguam.cxcij.
Gnomonis inuentor.ccix.

H

Hæreticum non cito iudicandum.xxv.
Hebræorum litteræ.ciij.
Herbam porrige.cxi.
Hæreticum quid faciat.lij.
Hæretici nonnulli sancti.lij.
Heptapli cōmendatio.iij.
Heptaplū eruditis dūtaxat legendum.iij.
Hæreticū nō esse q̄d est cōtra doctorē.xxx
Hæresum multarum occasio.xxxij.
Hyades.cxc.
Homo tā diu deficit q̄ diu nō ꝑficit.xcvi.
Homo inferiorum / hominis vero, christus absoluta consumatio est.v.
Honores honesti nō sunt refutandi.xi.
Homo maxime animus est.C.
Homo ibiq̄ nascitur.cxxxvi.
Homo in quo similitudo sit dei.xij.
Homo oīm mundorę colligatio.xij.
Homo proprijs viribus non potest deo coniungi.xv.
Hominum anxietas.xc.
Homini preuaricanti nulla amplius obediunt creata.xiij.

Homerica catena.xi.
Hora fatalis rerum.clxxx.
Hũana natura ſine deo nihil ꝙcꝫ põt.xiiij.
Hũanitati chriſti nõ dabitur latria.xxxiiij.
Humanitas quę in deo eſt.xlij.

I

Idem ſpiritus non põt moueri diuerſis motibus.xxix.
Idearum opinio.lxviij.
Idem eſſe amplecti omnia & nihil.cvi.
Imagines ſignorum apud antiquos nõ eſſe obſeruatas.cxcij.
Impreſſiones methauro logicæ ſtellis comparantur.v.
Imaginum adoratio ſcdm Thomã.xxxiiij
Imaginũ adoratio ad ꝓthothypon ꝓuenit
Impfecto in rebus duplex.lxiiij. (xxxv.
Imagines variæ in eodem loco.cxci.
Ignis in tribus mundis quõ reperiatur.ij.
Intelligentiam amor conſequitur.viij.
Intellectus & intelligibile quare magis fiũt vnum ꝙꝫ materia & forma.viij.
Intellectum noſtrũ diuinus illuſtrat.x. (xlvi
Intellectus hũanus vltimus in ſua natura
Intellectus quõ ad exercitiũ dependet.lvi.
Intellectus diuinus angelicus & humanus quomodo differunt.lix.
Infœcundam mentem deus odit.xxij.
Infernus duplex.xxix.
Interficere ſe ipm quando licet.xxxi.
Intimare per circũinceſſionem.xxxv
Incognita poſſe amari.lxxxiij.
Inſtrumẽta Ariſtotelis.cvi.
Ioannes Saxonienſis irridetur.clxxxvij.
Irrationales vires beſtijs comparantur.xi.
Iſrahelitę veram coluerunt religionẽ.xviij
Iterum arguitur pro parte appoſita.xlvij.
Iudaicę gentis priuilegium.xvi.
Iudæi ſigna cæli non timent.xvi.
Iuſtinianus quantũ odiuit aſtrologos.cxx.
Iudæi pulſi ex hiſpania.clxiiij
Iudicia annorum non conueniũt.clxxxiij.

L

Laudari falſo volumus.lxvij.
Lactãtius de efficacia verborum ſacrę ſcripturę.lxxxxiij.
Laudem amicorum a philoſopho non detrectandum.lxxxxvij.
Lex Moſayca.xvi.
Lex dei iudæis peculiaris.xvij.
Legis perfectio chriſtus eſt.xix.
Libri cabalæ ad latinos peruenerunt.xxiiij.
Libri autoribus falſo inſcripti.cxvij.
Et.cxci.
Loycæ neceſſitas.lxij.
Locorum proprietates vnde.ccxij.
Lux oẽs virtutes de cælo ad nos vehit.vij.
Luna an radios ſuſcipiat aliorum planetarum.cxxxiiij.
Lunę coniunctio cum reliquis ſyderibus infortunata eſt.cxxxiiij.
Lunę operationes.cxxxvij.
Lucis dignitas.cxlv.
Luminarium defectus.ccxij.

M

Magia duplex.xxiij.
Magiæ auctores.xxiij.
Magus perſicum & ſapientũ noĩa.xxxviij
Martirium triplex.liij.
Malorum non eſſe cauſam efficientem lxvi.
Malum nihil eſſe.lxxiij.
Malum non habere quidditatem.lxxx
Magiæ bona & mala diuerſitas.lxxxix.
Materni ignorantia.clxxv.
Magia vnde & quid.ccxij.
Meſſias quare iudæis nõ fuerat ſaluti.xvij
Mediocritas quando non eſt deſideranda.xxij.
Meditationum fructus.cxij.
Medicina ſuperſtitioſa vnde.ccxij.
Miracula Chriſti.lviij.
Mineralium cauſa cælum.cxxix.
Miracula a cælo non euenire.clvi.
Morum varietas vnde.cxxxvij.
Motus verus & medius.clxi.
Moſayca ſcriptura vera mundi imago eſt.iij.
Moſes quare agentem & materiam cælũ & terram vocauerit.v.
Moſes quando natus.xvij.
Moſeos liber omnem diuinã & humanã ſapientiam complectitur.xix.
Moſes ĩ tota domo dei fidelis:xix. (xxiij:
Moſem ſecretiora ꝙꝫ edidit a deo accepiſſe
Moſem preter pentatecum ſecretam adeo doctrinam hauſiſſe.lxxxix.
Moſes excellentia doctrina & ſapientia.j.
Moſes quare popularis & rudis appeat.j.
Mundos tres in tabernacula Moſis exprimi.ij.
Mundos tres vnum eſſe mundum atꝙ ꝙd in vno eſt in ſingulis deprehendi.ij.
Mundus quilibet decem habet quaſi ſphęras cæleſtes.ij.
Mundorum mutuam continentiam ſacræ teſtantur litterę.iij.
Mundi elementaris expoſitio.iiij.
Mundi cæleſtis expoſitio.v.
Mundi ſupercæleſtis expoſitio.viij.
Mundorum peculiares leges.xi.
Mutatio ſtudeorum recreat.cx.
Mundi genitura.clxiij.

N

Naturali philoſophię inutiles.xxvij.
Natura duplex in homine.lxxxvi.
Nauticorum obſeruatio.cxxxvi.
Negligentię peccatum.lvij.
Nominum virtus.xl.
Numeri natura & proprietas.viij.
Numerorum ad deum collatio.viij.
Numerorum virtus.xxxix.
Numeri virtutem ſacra ſcriptura teſtatur.xxxix.

O

Oblatam occaſionem non eſſe procraſtinãdam.ci.
Occeanus quare a quibuſdam dicitur pr deorum & hominum.vi.
Oculos multis modis falli poſſe.cxcv.
Opinamur pluraqꝫ ſcimus.x.
Operatio ſex dierum an ſucceſſiua vel momentanea fuerit.xxxi.
Oppoſitio entis & vnius.lxvi.
Orbium diſputatio.clviij.
Origenis querelonia.j.
Originẽ damnaſſe methodius penituit.l.
Origænis verba.l.
Origenis errores.l.
Origenes comparatur adamanti.liij.
Origenes leonidis martiris filius.lv.
Origenem nõ eſſe damnatum ab eccleſia quinquageſimo quinto.
Oratoris & philoſophi diuerſitas.lxxxxiij

P

Parmenidem platonis dialecticã dũtaxat docere.lxij.
Parmenidi falſo impoſitum quod opinatus ſit omnia eſſe vnum.lxiij.
Placendum non eſſe quibus virtus diſplicet.ciij.
Planetarum anni.cxxv.
Planetarum latitudo.cxxv.
Planetę ſe inuicem non ledunt.clxxi.
Planetarum exaltationes.clxxvi.
Planetarum colores.cciij.
Planetarum domus ſecundum Ptholomæum.ccij.
Planetarum natura vnde ſit ſumpta. ducẽteſimo vndecimo.
Planetarum ad nonam ſphęram ſupputatio.clxxxiij.
Platonis opinio de cauſis naturaliter agentibus.iij.
Planetas habere ſenſum ſtupidum ſecundum Pithagoram.v.
Planetarum omnis virtus in ſole collecta exiſtit.vi.
Planetę quare non omnes enumerantur in libro Geneſis.vij.
Planetarum mutua atꝙ myſtica affinitas.vij.
Peccatorum duplex reſpectus.xxxiij.
Peccatum mortale malum finitum.xxxij.
Peccatum mortale dupliciter.xxxij.
Peccatum finitur dupliciter.xxxiij.
Peccatores non quietari in voluptatibus: cxiij.
Preſcientia dei non tollit libertatem noſtram.cli.
Philoſophi non ſemper philoſophi.cxviij
Philoſophia.lxxxvi.
Philoſophorum noſtrorum barbaries excuſatur.xciij.
Philoſophorum inſania.lxv.
Philoſophorum mos abſcondendi myſteria.xxiij.
Philoſophantium mores.ci.
Philoſophia humana nocet quia inflat. lxxxiiij.
Philoſophię nouum genus.xxij.
Philoſophia mortis contemplatio.lxxxvi
Philoſophię theſauros in Moſis libris eſſe abſconditos.iij.
Philoſophia a Barbaris ad Græcos et a Grecis ad Chriſtos peruenit.xxij.
Philoſophię lucrũ eſt mente purgare.C.
Prophętas non eſſe ex aſtris.cxxij.

Q

Qualitates elementares non esse a signis clxxvi.
Qualitates elementares per aquam significantur.iiij.
Qualitates elementares non sunt formę substantiales eorundem vt credidit.v.

R

Radiorum mixtura nouam vim generat cxxxiiij.
Res diuinas phī sub pabolis tradiderunt.j.
Res quō ducūt nos ī dei admiratōem.lxvi
Religionem astrologi ex astris esse asserūt. cxxiij.
Rota nigidiana.cxxix.

S

Samuel si fuerit sacerdos.xxx.
Sanguis christi effusus & assumptus.xlvi.
Sacrę lectionis vtilitas.xci
Sabatum esse feriandum.cxxiij.
Sensus quare animantibus datus sit.xl.
Septuaginta hæbręorum doctores.xl.
Sensus Biblię quadruplex.xli.
Secunda probatio correlaria.liiij.
Sensus in sanguine.cxiij.
Sphærę celestes an agāt in nos calore.cxxx
Stellę sub terram mersę si possint aliquid in nos.cxxxiiij.
Septennario nūero natura sæpe vtit.cxlij.
Spheras duas nō posse stare.clxxxvij.
Seminis susceptionem veteres non docuisse.cxciij.
Scripturę sacrę virtus.iij. cxxx.
Spiritus medius inter corpus & animam
Syderum quantitas.cxxxiij.
Siderę numerum esse incertum.clxxxvi.
Signorę & planetarum affinitas.ccxij:
Signorum proprietas vnde.cxci.
Signorum non esse alia masculina alia fœminina.clxxvij
Signa īmobilia ī octaua sphæra.clxxxvij
Signa viribus eē distincta non dū constare clxxxvij.
Sol christi imago.xvij.
Sortilegium per funes.cxij.
Scola hebręorum.xli.
Solis situs.clxxxix.
Supposita deus pōt oēm creaturā.xxxvi
Substātia finit multipliciter.lxix.
Supstitiōes ex astrologia ,pueniētes.cxxij.
Studiosis imprimis orationibus vacandum esse.xliij.
Studiorum ad religionem applicatio.lxvi.
Studentibus regionis qualitas obseruāda est.cxxxvij.

T

Talmutistarum confusio.xvij.
Talmut quando editum.xvij.
Terrę ad corpus comparatio.xiiij:
Tempus dupliciter accipitur.xxxij.
Triplicitates nihil esse.clxxviij.
Trigona vnde.ccxi.
Tou & hauhebręycę dictiones quid significent.iiij.
Tonitrua quare in vere fiunt.cxxxvi.
Thomę opinio de astrologia.cxlix.
Transcendentia quō sunt in deo.lxv.
Transcendentium in deo ordo.lxvi.
Tria quæ nos ad amorem dei impellunt. (cxij.

V

Varietas rerum.clxviij.
Velum scissum in morte christi quid significet.ij.
Vespere & mane dies quō vnus intelligit & quare nō posuit primus.liij.
Verba non attendere sed sensum.xxxij.
Virtus motiua cælorę rōnal' creatura ē.vij
Visio externa luce est indigua.xi.
Vinum ex aqua quid significat.xvi.
Vindictam quō deus capit.xxxiij.
Viuentium quō cælū causa sit.cxxx.
Voluptates bonæ frugis calamitas.xiij.
Voluntatis libera potestas.lvi.
Vnitas falsa in homine.lxvi.
Vnitatis vis atq; descriptio.viij.
Vnum a Platone nusquam supra ens positum.lxij
Vnum quare deo attribuitur.lxiij.
Vnum de non ente nō prædicari.lxv.
Vt quomodo accipitur.xxvij.

FINIT TABVLA GENERALIS

Ioannes Franciscus Picus Mirandula veritatis amatoribus.

HAmatores veritatis gaudere: necnon qui illustrandæ illius atq; amplificandæ desiderio insudatis/exhilarate animos. En prodeunt in publicum disputationes Ioannis Pici Mirandulæ aduersus astrologos: & Pici illius cuius mentis sublimitatē: cuius doctrinam omnigenam iam pene totus terrarū orbis obstupuit Disputatiōes (inq̄t) quæ veritatis osores atq; oppugnatores dolere: & qui emungēdæ pecuniæ gratia astrologicæ vanitati impēdunt operam/aut eiulare atq; dirumpi cogēt aut errorem deserere. Nec solidam minuat lætitiā/q̄ ille morte nobis īmatura/sibi tarda/vocatus ad deū: libros hosce nec extrema lima terserit atq; expoliuerit: nec vltimū qui totius operis futurus erat epilogus ad eandē ab incude perduxerit: id forte deest ad operis exuberantius ornamentū/non ad lectorę perfectum emolumentū: & q̄q̄ sane alias vanitatum hæc & supstitionum omniū arbor: ab ꝓphetarum oraculis sit exposita & detestata/ab nr̄is theologis philosophicq; tū Græcis tū Latinis/ tum Barbaris expilata frondibus/exsibilata: atq; etiam securibus vel aliqua ex pte percussa. Sit item ab imperatorijs legibus pontificijsq; sanctionibus radicibus eruta & loco mota: humana tamen curiositate sæpius reportata est: in pristinamq; foueam replātata/ adminiculata & roborata: ita vt nunq̄ in totum eliminata & ad internitionē vsq; validissimis ratiōis instrumentis perducta fuerit: modo Picus noster infaustam arborem a radice ad truncū/ a trunco ad ramos: a ramis ad folia: torrētissimo igni veræ phylosophiæ veræq; theologiæ proprijsq; incōparabilis illius ingenij inuētis & meditatis exussit penitus atq; redegit in cinerem/quem adeo rapidissimo flatu eloquētiæ dispersit/vt cuicunq; illius fautori prouectoriq; (nisi idē mētis emotæ fuerit) super illius exitio p̄ dolore conclamādū sit vel abiecta spretaq; vanitate præ gaudio exultandum. Eia igitur litterati homines nationum omniū his rationibus animū armate/ his fulcite testimonijs cum humanis tū diuinis/quibus veluti bipennibus ponderosissimis ac facibus ignitis excisæ atq; extinctæ arboris germina (siqua forte intra terræ viscera delitescentia male culti agri vitio repullularent) elidite/ conterite/conuellite/exterminate.

Iacobus wimpfelingus Slettatinus Lectori nobilissimorum operum Ioannis Pici Mirandulæ, S.

GAude candidissime lector: habere te in manibus opera Pici: iucūda lectu & vtilia: tum tibiipsi, tum reipublicæ christianæ: in quibus accēdi poteris, ad amorē omnis phylosophiæ: & diuinarum litterarū lectionem. Quādoquidem illustris Comitis filius: nobilitate insignis/viribus corporeis elegans, Facie ornatissimus: a teneris annis eis artibus inseruiuit/q̄ dei naturam/animæ immortalitatem, futuræ vitæ certitudinem/ bonorumq; morū affectum; docent. Solæ Pici epistolæ sanctissimis sententiarū floribus respersæ/ aurum æquant: & argētum. Adde q̄d duodecim in astrologos libri/sacris literis: maximisq; theologis innixi: magno precio ęstimari digni sūt. Multa effingūt ætatis nostrę astrologi in dies euentura: quæ non ex astris: neq; ex influxu cæli: sed vel a libero homīs arbitrio: aut diuina voluntate pendēt: Ita vt plericq; simplicitū ex eorū somnijs: aut prognosticis ī errorem quādoq; incidāt: his omnibus respondet Picus: eas vanitates irrumpit, labefacit, cassat: & ad oculum ostendit fidem eis non esse adhibēdam sicut & diuus Aurelius Augustinus pluribus in locis astipulatur. Vale humanissime lector Ex Argentina, Anno Salutis, M.CCCCC.IIII.xij.kal'.Aprilis.

VITA IO. PICI MIRAN. COMITIS CONCORDIAE

Ioannis Pici Mirandulæ viri omni disciplinarq; genere cõsũmatissimi vita. Per Ioannem Franciscũ Illustris Principis Galeotti Pici Filium Edita.

IOannis Pici patrui mei vitã scribere orsus: præfandum lectoribus in primis duco (ne aut q̃ fratris filius: aut q̃ discipulus fuerim me aliquid in gratiã: blandientiũ more: dicturq; suspicentur) Nihil hic amicitiæ datũ. Nihil familiæ nihilq; beneficijs: quæ maxima profecto in me extiterunt fictícia laude repensum. Tm̃ quippe ab adulatõe seiuncta est narratio mea: q̃tũ abfuit adulãdi necessitas: tantũq; caui ne me/vel mentitũ/vel vehementem/in laudibus legentes arbitrarentur. Si quicquid de ipo cõceperã lris tradidissem: vt illud fuerit fortasse periculũ ne parcũ potuerint/vl ipemet virtutes excelsæ/vel earq; assertores/coarguere: Quod vel hoc argumento videre licet: cũ plurimæ doctorq; nostræ ætatis hominũ/& ex primoribus quidem elucubratissimæ scriptiones non mõ his quæ sumus dicturi locupletissimũ reddiderint testimonium: Sed dum vteretur hac luce/& postq; eam cum potiore cõmutauit in eius me & morq; & doctrinæ præconijs præcelluerint: quarq; nõnullas in huius libri calce post cõmentationes ipius adscribi iussi: vt firmior testibus nõ gentilicijs fides adhiberet. Paternũ genus (licet ab Constantino cæsare per Picum pronepotem a quo totius familiæ cognomentũ memoriæ proditũ sit traxisse primordia) missum facientes ab ipo tpe natiuitatis sumemus initium: Tum q̃ familiæ forsan nõ minus honoris ille cõtulerit q̃ acceperit: Tum q̃ proprias animi dotes/relijs hausi: vel ab grauissimis excepi testibus aperienda duxerim: Posthabitisq; & stẽmate/& præclaris auorq; facinoribus recensenda. Anno a partu virginis tertio & sexagesimo supra millesimũ & quadringentesimũ Pio secundo pontifice maxio ecclesiæ præside & Federico tertio habenas imperij Romani moderãte: Mater Iulia ex nobili boiarorum familia: Ioanni Francisco patri vltimo eũ partu peperit: Iam em̃ Galeottũ maiorẽ natu: ex q̃ sũ genitus: & Antoniũ Mariã: Sororesq; duas enixa fuerat: Quarq; altera Leonello iã cõiugi Albertũ piũ ex carpi principibus vnũ edidit: nũc Rodulphi principis Gonzagæ cõsors. Altera Pino ordelapho foroliuẽsi principe: cui iãpridẽ nupserat vita functo: mõtis agani comiti secũdas nuptias cõcessit. Prodigiũ haud paruũ añ ipius ortũ appuit: Visa em̃ circularis flãma est supra parientis matris astare cubiculũ: moxq; euanescere/fortasse nobis insinuãs orbiculari figuræ intellectus pfectõe simillimũ eũ futurq;: qui inter mortales eadẽ hora ꝓderet/vniuersoq; terræ globo excellentia noĩs circũquaq; celebrãdũ: cuius mens semp cælestia/ignis instar/petitura eẽt. cuiusq; ignita eloquia flãmatæ mẽti consona deum nostrq; (qui ignis cõburẽs est) totis viribus q̃q; celebratura: sed statim obtutibus hoĩm: vt illa euanuit/occulẽda. Legimus qppe doctissimorq; sanctissimorq; hoĩm ortus: insolita q̃q; signa/aut præcessisse/aut subsequuta fuisse: veluti eorq; incunabula infantiũ ab aliorq; cætu diuino nutu segregantia: sũmisq; rebus gerẽdis natos indicantia. Sic vt omittam reliquos/examẽ apiũ Ambrosij magniora lustrauit: in eaq; introgressum est: deinde exiens/altissimũq; volãs/seq; inter nubila cõdens/paternos aspectusq;/aliorũq; qui aderãt visus eluit: Q d' pfagiũ Paulinus plurifaciens scriptorq; eius: fauos nobis indicasse differuit: qui cælestia dona enunciarent: & mentes hoĩm de terris ad cælũ erigerent. Forma autem insigni fuit & liberali: procera & celsa statura: molli carne: Venusta facie in vniuersum: albenti colore decentiq; rubore interspersa: cæsijs & vigilibus oculis: flauo & inaffectato capillitio: Dentibus quoq; candidis & æqualibus. Sub matris imperio ad magistros disciplinaq; delatus: ita ardenti animo studia humanitatis excoluit: vt breui inter Poetas & Oratores tempestatis illius præcipuos: nec iniuria/collocandus esset: In discendo quidem celerrimus erat: Prompto adeo ingenio prædítus: vt audita semel a recitante Carmina: & directu: & retrogrado ordine mira omnium admiratione recenseret: tenacissimaq; retineret memoria: q̃d cæteris cõtra euenire solet: Nã qui celeri sunt ingenio natura fieri sæpe solet/vt nõ multũ mẽoria valeant: qui vero cũ labore percipiũt tenaciores pceptorq; euadãt. Dũ vero quartũ & decimũ ætatis annũ ageret/matris iussu q̃ sacris eũ initiari vehementer optabat/discẽdi iuris põtificij gra/Bononiam se trãstulit q̃d cũ bienniũ degustasset/meris id inniti traditionibus cõspicatus/alio deflexit: non tñ absq; bonæ frugis fœtura: qñ iã puer/& quidẽ tenellus ex eplis sũmorq; pontificum quas decretales vocãt epitomẽ quandã seu breuiariũ cõpilauerit: q̃ oẽs cõcisius/q̃ fieri potuit sanctionũ illarq; snias cõcluserit: cõsummatis ꝓfessoribus opus nõ tenue: sed secretarq; naturæ rerq; cupidus explorator tritas has semitas derelinquens/intellectus speculationi phiæq; cũ hũanæ tũ diuinæ/se penitus dedidit: cuius enãciscendæ gra nõ tm italiæ: sed & galliarq; litteraria gymnasia plustrans celebres doctores tempestatis illius more Platonis & Appollonij scrupulosissime perquirebat. Operã adeo indefessam studijs illis impendens: vt cõsumatus simul & theologus simul & phũs imberbis adhuc & esset & haberet. lãq; septẽniũ apud illos ꝓfatus erat qñ hũanæ laudis & gloriæ cupidus (Nõdũ em̃ diuino amore caluerat vt palã fiet) romã migrauit: inibiq; ostentare cupiẽs quanta eũ a sũmusſoribus ipposterq; maneret inuidia: nõgentas de dialecticis/& mathematicis de naturalibus diuinisq; rebus q̃stiones ꝓposuit: non mõ ex latinorũ petitas archulis: græcorũq; excerptas scrinijs. Sed ex hebræorq; etiam mysterijs erutas chaldęorũq; arcanis atq; arabũ vestigatas. Multa itẽ de pythagoræ: trismegistiq;: & Orphei: prisca & subobscura phĩa: multa de Cabala: hoc est secreta hebræorq; dogmatum receptõe. cuius & Origenes & Hilarius ex nr̃is potissimũ cõminiscunt̃: qõnibus illis intexuit: m'ta etiã de naturali magia quã nõ paruo interstitio ab impia & scelesta separari edocuit: Idq; multorq; testimonio elegãtissime cõprobauit: Nec duo & septuagita noua dogmata physica & metaphysica ꝓpria inuenta & meditata ad quascunq; phiæ qõnes elucidãdas accõmodata defuerũt: His nouã p̃ nũeros philosophãdi institutiõem adnexuit: Cũctaq; sil' publicis locis: quo facilius vulgarentur affixit: pollicitus se soluturq; eis impensas: qui ex remotis oris disceptãdi gra romã se contulissent: Verũ obtrectatorum simultate (quæ semper/velut ignis/alta petit) nunquam efficere potuit: vt dies altercationis præstitueretur: Ob hanc causam Romæ annum mansit: quo tẽpore vitiligatores illi palam eum: & libero examine non audebant aggredi: Sed strophis potius & cuniculis fugillare/clãcularisq; telis suffodere/pestifera corrupti inuidia (Ita em̃ arbitrati sunt plurimi) conabantur liuorem hunc vel hac ratione sibi maxime eum mouisse: existimatum est/quod multi qui vel ambitione fortassis vel auaritia litterario negocio diu incubuerant notam sibi fore autumarent) Si iuuenis ille aggestis atauorum opibus multaq; doctrina/quasi fertilis ager luxurians in prima orbis vrbe de naturalibus diuinisq; rebus: decq; multis per plura ꝙcula nostris hominibus nõ accessis: pericli tari doctrinã & ingenium nõ vereretur: Et cum nihil aduersus doctrinam veris machinis moliri posse animaduerterent attulisse eosdem in mediũ tormenta calumniæ: tredecimq; ex nongentis quæstiões rectæ fidei suspectas acclamauisse quibus forte se iũxisse nonnullos qui questiones illas vtpote insuetas eorum auribus: vt pie ita fortasse parum eruditę & zelo fidei & pretextu religionis incesserent/quas tamen quæstiones non pauci & quidem celebrati theologiæ doctores ceu pias & mundas prius approbauerant: eisdemq; subscripserant: Quorum cœtu Bonfrancisçus Regiensis episcopus annumeratus est: Vir omnigena doctrina: acerrimoq; iudicio: & morũ grauitate præclarus: qui Romæ ad pontificem maximũ ea tempestate pro Ferrariensium duce agebat legatus. Aduersus tamen eum Blaterones illi nihil attentarunt cum forte ab eis labefactari eius famam nõ posse vererentur quando quicquid tractasset correctioni matris ecclesiæ & pontificis submisisset. At is famæ istæc dispendia non perpessus: Apologiam edidit/ Varium certe opus & elegans multaq; rerum scitu dignarum cognitione refertum/Vigintiq; tantũ noctibus elucubratum. Qua editione luce clarius

Paternum genus

Mater Iulia. Io. Fran. pater. Galottus Antonius maria frẽs Albertus pius Prodigium

Ambro. Paulinus Forma & corporis habitudo

Ingenium velox

Ius pontificium puer calluit.

Nongentæ disputandæ cõclusiones romæ ꝓpositæ.

Origenes Hilarius

Bonfran. Regiensis episcopus

Apologia

conſpici datum eſt: nõ tam cõcluſiones catholicos potuiſſe ſenſus recipere q̃ illos qui prius adlatrauerant inſolentiæ & ruditatis coarguendos eſſe librumq; ipm & quæ ſcripturus erat impoſterq; matris eccleſiæ eiuſq; præſidi ſanctiſſimo iudicio chriſtianiſſimi hominis more cõmiſit: Id em vel expreſſe vel tacite fieri oportere pſuaſiſſimũ eſt; quaſi illud Auguſtini proferret: Errare poſſum, hæreticus eſſe nõ poſſum quando alterum ſit hominis proprium: Alterũ peruerſæ & obſtinatæ voluntatis. Sed vbi Innocentius octauus pontifex maximus accepit per editionem apologiæ interpretatas concluſiones illas quæ prius calũniis infeſtatæ fuerant in catholicum ſenſum & a nota criminis releuatas; Referentibuſq; nõnullis quibus cõcluſionum examen demandatum fuerat decipulas opponi poſſe fidelibus ſi nõnullæ q̃ſtionũ illarq; (crude quidem & inexplicite diſceptandarq; more iacebant) paſſim vagarentur libelli lectione quo cõtinebant interdixit. quæ omnia per Alexandri ſexti pontificis maximi ſub quo nunc viuimus Diploma quod breue nominant liquido viſuntur: quod cũ apologia ipa impreſſoribus tradere exarandum duximus. Verq; in ipo apologiæ calce quod poſtea pontifex auctoritate præſtitit quibus ille poterat rationibus antea facitauerat. Obſecrauerat quippe amicos & inimicos: doctos & indoctos/ Vt apologiam legerent; libellum vero ipſum cõcluſionum inexplicitarq; præterirent illectum: quin eo plurima cõtinerent quæ nõ paſſim vulganda triuiis: ſed ſecreto cõgreſſu inter doctos & paucos diſputanda ſuſceperat. Scolaſticãq; exercitatõnem more academiarũ meditatus/ multa veterq; phõrum Alexandri ſcilicet & Auerrois aliorumq; q̃ plurium impia dogmata ppoſuiſſet quæ ſemper publice & priuatim aſſeruerat; pfeſſus fuerat prædicauerat nõ minus a veræ rectæq; phiæ q̃ a fidei ſemitis declinare: atq; in hunc modum de libello illo nõgentarum cõcluſionũ verba faciens/ apologeticum opus cõcluſit Qui ergo me oderunt ideo illa nõ legant quia noſtra ſunt: qui me amant ideo nõ legant quia ex illis quæ mea ſunt cogitare plurima poſſent quæ nõ ſunt noſtra. Cæterũ immenſa dei bonitate: quæ ex malis etiã bona elicit: effectũ eſſe (quẽadmodũ mihi rettulit) iudicabat: Vt calũnia illa falſo a maleuolis irrogata/ veros errores corrigeret: Eiq; in tenebris aberranti (vt quãtum exorbitaſſet a tramite veritatis cõtueri poſſet (ceu ſplẽdidiſſimũ iubar illuceſceret) prius em & gloriæ cupidus/ & amore vano ſuccenſus muliebribuſq; illecebris cõmotus fuerat: fœminarq; quippe plurimæ ob venuſtatem/ corporis oriſq; gratiam: cui doctrina amplæq; diuitiæ & generis nobilitas accedebant/ in eius amorẽ exarſerũt/ ab quarũ ſtudio nõ abhorrens/ parũper via vitæ poſthabita ĩ delicias defluxerat. Verq; ſimultate illa experrectus diffluentẽ luxu animũ/ retudit & cõuertit ad Chriſtũ/ atq; fœminea blandimenta/ in ſupernæ patriæ gaudia cõmutauit/ neglectaq; aura gloriolæ: quã affectauerat dei gloriam & eccleſiæ vtilitatẽ tota cepit mente perquirere: adeoq; mores cõponere/ vt poſthac vel inimico iudice/ cõprobari poſſet. Cũq; de ipo glorioſa ſtatim fama & per vicinas & per remotas oras volitare occepiſſet/ plures ex philoſophis/ qui eruditiſſimi habebantur/ ad eum/ tanquam ad mercaturam bonarq; artiũ (vt inquit Cicero) cõfluebãt/ vel ob cõmouenda litteraria certamina/ vel quibus inerat rectior mentis ſnĩa; ad audienda tenendaq; recte viuẽdi ſalubria dogmata: q̃ tãto magis expetebãtur/ quanto ab homine doctiſſimo & pariter nobiliſſimo pfluebant: qui quãdoq; deuios mollitudinis voluptariæ anfractus ſectatus fuerat. Videnter em ad diſciplinã morq; auditorum mentibus inferendam ea plurimũ habere momenti/ quæ & ſuapte natura ſint bona/ & a præceptore cõuerſo ad iuſtitiæ ſemitas/ ex diſtorto/ & obliquo libidinum calle/ proficiſcantur. Elegiaco carmine amores luſerat/ quos quinq; exaratos libris/ religionis cauſa/ ignibus tradidit. Multa itidem Rhithmis luſit hetruſcis quæ pari cauſa par ignis abſumpſit. Sacras deinde litteras ardentiſſimo ſtudio complexus: ſtatim in templo dei/ ceu frugum primitias/ octauũ tũc & vigeſimũ annũ agens/ de operibus ſex dierq; Geneſeos/ & die quietis heptaplum obtulit: Opus quippe & perfectũ ingenio/ & elaboratum induſtria/ cũ ſublimibus phõrum dogmatis/ tũ pfundiſſimis

Innocẽtius octauus pontifex

Alexander ſextus

Nota

Alexander Auerrois

Dei bõitas

Cõuerſio ai ad deum.

Cicero

Exuſta amatoria carmina

Studiũ litterarũ ſacrarq;

noſtræ chriſtianæ theologiæ myſterijs/ refertiſſimum: Septemplicisq; varia enarratione connexum/ ſeptennario capitum numero cuilibet ſeptennæ expoſitioni cõferto libri nomini maxime quadrans. Quod tamẽ ob erutas e naturæ gremio res & difficiles diuinarum q̃ſtionum euolutiones/ atq; ob pphetæ reconditiſſima ſenſa ſermoniſq; elegantiam/ non ſe paſſim philoſophiæ & eloquentiæ/ rudibus offert: Sed precioſæ illius & raræ ſupellectilis vſus paucis paratur; q̃d & ipſe animaduertẽs/ in eiudem procemij calce mentionem/ de hac re/ non illepidam fecit. Cum primum ſacras deguſtauit litteras/ non tm veram ſapientiam: ſed & veram eloquentiam/ inueniſſe lætabundus exultabat. Multaq; vt omittam ab eo teſtamẽti noui allata præconia/ Pauli epiſtolas oratorum omniũ ſcriptionibus eloquentia præſtare dicebat/ Tullij etiam ipius Demoſthenisq; primarij (vt inquit ille) dicendi artificis lucubrationes nominatim citans/ non q̃d eẽnt/ vt ille calamiſtris inuſtæ/ & corraſis vndiq; fucis/ & cincinnis coſtipatæ: Sed vt veram/ ſolidam/ & redolerẽt/ & ſaperent eloquentiam/ veris ſententijs/ vera arte ſuffultã eſſentq; vt dicam breuius ægyptiorum opibus non conſulto ſuffarcinatæ Omnia porro veteris legis eloquia conſummatiſſimæ ſcientiæ & ſapientiæ plena prædicabat: q̃d & ſi cum alij/ tum Auguſtinus in libro de doctrina chriſtiana luculẽter oſtẽderit/ Septimi uſq; Tertullianus: Euſebius Pãphili & Caſſiodorus affirment: grammaticos rhetores: Oratores: phylpſophoſq; omnes priſcos eloquentiæ & doctrinæ ſuæ fluẽta ex diuinarum ſcripturarum fontibus epotaſſe: ipe tamen alijs id muneris rationibus pſequebatur: quarum partem ĩ heptapli celebratiſſimæ exordijs incq; ipſo ſecundæ expoſitionis procemio videre operæpreciũ eſt. Inter tot iuges diuinæ legis euolutiones ſecundo anno ab heptapli editiõe opuſculũ etiam de ente & vno decem capitibus diſtinctum abſoluit. Breue quidem corpore: ſed amplum viribus. Sed altiſſimis & phyloſophorum dogmatis & theologicis ſenſibus vndequaq; reſperſum: quo ſupius ente non eẽ vnũ: ſed ſibi inuicem reſpondere: æqualiq; eſſe ambitu oſtendit: Controuerſiamq; ſuper ea re a Platonis Ariſtoteliſq; ſectatoribus habitam recenſuit aſſeuerans academicos illos qui contrarium cõtenderunt verũ Platonis dogma nõ aſſequutos: ſenſumq; prorſus cõmunionem inter Ariſtotelem & Platonem de vno & ente: ſicut & de rẽliquis in vniuerſum, & ſi verba diſſiderent demonſtraturus erat nõ defuiſſe. Vltimo quoq; operis capite: totam diſputationem ad inſtitutionem vitæ & morum emendationem nõ minus ingenioſe q̃ religioſe conuertit. Aduerſum q̃d opus Antonius fauẽtinus/ egregius alioquin phyloſophus nõnulla quattuor epiſtolis obiectamenta protulit: quarum tribus ipe reſpondit: quartæ vero vl quia fideliter delata non fuit: vel quia ex pſcriptis reſponderi poſſe putauit: vl alia quapiam de cauſa quæ iuſta tamen credenda eſt mentionem q̃ ſciuerim non habuit: Cui nos poſtq; deceſſit e vita ne falſa vel latrãti maleuolis: vel ſiniſtri aliquid credendi rudibus præberetur occaſio reſpondendi munus obiimus: Illudq; potiſſimũ curauimus vt ex præcedẽtibus ipius ſententijs fuiſſe magna ex parte reſponſum monſtraremus. Vidimus etiam nõnulla platonica vernaculo ſermone ab eo digeſta: quibus multa ad priſcorũ theologiam enodandam facientia: multa in enigmatibus & ſcirpis abſtruſa ſapientũ ſenſa reſerantia deprehenduntur: quæ forſan maius ocium nacti latina reddere tẽtabimus ne tãti homis ſupeminens doctrina hiſce de rebus maxime peruia quibuſq; vulgi ante ora ferat. Hactenus de perfectis lucubrationibus/ quas ante mortem emiſerat/ Veluti nuncios & anteambulones præclarorum operum quæ cõceperat: & pcudebat. Vetus enim teſtamentũ interpretamenti iam facibus illuminarat: id ipm muneris vt nouo præſtaret accinctus: nec eos tantũ/ quos litteræ ſeries ferre poterat ſenſus protulerat. Sed in his locis quæ tris alios diuinorum eloquiorũ proprios latura fuerat ſuperædificabat. Græciſq; & hebræis exemplaribus noſtrorum codicum diſcordes ſententias conferebat: Sed hoc potiſſimum in eius mente conſitum fuit: hoc de vniuerſis propoſitis/ quæ in cõmentandi genere conceperat altius inſedit; vt aliorum dogmata non adduceret vtpote quæ iam haberẽtur/ legerentur

Quid de ſacris litteris pronũciant Pauli epłæ

Eloquia legis veteris Auguſti. Septimus Euſebius Caſſiodo.

Libellus de ente & vno

Nota

Antonius fauẽtinus

Nonnulla platonica.

Vetus teſtamẽtum iterpretatum.

Libellus de veritate trãſlationis hieronymi.

no scerentur/Sed sua prorsus inuenta & meditata differeret vt proprijs/non alienis fa-
cultatibus famelicas veritatis animas ꝑ virili saturaret. Post hæc hebraico idiomate pol
lens: de veritate trãslationis Hieronymi aduersus hebræorum calumnias libellum edi-
dit. Necnon defensionem pro septuaginta interpretibus ꝯtum ad psalmos attinet aduer-
sus eosdem: libellum item de vera temporum supputatione conscripsit. Postremo ad
debellandos septem hostes ecclesiæ animum appulerat. Qui enim nec christo /nec illi
us paret ecclesiæ: & quod est sequens, eius est hostis/aut impius existẽs nullum recipit
credendũ dogma siue falsis inseruit idolis/subq; hisce simulacris dæmo nes adorat/ieu
Mosaycam perditissimoꝝ iudæorum ritu legem colit/Nefandum vẽm ao methem se
quitur detestandis illius placitis mãcipatus: Aut christianam auditu tm̃ non operibus
& mente sincera vitam viuens: euãgelica documẽta peruertit Catholicæq; ecclesiæ nõ
consentiens: obstinato corde recalcitrat: vel non casta fide: sed varijs adulterata propha
natiq; superstitionibus euangelica suscipit: Auctlicet solida nitidaq; ac constanti fide re
ceperit opibus aduersatur. Hos itaq; septem quasi duces sub quibus reliqui velut gre
garij continentur proprijs eorum armis conflicturus: ad congressum citauerat. Aduer
sus impios philosophos qui nullæ religioꝝ iugo colla depressi nullicq; addicti numini
naturales tm̃ rationes adorant eisdem rationibus dimicabat: veteris testamenti senten-
tijs proprijsq; iudaicæ scholæ auctoramentis validissime contra hebræos præliabatur
cum maumethanis Alcorano nixus pedem contulerat. Idolorũ cultores & multis vul
neribus & vi non multa prostrauerat superstitiõibus vanis irretitos eos præsertim qui
diuinatricem colũt astrologiam & veræ philosophiæ & peculiaribus rationibus astro
logorum acriter taxauerat: Duodecimq; iam libris & quidẽ absolutissimis ex tredecim
ad hoc destinatis eorum delira insectatus fuerat. Demum hydromantiam: geomanti-
am: pyromãtiam: haruspicinam: & cætera id genus inania sigillatim exploserat Sed in
propherantes astrologos cuneum ex professo dixerat totisq; viribus arietem tempera-
uerat quando eorum dogmatis futilibus quidem & nullius momenti superstitiões cæ
teræ suis erroribus fulcimenta aucupentur vel inspectæ geneseos momenta trutinãtes
velin eligendis horis aut hexagonos aut trigonos aspectus quos benignos vocant cõ-
ciliantes & eiusmodi eliq; quibus nec insanus Orestes accederet: Nec contentus astro
logiam omnem funditus euertisse vt ostenderet nostri temporis astrologis græcæ po-
tissimum linguæ ignaris: Vanissimam omnium professionum astrologiam peruersis
translationibus vaniorem si dici potest effectam. Ptolomæi fructus, quos centiloquiũ
vulgo nuncupant inter scribendum aduersus eosdem quasi aliud agens e græco in lati
num sermonem vertit & elegantissima expositiõe honestauit, quo in libro plura vt ita
dixerim errata q̃ verba vulgata illa translatione contineri demonstrat quã tamen semp
in archanis veluti preciosum thesaurum custodierũt eiusdem cultores ignaui: De chri
sti fide perperam sentientes: nec matris ecclesiæ parentes imperio: quos vsitatiori voca
bulo nominamus hereticos & nouo instrumẽto & rationibus egregia obiurgatiõe in
cessiuerat: nonaginta fere hæreses in propatulo habentur: Verum ille cuncta rimatus
ducẽtas inuenit quas sigillatim non modo eliminare & profligare proposuerat. Sed &
pariter docere q̃ ex parte philosophiæ non rite percepta suos errores traxissent aut fur
cilassent. In christianos postremo quorum fides sine operibus visitur vehemẽter inue-
ctus fuerat: necnon diligenter exporauerat qui fieri posset: vt ignem i meditullio ter
æ constitutum homines credant: quo perpetuo datura sunt pœnas damnatorum corpo
ra cæteraq; id genus tam animæ q̃ corporis inexcogitata supplicia. immẽsa quoq; dei
tatis visæ gaudia quibus animæ corporibus iunctæ beantur: atq; dictis ecclesiæ quæ ad
credendum compellũt obaudientes non sint & nihilominus passim debacchẽtur in vi
cia diuitijsq; incumbant cumulãdis: nihilq; minus formidetur: ab eis q̃ pœnæ aut affe
ctetur q̃ regnum dei: ꝑ morborũ item qualitate idoneam opem admouere tẽtabat tes
tros scilicet morbos; & suapte natura ĩpuros: acribus acerbiisq; medicaminibus inure-

Libellus de vera tẽporꝝ supputatiõe

Ptolomæi centiloquiũ e græco i latinũ versũ

Nota.

re: ea vero vulnera quæ minori infecta malicia deprauataq; forent cicatricemq; obdu
cere desyderarent: lenibus placabilibusq; fouere: adeptis vero valitudinem & recidiua
metuentibus: saluberrimas potiones: celebrataq; antidota præparare Multa alia opera
fuerat exorsus quibus sperari poterat futurum: vt philosophiæ studia inuniuersum:
eliminatis erroribus: explosaq; barbarie reflorerent. Inter hæc potissimum Platonis &
Aristotelis numerabatur cõcordia: quam iam cœptam breui perfacturus erat: si vita
comes paucis adhuc annis superfuisset: Ita enim philosophiam ab incunabulis lactan
do nutriuerat: & ad vsq; nostra tempora perduxerat adultam. Vt nostræ tempestatis
philosopho nil amplius aut in græcis: aut in latinis: aut in barbaris codicibus desyderã
dum esset: citasset vdum Thaletem: ignitum Heraclitũ: circũfusumq; atomis Demo-
critum: Orpheus item: & Pytagoras: prisciq; alij eius ope & gratia in academiam con
uenissent. Postremo philosophiæ principes Plato scilicet fabularum velamentis: ma-
thematicisq; inuolucris cõstipatus: & Aristoteles vallatus motibus dextra data fidem
futuræ amiciciæ sanxisset. Inter Auerroim quoq; & Auicennam: Inter Thomã & Sco
tum: qui iam diu conflictaueran t: si non pacem inuniuersum: in multis tamen impe-
trasset inducias: quando in eorum pluribus controuersijs: si quispiam dissidẽtia verba
rimetur attentius & exactius libret: scrupulosiusq; vestigans cutem deserẽs introrsum
ad imas latebras profundaq; penetralia mente peruadat: vniõnem sensuum indissepa-
ratis pugnantibusq; verbis citra ambiguitatem cõperiet. Neotericorum turba partim
ꝑ meritis: partim pro culpis: & honorata fuisset & taxata. Totus igitur deo dicatus ec-
clesiam quibus poterat armis defendebat: Atq; latitãtem (vt aiunt) e Democriti puteo
veritatem educebat: & ignorantiæ gramen inexpugnabile quo multorum mentes præ
focantur: subnascentesq; pernitiosas herbas abrumpebat penitus & detruncabat. Sed
mors aduenies tot tantarumq; vigiliarum laborem: & excultæ lucubratiõis partum
inanem fere reddidit: hocq; potissimum fuit in causa: vt plurimas q̃q; magna ex parte
exasseatas: & dedolatas: impfectas cõmẽtationes dereliquerit: q̃ scilicet sibi ipi tm̃: nõ
autem nobis scribebat. Nam sicut celeri in cõmentando ingenio: ita veloci in scribẽdo
manu fuit. Et cum antea pulcherrimos litterarũ characteres deliniaret: factum erat: vt
ex vsu nimiæ in cõmẽtãdo velocitatis: vix eoꝝ q̃ exarabat capax existeret. Huc etiam
& illuc scribere solitus erat: vetusta interdum superuenientibus nouis oblitterãs: ea ꝑ
pter exoleta quædam & dispuncta repperi: quædam saltim & vellicatim exarata: omia
denicq; adeo confusa & inordinata vt syluæ aut farragines putarentur: ex libro septem
plici: quem aduersus hostes ecclesiæ prætitulauerat: pars illa quæ diuinaculos astrolo-
gos genethliacosq; potissimum insectatur: Ab incude (vt dici solet) ad limã perducta
fuit: quam nõ paruo tamẽ labore nec mediocri cura ab exemplari liturato: & pene dis-
cerpto deprompsimus quo ĩ opere summũ philosophum summũ theologum: sũmũ
oratorem: acerrimum christi ecclesiæ propugnatorem: incomparabili prædituꝫ inge
nio: quod in cunctis ipius cõmentationibus cernitur: se demonstrat. Quædã item mi
nutula non tornata adhuc apud mẽ comperi. Interpretationem dũtaxat domínicæ ora
tionis. Regulasq; beneuiuẽdi circiter. l. breues ꝑfecto nimis & inexplicitas/quas ĩ mul
ta capita si vixisset deducturus omnino fuerat. Duas quoq; ad deum deprecatorias/q̃-
rum vnam rhithmis hetruscis/ elegiaco metro alterã qua grauioribus defatigatũ: quã
doq; studijs animũ cantando ad lyram mulcere posset/compofuerat: primis cm̃ adule
scentiæ annis genus omne musicæ artis adeo excoluerat vt excogitata per ipm̃ modu-
lamina: notataq; debitis cõcentibus harmoniæ celebres haberentur. Plurima quoq; ĩ
eius scrinijs q̃q; inordinata peruidimus: ex quibus tamen vtile aliquid præsertim psal
morum enarrationẽ compilari posse putauerim. Sed & epistolæ circiter. l. diuersis edi
tæ tẽporibus: tum familiares: tum doctrinales: tum adhortatoriæ emersere: vna cũ ora
tione: quã Romæ/si disputare contigisset/habiturus fuerat: quæ non tam iuuenis quar
tum & vigesimũ annũ nõdum nati/perspicacissimũ ingenium/ & doctrinam vberri-

Concordia Platonis ac Aristote.

Musica ex-
culta.

Epistæ multi formes.

mam redolet (quod & cunctæ ipsius scriptiones faciunt) cp fertilissimæ ipsius eloquentiæ locupletissimum nobis testimonium præbet. Stilo quidem valde ꝓbando vsus est semper nō ascito: sed ingenuo/multiformi etiam/pro rerum varietate/qui & si totum (vt aiunt) Isocratis myrothecion consumpserit/ mundiciæ tamen & decore maiestatis ornamenta seruauit. Nam & celebrata illa dicēdi genera/quorum tria Gellius/Macrobius quattuor enarrat/ex commentationibus ipsius/nec impendio colliguntur: ibi copiosum/in quo Ci. dominari fertur/breue q̄d Salustio asscribitur Siccū Frōtoni datū/pingue & floridum in quo Plinium & symachum lasciuisse ꝓdiderunt/At forte copiā hanc brutus non vocasset elumbē/nec Salustius īmoderatam/Siccitatem quoq; frontonis humectatā/Salustij breuitatem elongatam/floridam pinguedinē Plinij latiori īcampo deportatam/non difficile recto iudicio orator deprehendet. Adde his Liuij lacteum fontem forte sine patauinitate (vt ille inquit) adiectis flosculis plurimis Apulei. Verum non hic in mutuata a græcis phylosophia se exercuit/non in atticis noctibus/non in fictis saturnalibus ad laudandā prope Vergi. æneidē fabricatis: nō in Romana historia: non in mera historia naturæ altissimis difficilibusq; speculatibus vacua: sed in admirenda illa mundi fabrica in incessendis sacrosanctæ catholicæ ecclesiæ hostibus desudauit in eliminandis astrologis fatigatus est. In theologicis quæstionibus excutiēdis in Arī. & Platonis concordia laborauit/in enarranda sacra eloquia incubuit/In cōmonendis & adhortādis amicis nauauit operam. Verum hanc (de qua agimus) eloquentiam tm̄ aberat/vt affectaret/vt eos potius damnaret: qui pigmētata lenocinia scrupulosius exquirentes/oēs ingenij vires in vestigandis vocabulorū originibus accōmodabant: Quæ omnia plurimos eo ꝓpēsius in eius admirationē conuertere/q̄ inter eorum litteras diu & ꝓpēsissime versatus esset/qui latinas litteras eloquentiæ floribus refertas/nō sunt ꝓfessi: patiant hæc æquo animo nimij antiqtatis amatores: nam hæc & si concisius cōpēdiosiusq;/tamē eo forte verius/quo me doctiores: & Hermolaus Barbarus & Baptista carmelita/& Marsilius ficinus/& Matheus bossus/& plerīq; alij doctissimi & eloquētissimi viri ꝓdidere. Bibliothecas amplas tam latinorū cp grācorū incredibili celeritate & perlegit & excerpsit Nullasq; (si modo facultas data) cōmentationes illectas præterijt. De priscis ecclesiæ doctoribus tantū cognitionis adeptus fuerat, quātū credere difficile ē: etiam in eo qui in ipis solū euoluendis totum vitæ tempus cōsumpsisset. De neotericis vero theologis qui eo stilo sūt vsi/ quem Parisiensem vulgo nuncupant tm̄ iudicij apud eum residebat/vt si quis ex improuiso abstrusam illoꝝ cuiuspiam/maleq; explicitam/quæstionem enucleandā petijsset: tanta ingenij fertilitate adaperiebat/tanta solertia reserabat/vt diceres doctoris illius vniuersa dicta præ oculis & īnumerato habuisse/cūctasq; pari modo familias agnouerat: cunctas scedas excusserat: nec vni illorū sic addictū credas (qui nostris hominibus mos ē) vt cæteros aspernaretur. Ipse enim a teneris sic institutus fuit: sic animatus: vt i illis veritatem quæreret pariq; honore: quousq; illa eluceſceret inuenta: quoscūq; veneraretur priuata affectiōe nudatus: quid tamē de singulis sentiret: qui in vniuersum famosiores habentur: ī Apologiæ procœmio: cū de barbaris: grecis: latinisq; phylosophis: ꝓprietates: peculiaresq; laudes rettulerit: videre datur. Thomam vero aquinatem quando interloquendum de his phylosophis theologisve: qui gallico more disceptando scripsere: mētio fieret præ omnibus laudare consueuerat: vtpote solidiori præ alijs veritatis basi nitentem: Eum quoq; in heptaplo nostræ theologiæ splendorem nominat. De hoc percūctatus creberrime: & a me ipo: idem respondit. Nec oppositum suadere cuiq; debent nonnulla quæ in eius apologetico cōtinentur disputanda: alioquin Thomæ opinionibus exprofesso aduersantia cum iuuenis admodum esset: gloriæq; tūc cupidus: in vrbe celebratissima Gorgiæ leontini more: quasc̄ tutando partis famam aucuparetur. Adde q̄ ex decē millibus propositionum tribus tm̄ aut quattuor non consentire: sed & aduersari id nō conuincūt. Disceptandi porro peritissimus fuit: frequentēq; & impensissimam operā

Probatꝰ dicendi character.
Dicendi genera.
Copiosum Breue.
Siccū floridum & pingue.
Velocitas legendi.
Neotericī parisiensiū stilus
Thomas aquinas.
Gorgias leontinus.

litterarijs agonibus: dum ferueret animus impedit. Eo obiectam te facile: Scoti acumē & vigilantiam: Francisci acrimoniā: copiam & multitudinem areoli deprehendere: potuisses: nec deesse nodos illos multiplicibus flexionibus complicitos: nec tam titillantibus argutijs: cp grauitate subnixos. Eo respōdente Thomæ fortitudinem & robur: Alberti amplitudinem conspexisses. Verum his conflictibus nūcium pridem temiserat: & magis atq; magis id muneris indies perosus fuerat: adeoq; detractabat: vt Herculi estensi Ferrariensiū: duci: & internuncijs: & seipso enixissime postulāti. Vt dum gene ralis prædicatorum fratrum Synodus Ferrariæ celebraretur: disceptare non ægreferret diu obsequi reluctatus fuerit: multis tamen rogatibus annuēs principi illi cuius amor in ipsum non mediocris extiterat morem gessit. Vnde datum ē ambigi solertior ne an eloquentior: Doctior an humanior appareret. Ex ore quidem disceptātis talis semper animi patebat alacritas: vt de re comi/& placida potius: cp subacida & difficili altercari videret: quapropter qui ab ore pendebant audientes: in mirum eius amorem excitabātur. Sed frequens ei adagium inerat: munus id esse dialectici: non phylosophi. Aiebat item eas disputationes prodesse: quæ placido animo ad vestigandam perquirēdāq; veritatem priuatis in locis: semotisq; arbitris: exercebantur. At illas obesse plurimū quæ in propatulo fiebant: ad ostendendā doctrinam vel ad captandā vulgi auram: atq; imperitorum applausum: Vixq; posse fieri omnino censebat: vt honoris cupidini: q̄ frontiuagi illi disputatores exagitant: inseparabili vinculo annexus non sit illius cum quo disputatur desiderium infamiæ confusionisq;: letale vulnus animæ venenūcp charitatis mortiferū: latuit eum nihil omnino: q̄d pertineret ad captiunculas: cauillasq; sophistarum & suiseticas quisquilias: quæ calculationes vocant: hæ mathematicę cōmentationes sunt/subtilioribus/ne dixerim an morosioribus excogitationibus naturalibus applicatæ. Verum & si in eis esset eruditus: ac eiusmodi scriptiones legisset: quas forte ad plenum nō nouit italia (Nulla em̄ tam inuia & inaccessa litterarū reperiri poterant: quæ illius vestigio lustrata abunde explorata non essent) odisse tamē & detestari videbatur. Valere meo iudicio earum cōmunem vsum animaduertens: ad sociorum parandā infamiam labefactandamq; in replicando memoriam: veritati vero inueniēdæ: cui indefessam operam nauandam arbitrabatur: aut nihil: aut parum cōducere. Sed ne plura cōsecter: lectoremq; detineam: comprehendam breui. Enituit aliquis eloquentia: sed in scitia rerum naturæ secretarū dehonestatus est. Alius peregrinas linguas. Sed vniuersa phylosophorum decreta non calluit: priscorum alius inuenta perlegit: non noua dogmata concinnauit: scientiæ ab altero hominum tm̄ & humanæ gloriæ causa nō christianæ rei pub. emolumento/& diuinæ/& humanæ quæsitæ sunt: Ille vero cūcta hæc pari studio ita complexus fuerat: vt turmatim & coaceruatim in eum confluxisse videretur: nec vt multi qui non aliquo vno excellentes: omnium participes sunt. Sed in omnibus vsq; adeo profecerat scientijs: vt quamlibet ex his in ipso considerasses: eam sibi propriam & peculiarem elegisse iudicauisses: hæc quoq; eo admirabiliora erant. Cum a sei ipso vi ingenij/& veritatis amore/quasi absq; præceptore assequutus esset: vt quasi de ipso: illud quod de se dicebat epicurus: possimus proferre. Se sibiipsum scilicet fuisse magistrum. Ad quos mirabiles effectus tam paruo temporis spacio producendos: quinq; ego causas conuenisse repperi/incredibile ingenium/tenacissimam memoriā/facultates amplas: quibus ad coemēdos tum nostræ: tum græcæ: tum barbarę linguæ libros adiutus ē. Septem quippe aureorum nummū milia rettulisse mihi memoria repeto: in ascīscendis sibi vsq; ad diē illam: omnifariæ litteraturæ voluminibus/erogasse: iuge & infatigabile studium contēptionem postremo terrenarum rerum. Hunc igitur si prisca illa ætas laconum tempore protulisset. Si Aristoteli credimus diuinum illū virum appellauisset. Sed virtutes intellectus iam (vt arbitror) relinquēdæ videtur: & nūc præclaræ eius animæ partes: quæ actiones spectant prosequendæ: exactissimiq; mores in publicū educendi sunt: vt flammatus ipsius in deum animus innotescat: vt erogatæ

Scoti acumen.
Alureolus
Hercules estensis.
Adagiū.
Captiūculæ sophistarū.
Suiseticæ
Quisgliæ.
Quisq; calleat tā mirabilium effectuum.
Septē aureorū nūmum milia i cōparādis libris erogata.

in egenos diuitiæ collaudentur: vt his qui tandē diuinæ legi sunt addicti: referendi gratias in bonorum omniū auctorem q̄ cumulatissime/paretur occasio. Triennio igitur priusq̄ diem obiret: vt posthabitis dominandi curis in alta pace degere posset securus quoscęptra caderēt. Cuncta patrimonia quæ Mirandulæ Cōcordięq̄ possidebat: hoc est tertiam partem earum mihi nescio an dono: an vēditione tradidit. quod factū postea Maximilianus Augustus, qui nobis ē rex & dominus: vt ita dixerim īmediatus (neq̄ enim alium tot sæculis: quot est exædificata Mirandula atq̄ Concordia nisi qui successiue in regali imperialiue Romanorum throno consideret recognouimus) cæsarea liberalitate firmauit: Quicquid autem ex hoc negocio pecuniarum acceperat partim pauperibus elargitus est: partim in emendis agris: Vnde & ipse & eius familiares alerē tur expositi: nominatimq̄ corbulas in agro Ferrariensi multis aureorum milibus nūmum sibi comparauerat. Multa itidem vasa argentea preciosaq̄ suppellectilis partes in pauperum vsus distribuit. Mensa mediocri cōtētus fuit retinente tamen nōnihil lautitiæ prioris: quantū ad fercula: & ad vasa argētea pertineret. Diebus singulis preces ad deū suis horis effundebat. Pauperibus semper si q occurrerāt pecunias tribuebat: nec eo contentus Hieronymo beniuenio ciui Florentino litterato homini quem pro magna in ipsum charitate: procq̄ morum integritate dilexit plurimum demandauerat: vt p prijs pecunijs semper subueniret egenis. Nuptum quoq̄ virgines traderet: eiq̄ statim vt erogatos nummos q̄ primum restituere posset renunciaret. Id enim muneris ei delegauerat: quo facilius veluti fido internuncio pauperum ciuium calamitates & miseri as: quæ ipsum latuissent releuare quiret. Dedit & sæpius (quod silentio prætereūdum nō puto) de corpore proprio elemosynas. Scimus plerosq̄ (vt verbis vtar Hieronymi) porrexisse egentibus manum. Sed carnis voluptate: & illecebris superatos. At ipe pro priam carnem diebus illis potissimum: qui christi cruciatus & mortem nostræ salutis meisq̄ oculis sæpius (cuncta in dei gloriam redeant) flagellum vidi. Vultu hilari semper erat & placido: adeoq̄ miti natura/vt nunq̄ se fuisse turbatum: multis etiam audientibus testatus sit. Recolo mihi interloquendū dixisse in nullum cuētum (vt res pessime cederent) ira cōmoueri posse credere: nisi scrinia quædam deperirent: quibus elucubrationes eius & vigiliæ reconditæ stipabātur: Sed cum animaduerteret pro deo optimo maximo eiusq̄ ecclesia laborare. eisdemq̄ omnia opera studia: actionesq̄ dedicauisse. & id fieri minime posse: nisi aut eo iubente: aut pmittente. Confidebat se non contristatum iri: o fœlicem mentē: quæ iam nullis posset aduersis deprimi nullis quoq̄ cōmodis (vt palam fiet) extolli. Non illū certe vniuersæ philosophiæ peritia: non hebraeæ nō chaldeæ: Arabicæq̄ linguæ. Vltra latinam & græcam: cognitio tumidum reddiderāt. Nō etiam amplæ diuitiæ: nō generis nobilitas inflauerant: non corporis pulchritudo & elegantia. Non magna peccandi licentia in mollem illam: & spatiosam multorū viam: reuocare poterant Quid igitur poterat esse tam admirabile: quod illius quiret mētem puertere: quid inq̄ supra illum esse poterat: qui (vt verbis Senecæ vtar) supra fortunam erat. Cum illam siue secūdis flatibus tumidam siue aduersis reflatibus humilē: aliquando contempserit: vt eius mens christo & supernæ patriæ ciuibus spiritali glutino copularetur: quod vel hoc argumēto liquido pcipitur. Quod dum ecclesiæ officia & dignitates a plerisq̄ nostri temporis (proh dolor) licitatas auctionatasq̄: non paucos videret expetere: flagitare: suspirare: enixissime mercari. Ipe a duobus regibus per iter nuncios oblatas: testes adsunt grauissimi: testis ego se sacris initiari nolle respondens: repudiauit: Alter vero quidam cum sæculi dignitates: & amplos reditus/se daturū spondisset: si regem eius adiret: conspicatus angelum non relinqui in quem se conderet ademptaq̄ esse cuncta suffugia: tale illi dedit responsum: Vt intelligeret se non dignitates: aut diuitias expetere. sed potius/vt deo & studijs vacare posset: illas neglexisse. Fer rariæ quoq̄ cum ex amicis quidam Pandulpho collenutio pisaurensi iurisconsulto: p

Erogatio in pauperes

Mediocris mensa

Hieron. Proprium corpus cæsum flagris.

Vultus hilaris.

Mitis natura.

Constantia animi.

Quinq̄ linguarum notitia:

Seneca

Nota bene

A duob⁹ regibus oblatæ dignitates & reiectæ

Diuitiæ p̄pter deū & propter studia neglectæ

spicacis ingenij viro: & multifariæ lectionis quo amico familiarissime vtebatur: suasissent: vt eum adduceret quibuscunq̄ rationibus posset ad cardinalatus dignitatem pertendam: vel certe si eam pontifex offerret (quod multis futurum videbatur) amplectēdam. Idq̄ Pandulphus subhæsitans pertētasset: quippe qui non ignarus esset. Omnia illū malle: q̄ huiusmodi honoribus cōmiscri: ipse qua erat animi magnitudine respōderi protinus propheticum illud: per epistolam iussit. Non sunt cogitationes meæ: cogitationes vestræ contemplans forte de bonis ecclesiæ: quorum pars maxima pauperibus hæreditario iure debetur: magnificos ducere apparatus non opportere. Sanctissimorum item hominum exempla ante oculos posita. Ambro. scilicet Augustini: Martini cæterorumq̄ qui episcopatus dignitatē oblatam effugerunt. Diuq̄ id muneris antecq̄ obirent detractauerūt. Quid quod & non modo ab cardinalatu ipso: Sed & ab suprema summi pōtificij potestate sanctissimum Celestinum se abdicasse legerat: ipsiusq̄ totius christianę reipublicæ humeris onus excussisse: onus vere cum subeuntibus maximum paretur præmium inuitis scilicet & parendi tantum iuuandiq̄ gratia illud amplectentibus persuasissimum erat: viro phylosopho non esse laudis cumulasse diuitias: non quæsisse honores: sed renuisse. Et vmbratilem renuendo gloriam veram adipisci quæ semper virtutes ceu comes indiuiduā & assecla comitatur. humanam gloriam vel pro nihilo habebat. Aiebatq̄ sæpius famam viuis non nihil mortuis minime profuturam: tantumq̄ propriam estimasse doctrinam agnouimus: quantum vtilitati ecclesiæ: & eliminandis: explodendisq̄ aduersis erroribus conduceret: quinetiam ad eam perfectionis metam peruenisse percepimus: vt scilicet parum curaret: si eius commentationes non sub proprio nomine publicitus ederentur: dum tamen id ipsū quod sub Pici nomie facturæ fuerant: afferrent hominibus emolumenti: minimumq̄ alijs amplius affici libris: prætercq̄ veteri nouoq̄ testemēto ætatisq̄ residuum in eis semper voluendis: consumere statuisse: nisi publica eum stimularet vtilitas: cum videret tot/& tanta quæ conceperat: & parturierat: passim ab omnibus non efflagitari modo: sed & immatura exigi. Minutulumq̄ quantulūcunq̄ deuoti/vel senioli/vel aniculæ affectum in deum/pluris q̄ omnem eius humanarum diuinarumq̄ rerum noticiam faciebat. Admonebatq̄ sæpissime familiares interloquendum: Vt animaduerterēt quātum laborant nutentq̄ mortalia: quāq̄ caducum & fluxum quod viuimus: q̄ firmum & stabile quod sumus futuri. Siue scilicet detrudamur ad inferos. Siue subleuamur ad cælos: hortabaturq̄: vt ad deum amandum conuerterent & incitarent mentes: quod opus præponderaret cuicunq̄ quā in hac vita habere possemus cognitioni: hoc etiam in libello ipo de ente & vno luculentissime est exequutus: quando ad Angelum politianum: cui librum nuncupauit in ipsa disputatione: conuersus hæc verba effatus fuerit. Sed vide mi Angele: quæ nos insania teneat: amare deum dum sumus in corpore plus possumus q̄ vel eloqui: vel cognoscere: amando plus nobis proficimus: minus laboramus: illi magis obsequimur: malumus tamen semper per cognitionem nunq̄ inuenire quod quærimus: q̄ amando possidere id quod non amando frustra etiam inuenire tur. Illud quoq̄ diui Francisci: tantum scit homo quantū operatur: illius in ore frequēs fuerat. Cæterum liberalitas sola in eo modū excessit: tantūq̄ aberat: vt aliquid curæ terrenis rebus apponeret: vt etiam incuriositatis neuo macularetur. Ab amicis quoq̄ sæpius admonitum comperimus: vt in totum diuitias non cōtemneret. Asseuerantibus id sibi probro dari: cum vulgatum foret: siue id verum siue falsum: furti dispēsatoribus pbuisse occasionē. nihilominus mens illa: q̄ semp cōtemplandis: pscrutādisq̄ totius naturæ cōsilijs inhærebat: demittere se facile nō poterat: ad hæc infima abiectaq̄ pēsiculāda. Memini dū Ferrariæ cū eo obuersarer: obsonatorē pagella quadā oblata expensarū approbationē expetere: q̄ viso mirabūdus extiti: pcunctatusq̄ illum, mentem ne ad id q̄d retroactis tēporibus neglexerat: apposuisset: respondit familiaris: non modo ab eo efflagitasse: sed exegisse: vt id subiret officij: quibus vt morē gereret facilitauerat: tantū

Ambro Augusti. Martinus Celestinus

Cōtemptor hūanæ gloriæ.

Nota

Vera christianæ mentis institutio

Quod de amando & cognoscēdo deo i hac vita iudicarit.

Elogiū q̄d in ore habebat frequēs

Liberalitas animia

vero curæ: quantum prius habuisse. Quinetiã dum eius dispensator primarius: eum interpellasset: vt eius pecuniarum quas per multos annos contractauerat dispunctionem fieri iuberet: quo securius menti suæ consuleret. Atq; eiusmodi libros coram attulisset talia eidem verba respondisse percepimus. Scio me q̃ sæpissime abste & potuisse & posse fraudari. Quapropter liberatione expensarum harum opus non est. Si tibi debeo q̃primum nummos exoluam. Si mihi debes vel in præsentia/si potes: vel in posterum: si non adest facultas debita relue. Amicos vero semper multa indulgẽtia tractauit/quibus cum hortatorijs ad beneuiuẽdũ locutionibus vti solebat, hominem noui qui dum eius doctrina fretus & fama secum loqueretur: & haberetur sermo de moribus, duobus tm̃ ip̃ius verbis cõmotum: vt via vitiorum deserta mores reformauerit. Verba fuerunt eiusmodi. Si christi mortem nostri amore perpessam præ oculis habere mus: propriam quoq; itentidem cogitãdo, caueremus a vitijs Mosteriam & comitatẽ in eos admirabilem exhibuit: quos non a viribus: aut fortuna probatos: sibi deuincien dos duxerat/sed a moribus & doctrina: eos tamen qui quãtulũcunq; pollerent litteris vel saltem bonarum artium studijs: nauos aptosq; inspiceret/diligere consueuerat. Similitudo nanq; amoris est causa: & erga sapientem virum: vt teste Philostrato: Apollonius inquit: affinitas quædam est: scientiam quoq; perficere hominem: qua homo est: perfecta vero bonitatẽ consequi super alios q; probos esse diligendos non ambigitur. Cæterum nihil ei intolerabilius q̃ (vt verbis Horatij vtar) superba ciuium potẽtiorum limina. Militiam quoq; sæculi & coniugale vinculum perosus fuerat: interrogatusq; interiocandum quid ei ad alterum subeundum onus: ferendumq; & necessitate cogente & optione data/leuius videret: hæsitabundus aliquantulũ: nutabũduscq; necnon paulxillum subridens: coniugium respondit cui non tantum esset & seruitutis annexum: & periculi quantum militiæ: libertatem enim supra modum dilexerat: quam & natura sic affecta: & philosophiæ studia suggesserant. Vagumq; ob id plurimum extisse illũ autumo: nec propriam sibi vnq; sedem delegisse: licet Florẽtiæ sæpius: & Ferrariæ quã doq; commoraret: quarum alteram ciuitatem sibi quasi domicilium præstituisse putauerim: quod scilicet in ea post Bononiam primum litteraq; studia coluerat: illiusq; princeps eum mirifice diligeret, quadãq; veluti affinitate coniunctus: Vtpote ex cuius ego sorore scilicet Blancha Maria Estensi natus sim/ nec etiã longe nimis esset a patria/quãdo trigínta tantũ passuum milibus ab Mirandula oriẽtem solem versus Ferraria distet Alteram siue aeris amœnitate: siue pluriũ amicorum suauitate: siue ingeniorum subtilitate dilexit plurimum: & incoluit: quos inter litterario amore duos sibi potissimum deuinxit Angelum scilicet Politianum virum græce: latineq; doctissimum: necnon variarum litterarum florum refertũ: ac prope vindicem Romanæ linguæ: Alterum Marsilium ficinum Florentinũ hominem omnifaria litteratura redolẽtem. Sed maximum ex his qui nunc viuunt: Platonicũ: cuius opera in academicis sibi vendicandis: vsus fuerat. Exterioris latriæ cultus non multum diligens fuerat: non de eo loquimur quem obseruandum præcipit ecclesia (gestasse hunc quippe præ oculis eum vidimus) sed de his cerimonijs mentionem facimus: quas nõnulli posthabito vero cultu dei: qui in spiritu & veritate colendus est: prosequuntur/& prouehunt. At internis affectibus feruẽtissimo deum amore prosequebatur. Interdum etiam alacritas illa animi prope modum elanguescebat/& decidebat: Maiori quandoq; nixu vires assumens: adeoq; ĩ deum exarsisse illum memini. Vt cum Ferrariæ in pomario quodam de christi amore colloquẽtes longis spatiaremur ambulacris: in eiusmodi verba proruperit. Tibi hæc dixerim/in arcanis recondito. Opes quæ mihi reliquæ sunt absolutis: cõsummatisq; elucubrationibus quibusdam egenis elargiar: & crucifixo munitus: exertis nudatisq; pedibus: orbem peragrãs: p castella: p vrbes: christũ prædicabo: accepi postea illum mutasse propositũ: & p̃dicatorum ordini se addicere statuisse interim eorum quæ cõceperat operum quæq; inchoauerat maturabat editionem. Sed, M.cccclxxxxiiij. anno

In amicos benevolẽtia

Duo saluberrima remedia aduersus vitia

Similitudo amoris causa.

Horatius.

Libertas animi.

Blancha Maria estensis.

Angelus politianus

Marsilius ficinus

feruor amoris in deum

Quo anno vitæ sit mortuus.

redemptionis nostræ. Dum ip̃e sed'm & trigesimum ætatis annũ impleret. Florẽtiæq; moraretur: insidiosissima correptus est febre: quæ adeo in humores & viscera grassata est: vt nullum non medicamentorũ genus adhibitum contempserit: eũq; omnino naturæ satisfacere intra tertiumdecimũ diem coegerit. Sed quemadmodũ in infirmitate se gesserit: licet eo tempore ab eo, pcul essem: narrare tamen non desinã: quæ ab grauissimis testibus: qui aderant acceperint. Quale illud/cum post sumptum eucharistiæ sacramentum. Sigillum ei crucifixi christi offeretur: vt inde plenos amoris hausfus ob ineffabilis illius passionis nostræ salutis gratia memoriam, priusq; exhalaret animam: sumere posset fortissimum dũtaxat aduersus quæcunq; aduersa: munimẽ validissimũq; contra iniquos dæmones, ppugnaculum. Interroganticq; mox seniori. An firmiter crederet/veram esse illam dei veri: vericq; hominis imaginem: qui qua deus est ante tẽpus: & æuũ ab ipso patre deo: cui æqualis in omnibus genitus esset: decq; spiritusancto: qui & deus est/ab ipsoq; & patre: quæ tria vnum sunt/coæternæ manente in vtero Mariæ/semper virginis: conceptus esset in tempore: qui famẽ: qui sitim: qui labores: qui æstus vigilias ppessus esset: qui demũ pro contractis ab Adæ semine sordibus nostris abluẽdis: proq; reseranda ianua cæli maxima: qua genus humanũ charitate complectebat̃ preciosissimũ sanguinem: & sponte & libentissime in ara crucis effudisset: cæteraq; id genus recenseri quandoq; solita. Non modo se credere: sed & certum esse respõderit: & item illud cum Alberto pio sororis filio: quem nominauimus inter huius vitæ initia iuueni: & ingenio: & bonarũ artium studijs & moribus conspicuo eadem ratiõe qua Alexander ex aphrodisiade: & Themistius in auscultatoriorũ librorũ procœmio fortitudinem e physicis cõtemplationibus sumi contra mortis metũ declarauit quã mox sententiam vsurpauit Auerrois conanti inq; Alberto mortis cõfinia reddere placabiliora: in hunc modum verba reddiderit. Non illa dũtaxat rõne pacari animũ: non finẽ mortis cruciatibus poni: sed hac potissimũ q; dei sui offensis: terminus iam poneret: quando breuiusculũ vitæ eius tempus: crebriores in deum offensas: non contenturq; arbitretur. & illud p̃terea quãdo pluribus ex p̃dicatorum collegio probatissimis testibus: & Alberto ip̃o paulo ante citato reuelauerit. Celi reginam ad se nocte aduentasse miro fragrantem odore: membraq; omnia febre illa contusa: contractaq; refouisse: secq; morti omnino non concessurũ, pmisisse. Hilari placidoq; ore in strato: dum ægrotaret: iacuisse compertũ est. Atq; iter mortis aculeos: quos sustinebat: quasi cælos sibi patefactos cerneret/loqui solitũ: salutantesq; omnes & operam suam: vt moris est: pollicẽtes blandissimo ab eo sermone & receptos & exosculatos. Ab seruis item omnibus: si cui molestus forte fuisset: ignosci sibi postulasse certiores facti sumus: quibus ante acto ãno testamento cauerat. Victum alijs: & tegumẽtũ: dum viuerent alijs pecunias pro meritis erogari. Hæredes Florentini xenodochei paupes instituit: eorum dumtaxat: quæ mouerí non poterant. Mobilium vero Antoniũ mariam fratrem. Quanta vero molestia eius obitus infimos/& sũmos omnium gradus affecerit, testes sunt italiæ principes, urbes & populi. Testes hi reges/quos supra citauimus. Testis iterum Caroli galliarũ regis benignitas & gratia. silẽtio non prætereunda. Cui cum Florentiam aduentanti/ vt inde Romã peteret/ Neapolitanũ regnũ expugnaturus/graui eũ laborare ægritudine nunciatum fuisset. Duos statim medicos ad eum/legatorũ etiãnũ fungẽtes officio: visitatum & opitulatũ/ip̃e transmiserit/litteraq; quas & vidimus & legimus, ppria sub scriptas manu dedit/plenas & humanitatis & earum pollicitationum: q̃s & magnanimi regis beniuolentissimus animus/& præclaræ virtutes ægrotantis exigebant: Ei qp̃e tum fama notissimus erat) tum quadam familiaritate coniunctus/Nam ab eo ĩ gallijs/dum parisios inuiseret/honorifice exceptus fuerat, enim vero qui eum dũ vixit toti orbi/& multis sæculis admirandũ præstitit/ita eius obitum non minus celebrem: & inauditum celebrari decreuit/quo circa ea in p̃sentiarũ referenda puto/quæ meis auribus hausi/dum Florentiæ quo illius infirmitate percepta/licet nõ tẽpestiue me cõtule-

Qualiter in infirmitate se gesserit Christiani homis finis laudandus narratur.

Dei imago.

Albertus pius

Alexander ex aphrodisiade

Themi.

Auerrois.

Cæli reginã ad ægrotantẽ nocte accessisse

Obitũ eius oẽs gradus hoim molestia affecisse.

ram/in æde sacra/quæ sanctæ reperatæ dicitur Hieronymum sauonarolã Ferrariẽsem. NB
ex prædicatorum ordine/virum & theologiæ consultissimum/& præclarissimum/ fa
matissimũq; sanctimonia/sacras habentem ad florentinum populum cõciones/ audi
Apuleius verba fratris Hiero. rem. Sed prius sacrarum litterarum ignaros/Apulei verbis/admonere consilium est.
Ne crassis auribus:& obstinato corde/ea putent mendacia:quæ auditu noua: vel visu
rudia:vel certe supra captum cogitationis ardua videantur:quæ si paulo altius explo
rauerint non modo compertu euidentia: Verũetiam factu facillima sentient. Is igitur e
pulpito declamitans:quæ sum dicturus cunctis qui aderant insinuauit. Arcanum tibi
o Florentia pandendũ est:q̃d equidem ita verum est/q̃ prouerbium illud apud te fre
quens Ioannis euãgeliũ: Subticuissem profecto. Sed ad dicendũ compellor:& q̃ mihi
præcipere potest:vt hæc palam facerem/imperauit. Neminem porro vestrum puto fu
isse:qui Ioannem Picum Mirandulã non nouerit/magnis ille a deo beneficijs: magnis
q̃ gratijs cumulatus: multifariaq; præditus disciplina fuerat:nulli forte mortalium tã
celebre obtigit ingenium. Magnam in eo iacturam fecit ecclesia. Arbitrarer/ si diutius
ei vitæ spacium prorogatum fuisset:cunctos qui octingentis ab hinc annis decessere/
ob scriptionum monumenta:quæ reliquisset excelluisse/ hic mecum obuersari solitus
erat secreta palam facere:ex quibus noueram internis eum locutiõibus a deo ad religi
onem citari/vnde afflatibus hisce obsequi cupiens: non semel obtẽperare ꝓposuerat.
Verum diuinis beneficijs male gratus vel ab sensibus vocatus detractabat labores(de
licatæ quippe temperaturæ fuerat)vel arbitratus/eius opera religionem indigere/ dif
ferebat ad tempus hoc tamẽ non vt verum:sed vt a me cõiectatum:& præsumptũ di
xerim:Ob id duobus ei annis flagellum interminatus sum/si opus:q̃d ei deus patran
dum ꝓposuerat:negligenter exequeretur. Rogabam fateor deum idẽtidem:vt cæsus
aliquantulũ viam:quæ ex alto eidem ostensa fuerat tandem capesseret. Nõ hoc quæsi
ui:quo perculsus est non hoc putaueram ad id deo decretum fuit. Vt vitam hanc relin
queret:præclaraq; coronæ in cælis præparatæ partem amitteret famãq; & nominis ce
lebritatem:quæ ad summum cumulum:si vixisset/fuerat habiturus:ad plenum nõ as
sequeretur. Verum benignissimus iudex/clementissime erga ipsum se habuit Atq; ob
Elemosynæ Status aiæ. elemosynas larga & effusissima manu pauperibus elargitas:& oratiões quæ ad deum
instantissime effusæ sunt:effectum est:vt nec eius anima in sinu patris adhuc super cæ
los exultet:nec ad inferos deputata perpetuis tormentis crucietur. Sed purgatorio igni
ad tempus mancipata temporarias pœnas luat:quod in hac parte libẽtissime dixerim:
vt qui eum nouerũt:& hi potissimũ:qui eius beneficijs cumulati fuere suffragijs adiu
uent. Hæc & plura alia vir dei clara voce asseuerauit. Se addens non latuisse:ob men
dacia eiusmodi:si qua miscerẽt/verbi dei præcones dignos effici: de quibus æternum
sumeret supplicijũ:necnon adijciẽs diebus aliquot:hæc sibi inuniuersum fuisse cõpta.
Sed propter verba quæ virginem dixisse si ægrotus affirmauerat:nutabundus stetisse
Duplex mors formidasseq; diu:ne ille dæmonũ opera fuisset illusus:qñ ob eius mortem virginis pol
licitatio frustraret. Verũtamẽ inotuisse sibi defunctũ:æquiuocatiõe mortis deceptum
Cũ illa de secũda & æterna loquta fuisset:Hic de prima & tẽporaria credidisset:quod si
ꝝs dixerit hominẽ hunc vel hypocrisi fuisse mẽtitum/vel fantasmatis ludificatum/vel
dæmonum præstigijs circũuentũ. Is nisi aut male de fide sentiens/ aut mẽtis emotæ sit
fateat necesse ẽ/ deũ multifarie fœlicitatẽ eoꝝ miseriãq;/q animã effudissent viuẽtibus
& reuelasse iam/& reuelare posse. Eodẽq; temporis spacio/eos quibus hæc palam fiũt
certiores reddere/se a non visis/aut spectris illudi/sed vera esse/quæ aut mẽte/aut ocu
Laus doctri næ & ꝓbi tatis fratris hieronymi. lis cernant & videant. Tantæ vero & doctrinæ & auctoritatis virum tantæ ꝓbitatis &
prudentiæ/quoꝝ in Aristõ. phylosophiam/cõpendiaria theoremata/monitiones pu
blicæ/præclarissima interpretamẽta/in sacra eloquia futurorũ cõtingentiũ/ꝑdictio
nes/quæ euenisse ad lineã/omnis fere nouit Italia/sanctissimaq; vitæ conuersatio testa
tissimam pridẽ fecere fidẽ. in principe templo tã celebratæ vrbis/hæc vt vera/ vt incon

cussa tenenda/tot millibus hominũ veritate non cõperta ꝓnunciasse/nemo nisi male
uolus inficiabitur. Adde q̃ dum nõ nihil sup id negocij scisciterer virum qui sermoni
interfuerat/adijsse cõcionatorem audiui/ac eidẽ/vt ea plus haberent roboris/ quæ vul
gauerat rettulisse defunctum vallatum igne sibi apparuisse/& professum ingratitudi
nis adhuc pœnas dare. Quinetiã monacha quædam multis præclara vaticinijs/quæq;
ipsi dum viueret multa futura prædixit/quæ adamussim euenere/inter reliq̃. Hoc vnũ
protulit biennio anteq̃ e vita migrasset:eum liliorum tempore opera & hortatu fratris
Hieronymi(de quo mentionem fecimus)prædicatorum fratrum collegio se dicaturũ. V.d. prefine retro-
Eodemq; tempore Florentinã quandam familiam(quã pactiã nuncupant)tũc exulan folii.
tem/ad patriam redituram cõplures ad quos hæc fama peruenerat/super hac liliorum
nomen claratura demirabant̃/loquieam arbitrantes de verno tempore quo lilia flore
scunt/Sed lilium hoc galliarũ regem extitisse cõpertum est talibus vtentẽ insignibus q̃
prídie q̃ille religionem voueret:ita em̃ pouerat anteq̃ moreretur/ & quatriduo post
q̃ extorris illa familia se cõtulit in vrbẽ patriam/ magno comitatu Florentiã ingressus
est/iter per hetruriã faciẽs/neapolitanũ regnum vi & armis in ditionem vindicaturus.
Verum anteq̃ finem faciam: præfari iterum paucula in calce operis non inutile puto.
Video em̃ mihi videre ad reuelationes has/veluti ad lunæ vmbram baubãtes molos
sos/quibus adhuc offula(prioribus fortasse non cõtentis) obijcienda est:ne frustra la
tratibus aera verberent: Video item demẽtibus excuti risum: Video his qui sciolos se
arbitrentur/sũmoueri ludum:qui forte ob non posthabitũ religionis ingrediendæ sa
lubrem afflatum igne torqueri animas non debere cõtendent/nec diuino afflatos spi
ritu tempestãte nostra repiri homines/qui christi colloquijs pfruantur. At si peccata nõ
morte:sed venia digna purgatorio igni esse plectenda arbitrarent̃/iustos etiam pœnas
dare non mirarent̃. Item si seruũ qui voluntatem domini sciens non adimpleuit/teste
veritate/multis vapulaturũ non ignorauerit/hunc qui dei voluntatẽ nouerat & imple
re distulit/& si a noxis quibusq; alijs fuisset ĩmunis, supplicia luere non extasim patere
tur. Alia ex parte rudem & insulsam eoꝝ astutiam mirari satis nõ possum/qui cũ chri
stum ꝓ hominibus mortuum credant/eosdem homines alloqui eundẽ facile posse nõ
credant. Vehementioriq; argumento virginis matris/angelorũq; beatorũve hominũ
spirituũ affatibus participes/eosdẽ mortales homines non posse fieri/ animaduertẽdũ
eis ꝓfecto foret inferiora oĩa per supiora gubernari Dionysio etiã areopagita teste in li.
de Hierarchia cælesti/sepatisq; mentibus inferioris gradus & naturæ/q̃bus hominum
cura demãdata est/per supiores mentes/quæ iterum vel a supremis/vel ab ipo deo di
uina mysteria hauriunt/illuminari hominesq; diuino afflatos spiritu easdẽ reuelatiões
accipere/hominum multitudini cum expedit patefaciẽdas/sacrosancta hæc diuinita
tis lex:quod ab eodem Dionysio libro cælestis Hierarchiæ edocemur vt ꝓ prima sequẽ
tia ad augustissimã lucem subuehantur/ignari ꝓculdubio sunt diuinarum litterarũ/in
solẽtis quoq; & puicacis ingenij nam in illis conspici datur diuina futura mysteria nõ
tm̃ per bonos sed ꝑ scelestos homines/& pseudo ꝓphetas quãdoq; patefacta/quid ꝓ
hibet huic fidẽ habere qui & doctrina & tot virtutibus pollet/multaq; iam futura/quæ
nunc euenere ꝑdixit. & hoc non somniculose testatus sed asseuerãter affirmãs. Adde
q̃ Aristotelis phia/his nõ reclamet/& platonica suffragent̃ licet pro graui testimonio
nisi scripturæ diuinæ auctoritatẽ non acceperim/sed extraria hæc quandoq; citare non
absurdum est:vt maleuolorũ tæla ĩ auctores maiore vi/q̃ venerint/reuertant̃. Verum
ad nosmetipsos iam redeundũ est:quibus nõ tam mœrendũ est:q̃ talem amisimus/q̃
q̃ habuimus/& habemus/gratias agendũ regi/cui viuunt oĩa. Quippe qui morta
lis vitæ munere perfunctus/diuq; cum habitantibus cedar/quos luce non pauca pfu
derat/conuersatus inaccessibile/& infinitum supernæ patriæ lumen iamiã ingrediens
ineffabili diuinitate nobis etiam in dies laturus opem sine fine fruetur.

FINIS.

Alias cõmendatio et laudes Autoris Vid. fol. CXIIII.

Cæcilij Cypriani episcopi Carthaginensis de ligno crucis Carmen.

Est locus ex oi medium quem credimus orbe
Golgota iudæi patrio cognomine dicunt:
Hic ego de sterili succisum robore lignum
Plantatum memini fructus genuisse salubres:
Non tamen hic illis qui se posuere colonos
Præbuit externi fructus habuere beatos
Arboris: hæc species vno de stipite surgit:
Et mox in geminos extendit brachia ramos
Sicut plena grauis antennæ carbasa tendunt.
Vel cum disiunctis iuga sunt ab aratro iuuẽcis
Quem tulit hoc primo maturo semine lapsũ
Concepit tellus mox hinc mirabile dictu
Tertia lux iterum terræ superisq; tremendum
Extulerat ramum vitali fruge beatum
Sed bis vicenis firmatur & ille diebus
Creuit in ĩmẽsum cælumq; cacumine summo
Cõtigit: & tandẽ sanctum caput addidit alto:
Dum tamen ingentis bisseno pondere ramos
Edidit: & totum spargens porrexit in orbem
Gentibus vt cunctis victum vitamq; perennẽ
Præberent mortemq; mori qui posse docerẽt:
Explicitis & mox quinquaginta diebus
Vertice de summo diuini nectaris haustum
Detulit in ramos cælestis spiritus aura.
Dulci rore graues manabant vndiq; frondes:
Ecce sub ingẽti ramorum tegminis vmbra
Fons erat: hic nullo casu turbante serenus
Perspicuis inlimis aquis: & gramina circum
Fundebant lætos vario de rore colores
Hũc circum ĩnumeræ gentes populiq; coibãt.
Quam varij generis sexus ætatis honoris
Innuptæ nuptæq; simul viduæq; nurusq;
Infantes pueriq; viri: iuuenesq; senesq;
Hic vbi multigenis flexos incumbere pomis.
Certabant ramos auidis attingere dextris:
Gaudebant madidos cælesti nectere fructus.
Nec prius hos poterãt cupidis decerpe palmis
Quam lutulenta viæ vestigia fœda prioris
Deterrent: corpusq; pio de fonte lauarẽt.
Ergo diu circum spaciantes gramine molli
Suspiciunt alta pendentes arbore fructus.
Tunc signa ex illis delapsa putamina ramis
Et dulces multo roranti nectare frondes
Vescuntur veros optantes sumere fructus.
Ergo vbi cælestem cœperunt ora saporem
Permutant animos & mentes perdere auaras:
Sæpe quidem multi renouati mentibus ægros
Restituere animos: & qua se posse negabant
Pertulerant: fructumq; sui cœpere laboris
Multi etiam sanctas ausi contingere mentes
Discessere iterum subito retroq; relapsi.
Sordibus & cœno mixti voluuntur eodem
Multi vero bono portantes pectore: totis
Accipiũt animis: penitusq; in viscera cõdunt:
Ergo qui sacros possunt accedere fontes
Septima lux illos optatas sistit ad vndas
Tingunt in liquidis ieiunos fontibus artus.
Sic demum illuuiem mentis vitæq; prioris
Deponunt labem purasq; a morte reducũt
Illustres animas cælicq; ad limen ituras:
Hinc iter ad ramos & dulcia poma salutis
Inde iter ad cælum per ramos arboris altæ
Hoc lignum vitæ cunctis credentibus: Amen.

τελος

Epitaphium Mirandulæ

Ioannes iacet hic mirandula. Cætera norunt
Et tagus & ganges/forsan & Antipodes.

Aliud Epitaphium conditum a fratre Baptista Mantuano.

Picus Ioannes cælos elementa deumq;
Doctus adhuc luuenis sanctificatus obit

Heptaplus Ioannis Pici Mirandulæ: de Septiformi sex dierum Geneseos enarratione Ad Laurentium Medicem Prohœmium.

Quoniam æmulatio me studiorũ tuorũ Laurẽti Medices ut archana Moseos volumina recenserem: Cũ supiore hyeme quãtum ocij dabat a republica non alibi te magis aut libentius operam sumere: q̃in ea lectione animaduerterem. Tum eodẽ quoq; priuata ratio subinuitauit: Q̃m opi alteri meo tuo quidem auspicio iam pridem: sed & in tuũ nomẽ crescenti: quo dauidicos hymnos a LXX. versos interpretibus: & in ecclesia iugiter psonantes nõ modo a suspitione omni calũniaq; asserere: sed interpretamẽti quoq; facibus illuminare tẽtaui: nulla prius vtilior tractatio: nulla fructuosior q̃ eorũ librorũ: nulla rursum cõsentanea magis (aut vt verius dixerim) necessaria reperiẽ. Accidit aũt p hos dies vt in mũdi fabrica celebratis illis operibus sex dierũ fuerim assiduus. Quibus totius naturæ secreta cõtineri vt credamus magnæ se rationes offerũt. Nam vt illud obmittã quod hæc oĩa pphe- Moſis excel
ta noster deo plenus ac cælesti dictãte spiritu totius magistro veritatis excepit: non lentia doctri
ne eundẽ nobis cũ nostrorũ tum suorũ tũ gẽtiũ denicq; testimonia prius humanæ na & sapiẽtia
sapiẽtiæ doctrinarũq; omniũ & litterarũ cõsultissimũ pdiderũt: Extat apud Hebræ Sapientiæ li
os Salomonis illius cognomẽto sapiẽtissimi liber cui sapiẽtia titulus nõ qui nũc in ber cuius sit
manibus est Philõis opus: sed alter hierosolyma quãvocãt secretiore lingua cõposi
tus in quo vir naturæ rerũ sicuti putat interpres oẽm se illiusmodi disciplinã fatet
de Mosaicæ legis penetralibus accepisse. Sunt itẽ quantũ attinet ad nostros: & Lur Præceptor
cas & Philon auctores grauissimi illuminari vniuersa Aegyptiorũ doctrina fuisse erudi es ægyptios
tissimũ. Aegyptijs aũt vsi sunt p̃ceptoribus græci oĩes q habiti diuiniores Pytha graeci fere
goras Plato Empedocles & Democritus. Notũ illud Numenij philosophi no ali omneshabu
ud esse Platonẽ q̃ attici Mosem. Sed & Hermippus Pythagoricus attestat Pytha erunt.
gorã de Mosaica lege plurima in suã philosophiã transtulisse. Quod si rudis in su Plato Atti
is libris & popularis iterum Moses potius q̃ aut philosophus aut theologus aut ma cus Moſes
gnæ alicuius sapiẽtiæ artifex apparet: Reuocemus eo mentẽ fuisse veterũ sapientũ Moſes qua
celebre institutum res diuinas vt aut plane nõ scriberẽt aut scriberẽt dissimulãter. re populariſ
Hinc appellata mysteria, nec mysteria quæ nõ occulta: hoc ab Indis: hoc ab Aethio & rudis ap
pibus q̃bus de nuditate cognomẽ: hoc ab Aegyptijs obseruatũ. Quod & Spinges pareat.
illæ p tẽplis insinuabãt. Ab eis edoctus Pythagoras silentii factus est magister: nec Pythagoræ
ipe quicquã litteris mãdauit præter oĩno paucula quæ Damæ filiæ moriens cõmẽ silentium
dauit. Nõ enĩ quæ circũferunt aurea carmina Pythagoræ sũt: vt vulgo etiã doctio Carmina au
ribus psuasum sed philolai. Legẽ deinceps eã Pythagorici religiosissime tutati sũt. rea qs fecit
Eã Lysis ab Hippatcho violatã queriẽ. In eã denicq; iuratos Ammonii discipulos
Origenẽ Plotinũ & Herẽniũ Porphyrius est auctor. Plato nõster ita in volucris enigmatũ fabularũ velamine mathematicis imaginibus & subobscuris recedentiũ sen
suũ indiciis sua dogmata occultauit: vt & ipe dixerit in epistolis neminẽ ex his quæ Res diuinas
scripserit suã sniam de diuinis aperte intellecturũ: & te minus credẽtibus cõproba phi sub pa
uerit. Quare si ob id Moseos lectionẽ velut exculcatã putamus q̃ nihil habeat in rabolis tra
primori fronte nõ vulgariũ nõ rude dãnemus eodẽ exẽplo antiquos oẽs philoso- diderunt.
phos ruditatis & ignorãtiæ, quos totius sapiẽtiæ magistros veneramur. Quin idẽ
obseruatũ in ecclesia cernimus Iesus christus imago substantiæ dei euãgelium non
scripsit: sed prædicauit. prædicauit aũt turbis quidẽ in parabolis seorsum aũt pauc
cis discipulis: q̃bus datũ erat nosse mysteria regni cælorũ: palã citraq; figuras: Nec
oĩa paucis illis: quia nõ omniũ capaces: & multa erant quæ portare nõ poterãt: do
nec aduenies spũs docuit oẽm veritatẽ. Discipuli dñi tam pauci electi de tot millibus, multa ferre nõ poterant. Turba oĩs israelitica fartores coci macellarij opiliones

seruí ancillæ: quibus oĩbus legenda lex tradebaĩ totius Mosaicæ vel diuinæ potius sapiæ ferre onus nõ potuissent: Ille qdẽ in mõtis sublimitate mõtis vtiq; illius in q & dñs sæpe discipulos alloquebaĩ diuini solis lumine collustratus tota facie mirũ in modũ splẽdescebat: sed qa lucẽ ferre nõ poterat populus oculis cęcutientibus & noctuinis velata facie illis verba faciebat. Redeamus ad nostros. Scripsit Matheus primus euangeliũ: & vt inquit ꝓpheta abscõdẽs in corde suo dei eloquia ne peccaret: ita solũ quæ ad xpi humanitatẽ attinebant hystoria ꝓsequutus est: ne interceret obliuione memoria rerũ gestarũ vt ꝓpterea in mystico Ezechielis spectaculo ꝓhoiem figuratũ illũ itelligamus. Iohãnes qui præ oĩbus maxime diuinitatis secreta reuelauit tribus qdẽ vulgatis euãgelijs & a dñi cruce multis exactis annis coactus loq quæ diu tacuerat ad abolendã hæresim ebionitarũ quæ christũ hoiem nõ etiam deũ asseuerabat de æterna filij generatione sed paucis: sed obscure ꝓnũciauit. Inde exorsus: In principio erat verbũ. Paulus corinthijs negat solidũ cibũ ꝓpterea q adhuc carnis legibus viuãt nõ aũt spũ: & sapiam loquiʒ inter pfectos. Discipulus Pauli Dionysius areopagita sanctũ & ratũ institutũ fuisse scribit ecclesijs ne dogmata secretiora plras, sed voce tantũ hijs q rite essent initiati cõicarent. Hæc pluribus sum ꝓsequutus q sunt multi qui Moseos librũ ducto argumẽto de rudi cortice verborũ tanq; aliqd de medio & triuiale cõtẽnant & aspernent: nihilq; apud eos minus credibile q; hr̃e illũ in recessu diuinius aliqd q; quod frõte ꝓmittat. Quod si satis est cõfutatũ iã illud creditu facile sicubi de natura de totius opificio mundi tractatũ abeo, i. si qua in parte opis sui velut agricuiuspiã sint ab eo thesauri defossi omis vere philosophiæ: Factũ in primis hoc in hac ptevbi vel ex ꝓfesso de rerũ oĩm emanatiõe a deo de gradu: de numero: de ordine partiũ mũdanarũ altissime philosophaĩ. Propterea fuit decretũ veterũ hebræorũ cuius etiã meminit Hieronymus ne hãc mũdi creationẽ quis q; nisi matura iã ætate attingeret. Videbor igiĩ fortasse fecisse opẽptiũ si imoratus diutius exactiore cura & operosiore: vt licuit ꝓ nostrã imbecillitatẽ studio rimatus sum intellectũ Mosaicæ lectionis. In cuius enarratione cũ ꝓ multos elaborasse latinos græcosq; videre: Præterea chaldæos & hebræos interpretes veteres nouosq; ppe innumerabiles, ne cogitare qdẽ audebã nouũ aliqd super hac re vel scribere vel cõmẽtari. Cæterũ meminerã cautũ Mosaica lege ne quis agrũ suũ peni tus totũq; demeteret. Sed ĩtactã ex eo portionẽ pauperibus & egenis relinqueret q mergites inde & manipulos ad famẽ tolerãdã sibi acciperẽt. Hoc cũ venissẽt in mẽtẽ sagacibus oculis lustrare cæpi latissimos ꝓphetæ cãpos idagaturus an cũ docti ssimi interpretes nõ minus cultores legis fuerint q; interpretes, iuxta legis edictũ intactã partẽ aliquã reliqsserint: nobis vtpote infirmioribus demetẽdã. Vnde mihi ego quoq; vel pauculas spicas decerperẽ ĩponẽdas aris ecclesiæ cũ si primitias frugũ nea priuilegijs tẽpli ceu nõ verus israelita ceu penitus asymbolus eliminaret. Successit ex voto res nõ q; possum equidẽ qcq; quod illi nõ potuerũt: sed quod & illi de legis præcepto noluerũt industriæ posterioꝛ viã præstruere: & ea insupererat agri vastitas, ea fœcũditas vt par illi frumentoꝛ numerus nullus esse possit: vt cũ q; & infinite fere & valentissimæ operæ in eo se totis viribus exercuerint: dicere tñ euangelicũ illud adhuc possumus: Messis multa: operarij pauci. Quæ igitur suphodibro viri sanctissimi Ambrosius & Augustinus: Strabus itẽ & Beda & Remigius & ex iunioribus Egidius & Albertus: Quæ itẽ apud græcos philon Origenes Basilius Theodoritus Apolliarius Didymus Diodorus Seuerus Eusebius Iosephus Gennadius Chrisostomus scripserũt intacta penitus a nobis relinquent: Cũ & temerarij & superfluũ sit in ea se agri parte infirmũ hoiem exercere vbi se pridẽ robustissimæ mentes exercuerũt. De his itẽ quæ vel Ionetes vel Anchelos vel Simeon antiquus Chaldaice tradiderũt vel ex hebræis aut veteres Eleazarus Aba Ioannes Neonias Isaac Ioseph: aut Iuniores Gersonides Sardias Abraã vterq; Moses Salomõ & Manacem

Euangeliũ primus scripsit Matheus

Diuinitatis secreta Iohẽs q̃rereuelauit

Ebionitarũ heresis

Phiæ thesauros in Mosis libris esse absconditos

Creacõnis liber nõ omi buserat legẽdus sed adultis tantum

Picus ad scribendũ Heptaplum post tot interptes cur motus fuerit

cõscripserũt nullã nos in ꝓsentia mẽtionẽ habebimus. Afferemus aũt præter hæc omnia septẽ alias exposiciões nostra inuẽta & meditata: in qbus illud primũ curabimus: euicere si poterimus tres difficultates cũ qbus videt his oĩbus q enarrãdũ librũ hũc suscepũt magna & difficilis fuisse colluctatio. Prima est neqd aut minus sufficiẽter aut parꝛ docte & sapiẽter a Mose dictũ videaĩ. A qua se qdã hoc pacto exoluerũt: quod id circo neq; dixit de oĩbus neq; attulit grãdia & sublimia qa rudi populo loquereĩ q nõ erat intelligẽtiæ oĩm satis idoneus. Nos credere possumus satisfactũ rudibus auditoribus si lumen sciẽtiæ quod introspicerẽt sapientes, crassioribus verbis q̃si cornea testa circũdatũ obduxerit ne hebetiores inde oculi ꝓstringerent. Attulerit ergo lumen ut sanis oculis ꝓfore: inclusum tñ & velatũ attulerit ne lippientibus officeret. Neq; enĩ minus ille aut debuit aut potuit aut noluit iuuare doctos q̃ indoctos. Secũda est difficultas ut tenor idẽ sit interprætaməri sibi cõsentiẽs ex se aptus & vno quasi ductu tota series a quo primitus sensu ꝓficiscit in eundẽ illũ quasi memor ꝓpositi referatur. Nec si fortasse hic de ideis loquentẽ introducamus ꝓxima clausula de elemẽtis agere vel de hoĩe illũ velimus. Arbitrariũ hoc & violentũ genus expositionis. Quod euitare tamẽ in huius libri enarratõe ĩpossibile multis ne dicã difficile, operosum ꝓfecto oĩbus visũ est. Tanta est ꝓplexitas: tanta ambiguitas: tanta varietas vniuersæ lectionis. Vide quãti laboris q̃ nõ factu sit facile id quod aio nos concepimus (utinã consequamur) ut nõ vno duntaxat sed septẽplici sensu a capite semper nouũ opus exorsi perpetuæ & impromiscuæ expositionis ordine totam hanc mundi creationẽ: nihil usi priorũ opibus interpretemur. Tertia difficultas in hoc versatur ne extraneũ aliquid vel ꝓdigiosum vel alienum a rerũ natura quæ nunc cõspicit, & a veritate quã a philosophis melioribus compertã nosti: etiã receperũt, asserentem prophetam, Immo per prophetã diuinum spiritũ faciamus. Cur aũt septem a nobis allatæ expositiones s qua ratione suscepte: quod nostrum consiliũ: & quæ necessitas nos ad eas impulerit: Quid omnino sit nouum hoc quod afferre molimur sequẽti capite palã faciemus. In quo illius qui de hac materia, i. de mundi creatione absolutissime: ad naturæ ipsius æmulationẽ sit scripturus, ideam pingentes conabitur, tum in sequentibus re cõprobare: prophetam nostrum, ab illa nihil quasi archetypo decidisse: Sed assequutũ oĩbus numeris ita ut nihil aliud ꝓ tali idea q̃ ipsemet ꝓponendũ sit oĩbus & magnitudinẽ eius admirari oẽs facilius q̃ estimare ꝓ dignitate possimus. Debent autẽ tibi hæc nr̃a qualiacunq; sint adhuc rudimẽta nostræ iuuentutis Laurẽti vir clarissime vel quia sunt mea qui tibi meipsum iampridẽ dedi & vouí: vel quia hoc ipsum tu nobis in quo sunt nata fesulani sescessus ociũ parasti. Quod interuentu etiã crebro vel assiduitate potius Angeli politiani familiaris tui cõdit: cuius amœnũ & fertile ingeniũ q̃ antea flores lr̃arũ varios extulerat tã nũc ut arbitror solidã phiæ maturãq; adeo frugẽ pollicet. Accedit q cõsuetum est cũ his quos amamus vel colimus festũ aliquid aut letũ euenit nõ solũ verbis cõgratulari: sed aliq etiã munere fauere ut sic dixerim illoꝛ fœlicitati & testatã apud eos face re læticiã animi nr̃i. Opportunæ igiĩ nr̃a hæc lucubratio ad te venit q tpe Ioãnes filius ea ætate qua nemo antea summo christianoꝛ ordinũ collegio a põtifice summo Innocẽtio. viij. destinatus est: & indole ipsius quæ de se bona oĩa ꝓmittit & tuis meritis tua q; auctoritate id sibi iure & merito postulãtibus. Reliquũ, ut optemus dignũ se ille exhibeat hac dignitate. Quod fecerit si quẽ & patrẽ & dignitatis auctorẽ habuit eũdẽ vitæ exẽplar ideſt prudẽtiæ totiusq; virtutis habuerit. Vale.

Exposiciões Hepraplũ nihil ꝓdigiosũ aut alienũ a phia cõtinebit

Amicis in re leta verbis et munere congratulãdũ ẽ

ALIVD PROHEMIVM TOTIVS OPERIS.

Mundi tres ab antiquis figurant

Mũdi triplicis differẽtia

Res mũdos figurat antiqtas. Supremũ oĩm vltramũdanũ quẽ theologi angelicũ philosophi aũt intellectualem vocãt: quẽ a nemie satis ꝓ dignitate decantatũ Plato inquit in phedro. Proximũ huic cælestẽ: postremũ omniũ sublunarẽ hunc quẽ nos incolimus. Hic tenebrarum mundus: ille aũt lucis: cælũ ex luce & tenebris tẽperaĩ. Hic p aq̃s notaĩ fluxa instabilicq; substãtia:

lenta

ille per ignē lucis candore & loci sulimitate: cælum natura media idcirco ab hebræis asciamaim quasi ex es & maim, i. ex igne & aqua quæ diximus cōpositum nuncupatur. Hic vitæ & mortis vicissitudo; illic vita perpetua & stabilis operatio: in cælo vitæ stabilitas opationū locorumq; vicissitudo. Hic ex caduca corporū substātia; ille ex diuinæ mentis natura; cælū ex corpore; sed in corrupto ex mente sed mācipata corpori cōstituit. Mouet tertius a secūdo: secundus a primo regit: & sunt præterea inter eos differētiæ plurimæ; quas hic enarrare nō est cōsiliū vbi hæc præterfluimus potius q̄ inundamus. Hoc nō prætermiserim figuratos hos mūdos tres a Mose euidentissime in admirabilis illius tabernaculi sui cōstructione. Partitus est enī tabernaculū in partes tres: quarū singulæ singulos quos diximus mundos representare expressius nullo modo possent. & enī prima pars nullo defensa tecto vel vmbraculo imbribus niui solibus calori frigoriq; obuia erat & oportuna: & q̄ est nr̄i, i. sublunaris mūdi euidētius simulachrū inhabitabāt eā nō modo hoīes mundi & immūdi sacri & ꝓphani: sed & oīfarū generis aīalia: eratq; in ea vel ob sacrificia iugesq; īmolationes vitæ & mortis perpetua vicissitudo. Reliquæ duæ partes ambæ obtectæ & undiq; ab oī pegrina iniuria liberæ quē admodū & utercq; mundus tā cælestis q̄ supcælestis: nec iniuria capax nec cōtumeliæ. Ambæ itē sanctitatis noīe honestate ita tñ ut quæ erat secretior scī scōrū: reliqua sancti tm̄ titulo decoraret sicuti quāuis & cælestis & angelicus mūdus vterq; sctūs: qm̄ supra lunā post luciferi casum nec macula nec pctm̄ aut est aut esse pōt: angelicus tñ cælesti lōge sanctior & diuinior habet. Sed qd remotiores has similitudies ꝓsequmur: Nā si postrema pars tabernaculi erat hoībus & brutis cōis: secūdā: quæ tota auri splēdore fulgebat cādelabrū illuminabat septē lucernis distinctū: quæ ut dicūt oēs interpretes latini græci & hebræi septē planetas significāt: In tertia parte oīm sacratissima; alata cherubin erāt nōne nr̄is tres mūdos oculis subijciūt: & hūc quē & brutā & hoīes incolūt & cælestē in quo planetæ coruscāt & supcælestē habitaculū angelorū. Admonemur aūt hinc etiā altioris euāgelici sacr̄i. Nā qm̄ nobis ad mūdū supcælestē ad angelorū cōsortiū reserata est via p̄ christi crucē & sanguinē: idcirco illo occūbē te scissum est velū tēpli q̄ sancta sanctorū p̄ quæ angelicū diximus mūdū significari ab aliis ptibus discludebant. Quod fuit indicio patere iā aditū hoī ad dei regnū ad deum ipsum quivolat sup cherubin aditū ab initio ob peccatū primi parēris iusticiæ legibus occlusum. Hæc satis de tribus mūdis in quibus illud in primis magnopere obseruandū unde & nostra fere tota pendet intētio esse hos tres mūdos mūdū vnū: nō solū propterea quod ab vno principio & ad eundē finē oēs referant: aut qm̄ debitis numeris tēperati & armonica quadā naturæ cognatione atq; ordinaria graduū serie colligent: Sed qm̄ quicqd in oībus simul est mūdis id & in singulis cōtinet: neq; est aliqs vnus ex eis in quo nō oīa sint quæ sūt in singulis: quā Anaxagoræ credo fuisse opinionē si recte eū sensisse putamus explicatā: deinde a pythagoricis & Platonicis. Verū quæ in mūdo sunt inferiori in supioribus sunt: sed meliore nota: quæ itidē sunt in supioribus in postremis etiā visunt: sed de genere conditione & adulterata ut sic dixerim natura. Est apud nos calor qualitas elemētaris: est in cælestibus virtus excalfactoria: est in angelicis mētibus idea caloris. Dicā aliqd expressius. Est apud nos ignis quod est elemētū. Sol ignis in cælo est: est in regione vltra mūdana ignis saraphicus intellectus. Sed vide quid differāt. Elemētaris urit: cælestis viuificat: supcælestis amat. Est aq̄ apud nos: est aqua in cælis huius motrix & dña vestibulū, s. cælorū luna: Sunt aquæ & supcælū mētes cherubicæ. Sed vide quæ in eadē natura disparilitas cōditionis humor elemētalis vitæ calorē obruit: cælestis eundem pascit supercælestis intelligit. In primo mundo deus vnitas prima nouē angelorū ordinibus quasi sphæris totidē præest immobiliscp ipe omēs mouet ad se. In mundo medio, i. cælesti cælū empyreū nouē itidem sphæris cælestibus quasi dux exercitui præest quæ cum singulæ motu incessabili voluantur illud tamē deum imaginās immotū est. Sunt & in mūdo elemētari post materiā primā

Mūdos tres in tabernaculo Mosis exprimi

Velū scissū i morte xp̄i quid significet

Mūdos tres vnū esse mūdū atq; qd in vno est in singulis dep̄hendi

Ignis in tribus mūdis q̄modo reperiat

Aqua in tribus mundis q̄modo differt

Mūdus qlibet decē habet quasi speras celestes

ipsius fundamētū nouē sphæræ formarū corruptibilium. Tres, s. corporū vitæ expertiū quæ sunt elemēta & mixta tum inter hæc media: que mixta quidē sed imperfecta quales in sublimi q̄ fiūt impressiones. Tres vegetabilis naturæ: quæ in tria primū genera diuidit: herbarū fruticū & arborū. Tres aīæ sensualis quæ aut imꝑfecta est qualis quæ in Zoophitis aut ꝑfecta quidē: sed intra terminos irrationalis phātasiæ aut quod summū in brutis est humanæ etiā capax eruditiōis: quod quasi mediū est inter hoīem & brutū sicut Zoophitū mediū est inter brutum & plantam. Sed de his plura q̄ opus sit, hoc tātum addiderimus mundorū mutuā continentiā sacris etiam litteris indicari. Cum & scriptū in psalmis sit qui creat cælos in intellectu & angelos dei legimus spiritus esse & ministros eius flāmā ignis vrentis: hinc sæpe diuinis cælestia cognomenta sæpe etiā terrena: dum nūc p̄ stellas nūc p̄ rotas & aīalia: nunc p̄ elemēta figurant: hinc & terrenis sæpe cælestia noīa. Qm̄, s. astricti vinculis cōcordiæ uti naturas ita etiā appellationes hi oēs mundi mutua sibi liberalitate cōdonāt. Ab hoc principio (siquis forte hoc nōdum aduertit) totius sensus allegorici disciplina manauit. Nec potuerunt antiq patres aliis alia figuris decēter representare nisi occultas ut ita dixerim totius naturæ & amicitias & affinitates edocti. Alioqn nulla esset ratio cur hoc potius hac imagine aliud alia q̄ contra representassent. Sed gnar omniū rerum & actū spiritu illo qui hæc omnia nō solum nouit: sed fecit naturas vnius mundi per ea quæ illis in reliquis mūdis nouerant respōdere aptissime figurabant. Quare eadem opus cognitione (nisi idem adsit & spūs his qui illorū figuras & allegoricos sensus interpretari recte voluerint. Est autē præter tres quos narrauimus quartus alius mūdus in quo & ea omīa inueniant quæ sunt in reliquis, hic ipe est hō qui & ꝓpterea ut catholici dicūt doctores in euāgelio oīs creaturæ appellatione censet. Cū prædicandū hoībus euangelium nō autē brutis & angelis: prædicandū tñ oī creaturæ a Christo demandat. Tritū in scholis verbū est esse hoīem minorē mūdum: in quo mixtum ex elemētis corpus & cælestis spiritus & plantarum anima vegetalis & brutorū sensus & ratio & angelica mens & dei similitudo cōspicit. Quattuor igitur hos mūdos si statuamus credibile est Mosem dicturum de mundo sufficiēter: de his oīmibus disseruisse: & cum naturā scriptor effigiet si sit naturæ cōsultus qualem hunc nostrum si quē alium credimus: credibile doctrinā de illis nō aliter dispositam q̄ in seipsis illos omnipotens deus opifex dispositū: ut sit veræ scriptura hæc Moseos imago mundi expressa: quemadmodum legimus etiā ei præceptū in monte vbi hæc didicit ut omnia faceret secūdū exēplar quod in monte viderat. Primū igitur quod est omnium maximū sicut ostendimus quæ sūt in omnibus mundis contineri in singulis: debuit Moses æmulator naturæ de nullo ut q̄ ex illis mūdis agere: quin sub eisdem verbis eodēq; cōtextu de omnibus simul pariter ageret. Vnde quadruplex statim totius mosaicæ lectiouis expositio nascitur ut primo loco quicquid ibi est scriptum: de angelico mundo & inuisibili nullā omnino de aliis mentionē habētes enarremus. Secūdo loco itidem omnia de cælesti mundo: Tum de sublunari hoc & corruptibili. Quarto de natura hominis. Nam si usq; de intelligibili puta tractabit: quin sicut ille in se postremas oēs naturas cōtinet: ita & eadē de reliquis mundis nos scriptura admoneat: possumus certe immo debemus oēs particulas de oīmibus interpretari. Rursus sicut naturæ q̄q̄ in seipsis promiscuæ inuicem cōtineātur discretas tñ proprias sedes: & peculiaria quedā iura sortitæ sunt: ita & si singulis in partibus præsentis operis de quadruplici natura eadē serie litteræ differat: credendū tamē prima in parte de prima agi natura peculiarius atq; eodē ordine deinceps in reliquis. Vnde & quintæ exorit expositiōis necessitas. Accedit quod qua rōne hæc sunt distincta: quia tamē nulla est multitudo quæ nō sit vna discordi quadam concordia ligantur & multiformibus nexuū quasi cathenis deuinciuntur. Quod cum toto etiā opere agere Mosem sit verisimile: ad sextam iam nos interpretationē vel inuitos vocat. In qua ostendemus quindecim esse modos. Quibus rē aliā alij cognatā vel cō

Zoophitū mediū inter plantā

Mūdorū mutuā cōtinentiā sacre testant̄ littere

Allegoricus sensus unde emanauerit

Mūdū quartū esse hominum

Hō oīs creature appellatōe censet

Mosaica scriptura vera mundi imago est

Neptapli in exponendo sacris obstruanda

ſũctam intelligere poſſumus: & cũ neq; plures ſint nec pauciores ita eos oẽs & ſuffici
ter & delucide a ꝓphã expreſſos: vt nihil expreſſius vnquã de rerum natura ſcripſerit
Ariſtoteles. Poſtremo quẽadmodũ ſex diebus geneſeos ſabbatũ ſuccedit: ideſt quies
Congruũ ut & nos poſt ꝓcedentiũ a deo rerũ ordines diſtributos: & explicatã eorum
vnionem & differentiam fœderaq; & habitudines ſeptima iam & ſabbataria (ut ſic di
xerim) enarratione de creaturarũ fœlicitate: deq; reditu ad deum qui per Moſaicam: &
Chriſtianã legem elongato inde ob peccatũ primi parentis homini cõtigit aliqua per
ſtringamus: reſerantes quæ de his in præſenti ſcriptura Moſes apertiſſime occultauit:
ut fiat palam de Chriſti aduentu de eccleſiæ profectu de gẽtium vocatione expreſſiſſi
Heptapli cõ mũ hicvaticinium legi. Vt ſit vere hic liber: ſigs alius talis: liber ſeptem ſignaculis obſi
mendatio gnatus: plenus omni doctrina: omnibus myſterijs. Nõ autem imitabimur eos qui ag
greſſi aliquãdo hãc mundi creationẽ exponere. Quicquid uſq; apud philoſophos &
apud theologos de deo de angelis de materia de cælo deq; tota natura diſputatum eſt
huc cõgeſſerũt. Quod apud hebræos maxime Iſaac Perſa & Samuel ophinides pec
Heptapli ex cauerũt: Sed ſolũ quid ſibi Moſaica littera velit. Quid verborũ contextus vel indicet
poſitio q̃ do vel ſignificet declarare ꝓ viribus annitemur. Nec ſi oſtendemus per firmamẽtum pu
cebit & q̃ nõ ta octauã ſphærã ſignificari ſtatim de illa exordiemur diſputationem quo pacto rapiat
cæteras ſphæras: quot ſignis diſtincta: quot imagininibus: ſimplici ne motu: an poti
us duobus an verius tribus in diuerſa roteẽ. Aut ſicubi dictione aliqua indicari homis
animũ dixerimus digrediemur ad omnia quæ ſcribunt de anima enucleãda: ſed ea tm
de vnaquaq; re ſtrictim etiã & curſim annotabimus: de quibus mẽtionem auctor ex
Heptaplum preſſam facere videatur. Dixi ſtrictim etiã & curſim: quia nõ illud hoc opere eſt conſi
eruditis dun lium ut qui hæc alibi nõ didicerunt hic primum diſcãt: ſed ut quæ ſciunt iam eſſe ve
taxat legẽdũ ra in ꝓphetæ verbis agnoſcant: & quæ imẽſis voluminibus digeſta a theologis & phi
loſophis legerũt: quo pacto hic paucis & cõprehẽderit & occultauerit intelligẽtes: re
uelata facie legiſlatorẽ loquẽtẽ audiãt. Quod ſiquis etiã forte actus ſpiritu ſanctæ ru
ſticitatis nõ tã petita hæc altius myſteria nõ ꝓbauerit q̃ ſimpliciorẽ potius & ſibi accõ
modatiorẽ optauerit ſacri cõtextus enarrationẽ: Iubebo eũ priuſ meminiſſe Pauli præ
cipientis ne aut qui mãducat nõ mãducantẽ ſpernat: aut qui nõ mãducat mãducantẽ
iudicet. Tum ipſum nõ meis ſed Auguſtini in ipſa etiã ſua in geneſim expoſitione al
loq̃r verbis in hunc modũ, hæc tu ſi potes apprendas: ſi nõdũ potes relinquas valentio
Scripturæ ſa ribus. Tu vero cum ſcriptura nõ deſerente infirmitatẽ tuã & materno inceſſu tecũ tar
crævirtus dius ambulante ꝓficias. Illa enim ſic loquit ut altitudine ſuperbos irrideat: ꝓfunditate
attentos terreat: veritate magnos paſcat: affabilitate paruos nutriat. Sed redeamus ad
nos: & ab ipſo corruptibili mundo quẽ habitamus exordientes præſtemus quãtũ. ſ.
poſſumus quod polliciti ſumus. Alioquin & in magnis eſt ſatis voluiſſe: & ut inquit
Pomerius magnarũ rerũ magnus conatus ꝓfectus eſt. Moſaica verba exponẽda.

Verba ipſa ꝓphetæ quæ exponenda ſuſcepimus hæc ſunt.

Dies primꝰ IN principio creauit deus cælũ & terrã: terra autẽ erat inanis & vacua: &
tenebræ erant ſup faciẽ abyſſi: & ſpũs dñi ferebat ſup aq̃s: & dixit deus fi
at lux & facta eſt lux: & vidit deus lucẽ q̃ eſſet bona: & diuiſit lucẽ a tene
bris appellauitq; lucẽ diẽ & tenebras noctẽ: factũq; eſt veſpere & mane
dies vnus. Dixit q̃q; deus fiat firmamẽtũ in medio aquaꝝ: & diuidat aquas ab aqs: &
fecit deus firmamẽtũ diuiſitq; aq̃s quæ erãt ſub firmamento ab his quæ erãt ſup firma
mẽtum: & factũ eſt ita: Vocauitq; deus firmamentũ cælũ: & factũ eſt veſpere & mane
Dies ſecũ dies ſecũdus. Dixit vero deus cõgregent aquæ quæ ſub cælo ſunt in locũ vnũ & ap
dus pareat arida: & factũ eſt ita & vocauit deus aridã trã: cõgregationeſq; aq̃ꝝ appellauit
maria: & vidit deus qd̃ eſſet bonũ: & ait germinet terra herbã virentem: & faciẽtem ſe
mẽ & lignũ pomiferũ faciẽtẽ fructũ iuxta genus ſuũ: cuius ſemen in ſemetipo ſit ſup
terrã: & factũ eſt ita. Et ꝓtulit terra herbã virẽtẽ & facientẽ ſemẽ iuxta genus ſuũ lignũ

q̃ faciens fructum: & habens vnũquodq; ſemẽtem ſecũdum ſpeciem ſuam & vidit
deus quod eſſet bonum: & factũ eſt veſpere & mane dies tertius: Dixit autẽ deus: Fi Dies tertius
ant luminaria in firmamento cæli & diuidãt diem ac noctem & ſint in ſigna & tempo
ra & dies & annos ut luceant in firmamento cæli: & illuminent terrã: & factum ita fe
citq; deus duo lumiaria magna: luminare maius ut præeſſet diei: & lumiare minus ut
præeſſet nocti. Et ſtellas & poſuit eas in firmamento cæli ut lucerent ſuper terram: &
præeſſẽt diei ac nocti. Et diuideret lucem ac tenebras: & vidit deus quod eſſet bonũ:
et factum eſt veſpere et mane dies quartus. Dixit etiam deus producant aquæ reptile Dies q̃rtus
anime viuentis et volatile ſuper terrã ſub firmamento cæli: Creauitq; deus cete gran
dia & omnẽ animã viuentem atq; motabilem quas ꝓduxerant aquæ in ſpecies ſuas:
& omne volatile ſecũdum genus ſuum: et vidit deus quod eſſet bonum: benedixitq;
eis dicens. Creſcite et multiplicamini & replete aquas maris: aueſq; multiplicẽt ſuper
terram: et factũ eſt veſpere et mane dies quintus. Dixit quoq; deus ꝓducat terra ani
mã viuẽtem in genere ſuo: iumenta et reptilia & beſtias terræ ſecũdum ſpecies ſuas: Dies q̃ntus
factũq; eſt ita: et fecit deus beſtias terræ iuxta ſpecies ſuas: iumenta & omne reptile ter
ræ in genere ſuo: & vidit deus quod eſſet bonum. & ait: Faciamus hominẽ ad imagi Dies ſextus
nem et ſimilitudinẽ noſtrã: et præſit piſcibus maris et volatilibus cæli et beſtijs vniuer
ſæ terræ omniq; reptili quod mouet in terra: & creauit deus hominẽ ad imaginẽ et ſi
militudinẽ ſuã ad imaginẽ dei creauit illũ.

Hactenus exponendũ Moſem ſuſcepimus. Totã autẽ expoſitionẽ in ſeptẽ libros Heptapli di
ſiue tractatus partitus ſum: potius ut imitarer Baſiliũ et Auguſtinũ quam propterea uiſio in tra
quod hac crebra diſtinctione quaſi interiungẽs legentis intẽtio recreat. Accedit quod ctatus & ca
cũ ſeptẽ ſint expoſitiones ſeptẽ libris digeſtæ ſingulicq; libri ſeptem capitibus diuidan pitula
tur ſeptem creationis diebus omnia reſpondent. Factum itẽ a nobis ratione congruẽ
tiſſima: ut quẽadmodũ ſeptima dies apud Moſem ſabbatum eſt et dies quietis: ita ex
poſitio quælibet noſtra ſeptimo ſemper capite in Chriſtũ deriuetur: qui & finis eſt le
gis: et noſtrum eſt ſabbarum: noſtra quies: noſtra fœlicitas.

EXPOSITIO PRIMA DE MVNDO ELEMENTARI.

Mũdi elemẽ taris expoſi tio

Libri Primi Caput Primum

Naturales Philoſophi qui de natura rerũ corruptibiliũ diſſerũt de princi Naturaliũ
pijs eaq; ſic ſtatuũt in vniuerſum: eſſe materiã rudẽ formarũ expertẽ ido rerꝝ princi
neam quidẽ omnibus formis ſuſcipiẽdis ſua tñ natura omnibus priua pia quot &
tam. Quare præter materiam priuationem etiam faciunt principium re q̃ ſint
rum naturalium. Adiecit Auerrois eſſe materiã trino dimenſu in lõgitudinem latitu
dinem altitudinemq; ꝓtenſam: ne. ſ. res corporeæ de incorporeo ſubiecto fieri dicerẽ
tur. Tum afferunt tranſmutantẽ cauſam quã vocant efficientẽ. Cuius vi tractata ma
teria: quod eſt potentia actu fiat aliquando quemadmodum mollis cera & indefinita
ductu manus atq; tractatu in diuerſas figuras pro tractãtis arbitrio trãſformat. Quo
niam autem nihil natura temere agit ſed boni alicuius cõſequendi gratia finalis cauſa
ſe ſtatim infert: & ꝓximus quidem finis agentis cauſæ forma eſt quam de materiæ gre
mio eruit. Hoc enim illam cõſilio agit & verſat ut ad perfectum habitum formæ illam
ꝓducat: unde et forma tertiũ principiũ ab Ariſtotele ſtatutũ: Hæc autem de materiæ ſi
nu educi non poteſt niſi affecte prius & præparate congruis qualitatibus. Circa quas
totus opificis labor tota actionis mora cõſumitur ipa: ſcilicet ſpecie indiuiduo momẽ
to quaſi præmio laboris ſtatim effulgente. Opificẽ ipſum cauſam potius q̃ principi
um vocant Peripathetici. Diuinorũ autẽ memores ſemp diuini Platonici admonitos
nos volũt naturales agentes cauſas: & ſi ſolæ appareant nobis quæ corpora agant for Platonis opi
ment & trãſmutẽt: haud tñ primarias eſſe cauſas eorꝝ quæ fiũt: ſed inſtrumẽta potius nio de cauſis naturali
diuinæ artis cui obediunt et famulant. Quẽadmodũ fabri manus et ſi ipſe totam do ter agẽtibus
mus materiam ligna lapides cemẽta cõponant ordinẽt et trãſmutẽt: nihilq; videatur

præter eas cui factura domus accepta referatur nouimus tñ organũ illas esse obediens arti & seruiens quæ cõstituta in animo architecti domũ quã simul concepit particulatim digerit explicatq; insensibili materia: hinc factũ ut ipsi duas causas adijciant organicã & exemplarẽ. Quod necq; negãt Peripathetici: Immo cõfirmãt apud quos tritũ illud: Omne opus naturæ opus esse intelligentiæ, hæc sunt quæ in cõmune dicũtur de rebus corruptibilibus: quæ oĩa ita in opere primi diei cõplexus est Moses ut necq; certius necq; aptius de his quicq; dixerint philosophi ꝓbatissimi.

Caput secundum.

¶ Principio igit̃ duas statuit causas agentẽ & materiã eam, s. quæ actu & eam quæ est potẽtia illã cælũ hãc terrã vocat cui nostræ expositioni attestat̃ primũ auctoritas stoicorq; agẽtẽ causam cælũ materialẽ terrã vocauerũt: ut scribit Varro ne Græcos cõmemorẽ. Attestat̃ & ratio. Nã & materia despicatissima omniũ naturarq; uti est terra oĩm elemẽtorũ: & simili oĩno ꝓportione respõdẽt: ut ꝓbãt Peripathetici agẽs materiæ & terræ cælũ. Terra aũt hæc id est materia inanis & vacua ut trãstulit Hieronymus vel ut septuaginta inuisibilis & incõposita: & hæc quidẽ oĩa rudi materiæ informiq; cõueniũt quæ & expers formarq; oĩm merito inanis & vacua dicit̃ & oĩno incõposita & inuisibilis est. Verũ Hebraicæ dictiones tou & bou quæ hoc loco legunt̃ a pluribus Hebræis aliter exponunt̃. Tou quidẽ rẽ brutã interpretant̃ stupentẽ attonitã. Quod ad materiæ etiã tenebricosam deformẽq; faciẽ ab illis referẽt: ob eam causam q̃ intendentes nos in illius cognitionẽ attonitos reddit: ꝓpter quod & Aristoteles ꝓportione: & Plato notha ratione cognosci a nobis illã dixerunt. Bou autẽ ex vi dictionis inchoationẽ & rudimentũ formæ multi exponunt. Idẽ enim si verbũ verbo reddamus est bou ac si dicamus in eo est siue eo aliquid est. Quod si sequamur præter subiecti potentiã inchoatã in eo formã itellígemus. Quod nõ solũ Albertus & plures Peripathetici sed veteres etiã Hebræi crediderũt ut ex monumẽtis antiquissimi Simeonis aperte collígimus. Verum quo pacto hæc sit incohatio accipienda declarat adijciens: & tenebræ erãt sup faciẽ abyssi. Abyssum vocat terrã idest materiã trino dimẽsu in altissimas profunditates extẽsam. Super hãc tenebræ idest priuatio est: principiũ apud Peripatheticos in primis celebre cui nulla magis appellatio q̃ tenebrarum congruerit. Est aũt priuatio qua differt a negatione ut magnus Albertus cõstantissime vult ipsa hæc de qua dicimus incohatio formæ de qua re idem philosophus copiose & subtiliter disseruit. Præterea si subest terra aquis & irrigata inde parturit quæ postremo & pariat: nõne aq̃ hoc loco accidentes materiæ qualitates & affectiones significabũt: quæ vel suo fluxu tractabilíq; natura aquarq; speciẽ gerũt. Quibus ut ita dixerim humectata materia parturit formã quã extremo tẽporis momẽto edit in lucẽ. Sup has aquas spiritus dñi idest vis causæ efficientis dñi organũ & instrumẽtum merito ferri dicit̃, necq; dicit̃ ferri sup terrã qa nõ attingit agẽs subiectũ aut pmeat nisi mediis illis intercedẽtibus q̃litatibus: q̃s dum versat & agit oritur lux idest formæ species & decor tenebrarq; quas diximus id est priuationis expultrix & fugatrix. fitq; deiv oce sic imperãtis: quia nihil agunt causæ naturales: quod nõ diuinæ artis ordo præceperit. Tum fit ex vespere & mane dies vnus Cum ex potẽtiæ actusq; natura substãtia tertia quod cõpositum dicimus dissultauit. estq; ratio iam manifesta iuxta hũc sensum cur dies vnus dixerit non primus & merito lucem vidit q̃m bona. Cum nihil sit aliud natura formæ quam primi boni imago tenuis & vmbratilis similitudo. Hactenus in vniuersum de corruptibili substantia qualis omnis quæ infra lunam est: vbi & cælum & terrã idest transmutãtem naturam & eã quæ trãsmutatur & terrã eãdem idest materiã vidimus inanẽ omni specie substantiæ vacuã item omni forma accidentali: Superq; eã in trini dimensus abyssos extensam priuationis tenebras insidentes: non quidem illi intimas (Necq; enim priuatio materiæ essentia est ut probat Aristoteles) sed extremam eius faciem occupantes. Vidimus item super aquas idest fluxas dispositiones materiæ quasi terre præ-

Tou et bou hebraice dictiones qd significãt

Priuatio celebre apud peripatheticos principium

Qualitates elemẽtarũ ꝓ aquã significãtur

Vespere & mane dies vnus quõ intelligit & q̃re nõ posuit primus

sentes ferri spiritũ domini idest vim causæ agentis nõ uti causam principalem: sed uti spiritum domini idest organũ diuinæ artis quomodo spiritus noster vitalis organum animi est, & statim tractante spiritu aquas illas & peruadente subiectum iussu dei artificis exorta est lux idest formæ decus & splendor.

Caput tertium.

¶ Quoniã aũt a cõmunibus generalibusq; ad specialia recto ordine descendimus ut ꝓbat Aristoteles: facturus hoc idẽ Moses: postq; dixit de his quæ cõmunia sũt rebus oĩbus elemẽtaribus: elemẽtalem totã substantiã secũda die trifariã diuidit. Primo aũt intelligendũ materiales omnes formas: aquarq; appellatione ab illo hic designari quæ cõgruere magis ne possit quidẽ. Est enim in sphæra hac rerũ generabiliũ & corruptibiliũ stante materia quasi alueo mari uti fluxus refluxusq; undarum perpetuus indesinens abeuntiũ & aduentãtiũ formarq; cõmeatio. Generatio, s. præterit ut inquit Salamon: & generatio aduenit: terra autẽ stat in æternũ. Vocant̃ enim & formæ istæ apud Platonicos imitatores semp hebraicæ disciplinæ generationes potiusq; formæ quod fieri q; esse dici verius possint. Ob quã etiã causam factum ut quo supra nomine: aquarum. s. materiæ qualitates & accidentales formas vocauit: eodem hic vocauerit etiam ipsas materiales substantias: scilicet ut admoneret non id quidem quod credidit Alexander esse qualitates ipsas elementis formas substãtiales: sed quod Platonici magno opere cõfirmant esse speciẽ omnẽ quæ in materia est ad accidentis fere potius q; adveræ substantiæ conditionẽ referendã. Quẽ titulum sibi illa legitime vendicãt quæ per se stant sibiq; ꝑis innixa & id quod sunt vera sunt ratione: immixta rebus peregrinis & minime adulterata Heraclitus sensibiliũ rerq; substantiã vocauit mare & apud poetas in volucris fabularum velantes philosophiã: Cum post Saturniã vnitatẽ idest mundi intelligíbilis vnionem intra se oĩa implicãtis in tres partes sensibilem mundũ partiẽtur: cælestẽq; adscriberẽt regionẽ Ioui: subterraneã Plutoni: Neptũno autẽ mediam hanc, s. quæ a Luna ad terrã ꝓtendit̃: de qua nũc agimus: Neptumnũ maris dñm dixerunt: qui idẽ apud Platonicos ꝓ ea virtute accipit̃: quæ generationibus præest. Sed redeamus ad Mosem diuidẽtẽ aquas ab aqs medio firmamento. Triplex enĩ partitio corporq; sublunariũ. Alia supra mediã regionẽ aeris sunt suprema, s. pars eiusdem elemẽti & purissimus ígnis qd̃ totũ ætheris noĩe designat̃. Ibi pura immixta & legitima elemẽta: Alia infra ipsum aeris meditulliũ quæ apud nos sunt vbi elementum purum nullũ (Necq; enim purũ elemẽtũ sensibile) sed mixta oĩa ex fœculenta crassioreq; parte mũdani corporis cõstãt. Intercedẽs regio aeris quæ hic dicitur firmamẽtum: unde & aues sub firmamento cœli ac eo volantes introducunt̃: ea est regio in qua sublimes illæ impressiones apparent: pluuiæ: niues: fulgura: tonitrua: cometæ: & cætera id genus Vide aũt recte nõ solũ situ: sed & naturæ ꝓprietate hoc firmamentũ superiora elemẽta ab inferioribus q̃si aqs ab aqs discriminat & distinguit. Supra eã pura sunt elemẽta: infra eã pfecta mixtione ab elemẽtali simplicitate discedũt: inibi mixta fiunt sed imꝑfecta mediaq; ut dicat̃ verissime inter mixtorq; elemẽtorũq; naturã.

Formas materiales aqs cõparat

Qualitates elementares nõ sunt formæ substãtiales eorũdem ut credidit

Neptũ quare media data regiu

Caput quartum.

¶ Sed videamus q̃d vltra: Moses philosopher̃ cõgregent̃ inqt aq̃ q̃ sunt sub cœlo in locũ vnũ: & appareat arida. Arida materia est utiã cõstituimus nec appet materia aut cõspicit̃ nisi formarq; speciẽ induta: sed necq; appet̃ iduta speciẽ elemẽti: qa ut diximus & ꝓbãt phĩ elemẽtũ simplex nec videri nec tãgi nec sub vllũ oĩno sensum cadere põt Siigit̃ q̃ inuisibilis olim fuerat tra futurq; est ut sub cõspectũ veniat necesse ẽ aqs q̃ sub cælo sunt, i, sub media aeris regiõe cõgregari ad locũ vnũ, i, ad cõem mixtionis colluuiẽ cõfluẽtes certis legibus tñ q̃si littoribus ꝑscriptã in vnã mixtionis formã coalescere. Quod aqs inferioribus ut ostendimus nõ itẽ superioribus accidit: vbi aut nulla ꝑfus aut imꝑfecta mixtio. Quod si anima vegetalis mixtionis formã statim cõsequitur: Quid aliud a nostro philosopho expectabamus: q̃ ut post illam aquarũ cõgrega-

Cõgregatio aquarũ qd significet

tionem induceret statim terrã herbarũ fruticũ arborumq; fœcundam?

Caput quintum

Quãcq; hinc videbat ordine cõsequenti ad aĩalia trãseundũ quorꝝ aĩa vegetali ꝓxime iuncta est; tñ qm̃ ab aĩalibus ad hoĩem itur; in quem desinit de mũdo corruptibili oĩs tractatio; iccirco interiecit Moses aliqua de his quæ fiunt in firmamẽto: & quibus ipsum ornat uti terra ornat his quæ in ea fiunt metallis plantis & aĩantibus. Sunt aũt hæc impressiões illæ quæ in sublimi. i. in media regione aeris fiũt, hãc supra & cælũ & firmamentũ vocauit; hic aũt firmamẽtũ cæli; vt sciamus nõ illud esse quod vere est cælũ; sed quod cælo subest. Quare & Ennius in achille hãc partẽ subijces dixit: ꝓpterea quod cælo ꝓxime sit subiecta, has aũt impressiones secũdarias stellas & sydera & astra a phis nũcupari notius est quã ut pluribus cõprobẽ aut duriusculũ videri alicui possit nos de illis exponere quæ de syderibus hic dicunt. Qm̃ aũt horꝝ omnis diuersitas ad duas primas causas refert caliditatẽ & frigiditatẽ referemus cõueniẽter q; a causa sunt calida ad solẽ quæ vero a frigida ad lunã. Neq; ob id solũ & solis & lune & reliquorũ syderũ hæc sibi appellationẽ vindicãt quod idẽ sint ipa inferiori cælo quod illa sũt suo q̃q; diuiniori; vel q; itẽ simili facie se ostẽdãt hoĩbus lucẽtia pariter & coruscãtia: quã quod alia ex illis aliud in cælo sydus tãq; principẽ & ducẽ sequant. Vnde & signa earũ sunt rerꝝ: quæ sydera a q̃bus fuerint excitata portẽdere inferioribus soleãt. huic rei argumẽto est illud quod motũ syderũ sequunt quorꝝ vi & influxu de terrestri confecta materia idest vaporoso halatu cõsistũt.

Impssiones Methauro logice stellis cõparant

Impssiones Aeree q̃revl q̃d portẽdãt

Caput sextum.

Manifesta iã quæ sequunt de animaliũ decq; hoĩs ꝓductione. Post plantas enĩ ea sũt mixta quæ sentiũt & mouent; q̃q; & plantis stupidũ sensum ascribant Pythagorici: quod in ea quam parturimus concordia longioris subsellij opere discutiemus. Hæc autem animantia quæ citra omnẽ controuersiam motu sensuq; participant: & hic a Mose & in Timeo inuolatilia & in aquis degentia & terrestria distinguuntur. Supremus omnium & princeps homo; quo mundi corruptibilis natura progressa sistit pedem & receptui canit.

Plãras habere sẽsum stupidũ scd'm Pythagorã

Caput septimum.

Quemadmodũ autem inferiorũ omniũ absoluta consumatio est homo: ita omnium hominũ absoluta est consumatio Christus. Quod si ut dicunt philosophi ab eo quod vnoquoq; in genere est perfectissimũ ad cæteros eiusdem ordinis quasi a fonte omnis perfectio deriuat; Dubiũ nemini est a Christo homine in omnes homines totius bonitatis perfectionem deriuari. Illi scilicet vni datus spiritus nõ ad mensuram ut de plenitudine eius omnes acciperemus. Vide quã haud dubie hæc ei prærogatiua de beat deo & hoĩ; quæ etiã qua homo est peculiari ei & legitimo priuilegio cõuenit.

Homo inferiorꝝ homis vero xps absoluta cõsumatio est

EXPOSITIO SECVNDA DE MVNDO CÆLESTI.

PROOEMIVM

Mundi celestis expositõ

Virgamus ab elemẽtis ad cælum; a corruptibilibus ad incorrupta corpora; vt palã oĩbus sit eisdẽ verbis quibus de elemẽtali nobis tot natura mõstrata sunt: de cælestibus itẽ altissima dogmata a ꝓpheta cõprehẽsa. Q̃d cum nobiscũ animo reuoluemus: erit præterea quæ diximus in ꝓœmiis alia nobis in ꝓmpturõ. Cur gra exẽplidicturus Moses de agẽte causa & de materia nõ illã agentẽ expressis verbis hãc materiã vocauit; sed cælũ & terrã; & materiæ dispositiones: nõ q̃litates ut dicũt phi sed aquas: & formã lucẽ potius q̃ formã appellauit: Cometas itẽ & fulmina & cætera id genus nõ ꝓprijs cognomibus; sed astra & stellas noĩauit; atq; ita de reliqs. In exordijs q̃dẽ allata fuit a nobis cũ veterꝝ cõsuetudo scribẽdi res grandes physicas & diuinas occulte & figurate; tũ rudiras auditorꝝ qui cũ splendorem disciplinæ Mosaicæ ferre nõ possent; oportuit velata facie verba facere illis; ne qui illuminãdi susciebañt; nimio lumine obcæcarent. Nũc tertiæ ratiõis habemus occasionẽ; ga. s. si materiã & formã & q̃litates & cãm agẽtẽ noĩasset; poterant illa q̃dẽ

Moses quare agentẽ & materiã cælũ & terram vocauerit

corruptibilis mũdi tractatibus deseruire; nõ aũt & reliqs. Quare illud est incogitatũ & mirũ Moseos artificiũ diuinaq; vere nõ humana industria eis vti dictionibus ita cq; oĩonẽ disponere; vt eadẽ verba idẽ cõtextus eadẽ series totius scripturæ figurandis mũdorꝝ omniũ & totius naturæ secretis apte cõueniat. Hoc illud est in quo Moseos liber oẽm gẽtiũ & doctrinã & eloquẽtiã & ingeniũ superat. hoc nouũ illud & intactũ adhuc quod nos afferre tẽtauimus: vt. s. factũ a Mose id nr̃is hoĩbus re ipsa cõprobaremus. Hæc est idea hoc est exẽplar absolutissimi scriptoris: non ob id solũ q; huiuscemodi scribẽdi genus vt supra demõstrauimus naturã effigiat & æmulat: cq; q; sicut inter mẽtes angelicas auctore Dionysio & diuo Thoma splẽdore nostræ theologiæ illa est suprema; quæ paucissimis ea notiõibus & formis p intelligẽtiã cõprehẽdit; quæ inferiores variis & multiplicibus: ita inter scripturas illa est sũma illa apicẽ tenet oĩs pfectiõis; quæ paucissimis verbis oĩa velut singula & cõgrue & ꝓfũde cõplectit. Sed q̃d ꝓphetã ꝓdeũtẽ reuelata facie moramur vltra: vt de cælestibus nos mysteriis alloquat: priusq; tñ cq; loquentẽ ipm audiamus; vt simus verbis illius capaciores præfari paucula quædam de cælo decimo vtile fuerit.

Mosis absolutissime oĩum scripsit

Mẽtiũ angelicarũ ordo

Caput primũ.

Supra nouẽ cælorꝝ orbes. i. septẽ planetas & sphærã octauã quã vocãt inerrãtẽ nouũq; orbẽ qui rõne nõ sensu deprehẽsus est; primusq; est inter corpa quæ mouent: creditũ esse decimũ cælũ fixũ manẽs & quietũ; quod motu nullo participet. Necq; hoc tm̃ creditũ a nr̃is maxime iunioribus Strabo & Beda sed a pluribus etiã hebræorꝝ: prætereaq; philosophis & mathematicis q̃busdã. E q̃bus satis duos sit attulisse Abraã hispanũ astrologũ maximũ & Isaac philosophũ; quorũ vterq; hoc attestat. Quin & hic Isaac decimũ orbẽ ab Ezechiele designatũ intelligit p Zaphirũ in similitudinẽ throni; vt color zaphiri lucis nitorẽ throni similitudo immobilitatẽ eius significet. Figuratas itẽ intelligit decẽ sphæras a Zacharia per cãdelabrũ aureũ distinctũ septẽ lucernis; & lãpadẽ sup caput eius: tum sup lãpadẽ oliuas duas. Cũ enĩ septẽ lucernæ septẽ planetas indicẽt; & lãpas circulũ octauũ tot luminibus fulgentẽ: vult p duas oliuas indicari nonã & decimã sphærã; ꝓpterea q; ex oliuis oleũ defluit ad lãpadẽ & lucernas; ad luminis nutrimentũ. Quare p rõnis similitudinẽ cũ cælorũ q̃s nos videmus lux a supremis illis emanet & cõseruet (qui enĩ dat lucẽ idẽ conseruat) Merito illi q̃dẽ oliuis; hi aũt lucernis & lãpadi cõparant. Vetũ si nõ pñt eiusdẽ aquæ duo primi fontes cõstituti: necesse est ex illis duabus supremis sphæris alterã esse; quæ sit principiũ totius lucis. Quod si ad alterã ad primã vtiq;. i. ad decimã referendũ est; vt sit ipa quasi vnitas luminũ; tũ ꝓxime lumen tota essentia suæ substãtiæ nona recipiat. Inde tertio ad solẽ plena participatiõe ꝓueniat; a sole aũt quarto iã ideoq; postremo gradu in oẽs stellas partibiliter diuidat. Supra igit nouem cælos decimũ statuamus; quẽ theologi vocãt empyreũ. Dubitatũ aũt a q̃busdã natura mũ ne esset corporea an incorporea potius. Nã & vnitatem forte decet vt numero cœlemẽtali rñdet analogia naturæ: ita nõ esse genere eodẽ. Sed quicq̃d de hac q̃stione statuat remaneat in cõcussum inibi esse thesauros lucis; & inde quicq̃d hr̃ luminis visi turq; in corporibus q̃si a primo fonte in cætera deriuari. Necq; enĩ obstat siquis credere ptinacius cq; verius velit nõ esse illũ natura vere corporea; qñ in phœnicũ theologia est; vt scribit Iulianus Cæsar in oĩone de sole: emanare lucẽ corporeã ab incorporea natura. Præest hic igit nouẽ sibi serie cõsequẽti succedẽtibus cælis quasi dux exercitui quasi forma materiæ & Monados typum gerens denariũ implet.

Cælum decimũ Empyreum dicitur

Cælum Empyreum sed Phœnicũ theologia est in corporeum

Caput secundum.

Veniamus ad Mosem q dicturus de oĩbus hũc tãq; primũ & prĩcipalẽ cæli peculiariter appellatõe dignatus est; quẽadmodũ licet nouẽ choros ãgelicos: ga prĩcipãt diuinitatevocare deos possumus. Vñ illud deus deorꝝ. Absolute tm̃ cũ deũ dicimus nõ aliquẽ ex eis; sed indiuiduã trinitatẽ accipimus p̃sidẽtẽ illis quẽadmodũ & em-

Cælũ empyreũ pigꝝ cælũ dicitur

pyreũ cælũ nouẽ sibi subiectis orbibus p̃sidet. Terrã autẽ vocauit octo sphæras postremas: neq; id sine causa: sed ob id factũ qm̃ huius nũeri extrema sibi terræ appellatione vẽdicãt. Ea sũt luna & cælũ stellatũ q̃r; vtrũq; terrã vocare & veter; auctoritate & rõe p̃terea cogimur. De sphæra eñ octaua frequẽtissimũ in Academia dare illi & t̃ra cælestẽ & t̃restre cælũ appellãt. Sed vide q̃ rõ advtrũq; nos ducat. Si enĩ ĩ cælo q̃rimus elemẽta lunã t̃rã statuimus ĩfimã ignobilissimãq; oĩm sider;: vtí est t̃ra oĩm elemẽtor; opacitate itidẽ substantiæ & maculis illi psimilẽ: Tũ aquã Mercuriũ versipelle sydus & trãsformabile: iõq; apud Lucanũ unde arbitrũ appellatũ. Venerẽ aerẽ tẽpato calore viuificã solẽ ignẽ rõne manifestissima: Tũ ordie inuerso martẽ ignẽ: Iouẽ aerẽ cognatũ Veneri natura: Saturnũ aquã senẽ. s. dãnatæ frigiditatis: reliquũ ut sphærã octauã: & nõ erraticã t̃rã vocemus: vel ipo sic cõputatõis ordie postulãte Recte igit̃ hoc totũ quod binis utrinq; terris cõcludit̃: supra quod nihil visibile nobis: terrã vocauit. Tum subdit & terra erat inanis & vacua inanitate. s. lucis nõdũ a primo cælo ꝓpagatæ ad eã: & reliquar; virtutũ: q̃r; vehiculũ est lux. Neq; hoc dicimus ex nobis: sed ipe auctor declarat: cuius rei dicat inanitatem adiciẽs & tenebræ erãt sup faciẽ abyssi: altitudinẽ tãtã tot numero orbiũ & mirã ꝓfunditatẽ iure abyssum vocãs. Ver; ne crederemus inter octauã sphærã & sedes empyreas nihil mediũm esse: ut crediderũt multi sequuti inditia tãtũmodo sensuũ: admonuit nos orbis intercedẽtis: quẽ p aquas ipe cũ figurauerit cõsone a iunioribus christallinũ cælũ est nuncupatũ. Sup hũc ferebat aut ut veritas habet hebraica: & Syrus Effren trãstulit incubabat huic spũs dñi. i. ꝓxime adhærens spiritalis olympus sedes spirituũ dñi foebat eũ sua luce viuifica. & recte est factũ vt qui attinẽs est principio lucis toto corpe & tota sui mole lucẽ cõbiberet: ꝓpterea nobis inuisibilẽ ga corpulentia solidiorẽ terminat̃. Illi igit̃ primũ incubãs suã lucẽ largiebat̃ empyreus: quæ mox & in reliq̃s sphæras q̃s p t̃rã & p abyssum dicimus designatas excussis tenebris deo sic iubẽte est derivata & factũ est vespere & mane dies vnus: ga p lucis & supni influxus receptionẽ fœderant̃ primis cæli inferiores. Sũmatim igit̃ prima die & primi cæli eminẽtia in reliq̃s & derivatio inde lucis ad eos: & p aquæ ac terræ cognomina de noni orbis & aliorũ multa ꝓprietatibus indicant̃.

Sphæra octaua quare terra appellatur

Luna quare terra appellatur.

Chrystallinũ cælũ quo mõ spũ dñi foueatur.

¶ Caput tertiũ.

¶ Iã vero de motis orbibus particularius ꝓnunciãs docet erraticã sphærã quam dicimus firmamẽtũ mediã esse inter duas aq̃s: cuius dicti rõ manifesta ex his quæ diximus. nã & nonus orbis & saturni planetes ut declarauimus aquar; sibi appellationẽ vendicãt. Positũ ergo a deo est firmamẽtũ in medio aquar;. & aq̃ quæ sunt sub cælo cõgregatæ sũt ad locũ unũ & factũ ut appareret arida. i. t̃ra totũq; hoc ꝓcuratũ ad salutẽ viuẽtiũ. Videamus q̃d hæc sibi velint Moseos dicta. Aq̃ quæ sub cælo sũt septẽ sydorea sũt quæ sunt sub firmamẽto qd̃ vocauit cælũ: q̃r; primus Saturnus. hæ aquæ cõgregatæ in locũ vnũ iõ sunt: ga oĩs planetar; virtus in vno sole collecta est: qd̃ oẽs philosophi oẽs mathematici vno orecõfirmãt: & si hæc cõgregatio aq̃r; dicta est mare nõ absurde hic ille erit̃ oceanus q̃ pat̃ deor; & hoĩm ab illis dicit̃ q̃ planetas deor; noĩe dignati sunt. Terra aũt q̃d aliud dicemus q̃ lunã sic ad Aristotele & Pythagoricis nuncupatã: quæ cũ tota p̃dicti maris undis obruit̃: nec utilis nobis nec visibilis itẽ est: sed tũc & aialiũ & nr̃is vsibus idonea: Cũ ab eo secedẽs marinis magisq; sub aspectũ venit. Tũc fertilis tũc fœcũda eor; præsertim quæ a vegetali natura sunt. Cuius munera auctio nutritio & generatio. In hæc enĩ præcipua vis lunæ ut dixerũt chaldei. Quod & hic a Mose aptissime demonstrat̃. Cũ eã simul atq; apparet & herbar; & fruticũ & arbor; parẽtẽ facit. Vide ut nobis naturã lunæ & solis pauciss̃imis figurateq; subiudicauit. Sed cur tacet de reliquis quẽ tracturũ de oĩbus sufficiẽter & docte in ꝓhemijs nr̃is ꝓmittamus. Cur inq; cũ de decima nona octauaq; sphæra de Saturno itẽ sole & luna fecerit mẽtionẽ de quattuor q̃ supsunt

Planetar; oĩs virtus ĩ sole collecta existit.

Oceanus q̃re a q̃busdã dicitur pater de or; & hoĩm

Lunæ vis circa vegetalia.

Venere & Mercurio Ioue item & Marte ne verbũ quidẽ. Dixeris forsan ideo factum ga rudis populus solẽ tm̃ nouit & lunã. Sed hoc pfugiũ ipse mihimet ademi: nec possum nõ erubescẽs isthuc diuertere qui sup̃ sũ attestatus nihil ꝓpterea obmissum a Mose qd̃ ad pfectã mũdor; oĩm intelligentiã faceret. Dicat alius qd̃ sole ac luna egit egisse de reliquis: qd̃ hi regnũ obtinent cæli & cũ ꝓticularis alior; sit virtus: uniuersali hæc duo sydera influxu pollent. Sed neq; hoc nobis satisfacit: & debuit eadem rõne obmisisse Saturnũ: de q̃ tm̃ nos factam mentionẽ ostendimus. Altius credo latere mysteriũ veteris hebræor; disciplinæ: inter cuius de cælo dogmata hoc est p̃cipuũ cõcludi a sole Iouem & Martẽ: a luna ☿o Venerẽ & Mercuriũ. Nec si hor; naturas syder; pensitemus obscura est ratio opiniõis: q̃q̃ ipsi rationẽ nullam sui dogmatis afferãt. Calat Iuppiter calat Mars: calat & Sol: sed Martis calor acer & violentus Iouis bñficus: in sole est acre illud ac violentũ Martis & Iouis benefică ꝓprietatẽ videmus. i. mixtã ex his temperatãq; mediã quandã ut ita dixerim naturã. Iuppiter fœlix Mars ifaustus sol partim quidẽ bonus partim est malus radiatiõe bonus pocula malus. Est aries Martis domus cancer dignitas Iouis: sol in cancro sublimitatẽ in ariete dignitatẽ adeptus manifestam cũ utroq; sydere cognationẽ ostendit. Veniamus ad lunã q̃ & aquis Mercurij manifeste ꝓticipat: & quantã habeat cũ Venere affinitatẽ p̃sertim hinc indicat q; ita in tauro Veneris domicilio sublimat̃: ut nusq; fœlicior aut magis bñfica iudicet̃. De cælo igit̃ empyreo de nono orbe de firmamẽto de sydere Saturni: deq; sole ac luna quæ reliqua complectunt̃ ipso silentio huius cõplexus nos admonens sufficienter hactenus dixit.

Planetæ quare non oẽs enumerant̃ ĩ libro geneſi

Planetarum mutua atq; mystica affinitas.

¶ Caput quartum.

¶ Restabat ut post̃q; de natura syder; dixerat de opibus deq; eor; officio dissereret declarans in quẽ usum fundata & cui muneri delegata a deo fuerint. Scito aũt agi adhuc de cælo ut de lucido corpe. nihil de intellectu nihil de motrice ut eius adhuc dictũ a ꝓpheta quẽ ordinẽ etiã timæus sequit̃. Primo corpus fabricãs tũ corpori absoluto aim apponẽs: cælestiũ corpor; duæ in uniuersum manifeste opationes motus & illuminatio. Motus duplex statuit̃: alter mũdi totius q̃ cælũ & æther. xxiiij. horis p totũ spaciũ uniuersi pfecto ambitu circũuoluunt̃: alterũ syderũ ꝓprius multiplex & varius inter quos pricipalis est motus solis qui spacio. xij. mensiũ Zodiaci signa oĩa circuit. Ille diem facit unde & diurnus dicit̃: hic aũt annũ reliqui syder; motus varijs tẽpor; iterualis peragunt̃. Recte igit̃ & breuiter nos oĩm admonuit Moses: cũ dixit posita sydera ĩ firmamẽto in dies annos et tpa. Addidit in signa qd̃ quia satis ab alijs interpũbus exponit̃ ego p̃tereo. Indicauit p̃terea expresse reliquã operationẽ syder; q̃ est illuminatio cũ dixit statuta illa ut lucerẽt in cælo & terrã illuminarent. Quãq; aũt diuersæ sint sententiæ veter; qd cælestia influant inferioribus in quãlibet tm̃ apte cadunt Moseos verba. Nam si nihil aliud influunt q̃ lucẽ qd̃ videt̃ Aristoteles voluisse si religioso & nõ ꝓ nostro arbitrio illius verba interpretemur: nihil poterit cogitari mosaicis dictis cõuenientius: si p̃ter lucem calorẽ etiã influunt nihilq; p̃terea aliud ut Auerrois arabs & Abraam iudæus volũt satis fuit dixisse de luce a qua idem auctores ꝓuenire calorẽ fatent̃. Si itẽ plures aliæ virtutes atq; multiplices isthuc cælitus demittunt̃ ut Auicennæ vt Babylonijs visum nõ temere de sola luce mentio facta: q̃n ut ipse scribit Auicenna sola est lux q̃ reliquas oẽs virtutes de cælo vehit ad nos. In hæc igit̃ ministeria & lunæ et solis & stellar; sunt corpa distributa.

Cælestia q̃d inferioribus influant.

Lux oẽs virtutes de cælo ad nos vehit

¶ Caput quintum.

¶ Reliquũ erat ut & signor; q̃ spectabilia sunt in Zodiaco: & eor; q̃ quãq; inuisa nobis longe tm̃ efficatiora in cælo sunt chrystallino mentionẽ faceret. De his em̃ nihil hactenus dictũ. hoc igit̃ sibi volunt anialia q̃ & aquæ ꝓducũt & terra ꝓducit: utiq; illæ a quæ q̃ sunt sup cælos & terra q̃ ipm̃ est firmamentũ ut sup̃ est cõprobatũ. Signa em̃ q̃ in illis solis duobus orbibus visunt̃ in speciẽ animaliũ qualia q̃ apud nos ab ægyptijs & indis notata sunt: q̃ potuerũt illi & facilius et rectius q̃ nostri dephendere adiuti ab ipsa soli planitie & cæli serenitate. Alioquin anialium q̃ hic sunt caduca ꝓductio non

Corpor; cælestium duæ sũt opatiões

Siderum duplex motus.

Aialiũ figuras ĩ cælo Indi & Aegypũ inuenert.

magis attinet ad hæc duo elementa terrã & aquã quã ad reliqua videlicet ignẽ: & aerẽ et qm̃ aquæ dedit appellationẽ orbi chrystallino cõgruẽter q̃ ibi aialia pisces: rursus q̃ in firmamẽto qd̃ terrã dicit iumenta & bestias vocauit. ¶ Caput sextum.

¶ Hactenus de corporea cælorũ natura. Nunc p̃dita ea aiõ rõnali declaraturus allegorice hoïs meminit: nõ utiq; illius qui est caducus & terreus & quẽ videmus: sed a q̃ (ut inquit Plotinus) is regit hõ qui videt. Ille ipse animus est rõnalis; quẽ ex eisdẽ elementis: & in eadẽ patera: ex q̃bus & cæli animã cũ Timæus cõstituat: nõ incõgrue quæ dicunt de hoïs aiõ ad cæli etiã animũ transferunt. Astipulant nostræ expositiõi litteræ sacræ: in q̃bus sæpe angelica oïs natura & rationalis per hoïem designat. Frequentissimũ hoc in ꝓphetis de bonis angelis: et de malo etiam dæmone: qui nihil natura differt ab illis: scriptũ est in euãgelio: Inimicus hõ hæc fecit. Adiecit igitur deus cælesti machinæ viuã substantiã & rõnalem participẽ intellectus: Ideoq; ad imaginẽ et similitudinẽ suã hanc noluit ꝑesse: his de q̃bus pauloante diximus animãtibus. i. sydereis oïbus signis et planetis: q̃ illius ita nutu versant: ita dicto obediunt: ut nulla mora: nulla sit cõtumacia: Qd̃ brutis elementorũ corpibus nõ pariter accidit. Neq; temere aliud inuenies in q̃ magis desudent peripatetici: q̃ ut ꝓbẽt nihil reluctari cæleste corpus suo motori quẽ admodũ nostra nobis corpora reluctant. Quare neq; illis ut nobis exꝑpetuo motu: aut tediũ: aut difficultas: aut fatigatio: hoc est imperiũ qd̃ tetigit Moses cælestis hoïs in animalia. Non item vacat mysterio q̃ illum hoïem marem & fœminã creauit. Est em̃ hæc ꝓgatiua animorũ cælestiũ ut simul utrũq; obeant munus & contẽplandi & regendi corpora: neq; aut hoc illi: aut huic illud obstrepat: ꝑpedimento esse possit. Vsurpatũ aũt maxime a veteribus: qd̃ in orphicis etiã hymnis obseruamus: duas has vires in eadẽ substantia: quarũ altera cõtemplat: altera præest corpori cognominibus maris & fœminæ designare: hæc de cælesti mũdo: de diuino. s. corpore: de numero orbiũ: de natura & ꝓprietatibus: de officio. postremo de motrice vi eius: rationali substantia: deq; eius ingenio a ꝓpheta traduntur. ¶ Caput septimum.

¶ Nobilis hæc creatura et a nobis suspicienda & celebranda. Sed si: vel platonicæ sententiæ: ut theologos taceam: cuius modo meminimus nõ sumus obliti temperatos animos nostros ab opifice deo in eodẽ cratere: ex eisdemq; elementis cũ cælestibus animis: videamus ne nos illorũ seruos velimus. quorũ nos fratres esse natura voluit. Neq; nostrã conditionẽ de hoc infirmo corpore metiamur. Neq; em̃ homo (ut scriptũ in alcibiade) hoc qd̃ videmus fragile & terrenũ: sed animus est: sed intellectus: qui omnem ambitũ cæli: omnẽ decursum temporis excedit. Cauendum igit̃ ne qd̃ multi faciunt: plus cælo dantes: plus tribuentes q̃ sit necesse & volũtati opificis & ordini uniuersi repugnemus: simulq; ipsi cælo cui dei consilia & mũdi ordo maxime cordi sunt: dũ studemus placere displiceamus. Hoc admonẽt Chaldæi dicentes. Ne augeas fatum. hoc prædicat Hieremias. Ne timeatis inquit signa cæli q̃ gentes timent. hoc præcipit alibi ꝓpheta noster admonens cauendũ homini ne suspiciens solem lunã & stellas: colat ea quæ deus creauit in ministeriũ cunctis gentibus. Qd̃ si in eum sensum quis nõ accipiat quasi illa seruiant nobis uti ignobiliora & mortua corpora: significari tamẽ intelligamus auctorẽ aut dominã naturæ nostræ eam substantiam esse nõ posse: cuius vel altera pars etiam vilior aliqua parte quæ sit in nobis ignobilior inueniat̃. Neq; em̃ in opere perfectius aliquid esse: aut põt: aut debet his q̃ sunt in opifice. Illum igit̃ timeamus amemus & veneremur. In q̃: ut inquit Paulus: creata sunt oïa siue uisibilia siue inuisibilia. Quod est principium: in quo fecit deus cælum & terrã: hoc aũt est Christus. Ipse em̃ percunctatus quis esset optime sui gnarus respõdit. Ego principiũ qui loquor vobis. Quare neq; stellarũ imagines in metallis: sed illius. i. verbi dei imaginẽ in nostris animis reformemus: Neq; a cælis aut corpore aut fortuna q̃ nec dabunt: sed a domino cæli: domino bonorũ omniũ: cui data omnis potestas in cælo & in terra: & præsentia bona quatenus bona sunt: & verã æternæ vitæ fœlicitatem quæramus.

Virtus motiua cælorũ rõnalis creatura est.

Cælestes orbes motoribus suis obediũt: Et non ut corpa nostra reluctãt

Anĩ cælestes & hoïm exĩsdẽ elementis et eadem patria ideo fratres.

Cælo nõ inimiũ esse attribuendũ fidei vel timoris.

Felicitatẽ huius mũdi & æternã nõ a stellarũ imaginibus sed a xp̃o conquerendum

EXPOSITIO TERTIA DE MVNDO ANGELICO ET INVISIBILI.

PROHEMIVM TERTII LIBRI.

Hactenus de cælesti mũdo ꝓ viribus nostri ĩgenij mysteria Moseos reuelantes disputauerimus. Nunc aũt quis dabit mihi pẽnas sicut columbæ: pennas deargentatas & rutilas pallore auri: & volabo in supcælestem regionẽ: ubi vera est quies: vera pax: vera trãquillitas: Pax utiq; quã hic visibilis & corporeus mũdus dare nõ põt. Reuelate vos oculos meos ultra mundani spũs: et contẽplabor miracula vestræ ciuitatis: ubi repositi deus timentibus se: q̃ nec vidit oculus: nec auris audiuit: neq; cor cogitauit. Cum aũt ẽ hac natura angelica: & ĩuisibili ab hebræis veteribus multa: multa item a Dionysio tradant̃: erat cõsiliũ Moseos verba exponere iuxta doctrinã utriusq; familiæ. Sed qm̃ quæ ab hebræis dicunt̃ (cũ sint inusitata) apud latinos intelligi a nostris hoïbus facile nõ possent: nisi a gemino (qd̃ aiunt) ouo exorsi plurima: & fere oĩa veteris disciplinæ hebraicæ gentis dogmata enarraremus: Cogitaui differendũ donec de his alibi latius scripserimus: & nostratibus notas fecerimus illorũ opiniones: ubi quantũ ægyptijs monimentis quantũ platonicæ phiæ: quantũ catholicæ veritati cõsonent examinantes: si cubi quidẽ cõcordabũt nobiscũ: iubebimus hebræos stare in antiquis patrũ suorũ traditiõibus: sicubi dissonabũt instructi catholicis legiõibus impressionẽ faciemus in eos. Deniq; quicquid alienũ ab euãgelica veritate deprehendimus cõfutabimus ꝓ virili: quicquid sanctum & verũ: a synagoga ut ab iniusto possessore ad nos legitimos israelitas transferemus. Interea Dionysij vestigijs insistentes aut Pauli potius & hierothei quos ille est secutus conabimur tenebris legis quas auctor legis spũs dei posuit suũ latibulum pro nostra imbecillitate lucem inuehere. ¶ Caput primum.

Mũdi supcælestis expositio.

¶ Quicquid est post unitatẽ numerus unitate pfectus & consumatus est. Sola unitas oĩno simplex a se pfecta nõ egredit̃ se: sed indiuidua simplicitate & solitaria sibi cohæret: quia supest sibi nullius ĩdiga plena suis diuitijs. Numerus sua natura cũ sit mĩtitudo unitatis beneficio fit simplex quantũ ipse simplicitatis capax: quanq; aũt numerus quisq; q̃ magis ab unitate sit ꝓcul in maiorẽ semp incidat multitudinẽ plusq; in eo dissimilitudinis plus partiũ plus cõposituræ sit: nullus est tamẽ unitati ꝓximus qui multitudo nõ sit aduentitiam habẽs unitatem unaq; nõ natura: sed cõpositione. transferamus hæc ad diuina more Pythagorico. Solus deus qui a nullo a q̃ sunt oĩa simplicissima essentia & in̾duidua est. quicquid habet a se habet: eadẽ re qua est eadẽ sapit eadẽ vult eadẽ bonus eadẽ iustus. Neq; rem aliquã intelligere possumus qua ipse sit præter quã ipsum esse qd̃ ipse est. Cætera nõ illud. i. ipsum esse: sed illo sunt. Igit̃ angelus nõ est ipsa unitas: alioquin deus esset: aut plures essent dei qd̃ cõcipi ne põt quidẽ. Quid em̃ erit unũ sine ipsa quidẽ unitas una? Reliquũ ut angelus numerus sit. Qd̃ si est numerus alia sui parte multitudo una. Est aũt oĩs numerus eatenus impfectus quatenus multitudo: pfectus aũt quatenus unus. Quare quicqd̃ in angelo impfectum est angelicæ multitudini: quã inde habet unde est numerus. i. creatura: & quicquid pfectum est accedenti unitati quã inde habet unde deo cõiungit̃ ascribamus. Impfectionẽ in angelo duplicẽ inuenimus: Alterã quia nõ est ipsum esse sed essentia tantũ cui participatu esse accidit ut sit: Alterã quia nõ est ipsa intellectio sed aduenit ei ut intelligat: Cũ ipse sua natura intellectus sit intelligentiæ capax. Pendet aũt secunda ex prima qm̃ q̃ ex se nõ est utiq; neq; intelligit ex se: cũ ibi esse nihil possit ubi nõ est ipsum esse. Vtrũq; igit̃ horũ euenit angelo qua multitudo est. Reliquũ ut absolutio illi & cõsumatio ab accedente desup fiat unitate. Deus aũt unitas: unde ad angelum & esse & vita & oĩs perfectio deriuat̃. Quẽadmodũ aũt duplex est impfectio quasi duplex multitudo: ita duplicem intelligamus unitatis accessum ut utraq; perficiat̃. Prima ea est qua est essentia rudis ac informis expers vitæ & esse hæc est terra inanis & vacua quã & deus creauit. Nec forte crederes ut quidã crediderũt formationẽ tantũ essentiæ pertinere ad opificẽ

Vnitatis vis atq; descriptio.

Numeri natura & proprietas

Numerorũ ad deũ collatio.

Angelorũ pfectio et impfectio cui ascribenda

Angelorũ duplex impfectio.

Terra inanis

nō aūt ad creationē. Simul cū terra creauit & cælum. i. actum illius essentiæ participatamq; unitatē in multitudine hoc est ipsum esse: Vt sit quasi eadem creatio cæli & terræ utpote cōparis complexus & duarū ad idem simili nexu conuenientium naturarū. Nec dissone a veteribus ipsum esse participationē diuinitatis vocamus cælum: quādo & mundū archetypum Zenophanes sphæram appellauit. & Saraceni quinimo & nostri deum circulum vocant.

Deū Sarraceni circulū vocant.

¶ Caput secundum.

¶ Est angelus p ea q̄ diximus iam suā naturā pfecte adeptus intellectualēq; pprietatē. Verūtamē nondū habet unde sua munera ipleat intelligendi. s. & contēplandi: nisi a deo prius formis intelligibilibus vestiat. Propterea adhuc sunt tenebræ sup faciē abyssi. Abyssus intellectualis ,pprietas est, pfunda queq; penetrās et pscrutans. Sup hanc tenebræ sunt: donec spiritaliū notionū quibus oīa videt & intuet radijs nō illustrāt. Scriptum est aūt sup faciem abyssi nō sup abyssum. quia idem locus tenebræ & lucis. Lux aūt. i. species: intelligibiles faciem tenēt. i. extrema angelici intellectus quia accidentes ei sunt qualitates nō ad ipsius essentiā spectant. Quid aūt mediū intercedat priusq; tenebra depulsa aboriat lux statim annectit dicens: & spūs dñi ferebat super aquas. Dñi spūs quid erit potiusq; spūs amoris? Neq; em̄ spiritū scientiæ ita ,ppriæ dñi spiritū dicemus. Q̄m & scientia quādoq; abducit a deo. Amor aūt ad deū semp adducit. Hic nisi sup abyssum illam ferat nō fiet lux. Q̄m quēadmodū nō implebit luce oculus nisi ad solem cōuersus: ita neq; angelus spirituali luce implet nisi cōuertat ad deū. Motus autē hic cōuersionis neq; est neq; esse aliud pōt in natura angelica q̄ motus amoris. Erat igitur spūs dñi amatorius spūs sup abyssum. i. sup angelicū intellectū: intelligentiā em̄ amor consequit: quo dū acta & excitata angeli mens ad deū conuertit: Dixit deus: fiat lux & facta est lux in angelo lux. s. formarū intelligibiliū: & fuit ex vespere & mane dies unus: quia ut ,pbat Auerrois ex intellectu et intelligibili fit magis unū q̄ ex materia. & forma qd̄ ut idem affirmat: & scribit etiā Moses Aegyptius longe magis in angelis q̄ in hoīe verū deprehendit. Cuius ut illos obmittamus hæc nobis satis sit ratio q̄ species angelicæ menti indiuidua copula nō ut humano intellectui accidit vaga & translatia perpetuis nexibus uniuntur.

Species intelligibiles angelorū nō sūt de eorū essentia

Intelligentiā amor consequitur.

Intellectus et intelligibile quare magis fiūt unū q̄ materia et forma.

¶ Caput tertium.

¶ Vidimus creatam a deo naturā angeli: eandē ad deū cōuersam spiritu amoris: tū ab eo illustratā & absolutā luce intelligibilū rationū. Videamus nūc q̄ inter se ordine angelici exercitus distinguunt. Legimus aūt positum firmamentū in medio aquarū ubi tres nobis angelicæ hierarchiæ (sic em̄ eas semp̄ usitato vocabulo appellabimus) indicant. harū prima & ultima p aquas designat: illa per supcælestes: hæc p eas quæ sūt sub cælo: media illas diuidens dicit firmamentū. Quæ oīa si naturā triū hierarchiarū & officia pensitemus consonare Dionysij doctrinæ magis nequeant. Suprema hierarchia cū (ut scribit ille) soli vacet cōtemplatiōi merito p aquas figurata est: q̄ sup cælos. i. sup omnē circa mundana siue cælestia siue terrena actionē sunt constitutæ: & deū perenni sono indesinenter laudant. Medius aūt ordo cū sit cælestibus officijs delegatus ,pfecto nō poterat cōgruentius q̄ p firmamentū. i. p cælum significari. Postrema hierarchia & si natura sup omne sit corpus supraq; cælum: curat tamē ea q̄ sunt sub cælo: & cū diuidat in principatus archangelos & angelos omniū horū operatio oīs circa ea est tantū q̄ sunt sub luna: principatuū circa respublicas & reges ac principes ut ex Daniele cognoscimus archangelorū circa mysteria & sacras ceremonias. Angeli priuatis studentibus & singuli singulis hoībus adhibent. Recte igit hic subcælestis exercitus p subcælestes aquas est figuratus. Qui & rebus præest fluxis atq; caducis. & illi ordini subest qui versatur circa cælestia.

Angelicæ Hierarchiæ distinctio & officia

¶ Caput quartum.

¶ Quid aūt sit aquas q̄ sunt sub cælo colligi ad locū unū: dubiū esset fortasse nisi hoc nobis Paulus declararet apud quē de his angelis qui ad mundi huius obeunda munera mittunt: legimus esse oēs administratorios spūs in ministeriū missos ,ppter eos qui hæreditatē capiūt salutis. Vnde possumus intelligere subcælestes has aquas. i. angelis

eos exercitus ad unū locū ad unius. s. hoīs bonū salutēq; ,pcurandam congregatos ,p qua & mittunt ad nos & nūc secundū quietē: nunc etiā vigilantibus nobis: alijs atq; alijs & formis & locis & tpibus apparēt. Quæ sīnia q̄ pacto sit accipienda tūc demū cognoscemus cū & q̄ pacto id sit verū qd̄ dicit Moses: aquas. s. ad locū unū fuisse cōgregatas: animū aduertimus. Neq; em̄ illud ita est verū: ut nusq; distinctis discluſisq; i locis a quæ inueniant: cū Indicū mare ab hircano: hircanū ab adriatico: adriaticū ab euxino: innumera pterea fluuiorū fontiū lacuūq; fluenta longissima locorū inuicē intercapedine dispescant. Sed ideo ad locū unū cōgregatæ aquæ dicunt: quia particulares hæ atq; diuisæ aquarū collectiones vel marinæ vel fluuiatiles oēs (ut inquit Salamon) ad primariū mare tendentes in unū oceani locū uniunt & coeunt. haud aliter est nobis de his angelis intelligendum: qui sublunaria curāt. Diuersis em̄ diuersi corpalibus rebus alijsq; ab hoīe præsunt. Q̄m quēadmodū Platonici: ita & nostri crediderūt varijs mundi huius corruptibilis rebus varias spirituales substantias a deo pfectas. Quo circa & Augustinus nullam esse visibilem rem apud nos cui nō præsit angelica potestas: & corpora oīa p rationalem spiritū vitæ regi constanter asseruit: id qd̄ & Gregorius postea cōfirmauit. Origenes silr in cōmentarijs in librū numerorū opus esse iquit mundo angelis qui bestijs psint & animaliū natalibus virgultorūq; etiā & plantationū & cæterarū rerū incremētis. In qua sententia cū esset & Damascenus credidit angelū qui peccauit ex his fuisse qui despicatissimæ notæ sint: & terrestri ordini præsint. Verū quēadmodum hæc oīa infra hominē ad hominē referunt: ita & oīs circa hæc angelorū cura illi potissimū subancillat & seruit operæ & studio ut curēt humana & nostræ auxiliantes imbecillitati efficiant: quantū quidē patimur ipsi: ut pie atq; fœliciter vitā viuamus. Quare & quid sibi velit illa aquarū collectio statim Moses intulit: ut terra det fructū herbas & plantas arbores. Quæ aūt hæc terra est pter eam de qua scriptū in euāgelio q̄ alia quidem affert fructū centesimū: alia sexagesimū: alia trigesimū? Terra utiq; animi nostri: de qua Paulus hæc verba. Terra excipiens frequēter venientem sup se imbrē si generet herbā opportunā his quibus colit percipiet benedictionē a deo: q̄ vero spinas & tribulos ,pfert reproba est & maledictio proxima: Cuius finis in adustionē. Curemus igitur & nos det terra nostra fructum in tpe suo: det quasi herbas purgatorias virtutes: det scientiā & sapientiā quasi maiores frutices: det absolutā pfectamq; virtutē quasi libani cedros: ut sit finis eius benedictio nō sit adustio: Et audiamus dicentē patrē. Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni quē benedixit deus. Nec miret quispiā aliud cælum nobis & terrā primo die significare: aliud nūc firmamentū & aridam id qd̄ etiam in superioribus libris obseruauimus: qñ & Origenes & Basilius & plæriq; alij volunt aliud esse apud Mosem cælum & terrā primo die: aliud aridam & firmamentū die secundo.

Aquas non præcise esse oēs cōgregatas.

Angelos nō solū hoibus sed oībus fere rebus esse prefectos.

Angelorū oīs labor & cura ,pter hoiem est.

Anī ad terrā cōparo

¶ Caput quintum.

¶ Fauent aūt terræ huic nostræ cælestes etiā virtutes. Posita em̄ in firmamēto & sol & luna & stellæ ut terrā nostrā illuminent. Vide q̄ hæc Dionysiacis mysterijs apte cōueniant. Diximus de ultima hierarchia delegata curādis rebus q̄ sunt sub luna. i. hūanis. Nunc de media agit: cui cælestiū administratio demādata. Neq; erit de tertia silr expectandū ut dicat: de qua dicendū nihil pter ea q̄ dicta sunt: esse. s. eam sup cælos. i. supra omnē actionis motū supraq; rerū omniū mundanarū administrationē contēplationi tantū addicta. hoc aūt loco nec violentū nec alienū a sacris litteris existimemus q̄ lunā & solem vocet non quæ videmus sydera sed rectores lunæ & solis angelicas virtutes. Nam & scriptura cū dicit hominē dei filiū p gratiā: hunc nō intelligit quē videmus ducū & fragilem: sed qui regit hunc ipsum quē nos videmus. & in regū historia legimus iuxta Hebraicā litteraturā Salamonē his verbis orantē. Exaudi o cælū: ubi nō cælum tamē: sed cæli ac terræ rectorē & dominū deū appellat. Ita & nos hoc in loco cū solem audimus & stellas nō sydera: sed syderū præsides angelos intelligamus: qui cū ipsi sint inuisibiles: inuisibilem etiā terrā illumināt: substantiā. s. animi nostri. Nec aut te

Historia regum.

mere aut vulgariter dictum statuta illa ut illuminent: Sed tam ꝓprie tam consone his q̄ attulimus: ut si nō aliunde; hinc certe expositio nostra maxime comprobetur. Cum em̄ (ut tradit Dionysius) tres sint actiones angelicæ: purgatio: illuminatio & perfectio: sic sunt distributæ: ut purget ultimus ordo: supmus perficiat. medius aūt hic: de q̄ nūc agimus illuminet. Purgant igit terram nostrā aquæ inferiores: unde & nitida sub aspectum venit: Purgatā cælestes illuminat. Supcælestes igneo quodā rore atq; viuifico proficiunt & fœcundant: ad tantā sæpe fœlicitatem: ut nō salutares iam herbas sed ipsum germinet saluatorē: & nō una virtus sed Christus plenitudo omniū virtutū formetur in nobis.

Angelorū tres sunt actiones.

¶ Caput sextum.

¶ Sequit dari ab elemētis habitatorꝝ multitudinē pisces aues & bruta: ubi me magnæ profecto angustiæ tenuissent quales nusq̄ alibi in toto hoc nostro opere: nisi præsto mihi esset & Esaias apud quē alata legimus Saraphin: & Ezechiel apud quē si Hebræis credimus & aues & bruta spiritales etiā nobis substantias indicant: nisi accurrerent suppetiatū veteres Hebræi: qui oēs hoc loco angelicā multitudinē insinuari volunt a Mose. Dicamus igit sectantes horꝝ vestigia redarguí hic a ꝓpheta errorē philpsopho-rū: qui crediderūt prīcipales quidē aliquas esse substantias itellectuales: sed negauerūt singulas ex illis (qd̄ dicūt theologi) numerosæ deinceps multitudini ut legionibus duces pesse. Cū ergo nouē ordines angelicos cogitamus: sitq; unusquisq; ordo suū ducē sortitus: fingamus anīo ducē illum & principē quasi maximā sphærā tū sequacē excitū quasi sphæræ illius habitatores & ornamentū sicut in aqua pisces: in aere aues: in terra bestias: in sphæra octaua sydera cogitamus. & verꝝ erit illud Danielis deciesmilia assistebant ei: & millemilia ministrabant ei.

Angelos alios alijs præesse.

¶ Caput septimū.

¶ Postrema hoīs meminit nō quia homo sit angelus: sed quia angelici mundi finis & terminus quēadmodū & de natura corruptibili agens hominē etiam attulit illius naturæ: non partem sed principiū & caput: Quo fit ut ad tres mundos tractatus hoīs pertineat ad eum qui sibi est ꝓprius & ad utrunq; extremū incorporeum. s. & elementarē: quorꝝ ita est medius ut alterius finis: alterius principiū statuat. Sed video paratū laqueum nostræ expositioni: cū subijciat præesse hominē piscibus maris: auibus & brutis. Nam si illa nobis naturā angelicā significant: quo pacto verꝝ erit quod scribit̄ præesse hominē illis quē deminutū ab angelis & sciunt philosophi & ꝓpheta testatur. Adsit ille nobis & laqueū conteratq; qui & contriuit Sathanā sub nostris pedibus Iesus christus primogenitus oīs creaturæ: hic laqueum ꝓfecto conterit & nodum omnē soluit & abrūpit: qm̄ nō solum in eo in quo tota diuinitas corporaliter habitauit: adeo sublimata est natura humana ut homo Christus qua homo est (si credimus Dionysio) angelos doceat: illuminet & perficiat: tanto (ut inquit Paulus) melior angelis effectus quāto differentius p̄ illis nomē hæreditauit: Sed & nos oēs quibus data potestas filios dei fieri p̄ gratiā: cuius dator est Christus: supra angelicam dignitatē euehi possumus:

Homo ꝫgelis p̄fectior atq; sublimior.

¶ Epositio quarta de mundo idest humano, de hominis natura.

¶ PROOEMIVM LIBRI QVARTI.

Humanę naturæ expositio:

POstq̄ de oīmbus mundi partibus de oīm natura cælesti angelica & corruptibili tractatum satis a ꝓpheta ostendimus: reliquum (si ꝓmissi memores sumus) totam iterꝝ lectionē de hoīe interp̄tari: hoc re ipsa cōprobaturi: nullam esse in uniuerso hoc opere orationē: quæ uti de tribus mundis: de q̄bus actū superius, ita de hoīs etiā natura reconditos sensus & veritates altissimas nō cōplectat. Nec minus fecerimus operepræciū si in hac quarta explicanda enarratiōe diligētes fuerimus q̄ factū in superioribus. Quā utilis em̄ hoī q̄ necessaria sit sui cognitio (ut p̄tea ream litterā delphicā) ita est a Platone in primo Alcibiade demonstratū ut nihil fecerit reliquū posterioribus qd̄ sup hac re quasi nouū afferre tēptarent, & ꝓfecto iprobū ac temerariū illius studiū: qui adhuc sui ignarus adhuc nesciꝰ an scire aliquid possit: rerꝝ tamē: q̄ tam ꝓcul ab ipso sunt; cognitionē sic audacter affectat. Redeamus igit in nos

Hoīem seipsum ignorare iprobum ac temerarium est.

& videamus (ut ait ꝓpheta) quāta bona fecit deus animæ nostræ. Ne si forsitā insemet agnoscenda minus diligēs fuerit, audiat patrē dicentē in canticis: si te ignoras o pulcherrima mulierꝝ egredere & abi post vestigia gregū tuorꝝ. Videtis q̄ nos maneat pœna nostræ ignorationis. Abeundum est em̄: a patre. i. quā abitionē & exhæredatio sequit̄: qua quid infœlicius? Egrediendū item est: utiq; ex nobis. Necq; em̄ apud se est animus: qui seipsum nō videt. Qui aūt se exit a se diuellit̄: q̄ quid acerbius? Eundū tertio post vestigia gregū nostrorꝝ. i. post brutorꝝ vestigia: q̄ sunt in nobis: de quibus in expositione satis dicemus: quo quid miseriꝰ? quid despicatius & contēptibilius? fieri. s. pedisse quos bestiarꝝ quarꝝ nos duces natura statuerat. Igit̄ nō post brutorū sed post Moseos vestigia incedentes ingrediamur nos ipsos: ingrediamur animi penetralia ipso nobis ꝓpheta aditum reserante: ut & in nobis cū mundos oēs tum & patrē & patriam fœliciter agnoscamus.

Ignorare se ipm triplex sequit̄ pena

¶ Caput primum.

¶ Priusq; iuxta verba ordinēq; ꝓphetæ expositionē accuratius digeramus: oportet p̄fari aliqua de hoīs natura obiterq; dictiones aliquas exponere: ut totius deinde sensus apertior sit intellectus. Constat homo ex corpore & ania rationali. Rationalis animus celum dicit̄. Nam & cælum animal a seipso motū vocat Aristoteles: & animus noster (ut ꝓbant Platonici) substantia est seipsam mouens: Cælum circulus est: & animus itidem est circulus: quinīmo ut scribit Plotinus: ideo cælū circulus: quia animus eius circulus est. Cælum in orbem mouet̄. animus rationalis a causis ad effectus se transferēs rursusq; ab effectibus recurrens in causas raciocinationis orbe circumuoluit̄. Atq; hec quidem si singula essent enarranda his: qui alibi ea nō legerūt: nō Moseos iam: sed Aristotelis Platonisq; essemus interp̄tes. Corpus dicit̄ terra: qm̄ terrosa & graui substantia est. Quare & de humo factum (ut scribit Moses) homini dedit appellationē. Verū inter terrenū corpus & cælestem animi substantiam opus fuit medio vinculo: qd̄ tam distantes naturas inuicem copularet. huic muneri delegatū tenue illud & spiritale corpusculum: qd̄ & medici & philosophi spiritū vocant. Quē & diuiniore esse natura q̄ elementa & cælo ꝓportione respōdere: Aristoteles scribit: hic lux nuncupat̄: q̄ cognominatio cōuenire magis nō posset philosophorꝝ sententiæ & medicorꝝ: quorꝝ omnium cōmunis est consensus: esse illum substantia maxime lucida: & nulla re magis q̄ luce gaudere foueri & recreari. Accedit q; quēadmodū oīs cælorꝝ virtus (ut scribit Auicenna) vehiculo lucis ad terrā transfert̄: ita omnis animi virtus: quē cælum vocauimus oīs potestas vita. s. motus & sensus lucido spiritu intercedente ad hoc corpus terrenū qd̄ terrā vocauimus cōmeat & transfundit̄. Descendamus iam ad verba ꝓphetæ: apud quē primo videmus creari cælum & terrā extrema. s. nostræ substantiæ vim rationalem et corpus terrenum q̄ postremo cū fit lux. i. lucidius accedit spiritus: sic uniuntur: ut ex vespere & mane. i. ex corporis nocturna & matutina animi natura unus fit homo. & qm̄ (ut ostendimus) p hanc lucem oīs vitalis sensualisq; virtus ad terrā nostram descendit: merito ante lucis natale terra fuit inanis & vacua. Cui vitæ motusq; beneficia nisi p internuntium lumen participare suū cælum nō poterat. Quare & statim causam adiunxit inanitatis: quia. s. sup eam adhuc tenebre erāt luce nondū exorta.

Animus hominis cui cōparetur.

Animꝰ qua re circulus dicitur.

Spūs ani & corporis copulator.

Ani virtus p spiritum corpori illabitur.

¶ Caput secundum.

¶ Sed restat adhuc quærendū qd illud sibi velit: & spūs dñi ferebat̄ sup aquas. Tradit̄ hic de aquis indiscreta & uniuersalis doctrina: q̄ die sequenti magis distinguit̄: cū alias docet esse quæ sunt sup cælum: alias quæ sunt sub cælo. Quorꝝ omniū si verꝝ sensum desideramus consolamus ipsam naturā quā noster ꝓpheta (ut sæpe diximus) adamussim effigiat & repsentat. Factam videmus mentionē de triplici parte humanæ substantiæ: videlicet de rationali de mortali hoc corpore & medio spiritu. Duæ reliquæ sunt. Nam inter partē rōnalem qua hoīes sumus & oīm illud qd̄ corporeū est in nobis siue sit crassum: siue sit tenue & spiritale media est pars sensualis q̄ brutis coīcamus. & qm̄ nō minor nobis cū angelis q̄ cū brutis cōicatio quēadmodum infra rationē est sensus:

Hūanæ substantiæ quique partes

unde cõmertium cũ aníalibus ita ſupra rationẽ intelligentia eſt ꝑ quã dicere illud Ioannis poſſumus. Societas noſtra cũ angelis eſt. Vides quid infra qd ſuꝑ noſtrã ſit rationẽ Qđ ſi ratio cælũ dicit (ut cõprobauimus) manifeſtũ iam q̃ in nobis aquæ ſupcæleſtes: q̃ itidem ſubcæleſtes. Diuerſa aũt rõne utrĩq; parti intellectuali. ſ. & ſenſuali aquarꝝ cõgruit appellatio; illi quia diuinarꝝ illuminationũ radijs maxime peruia; huic quia caducis rebus & fluxis inhiat & delectat. Cuius diuerſitatis ſatis nos admonet: cũ hanc ſtatuit ſub cælo ubi fluxa oĩa atq; caduca; illam ſuꝑ cælum ubi ſinceræ & perpetuæ intelligentiæ adminiſtratio. Cũ igit prĩo die ſpiritũ dñi incubantẽ legimus aquis ſintq; aquæ bifariã diſcretæ utiq; de his aquis q̃ ſunt ſub cælo dictũ nõ accipiemus: qm̃ ſuꝑ has nõ ſpũs dñi; ſed cælum potius deferẽt. Reliquũ ut de his dictũ ſit q̃ ſunt ſuꝑ cælum. Vnde nobis maximũ dogma de anĩa reſeratur. Intellectũ em̃ qui eſt in nobis illuſtrat maior atq; adeo diuinus intellectus ſiue ſit deus (ut quidã volunt) ſiue proxima hoĩ & cognata mens ut fere oẽs Græci ut Arabes ut Hebræorꝝ plurimi volunt. Quã ſubſtantiã & Iudæi philoſophi & Abunaſar Alpharabius in libro quẽ ſcribit de principijs expreſſis verbis ſpiritũ dñi appellauit. Nec factũ ſine cauſa ut priuſq; hominẽ ex aĩo & corpore vinculo lucis conſtituiſſet huius rei meminerit; ideſt delatiõis ſpiritus ſuper aquas: ſed ob id factum ne forte crederemus nõ adeſſe ſpiritũ hunc noſtro intellectui niſi cũ eſſet corpori copulatus. Quod & Moſes Aegyptius & Abubacher Arabs; & quidam alij falſo crediderunt.

Intellectum nr̃m diuinꝰ illuſtrat.

Caput tertium.

¶ Reſtat ut exponamus q̃d ſit qđ ait aquas q̃ ſunt ſub cælo. i. ſenſuales vires q̃ ſub pte ſunt rõnali cõgregari ad locũ unũ. Manifeſtiſſimũ aũt hoc non oĩno rudibus phĩæ. Nam ſenſitiuæ; oẽs virtutes ad ſenſum quẽ ex reipſa vocamus cõmunẽ; hic aũt ſi Ariſtotelẽ ſequimur ẽ in corde; uti flumĩa ad mare confluũt. Nec abſurde dixerimus ab eo mari quicq; corpis ſenſus; q̃s videmus auditũ; viſum; guſtũ; tactũ; olfactũ quaſi quicq; maria mediterranea diffuſos intrare corpis continentẽ; q̃ aperta in tehetheto Platonis ſentẽtia fuit; & qm̃ ex pfectione ſenſitiuarꝝ viriũ quã ex hac ad ſuũ fontẽ collectiõe itelligimus corpi qđ vocamus terrã; & vita & ſalus & nutrimentũ ꝓuenit; recte; poſt illam aquarꝝ cõgregationẽ terrã inducit ſtatim viridem & floreſcentẽ. Præſtiti em̃ a natura ſenſus oĩbus mortalibus ad vitã corpi ſalutẽq; ꝓcurandã; ut ꝑ eos cognoſcãt q̃ ſibi noxia q̃ ſalutaria tũ cognita ꝑ appetentiã ſenſibus annexã illa reſpuãt; hæc deſiderẽt poſtremo ꝑ coniugẽ poteſtatẽ motricẽ fugiãt mala utilia ꝓſequant. Videt oculus cibũ; olfaciũt nares; accedũt pedes: capiũt manus: palatũ experit. Quæ oĩa ideo dicimus ut cognoſcamus apte cõiunctã ſtabilimẽto aquarꝝ. i. ſenſitiuarꝝ viriũ: terræ q̃ iamdiu nobis corpus ſignificat uberẽ fœlicitatẽ.

Plato.

Senſus quare animãtibus datus ſit

Caput quartum.

¶ At vero cũ multis rationalis natura & viribus & potentijs diſtinguat de nuda eius ſubſtantia ſupra eſt dictũ. Nunc de ornatu atq; (ut ita dixerim) regia eius ſupellectile dicendũ. Hoc eſt q̃ ſcribit; poſita in firmamento lunã ſolem & ſtellas. & qđẽ philoſophi iuniores ſolem itellectũ qui actu eſt lunã eũ qui eſt potẽtia forte interptarent. Sed qm̃ nobis magna de hac re cũ illis cõtrouerſia nos interim ſic exponamus ut qua pte ad a quas ſuperiores ad dñi ſpiritũ animus vergit ꝓpterea q̃ totus lucet ſol nuncupet: qua ỽo aquas inferiores. i. ſenſuales potentias reſpicit; unde infectiõis aliquã cõtrahit maculã lunæ habeat appellationẽ. Solem hoc mõ acceptũ Græci Platonici ἡλιονοιον lunã vero ἡλιον ꝓ ſuæ doctrinæ dogmatis appellarent. Qm̃ aũt dũ a patria peregrinamur; & in hac vitæ pſentis nocte & tenebris viuimus ea pte plurimũ utimur q̃ ad ſenſus deflectit; vnde & plura opinamur q̃ ſcimus: Cum vero dies futuræ vitæ illuxerit alieni a ſenſibus ad diuina cõuerſi ſuperiori alia parte intelligemus; recte eſt dictũ hũc noſtrũ ſolem pẽſſe dici; Lunã aũt pẽſſe nocti. Itidem quia exuti nos moribundã hanc veſtem unico ſolis lumine id contuebimur. qđ in hac corporis miſerrima nocte plurimis viribus atq; potẽtijs vídere potius conamur q̃ videamus: iccirco unico ſole dies luceſcit; nox cõtra plurias ſtellas cõponendi. ſ. vim et diuidendi ratiocinãdi item defini-

Platonici.

Opinamur plura q̃ ſcimus.

endi & q̃ ſunt reliquæ; lunæ quaſi minus potenti auxiliares corrogat & comit.

Caput quintum.

¶ Hactenus de viribus animi cognoſcẽtibus: Nunc ad eas ſe transfert quorꝝ opus appetere iræ videlicet & libidinis. i. cõcupiſcentiæ ſedes. has ꝑ beſtias deſignat & irrationale genus viuentiũ; quia ſunt nobis cũ beſtijs cões: & qđ eſt infœlicius ad brutalem ſæpe nos vitã impellunt. Hinc illud Chaldæorꝝ: Vas tuũ inhabitãt beſtiæ terræ: et apd Platonẽ in rep. diſcimus habere nos domi diuerſa genera brutorꝝ: ut nõ ſit creditu difficile paradoxon Pythagoricũ (ſi recte intelligat) imprõbos hoies migrare in bruta. Intus em̃ atq; in noſtris adeo viſceribus bruta ſunt ut nõ ꝓcul peregrinandũ ſit ut migremus ad illa. hinc fabulæ Circeæ: & Theocriti illud: quos deæ aſpexerint virtus. ſ. & ſapientia Circeis poculis labefactari nõ poſſe. Sed videamus cq̃ horũ brutorꝝ differentiã Moſaica lectio nobis inſinuet. Alia ab aquis q̃ ſunt ſub cælo: alia a terra ꝓducunt. Aquæ ut diximus ſignificãt ſenſualẽ ptem q̃ eſt ſub cælo: quia ſubeſt ratiõi: & illi proximę famulat. Terra eſt hoc ipm corpus terrenũ et fragile q̃ circũdamur. Conſideremus igit an ex affectibus q̃bus mouemur: alij ad corpus: alij ad ſenſum interiorẽ: quẽ phantaſiam vocant philoſophi. magis attineant. Ad corpus ſpectare mihi vidẽt quivel ad cibũ vel ad venerẽ impellunt. Nam hi nobis data a deo tũ ad tutelam corporis qđ nutrimus: tũ ad liberorꝝ ꝓcreationẽ: in q̃bus ſumus ſuperſtites cũ in nobis ipſis occumbimus. ijſdem nos abutimur allecti pluſq; decet voluptatis illecebra: ꝑ gulam & ꝑ libidinem curã carnis (ut ĩquit Paulus) facientes in deſideriis. In cuius verbis id annotandũ nõ eſſe dictũ ne carnis curã feceritis. ſed ne feceritis in deſideriis: quia. ſ. vtendũ illis ad neceſſitatẽ: nõ etiã advoluptatẽ. multo minus noſtra fœlicitas in eis conſtituenda. hos ergo affectus ꝑ iumenta & feras intelligamus: qui terræ potiuſq; aquarꝝ fœtus dicunt: quia ꝑ craſſioris huius corpis membra & explent & excitant: & nobis ad eius ſalutem ꝓcurati a deo fuerũt: cq̃ illis fiant exitio: qui & crapulis marceſcũt & venere diſſoluũtur. Ad aquas aũt. i. ſenſum imaginationis affectiones illas referamus: q̃ ſpiritales magis & noſtræ potius cogitationis cq̃ carnis ſoboles dici poſſunt. Qđ genus ſunt q̃ ad honores ad iram ad ultionẽ & cognatas his reliquas affectiones nos vocant. Neceſſaria hæc & utilia modice utentibus. Iraſcendũ em̃ ſed intra modũ. & ultio ſæpe opus iuſticiæ: & ſua unicuiq; tuenda dignitas; nec recuſandi honores: qui honeſtis artibus cõparant. Qđ ideo dico: ne cũ hæc bruta q̃ ſenſuales appetentias indicãt deus creauerit creatiſq; benedixerit: ſi ſint mala ex ſua natura credamus cũ manicheis a malo prĩcipio & nõ a bono potius deo condita fuiſſe. Bona igit illa oĩa & homini neceſſaria: ſed nos inde ad ambitionẽ furorẽ excandeſcentiã ſuperbiãq; excedentes: mala facimus noſtra culpa; q̃ ille optimus optima inſtituerat.

Irrationales vires beſtijs comparant.

Circeæ fabulæ vnde.

Honores honeſti nõ ſunt refutandi.

Manichei

fol. 16.

Caput ſextum.

¶ Videte aũt cq̃ his quæ diximus adamuſſim cõueniat q̃ ſubijciter factũ a deo hominem ad ſuã imaginẽ ut pẽſſet piſcibus: auibus & beſtijs: quæ tũ aquæ tũ terra ꝓduxerant: & quidẽ de hoĩe iam ſupra diſputabamus: ſed nũc primũ in eo dei imaginẽ intelligimus. Vnde illi in bruta ditio & imperiũ. Sic & em̃ a natura inſtitutus homo ut ratio ſenſibus dominaret frenareturq; illius lege oĩs tum iræ tũ libidinis furor & appetentia: ſed oblitterata imagine dei ꝑ maculã peccati cepimus miſeri & infœlices ſeruire beſtijs noſtris: & cũ rege chaldæo diuerſari inter illas humi ꝓcumbere cupidi terrenorꝝ: obliti patriæ, obliti patris obliti regni: & datæ in nobis in priuilegiũ priſtinæ dignitatis. Scilicet homo cũ in honore eſſet nõ intellexit; ſed cõparatus eſt iumentis inſipientibus & ſimilis factus eſt illis.

Ratio ſenſibus debet dominari.

Beſtijs quõ ſeruimus

Rex chaldeꝰ

Caput ſeptimum.

¶ Verꝝ ſicut oẽs in primo Adam qui obediuit Sathanæ magis cq̃ deo: Cuius filij ſecũdum carnẽ deformati ab hoĩe degeneramus ad brutũ: ita ĩ Adam nouiſſimo Ieſu xp̃o qui voluntatẽ patris ipleuit & ſuo ſanguine debellauit nequitias ſpiritales: Cuius filij oẽm ſecundũ ſpiritũ: reformati ꝑ gratiã regeneramur ab hoĩe in adoptionẽ filiorꝝ dei: ſi modo uti in illo ita in nobis princeps tenebrarꝝ & mundi huius nihil inuenerit.

Ieſus criſtus Adam nouiſſimus.

Expositio quinta de omnibus mundis diuisim ordine consequenti.

PROOEMIVM LIBRI QVINTI.

Mūdorū peculiares leges.

QVemadmodū Moses uti ostendimus singulis in ptibus sui cōtextus de oībus simul mundis intellectuali: cælesti: elemētari: humanoq; disseruit: imitatus naturā: immo naturæ artificē deū: qui in singulis mūdis oēs cōplexus est: ita ad eiusdē naturæ exemplū quæ ꝓprias sedes ꝓpria iura & peculiares unicuiq; leges distribuit: ꝓpheta etiā noster mirabili & ꝓfecto diuinæ artis magisterio scripturā suam ita disposuit: ut quamcū ubicū de oībus eadē facie eodemq; verborū velamine disputaret: peculialiter tamē singulis mūdis singulas sui operis partes consequenti ordine adiudicaret. Quod ostensuri incipiemus primā particulam de primo mundo. i. angelico interp̄tari: tum deinceps reliquas de reliquis aureā illam homericam catenā & Platonicos annulos a viua opificis virtute quasi a vero lapide indomiti Herculis appensos in Moseos verbis sagaciter speculantes.

Homerica catena.

Platonici annuli.

Caput primū.

Dicturi aūt de natura angelica: q̄ purus ē intellectus: id primū aniō cōcipiamus mētes esse q̄si oculos quosdā. Q̄d em̄ est oculus ī rebus corporeis: idipsum est mens ī genere spiritali. Oculus & si mixtura suæ substantiæ intimæ aligd lucis possideat: ut visionis tamē munere fungat externa indiget luce: in qua rerū colores: & differentias speculat. Necest ꝓpterea q̄ sua natura nō sit visus. & si nō videat nisi bnficio lucis. Nam & aures: ne dicā inanimata: & reliquæ oēs corporis ptes collustrant luce: nec tamē vident. Id igit videndi naturā sortitū est & p essentiæ suæ rationē est visus: qd̄ recepta luce videre pōt. Consideremus hæc eadē in intellectibus: intellectus oculi sunt ītelligibilis veritas lumē est: et intellectus ipse intelligibilis cū sit: intime aligd lucis habet: Qua seipsum pōt videre: sed nō pōt vt reliqua. Verū indiget formis ideisq; rerū: q̄bus uti radijs quibusdā inuisibilis lucis ī relligibilis veritas indubie cernit. Nec ꝓpterea dicendū est ut p exemplū oculi declarauimus nō esse illos natura intelligētes: atq; ex accidenti pari cū nr̄is animi cōditione ītellectualem ꝓprietatē sortitos. hic illorū manat sentētia q̄ itellectus appellationē deo indignā existimāt. Quia si intellectū q̄si oculū capimus qui nō ex se: sed lucis ptcipatiōe videt: cū deus sit lux: lux em̄ est veritas: et visio actio sit qua oculus lucē attingit nō eget deus hac operatiōe qui est ipsa lux: tanto a rerū oīm ignoratiōe q̄ angeli remotior quāto abest magis a tenebris lucis natura q̄ oculi. Sed rea Angeli constant & actu et potentia. deamus ad angelos. Oculus. i. substantia intellectualis non oīno est simplex: alioquin aduentantis lucis cōpositionē nō pateret. hinc cōmune ꝓloquiū constare angelos ex actu & potentia: q̄q̄ anxia est disputatio quid ille actus q̄d illa potentia: & q̄ ratio cōpositionis: qd item Auerrois arabs voluerit: cū utrunq; intellectū & eū qui actu & eū qui potentia est in oībus citra deū intellectibus esse dixerit: sed sufficit nobis quantū attinet ad hunc locū coīs sententia utcūq; accipiat. Hæc q̄ diximus oīa aperit nobis Moses ī primo die. Partit em̄ substantiā angeli in cælum & terrā naturā. s. actus & naturā potentiæ. Eadem aūt res uti diuersas ꝓprietates: Ita & diuersa habet cognomina. Quare hic idem actus dum uti virtus visum oculo largiens utq; potentiæ consumatio accipitur dicit cælū q̄ ea sit habitudine ad potentiā: qua est cælum ad terrā. Rursus qua lucis indigus est nec obire per se ꝓpriū munus intelligentiæ potest per aquas figuratur. Corpus luminis quidem capax sua tamē natura minime lucens. Est & alia ratio similitudinis q̄ iste actus potentiæ: quā terrā vocat: uti aqua terræ proxime adest: Sed iam verbis ꝓphetæ cōgrediamur. Creauit deus cælū & terrā: naturā actus & naturā potentiæ: ex quibus angelū conflat. & terra quidē. i. potentia inanis est & vacua: inanis actu vacua luce: quam non nisi aquis intercedentibus excipit: & quoniam circa idem fiunt contraria ad idemq; pertinet hospitari lucem & tenebras: adiunxit: & tenebræ erant super faciem abyssi. Neq; dixit sup̄ terrā. Abyssus em̄ nihil est aliud: nisi vocabulo abutamur: q̄ aquarum profunditas. Super has a quas ferebatur spiritus domini: spiritus

Visio externa luce est indigna.

Intellectus cōparatur oculo.

Abyssus.

utiq; qui ab apostolo Iacobo pater luminū dicit: a quo mox sup̄ eas ideſt sup̄ angelicas mentes lux intelligibiliū formarū exoritur. Quod intellexerūt forte & saraceni dicētes eductos angelos a deo de tenebris ad lucem, adimpletosq; æterna lætitia. Intelligentiā em̄ voluptas consequit: qua nulla maior qua nulla verior nulla est permanentior.

Caput secundum.

Huic mundo proximus est cælestis. Cuius illa prima ꝓprietas q̄ interstitiū est utriusq; mundi intelligibilis. s. de q̄ nunc diximus; & sensibilis huius quē nos incolimus. Nec possumus mediæ alicuius naturæ essentiā euidentius indicare: q̄ si exprimamus quibus concludat extremis; quādoquidē de extremis natura media temperat. Maximā igit de cæli conditiōe nobis scientiā aperit: cū inter aquas & aquas. i. angelicas & corruptibiles substantias mediū cælum nō tam situs q̄ essentiæ rōne positū dicit. Per aquas aūt iam diximus ītelligi formas: q̄ potentiæ quasi terræ proximæ adsunt: essentiamq; perficiūt. Quēadmodū aūt alia angelorū alia elementorū terra: quia diuersa in utriusq; potentia: Ita alia atq; alia aquarū utrobiq; ratio ideſt formarū est; Inter has vere mediū cælum inde diuinā vitam hinc corporationē: inde incorruptibilem; hinc visibilem substantiā: inde essentiæ firmitatem: hinc loci mutationē: inde quicquid idem est simplex & vniforme: hinc quicquid variū mixtū & dissimile habet: sic opificis prouidentia disponente sortitum est.

Caput tertium.

Post hæc de elementorū integritate & positura & ordine nos breuiter admonet per collectionē aquarū ad locum unū & præscriptas mari leges ne terrā obruat. Nihil est em̄ qd̄ magis indicet esse in elementis p̄ter corporeæ brutæq; naturæ inclinationē indigitas leges ab intelligente causa: a qua & regunt & suis in sedibus detinent: q̄ hæc aquarum repagula: q̄bus cohercitus oceanus: cuius ad totū se terræ ambitū impetus ferret: quēadmodū ignis totus toti aeri incubat quasi tamē virga admonitus pædagogi: pedem refert; necse ulterius ꝓfert q̄ nostra salus & vita omniū animantiū postulat. hoc neq; ad materiæ necessitatē q̄ ad globi figurā oīa potius elementa pariter inclinat: nec ad fortuitū atomorū cōcursum: qualem somniat Epicurus; nec ad vim fœminariā naturæ mutæ; ut ait Straton: ignare totius finis referri pōt: sed ad solā finalem causam: ad quā dirigere solius est mentis & ꝓuidentiæ intellectualis. Propterea factum ut & hic Moses tractaturus de ordine elementorū huius tantū rei meminerit: & a ꝓphetis totiens hoc quasi potissimū argumentū diuinæ potentiæ & sapientiæ afferat in medium. Hinc in ꝓuerbijs cū certa lege & gyro vallabat abyssos. hinc illud qui circūdedit mari terminū suū: & apud Hieremiam. Me ergo nō timebitis ait dñs: qui posui harenā terminū mari. Et illud terminū posuisti quē nō transgredient: nec operient terrā. Quoniam aūt tota elementorū constitutio ordinat admixta ea p̄sertim quæ sunt viua: iccirco post terræ aquarūq; ordinē & firmamentū subiecit statim p̄ceptū terræ. ut germinaret plantas. cuius alioquin operis tractatus ad quintū potius diem spectabat.

Elementorū positura & ordo.

Epicurus

Straton.

Hieremias.

Caput quartum.

Postq; egit de sphæra cælesti & elementari: propterea q̄ de tota integritate corporeæ uniuersitatis: restabat dicendū de incolis & ciuibus: ut ita dixerim: ciuitatis huius mūdanæ cū cælestibus: de q̄bus agendū primo quasi de senatu p̄fectisq; urbis: tū etiā terrestribus quasi de plebe & populo. Cælestiū igit primo meminit: q̄ posuit deus in firmamento ut essent in signa & tēpora ut lucerent in cælo: & terrā illuminarēt. solem dicolumā & stellas. Altissimæ hic pertractandæ essent questiones: & quæ sibi singulæ iustum volumē expoſcerent: q̄ pacto hæc sint sydera in firmamento: an uti partes eius nobiliores: qd̄ sentiūt peripatetici: an ut animalia in suis sphæris: ī aqua pisces iumēta in terra: qd̄ Eusebius Medus & Dyodorus volūt. Congressum hic itē locus cū generalibus sibi expoſceret diuinandi p astra & p̄noscendi futuros euentus scientiā hic cōfirmātibus q̄ Moses sydera in signa posita a deo dixerit: scientiā non mō a nr̄is ut a Basilio: q̄ recte eā occupatissimā vanitatē vocauit: & ab Apollinario & a Cyrillo & Dyodo

Sydera ī. firmamento quō sint.

ro acriter taxatã: sed quã & boni peripatheticí reſpuũt: & Ariſtoteles contẽpſit: & q̃ ẽ maius & a Pythagoꝛa & a Platone & ab oĩbus ſtoícis repudiatã fuiſſe auctor ẽ Theodoritus. Quærendũ hic etiã de natura ſyderꝝ: de motu: de pricipatu: de lunæ maculis deq̃ omni ſyderali ſcientia aliquibus forte videreť. Verũ ad hæc ſi deſcendamus q̃q̃ ſint pulchra & digna cognitu: audiemus fortaſſis Horatianũ illud: Sed nũc nõ erat his locus. Quare ad opus hãc deſtinatũ differimus: quo Ariſtotelem Platoni cõciliantes uniuerſam philoſophiam ꝓ viribus tractandam examinandamq̃ ſuſcepimus.

¶ Caput quintum.

¶ Veniamus igiť ad Moſem: qui poſtq̃ de cæleſtibus dixit: terreſtriũ animaliũ memi nit ordine cõgruenti: q̃ vel aquas vel terrã vel aerẽ inhabitãt: ſi tñ inhabitare aerẽ volucres dici poſſunt. Nemo hic expectet aut exigat a nobis diſputationẽ & pacto corpa animaliũ ex elemẽtis aut qd ſint inditæ a deo naturis reꝝ ſeminariæ rõnes: ſit ne itẽ vita brutoꝝ de ſinu educta materiæ: an a diuino potius pricipio oĩs vita ꝓueniat: ut cõſtantiſſime aſſerit Plotinus: quẽ mox latine legendũ dabitin publicã utilitatẽ Marſilius Ficinus noſter lõgioribus etiã argumẽtis illuminatũ. Cui ſentẽtie ſuffragari fortaſſe videbiť hoc loco ꝓpheta: cũ poſtq̃ dixit: ꝓducant aquæ reptile aniæ viuentis: adiecit poſtea: creauit deus oẽm animã viuentẽ: ubi nõ id dũtaxat quiſpiã obſeruaret: q̃ et aquæ ꝓducãt deo iubẽte: & deinde etiã deus ꝓducat. Verꝝ & illud qd' ubi de dei opere agit ſcriptũ eſt creauit deus animã viuentẽ: ubi aũt de aquis nõ animã: ſed reptile animæ viuentis: quaſi aquis vehiculũ potius animi, i, corporis mixtio accepta referat: deo aũt, i, diuino pricipio animæ ſubſtantia: q̃ vitæ datrix motus & ſenſus tẽperato iam corpori extrinſecus illuceſcat. Sed de his alias. Inter aĩalia terræ tria memorat Moſes iumenta reptilia & beſtias: in quibus tres differentias brutoꝝ irrationaliũ: quibus nec plures ſunt: in cõmune nobis inſinuat. Sunt eñ beſtiæ q̃ pfecta ſunt phantaſia media quaſi inter bruta & plantas. Sunt iumenta: quæ & ſi carent ratione diſciplinæ tamẽ humanæ quoquo mõ capaces cũ ſint: rationis aliquid participare videntur mediam quaſi ſortita conditionem inter bruta et homines.

¶ Caput ſextum.

¶ Hactenus de tribus mũdis ſupcæleſti cæleſti & ſublunari. Nũc agendũ de hoĩe de q̃ ẽ ſcriptũ. Faciamus hoĩem ad imaginẽ noſtrã: qui nõ tam quartus ẽ mũdus quaſi nova aliqua creatura q̃ triũ quos diximus cõplexus & colligatio. Eſt aũt plerũq̃ conſuetudo a regibus uſurpata & pricipibus terræ: ut ſi forte magnificã & nobilẽ ciuitatẽ cõdiderint. Iam urbe abſoluta imaginẽ ſuã in medio illius viſendam oĩbus ſpectandãq̃ cõſtituant. Haud aliter Principẽ omniũ deũ feciſſe videmus: qui tota mundi machina cõſtructa poſtremũ oĩm hoĩem in medio illius ſtatuit ad imaginẽ ſuã & ſilitudinẽ formatũ. Sed ardua ẽ quæſtio cur hoc priuilegiũ ſit hoĩs imaginẽ hñe dei. Nã ſi Melitõis exploſa ĩſania q hũana effigie deũ figurauit: ad rõnis mẽtiſq̃ naturã recurramus: q̃ uti deus itelligẽs eſt iuiſibilis: itẽ & incorporea inde utiq̃ cõprobabimus eſſe hoĩem ſimilem deo: pſertim qua ꝑte in anĩo trinitatis imago repſentať. Verꝝ agnoſcemus hæcedem quãto ĩ angelis ſunt q̃q̃ in nobis: & potiora & cõtrariæ minus naturæ admixta tãto cũ diuina natura plus ſilitudinis & cognatiõis habentia. Nos aũt peculiare aliq̃d in hoĩe quærimus: Vñ & dignitas ei ꝓpria & imago diuinæ ſubſtantiæ cũ nulla ſibi creatura cõis cõperiať. Id'qd eſſe aliud põt: q̃q̃ hoĩs ſubſtãtia (ut Græci etiã aliq̃ interꝑtes innuũt) omniũ in ſe naturaꝝ ſubſtantias & totius uniuerſitatis plenitudinẽ reipſa cõplectiť: Dico aũt reipſa: quia & angeli & quæcũq̃ creatura itelligẽs in ſe quodãmodo cõtinet oĩa: dũ plena formis & rationibus omniũ reꝝ oĩa cognoſcit. At vero quẽad modũ deus nõ ſolũ ob id qd' oĩa intellígit: ſed quia in ſeipſo veræ reꝝ ſubſtantiæ pfectionẽ totã unit & colligit: ita & hõ (q̃q̃ aliter ut oſtendemus: alioquin nõ dei imago: ſed deus eſſet) ad itegritatẽ ſuæ ſubſtantiæ oẽs totius mũdi naturas corrogat et cõuñit

Brutoꝝ tria genera.

Græci interpretes.

Homo oĩm mũdoꝝ colligatio.

Quod de nulla alía creatura ſiue angelica ſiue cæleſti ſiue ſenſibile dícere poſſumus. Eſt autẽ hæc diuerſitas inter deũ & hominẽ: q̃ deus in ſe omnía cõtinet: uti omnium principiũ: homo autẽ in ſe oĩa cõtinet uti omniũ mediũ: quo fit ut in deo ſint oĩa meliore nota: q̃ in ſeipſis: in homine inferiora nobiliori ſint cõditione: ſuperiora autẽ degenerent. Sunt ígnis aqua aer & terra per veriſſimã ꝓprietatẽ naturæ ſuæ incraſſo hoc & terreno hominis corpore: quod nos videmus. Eſt præter hæc ſpiritale aliud corpus diuinius (ut inquit Ariſtoteles) q̃q̃ elemẽta: quod cælo ꝓportione reſpõdet. Eſt præterea in homine vita plantarũ oĩbus his apud eũ quibus & apud illas muneribus fungens nutriẽdi augendi & generandi. Eſt ſenſus brutorũ tam íntimus q̃q̃ externus. Eſt cæleſti animus ratione pollens. Eſt angelicæ mentis participatio. Eſt harum omniũ ſimul ín vnũ confluentiũ naturarũ vere diuina poſſeſſio: ut líbeat exclamare illud Mercurií: Magnũ o Aſclepi miraculũ eſt homo hoc præcipue nomine gloriari humana cõditio poteſt: quo etiã factũ: ut ſeruire illi nulla creata ſubſtãtia dedígneť. Huic terra: & elementa: huic bruta ſunt præſto & famulãtur: huic militat cælum: huic ſalutẽ bonũq̃ ꝓcurant angelicæ mentes: ſi quidẽ verum eſt: quod ſcríbit Paulus: eſſe omnes adminiſtratorios ſpíritus ín miníſteriũ miſſos ꝓpter eos qui hæreditati ſalutis ſunt deſtinati. Nec mirum alicui videri debet amari illũ ab omĩbus: ín quo oĩa ſuũ aliquid immo ſe tota & ſua oĩa agnoſcũt.

Aristoteles

Mercurius

Hoĩs dignitas.

¶ Caput ſeptimũ.

¶ Homini mancipãtur terreſtria: homini fauẽt cæleſtia: quia & cæleſtiũ & terreſtrium vinculũ & nodus eſt: nec poſſunt utraq̃ hæc nõ habere cũ eo pacẽ: ſi modo ípe ſecum pacẽ habuerit: qui illoꝝ ín ſeipſo pacẽ & fœdera ſancit. At caueamus quæſo: ne in tanta dignitate cõſtituti nõ intelligamus: Verũ illud ante oculos ſemꝑ animi habeamus uti & certã & exploratã & indubiã veritatẽ: ſicuti fauent oĩa nobis eã legẽ ſeruantibus quæ nobis eſt data: ita ſi per peccatũ ꝓ legis præuaricationẽ de orbita defecerimus oĩa aduerſa ínfeſta ínimicaq̃ habituros. Rationabile enĩ ut quẽadmodum nõ modo nobis: ſed vniuerſo: quod ín nobis cõplectímur: ſed auctori ípſius mũdi omnipotenti deo iniuriã facimus: experiamur etiã oĩa: quæ ín mundo ſunt: & deũ in primis potentiſſimos víndices & acceptæ iniuríæ grauiſſimos vltores. Hinc extimemus: quæ pœnæ quæ ſupplícia maneãt tranſgreſſores diuinæ legís. Hi ſũt: qui (ut dixit oraculũ) δαιμονέσ οι φσι τωσι περι Χτονα και περι πον τον ακαμα τοι δαμαναν ταιυπαι μα στιγι τεοιο. ideſt qui pergũt circa terrã & circa põtũ & infeſſi domanť ſub verbere dei hos cælũ: hos terra: hos tota mũdanæ rei. p. inconcuſſa iuſtícia fulminat & perſequiť. Rei ſunt enĩ violatæ vniuerſitatis: & læſæ maieſtatis diuinæ: Cuius imaginem fœdiſſima iniquitatis macula deturparũt. Hinc factũ fortaſſe: ut apud ꝓphetas cũ quid a deo aut præceptũ aut vetitũ ꝓmulgať citenť cælum & terra teſtes, ſ. quía & præcepti trãſgreſſio illa etiã violet: & de cõi accepta cõtumelia ipſa quoq̃ de ímprobis dũ deo míniſtrãt pœnas ſunt acceptura. & oĩno omnẽ ínſaniã ſupat adduci ut credamus cuípiã in ciuitate aliq̃ poſito decorato ſũmis honoribus lícere ín principẽ: in vniuerſam rẽ pu. de ſe optíme meritã ípune delinq̃re: ac nõ potius dari illũ torquẽdũ ſtatim & cruciandũ lictoribus & carnífici: aut totius populi cõſenſu lapídibus obruẽdũ. Sũt aũt carnífices. Sũt lictores in hac dei re. p. ímprobi dæmones vilíſſimo miníſterio addicti in pœnã antiq̃ ſceleris hinc illud Pauli Tradidi illũ Sathanæ in interitũ carnis, hinc dæmonis vltoris etiã apud Orpheũ cognoíatio: ſi forte nñis minus credamus. Quẽadmodũ autẽ ſcelera hoĩm oĩs creatura odít & execrať: ita recta illius vita & inſtitutio oĩbus grata eſt: oĩbus placet. Neq̃ enĩ (ut ita dixerim) nõ admitti in participatũ & boni eius & mali oĩa pñt: quæ tã arcto nexu illi implicita & cõiũcta ſunt, hinc illud euãgelicũ: Si pœnituit peccator exultare lætícia oẽs angelos: hinc myſteríj illíus aptа rõ: quod abſcõditũ fuit a ſæculis: ut corrupta ín primo Adã & deturbata de ſuo ſtatu natura nña ꝓ Chriſti crucẽ inſtaurareť, ſcílicet nña cauſa filius dei & homo fit & cruci affigíť. Nã & cõgruũ fuit ut q̃ eſt imago dei inuiſibilis primogenitus oĩs creaturæ in q̃ cõdita ſunt vniuerſa:

Cælũ & terra q̃re antiq̃ teſtanť

Chriſti paſſionis myſteriũ abſcõditiſſimũ

fol. 14. b.

illi copularet vnione ineffabili: q ad imaginē factus est dei: q vinculū est oīs creaturæ in quo cōclusa sunt vniuersa. Necerat si cū hoīe tota natura pclitabat eius iactura aut negligēda aut reparāda p aliū q̄ p quē tota fuerat instituta natura.

¶EXPOSITIO SEXTA DE MVNDORVM INTER SE ET RERVM OMNIVM COGNATIONE. PROOEMIVM LIBRI SEXTI.

Vnitas trip.

DEus vnitas est ita ternario distincta: ut ab vnitatis simplicitate non discedat. Est trinitas diuinæ in creatura multiplex vestigiū. Nos hoc vnum duntaxat hic attulerimus adhuc q̄ scīa a nemine allatū: q̄ quam in creaturis vnitatē videmus: dispartitam triplici ratione deprehendimus. Est enī primū ea in rebus vnitas: q̄ vnūquodq̄ sibi est vnū sibiq̄ cōstat atq̄ cohæret. Est ea secūdo: per quā altera alteri creatura vnit: & per quā demū oēs mūdi partes vnus sunt mūdus. Tertia atq̄ oīm principalissima est: q̄ totū vniuersum cū suo opifice q̄si exercitus cū suo duce ē vnū. Adest trifaria hæc vnio vnicuiq̄ rei p suā vnā simplicē vnitatē deriuatā ab illo vno quod & primū vnū & trinū simul atq̄ vnū est: a p̄re inquā filio & spūsancto. Nā & p̄is potestas oīa ,pducēs suā oībus largit vnitatē: & sapiētia filij rite oīa disponēs oīa inuicē vnit & copulat: & spūs amor ad deū oīa cōuertens totū opus opifici nexu caritatis adiūgit. Quēadmodū aūt ut magis ītimus: Ita magis vnus est nobis deus q̄ ipi nobis: rursus vnaquæq̄ res arctius sibi q̄ alijs mūdi partibus iungit: ita vniuersæ charitatis ordinē edocti si legē diuinā naturæ tabulis inscriptā seq̄ nouerimus primo deū ipm supra nos supraq̄ oīa: secūdo loco nosipsos. Tertio ,pximū diligemus. Propheta aūt noster de ea vnitate: q̄ vnūquodq̄ sibi est vnū: tūc satis dixit: cū rex oīm sigillatim naturā examinauit. De illa aūt: q̄ deo vnimur: tractatu ,pximo aget, Vbi de fœlicitatis summa disputabimus. Reliq̄ ea est: q̄ diuersæ partes mutuo fœdere inuicē copulant: de q̄ in p̄nti a nobis agēdū est. ¶Caput primū.

Charitatis fundamētū

¶Postq̄ igit distinctas rex naturas vidimus: & sepatis (ut ita dixerim) stationibus dispositas: ne crederemus iccirco tm̄ ex his oībus vnū fieri vniuersum quia singula a singulis (ut supra ostēdimus) pro suæ naturæ cōditione cōtineant indicare in suo etiā cōtextu ,ppheta voluit: q & quot modi essent: qbus naturæ rex inter se inuicē copularētur nō solū ad curiosam hāc intelligētiā nos vocās: sed p hoc instruēs & demōstrans q̄ nos via & rōne his: quæ nobis sunt meliora: copulari possumus. Cogitanti autē mihi priusq̄ accederē ad verbor enarrationē q̄t modi aut essent aut cogitari possent: qbus res aliquæ inuicē vel affinitatē vel copulā nāciscerent: & discutrēti p oia dogmata philosophor: qbus a pueris insudaui: haud vltra q̄ q̄ndecim genera occurrerūt. Quæ deinde accedēs ad Mosem ita dilucide ita appositē subindicata ab eo vidi: ut nusq̄ melius etuditi de illis quenq̄ posse crediderim. ¶Caput secundū.

Copulatiōis quindecim gradus

¶Statim igit in prima die nescio breuius an dilucidius q̄nq̄ modos cōplectit: qbus cōiūgi aliq̄ alicui pōt. Q̄d enī alteri cōiūctū est: aut eius essentia est aut est essentiæ ,prietas: aut ineset ei uti forma subiecto: aut eū attingit vel sicut trāsmutās id quod transmutat: vel sicut ars subiectā sibi materiā. Similiter quinq̄ a Mose legimus inuicē quasi cōparata & connexa cælū & terrā: terrā & inanitatē: abyssum & tenebras: spiritū dei & aquas: lucē & corpora. Primū igit cōiunctionis modū designat nobis terra inanis & vacuta: q̄m terra. i. materia sua natura inanis est: nisi aliunde formis adimpleat. Secūdum indicāt tenebræ sup faciē abyssi. Nā abyssus sua quidē natura nec lucidus nec tenebrosus: sed illius tamē naturā tenebræ cōsequunt nisi accedens lumen illas fugauerit: quēadmodum & materiæ informitatē inanitatēq̄ priuationis tenebræ consequūtur: donec aduenies eas species expulerit. Tertiū ostendit lux oborta corporibus. Est enim in eis lux uti forma in subiecto. Quartū cælum & terra: q̄m nō inhæret terræ cælum uti forma vel accidens ineset rei quā p̄ficit: sed cōiungit ei uti efficiēs patiēti & trāsmutās causa corpi quod transmutat. Postremi exēplū est spūs dīi: qui fert sup aquas. Artifex enī dīi sapiētia & spiritalis natura oīno abiūcta a cōmertio corporis haud alij

sic forma in subiecto.

ter iungi corpibus intelligit: quā ars: quæ in mente est architecti: cemēto lignis & lapidibus iūgat. Rursus autē & hanc cōsidera cōsequētiæ rōnē: esse terrā ex se inanem do mesticas habere tenebras: tū ,pxime luci iūgi: p lucē cælo. p cælum subsiātiæ spiritali. Sed videamus q̄liter hæc se habeāt in nobis. Terra terrenum est corpus inane vita: vacuū sensu: superq̄ ipm sunt tenebræ mors torpor inefficacia immobilitas insensatio: lux vita est. quæ illud vegetat excitat agit mouet & sensu prædītū reddit: cælū est animus fons illius lucis: & spūs dei est intellectus lumen diuini vultus. & de his hoc loco plura etiam q̄ opus sit. ¶Caput tertium.

Terrę adcorpus cōparatio

Lux vita.

¶Examinemus quid sibi Moses in sequētibus velit: & videbimus decē alios modos ab eo insinuari: in quibus mutuā inter aliqua fœderationē intelligamus. Præter enim eos quos diximus sunt rursus & hi: q̄s numerabimus: q̄m aut pars aliquid est alterius aut effectus: item si est pars aut pars indiuidua est a suo toto quo pacto: & sol & luna & stellæ in firmamēto sunt: aut separabilis quemadmodū aquæ partes ab integritate sui elemēti: ad quod cōfluxerūt. Si est effectus aut a seminaria rōne intrinseca pululat sicuti plantæ e terra pululant: ipi tm̄ suæ parēti affixæ: & naturalibus vinculis ligamētis q̄ cōnexæ: aut ex suis principijs cōstat & cōflat: ut mixtū ex elemētis. Quo pacto ex aquis & terra aīaliū corpora fiūt: aut causam habet extrinsecā: quæ trifariā diuidi pōt in efficiētē exēplar & finē. Quor triū exēpla habemus a Mose: dum & hominē deus creat & efficit: & creat ad suā imaginē tanq̄ ad exēplar: & bestiæ homini subsunt: fiūt q̄ ,ppter hominē ut ,ppter finē. ¶Caput quartum.

Effectuū distinctio pęnes suas cās

¶Diximus de parte & effectu: eadēq̄ rōne de toto & causa. Rīdent enī hæ inuicē rōnes. Sed necq̄ impleuimus oīa genera cognatōis. Nā & de causa ea est reliq̄ species affinitatis: q̄ causa secūdaria primariæ obedit & adiūgit: sicut cū deus ,pducit aq̄ ,pducūt: & hæ q̄dē primo: qa ,pxima sunt causa: sed nō aliter q̄ deo p̄cipiēte: qa causa primaria magis influit q̄ secūda. Similiter est finis secūdarius p̄cipali appēdēs & annexus: qd sapiēter significat dicēs posita sydera ut lucerēt in cælo: & illuminarent terrā. Necq̄ enī bonū inferiorq̄ primarius finis est cælestiū. Sed id primū intēdūt: ut sibi luceāt. Tū postremo ut nos illuminēt. Quapropter & apud Homerq̄ cū aurorā tū solem immortalibus primū: tū & mortalibus exoriri ac lucē ferre legimus. Est itē præter hæc omnia & homo homi: & leo leoni cognatus. & tū leo necq̄ pars necq̄ effectus leonis est: si ab illo genitus nō sit: hoc ,ppheta significat: cum simul pisces: simul aues: simul bestias terræ colligit & adunat. Est vltima rō affinitatis: quæ est mediæ naturæ ad extrema. Nā conuenit homo hoī: aīal aīali: quia eādē participāt essentiæ rōnē vel specialē vel generalē. At mediū nō eadē est essentia q̄ & extrema: sed tēperatū quoquo modo ex illis: ita ab utroq̄ dissentit. ut cū utroq̄ cōicet. Quod indicatū nobis a Mose: cū ponit firmamentū aquarū mediū diuidens supcælestes aquas ab aquis: quæ sunt sub cælo: vbi quæ sit medij natura sufficiēter aperit: quēadmodū nos in ,pœmio primi libri & secūdo capite quinti abūde declarauimus. ¶Caput quintum.

Homerus

Humana natura sine deo nihil quicq̄ potest

Preces. Vota. Hymni.

Bragmani

¶Admonemur aūt & hinc q̄d facto opus sit nobis: ut naturis melioribus uniamur: in quouis tota & summa posita est nr̄æ fœlicitatis. Nā & docet nos prima dies: tūc primū. aq̄s depulsa nocte obortā lucē cū spūs dīi eis incubuit. Vñ illud Iacobi significat. Omne optimū donū desup esse a p̄re luminū. Quod ne nr̄os cōmemorē: Ita cōfirmat Iāblicus: ut nihil q̄si vel mediocre ,pmittere sibi posse de se hūanā naturā velit: nisi maiori. i. diuino numine sit adiuta. Quod si est ver & nō modo a nr̄is: sed a phīs etiā cōprobatū ,pfecto oē studiū nostrū in eo esse debet: ut cōuersi ad supera: quod fit p sacrā religionē p mysteria p vota p hymnos p̄ces & supplicatōes: inde nr̄æ infirmitati vires quæramus. Hinc Platonicæ & Pythagoricæ disputatiōes a sacris p̄cibus exorsæ desinūt in eas dē: qbus & Porphyrius & Theodorus & oēs academici nihil utile magis: imo necessariū hoī esse vno ore cōfirmāt. Indor bragmanes & magi Persat nihil aggressi vnq̄ legunt nisi oīone p̄missa. Quæ ideo gentiū testimonia affero: ut quibus a malo dæ

Studiosi imprimis orõibus vacãdũ esse

mone psuasum: ut gẽubus potius credãt q̃ ecclesiæ: vel ab his discãt: q̃bus adhibẽt fidẽ nec̃ ridẽdã nec̃ inutilẽ nec̃ indignã rẽ esse philosopho operã sumere: & qdẽ magnã atq̃ assiduã in sacris p̃cationibus: in mysterijs invotis in hymnis deo iugiter decãtãdis. Quæ res si q̃d hoĩm genus & iuuat maxime & decet: illis p̃sertim utilis & decora: q̃ studijs lr̃arẽ & cõtẽplãdi ocio se dederũt. Quibus nihil necessariũ magis q̃ ut q̃s in diuina idẽtidẽ mẽtis oculos intẽdũt: & vitæ integritate depurẽt: & petita p ferulam or̃onis desuper luce largius illuminent admonitiq̃ ꝑpriæ semper imbecilitatis cum

Apostolo

apostolo dicãt sufficiẽtia nostra ex deo est.

¶ Caput sextum.

¶ Rursum examinemus quid nos aquæ: quid terræ dispositio doceat. Discamus a terra non edituros nos frugem: quam parturimus: nisi inuadentis nos fluxæ materiæ atq̃ caducæ impetũ reprellerimus: depulerimusq̃ & e sedibus nostris exturbauerimus

Voluptates bonæ frugis calamitas

irruentiũ in nos quasi aquarũ voluptatũ gurgites & torrentes. Discamus ab aquis nõ prius illas existimatas idoneas piscibus ꝑcreandis q̃ in vnam totius sui elementi integritatem collectæ fuerint. Nam nec̃ nos si diuulsi distractiq̃ ad diuersa fuerimus: si non toti collectis omnibus viribus ad vnã feremur intentionẽ: sobolem dare aliquã dignã nostra diuinitate in lucẽ poterimus. Cõtinet aũt & hic altius mysteriũ: quẽadmodum. s. guttis aquæ ea est fœlicitas: ut ad oceanũ: vbi aquarum plenitudo: accedãt: ita

Vni rei intẽdendum

Fœlicitas humana

esse nostram fœlicitatem: ut quæ in nobis intellectualis luminis portio est ipsi primo omnium intellectui primæq̃ mẽti vbi plenitudo: vbi vniuersitas omnis intelligentiæ aliquando coniungatur.

¶ Caput septimũ.

¶ At maximũ illud omnium quod firmamẽti nobis doctrina significat: vbi videmus nõ posse aquas inferiores superiorũ aquarũ beneficio aliquo locupletari: nisi cælo interce dente: quod inter eas mediũ est collocatũ. Ita nos aĩo ꝑponamus extremorũ copulã nõ nisi per eã naturã fieri posse: quæ media extremorũ cum sit utrũq̃ in se complexa.

Christus mediator inter deũ & hominem

Ideo illa ideſt extrema inter se cõmode vnit: quia in seipa illa p ꝑprietatem suæ naturæ prius vniuit. Admonemur hinc magni illius sacramenti: quod gentibus stultitia hebr̃eis scandalum nobis dei virtus & sapientia est: nõ posse hominem deo cõiungi: nisi per eũ: qui cum in seipo hominem deo cõiunxerit verus mediator effectus potest ita homĩes deo annectere: ut sicut in eo filius dei hoĩem induit: ita p eũ hoĩes dei filij fiant. Quod si verũ est quod dicimus: nõ copulari extrema inuicẽ nisi p medium: id aũt vere mediũ dici quod in seipo ĩa extrema vniuit: ꝑfecto si dispensatio illa ineffabilis in solo cõtingit Christo: ut verbũ fieret caro solus etiã est Christus: p quẽ ad verbum caro põt ascẽdere: nec est (ut recte scripsit Ioanes) aliud sub cælo nomẽ in q̃ oporteat saluos hoĩnes fieri. Quod diligẽter aduertãt q̃ cũ Christo se dicunt credere: cõmunẽ tñ religionẽ

Christus solus est i quo oẽs saluari oportet

aut suã vnicuiq̃: in qua est natus: credũt sufficere ad cõsequendã fœlicitatẽ. Non mihi nõ ipis rõnibus credant: sed Ioanni: sed Paulo: sed Christo ipi: qui dixit. Ego sum via. Ego sum hostiũ: & qui p me nõ intrat fur est & latro.

¶ Expositio septima de fœlicitate quæ est vita æterna.

PROOEMIVM LIBRI SEPTIMI.

Fœlicitas duplex

AT totius mũdi gradus ordinẽ & naturã sexta absoluta expositioñe q̃si sex diebus exegimus. Reliquũ: ut septimo hoc tractatu q̃si sabbato nr̃æ cõmẽtationis de sabbato mũdi & q̃te creaturarũ. quarũ naturã in superioribus instituimus. i. de earũ fœlicitate tractemus (aut ut dicã rectius) tractãtẽ Mosem ut verũ vatẽ futurorũ oĩm audiamus. Est aũt fœlicitas (ut theologi p̃dicant) alia: quã p naturã alia: q̃ p gratiã cõsequi possumus. Illã naturalẽ: hãc supnaturalẽ appellãt. De prima. i. de naturali satis dictũ a Mose: qm̃ rerũ cognita natura naturalẽ quo q̃ earũ fœliciatẽ cognoscimus. Reliquũ ut doceat de secũda ꝑphetã se potius exhibẽs q̃ doctorẽ: qm̃ cũ scripsit Moses nõdũ erat gratia: sed futurũ erat ut esset: Verũ qm̃ mihi videor videre sciolos quosdã dixerim an vappas potius & nebulones: q̃ se vocant philosophos cũ nihil sint minus: ridẽtes statim & gratiã & fœlicitatẽ supnaturalẽ: q̃si

vana hæc noĩa & anĩles fabulæ sint: voluí breuiusculã hac de re cum illis disputationẽ sicuti procemiũ facere septimi libri: rẽ & seorsum oĩbus utilẽ & necessariam valde operi: q̃d suscepimus: vbi altissimis philosophiæ radicibus nixam & stabilitã stare sniam theologorũ dilucide cõprobemus. Fœlicitatem ego sic definio: reditum vnicuiusq̃ rei ad suum principiũ. Fœlicitas enim est summũ bonũ: summũ bonũ. i. quod oĩa appetũt: quod aũt oĩa appetũt: id ipsum est: quod omniũ est principiũ: ut Alexãder aphrodisiensis in cõmentarijs primæ philosophiæ: & græci interpretes in Aristotelis ethicen attestantur. Idẽ igit̃ finis oĩm quod omniũ principiũ deus vnus oĩpotẽs & benedictus optimũ omniũ quæ aut esse aut cogitari p̃nt. hinc duæ illi præcipue appellatiões apud Pythagoricos vnũ. f. & bonũ. Vnũ enĩ cognominat̃: qua omniũ est principiũ: quemadmodũ vnitas principiũ est totius numeri: bonũ autẽ: qua omniũ finis omniũ quies & absoluta fœlicitas est. Videre iam possumus: si simus paulo sollertiores: rationem duplicis fœlicitatis. Fœlicitas enim possessio atq̃ adeptio est huius prmi boni. Bonum hoc adipisci dupliciter p̃nt res creatæ: aut in seipis: aut in ipso. Nam & in seipo hoc bonũ est sup oĩa exaltatũ suæ inhabitans diuinitatis abyssos: & p oĩa diffusum in oĩbus inuenit̃: hic quidem pfectius: illic imperfectius pro rerum conditione a quibus participatur. Vnde (ut scribũt poete) Iuppiter est quodcũq̃ vides: & Iouis omnia plena sunt. Vnaquæq̃ igit̃ natura cũ in se deũ habeat aliquo modo: quia tm̃ dei habet quantũ habet & bonitatis (bona autẽ oĩa quæ deus fecit) reliquũ. ut cum perfectã oĩbus numeris suã habet naturam. se adepta deũ quoq̃ in se adipiscat̃: & si dei adeptio: ut comprobauimus: est fœlicitas: in seipsa aliquo modo sit fœlix: hæc est naturalis fœlicitas: quã & maiorẽ & minorẽ diuersæ res pro naturarũ diuersitate sortitæ sunt. Ignis res est anima carens: participat autẽ deũ multis rõnibus. Nam primo est: & vnumquodq̃ q̃ est participatu dei est: qui est ipsum esse: item qua ignis species certa & actus est: deo est similis: qui prima species primus est actus: & dũ ignis ignẽ ꝑducit diuinã fœcunditatẽ: dũ se intra terminos suæ cõtinet sphæræ iusticia: dũ nobis deseruit beneficentiã ꝑ suæ naturæ modulo imitat̃. Hæc ignis dũ agit suã adeptus pfectionẽ fœlix est q̃ntũ capax ipse fœlicitatis. Fœliciores plantæ: quæ præterea vitã fœliciora aĩantia: quæ etiã cognitionẽ sortita ut plus pfectionis ita plus etiã in seipsis diuinitatis inueniũt. Optima omniũ mortaliũ cõditione homo: qui sicut natura: Ita naturali fœlicitate alijs præstat: præditus intelligẽtia & libertate arbitrij præcipuis dotibus & ad fœlicitatẽ maxime cõducentibus. Suprema inter creaturas angelica mens & substãtiæ nobilitate finis cõsecutione: cuius maxime particeps: quia illi & iuncta & ꝑxima est. At vero ut supra diximus per hãc fœlicitatẽ nec plantæ nec bruta nec homo nec angelus deũ: qui est summũ bonũ: in ipso deo: sed in seipsis attingũt. Quapropter & ꝑ naturarũ capacitate gradatim fœlicitatis rõ variat̃. Quare & de hac solũ loquuti philosophi fœlicitatẽ vniuscuiusq̃ rei in optima opatione suæ naturæ collocauerũt. & de angelis quidẽ quos vocant mẽtes & intellectus: etiã si summã illorũ pfectionẽ hãc faterent̃ quod deũ intelligerent: cognitionẽ tamẽ dei: quã habent: haud aliã statuere præter eam: qua seipos cognoscunt: ut de deo tantũ intelligant: quãtũ de dei natura in eorũ substãtia repræsentatur. De homĩe autẽ & si diuersi diuersa senserint: oẽs tamen intra humanæ facultatis angustias se tenuerunt: vel in ipa tantum veri vestigatione quod Academici: vel in adeptione potius per studia philosophiæ: quod Alpharabius dixit: fœlicitatẽ hoĩs determinantes. Dare aliquid plus visi Auerrois Auicẽna Abubacher Alexander & Platonici nostram rationem in intellectu: qui actu est: aut aliq̃ superiore: nobis tamen cognato quasi in suo fine firmantes: sed neq̃ hi hominem ad suũ principiũ neq̃ ad summũ bonũ adducũt. Quas ego eorũ disputationes atq̃ sentẽtias nec reprobo neq̃ aspernor: si de naturali se tantũ fœlicitate dicere ꝑsiteant. Certũ enĩ per eam nõ posse hominem aut angelos altius euehi q̃ ipsi dicant. Quod vel hac ratione maxime comprobatur: qm̃ si nixum propria fortitudine nihil supra seipsum potest assurgere (alioquin seipso

Fœlicitatis descriptio

Fœlicitatis gradus in singulis rebus

Quo pacto ignis deum participat

Fœlicitatẽ in quo antiqui posuerunt

Alpharabi?

Homo ꝑpriis viribus nõ põt deo coniungi

esset validius) utiq; nihil nitens per seipsum ad fœlicitatẽ maius aliquid vel perfectius sua natura assequi poterit. Sed dicant mihi philosophi si hæc in rebus sola fœlicitas: cur vel ipsi fatent̃ interaĩalia solũ hoiem natũ ad fœlicitatẽ. Cur enĩ alia præter hominem ad suos quoq; fines perueniant: possumus dicere esse alioꝝ q̃ hois minorẽ fœlicitatẽ: at nullã esse quo pacto defendemus? Quinimmo cum a fine a natura statuto reliqua infra hoiem nũq̃: homo fere semp exorbitet: videbit̃ nisi alio se priuilegio iactet infœlicissima omniũ humana conditio. Audiamus igit̃ sacros theologos dignitatis nostræ nos admonentes: & quæ vltro nobis a patre liberalissimo diuina bona præstantur: ne quæso ipsi crudeles in nr̃os animos & male grati erga deũ opificem reñciamus. Diximus supra summã fœlicitatis in dei esse adeptione: quod est summũ bonum & principium omniũ. Dupliciter autẽ illam posse contingere: quoniã vel in creaturis: quibus se deus participat: vel in ipso deo deũ assequimur. Ostendimus item: quod & ostẽdemus: res creatas nõ posse viribus suis ad hãc postremã: sed ad illam duntaxat accedere. Est autẽ illa: si aĩaduertimus: vmbra potius fœlicitatis q̃ vera fœlicitas: quẽ admodum creatura: in qua deũ attingis: nõ summa bonitas: sed summæ bonitatis. i. diuinæ tenuis vmbra est: Adde q̃ res per illam seipsis potius q̃ deo restituuntur: non id assequutæ: ut ad suũ principium redeãt: sed hoc tãtummodo ne a seipsis discedant. Vera autẽ & cõsumata fœlicitas ad dei faciẽ contuendã quæ est omne bonũ: ut ipse dixit: & ad pfectam cũ eo principio: a quo emanauimus: vnionem nos reuehit & abducit. Ad hãc angeli attolli quidẽ possunt: sed nõ pñt ascendere. Quare peccauit lucifer dicens Ascendã in cælũ. Ad hanc ire homo non põt: trahi põt unde christus de se: qui est ipsa fœlicitas dixit. Nemo venit ad me nisi pater meus traxerit illũ. Bruta aũt & q̃ infra hoi nẽ nec ire nec trahi ad illã possunt. Ideoq; solus homo & angelus ad eã sunt facti fœlicitatẽ: quæ est vera fœlicitas. Potest vapor cõscẽdere in altũ: sed nõ nisi attractus radio solis: lapis & corpulenta oĩs substãtia neq; radiũ usq; quaq; admittere: neq; p illũ tolli in sublime põt. Hũc radiũ hãc vim diuinã: hũc influxũ gratiam appellamus: quia deo & hoiem & angelũ gratos efficiat. Habẽt aũt philosophi huius doctrinæ manifestum exemplũ in corporibus. Corpoꝝ enĩ aliq̃ in rectũ: aliqua in orbẽ ferunt̃. Motus rectus: q̃ elemẽta ad ꝑprias sedes vehunt̃: figurat fœlicitatẽ: per quã in ꝑpriæ naturæ pfectione res stabiliunt̃. Motio circularis: p quã corpus ad eundẽ unde abscedit terminũ circumuoluit̃: expressissima imago est veræ fœlicitatis: p quã creatura ad idẽ principiũ redit: a quo processerat. Sed vide q̃ omnia utrinq; conueniunt. In orbem non mouentur nisi immortalia & incorrupta corpora. Ad deũ nõ redit nisi ĩmortalis & æterna substantia. Elemẽta ut suos motus pficiant nõ alia indigent vi q̃ indito sibi a genitura vel grauitatis ĩpetu vel leuitatis: quẽadmodũ etiã ad naturalẽ fœlicitatẽ singula ꝑprio ĩpetu ꝑpria viferunt̃. At vero cælestia etsi idonea sint motui circulari nõ ipa tñ sibi sufficiũt ad hũc motũ explendũ: sed diuino opus motore: qui illa verset & circũuoluat. Denicq; sic ppetuae apta circuitioni illa corpora sunt: ut nõ facere eã: sed suscipere possint. Haud aliter nobis atq; angelis accidit. Tales enĩ sumus natura: ut nõ circũagere nos & reflectere: sed circũagi motricae vi gratiæ & reflecti in deũ possumus. Hinc illud: qui aguntur spiritu dei: hi filĩ dei sunt. Qui aguntur dixit: nõ aũt qui agunt. hoc distamus a cælo q̃ illud naturæ necessitate: nos ꝑ nostra libertate mouemur. Pulsat enĩ assidue animũ tuũ spiritus motor. Si obaudias tibi relinqueris: tuo corpori tuæ infirmitati miser & infœlix. Si admittas statim deo plenus per orbem religiõis ad patrem ad dñm reportaris: in eo vitã semper possessurus: in quo & semper etiã anteq̃ fieres vita fuisti. Hæc est vera fœlicitas ut vnus cũ deo spiritus simus: ut apud deum nõ apud nos deum possideamus cognoscentes sicut & cogniti sumus. Ille enim nos nõ per nos: sed per seipsum cognouit. Ita & nos cognoscemus illum per ipsum & nõ per nos. Hæc est tota merces: hæc est vita æterna: hæc est sapiẽtia: quã sapiẽtes sæculi nõ cognouerũt: ut ab oĩ multitudinis imperfectione redigamur in vnitatẽ per copulam indissolubilem cum eo qui est

Theologi

Fœlicitas supnaturalis

Fœlicitatis capaces q̃ sunt

Gratia

Fœlicitatis similitudo

Spiritu diuino ad bonũ pulsant̃

Verbũ duæ

ipsum vnum. Pro hac fœlicitate Christus orabat ad patrem hoc modo. Pater sac quem admodum ego & tu vnũ sumus: ita & hi nobiscum vnũ sint. Hanc paulus ſeparabat dicens. cognoscam non ex parte: sed sicuti est: & si ſperabat nonne iure dicebat. Quis me separabit a charitate Christi: & cupiebat dissolui ut cum christo fieret vnũ. Ab hac cecidit dæmon: quoniã ad illam ascẽdere nõ rapi voluit: Ideoq; illud amisit: quod habuisset si permãsisset. Ex hac radice notũ quæ sors infantiũ: qui decessere nõdum initiati. Scilicet apud se manent: nec suis bonis exuti: nec diuinis locupletati. Nobis in alterutram partẽ cadẽdum: aut summã miseriã: aut summã fœlicitatem. Quoniã qui in causa est ne motorẽ recipiat: nõ solum immunẽ se facit gratiæ: sed & naturam vitiat: ad cuius integritatẽ hoc attinet: ut agnitũ ſpiritum quærat nõ recuset: & proculdubio recta esse natura non potest: quæ maioris boni ꝑpositi specie aut reiecit aut contẽnit: Quare postq̃ Christus est agnitus ſequi Christũ nõ induunt̃: nõ solum prima fœlicitate: sed & secũda: ideſt naturali iure priuant̃: quia gratiam nolle nõ nisi corruptæ est & labefactæ naturæ. Quemadmodũ autẽ nos viuentes sub euangelio ꝑ Ideo Christũ dei virtutẽ & sapientiam in nobis recipimus: quia uti iam datũ humano generi amamus & retinemus: Ita & patres sub lege vetere illum recipiebant: cũ futurũ aduentũ & credebant indubie & ſperabãt alacriter & ardẽter desiderabãt. Sed sicut nõ ut præsentem iam: sed ut futurũ recipiebant: ita neq; præsentem quasi iam ſpiritus inhabitantis nisi postq̃ aduenit fructũ experti sunt. Cũ post peractũ in ara crucis ineffabile sacrificiũ descendente ad eos Christo ab eo uti motore circũacti momẽto turbinis ad libertatẽ: & euecti ad ſũmæ fœlicitatis gradũ fuerũt. Ad hãc fœlicitatẽ religio nos ꝑmouet dirigit & impellit: quẽadmodũ ad naturalẽ ducẽ utimur philosophia. Quod si natura rudimẽtũ est grãe: utiq; & philosophia inchoatio est religiõis: neq; est philosophia quæ a religione hoiem ſemouet. Recte igit̃ & nos cũ a Mose: postquam ſex dies de natura ſumus philosophati: ſeptimo die diuinis vacãtes de ſupnaturali fœlicitate dicemus.

Caput primum.

Duplex (uti ostendimus) ſupræmæ huius fœlicitatis natura est capax: angelica & humana. Illa cælum: hæc terra dicitur: quia angeli cælum: nos terram inhabitamus. Et de cælo non est q̃ dicat amplius: quia non angelorum: ſed hominum legem ſcripturus est. Ad homines igitur descendens inquit. Terra erat inanis & vacua: & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi. Non creat deus inanitatem: nõ creat tenebras. Sed terra (inquit) inanis & tenebræ erant. Non dicit hæc fuisse creata: ſed fuisse. Quod cur ita sit dictum patebit ſimul cum cognouerimus quæ hæc inanitas: quæ hæ tenebræ sint. Natura humana: quæ rerra dicit angelis comparata: ſtatim ab initio: quia ſtatim peccauit: inanis erat & vacua originali iuſticia: & peccati tenebris facies eius: ideſt ratio obducebat̃. Necq; hæc fecit deus: ſed hoĩis malicia: qui volens ſe his bonis priuauit: quibus illum deus ditauerat. Sic naturæ corruptæ ſtatus a ꝑpheta deſcribit̃: quæ quo pacto deinde adeo per Abraã per Moſem per ꝑphetas nouiſſime vero p vnigenitũ filiũ ſuũ & priſtinæ dignitati reſtituta: & ad ſummã fœlicitatẽ parata fuerit in ſequentibus demonſtrabit. Verũ & quo tempore aquæ obductæ tenebris erãt infectæ ſcilicet primæuis ſordibus notæ originalis: ſpiritus tamen domini fouebat eas. Quod est dupliciter intelligẽdũ: & q̃ lumine diuini vultus quod ſignatũ est ſuper nos: ideſt lumĩe naturalis intelligentiæ hoĩnes regebãtur: & q̃ diuinæ tum ꝑuidentiæ cura humanũ genus deſtitutum nõ erat: ſed ſpiritus dñi fouebat aquas ſpũs ille: qui (ut ait apoſtolus) intercedit pro nobis gemitibus inenarrabilibus: & tũc aſſidue cogitabat quo pacto illas a venenis purgaret: quibus antiquus ſerpens eas infecerat. & ecce ſtatim iubet oriri lucẽ: & orta est lux. Abraã ſcilicet ille ſapiẽtiſſimus fundator primus veræ religionis: Primus: qui & naturæ labsolueret: & de diuina legẽ meditaret̃. Primus qui cultũ vnius dei aduerſus idola & gentes hominibus ꝑſuaderet. Primus qui & tenebras erroris depellere: & malis dæmonibus qui principes tenebrarũ dicũtur bellum indicere eſt

Tenebras de

Abraam

aggressus: unde merito lux cognominatus. Quod quia & discipuli domini omes fecerunt: omes a dño lux mũdi sunt appellati. Hæc est lux prima quæ mundo affulsit: & inter dæmonũ vericq; dei religionem quasi inter lucem tenebrasq; distinxit.

Caput secundum.

Lex mosaica

Hunc sequuta est lex: quæ merito cognomento dicitur firmamentũ statim in sui exordio hocipso scilicet q nunc tractamus annuncians nobis opera manuũ dei (ut cecinit Dauid, & opera manuũ eius annunciant firmamentũ). Data igitur lex per angelũ Mosi firmataverbo dei: quæ adhuc magis q superior lux gẽtes ab Israelitis, i. in pietatẽ a pietate: q̃si aquas supercælestes ab aquis quæ sunt sub cælo discriminauit. Dicunt autẽ Iudæi aquæ supercælestes: qa soli (ut inquit Hieremias) signa cæli nõ timẽt: quæ gẽtes timent soli nõ aut stellas aut cælũ: sed stellarũ & cæli auctorẽ ac dominum: & agnoscunt & agnitũ colunt ac venerantur. Gentes autem contraria ratione aquæ sub cælo sunt quando & dæmones caliginosi aeris incolas: quæ regio supra aquas est: adorant & colunt: & visiblie cælum sydera & planetas sibi deos ac dominos faciunt.

Iudei signa cæli non timent

Caput tertium.

Erat autem futurum: ut nisi maior aliquavis & misericordia dei obstaret aquæ quæ sunt sub cælo, i. idolis seruientes totam terram inuaderent & occuparent: Sic infectio totius mundi de prima macula. Sic sathanæ vltoris imperium & ius in nos reos antiquæ noxæ & huiusmodi seruitutis pene obnoxios postulabat. Sed benefica semper & salutaris prouidentia dei vnam ex terræ partibus: & si exiguam quantum iusticiæ leges patiebantur ab aquarum iniuria liberam esse voluit, hæc est Iudæa vocata terra promissionis: quia & abraæ & posteritati a deo ꝓmissa fuit. Cui nostræ expositioni prophetæ omnes astipulantur: apud quos totiens gentium impetus in Israelitas aquarum & maris incursionibus comparatur. hinc illud eleuauerunt flumina vocem suam: & mirabiles elationes maris: & illud sonuerunt & turbatæ sunt aquæ eorum: & non timebimus dum turbabitur terra: & transferentur montes in cor maris. & profecto non aliter Iudeam intra haud magnæ regionis terminos cõclusam circũuallabant gentes: q̃ nunc terræ hanc portionem utiq; modicam quã habitamus undiq; circũuallet oceanus. Sed & pluribus in locis euidentissime in litteris christianis per aquas gentes designantur. Nam & scriptum est: aquæ quas vidisti gentes sunt: & cum dominus Iesus

Iudaicę gentis priuilegium

Vinũ ex aq̃ qd significat

vinũ fecit ex aqua: quod in pharisei domo defecerat: figurate ut nostri scribunt significauit aquas ideſt gentes ad eam fidem esse vocandas. Quæ apud Iudæos apud quos fuerat antea, imposterum deficeret. Itidem in mysteriis tradunt iccirco aquam vino miscere: q̃ aquæ, i. gentes sanguinẽ Christi per fidem crucis hauriãt & combibant. Illa igitur pars asserta a iugo aquarũ dei, puidentia fuit: ut si reliqua terra obrupta undis spiritalis nequitiæ inutilis & deserta erat futura nec idonea fructibus veræ religionis: hæc saltẽm esset: quæ luce susceptа quã protulit prima dies & rore cæli quod secunda statuit est: ideſt doctrina legis advbertatẽ adiuta germinaret interea quasi herbas plantas & arbores iudicia cerimonias & bonos mores: donec cũ temporis plenitudo venisset ipm etiã quod Esaias optabat saluatorẽ fœlicissima germinaret.

Temporis plenitudo

Caput quartum.

Et ecce iam temporis plenitudo. Si enim numerus quaternarius plenitudo est numerorum nonne erit & dies quartus plenitudo dierum? Videte igitur quid nobis afferat quartus dies. Cælum secundo die firmatum: ideſt lex sine sole & luna ac stellis erat: capax quidem futuræ lucis: sed obscurum adhuc nec insigni aliquo lumine illustratum. Aduenit dies quartus: quo sol dominus firmamenti: ideſt Christus dñs legis & lunaris ecclesia Christi compar & sponsa: & qui multos ad iusticiã erudirent apostolici doctores in firmamento uti stellæ in perpetuas æternitates eluceſcerent: ad æternam scilicet vitam mundum vocantes. Sol firmamentum nõ dissoluit: sed perficit: & Christus legem non venit ut dissolueret: sed ut perficeret. Lux primi diei Abraam pien-

tissimus vidit diẽ quartam: quæ est dies Christi & gauisus est. Vidit radium suæ lucis ideſt veræ religionis: quem mũdo intulerat per solem iusticiæ per lucem veram illuminantem omnes homines in vniuersum orbem latissime diffundendum. Vidit Iesum Christum splendorem paternæ substantiæ illuceſcentẽ his qui in tenebris & in vmbra mortis sedebant: & principẽ tenebrarũ principem mundi huius ejci foras: & de mentibus hominum exterminari. Hæc vidit & exultauit: vidit diem quartã & lætatus est. Hæc dies quã fecit dñs: qua dominus homo fit qua deus habitauit i nobis: exultemus & nos & lætemur in ea. Quam autem vera q̃ solida sit nostræ ratio expositionis attendatis quæso paulo diligentius christiani fratres. Vnde & vobis potentissima tela contra lapideũ cor Hebræorum de armentarijs eorũ petita subministrabuntur. Probabimus autem illud primo ex testimonijs Iudeorũ per opera diei quarti aduentum Christi nobis significari, secundo ostendemus nobis Messiam repræsentari per nullã rem cõgruentius q̃ per solem: colligemusq; euidentissime ex tẽporũ ratione nõ venturũ in posterũ Christũ: sed Iesum ex Nazareth filium virginis ꝓmissum Hebræis Messiam fuisse. Est inter decreta veteris Hebraicæ disciplinæ per sex dies geneseos sex mille annos mũdi sic designari: ut sint quæ hic dicunt opera primi diei vaticiniũ eorum: quæ primo mundi millenario futura erant ut contingerẽt: opera item secundi eorum quæ in secũdo: & sic deinceps eodem semper utrobiq; successionis ordine seruato: cui sententiæ etiam attestatur inter iuniores Moses Gerũdinensis theologus primæ celebritatis apud Hebræos. Meminit & diuus Hieronymus in expositione psalmi illius: qui Mosi inscribitur: videturq; opinio hæc fundamento præcipue illi innixi q mille anni (ut inquit ꝓpheta) vnus dies sunt apud deum. Quartus igitur dies: si vera est hæc doctrina: vaticiniũ est eorum: quæ quarto millenario mundi euentura sunt: Age nũc ostẽdamus iuxta annales Hebræorũ: & quã approbãt ipsi annorũ supputationẽ quarto mũdi millenario Iesum apparuisse. cõputant illi ab Adã ad diluuiũ annos mille ẽngentos quinquaginta sex: a diluuio ad Abraam annos ducentos & nonaginta duos: atq; ita ab Adam ad Abraã colligunt anni Mille octingenti, xlviii. A genitura autem Isaac ad ruinam secũdi templi: quæ fuit post Christi mortem numerant annos circiter (neq; enĩ reseco ad viuũ) mille sexcentos sexaginta. Supputant enĩ ab Isaac ad exitum ex Aegypto annos quadringentos & triginta: ab exitu ad tẽplũ quod Salamon ædificauit totidẽ fere, a Salamone ad templi desolationẽ ꝓ Babylonios annos q̃dringentos & decẽ: a tẽpli instauratione sub Esdra ad hãc sub Tito captiuitatẽ annos quadringẽtos, xx. Itaq; si oẽs simul collegeris: cõputabis a mũdi exordio ad Christum iuxta ipsorum Hebræorũ mentẽ annorũ tria milia quingentos & octo: ut & in ipo quarti millenarij medio Christus aduenerit & intra eiusdẽ millenarij quasi intra terminos quarti diei & lunæ, i. ecclesiæ lux toti mundo affulxerit: & innumerabilis martyrũ apostolorũ doctorũq; multitudo qui intra q̃ngẽtos annos post Christi mortẽ omes claruere: & firmamẽti, i. legis obscuritatẽ & nostræ noctis tenebras illuminauerint. At dicent Hebræi: Esto ꝓ hæc tẽpora Iesus aduenerit. Nõdũ habes Iesum Christũ fuisse nisi ostẽderis creditũ a nr̃is futurũ ut ꝓ ea tẽpora Christus veniret. Bñ res habet & æquũ postulãt. et nos ꝓstare facile possumus q̃d iure postulãt. Manifesta enĩ vulgata publica apud eos ferunt, Heliæ oracula citra oẽm figurã citra velamen ex ꝓfesso dicẽtia q̃rto mũdi millenario vẽturũ Messiã: q̃ ne vel ficta videant a me vel ꝓ arbitrio interꝑtata afferã testimonia ipsorũ Thalmutistarũ: cũ quibus nobis est cõtrouersia: q& illorũ faciũt mẽtionẽ & ipa veritate cogẽte fatent ꝑteriisse tẽpus ab Helia ꝑdictũ de aduẽtu Messiæ. Verba hæc sũt in particula q̃ inscribit Anodazara capite Iibne edeem Tana dbe elihau seseth alaphim sana haue haolã. Sene alaphim rohur: usnæ alaphim thora: usnæ alaphim Iemoth hamas sihi uba hauanothema serabu iashu meon maseias. hæc sic latine interꝑtemur verbũ verbo reddẽs. Dixerũt filij siue discipuli Heliæ. Sex mille annorũ mũdus. Duo mille inane. Duo mille lex. Duo mille dies Messiæ: & ꝓpter pcãtã nr̃a quæ sunt

Christus q̃rto millenario apparuit

Thalmutistarũ cõfessio

Hebreorum dogmata

multa prætierierũt de eis quæ prætierierũt. Hæc illi. Age nũc ipis verbis añ oĩm oculos ꝓpositis postquã nec cõmẽtitiũ nec arbitrariũ ego qcquã afferre possum, discutiamus examinemusq; verba oraculi & statim ꝓpositi cõpotes erimus. Sex mille annor; ingt est mũdus: quod vel sic interptemur: Post sex mille annor; curricula: quod etiã ex nostris multi crediderũt: cõsumationẽ mũdi q̃si sabbatũ futurã: vel si (qd est verius) illam diẽ nemo nouit: in hũc sensum accipiamus: de vlteriori, s. tpe nullũ in lege vaticinium haberi: sed hoc ad ꝓpositã nõ attinet q̃stionẽ. Videamus ꝗd sequit. Duo mille inane. Duo mille annũ Messias: inane vocat (ut hebræi oẽs interptes dicũt) tẽpus ante tradi-
tã a deo hoibus vllã legẽ. Sed video insultãtẽ Iudæũ dicẽtẽq; si duo mille anni sunt añ legẽ: & duo mille legis vẽturus: ergo Messias nõ q̃rta die, i. dũ q̃rtus agit millenarius: sed die potius qnta: qa post q̃rtũ, s. millenariũ. Sed enĩ rnsio facilis: ut quãveritas aiosa suppeditat. Quod enĩ dicit ab Hælia duo mille inane. Duo mille lex: haud sic accipiẽ dũ quasi integrũ tẽpus duo mille annor; futurus sit mũdus absq; lege: similiterq; duo mille annos pmãsura sit lex: sed q; & tẽpus legis naturæ ad secũdũ pueniet millenariũ & tempus legis ad quartum usq; perueniet. Sed & anteq; secundus exactus sit lex. & anteq; quartus elabat: erit Messias. Quã ego expositionẽ mihi ipe nec fingo nec som-
nio: sed eã me ipe Helias docet: ipimet docẽt & Thalmutistæ. Quod tibi etiam Iudea aspis (nisi aures occludas) mox erit manifestũ. Ingt Helias duo mille inane, & duo mil le lex. Videamus in quẽ sensum fuerit ver; q̃d dicit de inani: indeq; discamus rõnẽ ex ponendi id: quod dicit de lege. Principiũ legis aut a Mose accipimus aut ab Abraam

Moses quã do natus

A mose accipi nõ pot qm fuisset inanitas supra quã per duo mille & tercentos annos; aut circiter. Totidẽ enim fere ab Adã ad Mosem. Accipiendũ igit legis principium ab Abraã: cui datũ fœdus circumcisionis totius antiquæ legis radix & firmamentum: ab Adã aũt ad Abraã si suas cõsulant histrorias haud integrum spatiũ duo mille annorũ: sed mille duntaxat octingentos quadragintaocto effluxisse inueniũt. Quo fit ut non

Abraam qñ inanis

post secundũ millenariũ: sed intra eius terminos inanitati: legis plenitudo succederet. Quare eadẽ rõne nõ post quartũ millenarium: sed dũ q̃rtus ageret inanitati legis: ple-

Thalmuti stæ

nitudo euangelica succedere debuit, quod si impudẽter & pertinaciter negare perten dant audiãt suos Thalmutistas nr̃am sniam maxime roborãtes. Fatent enĩ ipsi iã tũc cũ scribebãt prætersisse tẽpus ab Helia prædictum de aduentu Messiæ: idq; suis impu-
tãt peccatis. Quod si verba Heliæ sic acciperent: ut post quartum millenariũ Christus esset venturus intra fines ipsius quarti: nec dixissent nec dicere potuissent Thalmuti-
stæ prætersisse tẽpus, ꝓmissa a ꝓphetis Messiæ: q̃m quo tempore scripta est doctrina Thalmutica: quam nos attulimus: nõdũ a mũdi exordio fluxerant anni quattuor mi-

Thalmut qñ editũ

lia. Apparuit enĩ ut supra ostẽdimus, Iesus post annos a mũdi exordio iuxta Hebræos tria milia quingentos & octo. Scriptum (ut ipsi tradunt) Thalmut Hierosolymitanũ trecentesimo anno post Christi mortẽ: Babyloniũ autẽ centesimo anno post Hieroso-
lymũ. Quare utrunq; intra fines quarti millenarij conscriptũ est: & tũ prætersisse tem pus dictum ab Helia de Christo venturo & fatentur & conquerunt. Quo hic se con-
dent aut quas latebras quærẽt: ut hũc nostrũ solem ipsis inuitis per vniuersum illuce scentẽ omnino fugiãt oĩno nõ videãt: Fatent Thalmutistæ (si non credunt veteribus) prædicta a ꝓphetis de aduentu Christi tẽpora prætersisse. Fatent creditum a ꝓphetis venturũ illũ per ea tẽpora: per quæ Iesum ipsi aduenisse volũt. Nec sui doctorẽs oĩno

9

nõ veri sunt cũ dicunt ob eor; peccata nõ venisse Messiã. Necq; enim illis venit: qui eũ non agnouerũt. Necq; est Meissas, idest redẽptor, vindex pessimæ captiuitatis, benefi-
cus rex retributor terræ promissionis id est supernæ Hierusalem, nisi hrs: qui messiam

Messias qua reiudeis nõ fuerat saluti

eũ confessi sunt, quod si in ꝓpria venientẽ sui nõ receperũt non sunt iam sui: qui erant sui: sed ab ortu veniũt & ab occasu qui in sinu Abraæ recũbant: filĩ autem dilectionis ejiciunt in tenebras exteriores. Vnde & importuna eor; soluit quæstio saluti futurũ Messiam hebræis, Christũ autẽ exitio fuisse & perditioni. Nec; enim sunt hebræi: qui

ꝓmissum hebræis ex stirpe Dauid regem & dñm nõ modo nõ sequuntur aut colunt: sed quasi latronẽ quasi sacrilegũ quasi ꝓphanũ per omnẽ iniuriã & contumeliam cru ci affigunt. Si filij abraæ essent: perstarẽt in institutis Abraæ: & cuius diem hũc, s. quar tum ille prævidens gauisus est: ipsi quoq; gaudentes aduentantem exciperent. Attulit pacem Messias hoĩbus, sed nõ omnibus. Necq; enim dictũ ab angelis simpliciter: & in terra pax hoĩnibus, sed adiectũ hoĩbus bonæ voluntatis. Vtiq; idẽ sol: qui puros oculos illuminat ægros & debiles cæcat et obscurat, et recta fit ratione: ut qui bonis est salutaris: idem malis sit noxius: & qui amicos beat, utpote potẽs & nõ ingratus: Idem etiã hostes fulminet & disperdat. Si male euenisset iudæis suscepto Christo, non fuisset Christus. Sed si male euenit crucifixo: utiq; fuit Christus. Qui de suis victoribus etiam cruci affixus tunc cũ maxime victus apparuit tanta eor; cũ strage & calamitate trium-
phauit. Quid igit cæci solẽ expectatis? Adest sol & lucet: sed lucet in tenebris: & tene-
bræ vestræ illũ nõ cõprehendunt. Præterijt dies quartus: quo ortus est sol. Qui nõ dis soluit legẽ sed perfecit: sicut necq; sol firmamentum destruit: sed exornat: sed perficit: sed illustrat. Probauimus ex ordine diei quarti & tẽpore aduentus Christi intelligẽda de eo quæ hic dicũtur. Probemus idem ex figuræ similitudine: quia per nullam aliam rem imaginari Christũ cõgruentius possumus: q̃ per solem. Nam & in sole posuit ta-
bernaculũ suũ: & exijt de tribu iuda: cuius signũ est leo solare animal: & cum solẽ in re publica, Plato visibilem filiũ dei appellet: cur nõ intelligamus nos imaginem esse inui sibilis filij. Qui si lux vera est illuminans omnẽ mentem expressissimũ habet simula-
chrum hũc solem: qui est lux imaginaria illuminans oĩe corpus. Sed quid alia quæri mus: ipsum solem interrogemus: qui patiẽte Christo aduersa luna deficiens consen sum nobis suæ naturæ euidenter ostẽdit. Vtiure optimo nos: ne tãgam altiorem cau sam diẽ quam vocant mathematici solis & diem domini vocauerimus: & illius cultui totam mancipauerimus. Vel hinc ostendentes nõ esse cur amplius corporeum solem (ut olim gentes) colamus quasi regem cæli & dominũ: postq; sol inuisibilis coeternus patri & coequalis: per quẽ & cælum & terra condita sunt sedentes in vmbra mortis ho mines illuminauit.

Sol Christi imago

Dies solis dies dñi

¶ Caput quintum.

¶ Sed iam examinemus an quæ sequũtur opera diem quartum respondeant his quæ post aduẽtum Christi euenisse cõpertum est: ut tunc demũ hanc nostram expositionẽ ut veram ut stabilem recipiamus: cum illi undiq; attestari: & cõsonare oĩa cognoue rimus. Videamus quid fiat post diẽ quartum. Producunt aquæ pisces & aues: produ cit terra pecora & iumenta. Reuocemus ad mẽtem quid superius per aquas diximus significari: quæ sub cælo locatæ collectæ sunt ad locũ vnũ: quid itẽ per terram: quæ ab illarum diluuio facta est immunis. Diximus per aquas gentes per terrã israelitas figu rari: quod & multis cũ testimonijs prophetar; tum similitudinis rationibus cõproba uimus. Vidimus autẽ ante solis exortũ steriles aquas nihil pducere: quod esset bonũ. Terram autẽ feracem quidem: sed exigui fructus olerum scilicet atq; herbarum. Post solem & aquæ maiori etiam q̃ terra fœcunditate duo genera proferunt animantium aues & pisces. Terra non iam contenta arboribus & fruticibus & magna pecora & iu menta producit. Nonne videtis me etiam tacente impletum verbum boni Simeonis: ut esset hic noster sol lumen ad reuelationem gẽtium & gloriam plebis tuæ isral. Nõ ne habemus sub oculis expressam: si nihil aliter interpretemur & gentium vocationẽ & transformatiõem terrestris Hierusalem vmbratilisq; synagogæ in veram ecclesiam: & perpetuam dei cælestemq; ciuitatem. Ante solis exortũ aquæ nihil producunt. Ter ra producit aliquid: sed tenue: sed exiguum. Quoniam ante Christi aduentum apud gẽtes nullũ specimen vitæ nullus fuit fructus vere religionis. Apud israelitas fuit qui dem vitæ spes aliqua & viam lucis ex parte cognouerunt & veram coluerunt religio nem: sed inchoatam: sed imperfectam donec ille veniret: qui est via veritas & vita. Et nisi ad hoc mysterium recurramus: afferat mihi quispiam rationem: cur terræ

Gẽtiũ ad ecclesiã vocatio

Israelitæ verã coluerũt religionem

ornatū & ſobolem ita partitus eſt: ut alia quidē ante ſolem protulerit: alia autē poſt ſolem. Cur item ante ſolem nihil producunt aquæ: terra aliquid ꝓducit: Cur duo genera animantiū ab aquis: vnū duntaxat genus a terra ꝓducitur. Cur auis aereum animal aquis aſcribitur. Nam (ut agamus de primo nō ſatiſfacit ſi dicamus quod quidā dixerunt herbas & plantas de terra educi ante facturā ſolis, ne virtute eius creatæ viderent. Nam multo magis eadē ratione & piſces & aues & omnis elementorū ornatus debuit fieri ante ſolem: ne virtute eius factus crederet. Reliquiſſet igitur ſuſpitionem Moſes: & ſi ad plātas utpote imperfectiores ꝓducēdas ſolis lumine opus non fuiſſe: fuiſſe tamē ad animalia ꝓducenda: quæ ſunt perfectiora. Conſequēs enim ut ſi illo nō adiuuante perfectiora in lucem veniſſent: poſſent & ſine illo fieri quæ ſunt minus perfecta: Nō reciprocatur autē ratio ut ſi abſq; eo fuerint facta quæ ſunt ignobiliora utpote plantæ deſpicatiſſimū genus viuentiū: potuerit etiā eius opera nō intercedente producī omnigena animaliū natura. Verius igitur unde nos diximus auctoris conſilium inueſtigatur. Similiter ſi dicat aliquis relata ad aquas animantia: quæ in aquis degunt: videbit vnū potius genus ad eas, duo autem ad terrā fuiſſe referenda: quia auium terra potius q̄ aqua domiciliū eſt. & citra omnē controuerſiam ſi animalis naturā conſideremus aut terreſtre aut aereū animal auis eſt: aquatile nullo modo eſt. Sed audite altiſſimas omniū rationes ad Chriſti ad eccleſiæ nos myſteria vel inuitos trahentes. Et profecto ſi omnia (ut inquit Ariſtoteles) vero cōſonant cōſonare omnia maxime Chriſto debent: qui eſt ipſa veritas. Qui nō ab re non de nihilo hebræis totiens dicebat. Scrutamini ſcripturas: ipſæ ſunt quæ teſtimoniū perhibent de me: & prædicta de ſe tā multa, Immo omnia in lege in pſalmis in ꝓphetis aſſeuerabat. Sed cæcutimus nos ſæpe ad tantam lucē: nec niſi reuelante eo oculos noſtros cōſiderare poſſumus mirabilia de lege eius. Veniamus eo nobis opē ferente ad myſteriorū figurarūq; reuelationem. Duo ex aquis animalia: vnū ex terra producīt: quia maior fuit plenitudo credentiū ex gentibus q̄ ex iudæis. Terra autē etſi minus multa: perfectiora tamen producit animantia his quæ aquæ producunt iumenta ſcilicet & quadrupedia omnia. Quia & ſi plures ex ethnicis crediderunt q̄ ex hebræis: perfectiores tamē qui ex hebræis: ex quibus apoſtoli fundatores totius religionis. Duo item genera diuerſa duplicēq; naturā aqua educit auium & piſciū, vnam tantūmodo terra: quoniam ex gentibus alij quidē de ſeruitio dæmonū: alij de lege naturæ ad Chriſtum tranſferūtur. hebræus omnis hebræus tantū quia nō permiſſum illi viuere intra terminos naturæ: cui data lex dei eſt peculiaris ei, neq; reliquis gentibus cōmunis. Neq; enī fecit taliter omni nationi & iudicia ſua nō manifeſta uiteis. Significant igit nobis piſces: qui a dęmonum cultu ad nos venerunt nō ſolum quoniā aquæ (ut ſupra oſtendimus) figurant gentiū impietatē: ſed quoniam per hæc quæ in aquis degūt animalia: improbos dæmones ſignificari ſæpe in ſacris litteris atteſtatur Ionethes caldæus: Significāt aūtes: qui de naturæ inſtitutis ad gratiam ſunt tranſlati. Cuius manifeſta ratio ex his: quæ in prooemio huius libri abunde ſcripſimus de naturali ſupernaturaliq; fœlicitate. Oſtendimus enim & cælum expræſſiſſimū eſſe ſimulachrum ſupernaturalis fœlicitatis: & naturalem fœlicitatem ſecundariam quandam & imaginariā potius q̄ veram eſſe fœlicitatem. Quare qui hanc cōſequūtur naturæ legibus utentes per aues congruentiſſime denotantur incolas nō primi & veri cæli: ſed aeris: quod ſecundaria & imaginaria quadam ratione cæli etiam ſibi vendicat nomen. Vnde & volucres cæli & aues cælitam crebro in diuinis litteris appellantur. Videte autem q̄ & profundo factum conſilio: ut nō ad aerem: ſed ad aquā aues referantur. Quoniam qui ſecundum naturā viuebant, gentium tamen & ipi populus cenſebantur. Quippe qui & ſe gentes vocabant: & inter gentes viuebant: quales forraſſe & Socrates & pleriq; philoſophorum. Propterea in commune utrunq; genus ad aquas eſt relatum. Sed quantū euangelicæ quantum apoſtolicæ doctrinæ hæc expoſitio conueniat impromptu eſt obſtendere. Quādoquidē & conuerſi ex hebræis apoſtoli a Paulo p̄ bōues terreſtria animalia: & a noſtris doctoribus ſuper euāgeliū: in quo vendentes de tēplo eiiciūtur: ſunt figurati: & Chriſtus iſraelitas oues appellat: Apoſtoli autē: quibus mandata cōuerſio gentiū: piſcatores a domino ſunt appellati: quoꝝ princeps Petrus: q; Romæ dominæ gentiū: quaſi oceani quaſiq; cætarū piſcator erat futurus. Chriſtus autē: qui ſe dixit nō miſſum niſi ad oues quæ perierūt de domo iſrael, ſibi nō piſcatoris ſed paſtoris potius nomen vendicauit.

Aqua quare duo ꝓducat animalia: terra vero vnicam tantū

Lex Dei iudęis peculiaris

Ionethes caldeus

Die ſecunda ꝗre nō dictū qm̄ bonum

Caput ſextum.

Manifeſta etiā hinc diſſolutio quæſtionis: quæ diu torſit interpretes huius libri: Cur ſecūdo die nō fuerit dictū: & vidit deus quoniā bonū. Si enim dicamus quod dici ſolet ideo factū: qa opus aīj rū eo die abſolutū nō fuit: ſed tertio in quo aquæ quæ ſunt ſub cælo confluxerunt ad locū vnū haud plene videbitur ſatiſfactū. Neq; enim opus ſecūdi dici propriū eſt diſpoſitio aquarū: ſed diſpoſitio firmamenti: quod inter aquas medio loco firmatū eſt. Fuit autē eo die & firmamenti factura. Cum dixit deus fiat firmamentū: & diſtinctio aquarū: cum dixit: & diuidat aquas ab aquis, ſatis abſoluta. Aquarum autē collectio quæ dicta eſt mare: & terræ reuelatio: & plantarū productio ſicut alterius operis omnino rationē habent. Ita & alio: ideſt tertio die ad quem ſpectabāt cōſumataæ ſunt. Quærenda igitur ratio de altiori myſterio. Firmamentum (ut ſupra oſtēdimus) legem figurat. Et erat firmamētum uti informe ita neq; perfectum ſimpliciter donec ſole luna ac ſtellis fuit inſtructum. Quemadmodū neq; lex non quidē mala (ut dicunt manichei) ſed neq; bona erat ſimpliciter: ideſt perfecta: donec Chriſtus venit: qui legem impleuit. Si malum fuiſſet firmamentū: ſolem nō recepiſſet. Si fuiſſet bonū ſole non eguiſſet. Sed firmamentum eatenus bonū: quatenus ſolis cæterorūq; ſyderū erat capax: ſicut eatenus bona erat lex: quatenus pedagogus nobis erat in Chriſtō: & multa permiſit Moſes ob duriciam populi: quæ euangeliū poſtea nō permiſit. Quod autem legē non poſſimus appellare malam: ut credidit Manes. poſſimus tamē appellare non bonā apertiſſime docet ꝓpheta: apud quem deus de hebræis loquens: inquit dedi eis præcepta nō bona. Non dixit præcepta mala: ſed præcepta non bona: id eſt non perfecta nō abſoluta non conſumata. quod confirmant veteres hebræi doctores: qui illud interpretantes eccleſiaſtici. Vanitas vanitatū & omnia vanitas. Vana inquiunt etiam lex donec venerit Meſſias. & de his quidem hactenus.

Firmamētū legē figurat

Manicheus

Legis ꝓfectō Chriſtus eſt

Manes.

Caput ſeptimum.

Quoniā autem ſupremū beneficiū corporati verbi id fuit ut per baptiſmi ſacramentum: per quod virtus Chriſti in nos tranſfunditur: regeneremur in filios dei nō ex ſanguinibus: ſed ex deo nati: poſtremo hoc nobis indicat Moſes cū poſt exortū ſolem & mundo demonſtratū: poſt aquarum terræq; fertilitatē hominem facit ad dei imaginē non terrenū hominem: ſed cæleſtē. Conuerſis enim ad Chriſtū gentibus & iudæis hoc erat reliquū: ut per ſanctiſſimū lauacrū dominicæ cruci ſe conformantes reformarent ad imaginē dei. Nam ſi baptiſmus deī filios facit: filius autē imago patris: nōne totius trinitatis virtus operans in baptiſmo illa eſt quæ dicit. Faciamus hominem ad imaginem noſtrā: Si igit ſumus ad imaginē dei: ſumus & filij. Si filij & hæredes ſumus: hæredes dei cohæredes Chriſti. Sed qui ſunt filij: Scriptum a Paulo eſt clamare nos: abba pater in ſpiritu ſancto. Qui igitur ſpiritu viuunt hij ſunt filij dei. hij Chriſti fratres: hij deſtinati æternæ hæreditati. quā mercedem & fidei & bene actæ vitæ in cæleſti hieruſalem fœliciter poſſidebunt.

Baptiſmi virtus

Paulus

Lucæ. 2. Ille 3. primum q. Scripſit Ioan.

p. ro. 6.

Expoſitio primæ dictionis ideſt: In principio.

Iam ad calcem ventū eſt operis ſeptiformi vniuerſi cōtextus expoſitione decurſa. Sed ſupereſſe aliquid adhuc cognoſco intactū a nobis & indiſcuſſum: quod etiam primo loco exponendū videbat: ideſt quid ſibi velit prima dictio legis: quæ eſt. In principio. Non temere autē aut ſine cauſa de hoc principio in fine totius operis dicere volui. Nec aūt de dei filio hic ſum diſpu

taturus quod est principiū per quod facta sunt omnia. (Est enim sapientia patris). Nec probaturus idē sentire cū nostris hoc loco veteres hebræos: quod alibi faciemus. Sed cogitamus p aliam interpretandi rationē gustū dare lectoribus mosaicæ ꝓfunditatis. Quod nō antea faciemus ꝯ cū de dogmate quodā: quod vere paradoxon est antiquioris iudaicæ disciplinæ: paucula deliberauimus. Firma est sentētia omniū veterū: quam ut indubiā vno ore confirmāt: omniū artiū omnis sapientiæ & diuinæ & humanæ integrā cognitionem in quinq; libris Mosaicæ legis includi: dissimulatā autem & occultatam in litteris ipsis quibus dictiones legis contextæ sunt quo modo nunc declarabimus. Summamus gratia exempli primā particulam libri geneseos: videlicet ab exordio usq; ad locū vbi est scriptum: & vidit deus lucem quod esset bonū. Est tota illa scriptura tribus & centū elementis cognomentata: quæ eo modo dispositæ: quo ibi sunt dictiones constituunt quas legimus nihil nisi cōmune & triuiale præse ferentes. Cortícem scilicet cōflat hic litterarum ordo hoc textum medullæ interius abditæ latentium mysteriorū. At vocabulis resolutis elementa eadē diuulsa si capiamus: & iuxta regulas quas ipi tradunt: quæ de eis conflari dictiones possunt rite coagmentemus futurū dicunt: ut elucescant nobis si simus capaces occlusæ sapientiæ mira de rebus multis secretissima dogmata: & si in tota hoc fiat lege tum demū ex elementorꝫ hac quæ rite statuatur: & positione & nexu erui in lucem omnē doctrinā secretaq; omniū liberalium disciplinarum. Dixi autē si simus capaces occlusæ sapientiæ. Nam fieri potest ut tractātibus nobis dissoluentibusq; & cōponentibus aliquas dictiones: pariātur inde multa vocabula multiplex item series orationis. quæ magna doceat: magna significet: sed nisi aliquis de ea re doctrinam alibi sit consequutus quid illa significent non intelligens: quasi inutilia atq; fortuita non cōtemnere non potest. Necꝫ enim dogmata & doctrinas ibi discere possumus: sed solum possumus agnoscere. Hæc ego ut nō probo asserens vel attestor: quia de eis nec feci periculum: nec me facere posse cōfido: Ita necꝫ nego necꝫ cōtemno: tum quia magnos hæc opinio habet auctores. Tum quia de Mose qui in tota domo dei fuit fidelis. Maiora etiā facile credi possunt. Quæ autem mihi nō illas quidem abyssos intranti: sed huius maris littus radenti gemmarū diuitiæ occurrerint quas necꝫ Hermus necꝫ Pactolus apud poetas ferre dicūtur. Nō ingratū fore putaui nostris hominibus si publicarem: Libuit periclitari in prima operis dictione quæ apud Hebræos. Bresit apud nos in principio legīt an ego quoq; usus regulis antiquorum eruere in lucē inde cognitu dignū aliquid possem: Igitur præter spem meā præter opinionē inueni: quod necꝫ inueniens ipe credebā, necꝫ credere alij facile potuerūt vniuersam de mundi rerumꝫ omniū creatione rationē in vna ea dictione apertā & explicatam. Rem dico mirabilē inauditam & incredibilem. Sed mox credetis si attenderitis & res ipsa verum me demonstrabit. Dictio illa apud Hebræos hoc modo scribitur

Ex hac igitur si tertiam litteram, primæ coniungamus fit dictio בּרא

ideſt ab. Si geminate primæ secundam addamus fit: ברר ideſt bebar. Si præter primā omnes legamus fit: ראשׁית ideſt resit. Si quartam primæ & vltimæ cōnectamus: fit שבת ideſt sciabat. Si tres primas quo iacent ordine statuamus: fit בּרא ideſt bara. Si prima omissa tres sequentes: fit ראשׁ ideſt rosc. Si omissis prima & secunda duas sequentes: fit אשׁ .i.es. Si tribus primis omissis quartam vltimæ copulemus: fit שׁת .i.seth. Rursus si secundam primæ: fit רב .i.rab. Si post tertiā quintam tum quartā statuamus: fit איׁש .i.hisc. Si primas duas duabus vltimis coagmentemus: fit בּרית .i.berith. Si vltimam primæ: fit vltima dictio & duodecima quæ est תּב .i.thob verso: quod frequentissimū apud Hebræos thau in thet elementū. Videamus autem quid primo hæc latine significent: tum quæ per ea non ignaris philosophiæ de tota natura mysteria reuelentur. Ab: patrem significat. Bbar in filio & per filium (utrunq; enim significat beth præpositio.) Resit principium. Sabath quietem & finem. Bara creauit. Ros caput. es ignem. Seth fundamētum. Rab

Moseos liber oēm diuinā & humanā sapientiā cōplectit

Mosen in tota domo dei fidelis

Hermus

Pactolus

Bresit

magni. hisc hominis. Berit fœdere. Tob bono. & totam si ordine cōsequenti orationē examus erit huiusmodi: Pater in filio & per filiū principiū & finem siue quietē creauit caput ignē & fundamētum magni hominis fœdere bono: hæc tota oratio ex primæ illius dictionis resolutione & compositione dissultat. Cuius ꝯ altus ꝯ plenus omni doctrina sit sensus haud palam esse omnibus potest. Sed ut aliqua statim non tamen omnia omnibus aperta quæ per has voces nobis significantur. Notū omnibus christianis quid sit patrem in filio & per filiū creasse. Quid item sit filiū principiū esse & finē omnium. Est enī alpha & o (ut scribit Ioānes) & ipe principiū se appellauit: & nos demonstrauimus finē rerum omniū esse: ut principio suo restituant. Cætera paulo obscuriora quid illa scilicet sibi velint: caput ignis & fundamētum magni hominis: quid illud sit fœdus & qua ratione bonū dicatur. Necꝫ enim statim in ꝓmptu omnibus videre hic explicatam mundorū quattuor de quibus agimus omnē rationem: cognationem item & fœlicitatē: de quibus postremo nos disputauimus. Primū igitur illud aduertēdum vocari a Mose mundū hominē magnū. Nam si homo est paruus mundus: uticꝫ mundus est magnus homo. hinc sumpta occasione tres mundos intellectualem cælestē & corruptibilem per tres hominis partes aptissime figurat: simul indicans hac figura nō solum cōtineri in homine mūdos omnes: sed & quæ hominis pars cui mūdo respondeat breuiter declarans. Cogitemus igit in homine tres partes supremā caput: tū quæ a collo ad vmbilicum ꝓtenditur. Tertiam: quæ ab vmbilico extēditur ad pedes. Sunt enim & hæ in hominis figura varietate quadam discussæ & separatæ. Sed mirū ꝯ pulchre ꝯ examussim per exactissimā rationem tribus mundi partibus ꝓportione respondeant. Est in capite cerebrū fons cognitionis. Est in pectore cor fons motus vitæ & caloris. Sunt in parte postrema genitalia membra principiū generationis. Itidem autē & in mundo suprema pars quæ est mundus angelicus siue intellectualis est fons cognitionis: quia facta illa natura ad intelligēdum est. Pars media: quæ est cælum principium vitæ motus & caloris in qua sol uti cor in pectore dominat. Est infra lunā quod omnibus notum generationis principiū & corruptionis. Videtis quam apte omnes hæ mundi partes & hominis inuicē congruant. Designauit autem Moses primā quidem nomine proprio capitis. s. Secūdam autē ignem appellauit: & quia hoc nomine a multis cælum censetur: & quia in nobis hæc portio principiū est caloris. Tertiā vocauit fundamentū: quia per eam (ut notū omnibus) totum hominis corpus fundatur & substinetur. Adiecit autem ꝙ hæc creauit fœdere bono: quia inter eas fœdus pacis & amicitiæ ex naturarum cognatione & mutuo consensu per sapientiæ dei legē sancitū est. Quod fœdus ideo est bonū: quia ad deum: qui est ipsum bonū: ita dirigitur & ordinatur: ut quēadmodum inter se totus mundus vnus. Ita & cum suo auctore postremo sit unum. Imitemur & nos sanctissimū fœdus mundi: ut & mutua charitate inuicem simus vnum & simul omnes per veram dei dilectionem cum illo vnum fœliciter euadamus.

Homis tres ptes tribus correspōdēt mundis

Finis Heptapli.

Alme deus summa qui maiestate verendus,
Vere vnum in triplici numine numen habes.
Cui super excelsi flammantia mœnia mundi,
Angelici seruit turba beata chori:
Cuius & immensum hoc oculis spectabile nris
Omnipotens quondam dextra creauit opus:
Aethera qui torques qui nutu dirigis orbem/
Cuius ab imperio fulmina missa cadunt:
Parce precor miseris, nras precor ablue sordes/
Ne nos iusta tui pœna furoris agat.
Quod si nostra pari pensentur debita lance
Et sit iudicij norma seuera tui/
Quis queat horrendũ viuentis ferre flagellum
Vindicis: & plagas sustinuisse graues:
Non ipsa iratæ restabit Machina dextræ
Machina supremo nõn peritura die.
Quæ mẽs nõ primæ dãnata ab origine culpæ:
Aut quæ non proprio crimine facta nocens:
Aut certe ille ipse es propriũ cui parcere semper
Iustíciamq; pari qui pietate tenes:
Præmia qui ut meritis longe maiora rependis/
Supplicia admissis: sic leuiora malis.
Namq; tua est nostris maior clementia culpis/
Et dare non dignis res mage digna deo est.
Quamq; sat digni: si quos dignatur amare
Qui quos non dignos inuenit ipse facit:
Ergo tuos/placido miserãs precor aspice vultu
Seu seruos mauis/seu magis esse reos:
Nempe reos: nostre si spectes crimina vitæ
Ingratæ nimium crimina mentis opus:
At tua si potius in nobis munera cernas/
Munera præcipuis nobilitata bonis
Nos sumus ipa olim tibi quos natura mĩstros
Mox fecit natos gratia sancta tuos.
Sed pmit (heu) miseros tãtæ indulgẽtia sortis:
Quos fecit natos gratia: culpa reos.
Culpa reos fecit/sed vincat gratia culpam/
Vt tuus in nostro crimine crescat honor:
Nam tua siue aliter sapientia: siue potestas
Nota suas mundo prodere possit opes/
Maior in erratis bonitatis gloria nostris
Illeq; præ cunctis fulget amandus amor:
Qui potuit cælo dominũ deducere ab alto/
Inq; crucem summi tollere membra dei:
Vt male contractas patrio de semine sordes
Ablueret lateris sanguis & unda tui.
Sic amor & pietas tua rex mitissime/tantis
Dat mala materiam suppeditare bonis
O amor o pietas nostris bene prouida rebus
O bonitas serui facta ministra tui
O amor o pietas nostris male cognita sæclis
O bonitas nostris nunc prope victa malis:
Da precor huic tanto: qui semper feruet/amori
Ardorem in nostris cordibus esse parem:
Da sathanæ imperium/cui tot seruisse per ãnos
Pœnitet: excusso deposuisse iugo.
Da precor/extingui vesanæ incendia mentis/
Et tuus in nostro pectore viuat amor:
Vt cum mortalis perfunctus munere vitæ
Ductus erit dominum spiritus ante suum/
Promissi regni fœlici sorte potitus
Non dominum/Sed te sentiat esse patrem.

Finis.

Robertus Saluiatus Laurentio Medici Sal.

Cũ eo natus ingenio Laurẽti clarissime atq; ita natura sim institutus: ut nihil mihi sit prius q̃ illos amare colere & venerari: qui vel ingenio excellentes vel doctrina sint singulares: Non potui Picũ tuũ Mirandulam nõ amare præ omnibus & admirari virum profecto omni admiratione dignissimũ. His cum nuper tibi librum de septiformi sex dierũ geneseos enarratione primitias studiorq; suorum dicauerit opus nõ meo modo: sed omnium iudicio excellentissimũ: dare operam volui ut mea impensa emẽdata impressione publicaretur. Nihil dubitãs simul me & meo in illum amori & publicæ studiosorq; utilitati satisfacturum. Accessit q̃ non ingratam me tibi rẽ facturum sperauisi quæ tibi ille physica & diuina mysteria communicauit per me denicq; omnibus fierent communia. Vale.

Ioannes Picvs Mirandvla Lavrentio Medicis.

Hologiã nostrã dicaui tibi Laurenti medices ut rem nõ utiq; (deũ testor) visam mihi dignã tanto viro. Sed tibi eo iure debitam quo mea omnia iã pridem tibi me debere intelligo. Hoc enĩ habeas persuasissimũ quicquid ego aut sum aut sum futurus id tuũ esse Laurenti & futurum semper in posterum. Minus dico q̃ vellem & verba omnino frigidiora hæc q̃ ut satis exprimãt quod concipio, i. quo amore: qua fide: qua fide obseruantia & prosequar: & a multis iam annis fuerim te prosequutus. Moueor cum pluribus in me collatis officijs amantissimũ animũ tuũ plane testantibus tum tuis nõ tam fortunæ q̃ animi ijsdẽq; ratis immo tibi peculiaribus bonis quæ narrare in præsentia pudor me nõ sinit tuus. Redeo ad Apologiam: quam hilari quæso suscipias fronte: exiguum sane munus: sed fidei meæ sed obseruantiæ profecto in omnẽ tempus erga te maxime nõ leue testimoniũ. Quã si forte eueniat ut a magnis: quibus es semper occupatissimus tractandis rebus attingas: memineris nõ tam hoc ipsum & properatũ. i. opus potius q̃ elaboratum & operis argumentũ, ex alieno mihi nõ meo sumendũ fuisse iudicio: q̃ nõ iccirco illam nũcupatã tibi ut quæ in me nõ est in me agnoscas ingenij aut doctrinæ pstãtiã: sed ut scias: nã dicã iterũ: me quicquid sum tuæ amplitudini esse dedititissimũ.

Apologia Ioannis pici mirandulæ concordiæ comitis.

Cvm nuper romãvenissem pedes summi pontificis Innocentij octaui cui ab innocentia vitæ nomen meritissimũ de more deosculaturus: ut simul & ab instituto nõ discederem meo cõmentãdi tractãdiq; semper aliquid de re litteraria & rem facerem pro viribus dignam vrbe Roma: gratam principi christiano: utilem mihi & studiosis: nongentas de diuinis & naturalibus rebus questiones ꝓposui. Ad quas in publico doctissimorq; hominũ consessu essem responsurus. Vix in publicum venerant cũ inter aliquos qui sinõ ingenium vel doctrinã, studium saltem bonarum artiũ in me probarent, obtrectatorum turba multiplex assurrexit. Et q̃q; & fastidia & nasos & censuras & omnino iudicia vniuscuiusq; varia esset videre, utiq; ut semper accidit cũ nouũ aliquid & non triuiale molimur. Quinq; fere tamẽ erant præcipua quæ alius aliud summussores isti in me dãnarent. Aliqui enĩ philosophiã & litteras omnino carpere: illud etiã ut viderenẽ scioli. Q̃nq; addẽtes eiectũ. Adã de paradiso ꝙ per scientiã boni & mali æqualẽ se dijs facere voluit. Exterminandos pari exemplo de christi curia qui volunt sapere plus q̃ oportet. Alij nõ tam philosophiã q̃ hoc ipm disputandi genus & hanc de litteris publice disceptandi institutionẽ nõ approbare ad põpam potius ingenij & doctrinæ ostentationẽ q̃ ad cõparandã eruditionẽ esse illam oblatrãtes. Nõnulli me audacẽ dicere & temerariũ. Qui hac ætate quartũ, s. &, xx, nõdũ natus annũ de altissimis philosophiæ locis: de sublimibus christianæ theologiæ mysterijs: de incognitis disciplinis in celebratissima vrbe in amplissimo doctissimorũ hominũ consessu disputationẽ ꝓponere nõ dubitarẽ. Multi non tam ꝙ Romæ ꝙ iuuenis q̃ de tot numero, i. de nõgentis disputaturus essem questionibus accusare & superfluo & ambitiose & supra vires id factũ calũniantes. Ex his autẽ qui sapientiam, i. theologiæ studiũ, pfitebantur: quidã fuere qui cõuicijs forte leuioribus nõ contenti nõ iam audacẽ me non temerariũ non glorioſum: sed magũ: sed impiũ: sed nouũ in Christi ecclesia hæresiarchã prædicarent. Fui ego (deum testor) dubio diu cõsilio diluenda hæc mihi obiectamenta an silentio potius prætereunda essent. Mouebant me ut tacerem duo præcipue. Primũ ꝙ ego & cõtentionis & iurgiorum abhorrens animi pacem & quam mihi mea prestiterunt studia placidissimæ vitæ tranquillitatẽ amaui semper: nec odi vllum magis scribendi munus q̃ ꝙ in disceptatione & amarulenta quoquomodo altercatione sit constitutũ: quippe qui nõ minus referre q̃ inferre iniuria vel cõtumeliam: nec boni viri duxerim esse unq; nec philosophi. Alterum hoc ipsum erat ꝙ & summi pontificis: cuius mihi merito celebranda semper memoria & ex sanctissimo

Phĩ nec; est referre nec; inferre iniuriam

Fides ḡbus scripturis danda sit

solis scripturæ libris q̄ iam canones appellant didici hūc timorem honorēq; deferre ut nullū horū auctorū scribendo errasse firmissime credā: aut si aliq̄d in eis offendo litteris qđ videat contrariū veritati nihil aliud q̄mendosum esse codicē vel interpretē nō esse cutū esse vel me minīe intellexisse nō ambigā. Aliorū aūt scripturas ita lego ut quātalibet sanctitate & doctrina polleant: nō ideo verū putē quia ipsi senserint: sed quia vel p̄ alios locos sacræ scripturæ vel ꝓbabili, i. euidenti rōne qđ a vero nō abhorreat psuadere potuerūt. nec te frater mi arbitror sic libros tuos legi velle tanq̄ ꝓphetarū & apostolorū de quorū scriptis q̄ oī errore careant dubitare nephandū est, absit hoc a pia hūilitate & veraci de temetipso cogitatiōe. Et ipse Aug. in. de trinitate sane cū in oībus lris meis nō solū piū lectorē: sed etiā liberū correctorē desiderē. Verūtū velut lectorē meū volo mihi esse deditū: ita correctorē nolo: sibi et sicut illis dico nullis meis lris quasi scripturis canonicis inseruire. Sed ī illis & qđ nō credebas cū inueneris incūctanter crede in istis aūt lris qđ certū nō habebas nisi certū itellexeris nolifirmiter tenere. Ita illidico noli meas lras ex tua opiniōe vel contentiōe: sed ex diuina lectione: vel incōcussa rōne corrigere. Et Aug. in epla siue libro ad Vincentiū. Noli ergo frater cōtra diuina tā multa tam clara tā indubitata testimonia colligere: vel calūniari episcoporū scripta minorū: sicut Hylarij Cypriani vel Agrippini. Nam hoc genus litterarū ab auctoritate canonū distinguendū est. Non eū sic legunt tanq̄ ex eis ita testimoniū ꝓferat: ut cōtra sentire nō liceat. Et in epla ad Fortunatū idem Augu. nec quorūlibet disputatiōes quāuis catholicorū laudatorū hoīm velut scripturas canonicas habere debemus: ut nobis nō licet salua honorificentia q̄ illis debet hoībus aliquid in eorū scriptis ꝓbare ac reꝑuere Et in libro de unico baptismo quis nescit canonicā sanctā scripturā veteris & noui testamenti certis suis terminis cōtineri: eamq̄ posterioribus oībus episcoporū litteris ita p̄poni (ut de illa oīno dubitari nō possit) utrū verū aut ratū sit quicqd in ea scriptū cōstitit esse. episcoporū aūt litteras q̄ post confirmatū canonē scriptæ sunt vel scribunt & p sermonē forte sapientioris cuiuslibet: & p aliorū episcoporū grauiorē auctoritatē doctiorēq; prudentiā. & p cōcilia licere reꝑhendi: si qd in eis forte est a veritate deuiatū. Possent infinita hmōi adduci. Ex qbus pateret dicta sanctorū infallibili veritati ut p̄cise sanctorū sunt nō inniti. Vnde & sæpe inuenies modernos doctores discedere a dictis sanctorū. Dicit em̄ Robertus Olchot: q̄ sanctus vir Anselmus ī multis deceptus ꝓpter ignorantiā logycæ. & Ocham de actibus ghierarchicis nō sentit cū Dionysio. Et Scotus in. iij. sen. quasi destruit totū p̄cessum Anselmi in libro Cur deus homo. & ita sæpe alibi inuenies de alijs doctoribus. Voluí aūt hæc hic adducere nō tam ob Durandi opinionē quā ego nec teneo nec unq̄ tenuí: qua ꝓpter id qđ mox in principio secundæ. q. tractabit. Ex his oibus concludo: q̄ si nō inuenit expressa determinatio: vel scripturæ sanctæ vel uniuersalis ecclesiæ cōtra opinionē durandi p̄sumptuosum est ipsam dicere simplr hæreticā. Si aūt inueniat, ferat oportet. Durādus patienter hāc notā. Sed dicet aliquis esto q̄ sensus tuus quē declarasti te prætendere p illam ꝓpositionē sit catholicus Esto q̄ illū etiā pmittat vis verborū: nōne & ꝓpositio tua pōt facere illū sensum Durandi: quē tu etiā detestaris: & ꝓpterea tu errasti ponens cōclusionē q̄ scandalū posset facere in mētibus fideliū. Ad hoc ego dico prīo: q̄ alia est rō eorū q̄ ꝓponunt̄ disputanda. Alia eorū q̄ ad doctrinā in scriptis traduntur legenda. Cū em̄ qđ disputandū ꝓponit̄ breuis & cōcisa & inexplicita ꝓponit̄ ꝓpositio in se & verborū & sensuū multiplices implicās difficultates in ipso disputandi cōgressu dissoluēdas. Alioquī si oīa ibi explicarent̄ disputatiōi locus nō relinqueret̄: ꝓpterea ambiguā obscurā vel æquiuocā ꝓpositionē ponēs disputandā ideo excusat̄: quia futurū est ut iter disputandū ipsam distinguat & declaret: qui ꝯo doctrinaliter aliqd lris mādant: id faciūt scribēdo qđ hic fit disputādo.

Rñsio prīa.

Secunda.

Quare ibi oia clara dilucida & expedita esse debēt. Secūdo cōsideret seueriſſimi isti censores nō solū difficile sed pene impossibile esse ita librare & examinare verba oīm ꝓpositionū quas quis ꝓponit: ut nulla possit esse ī sensu ambiguitas & erronea inde opinio

nulla elici possit: nec ego ꝓfecto meis ꝓpositiōibus arrogare uolo q̄ euāgelicæ & apostolicæ multæ ꝓpositiones nō habēt. Multas em̄ & inter illas est reperire q̄ & multiplices habēt intelligentias: & ad erroneū sensum transferri pūt: imo q̄ & prīa facie sonare hæresim vident̄, hinc oēs hæreses pullularūt: dū. s. aliquí nō tam ꝓfunditatē sensus inꝓspiciebāt q̄ qđ cortex verborū euāgelicorū sonat attendebāt. hīc Arrius audiens pr̄ maior me est: patrē credidit esse maiorē filio: & filiū dixit esse creaturā. hīc Eluidius audiens q̄ Ioseph nō cognouit Mariā donec peperit primogenitū suū attendens potius vim grāmaticalem illius dictiōis donec q̄ veritatē sensus euāgelici de ꝓpetua virginitate Mariæ dubitauit: hinc Marcion illud Pauli legēs. Lex aūt subintrauit ut abūdaret delictū, credidit legē Moysi esse malā: & a malo principio iuxta Manicheū & Basilides illud legēs, ego aliq̄n sine lege viuebam, credidit animā Pauli in alio corpe aliq̄n vixisse. Hinc Eunomius audiēs christum respōdentē iudæis accusantibus eū q̄ se diceret filiū dei scriptū esse: & illud ego dixi: dij estis & filij excelsi oēs rē potius dictā. & id qđ secū dū se respōsum ē attendens q̄ intentionē & ꝓpositū respōdentis credidit eo mō xp̄m filiū dei dici q̄ & quilibet sanctus dr̄ dei filius. Silr & hæc ꝓpositio illā diē nec q̄ filius nouit multis fuit occasio credendi plura intelligere patrē q̄ credat filius q̄ si sedm sensum quē cōiter faciūt verba etiā interp̄temur id videt p̄ferre cū tñ alia sit latentis sensus veritas. Possem infinitas similes ꝓpositiōes adducere ex canone scripturarū: & ideo bene dixit Hilarius intelligētia dictorū ex causis est assumēda dicendi quia nō sermōi res sed rei est sermo subiectus. Et glosa sup istū textū: inquit: Nō semp debemus itelligere ut verba prīa facie sonare vident̄ maxīe ubi ambigua sunt: sed debemus recurrere ad intentionē loquētis. Et Grego. inquit: plerūq; dū ꝓprietas verborū attendit̄ sensus veritatis amittit̄. Et Grego. xxvi. libro moraliū. Non debet aliqs verba cōsiderare sed voluntatē & intentionē: quia nō debet itentio verbis deseruire: sed verba intentiōi. Et Hiero. sup epistolā ad Galathas testat̄ nō in verbis scripturarū esse euangeliū sed in sensu: nō in supficie sed in medulla: nō in sermonū foliis sed ī radice rōnis. Propterea Ocham in dialogo falsificat hāc cōmunē ꝓpositionē. verba nō ex opiniōibus singlorū: sed ex cōi usu accipienda sunt: maxīe in scđa pte. Dicit em̄ q̄ in verbis ambiguis & multiplicibus nō est recurrendū ad cōmunē intelligentiā: sed potius ad intentionē loquentiū. & ita dū est ambiguitas ī doctrina alicuius dicentis vel scribētis, Silr recurrendū est ad intentionē dicētis: ut ipse se exponat & exprimat verū sensum quē pmittat vis verborū. nec est reprobandus nisi posset cōuinci: q̄ talis sensus verus alijs dictis suis esset cōtrarius vel esset ī pertinēs ꝓposito suo. & ita etiā in simplici loquela ad intentionē loquētis recurrē dū esse dicit idē doctor. et standū esse interp̄tatiōi eius nisi cōstat aut ꝓbabili vel violenter p̄sumat̄: q̄ talí mō loquēdi ambiguo usus ē ad decipiendū uel ad aliū malū finē. Ex qbus oībus cōcludo q̄ nō ego errauí qui cū ꝓtestatiōe ꝓbabiliter multiplicē ꝓposuerī ꝓpositionē inter disputandū declarandā. q̄ tñ etiā nullū pōt facere sensum: quē etiā aliquis doctor nō reprobatus aut p̄ talí nondū p̄ ecclesiā declaratus tenuerit. sed errauerī potius qui ꝓpositionē habentē sensum catholicū quē pmittit vis verborū. & q̄ est magis in eo sensu catholico iam eis a ꝓponente declaratā simplr hæreticā esse iudicarunt. Qđ etiā si ante declaratū sensum meū fecissent: licet forsitan excusabilius errassent: tñ q̄a si vere docti sunt: p̄ se etiā poterāt cognoscere hr̄e ꝓpositionē duplicē sensum: qđ attendentes nō solū simplr eā damnare: sed in bonū etiā potius eā sensum interp̄tari debuissent. nā Aug. in li. de cōcordia euāgelistarū illud Matthei exponēs: nolite iudicare & nō iudicabimini: inquit hoc loco nihil aliud p̄cipi existimo nisi ut ea facta q̄ dubiū est q̄ animo fiant in meliorē partē interp̄temur. De factis em̄ medijs q̄ possunt bono & malo animo fieri temerariū est iudicare maxīe ut condemnemus. Qđ ergo de his q̄ fiunt dicit Augustinus dictū pariter intelligamus de his q̄ dicunt̄: & ita speculatiuis applicantes sententiā Augustini. Concludamus q̄ in hijs dictis q̄ possunt habere bonū & malum sensum temerarium est iudicare maxime ut condemnemus.

Arrij deceptio. Eluidij dubium.

Hæresū multarū occasio

Verba non attēdere sed sensum.

Epilogus

Augustin⁹. Dubia i meliorē partē accipere

hominẽ docta sermonis obliquitate loquentẽ sudãtes platonici vix intelligunt. Præterea magis nouicios Proclũ Asiatica fertilitate luxuriantem; & qui ab eo fluxerunt Hermiam Damastũ Olympiodorũ & cõplures alios in quibus omnibus illud τοῦ θείου .i. diuinũ peculiare Platonicorũ symbolum elucet semper. Accedit q̃ si qua est secta quæ veriora incessat dogmata & bonas causas ingenij calumnia ludificet: ea veritatem firmat: nõ infirmat: & velut motu quassatã flammã excitat, nõ extinguit. hac ego ratione motus non vnius modo ut quibusdã placebat, Sed omnigenæ doctrinæ placita in mediũ afferre volui ut hac cõpluriũ sectarũ collatione hac multifariæ discussione philosophiæ illeveritatis fulgor; cuius Plato meminit in epistolis animis nostris quasi solori ens ex alto clarius illucesceret. Quid erat si latinorũ tãtũ Alberti. s. Thomæ: Scoti; Egidij: Frãcisci: Hẽricig philosophia obmissis græcorũ arabũq philosophis tractabat: quibus sapiẽtia a barbaris ad græcos a græcis ad nos manauit. Ita nostrates semp in philosophandi rõne pegrinis inuẽtis stare & aliena excoluisse sibi duxerunt satis. Quid erat cũ peripatheticis egisse de naturalibus nisi & platonicorũ accersebat academia: quorũ doctrina & de diuinis semp inter oẽs philosophias teste Augustino habita est sanctissima: & a me nunc primũ quod sciãt (verbo absit inuidia) Posit multa sæcula sub disputandi examen est in publicũ allata. Quid erat & aliorũ quotquot erant tractasse opiniones: si quasi ad sapientum sympositum a symbolo accedentes: nihil nos quod esset nostrum: nostro partũ & elaboratum ingenio afferebamus. profecto ingenerosum est: ut præcluserint quasi in nobis effœta sit vis naturæ: nihil ex se parere. quod veritatem si non demonstret, saltem innuat vel de longinquo. Quod si in agro colonus in vxore marítus odit sterilitatem: certe tãto magis infœcundam animã oderit illi complicita & associata diuina mens: quãto inde nobilior longe proles desiderat. Propterea non contentus ego præter cõmunes doctrinas multa de Mercurij trimegisti prisca theologia: Multa de Chaldæorũ de Pythagoræ disciplinis: multa de secretioribus hebræorum addidisse mysterijs: plurima quoq per nos inuẽta & meditata de naturalibus & diuinis rebus disputãda ꝓposuimus. Proposuimus primo Platonis Aristotelisq̃ concordiam a multis ante hac creditam a nemine satis probatam. Boetius apud latinos id se facturũ pollicitus, non inuenit fecisse unq̃ quod semper facere voluit. Simplicius apud græcos idem ꝓfessus: utinã id tam præstaret q̃ pollicetur. Scribit & Augustinus in academicis nõ defuisse plures qui subtilissimis suis disputationibus idẽ probare conati sint. Platonis. s. & Aristotelis eandẽ esse philosophiã. Ioanes itẽ grãmaticus cũ dicat apud eos tm̃ dissidere Platonẽ ab aristotele: qui Platonis dicta nõ intelligũt probandũ tamẽ posteris hoc reliquit. Addidimus autẽ & plures locos in quibus Scoti & Thomæ plures in qbus Auerrois & Auicẽnæ sentẽtias: quæ discordes existimãtur concordes esse nos asseueramus. Secũdo loco quæ in philosopiha cum Aristotelica tũ Platonica excogitauimus nos: tũ duo & lxx. noua dogmata physica & metaphysica collocauimus: quæ si quis teneat: poterit nisi fallor quãcũq̃ de rebus naturalibus diuinisq̃ ꝓpositam quæstionẽ longe alia dissoluere ratione q̃ ꝓ eã edoceamur: quæ & legit in scholis: & ab huius æui doctoribus colit philosophiã. Nec tam admirari quis debet me in primis annis in tenera ætate ꝓ quã vix licuit ut iactãt quidã alioꝝ legere cõmẽtationes: nouã afferre velle philosophiã q̃ vel laudare illã si defendit: vel dãnare si reprobat. Denicq̃ cũ nr̃a inuẽta hæc nr̃asq̃ sint lr̃as iudicaturi nõ auctoris annos: sed illorum merita potius vel demerita numerare. Est autẽ & præter illã alia quã nos attulimus noua ꝓ numeros philosophãdi institutio: antiqua illa quidẽ & a priscis theologis a Pythagora præsertim ab Aglaophemo: a Philolao: a Platone prioribusq̃ Platonicis obseruata. Sed quæ hac tẽpestate ut præclara alia posterioꝝ in curia sic exoleuit: ut vix vestigia ipsius vlla reperiant. Scribit Plato in Epimenide inter oẽs liberales artes & scientias contemplatrices præcipuã maximeq̃ diuinã esse sciẽtiã numerãdi. Querẽs itẽ cur homo aĩal

Phĩa a barbaris adgræcos & a græcis ad nos ꝓuenit

Sapere ex cõmẽtario tm̃

Infecundam mentẽ deus odit

Concordiã Platonis & Aristo. plures tẽtarunt

Dogmata noua. lxxij

Phĩe nouũ genus

sapiẽtissimũ. Respõdet quia numerare nouit. cuius sentẽtiæ & Aristoteles meminit in ꝓblematis. Scribit Abunasar verbũ fuisse Auẽzoar Babylonij, eũ omia nosse qui nouerat numerare. Quæ vera esse nullo modo possunt si per numerãdi artẽ eã artẽ intellexerunt: cuius nunc mercatores in primis sunt peritissimi. Quod & Plato testat exerta nos admonens voce: ne diuinã hanc arithmeticã mercatoriã esse arithmeticã intelligamus. hanc ego arithmeticã quæ ita extollitur cum mihi videar post multas lucubrationes exploratã habere huiusce rei periculũ facturus ad quattuor & septuaginta quæstiones quæ inter physicas & diuinas principales existimant respõsurũ ꝓ numeros public me sum pollicitus. Proposuimus & magica theoremata in quibus duplicem esse magiã significamus: quarũ altera dæmonum tota opere & auctoritate cõstat res mediusfidius execrãda & portẽtosa. altera nihil est aliud cum bene exploratur q̃ naturalis philosophiæ absoluta cõsumatio. Vtriusq̃ cũ meminerint græci illã magiæ nullo modo nomine dignates γοητειαν nuncupãt: hãc ꝓpria peculiaricq̃ appellatione μαγειαν quasi ꝓfectã summãcq̃ scientiã vocãt. Idẽ enĩ ut ait Porphyrius persarum lingua magus sonat: quod apud nos diuinorũ interpres & cultor. Magna autẽ immo maxima inter has artes disparilitas & dissimilitudo. Illa nõ modo christiana religio: sed omnes leges oĩs bene institutæ respublica damnat & execrat. Hãc oẽs sapiẽtes oẽs cælestiũ & diuinarũ rerũ studiosæ nationes approbant & amplectunt. Illa artium fraudulentissima: hæc altior sanctiorq̃ philosophia. Illa irrita & vana: hæc firma fidelis & solida: illã qsq̃ coluit semp dissimilauit: q̃ in auctoris esset ignominiã & contumeliã. Ex hac summa litterarũ claritas gloriacq̃ antiquitus & pene semper petita. illius nemo unq̃ studiosus fuit vir philosophus & cupidus discẽdi bonas artes: ad hãc Pythagoras: Empedocles: Democritus: Plato discendã nauigauere: hanc prædicauerũt reuersi: & in archanis præcipuã habuerũt: Illa ut nullis rationibus ita nec certis ꝓbatur auctoribus. Hæc clarissimis quasi parẽtibus honestata duos præcipue habet auctores Xamolsidẽ: quẽ imitatus est Abbaris hyperboreus: & Zoroastrem nõ qui forte credit: sed illum Oromasi filium. utriusq̃ magia quid sit: Platonem si percõtemur, respondebit in Alcibiade Zoroastris magiã nõ esse aliud q̃ diuinorũ sciẽtiã qua filios Persarum reges erudiebãt: ut ad exẽplar mundanæ reipublicæ suam ipsi regere rẽpublicã edocerent. Respondebit in Carmide magiã Xamolsidis esse animi medicinã: per quam. s. animo temperantia ut per illam corpori sanitas comparatur. horum vestigijs postea persliterunt Carondas: Damigeron: Apollonius: Hostanes: & Dardanus: perstitit Homerus quẽ ut omnes alias sapientias: ita hanc quoq̃ sub sui Vlixis erroribus dissimulasse: In poetica nostra theologia aliquando probabimus. perstiterunt Eudoxus & Hermippus: perstiterunt fere omnes qui pythagorica Platonicaq̃ mysteria sunt perscrutati. Ex iunioribus autẽ qui eam olfecerint tres reperio: Alchindum arabẽ: Rogerium bachonem & Guilielmũ parisiensem. & tempestate nostra vidi Antonium cronicũ q̃q̃ in maximis agẽdis tractandisq̃ rebus occupatissimum: quæ illius tamen est ingenij sublimitas & elegantia ut omnes alias liberales artes: ita hanc quoq̃ pulcherrime attigisse. Meminit & Plotinus vbi naturæ ministrũ & non artificem magũ demonstrat, hanc magiam ꝓbat asseueratq̃ vir sapientissimus alterã ita abhorrens ut cũ ad malorũ dæmonum sacra vocaret: rectius esse dixerit ad se illos q̃ se ad illos accedere: & merito quidem. Vt enĩ illa obnoxiũ mancipatumq̃ improbis potestatibus hoĩem reddit: ita hæc illaq̃ principem & dominũ: illa denicq̃ nec artis nec scientiæ sibi potest nomẽ vendicare. Hæc altissimis plena mysterijs profundissimã rerum secretissimarũ cõtemplationem: & demũ totius naturæ cognitionem cõplectitur. hæc inter sparsas dei beneficio & inter seminatas mũdo virtutes quasi de latebris euocans in lucem: non tam facit miranda, q̃ facienti naturæ sedula famulatur: hæc vniuersi consensum quem significantius græci συμπαθειαν dicunt introrsum perscrutatius rimata: & mutuam naturarum cognitionem habẽs perspectam: natiuas adhibens vnicuiq̃ rei & suas illecebras quæ magorũ ιυγγες

Peregrinantes propter philosophiã

Magie auctores

nominãtur, in mũdi recessibus in naturæ gremio in promptuarijs archanisq; dei latitã
tia miracula quasi ipa sit artifex, pmit in publicũ: & sicut agricola vlmos vitibus ita ma
gus terrã cælo, i. inferiora superiorũ dotibus virtutibusq; maritat: quo fit ut q̃ illa, pdi
giosa & noxia tã hæc diuina & salutaris appareat, ob hoc præcipue q̃ illa hoiem dei ho
stibus mãcipãs auocat a deo: hæc in eã operũ dei admirationẽ excitat, quã, ppensa cha
ritas fides ac spes certissime cõsequunt. Neq; enĩ ad religionẽ ad dei cultũ quicq̃, pmo
uet magis q̃ assidua contẽplatio mirabiliũ dei: quæ ut p hãc de qua agimus naturalem
magiã bene exploraverimus in opificis cultũ amorẽq; ardentius animati illud canere
cõpellemur: Pleni sunt cæli, plena est oĩs terra maiestate gloriæ tuæ. & hæc satis de ma
gia: de qua hæc diximus q̃ sunt plures sicut canes ignotos semp adlatrant: ita & ipsi sæ
pe dãnant oderũtq; quæ nõ intelligũt. Venio nũc ad ea quæ ex antiquis hebræorũ my
sterijs eruta ad sacrosanctã & catholicã: fidẽ confirmandã attuli. Quæ ne forte ab his
quibus sunt ignota cõmenticiæ nugæ: aut fabulæ circulatorũ existimentur. Volo in
telligãt omnes quæ & qualia sint unde perita: quibus & q̃ claris auctoribus confirma
ta: q̃ reposita q̃ diuina q̃ nostris hoĩbus ad ppugnandã religionẽ contra hebræorum
importunas calumnias sint necessaria. Scribunt non modo celebres hebræorum do
ctores: sed ex nostris quoq; Esdras: Hilarius: & Origenes: Mosem nõ legẽ modo quã
quinq; exaratã libris posteris reliquit: sed secretiorẽ quoq; & verã legis enarrationẽ in
monte diuinitus accepisse: Præceptũ aũt ei a deo ut legẽ quidem populo publicaret: le
gis interpretationẽ nec traderet litteris nec inuulgaret: sed ipse Iesu nave tantũ: tum ille
alijs deinceps succedẽtibus sacerdotũ primoribus magna silentij religione reuelaret.
& merito quidẽ. Satis enĩ erat vulgaribus & per simplicẽ historiã nũc dei potẽtiã: nũc
in improbos iram: in bonos clemẽtiã: in omnes iustitiã agnoscere, & per diuina saluta
ria q̃ præcepta ad bene beateq; viuendũ & cultũ veræ religionis instituĩ. At mysteria
secretiora & sub cortice legis rudiq; verborũ prætextu latitantia altissimæ diuinitatis
archana plebi palam facere, Quid erat aliud q̃ dare sanctũ cãnibus: & inter porcos spar
gere margaritas? Ergo hæc clam & vulgo habere perfectis cõmunicanda: inter quos tan
tum sapientiam loqui ait Paulus: non humani consilij sed diuini præcepti fuit. Quem
morem antiqui quoq; philosophi sanctissime obseruarunt. Pythagoras nihil scripsit
nisi paucula quædam: quæ Damæ filiæ moriens cõmendauit. Aegyptiorum templis
insculptæ spinges hoc admonebant: ut mystica dogmata per enigmatũ nodos a pro
phana multitudine inuiolata custodirẽtur. Plato Dioni quædam de supræmis scribẽs
substantijs per enigmata inquit dicẽdum est: ne si epistola forte ad aliorum peruenerit
manus quæ tibi scribimus, ab alijs intelligãtur. Aristoteles libros primæ philosophiæ
in quibus agit de diuinis editos esse & nõ editos dicebat. Quid plura Iesum christum
vitæ magistrum asserit Origenes multa reuelasse discipulis: quæ illi ne vulgo fierẽt cõ
munia scribere noluerunt. Quod maxime confirmat Dionysius areopagita qui secre
tiora mysteria a nostræ religionis auctoribus, in τοὺς ἱεροὺς λόγους ἐκτικὼς ἡμῖν, ἀλλοτρίως δὲ ὁσίως γεγραφὼς ἐκτὸς,
ideſt ex animo
in animũ sine litteris, medio intercedente verbo ait fuisse transfusa. Hoc eodem peni
tus modo cum ex dei præcepto vera illa legis interpretatio Mosi deitus tradita reuela
retur: dicta est Cabala: quod idem est apud hebræos quod apud nos receptio, ob id sci
licet q̃ illam doctrinã non per litterarum monumẽta: sed ordinarijs reuelationum suc
cessionibus alter ab altero quasi hæreditario iure reciperet. Verũ postq̃ hebræi a Baby
lonica captiuitate restituti per Cyrũ & sub Zorababel instaurato templo ad reparãdã
legẽ animũ appulerũt, Esdras tunc ecclesiæ præfectus post èmẽdatũ Moseos librum:
cũ plane cognosceret per exilia, cædes: fugas: captiuitatẽ gentis Israeliticæ institutum a
maioribus morẽ tradendæ per manus doctrinæ seruari nõ posse: futurumq; ut sibi di
uinitus indulta cælestis doctrinæ archana perirent: quorum commẽtarijs nõ interce
dentibus durare diu memoria nõ poterat, Constituit ut cõuocatis, qui tũc supererant

Religionem quid potissimũ pmouet

Canes ignotos adlatrãt

Mosem secretiora q̃ edidit a deo accepisse

Philosophorũ mos abscõdẽdi mysteria.

Cabala q̃d sit

Cyrus
Zorababel
Esdras

sapientibus afferret vnusquisq; in medium quæ de mysterijs legis memoriter teriebat:
adhibitisq; notarijs in septuaginta volumina: tot enim fere in synedrio sapientes redige
rentur. Qua de re qui mihi nõ credũt audiãt Esdram ipsum sic loquentẽ: Exactis quæ
draginta diebus locutus est altissimus dicẽs. Priora quæ scripsisti in palã pone legãt di
gni & indigni. Nouissimos autẽ lxx. libros cõseruabis, ut tradas eos sapientibus de po
pulo tuo. In his enim est vena intellectus & sapientiæ fons & scientiæ flumẽ, atq; ita feci.
Hæc Esdras ad verbũ. Hi sũt libri scientiæ Cabalæ, in quibus merito Esdrsa venã intelle
ctus, i. ineffabilem desup substantiali deitate theologiã sapientiæ fontẽ, i. de intelligibi
libus angelicisq; formis exactã methaphysicam, & scientiæ flumen, i. de rebus naturali
bus firmissimã philosophiã esse, clara in primis voce, pnunciauit. Hi libri Sixtus ũrtus
pontifex maximus q̃ hũc sub quo viuimus foelicissimo Innocẽtiũ octauũ, pxime antecessit maxima cura studioq; curauit, ut in publicã fidei nostræ vtilitatem latinis litteris mã
darent. Iamq; cũ ille decessit: tres ex illis peruenerãt ad latinos. Hi libri apud hebræos
hac tempestate tãta religione colunt: ut neminẽ liceat nisi annos. xl. natum illos attin
gere, hos ego libros nõ mediocri impẽsa mihi eum cõparassem: summa diligẽtia inde
fessis laboribus cũ plegissem: vidi in illis (testis est deus) religionẽ non tam Mosaicã q̃
christianã: ibi trinitatis mysteriũ, ibi verbi incarnatio: ibi messiæ diuinitas, ibi de pecca
to originali, de illius per christum expiatione: de cælesti Hierusalem: de casu dæmonũ:
de ordinibus angelorum: de purgatorijs: de inferorum pœnis: Eadem legi quæ apud
Paulũ & Dionysiũ: apud Hieronymũ & Augustinum quotidie legimus. In his vero
quæ spectant ad philosophiã, Pythagorã, prsus audias & Platonẽ: quorum decreta ita
sunt fidei christianæ affinia: ut Augustinus noster immẽsas deo gratias agat: q̃ ad eius
manus puenerint libri Platonicorũ. In plenũ nulla est ferme de re nobis cũ hebræis cõ
trouersia: de qua ex libris cabalistarum ita redargui cõuicique nõ possint: ut ne angulus
quidẽ reliquus sit in quẽ se cõdant. Cuius rei testẽ grauissimũ habeo Antoniũ cronicũ
virũ eruditissimũ: qui suis auribus cũ apud eũ essem in cõuiuio audiuit Dattilum He
bræũ peritũ huius scientiæ in christianos, prsus de trinitate sententiã pedibus manibusq;
descẽdere. Et ut reliq̃ meæ disputationis capita pcenseã. Attulimus & nostrã de inter
prætãdis Orphei Zoroastrisq; carminibus sententiã. Orpheus apud græcos ferme inte
ger: zoroaster apud eos mancus: apud chaldeos absolutior legit. Ambo priscæ sapien
tiæ crediti patres & auctores. Nam ut taceã de zoroastre: cuius frequens apud plato
nicos nõ sine summa semp veneratiõe est mẽtio. Scribit Iamblicus calcideus habuisse
Pythagorã orphicã theologiam tanq; exemplar ad quam ipse suã effingeret formaret
q̃ philosophiam. Quin idcirco tm dicta Pythagoræ sacra nuncupari dicunt: q̃ ab Or
phei fluexrint institutis. Inde secreta de numeris doctrina: & quicqd magnũ sublimeq;
habuit græca philosophia ut a primo fonte manauit. Sed qui erat veterũ mos theolo
gorũ: ita Orpheus suorũ dogmatũ mysteria fabularũ intexit inuolucris: & poetico ve
lamẽto dissimulauit: ut siqs legat illius hymnos nihil subesse credat, præter fabellas nu
gasq; meracissimas, quod voluí dixisse ut cognoscat quis mihi labor: quæ fuerit difficultas ex affectatis enygmatũ syrpis ex fabularum latebris latitãtes eruere secretæ phi
losophiæ sensus: nulla præsertim in re tã grauí tã abscondita inexploratãq; adiuto alio
rũ interpretũ opa & diligẽtia. Et tũ oblatrabãt canes mei minutula quædã & leuia ad
numerationẽ me accumulasse: q̃si nõ oẽs q̃ ambiguæ maximæ cõtrouersiæq; sũt
quæstiones in qbus principales digladiant academiæ, q̃si nõ multa attulerim his ipis q̃
& mea carpunt: & se credũt philosophorũ principes & incognita prorsus & intenta
ta. Quin ego tantum absum ab ea culpa ut curauerim in quam paucissima potui ca
pita cogere disputationẽ: quã si ut cõsueuerunt alij partiri ipse in sua membra & lanci
nare voluissem innumerũ, pfecto numerum excreuisset. Et ut taceam de cæteris: quis
est qui nesciat vnũ dogma ex nõgentis q̃, s. de cõcilianda est Platonis Aristotelisq; phi
losophia potuisse me citra omnẽ affectatæ numerositatis suspitionẽ in sexcenta ne di

Esdras

Libri Cabalæ ad latinos puenerant

Augustinus deo gratias egit de libris platonicis

cam plura capita deduxisse locos, f. oēs in quibus dissidere alij cōuenire ego, illos existimo particulatim enumerātē. Sed quid ego his diutius īmoror: & nō potius ad id deuenio cuius gratia totū hoc opus susceptum est: ut liquido ut luce clarius: ut extra omnē cōtrouersiā nō me solū nō impiū: sed impios & hæreticos esse illos cōprobē: q̄ me hæreticū esse aut fuisse aliquādo dicere nō erubescūt. Agā aūt hoc ego nō cōuicijs & contumelijs: sed ipsis rebus & rōnibus afferendo in mediū quæ dixi: quæ scripsi: quæ sensi. Quid itē illi dixerint & senserint: Examinabūt hæc deinde alij viri docti & insignes
Innocentius & apud nostras & apud exteras Academias iudicabit sancta sedes: & sedēs in ea Innocentius octauus. Cuius iudiciū negligere aut violare nephas & flagitiū. Ipse iudex supræmus in terris qui eū refert: qui iudex est viuorū & mortuorū. Ipse, pmptuariū archanūq̄ veritatis: qui eius agit vices qui est ipa veritas: & caro factus habitauit in nobis ut
veritatē nobis annūciaret. Sed iā ad ipas examinādas quæstiōes descēdamus: quas magistri isti quasi hæreticas dānarūt. Quod facturo mutāda est loquēdi ratio. Est enī mihi
Balborū pro uerbium cū barbaris sermo: & (ut lepide est in puerbio) balbi nō nisi balbos intelligūt.

¶ Quæstio prima de defensu Christi ad inferos.

Prima cōclusio ex ppositis a me in disputatione mea quā isti dānauerunt fuit hæc. Christus noveraciter & quātū ad realem præsentiā descendit ad inferos: ut ponit Thomas & cōmunis via: sed solum quo ad effectū. Circa istā cōclusionē primo volo declarare sensum meū: & quæ sit mens & opinio mea de modo descēsus Christi: quā fuit meæ intētionis explicare in pposita cōclusione: & ostēdere illā nō solum esse catholicā: & a multis catholicis doctoribus creditā & approbatā, Sed etiā sua opposita longe, pbabiliorē. Secūdo declarabo quomodo etiā ipa, ppositio de virtute sermonis: & secūdum vim verborū a doctis viris nullo modo est hæretica vel hæresim sapiens simpliciter iudicāda. Tertio declarabo, q̄ ipi errant in fide si pristūt in hac sentētia: q̄ ego nō possim cōclusionē meā etiā in sensu quē pmittit vis verborū ab hæresi defendere. Quarto & vltimo ex supabūdāti ostēdā q̄ nullo modo possunt se excusare: q̄ incōsulte nō fuerit facta dānatio eorū. Prius autē q̄ exponā modū secūdū quē ego teneo christū descēdisse ad inferos volo hæc præmittere q̄
Philippi articulus de descensu xp̄i ad infernū licet teneamur explicite & in particulari credere christū descēdisse ad inferos tanq̄ articulū fidei à Philippo nobis traditū & pmulgatū sic: q̄ etiā, ptestatio mea aut ei similis nō saluaret illū qui poneret oppositū istius articuli: Nō videtur tamē q̄ determinatum modū illius descēsus teneat quilibet fidelis explicite & in particulari credere. Sed sufficere videt homī christiano q̄ credat christū descēdisse ad inferos, nō scd'm corpus nec secūdū corpus & aiam: sed secūdū aiam tm: & hūc descēsum secūdū aiam credat fuisse modo possibili decēti expediēti & oportuno: & hoc quia determinatus modus illius descēsus nō habet expresse: nec videt cōuinci ex scriptura sacra nec ex aliqua determinatione vniuersalis ecclesiæ: aut speciali dei reuelatione vel apostolorū fideli relatione, immo q̄ plus est Scotus in sacris litteris nō parū exercitatus, dicit q̄ ex scriptura sacra nō habet q̄ christus descēderit ad inferos: ut refert Frācīscus de mayronis in quarto
Frācīscus mayronis sentētiarū: Quanto minus dicere possumus q̄ ex scriptura habeat certus & determinatus modus descēsus christi. Vnde & nō defuit aliquis doctor: cuius ego etiā in hoc articulo dānationē nunq̄ legi, cui visum est, pbabile: & cū veritate articuli defensabile q̄ aīa christi nō fuerit præsentialiter in inferno. & auctoritates oēs, quas & Franciscus in quarto: & theologi alij adducūt in tertio: videri pōt alicui q̄ ita possint exponi de descēsu per effectū sicut p realem præsentiā. etiā sequēdo modo modum exponēdi scripturā quē sequunt ipsimet doctores qui tenent oppositū. Legit enī ecclesiaste. xxiij.
Thomas Penetrabo omnes inferiores partes terræ. Quod exponēs Thomas in tertia parte summæ dicit intelligēdū esse per effectū. ego a simili diceret forte aliquis, posse exponi auctoritates dicentes ip̄m penetrasse ad limbū vel ad sinū Abraæ. Idē enim est penetrare q̄ penitus & intra intrare: quod etiā plus est q̄ descēdere. Quare si non solum intrasse

sed etiā penitus & intro intrasse dicet inferiores partes terræ: nō quia ibi fuit realiter p̄sens: sed quia ibi fuit solū p effectū. Ita poterit etiā dici fuisse in sinu Abraæ: & intrasse sinū Abraæ p effectū tātū & nō p realē præsentiā. Hæc aūt nō ideo dico: q̄ia ego crediderim unq̄ q̄ christus alibi exist̄s p̄sentialiter, ideo solū dicat fuisse in inferno, quia ibi aliquid sit operatus: sicut rex exist̄s in palatio dicit esse in alio loco, puincie, vbi auctoritate potestatis suæ & imperio suo aliquid efficaciter operat. Neq̄ enī ista fuit opinio mea unq̄ ut mox patebit in declaratione opinionis meæ. Immo ego firmiter & teneo & tenui & publice semp & priuate dixi: q̄ sicubi fuit aīa christi in triduo ipa fuit in inferno, & q̄ ipa vere ibi fuit presens. Sed volui hæc dixisse ad pleniorē huius materiæ examinationē: ut & illud Augustini dictū in libro de hæresibus verificari videamus: nihil esse difficilius q̄ definire hoc est hæreticū aut nō hæreticū. Vnde & ppter hoc dicit Hæreticū nō cito iudicandum ip̄e cōtigisse q̄ cū duo scriptores ambo celeberimi Epiphanius & Philistrius de hæresibus scripsissent in numerādis illis multū discordāt: nō ob aliā causam q̄ ppter ea q̄ illud q̄ uni videbat hæreticū: alteri nō videbat. Sed iā venio ad manifestandā opinionē meā de modo descensus Christi & ad pfecte declarandū cōclusionē meā. Primo summatim ponens intellectū eius. Secūdo illum latius explicās & pbans. Summarius sensus conclusionis meæ est iste. Quia Christus secūdū animā tantū descendit ad inferos & animæ sicut cuicūq̄ substātiæ separatæ videt nō cōpetere locari vel moueri localiter, nisi ratione operationis. Ideo dico q̄ descendisse ad infernū, vel fuisse in inferno localiter, videt nō cōpetisse christo nisi rone operationis: ita q̄ licet vere p̄sentialiter fuerit aīa christi in inferno: substātia tamē sua nō fuit ei ratio præsentialitatis: sed solū sua operatio. Quæ verba ut plenius intelligant: est aduertendū q̄ eorū qui ponūt substantias separatas nō esse in loco: nisi p operationē transeuntē est duplex opinio. Quidam enī dicūt q̄ substātiæ incorporeæ rone suæ substātiæ nullo modo debet locus: sicut & Substātiæ separatæ quō sūt in loco ipsa vere nunq̄ est alba vel nigra, & ita q̄ de ipsa secundū eos nō irrationabiliter potest dici q̄ nō est in loco & q̄ nusq̄ est, sicut etiā vere dicit q̄ nec est calida nec frigida. Auctoritates aūt scripturæ quæ vident angelis dare locū, dū dicūt ipos esse in cælo vel mitti ad hūc locū vel ad illum, esse intelligēdas sic, nō q̄ ipsi hic vel ibi sint cū ipsi, ppriē nō sint in loco: sed q̄ hic operent vel ibi: vel incipiant operari vbi prius non operabant. & isti multū innitūtur verbis Gregorij nisseni: qui dicit q̄ cū nos deberemus dicere spiritum operari hic: abusiue dicimus ipsum esse hic. & ita vult ista opinio, q̄ substantia angeli vel animæ separatæ nunq̄ potest dici presens potius huic loco vel illi nisi presens negatiue. i. indistans. Sed si quādo dicit alicubi esse vel fuisse: idē est si diceret alicubi operari vel operatā fuisse. Adduntq̄ q̄ iste modus loquēdi trāsumptus est a rebus corporalibus: quas quia nos videmus nō posse agere, nisi vbi sunt præsentes saltem secundū cōmunē opinionē: ideo etiā idē credētes de incorporeis cōcludimus q̄ vbi operantur, & vbi inuenit esse opatio eorum: ibi etiā sit eorū substantia localiter presens. Concludūt finaliter q̄ rudītas est ingenij & defectus imaginationis, nō posse intelligere q̄ aliquid sit ens & nō sit in loco: & q̄ friuolū est argumētū illorū qui dicūt q̄ esse, p̄sup ponit operari: quia vera est illa, ppositio ad hunc sensum q̄ nō ens nō potest operari. Oportet enī agens esse in actu, iuxta illud semp existimabit aliqua species mouēs. sed nō est vera ad hūc sensum q̄ opari in loco p̄supponit esse in loco, cū stet opantē esse talis naturæ q̄ ei non plus debetur præsentia aut distantia localis q̄ debeatur albedo aut nigredo. Dicent ergo sic opinantes q̄ anima christi separata a corpore secūdum suam substantiam: nec fuit in inferno nec extra infernum: sed vere nullibi fuit. Dicitur autē fuisse in inferno quia operata est in inferno, & in illa parte inferni principalius dicitur fuisse, vbi principalius est operata. Istam aūt opinionē de modo essendi p̄sentialiter in loco: licet etiā multi doctores teneāt: ego tamē nō teneo nec sequutus sum eam in cōclusione mea: sed eam tenui quā immediate subiungā. Est ergo alia opinio quæ dicit q̄ substantia separata sicut est angelus & anima, nō vnita corpori est quidem vere in lo

co. & ita vere definitiue est præsens localiter: sicut res corporea est cõmensuratiue præ
sens localiter. & in hoc cõuenit ista via cũ cõmuni quæ est via Scoti & oĩm Scotistarũ.
Sed in hoc discrepãt q̃ Scotistæ dicũt q̃ finitio & limitatio essentiæ & finaliter intrinse
ca determinatio suæ substantiæ: est ratio substãtiæ separatæ essendi in loco. Ista autem
opinio quã ego sum secutus in cõclusione dicit: q̃ sicut licet substantia corporea sit cõ
mẽsuratiue: in loco tamẽ ratio ei essendi taliter in loco nõ est sua substãtialitas: sed quã
poreavere sit definitiue in loco & p̃sens localiter: tamẽ ratio ei essendi in loco, nõ est sua
substãtia: sed operatio eius ab ea trãsiẽs ad extra. Quã opinionẽ ego iudico sic intelli
gẽdã & sic intellectã iudico nõ solũ nõ hæreticã: sed etiã pbabiliorẽ sua opposita. & est
q̃ etiã si finitas vel limitatio naturæ separatæ sit ei ratio nõ essendi vbiq̃, aut ratio q̃ si sit
in vno loco, nõ sit simul in alio totali: & in utroq̃ p naturã. nõ tñ est ratio essendi simpli
citer in loco ipo, substãtiæ separatæ, Sed eius effectus vel operatio, capiẽdo operationẽ
p oĩ habitudine ad corpus vel locũ habẽte se p modũ opationis actiue vel passiue. alia
ab habitudine p̃sentialitatis loci & hoc intelligẽdo de facto nõ negãdo: aliũ modũ pos
sibilẽ descẽsus vel locationis aiæ separatæ ut dico in sequẽti cõclusione: qui tñ modus
est nobis ignotus. hãc ego opinionẽ sequutus in cõclusione mea dico christũ fuisse in
inferno solũ p effectũ: quia exq̃ nõ fuit ibi nisi secũdũ aiam. Dicẽdũ est secũdũ opinio
nẽ istã: q̃ sicut substãtiæ corporeæ nõ cõpetit fuisse alicubi cõmẽsuratiue nisi p quãtita
tẽ: ita illi aiæ nõ cõpetebat esse in inferno: vbi credit fuisse nisi p effectũ & opationẽ, sed
sicut ratio p̃sentialitatis aĩabus sanctorũ patrũ fuit habitudo ad illũ locũ habẽs se p mo
dũ opationis trãseũtis: sicut erat detentio & alligatio ad illũ locũ: donec aprta ianua a re
dẽptore extraherent. Ita ratio præsentialitatis aiæ christi fuit opatio q̃ ibi est opatus. &
q̃ illa fuerit mẽs mea & q̃ hoc prætẽdãt verba cõclusionis meæ infra manifestabo vbi
declarabit cõclusionẽ in se etiã de virtute sermonis; & scd̃m vim verborũ nõ esse hære
ticã iudicãdã. Vtra aũt opinio sit verior de modo essendi in loco substantiarũ separata
rũ, Scotistarũ. s. an eorũ quos sum sequutus ego nõ determino: hoc tãtũ dico a tot tãtis
q̃ magistris doctoribusq̃ catholicis: & doctrina & sanctitate celebratissimis creditã es
se opinionẽ meã & habitã p verissima: ut lõge magis temerarij iudicãdi sint: si qui sũt
qui opinionẽ doctorũ tã pbatorũ p hæretica aut hæresim sapiẽte audẽt iudicare: q̃ ego,
qui auctoritatẽ veterũ illorũ theologorũ iuniorũ determinationibus anteponã. hãc enĩ
opinionẽ quã ego sequor licet assertiue tenet: nõ solum durãdus: sed & Bernardus de
gãnaco in impugnationibus Henrici quolibeto secundo. Tenet Thomas anglicus in
quolibetis suis. Tenet Herueus britonis in suo secũdo sentẽtiarum. Tenuit & beatus
Thomas in primo sentẽtiarũ: licet alibi deinde videri potest sequi aliã opinionẽ. Tenet
archiepiscopus malphitensis in suo secũdo. Tenet Ioannes parisiensis in correctorio
corruptorij. & quid plures enumero: tenuerũt credo istã opinionẽ plusq̃ centũ docto
res catholici & pbatissimi: quorũ libri nõ solum non reprobati ab ecclesia: sed celebres
in omnibus christianorũ gymnasijs publice leguntur. quos si q̃s voluerit adire: videre po
terit fundamenta opinionis & cognoscere pbabilitatem eius: quid ego nõ intẽdo hic
facere. qui solum hoc ago ut sic ppositas a me conclusiones declarem: ut inde nec sim
plices habere possint vnde scandalizentur. nec detractores si qui sunt quod calumniẽ
tur. Exercitij tamen gratia adducam quædam argumẽta quæ audiui, contra istam opi
nionem. Primo arguit per articulum Parisien. cciij. qui dicit dicere substantiam ange
li non esse in loco sine operatione. error. Secũdo arguitur quia possibile est substantiã
separatam nihil operari ad extra. quo posito, quæritur an sit alicubi an nusq̃: an vbiq̃
nõ nusq̃: quia adhuc illo posito erit pars vniuersi. & ita erit verum dicere q̃ est in mun
do nõ vbiq̃: quia hoc est, pprium dei ergo alicubi. Tertio quia angeli dicunt esse in cæ
lo empireo: & tamẽ nullam operationẽ ttanseuntẽ habẽt erga illud cælum. Item insta
bat qdã magister generalis potissimũ duabus rõnibus: quarũ prima est hæc q̃ secluſa

Substantia corporea q̃ modo sit in loco

Gymnasijs

quacũq̃ operatione ad extra adhuc essentia angeli est finita: ergo adhuc ut sic definitur ad locũ. Secũda est hæc quia si qd videt esse q̃re negẽt locus ab angelo: hoc est quia nõ habet extẽsionẽ hoc aũt nihil impedit: quia etiã si pũctus daret separatus a linea ad huc haberet sitũ: & tñ pũctus nõ habet extẽsionẽ. Ad primũ multiplex patet respõsio secũdũ prænominatos doctores. Sũt enĩ quidã q volentes saluare articulũ simul cũ po
sitione: dicũt q̃ mẽs articuli est q̃ opinio ponẽs substãtiã separatã nõ esse in loco: nisi p
operationẽ: quæ est exterior motus localis vel alteratio realis est error: & q̃ illa sit mẽs ar
ticuli patet: quia articulus. lxxvij. sic dicit quasi declarando istũ dicere: q̃ si esset aliqua
substãtia separata quæ nõ moueret aliquod corpus in hoc mũdo illa nõ claudetur in
vniuerso. error. Ecce q̃ sicut in articulo quẽ ponit arguens dicit errorẽ esse a: ngelũ esse
solũ in loco p operationẽ: ita in isto dicit errorẽ esse dicere q̃ substãtia separata nõ claudit
in hoc vniuerso nisi per motũ corporis. Vnde videt idẽ intelligere p operationẽ in arti
culo. cciij. q̃ p motũ in articulo. lxxvij. Nõ ponit aũt ista positio solum p operationẽ
isto modo sumptã angelũ esse in loco: ut patebit in respõsione ad tertiũ. Itẽ dicit solen
nis doctor Gotfredus de fontibus q̃ isti articuli indigẽt magna correctione: quia non
nulli sũt falsi: nõnulli adinuicẽ sibi cõtradicũt. & pfecto in ista materia necesse est: aut
q̃ articulus exponat modo immediate prepositio: aut q̃ in ipsis articulis sit cõtradictio
manifesta. quod sic pbo. Est enĩ articulus. ccxvij. qui dicit q̃ si intelligat q̃ substantia
angeli nõ est ei ratio essendi in loco. verũ est dicere q̃ nusq̃ est secũdũ substantiã. Et te
statur Henricus quolibeto secũdo. q. ix. q̃ oẽs magistri theologiæ cõgregati in hoc vna
nimiter cõuenerũt: q̃ substãtia angeli nõ est ratio angelũ esse in loco: & dicit se fuisse in
terillos magistros q hoc determinarũt. & subdit ipse Henricus ibidẽ q̃ cõsimili ratiõe
verũ est indubitãter q̃ si angelus p potẽtiã suã. s. p intellectũ & volũtatẽ virtutẽ suã nõ
applicat ad locũ operãdo circa ipsum q̃ simpliciter potẽtia eius intellectus. s. & volun
tas nõ est ratio essendi ipm in loco: quia potẽtia eius nõ est minoris abstractionis q̃ sit
eius substantia: ergo sequit q̃ vel erit cõcedere q̃ ratio essendi eũ in loco erit aliquid ha
bẽs se p modũ actus secũdi in corpus trãseũtis: quicquid sit illud. & est id q̃d ponit posi
tio q̃ ego sequor vel in articulis erit manifesta cõtradictio. Vnde & Henricus in codẽ
loco fatet se non posse intelligere quomodo substantia separata sit in loco nisi agat ali
quid aut patiat a loco vel a re existente in loco. Egidius autẽ & multi alij dicunt q̃ de il
lis articulis nihil est curandum: quia fuerũt facti nõ cõuocatis omibus doctoribus Pa
risiensibus. sed ad requisitionẽ quorũdam capitosorũ. Et quicquid sit de hoc hæc duo
volo dicere. Primo q̃ nõ minus facit pro positione nostra articulus. ccxvij. q̃ faciat cõ
tra eum articulus. cciij. Secũdo q̃ certum est & ipsi etiam Parisienses hoc fatent q̃ il
li articuli nõ obligãt omnes fideles nec tenemur illis credere nisi inquantum scripturæ
sacræ innituntur: aut determinationibus vniuersalis ecclesiæ. Vnde solent dicere an
glici q̃ illi articuli nõ transeunt mare: quare & nos si in re tam graui licet iocari: possu
mus dicere q̃ non transeunt alpes. Quare & si conclusio mea esset contra articulum
meminerint qui me damnabãt q̃ oĩno in me dãnãdo errabãt: quia dicebãt q̃ cõclusio
mea erat cõtra symbolum apostolicũ: cũ debuissent dicere q̃ erat cõtra symbolum Pa
risinum. q̃q̃ & hoc est falsum ut prius ostendimus. Videt autẽ mihi verus intellectus
illorũ articulorum hic esse q̃ in articulo. cciij. si in eo sit sermo de operatione cõiter ac
cepta modo prædicto hoc intendat: q̃ etiam secluſa quacũq̃ operatione adhuc finitas
vel limitatio naturæ separatæ erit ei ratio non essendi vbiq̃: aut ratio q̃ si sit in vno lo
co nõ est simul in alio totali. & in vtroq̃ per naturã. In articulo autẽ. ccxvij. credo q̃ in
tendatur q̃ substantia vel finitas substãtiæ nõ est ratio angelo essendi simpliciter in lo
co. isto modo exponẽdo in articulis nulla est cõtradictio: & articuli sic intellecti non
solũ nõ sunt cõtra positionẽ meã: sed ipam totaliter ex utraq̃ parte cõfirmãt: ut patet
ex declaratõne positiõis supra posita. Ad secũdum dicit a multis cõcedẽdo q̃ est possi
bile esse substantiã incorporeã sine opatõe trãseũte ad extra, hoc aũt posito in argumẽ

Henricus

Articuli pa
risiẽ. q̃re nõ
sint curandi

Articuli pa
risiẽ. nõ trã
seũt mare

to videt adduci q vnũ sequat ex tribus incõueniẽtibus. Primũ est q cum sit pars vniuersi incõueniẽs est q nõ sit in vniuerso. Ad qd illi dicerent q arguẽs æquiuocat de parte. Si enĩ p partẽ vniuersi intelligit id quod habet situ determinatũ in vniuerso: sic dicẽt q angelus nec cũ operat nec cũ nõ operat potest dici esse pars vniuersi. Si aũt intelligit esse partẽ entiũ. i. vnũ ex entibus & naturis vniuersi: sic cõcedẽt q tũc est vna pars vniuersi: imovna ex nobilioribus. Sed ex hoc nõ videt cõcludi q habeat situ vel definitionẽ ad locũ. Secũdũ inconueniẽs est q nõ potest dici q sit vbiq: quia hoc est ꝓpriũ dei. ad hoc dicit q esse vbiq eo modo quo deus dicit a theologis esse vbiq p essentiã. s. per potentiã & præsentiã dei ꝓpriũ est & nulli naturæ creatæ potest cõpetere. Esse aũt vbi q. i. hic vel ibi p indifferẽtiã: aut vbiq per indistantiam. i. vere esse secũdũ substãtiam indistãtẽ a quocũq loco: utrũ repugnet creaturæ: audiatis Hẽricũ quolibeto. vij. q. ix. sic dicentẽ. In creatura potest intelligi duplex limitatio. Vna in natura & essentia quæ finita est & ceteris terminis cõtẽta: & sic solus deus illuminatus & infinitus in natura. Alia potest intelligi limitatio naturæ: quæ est limitatio ad situ qua ita finita est & certis limitibus cõtẽta: ut necesse sit eã esse alicubi nõ nusq nec vbiq. sed ita hic q nõ ibi vel q etiã si nõ determinate hic vel ibi: tñ sub determinatione vel hic vel ibi vel alicubi: & ptinet ista limitatio ad prædicamẽtũ vbi q oĩs creatura differat a deo p primã limitationẽ suã clare video. Quõ aũt necesse sit oẽm creaturã differre: & distare ab eo p secũdã limitationẽ: quia. s. ipe est vbiq. Oĩs aũt creatura necessario est alicubi: sed non vbiq. Dico q penitus ignoro. hæc Hẽricus ad lram ex quibus verbis satis clare habemus nõ posse intelligere Henricũ qmodo illud sit incõueniẽs: quod illi adducũt p incõueniẽti. Tertiũ incõueniẽs est q nisi cõcedat q sit alicubi sit cõcedẽdũ q nusq sit. Ad quod audiatis beatũ Thomã in primo sniarꝝ di. xxxvij. sic respõdẽtẽ: dicẽdũ ingt q hoc nõ reputo incõueniẽs q angelus sine loco possit esse: & nõ in loco quãdo nullã operationẽ circa locũ habet: nec est incõueniẽs ut tũc nusq vel in nullo loco esse dicat. Sed tñ hoc nõ est imaginabile: quia imaginatio cõtinuũ nõ trãscendit. hæc Thomas ad lram. Ad tertiũ dico q argumẽtatio illa ꝓcedit ex nõ pleno intellectu nrꝝ positionis. Nõ enĩ positio p operationẽ p quã dicit locari rem incorporeã intelligit solũ operationẽ quæ est exteri or motio localis vel alteratio realis: ut aliqualiter etiã tetigimus in respõsione ad primũ in expositione articuli Parisien. Sed capit operationem large pro omni motu vel influxu vel habitudine significata per modũ operationis trãseuntis in corpus: & exeũtis ab angelo vel econtra. & q ille sit intellectus positionis: patet ex verbis Thomæ in primo sniarꝝ di. xxxvij. q. i. articulo primo: vbividet sequi istã opinionem qui sic dicit. Relinquit igitur q angelus nõ potest diffiniri: & determinari ad locũ nisi per actionẽ vel operationẽ. Dico autẽ operationẽ cõmuniter secũdum q angelus se habet ad corpus contentum in loco per modũ præsidentis aut ministrãtis. aut aliquo modo agentis: aut patientis. hæc Thomas ad verbum. Ex quibus verbis patet respõsio ad argumẽtũ: quia licet angeli nõ habeant operationẽ erga cælũ empireũ quæ sit motio localis vel realis alteratio: habẽt tamẽ aliquid se habẽs per modũ opationis trãseuntis quale est presidentia vel aliquid simile. Ad quartũ. Cui adeo innitebat ille magister generalis. & si quid sit dicendũ satis patere posset ex verbis Henrici supra allegatis in solutione secundi: tamen audiamus & quid sanctus Thomas dicat de illa ratione. Dicunt quidam q angelus nõ est in loco circũscriptiue sed definitiue: quia determinat ad locum aliquem: sic quod est in hoc loco: ita q nõ est in alio cum essentia eius finita est. Eo enĩ q creata est: dicunt q oportet intelligere q sit determinata ad locũ aliquem. Sed ista est valde rudis ꝓbatio: quia ꝓcedit ex æquiuocatione finis. Cum enim dicitur essentia angeli finita accipitur finis ꝓ fine essentiæ & virtutis secũdum quod definitio terminus dicitur & nõ pro fine dimensionis. locus autem dicit finitus secũdũ tres quãtitatis dimensiones. Finis autẽ secundũ utrãq acceptionẽ nullam cõmẽsurationẽ seu ꝓportionẽ habet. Vnde non oportet ut quod finitum est in essentiam ad terminos loci finiat. hæc Thomas

Esse vbiq q modo deo cõuenit & ceteris

Limiratio duplex

Angelũ nõ esse in loco nec est incõueniens

Finitũ aliqd dicit dupliciter

ad litterã. Ex quibus sequit q si nõ mentitur Thomas rudis est iste magister: qui rudẽ probationẽ suã vocabat demonstrationẽ. Ad aliã rõnem de pũcto dico q adhuc est rudior prima rõne. Pũctus enĩ est res de genere q̃ntitatis habẽs situ de sua natura. res aũt incorporea oĩno abstrahit a situ: & ꝓfecto magna est ruditas imaginari. Similiter esse de indiuisibilitate rei incorporeæ & de indiuisibilitate puncti quod ut etiam fiat clarius isti magistro. Dicat mihi ipse quæso: si esset vnitas separata utrum haberet determinatum situ. Certe patet q nõ quãdoquidẽ p hoc distinguit vnitas a pũcto q punctus est positionẽ habẽs. vnitas aũt nõ. sed manifestũ est q angelus & quælibet substãtia incorporea adhuc est abstractior q̃ sit quæcũq quãtitas siue cõtinua siue discreta. Metaphysica enĩ ut patet secũdũ oẽs est de abstractioribus q̃ sit arithmetica quæ est vna ex mathematicis: ergo multo minus poterit dici de angelo q habeat situm: q si iste magister nõ potest imaginari abstractionem angeli: saltẽ qualis est abstractio vnitatis. Audiat quid de ipso sit dicẽdum secũdũ Henricũ. Is enim in loco vbi supra de ista loquens materia ingt. Qui ergo nõ possũt angelũ intelligere secũdũ rõnẽ substãtiæ suæ ut vnitatẽ absq rõne pũcti sunt illi de ꝗbus dicit cõmẽtator sup secũdo metaphysicæ in quibus virtus imaginatiua dominat supervirtutẽ cogitatiuã. & ideo ut dicit: videmus istos nõ credere demõstrationibus nisi imaginatio eos comitet. & quicquid cogitãt quãtũ est aut situm habẽs in quãto ut punctus: unde tales melancolici sunt & optimi fiunt mathematici: sed sunt naturales inepti. Hæc Henricus ad verbũ. Ex quibus sequitur q secũdum Henricũ iste magister sit male dispositus ad studiũ philosophiæ naturalis. peius ad studiũ metaphysicæ: pessime ad studiũ theologiæ: q etiã est de abstractioribus. Relinquit ergo ei solum aptitudo ad mathematica: in quibus cũ se nõ exercuerit quod iudicium de eo faciẽdũ sit relinquat ipsemet iudicet. Postq̃ solutæ sunt rõnes quæ cõmuniter solẽt adduci cõtra fundamẽta positionis: quã ego sum secutus in cõclusione mea de modo descẽsus christi, Volo & afferre verba Alberti nostri nõ minus ꝓfecto doctrina q̃ cognomẽto magni: quæ memini me legisse apud eum de ista materia in libro physicorum. Tractatu enĩ primo. iiij. libri capitulo primo postq̃ illud exposuit Aristo. q antiqui decipiebant: credẽtes q sicut quod nõ est: nõ est in loco: ita nihil sit ens; nisi in loco digrediẽs. Deinde sup isto passu sic inquit. Sũt aũt etiã multi modernorꝝ qui cõcedũt cõsequẽs huius cõsequẽtiæ: licet sciãt nõ valere cõsequẽtiã. Ex logicis enĩ scimus non valere cõsequẽtiã in qua ꝓcedit a destructione antecedẽtis ad destructionẽ cõsequentis. Et ideo licet verꝝ sit q illud quod nõ est nusq est: tñ nõ ꝓpter hoc sequit id quod est alicubi est. & licet hoc nõ sequat ex dictis. tñ sunt multi qui dicũt q omne quod est in aliquo loco est utentes tali rõne: quia omne quod est vnũ aliquod particulare est. Particulare autem est hic & nũc: & quod est hic & nũc alicubi est. ergo omne quod est alicubi est. Amplius omne quod est definitæ essentiæ est. quia intra terminos sui coartatur: & quod definitæ essentiæ est in loco definitur: & quod in loco definitur in loco est aliquo. Distinguũt autẽ isti per Ioannem Damascenum dicẽtẽ aliquid in loco esse dici dupliciter. Est enim aliquid circũscriptiue: cui principiũ & medium & vltimũ assignatur in loco. & hoc modo dicunt corpa esse in loco. Est itẽ aliqd in loco definitiue cuius essentia sic finite claudit in vno loco q extra ipsum nihil sui inuenit. & hoc modo indiuisibilia dicũt esse in loco & similiter intelligentias & animas &c. Sed nos ista nõ credimus: nam & vltimũ cælum nõ definit nec circũscribit loco eo q omne quod est in loco claudit & cõtinet a loco in quo est & intelligẽtia p naturã suã nõ est in loco nec in aliq̃ loci differẽtia. hæc Albertus ad lram. Vsitatã illam distinctionẽ de esse in loco definitiue & nõ circũscriptiue nõ approbãs. quã tamen distinctionẽ aliquo modo negari quidã magistri oĩno nephas exiltimabãt. Nũc vltimo restat ut ostẽdã qualiter suht intelligẽda verba cõclusionis meæ: & declarẽ etiã de virtute sermonis ipsam esse catholicam. Dicit ergo cõclusio. Christus nõ veraciter & quãtũ ad realem præsentiã: ut ponit Thomas & cõis via descẽdit ad inferos: sed solũ quo ad effectũ. Vbi est notãdũ q ly &

Arguit contra opponẽtem

Naturalis philosophiæ inutilis

Magnus Albertus

Esse in loco dupliciter

Declaratio verborꝫ cõclusionis de virtute sermonis

vbi dicit & quantũ ad realem presentiã tenet copulatiue, & ly ut cum dicitur ut ponit Thomas tenetur ſpecificatiue & determinatiue ut mox declarabo. Ex quibus patet ꝙ prædicta cõclusio est vna ꝓpositio copulatiua negatiua vel de copulato extremo negatione præposita coniunctioni copulatiue. Cuius sensus est. Nõ est ita ꝙ christus veraciter & quãtũ ad realẽ præsentiã eo modo quo ponit Thomas descẽderit ad inferos &c̃. & illa copulatiua æquiualet vni disiunctiuæ affirmatiuæ de partibus cõtradicẽtibus. ſ. isti. Christus non descẽdit veraciter ad inferos: vel nõ descẽdit ad inferos secũdum realem præsentiã &c̃. Ex quo sequit ꝙ ex dicta cõclusione inferẽdo ꝙ christus non veraciter descẽdit ad inferos est arguere a tota disiunctiua affirmatiua ad alterã eius partem determinate. Talis autẽ argumẽtatio peccat secũdum cõsequẽs. Disiunctiua enim affirmatiua est cõsequẽs ad alteram eius partẽ. Sequit vlterius ꝙ ratione falsitatis prædictæ partis non debet falsificari tota disiunctiua prædicta. Vnde in ſimili ista propositio est vera. Socrates est homo. & illa est falsa: Socrates est homo: & deus non est deus. Ex qua arguere ergo Socrates non est homo: profecto puerile est. A ſimili ex ista copulatiua negatiua christus non veraciter & quãtum ad realem præsentiam ut ponit Thomas descendit &c̃. Arguere ergo christus non veraciter descẽdit: puerile est: & hominis penitus nescientis logicã nec philosophiã nedũ theologiam. Nõ solum autẽ nõ intendo in conclusione mea istam ꝓpositionẽ esse verã. Christus nõ veraciter descendit ad inferos: sed neq; istã. Christus vel anima christi nõ fuit præsentialiter in inferno: & ꝙ realem ac verã præsentiã suæ substãtiæ: sed solum intẽdo ꝙ nõ fuit ibi ꝓ realem præsentiam: eo modo quo ponit Thomas & cõmunis via. Ideo dixi ꝙ ly ut tenet ſpecificatiue & determinatiue de ly realis præsentia. Ideo nõ valet non fuit ibi realiter presens eo modo quo talis doctor dicit: ergo nõ fuit ibi realiter præsens. Tenet autẽ cõmunis via.

Scotus

ideſt via Scoti Bonauẽturæ & omniũ Scotistarꝫ & quasi omniũ noſtrorũ: ꝙ ita fuerit ibi præsens ꝙ sua substãtia fuerit ei ratio præsentialitatis & locabilitatis: quam opinionẽ quia etiã Thomas mihi videt sequi in ista materia. Ideo dixi ut ponit Thomas & communis via. Cõmunẽ viã theologorꝫ appellans quæ cõmuniter nũc tenet Parisius: vbi præcipue viget studiũ theologiæ: ibi autẽ fere oẽs incedũt in ista materia de præsentialitate aiæ ad locũ cũ Scotistis & noſtrorũ alibus: & ego ꝓpter hoc solum. i. ꝓpter reuerẽtiam vniuersitatis Parisiẽ. nolui ponere hãc meã cõclusionẽ nisi tanq; ꝓbabilem: etiã ꝙ videre ipsam secũdũ viã multorꝫ ꝓbabilissimorꝫ doc. posse etiam assertiue poni: ꝙ autẽ ly ut possit teneri in cõmuni modo loquendi determinatiue patet. Nam si quis dicat attributa non distinguũt: ut dicit Scotus apud omnes ꝓpositio haberet duplicẽ sensum

Attributa si distinguunt

ꝓprium. Vnus esset capiendo ly ut relatiue & æquipolleret huic dictioni ꝙ ac si diceretur attributa nõ distinguũtur: quod. ſ. attributa non distingui dicit Scotus. & propositio esset falsa: etiã secũdum Thomistas: quia etiã ipi concedũt attributa aliquo modo distingui. Alius sensus esset capiendo ly ut determinatiue & ſpecificatiue & æquipolleret huic dictioni: eo modo quo ac si dicerẽt attributa nõ distinguuntur: eo modo distinctionis quo dicit ea distingui Scotus. & tũc apud Thomistas ꝓpositio esset vera: & ita

Vt quõ accipitur

est in qualibet ꝓpositione vbi post recitatã opinionẽ ponit auctoritas alicuius cõiũcta per hanc dictionem ut. Si ergo iſte modus loquendi & proprius & uſitatiſſimus apud oẽs theologos cõcedat: oportet ꝙ etiã cõcedãt ꝙ in ꝓpositõe nra in qua dicit Christus nõ descẽdit ut dicit Thomas ly ut ſicut potest teneri relatiue: ut ſit ſensus. Christus nõ descẽdit. q̃d. ſ. Christũ descẽdiſſe dicit Thomas. ita etiã & tã bñ & tã ꝓprie teneri ſpecificatiue æquipollẽdo huic. licet Christus descẽderit ꝓtialiter: nõ tñ eo modo ꝓtialiter q̃ dicit cõis via: & est ſensus quẽ ego intẽdo. Sed diceret forte quiſpiã adhuc nõ effugis qa deinde addis. ſed solũ q̃ ad effectũ: ergo nõ solũ excludis realem ꝓsentiã eo modo q̃ ponit eã cõis via. Sed ſimpliciter oẽm realẽ ꝓsentiã ex quo dicis ꝙ solũ q̃ ad effectũ: ita ꝙ dicẽt iſti: ꝓpositio nõ tñ est negatiua copulatiua ut dicis negãdo. ſ. ꝓtialitatẽ ad modũ Thomæ &c̃. Sed etiã affirmatiua dicens. ſ. affirmatiue ꝙ Christus solũ quo ad effectũ fuit in inferno. Sed rudis est hæc obiectio. nã hæc dictio ſed est dictio aduersatiua: & vigore eius importat ꝓ sequẽtia ad ipam veritas affirmatiua oppoſita dicto ꝙ negat pars ſuprior cõclusiõis. Cui iſta aduersat. ſi ergo ut ꝓbatũ est in ſuperiori parte negat. ſo lũ ꝓsentialitas aiæ ꝓ substãtiã: nõ q̃ntũ ad q̃d: ſed quãtũ ad quo. i. ꝙ nõ negat substãtiã fuiſſe ꝓtẽ: ſed substãtiã fuiſſe rõnẽ ꝓtialitatis. Ita etiã in iſta vltima parte q̃ ponit affirmatiua ꝓciſe aduersantẽ illi fuiſſe in inferno ꝓ effectũ est accipiẽdũ: nõ quãtũ ad rẽ localẽ: ſed quãtũ ad rõnẽ locãdi ut breuiter ſit ſensus ꝙ etiã rudibus patere põt: ꝙ ex q̃ substãtiæ finitas nõ fuit ei rõ localis ꝓtiæ: ſolus effectus fuit ei talis rõ. Recolligẽdo ergo breuiter dico ꝙ Christus veraciter descẽdit ad inferos: & ꝙ ꝓ realẽ ꝓsentiã fuit in inferno. ſed dico ꝙ nõ eo modo veraciter & ꝓtialiter fuit ibi quo dicit Thomas & cõis via. ſ. ſua substãtia nõ fuit ſibi rõ essendi in loco ut ponũt illi. ſed ſua opatio. Et hæc opinio q̃ ſit ꝓbabilis: & a q̃ multis catholicis & excellẽtiſſimis doctoribus credita. lã satis patuit ſupra ꝙ etiã de virtute ſermonis ſit vera & nõ hæretica iudicãda ſatis explicauimus. Scimus enĩ ꝙ illa est vera. Christus nõ ut deus & homo: ut ponit Arrius ſatiſfecit ꝓ nobis: qa licet verꝫ ſit ꝙ ut deus & homo falſum est: tñ ꝙ eo modo exiſtẽs homo & deus quo ponit Arrius. Ita licet ſit verꝫ ꝙ veraciter & ꝓtialiter fuerit Christus in inferno: tñ ꝓbabile est & a multis creditũ: ꝙ nõ eo modo veraciter & ꝓtialiter q̃ Thomas dicit & cõis via modo ſupra expoſito. Sed vnus videt reſtare ſcrupulus ꝙ hæc nõ fuerit mea intẽtio: cũ poſui cõclusionẽ. Quia ſi Thomas in primo ſententiarꝫ tenet iſtã viã etiã ipe ꝙ opatio ſit rõ angelũ esse in loco: videt ꝙ cõclusio etiã ſit vera ſcm Thomã Quare cũ ego dicã nõ ut ponit Thomas: videt ꝙ aliud ego ſim opinatus de illo descẽſu q̃ id q̃d dixi. Hũc aũt ſcrupulũ nõ haberẽt ſi bene meas cõclusiones conſideraſſent. Ego enĩ huius ſum opinionis ꝙ Thomas in hac materia de modo eſſendi in loco rerũ ſeparatarꝫ diuerſa ſenserit: & nõ vbiq; eãdẽ ſequutus ſit opinionem. Quare licet in primo ſententiarꝫ videat tenere iſtã viã quã ego ſequor in cõclusiõe tñ & alibi: ut in quarto ſniarꝫ: & maxime in tertia ꝑte ſummæ: vbi tractat de hoc deſcenſu & ex q̃ potius q̃ ex ſcripto iudicãda est opinio eius videt eſſe cũ opinione Scotiſtarꝫ. ꝙ ita fuit ibi ꝙ eſſentiã ꝙ ſua eſſentia fuerit ſibi rõ locabilitatis & nõ effectus ſolũ vel opatio. Dicit enĩ Thomas ibi ꝙ anĩa chriſti fuit ꝓ effectũ in alijs partibus inferni: ꝓ eſſentiã aũt in limbo &c̃. Ex hoc dicto ego argo arguo ſic. Vbicũq; est aliquid ꝓ id q̃d est ſibi rõ locabilitatis: ibi est ꝓ ſua substãtiã & realẽ ꝓſentiã. ergo ſi effectus fuit aiæ Chriſti ratio locabilitatis vbi cũq; fuit ꝓ effectũ: ibi fuit ꝓ realẽ ꝓſentiã ſuæ ſubſtantiæ. ſed ſcd'm Thomã alicubi fuit ꝓ effectũ: vbi nõ fuit ꝓ realẽ ſui præſentiã. ergo ſcd'm Thomã effectus nõ fuit ei ratõ locabilitatis. hoc me mouit ad ꝓbabiliter credendũ Thomã in hoc articulo ambulare cũ Scotiſtis. Sed quicquid ſit de opinione Thomæ nihil ad ꝓpoſitũ: quia errare in opinione Thomæ nõ est errare in fide. & ſæpe est multiplex opinio inter Thomiſtas de opinione eius. ſufficit hoc quod euidẽter apparet: ꝙ cum ego poſui concluſionẽ credidi hanc eſſe opinionẽ Thomæ. & ꝙ ego nunc nõ extorqueo propoſitionem ad ſenſum alienũ ab eo quem tũc habebam. Quod enĩm ego hoc principio crediderim. & hæc fuerit ſententia mea de opinione Thomæ cum poſui concluſiones. ex hoc patet euidentiſſime: quia ego iſtã poſui concluſionẽ ꝙ de modo eſſendi in loco angelorum nõ differunt Thomas & Scotus. Scitur autem ꝙ expreſſe Scotus dicit ꝙ ſeclusa omni operatione adhuc ſubſtãtiæ incorporeæ debẽt locus. Quare oportuit ꝙ ego crederem Thomã eſſe in hac ſententia. & ideo licet ego firmiter tenerem ꝙ Chriſtus veraciter & præſentialiter fuerit in inferno: & in hoc conuenirẽ cum Thoma & cum omnibus catholicis: tamen quia ego putabam Thomã credere ſuam ſubſtantiã fuiſſe ſibi rationem locabilitatis & nõ operationẽ. Ideo dixi in concluſione mea nõ eo modo quo ponit Thomas & cõmunis via. Nec debet alicubi videri mirabile ꝙ Thomas in vno loco ſequatur vnam opinionẽ & in alio aliã. Nã & in primo ſententiarum ſequit opinionem cõmentatoris de genitis ex putrefactione: quã deinde in ſeptimo metaphyſicæ &

Sed aduersatiua coniunctio quã vim tutẽ habet.

Epilogus

Arriana hæresis

Obiectio

Thomas ſepe diuerſa ſentit

alibi reprobat. Itē in secūdo sentētiarū sequit opinionem cōmētatoris de materia cæli: quā deinde & in secūdo cæli reprobat & in summa. Item in quarto & in quæstionibus sup Boetiū de trinitate tenet viam cōmentatoris de dimensionibus interminatis. & in libello deinde ꝓprio ut creditur & in multis alijs locis illam non tenet. Itē in primo sententiarū dicit ꝙ eadē actione intelligit ipm intelligibile & ipm intelligere. In prima vero parte summæ: & in tertio sentētiarū tenet actionē reflexā differre a directa. Itē in scripto tenet ꝙ aīa Christi scd'm ꝙ corpori cōiūgibilis fuerit sicut aīa viatoris. secūdū vero ꝙ verbo cōiungibilis ut aīa cōprehēsoris. In summa aūt tenet ꝙ aīa Christi totaliter & quātū ad oīa fuit sicut aīa cōprehēsoris: & ꝙ ipa claritatis impassibilitatisq; dotē in corpus nō trāsfuderit fuisse ex dispēsatione diuina. Item & de scientia Christi aliter sentit in scripto & aliter in summa: & ita de multis alijs. q. est videre in quibus ipse diuersas diuersis in locis sequutus est opiniones. ꝙ si isti oīno cōtendūt opinionē illam de modo essendi in loco secūdū opationē esse: etiam Thomæ nihil plus habebūt cōtra me nisi ꝙ opinio mea de modo descēsus Christi tanto est ꝓbabilior: & minus est hæretica iudicāda: quāto etiā scd'm opinionē sancti Thomæ est vera. Obid aūt magis miror a magistris istis dānatā cōclusionē meā: ꝙ antequ istā cōclusionē hæreticā iudicarēt super ea ipsemet meā intētionē his verbis nō modo declarauerā: sed etiā scribendā annotādāq; dictaueram sic dicēs. Nemo intelligat me ex hac cōclusione dicere aīam Christi nō descendisse ad inferos: & animā Christi in triduo nō fuisse in inferno: immo utrumq; confiteor. sed dico ꝙ neq; motus localis neq; alicubi locari competit alicui substantiæ separatæ: sicut erat anima Christi nisi rōne operationis. hæc præcise & non alia de verbo ad verbū eis notāda ꝓnūciaui pro breui declaratiōe huius cōclusionis quam cum adhuc postea hæreticā iudicauerint: quam iam pro catholica habere possint ego nō video. Et ut breuiter per modū argumētationis recapitulando ostendā errare illos in fide: qui credunt ꝓpositionē meam ab hæresi nō posse defendi. Arguo sic ponens cōclusionem in se hæreticā potest accusari de hæresi ꝓ quanto hæresis est in intellectu. Sed ponens prædictam meā cōclusionē nō potest ex eius positione accusari de hæresi: ergo conclusio supradicta nō est in se hæretica. maiorē ipsi habent ꝓ cōcessa minorē sic probo. Quotienscunq; ponēdo totū illud ad quod sequit de necessitate. a. ꝓpositio nō potest quis accusari de hæresi etiā ponens. a. ꝓpositionē accusari nō potest: sed ponēs totū illud ad quod sequitur positio cōclusionis meæ: eo modo quo a me est posita nō potest accusari de hæresi: ergo & ponēs ipsam ꝓpositionē ut eam posui accusari non potest. Probo minorē sic cōtradictorium huius dicti ratio essendi in loco. i. hic vel ibi modo supra declarato separatis subsātijs est opatio nō finitatio naturæ: nō est de fide & cōtradictoriū huius dicti nō licet arguere a tota copulatiua ad alterā eius partē: nō est de fide et cōtradictoriū huius dicti. Si quis posita aliqua assertione nagatiua vel affirmatiua addat auctoritatē alicuius doc. cū ꝓpositione ut ly ut potest teneri: ita bene determinatiue sicut relatiue. Quia ita bene potest æquiualere huic dictioni: eo modo q̄ sicut huic dictioni ꝙ similiter nō est de fide. & contradictoriū huius dicti p cōmunē viā in rebus theologicis congruēter possumus intelligere viā quæ cōmuniter tenet in ea vniuersitate: in qua tēpore sic dicētis magis viget studiū theologiæ nō est de fide. & contradictoriū huius dicti hoc tēpe in vniuersitate parisiēsi magis viget studiū theologiæ ꝙ alibi nō est de fide. & cōtradictoriū huius dicti in vniuersitate parisiēsi: nūc cōiter tenet ꝙ finitatio naturæ sit ratio locabilitatis substātiæ separatæ: nō est de fide. & cōtradictoriū huius dicti Scotus & maior pars noīnaliū tenet supradictā opinionē. & Thomas eā videt tenere in tertia parte summæ vbi ait de descēsu christi: nō est de fide. Tūc sic. Si cōtradictoria horū dictoꝝ nō sunt de fide sequit ꝙ ista dicta ponere credere & disputare nō est in se hæreticū aut cōtra fidē: nec ipsa disiūctiue vel copulatiue ponēs tenēs & disputans pōt accusari de hæresi. Sed ad hæc dicta simul & copulatiue posita sequit positio cōclusionis meæ ut iacet p̄cise: ergo ponēs cōclusionē meā p̄cise ut iacet de hæresi accusari nō pōt. Pro-

Nota

Arguit contra opponētes

batiōes aūt omniū supradictoꝝ habent ex suprascriptis. nā de primo dicto patet ꝙ nō solū est hæreticū: sed etiā rōnabilius suo oppositō & a multis catholicis doc. creditū & approbatū: & in secūdo cōsentiūt oēs dialetici & oēs theologi qui vnq; dialeticā nouerunt. ita de alijs oībus: de quibus etiā si quis potest dubitare vera sint an falsa: nemo tā tā rudis est: tā expers oīs doctrinæ. tā ignarus fidei: & eorū quæ ad fidē attinent qui dicere illa credi nō posse absq; hæresi: & sic eorū cōtradictoria esse de fide. Tunc autem vlterius arguat sic. Qui credit cōclusionē istam christus. &c. Ex vi verboꝝ & secundū propriū & nō extortū usum loquēdi nō posse habere sensum catholicū credit contradictoriū alicuius vel aliquoꝝ ex supradictis. vij. dictis esse de fide. Sed qui aliquid tenēt esse de fide ꝙ nō sit de fide male sentiūt de fide. quia cōtra dictū dñi deuteronomij. iij. nō addetis ad verbū quod ego loquor vobis neq; minuetis ab eo: ergo de cōclusione mea male: ut supra sentientes de fide male sentiūt. Vide o summe pōtifex. videte o apostolici ordinis augustissimi senatores. vide ovniuersa Roma: imo Italia imo christi anorū ecclesia ut cōuincātur in hac prima ꝓpositione: in qua me maxime fulminabāt: & in qua multis non tam accusandi me q̄ excusandi se de sua damnatione ansam aliquā habere videbātur: & de cæteris quidē cōclusionibus patebit luce clarius nullam vel minimā quidem potuisse eos habere occasionē damnandi eas de hæresi: & iam de ista prima in qua erant fortiores visum est qualis sit & recte: ne an nō recte per eos fuerit damnata: præsertim iam explicato eis per me sensu quē per eam intendebam: & verbis cōclusionis sine aliquo vel terminorum vel orationis abusu vel extorsione applicato. Et quāuis hoc sufficiat ad defensionē cōclusionis meæ. tamen ad pleniorē huius materiæ discussionem. Dico ꝙ etiā interpretando cōclusionē eo modo quo ipsi interpretabantur: ꝙ. s. Christus effectualiter tātū nō presentialiter fuerit in inferno: adhuc alicubi forte possit videri presumptuose per eos fuisse determinatū ꝙ conclusio simpliciter esset hæretica. cū sit ꝙ Durādus ordinis prædicatorum theologus maximus: qui forte non minus doctrina magistros istos excedit q̄ ego excedar ab eis tenuit illam opinionē esse probabilem: & cū veritate articuli bene defensabilem. Sic enī scribit in tertio sententiarū. Ad tertiū sic ꝓceditur & videt ꝙ Christus secundū animā nō descenderit ad infernum: quia idē finitū nō potest simul esse in diuersis locis: sed anima christi cū esset creatura finita: & statim post mortem fuit in paradiso cum anima latronis. Cui dictum est Luce. xxiij. Hodie mecū eris in paradiso: ergo tūc saltem nō potuit esse in inferno. Itē ea quæ Christus fecit & passus est in natura assumpta ordinata fuerunt ad salutem humanam. Sed ad hanc nō potuisset ꝙ Christus ad inferos descendisset: quia per passionem quā in hoc mūdo sustinuit liberauit nos ab omni culpa & pœna: ergo videtur ꝙ Christus ad inferos nō descendit. In cōtrariū est quod dicitur in simbolo. descēdit ad inferos. Et apostolus dicit ad ephesios. iiij. ꝙ autē ascēdit quid est nisi quia descēdit ad inferiores partes terræ. glo. i. ad inferos: respōdeo ꝙ cū articulus sit christū ad inferos descendisse: & nō potest intelligi rōne diuinitatis secūdum quā est vbiq;: nec ratione corporis secundū quā fuit in sepulchro. restat ꝙ intelligatur ratione humanæ naturæ animæ suppositō: quo vidēda sunt duo. Primū est per quē modū anima christi descēdit ad infernū. Secundū est ad quē infernū descēdit. Quantū ad primū sciendū est ꝙ cum aīa separata nō sit corpus nec virtus in corpore: nō potest dici: ꝙ anima christi descēdit ad inferos eo genere motus vel descēsus quo corpora mouētur: eo genere motus quo angeli mouētur nō clare patet. Angeli enī dicunt moueri de loco ad locū: inquātū successiue operātur in diuersis locis. aīa separata nō dicitur habere aliquā operationem circa locum vel circa corpus existens in loco: quia cum ex natura sua sit determinata ad certum corpus nō potest mouere nec agere in aliud: nisi mediāte corpore ꝓprio. sed illo caret dū est separata. ergō nō pōt aīa moueri de loco ad locū ratiōe operationis: quā habet circa locum vel circa corpus existēs in loco. Nihilominus hoc nō obstāte potest dici aīa separata descēdisse ad infernū dupliciter. Vno modo secundū deputationē &

Exclamatio

Descēsus xpi scd'm durādum

Angeli q̄ mouent

Ania dupl descendit ad infernum

sic dicuntur descendere ad infernū animæ damnatorū simpliciter, quia simpliciter deputatæ sunt: ut resumpto corpore sint in inferno, ꝓpter ꝙd dicunt ibi esse vbi sunt simpliciter deputatæ, animæ autē sanctorū patrū dicūtur in limbo esse vel ad limbū descēdisse, ꝓpter deputationē non simplicē, sed cōditionatā, quia resumpto corpore nisi liberarētur a redemptore, hoc autē modo nō dicitur anima christi descēdisse ad infernū. s. ꝓpter deputationē: quia omnis talis deputatio est ꝓpter culpam cōtractam vel cōmissam quæ in christo non fuit. Alio modo potest dici anima separata descendere ad infernum secundū effectū: & hoc modo potest dici anima christi descendere ad infernum

Effectus descēsus xpi

ꝓpter duplicem effectū quē habuit in illis qui erant in inferno. Vnus effectus fuit exhibitio visionis diuinæ qua carebant. ad quē ꝉ habuit passio christi per modū meriti: & quia totū meritū dependet principaliter ab actu animæ, Ideo hic effectus attribuit sibi sicut principali principio merēdi. Item per appropriationē sicut christus secundū animā fuit beatus: sic secūdum eam attribuitur ei fuisse causam beatitudinis in alijs. Congruum enim est ut ens in potentia reducat ad actum per id quod in actu est. Alius effectus fuit secūdum quosdam ad quem se habuit anima christi directe per modum agētis. s. illuminare animas patrū quæ erant in limbo & de mysterijs quæ cadūt sub reuelatione. Secūdum enim Dionysiū septimo cælestis gerarchiæ: Christus secūdum animā habet docere angelos: & ratione huius duplicis effectus, potest dici anima Christi descendisse ad infernū. Confirmatur autē hoc triplici ratione. Prima est quia moueri vel descendere cōpetit animæ separatæ nō per modum motus corporū: sed per modum quo moueri cōpetit substātiæ spirituali: sed reliquis substantijs spiritalibus puta deo & angelo nō cōpetit sibi moueri de loco ad locum per motū qui sit subiectiue in ipsis: sed per effectum quem habent in alijs rebus: ergo simili modo competit animæ separatæ & competebat animæ christi. Secūda ratio talis est. Christus dicitur descēdisse ad infernum: ut animas sanctorū patrū illuminaret ad vidēdum deum: in eōdem autē instanti quo Christus mortuus est sancti patres viderunt deū. in eodē autē instanti nōn potuit anima christi esse in inferno per motū. ergo nec descēdit illuc per motū qui esset in ipsa. sed per effectū, quem habuerit in alijs. Item sicut in illo triduo dicit anima Christi fuisse in inferno cū animabus sanctorū patrū: sic in illo triduo vel parte triduī dicitur fuisse in paradiso cū aīa latronis, Cui dictum est Lucæ. xxiij. hodie mecum eris in paradiso, sed id nō potest intelligi quo ad locū acquisitum per motū: cum secūdum ponentes spiritus in loco diffinitiue moueri de loco ad locum, Idē spiritus nō potest esse in pluribus locis: nec moueri simul pluribus motibus ad plura loca tendentibus. quare oportet ut intelligatur secundū effectū. ꝙ si quis dicat ꝙ paradisus dicit dupliciter. Vno modo locus corporeus. s. cælum empireū: & sic nō fuit aīa christi in paradiso nisi post assumptionem. Alio modo dicit paradisus visio diuinæ essentiæ: & sic anima christi fuit in paradiso ab instātiācōceptionis: & aīa latronis in ipo die passionis per quē modum non repugnat aīæ christi ꝙ simul fuerit in paradiso sic dicto. i. ꝙ viderit deū & ꝙ fuerit localiter in inferno si sic cūcꝫ dicat nō valet: quia sicut paradisus dicit dupliciter sit infernus. Vno enī modo dicit infernus locus correspondens infra terrā. Alio modo carentia visionis diuinæ: sicut ergo anima latronis nō dicit fuisse cū anima Christi in paradiso: nisi quia merito passionis Christi, aīa latronis vidit deū: sic aīa Christi nō dicit fuisse cū aīabus electorū parē in inferno: nisi ga aīæ eorū q̄ carebāt visione diuina: & sic dicebant esse in inferno, merito huius passionis purgatæ sunt ab hac carētia: utrūq; ergo debet intelligi quo ad effectū: nō quo ad locū vel motū localē qui fuerit subiectiue in ipsa aīa. cuius autē istud, pbabiliter sit dictū: etiā satis videat saluare articulū & dictū scripturæ: quia tū virtus diuina nō cōprehēdit a rōne humana. Ideo nō est ptinaciter asserēdū ꝙ aīa christi p aliū modū nobis ignotū nō potuerit descēdere ad infernū. Ad primū argumētū dicēdū ꝙ idē finitū nō pōt esse simul in pluribus locis diffinitiue vel circūscriptiue: nec isto modo ponit aīam christi fuisse simul in padiso & in inferno, sed secundū

Idē spūs nō pōt moueri diuersis motibus

Paradisus duplex

Infernus duplex

Tertia

Secunda

Prima rō

Xpus angelos docet

effectū nihil, phibet ꝙ idem finitū dicat esse in pluribus locis qñ effectus sunt compossibiles & simul subsunt virtuti eiusdem agentis: & sic anima Christi dicit fuisse in paradiso simul & in inferno: quia merito eius aīa latronis vidit deum, quod est esse in paradiso: & animæ patrū quæ carebant visione diuina & ob hoc dicebant esse in inferno liberatæ sunt ab hac carētia: & per cōsequens ab inferno. immo secūdū vnū & eūdē effectum. s. secūdum liberationē patrū potuit aīa Christi dici, simul esse in paradiso & in inferno, cōsiderādo terminū a quo & ad quē illius effectus: ratione enī carētiæ visionis diuinæ: a qua fuerūt per passionē christi liberati potuit dici aīa christi fuisse in inferno ratōe vero visiōis diuinæ ad quā sunt admissi potuit dici esse in paradiso. Ad secūdū dicēdum ꝙ eo ipso ꝙ per passionē christi liberati sumus a culpa & a pœna dicit Christus descēdisse in infernū: ga merito eius passionis alicꝫ adēpti sūt a pœnis inferni. Descēsus enī ille nō attēdit scd'm motū localē existētē in anima: sed scd'm effectū quē habuit in saluādis hæc Durādus ad verbū. Qui cum talē opinionē nūcꝫ inueniat retractasse si ipsa sit simpliciter hæretica: & cōsequēter cōtra iam determinata ab ecclesia, Sequitur ꝙ Durādus mortuus sit hærēticus. O insignis ordo prædicatorū & nīræ religionis maximus splēdor potes hæc pati doctorem tuū primū fortasse post Thomā: aut sine dubio īter primos. cuius libri quotidie in tuis scholis, in tuis claustris. in tuis bibliothecis habētur. legūtur colūtur, nūc esse pronūciatū hæreticum. Agas tu causam doctoris tui ego meam egi. immo tu ō ecclesia tuā agas causam, quæ permisisti ꝓ tot annos & nūc ꝑmittis, Durādum publice legi & tam nephādam iuxta hos magistros illius hæresim aut ꝓ ignorātiā nūcꝫ agnouisti, aut ꝓ negligētiā & rei diuinæ cōtēptum agnitā nō damnasti. Quod si dicāt no opus fuisse noua dānatione. cū hæc opinio sit de iā damnatis. Primo ex hoc sequit ꝙ dixi supra. Durādū. s. mortuū esse hæreticū. Secūdo & Capreolum & Durādellū: & multos alios doc. qui opinionē Durādi recitāt: & eā tamen de hæresi nō arguūt ignaros fuisse & rudes in fide. nec scientes discernere hæreticū a nō hæretico. Tertio dicāt mihi isti patres vbi ipi istius opinionis legerūt dānationē. Ego quidē ut de me fateor me eā usqꝫ legisse nō memini. Cōciliorū ꝓfecto determinationē nullam cōtra Durādum afferre possunt. Cū nō solum dānata hæc nūquā fuerit opinio in cōciliis: sed nec in aliquo eorū de ipsa habita mētio est. Dicta itidē scripturæ sacræ allegare cōtra eū, nescio quo modo poterūt si nō mētit Scotus: qui dicit teste Francisco: ꝙ etiā de ipso de sensu christi: nedū de modo descēsus nō habet expressa mētio in doctrina euāgelica & ꝑ præmissa a nobis in principio. Q; patet de modo quo uteretur forte Durādus ad exponēdum auctoritates scripturæ quæ viderētur esse cōtra eum. De auctoritatibus scōrū forte multas possent adducere dicētiū fuisse aīam christi in triduo in inferno: sicut corpus fuit in sepulchro: & similia, et qcqd sit de fantasia Durādi: q. s. mō ipso supradictas auctoritates exponeret forte dicēdo de aīa hoc dici & nō de toto cōposito. quia ꝓ aīam principaliter illa sit opatus quicquid inquā ipse dicat; cuius ego opinionē nec teneo nec unqꝫ tenui. Ego hoc dico & firmiter affero nō valere illiam cōsequētia. hæc opinio est cōtra dicta Augustini vel Hieronymi vel Gregorij: & sic de cæteris docto. ecclesiæ. ergo est hæretica & huius dicti veritas sicut est a bonis oībus & subtilibus theologis credita: ita a me etiā euidēter ꝓbabit. Quāuis enī sanctorū doc. scriptura extra canonē bibliæ posita sit tradēda & legēda & cū debita reuerētia suscipiēda: nō tamen sunt eorum dicta ita firme auctoritatis & immobilitatis: ut eis contradicere nō liceat: & circa ea dubitare: nisi vel per scripturam sacram aliter ꝓbētur euidenter: & expresse vel firmiter per ecclesiam ipsa auctorisantem determinatū fuerit: illa firmā veritatem & indubiam cōtinere. Ideo per dicta sanctorū extra canonē bibliæ præcise nō potest cōuinci opinio hæretica manifeste: nam ubi non est infallibilis veritas: ibi nec fides certa & indubia. Cum fides certa veritati infallibili innitat. immo circa talia non est assensus infallibilis nec adhesio firma. Ex quo enim ibi certa veritas & indubia fides nō est: ei semper assentitur cum dubio & cum formidine falsi. quia ut dicit Augustinus

Finitū potest esse in diuersis locis esse ctiue

Hæretici nō esse ꝙd est cōtra doctorē

Fides titubat scriptura falsa lente

in epistola ad Hieronymū &. xi. cōtra Faustum. c. viij. &. xvi. contra eundē Faustum si scriptura nō cōtinet ineffabilem veritatē & in aliqua parte sui falsa inuenit non remanet in ea certa fides: qua ei firmiter credat: & ꝓpter falsitatē repertā in vna sui parte tota suspecta habeē & sic fides titubaret. Quia ut dicit Augu. de fide christiana. c. vij. titubat fides si sacrarū scripturarū vacillat auctoritas. Quod aūt in dictis sanctoꝝ extra canonē bibliæ nō sit veritas infallabilis quātū ad præsens attinet tres mihi succurrūt ꝓbationes. Prima est quia ipsimet doc. de dictis suis dubitāt an in eis errauerint an nō. Vn de Aug. primo de trinitate. c. i. inquit. Nec pigebit me si cubi hesito quærere. nec pudebit me si cubi erro me corrigere. Et. c. ij. perinde quisquis hoc legit pariter vbi hæsitat. ꝗrat vbi errorē suū cognoscit redeat ad me: vbi meū. reuocet me. hinc liber extractatio nū Augustini: in ꝙ multa ex dictis ab eo antea dānat & retractat. Vñ & secūdo de trinitate magis optabo a ꝙlibet reprehēdi ꝙꝫ siue ab errāte siue ab adulāte laudari. Laudator ei & errās cōfirmat errorē. adulator vero allicit in errorē. Emēdabit aūt me iustus in misericordia & arguet me. oleū aūt peccatoris nō impinguet caput meū. Et sicut dicit Guido carmelita in libro de hæresibus: licet Augustinus in his dictis loquat humiliter nihilominus loquitur veraciter. Vnde ipe ad Vincentiū dicit negare nō possum nec debeo. sicut in ipis maioribus ita in meis tā multis opusculis multa esse quæ possunt iusto iudicio & nulla temeritate reprehēdi. & in libro de vera religione inquit quicquid in libris meis erroris inueniet: hoc solum mihi est attribuēdū: quicquid aūt verū aut bn̄ expositū illud vni oīm remuneratori & largitori deo tribuat. Possūt ergo dicta Augustini egregij & diuini doctoris nō semp in oībus cōtinere indubiā veritatē. Cum ipse circa ea dubitet errauerit necne: & quod dictū est de Augustino dictum intelligat similiter de alijs doctoribus. Secunda ꝓbatio sumitur a discordia quæ est inter ipsos auctores. Discordia enī in scriptoribus testimoniū est falsitatis. Cum sit necesse ꝙ saltē vnus discordantium falsum dicat: quia necessario altera pars contradictionis est falsa. Ideo Augustinus. xvi. de ciuitate dei probat scripturæ sacræ veritatē ex mutua cōcordia scriptorū eius in qua omnes concordant: & nullus ab alio discordat quod attestantur scripturæ sacræ indubie & infallibili veritati. Vero enī & veritati ut dicit philosopus primo ethicoꝝ oīa cōsonant quod non accidit in alijs scripturis. Quanta enī sit discordia in dictis sanctoꝝ extra canonicas scripturas nemo nō nouit nisi qui illoꝝ libros nō legit. Discordat Augu. a cæteris sanctis doc. circa intelligentiā operū sex dierū. Quia alij ponūt ꝙ deus fecit illa sex dierū opera secundū successionē tēporis dieꝝ: a quibus discordat Augustinus: qui ponit oīa simul facta iuxta illud qui viuit in æternū. creauit oīa simul. Vnde motus Augu. numerat illos sex dies nō secūdū successionē tēporis dieꝝ sed scīm distinctionē cognitionis angelicæ rerū in ꝓprio genere & verbo: & tamē nō dicunt illi vel isti hæretici: & constat ꝙ vna opinionū est falsa: & per consequens dicta eorū nō innituntur ineffabili veritati. Similiter discordāt Hieronymus & Augustinus quia Augustinus omniū psalmorum auctorē facit Dauid. quod negat Hieronymus. Discordant similiter super repræhensione Petri a Paulo an fuerit de peccato mortali: aut venali ipsius Petri. Itē etiam discordant in cessatione legaliū sic ꝙ sibi contradicendo vnus necessario falsum dicit: & tamē ex hoc neuter eoꝝ hæreticus reputat. Similiter Beda super primo regū dicit ꝙ Samuel fuit verus sacerdos quod expresse negat Augusti. in libro de quæstionibus noui & vete. testa. dicens: Samuel nō fuisse sacerdotem cū nō fuerit de filijs Aron. & Hieronymus primo cōtra Iouinianū dicit simulꝙ cognoscendum est ꝙ Samuel leuita nō sacerdos nec pontifex fuit. Ideoꝙ nō nominat inter sacerdotes: sed inter eos qui inuocant nomen dn̄i. Dicta ergo istoꝝ nō innituntur infallibili veritati cū sibi cōtradicant: quoꝝ vna pars necessario est falsa: ut patet ꝑ philosophū. iiij. methaphisicæ. Quin ipe Aug. in hac sentētia sibimet videt aduersari. nā in libro de q̄stionibus no. & vete. te. q. xlvi. dicit ut diximus Samuel nō fuisse sacerdotem & tamē. xij. cōtra Faustum. ca. xxxv. sic dicit cōmutatum sacerdotium in Samuelem

Doctores de dictis suis met dubitare

Opatio sex dieꝝ an successiua vel momētanea fuerit

Discordatio doctoꝝ

Samuel si fuerit sacerdos

reprobato Hely. & cōmutatū est regnū in Dauid Saule reprobato. ubi clare Augu. dicit translatū sacerdotiū in Samuelem. sic ꝙ Samuel vere fuerit sacerdos sicut Dauid vere fuit rex. De eodē etiā Samuele an fuerit resuscitatus videt a seipso dissentire Augu. Nam i questionibus noui & vete. test. q. xxvij. tenet ꝙ Samuel nō fuit ꝑ Phitonissam vere resuscitatus sed dæmon in similitudine Samuelis apparuit Sauli. & in libro de cura ꝓ mor. agen. ponit ꝙ ania Samuelis a dæmone vere excitata ꝑ artē magicā loquuta fuerit Sauli. Hieronymus etiā in illa. q. an Saulem fuerit Hierusalem videt in quadam sua epistola de cuius titulo nō memini sibi cōtrarius. qui etiā de. lxx. interptibus cōtrariū sentit Augu. Item Grego. & Dyō. discordant circa ordines angeloꝝ & solus Hieronymus cæteris circa ꝓmotionē bigami aduersat. ipse em̄ tenet & scribit in epistola ad Occeanū ꝙ Bigamus aī baptismū siue post baptismū pōt ꝓmoueri: si mō post baptismū plures nō cognouerit uxores. Cui cōtradicūt cæteri dicentes: ꝙ Bigamus siue ante baptismū siue post baptismum nō potest ꝓmoueri & in hoc existimat istos melius dixisse ut scribit Augu. de bono cōiugali & Ambrosius de officijs. Itē Hiero. ad marcellam de quinq; questionibus scribēs dicit sanctos qui in fine mundi inuenient nō moriturос sed viuos assumendos Aug. aūt in li. de ciui. dei. Oēs tūc morituros affirmat Item Hiero. sup Mattheū dicit hoc dictū psalmi: In omnē terrā exiuit sonus eoꝝ. &c. & illud christi ꝓdicabit euangeliū hoc in uniuerso mundo esse cōpletum per apostolos. Aug. aūt in epistola ad Exitiū cui consentit Origenes sup Mattheū tenet hoc nondum esse cōpletum. Item Hiero. sup epistola ad Titū. tenet angelos ꝑ multa sæcula ante mundū visibilem extitisse & deo seruisse: qd̄ & Ambro. tenet in Exameron. Aug. aūt ꝑ genesim tenet ꝙ simul cū cælo empireo sint creati. Item Hiero. in ꝓlogo libri sapientiæ tenet ꝙ ille liber sit philonis & nō sit cōputandus inter sacras scripturas. Augu. aūt in tertio retractationū ostendit se quādoꝙ tenuisse ꝙ fuerit editus a Iesu sirach qd̄ ibi retractat: & licet nō exprimat a ꝙ sit editus: tamē in libro de doctrina christiana ipm enumerat inter libros sacros. Item Hiero in li. hebraicaꝝ questionū dicit ꝙ deus anteꝙ cælum & terrā faceret paradisum ante condiderat ꝓpter illud qd̄ dicit: plantauerat deus paradisum a principio. Aug. aūt sup Genesim ad litterā exponit a principio. i. tertia die. Item Aug. in li. de cōcordia euangelistaꝝ asserit totā negationē Petri factam fuisse in atrio Annæ: & ꝙ dicta sunt in de post missum Iesum ad Caipham recapitulando dicta esse. Hiero. aūt sup Mattheū videt velle ꝙ Petrus in atrio Caiphæ negauerit. Cui Beda in Lucā consentire videt. Item Hiero. sup illud abacuch. mūdi sunt oculi tui: negat singulos angelos ꝓpositos singulis corporalibus creaturis. & Aug. in. lxxxiij. quæstionibus tenet ꝙ sic. Cui cōsentiunt Origenes & Dam̄. Item Hiero. sup illud Ionæ. Tollite me & mittite in mare. dicit ꝙ licet ꝓpria perire manu: ubi castitas periclitat. Aug. vero in li. de ciuitate dei contrariū affirmat. Multa denicꝫ reperiunt talia quibus sancti doc. inter se salua fide cōtraria conscripserūt. Sed nec oīa succurrūt ꝓperanti maxime. necꝫ em̄ elaborari hoc a me opus potuit exactiore diligentia qd̄ volui venienti statim iniustæ infamiæ morbo occurrere. scripturus alias sup hac re ut maiore ocio & cura ita & plura & fortasse meliora. addam tamē & illud qd̄ nūc occurrit Hieronymi in epistola ad Aug. sic dicentis. Nec miteris si in tuis libris & maxime in scripturaꝝ expositiōe quæ vel obscurissimæ sunt: quædā a recta linea discrepare videant. et hoc dico nō ꝙ in operibus tuis quædā reprehendenda iam censeam. necꝫ em̄ lectioni horū uncꝫ operā dedi: nec horꝝ exemplariorꝫ apud nos copia est ꝑter soliloquiorū tuorꝫ libros & quosdam cōmentarios in psalmis: quos si vellem discutere non dicam a me qui nihil sum: sed a veterꝫ græcorꝫ docerē inter ꝓtationibus discrepare: hæc ille. Sicut ergo ipi ad se inuicem: ita & nos ab eis in multis salua fide et veritate scripturaꝝ. & sanctæ ecclesiæ determinatione: dissentire possumus. Tertia ꝓbatio sumit ex speciali ꝓrogatiua sacræ scripturæ & sanctionum uniuersalis ecclesiæ quibus solis cōcedimus infallibilis veritatis excellentiā. Vnde Aug. cōtra Hiero. in epistola ad eū sic dicit. Ego em̄ fateor caritati tuæ

Paradisi creatio.

Petri negatō

Bigami pro motio

Euangelij ꝑ dicatio.

Angelorū creatio.

Interficere seipsum qn̄ licet

Samuelis resuscitatio

Fides q̄bus scripturis danda sit

solis scripturæ libris q̄ iam canones appellant didici hūc timorem honorē q̄ deferre ut nullū horū auctorū scribendo errasse firmissime credā: aut si aliqd in eis offendo litteris qd videat contrariū veritati nihil aliud q̄m emendosum esse codicē vel interpretē nō esse cutū esse vel me minie intellexisse nō ambigā. Aliorū aūt scripturas ita lego ut quātalibet sanctitate & doctrina polleant: nō ideo verū putē quia ipsi senserint: sed quia vel p̄ alios locos sacræ scripturæ vel p̄babili, i. euidenti rōne qd a vero nō abhorreat p̄suadere potuerūt. nec te frater mi arbitror sic libros tuos legi velle tanq̄ pphetarū & apostolorū de quorū scriptis q oī errore careant dubitare nephandū est. absit hoc a pia hūilitate & veraci de temetipso cogitatiōe. Et ipse Aug. in̄, de trinitate sane cū in oībus lr̄is meis nō solū piū lectorē: sed etiā liberū correctorē desiderē. Verūtū velut lectorē meū volo mihi esse deditū: ita correctorē nolo: sibi et sicut illis dico nullis meis lr̄is quasi scripturis canonicis inseruire, Sed ī illis & qd nō credebas cū inueneris incūctanter crede in istis aūt lr̄is qd certū nō habebas nisi certū ītellexeris noli firmiter tenere. Ita illi dico noli meas lr̄as ex tua opiniōe vel contentiōe: sed ex diuina lectione: vel incōcussa rōne corrigere. Et Aug. in ep̄la siue libro ad Vincentiū. Noli ergo frater cōtra diuina tā multa tam clara tā indubitata testimonia colligere: vel calūniari episcoporū scripta minorū: sicut Hylarij Cypriani vel Agrippini. Nam hoc genus litterarū ab auctoritate canonū distinguendū est. Non em̄ sic legunt tanq̄ ex eis ita testimoniū p̄ferat: ut cōtra sentire nō liceat. Et in ep̄la ad Fortunatū idem Augu. nec quorūlibet disputatiōes quāuis catholicorū laudatorū hoīm velut scripturas canonicas habere debemus: ut nobis nō liceat salua honorificentia q̄ illis debet hoībus aliquid in eorū scriptis ī probare ac respuere Et in libro de unico baptismo quis nescit canonicā sanctā scripturā veteris & noui testamenti certis suis terminis cōtineri: eamq̄ posterioribus oībus episcoporū litteris ita p̄poni (ut de illa oīno dubitari nō possit) utrū verū aut ratū sit quicqd in ea scriptū cōstitit esse. episcoporū aūt litteras q̄ post confirmatū canonē scriptæ sunt vel scribunt & p̄ sermonē forte sapientioris cuiuslibet: & p̄ aliorū episcoporū grauiorē auctoritatē doctrinā prudentiā. & p̄ cōcilia licere rep̄hendi: si qd in eis forte est a veritate deuiatū. Possent infinita hmōi adduci. Ex q̄bus pateret dicta sanctorū infallibili veritati ut p̄cise sanctorū sunt nō inniti. Vnde & sæpe inuenies modernos doctores discedere a dictis sanctorū. Dicit em̄ Robertus Olchot: q̄ sanctus vir Anselmus ī multis deceptus p̄ter ignorantiā logycæ. & Ocham de actibus ghierarchicis nō sentit cū Dionysio. Et Scotus in, iij, sen. quasi destruit totū p̄cessum Anselmi in libro Cur deus homo. & ita sæpe alibi inuenies de alijs doctoribus. Voluī aūt hæc hic adducere nō tam ob Durandi opinionē quā ego nec teneo nec unq̄ tenui: qua p̄pter id qd mox in pricipio secundæ. q. tractabit. Ex his oibus concludo: q̄ si nō inuenit expressa determinatio: vel scripturæ sanctæ vel uniuersalis ecclesiæ cōtra opinionē durandi p̄sumptuosum est ipsam dicere simpl̄r hæreticā. Si aūt inueniat ferat oportet Durādus patienter hāc notā. Sed dicet aliquis esto q̄ sensus tuus quē declarasti te prætendere p̄ illam p̄positionē sit catholicus Esto q̄ illū etiā p̄mittat vis verborū: nōne & p̄positio tua pōt facere illū sensum Durandi: quē tu etiā detestaris: & p̄terea tu errasti ponens cōclusionē q̄ scandalū posset facere in mētibus fideliū. Ad hoc ego dico prīo: q̄ alia est rō eorū q̄ p̄ponunt disputanda. Alia eorū q̄ ad doctrinā in scriptis traduntur legenda. Cū em̄ qd disputandū p̄ponit breuis & cōcisa & inexplicita p̄ponit p̄positio in se & verborū & sensuū multiplices ī plicās difficultates in ipso disputandi cōgressu dissoluēdas. Alioquī si oīa ibi explicarent disputatiōi locus nō relinqueret: p̄terea ambiguā obscurā vel æquiuocā p̄positionē ponēs disputandā ideo excusat: quia futurū est ut iter disputandū ipsam distinguat & declaret: qui vo doctrinaliter aliqd lr̄is mādant: id faciūt scribēdo qd hic fit disputādo.

Rñsio prīa.

Augustin⁹.

Secunda.

Quare ibi oīa clara dilucida & expedita esse debēt. Secūdo cōsiderēt seueriſſimi isti censores nō solū difficile sed pene ī possibile esse ita librare & examinare verba oīm p̄positionū quas quis p̄ponit: ut nulla possit esse ī sensu ambiguitas & erronea inde opinio

nulla elici possit: nec ego p̄fecto meis p̄positiōibus arrogare uolo q̄ euāgelicæ & apostolicæ multæ p̄positiones nō habēt. Multas em̄ & inter illas est reperire q̄ & multiplices habēt intelligentias: & ad erroneū sensum transferri pūt: īmo q̄ & prīa facie sonare hæresim vident. hinc oēs hæreses pullularūt: dū. s. aliqui nō tam p̄funditatē sensus introspiciebāt q̄ qd cortex verborū euāgelicorū sonat attendebāt. hic Arrius audiens p̄ maior me est: patrē credidit esse maiorē filio: & filiū dixit esse creaturā. hīc Eluidius audiens q̄ Ioseph nō cognouit Mariā donec peperit primogenitū suū attendens potius vim grāmaticalem illius dictiōis donec q̄ veritatē sensus euāgelici de p̄petua virginitate Mariæ dubitauit: hinc Marcion illud Pauli legēs. Lex aūt subintrauit ut abūdaret delictū, credidit legē Moysi esse malā: & a malo principio iuxta Manicheū & Basilides illud legēs, ego aliq̄n sine lege viuebam, credidit animā Pauli in alio corpe aliq̄n vixisse. Hinc Eunomius audiēs christum respōdentē iudæis accusantibus cū q̄ se diceret filiū dei scriptū esse: & illud ego dixi: dij estis & filij excelsi oēs rē potius dictā. & id qd secū dū se respōsum ē attendens q̄ intentionē & p̄positū respōdentis credidit eo mō xp̄m filiū dei dici q̄ & quilibet sanctus dī dei filius. Silr & hæc p̄positio illā diē nec filius nouit multis fuit occasio credendi plura intelligere patrē q̄ credat filius. q̄ si scd'm sensum quē cōiter faciūt verba etiā interp̄temur id videt p̄ferre cū tñ alia sit latentis sensus veritas. Possem infinitas similes p̄positiones adducere ex canone scripturarū: & ideo bene dixit Hilarius intelligētia dictorū ex causis est assumēda dicendi quia nō sermōi res sed rei est sermo subiectus. Et glosa sup̄ istū textū: inquit: Nō semp debemus ītelligere ut verba prīa facie sonare vident maxīe ubi ambigua sunt: sed debemus recurrere ad intentionē loquētis. Et Grego. inquit: plerūq̄ dū p̄prietas verborū attenditur sensus veritatis amittit. Et Grego. xxvi. libro moraliū. Non debet aliqs verba cōsiderare sed voluntatē & intentionē: quia nō debet ītentio verbis deseruire: sed verba intentiōi. Et Hiero. sup̄ epistolā ad Galathas testat nō in verbis scripturarū esse euangeliū sed in sensu: nō in superficie sed in medulla: nō in sermonū foliis sed ī radice rōnis. Propterea Ocham in dialogo falsificat hāc cōmunē p̄positionē. verba nō ex opiniōibus singlorū: sed ex cōi usu accipienda sunt: maxīe in scd'a p̄te. Dicit em̄ q̄ in verbis ambiguis & multiplicibus nō est recurrendū ad cōmunē intelligentiā: sed potius ad intentionē loquentiū. & ita dū est ambiguitas ī doctrina alicuius dicentis vel scribētis, Silr recurrendū est ad intentionē dicētis: ut ipse se exponat & exprimat verū sensum quē p̄mittat vis verborū. nec est reprobandus nisi posset cōuinci: q̄ talis sensus verus aliis dictis suis esset cōtrarius vel esset ī pertinēs p̄posito suo. & ita etiā in simplici loquela ad intentionē loquētis recurrē dū esse dicit idē doctor. et standū esse interp̄tatiōi eius nisi cōstat aut p̄babiliter vel violenter p̄sumat: q̄ tali mō loquēdi ambiguo usus ē ad decipiendū vel ad alīū malū finē. Ex q̄bus oībus cōcludo q̄ nō ego errauī qui cū p̄testatiōe p̄babiliter multiplicē p̄posuerī p̄positionē inter disputandū declarandā. q̄ tñ etiā nullū pōt facere sensum: quē etiā aliquis doctor nō reprobatus aut p̄ talī nondū p̄ ecclesiā declaratus tenuerit, sed errauerit potius qui p̄positionē habentē sensum catholicū quē p̄mittit vis verborū. & q̄ est magis in eo sensu catholico iam eis a p̄ponente declaratā simpl̄r hæreticā esse iudicarunt. Qd etiā si ante declaratū sensum meū fecissent: licet forsitan excusabilius errassent: tñ q̄a si vere docti sunt: p̄ se etiā poterāt cognoscere hīe p̄positionē duplicē sensum: qd attendentes nō solū simpl̄r eā damnare: sed in bonū etiā potius eā sensum interp̄tari debuissent, nā Aug. in li. de cōcordia euāgelistarū illud Matthei exponēs: nolite iudicare & nō iudicabimini: ī quit hoc loco nihil aliud p̄cipi existimo nisi ut ea facta q̄ dubiū est q̄ animo fiant in meliorē partē interp̄temur. De factis em̄ mediis q̄ possunt bono & malo animo fieri temerariū est iudicare maxīe ut condemnemus. Qd ergo de his q̄ fiunt dicit Augustinus dictū pariter intelligamus de his q̄ dicunt: & ita speculatiuis applicantes sententiā Augustini. Concludamus q̄ in his dictis q̄ possunt habere bonū & malum sensum temerarium est iudicare maxime ut condemnemus.

Arrij deceptio.

Eluidij dubium.

Hæresū multarū occasio

Verba non attēdere sed sensum.

Epilogus

Augustin⁹. Dubia ī meliorē partē accipere

QUæstio secunda de pœna peccati mortalis.

AStat aũt secunda cõclusio quã isti damnauerũt hæc. Peccato mortali finiti tẽporis nõ debet pœna infinita scd'm tempus: sed finita tantũ.

Et quia dum pono conclusionẽ in libello meo hæc præmittunt verba. Nisi essent dicta sanctorũ q̃ in manifesto sui sermonis videnť dicere oppositum firmiter assererẽ infrascriptas cõclusiones. Assero tñ ipsas esse ꝓbabiles & rõnabiliter posse defendi. Quarũ prima est hæc. Peccatũ mortale est in se malũ finitũ. Scd'a est hæc Peccato mortali finiti tẽporis &c. Quidã magister de hac mecũ cõclusione habẽs disputationẽ: quid ĩquit ipse aliud quærimus testimoniũ q̃ tua cõclusio ſit hæretica: cũ tu ipsemet manifeste dicas eam esse cõtra dicta sanctorũ. Valet eñ cõsequẽtia est cõtra dicta sanctorũ ergo est hæretica. ostendi ego tũc ei ut etiã inferius ostendã quõ mea cõclusio sententijs sanctorũ nihil repugnabat. & quõ erãt intelligẽda verba. sed q̃ñ ita fuisset q̃ cõclusio esset cõtra dicta sanctorũ quantũ valeret sua cõsequẽtia. & q̃ docto ut se ipse iactat theologo esset indigna patere põt unicuiq̃ ex supdictis in prĩa cõclusiõe. Scio quid dicerẽ hic de isto magistro. Est eñ is qui totiẽs in patriã lras misit de me quasi trophæũ triumphũq̃ pollicẽtes. Sed volo ut ꝑmisi a principio rõnibus nõ cõuictus agere causam meã. Venio ad cõclusionẽ. & quia isti magistri iudicauerũt & cõclusionẽ ipsã & respõsiones etiã quas eis sup hac cõclusione me interrogãtibus dedi esse falsas erroneas & hæreticas: volo prius declarare ipsam cõclusionẽ esse catholicã & cõsonã dictis fere oĩm doctorũ. dico aũt meã quia si eã in alio sensu capias q̃ in eo quẽ ego ꝓpsam intendo: iam nõ est ista mea cõclusio quã ego ꝓposui. Propositio eñ multiplex ẽ multæ ꝓpositiões deiñ volo declarare ipsas etiã respõsiones meas esse tales. tã de ipsa cõclusione q̃ de ipsis respõsionibus declarãdo semp q̃ sensus meos. i. quos ꝑ illas intendo permittit vis verborũ. Pro declaratiõe ergo cõclusionis quiq̃ sunt notãda. Prio notandũ: q̃ in pctõ duo possunt cõsiderari. Cõuersio ad bonũ creatũ & auersio a bono ĩcõmutabili & increato. Primo mõ peccatũ est malũ finitũ etiã scd'm oẽs doctores. Scd'o peccatũ est malũ finitũ scd'm cõmunẽ viam. & quia cõuersio ad bonũ creatũ q̃ peccando abutitur pccator ẽ de intrinseca rõne ipsius peccati. Ideo dicit q̃ peccatũ est intrinsece malum finitũ. auersio aũt a bono ĩcreato facit ipsum esse extrinsece infinitũ: quia solũ pro tanto dicit infinitũ malũ: quia est auersio ab infinito bono. & ideo solũ relinquit q̃ sit extrinsece & obiectiue infinitũ malũ. Scd'o nota q̃ ꝑ tẽpus possumus intelligere solum tẽpus viæ: & hoc mõ certũ est q̃ neq̃ peccatũ nec quicq̃ aliud ad hoĩem ꝑtinens possit esse infinitũ scd'm tẽpus: cũ tẽpus viæ cuiuslibet viatoris sit: nõ solum duratiõe & finitũ sed etiã breue. Alio mõ possumus intelligere ꝑ tempus: tẽpus viæ & termini: & hoc mõ accipit in conclusione. & sic aliquid põt in hoĩe durare ꝑ tempus infinitũ: ut patet. Tertio nota q̃ peccatũ mortale põt capi dupliciter. Vno mõ ꝑ actu ꝓhibito vel obmissione actus pcepti a deo. Alio mõ ꝑ reatu derelicto ex prędicto actu ꝓhibito: vel dicta obmissione actus: qui quidẽ reatus in multis locis sacræ scripturæ dicit peccatũ. & per tale peccatũ denomiñat aliquis peccator cessante vl transeunte actu peccati prĩo modo dicti. Ex q̃ tertio notando patet q̃ rõnabiliter est dicendũ: q̃ licet in isto qui damnat ꝑ peccato mortali aliq̃n finiat ipsum peccatũ ꝑ quo damnat quantũ ad entitatẽ intrinsecam ipsius actus qui primo mõ denominat peccatũ. nõ finit tamẽ quantũ ad reatum: ĩmo si sic finiret nõ deberet ei pœna æterna. & ita peccatũ cui debet pœna infinita est infinitũ scd'm tempus quantũ ad reatũ. Quarto est notandũ q̃ deberi capit dupliciter: vel dupliciter põt intelligi q̃ alicui peccato debeat aliqua pœna. Vno mõ dicitur id alicui deberi qd' ei aliquãdo reddet: & sic dicit rationabiliter & catholice q̃ peccato finiti temporis quantũ ad entitatem intrinsecã & reatũ nõ debet pœna infinita scd'm tẽpus. & isto mõ intelligit cõclusio præsens q̃ peccato finiti tẽporis nõ debet. &c. Omne eñ peccatũ cui debet isto mõ. i. ꝑ quo aliq̃n reddet pœna infinita est dicto modo infinitũ: nec unq̃ aliquis damnat nisi peccatũ ꝑ quo damnat sit illo modo infinitum. secundũ

Peccatum mortale malum finitũ

Peccatorũ duplex respectus

Temp⁹ duplicit accipit

Peccatum mortale dupliciter

Deberi capitur dupliciter

tempus. Habet aũt cõclusio & aliũ sensum catholicum hunc. s. q̃ nunq̃ debet ita. s. q̃ reddat alicui pœna infinita scd'm tempus nisi ipse sit finaliter impœnitens & sine fine obmittat pœnitere de illo peccato qd' obmisit vel cõmisit in vita: ita q̃ ꝑ temporali peccato prędicto mõ debet pœna infinita si nõ redeat peccator ad iusticiã. Sicut eñ pœnitentia finit peccatũ quantũ de acceptatione. s. iuxta illud: quacũq̃ hora ingemuerit peccator: &c. Ita in pœnitentia de aliquo peccato perpetuat ipsum in reatu & deacceptati one ad pœnã infinitã. & sic nunq̃ alicui pœna infinita debet illo primo mõ nisi habeat peccatũ infinitũ scd'm tempus. Vindicta eñ quã de peccatore petit deus est qd' redeat peccator sponte ad debitũ obedientiæ: dolendo de contẽptu. alias torquebit q̃ usq̃ sic velit. Alio mõ põt intelligi aliquid alicui deberi q̃ meritorie vel demeritorie dignus est; & qd' ei etiã reddet si in illo decedat: & sic ꝑ peccato mortali finiti temporis debet pœna infinita: quia qui mortaliter peccat in tpe unius horæ est dignus pœna infinita. ipsaq̃ ei redditur si in isto finaliter decedat: etiã posito q̃ nõ habet aliud peccatũ infinitũ secundũ tempus. hæc distinctio huius distinctionis deberi est in frequenti usu apud theologos. Vnde iuxta istam distinctionẽ dicũt doc. q̃ præscito ꝑ actu meritorio quẽ dũ est in gratia elicit nõ debet vita æterna. capiendo deberi primo mõ quia nunq̃ ei redditur. & similiter dicet q̃ prędestinato dum est in peccato mortali nõ debet pœna æterna quia nunq̃ ei redditur: eo q̃ peccatũ illud finiet: & in eo nõ morietur sed in gra. Ex ꝑdictis patet q̃ ipsa cõclusio mea habet sensum catholicũ etiã scd'm usitatũ modum loquendi catholicorũ doc. nec fuit damnanda ꝑ hæretica falsa & erronea cũ oppositum eius potius falsum sit & erroneũ. Rudiratis aũt maximæ erat credere q̃ ex prędicta cõclusiõe ego intendebã negare pœnã æternã damnatorũ. Quinimo ex conclusione mea habet perscrutatio causæ qua damnati in æternũ puniunt: quã causam ego dixi esse perpetuationẽ reatus in aĩa peccatoris ꝑ finalem eius ĩpenitentiã & perpetuã obmissionẽ ingemiscendi de suo peccato: q̃ opinio nõ solum videt nõ esse hæretica: sed ita catholica: ut nemo eam si sit catholicus & in sacris litteris exercitatus: recte & rationabiliter negare possit. Qd' aũt & ꝓpositio ex vi terminorũ hunc sensum ꝑtendat patet. Sic eñ dicit ꝑ propositio. Peccato mortali finiti tẽporis nõ debet pœna infinita scd'm tẽpus. In qua ꝓpositio ne ego accipio deberi ꝑ eo qd' aliquãdo persoluet. qd' usitatissimũ esse apud doc. iam patuit supra. & accipio peccatũ ꝑ offensa & reatu: q̃ accipio nõ solum ĩpropria est vel abusiua: sed frequẽs in sacris litteris. Postq̃ eñ magister sententiarũ in secũdo inquirit: an transeũte actu peccati peccatũ sit ĩ eo qui peccauit donec ipse pœniteat sic respõdet. Non est ignorandum peccata duobus modis esse in aliq̃ & transire actu. s. & reatu. Dicit etiã Durandus ibidẽ: q̃ dupliciter ĩtelligit finiri peccatũ. Vno mõ ꝑ solam actus cessationẽ. Alio mõ ꝑ peccati dimissionẽ. Qd' autẽ etiã reatus dicat aliquãdo peccatũ expresse dicit Thomas ibidẽ sic dicendo. Reatus medians inter culpã et pœnã sortitur nomen utriusq̃ extremi. Sed nõne etiã accipit peccatũ ꝑ reatu ibi. Sancta ergo & salubris est cogitatio ꝑ defunctis exorare: ut a peccatis soluant. Illi eñ defuncti ꝑ quibus est orandũ: ut a peccatis soluant nõ sunt in peccato capiendo peccatũ ꝑ culpa mortali. neq̃ a tali peccato soluunt post mortẽ: sed solum a peccato capto ꝑ pœna vel reatu pœne: isto modo etiam accipit peccatũ ibi: Peccata tua elemosynis redime: & ita in multis alijs passibus scripturæ. Si ergo & sensus ꝓpositionis catholicus & acceptio terminorũ in ꝓpositione catholica & probatissima: quid erat cur hanc conclusionẽ meã ꝑ hæretica damnarent? Nunc venio ad respõsiones meas. & primo dixi: q̃ si aliquis ꝑseuerabit tantũ per tempus finitũ in peccato mortali iste nõ puniet nisi ꝑ tempus finitũ: qd' dictũ tripliciter verificat. Primo cũ peccatũ mortale ꝑ reatu accipimus & nõ pro actu cõmissionis vel obmissionis: ut dictum est in declaratione cõclusionis. Scd'o aduertendũ: q̃ ly peccato mortali de rigore logicæ accipit confuse & nõ determinate. Tertio quia verũ sit q̃ si iste qui peccauit perseuerauerit tantũ ꝑ tempus finitũ in determinato peccato puta in obmissione pœnitendi de suo peccato. ita q̃ aliquãdo pœnituerit de ipso iste

Vindicta quã deus capit.

Declarat cõclusionẽ ex vi terminorum nõ esse hæreticam.

Peccatũ finitur duplicit Reatus.

Respõsiones qs auctor dederat.

nō punietur de ipso nisi p̄ tempus finitum. & q̄ hos catholicos sensus & nullum a fide dissonum intenderem patet p id qd̄ subiunxi in responsione cum dixi stare cum veritate cōclusionis: q̄ quilibet decedens in peccato mortali puniet in æternū. Cum aūt ulterius quæreret a me an aliquis qui peccat tantū p̄ tempus finitū uno peccato mortali: & moriat impœnitens puniat in æternū. Respondi q̄ sic: sed dixi q̄ talis nō puniet p̄ illo actu solum qd̄ vere resposum est ad quæstionē factam: quanc̄ etiā verū sit qd̄ si solum peccasset isto actu puniret æternaliter: sed ex quo quæstio ponit istum mori impœnitentem ipse punietur etiam p̄ ipsa impœnitentia. imo p̄ infinitis obmissionibus pœnitendi: & p̄ infinitis actibus aliis malis totalibus vel partialibus in quibus p̄sistit damnatus. Sicut em̄ cōtinue male vult damnatus: & ita cōtinue peccat & demeret nō quidem aliam & aliam pœnā essentialem saltem: & que nō est ipsa culpa sed eandem multiplicius ita punitur p̄ illis actibus malis in quibus cōtinuat: quia vero id videt esse cōtra cōmunem modum dicendi sanctorū. licet nō cōtra rem dictam & sensum suū. Ideo tam scripto q̄m verbo dixi me nō assereresistam opinionem. s. in tali modo dicendi propter reuerentiam sanctorū. sed dixi eam posse p̄babiliter defendi. Finaliter etiā ultra prædicta addidi: q̄ quilibet decedens in peccato mortali ex reatu istius peccati: ideo punit in æternū: quia ex hoc q̄ decedit in isto reatu ponit in tali statu q̄ necessitatur ad peccandum in æternū: peccato saltem perpetuæ obmissionis pœnitendi & disponendi ad gratiam. Predictas aūt responsiones meas dixerūt isti magistri non esse satisfactorias argumentis & inquisitionibus suis: immo q̄ errorem errori supaddidi p̄ talem responsionē p̄pter qd̄ responsiones & declarationes dixerūt esse falsas erroneas & hæreticas. Q̄d autē in hac tam reprobanda damnatione sua errorem errori ipsi supaddant. & nō ego quis nō videat nisi qui catholicas veritates simul cū eis oderit vl̄ nō intelligat. Breuiter autem recapitulando id qd̄ intendo in hac cōclusione est hoc q̄ verū est quidem q̄ mortale peccatū finiti temporis est dignū pœna æterna: & ei debet & etiam aliquādo p̄soluetur pœna æterna si nō fuerit dimissum ante mortem. Tamen si peccatū mortale est finitum secundū tempus nō solum quantū ad entitatem intrinsecam positiuam actus p̄hibiti a deo vel priuatiuā obmissionis actus a deo præcepti. Sed etiam quantū ad imputationē vel deacceptionē. Reatum quoc̄ & maculam q̄ in multis locis scripturæ & in cōmuni modo loquendi doctorū sæpe dicit peccatum & quæ sic est de ratione peccati æternaliter puniendi. q̄ si nō maneat dicta imputatio vel macula nunc̄ peccato debebit & aliquādo p̄soluetur pœna æterna. De tali inc̄ peccato quantū ad oia prædicta finito quæ quidē finitio sit p̄ pœnitentiū saltem de mortali actuali. Dico q̄ ei nō debet pœna æterna intelligēdo deberi alicui q̄ ei aliquādo reddetur vel p̄soluetur: immo quibuscunc̄ reddet pœna æterna p̄ peccato mortali illi sine fine fuerūt in isto peccato modo superius dicto. & hoc est q̄ intendit Gregorius dicere peccatorē puniri pœna æterna: quia peccauit in suo æterno. i. sine fine. & sic nos dicimus omnē hominem qui damnatur mori in peccato p̄ quo damnatur. Consentit & Thomas in quarto sententiarū: dicens: Ideo durare pœnam damnatorū in æternū: quia culpa durat in æternum. Dico p̄pterea q̄ in omni isto qui damnatur est unū peccatū infiniti temporis tam loquendo de tempore viæ q̄m termini. s. obmissio pœnitendi quæ in damnato nunc̄ habet finem: & ita patet q̄ infinitas durationis peccati istius qui damnatur infinitas dico quantū ad imputationis reatum vel maculam & impœnitentiam vl̄ obmissionem pœnitendi: de isto est causa quod ei debebitur & aliquando persoluetur pœna æterna: & hæc satis de ista conclusione.

Quæstio Respō.

Recapitulatio.

Gregorius.

Thomas.

¶ Quæstio tertia de adoratione crucis & ymaginum.

Certia conclusio quā damnauerūt fuit hæc. ¶ Nec crux christi: nec ulla imago adoranda est adoratione latriæ: etiam eo modo q̄ ponit Thomas. ¶ Hanc conclusionē per istos damnatam: ego nō solum credo esse catholicam: sed etiā veriorē sua opposita q̄

est hæc: Crux xp̄i & imagines sunt adorandæ latria eo modo q̄ ponit Thomas. Minus em̄ mihi videt rationabilis in hoc opinio Thomæ: q̄m sit opinio Durandi & Henrici de Grandauo. Ioannis de guarra: Roberti Olchot. Petri de aquila & aliorū cōpluriū: quos ego sequor in cōclusione. qd̄ ut manifestum fiat: ponā primo opinionē Thomæ: quā ego nō teneo. Deinde opinionē doctorū quos sequor. Ex quibus patebit determinationem istorū magistrorū de mea cōclusione: p̄ter id quod nec recta sit nec iusta. Totum etiam oppositū præsupponere eius qd̄ intendo in conclusione. Dicit ergo thomas: q̄ quia (sicut dicit philosophus in libro de memoria & reminiscentia) duplex est motus a nimæ: in imaginē unus in ipsam imaginē secundū qd̄ est res quædam. Alio modo in imaginē ut est imago alterius. Inter hos duos motus est differētia: quia primus motus quo aliquid mouet in imaginē prout est res quædam: est alius a motu qui est in rem cuius illa est imago. Secūdus aūt motus qui est in imaginē: inquantū est imago: est unus & idem cū illo qui est in rem. Et ideo cōcludit: q̄ licet imagini xp̄i: ut est res quedā in se nō debeat adoratio ei: tamē ut est imago debet eadem reuerentia q̄ debet ipsi christo: quæ est adoratio latriæ. Iste est modus Thomæ: qui alijs doctoribus merito videt extraneus & periculosus. Nam ipsa imago etiam ut imago: ut sic est distincta ab imaginato ut sic em̄ refertur ad imaginatū tanc̄ ad aliquid a se distinctum. quare etiam si ut sic terminabit adorationē latriæ: videtur sequi q̄ aliquid aliud a deo adorabit latriæ: qd̄ est absurdum. nec potest dici (ut dicit Capreolus volens saluare dictum Thomæ) q̄ ipsa imago nō adoret seorsum: sed imago & imaginatū sint unū totale obiectum adorationis. Quia aut huius totalis obiecti altera pars est ipsa imago: q̄ est ens creatū respectiuum aut non. Si nō ergo nō debet dici: q̄ ex illis duobus fiat unū obiectum totale: quia ex tali dicto sequit: q̄ utrunc̄ illorū sit obiectum partiale: licet alterū illorū principalius si sic sequitur q̄ aliqua res creata de genere relationis saltem partialiter terminabit adorationem latriæ: qd̄ certe dicere videt male catholicum eo magis q̄ nō solum hoc nō potest dici de re creata. sed etiam ipse personæ in diuinis ratiōe p̄prietatis relatiue nō sunt formalis terminus adorationis. Fundamentū aūt Thomæ parū efficax videt. Nam cū dicit philosophus q̄ idem est motus animæ in imaginē & imaginatū. non sic intellīgit q̄ anima dicat imaginē ut imago est esse idem cū exemplari: & ita quicq̄d uni debet etiā alteri deberi. sed solum intendit hoc phūs q̄ motus recordatiuus q̄ aīa recordatiue mouet in imaginē ut etiā imago etiā terminat ad imaginatū. Habet & aliū sensum verū et est. quia si ego habeo conceptū definitiuū unius relatiui: intellīgo etiā aliū: sed q̄ oīs motus animæ & maxīe voluntatis sit idem in imaginē & imaginatū: hoc nullo mō intendit phūs: patet a simili etiā scd̄m modū loquendi q̄ utit ipse Thomas. Sæpe em̄ ipse dicit q̄ idem est motus voluntatis q̄ voluntas fert in finē: & in ea q̄ sunt ad finē cum vult ea p̄pter finē. & tamē certū est etiā scd̄m eum q̄ ille motus ut attingit finē est fruitio ut aūt attingit ea q̄ sunt ad finē est usus & non fruitio. Videt ergo alijs doctoribus nullo mō dicendū: q̄ imaginē Christi etiā ut est imago adoremus adoratione latriæ: quia: ut sic est res creata diuinitati nō unita: & q̄ magis est ut sic est entitas respectiua. p̄pterea dicit Durandus q̄ ista p̄positio crux christi adorat latria. in sensu p̄prio est falsa: habet aūt sensum impropriū verū. & est iste. Christus ut rememoratus p̄ crucem vel ut præsens in cruce sicut imaginatum est præsens in sua imagine adorat eadem adoratiōe ac si esset præsens in se. & scd̄m hunc sensum cōcedo ego etiam istam p̄positionē. Crux adoratur adoratione latriæ. hoc est ergo qd̄ dicit Durandus q̄ adorat rememoratiue & eandem sententiam intendit Robertus olchot cū dicit: q̄ magis p̄rius modus est loquendi dicere: Adoramus ante crucem: q̄m dicere: Adoramus crucem. Eandem denic̄ sententiā intendunt Henricus & Ioannes de Guarra. Cum dicūt q̄ adorat p̄ accidens. & idem dicit Petrus de Aquila. Verū id qd̄ plus addunt Henricus & Io. de Guarra qui in hac materia completius loquunt est hoc. Dicūt em̄ isti q̄ imagini per accidens siue rememoratiue debet ille honor qui p̄ se debetur imaginato & rememorato. certum est

Imaginum adoratio secundū Thomam.

aũt q̃ nihil est cui per se debeat̃ latria nisi deus trinus & unus & Christus ꝓpter unitatẽ suppositi dei aũt imago esse nõ potest. Restat ut siqua est imago cui per accidens & rememoratiue debeat̃ latria sit imago christi. Verũ quia talis imago principaliter nobis representat humanitatẽ christi. Secundario aũt diuinitatẽ, videtur q̃ primario per accidens ei talis honor debeat̃ qualis debet̃ per se humanitati xp̃i. Humanitas aũt xp̃i ꝑ se sumpta solum adorat̃ yperdulia; ergo & tali imagini primario ꝑ accidens solum debebit̃ adoratio yperdulie. Secũdario aũt ꝑ accidens debebit̃ adoratio etiã latriæ; eo, ſ. mõ q̃ dictum est; quia & ipsa imago secundario nobis representat & rememorat̃ diuinitatem etiã ipsam xp̃i; & in hoc habent conuenire cũ Henrico Franciscus de Mayronis; & oẽs Scotistæ qui dicũt q̃ hũanitati xp̃i nõ debet̃ latria. Thomas aũt ꝙa videt̃ tenere oppositũ de adoratione humanitatis xp̃i; forte etiam in isto casu ab Henrico dissentiret, et vere opinio Thomæ, ut dicit Francis, in tertio, est aliqualiter periculosa; & in ista materia de adoratione nõ videt̃ mihi esse eius via bene tuta, eo em̃ usq; ꝓcessit; ut etiã in tertio sententiarũ diceret; q̃ cruci xp̃i in qua pependit etiã ut rei inanimatæ deberet̃ aliqua adoratio; & tamẽ scimus scd̃m oẽm theologiã; q̃ id quod nõ põt esse subiectũ susceptiuũ sanctitatis vel virtutis; nõ põt esse terminus alicuius adorationis, & ille Io. capreoli defensor Thomæ ipse etiam fatet̃ in dictum Thomæ nõ posse defendi, nec habet aliã viã saluandi Thomã nisi q̃ dicit q̃ ipsemet Thomas videt̃ deinde aliter sensisse ĩ summa. Ex his ergo patere põt q̃ sit catholica cõclusio mea & rationabilior sua opposita & cõmuni viæ theologorũ magis consona; cuius sensum breuiter recapitulando dico; q̃ hæc ꝓpositio crux christi adorat̃ potest habere duos sensus, unus est ꝓprius, ſ. q̃ crux christi siue ut res siue ut imago siue ut partiale siue ut totale obiectũ adorat̃ tanq̃ terminus adorationis, & iste est sensus quẽ intendit Thomas & quẽ ego nego. Alius ẽ sensus ĩproprius dictæ ꝓpositionis, & est: Crux christi adorat̃, i, christus in ea ut in suo rememoratiuo adorat̃ ac si esset præsens in se & istum sensum ego cõcedo & cũ ecclesia oro dicens, O crux aue spes unica, & Crucẽ tuã adoramus dñe. Ex dictis iam patere multa possunt. Prĩo patet qd ego intelligerẽ cũ dixi alias q̃ sequendo opinionẽ Henrici & Io. de Guarra imagini crucifixi debeat̃ yperdulia qd̃ erat ĩtelligendũ rõne eius qd̃ primario nobis rememorat̃, & est humanitas xp̃i; & truncate hoc dixi; quia ad auctores illos me referebã quos istis magistris utpote veteranis & lectos iam decies & plectos existimabã. Secundo patet; q̃ false ipsi dixerũt me negare omnẽ modũ adorationis latriæ; cũ expresse ego dicã in cõclusione me negare modũ Thomæ qd̃ etiã si nõ dixissem sed simpliciter sic staret ꝓpositio; nec crux nec ulla imago adorãda est latria, adhuc de virtute sermonis ista ꝓpositio nõ negaret omnẽ modũ adorationis latriæ, nã patet scd̃m bonã logicam q̃ negatio vel distributio termini multiplicis nõ negat; aut distribuit ipsum ꝑ omĩ supposito cuiuslibet significati, alias ista ꝓpositio omis canis est stella; esset simpliciter cõcedenda vel simpl̃r neganda. Sicut ergo nõ dicit copulatiue; q̃ oĩs canis cælestis & omis canis marinus & omis canis latrabilis sit stella; licet de omĩbus p̃dictis incõiunctim id dicat̃; ita in ista negatiua crux nõ adoratur adoratione latriæ, ubi ly adoratur est æquiuocum ad adorationẽ per modum termini; & ad adorationẽ ꝑ modum rememoratiui nõ negat̃ copulatiue oĩs modus adorationis incõiunctim tamẽ. Tertio patet; q̃ ista ꝓpositio etiam sic absolute & indistincte potuit poni, Crux nõ est adoranda adoratione latriæ; quia in sensu ꝓprio est vera aut saltem probabilior sua opposita. qui sensus magis est attendendus de rigore sermonis q̃ sensus ĩproprius ĩ quo est falsa, sicut em̃ terminus analogicus per se positus stat pro famosiori significato, ita oratio habens sensum ꝓprium & ĩproprium si sine specificatione dicit̃ magis est accipienda secundum sensum q̃ ĩproprium; & ideo eam ut dixi etiam indistincte potui posuisse sensum in quo eam intelligo declaraturus inter disputandum. Ex quo infero q̃ licet in propositione multiplici forte melius sit facere sicut ego feci in ista determinare, i, sensum in q̃ ponit̃ q̃ ipsam indistincte ponere; maior tamẽ est defectus in damnando

Humanitati xp̃i nõ debetur latria

Crucem nõ adorandã.

Recapitulatio sensus cõclusionis

Nota.

indistincte; & simpl̃r ꝓpositionẽ verã in sensu ꝓprio ꝓpter falsitatẽ sensus ĩproprij q̃ ponendo indistincte illam ꝓpositionẽ, ꝓpter veritatẽ sui sensus ꝓprij; qd̃ nõ solum voluí hic annotasse ꝓista cõclusione tantũ in qua ego determinate nego modũ Thomæ q̃ ꝓpter multas alias q̃ licet habeant sensum catholicũ; quẽ semp ꝓmisi me declaraturũ; ut mõ etiam declaro. Damnatæ tamẽ fuerũt simpliciter & indistincte. Verũ q̃ qualitercũq; sit de mea cõclusione damnationẽ suã ab errore excusare nõ possunt: Sic euidenter declaro hæc formaliter fuit sua determinatio; quia ipse negat omnẽ modum adorationis latriæ ad crucem, secundũ viam catholicorũ doctorũ & orationẽ quã facit uniuersalis ecclesia ad crucem, ideo dicimus præfatam conclusionẽ esse scandalosam piarũ aurium offensiuã. & cõtra consuetudinẽ uniuersalis ecclesiæ hæc præcise fuit illorũ sententia. Primo dicant mihi ubi videt̃ eis q̃ ego negem omnẽ modũ adorationis latriæ ad crucem secundũ viam catholicorũ doctorũ; nõ utiq; habẽt hoc ex cõclusione in qua expresse & specificate dico me negare modũ Thomæ nisi forte qd̃ credere non possum; ꝓpterea q̃ nullũ aliũ doctorẽ viderint existimarent modũ Thomæ esse oẽm modũ. Ex respõsione item mea hoc habere nõ poterãt me negare omnẽ modũ adorationis latriæ; scd̃m viam catholicorũ doctorũ. Cũ expresse dicã in respõsione me eũ modũ cõcedere; quẽ cõcedit Ioannes de Guarra qui fuit p̃ceptor Scoti; & solennis doctor Henricus de Gandauo; nisi forte & Henricũ & Ioannẽ velint dicere nõ esse catholicos qd̃ necessario sequit̃ ex dictis suis, nã cũ ego eis dixerim me sequi Henricũ & Ioannẽ; & ipsi deinde dicãt me nõ sequi catholicos doctores quis ex hoc nõ inferat nõ esse illos quos dixi me sequi doctores catholicos. Quis aũt hoc ferat; quis equo aĩo patiat̃. Henricũ & Ioannẽ tam p̃claros tã excellentes doctores ecclesiæ luminaria fidei, ꝓpugnacula; pro nõ catholicis & consequẽter hæreticis & infidelibus reprobari, nõ possum; nõ stomachari aliquãdo; sed tamẽ me reprimã. Attendamus aũt ad secundũ errorẽ. Dicũt q̃ cõclusio est scandalosa & piarũ auriũ offensiua; & cõtra consuetudinẽ uniuersalis ecclesiæ; o damnatissimũ iudiciũ videant; ut laqueos effugere nõ possunt. Aut em̃ cõclusio mea nõ negat nisi modum Thomæ modo supra exposito, & tunc patet conclusionem meã nõ esse cõtra consuetudinẽ ecclesiæ; ut diffusissime fuit declaratũ. Aut ut ipsi volunt negat omnẽ modũ adorationis; & negat adorandas esse imagines forma ecclesiæ consueta; & tũc cõclusio nõ est scandalosa; vel piarũ auriũ offensiua; sed simpl̃r hæretica. Cum em̃ iuxta Damascenũ honor secundũ ritũ ecclesiæ imagini exhibitus pueniat ad ꝓthipon qui modũ ecclesiæ in adorãdis imaginibus nõ obseruat ipsum imaginatũ & repsentatũ qd̃ est deus latria nõ adorat; quare qui cõclusionẽ hoc negantẽ iudicat scandalosam & nõ simpl̃r hæreticam ipse est simpl̃r dicendus hæreticus.

Imaginum adoratio ad ꝓthypon puenit.

¶ Quæstio quarta an suppositari a deo possit natura irrationalis.

Q Varta cõclusio damnata ꝑ istos est hęc. Non assentior cõmuni sententiæ theologorũ dicentiũ posse deũ quamlibet naturã suppositare sed deficiente rationabili tantũ hoc concedo. ¶ Per hanc cõclusionẽ ego nõ intendo negare deũ posse quamlibet naturã suppositare. Sed solum intendo negare assensum particularẽ & explicitũ huius affertionis, Deus põt quamlibet naturã suppositare; & inter has duas intentiões magna est differentia; quia etiã si hoc esset de possibilibus secundũ potentiã absolutã dei ꝓposito tñ de virtute sermonis solum negans assensum positiuũ explicitũ in particulari illius dicti nõ derogat oĩpotentiæ dei de virtute sermonis nec de virtute sermonis hæresim aliq̃ sapit. & ratio est quia nõ oĩs fidelis tenet̃ assentiri explicite; & in particulari oĩbus possibilibus scd̃m omĩpotentiã dei absolutã; aut ista explicite & in particulari ꝓfiteri, sed quædã talia sufficit credere in generali & implicite; & nulla pertinaciter diſcredere. Ideo ego non sine mysterio nõ posui conclusionẽ in istis terminis; deus nõ põt quamlibet naturã suppositare. sed in istis nõ assentior sentẽtiæ dicẽti q̃ deus põt q̃libet naturã suppositare. Ex qua cõclusiõe de virtute sermonis nõ põt inferri q̃ deus hoc nõ põt, nec põt dici hæc a

Fideles sufficit in genere credere

me asseri in cõclusione. nõ em in pria pte q̃ est negatiua: nec in scda ex qua solũ sequit̃ q̃ tantũ habeat̃ actus cõcessiuus de natura rõnabili distincte. s. & in particulari: Nego igit̃ assensum particularẽ & explicitũ huius assertiõis in me. Deus põt quãlibet naturã suppositare. & negare possum rõnabiliter. tũ quia oppositũ etiam si sit verũ: quia tñ nobis ignotũ esse põt in pticulari: & explicite: videt̃ q̃ nõ obligor explicite credere. tũ maxime quia nõ est facile falsificare aut cõuincere assertionẽ illam. deus nõ põt. &c. oĩpotentiæ dei derogantẽ qđ maxie confirmat̃ auctoritate solennis doctoris Henrici de gãdauo: qui post̃ꝫ oppositæ fuit opinionis. q̃. s. quælibet natura possit assumi. ad istam deinde declinauit: q̃ solũ rõnabilis põt assumi: sic em scribit Henricus: quia de naturæ assumendæ possibilitate nõ est dubitatio an deus possit sibi assumere quãcunq̃ naturã assumptibilẽ: ideo tota difficultas huius quæstiõis vertit̃ circa possibilitatẽ naturę assumendæ. & sunt circa hoc duæ positiões solennes. Dicit em positio cõmunior & solennior. Cui quãdoq̃ alic̃tulũ assentire cõsueui: q̃ quælibet natura subsistens ĩ creaturis põt assumi. & isti tenẽt q̃ aliqua natura sit eleuabilis. cui correspõdens: potentia nõ sit eleuabilis qđ mihi nõ videt̃ posse rõnabiliter poni. Ad cuius intellectũ est aduertendũ q̃ deus dupliciter habet esse in creaturis. Vno mõ naturaliter & mõ cõgruenti naturæ: Alio mõ voluntariæ & mõ suppgredienti limites naturæ. Primo mõ habet esse p illapsum in oĩa natura & creatura. 2cdo mõ habet esse solũmodo in natura assumpta p circũincessionẽ. & licet p illapsum deus sit intimus oĩ creaturæ: & intimior q̃ ipsa sibi aut forma materiæ p circũincessionẽ: tñ sit intimissimus oĩ naturæ assumptæ: & ĩtimior q̃ insit alicui naturæ p solũ illapsũ. Per intimationẽ em circũincessiõis naturæ assumptæ assumẽs uniter: ineffabiliter & incõprehensibiliter naturæ assumptæ: qđ necesse est naturã assumptã amittere ꝓpriũ esse subsistentiæ. si qđ ante assumptionẽ in ea fuit. vel si nunc̃ ipsum habuit subsistere esse subsistentiæ naturæ: ad quã assumit̃ ut sit idem suppositũ subsistens in duplici natura. Vtrac̃ em illarũ naturarũ in unione earũ retinet suũ ꝓprium esse essentiæ: p illapsum aũt deus intimat̃ omni creaturæ naturaliter: & mõ cõgruenti naturæ ad duo. s. ad actum naturæ primũ: qđ est esse stabiliendũ ut persistat: et ad actum naturæ scdm qđ est operari ꝓducendũ ut existat. Sine illo em illapsu nõ potest creatura in esse persistere: nec̃ ꝓpriam operationẽ elicere. Quia per illapsum deus creaturã in esse conseruat & cooperando oẽm suã actionẽ siue operationẽ illi ministrat dicente Gregorio li. xvi. moraliũ. Sup id Iob. xxiij. Ipse solus est nũquid nõ sunt angeli. & hoĩes cælum & terra utic̃ꝫ. Sed aliud est esse. s. absolute & aliud principaliter esse. Sunt em hæc sed principaliter nõ sunt: quia in semetipsis nõ subsistunt: ex quo creata sunt. cuncta quippe ex nihilo facta sunt: eorũc̃ essentia rursum ad nihilũ tenderet: nisi eam auctor regiminis manu teneret. Ecce primũ dictorũ. & sequit̃ de secũdo & simul per se nec subsistere valerent nec moueri. in tantũ subsistunt inquantũ ut esse debeãt aceperũt: in tantũ mouent̃ inquantũ occulto instinctu disponunt̃. arescit terra. cõcutit̃ mare: ignescit aer: obtenebrescit cælũ: inardescũt hoĩes: mouent̃ angelicæ virtutes: nũ hæc suis instinctionibus & nõ magis diuinis ĩpulsionibus agitant̃: Per circũincessionẽ vero deus intimat̃ solinaturæ quã voluntariæ assumit: sed mõ supnaturali. & hoc similiter ad duo. s. ad sublimandũ naturã ad actũ primũ qui est esse subsistentiæ diuini suppositi. & potentiã ad actũ. s. qui est operari actũ beneficũ intelligendi & volendi. Sine dicta em circũincessionem nõ posset natura in esse diuinæ subsistentiæ sublimari: nec̃ differentiã operationũ percipere uidendo. s. & amando diuinã essentiam mõ cõgruenti creaturæ. Sed per circũincessionem deus naturã assumptam ad diuinũ esse subsistentiæ subleuat & ad operationẽ diuinã promouet. dicente Damasceno libro. xiij. ca. xvi. Caro dñi deificata dicit̃ esse. & ideo cõmuni diuiduali non scdm transmutationẽ naturæ. sed scdm dispensationẽ unionis: scdm quã indiuisibiliter deo verbo unita est caro. p eam q̃ inuicẽ naturarũ circũincessionẽ & ita diuina caro diuinis actionibus ditata est: ꝓpter sincerissimã ad verbũ unionem. sumit ibi carnẽ ꝓ tota humana natura. Ex his

Suppositatoris opiniones.

De ineest creaturis dupliciter.

Esse absolute & principaliter.

Intimari p circũincessionem.

arguo sic. sicut se habet deus in oĩ creatura p illapsam naturalẽ ad duas actiões p̃dictas supgredientes limites naturæ: ut iam patet ex dictis Damasceni: nec põt negari simile q̃ ad aliqd: quia sicut illapsus inquantũ natus est opari in eo cui deus illabit̃ dicta duo. sic circũincessio nata est quantũ ex se semp operari illa duo. Sed nulla creatura naturæ est susceptibilis. nec̃ põt esse susceptibilis illapsus dei ad suscipiendũ in se mõ cõgruenti naturæ primã dei operationẽ prædictã: quinetiã sit susceptibilis in se opationis secũdæ. qa nulla creatura põt esse p substantiã cui nõ possit cõuenire aliqua opatio p potentiã. Quia scdm Phũm in fine. iiij. methauroꝝ. oĩa ope determinant̃: & sunt ꝓpter suas opationes. & tãdiu sunt q̃diu possunt agere suas ꝓprias opatiões. & cũ desinũt posse opari suas ꝓprias opatiões: tũc simul desinũt esse. ut em dicit Damas. ibidẽ ca. xvij. Philosph⁹ Damascen⁹

Intellectus insipiẽs & priuatus cognitiõe nõ utic̃ erit unc̃. Si em inopabilis & ĩmobilis est inexistibilis oĩno est. p hoc aperte insinuãs: q̃ si nõ posset eleuari ꝓpter intellectũ nõ esset assumptibilis ipsa substantia intellectus. nec ipse hõ: quia nec esset hõ scdm q̃ pmittit ibidẽ. Qm aut rõnale intellectuale alias hõ qualiter ergo hõ actus est deus si carnẽ inanimatã vel animã anoĩn. i. sine ĩtellectu assumpsisset. Non hoc em hõ. ergo silr nulla creaturæ natura ẽ susceptibilis. aut possit esse susceptibilis circũincessionis dei ad suscipiendũ in se supẽ limites naturæ primã dei opationẽ prædictã: quinetiã sit susceptibilis in se opationis secũdæ. secũdæ aũt nõ est susceptibilis nisi p potentias ĩtellectus & voluntatis ergo &c. Iccirco licet argumẽtatio Augu. tacta in pria rõne nõ tenet de forma. tñ nõ fallit i aliqua materia qui sequat̃. si natura ista (puta hois) est eleuabilis scdm essentiã quin sit necessario simul eleuabilis scdm potentiã. & si nõ scdm potentiã. nec scdm essentiã. quẽadmodũ sequit̃. si aĩa sortis est ĩmortalis. & cuiusc̃ hois ania est immortalis. & si nõ cuiuslibet. nec sortis. quia eadẽ ratio ĩmortalitatis vel mortalitatis est in oĩbus. Et ideo talis argumẽtatio rõne materiæ talis bene tenet ac si teneret scdm formã argumenti q̃ reuera tenet virtute formæ habendo. s. aspectũ ad cõmunẽ rationẽ q̃ cõuenit alicui naturæ. puta ĩmortalitas animæ. Illa em eadẽ est in oĩ ania. Videamus ergo de possibilitate & ĩpossibilitate huius assumptiõis. Et ex pte quidem ut diximus nõ est dubitatio. Sed quia nobis ĩcognita est ex pte susceptibilis: Iccirco nobis est difficilis intellectus veritatis ĩ dicta quæstione. Propterea hic est alia positio a p̃dicta licet minus solennis: quia tñ magis applicabilis est anĩo. licet nõ videat ita vera ꝓpter inconsuetudinẽ. tñ forte verior est q̃. s. nulla natura susceptibilis a deo sit dicto mõ p circũincessionẽ: nisi natura intellectualis magis mihi placet. Tenendo igit̃ hanc opinionẽ ad p̃sens Dico ad primũ in oppositũ incorporeã aniæ rõnalis vel angeli & in hoĩe naturã corporis inquantũ ordinat ad animã: ut pfectibile ad pfectionẽ. & in q̃ aĩa suã opationẽ intellectualem efficacius operat̃ amota ab ipso oi dispositiõe accidentali ipediente quã cũ est separata ut totũ cõpositũ ex corpe & aĩa cũ sua ĩtellectiua sit ipm susceptibile: & corpus mediante substantia aĩæ & in ordine ad illã substantiã aniæ. ut ipsa ẽ potentia intellectiua. ita q̃ nullo mõ susceptibile sit id in q̃ nõ est potẽtia ĩtellectiua. & hoc sub potẽtia intellectiua cõprehendendo totũ id in q̃ principaliter consistit ratio imagis existens in substantia aniæ: ut nihil sit susceptibile nisi rõne imaginis dei q̃ est in illo: ut p circũincessionẽ: vel scdm substantiã & scdm potentiã simul: ut in solo Christo: vel secundũ potentiã solũ ut in oĩbus his ipsa imago dei quasi reimprimit̃ suo ꝓthotypo quasi denarius figuræ a qua sibi imago sua ĩpressa est. Hinc dicit Damascenus ĩ ca. p̃dicto: q̃ scdm imaginem est in re volente volens deus verbũ factum est homo imago dei est scdm intellectum. Quid aũt q̃ scdm imaginem nisi intellectus qđ melius igit̃ derelinquẽs: qđ deterius est assumpsit. quasi diceret nequac̃ hoc possibile fieri est nisi rõne ordinis quẽ habet ad intellectũ: et loquit̃ cõtra illos qui posuerũt corpus humanũ assumptũ in christo absq̃ ania rõnali. & cõprehendit sub intellectu etiã substantiã aniæ: cuius vim & potestatẽ etiã in assumptione ostendens subdit. Intellectus em est in medio dei & carnis. huius autẽ inhabitator dei imago. Intellectus igitur intellectui miscetur: Damascen⁹

& mediat intellectus puritati & carnis grossitudini. Intelligo aũt ꝑmixtionẽ dictã unionem ꝑ circũincessionẽ intellectus diuini cũ humano qui secundũ tres potẽtias q̃ sunt memoria: intelligentia & voluntas existente sibi unita esse animæ unit ꝑ circũincessionẽ quandã trinitati ꝑsonaꝝ in unitate diuinæ naturæ: ut sic ꝑ se & ꝓxima causa siue ratio ꝓpter quã aliquid sit assumptibile a deo sit ratio imaginis dei q̃ nõ est nisi ī substantia intellectuali: ut ꝓpter ipsam sola substantia intellectualis sit susceptibilis. et secundũ hoc in gloriosa assumptiõe ꝑ circũincessionẽ qua natura diuina subintrat naturã assumptã. Imago q̃ est natura intellectuali assumpta unit intime ipsi qđ est in natura diuina: quẽadmodũ si ceræ in qua est ī pressa figura sigilli: ipsum sigillum reapplicet secundũ eundẽ modũ q̃ ipsum ī pressit subintrando oẽs angulos eius quali mõ nõ posset applicari illi in q̃ nõ fuisset figura sua prius ī pressa: sed solũmodo effigies aliq̃ quale est vestigiũ dei in omni creatura nõ intellectuali: ut secundũ hoc nulla natura nõ intellectualis nisi mediante intellectuali secundũ dictũ modũ possit assumi. Ad secundũ q̃ ad deum possit fieri assumptio quia in ipso est ratio esse: & subsistentiæ: q̃ est in natura assumpta

Assumptio non fit inter duas creaturas.

Dico q̃ verꝝ est q̃. i. cõ causa. Nisi em illud esset nihil posset ad deum assumi: sicut nec una creatura põt assumi ad alterã. Sed hæc nõ est tota causa, licet em sit causa ex pte assumentis. quia ꝓpter id ad ipm possit fieri assumptio: nõ tamẽ ex pte assumptibilis in q̃ tota causa assumptibilitatis est q̃ ẽ imago: & ꝑ hoc solũ circũincessibilis a deo & eleuabilis ad dictã unionẽ in diuina essentia in unitate ꝑsonæ secundũ dictum modũ. Vnde nec aliqua causa finalis ꝓpter quã facienda esset a deo alterius naturæ assumptio posset esse in assumendo aliã naturã c̃ intellectualem: quia nõ est naturæ assumptio finaliter nisi ad illius aliquã ꝓmotionẽ & pfectionẽ in sua eleuatiõe qualem nõ põt habere nisi natura intellectualis. Hæc Henricus quasi ad verbũ. Non recte ergo determinatũ fuit meã conclusionẽ de virtute sermonis sapere hæresim: q̃ solũ negat positiuũ assensum cõtradicenti Henrico. Cuius opiniõis damnationẽ nec ego unc̃ legi, nec credo ipsi unc̃ legerũt. Hoc scio q̃ nec Scotus nec Gotfredus: nec Io. de Guarra: nec Durãdus: nec Thomas anglicus nec Robertus de collotorto: nec Bernardus de gãnaco: quos oẽs vidi recitantes opinionẽ Henrici ipsam unc̃ hæreticã vel hæresim sapere iudicauerunt. Qđ neipsi etiã irrationabiliter fecisse videant volo breuiter ponere modũ secundum quẽ videt Henricus tutari positionẽ suã. Sunt aũt duæ ꝑcipuæ rõnes cõtra Henricum. Prima ratio ī hoc stat q̃ in deo est oĩs ratio substantiandi: quia plenitudo est oĩs esse: ergo videt q̃ quãlibet naturã possit substantificari & supposĩtare. Secũda ratio est: quia

Supposĩtare deus potest omnẽ creaturam

deus in triduo supposĩtauit corpus qđ erat in sepulchro: qđ tamẽ nõ erat rõnabile. & sicut supposĩtauit ꝓ triduo poterat supposĩtare & ꝓ quãtocunq; voluisset tpe. hæc sũt duo ꝑcipua fundamẽta opiniõis oppositæ. & istamet ut visum est in recitatiõe opinionis eius adducit Henricus cõtra se. Ad primã rationẽ (ut vidimus) respõdet: q̃ verꝝ est q̃ plenitudo totius esse est in deo: & oĩs ratio substantiandi & supposĩtandi plenissime in eo reperiat. Sed hæc nõ est totalis causa assumptibilitatis alicuius naturæ, sed est cõ

Corpus xp̃i supposĩtatũ triduo.

causa. Nisi em id esset assumens nõ posset assumere. Sed ultra hoc aliq̃d requirit in assumendo ꝑ qđ sit assumptibile: & hoc est ratio imaginis & finaliter aptitudo supnaturalis eleuatiõis ad beatificã operationẽ: q̃ cũ in sola natura intellectuali reperiat. Cõueniens videt q̃ ipsa sola sit assumptibilis. cũ videat rõnabile q̃ natura q̃ non põt eleuari ad actũ secundũ: nõ possit etiã eleuari ad primũ. Ex qua respõsione videt velle Henricus saluare q̃ nihil deroget diuinæ oĩpotentiæ quãdoquidẽ totũ id qđ illi ī deo ponũt esse: tantũ cõcludunt ipsum posse sic supposĩtare: totum id etiã tribuit Henricus deo. nec negat quin rõne eius qđ requirit ex pte assumentis nõ possit assumere quamlibet naturã plenissime nõ sit in deo. Sed hoc dicit esse quia natura ipsa irrationalis nõ est assumptibilis: nõ ꝓpter defectũ diuinæ oĩpotentiæ. sed potius ꝓpter diuinæ naturæ excellentiã: & irrationalis naturæ deformẽ deficientiã. Ad secundã rationẽ videt multiplici ter posse dici. Primo est responsio Henrici: qui dicit q̃ naturã istius corpis assumpsit in

quantũ ad animã ordinabat intellectualem. rõne cuius ordinatiõis etiã ipsum corpus põt dici intellectuale ministraliter. s. & dispositiue. Et ut cõpletius respõdeat est dicendũ q̃ cũ dicit nõ posse a deo assumi: nisi naturã intellectualẽ: itelligit q̃ nihil ꝑter illam sic possit assumi q̃ sit prio assumptũ & totũ ac adæquatũ assumptibile. Corpus autẽ in triduo nõ sic fuit assumptũ ut patet, sed solũ ut pars naturæ rõnalis q̃ erat totale & prio assumptũ. Prætereа etiã forte diceret aliquis q̃ non ꝓprie dicebat supposĩtari in triduo id corpus: quia nõ est natura supposĩtabilis supposito ꝓprio. Vnde & cõsequenter dici posset nõ improbabiliter q̃ terminare dependentiã naturæ istius corpis nõ est eã supposĩtare, alias totũ terminãs dependentiã vel innitentiã partis supposĩtaret eam qđ nõ dicit: & ita licet verbũ in triduo terminaret dependentiã istam corporis quã terminaret tota humanitas, virtute cuius corpus in triduo cõmunicabat xp̃o id idioma suũ iacere in sepulchro. nõ tamẽ ꝓprie supposĩtabat corpus sicut supposĩtaret naturã humanam. Cuius signũ euidentissimũ est: q̃ natura istius corporis non cõmunicauit xp̃o id idioma corpus in triduo: sicut natura humana cõmunicauerat sibi: & adhuc cõmunicat cõcretiue id idioma homo. Et sic patet respõsio ad ꝑdicta obiecta cõtra opinionem Henrici qui de alijs naturis irrationabilibus videt quasi hoc dicere: q̃ verbũ nõ posset eas assumere ꝑ circũincessionẽ. aut supposĩtare supposĩtatione ꝑsertim habente causã finalem. Inquit em sicipse, nec aliquis finis possit esse assumptiõis alterius naturæ c̃ intellectualis: quia assumptio nõ est nisi ꝓpter ꝓmotionẽ naturæ assumptæ: qualem nõ potest habere nisi natura intellectualis. Vnde Augustinus sup Ioannẽ. Verbũ voluit nasci ex hoĩe: ut tu securus nascereris ex deo. Vnde videt q̃ de alia natura q̃ nõ nascit ex deo ꝑ gratiam de ea frustra nasceret deus. Ex his patere põt q̃ nõ irrationabiliter possum ego nõ habere actum explicitũ cõtradicendi huic opinioni in particulari. Et quia isti magistri in hoc etiam ꝑcipue instabant: q̃ tales cõclusiones saltem nõ disputarent ꝓpter scandalum, hoc volo dicere de ista conclusione q̃ etiam si sua opposita sit verior & magis scd̃m cõmunẽ viam: tamen si publice disputetur scandalosa magis erit apud vulgares & piaꝝ aurium offensiua. Quis em rudis & simplex non offendat si audiet aliquẽ dicentem possibile esse q̃ istæ ꝓpositiones sint veræ. Deus est asinus: deus est lignũ. Quid si etiam illas quas multi sequentes prædictam opinionẽ concedunt: Deus potest esse damnatus ad infernũ: Deus posset torqueri a diabolo in inferno: Diabolus potest esse deus. q̃ licet apud multos doctos loquẽdo de potentia absoluta nullius sint scandali, tamẽ vulgares & simplices: certe multo magis offenderent c̃ si audiant q̃ asinus nõ põt uniri naturæ diuinæ in unitate supposĩti: ut dicit modo declarato in cõclusione mea c̃ isti patres dixerũt ex vi sermonis derogare diuinæ oĩpotentiæ: & per hoc sapere hæresim. nescio cui logicæ ĩmo cui theologiæ innitentes. Nam dicant quæso an ille qui dicit se nõ assentiri alicui ꝓpositioni dicat de rigore sermonis oppositũ istius cõclusionis cui nõ assentit. Dicantq̃: utrũ valeat consequẽtia: nõ assentior aut nõ habeo assensum huius cõclusionis: Papa sedet, ergo credo istam: Papa nõ sedet, nõne antecedens esset verꝝ in dormiente: & qui nullum oĩno nõ haberet actum in quo consequẽs posset esse falsum. Præterea si præsens cõclusio derogaret diuinæ omnipotentiæ scd̃m verã theologiam: nõ solum saperet hæresim sed hæretica esset iudicanda. Immo etiam catholicus dormiens aut paruulus nõ habens rationis vsum: & qui nõ haberet assensum illius ꝓpositionis: Deus põt quamlibet naturã creatam supposĩtare esset hæreticus, aut saltem erraret in fide qđ nemo diceret. Ex quibus patet nõ esse rectam damnationẽ ipsoꝝ. Fuit em hæc formaliter determinatio sua considerata respõsione ipsius ꝓponentis & opinione: ac motiuis & rationibus Henrici: cuius opinioni inititur ponẽs conclusionẽ. Visum est nobis præfatam conclusionẽ ex vi sermonis derogare diuinæ oĩpotentiæ: & ꝑ hoc sapere hæresim. Primo em decepti sunt q̃ cũ dicerem ego me sequi in hoc Henricũ: nõ intellexerũt q̃ ꝑ ꝓnomen hoc denotabam ipsam conclusionem de qua quærebãt ut exponeret. In hoc ergo. i. in ipsa cõclusione. i. in nõ assentien

Augusti.

Nota.

do huic, deus põt quamlibet naturã; &c. dixi me sequi Henricũ: & nõ denotatũ p hoc opinionẽ quæ dicit; deus nõ potest quãlibet naturã suppositare. Sed ipsi forte credide-
rũt inter unũ dictum & aliud nõ esse differentiã, cum tamẽ si docti sunt theologi scire
debeant quid interſit inter aliquod possibile de potentia dei explicite nõ credere: et ipm
Henricꝰ doctor solẽnis explicite discredere. Sed'o debẽt meminisse qd' ex eorꝝ dictis sequit' ꝙ Henricus ille qui
ꝙ excellentiã doctrinæ solennis doctor vocat': mortuus sit hæreticus: qui ut supꝝ visum
est in senectute sua ad istam opinionẽ declinauit & in ipsa ꝑmansit: ꝙ non quælibet na
tura a deo sit suppositabilis. Tertio sicut & in damnatione ꝓcedentis cõclusionis: ita &
in ista qualiterc̃ꝫ sit de cõclusione ipsi omnino errant: quia si verꝝ est ut ipsi dicunt ꝙ
conclusio sit cõtra omnipotentiam dei: tunc cõclusio est simpliciter hæretica: & nõ hære
sim sapiens ut ipsi dicunt. Quarto & ultimo errarũt: quia si etiam opinio Henrici esset
hæretica omnino cõclusio de virtute sermonis nõ esset hæretica: quia de virtute sermo
nis non infert illam opinionem ut diffusissime est declaratum, & tamen ipsi specificate
damnarunt ipsam de virtute sermonis.

¶ Quæstio quinta de magia naturali: & Cabala hebræorꝝ.

Q Varta conclusio p istos damnata fuit hæc. Nulla est scientia quæ nos ma
gis certificet de diuinitate Christi c̃ꝫ magia & cabala. Hanc cõclusionem
ego declarando dixi: ꝙ inter scientias quæ ita sunt scientiæ ꝙ necꝝ ex mo
do ꝓcedendi: necꝝ ex suis principijs: necꝝ ex suis cõclusionibus innituñ
reuelatis: nulla est quæ nos magis certificet eo modo quo de hoc certifica
re possunt scientię humanitus inuentæ c̃ꝫ magia illa de qua ibi ponunt cõclusiões quę
Cabalę pars scientia est est pars scientiæ naturalis: & pars illa cabalæ quæ est scientia & nõ est theologia reuela
ta. Dixerũt isti magistri ꝙ declaratio mea nõ erat ad ꝓpositum verborꝝ præfatæ conclu
sionis. & ꝙ præfata conclusio de virtute sermonis erat falsa erronea & hæretica: in qua
Primo sua damnatione quot sint damnanda quæso sigillatim videamus. Primo dicant mihi
quomodo esse põt magis declaratio mea ad ꝓpositũ verborꝝ conclusionis meæ. Quid
em̃ est in illa declaratiõe aliud c̃ꝫ explicite declarare vim singulorꝝ terminorꝝ in cõclusi
one positorꝝ. Ibi em̃ primo exponit quid intelligam ꝙ scientiam cũ dico nulla scientia:
& quid ꝙ certificare: quid per magiam: quid ꝙ cabalam: nec video ego quid ulterius re
Secundo ster declarandum. Sed'o volo ostendere ꝙ de virtute sermonis nõ solum est falsa & hæ
retica, sed immo sua oppositа est falsa: & secundũ ipsos totaliter hæretica. Dicta em̃ cõ
clusio est una negatiua quæ exponit' dissunctiue ꝙ tres cathegoricas sic: Nulla scientia
non reuelata. &c̃. Alia a magia & cabala certificat de diuinitate Christi: vel magia & ca
bala nõ certificant. &c̃. vel magia & cabala magis nos certificant de deitate Christi c̃ꝫ a
lia scientia nõ reuelata. Ista aũt dissunctiua est vera & catholica: quia saltem habet unã
ꝑtem verã. Et ita patet iam ꝙ de virtute sermonis nõ est falsa, sed ꝙ sua oppositа secũ
dum eos sit hæretica patet. Nam oppositа huius: nulla scientia nõ reuelata. &c̃. magis
certificat. &c̃. est ista Aliqua scientia nõ reuelata magis certificat de deitate christi c̃ꝫ ma
gia & cabala: ad quã sequit' de virtute sermonis: ꝙ magia & cabala certificant de diuini
tate Christi qd' ab eis reputat' pro hæretico. & ita patet ꝙ dum volunt damnare de vir
tute sermonis istam negatiuã: nulla scientia magis certificat de diuinitate Christi c̃ꝫ ma
gia & cabala: cogunt' per suũ iudicium ipsimet habere ꝓ catholica istam affirmatiuam
Magia & cabala certificat nos de diuinitate christi. Quã aũt in se sit ipsa conclusio vera
Diuinitatẽ xp̃i quõ scire possum ꝓfecto euidentissime põt declarari: licet em̃ nulla sit scientia humanitus inuenta q̃ nos
certificare possit de diuinitate Christi: quia certificationẽ de diuinitate eius ut in ꝓceden
ti diximus cõclusione nõ habemus nisi ex modo faciendi miracula quæ fecit: quæ mi
racula & esse facta ab eo & esse taliter facta nõ nisi ex testimonio scripturæ scimus. Ta
mẽ si qd ad hoc nos possunt adiuuare scientiæ humanæ: sicut & adiuuant in cognitiõe
multarꝝ veritatũ supnaturalium: nulla est q̃ magis nos possit adiuuare c̃ꝫ magia & ca-

bala quas diximus. Ad hoc em̃ ut miracula xp̃i nobis suã testeꝫ diuinitatẽ: oportet co-
gnoscere primo: ꝙ nõ potuerũt fieri i virtute naturali sed solũ in virtute dei. Sed'o opor Miracla xp̃i
tet scire ꝙ illam virtutẽ a se habuerit christus & nõ aliũde. In prio nulla scientia humana
nos põt adiuuare magis c̃ꝫ illa qua cognoscunt' virtutes & actiuitates agentiũ natura-
liũ & earꝝ applicatiões ꝓportionesc̃ꝫ adinuicẽ; & ad sua passa naturalia, & qd possunt
virtute ꝓpria & quid nõ, hoc aũt inter scientias humanas magis cognoscit ista scientia
quã ego voco magiã naturalem: de qua positæ sunt conclusiones: & illa pars cabalæ q̃
est de virtutibus corporꝝ cælestiũ ꝑ quas quia cognoscit' nõ posse ꝑ virtutes naturales
illa opera fieri q̃ fecit christus. Ideo ergo inter magicas cõclusiones istam ꝓpositionẽ po
sui. Miracula xp̃i nõ potuerũt fieri ꝑ magiã utpote illam cõclusionẽ, s. cuius veritas ex
ista scientia possit haberi. & ita patet iudiciũ istorꝝ magistrorꝝ nõ bene fuisse magistrale
& p̃sertim cũ ipsi de virtute sermonis damnent eam: q̃ est talis ꝙ etiã si sensus eius quẽ
diximus nõ esset catholicus adhuc ipsa nõ esset in se damnanda, quia de virtute sermo
nis nõ infert illum sensum: cũ sit ꝓpositio negatiua exponenda disiunctiue ꝑ tres cathe
goricas: ut dictũ est supꝝ. Et ad pleniorẽ huius cõclusionis declarationẽ: prio est sciendũ Nota.
ꝙ sicut supꝝ dixi ꝑ hanc cõclusionẽ nõ intendo cõparare magiã & cabalam ad scientias
reuelatas, quia nõ accipio in cõclusiõe scientiã generaliter: sed ꝑ scientia q̃ necꝝ ex mõ
ꝓcedendi: necꝝ ex suis principijs: necꝝ ex cõclusionibus innitit' reuelationi, necꝝ etiã in
ꝑsenti cõclusione loquor de certitudine scientiæ habitæ ex reuelatione mõ ꝑdicto: sed
de certitudine scientiæ inuentæ vel acquisitæ ꝑ demonstrationẽ, nõ a priori sed a poste
riori ꝑ effectus, s. quare intendo dicere: ꝙ si aliqua scientia humanitus adinuenta & nõ
reuelata certificet de diuinitate xp̃i ꝑ miracula eius: hoc maxie facit scientia qua cogno
scunt' virtutes & actiuitates agentiũ naturaliũ: & eorꝝ applicationes adinuicẽ & ad sua
passa naturalia, & ꝑ quas cognoscit' quid possunt agẽtia naturalia virtute ꝓpria: & qd
nõ. Nam hoc cognito videntes deinde opa xp̃i excedere gradũ & terminũ illorꝝ q̃ pos
sunt fieri ꝑ agentia naturalia, concludimus necessario ꝙ fuerũt facta virtute diuina: qd'
scire nõ possemus illo nõ cognito. Nam ignoratis terminis potẽtiæ & virtutis rerꝝ na
turaliũ stat nos dubitare illa eadem opa q̃ fecit christus posse fieri ꝑ media naturalia. Cũ
ergo talia maxie cognoscat illa pars cabalæ q̃ est de virtutibus corporꝝ cælestiũ; & illa
pars scientiæ naturalis quã ego nũc voco magiã naturalem, & plures etiã catholici do-
ctores sic noũauerũt: qualitercũc̃ꝫ alij ipsam noũarevelint. Ideo nõ hæretice nõ supstiti
ose sed scientifice: sed verissime: sed catholice dixi ꝑ talem magiã & cabalam adiuuari
nos in cognoscenda diuinitate xp̃i. De ista aũt magia naturali facit mentionẽ etiã sim
mus theologus Guiliel. epũs parisiensis coætaneus Roberti linconiensis: qui dicit ꝙ ma
gi ꝓhibiti dicunt' magi quasi mali quia mala faciunt. Magi aũt naturales dicunt' magi
quasi magni: quia magna faciũt: et quia isti tollerare nõ poterãt hoc nomẽ magiæ: et to
ta urbe exclamabãt me approbare necromantiã quã tota ecclesia damnabat. Dico ite-
rũ & iterꝝ dico: ꝙ hoc nomẽ magia est nomẽ æquiuocũ ad id qd' dicit' necromantia q̃ Magia du-
sit ꝑ pacta & fœdera cũ dæmonibus: & ad partẽ practicã scientiæ naturalis: q̃ nihil ali- plex.
ud docet c̃ꝫ facere opa mirabilia mediantibus virtutibus naturalibus ꝑ applicationẽ ea
rũ adinuicẽ et ad sua passa naturalia, & hãc nunc̃ꝫ damnauit ecclesia: nec damnare põt:
sed plures ecclesiastici doctores & catholici eam approbauerũt & secuti sunt. De hac ut
dixi tractat Guili. Parisien. in suo de uniuerso corpali & spirituali: & dicit ꝙ illa magia
ꝓhibita maxie abũdauit in ægypto: quia ibi vigebat cultus dæmonũ. Ista aũt naturalis
in æthiopia & india: quia ibi est maxia copia herbarꝝ & aliarꝝ rerꝝ naturaliũ habentium
efficatiã in ista naturali magia. Et alibi etiã in suo li. de legibus eiusdẽ scientiæ meminit
eã asserens esse partẽ scientiæ naturalis. Hanc naturalem magiã nõ erubescit vir catho-
licus & sanctissimus Albertus mag. dicere se fuisse secutum & experientijs in ea mul-
ta cõperijsse. Et qd oportet plura dicere? Dicãt mihi isti magistri utrũ hoc qd' ego voco
magiã naturalem sit res ꝓhibita: aut aliqd cõtinẽs qd' sit cõtra fidem: hoc dicere nõ ꝓnt

etiam volentes, At dicent in hoc te reprehendimus: q eam vocas magiã; & æquiuocatione vocabuli scandalũ facis in mẽtibus fideliũ. Itẽ habemus apud doct. nostros q omnis magia est ꝓhibita. si ergo ois ꝓhibita sequit q nulla cõcessa. sed tu dicis q aliqua est nõ ꝓhibita: ergo cõtradictorie sentis ad doctores ecclesiæ. Mira ꝓfecto est ruditas sic dicẽtiũ. Primo em ipsa positio nominũ nõ fit nũc a nobis: sed utimur noibus & significationibus eorꝝ ex antiquorꝝ cõsuetudine. Si ergo ipsi hãc partẽ scientiæ naturalis magiã vocare voluerunt, quid me vis nouare noia, & q illi magiã noiauerũt a me vocari geometriã vel arithmeticã. Nec ego primus nec nouus istam scientiã vocaui magiã: sed multi ante me & sancti & docti viri, illi in ius trahant: illi damnent: si damnabile ẽ istam scientiã hoc noie nũcupari. Quã tamẽ nobis ipsa positionẽ recte fuisse institutã: Si recte Paulum cõsiderauerimus possumus faciliter intelligere. Vocabulũ em hoc magus neclatinũ est nec græcũ: sed persicũ, & idẽ lingua persica significat: qd apud nos sapiẽs. Sapiẽtes aũt apud persas idẽ sunt: q apud græcos philosophi dicunt sic vocati a pythagora q prius dicebant sapiẽtes. Fere em apud diuersas gẽtes diuersis noibus sapiẽtes eorꝝ nũcupabant: ut druides apud gallos: ꝓphetæ apud hebræos vel senedrim: vel pharisei vl cabalistæ: apd indos gymnosophistæ: apd ægyptios sacerdotes: apud græcos philosophi: apd persas magi: & sic de alijs. Sicut etiã regia dignitas peculiaria apd diuersas nationes habet noia ut rex ægyptiorꝝ qui prius Ptol. Postea pharao: persarꝝ artaxaxerses: Romanorꝝ Cæ. Indorꝝ præstan. & est qui nũc corrupto vocabulo a nostris vulgaribus dicit præsbiter Ioan, & sic de alijs. Si ergo magia idẽ est qd sapientia merito hãc practicam sciẽtiæ naturalis q ꝑsupponit exactã & absolutã cognitionẽ oĩm rerꝝ naturaliũ quasi apicẽ & fastigiũ totius philosophiæ peculiari & appriato noie magiã. i. sapientiã sicut Romã urbẽ: Virgiliũ poetã: Aristo. philosophũ dicimus appellare voluerũt. Qd si hoc nomẽ magi ita abhorremus utiq: necꝝ euangeliũ patiẽter audiemus dicẽs: q magi venerũt ab oriente adoraturi christũ. Non erãt illi magi necromantes & cũ dæmonibus cõfœderati qui hostem dæmonũ immo dñm: & de eis mox triũphaturũ venerunt adorare. sed erãt viri sapiẽtes cælestiũ & terrenarꝝ rerꝝ scientiã edocti: qui ipsam patris sapientiã in humano corpe factã visibilem coluerũt & venerati sunt. Hanc aũt differẽtiam aptissime dat intelligere Hiero. in epistola ad Paulinũ: in qua mentionẽ faciens de Apollonio thianeo ait: Apollonius thianeus siue magus ut vulgus: siue phũs ut pythagorici dicũt. In qbus verbis expresse significat Hiero. q illud qd est vera philosophia a vulgaribus: quãdoq: creditur esse illud qd ipsi appellant magiã. Non ergo ego sum reprehendus qui ex ꝓprio & usitato mõ loquendi nõ solũ doctorꝝ ecclesiæ: sed etiã ipsius euãgelij hãc sapientiã naturalem magiã vocauerim. Sed necꝝ q equiuocatiõe vocabuli scandalũ fecerim fidelibus: quia in cõclusionibus meis nõ fuit usus hoc noie indistincte & equiuoce. sed ad tollendã omnẽ cuiuscũq: sinistræ opinionis occasionẽ distinxi magiã licitã ab illicita: & naturalem a superstitiosa: declarãs qd sit ista naturalis & quid possit: & qd non possit. taliter ut etiã simplices & rudes impiũ aliqd vel erroneũ in fide de meis cõclusionibus suspicari nõ possunt: in qbus magiã ꝓhibitam oĩno refellens et detestans posui hãc primã cõclusionẽ ꝑcise in ijs verbis. Tota magia q in usu est apd modernos & quã merito exterminat ecclesia nullam habet firmitatẽ: nullam veritatẽ nullum firmamentũ: quia pendet ex manu hostiũ primæ veritatis potestatũ harꝝ tenebrarꝝ: q tenebras falsitatis male dispositis intellectibus offendũt. Et post istam cõclusionẽ pono sctam: quę dicit q magia naturalis est licita & nõ ꝓhibita: & ꝓtestor de me ista tantũ locuturũ. q facto quæ amplius suspicio remanere pot: aut qd scandalum fieri ꝑ æquiuocationẽ huius noĩs magia: quã sic distinxisse: & cũ reprobatiõe illius superstitiose et diabolice istam naturalem approbasse nõ solum nõ ad scandalũ: sed ad ædificationem pot esse simplicibus. Ex qbus ego multos vidi qui audientes q magi venerũt adorare christum: credentes nihil aliud significare hoc nomen magos ꝙ necromantes. Hinc sumũt argumentũ: q magia nõ sit ꝓhibita: nec cõtra fidem christi quando ipsũ

Magus persicum est.

Sapientium nomina.

Regũ noia.

Nota.

Nota;

xp̃m magiæ cultores primi adorauerũt. Vtile est ergo docuisse fideles: ne cũ magũ audiũt: dæmonũ cultorẽ semp intelligãt. Et cũ audiũt apud persas magos in summo honore & reuerẽtia habitos ꝓpter eorꝝ doctrinã & sapientiã sciant phos illos fuisse nõ necromãtes: quos utpote populis exitiales & damnosos: imo pestiferos oẽs gẽtes semp eiectos & male habitos ꝓsecutæ & detestatæ sunt. Silr cũ legũt Albertũ in experimẽta magiæ multũ tẽporis consumpsisse de magia naturali hoc intelligãt: nõ de ꝓhibita: ne exẽplo tanti viri illi se dedant qd illi licuit sibi quoq licere p̃sumentes. Scãdala ergo tollunt nõ generãt de mentibus fideliũ nostræ magicæ cõclusiones. Q d si qñ legunt apd doctores omnẽ magiã esse ꝓhibitã: statim utiq ex causis ꝓhibitois intelligẽt ipsos de ea solũ loqui q̃ habet cõmertiũ cũ dæmonibus: & de naturali nihil eos ĩtendere. Est aũt (ut dicit Hilarius) intelligẽtia dictorꝝ ex causis assumenda dicendi. Q d si ad vim verborũ volunt recurrere: possunt scire ex dyalectica: q negatio vel distributio termini multiplicis nõ negat aut distribuit ipsum, ꝓ omni supposito cuiuslibet significati copulatiue. Quare cũ iste terminus magia sit equiuocus ad supstitiosam & ad naturalẽ distributio addita ei nõ distribuet ipsum, ꝓ q̃libet supposito cuiuslibet significati copulatiue. Sed ex dictis q ois magia ꝓhibet: habebit solum q oẽs species magiæ supstitiosæ quæ oẽs scd̃m unũ nomẽ & unã rationẽ dicunt. Nam multæ sunt ꝓhibitæ: & hæc oĩa sunt clara & dilucida etiã mediocriter eruditis. Nullo ergo mõ debuerũt istis magistris esse suspectæ cõclusiones meæ magicæ: cũ sicut dixi in prima cõclusione refellam omnẽ magiam ꝓhibitã ab ecclesia illã damnãs & detestans, ꝓtestans me solũ loqui de magia naturali & expressius ꝓ specialem cõclusionẽ declarãs: q ꝓ istam magicã nihil operamur nisi solũ actuando vel uniendo virtutes naturales. Sic em dicit cõclusio. xi. cõclusionũ magicarꝝ. Mirabilia artis magicæ non sunt nisi ꝓ unionẽ & actuationẽ eorꝝ q̃ seminaliter & separate sunt in natura. & idem est qd dixi in. xiij. cõclusione q magiam operari nõ est aliud ꝙ maritare mundũ. Prædictam aũt specificationẽ & restrictionẽ intentiõis meæ. In cõclusionibus magicis ad magiã naturalem intendo esse applicandã cuilibet cõclusioni particulari. & ita cũ dico de actiuitate characterũ & figurarꝝ ĩ opere magico loquor de vera actiuitate sua & naturali. Patet em q talem habent scd̃m oẽs phos tam in agendo ꝙ in mõ agendi & patiendi. Et licet scd̃m peripatheticos longe minoris sint actiuitatis & virtutis ꝙ sint qualitates materiales: tñ dicerẽt Pythagorici quorꝝ ego philosophiã in cõclusione. xxiiij. voco secretiorẽ philosophiam quia est minus nota & minus in usu: q sicut mathematica sunt formaliora physicis: ita etiã actualiora. & sicut in suo esse minus dependet: ita etiã in suo operi. & ita q dixi de plus posse eorꝝ ꝙuis discordia Pythagoricorꝝ & Peripatheticorꝝ sit indifferẽs ad fidem: tñ nõ dixi ut in se & absolute verꝝ. sed ut consequẽs ad secretã philosophiã Pythagoricorꝝ mõ p̃dicto intelligendam, quorꝝ etiã sententia est inter oĩa mathematica numeros ut formaliores: ita etiam esse actualiores & inter numeros impares ternariũ. Quia sit primus ĩpar & primũ in unoquoq genere est pfectissimũ in illo genere. & inter numeros pares denariũ qui ẽ oĩnis numerus ut patet. Ab eo em ultra numeramus ꝓ replicationẽ. & hoc intendebã ꝓ id qd dixi de ternario & denario in magia naturali. Numeris aũt etiã efficientiã & virtutẽ tam ad bonũ ꝙ ad malũ attribuũt doct. catholici. Vnde Hilarius in cõmento suo sup psalmos inquirendo causam cur psalmorꝝ ordo nõ sit scd̃m historiã: sed sæpe psalmus qui prius fuit cõpositus posterior in ordine collocat: sic inquit. Non est aũt ignorandũ indiscretũ apud hebræos esse numerũ psalmorꝝ & sine ordinis annotatiõe esse cõscriptos Non em illic primus aut secũdus aut tertius aut qui quagesimus aut centesimus p̃notant. sed sine p̃scriptiõe aliqua ordinis in unũ pmixti sunt. Hesdras em ut antiquæ traditiões ferũt. in cõpositos eos & ꝓ auctorꝝ actẽporꝝ diuersitate dispersos ĩ volumẽ vnũ collegit & retulit. Sed. lxx. seniores scd̃m Moysi traditionẽ ad custodiam legis atq doctrinæ in synagoga manentes. Posteaq illis a rege Antiocho transferẽdæ ex hebræo in græcũ sermonẽ totius legis cura mãdata est spiritali & cælesti scientia virtu

Mathematica actiuiora physicis.

Numerorũ virtus.

Numeri virtutem sacra scriptura testatur.

tes psalmor intelligẽtes in numer eos atq ordinẽ redegerũt, singulis quibusq numeris ꝓ efficientia sua & absolutiõe perfectis pfector & efficientium psalmor ordine deputantes. hæc Hilarius ad verbũ. Ex qbus apertissime patet: q numerus virtutẽ dat & efficientiã. Hiero. quoq; cõtra Iouinianũ infaustum dicit esse numerũ. xx. in q̃ seruiuit Iacob & venditus est Ioseph. & quẽ dilexit Esau in eo quædã munera accipiens. & in eodẽ loco laudat denariũ dicẽs de eius laudibus se sæpius dixisse. Et in eodẽ li. ca. viij. dicit q ideo in scda die nõ fuit dictũ. & vidit deus qm bonũ: quia binarius numerus sit malus. Quinimo ex numero binario sumit argumentũ cõtra bigamos. & ꝓpter hoc dicit oia animalia ĩmunda ĩ archã Noe bina ĩgredi: septena aũt q̃ sunt mũda. Silia centies inuenies apd Basiliũ: Nazanzenũ: Ambrosiũ: Origenẽ: Augustinũ & alios. Quĩ Rabanus insignis doctor ecclesiæ de numeror ỹtutibus specialẽ libr cõposuit. et ob seruare ubiq ꝓprietates ipsor numeror iuenies semp ecclesiasticos doct. etiã quãdo q quasi usq ad curiositatẽ si dici põt: dũ nũc ad binariũ duo testamẽta: duo cherubin: duo charitatis p̃cepta: duas primas dignitates: duos primos popl̃os referũt. Nunc ternarij mysteriũ insup substantiali diuinitate in triduo sepulchri. in tribus theologicis virtutibus: i tribus tpibus naturæ: legis & gratiæ. in tribus statibus pfectionis contẽplant. Nunc nõ sine mysterio: sed ꝓpter occultã etiã ipsius numeri ꝓprietatẽ esse volũt q. xl. dies Moyses. xl. Helias. xl. Christus iciunauerit. & p. xl. dies post resurrectionẽ ascẽderit. & per. xl. horas fuerit apd inferos. & post. xl. dies Niniue q̃ est typus figuræ huius mũdi subuertet: & p totidẽ dies nocteq; pluit sup terrã dñs. Magnũ itẽ dicũt cõtinere sacramentũ: q in quinq̃genario numero in q̃ fit remissio pctor. In eodẽ etiã descẽderit spũs sanctus. Et in eodẽ numero positus sit psalmus Miserere mei deus. qd maxĩe notant Hilarius & Origenes. & his p oia multũ cõcordant mysteria cabalistar: qui quinquagenariũ numer attribuũt spiritui sancto. qui spũs sanctus apud eos etiã p ignem significat. in qua forma & in q̃ numero dier descendit sup apostolos. Estq; & apd eos spũs sanctus tertia psona siue ꝓprietas in diuinis ꝓcedens a prima & a scda: q̃ secunda dicit sapientia & ꝓcedit a prima: & differt ab utraq; solum rõne ꝓcessionis: sicut. s. id qd ꝓcedit differt ab his a qbus ꝓcedit cũ sit tamen p substantiã & essentiã idem cũ illis hæc expresse dicũt cabalistæ: quor dicta isti magistri a me cõtra Iudæos allata ut suspecta de fide abominabant. Vocant aũt & eandẽ tertiam ꝓprietatẽ pœnitentiã: qd concordant mõ dictis: ut idem sit numerus attributus spiritui sancto qui & pœnitẽtiæ sacramento. Vnde & illud possumus colligere peccatum in spiritũ sanctum ꝓprie peccatũ esse ĩpœnitentiæ qd nõ remittit in hoc sæculo neq; in futuro. sed de his alias. duodenarij etiã secretã aliquã ꝓprietatẽ in. xij. tribubus israhel. in. xij. apostolis. in. xij. lapidibus cælestis Hierusalem ĩpeculant. Credunt etiã nõ sine causa neq; casu in denariũ numerũ coincidisse & p̃cepta legis. & decem chordas psalterij. & apud Hebræos ut habet in Midrasthillum cãtores Psalmor decẽ qui sunt Adam: Abraam: Melchisedech: Moyses: Asaph: Dauid: Salomon: & tres filij choræ: quãuis aliter a nostris enumerent. & correspondent decem organa. i. decem instrumenta vel decem modi musicæ qbus canant sic dicti apud Hebræos

. i. nesa: nieum: mizinor: sir: thephila: beracha: : alel: odaya: asre: alleluia. q̃ ego obseruaui sic distinguenda: ut p primũ canant odæ. Secundũ idem est qd organũ. Per tertium psalmi: Per quartũ cantica: Per quintũ orationes: Per sextũ benedictiões: Per. vij. laudationes: Per. viij. gratiarũactiones: Per. ix. fœlicitas alicuius: Per ultimũ laudes dei tantũ Addas tu & meschil q̃ canunt contẽplationes: & erit alleluia quasi eisoph nõ ponens in numer cũ aliis. Addunt & decẽ dies qbus post ascensum christi descendit spũs: & decem cortinas in tẽplo & similia innumera & infinita illud dicentes semp q̃ nihil cassu: sed oia deus p suã sapientiã: ut in pondere & mensura ita in numero disposuit. Taceo quot & quãta obseruent in nouenario ut ꝓter Ierarchias angelor & nouẽ beatitudinũ gradus: iuxta Matthæũ etiã longitudinẽ cubitor: Og regis basan: qui typus est

Binarius numer malus

Ternarius numerus

Quadragenarius

Quinquagenarius

Denarius.

Psalmorũ auctores

Nouenari

dyaboli: nõ credant esse casualem & sine mysterio. illud em̃ obseruãtes q dñs hora noña clamauit. Nonne etiã in quattuor euãgelijs: q̃ttuor fluminibus paradisi: q̃ttuor animalibus Ezechielis: q̃ternarij perfectionẽ considerãt: & senarij in sex diebus creatiõis mũdi. & in sex ætatibus siue septia sit futura vita: ut vult Augu. siue octaua ut Hiero. qui & illud nõ ꝓtermittit: q dñs sexta feria passus est. Quid de septenario: cũ magna dicerẽt attentiõe dignũ: q die septia dñs quieuit. q septẽ dona spũs sancti. Et in Apocalypsi septẽ signacula libri: septẽ cornua: septẽ oculi: septẽ angeli: septẽ ecclesiæ: septem candelabra: septẽ stellæ: septẽ spũs nequiores: & septẽ nequitiæ apd Salomonẽ. & septies in die deo canit Dauid ꝓpheta. Quartũdecimũ aũt numer ita vidimus obseruatũ a Marthæo: ut ad hoc q posset eũ ubiq in generationibus xpi retinere: nõnullas etiã generationes ꝓtermiserit. De medicis: de Astrologis. de philosophis maxĩe Platonicis & Pythagoricis nihil affero. sed solum de nostris ecclesiasticis doctoribus. Cum de hoc agatur: utrũ credere esse ꝓprietates in numeris & virtutes aliquas naturales aliquo modo veritati fidei catholicæ repugnet. Quas cũ videamus etiã ut dixi fortasse usq; ad curiositatẽ a catholicis auctoribus obseruatas nihil est amplius cur dubitemns nõ esse talem opinionẽ ꝓ hæretica reijciendã. Cum ergo in cõclusionibus meis de figuris: de numeris loquor: nõ loquor quantũ ad superstitiosum usum suũ p pacta & cõuentiones cũ dæmonibus: quia hæc oia reprobaui in prima cõclusione mea. Sili de nominibus q ha beãt aliquã actiuitatẽ naturalem etiã notũ est oibus. Quã quidẽ actiuitatẽ naturalem nõ habent ut significatiua sunt ad placitũ. sed ut sunt in se quædam res naturales. Ideo dixi noia illa habere virtutẽ in magia naturali: nõ ut significatiua sunt nisi forte essent aliqua qbus significatio esset naturalis: sicut Stoici dicũt de oibus nominibus qbus ut adsuerant Peripathetici: Ita Plato in cratilo assentit de his q̃ sunt recte ipposita. Origenes aũt de hebraicis hoc sentit. & ideo dicit q quædam noia hebraica in sacris litteris: sicut osanna: sabaoth: alleluia & similia fuerũt sic reseruata: & nõ mutata in aliam linguã in qua nõ retinuissent suã naturalem significationẽ: & consequẽter virtutẽ. & hoc solum intendebã dicere dum cõparabam noia significatiua nõ significatiuis. & noia hebraica alijs in sua efficacia in magia naturali. &c. Volo aũt & aliquid dicere latius de ista cabala. quanq; & supra in prima parte apologiæ nostræ multa dixerimus. sed illa forte non magis ab istis magistris intelligent q̃ intelligant barbara ab eruditis. Quare & hic aliquid secum hoc Parisiẽsi stilo dicemus de ista cabala: Horrendũ em̃ istis patribus videt hoc nomen. & ex ipso pene sono timendũ: ita ut forte sint ex ipsis qui cabalistas nõ homines: sed hircoceruos potius vel centaurũ: vel oĩno monstruosum aliqd esse suspicentur. Quinimo audi rem ridiculam: cũ semel quidã ex eis iterrogaret qd esset ista Cabala: Respõdit ille fuisse perfidũ quendã hoiem & dyabolicũ qui dictus est cabala. et hũc multa cõtra xpm scripsisse inde sequaces eius dictos cabalistas. Quis quæso hic risum teneat: Est ergo sciendũ opinionẽ esse nõ solum Rabi eliazar: Rabi Moysis de Aegypto: Rabi Symeon benlagis: Rabi ismahel: & Rabi iodã. & Rabi nachinan. & alior q̃ pluriũ ex sapientibus Hebræor. sed nostror etiã doctor ut infra ostendam ꝓter legem quã deus dedit Moysi in mõte & quã ille quinq; libris contentã: scriptã reliquit. reuelatã quoq; fuisse eidem Moysi ab ipso deo verã legis expositionẽ cũ manifestatiõe omniũ mysterior et secretor q̃ sub cortice & rudi facie verbor legis continerent. Denicq; duplicem accepisse legẽ Moysen in mõte litteralem & spiritalem: illam scripsisse: & ex p̃cepto dei populo cõmunicasse. De hac vero mandatũ ei a deo ne ipsam scriberet: sed sapientibus solũ qui erãt. lxx. cõmunicaret quos idẽ Moyses ex p̃cepto dei elegerat ad custodiendam legẽ: eisq; itidẽ p̃ciperet ne eã scriberent: sed successoribus suis viua voce reuelarẽt. tũ & illi alijs & sic ordine ꝓpetuo. Ex q̃ mõ tradendi istam scientiã p successiuã. s. receptionẽ unius ab altero dicta est ipsa scientia. scientia cabalæ. qd idẽ est qd scientia receptiõis: quia idẽ significat cabala apd hebræos qd apud nos receptio. Fuerũt aũt postea hęc mysteria lris mãdata tpe & causa infradicẽdis. & illi libri dicti sũt

Nominum virtus

Stilus Parisiensis.

Cabalam ꝓbat esse scientiam.

libri cabalæ: in quibus libris multa imo pene oia inueniunt consona fidei nostræ. Fuerũt em & ab ore dei traditi & a Iudæis ante xpm scripti q tpe nulla passione moueri poterãt ad viciandã vel corrũpendã ipsam veritatẽ. Ex istis libris & auctoribus huius scientiæ ego multas posui cõclusiões ad cõfirmationẽ fidei nostræ cõtra Iudæos: quas cũ isti magistri forte nõ bene considerassent suspectas esse dixerũt in fide: et Iudaicã pfidiã sapientes, qd tñ posteaq̃ intellexerũt qd esset cabala multos ex eis puduit dixisse. Q d aũt ita sit ut supdiximus q deus Moysi pter litteralem legẽ quã ipse scripsit: dederit etiam & reuelauerit mysteria in lege cõtenta, habeo ex nostris quicq̃ testes: Esdrã: Paulũ: Origenẽ: Hilariũ & euangeliũ. Prio em habemus hoc ex textu Esdræ apd quẽ loquẽs dñs sic inquit: Reuelans reuelatus sum super rubũ: & locutus sum Moysi qñ populus meus seruiebat in Aegypto, & misi eũ & eduxi eũ de Aegypto, & adduxi eũ sup montẽ synai: & detinebã eũ apud me diebus multis: & enarraui ei mirabilia multa: & ostendi ei temporꝫ secreta & finẽ: & pcepi ei dicens: hæc in palam facies verba & hæc abscõdes. Sed habemus auctoritatẽ Origenis: cuius testimoniũ in his in qbus ab ecclesia recipit est validissimũ: quia ubi bene nemo melius. Hic ergo sup illud pauli ad Roma. iij Quid ergo amplius video aut q utilitas circũcisionis multũ p omnẽ modũ: primũ quidem quia credita sunt illis eloquia dei. Dicit Origenes cõsiderandũ est quia nõ dixerit litteras esse creditas. sed eloquia dei. Ex q dicto Origenis habes q pter litteralem legem aliud quid traditum fuit Iudæis qd hic vocat Paulus eloquia dei. Litteras em, i. litteralem legẽ eis fuisse traditã nemo negat: sed nõ imputat eis ad progatiuã: quia littera p se occidit: & nisi adsit spiritus viuificans oino p se est res mortua. Sed pter has litteras tradita sunt eis eloquia dei: de qbus merito gloriant: q nihil aliud sunt q apd Hebræos dicit cabala, i. verus legis sensus ab ore dei acceptus: unde & apud hebræos quandoq̃ vocat qd idem est q lex de ore nata. q ppter illam successiuã receptionẽ deinde dicta fuit cabala. Et q istam scientiã deiñ Moyses iam a deo acceptã, lxx. senioribus tantũ cõicaret, aperte testat Hilarius qui in expositõe psalmi. ij. Quare fremuerũt gẽtes. &c, sic scribit, erat aũt iam a Moyse ante institutũ in oĩ synagoga, lxx. esse doctores. Nam idẽ Moyses q̃uis veteris testamenti verba in litteris cõdidisset: tñ separatim quædã ex occultis legis secretiora mysteria, lxx. senioribus q doctores deinceps manerẽt intimauerat. Cuius doctrinæ etiã dñs in euãgelijs meminit dicens. Sup cathedrã Moysi sederũt scribę & pharisei. Oĩa ergo quæcũq̃ dixerint vobis facite & seruate: secundũ vero facta eorꝫ nolite facere. doctrina vero eorꝫ mansit in posterꝫ. hæc Hilarius ad verbũ. Ecce q Hilarius expresse testat fuisse pter legẽ scriptã doctrinã quandã aliã secretiorẽ quã Moyses ipsis, lxx, sapientibus intimabat. Q d aũt & ista secretior & verior de mysterijs legis expositio oibus passim nõ publicaret: sed solũ Moysi speciãliter a deo: & ab eo alijs tantũ, lxx, sapientibus fuerit reuelata: testat etiã Origenes in loco pallegato sic dicens de Moyse, pphetisq̃ & cæteris horꝫ similibus, hęc intelligenda sunt dicigbus sunt credita eloquia dei. Adde & si quis apud eos sapiẽs & intelligẽs auditor & mirabilis cõsiliarius fuit, hæc Origenes. Per hos aũt mirabiles cõsiliarios illi intelligunt quos vocant Hebræi senedrim, i. lxx. illos seniores quos elegit Moyses ex pcepto domini: quorꝫ locũ mihi videnť tenere Cardínales in nostra ecclesia. & ad imitationẽ numeri illorꝫ, lxx, seniorꝫ (ut nũc declarabimus) fuerũt redacta místeria cabale in lxx. libros principales tempore Esdræ. Vsq̃ em ad tempus Esdræ de ista doctrina nihil erat scriptum: sed solum (ut dixi) p successiuã receptionẽ tradebat: unde cabalistice nomẽ accepit. Postq̃ aũt a Babylonica captiuitate restituti fuerũt p Cyrum: & sub Zorobabel instauratũ fuit templũ: tũc Esdras qui fuit pfectus synagogæ postq̃ reparauit legem scriptã Moysi & correxit testamentũ vetus. Voluit etiam ut ista secreta dei eloquia q usq̃ ad illud tẽpus scripta nõ fuerãt: scriberenť. & hoc quia ppter captiuitatem gentis nõ poterant seruare illum ordinẽ tradendi sibi illam doctrinã p manus. & merito erat dubitandũ: ne ppter dispersionẽ eorꝫ si nõ inuenirentur scripta tandẽ perirent.

Hilarius

Septuagita hebræorũ doctores

Cardinales quẽ locum habeant.

Statuit ergo Esdras ut scriberenť adhibitis ad hoc specialiter notarijs. & quia erãt. lxx seniores siue cõsiliarij: inter quos erat hæc doctrina: iussit ut redigerenť oia illa secreta in. lxx. volumina principalia. q tamẽ deinde etiã nõ nisi sapientibus cõmunicarenť. & hoc est qd apud Esdrã legit his verbis. exactis. xl. diebus locutus est altissimus dicens: Priora q scripsisti in palam pone: legant digni & indigni, nouissimos aũt. lxx. libros cõseruabis ut tradas eos sapientibus de populo tuo. In his em est vena intellectus & sapientiæ fons: & scientiæ flumen: & sic feci. hæc Esdras ad verbũ. Habeť aũt de isto concilio in quo fuerũt scripti isti libri mentio lata & diffusa apud Hebræos in libro qui dicit Sederolã. i. liber sæculorꝫ. ubi habeť qui sederunt in concilio: & denicq̃ totius concilij gesta & ordo. Ex qbus oĩbus satis patere põt nõ esse confictum a me q pter legẽ scriptam Moyses verã quoq̃ legis expositionẽ a deo acceperit. & q illa deinceps p successionẽ a Moyse. lxx. senioribus. & ab illis alijs suis successoribus fuerit reuelata. Vnde & nomen accepit ut diceretť cabalistica: & tpe Esdræ in plures libros fuerit redacta: qui dicunt libri cabalæ. quos ego libros summa impensa mihi cõquisitos. Necq̃ em eos hebræi latinis nostris cõmunicare volunt. Cum diligenter plegerim inueniens ibi multa immo pene oia consona fidei nostræ. Visum est mihi habere posse christianos unde iudæos suis telis cõfodiant. cũ ab eis auctoritas cabalistarꝫ quos habẽt in magno honore & reuerentia negari nõ possit. Est aũt ulterius sciendũ q ista expositio biblię ,pportionať mõ exponendi bibliam qui apud nos dicit anagogicus. Sicut em apd nos est quadruplex modus exponendi bibliam: litteralis mysticus siue allegoricus: tropologicus & anagogicus: Ita est & apud Hebræos. litteralis apud eos dicit Pesat. quẽ modum tenent apud eos Rabi Salamon: Chemoy & símiles. Allegoricus Midras: unde sæpe apud eos audies Midras ruth Midrastillym. Midras coeleth. i. expositio p Midras. i. mystica sup ruth: sup psalmos: sup ecclesiasten: & sic de alijs. Et istum modũ sequunť maxime doctores Talmutici. Tropologicus dicit sechel, quẽ sequunť Abraã abnazara: ubi litteraliter nõ exponit & leuibẽgerson & multi alij. & ante oẽs Rabi Moses Aegyptius. Anagogicus dicit cabala. & hoc quia illa expositio q dicit ore dei tradita Moysi & accepta p successionẽ mõ prædicto quasi semp sensum sequit anagogicũ. qui etiam inter oẽs est sublimior et diuinior sursum nos ducẽs a terrenis ad cælestia a sensibilibus ad intelligibilia, a tẽporalibus ad æterna: ab infimis ad supma, ab humanis ad diuina: a corporalibus ad spiritualia: Et hinc est q validissima inde argumẽta habenť cõtra Iudæos: quia discordia q est inter eos & nos ut maxime patet ex epistolis pauli hinc tota pręcipue dependet: q ipsi sequunť litterã occidentẽ: nos autẽ spiritũ viuificantẽ: qd unico exemplo sufficiat nunc declarasse. Nam cũ eis in eis ,pphetijs ,pmittit q Messias eos liberabit de captiuitate: & adducet in terrã ,pmissionis. & in Hierusalem. & in tẽplo gaudebũt & cõgregabunť. Ipsi hæc litteraliter intelligentes dici de captiuitate mũdana: & de terra ,pmissionis quæ est Iudæa terrestris: similiter de materiali ciuitate hierusalem et templo: nõ possunt credere illum fuisse Messiam p quẽ ejecti sunt de illa terra ,pmissionis: & ciuitas destructa: & dirutũ fuit templũ. qd si voluerint simul cũ cabalistis anagogice exponendo scriptũ intelligere illa de cælesti Hierusalem. de captiuitate spirituali de cælesti terra viuentiũ cognoscant: & confiteanť necesse est illũ verꝫ fuisse Messiam per quẽ totus pene orbis de manu dæmonis cui p idolatriam seruiebat fuit liberatus. Quẽ fore effectum præcipuũ aduentus xpi ipsorꝫ cabalistarꝫ firma est opinio. Ita cognoscereť esse de oĩbus alijs si conclusionũ mearꝫ cabalisticarꝫ ,pbationes viderenť nullum esse. s. pene articulũ in q̃ nobiscũ Iudæi p cabalistarꝫ auctoritatẽ sentire nõ coganť At statim insurgũt isti patres: & cur oẽs Iudæi non fiunt xpiani. & cur Augusti. & Hierony. & alij doctores ecclesiæ huius doctrinæ nõ meminerũt. Miror de sapientia istorꝫ patrũ. Et quæso dicant mihi ipsi vera fuerint ne miracula christi an nostris falso cõfecta Si vera dicunt: dicant & mihi cur tũc nõ oẽs Iudæi facti sunt christiani. Nam etiam si cabalistas ipsos presupponamus eadem penitus scribere q Augustinus scribit. Dubi-

Sederolã

Sẽsus biblię quadruplex

Nota.

tandū tamē nō est maioris fuisse efficatiæ miracula viuentis xp̄i ante eoꝝ oculos quotidie facta ꝙ̄ auctoritatē cuiuscūq; auctoris. ꝙ̄ ꝙ̄ apud eos maxie autentici. Sciāt aūt ꝓ hibitū Iudæis legere illos libros antēꝙ̄ attigerint annū quadragesimū suæ ætatis. Et si

Origenes

quādo legūt & nō credūt: sicut & in xp̄m ipsum quē viderūt nō crediderūt: dico cū Origene ꝙ facti sunt de illis qui legūt & nō intelligūt, legūt & nō credūt. Obscuratum est em̄ insipiens cor eoꝝ. Et sicut de illis eloquijs dei q̄ sup̄ declarauimus esse istam cabalisticam traditionē: dicit

Paulus apostolus.

Paulus in hūc modū. Quid em̄ si quidā illoꝝ nō crediderūt: nū quid incredulitas illoꝝ fidem dei euacuauit: absit. Est em̄ deus verax: ois aūt homo mē dax: Ita & nos dicamus: quid si multi nō credūt: nūquid illoꝝ incredulitas huius scientiæ veritatē & nobilitatē euacuat: absit. Sunt aūt maxime digni xp̄iani hac sciētia: quia sicut ipsa est lex spiritualis nō carnalis: ita nos spirituales sumus israelitæ: nō carnales. Pertinet aūt lex spiritualis ad eū qui iuxta Paulum in abscōdito videns est: nō ad eū qui in manifesto. Q̄d aūt dicāt se mirari doctores ecclesiæ de ista doctrina nunꝙ̄ fecisse mētionē: satis nos supra ostendimus: & Hilarium & Origenē & Hesdrā: & iuxta hos Paulum & euangeliū huius scientiæ meminisse. Est aūt & aduertendum ꝙ nunꝙ̄ inuenies aut rarissime doctorē aliquē ex nostris loquor de antiquis: aliquē ex hebræis nominatim allegantē: sed in uniuersali tantū videbis dicentes, sic dicūt hebræi. Hęc est sentētia hebræoꝝ. Et ego q̄dē nō memini me hoc nisi semel inuenisse apd̄ Originē: qui allegat Huillū patriarcham coætaneū suū. Quare nihil mirū si & auctores cabalæ ab eis nunꝙ̄ audías noiatim allegari. Verꝝ cū de hebræoꝝ testimonio videamus quādoq; doctores nostros ita considere: ut sicut noster Hieronymus dicit. Cum volunt approbare q̄d̄ dicunt Eusebius maxime Origenes & clemens: & ꝙ̄ plures alij: ad hebræos se semp referant dicentes, referebat mihi hebræus: audiui ab hebræo, hebræoꝝ ista sententia est. Et ipse Hieronymus etiam eos magistros vocet dicens: Hæc est sententia magistroꝝ. Nihil dubitandū est de doctoribus cabalæ eos intellígere: q̄d̄ euidenti ratione pōt demon

Scola hebrę orū in tres sectatur.

strari. Est em̄ omnis schola hebræoꝝ in tres sectas diuisa. In philosophos: in cabalistas & in Talmuticos. Talmuticos allegari ab antiquis doctoribus nostris nō est credendū Tū quia Clemēs & multi alij qui hebræos allegāt fuerint ante cōpositionē ipsius Talmut q̄ fuit post xp̄i mortem plus ꝙ̄ per. cl. annos. tum quia doctrina Talmutica est totaliter cōtra nos confícta ab ipsis hebræis: iam cōtra xp̄ianos pugnātibus quare illi doctrinæ talem honorē nō detulissent nostri ut tūc maxime aligd dictū ab eis firmū putarent cū iudæoꝝ testimonio corroborat̄ philosophos pariter certū est eos non allegare, quia & isti qui. s. secm̄ philosophiā exponere ceperūt: bibliā ceperūt a modico tpe. Primus em̄ fuit rabi Moyses de ægypto q̄ adhuc viuente floruit Auerrois cordubensis, nō dum aūt fluxerūt trecenti anni a morte Auerrois. Relinquit̄ ergo ut hæc hebræoꝝ doctrina cui doctores catholici ex Hieronymi testimonio tantū deferunt: & quā adeo approbant sit illa quā ipsemet nostri doct. fatent̄: & credunt a deo Moysi & a Moyse p̄ successionē alijs sapientibus fuisse reuelatam: & est illa q̄ ex hoc mō tradendi dicit̄ cabala quā sæpe etiā video a nostris auctoribus hoc mō designari dicēdo: ut dicit antiqua traditio. Hæc est prima & vera cabala de qua credo me primū apud latinos explicitam fecisse mentionē: & est illa qua ego utor in meis cōclusionibus quas cū expresse ponā cōtra hebræos ad cōfirmationē fidei nostræ: nescio quo mō isti magistri habere potuerūt ꝓ suspectis in fide. Verꝝ quia iste modus tradendi p̄ successionē qui dicit̄ cabalisticus videt̄ cōuenire unicuiq; rei secrete & mystice: hinc est ꝙ usurparūt hebræi ut unāquāq; scientiam q̄ apud eos habeat̄ ꝓ secreta & abscondita cabalam vocent: & vnūquodq; ꝙ scibile q̄d̄ per viam occultam alicunde habeat̄ dicat̄ haberi p̄ viam cabale. In uniuersali aūt duas scientias hoc etiam nomine honorificarūt vnā quæ dicit̄

Ars Raimūdi. Cabala duplex.

idest ars combinandi: & est modus quidam procedendi in scientijs: & est simile quid sicut apud nostros dicit̄ ars Raimundi: licet forte diuerso modo ꝓcedant. Aliam quæ est de virtutibus rerꝝ superioꝝ quæ sunt sup̄ lunā: & est pars magiæ naturalis sup̄ma.

Cabala duplex.

Vtraq; istarꝝ apud hebræos etiā dicit̄ cabala ꝓpter rationē iam dictā: & de utraq; istarū etiā aliqn̄ fecimus mentionē in cōclusionibus nostris. Illa em̄ ars cōbinandi est quā ego in cōclusionibus meis voco alphabetariā reuolutionē. Est ista q̄ de virturibus rerꝝ superioꝝ: q̄ uno mō pōt capi ut pars magiæ naturalis. Alio mō ut res distincta ab ea: est illa de qua loquor in p̄senti cōclusione dicens: ꝙ adiuuat nos in cognitione diuinitatis xp̄i ad modū iam declaratū: & licet istis duabus sciētijs nomē cabalæ ex primaria & ꝓpria ꝓpositione nō conueniat: transumptiue tamē potuit eis applicari. Verꝝ sicut cū olim magi tantū dicerent̄ sapientes necromātes: deinde & dyabolici viri sapientis sibi falso nomen vendicantes magos se vocauerūt: Ita & quidā apud hebræos res diuinas falsis & vanis suppstitionibus polluentes: imo in rei veritate quasi nihil a necromantibus differentes dixerūt se habere secreta dei noīa & virtutes q̄bus dæmones ligarent: & miracula facerent: & christum nō alia via fecisse miracula. & isti falso sibi cabalistarꝝ nomē vendicauerūt dicentes artē suā esse illam verā cabalam quā reuelauit deus Moysi. sicut etiā dicūt necromātes ꝙ illas suas incantationes & bestialitates habuerūt a Salamone & ab Adam & ab Enoch & a similibus. hanc aūt falso vocatā cabalam nō solum ego nō approbaui in cōclusionibus meis aut sequutus sum: sed expresse reprobaui ponens conclusionē specialem de directo cōtra istam q̄ dicit ꝙ miracula christi nō potuerūt fieri p̄ viam cabalæ. Hæc sufficiant de p̄senti cōclusione q̄ specialem librū exigeret: si quid sit naturalis magia quid cabala exacte vellemus declarare hic sufficit ostendisse nihil contineri in eis q̄d̄ catholicæ & ortodoxæ fidei repugnet.

Q Quæstio sexta de eucharistiæ sacramento.

Teneat̄ cois via de possibilitate suppositōis respectu cuiuscūq; creaturæ: dico ꝙ sine cōuersione substantiæ panis in corpus Christi vel paneitatis ānihilatione fieri pōt ut in altari sit corpus xp̄i scm̄ veritatē sacramenti q̄d̄ sit dictum loquēdo de possibili nō de sic esse. Per hāc conclusionē nō intendo dicere ꝙ panis nō cōuertat̄ in corpus xp̄i: & ꝙ de facto sit corpus xp̄i in sacramento de facto instituto a christo: aut illius sacramenti veritas actualis sit p̄sentialitas corporis xp̄i ad panē de facto assumptū vel suppositū a verbo. Ista em̄ de inesse reiicio expresse in fine cōclusionis ibi q̄d̄ sit dictum de possibili, nō de sic esse. ubi sy possibile referre volo: nō solum ad dictum p̄cedens de suppositatione panis a christo sed ad veritatē sacramēti eucharistiæ: & etiā ad ipsum sacramentū. imo etiā ad p̄sentiā corporis xp̄i simul cū pane assumpto. ita ꝙ forsan nō esset necessariū ꝙ virtute istius assumptiōis panis a verbo incarnato esset corpus xp̄i q̄d̄ iam assumpsit de virgine cū pane. Sed tamen possibile est: ꝙ in altari esset simul cū pane si esset assumptus a christo. Loquor igit̄ in p̄senti cōclusione de sacramēto possibili & possibili eius veritate: & possibili p̄sentia corporis christi simul cū isto pane assumptibili. Ideo miror ꝙ damnata sit p̄sens conclusio ꝓ erronea ex eo ꝙ prædicta sint falsa de sacramēto eucharistiæ iam instituto: de quo dicūt me loqui. cū tamē de possibili sacramēto & possibili eius veritate expresse loquar ꝓfitear in cōclusione. Attentius igit̄ considerēt verba cōclusionis anteꝙ̄ dānent cōclusionē tam expresse refellentē sensum quē damnant. imo considerent ꝙ determinatio sua male pōt defendi ab errore: quia si sic esset ꝙ cōclusio vellet saluare veritatē sacramenti secundum institutionē xp̄i quā tenet ecclesia: ut ipsi dicūt: tunc nō solum est erronea sed simpliciter hæretica. Si aūt sensus cōclusionis est ille per me explicatus nō solum nō erronea i fide, sed immo est erroneū dicere oppositū. Multa em̄ sunt q̄ de sic esse sunt hæretica: quoꝝ oppositū de possibili esset hæreticū: sicut dicere patrē incarnatū de sic esse est hæreticū: patrē aūt posse incarnari nō solum nō est hæreticū sed hæreticū est eius oppositū: & hec sufficiant ꝓ declaratione cōclusionis & defensione eius. Sed nos scolastice exercitationis gratia relinquentes conclusionem meā videamus: An hoc sit verꝝ ꝙ possit p̄ alium modū saluari, corpus xp̄i posse esse in altari q̄ per cōuersionē panis in ipsum. s. ꝓ substentationē paneitatis in diuino supposito una cū humanitate assumpta:

Esse & possibile esse differunt.

Quæstio:

ita q̄ esset unū suppositū in tribus naturis, s. deitate: humanitate & paneitate. & ratione suppositi esset prædicatio cuiuslibet naturæ in cōcretione ad suppositū sumptæ de alia. & cōmunicatio idiomatū deus est panis & homo & ecōuerso. & christus homo ē in altari sicut christus panis est in altari: & sic de cōsimilibus. & hoc esset sacramentaliter siue virtute sacramēti si virtus ad hoc esset data diuinitus verbo sacramētali. nec intromittamus nos: utrū ad hoc sufficeret verbū istud cū prædicta virtute hoc est corpus meū. vel aliquid aliud requireret. Et prio ꝑ parte affirmatiua arguit̄ q̄ hoc sit tenendū quia videt̄ Dam. hoc tenere de facto. hoc. s. sacramentū esse p̄ assumptionē. Sic em̄ dicit & nunc interrogatus qualiter panis corpus xp̄i sit: & vinū & aqua sanguis xp̄i. Dico tibi & ego spūs sanctus supueniet: & hoc facit q̄d est sup̄ rationē & intellectū. Panis aūt & vinū assumunt̄ & infra ibidem. & quē ad modū in baptismate quia consuetudo hominibus aqua lauari: & oleo ungi: iugauit deus aquā & gratiā spiritus sancti: et fecit idem lauacrū regenerationis: ita quia consuetudo hoibus panē & vinū comedere & bibere iugauit eis deus deitatem & facit ea corpus & sanguinē eius. & infra eodem. ca. loquens de hoc altaris sacramēto carbonē vidit Esaias: carbo aūt lignū simplex nō est sed unitū igni. Ita & panis cōmunionis nō panis simplex est: sed unitus deitati. Dionysius aūt de ecclesiastica hierarchia. iij. ca. vocat istud sacramentū assumptionē. Quod ergo isti doc. dicere vident̄ de sic esse multo magis pōt teneri de possibili. Scdo arguit̄: quia cū scdm Augu. ad Volusianū in rebus mirabilibus tota ratio facti sit potentia facientis; sic artare hoc mirabile sacramentū ad determinatū defensionis modū, qui ex canone scripturæ aut ecclesiæ determinatiōe nō habeat̄ expressus: est diuinā potētiā artare ad intellectus nostri capacitatē: q̄d est periculosum: & cōtra Augu. ibidē dicentē hoc. Si ratio quærit̄ nō erit mirabile: si exemplum ponit̄ non erit singulare. Demus deū aliq̄d posse q̄ nos fateamur inuestigare nō posse. Tertio arguit̄ quia illud cuius oppositū etiam de inesse non habet̄ euidenter ex dictis sanctorū: multo magis pōt teneri de possibili. Sed oppositū huius q̄ de facto remaneat paneitas in altari substantiata a supposito diuino: nō habet̄ euidenter ex dictis sanctorū ergo. &c̄. Probat̄: quia illud Gregorij in omelia pascali dicentis. species & similitudo illarū vocabula sunt rerū q̄ ante fuerūt. s. panis & vini: hoc q̄d ante fuerūt exponūt tenentes opinionē quæ ante fuerūt sola: nunc aūt nō sunt sola: quia ibi latet corpus christi. Item illud Ambrosij q̄ virtus dei q̄ creaturas ex nihilo creat: hic creaturas mutat: & aliæ quæ dicūt panē & vinū nō remanere post consecrationē sed conuerti. sic exponent̄ q̄ panis nō remanet qui panis fuit. licet eadem sit paneitas: & hoc ꝑpter aliud suppositum. Hæc autē dictio panis dicit suppositū in natura paneitatis: & hoc nō remanet. Multum aūt interest dicere: q̄ remaneat paneitas in diuino supposito hypostatizata. & q̄ remaneat paneitas in ꝓprio supposito: quia hoc scdo modo nō fieret cōmunicatio idiomatum quæ fit primo modo. Has aūt auctoritates oīno ego credo esse cōtra sic ponentes de facto & de sic esse & nō de possibili tantū. Quarto sic arguit̄: Ista opinio approbat̄ de sic esse in confessione Berengarij approbata per Papam Nicolaum Romæ corā. cxiiij. episcopis: ergo multomagis pōt teneri de possibili: antecedens sic deducitur. Quia Berengarius confitetur post consecrationem non solum sacramentū sed etiam verū corpus & sanguinē dñi nostri Iesu xp̄i esse in altari & sensualiter, nō solū sacramentaliter: sed in veritate manibus sacerdotū tractari frangi & fidelium dentibus atteri. Quæ verba vident̄ nō posse plane accipi in sensu claro & expedito qualis debet esse verborū confessionis sic solenniter approbatæ, nisi ꝑ substentationē paneitatis in supposito dei cū corpore Christi modo prædicto. Ita q̄ sit idem corpus christi hominis & panis & ita sit integrū inquantū corpus hoīs, & atteratur inquantū panis sicut christus in cruce moriebat̄ & viuebat. sed hoc ut homo & illud inquantū deus: & q̄ quidā ita acceperint verba prædictæ confessionis patet per magistrū sententiarū. iiij. libro. di. vij. Cuius verba sūt hæc. Alij tradunt corpus xp̄i essentialiter frāgi & diuidi & tū integrū & incorruptibile existere q̄d se colligere asserit ex cō

Primum argumentū ꝑ pte affirmatiua.

Dam.

Scdm argumentum Mirabilium ratio potentia facientis.

Tertium argumentum

Gregorius.

Ambrosi⁹.

Quartū argumentum Berengarij confessio de sacramento

fessione Berengarij qui confessus est corā Nicolao Papa & pluribus epīs panē & vinū quæ in altari ponūtur post cōsecrationē. nō solū sacramētū sed etiā verū corpus & sanguinē christi esse & sensualiter nō solū in sacramēto: sed etiā in veritate manibus sacerdotū tractari & frangi: & fideliū dētibus atteri. ecce q̄ cōfessio Berēgarij attentata & examinata p ecclesiā cōtinet corpus christi nō in sacramēto tātū: sed in veritate dētibus fideliū atteri. q̄d plane acceptū veritatē haberet p cōiugationē idiomatū. qa atterit̄ dētibus secūdū paneitatē & integrū manet secūdū humanitatē. Quod si aliq̄s velit exponere dictā cōfessionē dicēs: q̄ ly in veritate & nō in sacramēto tātū refert̄ ad mediatū verbū tantū. s. manibus sacerdotū tractari: & sequētia verba ad species siue ad exterius sacramētū. sub quo fracto & attrito corpus christi integrū sumit̄. Videt̄ q̄ nō accipiant verba cōfessionis plane ut iacēt: & ut de plano sonant: cū tū verba cōfessionis sic examinatæ debeāt accipi absq̄ expositione violenta. & extorsione secūdū sensum ꝙuē in aperto faciūt. Sed cōtra arguit̄ ad oppsitū: quia ista opinio de remanētia substātiæ panis in altari est dānata ab ecclesia: ergo vitanda ut hæretica. Respōdet̄ secūdū sic opinātes ad hoc primo q̄ dānata est de sic esse, nō de possibili. Secūdo q̄ opinio damnata differt ab ista quæ ponit paneitatē remanere hipostatizatam a verbo hoīe. Illa enī ponit post cōsecrationē plura suppositā hoīs christi & panis. hæc vnū suppositū in tribus naturis: sicut in diuinis est vna natura in tribus suppositis. Illa ponit substātiā panis manere post cōsecrationē. hæcvero nō per modū substantiæ: sed per modū accidētis. sicut est de humanitate assumpta. Illa ponit panē & vinū remanere. hæc vero non: sed aliū panem. licet sit eadē paneitas. Ex illa sequitur corpus christi non posse esse in altari veraciter sub sacramēto: cū panis in nullo mutet̄. Ex hacvero nō cū ponit panē mutari: & etiā paneitatem quo ad esse. ex illa nō verificat̄ q̄ panis sit corpus christi cum sint duo suppositā Ex hac vero verificat̄ ꝑpter vnitatē suppositi quod est vnum in duabus naturis. ex illa sequitur q̄ quicq̄d est in hoc sacramēto nō est adorādū latria cū sint duo suppositā christi & panis. hæc vero ponit vnica adoratione adorari: quicq̄d est sub sacramēto ꝑpter vnitatē suppositi. Secūdo arguit̄ q̄ nullo modo potest saluari q̄ p illū modū possit corpus christi esse in altari: quia cū quærit̄ vtrū corpus christi possit esse in altari &c̄. nō intelligit̄ de corpore quod christus est & accipit̄ ꝓ genere. sed intelligit̄ de corpore quod est pars & nō prædicat̄ de hoīe in recto. Tale autē corpus quod est pars nō cōmunicat idioma naturæ coassumptæ neq̄ suppositi neq̄ ecōtra. Licet enī deus sit homo & ecōtra: nō tamē deus est caput christi & ecōtra: & licet christus homo sit vbiq̄ ratione suppositi: nō tamē caput christi hominis est vbiq̄: quia partes naturæ assumptæ nō cōmunicant idiomata suppositi. nec de eo prædicātur vel ecōtra. Quāuis ergo paneitas assumat̄ a verbo vna cū corporeitate: non tamē dicetur q̄ corpus christi est panis vel q̄ corpus Christi sit in altari si panis est in altari. licet dici posset & verificari q̄ panis sit corpus quod christus est secūdū quod accipitur ut genus. Quod aūt aliter nō accipiat in quæstione & in sacramento apparet. tū quia corpus genus quod dicit in recto de christo nō dicitur corpus christi sicut animal vel homo quod christus est: nō dicitur homo vel animal christi: tū quia forma verborum in qua institutū est hoc sacramentum est hæc. Hoc est corpus meū. Constat autē q̄ veritas illius verbi nō saluatur de corpore quod est genus. Animal enim quod de me in recto prædicatur: non est animal meum: sed animal quod ego sum. Tum quia si in triduo mortis christi fuisset consecratum: fuisset in altari nō corpus genus: sed corpus pars tātum. Corpus enim est corpus animatum: quod tunc nō erat. igitur corpus christi ut hic quæritur & de quo agitur in sacramēto est corpus pars tantum quod non prædicatur de pane vel deo vel homine. Nec enī cōmunicat idiomata cæterarum naturarū. Non ergo esset verū dicere q̄ corpus christi esset in altari modo prædicto ratione panis vel suppositi. Præterea dato q̄ ratione dictæ substentificationis in vno supposito panis esset corpus: non tamen ubi panis in altari ibi corpus christi: sed panis in altari erit corpus christi in cælo: sicut in triduo anima & cor-

Humanitas quō i deo est

Secūdum in oppsitum

Tertium

Quartum

pus erant substentata in supposito: nec tamen ꝓpter hoc anima erat in sepulchro cum corpore: nec corpus in inferno cum anima. Præterea si esset substentificatio ista: ipa terminaret ad illud ad quod dicimus conuersionem panis terminari: hoc autē est corpus christi: ad quod terminari nō potest substentificatio naturæ alienæ. hoc enim soli supposito increato est ꝓprium secūdum cōmunē viam. ergo nō potest fieri substentificatio paneitatis in supposito alterius naturæ in hoc sacramento. Itē sic arguitur quia secūdum prædictū modū substentificationis paneitatis in verbo vna cū corpore christi dudū assumpto nō incipiet corpus esse in altari. sed aliquid de nouo incipiet esse corpus christi. Si autē nō incipit, cū prius nō fuerit: sequitur ꝙ nō erit in altari. Item arguitur ꝙ licet posset suppositū verbi assumere paneitatem: quā assumendo crearet sicut de humanitate christi tenemus. tamē nō potest assumere paneitatē existentē in ꝓprio supposito: quia hoc esset paneitatē corrūpere nō assumere. Præterea videt ꝙ nō possit cōferri virtus verbo respectu vnionis paneitatis ad verbū: quia maioris difficultatis est assumptio paneitatis in supposito verbi ꝙ creatio: eo ꝙ magis distat esse diuinū a natura paneitatis cui dicit cōicari in assumptione ꝙ ens a nō ente; & tm nō potest cōmunicari creaturæ virtus ad creationē operādo vel cooperādo. ergo nec ad assumptionē. Cōfirmatur auctoritate sancti Thomæ in. iij. qui dicit ꝙ ad vnionē creatura coopari nō potest. Præterea illo dato post sumptionē sacramēti sacerdos nō esset ieiunus & nō esset tibi cibus spiritualis tātū: sed etiā corporalis: quod est cōtra dignitatē sacramēti. Itē Christus aliqd dimitteret postꝙ assumpsisset in vnitate suppositi: qa assumeret paneitatē quā dimitteret pane cōuerso in membra. Ad ista aūt sic forte diceret prīo, saluādo hoc dictū ꝙ sine cōfessione panis in corpus christi pōt fieri: ut in altari sit corpus christi modo prædicto ꝓ substētificationē paneitatis in verbo vna cū humanitate dudum assumpta de corpore: ut est genus: nō ut est pars: & ita de corpore quod est christus & sumit a corporeitate quæ est natura: & est prædicabilis in recto. Et cū arguit quod de corpore ut genus nō diceret corpus Christi dicet ꝙ imo, sicut etiā dicit creatura salis, i. quæ est sal. & verbū dei, i. quod est deus: sicut cū dicit verbo dñi, i. verbo quod est deus cæli firmati sūt. & dicimus substantiā materiæ manere ꝓ totā trāsmutationē naturalē, i. substātiā quæ materia est, sicut etiā dicit ab aduersarijs ꝙ substātia panis cōuertit in corpus christi uti

Quintum

Sextum

Septimū

Assumptio maioris difficultatis ꝙ creatio

Cōfirmatio

Octauū

Nonum

Rñsio

Ad sed'm in oppositum

Damascenus

ꝙ substātia quæ est panis nō quæ est pars panis. Sic etiā Dam̄, li. iij, xvij, ca. accipit carnē christi, i. carnē quæ christus est, ꝓ genere dicēs: ꝙ caro dñi deificata esse dicit & deo cōsubstantialis. Et cū arguit ꝙ nō esset cōueniens forma verborꝝ. hoc est corpus meū est corpus pars mei dicet: ꝙ forte nō fieret ꝓ talē formā verborꝝ: & forte daret virtus diuinitus sacramētalis verbo cuicūqꝫ: & forte etiā oēm virtutē quā dare posset deus. Cui cūqꝫ verbo posset deus dare isti verbo. Hoc est corpus meū: vel etiā nō significatiuo de absoluta potētia: quia virtus dei nō est astricta significatiōi verborꝝ. Et cū arguit ꝙ dato ꝙ panis sit corpus & ecōuerso: nō tn̄ sequit ꝙ vbi panis ibi corpus in altari dicet ꝙ imo sequit: quia quicqd dicit de p̄dicato dicit & de subiecto. sicut enī quia deus est homo & deus est vbiqꝫ: sequit ꝙ homo christus sit vbiqꝫ sicut deus: & ꝙ deus includit in cunabulis & est filius virginis. & fugit vbera sicut homo christus: sic seqū si Christus homo est panis & ecōuerso: ꝙ si panis est in altari: ergo & Christus homo nō solū ea rōne q̄ est vbiqꝫ inquātū deus. Sed quia panis in altari est. Cōmunicāt enī naturæ assumptæ idiomata ex parte subiecti p̄cipue: quia in subiecto tenet ꝓ supposito. Dicit aūt ex parte subiecti: qa ex pte p̄dicati forte non cōmunicāt sibi idiomata necessario: qa ibi tenet ꝓ natura. Vnde forte nō oportet ꝙ christus sit homo vbiqꝫ: cū sit deus vbiqꝫ. licet ex pte subiecti homo christus sit vbiqꝫ: nec valet q̄d adducit de aīa & corpore in triduo: qa nō sic vniebant supposito q̄d de supposito p̄dicarent vel de se inuicē cū vnirent ut partes vnius naturæ. & ideo nō oportet ea inter se cōicare idiomata: sicut illæ naturæ q̄ de se inuicē dicunt: Certū est aūt ꝙ si nō sequit necessario sequit saltē de possibili. Quod aūt dicit ꝙ si est paneitatis substētificatio oportet eā terminari ad id ad q̄d dicimus cō-

Rñsio ad tertiū in oppositum

Prima rñsio ad quartum

uersionē termīari, ad corpus rñdet ꝙ hoc nullā habet necessitatē. Sed dicere possumus substētationē fieri in supposito simpliciter. ꝙuis ponētes cōuersionē dicāt eā termīari ad corpus partem: posset etiam forte dici ut infra dicet: ꝙ substentificatio terminari potest ad corpus nō ut humanū: sed ut vnitū: quasi si suppositum diuinū habet aliā naturam in se substētare: inquātū eā trahit ad suū esse cuicūqꝫ cōmunicat suū esse infinitū, ei dē cōmunicare posset in illo esse substētare aliā naturā sibi vnitā. & de hoc infra. Cum vero opponit ꝙ secundū modū istū nō inciperet corpus christi esse in altari: sed aliquid inciperet esse corpus christi vel corpus christus, diceret ꝙ sicut si christo dudū homini aduenīat paneitas incipiet christus homo esse panis: sic incipit ꝓ accidens nouo modo esse in altari ꝙ pani cōuenit secūdum se. incipiet. s. christus homo esse in altari vīsibiliter. & ut cibus fideliū ratiōe paneitatis assumptæ: sicut christus deus incipit esse in gremio vel utero matris nouo modo ratione humanitatis assumptæ. Ad id quod dicit de assumptione paneitatis præexistentis in supposito proprio, Respondet ꝙ deus potest assumere omnē naturam assumptibilem præexistētē in ꝓprio supposito: & eam in assumptione priuare ratione suppositi: & trahere ad ꝓprium esse: Constat enī ꝙ verbum naturā humanā posset dimittere quæ statim haberet ꝓpriam subsistentiā & rationem suppositi & psonæ: licet hoc nō habeat vnita verbo & esset quo ad essentiā eadem humanitas quæ prius erat vnita. Posset ergo modo simili humanitatē prius existētem in ꝓprio supposito assumere modo iam dicto. & esset eadem natura nūc assumpta & prius nō assumpta. Cū aūt arguit ꝙ ad hoc nō pōt cōferri virtus verbo forte pōt & forte nō potest. & si nō potest dari virtus inhærēs, quia talis virtus esset creata forte potest dari virtus assistēs: quia talis esset increata & nō creata. & hoc modo esset sacramētaliter virtute verbi assumptio paneitatis. ꝙmodo etiā ponit magni viri virtutē cōferri sacramētis nouæ legis. & forte si pōt cōferri virtus inhærēs verbo sacramētali ad cōuertēdū totū in totū: & præcipue in præexistēs sine eius augmēto: potest etiā cōferri ad effectū p̄dictū: quia forte alicui videbit ꝙ hoc sit tantæ difficultatis sicut illud. Ad id quod dicitur de solutiōe ieiunij, respōderet quis illud de nō soluēdo ieiuniū naturæ sequi ad modū ꝙ cōiter ponit. s. ꝙ substātia panis nō remaneat. ꝙ si ponamus substantiā remanere aliud dicemus vel forte dicetur: ꝙ nō ꝓpter hoc dicit sacerdos post sumptionē ieiunus qa ibi nō est substātia panis: quia quātūcūqꝫ nō sit substātia panis si iudæus vel christianus sumeret species sacramētales per modū cibi corporalis. & intentione cibādi solueret ieiuniū. Sed ideo quia sacerdos non sumit per modū cibi corporalis, sed per modū sacramenti: ideo nō soluitur ieiuniū. & consimile esset quia si substantia panis remaneret adhuc nō solueret ieiuniū naturæ: dūmodo nō sumeret per modū cibi corporalis. Id aūt quod dicit ꝙ Christus nō dimittit quod assumpsit semel dicit præsupponēdo ꝙ teneat solā naturā humanā assumpsisse: sicut de facto ipam solam assumpsit. posset tn̄ aliam naturā assumere & eā dimittere. Potest etiā dici ꝙ si paneitas assumeret a verbo nunqꝫ dimitteret a verbo per se & ex parte sui, sed p̄accidēs ex cōditione naturæ assumptæ cū suis naturalibus defectibus eā dimitteret ꝓpter naturæ assumptæ corruptionē: sicut dimisit humanitatē in triduo. Sed rursum disputādo inquiramus an possit saluari corpus: quod est pars esse in altari veraciter absqꝫ cōuersione panis in ipm. & videt ꝙ sic: quia sicut color substētatur in substātia: ut in subiecto mediāte alio accidente: verbi gratia superficie nō quidē ꝙ superficies sit subiectū coloris: quia vnū accidens alterius nō est subiectum: eo ꝙ ut dicitur a philosopho qualitatis nō est qualitas. sed ideo quia color nō ineest subiecto: nisi in ordine ad superficiem: sic paneitas potest substentari in verbo mediante corpore nō quidem ꝙ corpus sit immediatū substentatiuū & substentificatiuū paneitatis assumptæ & verbū primū. Sed quia nō substentificat paneitas in supposito verbi: nisi in ordine ad corpus christi partē. Hunc enim ordinē potest deus ponere inter naturas assumptibiles: licet in natura sua non habeant illū ordinē sicut auferre potest ab aliquibus naturalē ordinē quē habent inter se: ut inter calorē & actū calefa-

Secunda

Rñsio ad ꝙntum

Rñsio ad sextum

Rñsio ad septimum

Prima rñsio ad octauū

Secunda

Sumens non soluit ieiunium

Color quō est in corpe

tiendi in fornace Chaldæorum & in alijs multis. Sicut ergo color quia substantiæ inest in ordine ad superficiē dicitur de superficie in cōcreto per modum qualis accidentalis dicendo superficies est colorata: sic paneitas quæ est substantia dicet de corpore christi in cōcreto sumpta p modū qualis substātialis siue p modū qd dicēdo filius dei est panis & ecōuerso: sicut & humanitas de supposito dicit in qd dicēdo filius dei est homo & ecō uerso: sicut ergo ga deus homo est & ecōuerso. inde cōmunicāt sibi idiomata vbi deus ibi homo. & similiter de superficie & albo sic de pane & corpore. Nā si panis est in altari corpus christi est in altari. forte aliter dicendū q naturæ assumptæ habēt modū accidē tis ut dicebāt antiqui theologi inquantū adueniūt supposito subsistenti in actu & non cōstituūt suppositū. sed magis cōstituunt in esse p ipm. Sicut ergo in accidētibus inue nit vnū esse subiectū alterius: licet nō vltimatū sicut dicimus potentiā aīmæ esse subie ctum virtutū & habituū inquantū est substētata p aīam: & similiter superficies respectu coloris aliq modo subiectū dicit. sic licet vna natura assumpta nō possit p se: & primo sustētare aliā naturā: tm inq̄tū est verbo vnita & in ipo substentata pōt aliam substētare in se: & habere modū quasi subiecti respectu illius: & illa quasi modū accidentis respectu illius: quo ad hoc solū q vna in alia sustenteť: ut ipa est verbo vnita & ab eo substē tata. Si enī suppositū nō substētificat naturā assumptā: nisi rōne sui esse infiniti. ad qd trahit naturā sibi vnitā & associatā cuicunq; naturæ cōicat suū esse infinitū: eidē cōicat posse aliā naturā sibi vnitā substentare. Sic etiā substātia inquātū trahit vnū accidēs ad suū esse: eo q accidens non est ens: nisi quia est entis intantū dat ei: ut possit aliud acci dēs sibi aduenies ut actus aduenit potētiæ substētare in seipso & in suo esse. Corpus er go p parte acceptū ut vnitū & substētatū a verbo in suo esse: quod est esse verbi sibi cō municatū pōt naturā panis assumptibile & modū accidētis habentē substentificare in seipo. Hoc enī supponit q sicut deus dat accidētibus modū substātiæ: sic paneitati pōt dare modū accidētis substētādo ipsam in alio quod ad eā se habebit quasi subiectū. nec differt quo ad hoc utrū sit pfectū in specie vel nō. quia q̄nq; subiectū accidētis est imp fectū in specie: sicut caput vel manus. Sicut etiā deus ꝓducit aliquas creaturas īmedia te: & aliq̄s mediantibus alijs. & sicut in seipo terminat ut in fine aliquas creaturas p ali as: sic etiā potest verbū in seipo terminare ut in supposito substētāte aliquā creaturam mediāte alia. & sicut creaturæ p quas deus ꝓducit. dicūtur ꝓducētes & creaturæ p q̄s in se terminat: ut in fine dicunt fines siue subfines. sic creatura p quā verbū in se aliam substētificat dicet substētificare. ratione ergo talis substētificationis in corpore christi: ut in quasi subiecto & īmediato substētamēto dicet in cōcreto panis est corpus & ecō uerso. sicut filius dei est homo & ecōuerso. & cōicabūt sibi idiomata modo prædicto si cut superficies & coloratū. Supponit enī panis ꝓ substētante paneitatē sicut albū ꝓ sub stētante albedinē. Sicut enī dicit philosophus in primo topicorū: q albū est corpus ta lem colorē sic habēs. dicit Dam. li. iij. c. xi. deus est qui habet diuinā naturā. & homo q habet humanā naturā: & sic de cæteris: & sicut nō differt ad hoc q aliquid sit album q ipm in quo substētat albedo sit pfectū in specie vel nō. sic nō differt ad hoc q aliqd di cat panis q ipm quod est paneitas quasi subiectū. in quo. s. īmediate substentificat pa neitas sit pfectū in specie vel impfectū: siue natura vel pars naturæ. Contra: quia natura assumpta vel pars naturæ assumptæ nō habet rationem suppositi: nec habet esse subsi stentiæ in se: quia licet cōmunicet ei esse verbi: tamē ut eius est nō est esse subsistentiæ: sed existentiæ in alio. Non ergo natura assumpta ut vnita est potest substentare aliam naturam in se. nec trahere eam ad suppositum cum nō habeat ipa rationem suppositi. Sed si hoc cōcludit nūqd etiā cōcludet q superficies nō potest in se substentificare colorē cū esse qd est subsistētiæ respectu substātiæ ut cōmunicatū accidēti sit existētiæ. & ita nō poterit esse subiectū coloris: eo q ipa superficies sit accidens. nūquid dicendū q esse verbi ut est humanitatis assumptæ in habitudine ad verbum est existentiæ. sed ut est eiusdē humanitatis in habitudie ad paneitatē est subsistētiæ. ut aūt est vltimo assumptæ

Sustētare naturæ creatæ seinuicē pōt

Subiectū accidētis nō pōt esse pfectum in specie

Aristoteles Damascen⁹

Contra

Rñsio

naturæ est existentiæ simpliciter sicut de superficie posset dici. Sed adhuc contra præ dicta sic arguit natura immediate vnitur supposito: non ergo est possibile q paneitas supposito verbi vniatur mediante alia natura: cū inter naturam & suppositū nō possit cadere mediū. Sed forte natura ꝓprio supposito immediate vnitur. sed de supposito extraneo respectu cuius habet modum aliquē accidētis nō oportet. sed vna potest vni ri supposito mediāte altera modo prædicto. Cōtra si tenet similitudo de superficie sequet q sicut superficies separata a substātia est subiectū coloris & est colorata. sic si corpus separet a supposito verbo ipm esse posset qsi subiectū paneitatis & adhuc diceret panis qd est absurdū. Hoc nō erit si dicamus q sicut dicit Hilarius superficiei supatæ a substātia pt cōferri esse & modus eēndi substātiq rōe cuius subiectū erat accidētibus. sed nō sic hūa nitati separatæ cōferri pōt esse suppositi verbi infinitū rōne cuius poterat substētare natu rā substātialē aliā. Et tu nota q in his oībus ingsitionibus semp fuit p̄supp̄situ q sup positare alienā naturā sit ꝓpriū esse infiniti. Sed adhuc cōtra arguit sic. Verbū assum pſit carnē mediāte aīa. nec tm ꝓpter hoc aīa dicit de carne vel ecōtrario. ergo dato q ver bū assumpsisset paneitatē mediāte corpore: nō ꝓpter hoc vnū dicet de alio. Sed forte nō est simile. ga verbū dicit assumpsisse carnē mediāte aīa tāq; aīa existēte media quo ad esse naturæ. Itē mediāte aīa quo ad fieri assumptionis: sed nō assumpsit carnē medi ante aīa: quasi aīa primo substētata. & aīa deinde substētet carnē sicut dicit de hūanita te & paneitate. sed ideo ga non assumpsit carnē nisi in ordine ad naturā humanā cuius est pars p aīam sibi vnitā. Rursus p parte falsa arguit q cōueniētius sit ponere: etiā de facto corpus christi esse in altari p hypostatizationē paneitatis in supposito christi dei q̄ p cōuersionē. Q uia si illud reputat incōueniēs est: quia est cōtra determinata ab ec clesia: sed ꝑbat q hoc nō est. Nā si in aliquo videret ista positio esse cōtra determinata ab ecclesia: hoc maxime videret in duobus q videlicet panis remaneat: & q accidētia nō sint ibi sine subiecto: sed neutrū dicit ista positio. Cōcedit enim q panis nō remanet: quia suppositū panis nō remanet. & pōt etiā dicere q accidentia sunt ibi sine subiecto. Accidēs enī dependet a substātia q̄tū ad existentiā tm saltē secūdū cōmunē viā nō se cūdū essentiā. Quare licet remaneat essentia panis: cū tamē desinat ibi esse subsistētia panis p quā subsistebāt accidētia. relinquit q accidētia p se subsistāt: nisi ponamus ea migrare de subiecto in subiectū. Secūdo arguit quia hæc positio sit cōuenientior: quia plures difficultates tollunt p hāc positionē. Solū enī difficultas de vnione est hic. pau ciora aūt sunt ponēda in articulis fidei: nisi fides cogat & assumptio est specialis articu lus: ergo nō oportet multiplicare miracula & credibilia supra rōnē nostrā sine euidenti & cogēte necessitate. Tertio quia p istū modū melius saluaī apparentia: ga apparet in hoc sacramēto esse panis & vinū q̄d saluat assumptio & nō cōuersio. videmus enī ali quē nutriri ex hostijs sicut ex vero pane & putrefieri hostias. & eis denicq; oīa accidere q accidūt substātiæ panis. Quare si ista oīa pōt saluari cū hoc nō veraciter corpus christi sit in altari: & qd ille panis q ut dicit Berēgarius fidelīū dentibus atteraī sit verū cor pus christi melius est isti modo adhærere q̄ modo de cōuersione: per quē ista nō saluā tur sine multiplicatione miraculorū. Quarto quia dicit paulus primo corinth. x. Panis quē frāgimus nōne participatio corporis dñi est. Quinto: quia ibi est christus sacra mentaliter vbi est virtute sacramenti directe. sed directius sit christus in altari per assum ptionē q̄ per cōuersionē: quia forma huius sacramēti quæ efficit significando directius efficit illud quod magis ꝓprie significat. & hoc est vnio p assumptionē qua cōmuni cātur idiomata: ita ut hoc sit illud quod sonāt verba formalia hoc est corpus meū. non autē vnio cāuersionis: quia per illā panis nō est christus: nec ecōuerso. sed panis fit chri stus vel cōuertit in christū. Sexto: quia ille modus de cōuersione est intricatus: & mul tas habet difficultates: hic autē est clarus & expeditus. Assumptionē enim credimus iam per aliū articulū. quæcunq; autē sunt idē supposito limitata vbicūq; est vnū: ibi est reliquū. sicut vbicūq; est musica sortis ibi est eius albedo. Dico aūt limitata: quia si vnū

Cōtra iterꝙ

Rñsio Contra

Suppositare ꝓpriū entis infiniti

Rursus ꝓp te falsa argu itur.

Primo

Accidens q̄ modo pēdet a substantia

Secundo

Tertio

Quarto

Quinto

Sexto

esset limitatū & aliud illimitatū: vbi esset limitatū ibi esset illimitatū: nō tamen ecōuerso. Sed pane assumpto corpus christi humanum: & corpus panis esset vnū suppositō & utrunq; esset limitatū. ergo cū in altari esset panis. assumptus ibi esset per consequēs corpus christi. Item mediū est ꝓpinquius ꝙ extremū. Sed si christus assumeret panem vel paneitatem: hoc faceret mediante sua corporeitate: quia indignius assumptibile est mediante digniori secūdum cōgruitatem assumptionis. igitur cū suppositum christi assumēs eēt in altari cū pane assumpto: multomagis ibi esset corpus christi: quod esset

Vltimo

mediū assumptionis. Vltimo videt ꝙ nihilominus possint saluari auctoritates sanctorum de cōuersione tenendo assumptionē: cum enim esse differat ab essentia: vnum potest assumi alio nō assumpto: unde non sic est verbum incarnatū sicut in paneatū: quia in illa assumptiōe præuēta fuit essentia assumpta anteq; haberet esse. Vnde nūq; habuit esse aliud ab esse diuino sibi cōmunicato: ꝓpter quod fuit assumptio sine cōuersione aliqua assumpti in assumens & ecōuerso. Vnde ecclesia dicit nō cōuersione diuinitatis in carnē nec supple econuerso. sed assumptione humanitatis in deū: Panis præexistēs habet esse & essentiā & assumptio ad humanitatem suppositi cōsumit ipsum subsistere nō per annihilationē: sed p assumptionem essentiæ substātialis ꝑficit hoc mysteriū. & sic oēs auctoritates de trāssubstātiatione loquētes & cōuersione possunt referri ad esse & nō ad essentiā: & auctoritates dicētes ꝙ post cōsecrationē non manet panis sed fuit. verū est secūdū esse: quia remanet solum secūdū essentiā. Ex quibus videt ꝙ itaveraciter potest esse sacramēraliter in altari corpus christi sine cōuersione p assumptionē paneitatis sicut modo ponit cōmuniter p cōuersionē imo istoꝝ triū terminoꝝ assumptio, cōuersio, annihilatio, nō potest intelligi bona distinctio: nisi præsupponēdo mo-

Assumptio annihilatio & cōuersio differunt

dū opinionis istius dicēdo ꝙ illud assumit ꝙ ante aliquod ab ipo ꝓhabitū esse suppositabile ad nouū suppositi esse assumūtur illud annihilat quod simpliciter desinit esse. ita ꝙ sua reproductio esset creatio & impertinēs est omnino ad hoc siue ponatur ꝙ ei aliquid succedat siue nihil succedat: quia hoc a re quæ desinit esse est omnino extrinsecū. illud vero conuertit quod remanēs secundū essentiā amisso ꝓprio esse suppositi transit ad esse alterius suppositi: & vere fit illud suppositū. & hæc est vera ratio cōuersionis in qua duo intelligūtur in conuerso: quod. s. remaneat p essentiam: & p hoc differt ab annihilato & fiat aliud p rationem suppositi per quod differt a non cōuerso. & dum fit aliud rationem ꝓprij suppositi dimittat & per hoc differt ab assumpto. Tenēdo autem cōmunem modū conuersionis non conuertitur panis sed annihilatur. & qui volunt saluare ꝙ sit cōuersio ita ꝙ non annihilatio videtur potius verbis ꝙq; re satisfacere. Vnde & multi de illa via concesserunt ꝙ sit annihilatio &c̄. Ad oppositū pro parte vera arguitur ꝙ opinio ponens sacramētum eucharistiæ de facto cōstici per assumptionem paneitatis sit incōueniens & irrationabilis. Primo autē arguit sic Durādus ꝙ ridiculū est

Ad oppositū ꝓ pte vera arguit.

ꝙ omni die assumatur vna natura: immo multæ a supposito diuino & omni die deponant: quod esset si substantia panis in hoc sacramēto de nouo assumeret: quia ꝙt sunt cōsecrationes tot assumerent. & quot fiunt assumptiones sacramēti tot deponerent. Sed hæc forte ridiculositas nō demōstrat falsitatē suppositi. Secūdo arguit: quia videt impossibile ꝙ talis assumptio fiat mediāte aliquo creato: sicut ponit prædicta opinio: quia illud mediū vel se habet in rōne efficiētis talē assumptionē vel in rōne terminantis sed nihil creatū potest se habere ad assumptionē aliquo istoꝝ modoꝝ ergo &c̄. Minor ꝓbat ꝙ enim nihil creatū possit esse causa efficiēs talis assumptionis patet: quia talis assumptio fit p hoc ꝙ res amittit suū ꝓpriū & naturalē modū essendi & alienum induit. quod nō videt posse facere nisi auctior naturæ: qui solus naturas rerum instituit. sic solus eas mutare posse videt. Hoc argumētū Durandi forte ostendit ꝙ illud creatum nō

Rñsio

potest esse causa efficiēs principalis p idē videt ꝙ nihil creatū potest terminare ad talē assumptionē: quia nō potest tribui alicui naturæ: quod est supra naturā & totū cursum naturæ. hoc aūt est substentificare aliā naturā quæ nata est in se subsistere. & hæc forte

errōnea opinio supra posita crederet se euitare per quædam supradicta. Non enī de facili semp falsum de sua falsitate p euidētes rationes cōuincit: ita est debile lumen nostri intellectus utpote eius qui vltimus est in natura intellectuali. Præterea arguit sic Durandus quicquid sit de positione talis assumptionis: omino tamē incōueniēs est ꝙ fiat mediante corpore parte. Nunq; enī corpus ut accipit ut pars humanæ naturæ ponendo vnam formā tm in hoīe: cū nō potest noīare solam materiā. sed necessario noīet cōpositū ex materia & forma dante esse corporeū. necesse est ut corpus humanum dicat realiter totū & non partē. licet secūdū rationē possit noīare partē: eo ꝙ aīa dat omnes perfectiones quas dant formæ inferiores. Et ideo si cōsideret compositū ex materia & forma: quæ est anima ꝓput dat esse corporeū tantū & cōparet ad idem cōpositū prout per anīmā habet non solum esse corporeū: sed sensum & vitā & rationē. sic corpus primo modo sumit ut pars. & secūdo modo ut totum. sed cū hæc differētia sit solum ratiōis nō est ad ꝓpositū eorū cū dicāt realem assumptionē panis fieri mediāte corpore parte. Differentia enī rationis nihil facit ad differentiā realis assumptionis. Quicquid aūt sit de efficacia istius rationis cōtra ponentes vnā formā. Patet ꝙ contra nō tenentes vnam formā nō ꝓcedit. Item arguit sic. Deficit hæc positio in hoc ꝙ ponit ꝙ p talē assumptionē corpus christi sumptū de vīrgine sit in hoc sacramēto p cōmunicationē idiomatū: quia vnū prædicat de altero: quia qua rōne corpus christi esset in sacramēto altaris p assumptionē substātiæ panis: eadē rōne sanguis esset in hoc sacramēto p assumptionem substātiæ vini. sed hoc nō est verū ut ꝓbabit ergo &c̄. Assumptū ꝓbat: quia si sanguis christi esset in hoc sacramēto p assumptionē substātiæ vini: sicut ponit de corpore christi p assumptionē substātiæ panis: tūc oporteret ꝙ sicut panis assumit mediāte corpore quod ptinet ad vnitatē suppositi assumētis: sic vinū assumeret mediāte sanguine ptinēte ad vnitatē suppositi assumētis. modo cōstat ꝙ sanguis christi nō ptinet ad idētitatē suppositi christi. cū sanguis nōdum sit sub forma humana. sed sit humor in via ad cōuersionem ut fiat sub forma humana: ergo ipm nō potest assumi a supposito christi mediāte sanguine: nisi forte diceret ꝙ in qlibet cōfectione huius sacramēti esset assumptio sanguinis christi imediate: & mediāte sanguine assumptio vini. & sic oī die esset assumptio nouæ naturę. s. sanguis absq; oīi ordine ad naturā panis assumptā q̄d alij negant: & mediāte ista esset assumptio vini. Sed in hoc forte multi nō solum nō acceptarent rōnē Durādi. sed nō minus eū reprehēderet quā supradictā opinionē. s. de nō assumptione & nō hypostatica vnione sanguinis christi effusi in cruce & exhibiti in sacramento ad suppositum filij: quia videt ꝙ secūdum hoc ille sanguis nō fuisset sufficiens preciū redemptionis humani generis. Cum nō esset vnitus hipostatice diuinitati. Vnde sanctus Thomas. vi. quolibet. q. vi. sic dicit: Sanguis christi in passione effusus humanū genus sanctificauit. secundū illud hebræoꝝ vltimo. Iesus ut sanctificaret per sanguinem suum populum extra portam pa⁹us est. humanitas etiam christi virtutē salutiferā habuit ex virtute verbi sibi vniti: ut dicit Damascē. iij. lib. unde manifestū est ꝙ sanguis in passione effusus q maxime fuit salus fuit diuinitati vnitus. & ideo oportuit ꝙ in resurrectione iungeret alijs humanitatis partibus &c̄. hæc ille. Sequitur Durādus cōtra prædictam positionē: quia corpus christi est in altari vel sacramento altaris ꝓ verā exīstētiā suæ naturæ. & nō ꝓpter solam cōicationē idiomatum. sicut ponit hæc opinio quod patet: quia hoc semp refert idē numero quod præcessit. Sed christus instituendo hoc sacramentū dixit hæc verba Lucæ. xxij. Hoc est corpus meum quod ꝓ vobis tradetur &c̄. Et hic calix in meo sanguine qui ꝓ vobis effundetur. ergo illud idem corpus numero quod postea fuit traditū apostolis in sacramento ad edēdum: sed corpus quod fuit traditū ad crucifigēdum nō fuit de natura panis: sed fuit corpus ptinens ad naturā humanitatis: ergo corpus traditum apostolis in sacramento altaris fuit vere de natura humanitatis: & pari rōne in sacramento nostro est corpus christi ptinens ad eius humanitatē & nō est ibi solum p cōicationē idiomatū ex assumptione paneitatis.

Intellect⁹ humanus vltimus ī sua natura

Corpus ps & corpus totum

Rñsio Quartum

Rñsio

Sāguis xp̄i effusus & assumptus

Remotio obiectionis

Quod si quis dicat ꝙ relatiuũ refert idẽ ſecũdũ ſuppoſitũ: nõ idẽ ſecũdũ naturã. & ſic poteſt vere dici demõſtrato pane aſſumpto: hoc eſt corpus meũ quod ꝓ vobis tradet quía idẽ eſt ſuppoſitũ habẽs paneitatẽ aſſumptã & corporeitatẽ poſtea traditam, & ſic idem ſuppoſitũ fuit prius demõſtratũ & deinde traditũ. licet ſecũdũ aliã & aliam naturam nõ valet. Quía cum dicit hoc eſt corpus meũ. corpus nõ poteſt ibi teneri pro ſuppoſito habẽte corporeitatẽ: ſed potius pro natura habita ut notat ꝓnomen poſſeſſiuũ cui additur cũ dicit corpus meũ: hoc eſt quod habeo. Sed forte hoc haberet maiorẽ efficaciam apud grãmaticos ꝙ̃ apud theologos. Vlterius arguit ſic ꝙ dicta aſſumptio nõ ſufficit ad hoc ꝙ corpus chriſti ſit in altari: neq; realiter neq; ſecundũ cõmunicationem idiomatũ, nõ quidẽ realiter: quía aſſumptio duarũ naturarũ ab vno ſuppoſito nõ ſufficit ad hoc ꝙ vbi eſt vna natura ſit alia, quía ſi ſuppoſitũ filij a principio aſſumpſiſſet humanitatẽ Petri in Roma: & Pauli in Iudæa: nõ ꝓpter hoc vbi eſſet Petrus ibi eſſet Paulus & ecõuerſo: niſi quo ad ſuppoſitũ quod de utroq; prædicat̃: & de quo utrũq; prædicat̃ cõcretiue. Similiter dato ꝙ ſuppoſitum filij aſſumpſerit humanitatem & paneitatem, nõ oportet ꝙ vbi eſt natura panis: ibi ſit natura humanitatis. neq; ratione ſuppoſiti poſſet dici ꝙ vbi panis eſt: ibi eſt corpus chriſti ꝓpter cõmunicationẽ idiomatũ: quía ſecũdum illam opinionẽ nomẽ ſuppoſitinõ recipit prædicationẽ panis aſſumpti/ nec corporis partes. Non enim verũ eſt dicere ſecũdũ iſtos ꝙ filius dei ſit panis vel corpus quod eſt pars: ergo rõne cõmunis ſuppoſiti, nõ poteſt vnũ de altero prædicari ut ſic dicat̃ vnũ eſſe alterũ vel vnum eſſe vbi eſt alterꝝ: nec eſt ſimile de dente ethiopis & eius albedine: quía albũ dicitur dens: & dens dicit̃ albus, & vbi eſt vnũ eſt alterum: quía hoc eſt per hoc ꝙ ſunt vnũ in ſubiecto: & per cõſequens indiſtincta ſubiecto & loco, nõ ſic aũt poteſt dici de corpore humano & paneitate aſſumpta: & quícqd ſit de hoc argumẽto hoc eſt verũ ꝙ ſicut nõ ſequit̃ de neceſſitate: ſequit̃ tñ de poſſibili &c̃. Petrus autem de palude ſic arguit. aut aſſumeret ſubſtãtiam panis cũ accidentibus aut ſine non ſine: quía hoc eſt impoſſibile: quía quod nõ eſt ꝑ ſe factibile: nec ſubſtentabile quacunq; virtute ut relatio vel aliquid huiuſmodi nõ eſt per ſe aſſumptibile. Subſtantía autem corporalis ſine quãtitate fieri nõ poteſt: quía eſt ſuus terminus & ꝓpria paſſio magis quãtitas ſiue figura, hoc autem multi negarẽt. Si aũt cum accidẽtibus: tunc nõ eſſet in altari ſacramentaliter: ſed localiter per quãtitatem cum ſubſtãtía aſſumptain altari, nec inde mota ſicut localiter fuit in utero per quantitatem cum humanitateibi aſſumpta. Et forte hoc cõcludit ꝙ nõ eo modo ſacramẽtaliter quo dicũt Thomiſtæ ꝑ cõuerſionem qui dicũt ꝙ nõ eſt ibi ꝑ ſuam quantitatẽ: ſed quãtitatem panis: quã ſi aſſumat cũ pane iam videbitur ꝙ ſit ibi ꝑ quantitatem quæ ſit ſua. Modus autẽ Thomiſtarum a multis nõ tenetur. Secũdo arguit Petrus ꝙ nõ poteſt intelligi de corpore quod eſt genus: ſed ſolum de corpore quod eſt pars: quía genus nõ prædicat̃ poſſeſſiue de ſuo inferiori: ſicut pars de toto. Cũ enĩ dico humanitas mea & manus mea, nõ autẽ aĩa mea nec homo meus de meipo. Hoc aũt apparet de cõſecratione ſanguinis qua dicit̃: hic eſt calix ſanguinis mei, ſanguis autem nõ eſt æquiuocum ad genus & ad partem ſicut corpus ſed tantũ ſumitur ꝓ parte. Dato ergo ꝙ corpus ꝙ eſt chriſtus per aſſumptionem eſſet ex vi ſacramẽti in altari: nõ tamen corpus chriſti quod eſt pars niſi tm̃ ex naturali cõcomitantia: quía per aſſumptionẽ nõ fieret vnio in naturis: ſed in perſona tãtum. Vnde ꝑ illam aſſumptionẽ fieret ꝙ panis eſſet corpus ꝙ eſt chriſtus: nõ aũt corpus chriſti ſicut nec modo diuinitas eſt humanitas: & de hoc ſatis dictũ eſt ſupra, ſ. de corpore parte & de corpore quid eſt genus. Tertio arguit. quía ſicut corpus hoĩs aſſumptũ non debuit corrũpi nec putrefieri: nec in ſubſtãtia nec in quãtitate. ſic nec deberet corrumpi panis ſi aſſumeret. Forte autẽ hæc ſimilitudo nõ currit de neceſſitate. Ad argumẽta ꝓparte oppoſita reſpõdet̃ ad auctoritatẽ Damaſceni dicit̃ ꝙ ſicut conſtat ꝙ aqua baptiſmatis nõ aſſumit̃ in vnitate ſuppoſiti diuini: nec gr̃a ſancti ſpiritus vnit̃ ei ita ut faciãt vnum ſuppoſitum: ſimiliter panis & vinũ nõ aſſumunt̃ ad diuinum ſuppoſitum nec eis con

Rñſio

Aliud Durãdi argumentum

Rñſio

Argumentũ primũ Petri de palude

Rñſio

Quãtitatis xp̃i in altari

Secundo

Reſpõſio

Tertium

iungitur diuinitas in vnitate ſuppoſiti, ſed ſicut aqua ibi aſſumitur ut materia ſacramẽti permanens: ſic panis & vinum ut materia tranſiens: quía materia ſacramẽti cõuertit̃ in corpus chriſti: & per cõſequẽs dicit̃ aliquo modo vniri diuinitati nõ per aſſumptionem manente natura panis aut vini. Sed per tranſſubſtantiationẽ in humanitatẽ prius aſſumptam. patet hoc ex ſequentibus vbi dicit̃ ſic quemadmodũ naturaliter per comeſtionem panis & vinum & aqua per potum in corpus & ſanguinẽ comedentis & bibentis tranſmutãtur: & non fit aliud corpus ꝙ̃ prius: ita & propoſitionis panis & vinũ & aqua per mutationẽ & aduẽtum ſpiritus ſancti ſupernaturaliter trãſit in corpus domini & ſanguinem: & ideo non ſunt duo ſed vnũ & idem. Ex quibus videtur ꝙ nõ eſt intentio Damaſceni per ſubſtãtiam panis & vinum remaneant & aſſumãtur a diuino ſuppoſito: ſed tranſeunt in corpus & ſanguinem chriſti: & ſic vniuntur diuinitati. Inſtant autem illi quærentes quomodo vnitur quod anihilatur. i. vere in ſe deſinit eſſe & inſtant de illa ſimilitudine carbonis in qua dicit̃ ꝙ ſicut carbo lignũ ſimplex nõ eſt: ſed vnitum igni: ita panis cõmunionis nõ eſt ſimplex panis: ſed vnitus diuinitati. Et dicit̃ ꝙ carbo & ignis nõ ſunt ſuppoſito idem: vnũ tamẽ cum ſua corruptione tranſit in aliud: ſic panis cõmunionis nõ eſt cũ diuinitate vnũ ſuppoſito: ſed ſua deſitione tranſit in corpus chriſti quod eſt vnitũ diuinitati. Sed cõtra quía tunc panis cõmunionis aſſimilaret igni in quẽ videlicet tranſiuit carbo per ſui corruptionẽ: & nõ ipſi carboni in quo cum ipius naturæ ligneæ ſaluatione ſimul inuenit̃ natura ignis. Quære reſpõſionem & forte eſt hæc ꝙ ſimilitudo nõ currit quo ad omnia: & forte fuiſſet melius ꝙ Damaſcenus nõ poſuiſſet illam ſimilitudinẽ: & cũ dicit idem Dama. ꝙ deus cõiugauit diuinitatem pani. Dicẽdum eſt ꝙ nõ per aſſumptionem licet ſicut cibus coniũgitur cibato quía cõuertit̃ in ipſum. Accipiat autẽ inter hanc cõuerſionẽ: & illã illa ſimilitudo quæ ibi poteſt cadere. S. Thomas in. iiij. li. xi. di. q. i. dicit ꝙ verbum Dama. intelligendũ eſt quãtum ad ſpecies: quibus corpus chriſti diuinitati vnitũ modo ineffabili coniũgitur hæc ille, & poſtq; modus iſte eſt ineffabilis nõ oportet vlterius quærere de ipſo. In tertia autẽ parte ſummæ. q. lxxv. dicit: deus cõiugauit diuinitatẽ ſuam, ideſt diuinã virtutem pani & vino: nõ ut remancãt in hoc ſacramento: ſed ut inde faciant corpus & ſanguinem ſuũ. Ad auctoritatẽ apoſtoli dicit̃ ꝙ illa loquutio eſt figuratiua: tã ex parte ſubiecti ꝙ̃ ex parte prædicati. Nã panis ex parte ſubiecti ſupponit ꝓ ſacramẽto ſenſibili. ſ. ſpeciebus panis. Corpus aũt chriſti etiã ſumit̃ figuratiue. Vnde ſcd'm gloſam. per illã locutionẽ nõ datur intelligi ꝙ ſubſtantia panis aut ſpecies panis ſit vere & realiter chriſtus aut corpus chriſti: nec ꝙ corpus chriſti prædicet̃ in recto de ſubſtantia panis: aut de ſpecie panis: ſed eſt ſenſus: panis quẽ frangimus in ſacramẽto. i. participatio panis fracti in altari. participatio corporis diuini eſt. i. facit nos vnum eſſe cũ chriſto. Meminerint autẽ magiſtri qui mea damnabãt: ꝙ ſi verba Damaſceni & Pauli in iſta materia acciperentur ut prima facie & ſuperficialiter ſonare videntur: multis poſſent facere ſenſum in fide erroneum. Cum autẽ dicitur ꝙ ad hanc poſitionem de aſſumptione minores ſequũtur difficultates. Dicẽdum ꝙ in his quæ ſunt fidei: nõ ſemper eligendũ illud ad quod pauciores ſequũtur difficultates: ſed id quod eſt magis conſonum traditionibus apoſtolicis & dogmati eccleſiaſtico: etiã ſi ꝓplures difficultates occurrant. Oportet enim intellectũ captiuare in obſequiũ fidei: & traditionibus patrum obediẽti ſe humilitate cõmittere: ut bene & religioſiſſime dicit etiã Plato in Thimæo. Item dicet aliquis ꝙ licet illa aſſumptio magis ſaluaret apparẽtiam ad ſenſum: tamen cõuerſio magis ſaluat apparentiam ad intellectũ, ideſt verba euangelij quæ melius eſt ſaluare: quía non poſſunt mentiri ſicut ſenſus poſſunt decipi. Sed contra arguitur adhuc pro parte oppoſita. Quía ſi hoc non fit per aſſumptionẽ. ita ꝙ includatur in articulo incarnationis, eadẽ enĩ eſſet credulitas. oportuit de iſta conuerſione eſſe ſpecialem articulũ: qui tñ non eſt in ſymbolo. Dicunt quidã ſicut Petrus de palude ꝙ articulus de euchariſtia forte eſt ſpecialis ſub illo verbo ſanctoꝝ cõionẽ &c̃. Sanctus Tho. in ſecunda ſecũdæ

Instantia

Solutio

Contra Rñſio

Solutio obiectionis S. Thomas

Ad auctoritatẽ apli Glo.

Adaliud prima ſoluuo

Plato

Secunda

Iterũ arguit ꝓ ꝑte oppoſita

Primũ

Rñsio Ad cõfessionẽ Berẽgarij Glosa

dicit q̃ in sacramẽto eucharistiæ duo possunt considerari vnũ. s. quod est sacramẽtum & hoc habet eandem rationẽ cum alijs effectibus gratiæ sanctificantis. Aliud est q̃ miraculose ibi corpus christi continetur: & sic concluditur sub articulo de omnipotentia: sicut & omnia alia miracula quæ omnipotentiæ attribuũtur. In. iij. autem sententiarũ dicit q̃ fides de corpore christi & de omnibus sacramentis & clauibus & omnibus huiusmodi includitur in articulo qui est de effectu gratiæ: qui est sanctam ecclesiam catholicam &c̃. Ad confessionem Berengarij dicendum est sicut dicit ibi glosa. q̃ nisi sane intelligas verba Berengarij in maiorem indices errorem q̃ ipe habuit. Dicit ergo Petrus de palude q̃ cum dicitur corpus christi frangitur exponẽdum est, ideſt manet sub

Nota

speciebus quæ frangũtur q̃ diu manet in quantacũq; parte. Subdit autem Petrus hæc verba. Sic ergo dico q̃ deus posset assumere panem & vinum sicut posset conuertere: & q̃ posset verba instituere ad quorum ꝓlationem sequeret assumptio: sicut nunc ad horum ꝓlationem sequitur cõuersio: nõ tamẽ dedit hanc virtutẽ istis verbis nec posset saluari sensus modernorũ si fieret assumptio & nõ cõuersio: hæc ille. Quæ verba efficacissima sunt pro veritate cõclusionis meæ quæ tota est de possibili non de sic esse &c̃.

Ad aliud

Ad id quod quotiens cũq; sunt duo idem supposito limitata vbicũq; est vnũ ibi est reliquũ. Dicit q̃ ratio tenet solum in his quæ sunt in loco per accidẽs. Secus aũt est de his quæ sunt in loco per se. Cũ aũt dicitur q̃ ista. videlicet panis est corpus christi: corpus

Ad vltimũ

christi est panis: nõ possunt verificari nisi panis maneret. dicendũ q̃ exponendũ est: id est vbi erat panis ibi sit corpus christi. Et hæc sufficiat disputasse de hac quæstione. ex q̃ bus oĩbus illa teneo quæ sunt cõsona supra explicate declarationi cõclusionis meæ. Quæ autẽ dissona censeo abijcienda & reprobanda.

Quæstio septima de salute Origenis.

RAtionabilius est credere Origenẽ esse saluũ q̃ credere ip̃m esse dãnatũ. Dixerũt isti magistri q̃ hæc conclusio est temeraria & reprehendenda & hæresim sapiẽs: & contra determinationem vniuersalis ecclesiæ. ego autẽ ut de eis modestius loquar volo ostendere suũ iudiciũ nõ esse rectum: & q̃ hæc conclusio nõ est cõtra determinationẽ ecclesiæ: & q̃ plus est q̃ quãdo etiam q̃cũq; ipsi cõtra me afferũt essent vera: adhuc nõ potest dici q̃ hæc cõclusio sit hæretica vel hæresim sapiat. Erũt aũt ꝓ pleniori huius materiæ declaratiõe: septẽ articuli. In primo videbit̃ an Origenes unq̃ hæreticã aliquã de rebus fidei opinionẽ scripserit & crediderit. in secũdo dato q̃ scripserit an dogmatice vel adhesiue vel ingsitiue tãtũ scripserit. In tertõ dato q̃ adhæsiue an taliter adhæsiue q̃ illa scribẽdo mortaliter peccauerit: & hæreticus dici possit. In q̃rto dato q̃ scripserit: & taliter scripserit q̃ scribẽdo errauerit: an ꝓ talibus unq̃ penituerit. In qnto dato q̃ de eius nec penitẽtia nec ĩpenitẽtia cõstet. an sit rationabilius ipsum credere esse damnatũ an saluũ. In sexto quid ex dictis decretorũ iudicandũ sit ecclesiam determinasse de Origene. In septimo quãtum obliget in ista materia crudelitatẽ nostrã determinatio ecclesiæ. In materia primi articuli amara fuit inter Roffinum & Hieronymũ cõtentio. quibus (ut dicit Augustinus: qui ortã inter eos dissensionem deplorat) dederat deus ut coniunctissimi & familiarissimi mella scripturarum sanctarũ pariter lamberent. Opinatur Ruffinus hæretica dogmata: quæ in libris Origenis inueniũtur ab hæreticis falsa fuisse inserta: qui illius deprauerunt libros & ex Originis mente nõ esse. Hierony. contra sentit. Sed videamus quid utraq; opinio habet, ꝓbabilitatis: & apparebit forte q̃ salua fide & plenaria satisfactione eorũ omniũ quę de necessitate salutis tenemur credere: adhuc libere & ꝓbabiliter potest credi q̃ principales illæ hæreses ex quibus peccatũ cõuincit̃ Origenis: & cõsequenter dãnatio nõ fuerint ex Origenis mente: sed ei falso a perfidis hæreticis illius libros deprauantibus imposite. Est autẽ ꝓ hac parte primo auctoritas Pamphili martyris cuius liber fert̃ in defensionẽ Origenis in quo gloriosissimus martyr ex verbis ipius Origenis ex eius libris ibi recitatis ostẽdit ip̃m catholice sensisse in his in quibus hæreticus accusat̃. Hierony

Quõ in declaratiõe cõclusiõis ꝓcedendum sit

Origenis expositio

mus aũt hũc librum negans esse Pamphili in apologia sua ad Occeanũ & Pãmachium responsiua sic inquit. Si ab inimicis Origenis libros eius dicitis esse violatos ut infamaretur: quare mihi nõ liceat dicere de amicis eius & sectatoribus compositũ esse sub nomine Pamphili volumen. quod illum testimonio martyris ab infamia vendicaret. Ex quibus verbis videtur quasi satis notari posse q̃ Hieronymus utrũq; ponat probabile innuẽs sicut cõuinci nõ potest Ruffinus q̃ illi libri non fuerint corrupti: ita nec ipse potest cõuinci q̃ ille liber sit Pamphili: & infra subdit Hierony. & ipsum nomen apologetici ostendit excusationẽ. Non enĩ defendit̃ nisi quod in crimine est. Sed diceret forte quis ergo & cum hũc ipsum tractatum in quo hæc scribit Hiero. apologiæ titulo notet in quo defendit se q̃ Origenis doctrinam nõ dogma sit sequutus pariter se ostendit reũ esse criminis postq̃ nõ defenditur nisi quod est in crimine: & sic nemo iuste poterit excusari: si excusatio semp iustã præsupponit accusationẽ. Sed videamus tũc quibus cõiecturis moueat Hieronymus ad credendũ librũ nõ esse Pamphili. Primũ quod mo uet Hieronymũ est q̃ eadẽ leguntur in primo li. Eusebij illorum sex quæ scripsit ꝓ Origene. Secundũ est q̃ ipse Eusebius scribens vitam Pamphili dixit ipsum nihil proprij operis scripsisse. Sic enĩ dicit Hierony. in primo libro cõtra Ruffinũ ad Pãmachium & Marcellum. Sex libros Eusebius cesariensis episcopus Arianæ quondã signifer factionis ꝓ Origene scripsit latissimũ & elaboratum opus: & multis testimonijs approbauit Origenẽ iuxta se catholicum. i. iuxta nos Arianũ esse. horũ tu primũ librũ vertis sub nomie martyris & infra. Si iste Pamphili liber est de sex libris quis erit primus Eusebij & infra. Item Euse. amator & præco & cõturbernalis Pamphili tres libros scripsit elegantissimos vitã Pamphili cõtinentes in quor̃ tertio sic dicit de Pamphilo: & ipe qdẽ ꝓprij operis nihil oĩno scripsit: exceptis epistolis quas ad amicos forte mittebat. In tantum se humanitate deiecerat defensor Origenis & laudator Pamphili dicit Pamphilum nihil omnino nec ꝓprij quicq̃ cõdidisse sermonis: & hoc dixit tã Pamphilo martyrio coronato ne habeas suffugiũ post editos ab Eusebio libros hoc pãphilũ scripsisse & infra. Quid facient epistolæ Theophili episcopi: quid Papæ Anastasij in toto orbe hæreticũ ꝓsequẽtes? Cũ liber tuus sub noĩe Pamphili editus pugnet cõtra epistolas eorũ: & in secũdo libro sic scribit Hiero. Cũ ante annos ferme decẽ. Dexter amicus meus qui præfecturam administrauit prætorij me rogasset ut auctorẽ nostræ religionis ei indicẽ texerẽ inter cæteros tractatores posui. & hũc librum a Pamphilo editum ita putans esse: ut a te & tuis discipulis fuerat diuulgatum. Sed cũ ipse dicat Eusebius Pamphilum nihil scripsisse exceptis epistolis &c̃. Et primus liber sex voluminũ Eusebij eadem & hisdem verbis cõtineat: quæ sub noĩe Pamphili a te ficta sunt: perspicuũ est te: iccirco librum hũc disseminare voluisse: ut sub persona martyris hæresim ꝓduceres. Cum & deipo quem Pamphili simulas multa puerteris: & aliter in græco & aliter in latino sit. In Apologia autẽ ad Occeanũ & Pãmachiũ responsiua in qua ostendit se doctrinã Origenis & nõ dogma sectatũ sic inquit de eodẽ li. Pamphili loquẽs videt̃ vel Didimi vel cuiuslibet alterius fuisse opusculũ. Si concedamus ex supfluo ut Pamphili sit. sed nec dũ martyris: ante enĩ scripsit q̃ martyriũ ꝓpetrauit. Et q̃modo ĩnges martyrio dignus fuit. s. ut martyrio deleret errorẽ. hæc Hierony. ad verbum diuersis in locis prout allegatum est de isto libro Pamphili. Ruffinus autẽ cõprobans librum Pamphili martyris esse & ad Origenis facere defensionẽ in secundo libro inuectiuo contra Hieronymũ postq̃ dixit sic de quolibet opere faciliter dici posse q̃ eius non sit auctoris cui ascribitur sic deinde inquit. Sed ponamus q̃ non sit martyris libellus iste: sed cuiuscunq; vnius de ecclesia. nunquid suis verbis vsus est quisquis ille est scriptor ut meritis cedẽdum videatur auctoris de ipis. Origenis voluminibus ponit exẽpla. Et quid de singulis sentiat nõ suis defensorijs verbis: sed eius ipsius qui accusatur ostendit. & ideo supflua est de auctore q̃stio vbi defensio talis est quæ assertore nõ negat. hæc Ruffinus. Ad ea autẽ quæ dicit Hiero. respõderet forte aliqs sic ꝓ Ruffino. primo cum di-

Eusebius cesariensis epus

Theophilus epus Papa anastasius

Ruffinus

cit Eusebiũ sex libros scripsisse in quibus Origenẽ probat Arianũ: & horũ primũ conuersum a Ruffino sub noĩe Pamphili ꝙmodo hoc potest stare ꝙ liber Pamphili sit primus Eusebij cũ diuersa oĩno & pugnãtia intendant in illis libris. Nã Eusebius per te o Hieronyme suis libris conat ꝓbare Originẽ esse Arianum. In libro autem Pamphili nihil aliud agitur ꝙ ut probet Origenem Arianũ nõ fuisse. Sed quæcunq; hæresim Arij confirmantia in eius libris inueniũtur ab ipsis Arianis qualis & Eusebius fuit & multi alij fuisse inserta. Diuersus ergo oĩno sit liber iste ab illo necesse est qui diuersam penitus immo cõtrariam agit causam. Nec sufficit si quis dicat illa quæ ad Arianam spectabant hæresim de libro Eusebij fuisse cõmutata. Nam & quod pertinet ad alias hæreses nõ potest dicere Hieronymus Fusebiũ ostẽdisse in illis corruptos esse libros Origenis. Quia ipsemet in secundo libro cõtra Ruffinũ dicit ꝙ præter id quod attinet ad filium & spiritũ sanctũ in alijs dogmatibus Euse. & Didimus apertissime in Origenis sectã concedũt. Quare nõ bene potest intelligi quomodo eadẽ quæ in libro Pamphili legũtur legi poterãt in primo Eusebij: nisi forte aliqua cõmunia de Origene: & ad articulũ huius conclusionis de quo agit nõ ptinẽtia: nec videtur adeo mirandũ ut miratur Hieroñy, similia aliqua scripsisse Pamphilum & Eusebiũ: qui ut ipse dicit Hieronymus fuerant cõtubernales quæ potuit Eusebius: vel apud Pamphilũ lecta in suis etiam libris retulisse vel ut fit quotidie similis mentis motu per se inuenisse & excogitasse. Et hæc de primo Eusebij. Quod autẽ dicit Hiero. scribere Eusebiũ in vita Pamphili: ꝙ ꝓpter humilitatem ipse ꝓprij operis nihil scripsit exceptis epistolis. Et subdit ꝙ Eusebius defensor Origenis & laudator Pamphili hoc dicit. Forte responderet Ruffinus hoc non multũ cõtra se facere. Primo quia & ille tractatulus Pamphili ad epistolæ potius breuitatem ꝙ ad iusti libri magnitudinem declinat. Secũdo quia illa breuis pro Origene apologia nõ recte fortasse dici potest opus ꝓpriũ cũ ibi nihil dogmatizet Pamphilus. ĩmo nec quæstio ibi de re in vniuersum tractet aliqua. sed de particulari tãtum homine. i. de Origene breuiter agatur. Fuerint libri eius corrupti necne quod scribere nõ est proprij operis aliquid condere, nec est ex sua humilitate dogmatistæ: vel auctoris nomen deuitante se subleuare. Tertio possibile est ꝙ & ad noticiã Eusebij iste liber non peruenerit: tum ob libri exiguitatẽ: tum ob auctoris quam ipse affert humilitatẽ: & nihil magnũ scribentis & tenuia etiã illa & minutula quæ scripsit occultantis potius ꝙ ostentantis. Quarto dicit Ruffinus: possibile est etiam ꝙ Eusebius ut Arianæ perfidiæ defensor librum martyris qui suã sectam Origenis testimonio priuabat nõ occultare modo voluerit: sed hac etiã obliqua sua testatione agere: ut nõ esse Pamphili a posteris crederet. Quare ꝙ Hieronymus quasi ad corroborandũ rationẽ suam dicit defensor Origenis: dicit Pamphilum nihil scripsisse &c̃, potius cõtra ipsum est ꝙ ꝓ ipso. Quia ex quo Eusebius Origenẽ nõ ut catholicum: sed ut Arianum defendebat: merito in hoc sicut dixi potuit esse suspectus. Sed quid oportet in his laborare: aut quomodo oĩno potest Hieronymus ex Eusebij testimonio ꝓbabare illam pro Origene Apologiam non esse Pamphili: cũ ipse Eusebius in libro sexto historiæ ecclesiasticæ dicat a sancto Pamphilo martyre scriptã esse Apologiã ꝓ Origene. Cum aũt subdit Hiero. quid faciẽt epistolæ Theophili episcopi. Quid papæ Anastasij &c̃: Diceret forte Ruffinus nõ pugnare librũ Pamphili cõtra primariã illoꝝ intentionẽ. Fuisse enim illoꝝ ꝓpositum hæreses illas pessimas & venenata dogmata cuiuscũq; essent extirpare de mũdo. quia hoc ad fidem spectabat ad religionis confirmationẽ & stabilimentũ ecclesiæ. Origenis autẽ illa esse ut credebat a multis: aut nõ esse parum curaturos fuisse religiosissimos pontifices. Quinimmo optabile forte illis & acceptissimũ fuisse futurũ si certis & validis ꝓbari potuisset argumẽtis hæreticas illas opiniones nõ fuisse ab Origene creditas: quia prosiliet hoc faceret non cõtra fidẽ: cõtra hæreticos: & nõ ꝓ hæreticis qui nõ parũ tanti viri & a catholicis tm laudati testimonio innitebant: & errorẽ suum illius auctoritate defendebãt. Quapropter pugnaturũ Pamphili librũ cõtra illas epistolas: si in illo hæreses quas

Primo
Secundo
Tertio
Quarto
Apologia phamphili

illi accusabant excusarent. Nõ aũt si id totis in eo agit viribus: ut illarũ assertores tã bono patrono priuent quẽ si illæ ꝓsequunt epistolæ. Certũ est ꝙ nõ nisi ut illarũ creditũ opinionũ hæresiarcham ꝓsequunt. Ad ea autẽ quæ in secundo libro affert Hiero. sic fortasse responderet. Primo cũ dicit se etiã aliquãdo credidisse & ita scripsisse illum esse Pamphili librum priusq; apud Eusebiũ legisset Pamphilũ nihil scripsisse & cætera. Ex hoc suo dicto forte sic contra eũ argumentaret Ruffinus. si lectũ o Hieronyme Pamphili librũ Pamphili esse aliquando & credidisti & scripsisti. Dic quæso quæ in eo legebas mendacia ne & hæreses aut hæresum fauores esse cognoscebas: an potius vera vel verisimilia & catholicam fidẽ nihil lædentia: si falsa: & hæretica quo pacto adduci poteras: ut crederes auctorẽ libri esse catholicum martyrẽ de cuius testimonio & dictis nihil sinistre sine flagitio suspicari quis posset. Si vero & catholica & denicq; christiano martyre digna: cur nunc ipsa damnas & commenticia dicis: & ad introducendas hæreses dissemināta. & breuiter cur indigna martyre nunc iudicas: quæ tũc martyre digna iudicasti: cum eadẽ sint quæ nũc legis & quæ tunc legebas: quasi dicamus ipm auctoris titulũ secludentes. ipa quæ ibi in defensionem Origenis dicũtur secũdũ se considerem⁹. Si mala sunt cur tunc sancti martyres esse iudicasti. si bona cur etiã nũc cuiuscũq; sint, ꝓ bonis nõ acceptãtur. Præterea ꝙmodo potes o Hieronyme dicere ad introducẽdas hæreses me librũ dissemināsse: cum in eo libro nihil aliud agatur (ut supra etiã dictũ est) nisi ut hæretici Origenis testimonio se corroborare non possint: quod ad euellendam facit nõ ad dissemināndã hæresim. Præterea nõ solum latinus inuenit iste liber sed græcus. Ego Ruffinus latinũ feci ex græco transferendo. Græcũ quis edidit si nõ Pamphilus. nõ ego utiq; Ruffinus secundũ te qui me de inscitia arguis græcarũ lrarum librũ tam græce & tã facũde scribere potui ut Eusebij stilum æquaret. Si alius ꝓfatur ille respõdet Hiero. ꝙ Dydimi est vel alicuius alterius. Instabit Ruffinus. Quisquis sit ille alius tã nõ ego Ruffinus: sed alter huius criminis reus tenebitur. & si Dydimus est mẽdax scd̃m te: & deceptor est Dydimus præceptor tuus o Hieronyme: quẽ tu & ꝓphetam videntẽ & oculũ habentẽ spõsæ de cãtico canticoꝝ & apostolicũ virum in tuis libris nominasti mẽdax inquã ipse qui ipsum græcũ edendo falso Pamphilo adscripsit: nõ ego qui inuentũ græcum titulo Pamphili sub eiusdem auctoris titulo: transferendo cõmunicaui latinis, nec mirum tibi esse debet ꝙ ego Dydimo in hac re crediderim: cui tu in scripturarum explanatione credidisti. Quod autem dicit ꝙ aliter in latino sit: aliter sit in græco. Diceret Ruffinus cur locos non ꝓfers o Hieronyme male interpretatos an ideo ne me a culpa asserere possim: sicut & tu cum Augusti. ad te scribat quædam de tua ex hebræo interpretatione damnari & locos nõ ponit. Dicis ideo factũ ne te possis defendere & veritatẽ tuæ interpretationis cõprobare. Quare quod tibi diceret Ruffinus licuit de Augustino. liceat & mihi quoq; de te o Hieronyme suspicari. Hæc sunt dicta de dissensiõe Hieronymi & Ruffini de libro pamphili: in qua ego sicut & in alijs oĩbus Hieronymi iudiciũ iudicio Ruffini semp antepono.

Cõtra Hieronymũ argumenta

Dydim⁹ Hieronymi præceptor

Nota

Secundũ ꝙd ad possibilitatẽ huius affert ꝙ Origenis libri sint corrupti hoc est ꝙ hoc similiter videmus accidisse multis alijs libris catholicoꝝ doctorũ. Nã Clemẽs apostoloꝝ discipl⁹ ꝙ Romanæ ecclesiæ post apostolos epũs & martyr fuit libros edidit ꝙ appellant recognitio. In quibus cũ ex ꝓsona petri doctrina quasi vere apostolica exponat: in aliquibus ita Eunomij dogma inserit: ut nullus alius ꝙ ipse Eunomius disputare credat filiũ dei creatum de nihilo dicẽs. Itẽ in Clementis Alexandrinæ ecclesiæ presbiteri viri catholici inuenit scriptũ dei filium esse creatũ. & in Dyonysij Alexandrinæ vrbis episcopi quattuor libris vbi cõtra Sabellum disputat est Arianidogmatis cõprobatio. & quid oportet apostolicos ꝓferre viros: cũ sciamus ipa euãgelia & ipsorum apostolorum dicta ab hæreticis sæpe fuisse deprauata: ut maxime ex libro Tertulliani cõtra Marcionẽ cuilibet cõstare potest. Quod ergo illoꝝ cõtigit libris cur nõ & Origenis libris potuit cõtigisse: & omnino in simili causa cur ꝓ oĩa similis nõ

Clemẽs discipulus apostoloꝝ

acceptaꝫ excusatio, quæ ideo etiã de Origenis libris videꝫ magis acceptãda; q ipsemet viuẽs adhuc de hoc in suis epistolis: ut infra patebit cõquæritur: corrũpi. s. & deprauari ab hæreticis libros suos. Quod si hoc ꝓ impossibili habet Hieronymus illud afferẽs q sic quicqd in libris oĩm reperiꝫ: ab alijs dici possit esse corruptũ. & q difficile est oĩa exemplaria posse viciari. Nescio quo pacto ipe respõdere poterit Eunomianis cõprobãtibus dogma suũ testimonio Clementis apostolorꝫ discipuli, in qbus inueniꝫ expresse scriptũ filiũ dei esse creatũ. Nã si ipe ad hæc recurrerit corruptos libros Clemẽtis ab ipis hæreticis ipius Hieronymi verbis hoc arguent esse impossibile. illa & ipsi dicẽtes sic, s. quicqd reperiꝫ in libris omniũ ab alijs corruptũ dici posse; & impossibile esse oĩa exemplaria esse corrupta. Quare forte cauẽdũ est ne dũ hæreticũ oĩno facere volumus Origenẽ hæreticos apostolos hæreticosq apostolorꝫ discipulos esse faciamus. Nam cũ nihil minus detestandæ & execrãdæ hæreses nõ minus impia dogmata in illorũ inueniãtur libris: q in libris Origenis nõ video. Cur nõ vel similiter accusenꝫ vel excusentur similiter. Hieronymus autẽ de libris Clemẽtis & aliorꝫ corruptione his verbis respõdet. & q modo inges in libris eorꝫ viciosa nõ nulla sũt si me causas viciorꝫ nescire respõdero: nõ statim illos hæreticos iudicabo. Fieri enim potest ut vel simpliciter errauerint vel alio sensu scripserint: vel a librarijs imperitis eorꝫ paulatim scripta corrupta sint: vel innocẽter quædã & minus caute loquuti sint. & quæ nõ possint puersorꝫ hominũ calũniã declinare. Huic aũt Hieronymi respõsioni sic forte respõderet Ruffinus: sic ut non ꝓterea q in eorꝫ libris viciosa nõnulla sũt etiã si causas viciorꝫ nescias: nõ statim vis illos hæreticos iudicare. Cur visis aliquibus in Origenis libro viciosis: quibus etiã alibi ipm legis cõtradicẽtem Origenẽ statim hæreticum iudicas: quæ est causa dissimilitudinis maxime cũ & in Origene eã ingenij sublimitatẽ eũ fidei zelum tale ac tm scripturarum studiũ: & tu noueris fuisse & scripseris & prædicaueris: ut nõ imerito in codicibus undecũqꝫ potius cꝫ in mente eius vitiũ fuisse suspicari possis. Præterea sicut fieri potuit secũdũ te ut illi vel simpliciter errauerint vel alio sensu scripserint vel innocẽter & minus caute loquuti sint. Cur nõ fieri potuit similiter ut Origenes vel simpliciter errauerit: vel alio sensu scripserit: ut contendit Dydimus: vel innocẽter & minus caute loquutus sit quædam quæ nõ possunt peruersorꝫ hoĩm calũniam declinare. Et sicut a librarijs imperitis dicis potuisse illorũ scripta corrũpi: cur nõ similiter vel ab imperitis librarijs vel a ꝓfidis hæreticis scripta Origenis potuerũt corrũpi omnino dissimilitudinis causa non apparet. Refert etiã Ruffinus q liber Hilarij cõfessoris post Ariminẽsem synodum fuit falsatus ab hæreticis. & q ob hãc causam cũ in cõcilio episcoporũ ei quæstio moueretur, ꝓferri librũ de domo sua iussit: qui nescieẽte se in scrinijs suis hæreticus tenebaꝫ. & dicit q cum ꝓlatus fuisset & ab oĩbus hæreticus iudicatus auctor libri Hilarius excõmunicatus discesserit de cõcilio. Hoc esse falsum & fictũ in calũniã Hilarij dicit Hieronymus nihil aliud afferẽs. sed verũ fuerit nec ne nõ bene scire potest: nec multũ ad Origenis attinet defensionẽ. Hoc est verũ q Ruffinus hoc de Hilario recitaturus hæc verba præfaꝫ. Et ne quid apte credulitati desit res adhuc quæ sunt memoriæ nostræ retexã quo testimonij veritas neminem lateat. Quare vel verum fuit vel magna fuit Ruffini impudentia in re tam recẽtis memoriæ apertũ mendaciũ & nouã texere fabellam. Sed siue verum sit siue falsum nõ videt in Hilarij calumniam vel fictũ vel recitatum: quia potius illos qui Hilarij librũ deprauauerãt cꝫ ipsum Hilariũ calũniaꝫ: quẽ innocentem hæresis fuisse & iniuste excõmunicatũ & subdole deceptum attestaꝫ. Post hæc recitat Ruffinus q Tertulliani liber: cuius est titulus de trinitate sub nomine Cypriani martyris Constantinopoli a Macedonianæ partis hæreticis legebatur. Hieronymus dicit q nec liber est Tertulliani, nec dicitur Cypriani/ sed nouatiani, neuter eorum aliud pro se affert: nisi q Hierony. dicit q auctoris eloquium stili ꝓprietatẽ damonstrat. Quãcꝫ & in multis sæpe est deprehendere similem stili faciẽ & tenorẽ. Sed hæc nihil ad Origenem. Ipe autẽ Ruffinus hoc idẽ ostẽdit accidisse Hieronymo quod & libris Origenis.

Orlgenis laus

Dydimus

Hilarij liber

refert enim q cum a Damaso Romanæ vrbis episcopo ei traditæ fuissent ecclesiasticæ epistolæ dictandæ Appollinaristæ Athanasij librũ vbi dñicus homo scriptũ erat ad legendũ acceptũ: ita corruperũt ut in libro id quod eraserãt rursus scriberẽt. s. ut non ab illis falsatum: sed a Hieronymo additũ putareꝫ. Et aduerte q Hieronymus in hac parte Ruffino respõdẽs cũ dicat mihi mea ingeniꝫ fabella, verũtm fuisse nõ negat. sed in fine sic dicit. fieri potest Ruffine ut etiã si a me verũ audisti alius qui huius rei ignarus est dicat ad te esse cõpositũ & fictũ. Tertiũ q verisimile facit libros Origenis fuisse corruptos est q de hoc ipe viuẽs cõqueꝫstus est. Extat enĩ in libro quarto Origenis epistola eius ad quosdã caros suos in Alexandria: in qua cõqueriꝫ his verbis. Sed nihil mirũ mihi videtur si adulteret doctrina mea ab inimicis: & tali adulterio corrumpatur quali adulterio corrupta est epistola Pauli apostoli. Quidã enĩ sub nomine Pauli falsam epistolam cõscripserũt ut cõturbarẽt Thessalonicẽses quasi instaret dies dñi: & seducerẽt eos ꝓpter hãc ergo epistolam in secũda epistola quã ad Thessalonicẽses scribit hæc dixit. Rogamus aũt vos fratres p aduentũ dñi nostri Iesu christi & nostræ cõgregationis in ipm ut nõ cito moueamini a sensu vestro: neqꝫ terreamini neqꝫ p spiritũ neqꝫ p verbũ neqꝫ per epistolã tanqꝫ p nos missam quasi instet dies dñi. nemo vos seducat vllo modo: talia ergo quædã video accidere nobis. Nã quidã auctor hæreseos: cũ sub præsentia multorũ habita fuisset disputatio nra accipiẽs scripta ab his qui descripserant codicẽ quæ voluit addidit. & quæ voluit abstulit: & quæ ei visum est ꝓmutauit: & cũ cũfert tanqꝫ nomie nostro insultãs & ostẽdẽs ea quæ ipe cõscripsit ꝓ quibus indignantes fratres qui in palestina sunt miserũt ad me Athenas hominẽ: qui acciperet a me ipsa auctentica exemplaria quod ne relectũ quidẽ vel recensitũ a me antea fuerat. Sed ita neglectum iacebat ut vix inueniri potuerit. misi tn & sub deo teste loquor: quoniã cũ conuenissem illum ipsum qui adulterauerat librũ: quare hoc feciss̃et velut satisfaciens mihi respondit q̃m magis ornare volui disputationem atqꝫ purgare ipsam. Videte quali purgatione disputationẽ nostrã purgauit tali nempe quali purgatione Marcion purgauit euangelia vel apostolũ vel qualis successor eius post eũ Appelles. Nam sicut illi subuerterũt scripturarũ veritatem; sic iste sublatis quæ vere dicta sunt ob nostri criminationẽ inseruit quæ falsa sunt. Hæc ad verbum in Origenis epistola leguntꝫ. quod si viuente ipso non dubitabant hæretici eius libros corrũpere. Quanto magis credendum est hoc ipsos ausos fuisse post eius mortẽ. Conqueriꝫ aũt & de alio quodam hæretico in epheso qui cõferebat multa falsa tanqꝫ sua. & extat etiã in alia eius epistola de suorũ librorũ falsitate querimonia. Quartum quod eiusdẽ rei maxime fidem facit q. s. hæretica illa Origenis non sint: sed ab hæreticis inserta est: q de illis eisdem inueniꝫ alibi Origenes pie & catholice determinare. Ex quo si illa hæretica Origenis sunt: sibijpsi contradicet. Locos autem vbi catholice agit de illis plurimos est videre in apologia Pamphili. & hoc est quod dicit Ruffinus q nõ est curandũ de noĩe auctoris illius libri: quoniã illa defensio cuiuscũqꝫ sit p se valida est cum ex verbis & dictis ꝓprijs ipius Origenis de eius catholico & orthdoxo dogmate fidẽ faciat. Et per hoc etiã videt satisfieri cuidam dicto Hieronymi contra Ruffinum. Nã cum Ruffinus hoc idẽ diceret pie. s. & catholice de illis alibi ab Origene determinatũ sic inquit cõtra eum. Vbi est illa fiducia qua inflatis buccis creberrime ꝓnabas te quæ in alijs libris Origenis legeras emendasse in libris ꝓarchon. Et nõ aliena: sed sua reddidisse suis. De tanta librorũ silua frutic̃ ac surculum ꝓferre nõ potes. Respõderet enĩ forte Ruffinus nõ oportere se de ea silua surculos ꝓferre: de qua iam Pamphilus multas ꝓtulerat integras arbores. Locos enim illos copiosissime recitat Pamphilus & illo iam præsuppositio hoc agit Ruffinus in libello suo: quẽ Pamphili libro superaddit: ut ostẽdat vnde hoc ꝓuenerit q in libris Origenis contradictoria inueniantꝫ: assignatqꝫ illam causam de falsatione per hæreticos. Quintũ quod & multũ facit ad asserẽdũ hoc q hæreses illæ nõ sunt de mente Origenis est q ex testimonio multorũ qbus merito tenemur fidẽ adhibere habemus Origenẽ in principalibus

Damasus romanæ vrbis epũs Nota

Origenis q̃rimonia

Marcion Appelles

Apologia Pamphili

opiniõibus in quibus errasse dicit catholice sensisse. Duo enī sunt principales hæreses quæ Origeni obijciunt. Prima est de trinitate q̄ male. s. de filio & peius de spiritu sctō senserit. Secūda est de salute diaboli: q̄d. s. pœna eius & infernale supplicīū non sit æternū futurū: sed ab eo sit aliquādo liberādus. Ex qua videnī multæ aliæ depēdere eidem ascriptæ. Illa. s. q̄ p salute istorum saluandorū dæmonū iterū in sublimiori elemento

Origenis errores

sit crucifigendus christus. & illa q̄ omīa restituenda sunt in vnū: & illa q̄ diabolus pœnitere possit: & illa q̄ pœna damnatorū nō sit æterna. De istis aūt duabus hæresibus q̄ nō fuerūt de mēte Origenis videnī esse euidentia argumēta. Nā de trinitate nō solum Dydimus quo præceptore tm̄ gloriaī Hierony. dicit catholice sensisse Origenem. idq̄ pprijs in periarchon editis cōmentarijs comprobauit. Sed & Athanasius defensor niceni cōcilij libris pprijs contra Arianos voce clara testem fidei suæ hūc virum vocauit:

Origenē dānasse Methodiuspenituit

& Methodium legimus penituisse q̄ Origenē damnasset. dicitq̄ eū tandē inuentū nihil male credētem de sancta trinitate. Quinimmo ipsiusmet Origenis habemus dicta de trinitate a catholica fide nihil discrepātia. nam sup illud Pauli ad Romanos: & spiritus adiuuat infirmitatē nostrā expresse tenet spiritū sanctū nō esse creaturā: & sup illud qui etiā ppio filio nō pepercit: sed p nobis oibus tradidit illū: quo modo nō etiā cū illo oīa donauit. hæc Origenes exponēs dicit. Nihil enī est neq̄ visibilis neq̄ inuisibilis creaturæ quod filio possit adequari. nullo enī pacto cteatori suo potest creatura cōferri & si creator ipe donatus est nobis: quomodo nō cū ipo nobis oīs creatura donabit. & infra sup illud Pauli: qui est sup oīa deus benedictus sic inquit Origenes. Christū aliud secundū carnē esse: aliud secundū spiritū: iam & in prioribus huius ipius epistolæ partibus designauit vbi dicit: qui factus est ex semine Dauid secūdū carnē: qui destinatus est filius dei in virtute secūdū spiritū sanctificationis: & quomodo secūdū spiritū filius dei sit: & secundū carnē filius Dauid: ibi plenius exposuimus p viribus. quē ergo ibi secundū spiritū filiū dei dixit: hic pcedēte doctrina ordine pficientibus utpote auditoribus deū: qui est sup oīa ipm esse. pnūciat: & miror quomodo quidā legētes q̄ idē apostolus in alijs dixit. Vnus deus pater ex q̄ oīa & vnus dns Iesus christus p quē omīa nec gentfiliū dei deū debere pfiteri. ne duos deos pfiteri & dicere videanī: & quid de hoc loco apostoli facient: in q̄ aperte christus per quē oīa super oīa deus esse describit. Sed nō aduertūt qui hoc ita sentiūt: quia sicut dnm iesum christū nō ita vnū esse dnm dixit ut ex hoc deus pater dns nō dicat. ita & deū patrē nō ita dixit esse vnū deum: ut deus filius nō credat. Vera est enī scriptura quæ dicit. Scitote q̄ dns ipse est deus. Vnus autē uterq̄ est deus: quia nō est aliud filio diuinitatis initiū q̄ pater: sed ipsius vnius paterni fontis: sicut sapientia dicit purissima est manatio filius: ergo est christus deus super oīa quæ oīa illa sine dubio: quæ & paulo ante diximus super principatus & potestates & virtutes & omne nomē quod nominat: nō solū in hoc sæculo/sed etiā in futuro. Qui autē sup oīa est: super se neminē habet. non enī post patrē est ipse/sed de patre. hocidē autē sapiētia dei etiā de spiritu sancto intelligi debet. vbi dicit. Spiritus dnī repleuit orbem terrarū: & hoc quod cōtinet oīa scientiā habet vocis. si ergo filius dei sup oīa dici-

Origenis verba

Nota tur: & spiritus sanctus cōtinere oīa memorat. Deus aūt pater est ex quo oīa. & sic euidenter ostendit natura trinitatis & substātia vna quæ est sup oīa. hæc Origenes ad verbum. & alibi sup illud pauli quomodo autem prædicabūt nisi mittant sic inquit. Sunt enim nōnulli qui annūciāt quidē & prædicant de patre & filio & spiritu sancto: sed nō sincere non integre ut sunt omnes hæretici qui patrē quidem & filium & spiritum sanctum annūciant: sed nō bene neq̄ fideliter annūciant. Aut enim male separāt filium a patre: ut alterius naturæ patrē alterius filiū dicant: aut male cōfundunt. ut ex tribus cōpositū deū vel trinæ tātūmodo appellationis faciāt. qui aūt bene bona annūciāt ppriētates quidē pri & filio & spiritui sancto suas cuiq̄ dabunt. nihil aūt diuersitatis esse cōfitebunt in substantia vel natura. hæc Origenes. Quibus verbis quid magis catholicū quid magis expressium: necesse est igitur sic. vbi aliter scriptum inueniatur in libris Ori-

genis nō Origenis esse illud: sed hæreticorū qui p librorū corruptionē patronū habere voluerūt Origenē erroris sui. De secūda autē hæresi tam euidens extat testimonium: ut meo iudicio male negare possit. Nam in epistola ppria ipse Origenes etiā secūdum Hieronymi traductionē qui illius epistolæ mentionem facit expresse negat diabolum posse aliqn̄ saluari. dicitq̄ q̄ nec mēte quis captus hoc potest dicere. Præterea q̄ etiā exstat dialogus inter origenē & cādidū valentiniani dogmatis sectatorē: qui cādidus objiciebat eūdem errorem Origeni: & Origenes refutat: negatq̄ hoc se sentire. & supra illud Pauli: nunquid sic offenderūt ut caderent: sic dicit Origenes: hunc casum respiciēs Paulus: de quo dixit christus: quia videbam sathanā sicut fulgur cecidisse de cælo negat cecidisse israel. Illorum enim vel in fine sæculi cōuersio erit tūc cum plenitudo subintrauerit oīs israel saluus fiet. Istius aūt qui de cælo cecidisse dicit nec in fine sæculi erit vlla cōuersio. hæc Origenes. Quod etiā illa quæ ei imponit hæresis q̄ spūs nō intelligit filiū: & filius nō intelligit patrē falso ei imponat. patet ex his quæ ipse dicit sup illud Pauli. O altitudo diuitiarū sapiētiæ & scientiæ dei. Sic enī inquit hāc altitudinē dei inscrutabilem dicit oī creaturæ: de filio vero & spiritu sancto dicere ista nō poterat: quia filius in euāgelio dicit ad patrem. Pater omīa mea tua sunt/& tua mea. & de spiritu sancto ipse Paulus pnūciat dicens. Nemo scit hominū quæ sunt hoīs nisi spūs hoīs qui in ipo est: ita & quæ in deo sunt nemo cognouit nisi spiritus dei. Quin ergo dicit Paulus. quis nouit sensum dnī de creaturis dicit naturam vero trinitatis excepit. hæc Origenes. Restare videt vna hæresis Origeni attributa. s. in opinionibus de anima q̄ fuerint ab æterno creatæ & de cælo delabanī in corpora: & de anima scribit quidem ipse Origenes in cōmentarijs super epistolam Pauli ad Titum se nihil posse determinati ex ecclesiastico dogmate accipere: nisi q̄ omnes animæ sunt eiusdē speciei q̄ sunt liberæ voluntatis q̄ sunt rationabiles q̄ sunt immortales q̄ a deo creatæ: & q̄ pœnas habituræ pro malis & premia pro nobis. hæc tm̄ dicit se affirmare de anima. Quia de his in scripturis euidentia habeātur testimonia. In cæteris autē de anima quæstionibus dicere se q̄ magis sibi probabile videt. & inquisitiue non determinatiue pcedere: quia determinatū nihil de illis in ecclesiastico habeat dogmate. Id aūt q̄d magis visum est Origeni fuisse: q̄ essent añ corpora creatæ in cælis viuētes cōsentiūt cōcorditer omēs. & Ruffinus in apologia ad Anastasiū Romanæ vrbis epm postq̄ tres retulit opiniões de aīa in fine sic inquit. Ego vero cū hæc singula legerim deo teste dico q̄ usq̄ ad psens certi vel definiti aliq̄d de hac q̄stiõe nō teneo: sed deo relinquo scire quid sit in vero. & si cui ipe reuelare dignabitur. ego tm̄ hæc singula legisse me nō nego. & adhuc ignorare cōfiteor. præter hoc q̄d manifeste tradit ecclesia deū esse & animas & corpora cōditorē. In libro etiā Pamphili nō negat Origenē illi adhæsisse opinioni: sed sic in eius scribit defensionē. Nūc vero cum diuersitas sit apud ecclesiasticos & alij alia de aīa sentiūt: & oēs diuersa q̄modo hic magis q̄ cæteri incusandus est. Tū post hæc verba recitanī opiniões de aīa quæ tūc erāt: inter quas & illa quæ nūc teneī a catholicis: & cū ostensum est manifestas p illis pbationes ex scripturis sacris adhiberi nō posse: accidereq̄ & illarū auctoribus magnas difficultates in fine sic cōcludit. Quod aūt ex his oībus ostēdi volumus illud est q̄ sicut eos qui vnā quālibet de his quas supra exposuimus opinionē verā putāt: nō recta rōne hæreticos quis vocat. p eo q̄ neq̄ ex diuinis scripturis certi aliquid de his vel manifesti dictū esse videat: neq̄ in prædicatione ecclesiastica putat contineri. Ita neq̄ hunc virū culpari iustū est differētē quod sibi magis est visum. hæc ibi. Ego aūt ex oībus supradictis duas infero ppositiones. Prima est q̄ si Origenes & de trinitate: & de dæmonū salute catholice sensit: ut magis videt cōprobatū testimonijs ob erroneā de aīa opinionē eius cōuincere nō possumus damnationē. Quia Origenes nō oīa tenebat suo tēpore explicite de aīa credere quæ nos nūc tenemur: quia nec in scriptura habebanī manifesta: nec p ecclesiā ut postea fuit tūc fuerat determinatū. Immo nō solū tpe Origenis sed etiā tpe Augustini: qui p. cc. annos post Origenē adhuc fuerat p catholicos. i. p vniuersalē ec-

Pro secunda hæresi q̄ eidē obijcit de sensio

Ipemet Origenes negat & contrariū asserit

Aīarū condicio

Ruffinus

Pamphili liber

Prima ppositio

clesiã de aĩa aliquid determinatũ. Nã ipe Augu. dubius erat in opinione de aĩa: ut patet ex eius epistola ad Hieronymũ: an. s. singulæ singulis creentur: ut nunc tenet orthodoxa traditio. Ex qua opinione videbatur Augustino sequi ꝙ deus esset iniustus: an ex illa vna quæ facta est in Adam a deo. Aliæ deinde sicut corpus ex corpore: ita animæ ex anima fuerint, ꝓpagatæ. nec credas solum in iuuentute de hac re dubitasse Augustinũ:

Animæ qñ creent

Quia & in primo libro retractationum qui fuit de vltimis de hac quæstione dubitat. Sic enim scribit in primo sine cõtrouersia: ergo quædam originalis regia beatitudinis animi deus est, qui eũ quidẽ nõ de seipo genuit. sed de nulla re alia cõdidit/ sicut cõdidit corpus de terra. Nam quod attinet ad eius originẽ qua sit in corpore: utrum de illo vno sit qui primũ creatus qñ factus est homo in animã viuentem an similiter fiant singulis singulæ: nec tũc sciebam nec adhuc scio. hæc Augusti. ad verbum. Ex quo patet euidẽter ꝓpter erroneã opinionẽ de aĩa prædictam hæreticũ nullo modo posse dici orthodoxum. Secũda ꝓpositio quã dico est hæc. quod siverꝫ est quod Thomas in quodlibetis

Ecclesie quõ credendum.

dicit ut in. vij. arti. defensionis Origenis patebit latius. & bona dicit theologia nõ obligari nos de necessitate salutis credere non solum ecclesiæ doctoribus sicut Hiero. sicut Augusti. & similes: sed neq; ipsi ecclesiæ nisi in his quæ ad substãtiam fidei pertinẽt: ad iunxerimusq; ista ad substãtiam fidei nihil pertinere: utrũ illarum hæresum auctor fuerit Origenes: aut aliquis alius modo hæreses illas hæreses esse. idest impia fateamur dogmata. Videt sequi ꝙ nõ teneat homo fidelis & vere christianus de necessitate salutis in hac quæstione potius Hieronymo etiã quod ad ipm magis declinet ecclesia ꝙm athanasio dydimo, Methodio: Ruffino. Cuius & fides etiam ꝓsecutionis hæreticorꝫ tpe in sancta Alexãdrina ecclesia carceribus & exilijs dicit ꝓbata: imo ipiusmet Origenis dictis credere eo maxime ꝙ in multis alijs quæ etiã ad fidei substantiam magis pertinent

Hieronymi de Ambrosio snia

Hieronymũ nõ approbamus. Sicut in materia de cerimonialibus: & sicut etiã Hieronymo pium est nõ credere vbi Ambrosij cõmentaria in lucam nugas vocat. & ipsum Ambrosium nũc coruũ nunc corniculam appellat. Et vbi eiusdem de spiritu sancto librum damnãs dicit se de græcis bonis vidisse latina nõ bona. & vbi Basiliũ magnum de superbia taxat: & vbi in epistolis Augustini dicit se quædam hæretica legisse: ita forte. & in hoc ꝙ potius velit illa quæ Origenem demõstrat catholicum esse ficta & adulterata ꝙm illa quæ eum cõprobant hæreticum ei penitus nõ adhærere. nec impium est nec fidei apparet pernitiosum ad quã videt potius cõfirmãdam facere Origenis patrocinium: & testimoniũ adimere hæreticis ꝙm ad infirmandã iuxta illud quod in Pamphili libro his verbis scribit. illud cõtẽplari debuerãt qutãtã ridẽdi materiam quantãq; hæreticis præbeãt: cum eos quos assertores christiani dogmatis & defensores putant: cõfutari nũc videant & refelli a ꝓprijs: & velut ciuili bello gaudeant impugnatam quem ipsi hostiliter impugnare nõ poterãt. Fuerũt autẽ & ex ꝓbatis doctoribus ecclesiæ: etiã

Aymonis verba in testimonium Origenis

Hieronymo posterioribus qui in hac fuerũt sentẽtia ꝙ hæreses illæ nõ fuerint de mente Origenis. sed ei falso ascriptæ ab hæreticis. Vnde Aymo vnus ex nobilibus & antiquis doctoribus ecclesiæ in libro de christianarum rerũ memoria sic dicit. Ego sane de Origene viro tam illustri abstinentissimæ vitæ & castissimæ præclaræ doctrinæ puri & lucidi sermonis salua fide patrum dixerim ꝙ hæc omnino nõ scripserit: sed ab hæreticis ob præclarum nomẽ eius obfuscandum maligne conficta sunt & conscripta & nomini suo prætitulata. hæc ille ad verbum. hæc dicta sunt de primo articulo examinando & inquirẽdo utrum fuerint hæreticæ illæ duæ opiniones Origenis: nec ne qua in re sicut in alijs omnibus ecclesiæ iudiciũ alioꝝ omniũ iudicio & rõnibus semper antepono. Pro secundo articulo videt rationabilius ideo excusandus Origenes ꝙ si quid scripsit quod a catholicis nõ acceptet in illis scribendis: neq; dogmatice neq; assertiue, sed

Pro secũdo articulo Augustino

dubitatiue semper & inquisitiue procedit. quare sicut licet in Augustini libris super genesim multa sint quæ non acceptãtur: tamen propterea excusantur a nobis ꝙ ut ipsemet dicit in libro retractationum plura in eo libro sunt quæsita ꝙm inuenta: ita & mul-

ta esse possunt in libris Origenis reproband a & damnanda: quæ quia ipse nõ determinando: sed inquirẽdo dixit: nõ ꝓpterea hæreticus est dicẽdus quãdo hæresis assertũ ꝓprie dicit dogma contra expressam vel scripturæ veritatẽ vel ecclesiæ determinationẽ. ꝙ autẽ sic semper locutus sit Origenes ex multis patet locis. Nam & post disputationem de anima inquit: hæc iuxta nostrã sententiã nõ sint dogmata: sed quæsita tantum atq; proiecta ne penitus intractata viderent. & alibi loquẽs de resurrectione inquit. Si

Hereticũ ꝙd faciat

hæc nõ sunt cõtraria fidei & cætera: & infra triplex ergo suspicio nobis de fine suggerit e quibus quæ vera & melior sit lector inquirat: tum tres subiũgit opiniones de resurrectione: & in præfatione librorꝫ in generẽ inquit. Si ꝓfundum aliquid occurrerit de hoc dicendũ quidẽ est: sed nõ tñ affirmatiue: & infra. nos de rebus magnis quæ supra nos sunt ignorãtiã nostri nõ ignoramus: & sup epistola ad Romanos li. ij. hæc ea lege dicta sint a nobis: ut si qui melius & rõnabiliꝰ dixerint illa magis ꝙm hæc nra teneant. Et li. iiij. hæc ꝓput potuimus in locis tam arduis & tã difficilibus ꝓlata: si quis forte animi nri studiũ cõsideret amplecti poterit, si vero infirmitatẽ sensus nri notare velit veniam petimus: & ei qui melius de his disserere vel explanare potuerit libenter cedimus: & alibi. Probet autem qui legit quid horꝫ magis sensui cõueniat apostolico & illud teneat: & libro quinto hæc interim nobis in ptenti loco occurrere potuerũt. Si quis autẽ melius aliquid senserit nõ pigeat his obmissis illa respicere. & quid plura legat liber periarchon. videbimus illũ hoc ordine ꝓcedere: ꝙ primo ponit illa quæ sibi expresse videbant in scripturis esse determinata: & in illis nihil aberrat ab ecclesia. Alia dicit sibi esse

Liber periarchon

dubia: & de illis velle inqrere de oĩbus asserẽs illã solũ recipiẽdã esse veritatẽ q̃ in nullo apostolicis & ecclesiasticis dogmatis aduersetur. Pro tertio articulo qui est q̃si cõfirmatio secũdi dico istã ꝓpositionẽ ꝙ si sit aliquis habẽs erroneã opinionẽ de rebus fidei adhuc ꝓ ecclesiã nõ determinatis modo involũtate eius nulla sit macula: sed firmũ, ꝓpositum de illis credere semp cõsonæ scripturæ & ecclesiæ, ille nec peccat mortaliter nec hæreticus, ꝓpriæ est dicẽdus. Ex qua ꝓpositione sequit correlarie possibile esse ꝙ opinari aliquã opinionẽ aliquo tẽpore sit peccatũ mortale q̃d nõ erit alio tẽpe. & hoc est quia põt quis sine ptinacia credere aliquid vno tpe: quod alio tpe nõ crederet sine ptinacia: utputa post determinationẽ ecclesiæ: aut sacræ scripturæ dilucidationẽ, de oppositio creditu attestat sentẽtia omniũ doctorꝫ dicentiũ: ꝙ nõ præcise error intellectus facit hoiem hæreticũ: sed oportet ꝙ sit malicia & puersitas in voluntate. Ideo dicebat Augusti. errare

Heretici nõnulli sancti

possum/ hæreticus esse nõ possum. Confirmat hoc ex determinatione vniuersalis ecclesiæ: quæ multos canonizauit qui tñ usq; ad mortẽ perseuerauerunt in erroneis opinionibus de fide. & deinde p ecclesiã ꝓ hæreticis reprobatis quas opiniones nusq; legitur ab illis fuisse retractatas. Tales fuerunt Papias episcopus hieropolitanus. Victorinus pictauẽsis. Hireneus lugdunensis. Beatus Cyprianus & multi alij quos scimus errasse in fide: & eorꝫ opiniones ꝓ hæreticis condẽnatas: & tamẽ ipsi habẽtur in canone sanctorꝫ: ex quo sequit ut necessario dicẽdum sit: ꝙ vel illi etiã ꝙ decesserint in illis opinionibus erroneis in fide: nõ tñ decesserint in peccato mortali. vel ꝙ ecclesia errauerit in eorꝫ canonizatione quod si dixerint: ut etiã dixit quidã ex his qui me impugnabãt: respõdens ꝙ illi forte nõ erant bene canonizati: tã nõ ego: sed ipsi sentiũt contra determinationẽ vniuersalis ecclesiæ. Ex hac autẽ ꝓpositione infero ad ꝓpositũ Origenis sic. ꝙ dato etiã ꝙ Origenes multas & plurimas habuerit opiniones erroneas in fide: hoc præcise si in volũtate eius nulla fuit macula aliquo modo nõ põt esse argumẽtũ ꝙ aĩa eius sit dãnata. Vt sic arguat aut quãtũcũq; magnus error de qbuscũq; rebus fidei sit in intellectu alicuius modo in volũtate nulla sit macula nõ ipedit salutẽ eius: aut quãtũcũq; paruus: & de quacũq; re sit ipedit: aut aliqs ipedit & aliqs nõ impedit. si quãtũcũq; magnus sit nõ ipedit. ergo etiã ꝙ Origenes & in multis errauerit & in principalioribus illa tñ si fuit volũtas eius bene dispõsita & nullo modo maculata nihil impediuit eius salutẽ. & ita qui volunt cõuincere dãnationẽ eius nõ sufficit ꝙ ostendãt errores eius & ꝙ

seuerantiã in eis. Sed oportet q ostendant pseuerantiã, cũ ptinacia aut negligentia vel alia malicia voluntatis. si quãtũcũq; paruus sufficit, ergo error de rebaptizandis hæreticis debuit impedire salutẽ Cypriani: & hæresis illoꝝ qui dicũt chiliastæ debuit impedire salutẽ Papiæ: qui fuit auctor illius hæresis & cũ illa decessit. & si sic ergo male ab ecclesia fuerũt canonizati. si aliquis ipedit & aliquis nõ, dicant oportet qui sunt illi errores q impediũt & qui nõ. & vbi unq; inuenit facta ista distinctio ab ecclesia: ut verbi gra dicatur habere errorẽ in his quæ ptinẽt ad talẽ vel talẽ articulũ etiã si sit præcise debilitas & defectus intellectus & nõ sit aliqua puersitas negligẽtia: nec ptinacia nec quæcũq; alia malicia in volũtate est pctm̃ mortale, habere aũt errorẽ in his quæ ad talẽ vel ad talẽ materiã pertinẽt nõ est peccatũ mortale: nisi sit in volũtate defectus: & si nõ inueniat facta talis distinctio aut ab ecclesia aut a doctoribus: nec videant fieri posse rõnabiliter apparet nõ valere dictũ quorũdã dicẽtium aliã esse rõnẽ de Cypriano & Papia & similibus & alia de Origene: quia Origenes errauit in principalibus, nam quãtũcũq; magnus sit error: modo sit solũ error in intellectu & in voluntate nulla sit malicia: nõ videtur q taliter errãs peccet mortaliter. quapropter cũ talẽ maliciã in voluntate Origenis nõ legamus fuisse, dato q etiam in principalibus fidei mysteriis errauerit grauissimo errore & merito p ecclesiã dãnato nõ põt cõuinci ipum esse dãnatũ in se & in aia sua, quod si qs dicat multos esse gradus ꝓpositionũ credendaꝝ præter istũ gradũ ꝓpositionum. s. determinatarũ p ecclesiã & q etiã si nõ sit ptinacia. signũ tamẽ est ptinacię asserere aliqua quoꝝ oppositа tenetur asserens explicita fide tenere & credere: & q nõ solum culpabilis est mortaliter error ꝓpter pertinaciã: sed etiã q̃nq; culpat ꝓpter negligẽtiã inquirẽdi veritatẽ quæ negligẽtia nõ est pertinacia saltem ꝓprie dicta. videtur ad hoc rõnabiliter posse respõderi. Primo q Origenes de negligẽtia inquirẽdi in hoc veritatẽ culpari nõ põt: quia ut bene dicit Hiero. in pscrutatiõe scripturarũ diebus sudauit & noctibus. Secundo q in nullo errauit Origenes quod ipse tũc sic teneretur explicita fide credere: q oppositum asserẽs nõ dogmatice: sed ut sibi probabilius visum est hæreticus dici possit. & hoc euidẽtur probo ex dicto quodam ipsius Hieronymi supra allegato. Vbi enĩ Hiero. dicit q etiam si in Clemẽtis apostolorũ discipuli & aliorũ talium inueniãtur aliqua viciose. nõ tamẽ ꝓpterea istos statim hæreticos iudicaret. Subiũgit quadruplicem causam. Primo q poterũt libri esse corrupti. Secundo q alio sensu scripserint. Tertio q simpliciter errauerint. Quarto q minus caute locuti sint. in quibus verbis debemus aduertere q dato q liber Clemẽtis in quo dicit filium dei esse creaturam non sit deprauatus. & dato q auctor alium sensum nõ intenderit: adhuc statim Clemens non est iudicandus hæreticus. quia potuit simpliciter errasse. Quid est ergo simpliciter errasse nisi errasse ex intellectus defectu & erroneo rationis iudicio & nõ ex malicia vel peruersitate voluntatis. q si in illa hæresi q filius sit creatura: quæ est maxima etiã quæ obijcia-tur Origeni põt quis simpliciter errare: quia nõ stet de ipsa adhuc alia ecclesiæ determinatio vel per maiorẽ scripturarum dilucidatiõnẽ certior verificatio: in qua hoc demũ fieri nõ poterit & si tunc illud Clemens nõ tenebatur sub pena peccati mortalis explicita fide credere quid possumus dicere obligatũ fuisse Origenem credere explicite de his in quibus dicitur errasse. Notãdum est autem q quia hæresis esse potest & inverbis male & inordinate prolatis ut dicit Augu. & in sensu. Ideo dãs Hieronymus modũ excusandi qui in utroq; errauerit cõiunctim vel diuisim ex solo intellectus & non voluntatis defectu dicit vel minus caute locutum fuisse: & hoc si in verbis appareat hæresis vel simpliciter errasse: & hoc si sensus hæreticus sit a simplici & recta voluntate: sed a debili & errante intellectu, platus: & bene notanda & pensitanda sunt illa verba Hieronymi: quia in eis utile & sanũ de hæretica pertinacia dogma recte fundat. Pro quarto articulo quidam dicẽtes Origenem penituisse allegant planctũ Origenis. sed iste liber apocriphus reputat: ut habet de creticis. xv. di. Ego autẽ testimoniũ allego ipsius Hieronymi q pro apocripho haberi nõ potest qui expresse Origenẽ de erroribus suis

Chiliastæ hæretici

Obiectio

Prima rnsiõ obiectionis

Secunda

Clemẽtis error

Nota

Pro q̃rto articulo

Liber apocriphus

penituisse testat: quod nõ ideo affero: quia hoc sit necessariũ rationabiliter ad credendam Origenis salutẽ: ut patebit sequẽti articulo, sed quia isti magistri nunq; clamare desiterũt ostendo tibi Origenẽ errasse, ostẽdas tu mihi eũ penituisse: nunquã hoc ostendes nunquã inuenies scriptũ Origenẽ penituisse de his quæ scripsit. Audiãt ergo reuerendi patres Hieronymũ ipm cuius auctoritate Origenẽ fulminant in apologia sua ad Pãmachiũ & Occeanũ: in qua se ostendit doctrinã Origenis non dogma sectatũ. Post q̃ Origenis recitauit errores hæc verba subiungẽtẽ ipe Origenes in epistola quam scribit ad Fabianũ Romanæ vrbis episcopũ pœnitẽtiam agit: cur talia scripsit & causas te meritatis in Ambro. refert q secreto edita in publicũ ꝓtulerit, hæc Hieronymus adver bũ. Quid clarius quid expressius: quomodo iã aut qua fronte dicere possunt nusquã inueniri q Origenes penituerit. Dicã autẽ & quia incurrit quid mihi his diebus cũ duobus ex his qui hanc conclusionem damnabant in simili ꝓposito cõtigerit. Cum enim ego ut Origenẽ de pertinacia defenderẽ cuidã multũ insistenti determinatũ ab ecclesia Origenẽ ꝓ pertinacia in anima damnatũ, dicerem ex græcis habere historijs Origenis dogmata post mortẽ eius post multos annos fuisse damnata: remisissemq; illũ si libros domi nõ habebat ad episcopum traguriensem virũ nõ minus doctrina & moribus q̃ sua dignitate præstantem: apud quẽ ego græcum librũ viderã in quo de conciliis multa erant aggregata: dixit ille bonus pater quid me ad græcos remittis quem scis græcas litteras penitus ignorare: petamus inquit latinas, nonne habemus fasciculum temporum qui de his rebus elegantissime tractat: afferatur dixi ego iste fasciculus q̃q; subiũxi. Si mihi quasi hoc fasciculo suppositо ignẽ ut hæretico pares abigam ego protinus & tuũ fasciculum in malam crucem, neq; enim illi vlla fides, excãduit ille ac si trinitatẽ blasphemassem ne excandescas inquã, afferatur fasciculus, nec me quasi solutis fasciculis iã velis cedere, allatus est & in de eo Origene hæc legimus Origenes doctor egregius ac sanctitate vitæ incõparabilis clarissimus in ecclesia dei: & post pauca in fine dicit Grandis labyrinthus a diuersis texit de Sansone. Salamone traiano & isto Origene an videlicet saluati sint an nõ: quæ quia sine periculo nesciũtur nec etiam ecclesia certificata est de his domino totaliter cõmittẽda sunt, hæc bonus fasciculus. Quibus lectis cum audisset ille de damnatione Origenis non esse certificatam ecclesiã mirũ ut expaluit: & apud quem ꝓbatissimorum fasces nihil poterant: potuit tãtum iste fasciculus ut sentẽtiam illico cõmutarit. Sequenti die cõpellans me acrius quidam alius manu satis grãdem gestans librum. Quomodo inquit aut qua omnino via audes tu ab æterno ignis supplicio Origenem defendere: ecce ego tibi ostẽdam cui nõ poteris testimonio contradicere: qui dicit Origenem nõ posse defendi. Producas dixi ego venerabilis homo: si habes tuos testes, tum inquit ille, hic est testis quidam magnus & nomen subiũxit, ego vero nomẽ volo subticere. Cuius hi sunt sermones & prædicationes, tunc ego quos mihi affers sermones quas nugas: nugas ille respõdit iam excandescẽs totus, nugas inquã in quibus etiã in ista materia si de ea habet sermonẽ (absit enim ut ego similia unq; legerim) nisi expressissimus aliquis inueniat error. Iam volo tecũ Origenis caput Ixionis tota perfringere. Impatiẽs & iam ille & bili exæstuans aperit librũ & legere incipit furens voce altissima. Feria quarta sermo. xi. de origenistis. tum in pſequutione eorum quæ scripta erãt ad singula verba exclamabat. Hic ne error. & ecce dũ sic ad Stẽtoris inuidiam vociferat hæc legit in libro scripta denicq; Hieronymus sex milia librorꝝ Origenis legisse se fatet. & dum statim plecto hoc iterũ clamat: hic ne error: hic inquã error: & quidẽ magnus, hic apertũ mẽdacium hic falsitas expressa: & ut cõpescerẽ illico hominẽ iubeo afferri epistolas Hieronymi. & statim accurrẽs ad secũdum librũ inuectiuũ contra Ruffinũ. ostẽdo ei Hieronymũ Ruffino dicẽti Epiphaniũ papã iactare se legisse sex milia librorũ Origenis his verbis respondẽtẽ. De sex milibus aũt libris qs ab eo lectos esse cõfingis: qs credet aut te verꝝ dicere aut illũ potuisse mẽtiri. Si enĩ Origenes sex milia scripsisset libros poterat fieri ut vir eruditus & ab infantia sacris litteris

Fabianus papa

Notafacetiã

Epus tragurien sis

Nota aliam

Epiphaniũ papam

Librorꝝ origenis numerus

institutus pro curiositate & scientia legisset aliena. Quod vero ille nō scripsit quomodo legere potuit. numera indicē librorꝝ eius: qui in tertio volumine Eusebij in quo scripsit vitā Pamphili cōtinent & nō dico sex milia: sed tertiā partem nō reperies: hæc adverbum Hiero. Erubuit ille & salua fuit res mea. Sed redeamus iam ad ꝓpositum con-
Epilogus cludendo vel cum Ruffino & alijs quos supra in primo articulo recitauimus debemus concedere Origenē nunc̄ peccasse. vel si cū Hieronymo ipsum peccasse omnino cōtendimus sciamus: & cum ipo nobis cōcedēdum Orignem peccati sui ꝓprio ad Romanū episcopū libello dato penituisse. Ego autē post̄ mecum diligenter perpendi & examinaui ea præcipue quæ ab Eusebio & Ruffino & Hieronymo de Origene dicuntur: cōiecto Origenem diu in præscrutatione scripturarum elaborantem: de multis arduis & principalibus theologiæ quæstiōibus ambiguū fuisse cū nō certe & indubitate sibi ipse videretur de illis ex scripturarum testimonio posse aliquid asserere. & propter hoc de multis fidei mysterijs forte multa dixisse inquirendo & disputādo in prioribus suæ ætatis annis quæ catholica fides nō recíperet. propterea Origenem qui ut ipse dicit suam ignorantiam nō ignorabat & veritatē illarum quæstionū se nondū cōsequutum
Eusebius plane cognoscebat ante suæ ætatis. lx. annum nunquā a notarijs excipi publice voluisse: quæ in ecclesijs prædicabat ut refert Eusebius. Aduertamus ergo ꝙ Eusebius. xxvi. capite. vi. libri ecclesiasticæ historiæ scribit Origenem tertio anno Imperij Philippi imperatoris: & sub Fabiano pontifice: cum iam ipse. lx. annū ageret cepisse dicta sua etiā litteris publice cōmittere. Et aduertamus ꝙ supra. xvij. capite dicit ꝙ sub Vrbano pōtifice cui successit Pontianus: iam ante tēpora Fabiani Origenes cōscribendi cōmentarios in scripturas sanctas initiū sumit cōpellente se Ambrosio. & multa vi precum obsecrationū cogente. Qui inquit Eusebius maxime dignus videbat: cui istud imperaret officij. & cui quicqd archanū & absconditū in sacris litteris tectū est pāderet. Ex quibus duobus locis Eusebij in qbus apparet quasi cōtradictio colligit euidēter: quod vrgēte Ambrosio dictauerit quædā in prioribus annis antec̄ veri adhuc aliquid cōperisset ipi tm̄ Ambrosio priuatim cōmunicanda: & nō in publicū edenda. ut quæ bn tuta & veritati apostolicæ cōsona nō cognoscebat. Ambro. autē illa secreto edita in publicum ꝓtulit. Cōperta deinde ꝙ Origenē iam sexagenariū catholica veritate cepitiā audacter: quia & catholice publice scribere. & ea quæ ad priuatū Ambrosij vsum scripserat iam ꝓillum edita fuisse vehementer indoluit: ad quæ sui purgationem ut ex verbis Hiero. & Eusebij coniecto rei totius seriē Fabiano Ro. episcopo scribēs de sua catholica fide testimoniū phibuit narrans. s. quæ antea ab eo inueniūtur scripta se nō scripsisse ut ederent. de quibus & ipe dubius erat catholica ne essent an non catholica. Sed Am-
Hiero. brosium illa edidisse. hoc est enī quod dicit Hiero. ipse Origenes in epistola quā scribit ad Fabianū Ro. vrbis epm penitentiam agit cur talia scripserit & causas temeritatis in ambrosiū refert ꝙ secreto edita in publicū ꝓtulerit. Euse. autē narrās quæ scripserit post lx. annū post̄ librū contra celsum: & libros. xxv. cōmentariorū in Mattheum & .xx. in ꝓphetas cōnumerauit: subiūgit. scripsit & ad Fabianū Ro. vr. episcopū: & ad alios q̄plurimos ecclesiarū principes de catholica fide sua. hæc ille. Sit ergo verum ꝙ ante sexagesimū annū fuerit de multis fidei mysterijs dubius Origenes. Et sit verum ꝙ secreto in scriptis multa cōmuuicauerit Ambrosio: quæ tūc nō firmiter adhærendo: sed dubitatiue inquirēdo opinabat nūc a catholicis nō recipiēda. & ita verum dicat Hiero. ꝙ quæ in multis Origenis libris inueniūtur etiā nō catholica Origenis sint: quia vere ab ipso fuerūt dictata. licet non ut credita: & ut quæsita potius q̄ inuenta: & cōsequenter Origeni cui catholica fuit postea veritas comperta culpabiliter nō adscribenda in quibus & multa ab hæreticis fuisse adinuenta iuxta Ruffinū. Pro vero etiam accipere possumus maxime de hoc ipo conquerēte Origene dū viuebat. Sit ergo verum iuxta Eusebiū in ecclesiastica historia a Hieronymo tanc̄ vera approbata Origenē non habere ꝓ suis operibus. i. in quibus diffinitiue aliquid & adhæsiue dicat nisi quæ post sexage-

simū annū scripsit. Sitc̄ verum etiam scd̄m Hiero. de prius scriptis temere ab Ambrosio editis ipsum penituisse & consequenter catholicū mortuū esse: ut nō solum secūdū Ruffinū Pamphilum & Eusebiū: sed etiā scd̄m Hiero. rationabilius sit credere ipsum esse saluum q̄ credere ipsum esse dānatum. Pro quinto articulo dico hāc ꝓpositionē quantūcunc̄ aliquis grauiter in vita mortaliter peccet & cōstet ipsum mortaliter peccasse: nisi cōstet de eius finali impœnitētia temerariū est vere asserere ipsum esse dānatum. patet veritas huius ꝓpositionis ex cōmuni sentētia oīm doctorꝝ in dicta ꝓpositione cōsentiētiū. Ex qua ꝓpositione infero duas ꝓpositiones correlarias. Prima est hæc. Nō ꝓpterea quia aliquis invita mortaliter peccauerit: & nobis nō cōstet ꝙ nō penituerit iudicādum est firmiter a nobis esse illū in inferno. patet quia posito peccato mortali tātum nō ponit totū illud ad quod sequit damnatio æterna. Sed oportet vltra peccatum ponere & certificari de finali impœnitētia. Nec ego qui nego firmiter esse credendū illū esse in inferno. habeo ostēdere tibi pniam illius. Sed tu qui asseris illū esse dānatū habes certificare de ipœnitētia: & ꝓ hoc multū facit dictū Henrici de assia qui in expositione. iij. c. libri geneſis dicit hæc verba formalia. Si ergo argumentū quorūdā esset efficax quo aliquē dānatū esse sicut de Salamone psuadent ꝙ hoc ꝙ scriptura eius peccatū cōmemorat: & nullā de iusticia aut pœnitētia eius mētionē facit. tūc ita primū hominē ex peccato suo dānatū conuinceret: sicut primū angelum: hæc Henricus. Nusc̄ enī habet mentio de pœnitētia. Adā sed solum de peccato. Similiter iudicū. viij. legit de pctō Gedeon & nō de pœnitentia: & tn̄ a doctoribus bene creditur de eius salute dicere: & tu potes ꝙ per hoc etiā argumētum quidam decepti erronee dicebant ꝙ Moyses erat damnatus: quia legebat peccatū eius in aquis cōtradictionis & de eius pœnitentia nihil habebat expressum: & tamē dixit deus Iosue. Moyses seruus meus mortuus est. Secūda ꝓpositio correlaria est hæc: nemo potest esse certus ꝙ aliquis sit dānatus ad infernū: nisi hoc habeat ex speciali reuelatione dei vel ab his quibus creditur deus reuelasse patet veritas huius ex premissis ꝓpositionibus: quia nemo potest esse certus de finali pœnitētia vel de impœnitētia: nisi ille qui nouit secreta cordis & cui ille voluit reuelare cū enī nullus de statu alicuius ita sit certus sicut ipsemet de se: quia quæ sunt homis nemo nouit nisi spiritus hois qui in ipso est. ut dicit ad Cor. ij. & de seipo homo non potest esse certus utrū sit dignus odio vel amore: ut dicit ecclesiastes. ix. quāto magis nō poterit esse certus de alio: nisi de hoc habeat specialē reuelationē. Ex hac aūt ꝓpositione principali cū suis correlarijs infero ad ꝓpositū meæ cōclusionis ꝙ dato etiā ꝙ Origenes in illis erroribus errādo peccauerit mortaliter: tn̄ cū incerti sumus de eius finali impœnitētia vel pœnitētia asserere ipm esse dānatū: temerariū est oīno iudiciū & reijciendū. Cū ergo nec de salute possumus esse certi: nec de dānatione. piū est tn̄ & valde rationabile credere ut dixi ego ꝙ deus eū saluauertt hoiem talis ac tantæ scientiæ. de quo Hiero. in præfatiōe cātici cāticorꝝ. cū in cæteris oēs alios superauerit in hoc seipm superauit & de ipo illud verificat. Introduxit me rex in cubiculū suū. & alibi imitari volens ex parte Origenē. quē post apostolos ecclesiarū magistrū nemo nisi imperitus negat. & alibi Origenes tanto scripturarum labore sudauit: ut iuste adamantij nomē acceperit: & post quædā hæc subiungit. Quis vnc̄ tāta legere potest quanta ipse cōscripserit & ꝓ hoc sudore quid accepit premij damnat a Demetrio episcopo: exceptis Palestinæ & Arabiæ & phenicis atc̄ Achaiæ sacerdotibus in dānationē eius. Consentit vrbs Roma ipsa cōtra hunc senatum cogit nō ꝓpter dogmatū nouitatē: nō propter hæresim: ut nunc aduersus eum rabidi canes falso simulant. Sed quia gloriam eloquētiæ eius & scientiæ ferre non poterant hoc: quare scripserim & ad pauperis lucernæ ignículum cito: sed non cauto sermone dictauerim potestis intelligere si Epicuros & Aristippos cogitetis. hæc Hieronymus ad verbum. Quæ verba singula quæso o ingeniose lector diligenter attende: & ex eis ea per te intelligas quæ ego non exprimo. In præfatione autem hebræicarū quæstionū de eodē loquēs Origene: sic inquit hoc vnum dico ꝙ

Pro ꝙnto articulo. Prima ꝓpositio

Prima ꝓpositio correlaria

Henricus de assia

Secūda ꝓpositio correlaria.

Hiero.

Origenes cōparat Adamantū

vellem cū inuidia noīs eius habere etiā sciētiā scripturarū: floccipēdens imagines vmbrasq; laruarū: quarū naturæ esse dicit terrere paruulos & in angulis garrire tenebrosis. Præterea quæ de eodē Hierony. prædicat q auaricīā calcauit: q castrauit se zelo dei: licet nō secūdum sciētiā q in explanatione scripturæ diebus sudauit & noctibus quam qui dilucidāt vitam æternā habebūt: ut inquit sapiēs. & ut scribit ad Vigilantiū: pphetarum obscura disseruit. & tam noui q veteris testamēti reuelauit maxima sacramēta.

Origenes Leonidis martyris filius

Prætereo q nō solum martyris fuit filius: sed & ipse parū a martyrij merito abfuit. Nā dicit Eusebius q & adhuc puerulus in tantum ardorē capessendi martyrij exarserat: ut spōte se periculis ingereret: & tēpore deinde decianæ psequutionis nouas cruces: noua pœnarū genera ac sæculis omnibus inaudita tormēta ptulit: ita ut mille mortibus (inquit Eusebius) vexatus sit: ne tm vna ei quā exoptabat accideret psecutore summo studio hoc agēte: ut nec interitus præstaret: nec pœna cessaret. Videte q parq absit a laude martyrij quā plurimi eius discipuli ipo duce & cohortatore sunt cōsequuti: parū dico iterū, pfecto abfuit a laude martyrij: immo meritū quasi æquale meritus est. Nā dicit & Augu. in libro de bono cōiugali: nō est impar meritū martyrij in Ioanne qui passus nō est: & in Petro qui passus est. Nota bene hæc verba Augu. unde sicut Ioānes licet non trāsiret p gladiū: tm paratus fuit substinere martyriū: quādo fuit missus in feruentis olei doliū. Ita & Origenes licet mortē martyrio nō subierit: tm paratus fuit: immo auidissimus illā subire. & tot passus est tormēta: ut dicit Eusebius ut mille mortes p vna subire rit. & hoc est quod dicit Bernardus in sermōe sanctorq martyrū q est triplex martyriū: martyriū volūtatis tm: martyriū operis tm: martyriū operis & volūtatis. Martyriū voluntatis tm passus est Ioānes euāgelista: cui dictū est & germano eius. M. xx. calicem meū bibetis. unde Cyprianus in seruis dei apud quos cogitat martyriū & mēte cōcipitur ai̇mus ad bonū dedītus iudice deo coronat. Aliud est enī martyriū, deesse ai̇o: aliud animū deesse martyrio. Si ergo martyrio Origenis animus nūq; defuit & mille mortes p vna subijt: quomodo a iudice deo coronatū nō credamus si nō mētit martyr Cyprianus. & si dānatus est quis quæso ad gehēnæ mortē eū dānauit. An christus Iesus p q totiēs ipe mori voluit. Quin potius sicut dicit de ipo Cypriano Augu. q sanguis martyrij in eo omnē hæreseos maculā abluit. Ita & de Origene effusum ab eo nō tā supra terrā extrinsecus q; sup zelo dei & charitate ardētem cælestē ai̇am suā intrinsecus martyrij sanguinē oēm hæreseos maculā abluisse pie credamus: dicētes cū Dauid btūs Origenes: qui & si aliq; in cōcilio errātiū abijt in via: tm peccatorq p impœnitētiā nō stetit & in cathedra pestilentiæ p ptinaciā nunq; sedit: sed in lege dñi fuit volūtas eius: & in lege eius meditatus est die ac nocte. Beatus Origenes cui remissæ sunt iniquitates p baptismū & eius tecta sunt peccata p pœnitētiam: & cui nō imputauit dñs peccatum, ppter martyriū. denicq talem ac tm virū etiā si aliq; ex ingenij defectu & nō ex aliqua voluntatis malicia in fidei mysterijs errauerit. credamus a dño in suis nouissimis nō fuisse derelictū. sed potius visitatione suæ clemētissimæ misericordiæ & de secretis fidei si in aliquibus errabat illuminatū ab erronea ad salutarē viā revocatū fuisse. & hoc ego intellexi in breui respōsione mea cū alias dixi. ex quo nō inuenit fuisse ptinax. verisimile est credere q deus eū saluauerit. i. visitādo eū visitatione quā dixi in statu salutis digno clemētissime collocarit: & de secretis fidei in quibus errabat ipsum illuminans ad salutarē de illis pœnitētiā aduocauerit. quod utrū fuerit an nō fuerit scire certitudinaliter nemo potest: nisi fuerit ei desup reuelatū. Sed ita fuisse potius q; nō fuisse credere cōsideranti acta: & vitā Origenis magis cōsonū videt & sic rōnabilius. Nā & rationabiliter in dubijs fauorabiliori parti semp est adhærendū. & hæc sint dicta ut quæ valere possint: qm̄ de ipa Origenis pœnitētia nō cōstaret: de qua tm cōstare ex beatissimi Hieronymi testimonio supra in p̄cedētibus aptissime ostēdimus. Pro sexto articulo dico q nō videtur credendū q ecclesia unq; determinauerit ai̇am Origenis ad inferos esse dānatā. Veritatem huius ppositionis, pbo duabus rōnibus. Prima rō est hæc de illo cuius alteravel al-

Martyrium triplex

Augustinus

Pro sexto articulo

Prima rō

tera pars determinari certitudinaliter nisi temerarie nō potest. Nō debet credi factā esse determinationē ab ecclesia. Sed de hoc quæsito utrū Origenes saluus sit an dānatus determinari altera pars nisi temere nō potest saltē absq; reuelatione speciali dei. ergo cum de tali reuelatione non cōstet non debet credi de hoc fiam esse ab ecclesia determinationem. maior est nota: & oppositum eius esset iniuriosum ecclesiæ credere. s. q aliquid ab ea posset incōsulte & temere iudicari. Minor patet ex supradictis articulis. Cōfirmat quia certificari nō poterat ecclesia de dānatione Origenis: nisi p speciale reuelationē deo factā. sed de tali reuelatiōe q fuerit facta nusq; habet mētio ergo &c. Secūda ratio est hæc: quia si quid est quod psuadeat ecclesiā determinasse de dānatione Origenis sunt qdā textus decretorq qui hoc vident sonare grosso eos modo interprætātibus. qui tm cū recte examinant cōtra eos potius q; p ipis faciūt. Sūt aūt textus quos afferūt ferme isti. Primo q di. xv. c. sctā Ro. ecclesia. sicut scribit p Gelasiū papā. Itē Origenis nōnulla opuscula q vir beatus Hiero. nō repudiat legenda suscipimus. reliq aūt oia cū auctore suo dicimus esse renuēda. & xxiij. q. iij. c. sane. Itē si ad tēpora Theophili sanctæ memoriæ vel superius aliquis recurrerit & Origenē inueniet post mortē anathematizatū: quod etiā in eo facit & vestra sanctitas. & Iulius religiosissimus antiquioris Romæ & glo. ibi. Cū iste dānatus fuerit nōne & eius scripta utiq; extra. de hæreticis. ca. fraternitatis. ibi autē sic scribit. Cum Celestinus atq; pelagius in ephesina synodo sint dānati: quomodo poterūt illorq capitula recipi quorq dānant auctores. Ex istis auctoritatibus credūt aliqui cōuinci damnationē animæ Origenis ad inferos. Ego autē dico nihil plus haberi per præmissa: nisi q ecclesia & opiniones & dogmata Origenī attributa: ut hæretica damnat & ipsum sic ut dogmatizantem damnat & detestatur de damnatione animæ eius aut salute nihil penitus intendens. & q hoc sit verum patet multis rationibus. Primo quia ad ecclesiā nō pertinet damnare ai̇mas hominū aut saluare. quia ad illum attinet solummodo qui iudex est viuorq & mortuorq: quare ridiculum est si in decretis legit. Damnamus Origenē: exponere. i. animā eius damnamus dānatione infernali. Et patet etiam euidenter ex modo loquendi ipius Gelasij qui dicit reliqua opuscula eius cum auctore suo dicimus renuēda. hoc enim verbum renuere nullo modo importare pōt id quod ipsi intendūt. sed nihil aliud intendit Papa nisi hoc quod. s. non acceptantur opuscula eius ut autētica in ecclesia. nec ipse similiter ut p̄batus doctor & cuius dictis sit credendum in ecclesia recipit. Quod si etiā Papa non solum dixisset renuimus: sed etiā dānamus nihil esset, p eis: quia sic etiam solemus dicere in hoc Scotus dānat Thomā. Herueus Scotū. & sic de reliquis in quibus semp loquutionibus de dānatione doctrinæ & nō ai̇æ ex ipo usitato & ppio loq̄ndi modo debemus intellígere. Secūdo arguo cōtra eos ex glosa quam ipsi allegāt quæ dicit si ipse damnatus nōne & eius scripta. Quæro ergo ab istis si fiet hæc cōsequētia. Ipse Origenes est damnatus: ergo & eius scripta damnata. quomodo in antecedēte capit ly damnatus si sic capit. i. in sua doctrina nō approbatus. & ut dogmatistes nō acceptatus. habeo ppositū. Si autē intelligāt damnatus in ai̇ma sua infernali damnatione tūc nihil valet cōsequentia. possibile enim est multos doctores quorum scripta catholica sunt & pro catholicis quotidie leguntur esse in inferno: quia stat aliquem in fide nihil errare: sed recte sentire de omnibus articulis: & tm esse in alio peccato mortali & in illo decedere. & omnino impertinens est damnatio animæ ad damnationē doctrinæ. quia illa attendit penes malicīāvoluntatis. Ista autem penes defectum intellectus. Quare nec valet iste est in paradiso ergo dicta eius sunt catholica. Nam & Papias est in paradiso & Hireneus & Victorinus & Cyprianus & multi alij: quorum tm dicta in multis quæ nūq; reuocasse leguntur ut hæretica reprobantur. Confirmo hoc ex dicto illo ad quem se refert glosa de hæreticis extra. c. fraternitatis. vbi dicitur: si Celestinus atq; pelagius in ephesina synodo sunt dānati quomodo poterūt illa capitula recipi quorū dānant auctores. Certū est autē q in illa synodo Celestinus & pelagius nō fuerūt damnati in se. i. in ai̇a sua: sed in sua do-

Origenē nō esse dānatū ab ecclesia

Cōfirmatio

Secunda rō

Ephesina synodus

Primo

Gelasius

Secundo arguit contra eos

Cōfirmatio

ctrina, tum quia aliter ut dictũ est supra damnare homines ecclesia nec cõsueuit nec potest, tum quia de eo debemus intelligere sententiatum de quo prius est quæsitum & disputatum. Sed in illa synodo ut ex actis concilij patet nõ fuit quæstio utrũ animæ Celestini & pelagij essent in paradiso vel in inferno. Sed an dicta eorum & dogmata essent catholica an nõ catholica. Quare & de hoc, i. de eorum dogmatũ veritate & de auctorum ipor: ut sic dogmatizantiũ approbatione vel reprobatione debemus intelligere

Tertio sententiatum. Tertio stultum est dicere q ecclesia determinauerit Origenis animã esse dãnatã: quia nõ sicut cõsueuit ecclesia canonizare aliquos: ita etiã cõsueuit damnare, i. sentẽtialiter decernere q sint in inferno, & ratio quare hoc cõsueuerit & nõ illud est: quia ad decernẽdũ q aliquis sit saluus oportet nos certificari q ille decesserit in gra cuius rei indicia: licet tamẽ nõ certa habere possumus nõ ex his quæ egit in vita: quia illa nõ sufficiũt: ex quo dum est in via semper merendi & demerẽdi est locus: & mutandi se de vno ppósito ad aliud. Sed habemus signa post mortem ut sunt miraculavel aliquid simile. Tale autẽ aliquod signũ ex quo damnationem alicuius cõuincamus post mortẽ alicuius habere q possumus nõ est facile inuenire: immo sine dubio haberi aliud signũ nõ potest: nisi specialis de hoc reuelatio: quæ si cõtingeret vel contigisset, pfecto sicut ecclesia cum aliquẽ canonizat de miraculis suis testatur & de alijs ppter quæ mota est ad canonizationem. Ita etiam cũ aliquem damnaret specialis reuelationis de hoc factæ mẽtionẽ faceret: ne temere aut incõsulte sic videret decreuisse. Quod tamen de Origene nusq narrat ecclesia. Debemus ergo intelligere dãnatũ Origenem ab ecclesia eo modo quo ex his quæ de eo narrat & testat videt venisse dãnandus. Sed de eo nihil aliud narrat nisi q errauerit in mysterijs fidei, & ad hũc errorẽ nõ sequit absoluta dãnatio Origenis in se: sed solũ in scriptis & in doctrina sua ut patet ex præcedẽtibus. & sic debemus ipm iudicare dãnatũ ab ecclesia & nõ aliter. Postq & ptinacẽ nõ fuisse eũ cõtra ecclesiæ determinationẽ in illis opinionibus scimus: quia cõcilia in quibus dãnatæ fuerũt illæ opiniones fuerũt multo post mortẽ Origenis: ut patet ex historijs græcis & latinis. Et an impœnitẽs etiã illam fuerit scire nullo modo possumus immo vel nõ scripsisse illa: vel si scripsit pœnituisse ex Hieronymo supra, pbauimus. Pro septimo articulo dico istã ppositionẽ q non tenet secundũ doctrinã sancti Thomæ quilibet fidelis de necessitate fidei credere illũ esse in inferno: quẽ ecclesia iudicauit & sententiauit esse in inferno. Veritas ppositionis sic deducit: quia tãta est fides adhibẽda in canonizatione sanctor:. Sed dicit Thomas vltimo articulo quolibeti noni q sãctos canonizatos ab ecclesia nõ tenemur de necessitate fidei credere esse in gla, sed solũ de pietate fidei: ergo & dãnatos ab ecclesia nõ tenemur necessario credere esse in inferno, sed solũ pie sic est credendũ. Fundamẽtũ aũt Thomæ est: quia in his tm tenemur de necessitate salutis ecclesiæ credere quæ ad substantiam fidei pertinẽt. Quia in illis spiritus aduenies docet eã omnẽ veritatẽ. Vtrũ autẽ ania huius vel illius sit in inferno vel in paradiso nihil attinet ad substantiã fidei, sed tñ quia honor quẽ sanctis exhibemus quædã, pfessio fidei est qua sanctor: gloriã credimus. Ideo licet de necessitate salutis ad hoc non teneamur. Pie tamẽ sic est credẽdum. Ex hac ppositione infero ad ppositũ meæ cõclusionis q etiã si ecclesia determinasset Origenem esse damnatũ adhuc de necessitate fidei catholicæ nõ tenemur assentire q ita sit. Ex quo patet q etiam si verũ esset quod ipsi contra me adducunt: q, f. ecclesia oppositum conclusionis meæ determinasset: adhuc male ab eis iudicatum fuisset q cõclusio mea hæresim saperet. Videant ergo isti magistri q nõ recte adhuc si etiam sint vera quæ ipsi cõtra me adducunt est determinatũ ab eis cõtra meam cõclusionem: & caueant ne noua credenda fidelibus pro sua auctoritate instituant: & ea esse de fide determinent. Audiantq illam, phibitionẽ dñi deuteronomij quarto. Non addetis ad verbũ quod ego loquor vobis, quod dictũ nõ solum damnat istos qui auctoritate sua noua credẽda prioribus superaddãt, sed quia etiã catholicã veritatẽ, p hæretica refellunt.

Canonizatis & dãnatis ab ecclesia quõ credendũ est

Quæstio octaua de libertate credendi

Sicut nullus præcise sic opinatur quia vult sic opinari: Ita nullus credit sic esse verum præcise, quia vult sic credere.

Ex hac cõclusiõe correlarie infero istã. Nõ est in libera ptãte hois credere articulũ fidei esse verũ, quãdo sibi placet: & credere eũ nõ esse verũ, quando sibi placet. Iudicauerũt isti magistri q, ppositio cũ suo correlario esset erronea & hæresim sapiens. Ego autẽ reputo cõclusionẽ principalem esse nõ solum catholicã: sed verissimã & longe veriorẽ sua oppósita. Et idem dico de correlario sane intellecto: cuius sensus si secũdum mentẽ meã accipitur nõ est aliter accipiendus q ut sequit ex principali cõclusione: cuius ponitur esse correlariũ. Quod autẽ cõclusio nõ solum sit catholica sed etiam sit verissima. Patet, nam pro prima eius parte quæ est q nullus opinatur aliquid sic esse præcise: quia vult sic opinari: est Aristoteles secũdo de aĩa textu cõmenti cclij, vbi Aristoteles ponit differẽtiam inter imaginationẽ & opinionem. & hæc Aristotelis sentẽtia nõ solum nõ est reprobata: sed imo ab oĩbus nostris theologis vnanimiter approbata. Secũda autẽ pars cõclusionis quæ est q nullus credit aliquid esse pcise ver: quia vult credere id esse ver: est Augustini in pluribus locis qui hoc sæpius dicit q nõ potest aliquis credere ex libero arbitrio, i. ex mero imperio volũtatis sine rõnis psuasione aut motiuo. & totam conclusionẽ meã in qua summarie tenet ista opinio q ppósita aliqua, ppositione dubia ad hoc q aliquis eã credat vel discredat nõ sufficit mera apprehensio terminorum & merum imperiũ voluntatis. Tenent Petrus de alliaco: Henricus oeta: & Henricus de assia. Et quando ego fui Parisius, tenebat fere tota vniuersitas Parisiensis: cũ plures q etiam catholici doctores ita habent pro vera ut suam oppositam habeant, p impossibili. immo ego adhuc nõ legi doctorẽ cõtradicentem huic opinioni. Correlaria autẽ, ppositio nõ aliter est intelligenda & accipienda q cum restrictione vel determinatione posita in antecedẽte: sic videlicet q nõ est in libera potestate volũtatis credere articulũ fidei esse verũ qñcũq placet & credere eũ esse falsum quãdo placet. Ita q nõ præcise ex eo q voluntati placet ut intellectus credat ipe credit nec talis intellectus vnius, ppositionis per aliã ei cõcatenatã est inusitatus: immo in scriptura sacra sæpe sumit intellectus litteræ p præcedẽtia vel sequẽtia: quod maxime in casu nro debet fieri: qa ergo hoc dictũ nõ est in potestate nra &c. Nõ pono tanq dictũ p se & cõclusionẽ separatã: sed pono tãq correlariã ex præcedẽti. Quod si nõ placet eis accipere intellectũ præsentis correlarie ex sua principali cui ipa annectitur & concatenatur attẽdãt q dupliciter dicit aliquid esse in libertate vel in libera potestate volũtatis. Vno modo: quia posita ap hẽsione in intellectu: nullo alio actu intellectus requisito in potestate imperatiua volũtatis sit ponere actũ illum. & sic negat in hac cõclusione q actus credendi in libera est potestate hois. nec oportet oẽm actũ præcepti aut meritorium vel demeritoriũ taliter esse in potestate hois, ad credẽdũ enim nõ sufficit apprehẽsio terminor: articuli, sed vltra requirit psuasio aut aliq ratio, pbabilis ut allegatũ est ex Augustino. Alio modo aliqd dicit esse in libera potestate volũtatis: quia oĩbus aliis positis quæ requirunt ad hoc q ille actus sit potest voluntas illum ponere in esse & nõ ponere: nec ad istũ actũ necessitat voluntas etiã quibuscũq aliis positis. & hoc modo actus credendi articulũ est in libera potestate volũtatis: iste est intellectus correlarie, ppositiõis. & ex dictis potest quilibet qui habet intellectũ cognoscere q nõ bene isti magistri absolute dixerũt illã esse erroneã & hæresim sapere. Quod aũt, pbabilis rõnabiliq sit opinio illorũ doctor: quos ego sequor: qui, f. dicunt ad causandũ assensum fidei non sufficit sola apprehẽsio terminor: cũ mero imperio volũtatis potest euidẽter patere: nõ solũ auctoritate Augustini multis ut dixi hoc in locis affirmantis: sed etiam efficacissimis rationibus. Et primo arguit sic. Nõ est in libera potestate hois opinari sic vel sic esse cũ vult. ergo nõ est in libera potestate hois credere sic vel sic esse cũ vult. Patet cõsequntia. Quia si de quo magis videt inesse & non inest ergo &c. Sed minus est adhærere alicui cũ for-

Volũtas nõ sufficit adcredendum

Vniuersitas Parisiensis Declaratio correlarie, p positionis

Volũtatis libera ptãs

Arguit primo

midine ad oppositum ꝫ sine formidine. ergo antecedens est expressum ab Aristotele in. ij. de anima textu cōmenti. cliij. & patet ꝑ experientiā. quia quilibet in se experit ꝙ oblata ei ꝑpositione dubia: si est ei mere dubia ad neutrā partē opinandā per assensum inclinat: donec ei noua superuenerit apparentia vel per syllogisticā rationem vel per intuitiuā noticiam: vel ꝑ testimoniū multoꝝ: vel per auctoritatē dicentis: vel aliud simile. Secūdo sic arguit: nō est in potestate homis libera facere apparere aliquid suo intellectui esse verū: & facere apparere nō esse verum. ergo nō est in potestate homis sic vel sic credere esse vel nō esse verū. Tenet consequētia: quia est cōtradictio aliquē credere aliquid & assentiri illi & illud ei non apparere esse verū. Assumptū ꝑbat: quia hoc vel hoc apparere tale vel tale intellectui: est hoc vel hoc taliter vel taliter representari intellectui. & hoc nō potest depēdere ex imperio volūtatis: quia hoc precedit actum voluntatis. Cōfirmat quia hoc apparere tale intellectui est: quia obiectū ꝙd repsentat est tale & euidētia vel aliud quicqd sit illud quod id facit credibile vel nō credibile est tale & intellectus est talis. Sed facere obiectū esse tale vel intellectū esse talē nō est in arbitrio voluntatis. ergo rem talem vel talem apparere intellectui non est in imperio voluntatis. Tertio sic arguit. Quotiēscūq; est aliqua potētia mere neutra & indifferens ad duos actus secūdos oppositos nō potest exire in aliquē illoꝝ nisi determinet prius ꝑ aliquid quod sit actus primus. vel se habeat loco actus primi respectu alterius illoꝝ actuum secūdorum. Sed ita est ꝙ intellectus est potētia mere neutra & indifferens ad specificationem alicuius actus sui secundi. Ergo ad nullam talem specificationē poterit determinari nisi adueniente aliquo alio: quod sit vel actus primus vel se habens loco actus primi respectu talis determinationis. Tūc sub ista ratione assumo istā consequētiam. merus actus volūtatis nō potest se habere ut actus primus respectu specificationis actuū intellectus: ergo ꝑ imperiū solū volūtatis nō poterit intellectus determinari ad talē specificationē. nota est cōsequētia ex præassumpta ratione. & antecedens patet ex cōmuni sentētia oīm doctoꝝ in hoc cōsentiētiū. ꝙ licet actus intellectus quo ad exercitiū depēdeat a volūtate: nō tamē quo ad specificationē. His sic præacceptis arguo sic ad propositū. Actus qui est assentire & actus qui est dissentire: sunt actus habentes rōnes specificas oppositas. ergo ad assensum vel nō assensum nō poterit determinari intellectus per imperiū volūtatis. ergo ad hoc ꝙ aliquis ꝑ intellectū credat articulum fidei esse verum vel nō credat nō est per hoc præcise: quia sic vult vel non vult credere: sed ex aliquo alio intellectum ex se neutrum ad talis actus specificationem determinante. Quarto sic arguitur ad illud credēdum nō determinat homo præcise per actum volūtatis: de quo interrogatus cur illud crediderit non assignabit præcisum actum voluntatis. sed ita est ꝙ interrogatus aliquis cur credat potius christianæ fidei ꝫ fidei maumethensium: nō assignabit præcise actum voluntatis: ergo nō per præcisum actum voluntatis inclinatus est ille ad credendum. Quod autem nō assignetur merus actus voluntatis: patet ex experientia & ex dictis nostrorum theologorū a quibus cōmuniter illa octo allegantur. Cur euāgelio debeamus credere. s. ꝓnūciatio ꝓphetica. scripturarū concordia: auctoritas scribētiū: rationabilitas cōtentoꝝ: irrationabilitas cōtrariorum errorꝝ: ecclesiæ stabilitas: miraculorꝝ claritas. Quinto sic arguitur. Quotiēscūq; aliqui duo determinant ad credendū oppositā: & quilibet illorꝝ præcise ꝑ hoc determinatur: quia vult sic determinari indifferente ad hoc oīno iudicio vel suasione rationis nō potest dici ꝙ rōnabilius iste moueat ad credendū ꝫ ecōtra. Sed datis duobus quoꝝ alter vult credere. a. esse verum. & alter nō vult credere. est dicere hūc vel illum velle rationibilius & aliū irrationabilius. ergo illi ad sic vel sic velle nō determinant: quia præcise sic volunt. maior huius rōnis est nota. quia ut inquit Albertus in. iij. de aīa. cūvolūtas sic agit præcisæ: quia vult sic agere assimilat tyrāno in cuius actiōe nō quærit ratio acti: quia ipius agere nō est secūdum rationē agere: sed agere pro libito. Minor est manifesta: quia quotidie dicimus maumethistas vel iudæos irrationabiliter in hoc agere

Secūdo

Cōfirmatur

Tertio

Intellectus ꝙ modo ad exercitiū depēdet

Credendi rationes

Voluntas sine rōne tyrānus

ꝙd nō credūt & nos rōnabiliter agere/quia credimus. ꝙ si causa præcisa quare ego crederē ille nō crederet esse præcise/quia ego vellē ille nō vellet uterq; esset actus tyrannicus volūtatis & in neutro appareret maior vel minor rōnabilitas. īmo & in neutro rōnabilitas/sed mera potestas & imperiū tyrānicū voluntatis. Et ex dictis in isto argumēto patebit istis magistris intellectus breuiū verboꝝ quæ dixi in respōsione mea de actu tyrānico volūtatis. Multæ aliæ possent & ꝑ ista opinione rōnes adduci. Sed nō est ꝓpositi mei hic tractare istas materias & ꝓpositas quæstiōes discutere: sed solū ostēdere determinationē cōclusiones meas nō esse hæreticas. Et licet ꝙ defensione conclusionis meæ ista sufficiāt: volo tn & hoc dicere: ꝙ fuit etiā aliqs doctor cuius ego ut de me fatear dānationē in hoc articulo adhuc nusq; legi qui simpliciter tenuit ꝙ actus credēdi nō esset liber. hoc enī assertiue tenuit Robertus olchoth subtilissimus doctor ordinis ꝑdicatorū in suo primo sentētiarū. Et cū arguit ꝙ sequeret actū credēdi vel nō credēdi nō esse meritoriū aut demeritoriū dicit hāc obiectionē nullā esse & frīuolā: ꝙa nō ideo aliqs actus est meritorius ꝙa liber / sed ꝙa cōformis est alicui legi pollicēti pmiū ꝑ eodē actu ipi facienti vel alteri. & cōsequēter dicit actū credēdi non ideo esse meritoriū ꝙa liber: sed ꝙa cōformis est legi diuinę ꝙ pollicet tale pmiū. s. vitā æternā cuilibet credēti. posse aūt deū hāc legē mutare & statuere ꝙ ꝙcūq; cras ceciderit sup lapidē angularē exiprouiso sit saluus: & tūc casus ille esset meritorius vitæ æternæ: ꝙa actus nri nō ideo sunt meritorij/ꝙa liberi: sed ꝙa a deo acceptant ad vitā æternā ꝙ deus ita potest acceptare actus naturales sicut actus volūtarios. & sic videt acceptasse mortē innocentiū ad vitā æternā in ꝙbus nullus fuit usus liberi arbitrij. nec sic faciēdo deus irrōnabiliter facit/ꝙa sua volūtas est sufficiēs ratio eorum'oīm quæ statuit vel ordinat. Vnde cōcludit Olchoth ꝙ si capiamus credere ꝑ eo quod est cū assensu firmo adhærere his de quorū veritate nō cōstat nobis / nisi ex testimonio aliorum. iuxta quē modū definit Augu. in omelia sup Ioannem dicens. quid est fides nisi credere quod nō vides: ꝙ talis actus credendi nō est in libera potestate homis. Si aūt capiat credere ꝑ eo quod est assentiri quibuscūq; reuelatis a deo & testificatis per miracula & velle viuere & opari scdm ea: tum quia hoc credere includit tam actū intellectus ꝫ voluntatis cōcedit de eo quod est liberū: iuxta quē modū definiens Augu. in omelia sup Ioannē dicit credere in deū est credendo amare. credendo in eū ire credendo ei adhærere & suis mēbris incorporari: & de hac credulitate dictū est. credidit Abraam deo & reputatū est ei ad iusticiam. De prima autē dicitur dæmones credunt & cōtremiscunt: prima est meritoria. secūda nō est meritoria. Et cū dicit ꝙ fides nō est nisi in volentibus dicit Olchoth: quod est intelligendū de fide formata iuxta hunc secūdū modū quæ est fides operans per dilectionē: nō autē de fide primo modo accepta. quia per miracula visa vult ipse posse fidelem necessitari ad credendum. quā opinionē ego nō credo esse verā & post quæsitū suū idē doctor reexaminando nōnullas suas opiniones dicit ꝙ licet stante euidētia in rōne ꝙ aliquid nō sit credēdū volūtas necessitet ad credēdū. tn quia sic necessitatus fuit sibi ipi causa talis necessitatis. Ideo īputat ei ad peccatū. Dicit aūt fuisse sibi causam ꝙa obmisit cōsiderare & pscrutari diligēter & discutere illa quæ sibi falsam fecerūt euidentiā quod si fecisset nō sic apparuisset esse intellectui. sed aliter. & ideo cōcludit ꝙ cū qs male credit aut discredit suū primū pcm est negligētiæ. hæc est opinio Roberti Olchoth de libertate credendi quæ nū quā mihi apparuit bona vel ꝓbabilis. Cōsiderēt aūt isti pres an & istum doctorē simul cū Durando Henrico & alijs ꝑ hæretico ab ecclesia anathematizent.

Negligentię pcm

Quæstio nona de accidentibus in sacramento.

Qui dixerit accidens existere nō posse nisi inexistat. eucharistiæ poterit sacramentū tenere: etiā tenendo panis substantiā nō remanere. Hanc quidē cōclusionē nō dixerunt isti magistri esse hæreticā vel hæresim sapere. sed solū esse erroneā. cuius opinionis suæ rōnes aliquas attulissent: possem ego illis aut credere aut mīdere. sed ipi nec in huius nec in aliaꝝ cōclusionū dānati

Pro declaratione conclusionis

one vllas adduxerũt rõnes quas ego viderim. Dico autẽ ꝓ declaratione cõclusionis ꝙ ꝓ hanc cõclusionẽ nõ intẽdo cathegorice & absolute dicere accidens nõ posse esse sine subiecto aut in sacramẽto de facto esse in subiecto imo cũ ecclesia firmiter teneo ꝙ accidentia sacramẽtalia de facto sint sine subiecto. Sed dico ꝙ ille qui diceret accidentia nõ posse esse sine subiecto & teneret cũ Thoma distinctionẽ realẽ existẽtie panis ab essentia posset dicere nõ repugnare diuinæ omnipotẽtiæ saluare existentiã panis sine essentia eius, sicut actum tam substantialem ꝗ accidentalem conseruat deus sine sua potentia: & consequẽter in isto esse panis subiectare accidentia non manente substantia panis, ad quæ quidẽ accidentia habere posset corpus christi præsentiã realem: sicut & nũc habet ad accidentia quæ in nullo subiecta sunt. & quicquid sit de sacramento eucharistiæ de facto instituto a christo & ab ecclesia credito: in quo cõcorditer tenetur ꝙ nihil panis remanet adeo ꝙ sua reproductio esset creatio, tamẽ tenẽdo prædictam opinionẽ Thomæ de distinctione reali essentiæ ab existentia, & capiẽdo sacramentũ eucharistiæ ampliatiue ad id quod est vel potest esse ut capit in cõclusione mea quæ est modalis diuisa non solum presens cõclusio est, ꝓbabilis & nõ erronea. immo erroneũ est dicere ꝙ nõ possit esse aliquod eucharistiæ sacramentũ in quo accidentia essent in subiecto. nec scio per quã logicã viderunt isti magistri damnari vnã diuisam de possibili ꝓpter falsitatẽ vnius de inesse ex eisdẽ terminis constitute. mirorꝙ ꝙ nesciãt ꝙ est fallacia consequentis: arguendo a minus amplo ad magis amplũ cũ destructione magis ampli, ac si quis diceret nullus homo est in domo ergo nullus homo potest esse in domo. Similiter enĩ arguũt ipsi in dãnatione huius ꝓpositionis in nullo sacramẽto eucharistiæ quod de facto existit vel de facto est institutũ a christo accidentia sunt in subiecto igit in nullo sacramento ꝙd est vel potest esse aut institui a christo accidẽtia possunt esse sine subiecto. Ex dictis patet ꝗ male cõclusio ꝓsens de possibili dãnata sit ꝓ erronea ab istis patribus qui debẽt meminisse. Quod fuerint etiã ex catholicis doctoribus qui tenerẽt de facto accidẽtia in sacramẽto altaris subiectari in existentia substãtiæ remanentis. Est enĩ vna via theologorꝝ ut refert Petrus de palude in .iiij. di. xij. q. iij. qui dicunt ꝙ sicut qualitas

Accidentiũ hic remanet naturaliter: quia remanet suũ imediatũ subiectũ quod est quãtitas, licet tol duplex subiclatur suũ remotum / quod est substãtia; & sic ipa qualitas non subsistit / sed inhæret: sic

ctum etiã quãtitas caret quidẽ suo subiecto remoto quod est eẽntia substãtiæ: sed habet suũ subiectũ ꝓpriũ & ꝓpinquũ quod est esse substãtiæ quo mediãte inest substãtiæ: quia id esse possibile est remanere essentia nõ remanẽte: imo dicũt ipsi necesse est ipsum remanere cõsiderato modo quo desinit hic esse: & quidẽ ꝙ hoc sit possibile dicũt patere: qa licet essentia sit prior esse: ex quo videretur cum sit prius posse separari esse a posteriori: quod magis potest separari & fieri essentia sine esse / ꝗ ecõtra, tamen considerando ex alia parte ꝙ essentia se habet ad esse sicut potentia ad actum: & sicut materia ad formam: quia actus minus dependet a potentia / ꝗ ecõtra, sicut videtur magis factibile esse sine essentia / ꝗ econtra. sed deus in incarnatione verbi fecit essentiã humanitatis sine esse suo: ut dicit a multis doctoribus. ergo multo magis potest hic facere esse substãtiæ panis sine essentia: ut sicut est ibi assumpta essentia & manet: nõ autẽ esse & nõ manet, ita hic cõuersa potest esse essentia & nõ manere & nõ cõuersum esse / & manebit. Secũdo ostẽdũt ꝙ nõ solũ istud sit possibile / sed necesse: quia nihil creatũ potest conuerti in increatũ: sed vnũ creatũ potest cõuerti in aliud quãdo cõmunicãt in materia & in genere aliter: nõ sicut accidens nõ cõuertit in substãtiã nec in accidẽs alterius prædicamenti secũdum cõmunem opinionẽ, essentia autem panis cum essentia corporis christi conuenit in materia & genere. unde vna potest cõuerti in aliã: etiã per naturam si corpus esset mortale: sed esse panis nõ cõmunicat in materia / nec in genere cũ esse corporis christi substãtiali cũ illud sit increatũ diuinũ ꝙd est suppositi diuini cũ in christo nõ sit / nisi

Opinio auctoris vnũ esse actualis existẽtiæ substãtialis. ergo est impossibile est esse panis cõuerti & necesse est ipsum remanere. Ego sum in opinione ꝙ nõ sit necesse ipm remanere: tũ quia

si nõ potest cõuerti / potest tn annihilari vel potest corrũpi cedẽdo in potẽtiam materiæ. Ita ꝙ sicut humanitas potuit assumi nõ assumpto esse / sed manẽte in potentia materiæ Sic essentia potest cõuerti nõ cõuerso esse: sed redacto in potẽtia essentiæ: licet ut verũ fateamur istæ redactiones facilius dicãtur ꝗ intelligantur. Item licet esse panis nõ possit cõuerti in esse increatũ: potest tn cõuerti in essentiã creatã: qa quæ cõmunicãt in materia sunt inuicẽ transmutabilia dato ꝙ nõ cõmunicẽt in materia ꝓpinqua: sed solũ in remota sicut elemẽtum potest cõuerti in aiatũ & ecõtra. esse autẽ panis & essentia corporis christi cõueniũt in materia prima quæ est utriusꝙ potẽtia remota licet non cõueniãt in ꝓpinqua, quia materia est pura potẽtia. essentia aũt est potẽtia cũ actu: imo si illa ratio valeret cõcluderet ꝙ de oĩ cibo quẽ christus ante passionẽ sumpsit sola essentia in ipsum cõuersa fuerit & nõ esse. sed remãsit vel aliter ꝗ per cõuersionẽ corruptũ fuit. quia esse substãtiale christi erat increatũ ante resurrectionẽ sicut post. Item dicũt aliqui ꝙ sicut aqua quæ de potẽtia ordinata nõ potest cõuerti in sanguinẽ christi prius cõuertitur in vinũ / & postea totũ in sanguinẽ sic esse si nõ potest de potentia absoluta cõuerti in aliquid christi prius natura cõuertit in suã essentiam trãsiẽs in eã / sicut forma quæ cedit in potẽtiam materiæ. & post illa essentia tota cõuertit in essentiã: & sic nõ necesse est esse remanere. Sicut aũt mihi videt erroneũ dicere ꝙ necesse sit esse remanere; ita nihil minus erroneũ dicere ꝙ nõ potest remanere.

Quæstio decima de verbis consecrationis.

Illa verba hoc est corpus: quæ in cõsecratione dicũtur materialiter tenentur & non significatiue.

Dixerũt isti magistri ꝙ hæc cõclusio est scãdalosa & cõtra cõmunẽ opinionẽ sanctorꝝ doctorꝝ / & ꝙ opinio glosatoris in hoc nõ tenetur. Ego aũt dico ꝙ sua determinatio est scãdalosa & cõtra cõmunẽ opinionẽ multorꝝ doctorꝝ & ꝙ glosatoris potius ꝗ eorꝝ opinio in hoc est tenẽda: & ꝙ ita sit patebit euidẽter habito intellectu cõclusiõis. Est ergo primo aduertẽdum ꝙ nõ intẽdo illa verba fuisse materialiter accipiẽda cũ ꝓferẽbãtur a christo: sed solum quãdo ꝓferũtur a sacerdote euangelico consecrante. & ideo dixi in conclusione verba quæ in consecratione dicũtur. i. quæ nũc a consecrãtibus ꝓferunt. Certũ est autẽ ꝙ sacerdos in consecrãdo recitat prædicta verba christi ita ꝙ oratio prolata a tali sacerdote supponit pro oratione ꝓlata a christo significatiue sumpta. & talis opinio nõ solũ non est erronea vel scandalosa, sed potius videt opinio prædicto sensui opposita esse cõtraria formæ cõsecrationis, in qua sacerdos dicit illa verba recitatiue. Recitat enim sacerdos consecrãs christũ dixisse apostolis. Accipite & manducate &c̃. Sacerdos autẽ consecrãs nec loquit apostolis / nec dicit eis accipite &c̃, nisi recitatiue. Ipse enim solus recipit sacramentũ nec ꝙ etiã assistẽtibus loquẽdo dicit accipite & mãducate &c̃. Similiter cum dicit hoc est corpus meum id quod recitatur a sacerdote est illa oratio: hoc est corpus meũ materialiter sumpta, ꝓ simili oratione & ex similibus vocibus composita a christo significatiue ꝓlata: quod etiam patet per illa verba quæ dicũtur ante vel post consecrationẽ sanguinis, s. qui pro vobis & ꝓ multis effundet &c̃. Essent enim falsa si significatiue sumerent eo ꝙ sanguis christi amodo non effundet: ergo illa verba solum recitatiue sumũtur. Quid autem recitatur / nisi vox ꝓlata ab alio, ꝓ qua supponit vox ipsius recitantis. & ꝓpterea vox ista alterius vocis recitatoria est materialiter sumẽda. Item etiam si non recitatiue / sed significatiue caperent ista verba denotaret sanguis christi effundi ꝓ alijs & non ꝓ consecrãte. Cum dicit qui ꝓ vobis & ꝓ multis effundet. Deberet enim dici potius qui ꝓ nobis &c̃. quæ non ideo dico ꝙ credam oppositã etiã opinionẽ non posse defendi, sed ut pateat meã conclusionẽ non solũ esse catholicã: sed etiã sua oppositã ꝓbabiliorẽ. Ex quibus patet ꝙ presens conclusio non est scandalosa / sed probabilis & opinio solennis glosatoris de consecratione di. ij. c. timorẽ, in hoc non est reijciẽda / sed approbanda, sicut nec ꝓ eccle siã usq; ad hæc tẽpora unquã fuit reiecta.

Cõsecratõis verba quõ accipiant

Quæstio vndecima de miraculis Christi.

Miracula christi

Quam conclusionē declarando ego dixi/q̄ quia est firma scientia theologorum/q̄ ea miracula quæ christus fecit possent a puro homine in virtute dei fieri. Dicit enim christus. Ioannis. xiiij. Amen dico vobis qui credit in me opera quæ ego facio ipse faciet/& maiora horum faciet. Ideo etiā ab ipsimet theologis vnanimiter concluditur q̄ id ex quo possumus concludere christū fuisse deum non est ipa res facta/sed modus faciendi: quia taliter agebat qualiter agūt qui virtute ꝓpria & non aliunde accepta agunt: quod est propriū dei independenter. s. & nō aliena virtute agere qui modus agendi creaturæ cōmunicari nō potest: quia ergo taliter multa egit christus nō orando. s. nec petendo/sed præcipiendo & imperando tanquā potestatē habēs patet/q̄ ut ipse existens deus & nō in dei virtute existens homo operabat. Hac visa declaratione mea dixerūt conclusio potest trahi ad malū sensum: quia continet inter magicas dato/q̄ sua declaratio sit vera: de quo eorum iudicio ita miror ut mirari magis nō possim. Primo ipsi mihi dicant an apud aliquem recte mea verba & ex recto usitatoq̄ modo loquēdi interpretantem alium habere possit sensum cōclusio mea præter eū quē dixi. Quid enim his verbis clarius quid expressius: miracula christi nō ratione rei factæ sed ratione modi faciendi suæ diuinitatis argumētum sunt certissimū. Secundo dicant mihi an hæc sit recti iudicis sententia/hæc cōclusio licet sit vera & catholica/ damnanda est tamē. quia ad malum sensum trahi potest: ergo & damnanda. ista: christus ejcie

Arrij hæresis

bat dæmonia ꝓpter hoc q̄ iudæi eam trahebāt ad malum sensum dicentes/q̄ in helzabu principe dæmoniorū ejciebat dæmonia illa. & damnanda ista pater maior me est: quia Arrius ex ea inæqualitate filij ad patrem cogitauit. & damnāda ista nō cognouit

Eluidij hæresis

eam donec peperit primogenitū filium suū: quia Eluidius ex ea cōtra virginitatem peperuam Mariæ hæresim est opinatus: & damnāda ista. illam diē neq̄ filius nouit: quia ex ea aliqui plura scire volunt patrem q̄ sciat filius. quid plura damnādæ fere omnes ꝓpositiones euangelicæ: quia ab hæreticis ad malū sensum trahi potuerūt. quando & ꝓpositionē meam in hisdē terminis positam in quibus a multis ponit catholicis doctoribus: ideo damnare debemus etiā q̄ sit vera: quia aliqui ad malum eā sensum trahere possunt. Profecto si qui eam male interpretātur illorum sensus qui malus est damnandus est nō meus qui sanctus atq̄ catholicus. Tertio dicant mihi quis est iste malus sensus quem posset facere. dicāt si sciunt: certe etiam nō est dicere si quis velit aut cogitare ex illa ꝓpositione malum sensum. Si quis enim esset is esset forte q̄ aliquis suspicaretur me velle dicere q̄ eadē miracula quæ fecit christus quantū ad rem factā per magiā possent fieri. sed hoc nō licet suspicari de cōclusione mea/quia immediate ante ipsum ego pono aliam cōclusionē q̄ miracula christi nō potuerunt fieri per viam magiæ vel cabalæ. Alius malus sensus qui possit inueniri vel excogitari ego nō video: dicant ipsi si possunt. Quarto dicant mihi quæ est hæc cōsequentia an teneat de materia an de forma: est inter magicas ergo damnanda. ꝓfecto similis est forma argumentandi illa qua utebant. etiam cū a principio damnare conabant cōclusiones magicas. sic enim arguebāt istæ conclusiones sunt intricatæ & nō intellectæ a nobis ergo damnandæ: o mirā & inauditam redarguēdi formā. Iam taceant qui dicūt de incognitis non posse fieri iudiciū cum iam sit decretū ea maxime esse damnanda quæ maxime sunt incognita. Sed redeamus ad propositum est inquiunt inter magicas/ ergo est damnanda. Dicant mihi ipi utrum magicæ cōclusiones bonæ sint an malæ. Si malæ adhuc male per eos est iudicatum. Christus enim innuit in parabola de zizanijs nō solum nō esse respuendum triticum propter admixtas zizanias: immo ad saluandū triticum innuit non esse eradicandas zizanias ante messem. Si bonæ/cur bonam cōclusionem inter bonas positam ipi (si boni sunt viri) ipsos damnare debuerunt?

Quæstio duodecima an deus intelligat.

Intellectus dei uinus angelicos & humanus quō differunt

Augustiꝰ

Quam cōclusionem ego declarando dixi q̄ cōclusio innitebatur modo loq̄ndi Dionysij: qui sæpe dicit de deo q̄ nō est intellectus neq̄ intelligibile: & similiter dixi mea verba eo modo esse accipiēda quo accipiebant verba Dionysij. Dixerunt illi q̄ cōclusio erat falsa. & ad hæreticū sensum poterat trānferri. & q̄ non satisfaciebat eis mea declaratio. de qua sua determinatione nō parum miror. miror inq̄ si sunt sapientes q̄ dicant cōclusionem esse falsam: quæ sit nō mea: sed Dionysij conclusio. Et ut clarius mētem meā intelligant declarabo breuiter fundamentū & conclusionis & loquutionis ipius Dionysij. Est ergo aduertēdum q̄ sicut ratio dicit noticiam discursiuā hominibus ꝓpriam quæ quidē ratio improprie diceret esse in deo: ita similiter dicit Diony. intelligere esse noticiā appropriatā angelo causatā ab angelo & intellectu angelico & ipsum informantē & in taliter immutantē: & tale intelligere dicit nō esse in deo. nec sic capiendo intelligere potest trahi cōclusio ad malū sensum: quia nō ꝓpterea negat Diony. in deo esse cognitionē omniū. Sed ista magis distat ab intellectione proprie capta modo prædicto q̄ homo ab angelo. Cū autē dicit deus intelligit capit intelligere generaliter ꝓ oī cognitione: & breuiter hoc sciāt q̄ ꝓ hāc cōclusionē nō intēdo negare de deo cognitionem oīm pfectissimā: sicut nec quācūq̄ pfectionem simpliciter: immo nec intēdo negare deū intelligere capiēdo intelligere cōmuniter. Sed nego istud intelligere quod dicit iuxta modū loquendi dionysij noticiā angelo appropriatā: sicut & ratio dicit noticiā hoī appropriatā iuxta quod etiā improprie dicet esse ratio in deo. at inquiūt tu dicis q̄ magis iproprie dicit de deo q̄ sit intellectus q̄ de angelo q̄ sit anima rationalis. hoc aūt est falsum q̄ de angelo nullus unq̄ diceret q̄ esset aia. de deo aūt dicit sæpissime q̄ est intellectus. quare illa est magis impropria loquutio. Miror de doctrina istorum patrū & multiplici lectione sacrarum rerum qui dicūt q̄ nunq̄ de angelo nec ꝓprie nec improprie dicat q̄ sit rationalis. Sed legant Augustinū in lib. de musica in libro de vera religione: & in actis cōtra fortunatū: & in libro de cathetizandis rudibus. Nā in istis oībus locis memini ego angelos ab Augustino animas noīe nūcupatos. qui tn nec oia vidi nec oīm posse meminisse locor: in quibus forte legi apud sacros doctores: angelos hoc noīe vocatos. Nā etiā res est quæ cū legit nō sit digna multa attētione. Cū autē ego dixi magis improprie dicit de deo q̄ sit intellectus nihil aliud intēdebā nisi q̄ noticia angelica quæ intellectualis noticię nomē sibi appropriat magis distat ab infinita noticia dei: quæ oīa ꝓ essentiā cognoscit q̄ distet a noticia rōcinativa aīæ rationalis vel hoī appropriata. Si vero ex præsenti cōclusione inferat q̄ deus improprie dicit intelligere sicut cōparatiuus infert positiuū accipiat consequēs illatū solum in hoc sensu. deus non secundū ꝓpriam vel appropriatam acceptionē huius dictionis intelligere dicitur intellectus &c. Sed secūdum cōmunē viam minus ꝓpriam: ut patuit ex modo loquendi Dionysij.

Augustiꝰ. Henricus

Quæstio decimatertia de abdita animæ intelligentia.

HAnima nihil actu & distincte intelligit nisi seipsam.

Hāc declarādo dixi q̄ intelligebā de intelligere abdito: cuius meminerat Augustinus in libro de trinitate: & Henricus in quolibetis. Dixerunt isti magistri q̄ cōclusio nō erat ad intellectū doctorū q̄s ego adducebā in repōsione: q̄ nescio qualiter dicere possint si doctores illos viderunt. Et quia ista materia de intelligere abdito est subtilis & ꝓfunda nolo hic eā latius explicare. Posteaq̄ isti aliter cōclusionē nō damnant: sed tātū duo volo dicere. Primo q̄ ego nō intendo vniuersaliter negare de aīa & ꝓ quocūq̄ statu quācūq̄ distinctam cognitionē aliorū a se. cōcedo enī aiam christi intelligere actu & distincte alia. & similiter aīas beatorū p reuelationes aut species infusas. Secundo dico q̄ intelligo de illo intelligere abdito: quod

est sine fantasmate vel adminiculo sensus aut fantasiæ: & non adhuc de quocunq; tali: sed intelligere abdito directo & pmanenti. De quo ꝓxima huic posui cõclusionem dicentẽ: aïa semp seipsam intelligit: & se intelligẽdo quodãmodo oïa entia intelligit. Et sic in oïbus meis cõclusionibus semp occulta quædam est cõcatenatio: quã forte ipi nõ aduertunt. Sed redeũdo ad ꝓpositũ dico q; aïa p tale intelligere abditũ directum & permanẽs nihil actu & distincte intelligit nisi seipsam. Ex quo patet q; præsens conclusio sic intellecta nõ fuit indistincte dãnanda ꝓ erronea: si etiã in aliquo sensu nõ esset vera. Sic enĩ multæ ꝓpositiones tã philosophoꝝ q; theologoꝝ & scripturæ sacræ dãnarent

Abachuh Matthi

sicut ista Abuchuh primo: mũdi sunt oculi tui ne videas malũ & ne despicias iniqtates. Et similiter ista Matth. xxv. de fatuis virgibus nescio vos: licet enĩ visio dei aut eius sciẽtia sit vnica & simplicissima: & talem visionem aut scientiã vniuersaliter etiã de deo negare videant dictæ ꝓpositiones respectu mali ꝓpter negationẽ præpositam verbo videndi vel scientiæ. Exponũtur tamen a doctoribus specialiter de visione vel sciẽtia dei

Psal.

approbatiua & non accipitur ut negatio in eis negat omnẽ modum visionis aut scientiæ dei. Quia verum est illud etiam psalmistæ. Delicta mea a te non sunt abscondita. Si igitur multæ tales ab expositoribus & doctoribus potius distinguũtur: & ad verum sensum trahuntur q; condẽnentur. Nescio in quo ista demeruit ut ita simpliciter damnata sit: etiam postq; damnatoribus modo prædicto fuerat exposita & declarata. Hæc ut nunc est properanti stilo mihi dictata sint scripturo alias maiore ocio & cura ut plura ita fortasse meliora, hocipsum qualecunq; est opus viginti est noctibus elucubratum: in quo edendo celeritas optanda mihi magis fuit q; diligentia. Oportuit enim habere amicos quod inimicis latrantibus quasi cerbero offam obiicerent, atq; ita venienti me statim iniustæ infamiæ morbo occurrere. Quæcunq; autem & scripsimus &

Nota Protestatio theologica

scribemus in posterum cũ ea semper præfatione sunt dicta: ut id solum ratũ sanctumq; habeatur: quod & pontifex summus & hi omnes quorũ iudicium ille appobauerit ratum sanciũq; decernerent. Atq; utinã iam ille aliquid de his quæ in dubium reuocatæ sunt opinionibus nostris pro sua & sapientia & auctoritate decreuisset. Non hoc mihi susceptum operis quando & quæ ille dãnasset temerarium: & quæ ꝓbasset superuacaneum erat defendere. Dum igit tanti adhuc iudicis sententia uti nõ possumus hæc scripserimus: ne sit unde de propositis a me disputandis quæstionibus habeant quod sinistri possint vel dicere obtrectatores: vel suspicari rudes & simplices. Potest enim accidere ut cum quis indoctior illas attigerit: legens hanc ꝓpositionem christus non veraciter & quãtum ad realem præsentiam: ut ponit communis via descendit ad inferos: actutum illa dictione nõ veraciter offensus. Credat sensum esse ꝓpositionis articulum fidei de descensu christi nõ esse verum, Itidem cũ legerit, peccato mortali finiti temporis nõ deberi pœnam infinitam. In illa me dubitet hæresi præstare q; pœna gehẽnę nõ sit æterna. & cũ intellexerit me de Origenis salute bene opinari: nõ tam vitam: mores: doctrinam: & pœnitẽtiam Origenis q; credita Origenis dogmata a me amari suspiceꝛtur. Simile est de alijs ꝓpositionibus multis quæ forte habere possint in primori fronte q; sanctã rusticitatẽ, ideo ut pias ita indoctas aures offendãt. Ea ꝓpter sicut hæc scripsimus: ideo legenda ut nec de nobis nec de orthodoxo dogmate sanctæ religionis quisq; male cogitet ita ꝓpositiones ipas crudas: ut sic dixerim: & inexplicitas hæc nisi prius attigerit legi nollẽ a nostris hoibus qñ ex illis multa ut a fide catholica: ita a nostra mente aliena possunt cõiectare: præsertim hebetiores & doctrinarum remotiorum rudes & insolentes. Oro igit obsecro & obtestor amicos & inimicos: pios & impios: doctos

Nota

& indoctos per viscera Iesu Christi dñi nostri: per mirabile descẽsus eius ad inferos mysterium: per æternũ damnatorũ ignẽ qui nõ extinguitur hæreticis præcipuæ: & sacrosanctæ Romanæ eccleſiæ hostibus debitũ: per veri & mystici corporis sanguinisq; sacramẽtum: per dei omnipotẽtiam: per exhibẽdam merito filij eius & cohæredum imaginibus reuerentiam: legant sine liuore: sine inuidia quæ nunc scribimus: priora idest

ipas ꝓpositiones nõ enarratas: nõ explicitas nõ legant. quãdo inter doctos eas ꝓpositimus disputãdas nõ passim legẽdas oïbus publicauimus. Nam & ibi plurima sunt impia dogmata veterũ philosophoꝝ: Auerrois & Alexãdri & alioꝝ q; plurimũ: quæ nos & si semp ꝓfessi sumus: asseruimus: prædicauimus publice & priuatim non minus a vera rectaq; philosophia: q; a fide esse aliena. Scolastica tñ exercitationẽ meditantes: de more academiarum inter paucos & doctos secreto cõgressu disputanda suscepimus. Qui vero ipsum leget libellum ꝓpositionum disputandarum: ut ex ipso poterit titulo admoneri dũ quæ ex nostra dicunt sentẽtia: quæ itẽ ex alioꝝ discerno nõ ꝓponi illas a me ut meas ut veras opiniones: sed ut creditas ab illis: ita & suspicari poterit & si aliorũ dicantur dogmata & inuenta: visa tñ mihi & hæc & illa vera & probabilia. Qui ergo me oderũt ideo illa nõ legãt: quia nostra sunt. Qui me amãt ideo nõ legãt: quia ex illis quæ mea sunt cogitare plurima possent quæ non sunt nostra.

Auerrois Alexander

CONCLVSIONES: QVAS IN HOC APOLOGETICO OPERE TANquã catholicas defendo: sunt infrascriptæ.

¶ Prima conclusio

Anima christi vero & reali descensu descendit ad inferos. & ita christus secundum veram & realem animæ suæ præsentiam in triduo fuit in inferno.

Correlarium. Opinionem Durandi de descensu christi ad inferos ego non probo.

¶ Secunda conclusio

Licet ita sit, ratio tñ veri & realis descensus & vere ac realis locationis in inferno animæ christi nõ fuit essentia vel substantia, ut tenet cõmunis via Scotistarũ & nominalium, quæ cõmuniter tenetur Parisius, cui videtur adhærere sanctus Thomas in tertia parte summæ: sed solum effectus vel operatio. ¶ Tertia conclusio

Sensus per suprascriptas conclusiones explicatas est sensus quem ego per hanc propositionem intendebam, Christus non veraciter & quãtum ad realem præsentiam: ut ponit Thomas & communis via descendit ad inferos: sed solum quo ad effectum.

¶ Quarta conclusio

Quæstio. Vtrum prædicta propositio de rigore logicæ & ex vi verborum permittat illum sensum, non est quæstio de fide. ¶ Quinta conclusio

Credens illam propositionem de virtute sermonis permittere illum sensum non erraꝛ in fide. ¶ Sexta conclusio

Qui credit aliquid esse de fide: quod non est de fide: de fide non recte sentit. ¶ Septima conclusio

Ponens ꝓpositionem habentem duplicem sensum, si illam asseruit & asserit in sensu catholico, non tenetur reuocare propositionem sed declarare. ¶ Octaua conclusio

Stãte prædicto casu & ipsa multiplicitate sensuum debemus iudicare de propositione potius secundum sensum intẽtum proponente q; secũdum sensum quem magis verba sonant. ¶ Nona conclusio

Peccatum mortale est demeritorie dignum pœna æterna. ¶ Decima conclusio

Quilibet decedens in peccato mortali: etiã si in vno tantum decedat puniet in æternũ. ¶ Vndecima conclusio

Nisi reatus peccati mortalis æternaliter perseueraret in anima peccatoris pœna peccatoris non perseueraret in æternum. ¶ Duodecima conclusio

Sicut hæc dictio peccatum mortale quandoq; capitur pro actu peccãdi omissionis vel cõmissionis: ita etiam & sæpe & proprie apud catholicos doctores pro reatu accipitur. ¶ XIII. conclusio.

Cum dicimus pœnam alicubi deberi vel premiũ dupliciter possumus intelligere vel il

lum esse demeritorie vel meritorie dignũ tali pœna vel premio, vel ei actualiter persoluí talem pœnam vel tale premium. XIIII. conclusio.

Distinctio huius dictionis deberi posita in cõclusione præcedẽti nõ est erronea in fide.

XV. conclusio.

Crux christi & imagines sunt adorande eo modo quo eas adorat ecclesia.

XVI. conclusio.

Modus adorationis imaginũ & crucis quẽ ponũt Petrus de Aquila: Henricus de Gandauo, Ioãnes Guarra, Durandus, Robertus, Olchoth & cõmuniter oẽs Scotistæ est ꝑ babilior modo quẽ ponit Thomas. XVII. conclusio.

Nõ propterea ꝙ aliquis neget imagines esse adorandas eo modo quo ponit Thomas negat & consequenter eas esse adorandas eo modo quo ponit ecclesia.

XVIII. conclusio.

Cum in deo sit plenitudo totius esse potest deus quantum est ex se omnem naturam hipostatizare. XIX. conclusio.

De hac quæstione utrũ naturæ irrationali ex defectu naturæ suæ repugnet assumptibilitas ad diuinã naturã in vnitate suppositi ut credidit Henricus, an nõ repugnet: ut tenet cõmunis via, potest catholicus ita esse dubius, ut nõ habeat actũ positiuũ contradicendi opinioni Henrici. XX. conclusio.

Positio negans assensum alicuius dicti non infert de virtute sermonis positiuum assensum dicti oppositi. XXI. conclusio

Tota magia quæ cõmuniter dicitur necromantia. & omnino quæcunq; ars vel scientia si modo talia artes vel sciẽtiæ sunt dicẽdæ quæ vel pactum vel cõmunionẽ quoquo modo habet cũ dæmonibus explicitũ vel implicitũ ex principali vel ex annexo antecedenter cõcomitanter aut consequẽter aut omnino quocũq; modo id sit est res prohibita superstitiosa & merito ꝑ ecclesiam cõdẽnata. XXII. conclusio

Sciẽtia illa quæ merito dicit esse practica naturalis philosopiæ & quæ a Guilielmo Parienſi & a Bacone & a græcis omnibus auctoribus dicit magia naturalis nihil cõtinet in se quod catholicæ & orthodoxæ fidei repugnet. XXIII. conclusio

Nulla est scientia extendendo nomen scientiæ ad reuelatas & nõ reuelatas quæ nos certificet de diuinitate christi alia ab euangelica doctrina & scientia christianæ theologiæ.

XXIIII. conclusio

Inter scientias nõ reuelatas: sed quo ad omnes sui partes humanitus inuentas & aquisitas nulla est quæ nos magis adiuuet in cognoscenda diuinitate christi cꝫ illa per quam cognoscimus quid virtute agentium naturaliũ tam sublunariũ cꝫ cælestium fieri possit ut comprehendamus deinde ex operibus christi fuisse eum veræ naturæ dñm & auctorem qui ea fecit virtute ꝓpria quæ omnis naturalis potentiæ & cælestis & terrenæ terminos excedunt. XXV. conclusio

Non obligatur fidelis ad utendum semper & in omni sua loquutione hoc termino scientia ut est cõmunis ad scientias reuelatas & nõ reuelatas. XXVI. conclusio

Inter multas partes scientiæ cabalisticæ vna est quæ est de virtutibus corporum cælestium XXVII. conclusio

Hæreses Origeni attributæ impiæ sunt & detestandæ & merito per ecclesiam condẽnatæ XXVIII. conclusio

Cum ita sit ꝙ vel Origenes illas opiniones nunc̃ credidit: sed ei ab hæreticis falso fuerunt attributæ ut volunt Ruffinus Pamphilus Methodius Dydimus & Aymon: vel si eas credidit, aliquando de eis in fine penituit. ut vult Hieronymus, de salute animæ eius rationabiliter est bene credendum & oppositum credere non tenemur de necessitate salutis. XXIX conclusio

Actus credendi est actus liber. XXX. conclusio

Actus credendi nõ sic est in potestate hominis ꝙ ꝓposita propositione mere dubia per

merum & solum imperium voluntatis potest intellectus adhærere vni parti potius cꝫ alteri. XXXI. conclusio

Qui credit hãc propositionẽ nõ est in libera potestate voluntatis, credere articulum fidei esse verum quando sibi placet: & credere eum esse falsum quãdo sibi placet permittere sensum explicitum per præcedentem conclusionem nõ errat in fide.

XXXII. conclusio

Accidentia in sacramento altaris in nullo sunt subiecto.

XXXIII. conclusio

Possibile est de potentia dei absoluta existentiam panis remanere sine essentia: & in illa subiectari accidentia panis: & hoc supposita distinctione reali inter essentiam & existentiam. XXXIIII. conclusio

Qui credit istam propositionem: qui dixerit accidens existere non posse nisi inexistat eucharistiæ poterit sacramentum tenere: etiam tenendo panis substantiam non remanere posse verificari per id quod est dictum in precedenti conclusione non errat in fide.

XXXV. conclusio

Paneitas nõ remanet in sacramento eucharistiæ supposita a christo deo homine: sed ꝑ cõuersionẽ transit in essentiã corporis christi. XXXVI. conclusio

Si teneatur cum communi via ꝙ deus possit suppositare quamlibet naturam possibile est ꝙ christus assumit paneitatem in vnitate diuini suppositi: & possibile est ꝙ per talẽ suppositationem christus sit præsens in altari vbi est panis: & ita ꝙ sine cõuersione aut annihilatione paneitatis christus sit in altari secũdum possibilem veritatem sacramenti eucharistiæ nõ quidem institutí a christo/sed possibilis instituti.

XXXVII. conclusio

Qui credit istam propositionem videlicet, si teneatur cõmunis via de possibilitate suppositationis a deo respectu cuiuscunq; creaturæ, dico ꝙ sine conuersione substãtiæ panis in corpus christi vel paneitatis annihilatione fieri potest ut in altari sit corpus christi secundum veritatem sacramenti quod sit dictum loquendo de possibili non de sic esse permittere sensum explicatum in præcedente cõclusione nõ errat in fide.

XXXVIII. conclusio

Ista verba hoc est corpus meum & cætera. Cum a christo prolata sunt significatiue tenebantur nõ materialiter. XXXIX. conclusio

Ista eadem verba cum ab euangelico sacerdote cõsecrante ꝓferuntur matetialiter, i. recitatiue tenẽtur non significatiue. XL. conclusio

Miracula christi quantum ad rem factam sunt argumentum ꝙ fuerunt facta in virtute diuina. XLI. conclusio

Miracula christi quãtum ad modum faciẽdi sunt argumẽtum ꝙ ipse christus faciẽs virtutem diuinã a se habebat nõ aliunde. XLII. conclusio

Deus perfectissimo modo cognitionis cognoscit & se & omnia alia a se.

XLIII. conclusio

Ideo est omnis perfectio simpliciter.

XLIIII. conclusio

Si utamur hoc nomine intellectualis secundum modũ Dionysij ut dicit noticiam appropriatam naturæ angelicæ sicut rationale dicit noticiam appropriatã naturæ humanæ: tunc ꝓpriꝺe dicimus ꝙ deus sit intellectualis aut ꝙ intelligat.

XLV. conclusio

Anima per illud intelligere abditũ quod est directũ & ꝑmanẽs sine adminiculo sensus aut fantasiæ se ipsam tãtũ actu & distincte intelligit. XLVI. conclusio

Anima per multiplices & varios alios actus suos varia & multiplicia alia a se intelligit.

FINIS.

Breue Alexandri. vi. pon. Maximi ad Io. Picũ Mirandulam: Concordiæ Comitem Dilecto filio: nobili viro Ioanni Pico: Comiti Mirandulæ.

ALEXANDER PAPA. VI.

Dilecte fili salutẽ & apostolicã bñdictionẽ: omniũ catholicoꝝ quieti & famæ eorũ: præsertim quos generis nobilitas litterarũ disciplina vitæ fideiq; orthodoxæ integritas cõmendat: quãtũ cũ deo licet cõsulimus. Dudũ siquidẽ cũ primũ ad fe. re. Innocentium papã octauũ prædecessorẽ nostrũ: & Romanã curiã te cõtulisses: & nõningẽtas in theologia: & alijs facultatibus cõclusiones ex pmissione præfati prædecessoris publice (ut moris est) disputandas affixisses: quas sub apostolicæ sedis correctione te sustentare oferebas. Et dictus prædecessor inter illas aliquas fidei & religioni nostræ cõtrarias erroneas: scandalosas: & male sonantes: ac de nõ sana doctrina suspectas ab aliquibus intelexisset: tũc integritati fidei cõsulere volens: ne fidelium mentes: & præsertim simplicium: qui ad huiusmodi publicas disputationes confluere solent: corrumperent. Non nullis venerabilibus fratribus. tunc suis: nũc nostris episcopis: & alijs sacræ theologiæ ac utriusq; iuris ꝑfessoribus p eũ nominatis: p litteras suas in forma breuis cõmisit. Et mãdauit ut cõtenta in dictis cõclusionibus examinarent: an aliquæ ex illis ex vi verborum a fide catholica dissonarent: aut hæresim saperent: seu dubiæ & ancipites ad erroneum sensum trahi possent: & ipsi predecessori referrent: sicuti plenius in dicto breui cõtinet. ut habita fideli relatione eoꝝ oportune ꝓuideret. Qui quidẽ episcopi & ꝑfessores eidẽ prædecessori retulerũt quasdã sibi videri cõclusiones suspectas: & ut asserebant hæresim sapientes. Quas tũ conclusiones gratia tantũ scholasticæ disputationis ac sub apostolicæ sedis correctione disputandas publicaueras: & tales demũ eas te habiturum ꝑfessus es: quales p eundẽ prædecessorẽ nostrũ iudicarent: iureiurando ꝓmittens cuicũq; declarationi quã ipm prædecessorẽ sup hoc facere contingeret assensurũ. Deinde vero per dictũ prædecessorẽ accepto te quẽdam aliũ librũ apologeticum edidisse: in quo easdẽ cõclusiões in meliorẽ & catholicũ sensum declarãs interpretabaris: & circa eas intellectũ sinceræ fidei explicabas. Idem prædecessor ne præmisse ꝓpositiones corda fideliũ q̃quomodo corrũperẽt: interdixit lectionẽ libelli prædictæ nõningẽtarũ cõclusionũ. te tamẽ nullã ob præmissa incurrisse extimationis notã: declarauit: ut in eisdẽ lris quarꝝ tenorẽ hic pro expresso haberi volumus latius cõtinet. Verũ eidẽ ꝑdecessori postea aliquibus suggerentibus prætextu dicti apologetice. te præmisso iuramento tuo cõtrauenisse: te in galijs agẽtẽ ad curiam citari mandauit: cuius mãdatis reuerenter acceptis ad Romanã curiã regressurus iter arripuisti. Cunq; in Italiam peruenisses ex beneplacito ipius prædecessoris in partibus florentiæ substitisti. Interim vero præmissis ad nostrã noticiã deductis: inquisitaq; p nos totius negocij veritate. Cõptoq; & præsertim referẽtibus Ven. frẽ nro Geor. epo albanẽ. & Vlixboneñ. ac dilectis filijs Io. baptista de vrlinis tituli sanctoꝝ Io. & Pauli presbytero: & Francisco sancti Eustachij diacono. Sã. Ro. ec. cardinalibus. Quibus specialiter cõmiseramus ut adhibito secũ dilecto filio Paulo Genuẽ. theologiæ ac ordinis sancti Dñici ꝑfessore: & sacri palatij apostolici magistro: se accurate informarẽt & nobis referrẽt. Nihil aliud postea cõtra te actũ. ꝓcessum seu attẽtatũ fuisse: Quodq; in eodẽ apologetico: ꝙd in orthodoxã fidem a cuiusuis suspitionis nota mentẽ tuam apud oẽs releuandã scripseras iudicium: & determinationẽ ipsius prædecessoris ac sedis apostolicæ cui te humiliter submisisti cõtinue expectare affirmabas: & in præmissa ꝓmissione & iuramento tuo perstiteris ꝓ ut etiã psistere intẽdis & denuo etiã ꝓmittis: ideo nos bonã & integrã mentẽ & sinceri affectũ fidei: ac in nos & sedẽ apostolicã deuotione & obedientiã tuã paterno affectu cõplectentes: ac te quẽ etiã diuina largitas varijs virtutibus illustrauit: pro potiori cautela tua ab oi reatu piurij: siquẽ etiã forsan indirecte dicto iuramẽto tuo: cuius formã hic haberi volumus ꝓ expresso: aliquo modo cõtraueniẽdo incurrisses absoluẽtes & absolutum forte censentes, causam cõmissionis huiusmodi aduersus te: & illius statũ indiui-

dualem ꝓ expresso etiã habẽtes & quãtus pẽdeat corã qbuscũq; iudicibus: etiã sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus ad nos aduocãtes: motu. ꝓprio & ex certa sciẽtia extinguimus: teq; in eodẽ iuramẽto tuo psistentẽ iuxta formã fran. ip̃ius prædecessoris nullam oĩno ꝓpter præmissa incurrisse extimationis notã: & ꝓpter editionem declarationum & apologetici huiusmodi autalias nullam hæresis speciẽ vel suspitionẽ aut notã sinistrã incurrisse seu in crimen veri vel ficti relapsi incidisse: aut pœnas vel censuras in iure: vel alias: contra hæreticos vel de hæresi suspectos cõtentas siue latas quomodolibet incurrisse: similibus motu & scientia auctoritate præfata p presentes decernimus & declaramus inhibẽtes: districtiusq; invim sanctæ obediẽtiæ mandantes ordinarijs locorum & cõmissarijs ac officialibus quibuscũq; : etiã hæreticæ prauitatis inquisitoribus ne te præmissoꝝ occasione quomodolibet molestare: seu inquirere præsumãt decernẽtes irritũ & inane: si secus sup his a quoq; quãuis auctoritate sciẽter vel ignoranter cõtigerit attentari: præmissis necnõ cõstitutionibus & ordinationibus apostolicis cæterisq; incõtrariũ facientibus nõ obstantibus quibuscũq;. De quibus etiã hic expresse faciẽda esset mentio specialis. Datum Romæ apud sanctũ Petrũ sub annulo piscatoris die xviij. Junij. M. cccclxxxxiij. pon. nostri anno primo. L. podocatharus.

Ioannes Picus Mirandula. de ente & vno ad angelum politianũ.

PROHEMIVM.

Tractatus de ente & vno

ARrabas mihi superioribus diebus. Quæ tecũ de ente & vno Laurentius Medices egerat. Cum aduersus Aristo. cuius tu ethica hoc anno publice enarras Platonicorũ innixus rationibus disputaret: efficaci adeo vir ingenio & multiformi: ut videat factus ad omnia. In quo illud præcipue admiror: q̃ cum sit semper in re. pu. occupatissimus litterariũ semper aliquid aut loquit aut meditat. & quoniã qui Ari. dissentire a Platone existimant a me ipi dissentiunt. qui cõcordẽ utriusq; facio philosophiã. Rogabas quomodo & defenderet in ea re Aristoteles & Platoni magistro cõsentiret. Dixi quæ tũc mihi in mentẽ venerunt cõfirmans potius quæ tu Laurentio inter disputandũ respõderas: q̃ nouũ aliquid afferens. Sed nõ tibi hoc satis: efflagitas enĩ ut q̃q̃ de his fusius in ipsa quã adhuc parturio Platonis Aristotelisq; concordia sim scripturus: breui tamen ad te cõmentariolo perstringã ea quæ tũc tibi coram de hac quæstione sum locutus. Cum forte & Dñicus beniuenius adesse utriq; nostrũ ꝓ sua & doctrina & integritate carissimus. Ego vero negare tibi quid possum: in re præsertim litteraria: socio pene dixerim indiuiduo: Liceat aũt mihi per te lingue politioris vindicẽ verbis uti quibus dã nõdũ fortasse latij iure donatis. Quæ tamẽ ipsa rerum nouitas & quædam ꝓpe necessitas expressit nec elegãtioris stili lenocinium quæras: ut enim Malius inquit. Ornari res ipsa negat contenta doceri. Fuerunt igitur hæc si recte memini: de quibus sermonem habebamus. Malius

Caput primum in quo platonicorum rationes narrat: Quibus volunt astruere vnũ esse superius.

Cõtrouersia Aristotelis & Platõis de ente & vno

HAristoteles multis in locis respõdere hæc sibijnuicem & æquali esse ambitu dicit. vnum. s. & ens: verum itẽ & bonum sed de his postea. Resistit academia cui placet vnũ esse prius ente: prius autẽ cũ dicũt & simplicius intelligi volunt & cõmunius. Quare & deũ (cuius summa simplicitas) esse quidẽ vnũ dicũt nõ tamẽ esse ens. Intra terminos itẽ vnius concludi primo omniũ materiã: rudẽ. s. illam & informẽ. Quæ tñ extra ut volunt entis limites est. Tum illud afferunt nõ idem esse quod vni opponatur. & quod enti. opponi autẽ enti quidẽ nihil: vni autẽ multitudinẽ: eadem igitur lege qua & opposita censeri duo illa. Ens & vnum ut nõ cõuerti: nec respondere inuicem existimentur.

Caput secũdũ in quo quærit vbi Plato de ente & vno sit locutus: oñdit illius verba vere potius sniæ dicẽti vnũ & ens æqualia q̃ his q̃ volũt vnũ esse ente superius.

His illi rationibus innituntur; quas priusq; dissoluamus nō ab re fuerit quid de hac quæstione a Platone expressum inueniat in medium attulisse de ente & vno duobus locis inuenio Platonē disputantē in parmenide, s. & sophiste: cōtendūt academici utrobiq; a Platone vnum supra ens poni. Ego vero hoc de parmenide primū dixero: neq; toto illo dialogo quicq; asseuerari; nec si maxime asseueretur quicq;: tñ ad liquidū inueniri unde Platoni dogma istius modi ascribamus: certe liber inter dogmaticos non est cēsendus quippe qui totus nihil aliud est q̄ dialectica quædā exercitatio: cui nræ sentētiæ tm̄ abest ut ipa dialogi verba refragentur; ut nullæ extent magis & arbitrariæ & violentæ enarrationes: q̄ quæ ab his allatæ sunt qui alio sensu interpretari parmenidē platonis voluerunt; sed omittamus omnes interpretes. Ipam inspiciamus dialogi seriē quid ordiat quo tendat: quid ꝓmittat: quid exequat. Porro ita se habet: cū ab ea disputatione vnū ne sint oīa an sint multa quæ sunt: Socrates ad ideas diuertisset multaq; super his a parmenide scisciteret: Respōdet parmenides placere sibi impetū illum: ppensionēq; animi ad res altissimas definiēdas: ceterū collige ingte ipsum diligentiusq; te dū iuuenis es in ea facultate exerce: quæ inutilis multis videtur unde ab illis nugacitas siue garrulitas nūcupata: alioquin veritas te fugiet. Confessum autē apud oēs quod & sequētia manifestāt: p hæc verba ab illo dialecticam significari: post quæ cū ita parmenidē Socrates interroget quis exercitationis huius modus est parmenides: respōdet ille primo eū esse quē a zenone audierat: tū particularius de hac re docens admonet: ut pspicaci solertia circūspiciat: nō solum quid cōsequat̄ si res aliq̄ sit: sed & quid cōsequatur si nō sit: tum videat: quid cōsequatur rem illam quā esse aut non esse ponimus ut se respicit ut alia: quid itē alia ut se ut illam respiciūt & cum plura ille in hanc sententiā: tū socrates ita: Arduū opus affers nec te omīno intellīgo. Sed cur ipe aliquid non ponis atq; isto quē ꝓbas modo ptractas: quo mihi dilucidior huius rei fiat intellectus: respōdet parmenides hoc sibi seni esse laboriosum. denicq; zeno faciēdū hoc dicir esse parmenidi qñ in paucoꝝ cōuētu est: alioquin parum decore ait huiusmodi quædā in celebritate multoꝝ tractari a sene: qm̄ quotus quisq; nouerit tractationem huiusmodi & euagationē ad veritatē adipiscendā esse necessariam faciunt vel hæc verba zenonis plenam fidē eius q̄d diximus. q̄d enī parmenides tractaturus est. Tale est si credimus zenoni ut nō sit palā in multoꝝ cōsessu a sene tractādū: at si ut illi volunt de diuinis ordinibus de primo reꝝ omnium principio agit: quæ tractatio seni cōgruētior aut erubescēda minus: sed citra oēm est cōtrouersiam: nisi nosipsos velimus fallere. Id circa quod versaturus erat parmenides dialecticum esse negocium neq; aliud ab eo Socrates postulauerat. Id autem iuuenilis potius q̄ senilis officij zeno iudicauerat. Quibus etiam testimonijs si nō credimus ipsum percurramus dialogū. Videbimusq; nusquā aliquid affirmari. Sed vbiq; solum quæri hoc si sit. Quid consequet̄. Quid item si non sit. Occasionem autē suæ sententiæ de ente & vno hic academici aucupati sunt: q̄ prima positione hoc se problemate exercet ut videat si omnia sint vnum quidnā consequat̄ respondetq; futurum ut illud vnū quod esse ponimus: sit impartibile: sit infinitum: nusq; sit: & cū id genus multa enumeret affert & hoc inter alia. Futurū. s. ut illud vnū nō sit ens. Attē de autem etiā si hæc dialectica nō sit exercitatio. Sed de ente vnoq; dogma tradat̄: quantū hæc differant: asserere. s. vnū sup ens esse & hoc asserere futurū ut si oīa sint vnum: illud vnū ens nō sit & de parmenide satis. Enim vero in sophiste in hanc sentētiam potius loquit̄ esse vnū & ens æqualia q̄ esse vnū ente superius. Hoc enim vbi explicet nō inuenio. Illud multifariam significat ut per hæc verba. Nam ita cōsiderans cōfiteris necessariū esse eū qui aliquid dicit vnū aliquid dicere & mox eū vero qui nō aliqd dicit necesse est: neq; vnū qd. i. nihil dicere. Hæc ille: Equalia ergo apud eū imo eadē sunt nō vnū & nihil: æqualia itē vnū & aliquid. Post hæc itē ꝓbat dici non posse. nō ens esse vnū. Atq; ita colligit. Ens nō enti nō accidit: ergo vnū nō accidit nō enti: loquit̄ aūt de vno quod supra dixerat æquale esse ei quod est aliquid: videtur igit-

Vnū a Platōe nusq; supra ens positum

Logicę necessitas

Parmenidē Platonis dialecticā dūtaxat docere

Opinio de ente & vno platoni ipposita

Q d' i sophiste dicat de ente & vno

tur pro cōfesso haberevnū esse ens. Sed esto demus Platonē hoc affirmasse quod certe nusquā affirmauit. Age examinemus in quē sensum dici vere potuerit: ipsius primū aristotelicæ sententiæ in hūc modū fundamenta iacientes.

¶ Caput tertium in quo declarat quomodo accipiat̄ ens ab Aristotele cum ipsum vni æquali atq; oīa ambiens facit.

Dictio hæc, ens, de qua ambigitur vni ne æqualis sit: duplicē accipi in modū pōt. Primus est ut cū ens dicimus: oīa id intelligamus q̄d est extra nihil. Quomodo usus est Aristoteles cū vni ens æquale fecit. Nec dictionē absq; ratione sic vsurpauit: nā ut vere dicit̄: sentire quidem ut pauci loqui aūt ut plures debemus. Sentimus enī & opinamur nobis: loquimur alijs. i. multitudini: atq; ideo loquimur ut intelligamur. Vulgus aūt & quicūq; e medio ita ens accipiūt ut oīa id dicatur ens cui nō deest esse: & q̄d dici nihil vere non potest. Sed & qui habiti sapientissimi apud hos ipsos q cōtra sentiūt dictione hac ita usos inuenimus. Parmenides enim Pythagoreus cū dixit vnū esse id quod est. Deū intellexit. Si simplicio credimus alijsq; p multis qui tuerī parmenidē volunt aduersus eos: qui illū calumniat̄. Quasi omnia dixerit esse vnū. vna enī voce respōdent nunq; creditū a Parmenide nō esse in rebus diuisionē: multitudinē: pluralitatē. Quā ipse alibi in suis poematis aperte cōfitet̄: sed cum dixit vnū est quod est: iudicatū ab eo illud cui vere entis appellatio congruit: & quod vere est esse vnū tm̄. quod vnum deus est. Quare si Parmenidi credimus eiusq; defensoribus etiā platonicis vnū supra ens esse nō pōt nisi sit supra deū: tm̄q; abest ut deum esse ens neget. Parmenides: ut soli deo verā entis appellationem cōcedat. Atq; ita primæ rationis Platonicoꝝ solutio nobis obiter occurrit. Sed & Dionysius Areopagita: Quē qui cōtra nos disputāt fautorē suæ sententiæ faciunt nō negabit vere a deo apud Mosen dici ego sum qui sum. quod græce ita legimus εγω ειμιο ων. i. ego sum ens. Quin ipsemet cū dicat nihil sive non ens opponi enti sicut multitudo opponitur vni. Cōcedent necessario illud quod nō est ens esse nihil siue nō ens. Sicut q̄d nō est vnū est multū siue multitudo: quare si eādē seruāt legem locutionis fateant̄ oportet deum aut nihil esse quod aures ipæ formidāt aut esse ens. Hoc modo ens cū accipit̄ illud primū axioma & vniuersale ꝓloquium statuimus de re qualibet necessario dici aut esse eam aut nō esse: de nulla aūt utrūq; simul aut dici aut cogitari posse. Cum ergo extra omnia nihil sit præter ipsum nihil si hoc modo acceptū ens solū nihil a se excludit. omnia ambiat. pculdubio necesse est. Quare plura eo ambire vnū non potest nisi ipsum ambiat nihil q̄d Plato negat in sophiste. Cū dicit nō ens siue nihil vnū dicit nō posse si neq; ambit pauciora ut ipsi volunt: æqualia ergo & ens & vnū.

¶ Caput quartū in quo declarat quo modo ente dici aliquid superius possit.

Explicauimus alterū ex his modis quibus accipi ens posse dicebamus: quo qui utunt̄: quēadmodū recte uti possunt verissime affirmant nihil esse ente cōmunius. Restat alterū explicemus iuxta quē erit manifestū posse nihilominus: & vere dici esse aliqd q̄d supra entis eminētiā colloceť. Nominum alia cōcreta alia abstracta. Cōcreta calidum lucēs cādidum homo. Abstracta calor lux cādor humanitas. Est aūt hæc vis illoꝝ & diuersitas ut quod abstractū dicit̄: id notet q̄d a se tale est nō ab alio. Cōcretū ex aduerso id significet quod nō a se: sed alterius beneficio tale est Sic lucēs lucet. Candidū cādore cādidū est. & homo hūanitate est hō. Q m̄ vero nihil seipsum participat: neq; eadē cōditio eidē rei & a se & alterius ptcipatiō ineſſe pōt Sequit̄ ut q̄d abstractū dicit̄ a cōcreto denominari nō possit q̄re nō cōgrue dicit̄ cādor cādidus est: nigredo nigra est: imo ridiculus erit q̄ talia enunciet nō quia cādor niger sit aut calor frigidus: sed quia tm̄ & ille a nigredine: & hic abest a frigiditate ut quæcunq; cādida sint illo cādida sint: & quæcūq; calent huius participatione caleant. Quædam ergo negamus rei cuipiā ineſſe aut qa ille nō habet: ut cū dicimus nigrū nō esse album aut quia excellentiori nota: & pfectiori ratiōe habet: quā nos habere eā ex tali locutiōe

Ens capi dupliciter

Parmenidi falso impostū q̄ opinatus sit oīa esse vnū

Solutio primæ rōis platonicoꝝ

Cōcretoꝝ & abstractoꝝ dissidentia

Cōcreta de abstractis p̄ dicari non posse

Ineſſe aliqd dupl̄r negat̄

significamus: ut cū negamus albedinē esse albā nō quia nigra sit: sed qm̄ nō solū ideo nō est nigra quia est alba: q̄d idē est dictu: quia habet albedinē. Sed quia ipa albedo est. Veniamus ad nostra ens cōcreti noīs faciē habet. Idē enim dictu ens & id q̄d est. Cuius abstractū videt hæc dictio; esse: ut ens dicat q̄d ipm esse pticipat. Sicut lucēs dicit quod lucē pticipat & videns cui inest ipm videre. Ad hāc ergo exactam entis significantiam si respiciamus illud esse; negabimus ens: nō solū q̄d non est; & quod est nihil. sed illud quod adeo est ut sit ipm esse q̄d a se & ex se est: & cuius pticipatione oīa sunt: sicut nō id solū negabimus esse calidū quod est expers caloris: sed q̄ ipse calor est. Tale autem est deus q̄ est totius esse plenitudo: q̄ solus a se est & a quo solo nullo intercedente medio ad esse oīa ꝓcesserunt. Hac igit rōne vere dicemus deū nō esse ens: sed super ens & ente aliquid esse superius hoc est deū ipm: cui q̄m vnius dat appellatio cōsequēs inde ut vnū supra ens esse fateamur. Vocamus autē tūc deū vnū: nō tam enūciātes quid sit q̄ quō sit oīa quæ est. & quō ab ipo alia sint. Vnū enim inquit Dionysius dicitur deus quia vnice est oīa. Rursus vnū dicit quia ita principiū oīm est quæ sunt sicut omniū numerorū principiū vnitas est. Quapropter si ut volūt Academici Plato in prima positōe parmenidis affirmat vnū esse ente superius nō erit illud vnū aliud q̄ deus: q̄d & ipsi fatent cōmuni cōsensu asseuerātes de primo rerū oīm principio ibi a Platone tractari. At dicet quispiā hac saltē experte discors erit Aristoteles a pla. Quod Aristoteles nūq̄ ita ens accipit ut sit sub vno deūq̄ nō cōprehēdat quod Plato facit. Hoc qui dicūt Aristo. nō legerūt: facit enī & ipse hoc: & longe clarius q̄ Plato. Nā sexto primæ philosophiæ libro ait diuidi ens in ens p se: & ens p accidēs. Cū ens p se in. x. genera dubiū nullū apd bonos interpretes sub hoc ente deū nō cōtineri: qui neq̄ est ens p accidēs neq̄ sub vllo x. generū cōtinetur in quæ diuiditur ens per se. Vulgata itē apud peripatheticos est illa diuisio qua dicit ens diuidi in substātiā & accidēs q̄d cum sit ita accipimus ens ut deus supra ens sit: & nō sit sub ente quēadmodum docet Thomas primo libro cōmentario rum in theologicas sentētias. Adijcia & hoc iniuria gloriari quosdam Platonicos: qua si mysteriū habeāt Aristoteli ignotū cū dicūt duas esse ꝓprias dei appellationes vnum .s. & bonū atq̄ ita bonum & vnū ante ens esse. Sicut enī oñdimus nō latere peripatheticos quomodo supra ens deus intelligi possit: possumus & hoc ostendere duo in primis hæc noīa boni. s. & vnius deo Aristotelē dedisse. nā. xij. libro primæ philosophiæ postq̄ de toto ente separatisq̄ mētibus disputauit. Quærit postremo (quasi post omia ad dei solius ꝓprietates inuestigandas cōuersus) an præter bonū quod quasi in exercitu in entiū vniuersitate est. sit bonū aliqd separatū quasi in duce huius exercitus idq̄ esse determinat q̄ bonum deus est: de quo cōsequēter eodē capite vnitatem probat in eius testimonium post validas rationes illud etiam citans Homeri εἷς κοίρανος ἔστω εἷς βασιλεύς. Vbi ergo falsus: vbi discors a Platone est Aristoteles vbi prophanus: vbi de deo minus q̄ deceat honorifice sentiēs:

Ens & esse q̄ mō differant

Vnū quare deo attribuitur

Entis diuisio in substātiā & accidēs

Dei proprie appellatiōes vnum & bonum

¶ Caput quintum in quo declarat qua ratione multa deo adscribant peripatheticiq̄ de eo negant platonici docetq̄ quonam pacto per quattuor gradus ad caliginem ascēdamus quā deus inhabitat.

SOluamus nūc rōes Platonicorū q̄bus nō eo modo: cui & nos cōcordamus: sed absolute aduersus Aristo. vnū cōtēdūt esse ente superius & q̄q̄ satis ex superioribus soluta sit prima rō: q̄ dicebat deus vnū nō tm̄ ens. fuerit tm̄ operæ pretiū digredi latius ut ostēdamus cur nō solum a diuersis utpote platonicis & peripathericis: sed ab eodē sæpe auctore de deo: & vere affirmentē & vere negentē. Deus omia est & eminētissime atq̄ pfectissime est oīa. Q̄d nō erit nisi ita in se claudat oīm pfectiones ut quicqd ad ímpfectionē spectat in rebus a se reñciat. possumus aūt quicqd ímpfectiōnē habet in his q̄ sunt duplici capite definire. Alterū est cū qd in re est q̄d in genere illius rei minus pfectū est. Alterū cū pfectū suo qdē in genere est: sed ideo nō simpliciter pfectū; q̄m vnius tm̄ generis pfectionē habet; & multa sunt extra ipm genera suis p

fectionibus honestata q̄ in illo includunt. Exēplū primi cognitio sensualis nō ideo so Impfectō in lū ímpfecta est: quia cognitio tm̄ est: & nō est appetitio: sed qa & impfecta cognitio est. reb⁹ duplex Tū qa organo eget bruto & corpali: tū qa extrema solum attingit rerū: ad íntima. i. ad substātiā nō quadit. Cognitio itē humana: q̄ rōnalis dicit ímpfecta cognitio est: qa vaga incerta mobilis laboriosa adde intellectualē cognitionē mētiū diuinarū: quas theologi vocāt angelos & ipa etiā ímpfecta cognitio est. Vel ob id saltē quod extra se quærit quod intra se. s. plene nō possidet hoc est veritatis lucē q̄ eget & q̄ pficit. accipe vitā. Vita ea q̄ est in plantis imo q̄ in oī corpore est. Nō ideo solū ipfecta qa vita est tm̄ & nō cognitio: sed qa nō pura vita: potius aūt viuificatio q̄dā ab aīa in corpus deriuata semp fluēs semp admixta morti. Magis denicq̄ mors vocāda q̄ vita. Inc. pimus enī si forte nescis: tūc mori cū primū incipimus viuere: & mors cum vita ꝓtēdit: tūcq̄ primū desinimus mori. cū a corpore mortis huius p carnis mortē absoluimur: sed nec pfecta vita est angelorū q̄ nisi penniterviuificus radius diuinæ lucis foueret in nihilū tota dilaberet ea dē ratio in cæteris: cū ergo deū cognoscētē deū viuētē facis: illud primū attēde ut vita & cognitio quæ illi ascribit. his oībus detrimētis libera intelligat. Sed nō hoc satis. Restat enī altera ímpfectio cuius exēplū hoc. Cōcipe vitā perfectissimā quæ. s. tota sit vita & pura vita nihil habēs mortale nihil mortis admixtū: quæ nullo egeat extra se per q̄d duret stabilis & permaneat. Cōcipe itē cognitionē qua & oīa & simul perfectissime cognoscant. Adijce & hoc cognoscētē. s. in se oīa hæc cognoscere: ut nō extra se quærat veritatē: quā cognoscat: sed ipse ipsa sit veritas adhuc horū utrūq̄ q̄q̄ suo in genere pfectissimū & tale ut extra deū esse nō possit. Sic tamē acceptū & ab inuicē distinctum deo indignū est. deus enim omnimoda & infinita perfectio est: sed nō ideo tātū omnímoda & infinita: quia oēs particulares perfectiones atq̄ infinitas tales in se cōprehendat. Tūc enī neq̄ ipse esset simplicissimus: neq̄ infinita essent: quæ in eo sunt: sed esset infinitū vnū ex multis infinitis numero finitis autē perfectione. collectū: quod aut dicere aut cogitare de deo ꝓphanū est. At vero si vita quæ perfectissima quidē vita est. Sed vita est tātum & nō est cognitio. Itēq̄ si appetitio siue volūtas perfectissima quidē voluntas; sed voluntas tātum & nō vita neq̄ cognitio est. Similiaq̄ alia in deo collocētur manifeste futurū est ut diuina vita finitæ sit perfectionis: quoniā eā habet perfectionē q̄ vitæ est nō habet eā quæ cognitionis quæ appetētiæ tollamus: ergo a vita nō id solum quod eā imperfectā vitā facit: sed quod facit eā vitā tātum & a cognitione similiter aliisq̄ noibus quibus deū appellamus: tūcq̄ quod ex oībus remanebit necessario tale erit quale deū intelligi volumus vnū. s. perfectissimū infinitū simplicissimū. Et quoniam vita ens quoddam est sapiētia: item ens quoddam pariterq̄ & iusticia utiq̄ si particularitatis & terminationū cōditionem his adimas: quod supererit non hoc aut illud ens erit: sed ipsum ens: sed simpliciter ens: sed vniuersale ens: nō prædicationis vniuersalitate: sed perfectionis similiter sapientia bonū quoddā est: quia hoc scilicet bonū quod est sapientia & nō est illud bonū quod est iusticia: tolle ut inquit Augustinus hoc. Tolle illud. i. particulare hāc tolle limitationem per quā sapientia ita est bonū quod est sapientia: quod nō est bonū quod est iusticia. pariterq̄ iusticia sic habet iusticiæ bonitatē: ut nō habeat eam: quæ est sapiētiæ. Tūcq̄ in enigmate faciē dei videbis. i. omne bonū ipsum bonum simpliciter bonum omnis boni bonū. Ita vita sicut ens quoddam est: ita est vnū quoddam: est enī perfectio vna pariterq̄ sapientia perfectio vna est. Abijce particularitatem remanet non hoc aut illud vnū. sed ipsum vnū & simpliciter vnum. Cū ergo deus ille sit: qui ut a principio dicebamus ablata omniū imperfectione omnia est. Certe cum a rebus omnibus & quæ sub suo genere imperfectionem & sui generis particularitatem abdicaueris id quod remanet deus est. deus ergo ipsum ens: ipsum vnū ipsum bonū similiter & ipsum verū. Duos iam gradus ꝓmouimus ad caliginem ascēdentes q̄ deus inhabitat: a diuinis nominibus omnē pugnantes maculam; quæ ex rētū est significatarū imperfectione. Adhuc duo supersunt gradus quoꝝ alter nominū

Dei simplicitas

Deus quō ē omnia

De⁹ quō est sup oia

arguit deficientiā: alter nostræ intelligentiæ accusat infirmitatem. Hæc nomina ens verum vnum bonum concretum quid dicunt & quasi participatum, quare rursus dicimus deum super ens: super verum: super vnū: super bonū esse: quia, ſ. ipm esse est ipsa veritas ipsa vnitas ipsa bonitas. Verum adhuc in luce sumus: deus autem posuit tenebras latibulum suum. Ad deū ergo nondū puentū est: donec enī quod de deo dicimus etiam intelligimus & cōprehēdimus in luce versari dicimur: & tāto minora de deo & loqmur & sentimus: quāto infinita sua diuinitate capacitas nostræ intelligētiæ minor est. Ad quartū igit gradū cōscendētes intremus ignorātiæ lucem: & diuini splendoris caligine exoculati clamemus cum ꝓpheta. Defeci in atrijs tuis domine. Hoc vnum de deo postremo dicētes esse ipm intelligibiliter & ineffabiliter sup id omne quod nos de eo perfectissimū vel loqui possumus vel concipere. Tunc sup ipsam etiā cꝫ concepera mus vnitatē bonitatem veritatē. Supercꝫ ipsum esse deū eminētissime collocātes: huc respiciens Dionysius Areopagita post ea omnia: quæ in symbolica theologia in theologicis institutionibus. & quæ de diuinis nominibus & de mystica scripserat theologia postremo in calce eiusdē libri quasi qui iā in caligine esset: & ut poterat de deo sanctissime loquereꝫ sic post quædam alia ad idem attinentia exclamauit: necꝫ veritas est:

De⁹ a nobis cognosci nō potest

necꝫ regnum: necꝫ sapiētia: necꝫ vnū: necꝫ vnitas necꝫ deitas: aut bonitas: necꝫ spiritus est quantū scire ipsi possumus: necꝫ filij necꝫ patris est denominatio necꝫ aliud aliquid ex his quæ nobis aut alteri cuicꝫ in mūdo sunt cognita necꝫ aliquid eorꝫ quæ nō sunt: necꝫ eorꝫ quæ sūt est: necꝫ ea q̄ sūt illā sciūt sicut ipa est necꝫ scit ipa q̄ sūt sicuti sūt necꝫ sermo ipius est: necꝫ nomē necꝫ sciētia: necꝫ tenebræ: necꝫ lux est: necꝫ error necꝫ veritas: necꝫ est ipius vlla oīno positio necꝫ ablatio. Hæc vir ille diuinus ad verbū. Recolligamus q̄ diximus videbimuscꝫ in primo nos gradu discere deū nō esse corpus ut epicurei necꝫ formā corpis ut illi volunt: qui deū asserūt aiam esse cæli vel vniuersi: quod & ægyptij ut scribit Plutar. existimarunt: & Varro theologus Romanus unde utriscꝫ magnū fomētū Idolatriæ: ut alibi declarabimus sed & quidā sūt ex peripatheticis adeo stolidi ut & hāc veram & Aristotelis sentētiam esse cōfirmēt. Vide quātū a vera hi dei cognitione deficiunt. In carcere quasi in calce quiescētes: & tūc se ad dei fastigia credentes peruenisse cum humi adhuc iacētes pedem versus eū nōdum mouerūt: sic enī nec

Deū quē dixerint antiq

pfecta deus vita: necꝫ ens pfectū: necꝫ pfectus etiā esset intellectus: sed ꝓpanā hanc opinionē qnta decade nostræ cōcordiæ late incessuimus. Discimus in secdo gradu: quod pauciores recte assequuntur: & in quo falli possumus magis si a vero intellectu paulum deuiauerimus: deum. ſ. nec esse vitā nec intellectū: necꝫ intelligibile: sed melius aliquid atcꝫ præstātius oībus his. Noīa enim hæc oīa particularē dicunt pfectionē qualis nulla in deo est. Quod respicientes & Diony. & deinde Platonici in deo & vitā & intellectū & sapiētiam: atcꝫ his similia esse negāt: sed quoniā totā horꝫ pfectionem: quæ

Deo nulla cōuenit appellatio noīnum

in his multa & diuisa est. Deus ipse sua vnica pfectione quæ est sua infinitas sua deitas quæ ipse est in se vnit & colligit: nō sicut vnū ex illis multis: sed vnum ante illa multa. Ideo quidam alij & præsertim peripatheticī: quos quātum licet fere in oībus imitātur Parisienses theologi. Hæc omīa in deo esse cōcedunt. Quod dicētes atcꝫ credētes non solū recte dicimus & credimus: & cū is cōcorditer qui illa negant. si illud nobis semper Aurelij Aug. fuerit ante oculos sapiētiā dei nō plus esse sapiētiā cꝫ iusticiā: & iusticiam

Dei vnitas

dei nō plus esse iusticiā quā sapiētiam. Vitācꝫ pariter nō potius in eo esse vitā cꝫ cognitionē: nec cognitionē magis cognitionē cꝫ vitā. Oīa enī hæc in deo sunt vnū nō p confusionē aut cōmistionē aut quasi distinctorꝫ mutuā penetrationem: sed per simplicem summā ineffabilē fontalē vnitatē. In qua omīs actus omīs forma omīs pfectio sicut in primo eminētissimo duce penitissimis diuinæ infinitatis thesauris ita super omīa & extra oīa excellenter est cōclusa: ut sit tū nō solū oībus intima: sed magis vnum cū oībus cꝫ ipsa sint secum. deficiūt ꝓfecto verba & minus omnino etiā cꝫ concipit. Sed vide Mi Angele quæ nos insania teneat. Amare deū dum sumus in corpore plus possumus cꝫ

vel eloqui vel cognoscere. Amando plus nobis ꝓficimus minus laboramus: illi magis obsequimur. Malumus tū semper quærēdo p cognitionē nūcꝫ inuenire q̄d quærimus cꝫ amādo possidere. Id quod nō amando frustra etiā inueniret: sed redeamus ad nostra

Philosopho rū insania

euidēter tibi iam patet quonam pacto cum deus alias & mens & intellectus & vita & sapientia nūcupetur: rursus aliquādo super hæc omnia colloceꝫ. Vtruncꝫ tamen & vere & cōsone comprobetur. Nec ꝓpterea Platonem ab Aristotele dissentire: quod ille in sexto de re pu. libro deum quem ibi vocat ideam boni super intellectum & intelligibilia statuat dantē illis quidem ut intelligāt. His autē ut intelligātur. Hic autem scilicet Aristo. sæpe deū & intellectum & intelligētem & intelligibile vocet. Nam & Diony. areopagita cū idem dicat q⁹ plato: nō tamē negabit etiam cum Aristotele deum seipm & alia nō ignorare. Quare si se intelligit & intellectus & intelligibilis est. cognoscit enī & cognoscitur necessario qui seipsum cognoscit: & tamen si quasi particulares ut dixi has pfectiones accipiamus: aut cū intellectum dicimus naturam significemus quæ ad intelligibile quasi ad aliud extra se tendat: nihil minus cꝫ Platonici Aristoteles etiā deū & intellectū & intelligibile esse cōstantissime sit negaturus. In tertio gradu plus aliquid nobis dum tenebris ꝓpinquabamus illuxit: ut nō solum nō impfectū & quasi mancū aliquid ens deū impia cogitatione fingamus quale esset si vel corpus vel corporis aīa vel constitutū ex eis aīal diceret: necꝫ itē particulare aliq̄d genus cꝫ pfectissimū quasi humana sapiētes eā faciamus ut si vel vitā dicamus vel mentē: vel rōnē: sed etiā eo q̄d vniuersalia iudicāt noīa: quæ oīa ambiūt vno. ſ. vero ente & bono melius esse cognoscamus. In cꝫto gradu nō solū supra illa: sed supra omne nomē q̄d formari supra oēm notionē: quæ cōcipi a nobis possit ipsum esse sciebamus. Tūc primū ipsum aliquo modo sciētes cū eū oīno nesciebamus. Ex quibus colligi illud pōt nō solū esse deū: ut dicit

Deo silentiū laus

Anselmus: q̄ nihil maius cogitari potest. Sed id esse q̄d infinite maius est oī eo q̄d pōt excogitari: ut vere dixerit iuxta hebraicā litterā Dauid ꝓpheta. Tibi silentiū laus. Hæc ꝓ solutione primæ rōnis dixerimus: unde magna etiam aperit fenestra legitimæ intelligētiæ librorꝫ Dionysij qui de mystica theologia & de diuinis noibus inscribunt. In qꝫbus illud cauēdū: ne aut minora faciamus cꝫ sint q̄ ille scripsit sunt aūt maxima: aut dū puū existimamus oē q̄d itelligimus sōnia nobis & inextricabilia cōmēta cōfingamus.

¶ Caput sextū in quo secūdam soluit rationē platonicorꝫ de prima. ſ. materia.

Materia prima magis ens cꝫ vna secūdū Platonem

Q Vod vero obijciunt de prima materia friuolū est. Illa enī q̄tenus ens est eatenus vna est q̄mmo si Platonis sectari verba ad vnguē volūt: cōcedāt oportet vnius illā habere minus rōnē cꝫ entis. Necꝫ enī Plato vult eam esse. prius nihil alioqn q̄modo receptaculū formarū q̄modo nutrix q̄modo natura quædā & reliqua erit: quæ eā esse in thimæo ille cōfirmat. Nō est igit nihil. i. nō oīno entis expers si Platoni credimus: qui tū eandē in philebo vocat nō solū multitudinē quæ ut ipsi volunt opponit vni: sicut nihil opponit enti sed infinitū. Multitudo autē si sit finita non oīno fugit rationes vnius: qm qua finita est vna est: at infinita multitudo ita oīno vnius naturam non habet sicut nec termini. Materia ergo prima secdm Platonē magis ens cꝫ vna: Quā qui cōtra disputant ut vnū ente superius cōprobarēt ens nō esse: & tamē vnū esse dicebant.

Iamblicus

Iamblicus itē Platonicus in eo libro quem facit de secta pythagorica materiam primā vocat dualitatē eo q⁹ dualitas prima sit multitudo & reliquarū omnium multitudinū radix. Materia ergo prima secūdū eū qui magnus adeo inter Platonicos est ut diuinus vocet: nō solū nouna sed multitudo sed radix oīs quæ in rebus multitudinis est. Hæc diximus sua illis obiectantes. Cæterū necꝫ vnitatis expers oīno est illa sicut necꝫ esse. Exactā aūt vnitatē ab eadē a qua & esse recipit forma. prætereo quæ de vnitate eius vel affirmatiua vel negatiua disputant: quæ omīa his notissima: quive vnā cū Aristotele deambulantiūculam fecerint.

Materia prima dualitas

¶ Caput septimū in quo tertiā soluit rōnē platonicorꝫ de multitudine: ostēditcꝫ dicentibus vnū esse ente cōmunius aliquid esse cōcedendū quod Plato negat.

Oppositio entis & vni

Fallunt autē plurimū in tertia ratione. Nō enī eo modo opponit multitudo vni quo modo opponit nō ens enti. Hæc enī cōtradictoriā habēt oppositio nē: illa aut priuatiuā aut cōtrariā de qua re late disputāt Aristotelici. x. li. primæ philosophiæ. Sed videāt quas ruinas incidāt qui vocant Platonici & vnū dicūt ente superius. Certū est quotiēs duo ita se habēt genera ut sub altero tanq̄ sub cōmuniori alterq̄ sit: fieri posse ut aliquid inferioris ambitū effugiat: q̄d tn̄ non effugiat superioris. Hoc enī est q̄re illud dtcit esse cōmunius. Exēplū in ꝓmptu q̄a aīal cōmunius est hoīe pōt fieri ut aliquid sit nō homo siue nō sit homo quod tn̄ sit animal: parī ergo rōne si sit vnū ente cōmunius fieri poterit ut aliquid sit non ens siue nihil: quod tn̄ sit vnū atq̄ ita de nō ente vnū prædicabit: quod expresse in sophiste cōfutat Plato.

Vnū de non ente nō predicari

¶ Caput octauum in quo declarat quomodo quattuor hæc: ens, s. vnum verum & bonum in omnibus sint quæ sunt post deum.

Trāscēdētiū distinctio

Verissima ergo sententia est q̄ttuor esse quæ oīa ambiūt ens vnū verū: & bonū. Si ita accipiant ut illoꝝ negationes sint nihil diuisum falsum & malū. Addita sunt his q̄ttuor duo alia. Aliq̄d. s. & res a posterioribus Auicennam secutis: qui multis in locis philosophiā Aristo. interpellauit: unde sunt illi cū Auerroe magna bella pugnata: sed quātū ad hoc spectat: parua in re discordia. Diuidūt enim hi q̄d sub vno itelligit in vnū & aliq̄d q̄d a Pla. nō abhorret: q in sophiste inter has cōmunissimas dictiones enumerat aliq̄d: & q̄d sub ente cōtinet patiunt in ens & res: sed de his alibi q̄ttuor hæc ut cæptū ꝓsequamur aliter sunt in deo: aliter in his quæ sunt post deū q̄n quidē hæc deus habet a se: alia habēt ab eo. Videamus primo q̄modo insunt rebus creatis: oīa quæ sunt post deū habēt causam efficientē exēplarē & finalē, ab ipo enī ꝓ ipm & ad ipm oīa. Si igit res cōsideramus ut a deo efficiēte cōstituūt: sic entia dicunt: quia illo efficiēte esse ꝓticipāt: si ut exēplari suo quā vocamus ideā scd̄m quam illas cōdidit deus q̄drāt & respōdēt: veræ dicunt. Vera enī imago Herculis dicit: quæ vero Herculi cōformat. Si ut ad eū tanq̄ ad finē vltimū tendūt bone dicunt. Si vero vnaquæq̄ res scd̄m se absolute accipit vna cognominat. Est autē hic ordo ut primū vnūquodq̄ sub entis ratione cōcipiatur quoniam prius efficit agens vnumquodq̄ q̄ illud in se sit aliquid alioquin non secundum totum quod est esset ab agente. Quo fit ut nihil sit post deum: quod concipientes hoc de eo nō intelligamus quod est ens ab alio: ens finitum ens participatum. Succedit enti vnum. Tertia est veritas quia postq̄ est aliquid in se videndum est an sit tale quale est exemplar ad quod fuit formatum: cui si simile inueniatur reliquum ut in illud utpote affine atq̄ cognatum per bonitatē se conuertat. Aequali autem hæc esse ambitu quis nō videat: da aliquid esse certe & vnū est. Nā qui vnum nō dicit nihil dicit (ut ait Plato in sophiste). Est enī illud quicquid est a se indiuisum & ab alijs diuisum: quæ nō sunt ipm. Hoc autē cū dicimus intelligimus vnū siue ut Platonis verbis loquamur est idē sibi & ab alijs alterū quod vnicuiq̄ rei congruere in eodem dialogo ipse confirmat. Verum est etiam necessario. Nam si est homo utiq̄ verus est homo: idemq̄ dictu hoc nō esse verum aurū & nō esse aurum: nam cū dicis verum aurum nō est. Hoc significas: videtur quidē aurum & est aliquid simile auro: sed non est aurum. ꝓpterea Aurelius Augustinus definiens in soliloquijs: quid sit verum aut verum est id quod est: quod nō ita accipi debet ut idem sit ens & verum. Sunt enim licet re idem: ratione tamē & definitione diuersa: quare vnum per aliud finiri non debet sed hoc exprimere voluit Augu. tunc dici rem veram cum est id quod vocatur & esse dicitur: ut tunc verum est aurum: cū aurum est & nō aliud est q̄ aurum. Hoc est ergo quod dixit verum est id quod est: quod quidā nō aduertentes calumniā faciunt diffinitioni. Similiter autē & bonum est: quia quicquid est quatenus est bonum est: & longe errat Olympiodorus mea quidē sententia sic credens probare aliud esse bonū & ens: quoniā bonū simpliciter desideramus. Nō est autē esse simpliciter sed bene esse: ideoq̄ fieri posse ut si male sit nobis non esse desideremus. nam ut illud omittamus an qui-

Trāscēdētiū ordo

Plato

Trāscēdētia quō sunt in deo

bus male & misere est recto & naturali desiderio appetere possunt ut non sint; non aduertit ille sicut multiplex est esse ita multiplicē esse bonitatem. Est enim primo esse naturale rerum ut homini esse hominem: leoni esse leonem: lapidi esse lapidē: quod esse & naturalis bonitas indiuidue sequitur. Sunt alia esse: quæ aduenticia dici possunt ut homini esse sapiētem esse pulchrū esse sanū: quēadmodum autē sapiētia & pulchritudo; alia entia sunt ab humanitate ita alia bona sunt. Aliud enī bonū humanitas qua homo est homo: aliud bonū sapiētia q̄ nō ia homo: sed homo sapiens euadit: sicut & hæc aliud & illa aliud ens & est & dicit. Sicut ergo oīa appetūt bonū ita oīa appetūt esse: & primo quidē ea appetunt bonitatē quæ esse naturale cōsequitur: quoniam hæc fundamentū sequētiū bonitatū: quæ illi omēs aduenīūt ut sine illa stare nō possint. Quomodo enī erit fœlix qui oīno nō erit verū nō illa eis sufficit bonitas quā tūc adipiscūtur cū primū sunt: sed cupiūt accedere & reliquas: quæ illā primā absoluāt & exornent: sicut aūt vere dicimus præter primā ab eis bonitatē alias appeti bonitates: ita vere dicere possumus præter primū esse desiderari ab eis alia esse: quia aliud est esse fœlicem aliud esse hoīem. Et siqs det fieri posse ut quis nolit esse si nō sit fœlix nō sequet (ut putat Olympiodorus) aliud esse bonū aliud ens, sed aliud esse ens hoīem aliud fœlicitatē: pariterq̄ alia hois bonitatē alia fœlicitatis: quarq̄ alterā, i. primā homo non vult nisi habeat & se cūdā: omitto an eadē ratione aliquid bonū simpliciter dicat: & ens simpliciter: an q̄d ens dicit: simpliciter bonū tale: & quod bonū simpliciter: ens tale dicat. non enī hic oīa disputādi locus: vere ergo dicebamus vnūq̄dq̄ quod est eatenus esse bonū q̄tenus est. vidit enī deus cūcta quæ fecerat & erāt valde bona. Quidni: a bono opifice sunt: q̄ sui similitudinē oībus imprimit quæ sunt ab ipo: in entitate igit rerū admirari potētia efficiētis possumus dei: in veritate venerari artificis sapientia: in bonitate reclamare amātis liberalitate in vnitate suscipere conditoris vnicā ut sic dixerim simplicitatem. Quæ vnūquodq̄ sibi tum oīa inter se inuicē: tum ad seipsum vniuit oīa: sic vnūquodq̄ ad suimet: ad aliorum: ad dei postremo vocans amorē. Examinemus & eorum oppositā an æquali similiter ambitu sint; falsum & nihil idē esse ostendunt quæ supra diximus. Malū & nihil si differre dicamus reclamabunt philosophi pariterq̄ theologi. Quare & facere malū nihil est facere: dicitq̄ solet mali nō esse causam efficientē sed deficientē unde illoꝝ insania cōfutat: qui duo principia posuerūt alterq̄ bonoꝝ alterq̄ maloꝝ quasi efficiens aliq̄d principiū mali esset: sed diuidere rē idē est q̄ destruere: nec ita possumus rei cuipiā suā & naturalē vnitatē adimere: ut nihil minus illius esse in sua integritate remaneat. Nō enī totū est sue partes sed illud vnū q̄d dissultat ex partibus: ut docet Aristo. viij. li. primæ philosophiæ. Quare si in ptes diuidas totū partes remanēt quidē: totū aūt q̄d diuidit ipm nō remanet sed desinit esse actu: & potentia tm̄ est sicut partes: q̄ prius erāt potētia tūc esse actu incipiūt: quippe quæ prius cū erāt in toto vnitatē ꝓpriā actu nō habebāt quā tūc primū sortiūtur: cum separate a toto ipso per se subsistunt.

Bonū & ens an sint cōuertibilia

Bonū multiforme

Res quō dū cunt nos in dei admirationem

Maloꝝ non esse causā efficientem

Totū nō esse suas ptes

¶ Capitulum nonū in quo declarat quomodo illa quattuor in deo sint.

Examinemus rursus q̄liter hæc sunt in deo cui nō insunt in respectu ad causam quā nō habet: ipe enī oīm causa a nullo est: duplici aūt rōne in deo pōt cōsiderari aut q̄tenus alioꝝ causa est: q̄ distinctio creatis rebus nō conuenit quātū ad psens negociū attinet: qn̄ deus sic esse potest ut nō sit causa. Alia non sic esse pōt ut nō sint: ab eo igit deū primitus sic cōcipimus ut sit vniuersitas oīs actus: plenitudo ipius esse quā intelligentia ita subsequit ut sit vnus ut necq̄ oppositū cōcipi possit. Vide quātū aberret: qui plura prima principia fingūt plures deos. Statim & verissimū est: quid enī habet q̄d appareat esse & nō sit qui est ipm esse: cōsequēs certe ut sit & ipsa veritas; sed & ipa bonitas erit: boni enī tres cōditiones ut scri. Pla. in philebo ut sit perfectū sufficiens expetendum: erit aūt hoc quod tale cōcipimus perfectum: quia illi nihil deerit qui est oīa: erit sufficiēs: quia illud possidētibus: nihil deerit: in quo inuenient oīa: erit expetendū: quia ab illo & in illo sunt oīa; quæ expeti aliqua rōne pos-

Boni tres cōditiones secūdū Platonē.

Pythagoras

sunt: deus ergo plenissima entitas: individua vnitas: solidissima veritas: beatissima bonitas. Hæc nisi fallor est illa τετρακτυς, idest: quaternitas per quam pythagoras iurabat vocabatq; principium semper fluentis naturæ: principiū enim hæc quæ vnus sunt deus, omniū esse demōstrauimus: sed & iuramus p ea quæ sancta quæ firma quæ diuina sunt: quid illis aut firmius aut sanctius aut diuinius? Q̄d si deo ut rerū causa est appellationes has q̄ttuor assignemus ordo totus inuertit. Primo enī vnus erit quia prius in se itelligit, q̄ intelligat ut cā. Secūdo erit bonus. Tertio vertus. Quarto ens. Nā cū causa quæ dicit finis prior est ea quæ est exēplaris & exemplaris prior efficiēte. primū enī appetimus habere quo ab iniuria tēpestatū, ptegamur tum ideā domus mente concipimus: postremo in materia illam extrinsecus efficiendo formamus: quare si quemadmodū superiori capite definiuimus bonū ad causam finalē vere ad exēplarē: ens ad efficiētem spectat deus ut causa est, primo boni tū veri postremo entis rōnē habebit: quæ oīa hic breuiter perstringimus, fœta alioquin quæstionū multarū atq; magnarū.

Trāscēdētiū in deo ordo

Studiosos ad religionē applicatio

Cap. x. in quo totā disputationē ad vitæ institutionē & morū emēdationē cōuertit.

Verum ne alijs potius q̄ nobis disputemus illud curādū ne altissima pscrutātes in humili. i. indigna his cōditione viuamus: quibus cælitus datum ut indagare cælestiū etiā rationes possimus. Sed illud assidue meditandum hanc nostram mētem: cui diuina etiam peruia sunt ex mortali seminio esse non posse necq; fœlicem alibi q̄ in diuinorum possessione futuram: tantoq; magis dum hic quasi adue na peregrinatur propinquare fœlicitati quanto post habita cura terrenorum ad diuina se magis erigit & accendit: admonere autem in primis nos præsens disputatio videtur ut si esse beati volumus beatissimū omnium imitemur deū vnitatem in nobis veritatem bonitatemq; possidentes. Vnitatis pacem turbat ambitio & sibi hærentem animū extra se rapit: & in diuersa quasi lacerum trahit atq; discerpit. Veritatis splēdorem & lucem in ceno in caligine voluptatū quis nō amittet? bonitatem furacissima nobis furatur cupiditas, idest auaricia: bonitatis enī peculiare hoc cōmunicare alijs bona quæ possides. quare cū quæreret Plato cur deus cōdidit mūdum: respōdens ipe sibi bonus inquit erat. Hæc sunt illa tria superbia. s. vitæ: concupiscentia carnis: & concupiscentia oculorum: quæ ut scribit Ioannes ex mundo sunt & non sunt ex patre: qui ipsa vnitas ipsa veritas ipsa bonitas est. Fugiamus hinc ergo. idest a mūdo qui positus in maligno euolemus ad patrē vbi pax vnifica: vbi lux verissima: vbi voluptas optima. sed quis dabit pennas ut illucvolemus? Amor eorū quæ sursum sunt. Quis adimet? libido rerum quæ super terrā quā si sectemur iacturam facimus & vnitatis & veritatis & bonitatis. Necq; enī sumus vnū si curuū sensum & spectātē cælestia rationē virtutis fœdere nō deuincimus: sed duo in nobis principes quasi per interualla regnātes dum nūc deum per legem mētis: nūc baal per legē sequimur carnis & regnū nostrum in se diuisum profecto desolatur. Quod si ita erimus vnum ut mancipata sensui ratione, sola imperet lex membrorū falsa erit hæc vnitas quia veri nō erimus: dicemur enī & apparebimus homines esse. i. animalia ratione viuentia: & tamen erimus bruta: quibus pro lege sensualis est apparentia: præstigium faciemus his qui nos videbunt inter quos habitabimus. Nō respondebit imago suo exemplari: instar enim dei sumus: deus autē spiritus. Nos nō spiritales iam: ut Pauli utar verbis: sed animales: cū autem per veritatem ab exēplari nō excedimus: restabit ut per bonitatem ad ipm tendentes illi aliquādo copulemur. Quod si tria hæc vnū. s. verum & bonū perpetuo annexu ens cōsequūtur. Reliquum est ut cum illa nō sumus etiam prorsus nō sumus: & si esse videamur: & quamuis credamur viuere moriamur tamen potius fugiter q̄ viuamus.

Felicitati q̄ mō appropinquandū.

Dei vnitatē & quō imitari possumus

Vnitas falsa in homine

Paulus

Primæ obiectiones Antonij Fauentini aduersus libellū de ente & vno.

Ille libellus quispiā de ente & vno inscribi mereat: necesse est entis vniusq; naturā, pprietatesq; explicet: hoc autē opusculo q̄d nup in manus meas venit: quodq; de ente & vno inscribit nōnulla pertractātur a titulo atq; inscriptione pene alie

na: principale si quidē auctoris, ppositū est disputare an iuxta Plato. ens unūq; sese inuicem mutuo consequent? an ut academici putant unū sit ente cōmunius: sed hoc nō est de ente & uno pertractare: sed de mutua entis uniusq; cōuersione: nec omnino absolute sed iuxta Plato. duntaxat: nec em̄ si quis piā philosophus eam solum quæstionē agitaret q̄ est an anima imortalis sit, pterea de anima disputaret: sed de sola animæ imortalitate tractatus haberet. Ait pterea operis auctor academicos arbitrari deū iuxta Plato. vere ac, ppie ens nō esse: qd̄ equidem plurimū demiror. Si em̄ oēs academicos siue Platonicos intelligat: quēadmodū locutio significare uidet: alioquin nō absolute, nūciaret id academicos sentire mendatio fortasse nō caret. Themistius em̄ inter Platonicos auctor nō ignobilis ideam q̄ rerū principiū est ex Platonis sententia testat vere ac, ppie ens esse & unū. Platonici vero aut oēs aut plerisq; nō aliud putant ideam: aliud vero rerū opificem deū: psequens pterea dicit. Si quoquomō defendi pōt iuxta Plato. esse unū ente cōmunius ita censendū est: vocabula inquit q̄ noie parē latino cōcreta appellat: ut est candidū: lucens: ens: alienū aliquid significant: q̄ præsente res vocabuli appellationē sortiunt. Aliud quippe est candor aliud candidū: aliud homo: aliud humanitas: ens igit̄ vocabitur in quo esse aliud est, aliud vero qd̄ subsistit: deus igit̄ qui ipm esse est: ens censeri nō poterit, sed unus ex quo oīa cōtinet & claudit. sed nōne hmōi de fensio sibi ipsa parū cohæret? qua em̄ rōne candidū & homo & ens alienū aliquid significant: eadem quoq; unū & beatū & deus & simīlia huiusmodi multa alienū aliqd significent necesse est: deus igitur qui unitas est & beatitudo simul & deitas neq; unus vocari poterit nec beatus nec omnino deus. quō igitur ens nō est sed unus. Præterea ens eo dictum est q̄ est: quēadmodū igit̄ fieri nō potest: ut qui sedet sedens nō sit: fieri etiā nō poterit: ut qui vere ac, ppie est ens nō sit. ego em̄ (inquit deus) sum qui sum. Admirabilius aūt videri pōt q̄ nō solum iuxta Platonē defendere conat̄ deū ens nō esse. verē etiā Aristotelem quoq; ipsum in eandē sententiā trahere conat̄, quinto em̄ inquit Metha. libro: ens diuiditur in ens per se & p accidens: ens vero p se in decem prædicamēta: in nullo autē inquit genere deus collocari pōt quēadmodū beatū Thomā demonstrasse existimat. Si igit̄ deus non est ens p se neq; p accidens ut constat iuxta Aristotelem ens nō erit: præterea ens in substantiā & accidens iuxta vulgatissimā diuisionē segregatur Non est aūt deus accidens neq; substantia: ea em̄ inquit genus est, deus aūt cuiuslibet generis limites excedit: sed equidē non video qua rōne ductus operis auctor Aristoteli nostro Platonicam ascribat opinionē, si tamen opinio Platonis est: diuisio em̄ entis in ens per se & p accidens complexi entis diuisio est quēadmodum beatus Thomas: cui plurimū auctoritatis tribuit eo loco subtiliter scribit. Idem manifestum est exēplis: ens em̄ per accidens iuxta Aristotelem est triplex: aut em̄ accidens de subiecto prædicatur aut subiectum de accidente: aut accidens de accidente: quæ omnia ad cōplexionē pertinent: pari modo entia per se vocantur in quibus aliquid prædicatur: quod vel ad substantiam pertinet: vel ad quantitatem: vel aliud genus dūmodo qd̄ prædicat̄ subiecto per se cōueniat ut album Socrati. nō etiam homini: animal: equo: entis aūt in substantiam & accidens diuisio deum quoq; cōplectitur. est em̄ per affirmationē negationem q̄ facta diuisio: substantia em̄ est: quod nulli innititur sed per se est. Accidens aūt quod est in alio velut in substantia. horū autē nihil est medium ut beatus Thomas putat: Si quidem inter substantiam habere & nō habere nulla medietas cogitari potest. Substantia igitur quæ accidenti opposita est genus non erit: Si deus nullo genere continetur. Præterea nō est inuulgata Aristo. opinio: deū p se nullo genere cōtineri: adsunt em̄ nō nulli Aristo. imitati qui existiment deū in p̄dicamento p se collocari, & ego quidē puto ea sententia insignē philosophū Boetium fuisse: monstrarēq; si opus esset ex verbis Boetij necnō Augustini aperte id colligi. Rursum ait unius negationem esse diuisum: quod probat: eo q̄ res destruitur quando discerpitur diuiditurq;: sed quomō diuisum potest uni tanq; negatio opponi: inter affirmationē em̄ negationemq; contradictio est:

Secunda.

Themistius

Tertia

Cōfirmatio Quarta.

Ens p accidens triplex

Cōfirmatio

Deū esse in p̄dicamēto.

M

Quinta. Chymera vero neq; una est: neq; diuisa: nec hoc qd̃ est dyametrũ esse cõmensurabilem aut unũ est aut diuisum. Falsum quoq; veri negationẽ esse existimat: qd̃ & si quoquomodo defendi possit. Attamẽ cõtrariũ potius est q̃ negatio: quẽadmodũ Beatus Thomas mõstrat. nõ em̃ chymera vera est aut falsa: nisi vocabulo prorsus abutamur: verũ em̃ est qd̃ est: hoc est ut ipse exponit qd̃ est id quod videt & dicit: falsum igit erit quod nõ est id quod videt & dicit ut nũmus falsus: nihil igit falsum esse cõtingit nisi quod videtur esse aliud qd̃ non est: Inter id vero qd̃ videt esse quod est. & id qd̃ nõ est quod videtur nulla cõtradictio est. Verũ igit falsumq; nulla affirmationis negationisq; oppositio ne aduersant: malum etiã boni negationẽ putat: Aristoteles vero bonũ & malum cõtrariorũ genera esse in prædicamentis affirmat: qd̃ aũt negatio est genus esse nõ potest. Præterea bonum ea ratione qua bonum est expetendum est: Malum vero fugiendũ: expetere vero & fugere & inuicem cõtraria sunt quẽadmodum congregare segregare q̃: bonum igitur & malum erunt contraria: quod Boetius quoq; in prædicamentis asseuerat quicquid cæteri circa id dixerint.

Septima.

Cõfirmatio

¶Responsio primarum obiectionum. f. 76. b.

IOANNES PICVS MIRANDVLA ANTONIO FAVENTINO SALV.

Laudari falso volumus

QVæstiones tuas aduersus eũ libellum: quẽ nup̃ edidi de ente & uno tanta cũ voluptate legi: quãta a te & caritate & libertate animi sunt perscriptæ: debeo tibi plurimũ noie huius officij: qd̃ si vel amicis impẽderemus liberius: vel ab eis libentius exigeremus: essemus certe longe q̃ sumus: & doctiores & meliores. sed exitialis hæc persuasio cepit hominũ mentes: ut nõ placere nos illis putemus: q̃bus errata nostra nõ placent: liberũq; amicorũ iudiciũ vel odiũ vel morositatẽ: adulationẽ ẏo: amorẽ & naturæ bonitatẽ interptemur. Ita fit ut dũ laudari malumus vel ĩmeriti: q̃ vel merentes castigari irrideamur semp laudem nunq; mereamur. Vide quantũ erremus. Nam laudatio oĩs fere semp inutilis: sæpe aũt noxia. Q m̃ si vera: qd afferat utilitatis: si sit falsa: insanos ꝓfecto nos efficit qui laudamur: ridiculos aũt qui laudãt. Reprehensio certe utilis semp: q̃ si sit iusta ad cognitionẽ: si minus iusta: ad defensionẽ nos excitat veritatis. Denicq; qd est aliud castigari: q̃ alieno labore fieri meliorẽ: aut quid aliud librũ amici lima splendescere: q̃ de illius vigilijs te ꝓficere dormientẽ. Non possum igit: ut dicebã tibi plurimũ nõ debere. Qui de his q̃ in meo libro tibi minus placuerũt: quid sentires: mihi libere significasti. Agnoui præter beniuolentiã: in tuis scriptis: tuã etiam illam mihi iampridem notam ingenij dexteritatẽ: cepiq; statim: nõ quasi pater: sed quasi iudex examinare seuerius quæcũq; notaueras: utpote q̃ iam mihi etiã ipsi de tuo testimonio in suspitionẽ venerant falsitatis. Sed ita cogitanti occurrerũt nonnulla quibus defendi illa & vindicari a culpa posse viderent: Quæ quidẽ libere volui ad te perscribere: ne forte quã in te laudo virtutẽ minus ipse amplecterer: ut si in illis taxandis tuũ iudicium nõ imitor: saltem in defendendis imiter libertatẽ. Non recte inquis liber de ente & uno inscribit: cũ de entis vniusq; natura, ꝓprietatibusq; omnibus in eo nõ agas: sed de unius tantũ entisq; cõuersione. Mihi Antoni ita videri solet duo quasi vestibula libris præstitui Titulum & Prohœmiũ. Titulus Prohœmiũ curtũ est: Prohœmium titulus fusus & explicatus. Promittit titulus tractatum de ente & uno. Quid aũt de ente & uno tractandũ sit, ꝓhœmiũ explicat. Quod si fiat in titulo: timendũ ne libri titulus liber fiat. Posset hoc defendi præiudicio mille auctorũ a q̃bus præscriptæ libris eorũ titulationes calumniam eandem paterent. Sed nõ id quæstioni pondus ut vel ego vel tu in ea diutius occupemur. Miraris ꝑterea qd̃ a Platonicis creditũ dixerim deũ non esse ,ꝓprie ens. Noli me mirari sed illos quos & ego tecũ in huius dogmatis assertiõe nõ probo. sed hoc illos sensisse quod tibi pene incredibile videt hocq; posteris scriptum reliquisse: notissimũ omnibus qui Platonica legerũt. hoc Sirianus Proclus Plotinus: & qui denicq; extant Platonis interpretes uno ore confirmant. At inquis Themistius inter Platonicos non ignobilis asserit id eam ex

Laudari falso volumus

Solutio primæ obiectionis.

Titulus: ꝓhœmiũ. qd sint.

Solutio secundæ obiectionis.

Platonis sententia vere ac ꝓprie ens esse & vnũ: Platonici aũt vel oẽs vel plæriq; nõ aliud putãt ideam aliud rerũ opificẽ deũ. Quare si idea ens ,ꝓprie dicit & deus etiã ipse ꝓprie dicet ens. Hæc tu satis ingeniose sed vide an satis perite. Illi em̃ Proclus. s. & Plotinus ideam fatent esse ens & dici: sed deũ ut supẽ entia: ita supẽ ideas esse cõtendunt. Plotinus em̃ in ea mente q̃ a deo ꝓxima est: quã & primũ ens & primũ intelligibile: & primã vitã vocat ideas oẽs collocauit ut sit deus ideaq; nõ sinus sed fons: nõ receptaculũ sed principiũ. Proclus nõ unũ mõ sed multos ordines mentiũ medios facit inter deũ et ideas quaq; plenitudinẽ: æmulatus Platonis verba in Thimæo: ꝑ se anĩal nuncupauit. Prætereo Sirianũ Ameliũ Iamblicũ alioscq; cõplures idem sentientes. Rudimenta hæc & quasi incunacula sunt illius doctrinæ q̃ Platonica existimat. Qd̃ si quis tibi det non aliud re esse ideam & deũ: aliud tamẽ rõne esse nec tu negabis. Quæ diuersitas abunde faciet ut deus quidẽ quatenus exemplar est hoĩs: equi: leonis ens dici vere possit: quatenus vero nihil respicit extra se nullamq; ad res creatas habet habitudinẽ: sed in suæ diuinitatis recessus solitarius manet appellationẽ omnẽ entis excedat sitq; eius neq; nomẽ neq; opinio ut Dionysius inquit. Quare manifestissimũ est & apd̃ principes academiæ deũ ,ꝓprie ens dici nõ posse: & si quis det ideam & deũ re esse idem nõ tamẽ cõtinuo sequi vt si idea sit ens: deus etiam ,ꝓprie ens dicendus sit. Transeamus ad alia inter q̃ illud tibi maxime displicet qd̃ dixerim aliquã esse loquendi rationẽ quã si sequamur vere dicere poterimus unũ esse ente superius. Quãdoquidẽ sic deo dare unius possumus appellationẽ ut entis tamẽ nõ demus: ꝓpterea q; ens cõcreti nominis (sic em̃ latine loqui possumus) faciẽ habeat: significatq; id qd̃ ab alio esse ꝓcipat qd̃ de deo dici nõ põt quia est ipsum esse. eadem (inquis) rõne unũ appellari nõ poterit quia & unũ. s. concretũ nomen est quẽadmodũ & ens. Hanc ego quæstionẽ & vidi cũ scriberẽ & dissolui: nam si mulac ,ꝓbaui ens quia id significat qd̃ non est ex se: sed alterius parricipatu est enũtiari de deo nõ posse: adiunxi cui. s. deo qm̃ vnius dat appellatio consequẽs inde ut nnũ supra ens esse fateamur: statimq; post hæc tuæ isti occurrens obiectioni adieci; vocamus aũt tunc deũ nnũ nõ tam enũtiantes quid sit q̃ quõ sit omnia q̃ est & quoquo mõ ab illo omnia sint: unum em̃ inquit Dionysius dicit deus quia unice est omnia rursus unus dicit quia ita principiũ omniũ est quæ sunt sicut omniũ numerorq; principiũ unita est. Hæc ego ibi ad verbũ. Si igitur cũ deum unũ dicimus enuntiare volumus quid sit faterq; tecũ eadem rõne dici unum nõ posse qua neq; ens dici potest: quia utrũq; scilicet cõcretum nomen est. Quin hoc ipsum ego te prior in eodem libro aperte asserui ꝑ hæc verba: hæc nomina ens verum unum bonũ concretum quid dicunt & quasi participatum. Quare rursus dicimus deum super ens: super verũ: super unum: sup bonum esse quia ipsum esse est ipsa veritas: ipsa unitas: ipsa bonitas. Hæc ibi.

Idearum opinio.

Dionysius.

Solutio terciæ obiectionis.

Non me igitur fugit: cum scribebã: & æque concreta esse ens & unum & ratione cõcretionis aut neutrum aut utrũq; pariter a deo remouendum. verũ quẽadmodum supra admonueram: cum deum unũ non tamen ens dicimus nõ quid sit deus: sed quõ sit id qd̃ est: significamus. quia scilicet principalissime & simplicissime est omnia. Quidus per entis appellationẽ nullo pacto vel indicari vel figurari potest: per unitatis autẽ typum & cognominationẽ potes: Ita em̃ se habent entia sicut numeri: ut scribit Aristoteles: & numerorq; tam principalissima q̃ simplicissima vnitas est. Adijcis admirari te q; nõ solum iuxta Platonem: sed iuxta Aristotelem etiam velim defendere: deum non esse ens. Eo vero si librũ attentius percurristi hoc toto opere principaliter ago ut ostendam deum & esse & dici proprie ens: nõ solum ex Aristotelis dogmate: sed etiam Platonis consequenter unum nõ esse ente superius. verũ ne omnino insanire viderent qui id dixerũt deum scilicet nõ esse ens sed super ens: Inter quos si nec Plato sit nec Aristoteles certe Dionysius est arepagita utroq; maior: probare conatus sum aliquam esse locutionis rationem: quam si sequamur nõ absonũ erit a veritate: deum appellatione entis esse maiorem. Quam a peripatheticis etiam interdum usurpari: licet a deo abhorre-

Aristoteles.

Solutio ꝙrtæ obiectionis.

reas. negare tamen non potes nisi illorꝫ neges auctoritatem. Quibus tua etiam sententia primus in illa familia locus debetur. Nam diuisionem entis in substantiam & accidens frequentem esse apud Aristotelicos quis nescit? Cum aũt ita ens diuiditur deũ nõ ens sed supra ens esse tui Thomæ sententia est de quo illud olim solebas dicere Thomam auferi Mutus fiet Aristoteles, verba Thomæ ferme hæc sunt. Deus nec accidens est: nec substantia proprie dici potest: tum quia substantia ideo substantia dicitur quia substat: tum quia substantia quidditatem indicat quæ aliud est ab esse eius. Quare illa diuisio entis in substantiam & accidens: diuisio entis creati est, hæc ille. Præterea cum dicit Aristoteles primum philosophum de ente agere quatenus est ens & causis principijsꝫ entis: multi sunt ex Peripatheticis qui velint inter entia ibi ab Aristotele deum nõ collocari: sed inter causas entis. Posse aũt & rursus alia ratione locutionis proprie dici deum esse ens: nõ modo non negaui: sed asserui confirmauiꝫ etiam multis rationibus tertio capite eiusdem operis. Nescio autẽ cur tu imitator semper auctorꝫ illustrium: nunc tamẽ a clarissimis Peripatheticis ad illos deficias. Qui deum sub genere collocant quibus Boetium se nullo modo annumerari velle nõ dubito. Postremo nec unius diuisum: nec falsum veri: nec boni malum esse negationem contendis. Equidem de horꝫ oppositionibus scio nõ facilem esse controuersiam inter magnos auctores ob idꝫ librum in quo de his obiter tractabatur hac clausula terminaui. Qnæ omnia breuiter hic perstringimus: fœta alioquin quæstionum multarꝫ atꝫ magnarꝫ. Minus aũt probabilem aut veram esse sententiam quam sum sequutus: ut dubitem: nihil me mouent qꝫ tu obijcis. Chymeram ais nec unam esse nec diuisam. Ego vero dico chymeram quam mente concipimus ideo nõ esse quia partes ex quibus illam constare intelligimus: apd te rerum naturam diuisę: nõ autem unitę sunt. Et quẽadmodum illud nõ est cuius partes ex quibus constitueretur si esset diuisæ sunt: ita illud nõ solum nõ est sed necesse potest cuius partes nec sunt unitæ: nec vi naturæ uniri possunt.

Thomas Deũ nõ esse in p̃dicamẽto.

Solutio confirmationis

Chymera

Quare nõ aliam ob causam chymeram non solum nõ esse dicimus sed nec fieri posse credimus ut sit: nisi quia bruta ex quibus illam effingimus: in unam coitura aliquãdo animalis compositionem nõ est credibile. Rursum instas quia diametrum nõ esse cõmensurabilem: neꝫ unum neꝫ diuisum est. Falleris mea quidem sententia. Nam qua ratione falsum eadem necessario in se diuisum ẽ. Eatenus em̃ aliquid falsum deprehenditur: Quatenus secum pugnat: & cõtradictionem includit. Quid autem est aliud cõtradictionem includere q̃ in seipso esse diuisum? Omne igitur verꝫ unum: quia sibi cõstans & consonum: omne falsum diuisum: quia secum pugnans & sibijpsi non cohærens est. Falsum negationem esse veri multi crediderunt id quod te etiam nõ latet: Nec obstant argumenta quæ affers. Falsum em̃ ut dixi illud vocamus quod nõ est id quod videtur: ut falsum aurũ quod videtur esse aurum: nec tamẽ est aurum. Quanq̃ autem falsum aurum nõ solum nõ sit aurum sed & aliud sit q̃ aurum: ei tamen quatenus falsum est accidit esse aliud quippiam præter aurum: sed ideo falsum est: quia nõ est aurũ quod tamen esse videtur. Aurũ igitur falsum est qꝫ ideæ auri nõ quadrat: sed quia ideæ quadrat æris vl argenti: ideo nõ omnino falsum, sed falsum duntaxat: aurum est sicut neꝫ omnino est nõ ens: quia licet nõ sit hoc quod est aurũ: aliud tamen quippiam est: æs puta plumbum vel argentum. Quod autem nulli ideæ respondet id omnino & absolute falsum est sicut etiam omnino est ens: quale est quod chymeram nuncupamus.

Solutio sextæ obiectõis

Quid sit falsũ absolute.

Solutio septimæ obiectionis.

Vide igitur ut pari cursu procedant: non ens: Diuisum & falsum. utꝫ proprie & chymera falsa: & omne falsum diuisum dici merito possit. Malum vero non aduersari bono oppositione cõtraria ut tu censes: & Albertus docet exponens Aristotelis eathegoricas: & Thomas tuus latissime in prima quæstione de malo Quæ omnia credo iampridem tibi esse notissima. VALE.

Secundæ obiectiones, Auct. Citadini.

IO. PICO MIRAN. ANTONIVS CITADINVS.

Quantum ego amarim te ac semper coluerim vir præstantissime tu ipse testis es qui diligentẽ præcipuamꝫ erga te operã meam facile recordari potes si velis. Quod si nunc ab Antonio vetere amico & compatre amari: aut dubitas aut nequaꝫ credis parum hercle meæ erga te obseruãtiæ meministi: Qui em̃ fieri potest: ut quem vix philosophiæ initiatum dilexerim: coluerim: nunc doctrina ꝓbitatecꝫ insignem nõ amem non admirer. Vtinã æquate omnes beniuolentia complexi essent: quibus cum familiariter versatus es quali quãtaꝫ Picum suum compater tuus semper prosecutus est: Sed iam ad nostra veniamus: Ais libellum tuum de ente & uno probe inscribi potuisse qꝫ titulus operis curtus & si entis uniusꝫ tractatum promittat prohœmium tamen, quod fusus est titulus qualem tractatum pollíceatur explanat mutuam scilicet entis uniusꝫ conuersionem: sed vide obsecro nũquid isthæc tua defensio sufficiat: pari em̃ ratione si libellus ederetur in quo sola animi immortalitas ab auctore esset asserta: de anima libellus merito posset inscribi: Auctor em̃ operis disputationem ingrediens mox quæstionem forte proponeret interrogans nunquid anima immortalis sit nec ne: hęc vera obiectio in priore epistola tota fere explicata est sed nihil iudicio meo respondisti. Præterea si circa velocitatem motuum quæstio fiat: nũquid arithmeticam geometricamue proportionem consequatur & in principio operis multa auctor se ex geometria desumpturũ promittat posset libellus de geometria inscribi: qui tamen circa motus versaretur. Sed hæc utpote friuola omittamus. Alio libello in hanc sententiam a me scriptum est. Nemo inquam dixit Platonicos aliud sentire nisi aut omẽs aut plurimi id sentiant. Si vero Themistius inter Platonicos nõ ignobilis ex Platonis sentẽtia affirmat ideam quæ rerum principium est vere ac proprie ens esse absolute pronunciandum nõ fuit Platonicos iuxta Platonem arbitrari deum vere ac proprie ens nõ esse: idea em̃ deus est: Tu vero respondes aliud esse ideam: aliud deum qꝫ si datum sit ideam deum esse iam non propterea colligi oportere deum ꝓprie ac vere ens esse: deus em̃ atꝫ idea & si nõ re: ratione tamen discrepant. Sed ego nolim hoc loco disputare nunquid Platonici existiment aliud esse deũ aliud ideam cum sit quæstio a proposito longe aliena: quanq̃ plurimi auctores græci pariter & latini ideas Platonis in deo constituant: Platonem imitati satis videor proposito fecisse qꝫ monstrarim Platonicum quendam neꝫ hercle ignobilem asserere iuxta Platonem ideam ac propterea deum vere ac proprie ens esse: neꝫ em̃ rationis discrepantia ad quam refugis hac in re aliquid facit. Idea em̃ relatiua est: deus aũt absoluta res est: Si igitur deus ea parte qua extrorsus refertur vere ac proprie ens est quanto magis ens censeri debet ea ratione qua deus est & in ꝓpria natura consistit. Cur em̃ idea ea ratione qua idea est vere ac ꝓprie ens est? Nulla inquã ratio assignari potest nisi dicatur ideo vere ac proprie ens esse qꝫ vere ac proprie est: Magis igitur deus ea ratione qua deus est vere ac proprie ens erit. ego inquit sum qui sum. Præterea hoc modo obiectũ est si Platonici ideo iure defendi possunt: qui aiunt deum vere ac ꝓprie ens nõ esse: sed unum: quia nomen entis concretum est quod alienum aliquid significat ab eo quod est: unum autem ideo esse qꝫ unice omnia est: pari pacto colligi potest deum unum nõ esse: unum em̃ concretum nomen est. Quinimmo nec beatus erit nec deus utraq̃ em̃ vocabula sunt concreta: Tu vero respondes deum nõ appellare unũ quasi unius nomine dei substantia mõstretur: sed quomodo sit id quod est explicari: sed rogo quorsum hoc? nondum em̃ solúitur obiectio: deũ dicis nõ esse ens: sed unũ: quia entis nomẽ concretũ est. Si igit unũ quoꝫ concretum est nõne eadem ratione colligi oportet deum unum nõ esse: nec deũ quod nomen ad substantiam pertinet: quẽadmodum & ens: præterea si ideo unus est quia unice est id quod est: cur ens quoꝫ appellari nõ debuit: uno em̃ esse omnia est: q̃ est: sapientia scilicet & bonitas & potentia: nõ em̃ unus dicitur quia solus sit unus: ea-

Prima obiectio

Secunda obiectio.

dem igit̃ ratione ens vocari poterit licet solus non sit ens: est em̃ maxime ens. Præterea ratio ea nondũ soluta est qua ita dicebat: deus vere ac ꝓprie ens est; ego em̃ inquit sum qui sum. Rursum miratus sum q defenderes iuxta Aristotelem quoq; deũ aliquando nomine entis minime censeri: quia nõ esset ꝓ se ens neq; ꝓ accidens neq; substantia neq; accidẽs. Ego em̃ monstraui deũ neq; ens ꝓ se neq; ꝓ accidens esse: neq; inter substantiam & accidens mediũ aliquid cogitari posse. Tu vero primæ obiectioni nihil respõdes. Contra vero scꝺam unum duntaxat Aristo. interꝑtem allegas hoc est Beatũ Thomã: qui ait deũ ꝓprie substantiam nõ esse: eo q nulli substat accidenti nec essentia dei aliud est a deo: sed vide vir præstantissime nũquid Thomas aduersum te testimoniũ ferat. Si em̃ entis in substantiam & accidens diuisio iuxta beatũ Thomã entis creati diuisio est quẽadmodũ refers: quõ ignorari põt aliquid ens increatũ esse: qꝺ deus est: qua igit̃ ratione tueri potes iuxta B. Thomæ interpretationẽ Aristotelem arbitrari deũ ꝓprie ac vere ens nõ esse: sed quanq; B. Tho. quodã in loco negare videat. deũ ꝓprie substantiam esse Magistrũ sententiat; imitatus: eo q nulli subest accidenti nõ tamen propterea falsum est qꝺ scripsimus superiore epistola inter substantiã & accidens mediũ nõ esse qꝺ beatus Tho. plærisq; in locis efficacibus ꝓbat argumentis; neq; tu unũ ex iis q̃ ad te scripta sunt soluisti: Si igit̃ aliquãdo deũ negat esse substantiã verba ipsa q̃ affers hominis mentẽ plane aperiũt: Substantia em̃ modis multis dici põt qꝺ ipsemet prima parte latius explanat. Aliquãdo em̃ proprie substantia eo dicta est q accidentibus substat qua rõne negat deũ esse substantiã: nec id quidẽ simpliciter & absolute: sed ait proprie substantia nõ est: quia nulli substat accidenti. Substantia vero nõnunq; dicit̃ q ꝓ se est & substantiuo nõ eget q̃ mõ Tho. substantiæ nomẽ aliq̃ & quidẽ frequẽter usurpat. Sic aũt inter substantiã & accidens nulla medietas cogitari põt, est em̃ utriusq; per affirmationẽ negationẽq; diuisio. Qꝺ vero nulla ductus necessitate: sed mea spõte affirmaui ex Boetij Augustinique sententia deũ ꝓ se in prædicamẽto collocari: nõ id ꝓpterea dixi q B. Thomã nõ magnifaciam: nõ venerer: nõ probẽ: sed id ꝓpterea dixi q sola B. Tho. auctoritas non sufficit ad monstrandũ: vel Aristo. vel Aristotelicos arbitrari deũ in prædicamẽto nequaq; collocari: neq; ꝓpterea ab optimis auctoribus ad improbos & plebeios deficio: imo optimos sequor & probo: nũquid tu. B. Thomã vel Boetio vel Augustino vel æqualem facis vel superiorẽ? Ego quidẽ oẽs & olim legi & indies lego: nec puto vegeti quenpiã esse ingenij; qui ea q̃ a britanis nostris suisset dico & simules excogitata sunt aut ignoret aut negligat. Non equidẽ oia q̃ ab illis scripta sũt probo & admiror: verũ nõnulla nec hercle pauca soleo sæpenumero ex Aristotelis proborũq; auctorũ sententia infirmare: sed nõ possum nõ mirari maximã hominũ subtilitem & acutissimas in rebus physicis rationes: quas ipse etiam Aristo. si a mortuis resurgeret admirareꝝ & mirũ in modum extolleret subtilitatem saltem in pluribus ꝓbans & si nõ veritatẽ. Defendis ꝓterea unius negationẽ esse diuisum: Chymera em̃ inquis diuisa est: eo q ea ex quibus constaret si esset; ab inuicem diuisa sunt neq; uniri possunt Diametrũ vero cõmensurabilem esse ideo diuisum putas: q a seipso diuisum est & dissonat: Verba quibus uteris hæc sunt. Eatenus em̃ aliud falsum esse deprehendit quatenus secum pugnat & cõtradictionẽ includit: Quid aũt est aliud cõtradictionẽ includere q̃ in seipso esse diuisum: omne igit̃ verũ unũ quia sibi constans & consonũ: oñe falsum diuisum quia secum pugnans & sibijpsi nõ cohærens est; sed vide quõ positionẽ tuã possis sustinere. Si em̃ aliquid ideo unũ est q sibi consonũ est & a se diuisum falsũ ipsum & impossibile unũ erit & verũ: nõ dixerim hoc falsum & illud qꝺ est Chymerã esse vel ceruũ volare sed ipsam falsi impossibilisq; naturã intelligo: quã probabo unam esse & verã: chymera quippe iuxta tuũ dogma diuisa est ꝓpterea q partes ab inuicem semp diuisæ sunt: ꝓpterea etiam q a se diuisa est: neq; em̃ chymera est chymera eadem q̃ ratione diametrũ esse cõmensurabilem diuisum est: neq; em̃ aliter intelligi põt utrũq; horũ a seipso dissonare secũq; pugnare. At falsum ipsum si separatim species falsum

Cõfirmatio

Substantia finit̃ multipliciter.

Tertia obiectio principalis.

est impossibile quoq; impossibile ẽ: neutrũ igitur secum pugnat: neutrũ a se dissonum est: mortui quoq; eadem ratione nequaq; secũ pugnant. Sunt em̃ mortui qui iam mortui sunt: quodlibet igitur horũ unũ est & verũ: si eo aliud est: unum q a se indiuisum est. Præterea quõ verũ est oñe qꝺ falsum ẽ cõtradictionẽ claudere? Nonne multa sunt falsa q̃ vel naturæ vel hominis potestate vera esse possunt? Diffinitionẽ etiam veri rursus a te positam defendere conaris; aisq; verũ esse qꝺ videtur esse qꝺ est: falsum vero qꝺ videt̃ quod nõ est nũc, ꝓpterea colligi putas falsum veri negationem nõ esse: sed argumẽto meo nihil pace tua dixerim hactenus respõdisti argumentũ tale est. Si verũ est quod videtur qꝺ est: Falsum vero qꝺ videt̃ quod nõ est cum inter videri qꝺ est & videri qꝺ nõ est nulla contradictio sit nõ erit falsum veri negatio: Si nanq; nec homo esset in rerũ natura nec deus: Socrates nõ esset: nõ itaq; videretur: qꝺ esset: neq; qꝺ nõ esset: nõ verus igitur esset nec falsus: esset aũt nõ ens: nõ ens igitur & falsum aliquãdo dissentiunt. Beatus etiam Thomas cui nõ refragaris verũ falsumq; inuicem cõtraria esse ꝓnunciat si ad animũ referant: ex q̃ tua sentẽtia veri falsiq; ratio dependet, existimatio inquit vera falsaq; sunt inuicem contrarie: quẽadmodũ Aristo. dicit: Postremo negas bonũ malumq; esse inuicem cõtraria: neq; ꝓpterea rationi respõdes qua probatum est esse cõtraria: nec saluas quõ malum sit boni negatio. Ego em̃ ita dixi: nulla negatio ea præsertim quæ illa cõplectitur q̃ nõ sunt genus esse põt. In topicis em̃ ab Aristo. dicit̃ nõ entis nõ esse genera nec species: malum igit̃ qꝺ omnia cõplectitur nõ entia genus esse nõ põt: quõ igitur Aristo. vir summus dixit in ꝑdicamentis bonũ & malum cõtrariorũ genera esse. Ais etiam Albertũ quẽ arbitror apud te momentũ habere: negare bonũ malumq; esse inuicem cõtraria: idemq; B. Tho. sentire in prima quæstione de malo: nec propterea respondes quõ Boetius aut verũ dixerit: aut mentitus sit qui in prædicamentis ait bonũ malumq; esse inuicem cõtraria: nõ q quẽadmodũ albũ & nigrũ calidum & frigidum: quæ oñia veræ qualitates sunt: sed quẽadmodũ sanũ & ægrũ: forte ac debile: rarum & densum: pulchrũ & turpe: & similia hmõi multa: nec B. Thomas id negat: sed vir eminentissimus in prima quæstione de malo circa solutionẽ secũdi argumenti mõstrat quõ bonũ & malum & si priuationis & habitus oppositione aduersent̃: inter contraria tamen cõputari solent: idq; Simplicij auctoritate confirmat: obiectiones igit̃ nostræ q̃ ob solam veritatis indaginẽ: mutuamq; inter nos caritatem excogitatæ sunt: nõdum mihi videntur ex toto infirmatæ: rogo igitur obsecroq; ut eo amore quo Angelo tuo Politiano viro nostræ ætatis doctissimo Platonici dogmatis veritatem aperire conatus es: nobis quoq; eodẽ zelo nodos ac syrpos nostrę imbecillitatis exoluas: ego qui dem plurimis lectionibus & medicandi officio interim sum implicitus: tu vero qui totus contemplationi vacas: & per gradus quattuor in profundam dei caligínem nití potes nullo vel paucissimo labore e tenebris lucem vindicabis, bene vale nostri meor: ex ferr̃. xi. kalendas Iunij. M. cccc. lxxxxi.

Nota

¶ Responsio secundarum obiectionum.

IO. PICVS MIRANDVLA ANTONIO CITADINO. SALVTEM.

Hactenus nimio plus aut certe obscurior fuit prior epistola in soluendis quæstionibus tuis sup eo libello quem nuper edidi de ente & uno: Iteras em̃ easdem quæstiones: & de eisdem eadem dubitas. Equidem non negabo in primis litteris quædam omissa: quibus nihil respõsum est: ne in leuibus rebus verba ꝓdigerem: quædã breuiter a me tractata ut qui philosopho homini indicandas res potius crederẽ q̃ explicandas. Nunc postq; a me hoc postulas: minutula etiã quæq; cõsectabimur: & ꝓ singla capitatuaq; quæstionũ iubebo memisse eoq; q̃ prius scripsimus: excitaboq; ubi erit opus ad eoq; ꝓfundiorẽ intelligentiã. Porro qm̃ tu neq; platonicas cõmentationes neq; ob ignorantiã etiã græcæ linguæ græcos hactenus peripatheticos attigisti: ducã te ꝓ lineas: decretaq; latinoq; ꝑsertim Tho. q̃ tibi magis familiaris ad Platonicoq; de q̃bus agit̃ in meo

Thomas reprehenditur ea de quibus iterū dubitat.

libro sensa percipienda. Est autem quod te angit in primis: Quanam ratione Platonici deum super ens collocent: Nam si deus (inquis) vere est: certe vere ac proprie ens est: & dicitur: q̄ dudum sedens quispiam vere dicitur: quia sedeat. Addis quatenus idea est: ens est: multo magis quatenus deus est: ens fore ut sit & dicatur: Quod si non omnes quidem Platonici ideam & deum idem esse concedant: satis tamen ad me oppugnandum esse ais: Si id unus Themistius non dixerit: quod ego Platonicis in cōmune ascripserim. Illud item intelligere nō potes. Quomodo deū dicam unum appellari: cū per hoc nō quid sit: sed quomō sit esse quæ est significamus. nā si unus est inquis quia unice est omnia cur nō ens quoq; appellari debet cum uno esse sit omnia quæ est. Non em̄ unus dicitur quia solus sit unus. Quare vocari pariter ens poterit: quanq̄ solus ens nō sit. hæc sunt primū quibus te extricare nō potes: sed paucis: & quēadmodum sum pollicitus ex his etiam quæ tibi sunt nota omnem a te dubitationis scrupulum amouebo. Nosti aliud esse apd̄ Thomā essentiam rei: aliud existentiam. existentia rei illud est quo res est: hoc est existit: essentia illud est quo res certam speciem adipiscitur aut equi s. aut lapidis aut virguli. Quare quod essentia dicitur etiam a iunioribus quidditas appellatur: quia. s. ex essentiæ notione: scimus quidnā sit res. Cum igit̄ ut Aristoteles docet sc̄do libro analyticor̄ posterior̄ alia quæstio sit cum percontamur an verbi causa rosa sit: Alia cum scire volumus quidnam sit rosa. Prima utiq̄ quæstio ad rei existentiam spectat. Secunda ad essentiam: liue ut verbis utamur recentior̄ ad quidditatem. Rursus meminer̄is ex sententia Thomæ omnia citra deum quæ actu sunt ex essentia & esse (sic em̄ vocat existentiam) esse cōpositā: deū ipsum neq; cōpositum esse ex essentia & existentia: neq; rursus essentiam esse: sed purā ipsamq; existentiam a qua deinceps omnis alia rerū creatar̄ existentia deriuat̄: creatis. s. essentijs cōmunicata. Adde his dictionem hac q̄ est ens plærūq; essentiam indicari: hac aūt dictione est indicari existentiam nō essentiam. Qd̄ te idem Thomas docet in prima quæstione de malo: ubi ait: cū dicimus hoc aut illud esse ens quæstioni respōderi qua quær̄it quid sit res (hæc aūt ut supradixim̄us quæstio ad essentiam rei spectat) cum vero dicimus hoc est aut nō est satisfieri quærenti an sit res: quæ ut dicebamus quæstio attinet ad existentiam. Iam omnis tibi ut credo Platonicor̄ sententia & tuæ obiectionis solutio aperta est. nā si deus existentia est: non autem essentia vt vere dicimus deum esse: ita vere negamus deū esse ens. Nec possum nō mirari te: etiam si Platonica nō legeris in Tho. tamen lectione frequentem huic adeo insistere argumentationi: deus est: ergo est ens: cum ipse Thomas ad verbū dicat nō se hæc mutuo consequi esse & esse ens: sed ad diuersas oīno quæstiones neq; cognatas inuicem pertinere. Quanq̄ quid opus hic Tho. auctoritate: Quis dubitat nisi insipiens an sit deus: quis rursus nisi insipiens præsumit scire etiā aliqua ex parte vl̄ mima quid sit deus. Cum igit̄ diuersissima sint scire an sit deus & scire quid sit deus: diuersissima etiā erit oratio: qua dicit̄ deus est ab ea qua dicit̄ deus est ens: cū illa etiam deum esse q̄ nihil est certius asseueret: hæc vero quid sit deus aliqua ex parte. Quo nihil incertius audeat ꝓnuntiare. Qua ꝓpter rectissime tibi quærenti inter disputandū quid esset deus: respōdit vir doctissimus Politianus noster ex Simonidis poetæ sententia se nescire quid esset. Longe aūt abest ab hoc ꝓposito exemplum qd̄ tu affers de sedente: qm̄ non æque variant hæc sedentem esse & sedere atq; hæc duo esse & ens. Eidem em̄ quæstioni respōdeo cū dico Socra. sedere: cui respōdeo: dicens illum esse sedentē quæstioni. s. qua quis de Socratis me positura pcontat̄: Sicut & cū dicimus Socrates albus est: & Socrates albicat eidē satisfit quæstiōi: qua. s. quær̄it̄: qualisnā sit Socrates: sed non eadē ratio inter ens & est: quor̄ alter̄: ut sępe idem inculcemus: quid sit res alter̄ an sit interrogātibus manifestat. Hic etiam patet: si deus ut idea ens dicitur nō tamē sequi ut quatenus etiam absolutus in se concipit̄ entis habeat appellationē: nam sicut ideæ: ita etiam essentiæ induit rationē: ut vero ipse supra omnē essentiam habitudinēq; ad res creatas intelligit̄ entis noīe maior est. Qd̄ em̄ ens nō dicitur nō deficientiæ est: ut cre

Themistius

Essentia & existentia differunt.

Esse pro existentia.

Deus pura existentia

Ens ꝓ essentia.

Solutio argumenti ex Tho. sūma.

Solutio confirmationis

Solutio alterius argumenti.

dis; sed eminentiæ. Quare & a Platonicis potius super ens q̄ non ens esse ꝓnunciatur. Quibus equidem nescio cur Themistium obstinate adeo contendas annumerare: de quo si veteres percunctēris respondebūt omnes peripatheticum esse & themistium: nō platonicum: ipsum si interroges paraphrastē puto se Aristotelis dicet & sectatorē: non Platonis; Sed forte ideo (patere me iocari) tu illum vel nolentem in academiam trahis: ne videare oīno platonica & græca ignorare: qui themistium saltem legeris beneficio Hermolai nostri latinū factum. Sed sit Platonicus Themistius. Sit etiam verus oīno abunde satis & hac & priore epistola declarauimus nihil nostræ sentētiæ refragari: quæ ille dicit: qm̄ de deo alia ut deus est: alia ut idea est platonici enunciabūt. Veniamus ad illud: quare unū dicatur deus: cum tamen ens nō dicitur. Reuoca ad memoriam: q̄ primis ad te litteris scripsimus. Vnū cum dicunt deum platonici: nō quid sit enūciant: sed quō sit id quod est. sed neq; hoc satis intelligis. Dicam apertius. Si perconteris academicum hominē: quid sit deus: respondebit nō solum a se tibi nō posse respōderi quid sit: sed neq; a te hoc iure quæri debere: sed esse indignā hanc de eo quæstionē. Qui sup omnē essentiam: superq; omne intelligibile sit: hoc a se tantū posse asseuerari esse illum unitati simillimū: qm̄ ut hæc numeror̄: ita ille rerū omniū: q̄ sunt principiū sit: ut hæc numeros oēs pares & impares: ipsa neq; par neq; impar sua individua simplicitate cōplectitur: ita illæ res oēs sua impartibili infinitate claudit: & cōtinet: vides ne quid sit dictu: per unius appellationē nō quid sit deus indicari: sed quō sit id qd̄ est: Deniq; si dicamus: Deus unitati similis est: qd̄ volumus significare: cum illi unius appellationē damus: utiq; verierimus. Si dicamus: Deus enti similis est auditoribus: certe risum faciemus. Sed quid plura in re aperta. Aut em̄ hæc satis aut nescio quid verborum satis esse possit. Colligit̄ autē & hinc cur deus sub nullo genere sit: Genera em̄ rer̄q; essentiæ sunt Deus aūt nec essentia est nec essentiam habet. Quapter cū ens ita a peripateticis interdum accipiat̄: ut decem tantum genera ambiat manifestum est sub entis noīe: quo Aristotelis etiam sectatores aliqū utuntur deum nō cōtineri. Tu vero instas a Tho. alijsq; ex eadē familia sæpe ita & substantiam: & ens usurpari: ut deus & substantia & ens dicat̄. Quasi vel ego hoc ignorem: qd̄ nemo nescit: vel id mihi satis nō sit: si interdum aliter faciant: qui non semper: sed quandoq; hac eos in illum modum dictione uti solitos dixerim. Transeamus ad ea quæ obijcis de oppositiōe unius & diuisi equidem: ut puto ludens cauillis me puerilibus tentas. Nam si falsum inquis diuisum certe falsum falsum non est. Falsum em̄ a se nō est diuisum: quia falsum falsum est. Mortui item ais nequaq̄ secum pugnant: sunt em̄ mortui qui iam mortui sunt. Porro Antoni cum dixi pugnare secum q̄ falsa sunt: Si pugna hæc pugno sit: aut telo etiā mortui fateor inter se nō pugnant: neq; falsi sunt. Sed & sicut falsum est falsum: ita falsum esse falsum non falsum; sed verū est ꝓpterea nō diuisum sed unum. Addis falso a me dici: quod falsum est contradictionem claudere. Quia multa sunt falsa: quæ vel naturæ vel hominis potestate vere esse possunt: Tu vero illud cogita: omne quod falsum est: quādiu falsum est: tamdiu cōtradictionem claudere: Sed sicut quædam ita falsa sunt ut possint fieri vera. Quædam aūt ita sunt falsa: ut vera esse nunq̄ possint. Ita sunt quedā adeo sibi cōtradicentia: secuq; pugnantia ut in amicitiam redire & cōcordiam nunq̄ possint. Quedā ita se oderūt ut redire tamē in gratiam possint. Exemplo hoc erit manifestum hominē esse leonem semp falsum est: quia semp contradictionē claudit: & sicut nunq̄ ad unionem: ita nunq̄ ad veritatē redigi potest. At me sedere neq; verū est neq; falsum. Si vero adijcias me sedere dum sto: ilico ad falsitatē. Ita etiam inuehis contradictionē. Nam me sedere dum sto contradictionem includit: & q̄ primū desinit esse falsum: ut cum sedere incipio: tamprimū a diuisione redit ad unitatem. Cæterum quæ de falsi veriq; oppositione obijcis iam in priore epistola soluta sunt. Ais em̄ si verū est: quod videt: qd̄ est: falsum vero qd̄ videtur: q̄ nō est. Cum inter videri qd̄ est & videri quod nō est nulla contradictio sit: nō erit falsum veri negatio. Ego vero non ita accipio rationem falsi:

Platonici Themistiū nō platonicū esse sed peripatheticū. Hermolaus

Solutio alterius argumenti.

Deus similis unitati.

Cur deus sub nullo genere sit

Solutio alterius obiectionis. s. terræ principalis.

Solutio alterius.

Exemplum

Solutio alterius.

ut in eo sit: quod videtur aliquid esse: quod non est. Sed in hoc esse rationem illius vo
lo quod nō est illud: quod esse dicit. Aurum em̄ falsum ideo falsum: quia nō est aurū:
& quantū ad falsi attinet rationem accidit ei: aut videri: aut esse aliquid præter aurum.
Solutio alterius. Quod vero dicis nō solutam a me argumentationē tuam: qua probas bonum & ma
Nota. lum esse contraria dicam ingenue. Non putaui ibi opus esse solutione ubi nodus nō e
rat. Est aūt illa huiusmodi: bonum appetendum est, malum vero fugiendum. Appete
re & fugere sunt motus contrarij. Bonū igitur & malum sunt cōtraria. Mihi vero hæc
tua ratiocinatio adeo efficax tantarūq; esse virium videt. ut nō bonum tantūmodo &
malum de quibus fortasse quis ambigat: sed etiam esse & nō esse quæ nemo nescit esse
cōtradictoria probet esse contraria. Ita em̄ colligemus. esse est appetendum: nō esse est
fugiendum. appetere & fugere sunt motus contrarij, esse igit & nō esse sunt contraria.
Solutio alterius. Aut igitur mihi des esse & nō esse: esse contraria, aut ego tibi bonum & malum contra
ria esse nō dabo. At inquies soluenda alia ratio est. Non ens em̄ nō est genus: quō igit
Aristoteles. malum nihil est: cum Aristoteles dicat in prædicamentis bonum & malum genera esse
cōtrariorū: pleni sunt omnes Aristo. interptes solutionibus huius quæstionis: ad quos
ego te priore epistola delegaueram: ne superuacua me tecū simul opera implicarē. Vt igi
Simplicius. rur illud omittam: quod Simplicio nō displicet ex Pythagoricorū more ibi locutū Ari
stotelem: qui duos statuunt ordines rerum: quorū alter sub bono: alter sub malo conti
netur: utiq; illum sæpe in logicis cōmentationibus exemplis ex aliorū potius q̄ ex sua
Bonū & malū quare cō sententia: respondeo quod & apd' Simplicium poteras legere: Ideo bonum malumq;
traria dicūt contrariorū genera dici: quoniā alterū semp contrariorū rationē mali & deficientiæ ha
bet: ut nigrū: si albo: & amarum si dulci comparetur. Ita em̄ cōtraria omnia ad bonum
malumq; reducuntur: Quatenus omnis defectus mali rationem habet quocirca & pri
mo libro physicæ auscultationis dicit contraria semp: scdm melioris peioris q; inuicem
Porphyrius rationē comparari. Mitto Porphyrij & recentiorū etiam multiplices alias solutiones.
Thomas Sed illud satis mirari nō possum q̄ in hanc etiam Tho. descendere sententiam dicas: q̄
bonū & malum cōtraria sibi oppositione repugnent. Addisq; hoc ipsum ab eo Simpli
cij auctoritate confirmari. Cum tamē opinioni isti tuæ ille tota prima quæstione de ma
Malum nihil esse. lo p̄ viribus aduerset. Quid em̄ aliud ea potissimum agit disputatiōe: q̄ ut probet ma
lum esse nihil. Quod si malum nihil est: bono contrarium esse nō potest: Q̄m utrum
q̄ contrariorū natura aliquid est: atq; hoc ipsum est: quod ibi Tho. Simplicij auctorita
te confirmat. Vide quantum aberras: qui confirmari testimonio Simplicij eam credis
opinionē quam ipse Simplicij testimonio infirmat: In quē errorem forte nō incidisses
si ipsum Simplicij librū aliquando legisses: apud quē nulla unq; fit mentio de boni ma
lique oppositione contraria. Quod si mihi obiectes ophtalmiam & ægritudinem: in qui
bus cōtrarietatem videt Tho. agnoscere: iubebo te illius verba diligentius introspice
re. Non em̄ hæc dicit esse contraria: sed ea cum sint priuationes interdum tamen appel
lari contraria: Quod cur fieri ipse velit: si attendas videbis: q̄ ipsum malum contrarij
Nota. p̄prietatem omnino nesciat. Eatenus enim hæc contrarij aliquo modo nomen sortiri
posse concedit quatenus omnem plane mali rationē non habent: sed bonitatis aliquid
retinent: quam nondum amiserunt. Quare eatenus aliquo modo cōtraria: quatenus
aliquo modo non omnino mala. At si tibi ego mortem: si cæcitatem opponam: quæ
ramq; an hæc ex sententia Thomæ sint vera mala: rursusq; an ea: quam tu dicis contra
rietatis specie inuicem aduersentur. Quid sis responsurus omnino non video. Nam si
hæc mala sunt: & eo ipso loco: unde Thomæ pro te testimoniū affers: ille nullo modo
hæc esse posse contraria: ea ipsa: quā tu in medium affers cōtrarietatis spē magna asse
ueratione contendat. Qua tu mente affirmas ex sententia Thomæ bonū malo aliqua
contrarietatis oppositione repugnare. Certe hoc considerare debueras. Quod de im
perfectis quibusdam malis ex ea quam adhuc retinent bonitatis admixtione concedi
tur: ad ipsam immixtam absolutamq; mali naturam nō esse transferendum. Vale.

Tertiæ obiectiones cum responsione in margine.

IOANNI PICO MIRANDVLAE ANTONIVS CITADINVS SALV.

Non sum oblitus pater ne dubita. Prorsus oīm meminisse: plane cognosces. q̄q; haud magna fiat iactura: si excidant q̄ corā tractauimus: leuissima em̄ hæc oīa qbus & te occupatū: & me nō ocioſum hoīem occupas. Sed ne imitari me credas Nicolettum qui scribēti tibi aduersus eū nihil respōdere dignatus est: adnotabo breuiter solutiones tuas dubitationū. a Deus est. Dixi vere dici deus est. Deū item ex sententia Diony. om

Conclusiones olim verbo concessæ (nisi forte oblitus es) fuere.
a Deus est: deus est unus: deus nō est deus: Contradictionē
claudit deū: hoc est primū ens: non esse: & aurū esse: aduersus
quas obiectiones nonullas formauī: & ī scriptis dedi, expecta
bā igit his obiectionibus tandē respondere postea q̄ menses
quattuor siluisti: maioribus fortasse negocijs īplicitus. Tu vero primis dun
taxat respōdes: quas antea aduersus argumentorū quorundā solutiōes for
mauerā. Ais aūt primū hoc mō. ostendam tibi p̄ decreta latinorū: ac p̄sertim
beati Thomæ: licet deus vere ac ,ppríe sit: nō tamē ,ppríe ens esse. Deus em̄
inquis iuxta Thomā nō est essentia. Item iuxta eundē: vocabulū entis essen
tiam plerūq; significat & quęstioni qd est respondet: verbū vero ipsum: est:
quæstioni an est reddi solet. Qua ,ppter colligis iuxta Thomā deū ens non
esse si neq; esse est: neq; essentiā habet: sed duntaxat existit. b Sed dicas ro
go ubinā in Thoma didicisti deū essentiam nō esse: cū totus Thomas huic
sententiæ reclamet: nā in prima parte in summa cōtra gentiles in quæstioni
bus disputatis in libello de ente & essentia in cōmentis: in Aristo. in oīmbus
denicq; locis ubi res exigit deū essentiā esse: & tenet & ,pbat: nec in re tam cla
ra opus est verba homis allegare: Si negaueris plura q̄ sit opus recensebo.
c Præterea in libello tuo de ente & uno: nisi excidit prius dixisti: ideo deum
iuxta Platonicos ens nō esse q̄ dei esse nō est aliud ab eius essentia. Quō igi
tur nūc eosdē secutus eosdē defendens negas deū essentiā esse. d Item dicas
q̄ ex loco diui Thomæ deprehendisti entis vocabulū essentiā plærūq; signi
ficare: nō etiā esse: Siquidē quarto metaphysicæ & prima quæstione de veri
tate: & alibi dicit ideo ens dictū esse q̄ est: rem vero: eo q̄ essentia est vl' esse
tiam habet. Item dicas ubinā in Tho. scire potuisti quæstioni qd est rōnabili
ter respōderi si dicat est ens? e Insulsum em̄ est quærere qd est nisi sciat rem
esse uti Aristo. ij. analiticorū posteriorū libro & Tho. aperte testant: esse autē
intelligo quēadmodū substantiæ sunt & accidentia: in qbus utraq; essentia
est: nō quēadmodū priuatiōes sunt & negatiōes: in qbus Tho. negare videt
reperiri posse: qd' quæstioni qd est responderi solet: siue id f verū sit siue falsū
qd' ad præsens omittit. g Verba vero Tho. in prima quæstione de malo: q̄
tibi ni fallor erroris occasionem præstiterūt: q̄ tu quoq; videris innuere hæc
sunt. Ens dupliciter dicit: uno mō scdm q̄ significat naturā. x. genery: & sic
neq; malum neq; aliqua priuatio est ens: neq; aliqd. Alio mō scdm q̄ respō
det ad quæstionē an est: & sic malum est: sicut & cæcitas est. nō tamē malū
est aliqd: quia esse aliqd nō solum significat qd' respondet ad quæstionē an
est: sed etiā q̄ respondet ad quæstionē quid est: sed repete oro diligētius tan
ti verba philosophi. aduersus em̄ te sentētiā ferūt: qd' ita h mōstrat. Tho. pa
lam dicit ens & aliqd dupliciter dici. Vno mō qd' alicuius generis naturam
habet. Alio mō q̄ quæstioni an est respōdet. deus aūt quæstioni an deus est
respondet nec mendax est responsio deus igit ens est. Qd' si ulterius ,pce
dendū est dicamus hoc mō nihil a Tho. recedentes: q̄ quæstioni an est iure

ni appellatiōe esse maiorem: cuiā appellatiōe hac dei: qd' ille scri. in lib. de mystica theo. ne tu ictibus tuis adhuc Dionysium loco mouisti: nec mirū est em̄ patere hoc longe te fortior: quāq; tu illius auctoritatē contēneres: dū ea aduersus te uterer. Dixi itē ab his q̄ deū esse ens negant cōcedi interdū deū esse unū ratione sententiæ eorū & in ipsis de ente & uno commentarijs nostris et duabus ad te epistolis declarauimus. b Sed dicas: Dixi postrema epla nemine esse q̄ nesciat: apd' Tho. et apud alios peripateticos ita sæpe & ens accipi et essentiam ut de deo utrunq; dicatur: sed id mihi esse satis: q̄ aliqn ita ens essentiāq; usurpāt ut de deo dici nō possit: hoc est qd' ubi est impro bandū. Nec ad hāc rem plura unq; afferes q̄ sit opus. c Præterea in libello. rudis obiectio: nō em̄ Platonici: cū id dicūt ītel gūt esse in deo essentiā et esse: sed in eo nō differre. At esse in deo locū eū habere: quē in reb' alijs habet essentia: ut ei ,p eentria nihil sit aliud q̄ ipm esse d Itē dicas: lege priores epl'as: et videbis. e Insulsū em̄: insulsa potius argumētatio: qm̄ aliud est rē esse. hoc est existere. aliud esse ens ut ens p̄dicatū essentiale est. f Verū sit. verum esse fatearis oportet: nisi deseras tuū Tho.

g Verba. hæc sunt q̄ si tu prius vidisses forte nō errasses. h Monstrat Tho. Miror te ijsdē sp insistere. nō
ne millies iā dictū est ita capi posse ens ut de eo dicat: ut cū videlicet id significat qd' est: sed rursus ita capi posse

ut de eo non dicaꝝ: ut cū .ſ.eſſentiā ſignificat:q̄ aliud eſt ab exiſtentia.
k Aliqd & ens: Videq̄ tū fallaris:malum ſcd'm Tho. tale nō eſt ut q̄renti de eo qd ſit poſſimus aliqd rn̄dere vel ens:et tn̄ q̄renti qd eſt peccatū:rn̄dere poſſum' q̄ ẽ malū.
l Præterea audebis:Ens qn̄ cū bono conuertit̄ apud Tho.non eo mō capit:q̄ qn̄ apud eundē de deo negaꝝ. m Iocari ad uerſarius te iocaris:nam hoc ipm eſt q̄ dico: et cēties inculcatū intelligere: aut nō vis aut nō potes. Prio mō deū nō eſſe ens licet ſcd'o mō:ut.ſ.p ens rn̄deꝛ ad quæſtionē an ẽ ens dicaꝝ. Dicebā em̄ nō omi mō ſed aliq̄ mō etiā apud Tho. ens dici deū nō poſſe:licet aūt ita argumētari:cōpater:Deus primo modo nō eſt ens. g̃ aliquo mō nō eſt ens. n Coartata: hæc tua coartata:et nō coartata tua ſunt nō Thomæ. o Ridicula:qd' nō queriť ridicule nō ſoluiť licet multa queranť ridicule:q̄ ridicule ſoluunť: cū .ſ. ſoluunť:ne ideo non ſoluta videanť: quia ſolui non poſſint. Q uęrēti igit̄ an luna ſit ens.iure rn̄ dēbit̄ eā eſſe ens.ſed ulterius q̄renti qualenā ſit ens:ridiculū certe rn̄deꝛ eſſe ens.
p Eſſe aliqd: Nihil dicis quis em̄ neſcit ideo non eſſe aliqd quia neq; ſubſtantia eſt neq; accidens.
q Sic dicit. Hæc eadē illi ſunt qui in pria quæſtione de malo & mihi fauēt ſicut & illa. r Remue. Eo mō res de deo & dicitur & negaꝝ quō & ens. ſ Q d' ſi.Oſtendim' aūt nō eſſe y a g̃ ſoluta ratio s Sed ex tho. At tutemet y a Tho.ſup̄ exponēs in ſententiā noſtrā incidiſti:cū dixiſti deū ens dici q̄tenus p ens rn̄detur ad quæſtionē an eſt:nō aūt quatenus reꝛ eſſentiā ſignificat.Ea tho.nō aſcriberē falſa Thomæ:quia te nō imitor cōpater q̄

reſpondeꝝ ens eſt:igit̄ qd' quæſtioni an res vere:ac ꝓprie ſit reſpōdeꝝ vere & ꝓprie eſt ens. Sicut em̄ ſe habet qd' ſimpliciter eſt ad id qd' ſimpliciter eſt:ita q; vere ac ꝓprie eſt ad id:quod vere & ꝓprie eſt.querēti aūt an vere & ꝓprie deus ſit rōnabiliter reſpōdeꝝ deus:vere igit̄ & ꝓprie ens eſt. Præterea Tho.
k Aliquid & ens iuxta primū modū vocat:qd' quæſtioni qd eſt reſpondeꝝ querenti aūt qd eſt qd' mundū conſeruat:& mouet:q; mortuos ſuſcitat:rationabiliter deus reſpondeꝝ: primo igit̄ mō & ſcd'o deus eſt ens & aliquid.
l Præterea audebis ne iuxta Tho.negare deū eſſe bonū eſſe unū? Cum igit̄ bonū & ens & unū mutuo cōuertant:quō iuxta Tho.dici pōt vel fingi deū ens nō eſſe. Tu vero ex his verbis argumētari videris (ni fallor) hoc mō ens uno mō dicit:q; naturā.x.generū ſignificat.deus aūt in nullo ē genere Tho ma etiā ipſo teſtante:deus igit̄ nō eſt ens neq; eſſentia.Sed aduertere debueras(patere me m iocari) ſi ratio efficax eſt deū primo quidem modo ens nō eſſe;licet em̄ in nullo ſit genere:nihil tamē ꝓhibet vere ac ꝓprie in rerū natura exiſtere.& quæſtioni an eſt veraciter reſpōderi. Quō igit̄ neſcirī potuit a lio mō ens eſſe. Præterea ratio nihil viriū habet.Senſus em̄ verboꝝ Thomæ hmōi eſt.Ens uno mō dicit qd' naturā.x.generū ſignificat.hoc eſt q; ſubſtātiam ſignificat & accidens;& oīa omnino poſitiua:q̄ in.x.generibus contnent̄;aut p ſe:ut ſpecies & genera.aut velut principia quædā ſiue n coarta ta ſiue nō.ut materia prima & fortuna in genere ſubſtantiæ:& deus & ſubſtantiales oīno differētiæ.Quo certe mō negatiōes priuationeſq; ad genus ptinere nō poſſunt. Alio mō ens dicit̄:qd' reſponderi pōt quæſtioni an eſt ſiue verū & poſitiuū ens ſit ſiue nō.unde exemplū ſubdens ait:& ſic malū eſt:ſicut & cæcitas eſt:hoc eſt:& ſic malū eſt ens: ſicut & cæcitas eſt ens. nulla em̄ apd' Thomā verboꝝ differentia eſt ſiue dicaꝝ eſt: ſiue eſt ens. Qd' vero ſubiūgit quia eſſe aliquid nō ſolum ſignificat,&c. nō eo tendit ut ſentiat quærenti quid eſt luna aut tonitruū rationabilter reſpōderi;ſi dicaꝝ eſt ens ſi ue aliqd uti tu exiſtimaſſe videris. o Ridicula em̄ eſt hmōi ſolutio.Sed hoc hmōi eſt p eſſe aliquid ſignificat: maxime iuxta primū modum id eſſe: qd' quæſtioni qd eſt rationabiliter reſponderi pōt: puta ſignificat ſubſtantiam eſſe:vel accidens:vel animal:vel colorē;vel aliqd huiuſmodi: qd' quærenti quid eſt iure reſponderi poſſit.Cæcitas aūt & malū nihil horꝝ eſt. Q d' vero primū diuiſionis membrū ea mente.B. Tho. interptari nolit ipſemet explicat prima parte.q.xlviij:ar.ij.quo queriť:an malū in rebus ſit. Ad ſcd'm em̄ argumentū reſpōdens q ſic dicit:Sicut in.vi.metaphyſicæ. Ens dupliciter dicit̄. Vno mō ſcd'm q; ſignificat entitatē rei ꝓut diuidit̄ per.x.prędicamenta: & ſic cōuertitur cū re:& hoc mō nulla priuatio eſt ens:unde nec malum Alio mō dicit̄ ens qd' ſignificat veritatē ꝓpoſitionis q̄ in cōpoſitione conſtituit:cuius nota eſt hoc verbū eſt: & hoc eſt ens qd' reſponderi ad quæſtionē an eſt.& ſic cæcitatē dicimus eſſe in oculo: vel quācunq; aliam priuationē: & hoc mō etiā malum dicit̄ ens.hæc Tho. Vides ne igit̄ quō primū diuiſionis membrū cū re cōuerti ꝓnunciat: r Rem vero nō negat deum eſſe: & quicqd bonū eſt:omne em̄ bonū & illo argumento & prima quæſtione de malo rem eſſe confiteꝝ. ſ Q d' ſi hæc vera ſunt:nondū ratio ſoluta eſt qua aduerſus Platonicos dixi:ens eo dictū eſt:q; eſt quē admodū ſedens: eo q; ſedet.deus aūt nō ſolum eſt:veꝛ etiam ꝓprie ac vere eſt: vere igitur ac ꝓprie ens eſt ita em̄ nō ex Platonicis; s ſed ex Tho.argumentū ſoluere voluiſti ea Thomæ aſcribens:q̄ ab hoīs ſententia penitus aliena eſſe nemo eſt q; Tho

dicis ex Tho. ſententia bonū et malū eſſe ꝓprie et vere cōtraria:idq; etiā Simplicij auctoritate cōfirmari:de q̄ re cū oſtenderē nullū verbū eſſe apud Simpliciū rn̄des te collegiſſe id a Simplicio dici. At liber ē in manibus cōpater.Simplicius id nō dicit: male g̃ collegiſti. t Iam em̄ mōſtratū. Demōſtratū eſt etiā te nō bene demōſtraſſe. v Prius em̄. Deus et idea idē ſūt. nec eſſe ideæ aliud eſt ab eſſedei: ſed ga rōnes diuerſæ ſūt alia de deo ut deus ē:alia ut idea ē ꝓnūcianť. x Cōpoſitionē.cōpoſitio hæc ſcd'm rationē eſt nō ſecūdū rē. y Subtilis: Adeo ſubtilis ut iā centies repetitā adhuc intelligere nō poſſis:ut mox patebit: exq̄ nobis negociū exhibes. z Non pōt:nō licet tecū niſi p̄finito loqui.at ſcias hoc genus locutōis a prædaris auctō.etiā ſacris ſæpe uſurpatū quale illud ſcd'm ſimilitudinē melchiſedech. & Præterea ſi: Vnū qd' platonici de deo enūciant non denoīatiuū eſt: ſed ſubſtantiuū hoc aūt: ga platonica oīno ignoras: & græcā linguam itelligere nō potes. Vide igit̄ q̄ ſit ſubtilis hæc appellandi rō.
o Præterea:Patet & hinc quō aliter materia una aliter deus dicaꝝ. ť Platonicoꝝ. Quō tu platonicoꝝ potiuſq; Dionyſij rationē ſeq̄ me dicis.cū nec platonicos nec Dionyſ. ut magꝝ etiā voce gloriris unq̄ legeris. at ſcias idē eſſe apud platonicos dei typū eſſe unitatē & apud Dyoni.deū unice eſſe oīa. a Radix cui inniteris: vide q̄ illa radix ſit firma: quā tu nec viribꝰ ullis vicere:nec duro poſſis cōuellere ferro b Ego itaq; His oībꝰ ſatisfactū ē in priorib⁹ eplis. c Hoc eſt veꝛ. Nimis amas aurū cōpater: q tātū illi tribuas ut credas eum eſſe poſſe etiā ſi deus nō ſit. d Mundos arbitranť. q hęc dicūt:et aut̄ dicūt eē pugnātia dicūt & ꝓpriā

mā legerit qui neſciat. Vnde nec alia ratio ſoluta eſt qua dixi: ſi deus ea pte qua eſt idea eſt ens: multomagis ea pte qua deus eſt:hoc em̄ abſolutū quiddam:hoc vero relatiuū. Non em̄ veꝛ eſt qd' mō reſpondiſti:deū.ſ.eſſentiā eſſe a pte q̄ eſt idea:nō aūt ea pte qua deus ē. t Iam em̄ monſtratū eſt & ens eſſe & eſſentiā. Præterea ſi deus ea pte qua eſt idea: ē ens & eſſentia;neceſſe eſt in deo cōpoſitionē eſſe:qd' facile ꝓbaꝝ hoc mō: v Prius em̄ dixiſti ideo deū iuxta Platonicos ens nō eſſe q; eſſe dei nō eſt aliud a deo. Si igit̄ idea eſt ens:hoc ideo erit q; eſſe ideæ eſt aliud ab idea:eſſe aūt ideæ extra deū locari vel fingi nō pōt:ſi deus idea eſt ut datū eſt: i deo igit̄ cōpoſitionē eſſe neceſſe eſt. Ais ꝓterea deū a platonicis unū vocari quia unitati eſt ſimilis: q̄ licet oēs numeros poteſtate cōtineat pares.ſ.et ipares:ipſa tn̄ nec par eſt nec ipar
y Subtilis bercle appellandi ratio: q̄ præter id qd' deus rebus ſimilis eſſe nō pōt:ut Cicero dicit & Tho.nō em̄ exemplar mūdi mūdo eſt ſimile: nec homo picturæ:alia cauſa ſtare non pōt. Q d' em̄ ex altero ob ſimilitudinē ſiue analogiam nomē mutaꝝ ꝓprio eiuſdem noīe appellari conſueuit: ſtatuam em̄ q̄ hominē imiteꝝ hominē vocamus nō humanā;locū quoq; qui ꝓpoſiti onū differentia eſt:aut maxima ꝓpoſitio ex loci naturalis analogia locū nō etiā localem vocamus. deus igit̄ ſi ex unitate ob ſimilitudinē nomē ſortitus eſt nō unus:ſed unitas potius vocandus eſt. & Pręterea ſi nomē oīe cōcretum aliud ſignificat & aliud quō platonici deū non ſimilitudinē potiuſq; ſimilem vocant. o Præterea ſi materia iuxta platonicos una eſt ut ſcribis nec materiæ unitas aliud ſit:aliud ꝙo materia qd' abſte negari nō puto: qua ratione una poterit defendi:nō em̄ unitati ſimilis eſt: alioquin deo quoq; ſimilis foret. Præterea prius quoq; dixiſti deū eſſe unū:quia unice eſt oīa: nunc vero ť Platonicoꝝ potiuſq; Dionyſij rationē approbare videris priore fortaſſis abiecta:quā ſi adhuc tenes reliquū eſt argumentis reſpondeas:q̄ ſcripta ſunt:nō em̄ a radix cui inniteris ad ſoluendas obiectiones meas:vera ē deum.ſ.ens nō eſſe neq; eſſentiā:quēadmodū iam plene declarauī,ſed iam ad diffinitionē veri a te poſitā veniamus. Dixiſti in priore libello veꝛ ab Aug. ita diffiniri:veꝛ eſt qd' eſt:& ne eadē videreť veri & entis diffinitio addi (inquis) oportet hoc mō veꝛ eſt qd' eſt id qd' dicit̄. b Ego itaq; cōtra diffinitionem hoc mō oppoſui eſſe id qd' dicit̄ nihil aliud ſignificare videť niſi eſſe id qd' appellať.rem aūt appellari hoc noīe aut illo ē hoc;aut illud videri:quare tandē concludi videbat hoc mō eſſe id qd' dicit̄ nihil aliud eſt niſi eſſe qd' videť. Cum igit̄ nulla cōtradictio ſit:videri eſſe qd' eſt & videri eſſe qd' nō eſt: ideo ꝓbabā falſum nō eſſe veri negationē:ſi diffinitio cōſtabat. Q m̄ vero nūc clarius diffinitionē tuā explicaſti:nō deerūt q̄ magis multa videanť forſan malem mihi diffinitionē improbare. Veꝛ em̄ inquis eſt id qd' dicit̄. c Hoc eſt veꝛ ē qd' eſt id qd' ipſum eſt:puta aurꝛ eſt veꝛ aurū:qd' eſt aurū. Sed cōtra eſt q; ſi deus non eſſet & aurꝛ foret.aurū eſſet id qd' ipm eſt:& eſſet veꝛ: tn̄ nō eſſet:exq̄ nulli quadret ideæ. Poſtea em̄ dicis res veras eſſe q; ideæ quadrant atq; reſpondent. Si vera diffinitio hoīs eſt animal rōnale cōtradictio eſt putare:ſi deus nō eſſet:& homo eſſet animal rōnale;hoīem nō eſſe hoīem;neq; illud reſpōderi pōt;qd' alias dictū eſt cōtradictionē.ſ.claudere deū nō eſſe & aurū eſſe;nulla em̄ cōtradictio eſt:qd' theologi quoq; ipſi & philoſophi et dialectici aperte confiteanť.fingi em̄ pōt aurū eſſe:deū tn̄ nō eſſe: nec primā oīno cauſam nec primū ens;g em̄ infinitos eſſe d mūdos arbitrāť aut cælos

ignorāt vo/
cē. e Si deus
nō esset et au
rū foret: au/
rū esset aurū
& aurꝫ nō es
set aurꝫ: ipos
sibile em im
possibile pa
rit. f Abso
lutū em. nō
est hęc relatō
accidentalis
ab auro di
stincta: sed
substantialis
de qua vide
apud Henri
cū gandauē
sem nisi dedi
gnaris.

g Diximus
eadē. oē qđ
est: hoc ē: ip/
sum qđ est.
q̄re & omne
ens verū: &
oē verꝫ ens.
sed alia et ali
a rō. h Cæci
tas autē. Ali
ud ē cæcita/
tē esse verā:
aliud cæcita
tē esse cæcita
tē verū esse:
q̄re frustra
multis ỹbis
laboras oñ/
dere cæcita/
tē nō esse ve
rā. i Verū
em. me sede
re aut verū
aut falsū sp
est: quia sem
per ego aut
sedeo aut nō
sedeo: et q đi
cit me sedere
nec verū nec
falsū: hoc est
ꝓpositionē

in infinitū esse multiplices: aut multa hmōi similia nō ꝓpterea negāt aurꝫ esse qđ' ocu
lis cernit & manibus tractat. Præterea siue cōtradictio sit siue nō sit: nondū ratio solu
ta est. Ego em ita dico. e Si deus nō esset: & aurū foret aurū esset aurū: nō tñ esset verꝫ.
Non igit formalis veri diffinitio est esse id qđ' ipm est: Sicut nec formalis esset hois diffi
nitio si dixerim. Si deus nō esset & homo esset anīal rōnale iam nō ꝓpterea homo esset
nihil em pōt ꝓpria diffinitiōe destitui: nec cuipiam pōt diffinitio cōuenire. Cui nomen
diffinitū aptari non possit. Præterea negare nō potes aurū prius natura aurū esse cꝫ dei
quadret ideæ: f absolutum em prius reuelatione est. Aurū igit & si aurū sit: verūtamē
esse nō potest nisi p̄ter auri naturā similitudo quædā aduenīat: qua exēplari suo respō/
deat: siue aliud sit similitudo aliud aurū siue nō: qđ' ꝓpriam seorsum habet quæstionē
Pręterea diffinitionē entis ponere videris hoc mō ens est qđ' est: alioquin nō diceres dif
finitionē Augustini hoc mō oportet explere. Verꝫ est id qđ' ipsum est ne si qđ' est solū
modo g diximus eadem videat veri & entis diffinitio. Si igit entis diffinitio est qđ' est
ea vero rōne: qua ens est qđ' est: est quocꝫ ipsummet & ens: eadem igit rōe qua aliquid
est ens: eadē verū sit necesse est: qđ' penitus falsum est. Præterea si verꝫ est id qđ' ipsum
est. h Cæcitas ỹa erit: & mors & fallitas & oīno nō ens. cæcitas em est cæcitas & mors
est mors & fallitas est fallitas. nō ens quocꝫ est nō ens: horꝫ quodlibet verꝫ erit nullo in
tellectu penitus cogitante. Qđ' si quodlibet horꝫ verū est: necesse est unū sit. At scio
mox dices: Nonne cōcessi quodlibet horꝫ esse ac ꝓpterea verū his verbis: q̄ ad te scrip
si: sicut falsum est falsum: ita falsum esse falsum nō falsum: sed verū: ꝓptereaꝫ nō diui/
sum sed vnū. Sed cōtra est q̄ omne unū bonū est eodemꝫ mō verū. Cæcitas aūt nō so
lum mala est: sed iuxta ea q̄ scribis oīno mala est: & nihil boni sapit. Sit & mors: Cæci
tatis em & mortis naturā appellare videris naturā mali absolutā bonoꝫ ipermixtam:
nihil igit horꝫ verū est: nec unū maxime qñ anīa non cogitat. Præterea verꝫ est qđ' qua
drat ideæ. cæcitas vero & mors nullam habent idæam. Præterea si deus nō esset: nec ali
ud quippiam qđ' intelligentiæ est capax: nihilominus nō ens esset nō ens: & nihil esset
nihil: aut em aliqd aut nihil: nō quidē aliquid ut constat: igit nihil & nō ens: esset igitur
id qđ' ipsum nūc est & tūc foret. Si igitur verū est qđ' est id qđ' ipsum est nō ens & nihil
verꝫ foret: qđ' fieri nō potest: nulli em quadraret ideæ: nō igit formalis veri diffinitio ē
esse id qđ' ipsum est. Conaris p̄terea defendere qđ' a te prius dictum est falsum quodli
bet cōtradictionē claudere: aiscꝫ falsum omne cōtradictionē claudere cꝫdiu falsum est.
Adiscis & hæc verba. At me sedere necꝫ verꝫ est necꝫ falsum. Si vero adiscias me sedere
dum sto illico ut falsitatē ita etiā inuehis cōtradictionē: nam me sedere dū sto cōtradicti
onē claudit: & cꝫ primū desinit esse falsum: ut cum sedere incipio tam primū a diuisiōe
redit ad unitatē. Sed videas ergo an tecū cōuenias. i Verū em & falsum opponi putas
nō quidē velut cōtraria: sed tanꝫ affirmationē negationēcꝫ. Quō igit mediū reperi/
ri pōt: nisi inter affirmationē negationēcꝫ sit mediū. Præterea oīs enunciatio aut est ve
ra aut falsa nisi primū principiū neges: qđ' est in quolibet cōtradictiōis alterā partē verā
alterā vero falsam. Quō igit te sedere necꝫ verꝫ est necꝫ falsum. Equidē nō video qua
rōne id tueri possis nisi omnē philosophiā & cōtrariorꝫ oēm conceptū tollas. Præterea
si falsum omne contradictionem claudit cꝫdiu falsum est deum non esse: quod falsum
est contradictionem claudet quamdiu in rerum natura deus existit. Si igitur deus non
esset: necꝫ falsum esset deum nō esse necꝫ cōtradictio. si igit falsum est veri negatio quē
admodū ponis erit verꝫ deū nō esse si deus nō sit. k Sed verū omne bonū est ut das: igi
tur si deus nō esset: bonū foret deū nō esse: qđ' videt absurdum: necꝫ em simpliciter bo
num foret necꝫ alicui bonū: sed oīno nō ens. Præterea superiore epistola dixisti omne

hāc ex se sibi: nec veritatē determinare nec falsitatē: qđ' faciūt ꝓpositiōes necessariæ. Sed cū fieri possit: ut & sit
vera: cū. s. sedeo. et sit falsa: cū nō sedeo. ex seipsa ad utrūcꝫ indeterminata ē. sed ꝓculdubio mi cōpater & charta
abūdas & ocio: q ad hæc descēdas etiā puetis nota. k Sed verꝫ. Bonū et malū sunt in rebꝰ falsū et verꝫ in aīa:
ideo ꝓpositio vera significare pōt rē malā cuius ꝓpositio ipsa quatenus vera catenus bona: & res ipsa q̄tenus

falsum ideo diuisum a seipso esse quod cōtradictionē claudit: Si igit nō omne falsum
simpliciter & absolute cōtradictionē claudit: sed solū cꝫdiu est falsum diuisum est. Cui
em ratio essendi & causa nō cōuenit: nec id utiꝫ cōuenit cuius ratio est: et si simpliciter
nō cōuenit unū nec alterꝫ: nō igit falsum oīne simplr diuisum est qđ' dari nō pōt: oīne
em falsum simpliciter & absolute est nō ens. Ambo em ut potius cōuertunt eadē igit
rōne simpliciter diuisum ē. Si diuisum & nō ens cōmeāt. l Præterea omne verꝫ simpli
citer unū est: igit omne falsum simpliciter diuisum est. Alterū em est alterius negatio:
Pterea si mōstrauero oīne falsum absoluto diuisum esse: qd causæ fuit cur nō auderes
enūciare simpliciter quidē & absolute oīne falsum diuisum esse: sed tūc solū qñ oppo/
sitio est. diuisionē vero falsi demōstramus hoc mō. Socratē sedere est falsum: Socratem
aūt sedere nō est socratē sedere. igit a seipso diuisum est. Si em socratē sedere est socratē
sedere. & socrates sedens est socrates sedens: ambo em coniugata sunt: si vero socrates
sedens est socrates. igit facta simplici cōuersione socrates est socrates: sedens igit est se/
dens: igit sedet. qđ' falsum est: eadē rōne ꝓbabo chymerā nō esse chymerā nec chyme
ram esse: esse chymerā chymerā esse. Si em chymera est chymera est anīal. Chymeram
em intelligimus anīal ex hyrco constans & ceruo: aut aliqđ' hmōi. Si vero est anīal vi
uere pōt & mori: qđ' inter nos nō conuenit: qui chymerā ponimus nequaꝫ a natura
posse ꝓduci: sicut nec mōs aureus generari pōt. p̄terea si chymera est anīal aliqđ' anīal
est chymera: sed nullum anīal est chymera. oīne em anīal est & viuit: & est simplr ens
& aliquid: qđ' em nō est: nō est anīal: nisi æquiuoce. chymera igit nō est chymera eadē
rōne: nec chymerā esse est chymerā esse. Si em generari est moueri: generatio ē motus:
Igit si generatio nō est motus: nec generari est moueri: pari rōne si chymerā esse est chi
merā esse: chymera est chymera: Amho em cōiugata sunt. s. chymera nō est chymera:
ut iam ꝓbatū est: igitur nec chymerā esse est chimerā esse. p̄terea nulla chymera est chy
mera. igit nullam chymerā esse chymerā verꝫ est: igit falsum est aliquā chymerā esse
chymerā. Eadem rōne monstrabit vacuū nō esse vacuū exquo nō est: nec cæcitatē esse
cæcitatē si nihil cæcū sit: semp tamē nō ens est nō ens. nō esse em non ens est & verꝫ. si
cut & chymerā nō esse est & verꝫ pariter & necessariū. Cur igit vereri oportuit nequid
coargui posses si simpliciter & absolute enūciasses oīne falsum in seipso diuisum esse:
Quare nō fuit opus ad cōtradictionē refugere: Deinde solutā nō esse argumentationē
meā: qua ꝓbaui bonū malumcꝫ esse inuicem cōtraria ingenue cōfiteris: sed iccirco so/
lutā nō esse dicis: q nodus nō inerat. Arguta hercle excusatio: m Sed mirū est si nodus
nō inerat quō nodū soluere potuisti: verba argumentatiōis meæ q̄ in primis litteris ad
te scripta sunt: hoc mō se habent. bonū ea rōne qua bonū est expetendū est. malum ve
ro fugiendū: expetere vero & fugere sunt inuicē cōtraria. quēadmodum cōgregare se
gregarecꝫ. bonū igit & malum erūt inuicē cōtraria. qđ' Boetius quocꝫ in p̄dicamentis
asseuerat. Tu vero ita respōdes: esse est appetendū: nō esse est fugiendū: non tñ sequit
esse cōtraria: Sed rogo videt ne tibi argumētatio tua meæ n sīlis esse: dicas hoc mō esse
ea rōne qua est esse est appetendū: hoc ē ꝓpria essendi ratio est aliqd appetendū nō esse
ex ꝓpria rōe est aliqd fugiendū: sunt igitur cōtraria: pulchre argumentationē colliges.
Hac em forma calidū & frigidū: albū & nigrū cōtraria esse demonstrauimus. ratio em
calidi est etherogenea segregare: frigidi vero cōgregare: albi quocꝫ ratio est oculos dis/
gregare: nigri vero cōgregare. Argumento meo cū tu corā respondere dixisti ꝓpriam
boni rationē nō esse qđ' sit aliqd expetendū: qđ' tamē a philosophis oīnibus concedit:
maxime latinis: & Aristo. i. ethi. dicit. recte diffinierūt bonū dicentes id esse: qđ' oīa ap/
tunt: id quocꝫ audientibus mirabile visum ē. Cuncꝫ ratio boni abs te poscereť dixisti

nodus nō erat. n Similis esse: Cur nō similis: cū quēadmodū hęc ita & illa nihil viriū habeat: nā si bonū qua
rōne bonū sit expetendū: malumcꝫ fugiendū sintcꝫ fugere: & appetere cōtraria quō ex hoc seq. ꝓbas bonū ma
lumcꝫ esse cōtraria. hoc est qđ' tibi est. ꝓbandū: ad qđ' tñ. ꝓbandū necꝫ ante ullū unꝫ verbū feci sti necꝫ nūc fa
cis: Iure igit dixi nō esse nodū in tua argumentatōe: qa qđ' tibi. ꝓbandū est nō solū nō valide. ꝓbas: sed nullo

mala eaten⁹
falsa sit. Ali
ud aūt dicer
ē. Peccare iu
dam ē verꝫ:
aliud est dice
re peccatū iu
de est verū.
l Præterea
oē. Oīne fal/
sū diuisum
qđ' in priore
dixim⁹ libel
lo: sed nō es/
se falsum ex
æquo falsū.
quare nō es/
se falsum: ex
æquo diuisū
qđ' in ep'lis
ad te dixim⁹
non enim ex
æquo falsa
q̄ necessario
falsa sunt: &
sp falsa sunt
& q̄ nō sunt
necessario
falsa: nec sp
sunt falsa.
Q ua ꝓpter
nec ex æquo
hæc et illa di
uisi rationē
hñt: vide an
ex his aliqd
sit: quod vel
ego dicere
vereri debu
eri vt tu co/
arguere pos
sis. m Sed
mirum: dice
re debueras
quō nūc sol
uisti: nā non
est mirū nō
soluere qđ'
nō habet no
dum. In hoc
igitur me ad
mireris qđ
soluerim i q̄

mō ꝓbas: aut ꝓbare etiā tentas. o Tu vero: An tu q̄ Boetianus esse soles et barbaroꝝ irrisor: nūc eos rides: q̄ posthabitis latinis interpribus græcos interptes sequūt: sed & Tho. tuus nō solū latinus: sed iter latinos p̄cipuus Simplicij expositionē nō solū refert: sed & ꝓbat. Tu aūt nō solum Simplicio aut Thomæ non assentiris: sed & latinos dicis expositores id negare nō audere. Miruſ hō es. p Miraris, quis nō mireť mirabar tūc cū nondū acumē tuū pspexerā nūc nō miror mſta em̄ cōsimilia. q Allegē falso: Et tu infra fateris te falso allegasse sed dicis hoc nullius esse momēti quō g̃ mēs tua me fugit.

Illud fateor me fugisse nullius esse momēti Simplicio ascribere: q̄ nō dicit. Credebā em̄ ego illū errare: q̄ diceret Simplicius hoc dicit: qđ tñ Simplicius nuſq̄ diceret

r Si em̄. Quid ut te explices totū Tho. te puerere oportet & nescio q̄s semiplenas priuatiōes tibi fingere: negareq̄ tho mā ibi ꝓprie accipe priuationē & habitū cū dicit malū priuatiue oppoꝰni bono: nō ne tota quæstione ꝓbat malū esse nihil: & inde colligit malū esse priuationem nō aūt contrariū: an priuatio q̄ nihil est semiplena priuatio est cæcitatē itē dicim⁹ pfectā mali habere rōnē nō quia omne bonū admat quis em̄ hoc nescit: sed quia totū illud bonū cuius priuatio dicit hoc est visū admisit qđ nō facit ophthalmia: hęc sunt igitur mala q̄ nullo mō vult cōtraria dici posse Tho. q̄ cū verā mali rationē habeāt: ꝓfecto qui dicit malū ex sñia Tho. esse cōtrariū nō minus errat q̄ⁿ erraret ille cōpater meus qui dicebat Simplicium dicere quæ nō dicit.

eo aliqđ bonū esse: qđ ordinať in deū. Sed mox subieci: igiť deus nō est bonus, dictū est deū nō esse bonū: sed bonitatē adieci: igiť inter bonū malūq̄ aliqđ est mediū: Deus em̄ nō est bonus: nō etiā est malus. Quō igiť defendi pōt malū esse boni negationē. Si media aliqua cōcedit. Præterea si malū est negatio boni: Malum & nō bonū idē sunt: Vnius em̄ unica est negatio: Sequit ergo est nō bonū: igiť est malū: ex negatione igiť colligi pōt affirmatio. Præterea nec sequit: Si em̄ malū est vel priuatio: vel aliqđ priuatū. Si priuatū est subiectū aliqđ est: igiť & bonū: Si priuatio est igiť in subiecto igiť est: sed quicqđ ē: ens quodammō est & bonū: nō igiť est nō bonū. Præterea negas verꝝ esse qđ Aristo. in p̄dicamētis dicit: bonū, ſ. & malum cōtrariorꝝ genera esse: qđ tñ vel Boetius vel latini expositores negare nō audēt. o Tu ỹo posthabitis interptibus latinis ad solū Simplicium refugis: qui aithac rōe bonū & malū cōtrariorꝝ genera esse: qđ ex cōtrarijs alterꝝ ſp bonū est: hoc ē melius ē: alterꝝ malū est: hoc ē: peius ē qđ Tho. q̄ⁿ ex Simplicio refert: sed si licet Simplicio opponere: cōtra ē: qđ Arist. eodē loco dicit non solū bonū malo cōtrariū esse: verꝝ etiā aliqñ malū malo. Si ỹo ipm bonū Aristo. vocat qđ melius est: malū vero qđ est peius erit semp bonū malo contrariū. Præterea si bonū & malum q̄ cōtrariorꝝ genera esse Aristo. dicit: sunt melius & peius bonū & malū in relatiuorꝝ genere ponent: in qbus sunt melius & peius q̄ relatiua sūt. Aristo. vero dicit bonū & malū in genere nō esse. sed genera. p Miraris postremo malū & bonū a me cōtraria vel ex Tho. sententia affirmari: & qđ maius est aberrare me dicis: qđ dicis q Simplicij falso allegē: falso quoq̄ dixerim beatū Tho. eius testimonio ꝓbare malū honūq̄ esse inuicem cōtraria: sed caue ne tu erres: qui parū mentē meā vł verba perpendisti verba quidē q̄ in. ij. epistola ad te scripta sunt: hac serie leguntˉ. Dico igiťur rursus: et approbo bonū malūq̄ esse inuicē cōtraria: nō quidē quēadmodū albū & nigrū: calidū & frigidū: q̄ oīa vere qualitates sunt: sed quēadmodū sanū & ægrū: forte ac debile: rarū & densum pulchrū & turpe: & similia huiusmodi multa: nec Tho. id negat: sed vir quidē eminentissimus in. i. quæstione de malo circa solutionē secūdi argumēti mōstrat quō bonū & malū: & si priuatiōis & habitus oppositione aduersent: inter cōtraria tñ cōputari solent: idq̄ Simplicij auctoritate cōfirmat. Recordare igiť Aristo. in p̄dicamētis quattuor oppositionū genera assignare. Itē memineris Aristo. hmōi genera a se inuicē seiungere. Rursus nota sanū ab eo & ægrū inter cōtraria numerari: hac igiť rōne qua Aristo. cōtraria a reliquis oppositionū generibus seiūgit. Ego bonū malūq̄ cōtraria esse affirmaui: rursumq̄ fateor. atq̄ hoc etiā qđ diuus Tho. dixit in. i. quæstio. de malo: Bonū & malū esse cōtraria: quēadmodū sanū ægrūq̄: nō aūt quēadmodū visus & cæcitas. Tu vero dicis: Monstrabo tibi quā cōtrarij ꝓprietatē malū oīno nesciat. Licet em̄ malum quiddā bono cuidā contrariū videri possit: ut ægrū sano: eo qđ boni aliquid relinquit: offerā tñ malū quiddā: qđ bono nequaq̄ pōt hac rōne oppoꝰni: puta mors & cæcitas. Sed equidē nescio an simules. r Si em̄ verba Tho. accuratius legisti: plane intelligi pōt: quō nec cæcitas nec mors aliud malū pōt ex toto bonū auferre. Cæcitas quidē visum aufert & totū: sed nō vitam nec corpus: mors vitā quidē penitus aufert: sed nec corpus nec materiā primā. Qđ igiť fefellit est: qđ cæcitas, pfecto est visus priuatio: & vitæ mors: sed nō ꝓpterea credi debuit perfectā esse boni priuationē: Nōne Tho. aperte ibi confiteť & dicit malū bono cōtrariū esse: quēadmodū ægrū sano: non

quēadmodū cæcitas visui: cæcitas igiť inquantū mala est: aliqđ boni relinqnit cui inniťitur: inquantū vero est cæcitas nihil visus adesse pmittit. Qđ vero Tho. ait: bonū malumq̄ velut habitū priuationēq̄ opponi verissimū est: Eo em̄ loco Tho. ea ꝓprie habitus vocat & priuatiōes: nō solum q̄ pfecti habitus sunt: pfectæq̄ priuationes: q̄ solum mō Aristo. in predica. habitū & priuationē vocat: verꝝ latius oīa quorꝝ alterꝝ est habitus: alterꝝ vero priuatio: siue integra: siue semiplena sit tanq̄ habitū & priuationē opponi ꝓnūciat. Qđ vero dixi: idq̄ Simplicij auctoritate cōfirmat: id tale est. Simplicū ait Tho. in p̄dica. dicere ea ꝓprie vocari cōtraria: quorꝝ utrūq̄ est aliud. Aristo. vero sanū & ægrū inter cōtraria numerat: nō etiā cæcū & videns. Simplicius igiť qui Aristo. interptať necesse est causam reddat: cur nō oēs priuationes Aristo. inter cōtraria cōputarit: causam vero explicare nō pōt nisi q̄ dicta est. Thomas igiť qui ait Simplicū dicere ea ꝓprie cōtraria vocari: quorꝝ utrūq̄ est aliud cū causam explicet ob quā sanum & ægrū inter cōtraria numerenť: nō etiā cæcum & videns ex Simplicio necesse est id colligat: qui Aristo. exponit qđ siue verꝝ siue falsum sit res nullius momēti est in qua pugandū sit. Q̄m vero postremis litteris malū qđ boni negationē putas appellare videris malum qđ oīno malū sit: eodēq̄ mō falsum veri uniuscuiq̄ diuisum pcunctari te volo. s An chymerā putes esse oīno nō ens: Si negabis tibi necesse est cōtradicas: qui prius dixisti chymerā esse oīno nō ens & falsam: Si vero dederis oīno nō ens esse ꝓcedā hoc mō: nō ens & oīno malū sunt paria. Chymera aūt est oīno non ens: igiť & oīno mala: qđ fieri nō pōt: chymerā em̄ esse cōtradictionē non claudit. Potest igiť a deo creari: qđ vero pōt esse: esse aūt bonū est qđ igiť pōt t creari pōt bonū esse: sed potētia ad bonū bona est. Chymera igitur nō ex toto mala est. u Præterea chymera & a deo & a nobis pōt intelligi: pōt igiť apd mentē nostrā esse & animū: igiť quoquo mō pōt esse: qđ aūt quoquo mō pōt esse quoquo mō bonitate participat. Chymera igiť non ex toto mala est. Præterea nihil pōt malū esse nisi fugiendū sit: nihil uero fugi pōt neq̄ vitari nisi cognoscať aut ab eo qđ fugit: aut a deo qui naturalem fugæ instinctū inseruit. Necesse igiť malū omne quodammō cognosci posse: cognitio aūt bonū quiddam est: igiť & posse cognosci. potentia em̄ ad bonū bonū quiddam ē. v Præterea Aristo. iij. metaphi. dicit negationes priuationesq̄ quodammō entia esse: imo & ipsum nō ens quodammō ens esse dicit cuius signū est (inquit) q̄ dicimus nō ens est nō ens: qđ vero quoquo mō est ens quoquo mō bonū est. Chymera igiť in qua verꝝ est nō entis vocabulū prædicare quodammō est ens & bona. x Præterea malū est priuatio boni: priuatio vero omnis est negatio formæ in subiecto apto nato formā & habitū habere: nihil igiť malum esse pōt qđ boni capax nō sit & aptū capacitas vero & aptitudo in bonū bona est. Malum igiť oīno malū esse nō pōt: vnde ỹ Augustinus inquit malum semp in bono esse. z Præterea si malum est priuatio boni (ut dicis) quō potest esse boni negatio: alia em̄ est oppositio priuationis & habitus: alia vero affirmationis negationisq̄: Præterea tuaꝝ partium est monstrare factam prius a te rationē validam esse: qua ꝓbabas ex Aristo. & Tho. deum ens nō esse: ego em̄ utrāq̄ infirmaui nec satis est dicere. Scio aliqñ a peripatheticis Deū ens vocari: sed & illud scio apud eosdem appellatione entis deū aliqñ non claudi. & Monstra em̄ rogo quo in loco vel Aristo. vel Aristotelici deū entis appellatione nō censeant: a Cæterū si vacabit explicato quō defendas deū esse & unū: deū tamen nō esse deū: Si em̄ vocabulum intelligiť necesse est descriptionē quandā ab anio formari: qua data mox sequiť deū esse deum: nec em̄ Simonides poeta tempus ad respōdendū

s Siue verꝝ: cur igiť non ingenue fateris te errasse Neq̄ em̄ mirū est hō es. s An Chymerā: in ista tua chymera mſtas. fingis chimeras t Creari: Si creari chimera pōt a deo non est hæc potētia i chimera: sed in deo. u Præterea chimera &. Notio quā mihi de chimera formo ut aliqđ est ita bona est ipsa vero chymera: ut nihil ē ita neq̄ bona est. v Arist. iiij. meta. Bonū et malū secūdum te sunt contraria et utrūq̄ cōtrariorꝝ ē aliqđ positiuū ergo & qđ est bonū est aliquid positiuum et q̄ ē malū est aliqđ positiuū et secundum te nō ens est bonū g̃ secūdū te nō ens est aliqđ positiuū: et aliqđ et ens cōuertunť g̃ secundū te nō ens est ens positiuū vide q̄ nos pduxit tua chymera. x Præterea malū est: At secundū te est contrariū nō priuatio. y Augustinus inquit: Non dixit malū esse bonū sed in bono. z Præterea si malū. Eatenus priuatio est quatenus priuatio formaliter negatio est. & Monstra em̄. Relegas priores epistolas: & videbis hoc tibi in illis monstratū etiā fortasse plusq̄ desideres. c Cæterū: Attende mox explicabo cū p hāc dictionē deus id cōcipis tm̄ qđ significat p nomē nō habet hæc dictio p̄dicati rationē sed subiecti. Est em̄ illud de q̄ queriť quid nā de eo enūciari possit aut debeat: nō aūt illud qđ de alio enunciať quare neq̄ id aut Simonidi erat ignotum

aut cõsulen/ti eũ tyrãno Cũ itẽ quæ/ris si deus di/ci deus non põt an sit ali/ud a deo q̃/ro a te quid cõcipias per hanc dictiõ/nẽ deus quã de deo enũ/tias. Si nihil cõcipis nihil erras qa ni/hil dicis. Si a/liquid conci/pis dico deũ aliud esse ab eo qđ tu cõ/cipis & cõce/ptum p hãc dictionẽ de/us explicas. qm̃ sup̃ om/ne illud est qđ a nobis cõcipi possit ẽ. Deũ non esse. Venia/m⁹ ergo ad aurũ tuum: qđ oĩno nõ vis p̃dere eti/am si perda/tur deus. Fi/eri non põ/tur aliqd sit si nõ sit ipsum esse fieri igit nõ põt ut au/rũ sit si deus nõ sit p̃terea si deus nõ ẽ igit infinitũ est: si infini/tũ est nihil ẽ qm̃ si infini/tũ est finitũ nõ est: sed & si infinitũ est infinitũ non est: qm̃ infi/nitum seip/sum perimit quemadmo/dũ & alia q̃ cõtradictionẽ claudũt si nihil ẽ aurꝫ nõ est. Hæc satis credo esse tibi hoĩ ꝯtũ vis ingenioso. Vale.

petisset tyrãno quærẽti qd est deus nisi vocabuli interp̃tationẽ & notã aĩo cõcepisset: in omni em̃ quæstione prima est vocabuli significatio. Præterea si deus est unus: aliud unũ est deus: qđ nõ nisi deus esse põt. Item si deus est & nõ est deus: est aliud a deo: A seipso igit aliud esse necesse est. Præterea si ideo deus nõ est deus q̃ nomẽ dei concretũ est aliud significans: & aliud cõcedi nõ debet deũ esse: deũ esse unũ: nihil em̃ est in rerꝫ natura qđ deitate participata sit deus. Postremo monstrabis quõ vel probes vel defendas cõtradictionẽ claudere ẽ deum nõ esse & aurũ esse: grata erit mihi huiusmodi disputatio: nec tibi debet esse molesta. Est em̃ disputatio cribrũ veritatis: Suauissimus animæ cibus nihil habens ingrati. Vale.

Quartæ obiectiones. Anton. Phadri.

An ideo dictum est deũ ens nõ esse q̃ esse in deo p̃ essentia est: sed quia esse nõ est aliud ab essentia: qđ longe diuersum est: Alioquin ipsum esse lapidis: qđ sibi p̃ essentia est: nec ens erit: nec bonũ: esse em̃ lapidis nõ est essentia: sed ipsum sibi: & esse suũ: & sua est essentia. Si in negationibus: & privationibus quid sint quæri nõ põt: Cum igit sint nõ satis est ad quæstionẽ quid est formandã scire rem: de qua queritꝫ esse: sed amplius scire oportet: & esse: & aliquid esse: quærenti igit qd est ridicule ac irrationabiliter respondet ens: aut aliqd: siue ens primo mõ: siue secdo capiat qđ si quærat quid sit peccatũ vocabuli potius est quæstio ꝯrei. Si aliquid est ens: ideo iuxta positionẽ tuã esse ens: q̃ esse est aliud secdm rem ab essentia: aliud est (inquis) humanitas: aliud homo: aliud albũ siue albedo aliud res alba: igit si ydea est ens ideo erit ens: q̃ esse ideæ est aliud ab ydea. Idea autẽ deus est: Esse igit ydeæ est aliud a deo: est igit in deo secdm rem cõpositio nõ solum secdm rationem. Iuxta denominatiuorꝫ diffinitionẽ unus ab unitate denominatiuũ est: deus aũt iuxta tuam positionẽ ex similitudine unitatis unus dicit: nõ igit ad substantiam dei spectat prædicatiꝑ: qua Platonici dicunt: deus est unus: p̃terea cũ dicimus: Deus est unus non quid sit: sed quõ sit significari putas. Modus aũt ex accidentiũ est genere: nõ igit vocabulum vnius in deo substantiuũ est: necꝫ ad rem ptinet: q̃ vel platonicam sectam non didicerim vel græcam linguã ignorẽ: nõ em̃ id satis est ad tutandam academicorꝫ disciplinã. Si deus nõ esset & aurũ esset: aurũ inquis esset: aurũ & nõ esset aurũ: igitur esset aurũ. Si igit diffinitio veri constat erit verũ nulli quadrans ideæ. Si Socratẽ sedere necꝫ verũ est necꝫ falsum: eo q̃ neutriũ nõ est: equidem defendã nõ in quolibet affirmationem verã esse vel negationẽ: nõ em̃ in quolibet vel una vel altera necessariã habet veritatem. Si bonũ & malum sunt in rebus: verũ vero: & falsum in anima ubi est tua affirtionis & negationis oppositio: negatio em̃ nihil ponit. Quõ etiam chymera in rebus est & anima: si est oĩno nõ ens & falsa: cum nõ ens & malum mutuo cõuerti putes.

Si cæcitatẽ esse cæcitatẽ verꝫ est: & quis nõ videat cæcitatem esse verã: idem em̃ sunt: sola em̃ cæcitate posita ponit hoc qđ est cæcitatem esse cæcitatem: & ablata auferꝫ unde eadem ratione Socratem & Socratem esse Socratem idem est & eadem generatione utrunꝫ generat: & per se: deus quoꝫ & deum esse deum idem: utrunꝫ em̃ æternũ est & prima veritas. Si falsum omne simpliciter diuisum est ut p̃batum esse nõ negas dici nõ debuit falsum quiddã cũ hac solum conditiõe diuisum esse hoc est ꝯdiu falsum est. Si em̃ omnis homo simpliciter & absolute est risibilis conditionẽ nõ oportet adiunge re: qua restringas dicens: oĩs homo est risibilis ꝯdiu est homo: nec p̃pterea restrictio debuit adiũgi q̃ nõ oĩa falsa sunt æqualiter diuisa: aut falsa nec em̃ oĩa entia sunt æqualiter bona: absolute tñ bona sunt oĩa. Quõ concludaẽ bonũ malumꝫ esse cõtraria: si p̃sequi: & fugere sunt cõtraria facile constabit: si ratio cõtrariorꝫ motuũ satis a te fuerit intellecta. Quid miraris si dico latinos Aristotelem nõ negare: quẽ Simplicius negat:

nõ etiam Boetius: nunqd p̃pterea vel Boetiũ nõ imitor vel Barbaros extollo: mirꝫ me ne hominẽ vocas: Ego vero te mirabilem appellarim: qui cũ Boetium imiter posthabito interim Simplicio me Boetiũ aspernari: & barbaros sequi existimes. Si cõtraria sunt bonũ & malum chymerã vis p̃bare aliquid esse: qđ in rerꝫ natura sit: sed si perceptũ sit qua ratione bonũ & malum cõtraria dixerim: qđ nondum aut vis: aut potest intellige re nihil ex chymera probaueris. Priuationes quasdam a me semiplenas vocari plurimum admiraris & nullas esse probas hoc modo: Malum est nihil: igit non est semiplena priuatio: Ego vero argumentum tuum p̃sequens: sic dicam: ægritudo mala est: igitur nihil est: nõ est igitur semiplena priuatio: Est aũt priuatio quædam ægritudo: non igitur est vel sanitatis vel boni cuiusp̃iam semiplena priuatio: sed plena potius: & perfecta: quod fieri nõ potest. Imperfecte igit priuationes semiplenæ sunt: ut ægritudo: raritas: turpitudo: cæcitas visus perfecta: boni imperfecta: bonũ em̃ quod in vidente est totum nõ adimit. Si verum est quẽadmodum scribis malum omne boni aliquid relinquere, chymera igitur: quæ est omnino nõ ens: & mala boni aliquid retinet. Si vero boni aliquid seruat nõ omnino mala est: necꝫ omnino nõ ens, licet etiam potentia: qua creari potest & esse: in deo sit & notio: qua potest intelligi sit in animo nõ tollitur quin chymerã potentia bona sit: & ens. est em̃ potentia dei: & chymeræ alia & alia ratione: nec em̃ negamus antichristum potentia bonum esse cuius potentia qua potest esse partim est in materia in cœlo & homine. Præterea quomodo chymera. Si omnis interim cogitatio & potentia dei excludatur: est omnino non ens & mala. Vt em̃ non ens sit: certe mala esse non potest: Malum em̃ est priuatio: quæ in subiecto consistit: qđ nec esse est bonitate participet: Alioquin subiectum esse non posset: Quod em̃ omnino non est subiici non potest. Nondum improbasti: quod a me dictum est: idcꝫ Simplicij auctoritate confirmas nisi quod ais Simplicius nõ dicit, sed non propterea gloriari oportuit: necꝫ em̃ dixi Aristotelem sentire: omne omnino ens vel per se vel per accidens esse: Nec beato Thomæ aliquid propterea falso ascripsi.

Licet priuatio omnis negatio quædam sit: nondum tamen constat aliam non esse affirmationis negationisꝫ oppositionem: aliam vero priuationis & habitus: nec propterea si malum est priuatio boni malum & non bonum conuerti necesse est.

Defensionem tuam qua tutari vis deum non esse deum: ego nec veritati nec beato Dionysio consentaneam puto: nec beatus unqꝫ Dionysius deum negauit esse deum: sed quẽadmodum beatus Thomas interprætatur nullum nomen dei naturam integre potest explicare: nec alia ratione affirmationes putat deos esse incompactas. Tu vero dicis dei nomen si descriptionem habet subiecti rationẽ habere non etiam prædicati: sed hoc concesso argumentum perstat. Sit em̃, a. ratio nominis dicaturꝫ hoc modo deus est, a: ratio enim cuiuslibet de eo prædicatur cuius est ratio, igitur facta simplici conuersione. a. est deus. Igitur deus est deus: item dicis cum queritur an deus sit aliud a deo nec ne: sciri oportere quid dei nomine concipiat quicquid aũt detur aliud inquis dicam deum esse. est em̃ supra omne id qđ concipi potest: sed nõne huiusmodi solutio secum pugnat: Si em̃ confiteris propositionẽ huiusmodi: quæ est: deus est sup̃ id qđ concipi potest: nõne palam aliquid de deo affirmas: fiat igit & sit nominis diffinitio ea oratio q̃ est supra id qđ concipi potest: & argumentũ militabit. Præterea sequit: deus est supra omne id qđ concipi potest: igit deus cõcipi nõ potest: alioquin idem supra seipsum foret: nõ igit amari potest nec coli. Postremo tantam putes esse auri potentiã vt velimus nolimus vel re vel animo ex necessitate deum secum trahat hoc modo. Aurũ est: igit ipsum esse est, igit deus est. item sic deus est: igit infinitũ est. infinitũ est: igit nihil est. Si ens infinitũ est (inquis) finitum nõ est, quasi sic arguas: finitum nõ est: igit nihil est: deinde sic: infinitũ est: igit infinitũ nõ est, infinitũ em̃ (inquis) seipsum perimit. Equidem puto si Nicoletto quispiam hmõi argumenta scripsisset: nihil respõdisset: nec ego cõtra aliquid opponam: ne ubi res mihi luce clarior videtur aliquid videar dubitare: q̃

Epilogus. si ijsdem argumentis positionem tuam probes: equidem vereor ne aurum perdas. Iis obiectionibus si voles aliquid respondeto cupaten optime: quo disputationi iam finem faciamus: satis enim lusimus: cæterum nolim putes me aut odio aut maliuolentia in hæc diuertisse: scio meministi priusq; aliquid tibi scriberem significasse an velles: Equidem deum testor comitem meum mirandulanum & amo & veneror, quod si aliquando experiri libuerit me nihil mentitum cognosces.

¶ Ioannes Franciscus Picus Mirandula Antonio Fauentino Philosopho insigni. Salutem.

Quanq; Ioannis Pici patrui mei obitu studiorq; meorq; alacritas ois & spes quæ quasi tota in eo reposita fuerat elanguit: quippe cū futurū sperarem eo viuente ut philosophiæ studia ad castitatem pristinam: sed magnis ditata opibus reuocarent: christianaq; fides eliminatis in uniuersum erroribus hæresibusq; depulsis validissimis in aduersos hostes turribus muniretur. Non tamen sic animo consternatus sum: ut totis viribus nō laborauerim ne vigiliæ oīes inchoataeq; lucubrationes q̄ ab homine illo in litteris undequaq; admirando ꝓfluxerant penitus deperirent: q̄ circa mihi ipsi nostrisq; hominibus consulens q̄ maximis potui itineribus florentiam cōtendi: dedicq; operā q̄ potui ratione ut quecunq; ab eo nota fuerant licet inexpolita & inexcussa in nostrā permitterent potestatē: non inanes oīno fuere conatus nostri: nam & si adapertæ adhuc tabulæ nō essent nec notus hæres, adaperta nihilominus ita scrinia fuerūt ut cōmentationes cunctas inspiceremus versaremusq;. Vidimus in charthaceis illis dispersis codicibus incredibile hominis studium: lectionē omnimodam cōceptus supra captus humanæ mentis admirabiles. Verum in rediegendis scriptionibus non laudandam incuriositatē: hinc inde disiecta dissipataq; omnia, sed de his alias. Dum hæc diligenti cura euolueremus opusculum eius de uno & ente quattuor ferme ante occubitum annis emissum una cū tribus in ipsum a te perscriptis epistolis earumq; responsis in manus incidit: quibus ob rei nouitatem nō perlectis modo, sed haustis sed pene ut aiunt deuoratis (rumore em id factum agnouēram: sed quid momenti allatum etiam exploratū satis nō habebam) Mecum cogitare disceptareq; occepi, an illud publicitus alijs cum operibus q̄ in unum redegerā: & publicanda censueram impressoribus dare deberem, nulla tuarq; obiectionū habita mentione. An consultius fieret si & oppugnatum hinc offensaculis inde propugnaculis munitum exiret in publicum. Post longam rei discussionem postrema tandem menti sententia sedit. Sane doctis hominibus obuiam factum notas infamiæ ferre videretur. Si accusatores nō tantum expauesceret: Sed & in iudicium citare recte quasi parum fidens conscientiæ nō auderet, pariter quoq; ut responsis comitatum iret oportunū esse visum est velutí ad defendendam causam innocentiæ testibus: quod nostrū consilium laudatū iri a probis viris nō dubitaui: quando aut me pati oportuisset defunctum patruum hominē ꝓfecto de me meritissimū aliqua ex parte famigeratæ doctrinæ suæ tali non promulgato libello defraudari: aut eo solo ꝓgrediente nequissimis vituperatoribus ansam semp criminandi relinquere nō accitis in forū quæ & obiectando & repellendo pluribus utrinq; epistolis cōcinnata fuerant. At oblatis nōnullis litteris Christophori Saxoli nostri & ciuis & medici: quibus quartā te super id negocij cudisse epistolam quæ responsione caruerat (ut aiebas) nobis significabatur: res in dubium reuocata est. Iterumq; sententiæ ancipitis factus pensiculandum exactius liberatum iam iudicium duxi quādo postremus accusator urgeret causam: nec esset qui patrocinaretur. Inde meum subijt animū titilatio quædam suscipiendæ defensionis quo me tamen ꝓtutando silentio verterē nō erat in promptu. Mouebāt hinc mentem hominis modestia in omnesq; benignitas: ingenij quoq; solertia & acrimonia: in enodandis diluendisq; etiā ex tēpore difficilibus nodis inexplicabilibusq; scyrpis: ut, s. arbitrarer ultimā epistolam tuā non fuisse tuto delatā: cogitabā inde factū facile fuisse ut qd̄ rescripsisset: Si tamē fideli nūcio tuæ sunt redditæ epistolæ vel tabellarioq; incuria (fit em id sepenumero) vel alio quopiam casu in itinere perissent. Succurrit demū in enodationibus prioq; quæstionū tuarq; cōquestum illū fuisse a te sæpius eadē iterari & de eisdē sæpius dubitari ob id statim totius cōtrouersiæ vīæ capita pcucurri an. s. in primis respōsionibus aliqua deprehendi possent qbus monstrarē fuisse quartæ epistolæ satis in parte factū anteq; scriberet. Successit ex voto res tantaq; repperi ad ꝓpositū facientia ut si nō verbis quātum fieri potuit obiectionibus ultimæ epistolę respōderim adeo ut ipsarq; nodos ex priorū quæstionum tuarq; solutionibus apertos magna ex parte possis agnoscere. Addidimus multa a magnis etiā auctoribus ꝓ testimonio petita quæ oīa nō alia de causa facta a me existimare te velim: nisi ut rudiū insolentiūq; philosophiæ & maliuolorq; iudicijs occurrerē: ad quos forte cū peruenisset fama quartā te ad patruū meū sup ea cōtrouersia dedisse epistolam cui nō respōdisset: tulissent actutum sententiā (qui blacteronibus & inuidis mos est) alia quapiā de causa q̄ iusta nō esset rescribere picum nō curauisse: Alioquin mi Antoni etiā a principio susceptū opus libentissime omisissem. Tum ut cōtrouersijs a qbus abhorrēs sum & si iustissimā causam agerē non viderer initiari. Tum ut a vero philosophiæ tramite nō deuiarē: quē post equos & arma (& si quosdā litterarū flosculos a pueris olfecerim) post magnorū ducum cōmercia Io. Pico patruo Ioannecq; mainardo nostro ducibus metiri occepi: q̄n naturæ noticia non ad litterarios desudandos agones: sed ad naturæ ipsius conditorē agnoscendū ordinet philosophicæq; cōmentationes suapte semp sponte inuitare nos debeant ad penitissima diuinorq; eloquiorq; vestiganda sensa: hic studiorq; omniū finis his nobis iter reuelat ad cælum: si tamē ea nō gloriæ nostræ captādæ gratia excoluerimus: sed ut deum nostrū & facilius cognoscere & feruentius amare possimus. Vt inde prōptius q̄ mandauit facienda, ꝑ se quamur: quæq; docuit vitāda fugiamus. En tibi causam susceptī huius mihi oneris tecumq; negocij explicatā: iustissima est ut videt iccirco æquo a te animo ꝓferenda: quin etiā arbitrari forte potuí ut his nostris uti possem veluti internuncijs in auspicata mihi iam tecū contractaq; ferrariæ beniuolentia confirmanda. Nam cū ꝓximis diebus istuc appulissem qua es humanitate me inuisere dignatus es. Atq; interloquendū de litteris decq; morte patruí ac eius operibus multis inchoatis nec consumatis: ꝓcepta opinione mea respōdendi, s. tibi soluendiq; argumentatōes tuas tantū abfore ostendisti ut offendereris: ut etiam qd̄ facturus eram laudaueris. Sed ipsum iam negociū aggredientes primæ obiectioni dissoluendæ manus in primis admoliamur, ea est huiusmodi.

¶ Non ideo dictū est deū ens nō esse q̄ esse in deo ꝓ essentia est: sed qa esse non est aliud ab essentia: qd̄ longe diuersum ē: alioqn ipm esse lapidis qd̄ sibi ꝓ essentia est nec ens esset: nec bonū, esse em lapidis nō est essentia sed ipm sibi & esse suū & sua est essentia cui vel facillime respondebimus. Sed iubebo in primis eorq; te meminisse q̄ ab ipso huiusmodi rei gratia sunt perscripta ne pugnātia ille verba ꝓtulisse videret. In eo quippe cōmentario de ente & uno (qd̄ etiā in tuarq; obiectionū responsis cōmemorauit) Amelium Iamblicū Syrianū cōplurescq; Platonicos qui deū ens nō esse dixere nō modo non ꝓbauit: sed toto tractatu principaliter hoc egit, ut nō solum ex Aristotelis verq; etiam ex Platonis dogmate ostenderet deū & esse & dici ꝓprie ens. Sed & aliquā loquutiōis rationē esse monstrauit quā qui sequeret non absonū erat a veritate deū appellatione entis esse maiorē. Atq; ob id hoc a se factū tatum est ut & Dionysij auctoritatis & Thomæ ratio haberet ne omnino ut eius verbis utar, insanire viderent doctissimi sanctissimiq; viri qui id dixerūt Deū. s. non esse ens, Sed sup ens quā sententiā alter milies repetiuit: alter quandoq; usurpauit: Sed redeamus ad nos. Cum ergo hoc mō Deum ens nō esse dictū sit hac rōne id ꝓlatum asserimus qd̄ esse in deo ꝓ essentia sit, cui opponis nō hac sed illa assertū rōne qd̄ esse dūtaxat non sit aliud ab essentia, duo hæc diuersa esse penitus existimans ego vero alterū alterius dicti aperitionē dilucidationēq; esse contendo.

Prima obiectio.

Præfatio quædam

Obiectionis solutio.

Cū, n. dicit ens nō esse deū: quia in eo esse ab essentia differe paratū: nō sit, nil aliud afferē cē esse in deo esse sibi p essentia; nec p hāc orationē, s. esse ī deo nō est aliud ab eius essentia: iudicat nobis essentiā in deo esse: ut p verba illius cōtra quē argumentatus es ligdo ꝓspicit: nā tuā obiectionē patruus cōfutauit q̄ hāc ipsam materiā cōcernebat inquiēs: nō em̄ Platonici cū id aiūt intelligūt esse in deo essentiā & esse sed in eo nō differre. At esse in deo locū eū habere quē in rebus alijs habet essentia: ut ei, p essentia nihil sit aliud cē ipsum esse, ꝙ aūt incōgruū oīno credas ipsum lapidis esse nō posse dici ens & bonū mutabis forte sententiā si cōsideraueris q̄ a Thoma aquinate q̄ quasi cōtrouersiæ iudex a vobis ascitus est in prīa pte summe quæstione. xlv. articulo. iiij. dicant palāq; cognoces ipm esse qđ in essentiæ cōpositionē cadit nec ens nec creatū appellari debere quando formas oēs nō subsistentes & accidentia cæteraq; id genus magis coexistentia & cō creata cē creata & entia nūcupari posse ꝓnunciet. Qua ꝓpter ab eius sectatoribus potissimū Capreolo cū de entis & essentiæ distinctiōe sit quæstio esse ipsum creatarū rerū nec in verorū entiū nec in creaturarū numero recipit. ꝙ si entis appellationē nō suscipit pculdubio nec boni cū ens & bonū se mutuo consequant pariq; ambitu reciprocent.

Thomas

Esse rerū creatarū nō esse ens.

Secūdæ obiectionis Solutio

Scdo loco in hūc in modū argumētaris si in negationibus & priuatiōibus qd sint quæri nō pōt. cū igit sint nō satis est ad quæstionē qd est formandā scire rem de qua quærit esse sed amplius scire oportet & esse & aliqd esse, quērēti igit qd est ridicule ac irrationabiliter respondet ens aut aliqd, siue ens primo mō siue scdo mō capiat. Qđ si quærat quid sit peccatū vocabuli potius est quæstio cē rei: Cui obiectioni respōdemus nō illum unq̄ dixisse in priuationibus et negationibus nō posse quæri quid essent. Sed nō posse respōderi quid: Thomæ gratia, ptulit quē te sup hoc dubitāte in prioribus epistolis verū ne scilicet esset an falsum citauit his verbis verū esse fatearis oportet nisi deseras tuū Thomā: qđ & nos etiam ab Egidio Romano in scdo cōmentariorū li. in theologicas sentētias assertū esse reperimus. satis em̄ est ad quæstionē qd est formandā scire eā rem esse de qua scisciat: nec; necessariū est ut qui qd res sit vestigaturus est: sciat rē esse aut aliqd primo mō, sed scdo tantū, hoc est eā esse. Qđ si cōtenderes te intellexisse quæstionē eam formari posse cui pōt affirmatiue & recte responderi. primū si putas quæstionē illam nō posse recte formari nisi res de qua quærit, sit talis ut p eam quæstioni illi reddi respōsum queat tecū nō venio. Aristotelis em̄ sententia est pcunctari posse centaurus sit nec ne centaurū tm̄ tale nō esse ut p eū quæstioni an est possit respōderi cū mera sit fabella merū figmentū. pariter quoq; aduersor si credis hoc idē quærentē nosse oportere: nā plus scire eū nō oportet (ut oñdimus) qui recte qd sit res pcunctat: cē eā esse. g ergo noūerit rē esse aliqd nō ridicule respōdet eā esse aliqd nescienti cuipiā & de hoc pcunctanti. ꝙ vero interrogātes qd res sit docere nō cōsueuerimus eā tm̄ vel ens esse vel aliqd ut absolutius respōdeamus euenit: nā exploratū habētes eā esse aliqd adhuc qualenā ens esset rimarent. eorū igit nō solū expressæ petitioni: Sed & vestigādi desiderio satisfacimus cū cōceptas & nō ꝓlatas quæstiones ipsorū nostris respōsionibus p̄ueniendo dissoluamus. verba vero illa ꝙ si quærat qd est peccatū vocabuli potius est quæstio cē rei q̄ illius obiectioni cōtra te factæ fuere: respōsum nō multū momenti attulisse videt: cū em̄ tu prius argumētatus esses ex Thome sententia. ens videlicet iuxta primū modū vocari qđ quæstioni qd est respōdet: quærentiq; qd esset qđ mundū cōseruaret & moueret rationabiliter deū responderi: ex q̄bus colligebas deū primo mō esse ens & aliqd respondit ille vide quantū fallaris malum scdm Thomā tale non est ut quærenti de eo quid sit possimus aliquid respōdere vel ens: & tamen quærenti quid est peccatū respōdere possumus quod est malum: ideo nihil tibi tua suffragatur responsio hæc: scilicet quod si quæratur quid est peccatū vocabuli potius est quæstio cē rei. Nam non nimis est quæstio nominis (quanq̄ hic & ibi diuersa ratio) quid est quod mundū gubernat cē quid est peccatū cū ille qui mundū gubernat deus. s. quidditatē ut recentiores loquuntur nō habeat; quod & oēs præter eos qui in prędicamento eū collocant apertissime

Egidius

Aristoteles.

confirmant. Et ut sanctissimus ait Dionysius nostræ post apostolos principes theologiæ ipsius nec nomen est nec diffinitio: quinetiam nec illis quæ antea dixisti tuum hoc responsum consonat quando prius malum ipsum non esse nihil sed positiuū aliquid dixeris: nunc vero ipsius nominis tantum formari quæstionē confitearis.

Deū nō posse diffiniri

Opponis tertio his verbis si aliquid est ens ideo iuxta positionē tuā est ens ꝙ esse est scdm rem aliud ab essentia aliud est (inquis) humanitas aliud homo aliud albū siue albedo aliud res alba: igit si idea est ens ideo erit ens ꝙ esse ideæ est aliud ab idea. Idea aūt deus est esse igit ideæ est aliud a deo: est igit in deo cōposito scdm rem nō solum secundum rationē. Quibus dicimus iam responsum esse. Nam cū eodem fere medio q̄ nūc es usus in tertia epistola argumentareris respōdit ille cōpositionem illam entis & essentiæ in diuinis scdm rationē esse nō scdm rem. huius igitur Hyppotetici syllogismi quē adducis. primā ꝓpositionē verā esse inficiamur: nā & si in creatis rebus essentia ab esse re differat nō obid sequatur necessariū est quicquid quoq̄modo dici ens possit ex essentia & esse siue existientia tanq̄ ex partibus cōponi ideæ igitur q̄ creatarū rerū exemplar est essentia & existentia re distincta nō conueniūt. Sed hæc a nobis in ea sit cōposito: cū illam ut exemplar causam essentiæ & entis siue esse & existentiæ: quæ in creatis rebus inueniunt perpendimus: quā cōpositionē pariter & distinctionē simplicissimis etiam rebus applicamus & scdm rationē quādo eam intellectus noster fabrefecit vocitamus

Obiectio tertia:

Solutio

hanc Peripathetici frequētissime usurpant vulgatam ut inquit ille ab Antipatro repetitam a Possidonio cōmemoratā in epistolis a Seneca. ea ꝓpter hūc in modum ideam secundum rationē ex essentia & existentia dicere possumus esse cōpositam. & ens vocare eam. s. ut exemplarē creaturarū ex esse & essentia re differentia cōpositarū cōsiderantes: quā compositionē in deo nō ponimus quando eū nō ut aliorū exemplar: sed ut in penitissimo suæ diuinitatis recessu se ipso fruentem contemplamur.

Peripathetici.

Quarto inquis iuxta denominatiuorū definitionem unus ab unitate denominatiuū est: deus autem iuxta tuam positionē ex similitudine unitatis unus dicitur, nō ergo ad substantiam dei spectat prædicatio qua Platonici dicunt deus est unus: præterea cū dicimus deus est unus nō quid sit sed quomodo sit significari putas: modus aūt ex accidentium est genere nō igit vocabulum uniꝰ in deo substantiuū est ꝙ vel Platonicam sectam nō dicerim vel græcā linguā ignorē. nō em̄ id satis est ad tutandam academicorū disciplinā. Sed facilis responsio cum em̄ dictū sit a Platonicis unū qđ de deo enunciatur esse substantiuū & nō denominatiuū tantū probe assertum est & iterū cum asseueratū sit unū dici quia unitati similis sit nō est incongruū: nec, ꝓpterea dici potest non esse substantiuū: nam & si nomen aliquod ex rei cuiusp̄iam, ꝓprietate aut similitudine cuidam adaptetur nō ob id sequatur necesse est nomen illud nō esse substantiuū quando id, p substantiuo nomine accipiatur: quod nō per modū adiacentis sed per se stantis significet. unū vero quod de deo prædicat per modū nō inhærentis sed stantis intelligi a deo clarū est ut, ꝓbatione nō egeat. habes itaq; ꝓprietatē a qua nomen accipit cui applicatur nō auferre hoc quod est esse substantiuū: nā Thomas tuus immo noster cū in locis alijs tum in prima parte illud ad quod significandū nomen imponit ab illo a quo imponit differre refert: verbi gratia: hoc nomē lapis ad significandū substantiam illam quæ sic nuncupatur imponi ab ea item, ꝓprietate sibi cognata qua. s. pedem ledit vocitari edisserit: unde & alio loco docet a grāmaticis fore usurpatum ut scribant nomē substantiam cū qualitate denotare: quod & Ioannes scotus libro primo cōmentariorū suorum in sententias affirmat. Vnum igit mi Antoni cum de deo enunciamus vere & ut substantiuū nomen est enunciamus quia. s. per modū stantis & cōcipimus & prædicamus: rursus cum ab unitatis similitudine eiusq; ꝓprietatibus impositū dicimus veritati quantū fas nobis est, ꝓpinquamus quia. s. cōuenientiuocabulo utimur ad indicandū quā q̄ longe ineffabilem illam sup oīa creata deitatem cū ita omnium q̄ sunt principiū sit quē admodū numerorū omniū principium unitas est: & hisce verbis etiam colliges

Quartæ obiectionis Solutio

Thomas

Io. Scotus

alterius argumenti tui solutionē de mō qđ de genere dū taxat accidentiū esse profaris posse. s. in hac p̄dicatione: Deus est unus quō deus unus sit significari & nihilominus unius vocabulū in deo substantiuū esse, si a q̄ auspiceť nomē & ad qđ denotandum rei tribuiť cōsideraueris: potes etiā breuiuscule ex verbis patrui solutionē tuæ dubitatiōis agnoscere: cū ait quō tu Platonicorꝝ potiusq̄ Dionysij rationē sequi me dicis: cū nec Dionysiū nec Platonicos ut magna etiā voce gliaris unq̄ legeris: At scias idē esse apd Platonicos dei Typū esse unitatē: & apud Dionysiū deū unice oīa expeditiorē solutionem non posset quispiā recte desiderare: nā cū dei Typū esse unitatē dicit ad similitudinem & modū: cum vero fertur deū unice esse oīa ad substantiam referendū est: quæ tñ esse eadem penitus asseueratū est: quinetiam apud græcam linguam quā ille probe noverat abstractum & concretum significari quandoq̄ potest eadem voce.

Solutio breuis ex verbis patrui.

Solutio quintæ obiectionis. ¶ Ad quintæ dubitationis tuæ solutionē afferendam nō opus est multis. Ait ille si deus nō esset & aurū esset esset aurū & nō esset aurꝝ. Tu addis hæc verba igit esset aurum. q̄ si diffinitio veri constat: erit verꝝ nulli quadrans ideæ. Adde obsecro & hæc paucula q̄ scilicet ex eius verbis sequi dixit & agnosces quō erit verū nulli quadrans ideæ. Quid inquā? impossibile. s. impossibile parit: & ideo nō mirū est si ex ꝓpositione tua impossibili sequi facias quicquid volueris: Nam si deus nō esset & aurū esset erit verum nulli quadrans ideæ cū ex impossibili gignatur impossibile his non solum dialectici sed etiā theologi adstipulant. Si em̄ Ioannem de Bachone carmelitam interroges an fieri possit: ut aurum sit & deus nō sit in primo sententiarꝝ respōdebit tibi nō aliquam omnino rem qualiscūq̄ ea sit intelligi posse nisi prius deus intelligat. cum aūt de intellectu cuiuscunq̄ rei sit colliges tu an extra omnē controuersiam etiā apd nouicios dialecticos ꝓnunciari possit aurum esse & deum nō esse fore impossibile. Sed de hoc iterū in calce operis verba faciemus si Cardinalem cameracensem postea consulueris. audies hominem in omni etiam philosophia exercitatū in primo cōmentariorꝝ in sententias dicentem ex quolibet impossibili contradictionem sequi.

Ioannes de Bachone.

Cardinalis cameracen̄.

Solutio sextæ obiectionis. ¶ Sexto loco dixisti si necq̄ verū necq̄ falsum esset sedere Socratē qđ ille asseruerat eo ꝙ necessariū nō esset defendere te posse nō in quolibet negationē verā esse vel affirmationem cū in quolibet aut una aut altera necessariā nō habeat veritatē. quā obiectionē solluentes respōdemus orationē hanc Socratē. s. sedere veritatē aut falsitatē quantū de se est sibi nō necessario determinare: nec ꝓpterea sequi de quolibet affirmationē verā nō esse vel negationē: verūtamen si eo mō quo ipse docet intelligis negare etiam poteris i quolibet sic affirmationē aut negationē veram esse ut altera pars necessario vera sit: ait em̄ me sedere aut verū aut falsum semp est: quia semper ego aut sedeo aut nō sedeo. & quod dicit me sedere nec verū nec falsum hoc est ꝓpositionē hanc ex se sibi nec veritatem nec falsitatē determinare. qđ faciunt ꝓpositiones necessariæ. Sed cū fieri possit ut

Septia obiectio & solutio. & sit vera cū. s. sedeo & sit falsa cū nō sedeo ex se ipsa ad utraq̄ indeterminata est. Præterea aduersus nōnulla eius verba de bono & malo vero & falso q̄ in rebus & aīa fore ꝓtulerat instas hoc mō. Si bonū & malum sunt in rebus verꝝ & falsum in anīa ubi est tua affirmatiōis & negatiōis oppositio. Negatio em̄ nihil ponit quō etiā chymera in rebus est & ania, si est oīno nō ens & falsa cū non ens & malum mutuo conuerti putes. Sed oro attendas animaduertasq̄ malum & bonū ea rōne in rebus etiā ꝓnūciari quia attendat circa res quō verꝝ & falsum circa animā. nō est em̄ verꝝ & falsum in rebus ut scribit Aristo. vi. primæ phīæ libro, sed in mente nec ꝓpterea sequat necesse est ut res quæ oīno mala est res vera sit verꝝ etiam illud & falsum de qbus eo loci mentionē facit Aristo. cōplexa sunt: nec item sequiť si bonū & malū in rebus sint ob id ea opponi nō posse cōtradictoriæ: quia malū qđ in rebus esse ꝓnunciat nō ideo dicit in rebus fore ut illud aliquā esse rem intelligat. sed quia attendit cōsideraturq̄ circa res ipsas hoc est in quantū res pfectionibus priuat: & ut non bona sint efficit. Chymera vero ipsa in rebus nō est quia oīno nō ens est & oīno mala: tñ si fieri posset a natura ut esset res esset & bona: falsa aūt est quatenus nihil oīno existens: & nulli quadrās ideæ: nec etiam eā in anima esse affirmamus sed ipsi chymere notionē: quæ ut res quædam est bona est & vera: falsa vero quatenus chymeram representat cū ipa chymera & nihil sit & mala.

Aristoteles.

Octaua obiectio cū solutione ¶ Probare post hæc credidisti cæcitatē esse veram quod ille negauerat & si cæcitatem esse cæcitatē verū esse nec esset inficiatus nec cōcessisset. Sed a longe diuersa esse dixisti: hunc q̄ in modū argumentatus es si cæcitatē esse cæcitatem verum est & quis nōvi deat cæcitatē esse veram: idem enī sunt: sola enī cæcitate posita ponit hoc quod est cæcitatem esse cæcitatē & ablata auferť: unde eadem ratione Socrates: & Socratē esse Socratem idē est: & eadē generatione utrunq̄ generat: & per se deus quoq̄ & deum esse deū idem: utrunq̄ enim æternū & prima veritas. Ego vero mi Antoni cōtra cōtendo quæq̄ eadē esse affirmas inficior nam vno eorꝝ quē tu affers posito non ponit reliquū necessario: nam sola cæcitate posita nullo intellectu considerante cæcitas quidem erit: nō tamē erit hoc quod est cæcitatē esse cæcitatē: quapropter etiam soluitur argumentum de deo & de generatione Socratis, nā Socrates per se generat: nō hoc quod est Socratem esse Socratē cum complexa nō generētur. licet quoq̄ tibi cundonarē ea esse idē adhuc nō sequi dicimus quod colligebas ob diuersum modum significādi complexe scilicet & incōplexe cū nullius sane valoris esset hæc argumentatio cæcitas & cæcitatē esse cæcitatem sunt idem: sed hoc est verum: igitur & illud quia pari pacto sequeretur hoc est complexum igitur & illud quod absurdum est: cum cæcitas nomē sit simplex non complexum aut enunciatio aliqua aliud: igitur est cæcitatem esse veram aliud cæcitatem esse cæcitatem verū esse. Et q̄q̄ hæc pro patrui defensione sufficerent: attamē ne credas plures tutandi ꝓpugnādiq̄ modos deesse: utq̄ absolutior veniat ad te respōsio scias velim iuxta Gregorij ariminēsis sententiā dicere me potuisse: & si sola cæcitate posita poneret hoc quod est cæcitatē esse cæcitatē nō ꝓpterea corrogari colligiq̄ necessario ea esse idē: negat enī hanc consequentiā & multas huiusmodi omni alio a deo circunscripto deus est ergo deus est deū esse. Cardinalis quoq̄ cameracensis negat omnes orationes in quibus aliquid enunciatur de oratione infinitiua significatiue accepta easq̄ & falsas asserit & incongruas quod in suo primo sententiarū libro videre licet. Cō quæreris deinde falsum cū hac cōditione diuisum nō debuisse ꝓnunciari hoc est quādiu falsum est. idq̄ hisce verbis enarras si falsum omne simpliciter diuisum est: quod ꝓbatum esse nō negas dici nō debuit falsum quidam cū hac solum conditione diuisum esse hoc est quādiu falsum. Si enī omnis homo simpliciter & absolute est risibilis conditionem nō oportet adiungere qua restringas dicēs: omnis homo est risibilis quādiu est homo: nec ꝓpterea restrictio debuit adiungi q̄ nō omnia falsa sunt æqualiter diuisa aut falsa, nec enī oīnia entia sunt æqualiter bona: absolute tamē bona sunt omnia. Sed diligēter eius verba perpēde: quibus poteris omnē scrupulū & dubitationē abijcere. Ait ille omne falsum diuisum nec omne falsum ex equo falsum: quia non esse falsum ex equo diuisum cū eque falsa nō sint quæ non sunt necessario & semp falsa: & ea quæ semper & necessario falsa sunt: recte igit Antoni dictio illa quādiu adiecta est: ꝓpterea quæ nō semper & necessario falsa sunt quæ falsa: & si vera fieri vnirīq̄ possunt vel naturæ vel artificis opera: quod & tu in secūdis obiectionibus dixisti: verūtamen quamdiu diuisa tādiu falsa: semper vero falsa sunt ea quæ nunq̄ in amicitiā redire possunt: ut in secūdarū respōsione obiectione abūde visitur. nec similitudo de entibus & de risibilitate tibi impendio suffragātur. Nam entia sunt semper & absolute bona. licetq̄ non sint æqualiter bona aliaq̄ alijs magis boni rationē partitipent: tamen semper & necessario sunt bona: quatenus enī entia eatenus bona: nec possunt fieri nō entia & nō bona: nisi rediganť in nihilum. Sed potest cōmode de falso & diuiso quod in complexione consistit nō diuisum & verū fieri, similitudo ergo nō quadrat. Nā licet nō omnia falsa æqualiter diuisa: attamē quatenus falsa & nō vnita & nō vera sunt. Adde ꝙ parꝝ turbare nos debuit hæc obiectio, quis enī ambiget pronunciari posse hominē (qui absolute & sem

Gregor. iariminēsis Cardinal' cameracēsis

Obiectio nona et obiectionis solutio

per risibilis est) cū hac cōditione risibilem fore quādiu est homo: an improbabiť hæc locutio a viris doctis homo tādiu risibilis est: quādiu homo est.

Decimæ obiectionis solutio

¶ Decimū obiectionū tuarū caput nihil aliud cōtra eū affert: nisi facile cōstare potuisse quod dixisti si ratio cōtrariorū motuū satis ei fuisset intellecta: at ille nisi excidit conquestus est te nō ꝓbasse quod totiens sequi dixisti. s. ex cōtrarietate prosequēdi & fugiēdi cōtrarietatem boni & mali inferri inquiēs: nam sibi bonū qua ratione bonū sit expetēdū malūq; fugiēdum: sintq; fugere & appetere cōtraria: quomodo ex hoc sequi ꝓbas bonū malumq; esse contraria: hoc est quod tibi ꝓbandū est: ad quod tamen probandū nec; vllum unq; verbū feciſti/nec; nūc facis: hæc ille negans. s. formā argumētationis tuæ: & hac fortasse de causa cū appetere ipm & fugere nō sint ꝓprie motus cōtrarij: ex quibus cōtrarios esse terminos colligi possit: & etiā ab ipso Aristotele mutationum aliqua contrarietas assignet: sexto physicæ auscultationis libro quorum cōtrarij nō sint termini: sed cōtradictorij ens. s. & nō ens quando generatio ab nō ente ad ens ꝓficisca tur. corruptio ab ente in nō ens procūbat. Tu vero hāc iterum cōtrarietatē boni & mali pertractasti: nec aliā adduxisti probationē: rationē porro cōtrariorum motuū diligen ter illum ꝓspexisse: etiā ab ipsis ut aiūt vnguiculis nō ambigas: quinimmo sæpius nō modo tuas aduersus eū de hac cōtrarietate rationes ꝓpulsauit: sed etiam contra te egit quando in secūda epistola deduxit hāc tuam probationē: nō solum inferre malum & bonum esse contraria: sed cōtradictoria esse cōtraria: secūdo cum tela tua in te retorserit hoc modo bonum & malum secundū te sunt cōtraria: & utrūq; cōtrariorum est aliquid positiuū: & secūdum te nō ens est bonum: ergo secūdum te nō ens est aliquid positiuum. Vndecimæ obiectionis solutio

Cum in tertia dixisses epistola refugere eum ad simplicium relictis latinis interpretibus quātum ad oppositionē boni & mali pertineret respōdit ille quasi mirabundus: cur tu qui Boetianus esse soleres & barbarorū irrisor eos tūc rideres qui posthabitis latinis interpretibus græcos sequebātur interpretes vel cōmodissime innuēs te sentire perperā si græcos philosophos magnificiēdos nō eē duceres: quos Boetius quē magno habes in precio summo in honore semp habuisset: hisq; & præceptoribus & ducibus vsus esset: quibus replicas rem nō esse admiratione dignā: cuius dixeris latinos nō negare Aristotelē quē simplicius nō negat &c. Boetius

Sed mihi nō videt Simpliciū negare Aristotelem cū recte interpretet: nec apparet latinos interpretes euariare ab Simplicij sententia: qñ eā tota mente cōplectant & exequātur operibus si demiratus est negatū a te latinos expositores Simpliciū nō sequi in maiorē forte stuporē incidisset: si te latinos non negare Aristote. quē negaret Simplicius ꝓtulisse intellexisset: porro Simplicius quicq; illū sunt sequuti Aristo. mētē plane elucidāt cū ea ratione bonū & malum cōtraria esse dixerit: cp alterū cōtrariorū semp habeat rationē mali & deficiētiæ: quo circa primo physicæ auscultationis libro cōtraria semper secūdū melioris peioriscq; inuicē rationē cōparari tradidit Pythagoreos etiā imitatus: qui duos rerū ordines statuere: quorū alter sub bono Pythagorei Thomas Egidius Burleus Esculanus Io. scotus

alter sub malo cōtineret: ususcq; sit in rōcinatiuis libris frequēter externis exemplis hāc expositionē: ut inquit ille Thomas tuus nō solū latinus: sed & inter latinos præcipuus nō solū refert sed & ꝓbat cui etiā nos Egidiū in. ij. sentētiarū & alios multos Burleū. s. & Esculanū idē sentientes annumeramus: quinetiā & Io. scotus cathegorias Aristotelis exponēs adstipulat huic nrē sentētiæ inquiēs: si bonū accipiat ꝓut cū ente cōuertitur malū esse nihil & sic bono nō esse contrariū. cū enī utrūq; cōtrariorū extra cōtrouersiam sit aliquid positiuū necesse est ut quod nihil sit in rerū natura quale est malū cōtrariū esse ꝓnunciari nō possit. & licet malū tu nihil esse negaueris ad Thomā ꝓuocans: ipsecq; opinioni tuæ nō modo nō suffragetur. Sed & abū de refragetur: quod etiā patruus in margine tertiæ epistolæ satis ostendit: ab re tamē fore nō putamus vel paucula obiter etiā ea in transcursu pro patrui opinione perstringere monstrarecq; nō solum Thomā Malū nihil esse

in ea opinione fuisse ut malū esset nihil. Sed cateruatim plures philosophos & theologos illustres in hanc sententiā pedibus manibusq; descendisse. Augustinū inuenimus de moribus manicheorū disserētem dixisse nullam naturam esse malum: paulocq; post ne quid pro natura intellexisset foret ambiguum subiūxit: & ipsa natura nihil est aliud cq; id quod intelligiť in suo genere aliquid esse. Vidimus Egidiū romanū in primo cōmentariorū libro in patrum sentētias scriptū reliquisse malum secūdum quod malum puram esse priuationem & nō aliquid: eoq; modo esse aliquid ꝓnunciari posse quo & ipsum nihil aliquid esse dici potest quādo utriq; possint noīe aliquo nominari. In secūdo quoq; earūdem cōmentationum libro malum non habere ut eius verbis utar quiditatem ob idq; nō posse respōderi quæstioni qd est affirmat: nihilq; aliud de ipso esse cq; nomen. verbaq; itidem Aristotelis de mali & boni oppositione: iuxta patrui mentem interpretatur dogmatisq; simplicij & aliorum proborum Aristotelis interpretum consentit: &. s. propria nō esse genera pronūcians: sed aliorum cōtrariorum ꝓprius genera dici debere cū alter rōnē positiui habeat altero nō habēte: nullūq; cōtrariorū secūdū se esse nō ens: sed aliquā naturā & existentiā id ipm Gregorius ariminēsis testat in cōmentarijs in secūdū sentētiarū librū malū. s. ipum nō esse aliquā ut ipius utar sermone entitatē: sed purā priuationē. hoc idem sensit pspicacissimi vir ingenij Robertus olchot quæstione prima cōmētariorū suorū in secundū theologicarū sentētiarū librū. hoc idē plerici; alij iudicauere quos in presentiarū adducere mihi scribēti tibiq; postmodū legēti fastidiū fortassis afferret. satis erit quātū ad presens negociū attinet hos numerasse potissimū cū alijs obiectionibus dissoluendis: de hoc iterū oportuerit verba facere qñ illis in locis de malo mentio sit habita. Sed ut eo redeamus unde digressi sumus. Boetiū tantū ex latinis oībus cōtra simpliciū & reliquos illustres interpretes citare in iudiciū videris: quē si tantū latinorū numero dignaris adscribere is vnus erit ex latinis expositoribus: nō latini expositores cq; tuæ opinioni suffragari videbiť. Adde cp nec ille si eius mēs ꝓbe scrutet nrē sentētiæ reclamat cū quæstionē hāc nec exacte pensiculet nec vltimo rimet iudicio: sed solū quid Aristotelis verba stricte & presse apprehēsa expostulēt declaret: qui mos ei familiarissimus in primis editionibus fuit opiniōes græcorū interpretū varias secūdæ editioni demādans scrupulose & anxie examinandas.

Malū nō habere qddita tem

Grego. ariminensis

Robertus olchot

¶ Cæterū ꝓbasse nō modo illū: sed demonstrasse existimo quotiēscūq; daret bonū & malū esse cōtraria: illico Chymerā aliquid esse in rerū natura absq; vlla cōtrouersia ꝓnūciari posse: cuius cōtra te argumētis hoc tm respōdens non perceptū. s. ab eo qua rōne bonū & malū cōtraria dixeris: nihilq; aliud ꝓ te affers: cpropter nihil & ego aduersus te agā nisi & vidisse illū & percepisse cūcta quæ scripseras: & cū collibuit multaq; de contrarijs dixeras recēsuisse: meū enī hoc in negocio cōsiliū est vltimas tuas obiectiones in patruum dissoluere: eas vero quibus ipe quoquomodo responderat silentio prætereire verū tamē si aliquid nō plene ab eo enucleatū tibi videbiť quod a me & optes & expostules aperiri desiderio tuo satisfacere tētabimus: ꝓ quæ tua argumēta & dissoluēdo & respōdendo ꝓ viribus vagabimur: nō enī minutula quæq; verborū tuorū responsione carere iudicauit incōsonū. fatet ille in primis litteris quædā esse omissa quibus nihil responsum est: ne in leuibus rebus verba ꝓdigeret quædā leuiter tractata: ut qui philosopho hoī res potius indicādas cq; explicādas duxerit. Quæ verba sic a te velim interpretari ut nōnulla quorū controuersiæ notæ sunt etiā Gregorijs philosophis operæpreciū nō fuisse: absit te philosopho nobili aduersus celeberrimū & doctrina & fama hoiem adducī qui de rebus altissimis haberet sermonē: quicq; ad ima hec discutiēda nō sine dispēdio coceptorū de rebus difficillimis speculaminū descēderet. De hac tm contrarietate seqūeti rnsione cū de semiplenis priuationibus verba fiēt nō nihil dicturi sumus.

Duodecimę obiectōis solutio

¶ Miraris præterea demiratū illum fuisse semiplenas a te fingi priuationes: quā rē non tam eo tēpore cq; postcq; iterū id tentare ꝓbasti in admirationem conuertisse illum existimo (si tamen ab eo vltimæ obiectiones tuæ visæ sunt) dixerat ille aduersus te malum est nihil: ergo non est semiplena priuatio. Tu vero eius argumētum hoc modo prose-

Decimætertiæ obiectionis solutio

queris egritudo mala est igitur nihil est. nõ est igitur semiplena priuatio: est autem priuatio quædam egritudo: nõ igitur est vel sanitatis vel boni cuiuspiam semiplena priuatio: sed plena potius & perfecta quod fieri nõ potest: imperfectæ igitur priuationes semiplenæ sunt ut ægritudo raritas: turpitudo cæcitas vísus perfecta boni impfecta hæc tu ad verbum. Ego vero mi Antoni libere dixerim hæc tua verba vel nihil cõtra ipsum faciunt quod ut clarius videas ea sigillatim recensebo. Ais primo ex ipsius verbis malum est nihil: igitur non est semiplena priuatio. Recte ambulas rursus ægritudo mala est igitur nihil est: nõ est igitur semiplena priuatio: huc usq; etiã probe ꝓgredieris: quia ægritudo quatenus mala eatenus nihil rursum ais: est autẽ priuatio quædam ægritudo non igitur sanitas &c. usq; in finẽ quibus verbis falsum meo iudicio astruitur pace tua sit dictum quod ostendere conabimur. Cæcitas enim nõ solum perfecta vísus priuatio est ut ais: sed etiã boni perfecta priuatio dici potest: quia totũ illud bonũ aufert quod nata est adimere perimat: illius vero q̃d nõ est apta perimere nullatenus priuatio nũcupari possit: sine semiplenam siue plenã dicas: priuatio enim vel absolute consideratur. s. ut habitũ in cõmuni respicit: velut ad certũ & limitatũ entis genus restringitur: puta ad sanitatẽ totius corporis ad oculum ad pulchritudinẽ: & cætera id genus primo modo accepta habitum aliquẽ particularẽ non priuat: quia priuatio omnimoda ut Dionysius inquit libro de diuinis nominibus viribus omnino deficit. secũdo modo sumpta quæ singularis a Dionysio appellatur distinguẽte eam cõtra vniuersalem illum quẽ respicit habitum priuat: & hoc modo huiusmodi habitus: cui. s. obesse nata est priuatio plena & nõ alterius rei semiplena est. quis enĩ dicere auderet cæcitatẽ esse semiplenam priuationẽ hominis vel alterius boni quod esset in homine: priuatio igitur absoluta habitũ absolute & ꝓpria: & particularis priuatio ꝓprium & particularẽ habitũ respicit: & eius limites non excedit. q̃propter ægritudo plena priuatio est nõ semiplena siue toti corpori eã ascribas siue particulari membro: febris enĩ perfecta priuatio est illius tẽperaturæ quã nata est corrũpere ophtalmia: etiã & si nõ totius boni quod in oculo est: tamẽ alicuius boni perfecta & propria priuatio est: quia totũ illud bonũ quod nata est perimere perimit quãdo perfectã oculi sanitatẽ visum vero nõ auferat: & quatenus ophtalmia nihil aliud faciat. Turpitudo etiã quia totũ illud bonũ quod potest auferre. s. perfectã partiũ compositurã quæ pulchritudo vocatur adimit perfecta priuatio est: & sic in reliquis cõsidera hoc etiã ex superabundanti dixerimus cæcitas qua cæcitas malum est: qua malũ nihil est qua nihil nõ semiplena priuatio: quia si semiplena aliquid positiui relinqueret quod nõ facit malum. Præterea nulla priuatio in se omne bonũ priuat actu: ergo omnes priuationes essent semiplene priuationes quod est cõtra te: quia aliquas plenas aliquas semiplenas esse contẽdis connexio optima & necessaria: & quod assumpsimus hoc ꝓbamus argumento: cũ nullum bonũ unq; inueniretur: si totalis quædã & vniuersalis priuatio in rerũ natura cõperiretur: ut paulo ante ex Dionysij verbis innuimus: malũ enĩ priuat particulare bonũ cũ malum in bono sit & vniuersale malum vniuersale bonum perimeret si tamẽ inueniretur quod fieri potest: & sic collige non semiplenas: sed plenas semp ꝓprioꝝ habituũ priuationes reperiri.

Priuationẽ dupl'r considerari

Ophtalmia

Deciæquartæ obiectõis solutio

Decimæquartæ obiectioni quæ plures quæstiones cõtinet sigillatim respõdeo: primo q̃ nõ oẽ malũ boni aliquid relinquere nisi in aliquo intelligas subiecto q̃d malũ ipm nõ respiciat vel illud subiectũ cuius habitus a malo ipo perimit accipias: nec illũ oppositũ habitui quod tñ ei imponis & hypotesi aucuparis asseruisse: nã ille malũ aliquod inueniri quod oẽ bonũ ab eo natũ auferri tollat penitus habunde testatus est cum in epistolæ secũdæ responsione te de hoc cõmouerit: hunc in modũ scribens hoc certe cõsiderare debueras: quod de imperfectis quibusdã malis ex ea quã adhuc retinent bonitatis admixtione cõceditur ad ipam immixta absolutamq; mali naturam nõ esse trãsferendũ. & ut planius veritatẽ percipias nõ pigebit explicare vim distinctionis malũ bifariam accipi

Malũ bifariam accipi

riam cõsiderari potest absolute primo & sub propria ratione mali: hoc est inquantũ nihil secũdo inquãtum cuiusdam boni priuatio est: hoc est particulare malum & hũc in modũ malum acceptũ boni aliquid subiectũ duntaxat relinquit: quod non facit aliud malum quod omnino nõ ens est & nihil quale chymerã dicimus cũ subiectũ aliquod aut habitũ nõ respiciat. & hac de causa omnino malũ abipo & absoluta immixtaq; mali naturavocitat: hocinq; malũ quod ut Dionysij in libro de diuinis nominibus verbis utar: quia subiecto caret nullo modo nusq; & nihil existens est. Chymera vero & si potentia dici bona possit ob potẽtiam ꝓducendi ipam quæ in deo est: tamen nec ens: nec bonũ denominari potest. Si enĩ hæc conexio scilicet aliquid potentia bonũ est: igitur bonũ est viriũ potens esset: in auctorẽ illius ictus retorquens: adducere eum putarẽ ut fateretur omnia quæ a deo creari deberent: nõ autẽ vi naturæ fieri: & etiã quæ corrupta sunt aliquid esse/& nõ esse aliquid. Nam si potẽtia creantis secũdum eũ & essent & bona essent: igit & necessario essent aliquid: cũ aliquid & bonũ cõuertanr parisq; sint ambitus omnino. Quod vero aliquid esse nõ posset sic argumẽtabor ex nihilo aliquid fieri nõ potest: antecq; creet chymera secũdũ te nisi creet esse nõ potest: creat igit ex nihilo igit priusq; crearetur ex nihilo nõ esset aliquid: ob potẽtiã igit bonitatis quæ in creatore est res absolute bona denominari nõ potest: alioquin ut nostro dialecticoꝝ sermone utar fallatiua secũdum quid ad simpliciter committeret. Mitto ea consulto quæ afferãtur contra opinionẽ illam de æternis ut ita loquar quidditatibus & potẽtia obiectiua: & si illismet rationibus sententia tua infirmari forte posset: satisfit enĩ desiderio nostro: si chymerã dici nõ posse bonã ꝓbauerimus: adde q̃ & Auerroem in hac parte imitati: dicere possumus: ens in potẽtia: nõ esse ens: quãdo in cõmẽtarijs in quartũ methaphysices librum partitione quintadecima dixerit: id quod nõ est actu nõ esse ens. Ad illud quod iũgis. s. chymerã ob id ens esse: quia licet illa potẽtia ꝓducẽdi chymerã in deo sit nihilominus potẽtiam dei & chymeræ esse aliã & aliam ratione. Respondeo primo negare me posse: Dei potẽtiam & chymeræ ꝓducẽdæ diuersas esse ratione. Secũdo licet gratis tibi cõcederet potentias. s. illas esse diuersas adhuc tua ratio quid ꝓbaret: cũ chymera ens nũcupari nequaq; possit ob potẽtiam se ꝓducẽdi quæ in deo esset: cũ tm absit potẽtiã illam nec chymerã nec aliquid intrinsecũ chymeræ enunciari posse: ut etiam distent in infinitũ. Addis præterea excluſa potentia dei & cogitatione nostra chymerã non esse malam: cũ malũ priuatio sit: quæ in subiecto particípãte bonitatẽ consistit: cui respõsum velim eadem distinctione qua paulo ante: cũ chymera subiectũ aliquod nõ respiciat: sed absolute mala sit licet eam a nobis conceptã. s. ipsam notionem chymeræ quã mente gerimus: ut aliquid esse ita bonã esse: chymeram vero ipsam nec aliquid esse nec bonã esse ꝓnunciare possimus.

Ens in potẽtia nõ ẽt ens

Auerrois

Decimæqnrtæ obiectionis solutio

¶ Præterea gestire videris nõ improbatũ quod attuleris solumq; simpliciũ id non dicere responsum esse. Item ais nõ dixisse te sentire Aristotelẽ omne omnino ens vel per se vel per accidens esse: nec Thomæ aliquid propterea falsum adscripsisse. Verum & si tot ab illo quem defendimus hac de re dicta sint ut a me verba fieri opus non videatur ꝓposuerimq; semel ab eo quoquomodo discussa nõ retractare: hec tamẽ ex superabũdanti ꝓ patruo dixerim Simpliciũ. s. qui a te sæpius in iudiciũ citatus est: contra te sæpius testimoniũ tulisse: q̃ patruus nõ semel in respõsionibus cõminiscit. Rursus scire vellem an defendendũ susceperis nõ omne ens: aut per accidens aut p se esse de mente Aristotelis. Ille enĩ quinto primæ philosophiæ libro secat illud ens in ens p se & per accidens demũ in substãtiam & accidẽs secãtur: quæ priori partitionis mẽbro continebãtur cũ illud p se in decẽ partiat genera: quorum vnum est substantia: reliqua accidẽtia: vellem ego a te nunc libẽtissime doceri quale nam esset illud ens quod nec per se nec p accidens esset. q̃ si forte diceres diuisionẽ illam in ens per se & per accidens assignationem esse complexi entis ut in primis obiectionibus prodidisti. respondere non dubitarem te id ostendere vere nõ posse: nec aut Aristotelis quapiam sentẽtia nec ratione ido

nea tuam opinionem fulcire: cum eo loco Aristoteles ens per se in decem partiatur genera: quorum vnum sit substantia: & nouem accidentia quæ cõplexa entia fore nemo credit quãdo aduersum complexa distinguant: eoq; loci Auerrois dicat ens per se diuidi per dictiones significantes genera prædicamẽtorum: dictio autẽ nõ est cõplexum ens. Sexto quoq; methaphysicæ idem Auerrois dicit primã entis diuisionẽ esse in p se & p accidẽs: prima autem esse nõ posset quãdo eam diuisio cõplexi entis anteiret: nec apud Thomã reperitur quinto metaphysicæ libro diuidi ens complexum ut asseruisti. Credi vero non potest cum ens primo sit partitum in ens per se & per accidens, illudq; per se sit in decem genera subpartitũ quæ incomplexa esse ostendimus: assignari eo loci diuisionem entis complexi: quãdo illud quod diuidit de diuidẽtibus membris prædicari necesse sit: hæcq; ob id & si parum ad negociũ pertineant: dicta sint: cũ nec illud tuum dogma Aristotelicorum interpretũ placitis ne rationi consentaneũ primo fronte mihi videatur, quod si forte contrarium probaueris: gratissimũ erit a grauissimo philosopho qualem te ꝓfecto existimo didicisse non nihil. Cæterum dixit ille eatenus malum priuationẽ esse quatenus priuatio formaliter erat negatio: cui aduersaris inquiens non cõstare aliam nõ esse affirmationis negationisq; oppositionẽ: aliam priuationis & habitus, nec ꝓpterea si malum esset priuatio boni: malum & nõ bonũ conuerti necesse esse: quibus responsum velim aliã esse priuationis oppositionem: aliam negationis: nec illum oppositũ ꝓtulisse: sed ꝓpterea etiãnum sequi q; si malum bono priuatiue opponatur: malum & nõ bonũ cõuerti necesse esse. priuatio enĩ ut magnus ait Albertus libro primo physicæ auscultationis inquãtum priuatio de se vel per se nõ est: eo q; de se habet nõ esse: quinimmo & ab Aristotele asseueratũ est in prima philosophia priuationes esse de genere non entiũ: cũ priuatio de se sit alterũ extremũ cõtradictionis: & ideo cũ malum sit priuatio boni & cõsequio nõ ens inquãtum malũ est: malum etiã & non bonũ cõuertunt: malum enĩ & nihil ut ꝓbatũ est idẽ sunt: nihil etiã & nõ ens idem nõ ens: itẽ & nõ bonũ idẽ: quia ens & bonũ idẽ: quapropter rectissime dixit patruus negationẽ eatenus esse priuationẽ: quatenus priuatio formaliter esset negatio: nam etsi differãt in hoc q; vna earũ scilicet cõtradictio mediũ nõ habet: ut ait philosophus in libro primo analiticorũ posteriorũ: alia vno modo habeat: cũ fiat simul cum opposito circa idẽ subiectũ: tũ ꝯtũ ad ꝓpositũ attinet essent idẽ cũ priuatio de se negatio sit: & nõ ens nihilq; ponat, quẽadmodum probat Thomas pluribus in locis potissimũ in tractatu de quattuor oppositis: si vero non ens mala: si mala nõ bona: ex quibus corrogare potes malũ & bonũ oĩno cõuerti. & ne credas illustres homines defuisse qui hoc asseruerint. Audi Aristotelem dicẽtem bonũ dici æqualiter enti. Adde igit̃ per locum a cõtradictorijs malum nõ enti. Audi celebratissimũ theologum Anselmũ cantuariorũ archiepiscopũ libro de casu diaboli ꝓferẽtem hæc verba, malũ non est aliud q; non bonũ: ex quibus colligitur constantissime malũ & nõ bonũ se mutuo cõsequi.

Decimæsextæ obiectõis solutio

Albertus magnus

Thomas

Aristo.

Anselmus

¶ Nullæ decimoseptimo in loco inter te & ipsum cõtroversiæ fuissent si diligentius libellum ipm de ente & vno animauertisses & quæcũq; in eo perscripta sunt cũ de gradibus illis decẽ ipa caligine ad quã contẽplantibus peruenire datur mẽtio sit: ad memoriã reuocasses: vidisses in illis tribus primis gradibus posse de deo aliquid enũciari: in quarto minime ibiq; fenestrã intelligentiæ librorũ Dionysij apertã: qua cõmodissime poteras de hoc cõmoueri: nam nec negat ille: nec negare posset hãc loquutionẽ esse veram deus est deus: eo modo quo nos possumus deũ & concipere & enũciare: videlicet in illis primis tribus gradibus constituti: sed tãtum negat vllum prædicatum dei naturã vere posse explicare in illo duntaxat quarto gradu caliginis: quod omnes etiã ut mittam theologos philosophi recte sentientes astruerent: cũ vero hoc nomen deus quod prædicati officiũ gerit in hac ꝓpositione deus est deus: nõ modo diuinã essentiam & naturam nõ explicet: & declaret: sed & ab ipa in infinitũ superet: illud de deo affirmari posse negauit: quartũ illum gradũ caliginis attendens, Age ergo verba ipa examinemus

Solutio obiectionũ quę decimoseptimo loco cõtinebant

Dionysius

Philosophi theologi

Quo ordie

quæ hominis mẽtẽ testabunt̃: postea nõnulla adducemus ut planius videat̃ an deus & quomodo possit a nobis enunciari: deinde ostẽdemus tuas argumẽtationes cõtra eius verba: etiam ut iacẽt apprehẽsa nihil cõcludere. Dixerat ille dici diuerse posse deus est: deũ itẽ ex sentẽtia Dionysij oĩ appellatiõe esse maiorẽ: etiã appellatione hac dei quẽad modũ in libro de mystica theologia habebat̃: dixerat alio in loco cũ per hãc dictionem deus id tm̃ cõcipis: quod significatur p nomen dictionẽ hãc non habere prædicati rationẽ: sed subiecti: quãdo id esset de quo quærit̃: quidnã de eo enunciari posset aut deberet: nõ autẽ illud quod de alio enunciaret̃: quare id neq; Simonidi fuisse ignotũ aut cõsulenti eũ Tyrãno: cũ itẽ quæreres si deus dici deus nõ posset an esset aliud a deo: quærere a te quid cõciperes per hanc dictionẽ deus: quã de deo enunciares: si nihil concipere nihil errares: quia nihil diceres. Si aliquid concipere: dicere deum aliud esse ab eo quod tu cõciperes & conceptum per hãc dictionẽ deus explicares: quoniã supra oĩe illud esset q̃d a nobis concipi posset, hæc ille. Credebã ego patere tibi ex verbis ijs verissimã dubitationum tuarũ super hac resolutionẽ. Tu vero contendis a Dionysio nõ negari deum esse deũ, lege oro Dionysium capite vltimo libri de mystica theologia: & epistolam primã ad Caium: & tibi palam fiat omni appellatione deũ esse maiorem: lege item eundem secundo capite cælestis hierarchiæ & intelliges diuinum hominẽ nos edocere diuinæ veritatis similitudinẽ subiectam: omnẽ: vitamq; transcẽdere nullam hanc exprimere: lucẽ omnemq; sermonẽ omnẽ mẽtem atq; rationem absq; vlla comparatione illius similitudine inferiorẽ: ex quibus mẽtem patrui putarim te posse perpendere: ut scilicet eo modo dici vere nõ possit deus est deus: ut per hoc nomẽ deus vicem prædicati gerens: illud quod per subiectũ conamur concipere declaretur nõ quin aliquo modo posset dici deus est deus: quẽadmodũ dicitur deus est bonus: deus est sapiens. & aliæ conceduntur prædicationes: quibus sacri codices pleni sunt in quibus quoquomodo de deo aliquid enũciatur. Sed illius natura nõ explicatur cũ ab illis conceptibus distet in infinitum: quemadmodum satis aperte quinto capite libri de ente & vno patruus ille meus edocuit qui super ijs Dionysij verbis quæ a Thoma adducuntur veluti arbitrabaris loquutus non est: sed super ijs quæ paulo ante sunt allata. Porro Damascenus in primo libro sententiarum suæ theologiæ scribit esse quædã affirmatiue de deo dicta: virtutẽ superexcellentis negationis habentia: verbi causa si tenebras in deo dicamus nõ tenebras intelligimus sed lucẽ nõ esse, verũ super lucẽ lucẽq; esse dicimus cũ tenebræ absint: quã sententiam doctissimus & deuotissimus parisiorum cancellarius ptractans inquit sic. Igit̃ quicquid de deo affirmatiue dicimus includit negationẽ aliquam: & paulopost ꝓpterea dicit Dionysiũ deũ negare esse ens sed sup ens esse affirmare. Deum esse sapiẽtem ait Egidius primo sententiarũ libro: sed nõ eo modo sapientẽ quo nos intelligimus, vnde dicit hãc esse causam cur Auerrois, xij. methaphysicæ has quæ deo attribuimus prædicationes ꝓpositionibus mathematicis similes esse, pnũ ciet quoq; more: ea quæ intelligimus sunt in rebus: sed nõ eo modo quo intelligimus cũ lineã quæ est in materia nõ ea rõne quæ est in materia intelligamus. Sed q̃d te multis moror cũ vel paucis veritatis huiusce quã asserimus te certiorẽ reddere possum: ut. s. cognoscas q; q̃d de deo ꝑdicamus lõge aliud q̃ cõcipimus & enũciamus significare. Ait ipsemet Iesus christus dei virtus & dei sapientia & veritas teste Ioãnis euangelio deus spiritus est. Ait Dionysius libro de mystica theologia de deo verba faciens ineffabilem deitatẽ contemplans multaq; illi prædicata quæ nos attribuimus remouẽs: neq; spiritus est quantũ scire ipsi possumus. Vide igit̃ nolle Dionysiũ spiritũ eo modo quo nos spiritũ scire possumus de deo enũciari p quæ vltima verba legẽtes edocere verum fore deũ spiritum esse ut christi euangelio cõsentiret: & tamẽ non eo modo spiritũ esse quo nos spiritum intelligimus, ne dei naturã a nobis per aliquod nomẽ exprimi vere posse crederemus. Quanta vero sit Dionysij auctoritas quãtum ipius sacratissima dogmata ab oibus theologis qui parisior̃ gymnasia coluerunt sint elata: laudibus: & celebrata

in hac obiectione dissoluẽda ꝓcedẽdum sit

Dionysius

Io. gerson cancellarius parisien.

Deo quõ ꝑdicata cõueniant

Christus Dionysius

licet putauerim te nō latuisse cū tm patruus in rūsionibus obiectationū tuarū innuerit te inter disputādum Dionysij dicta nō magnopere libēter admisisse; scias velim fiditlimū illū Pauli Apostoli in christi fide discipulū extitisse; cuius ope deus eū voluit relictis gētiliū erroribus veritatē & agnoscere; & seq; & martyrij corona ꝓ christi fide donari Gregoriū de eius doctrina Martinūcꝫ pōtificē in synodo romæ cōtra hæreticos celebrata magna dixisse. Damascenū alioscꝫ cōplures summis eū laudibus extulisse; ab hæreticis eius libros occultatos longo tēpore fideliū mētes latuisse verbumcꝫ fuisse Cōstātini philosophi q oēs eius libros memoriæ cōmēdauerat; ꝙ si a pluribus patribus q cū hæreticis & sacrosanctæ catholicæ ecclesiæ hostibus magna bella pugnarūt Dionysius habitus fuisset quātotius eos & facillime (qd & tarde & magnis exanclatis laboribus postea ab eis dē factū est) de hostibus fuisse triūphū cōsequutos.

Cōstātinus philosophꝰ

¶ Cū vero ꝓbare intēdis deū dici posse deū ob noīs rōnē quæ de noīne prædicat; dico te frustra (mi Antoni) laborare: nā nō enūcias aliquid de deo: sed de hoc noīne deus: qd ut clarius intelligat latius explicabo: nā quærā ego a te qd ꝓ aquā, ꝓ rōne noīs designasti cōcipias si nihil cōcipis nihil erras (ut verbis utar patrui.) Si aliquid cōcipis quæro ite rū si concipis tāquā id de q aliquid possit enūciari. Si hoc modo summis etiā nō erras: quia iterum illud. a. vicē subiecti nō prædicati obtinebit si conciperes illud quod de eo enunciatur longe aberrares: tum in infinitū ipse deus maius sit omni eo ꝙ potes cōcipere quem etiānum Platonicus Apuleius in libro de platonis dogmate indictum appellat & innominabilē; ipsiuscꝫ Platonis hac de re verba sunt ab ipso apuleio latina facta. Deū quidē inuenisse haud facile est: intellexisse impossibile: omes itacꝫ de deo affirmationes improprias esse dicamus: quādo quodcūcꝫ nō solū dicere: sed & cōcipere vellemus ille in infinitū excedat: quinetiā nō modo in hoc ignorationis & miseriæ terreno carcere retenti: sed nec in ipsa dei fruitione qua perfecte beamur in cælis constituti comprehendere deū sed apprehendere tātum: ut nostrorū theologorꝫ verbis utar facultas nobis cōdonabitur. Præterea pugnare inuicē has propositiones credis. ſ. deus est supra id quod concipi potest & aliquid de deo affirmari nō potest: & ais sit nominis diffinitio supra id quod concipi & argumētum militabit. Sed soluitur cū enim dicit affirmationes de deo adduci, ꝓprias nō posse: intelligi datur prædicatum nō reperiri quod dei naturam integre representet: hæc vero oratio. ſ. supra id quod cōcipi potest nihil aliud significat ꝙ deū cōcipi nō posse & quid sit deus nō posse sciri. Dicunt igitur hæc verba nō solum quid sit deus: sed nō posse sciri quid sit. Vim igitur negādi potius ꝙ affirmādi obtinent. Sed licet ibidem ut affirment ob id tamē argumētum tuū nō militabit: alio quin de aliqua re nobis ignota quā quis scire cuperet ac de eius essentia nos punctarēr: respondere siscitanti possumus est id quod nescimus: quod nō nouimus quod adhuc mente nō cōcepimus nec cōcipere quimus: nō videret satisfactum petitioni illius: ut posset hoc dogmate percepto de re illa affirmatiue aliquid enunciare sed negatiue: nisi forte quis inueniret qui posset alijs intimare quid esset illa res: quæ ut penitus hoibus ignota supraꝫ captū cogitationū oīm foret: ita nec a seipo aut cognosci aut cōcipi posset. & Simonides igit & cōsulens eū Tyrānus nouerant dei nomē maximū quid representare: & tm vnus eorꝫ quid esset deus scire cupiebat alter se scire negauit. Prætera uteris tali cōnexione. Deus est supra oīme id qd cōcipi potest: ergo deus concipi nō potest: alioqn ipm supra seipm foret: nō igit amari potest: nec coli: respō deo deū a seipo tm: sicuti est: cōcipi integre posse & a nullo alio intellectu. nec ꝓpterea seq: nō posse aut amari aut coli: cōcipimus enī tātā esse deitatē oīpotētia prædītā in infinitū creaturas oīpharia virtute superātē: ut eā nisi ex effectibus nō possimus cōcipere. & hac admiratione excitati cōcalefactiꝫ in eius amorē exardescimus cōcipimus effectus. & eū esse sūmū bonū: & admiramur & colimus & amamus: nā cognitis his pfecte q fecit deus ut Themistij verbis utar in admirationē cōmēdationemcꝫ sui oīm aios atcꝫ ora cōuertit: legimus itē nos ea quæ reuelata deitus sunt & gratia eius prædīti fide concipimus: id quod

Deus īnominabilis

Simonides

Themistius

cōcipi ad plenū natura nō possumus: supꝫ oīa duntaxat illū nos amare oportere ut tādē fracto huius carnis enigmate possimus eū sicuti est summo cū utriuscꝫ hoīs gaudio: quæ nostra est felicitas cōtēplari. Rursus ad hoc ut aliquid diligamus nō opus est a nobis illud pfecte aut videri aut cognosci aut cōcipi: sed satis est si eū esse vel esse tale: licet cōfuse & subobscure sciamus: & hoc vel ex fide vel ex effectibus: itacꝫ vel modica cognitione præuia qualiscūcꝫ ea sit nobis est satis ad talē rem amādā: possumus enī quālibet rē diligere nisi penitus eius cognitōe careamus: ex his enī quę nouit animus discit ignota amare ut ait Gregorius. Thomas quoꝫ in prima secūdæ, pbat aliquid posse pfecte amare: & si perfecte nō cognoscat & exemplū de deo inter alia ꝓponit.

Incognita posse amari

¶ Postremo ais tantam esse auri potentiā putasse patruū ut vellemus nollemus vel re vel animo ex necessitate deum secū traheret. Sed nō tātā esse auri potentiā mi Antoni: sed impotentiā opinatū nō modo: sed certiorē factū eū crediderim: ut nec ipsum aut esse aut intelligi posset aurū semoto deo. Et ꝙꝙ te ad Ioannem de bachone relegare possem: cuius in dissolutione qntæ obiectionis mētionē habuimus tā & si qn tu patrui argumenta recēsens quibus astruerat deū nō esse & aurū esse pugnare inuicē nihil respōdere velle dixisti: ne calīgare videris in re luce clariori: mōstrare cōsilium est (etiam fortasse te iudice) fuisse operæpreciū ut ea dissoluēda susciperes si valuisses: sin minime applicare saltem manus operi vel fateri ingenue eius assertiones veras fuisse. Argumēta patruí hæc sunt quæ mox declarabo fieri nō potest ut aliquid sit si nō sit ipsum esse: deus aūt est ipm esse: fieri igit nō potest ut aurū sit si deus nō sit: præterea si deus nō est igit infinitū est: si infinitū est nihil est: qm si infinitū est finitum nō est: qm infinitum seipsum perimit: quē admodū & alia quæ cōtradictionē claudunt. si nihil est aurum nō est, fieri nō potest ut aliquid sit si nō sit ipm esse deus aūt &c. Cū ipsum esse quod deus est (ut nemo diffitet) nō sit cuius participatu nō modo omnia sunt quæ sunt. Sed & ab eo depedent & momētis omnibus cōseruantur: nō modo ut omnes theologi præsertim Thomas copiosissime docēt, sed etiā ut a Platone in timæo asseueratū est impossibile est aurum esse qꝫ ipsius esse gratia ipsiuscꝫ participatione existit. prætea si deus non est: igitur infinitū est. entia omnia præter deū finita sunt certiscꝫ terminis contenta: hācꝫ quā habent limitatam in naturā dei opere & gratia habere possiderecꝫ haud dubium est: quāobrem Platonē aiūt eius sectatores deum in philebo terminū vocasse: quia formis quasi mēsuris passim distributis oīa terminaret. Sed & ait sapiētiæ liber oīa in pondere numero & mēsura ab eo constituta. Si igit deus nō sit cuius causa oīa entia sunt finita: nihil erit finitū igitur infinitū. Si infinitū est nihil est: qm si infinitū est/finitū nō est qm infinitū seipsum perimit quē admodū & alia quæ cōtradictionē claudūt. cū, pbatū sit vnū aliquod esse a quo cūcta esse accipiunt: & esse finitū eo semoto nihil est nihilcꝫ finitum. si enī infinitū est: hoc est nō terminatū finitūcꝫ ab illo primo: cuius ope & sunt & finiunt cūcta terminanturcꝫ. Sequit infinitū nō esse. Iccirco infinitū seipm perimit. cū nihil aliud sit dictu infinitū esse: eo. ſ. modo quo acceptū est: qꝫ nihil esse: nā si nec finitū sit nec deus: extra cōtrouersiā est nihil omnino esse. Hæc sunt Antoni quæ ꝓ patruí aperiēda sentētia, ptuli quæ forte & alia cōtinet dogmata: nō enī omniū est allequi quæ ille cōceperat, sed ꝙ & alios etiā sub verborꝫ cortice latuisse sensus existimē illius me hæc verba mouent quibus respōsionē terminauit. hæc. ſ. satis credo esse tibi hominī quātumuis ingenioso: sed in accessa deseramus & teneamus quæ interpretis officio fungēdo scripsimus: quæ cū satisfaciāt meā quoꝫ claudēt respōsionē adductis prius quibusdā quæ & patruí sententiā roborant & meā in eius verba quam ante ꝓtulimus interpretationē cōfirmāt pariter atcꝫ elucidāt. Nam deficiēte primo necesse est omnia illa quæ ab eo, pdeūt interire: ut ex Aristotelis octauo physicæ auscultationis libro colligit. Deus aūt teste eodē philosopho est primū verꝫ a quo sunt oīa: alia vera ergo sublato deo oīa vera perire necessariū est: sed si vera tendūt in nihilū entia pariter ab interiꝫ nō vindicanꝫ; cū æquali ambitu cōmeent.

Vltime obiectōis solutio Io. de bachone

Thomas theologi Plato

Deus terminus

Rōnes ad ꝓ positū ostendum Aristo.

Aristo. Ite ammoto illo qui rebus & esse cõmunicat & viuere quis perituras easmet res oĩno nõ videat. Deũ aũt id rebus ipis cõdonare sentẽtia est Aristotelis, i. libro de cælo q addit etiã q̃busdã clarius q̃busdã obscurius esse illud cõicari. Præterea qcq̃d regit ab arte prima causæ pereũte illa ꝓcũbit. Totã vero hãc machinã a prima gubernari regiq̃ causa testat Auerrois Auerrois in. ij. primæ phiæ libro sub q̃ & aurũ cõtineri cõprehẽdiq̃ nemo potest ambigere. Plura alia possem in mediũ afferre ex sacris codicibus ut multa de ipo euãgelio multa ex apostoli Pauli sacratissimis dogmatis plurima ex alijs ut ex Gregorio q̃ cũcta dixit in nihilũ decidere nisi ab oĩ potẽti deo cõseruarent. Ab Augustino sup. Genesim & ex. S. Tho. & a Io. scoto in tractatu de primo principio: quæ tñ cõsulto prætereo qñ ꝓbasse id naturalibus rõnibus quas exposcere oĩno videbaris philosophorũq̃ gẽtiliũ documẽtis sat sit: q̃d ut ꝓbari posse ab eo neq̃q̃ credidisti. His igit oĩbus quæ præfati sumus putauerim bonis ingenijs extra cõtrouersiã futurũ oẽs patrui opiniones satisfuisse defensas etiã fortasse te iudice, hæc tñ scripsimus nõ ut tecũ cõfligeremus. scripsimus etiã iuite q̃d & Ioãnes mainardus noster & Christophorus saxolus Mirãdulanus ciuis nr & medicus atq̃ tuus olim auditor testari possent: scripsimus q̃q̃ circa odiũ cuius tibi argumẽtũ maximũ esse põt cũ si qd honori tuo vel aliq̃ ex pte detrahens chartis traditũ iudicaueris tuo illud arbitratu priusq̃ ad alioꝝ manus rñsio ꝓueniat dispũctus dẽpturusq̃ sim: & qdẽ plubẽter cũ te ut hoiem diligam ut philosophũ obseruẽ ut christianũ colam quod si mei erga te animi periculũ facere collibuerit verbis facta ponderasse percipies. Ioã. mainardus Christophorus saxolus

FINIS.

Illustri principi ac dño suo singulari comiti Ioã. francisco Anto. fauentinus. S. pl. Legi missas ad me in patrui tui scripta defensiones: ut quibus magnã rerũ doctrinã & admirabilem ingenij solertiã plane deprehendi: sumq̃ inuẽtionibus tuis mirifice oblectatus nõ solũ ꝓpterea q̃ video bonas artes tutores optios ac pronos aliq̃n habituras: q̃bus a tenebris a barbarie vindicent: verꝝ etiam eo magis q̃ de te si philosophari pgas: nescio qd magnũ ac grãde mihi facile polliceor: vedebit posteritas me nihil mẽtitũ si vixeris: deus modo vitã lõgiorẽ ꝓstet qd ad me attinet: egdẽ nõ iprobabo: quæ in patrui defensionẽ subtiliter qdẽ & acute scripsisti: neq̃ enĩ si patruus vixisset disputationẽ iã cœptã magis vltra ꝓtraxissem quẽad modũ in postrema oppositione mea sum illi plane testatus: q̃ ꝓ internunciũ rñdit se q̃q̃ nihil ãplius scripturꝝ: causæ igit iudices sunto q̃ legerint. Q̃d si ea quæ ꝓbe meditatus es ipressoribus dãda cẽsuisti saluo ac integro amici honore id fiat: quẽadmodũ ꝓmisisti. Sũt qdẽ nõnulla in libello verba: q̃ aliqd habẽt aculei nec oĩno parꝝ: a quibus facile potes tpare si velis sensu rerꝝ nihil imutato. Q̃d si feceris ut spero nõ erit ingratũ. Cãm meã video mihi satis abũdeq̃ tutatus & in dies facile tutari potuisse. Sed disputationi modus iã esto. Cæterꝝ Comes illustris putes velim me tuũ esse ac sp. fore: q̃ uti possis arbitratu tuo: bñuale ex ferraria die. xvi. decẽbris. Mccccl xxxv.

Apologeticographorũ vicioũ cõe

Ioannes franciscus Picus Mirandula Antonio fauentino philosopho insigni. S. P. Satisfactum est abunde tuis votis. Satisfactum pollicitationibus erga te meis: quom verba cuncta: quæ vel aliquid aculei gestare videbantur de dictatis nostris ademerim. Parcendũ est impetui animi: sicubi forte acrius actum est q̃ oportuit. Cõdonandum est aliquid iustæ defensioni: & eo magis cõdonandum quãdo cõmune fere vitium eorum sit qui cõmentationibus suis vel accusant aliquem vel seipsos aut amicos excusant illos: ad quos scribunt insectari maledictis: calumnijs petere: probris lacescere: atq̃ id genus cætera perpetrare ab officio boni hominis aliena: a quibus nos (testem te cito & iudicem cõstituo) omnino abstinuimus: decemq̃ summũ aut circiter verba nõ nihil aculeata tuo nutu (saluis tamen sententijs) amouimus: neq̃ aliud cõsilium elucubrandæ cõmentaciunculæ credas velim: q̃ ut sine tui offensa Picum patruũ defenderemus: quinimmo maluissem sæpius nihil inter vos disceptatum fuisse: ut præclusus mihi scribendi hac de re fuisset aditus

omnisq̃ occasio sublata. Nõ enĩ potest vel q̃q̃ difficillime potest ĩrarꝝ negociũ agi in altercatione positũ oĩ inter scribẽdum præstito honore illis ad quos verba fiũt alioquin debito. Adde q̃ vix sine quodã animi tumore: qui magnopere vitãdus est: id muneris obit. Quod vero de causæ tuæ tutela dicis hoc ipum de nra dicimus. Sed hactenus de cõtrouersia: sunto (ut recte scripsisti) qui legerint iudices modo hi docti sint: & neutræ parti affecti: aut si amore cuius piã nostrũ teneant ardẽtius: adminus oculis eorꝝ præsti giũ amor nõ faciat. Cæterꝝ multũ mihi tribuis vel parũ merenti: magnaq̃ de me tibi ꝓmittis si modo pgã philosophari. Sed vereor mi Antoni ne ab hoc philosophiæ studio de quo mẽtionẽ facis oĩno tẽperẽ aut forte desistã: dicã tibi de hac re quod sentio afferri, s. nobis hoc negociũ nimis affectãtibus multũ nocumẽti: parũ emolimẽti. Nõ hoc ideo dico ut damnẽ ut vituperẽ veritates plurimas aut saltẽ similitudies veri: quarꝝ noticiam philosophãdo cõparamus nobis. Sed cõmunẽ vsum aut (ut significantius dixerim) abusum culpo: quẽ nisi vitare magnopere nixi fuerimus allidueq̃ & summa cũ diligentia cogitatus nostros examinauerimus. Christiani animi venenũ cor irrepit ambitio: quæ post modũ mortiferã pariat supbiã. unde plerũq̃ fit ut huius sapiẽtiæ in qua quotidie versamur amatores: sapiẽtiã illam quæ genita est sed æterna: a quo omis hæc fluxa & tẽporaria deriuata est omnino posthabeãt tumidi & elati caduca gloria. Sed videamus oro unde animo afferamur: unde nosipos estimamus nimis. Nam quantula nostra cognitio: cũ minimã naturaliũ rerum sciẽtiam teneamus: & illa ipsa quæ ignoramus quo multa: tum maxima vel tacite clament inuanũ. s. & falso nosipsos doctos aut ꝓfiteri aut existimare: Posset ꝓculdubio vel rudis homo & parũ peritus vel omnino nescius litterarũ agricola percũctari plurima: etiã sub aspectum sub oculos posita: de quibus philosophus alioquin maximus reddere certã rationẽ nequiret. In percipiendis, vero substãtijs ipsis a materia sensili prorsus abiunctis quouscq̃ cognitione ꝓcedimus: quas lipientibus dũtaxat & noctuinis mentis oculis cernimus: Sed quid de diuinis sumus dicturi ad quæ nõ tñ cognoscenda: sed etiã vestiganda anhelantes & anxij cecutientes & caligantes obtutus densissimis pene nubibus obtectos dirigimus. Porro hãc nostrã rerum noticiã nõne: aut a libris aut a præceptore percepimus: gloriari ergo quid opus est: didicisse nos aliena meditata hausisse quasi ab narrãte historiã. Sed historiã naturæ: verũ ꝓ diuersa studia in amarulentis altercationibus positã variasq̃ ꝓ opiniones agitatã atq̃ ob id incertã. Quod ex ipo noĩe opinionis ꝓditur aptissime. Si quid vero a nobilissimis paululũ noticiæ nãciscimur: quid quæso aliud est q̃q̃ incertũ quoddã subuolutũ mille iuolucris mille ꝓplexũ fallacijs: hoc negociũ velut iis qui hæc studia vehemẽtius q̃q̃ oportunũ est magnificiũt succensus: insectarer nisi hãc materiã specialiter lõga quæstione tractauissem peculiariq̃ libello dedicassem. His ideo de causis me conuertere statui ad eos euoluendos libros quoꝝ ꝓpositiones profata sunt: & dignitates quoꝝ cõclusiones & inerrabili sillogismo colligũtur: & mentẽ defæcatã (si tñ id curauerimus) reddũt. Sed esto iã finis cõflictus litterarij & iamiã epistolæ. Sed vide q̃q̃ dispar effectus fuerit & nostræ & alioꝝ cõtrouersiæ: finita disceptatione vel voce vel scripta agitata. Sæpenumero inter eos animos qui discordes fuere exercẽtur odia simultates: machinãtur fraudulenta bella: detractiones honoris & famæ hincinde scaturiunt. Tu vero & Picus noster eratis ante disputationẽ cõpatres hoc est spiritali astricti nodo. Nihilominus ob hoc pristina nõ est animoꝝ cõcordia dissoluta. Ego aũt nec tibi dum patruus viueret: nec tu mihi nisi nomine notus eras: fecit hæc defensio ut inter nos ictũ sit quoddã fœdus amiciciæ: quod ut stabile sit dũ victuri sumus curato: utq̃ recte pieq̃ viuẽdo post hãc mortẽ quã expectamus pseueret æternũ da operam qua ratione potes: id ipm quoq̃ enitar facitare. Interim quo te amore ꝓsequar experiri nõ pigeat. Cumulatius forte sum præstiturus quod postulaueris q̃q̃ in calce defensionis spopõderim. Nihil enĩ tam arduũ quod tui (grauissimi ꝓfecto philosophi) ꝓpensius demerendi causa facturus nõ sim. Ex arce Miran. iiij. Ianu. Mccccl xxxxvi.

Phĩa humana nocet ga inflat

ARgumentum Ioannis Francisci Pici Mirandulæ &c̃. in orationem & epistolas Ioannis Pici patrui &c̃.

HAccipe lector & has Ioannis Pici Mirandulæ lucubrationes leuioris curæ opera: quas forte nec ipe viuens inuulgasset: nec nos nisi celebratorũ hominũ crebris adhortamentis excitati. Leges primũ orationẽ elegantissimã iuuenili quidẽ alacritate dictatã: sed a doctioribus præ doctrinæ & eloquentiæ fastigio sæpius admiratã: nec te moueat si plurima in eius calce cõuisunt quæ & in apologiæ sunt inserta procœmio: quãdo illud foras publicauerit hãc domi semper tenuerit: nec nisi amicis cõmunẽ fecerit: videbis pleraq; antiquorũ dogmata abstrusa prius in ænigmatis & fabularũ inuolucris ingeniosissime reserata: conatũq; illum & robore & delinimẽtis oratoris ostẽdere q̃ priscorũ sapientum poetica theologia nostræ theologiæ mysteriis ancillaret: atq; utriusq; nodis quibusdã enodatis ad litterarias palæstras hoies inuitare: in his enim per id tempus frequẽtissimus fuit: quas postea quasi grauioꝛ studioꝛq; præludia iudicrasq; pugnas derelinquẽs: adea quæ iã emisimus: quę q̃ sumus in posterum emissuri emolienda cõuertit animũ: leges & nõnullas epistolas (omnes enĩ collegisse laboriosissimũ) alias familiares: tum per ætatẽ tenerã: tum ꝓuectioꝛe scriptitatas alias postq̃ totũ pectus deo dicauit sanctissimis refertas monitis exaratas: illas & doctrinã & eloquẽtiã olere copiosissime deprehẽdes: has & utrunq; affatim sapere & christi amoꝛẽ præter hæc vberrime spirare percipies.

Abdala sarracenus Mercurius

Hois dignitas

Persæ Dauid

Homo vltimo creatus

Moses

Timæus

Hoi cõia q̃ aliis ꝓpria

LEgi patres Colendissimi in Arabũ monumẽtis interrogatũ Abdalam sarracenũ: quod in hac quasi Mũdana scæna: admirandũ maxime spectaretur. Nihil spectari hoĩe admirabilius respõdisse. Cui sentẽtiæ illud Mercurij adstipulaꝛ. Magnũ o asclepi miraculũ est homo. Horꝛ dictoꝛ rõnẽ cogitãti mihi nõ satis illa faciebant: quæ multa de humanæ naturæ præstãtia afferunt a multis: esse hominẽ creaturarũ internuntiũ superis familiarẽ: regẽ inferiorũ sensuũ perspicacia rõnis indagine: intelligẽtiæ lumine: naturæ interpretẽ. Stabilis æui & fluxi tẽporis interstitiũ: & (quod Persæ dicũt) mũdi copulam: immo hymenæũ: ab angelis Te ste Dauide paulo deminutũ. Magna hæc quidẽ/ sed nõ principalia. i. quæ summæ admirationis priuilegiũ sibi iure vendicẽt. Cur enĩ nõ ipsos angelos & beatissimos cæli choros magis admiremur? Tandẽ intellexisse mihi sum visus cur fœlicissimũ: ꝓindeq; dignũ omni admiratione aĩal sit homo. Et quæ sit demũ illa cõditio quã in vniuersi serie sortitus sit: nõ brutis modo/ sed astris: sed vltramũdanis mẽtibus iuidiosam. Res supra fidẽ & mira. Quidni? Nã & ꝓpterea magnũ miraculũ & admirãdũ ꝓfecto aĩal iure homo & dicit̃ & existimat̃. Sed quænã ea sit audite patres: & benignis auribus ꝓ vestra humanitate hãc mihi operã cõdonate. Iam sũmus Pater architectus deus: hanc quã videmus mũdanã domũ diuinitatis tẽplũ augustissimũ archanæ legibus sapiẽtiæ fabrefecerat. Supercælestẽ regionẽ mẽtibus decorarat: æthereos globos æternis animis vegetarat: excremẽtarias ac feculentas inferioris mũdi partes omnigena aĩalium turba cõplerat. Sed ope cõsumato: desiderabat artifex esse aliquẽ qui tanti operis rõnẽ ꝑpenderet: pulchritudinẽ amaret: magnitudinẽ admiraret. Iccirco iam rebus oibus (ut Moses Timæusq; testant̃ absolutis) de ꝓducendo hoĩe postremo cogitauit. Verꝛ nec erat in architypis unde nouã sobolem effingeret: nec in thesauris: quod nouo filio hæreditariũ largiret̃: nec in subsellijs totius orbis: vbi vniuers. cõtẽplator iste sederet. Iam plena oĩa: oĩa summis: mediis: infimisq; ordinibus fuerãt distributa. Sed nõ erat paternæ potestatis in extrema fœtura: quasi effœtã defecisse: nõ erat sapiẽtiæ. Consilij inopia in re necessaria fluctuasse. Non erat benefici amoris: ut qui in alijs esset diuinã liberalitatẽ laudaturus in se illam damnare cogeret̃. Statuit tandẽ optimus opifex: ut cui dari nihil ꝓpriũ poterat cõmunẽ esset quicqd priuatũ singulis fuerat. Igit̃ hominẽ accepit indiscretæ opus imaginis: atq; in mũdi positũ meditullio: sic est alloquutus. Nec certam se

dem/ nec ꝓpriam faciem: nec munus vllum peculiare tibi dedimus o Adã: ut quã sedẽ quã faciem/ quæ munera tute optaueris ea pro voto: pro tua sententia habeas & possideas. Definita cæteris natura intra præscriptas a nobis leges cohercetur. Tu nullis angustijs cohercitus pro tuo arbitrio: in cuius manu te posui tibi illam præfinies. Medium te mundi posui: ut circũspiceres inde cõmodius quicquid est in mundo. Nec te cælestem/ nec terrenũ/ nec mortalem/ nec immortalem fecimus: ut tuiꝑsius quasi arbitrarius honorariusq; plastes & fictor/ in quam malueris tute formam effingas. Poteris in inferiora quæ sunt bruta degenerare. Poteris in superiore quæ sunt diuina ex tui animi sententia regenerari. O summã dei patris liberalitatem/ summam & admirandam hominis fœlicitatem. Cui datum id habere quod optat: id esse quod velit. bruta simul atq; nascũtur id secum afferũt (ut ait Lucilius) ebulga matris/ quod possessuri sunt. Supræmi spiritus aut ab initio: aut paulo mox id fuerunt/ quod sunt futuri in perpetuas æternitates. Nascenti homini omnifaria semina: & omnigenæ vitæ germina indidit pater. Quæ quisq; excoluerit illa adolescent: & fructus suos ferent in illo. Si vegatalia planta fiet. Si sensualia obbrutescet. Si rationalia cæleste euadet animal. Si intellectualia angelus erit & dei filius. & si nulla creaturarum sorte contentus in vnitatis cẽtrum suæ se receperit/ vnus cũ deo spiritus factus in solitaria patris caligine qui est super oĩa cõstitutus/ oĩbus antestabit. Quis hũc nostrum chamæleonta nõ admiret̃? aut oĩno quis aliud quicq̃ admiret̃ magis? Quẽ nõ immerito Asclepius Atheniensis versipellis huius & seipsam transformãtis naturæ argumento per ꝓteum in mysterijs significari dixit. hinc ille apud hebræos & Pythagoricos metamorphoses celebratę. nã & hebræoꝛ theologia secretior nũc Enoch sanctũ in ãgelũ diuinitatis quẽ vocãt מלאך השכנה nũc in alia alios nomina reformant. & Pythagorici sceleſtos hoĩes in bruta deformãt: & si Empedocli credit etiã in plantas. Quas imitatus Maumeth illud frequẽs habebat in ore: qui a diuina lege recesserit brutũ euadere: & merito quidẽ. Necq; enĩ plantã cortex: sed stupida & nihil sentiens natura: necq; iumenta corium: sed bruta aĩa & sensualis: nec cælum orbiculatũ corpus: sed recta ratio: nec sequestratio corporis: sed spiritalis intelligentia angelũ facit. Si quẽ enim videris deditum ventri humi serpẽtem hoĩem frutex est nõ homo quẽ vides: si quẽ in fantasiæ quasi calypsus vanis præstigijs cecutientẽ & subscalpẽti delinitũ illecebra sensibus mancipatũ: brutum est nõ homo quẽ vides. Si recta philosophũ ratione oĩa discernẽtẽ: hũc veneris cæleste est aĩal nõ terrenũ. Si purũ cõtẽplatorẽ corporis nesciũ/ in penetralia mentis relegatum: hic nõ terrenũ nõ cæleste animal: hic augustius est numen humana carne circũuestitũ. Ecquis hoĩem nõ admiret̃? q̃ nõ imerito in sacris lr̃is Mosaicis & christianis nũc omnis carnis: nunc oĩnis areaturæ appellatione designat̃: qñ seipsum ipse in oĩs carnis faciẽ in oĩs creaturæ ingeniũ effingit: fabricat: & transformat. Iccirco scribit Euantes persa vbi chaldaicã theologiã enarrat: non esse hoi suã ullam & natiuã imaginẽ/ extrarias multas & aduẽtitias hinc illud chaldæorũ

ideſt homo variæ ac multiformis & desultoriæ naturæ aĩal. Sed quorsum hæc? ut intellígamus posti q̃ hac nati sumus conditione: ut id simus quod esse volumus. Curare hoc potissimũ debere nos: ut illud quidẽ in nos nõ dicat̃: cũ in honore essemus non cognouisse simíles factos brutis & iumentis insipientibus. Sed illud potius Asaph ꝓphetæ: dij estis & filij excelsi omnes: ne abutentes indulgentissima patris liberalitate quã dedit ille liberã optionẽ: e salutari noxiam faciamus nobis. Inuadat animũ sacra quædam ambitio: ut mediocribus nõ cõtenti anhelemus ad summa/ adq; illa (qñ possumus si volumus) consequẽda totis viribus enitamur. Dedignemur terrestria: cælestia cõtẽnamus: & quicqd mũdi est denicq; posthabentes/ vltra mũdanam curiã eminentissimæ diuinitati ꝓximã aduolemus. Ibi ut sacra tradunt mysteria, Seraphin Cherubin & Throni primas possident/ horũ nos iam cedere nescij & secũdarum impatiẽtes & dignitatẽ & gloriã æmulemur. Erimus illis cum voluerimus

Voluntas libera in hoĩe

Lucilius

Nota

Asclepius Atheniensis. Hebræi Pythagorici Empedocles Maumeth Nota Homo se in quãcũq; naturã trãsformare potest

Euantes Persa Chaldei Nota

Asaph prophęta

Seraphin Cherubin

nihilo inferiores. Sed qua ratione aut quid tādē agētes; videamus quid illi agāt/quam
Angelorum officia vitā viuant. Eā si & nos vixerimus (possumus enī) illoꝝ sortē iā æqueuerimus. Ardet
Saraph charitatis igne. Fulget Cherub intelligentiæ splēdore. Stat Thronus iudicij fir-
mitate. Igitur si actuosæ addicti vitæ inferiorum curam recto examine susceperimus:
thronorum stata soliditate firmabimur. Si ab actionibus feriati; in opificio opificem: in
opifice opificium meditātes in cōtēplandi ocio negociabimur: luce cherubica undiq;
coruscabimus. Si charitate ipsum opificē solum ardebimus illius igne qui edax est in
særaficam effigiem repēte flāmabimur. sup throno. i. iusto iudice sedet deus iudex sæ-
culorum. Sup cherub. i. cōtemplatore volat: atq; eum quasi incubando fouet. Spiritus
Iob enī domini ferē super aquas: has inq; quæ sup cælos sunt: quæ apud Iob dominū lau-
dāt antelucanis hymnis. Qui saraph. i. amator est in deo est/& deus in eo/imo & deus
& ipe vnū sunt. Magna thronoꝝ potestas quā iudicādo: summa særaphinoꝝ sublimi
tas quā amādo assequimur. Sed quonā pacto vel iudicare quisq; vel amare potest inco
Moses gnita: Amauit Moses deum quem vidit: & administrauit iudex in populo: quæ vidit
prius contemplator in monte. Ergo medius cherub sua luce & saraphico igni nos præ
parat: & ad thronorū iudiciū pariter illuminat: hic est nodus primaꝝ mentiū: ordo pal
Cherub no- dus & vincu lū primarū mentium ladicus: philosophiæ cōtēplatiuæ præses: hic nobis & emulandus primo & ambiēdus
atq; adeo cōprehēdēdus est: unde & ad amoris rapiamur fastigia: & ad munera actio-
num bene instructi paratiq; descēdamus. At vero operæpreciū si ad exemplar vitæ che
rubicæ vita nostra formāda est: quæ illa & qualis sit: quæ actiones; quæ illorum opera
præ oculis & in numerato habere. Quod cū nobis p nos qui caro sumus; & qui humi
sunt sapimus: cōsequi nō liceat: adeamus antiquos patres: qui de his rebus utpote sibi
domesticis & cognatis: locuplectissimā nobis & certam fidē facere possunt. Consula-
mus Paulū apostolū vas electionis: quid ipe cū ad tertiū sublimatus est cælū; agentes
cherubinorum exercitus viderit. Respōdebit utiq; Dionysio interprete: purgari illos:
Cherubin conditio tum illuminari: postremo perfici. Ergo & nos cherubicā in terris vitā æmulātes: p mo
ralem scientiā affectuū impetus cohercētes: p dialectā rōnis caliginē discutiētes: quasi
ignorantiæ & vitiorum eluētes sordes aīam: purgemus: ne aut affectus temere debac-
chentur: aut ratio imprudēs quādoq; deliret. Tū bene cōpositā ac expiatā aīam natu-
Scala iacob ralis philosophiæ lumine perfundamus: ut postremo diuinarū rerum eā cognitione p
ficiamus: & ne nobis nostri sufficiant cōsulamus Iacob patriarchā: cuius imago in sede
gloriæ sculpta coruscat. Admonebit nos pater sapientissimus in inferno dormiens:
mundo in supno vigilans. Sed admonebit p figurā (ita eis omia cōtingebāt) esse scalas
ab imo solo ad cæli summa, ptensas multorum graduum serie distinctas: fastigio dñm
insidere. Cōtemplatores angelos p eas vicibus alternātes ascēdere & descendere. Q.d
si hoc idē nobis angelicā affectantibus vitam facitandū est. quæso quis domini scalas
Pes animæ vel sordidato pede: vel male mundis manibus attinget: Impuro ut habent mysteria pu
rum attingere nephas. Sed qui hi pedes; quæ manus; pfecto pes animæ illa est portio
despicatissima: qua ipsa materiæ tanq; terræ solo innititur: altrix inq; potestas & cibaria:
Manus aīæ fomes libidinis: & voluptariæ mollitudinis magistra. Manus animæ cur irascentiam
nō dixerimus: quæ appetentiæ propugnatrix, p ea decertat: & sub puluere ac sole præ-
datrix rapit. Quæ illa sub vmbra dormitans helluetur has manus: hos pedes. idest to-
tam sensualem partē in qua sedet corporis illecebra: quæ animā obtorto (ut aiunt) detri-
net collo: ne a scalis tanquam, pphani pollutiq; reiiciamur morali philosophia quasi vi
uo flumine abluamus. At nec satis hoc erit si per Iacob scalam discursantibus angelis
comites esse volumus: nisi & a gradu in gradū rite, pmoueri: & a scalarum tramite de-
orbitare nusq;: & reciprocos obire excursus bñ apti prius instructiq; fuerimus. Quod
cum per artē sermocinalem siue rationariā erimus consequuti: iam cherubico spiritu
animati p scalarū. i. naturæ gradus philosophantes a centro ad cētrum oīa puadentes
Osyris nūc vnū quasi osyrim in multitudinē vititanica discerpentes descendemus; nūc mul-

titudinē quasi Osyridis mēbra in vnū vi phœbea colligentes ascendemus: donec in si
nu patris qui sup scalas est tādē quiescētes theologica fœlicitate cōsumabimur. Percon
temur & iustū Iob qui fœdus inijt cū deo vitæ prius q̄ ipse ederet in vitā quid sūmus
Iob deus in decē illis centenis millibus qui assistunt ei potissimū desideret: pacem utiq; re-
spōdebit. Iuxta id quod apud eū legitur/qui facit pacem in excelsis: & qm̄ supremi or-
dinis monita medius ordo inferioribus interpretatur. Interpretetur nobis Iob theologi
verba Empedocles philosophus. Hic duplicē naturā in nostris aīs sitā: quaꝝ altera sur-
Natura du- plex in hoie sum tollimur ad cælestia: altera deorsum trudimur ad inferna: p litē & amicitiam: siue
bellum & pacē ut sua testātur carmina/nobis significat: in q̄bus se lite & discordia actū
Multiplex in nobis discor dia Philoso- phia moral furēti similem, pfugum adijs/in altum iactari cōquerit. Multiplex, pfecto patres in no
bis discordia: grauia & intestina domi habemus & plusq; ciuilia bella: quæ si nolueri-
mus si illam affectauerimus pacem: quæ in sublime ita nos tollat ut inter excelsos do-
mini statuamur: sola in nobis compescet prorsus & sedabit philosophia. Moralis pri-
mū: si noster homo ab hostibus indutias tantū quæsierit: multiplicis bruti effrenes ex-
cursiones & leonis iurgia/iras aīosq; cōtundet. Tum si rectius cōsulētes nobis ppetuę
pacis securitatē desiderauerimus. Aderit illa & vota nostra liberaliter implebit. Quip-
pe quæ cesa utraq; bestia quasi icta porca inuiolabile inter carnē & spiritum fœdus san
Dialectica ctissimæ pacis sanciet. Sedabit dialectica rationis turbas inter orationum pugnātias &
syllogismo & captiones anxie tumultuantis. Sedabit naturalis philosophia opinionis
Pacē theolo gia docet nō naturalis philo sophia lites & dissidia: quæ inquietam hincinde animā vexāt / distrahunt & lacerant. Sed ita
sedabit: ut meminisse nos iubeat esse naturā iuxta Heraclytum ex bello genitam: ob
id ab homero cōtentionem vocitatam. Iccirco in ea veram quietē & solidam pacem se
nobis præstare nō posse esse hoc dominæ suæ. idest sanctissimæ Theologiæ munus &
priuilegiū. Ad illam ipsa & viam monstrabit & comes ducet: quæ, pculnos videns, p-
perantes. Venite inclamabit ad me qui laborastis: venite & ego reficiam vos venite ad
me & dabo vobis pacem quā mundus & natura vobis dare nō possunt. Tam blande
vocati: tam benigniter inuitati: alatis pedibus quasi terrestres Mercurij; in beatissimæ
amplexus matris euolantes optata pace perfruemur; pace sanctissima / indiuidua co-
pula/vnanimi amicicia/ qua omnes animi in vna mente quæ est super omnem men-
tem non cōcordent adeo. Sed ineffabili quodāmodo vnum penitus euadant. Hæc est
illa amicicia quam totius philosophiæ finē esse Pythagorici dicunt. hæc illa pax quam
Amicicia Py thagorici Pax optāda facit deus in excelsis suis: quā angeli in terrā descendentes annūciarunt hominibus bo
næ voluntatis/ut per eā ipsi homines ascendentes in cælum angeli fierent. hāc pacem
amicis: hanc nostro optemus sæculo/optemus vnicuiq; domui quā ingredimur: opte
mus animæ nostræ: ut per eā ipsa dei domus fiat: ut posth̄ p mortalē & dialecticā suas
sordes excusserit/multiplici philosophia quasi aulico apparatu se exornarit: portarum
fastigia theologicis sertis coronarit: descendat rex gloriæ: & cum patre veniens mansi-
onem faciat apud eam. Quo tāto hospite si se dignam præstiterit quæ est illius in men-
sa clementia: deaurato vestitu quasi toga nuptiali multiplici scientiarum circūdata va-
rietate speciosum hospitē: non ut hospitē iam. Sed ut spōsum excipiet / a quo ne vnq;
dissoluatur dissolui cupiet a populo suo & domum patris sui: immo seipsam oblita:
in seipsa cupiet mori ut viuat in sponso: in cuius conspectu preciosa profecto mors san
Phīa mortis cōtēplatio ctorum eius: mors inq; illa si dici mors debet plenitudo vitæ cuius meditationē esse stu
diū philosophiæ dixerūt sapiētes. Citemus & Mosen ipsum/a sacrosanctæ & ineffabi
lis intellīgentiæ fontana plenitudie: unde angeli suo nectare inebriantur paulo deminu
Sacerdotes thessali rum. Audiemus venerandum iudicem nobis in deserta huius corporis solitudine ha-
bitantibus leges sic edicētem. Qui polluti adhuc morali indigent cum plebe habitent
extra tabernaculum sub diuo quasi thessali sacerdotes interim se expiantes. Qui mo-
res iam cōposuerunt: in sanctuarium recepti nōdum quidem sacra attractent. Sed pri-
us dialectico famulatu seduli leuitæ Philosophiæ sacris ministrent. Tum ad ea & ipsi

admissi: nũc superioris dei regiæ multicolorẽ. i. sydereum aulicũ ornatũ: nunc cæleste candelabrũ septẽ luminibus distinctũ: nũc pellícea elemẽta/ín philosophiæ sacerdotio contemplenẽ: ut postremo per Theologicæ sublimitatis merita ín templi adita recepti nullo imaginis intercedente velo diuinitatis gloria perfruantur. Hæc nobis profecto Moses & imperat & imperãdo admonet: excitat: inhortatur: ut p philosophiã ad futurã cælestẽ gloriã dũ possumus iter paremus nobis. Verumenímuero nec Mosayca tãtum aut Christiana mysteria: sed priscorũ quoq; Theologia hanc de quibus disputaturus accessi liberaliũ artiũ & emolimẽta nobis & dignitatem ostendit. Quid enim aliud sibi volunt ín græcorũ archanis obseruati ínitiatorum gradus. Quibus primo per illas quas diximus quasi februales artes moralem & dialecticam purificatis. Contingebat mysteriorũ susceptio. Quæ quid aliud esse potest q̃ secretioris p philosophiam naturæ ínterpretatio? Tum demũ ita dispositis illa aduenìebat ἐποπτεία. ídest rerum diuinarum per Theologiæ lumen ínspectio. Quis talibus sacris ínitiari non appetat? Quis humana omnia posthabens/fortunæ cõtemnens bona/corporis negligẽs/ deorum cõuiua adhuc degens ín terris fieri nõ cupiat: & æternitatis nectare madidus mortale animal ímortalitatis munere donari? quis nõ socraticis illis furoribus a Platone in phœdro decantatis / sicaffari nõ velit/ut alarũ pedũq; remígio hínc. i. ex mũdo qui est positus ín maligno ,ppere aufugiens ad cælestẽ Hierusalem cõcitatíssimo cursu ferat? Agemur patres agemur socraticis furoribus/qui extra mentẽ ita nos ponãt: ut mentẽ nostrã & nos ponãt ín deo: agemur ab illis utiq; si quid est ín nobis: ípi prius egerimus nã si & per moralem affectuũ vires ita p debitas cõpetẽtias ad modulos fuerint intẽtæ ut ímota ínuicem cõsonent cõcinentia: & p dialecticã ratio ad numeros se ,pgrediendo mouerit/musarũ parcitu furore cælestẽ armoniã íntimis auribus cõbibemus. Tũ musarum dux Bacchus ín suis mysteriis. i. visibilibus naturæ signis ínuisibília dei philosophantibus nobis ostendens ínebriabit nos ab vbertate domus dei: ín qua tota si uti Moses erimus fideles. Accedens sacratíssima Theologia duplici furore nos animabit. Nam ín illius eminentíssimã sublimati speculam índe & quæ sunt quæ erunt quæq; fuerint ínfectili metientes æuo / & primæuam pulchritudinem suspiciẽtes illorum Phœbei vates huius alati erimus amatores & ineffabili demũ charitate quasi æstro pcti quasi Særaphíni ardentes extra nos positi / numine pleni ,am non ipsi nos: sed illæ erimus ipse qui fecit nos. Sacra Apollínis nomina si quis eorum significantias & latitantia perscutetur mysteria satis ostendunt esse deũ illũ nõ minus philosophũ q̃ vatẽ Quod cũ ammonius satis sit exequutus non est cur ego nũc aliter pertractem: sed suadeant animũ patres tria delphica præcepta oppido his necessaria: qui non ficti sed veri apollínis qui illumínat omnẽ aĩam venientẽ ín hunc mundum sacrosanctum & augustíssimũ templum ingressuri sunt: vídebitis nihíl aliud illa nos admonere: q̃ ut tripartitã hãc de qua est præsens disputatio philosophiã totis viribus amplectamur. Illud enĩ μηδὲν ἄγαν. i. nequid nimis ví rtutũ omniũ normã & regulã p mediocritatis rõnẽ de qua moralis agit recte prescribit. tum illud γνωθι σεαυτον. ídest cognosce teipsum ad totius naturæ nos cognitionẽ: cuius & ínterstitiũ & quasi Cynnus natura est hoĩs excitat & inhortat: qui enĩ se cognoscit ín se oĩa cognoscit: ut Zoroaster prius deinde Plato ín alcibiade scripserunt. Postremo hac cognitione p naturalẽ philosophiam illuminati iam deo ,pximi ἐσμεν. i. es dicẽtes theologia salutatione: verum Apollinẽ familiarter ,pinde fœliciter appellabimus. Cõsulamus & Pythagoram sapientíssimũ obid præcipue sapiẽtẽ quod sapiẽtis se dignũ nomine nũq; exístimauit. Præcipiet primo ne frustra per modiũ sedeamus. i. rõnalẽ partẽ q̃ aĩa oĩa metíl iudicat & examinat ociosa desidia ne remittentes amittamus. Sed dialectica exercitatione ac regula & dirigamus assidue & excitemus. Tum cauenda ín primis duo nobis significabit: ne aut aduersus solem emingamus: aut ínter sacrificandũ vngues resecemus. Sed postq̃ per moralẽ & superfluentiũ voluptatũ fluxas eminxerimus appetẽtias/& vnguiũ præsegmina quasi acus

Græcorũ archana

Socratici furores

Bacchus

Moses

Phebei vates

Apollo non minus phũs q̃ vates

Ammonius

Tria delphica præcepta

Qui se cognoscit in se oĩa cognoscit

Pythagoras sapiens

Declaratiõ ceptorũ pythago.

tas ire ,pmínẽtias & aĩoꝝ aculeos resecuerimus: tũ demũ sacris. i. de quibus mentionẽ fecimus bacchi mysteriis ínteresse: & cuius pater ac dux merito sol dicit nostræ cõtemplationi vacare incipiamus. Postremo ut gallum nutriamus nos admonebit. i. ut diuinã aĩæ nostræ ptẽ diuinarũ reꝝ cognitiõe q̃si solido cibo & cælesti ambrosia pascamus hic est gallus cuius aspectũ leo. i. ois terrena potestas formidat & reuereẽ: hic ille gallus cui datã esse ínteligentiã apud Iob legimus. Hoc gallo canẽte aberrãs homo respíscit hic gallus ín matutino crepusculo matutinis astris deum laudantibus quotidie cõmodulat. hunc gallum moriẽs Socrates cũ diuinitatẽ animi sui diuinitati maioris mundi copulaturũ se sperare Aesculapio. i. animaꝝ medico iã extra oĩe morbí discrimẽ positus debere se dixit. Recenseamus & chaldæorũ monumenta vídebímus (si illís credítur) p eas dẽ artes patere viã mortalibus ad fœlicitatẽ. Scribunt interpretes Chaldæi verbum fuisse Zoroastris alatam esse aĩam: cũq; alæ excíderent ferri illam præceps ín corpus: tum illis subcrescẽtibus ad superos reuolare: pcũctãtibus eũ discípulís quo pacto alís bene plumãtibus volucres aĩos sortirenẽ: írrigetis dixit alas aquís vítæ. Iterꝝ scíscitãtibus unde has aq̃s peterẽt: sic p parabolã (qui erat hoĩs mos) illís respõdit. quattuor amnibus paradísus dei abluitur & irrigatur. Indidem vobis salutares aquas hauriatis nomẽ ei qui ab aquílone פישון quod rectũ denotat ei qui ab occasu גיחון quod expiationẽ significat/ei qui ab ortu חדקל quod lumen sonat/ei qui a meridie פרת :quod pietatẽ ínterpretari possumus. Aduertite animũ & diligẽter considerate patres quíd hæc sibi velint zoroastris dogmata ,pfecto níhil aliud nisi ut morali scientia quasi boreali undís hibericís oculoꝝ sordes expiemus dialectica quasi boreali amussi illorum aciẽ lineemus ad rectũ. Tum ín naturali contemplatione debile adhuc veritatis lumen quasi nascentis solis incunabula pati assuescamus: ut tãdẽ per Theologicã pietatem: & sacratíssimũ dei cultũ quasi cælestes aquilæ meridiantis solis fulgidíssimũ iubar fortiter perferamus. hæ illæ forsan & a Dauid decantatæ primũ: & ab Augustíno explicatæ latius matutinæ / meridianæ & vespertinæ cognitiones. Hæc est illa lux meridialis quæ saraphín os ad lineam ínflammat: & cherubínos pariter illumínat: hæc illa regio quam versus semper antíquus pater Abraam ,pficiscebatur: hic ille locus ubi immundis spíritibus locum nõ esse: & cabalistarum & Maurorum dogmata tradiderunt. Et si secretioꝝ aliquid mysteriorum fas est vel sub enígmate ín publicum ,pferre: postq̃ & repens e cælo casus nostri hoĩs caput vertigine dãnauit: & iuxta Hieremiã íngressa p fenestras mors: lecur/pectusq; male affecit. Raphaelẽ cælestem medícum adhuc uocemus/qui nos morali & dialectica uti pharmacis salutaribus líberet. Tũ ad valitudínem bonã restitutos iam dei robur Gabriel ínhabitabit. Qui nos p naturæ ducẽs miracula vbiq; dei virtutẽ potestatẽq; ídicas. Tãdẽ sacerdoti summo Michaeli nos tradet. Qui sub stipendíjs philosophiæ emeritos: Theologiæ sacerdotio q̃si corona p̃cioso lapídis ínsignet. Hæc sunt patres colẽdíssimi quæ me ad philosophiæ studiũ nõ aĩarũt modo sed cõpulerũt. Quæ dícturus certe nõ erã nisi his rnderẽ q philosophię studiũ ín príncipíbus pſertim víris: aut his oĩno q mediocri fortuna viuũt dãnare solẽt. Est enĩ iã hoc totũ philosophari. (Quæ est nr̃æ ætatis ifœlicitas) ín cõtẽptũ potius & cõtumeliã: q̃ ín honorẽ & gloriã. Ita inuasit fere omniũ mẽtes exitialis hæc & monstrosa pſuasio/ aut níhil/aut paucis philosophandũ. Quasi reꝝ causas naturæ vias/vniuersi rationem dei cõsilía cælorꝝ terræq; mysteria præ oculis præ manibus exploratíssima habere. Níhil sit, prsus nisi vel gratiã índe aucupari aliquã: vel lucrũ sibi quis cõparare possit: quin eo deuentũ est ut iã (prohdolor) nõ exístimenẽ sapiẽtes nisi qui mercennarium faciunt studiũ sapientiæ: ut sit videre pudicã palladẽ: deorum munere ínter homines diuersantẽ erjci/explodí/exsibilari. Nõ habere qui amet/qui faueat/nisi ípa quasi ,pstãs & præfloratæ virginitatis accepta mercedula: male paratum æs ín amatoris arculã referat. quę oĩa ego nõ sine summo dolore & indignatione ín huius tẽporis nõ príncipes/ sed philosophos dico: qui ideo nõ esse philosophãdũ & credũt & prædicãt: q̃ philosophis nul

Gallus

Iob

Socrates

Chaldæi

Interpretes

Chaldæi

Zoroaster

Dauid

Augusti.

Antiquus

Pr̃ Abraam

Cabalistæ

Mauri

Hieremias

Raphael

Gabriel

Michael

Cõtra eos q studiũ philiæ faciũt mercẽnarium

la merces nulla sint præmia cõstituta; quasi nõ ostendãt ipsi hoc vno nõie se nõ esse philosophos. Quod cũ tota eorũ vita sit vel inquæstu; vel in ambitione posita ipam per se veritatis cognitionẽ nõ amplectunt. Dabo hoc mihi & meipm hac ex parte laudare nihil erubescã; me nunc alia de causa philosophatũ nisi ut philosopharet; nec ex studijs meis; ex meis lucubrationibus mercedẽ vllã/ aut fructũ vel sperasse aliũ vel quæsijsse; cp animi cultũ; & a me semp plurimũ desideratæ veritatis cognitionem. Cuius ita cupidus semp & amãtissimus fuit; ut relicta omi priuata & publicarũ rerũ cura. Cõtẽplãdi ocio totũ me tradiderim, a quo nullæ inuidorũ obtrectationes; nulla hostiũ sapiẽtiæ maledicta/ vel potuerũt ante hac/ vel imposterũ me deterrere poterũt. Docuit me ipsa philosophia a ppria potius cõscientia cp ab externis pendere iudicijs. Cogitarecp semp nõ tam ne male audiã/ cp ne quid male vel dicã ipse vel agã. Equidem non erã nescius patres colendissimi futurã hanc ipsam meã disputationẽ; tam vobis omnibus qui bonis artibus fauetis; & augustissima vestra præsentia illam honestare voluistis; gratam atcp iocundã/ quam multis alijs graue atcp molestã: & scio non deesse qui inceptũ meũ & damnarint ante hac & in præsentia multis nominibus damnẽt. Ita cõsueuerũt non pauciores ne dicã plures habere oblatratores quæ bene sanctecp agũtur ad virtutẽ; cp quæ inique & perperã ad vitiũ. Sunt autem qui totũ hoc disputandi genus & hanc de litteris publice disceptandi institutionem non approbent; ad pompam potius ingenij & doctrinæ ostentationem cp ad comparandam eruditionem esse illam asseuerantes. Sũt qui hoc quidem exercitationis genus nõ improbẽt; sed in me nullo modo ꝓbẽt; quod ego hac ætate; quartũ scilicet & vigesimũ modo natus annũ de sublimibus christianæ theologię mysterijs; de altissimis philosophiæ locis; de incognitis disciplinis in celebratissima vrbe; in amplissimo doctissimorum hominũ consensu; in apostolico senatu disputationem proponere sim ausus. Alij hoc mihi dantes quod disputem id dare nolunt quod de nõgẽtis disputẽ quæstionibus. Tã superfluo & ambitiose cp supra vires id factum calumniantes; horum ego obiectamentis & manus illico dedissem si ita quã pfiteor philosophia me edocuisset; & nũc illa ita me docente nõ responderem si rixandi iurgandicp proposito constitutam hãc inter nos disceptationẽ crederem. Quare obtrectandi omẽ lacessendicp ppositum; & quẽ scribit Plato a diuino semper abesse choro a nostris quoq mẽtibus facessat liuor. & an disputãdum a me/ an de totetiam quæstionibus amice incognoscamus. Primũ quidẽ ad eos qui hũc publice disputandi morem calumnianr/ multa nõ sum dicturus: quãdo hæc culpa/ si culpa censetur / nõ solũ vobis omnibus doctores excellentissimi qui sæpius hoc munere nõ sine summa & laude & gloria functi estis: sed Platoni/ sed Aristoteli: sed probatissimis omnium ætatum philosophis mecũ est cõmunis. Quibus erat certissimũ nihil ad cõsequẽdam quã quærebant veritatis cognitionem sibi esse potius cp ut essent in disputandi exercitatione frequentissimi. Sicut enĩ per gymnasticã corporis vires firmiores fiũt: ita dubio procul in hac quasi litteraria palestra animi vires & fortiores longe & vegetiores euadunt. Nec crediderim ego/ aut Poetas aliud per decantata Palladis arma: aut hebræos cum ורוח ferrũ sapiẽtum symbolum esse dicũt: significasse nobis cp honestissima hoc genus certamina adipiscendæ sapiẽtiæ oppido cp necessaria. Quo forte fit ut & Chaldæi in eius genesi qui philosophus sit futurus illud desiderent: ut Mars Mercurium triquetro aspectu conspiciat: quasi si hos cõgressus: hæc bella subtuleris: somniculosa & dormitans futura sit omnis philosophia. At vero cum his qui me huic quinciæ imparem dicunt: difficilior est mihi ratio defensionis. Nam si parẽ me dixero forsitan immodesti & de semimia sentiẽtis: si imparẽ fatebor/ temerarij & incõsulti notam videor subiturus. Videte quas incidi angustias: quo loco sim constitutus: dum nõ possum sine culpa de me ꝓmittere: quod nõ possum mox sine culpa nõ præstare. Forte & illud Iob afferre possem: spiritum esse spiritũ esse in omnibus: & cũ Thimotheo audite nemo contemnat adolescẽtiam tuã; sed ex mea verius hoc conscientia dixero; nihil esse in nobis

Quid ipm docuerit philosophia

Bonos plures hre detractatores cp malos

Aetas auctoris

Plato

Liuor a diuino choro facessat

Disputatões publice se cõducant

Poetæ

Hebræi

Chaldæi

Iob

Thimotheꝰ

magnum vel singulare. Studiosum me forte & cupidum bonarũ artiũ non inficiatus: docti tamen nomẽ mihi nec sumo nec arogo. Quare & quod tã grande humeris onus imposuerim: nõ fuit propterea cp mihi cõscius nostræ infirmitatis nõ essem. Sed quod sciebam hoc genus pugnis: ideſt litterarijs esse peculiare quod in eis lucrum est vinci. Quo fit ut imbecillissimus quisq: nõ detractare modo; sed appetere vltro eas iure possit & debeat. quãdoquidem qui succumbit beneficium a victore accipit nõ iniuriam: quippe qui per eũ & locupletior domũ. ideſt doctior & ad futuras pugnas redit instructior. Hac spe animatus ego infirmus miles cũ fortissimis omniũ strenuissimisq: tã graue pugnã decernere nihil sum veritus. Quod tamẽ temere sit factum nec ne rectius utricp de euentu pugnæ cp de nostra ætate potest quis iudicare: restat ut tertio loco his respõdeam qui numerosa ꝓpositarum rerũ multitudine offenduntr: quasi hoc eorũ humeris sederet onus: & nõ potius hic mihi soli quantuscũq: est labor esset exanclandus. Indecens ꝓfecto hoc & morosum nimis velle alienæ industriæ modũ ponere. Et ut inquit Cicero in ea re: quæ eo melior quo maior/ mediocritatẽ desiderare. Omnino tam grandibus ausis erat necesse: me vel succũbere vel satisfacere. Si satisfacerem nõ video cur quod in decẽ præstare quæstionibus est laudabile: in nõgentis etiam præstitisse culpabile existimẽr. Si succũberem habebunt ipsi/ si me oderũt unde accusarent. Si amãt unde excusent. Quoniam in re tam graui/ tam magna/ tenui ingenio/ exiguaq: doctrina/ adolescẽtem hominẽ defecisse venia potius dignũ erit cp accusatione. Quin & iuxta poetam si deficiunt vires: audacia certe laus erit in magnis & voluisse sat est. Quod si nostra ætate multi Gorgiam leontinum imitati: nõ modo de nõgentis: sed de omnibus etiam omniũ artiũ quæstionibus soliti sunt nõ sine laude ꝓponere disputationem cur mihi nõ liceat vel sine culpa de multis quidem; sed tamen certis & determinatis disputare. Ad superfluum inquiunt hoc & ambitiosum. Ego vero nõ superfluo modo: sed necessario factũ hoc a me cõtendo; quod & si ipsi mecũ philosophandi rõnem cõsiderarent inuiti etiam fateanr plane necesse est. Qui enim se cuipiam ex philosophorũ familijs addixerunt. Thomæ videlicet aut Scoto: qui nũc plurimũ in manibus fauentes: possunt illi quidẽ vel in paucarũ quæstionũ discussione suæ doctrinæ periculum facere. At ego ita me institui; ut in nullius verba iuratus: me per omnes philosophiæ magistros funderẽ; omnes scedas excuterẽ/ omnes famelias agnoscerem. Quare cũ mihi de illis omnibus esset dicẽdum: ne si priuati dogmatis defensor reliqua posthabuissem illi viderer obstrictus. Nõ potuerunt etiam si pauca de singulis ꝓponerentur: non esse plurima quæ simul de omnibus afferebantur. Nec id in me quisquã damnet quod me quocunq: ferat tempestas deferat hospes. Fuit enim cum ab antiquis omnibus hoc observatum: ut omne scriptorum genus euoluentes: nullas quas possent cõmentationes illectas præterirẽt. Tum maxime ab Aristotele qui eam ob causam ανανγνωστικος, ideſt lector a Platone nuncupabatur; & profecto angustiæ est mentis intra vnam se porticum aut academiam cõtinuisse. Nec potest ex omnibus sibi recte propriam selegisse/ qui omnes prius familiariter non agnouerit. Adde cp in vnaquaq: familia est aliquid insigne quod nõ sit ei commune cum cæteris. Atcp ut a nostris ad quos postremo philosophia peruenit nunc exordiar. Est in Ioanne Scoto vegetum quiddam atcp discussum. In Thoma solidum & æquabile. In Egidio tersum & exactum. In Francisco acre & acutum. In Alberto priscum: amplum & grande. In Henrico ut mihi visum est semper sublime & venerandũ. Est apud Arabes in Auerroe firmũ & inconcussum. In Auempace. In Alpharabio graue & meditatum. In Auicenna diuinum atcp Platonicum. Est apud græcos in vniuersum quidem nitida imprimis & casta philosophia. Apud Simplicium locuples & copiosa. Apud Themistium elegans & cõpendiaria. Apud Alexandrum constans & docta. Apud Theophrastum grauiter elaborata. Apud Ammonium enodis & gratiosa. Et si ad Platonicos te conuerteris: ut paucos percenseam. In Porphyrio rerum copia & multijuga religione delectaberis.

Gorgias leontinus

Antiquorũ obseruatio

Aristo.

Plato

Ioan. scotus

Thomas

Egidius

Franciscus

Albertus

Henricus

Auerrois

Auempace

Alpharabio

Auicenna

Simplicius

Themi. Alexan. Theoph. Ammo. Porphy. Iamblicus Plotinus Proculus Hermias Dama. Olympi. Plato

In Iamblico secretiorem philosophiã & barbarorum mysteria veneraberis. In Plotino primũ quicq̃ nõ est quod admireris: qui se undiq; præbet admirandũ: quẽ de diuinis diuine: de humanis longe supra hominem docta sermonis obliquitate loquentem sudantes Platonici vix intelligunt. Prætereo magis nouitios Proculum asiatica fertilitate luxuriantem: & qui ab eo fluxerunt: Damascum: Olympiodorum & cõplures alios: in quibus omnibus illud τοῦτο ἐστιν, i. diuinum peculiare Platonicor̃ symbolum elucet semper. Accedit quod si qua est secta quæ veriora incessat dogmata & bonas causas ingenij calumnia ludificetur: ea veritatem firmat non infirmat: & velut motu quassatam flammã excitat non extinguit. Hac ego ratione motus nõ vnius modo (ut quibusdã placebat.) Sed omnigenæ doctrinæ placita in mediũ afferre volui: ut hac complurium sectarum collatione: ac multifariæ discussione philosophiæ: ille veritatis fulgor cuius Plato meminit in epistolis: animis nostris quasi sol oriens ex alto clarius illucesceret.

Sapia a barbaris ad nos venit

Quid erat si latinorum tantum: Alberti, s. Thomæ: Scoti: Egidij: Francisci: Henriciq̃ philosophia: obmissis græcorum arabumq̃ philosophis tractabit? Quando omnis sapientia a barbaris ad græcos: a græcis ad nos manauit. Ita nostrates semper in philosophandi ratione / peregrinis inuentis stare / & aliena excoluisse sibi duxerunt satis.

Platõisphia a Pico primũ in publicum data

Quid erat cum Peripatheticis egisse de naturalibus: nisi & Platonicorum accersebatur academia: quorum doctrina & de diuinis semper inter omnes philosophias (teste Augustino) habita est sanctissima: & a me nunc primum: quod sciam (verbo absit inuidia) post multa sæcula sub disputandi examen est in publicũ allata. Quid erat & aliorum quotquot erant tractasse opiniones si quasi ad sapiẽtum symposium asymboli accedentes / nihil nos quod esset nostrũ / nostro partũ & elaboratum ingenio / afferebamus. Profecto ingenerosum est: (ut ait Seneca) sapere solum ex cõmentario: & quasi maiorum inuenta nostræ industriæ: viam præcluserint: quasi in nobis effœta sit vis naturæ: nihil ex se parere: quod veritatem si nõ demonstret saltem innuat vel de longinquo. Quod si in agro colonus: in vxore maritus odit sterilitatem: certe tanto magis infœcundam animam oderit illi complicita & associata diuina mens: quanto inde nobilior longe ples desideratur. Propterea non contentus ego præter cõmunes doctrinas: multa de Mercurij trismegisti prisca theologia: multa de Chaldæorum de Pythagoræ

Sapere ex cõmentario

Qui Platonis & Aristotelis cõcordiam presumpserunt

disciplinis: multa de secretioribus hebræorum addidisse mysterijs: plurima quoq; per nos inuẽta & meditata: de naturalibus & diuinis rebus disputanda ꝓposuimus. Proposuimus primo Platonis Aristotelisq̃ cõcordiã a multis ante hac creditam: a nemine satis ꝓbatã. Boetius apud latinos id se facturũ pollicitus nõ inueniť fecisse unq̃: quod semper facere voluit. Simplicius apud græcos idẽ professus: utinam id tam præstaret q̃ pollicer̃. Scribit & Augustinus in Academicis nõ defuisse plures qui subtilissimis suis disputationibus idem ꝓbare conati sint. Platonis, s. & Aristotelis eandem esse philosophiam. Ioannes item grãmaticus cũ dicat apud eos tãtum dissidere Platonẽ ab Aristotele qui Platonis dicta non intelligunt: ꝓbandum tamẽ posteris hoc reliquit. Addidimus autem & plures locos: in quibus Scoti & Thomæ plures. In quibus Auerrois & Auicẽnæ sentẽtias quæ discordes existimanť concordes esse nos asseueramus. Secundo loco quæ in philosophia cũ Aristotelica tũ Platonica excogitauimus nos: tum duo & septuaginta noua dogmata physica & metaphysica collocauimus: quæ si quis teneat poterit (nisi fallor) quod mihi erit mox manifestũ: quãũcq̃ de rebus naturalibus diuinisq̃ propositã quæstionem lõge alia dissoluere ratione q̃ per eam edoceamur. quæ & legitur in scholis & ab huius æui doctoribus colitur philosophiam. Nec tam admirari quis debet patres me imprimis annis: in tenera ætate per quam vix licuit (ut iactãt quidam) aliorum legerem cõmentationes: nouam afferre velle philosophiam: q̃ vel laudare illam si defenditur: vel damnare si reprobatur: & denicq̃ cum nostra inuenta hæc / nostrasq̃ sint litteras iudicaturi: non auctoris annos: sed illorum merita potius vel demerita numerare. Est autem & præter illam: alia quam nos attulimus

Duo & septuaginta dogmata physica & metaphysica

Noua ꝑ numerosphilosophandi institutio

noua per numeros philosophandi institutio antiqua: illa quidem & a Priscis theologis / a Pythagora præsertim / ab Aglaopheno / Aphilolao / a Platone / prioribusq̃ Platonicis obseruata. Sed quæ hac tempestate ut præclara alia posteriorum incuria sic exoleuit: ut vix vestigia ipsius vlla reperiantur. Scribit Plato in epimonide inter omnes liberales artes & scientias contemplatrices præcipuam maximeq̃ diuinam esse scientiã numerandi. Quærens item cur homo animal sapientissimũ: Respondet: quia numerare nouit. Cuius sententiæ & Aristoteles meminit in problematis. Scribit Abumasar verbum fuisse Auẽzoar Babylonij: eum omnia nosse qui nouerat numerare. Quæ vera esse nullo modo possunt si ꝑ numerandi artẽ / eã artẽ intellexerũt cuius nũc mercatores imprimis sunt peritissimi: quod & Plato testať exerta nos admonens voce ne diuinã hanc arithmeticã: mercatoriam esse arithmeticam intelligamus. Illam ergo arithmeticã quæ ita extollitur. Cũ mihi videar post multas lucubrationes exploratam habere huiusce rei periculũ facturus: ad q̃ttuor &. lxx. quæstiones quæ inter physicas & diuinas principales existimanť: respõsurum ꝑ numeros publice me sum pollicitus. Proposuimus & magica theoremata: in quibus duplicẽ esse magiam significauimus: quarꝝ altera dæmonum tota opere & auctoritate cõstat res mediusfidius execrãda / & portẽtosa. Altera nihil est aliud cũ bene exploraťq̃ naturalis philosophiæ absoluta cõsumatio. Vtriusq; cum meminerint græci illam magiæ nullo modo nomĩe dignantes γοητειαν nũcupãt. Hãc ꝑpria peculiariq̃ appellatione μαγειαν: quasi perfectã / summãq̃ sapientiã vocãt. Idem enim ut ait Porphyrius Persarũ lingua magus sonat quod apud nos diuinorꝝ interpres & cultor. Magna aũt / imo maxima patres inter has artes disparilitas & dissimilitudo. Illã nõ modo christiana religio: sed omnes leges: omnis bene instituta res pu. damnat & execrat: hãc oẽs sapiẽtes / omes cælestiũ & diuinarũ rerꝝ studiosę nationes approbant & amplectunť. Illa artiũ fraudulentissima: hæc altior sanctiorq̃ philosophia: illa irrita & vana: hæc firma fidelis & solida. Illã quisquis coluit sp dissimulauit: q̃ in auctoris esset ignominiã & cõtumeliã. ex hac summa litterarꝝ claritas gloriaq̃ antiquitus / & pene semp petita. Illius nemo unq̃ studiosus fuit vir philosophus & cupidus discẽdi bonas artes. Ad hãc Pythagoras / Empedocles / Democritus / Plato discendã nauigauere. Hãc prædicarunt reuersi / & in archanis præcipuam habuerunt. Illa ut nullis rationibus: ita nec certis ꝓbať auctoribus. Hæc clarissimis quasi parẽtibus honestata: duos præcipue habet auctores Xamolsidem quem imitatus est Abbaris hyperboreus / & Zoroastrẽ nõ quem forte creditis: sed illum oromasi filiũ. Vtriusq; / magia quid sit Platonẽ si pcõtemur respõdebit in alcibiade. Zoroastris magiã nõ esse aliud q̃ diuinorꝝ scientiã / qua filios Persarũ reges erudiebãt: ut ad exẽplar mũdanæ reip. suã ipi regere rem pu. edocerent. Respondebit in carmide magiã Xamolsidis esse animi medicinã ꝑ quã, s. aĩo tẽperãtia / ut ꝑ illã corpori sanitas comparať. horum vestigijs postea perstiterunt Corandas / Damigeron / Apollonius Hostanes & Dardanus. Perstitit Homerus quẽ ut oẽs alias sapiẽtias: ita hãc quoq; sub sui vlyxis erroribus dissimulasse in poetica nostra Theologia aliquãdo ꝓbabimus. Perstiterunt Eudoxus & Hermippus. Perstiterũt fere oẽs qui Pythagorica platonicaq̃ mysteria sunt persecuti. Ex iumioribus aũt qui eã olfecerint tres reperio Alchindũ Arabẽ: Rogeriũ Baconem & Guilielmũ parisien. Meminit & Plotinus / vbi naturæ ministrum esse & non artificem magũ demonstrat. Hanc magiã probat asseueratq̃ vir sapientissimus: alteram ita abhorrens: ut cum ad malorum dæmonũ sacra vocaret: rectius esse dixerit ad se illos q̃ se ad illos accedere: & merito quidem. Vt enim illa obnoxiũ mancipatũq̃ improbis potestatibus hominem reddit. Ita hæc illarum principem & dñm. Illa denicq̃ nec artis nec scientiæ sibi potest nomen vendicare. Hæc altissimis plena mysterijs: profundissimã rerum secretissimarũ cõtemplationẽ: & demũ totius naturæ cognitionem complectitur. Hæc inter sparsas dei beneficio & inter seminatas mundo virtutes quasi de latebris euocans in lucem. Non tam facit miranda q̃ facienti naturæ sedula famulatur.

Magica theoremata

Duplex magia

Pythagori. Magus quid significet lingua Persarꝝ

Xamolsides

Abbaris hyperbo.

Zoroaster

Plato

Corandas

Damigeron

Apollo:

Hostanes

Dardanus

Homerus

Eudoxus

Hermippus

Alchindus

Arabs

Rogerius

Bachon

Guilielmus parien sis

Plotinus

Hæc vniuersi consensum: quem significantius græci σωμ πᾶσιστν dicunt introrsum perscrutatius rimata: & mutuam naturarum cognitionem habens perspectã natiuas adhibens vnicuiq; rei & suas illecebras: quæ magorum ιυγγες, nomiant in mundi rebus: in naturæ græmio in ꝓmptuarijs archanisq; dei latitantia miracula: quasi ipsa sit artifex promit in publicum: & sicut agricola vlmos vitibus: ita magus terram cælo. Magie bone & male diuersitas

Magie bone & male diuersitas

ideſt inferiora superiorum dotibus virtutibusq; maritat. Quo fit ut q̃ illa prodigiosa & noxia/tam hæc diuina & salutaris appareat. Ob hoc præcipue q illa hominẽ dei hostibus mãcipãs/auocat a deo: hæc in eam operum dei admirationem excitat q̃ ꝓpensa charitas/fides/ac spes/certissime cõsequunt. Necq; enim ad religionem/ad dei cultum quicq̃ ꝓmouet/magis/q̃ assidua cõtẽplatio mirabiliũ dei: quæ ut per hanc de qua agimus naturalem magiã bene explorauerimus: in opificis cultum amoremq; ardentius animati. Illud canere cõpellemur. Pleni sunt cæli/plena est omis terra maiestate gloriæ tuæ. Et hæc satis de magia: de qua hæc diximus quod scio esse plures qui sicut canes ignotos semper adlatrant/ita & ipsi sæpe damnant oderũtq; quæ nõ intelligũt. Venio nũc ad ea quæ ex antiquis hebræorq; mysterijs eruta/ad sacrosanctam & catholicam fidem cõfirmãdam attuli: quæ ne forte ab his quibus sint ignota cõmentitiæ nugę aut fabulæ circulatorq; existimẽt: volo intelligãt omẽs/quæ & qualia sint: unde petita/quibus & q̃ claris auctoribus cõfirmata/& q̃ reposita/q̃ diuina/ q̃ nostris hominibus adꝓugnandam religionẽ cõtra hebræorq; importunas calũnias sint necessaria. Scribunt nõ modo celebres hebræorũ doctores: sed ex nostris quoq; Hesdras/Hilarius & Origenes, Mosen non legẽ modo/quã quinq; exaratãq; libris posteris reliquit: sed secretiorẽ quoq; & veram legis enarrationẽ in monte diuinitus accepisse: præceptum autem ei a deo ut legẽ quidem populo publicaret: legis interpretationem nec traderet litteris/nec inuulgaret. Sed ipse iesunaue tñ/tum ille alijs deinceps succedentibus sacerdotũ prioribus/magna silentij religione reuelaret. Satis erat per simplicem historiam nunc dei potẽtiam/nũc in improbos iram/in bonos clementiam/in omnes iusticiam agnoscere: & per diuina salutariaq; præcepta ad bene beateq; viuendum/& cultum veræ religionis institui. At mysteria secretiora/& sub cortice legis/rudiq; verborum prætextu latitantia/altissimæ diuinitatis archana/plebi palam facere: quod erat aliud q̃ dare sanctum canibus: & inter porcos spargere margaritas. Ergo hæc clam vulgo habere perfectis cõmunicanda: inter quos tãtum sapientiã loqui se ait Paulus/non humani cõsilij sed diuini præcepti fuit. Quem mortem antiqui Philosophi sanctissime obseruarunt. Pythagoras nihil scripsit nisi paucula quædam quæ damæ filiæ moriens commendauit. Aegyptiorũ tẽplis insculptæ sphinges hoc admonebant ut mystica dogmata per enigmatũ nodos a ꝓphana multitudine inuiolata custodirentur. Plato Dionysius areopagita: qui secretiora mysteria a nostræ religionis auctoribus quæ damæ filiæ moriens commendauit. Aegyptiorũ tẽplis insculptæ sphinges hoc admonebant ut mystica dogmata per enigmatũ nodos a ꝓphana multitudine inuiolata custodirentur. Plato Dionysius areopagita: qui secretiora mysteria a nostræ religionis auctoribus

Nota

Mosem ꝓter pentatecũ secretas a deo doctrinas hausisse

Sapiẽtiam a vulgo clam habendã

Cabala

quædam de supremis scribens substãtijs: per enigmata inquit dicẽdũ est: ne si epistola forte aliorum peruenerit manus: quæ tibi scribimus ab alijs intelligant. Aristoteles libros Metaphysicæ in quibus agit de diuinis/editos esse & nõ editos dicebat. quid plura Iesum christum vitæ magistrum asserit Origenes/multa reuelasse discipulis: quæ illi ne vulgo fierent cõmunia/scribere noluerunt. Quod maxime confirmat Dionysius

ideſt ex animo in animũ/sine lris medio intercedente verbo ait fuisse transfusa: hoc eo dem penitus modo cũ ex dei præcepto vera illa legis interꝓtatio Moysi deitus tradita reuelaret dicta est Cabala: quod idem est apud hebræos quod apud nos receptio. Ob id. s. q illam doctrinã nõ per litterarũ monumẽta: sed ordinarijs reuelationũ successionibus alter ab altero quasi hæreditario iure reciperet. verũ postq̃ hebræi a Babylonica captiuitate restituti per Cyrũ & sub Zorobabel instaurato templo/ad reparãdam legẽ animũ appulerunt. Esdras tunc ecclesiæ præfectus post emendatũ Moscos librũ cum plane cognosceret per exilia/cædes/fugas/captiuitatem gentis israeliticæ institutum a

maioribus morẽ tradendæ ꝓ manus doctrinæ seruari nõ posse. Futurumq; ut sibi diuinitus indulta cælestis doctrinæ arcana perirẽt: quorq; cõmẽtarijs nõ intercedẽtibus durare diu memoria non poterat: cõstituit ut cõuocatis qui tũc supererãt sapiẽtibus afferret vnusquisq; in medium: quæ de mysterijs legis memoriter tenebat: adhibitisq; notarijs in. lxx. volumina. (Tot enim fere in finedrio sapientes) redigerentur. Qua de re ne mihi soli credatis patres: Audite Esdrã ipsum sic loquẽtẽ. exactis. xl. diebus loquutus est altissimus dicẽs. Priora quæ scripsisti in palam pone: legant digni & indigni: nouissimos aũt. lxx. libros cõseruabis ut tradas eos sapiẽtibus de populo tuo. In his enĩ est vena intellectus & sapientiæ fons/& sciẽtiæ flumẽ/atq; ita feci. Hæc Esdras ad verbũ. hi sunt libri scientiæ Cabalæ in his libris merito Esdras venã intellectus. i. ineffabilem: de sup substantiali deitate Theologiã sapientiæ fontem. i. de intelligibilibus angelicisq; formis exactã metaphysicam & sciẽtiæ flumen. i. de rebus naturalibus firmissimã Philosophiam esse: clara imprimis voce pronunciauit. Hi libri Syxtus quartus Pontifex maximus qui hunc sub quo viuimus fœliciter Innocentium. viij. Proxime antecessit: maxima cura studioq; curauit ut in publicam fidei nostræ utilitatem latinis litteris mãdarentur. Iamq; cum ille decessit tres ex illis peruenerant ad latinos. hi libri apud hebræos hac tempestate tanta religione colunt: ut neminem liceat nisi annos. xl. natum illos attingere. hos ego libros nõ mediocri impensa mihi cũ comparassem: summa diligẽtia indefessis laboribus cum perlegissem: vidi in illis (Testis est deus.) Religionem nõ tam Mosaicam q̃ christianam. Ibi trinitatis mysteriũ: ibi verbi incarnatio: ibi messiæ diuinitates: ibi de peccato originali: de illius per christum expiatione: de cęlesti Hierusalem: de casu dæmonũ: de ordinibus angelorum: de purgatorijs: de inferorum pœnis. Eadem legi quæ apud Paulum & Dionysiũ: apud Hieronymũ & Augustinum quotidie legimus. In his vero quæ spectant ad philosophiã Pythagorã ꝓrsus audias & Platonẽ quorum decreta ita sunt fidei christianæ affinita: ut Augustinus noster immẽsas deo gratias agat: quod ad eius manus puenerint libri platonicorq;. In plenũ nulla est ferme de re nobis cũ hebræis controuersia: de qua ex libris Cabalistarũ ita redargui conuinciq; nõ possint: ut ne angulus quidẽ reliquus sit in quẽ se cõdant. Cuius rei testem grauissimũ habeo Antonium cronicũ virum eruditissimũ: qui suis auribus cum apud eũ essem in cõuiuio audiuit Dactylum hebræũ peritũ huius sciẽtiæ in christianorq; ꝓsus de trinitate sentẽtiã pedibus manibusq; descẽdere. Sed ut ad meæ redeã dispositionis capita pcẽsenda. Attulimus & nostrã de interpretãdis Orphei Zoroastrisq; carminibus sententiam. Orpheus apud græcos ferme integer. Zoroaster apud eos mancus apud Chaldæos absolutior legitur. Ambo priscæ sapientiæ credití patres & auctores. Nam ut taceã de Zoroastre cuius frequens apud Platonicos nõ sine summa semp veneratione est mentio. Scribit Iamblicus Calcideus habuisse Pythagoram Orphycam Theologiã tanq̃ exemplar: ad quã ipse suam fingeret formaretq; philosophiã. Quin iccirco tantum dicta Pythagoræ sacra nũcupari dicunt q ab Orphei fluxerit institutis: Inde secreta de numeris doctrina: & qcqd magnũ sublimeq; habuit græca philosophia uta primo fonte manauit. Sed qui erat veterũ mos theologorũ) ita Orpheus suorum dogmatũ mysteria fabularum intexit inuolucris/& poetico velamento dissimulauit: ut si quis legat illius hymnos: nihil subesse credat præter fabellas nugasq; meracissimas. Quod voluí dixisse ut cognoscaẽ quis mihi labor quæ fuerit difficultas: ex affectatis enigmatũ syrpis: ex fabularũ latebris latitãtes eruere secretæ philosophiæ sensus: nulla præsertim in re tã grauí: tam abscondita in exploratacq; adiuto aliorum interpretum opera & diligentia. Et tñ oblatrarũt canes mei minutula quædam & leuia ad numeri ostentationẽ me accumulasse quasi nõ omẽs quę ambiguę maxime cõtrouersęq; sunt quæstiões: in quibus principales digladiant academiæ: quasi nõ multa attulerim his ipis q & mea carpũt: & se credũt philosophorq; principes/& incognita ꝓrsus & intẽtata. Quin ego tantum absum ab ea culpa ut curauerim in q̃ paucissima potuí capita

Esdras

Syxtusquartus Inno. viij

Augusti:

Antoni⁹ cronicus

Dactylus hebræus

Zoroaster

Orpheus

Iamblicus

Calcideus

Pythago.

Poetarum

cogere disputationem. Quam si (ut cõsueuerunt alij) partiri ipse in sua membra & lan
cinare voluissem/in innumerũ ꝓfecto numerum excreuisset. Et ut taceam de cæteris
quis est q nesciat vnũ dogma ex nõgẽtis quod. s. de cõciliãda est Platonis Aristotelisq;
philosophia potuisse me citra oẽm affectatæ numerositatis suspitionẽ in sexcẽta ne di
cã plura capita deduxisse, locos. s. omẽs in quibus dissidere alij conuenire ego illos exi
stimo particulatim enumerantẽ. Sed certe (dicam enim q̃q̃ neq; modeste / neq; ex in
genio meo) dicã tamẽ: quia dicere me inuidi cogunt. Cogunt obtrectatores voluí hoc
meo cõgressu fidẽ facere/nõ tam quod multa scirem: q̃ quod scirem quæ multi nesci
unt. Quod ut vobis re ipsa patres colendissimi iam palam fiat ut desiderium vestrum
doctores excellentissimi quos paratos accinctosq; expectare pugnam nõ sine magna
voluptate cõspicio mea longius oratio nõ remoretur: quod fœlix faustumq; sit quasi ci
tante classico iam cõseramus manus.

Ioannis Mirandulæ Orationis. De hoïe FINIS

Cõsolatoria & excitatoria ad locutionẽ sacrarũ litterarum

INannes Picus Miran. Io. Francisco ex fratre nepoti. S. in eo qui est vera
salus. Discedenti tibi a me plurimas statim ad malum oblatas occasiones
quæ te perturbẽt/& arrepto bene viuẽdi ꝓposito aduersentur: nõ est fili
q̃ admireris: sed neq; q̃ doleas/aut expauescas. Quãtum illud potius es
set miraculum / si tibi vni inter mortales sine sudore via pateret ad cælũ: quasi nũc pri
mũ & fallax mũdus/& malus dæmon esse desineret: aut q̃si tu in carne adhuc nõ esses
quæ concupiscit aduersus spiritum: & (nisi saluti nostræ vigiles perspexerimus) circeis
æbrios poculis in ꝓdigiosas brutorũ species illecebrosa deformat. sed & gaudendum
tibi esse affirmat Iacobus scribens. gaudete fratres cum in tentationes varias incideritis
nec immerito: quæ enim spes gloriæ / si nulla sit spes victoriæ: aut victoriæ locus quis
esse potest vbi pugna nõ est: vocat ad coronã qui ꝓuocat ad pugnã/atq; ad eam præ
Iacobus
Christiani magna felicitas
sertim in qua nemo vinci potest inuitus: neq; alijs nobis/ut vincamus viribus opus est
q̃ ut vincere ipsi velimus. Magna christiani fœlicitas: qñ & in eius arbitrio posita est vi
ctoria: & omni vincentis voto/omniq; expectatione maiora futura sunt præmia. Dic
q̃so fili carissime: est ne aliq̃d in hac vita ex his q̃rũ libido terrenas agitat mẽtes/ꝓ q̃ adipi
scẽdo nõ multi prius subeũdi labores multa indigna & misera tolerãda sint: bñ actũ se
cũ putat mercator: si post decẽnẽ nauigationẽ post mille incõmoda mille vitæ discrimi
na rẽsibi cõparauerit paulo vberiorẽ. De militia sæculi nihil est q̃d ad te scribã: cuius mi
Hoïm anxietas
serias ipsa satis te docuit & docet experiẽtia. In principijs gr̃a ꝓmerẽda: in æqualiũ ami
citijs cõciliãdis: in honoribus ambiẽdis: quæ moles molestiarũ: quantũ anxietatis: quã
tũ sit sollicitudinis ex te ego discere potius possũ q̃ te docere: q meis libris meo ocioso
cõtẽtus/a pueris usq; intra fortunam viuere didici & (quãtũ possum) apud me habitãs
nihil extra meipsum suspiro vel ambio. Ergo terrena hæc caduca incerta/vilia/& cum
brutis quoq; nobis cõmunia/ sudantes etiã & hanelantes vix consequemur: ad cæle
stia atq; diuina quæ nec oculus vidit/neq; auris audiuit/neq; cor cogitauit somniculo
si & dormientes & ꝓpemodũ inuiti a dijs trahemur: quasi sine nobis aut deus regnare
aut cælestes illi ciues beati esse nõ possint. Profecto si terrena fœlicitas ociosis nobis cõ
pareretur: posset aliquis laborem detrectans malle mũdo seruire q̃ deo. sed si nihil mi
Sapie. viij
nus q̃ in via dei immo longe magis in peccatoꝝ via fatigamur (unde illa vox damna
torum. Lassati sumus in via iniquitatis) nõ potest non extremæ esse dementiæ: ibi nol
le potius laborare vbi a labore itur ad mercedem/q̃ ubi a labore itur ad supplitiũ. Mi
to quãta sit illa pax / quantaq; fœlicitas animi nihil conscire sibi: nulla pallescere culpa:
quæ ꝓculdubio voluptatibus oñibus quæ possideri vel optari possint in vita lõge præ
Memorãda sententia
põderat. quid enĩ optabile in voluptatibus mundi: quæ dum quærũtur fatigant/cũ ac
quirunt infatuant/cũ amittunt excruciãt. Dubitas fili impiorꝝ mẽtes perpetuis cu
ris nõ agitari. verbũ est dei qui nec falli potest nec fallere. corimpij quasi mare feruens
quod quiescere nõ potest, nihil enĩ illis est tutũ: nihil pacatũ: omnia metũ omnia curas

intentant: omnia mortẽ, his ne igitur inuidebimus? hos æmulabimur? & obliti pro
priæ dignitatis: obliti patriæ: patrisq; cælestis: horum nos ipsi; cum liberi simus nati: vl
tro mancipia faciemus: & vna cum illis misere viuentes: morientes miserius: miserri
me tandem æternis ignibus affligamur. O cœcas hominum mentes o pectora cœ
ca: quis nõ videat vel luce clarius hæc omnia esse ipsa veritate veriora: nec tamen faci
mus quæ faciẽda esse cognoscimus: sed hæremus adhuc. nec quicquã ceno cupientes
auellere plantã. Occurrẽt tibi fili (ne dubita) in his præsertim locis in q̃bus habitas innu
mera singulis horis impedimẽta: quæ te ꝓposito sancte beneq; viuendi deterreant &
(nisi caueas) agant impræceps. Sed inter omnia exitialis illa est pestis: versari inter eos
dies & noctes: quorum vita nõ solum omni ex parte illecebra est peccati: sed tota in ex
pugnanda virtute posita sub imperatore diabolo: sub vexillis mortis: sub stipendijs ge
hennæ militat aduersus cælum: aduersus dominũ & aduersus christum eius. Tu au
tem clama cũ propheta: dirũpamus vincula eorum & ꝓijciamus a nobis iugũ ipsorũ, Propheta
hi sunt enim quos tradidit deus in passiones ignominiæ & in reprobũ sensum: ut faci
ant ea quæ nõ cõueniũt: plenos omni iniquitate: plenos inuidia: homicidijs: contentio
ne: dolo: malignitate: detractores: deo odibiles: contumeliosos sup hos elatos inuento
res malorum insipientes: incompositos: sine affectione: sine fœdere: sine misericordia.
Qui cũ iusticiam dei quotidie videant: nõ intelligunt tamẽ: quoniã qui talia agunt di
gni sunt morte nõ solum qui ea faciunt: sed etiã qui cõsentiũt facientibus. Tu igitur fi
li: noli illis placere quibus ipa displicet virtus. Sed illud apostoli tibi semper sit ante ocu
Placendũ nõ esse q̃bus virtus displicet
los: oportet deo magis placere q̃ hominibus: & illud. Si hominibus placerẽ christi ser
uus nõ essem: inuadat te sancta quædã ambitio: & dedigneris eos tibi vitæ esse magi
stros: qui te potius præceptore indigeãt: longe enĩ decentius ut ipsi tecũ bene viuendo
homines esse incipiãt q̃ ut tu velis per omissionẽ boni ꝓpositi cũ illis turpiter obbrute
scere. Tenet me (Deũ testor) aliquãdo extasis quasi & stupor quidã: cũ mecum incipio
studia hominũ aut (ut dixerim signifignificãtius) meras insanias: nescio an cogitare po
tius q̃ dolere: mirari an deplorare. Magna enĩ ꝓfecto insania: euãgelio non credere: Nota
cuius veritatẽ sanguis martyrum clamat: apostolicæ resonant voces: ꝓdigia ꝓbant: ra
tio cõfirmat: mũdus testatur: elemẽta loquunt. dæmones cõfitent. Sed longe maior in
sania: si de euangelij veritate nõ dubitas: viuere tamẽ quasi de eius falsitate non dubita
Euãgelij certitudo
res. Nã si illa sunt vera difficillimũ esse diuitẽ ingredi regnũ cælorum: quid cumulan
dis quotidie diuitijs inhiamus: & si illud est verũ: querendã gloriã nõ quæ ex homini
bus/sed quæ ex deo est: cur de iudicijs hominũ semper pẽdemus. Deo placere nemo
est qui curet. & si firma in nobis est fides: futurũ aliquãdo: ut dominus dicat: Ite male
Xp̃iani multi nomine
dicti in ignẽ æternũ: & rursus: venite benedicti possidete regnũ paratũ vobis a cõstitu
tione mũdi: cur nihil minus aut timemus q̃ gehẽnã: aut speramus q̃ regnũ dei. Quid
possumus aliud dicere q̃ multos esse noïe christianos/sed re paucissimos. Tu vero fili
cõtende intrare per angustã portã: nec quid multi agant attende: sed quid agendũ: ipsa
tibi naturæ lex: ipa ratio: ipe deus ostendet. Necq; enĩ aut minor tua erit gloria. Si fœlix
eris cũ paucis: aut leuior pœna. Si miser eris cũ multis. Erũt autẽ duo præcipue præsen
tissima tibi remedia aduersus mũdũ & sathanã: quibus quasi duabus alis de lachryma
rum valle tolleris in altũ: elemosina. s. atq; oro. quid enim possumus sine auxilio dei:
aut quomodo ille auxiliabit nõ inuocatus. Sed & inuocantẽ te certe nõ audiet qui in
Elemosyne & oro̅is virtus
uocãtem prius pauperẽ nõ exaudisti. neq; enim decet ut te deus hominẽ nõ contẽnat:
qui prius homo hominẽ cõtẽpsisti. Scriptũ est in qua mensura mensi fueritis remetiet
vobis: & alibi: beati misericordes quoniã misericordiã cõsequẽtur. Cum aũt te ad oro
Oro̅ qualis esse debet
nem inuito: nõ ad eam inuito quæ in multiloquio est: sed quæ in secreto mentis recess
su: in penetralibus animi: ipo affectu: loquit deo: & in lucidissima cõtemplationis tene
bra mẽtẽ patri nõ præsentat modo: sed vnit ineffabilibus quibusdam modis quos soli
norũ experti: nec curo q̃ lõga sit oro tua: sed q̃ efficax: q̃ sit ardens: interrupta potius

ſuſpiriſ/cꝫ perpetua/ quadam ſerie dictionum/ numeroꝫ diffuſa/ ſi tua tibi ſalus eſt cordi/ſi tutus a diaboli laqueis/a mundi procellis/ab inimicorum inſidiis. Si deo gratus, ſi fœlix randem eſſe deſideras fac nulla prætereat dies: qua vel ſemel deũ tuum per orationẽ nõ adeas/& pſtratus ante eum humili piæ mẽtis affectu illud nõ de ſummis labris: ſed de imis viſceribus clames cum ꝓpheta: Delicta iuuentutis meæ & ignorantias meas ne memineris: ſed ſecũdũ miſericordiã tuã memẽto mei ꝓpter bonitatẽ tuã dñe. Suggeret tibi cũ ſpiritus qui interpellat ꝓ nobis: tum ipa neceſſitas ſingulis horis/ quod petas a deo tuo/ſuggeret & ſacra lectio/ quã ut omiſſis iã fabulis nugiſcꝫ poetarũ ſemp habeas in manibus etiã atcꝫ etiã rogo. Nihil deo gratius/nihil tibi utilius facere potes/cꝫ ſi nõ ceſſaueris litteras ſacras nocturna verſare manu verſare diurna. Latet enim in illis cæleſtis vis quædam viua & efficax quæ legentis animũ. (Si modo illas pure humiliterꝫ tractauerit) in diuinũ amorem mirabili quadam poteſtate transformat. Sed epiſtolæ iam fines exceſſi/trahente me ipſa materia & mira quadam charitate: qua recum ſemper tum ex ea præſertim hora ſum ꝓſequutus qua ſanctiſſimi tui propoſiti factus ſum certior. Illud poſtrem ote admonitum velim, (de quo hic etiam cum mecũ eras/tecum ſæpe locutus ſum) ut duo hæc nunꝫ obliuiſcaris: & filium dei pro te eſſe mortuũ/& te quoꝫ etiã ſi diu vixeris breui eſſe moriturũ, his quaſi geminis ſtimulis/ altero quidẽ timoris/amoris altero/vrge equũ tuũ ꝓ breue ſtadiũ momẽtaneæ vitæ ad premia fœlicitatis æternæ/quãdo nullũ aliũ finẽ præfinire nobis aut debemus aut poſſumus/quam ut perpetua utriuſcꝫ hominis pace infinito bono ſine fine fruamur. Vale, & Deum time. fer. xv. Maij. Mcccclxxxxij.

Sacre lectionis utilitas

Catullianis ſalibus ſuffeniũ cõparat

Ioannes Picus Miran. Philippo Beroaldo. S.

Accepi abs te doctiſſime Beroalde & epiſtolã cũ amabilem tum eruditam & verſus plurimos ipſam etiã dubio ꝓcul antiquitatẽ ꝓuocantes gratiſſimũ id mihi munus fuit. Quare per te bono in negocio bonas horas ſum ociatus & voluptari nulla in re vel iocundius poteram vel honeſtius. Agam vero hominẽ oppido cꝫ ingratum ſi tua quæ ſunt optima remunerari meis vellem quæ ſunt peſſima & catullianis ſalibus ſuffeni venena permutare. Sum enĩ in poematis illo nihilo melior/niſi hoc præſtem/ꝙ me ſuffenum eſſe agnoſco: & quid manticæ in tergo ſit video. Tu tamẽ hoc flagitas ut. ſ. de noſtris ad te aliquid ſcriptionibus dedã. atcꝫ ita flagitas: ut quaſi poſtules/videariſcꝫ repulſam æquo aĩo nõ laturus. Quare tibi vel cũ diſpẽdio ſi qua eſt apud te de me exiſtimatio ſatisfaciẽdum. Habeas igit duas epiſtolas alteram ad Laurentiũ medicẽ: alterã ad Hermolaũ de genere dicẽdi philoſophoꝝ. Quibus & verſiculos quoſdã addidi: qui ꝓ hos dies etiã agẽti alia mihi excidẽrũt. Tu hæc ita leges ut memineris in humanioribus his ſtudiis me tumultuaria cura & ſubciſivis eſſe tẽporibus ut qui philoſophis operã primariã & ut dicit ſerioſas addiderim lucernas. Apud quos utid ꝓfecerim quod tu apud rhetores & poetas. Quos inter (loquor ex aĩo) non video cur tibi primas/iure nõ vendices. Politianus tuus eſt totus amat te ut qui maxime. De me pollicẽri tibi nihil nõ potes quod ego poſſim. Vale.

Ioannes Picus Miran. Laurentio medici. S. P. D.

Legi Laurẽti Medice Rhytmos tuos: quos tibi vernaculæ muſæ per ætatem teneram ſuggeſſerũt. agnoui muſarũ & gratiarũ legitimã fœturã: ætatis teneræ opus nõ agnoui. Quis enĩ in tuis Ryhtmis & numeroſa verſuũ iũctura ſaltãtes ad numeꝝ grãs nõ pſenſerit? Quis in canoro dicẽdi genere & modulato cantantes muſas non audiat? Quis in lepore nõ affectato. Hilari argutia: mellitis ſalibus aptis illecebris/miro cãdore. In prudenti diſpoſitione/in grauiſſimis ſenſibus expenetralibus philoſophiæ erutis/adoleſcentem hominẽ quis agnoſcat? Scio ꝓfecto me nõ eſſe in hocalbo: nec eũ qui huc aſcendã. i. ad iudiciũ rerũ. Sed vellem dici poſſe extra ſuſpitionẽ adulationis: quod de illis ſentio, dicerẽ ꝓfecto nõ eſſe veteꝝ ſcriptorũ/quẽ in hoc genere dicendi longo interuallo non antecelleris. Quod ne putes dictum ad gra-

tiam afferã tibi huiuſce ſenſus rõnes meas: Sunt apud vos duo præcipue celebrati poetæ florẽtinæ linguæ: Franciſcus petrarcha/& Dantes aligerius: de quibus illud in vniuerſum ſim præfatus/ eſſe ex eruditis/ qui res in Franciſco verba in Dante deſiderent. In te qui mentẽ habeat & aures neutrũ deſideraturũ: in quo nõ ſit videre an res oratiõe an verba ſententijs magis illuſtrentur. Sed expendamus velut in libili particulatim vniuſcuiuſcꝫ merita. Franciſcus quidem ſi reuiuiſcat quod attinet ad ſenſus quis dubitat vltro herbam tibi daturum adeo tu & acutus ſemper grauis & ſubtilis: ille vero de medio plurimũ arripiens ſententias colorat verbis & quæ ſunt gregaria egregia facit genere dicendi in quo videamus quid tibi ille: quid tu illi præſtes in quibuſdã dulcior apparuerit. Sed mihi illius dulcedo/ ut ita dixerim dulciter accida & ſuauiter auſtera. Ille fuſus & æquabiliter deliniens. Tu maieſtate & quadãviuaci luce orationis animos perſtringens. In illo ambitioſa & nimia: in te neglecta potius cꝫ affectata diligentia: ille tener & mollis: tu maſculus & toroſus. Ille volubilis & canorus: tu præſus plenus firmus & modulatus. Ille forte lepidior: tu certe amplior & erectior. Ille fucacior/ ſed tu neruoſior. In illo eſt quod amputes: in te nihil redundans & nihil curtum. Sed forte audaculus qui tollendũ aliquid de illo dixerim. Ita eſt certe ita multis videt quorum iudicio confido. Nam meo nihil cum ſæpe ſit videre peccantem illum quod aſiatici peccabant. i. infercientẽ verba quaſi rimas expleat/ adhibẽtemcꝫ voces plenas & concinnas non ut exornent: ſed ut ſubſtineãt quaſi tibicines carmen ne claudicet. In te omnia verba nõ minus in re neceſſaria cꝫ in ornatu grata ita ut qui ex te demat mutilet: qui ex illo tondat & repurget. Quod & ſi demus (quod nunꝫ dabo) lepidiora eſſe quæ ille ſcripſit & cõptiora tuis: facile id fuit præſtare hominẽ cui nõ eſſet cum ipis ſenſibus labor & pugna. At tuæ illæ acres ſubtiles: & (ut vno dixerim verbo) laurentianæ ſententiæ vix dici poteſt ut calamiſtros reſpuant: & iſtos fucos nõ libenter admittãt quas ille tractandas ſi habuiſſet quẽ mollem legimus nitidũ & iocũdũ: legeremus equidem ſpinoſum/ſqualidũ & ingratũ. cũ ſit videre illum: quotiens aliquid tale aggreditur acutum implicitũ vel nodoſum tam ſtilo cadere cꝫ ſenſu ſurgit. Cũ vero illam ſuã verborũ oſtẽtat ſuppellectilem: ſua vnguenta cincinnos/ & flores admoneret ſæpe ſi adeſſet caſtritius quod admonuit in graccho: ne falleremur rotundato ſono: & verſuum curſu. Sed inſpiceremus quidnã ſubeſſet: quæ ſedes: quod firmamentum: quis fundus verbis/ quod ſi facias illic videas epicuri quãdocꝫ vacuũ: ita aut nullum ſubeſſe ſenſum: aut frigidum & leuem. Qua parte quãuis eſt maxima: etiã illi ſi non præſtes: non video ominno cur præſtet ille tibi dicẽdi gratia. Cum & verba apud te eſſe non poſſint illuſtriora: & collocatio illorum ita ſit apta: ut nec coherere melius/ nec fluere rotundius/ nec cadere numeroſius vllo modo poſſint. Sed iam Dãtem tecum penſiculemus: de quo fortaſſe plures cõtrouerſiam ſint facturi: ſunt enim multi: qui in ſcriptorum collatione nõ tam expendant merita cꝫ annos numerent: iubentcꝫ alios ut priſcos legant cũ reuerentia coætaneos ipſi legere nõ poſſunt ſine inuidia. Primas certe: quod ad ſtilum ſpectat denegaturum tibi neminẽ puto: ita eſt Dantes nõnunꝫ horridus: aſper: & ſtrigoſus: ut multũ rudis & impolitus: hoc eius etiam aurarij fatentur. Sed in etatẽ & ſeculum illud (id quod ſit ita) culpã reiciũt: oĩo tu oĩone cultior/& nõ ille grãdior. At ſenſibus inquient grandior & ſublimior. Quæſo quid mirũ in philoſophica re illũ philoſophari ipa natura ad hoc cogente: atcꝫ vltro ſuppeditante ſentẽtias. Si de deo/de aĩa/de beatis agitur affert quæ Thomas quæ Auguſtinus de his ſcripſerũt. & fuit ille in his tractãdis meditandiſcꝫ tam frequens cꝫ aſſiduus: tu in obeundis maximis negocijs publicis & priuatis. Non fuit tam præclare in Dante hoc feciſſe: cꝫ nõ feciſſe turpe fuerat. At fuit dubio ꝓcul ſummi ingenij opus: quod ipſe præſtas philoſophica facere quæ ſunt amatoria: & quæ ſunt ſua ſeueritate auſterula: ſuperinducta venere facete amabilia. Ita in tuis verſibus amantium luſibus philoſophorum ſeria ſunt admixta/ ut & illa hinc dignitatem: & hæc illinc hilaritatem grlatiamcꝫ lucrifecerint: ut ambo hac copula: & re-

Franciſcũ petrarchã & dãtẽ cõparat

Aſiatica peccata

Caſtritius

Nota

Auguſtinus Thomas

tinuerint quod erat propriũ/& mutuo se sibi ita participauerint: ut habeant vtraq; sin-
gulatim quæ prius erant simul amborum. Sed nõ est hoc tam admirandum / q̃ illud
quod me maxime mouit: ita hæc a te inuecta ut nõ inuecta/ sed de materie ipsius: de q̃
agis: eruta gremio/ & ex illa ipsa: ut ita dixerim te irrigante solum efflorescere videan-
tur ut appareant natiua nõ aduenticia/necessaria non comparata: genuina omnino nõ
insitícia: hoc est quod admirari satis non possum: quo mihi videris Dantẽ exsuperasse
Nam & si ille sublimis volat: materiæ alis attollitur tu repugnante illa/& deorsum tra-
hente tolleris in altũ alis ingenij: atq; ita tolleris ut a materia nõ discedas: sed illam tecũ
simul attollas tãtum de ipsa tu quãtum de Dante ipsa fuit bene merita. Iam videre licet
quid te inter Francíscum q; & Dantẽ intersit: de quibus hoc addiderim Francíscũ quã-
doq; nõ respõdere pollicitis: habentẽ quod allectet in prima specie / sed vlterius nõ sa-
tisfaciat. Dantẽ habere quod in occursu quandoq; offendit: sed iuuet magis intima per
uadentẽ. Tua nõ minus habent in recessu quod detineat q; habeãt in prima fronte q̃d
capiat. Adde q; illi suas poesis in secessibus in vmbra in summa studiorum tranquilli-
tate: tu tuas inter tumultus/ curiæ strepitus/ fori clamores/ maximas curas turbulentis-
simas tempestates / occupatissimus cecinisti. Illis erant musæ ordinariũ negocium &
principale: tibi ludus & a curis quædã relaxatio. Illis summa defatigatio/ tibi defatiga-
to ocium: Denicq; eo animũ remittens pertigisti quo illi omnes animi neruos cõtenden
tes fortasse non pertigerũt. Sed quid dicã de mea paraphrasi: meã enim cur nõ appel-
lem: vel huius quæ mea est appellationis iure. Demũ cur nõ meã: quam & si veneror
ut tuã amo tamẽ ut meã. Admiror ꝓfecto illam & te in illa ex qua cõiicio quãtum ego
aberam a vera laude tuorũ versuum in quibus quæ erant maxima quæq; maxime illu-
stria quibus sum noctuinis oculis nõ introspexeram, vide deinde per te reuelata qui id
solus & poteras & debebas: debebas tibi & nobis / ne multa & te gloria / & nos volu-
ptate fraudares. Lego (deum testor) maxime laurenti eam / nõ tam ad delectationem/
Aristoteles q̃ ad doctrinam. Quot enim ibi ex Aristotele/auditu, s. physico: ex libris de anima/de
moribus/de cælo ex, pblematis quot ex Platonis, pthagora ex rep, ex legibus/ex sym
Plato posítio quæ omnia q̃q̃ alias apud illos legi: lego tamẽ apud te ut noua: ut meliora & in
nescio quã a te faciem transformata ut tua videãtur esse & nõ illorum & legens discere
mihi aliquid videar. Quod maximo est indicio hæc te sapere nõ tam ex cõmentario q̃
ex teipso. Solent enĩ plurimi maiore in litteris σοφιστεισ q̃ opera cũ quid scripturi sunt
philosophos habere velut pragmaticos eis dogmata quædã suggerentes quæ ingerant
Nota suis libellis ut videant philosophi. Sed facile hos deprehẽdas. Nã videas illa / nec recte
dispósita/nec cohærẽtia & abipsis nõ explicata: sed implicata. Atq; hoies alioquin elo-
quentes in illis dicẽdis apparent infantissimi. At te quis nõ videat ea nõ tenere precario
sed ut in quæ ius habeas & potestatẽ pro arbitrio versare: agere & tractare: hæc tu (proh
fœlix ingeniũ) in æstu reipu. in actuosa vita es assequutus quæ nõ philosophorũ nõ dí-
scipuli/sed inquilini in vmbratili vita & sellularia sequimur potius q̃ cõsequamur. Sed
Cesar quid dicã de paraphraseos tuæ suauissimo stilo is mihi videtur penitus qui Cæsaris in
Romana lingua: est enĩ oratio nõ manufacta/ nõ bracteata/ non tota/ sed suo ingenio
erecta candida & quadrata nec temere excurrẽs/sed pedẽ seruans: nec luxuriãs/ nec ie-
iuna/nec lasciuiens/ nec ingrata: dulciter grauis/grauiter amabilis: verba electa & non
captata illustria nõ fucata necessaria/nõ quæsita/nõ explicantia rẽ/sed ipsis oculis sub-
iiciẽtia, ptæterea q̃ tuæ pſonæ semp memineris q̃ sint vbiq; tuæ illius prudẽtiæ insper
sa passim semina/atq; vestigia hæc ego & cũ multis & alius quisq̃ longe potiora. Sed
duo præcipua præter hæc vidi quæ videãt forte nõ multi q̃ q̃ oculatiores. primũ est il-
lud ut illa suas diuitias dissimulet: ut inuidiã fugiat/flores in sinu habeat nõ ostentet nõ
exurgat in plantas: sed subsidat ingenua ut minor appareat alterum quid sit nõ video
nec; enim tam solers/ sed video esse nescio quid ut dicam signatissime laurentianum.
Quod si quis videat Laurentij dotes ingenium: præstantiam Laurentium totũ videat

graphice effigiatũ. Sed hæc nimis fortasse multa quæ dixi etiã inuitus ipsa me transuer
sum ut dicunt trahente in verba animi sententia. Illud nõ præteribo inhortari te quan-
to possum opere maxímo ut aliquod quãdoq; a moderãda repu. ociolũ suffuratus ab
soluẽdæ paraphrasi impartiaris tibi quidem & linguæ patriæ ad honorem ciuibus tuis
& nobis omnibus futuræ ad vsum & voluptatem. ¶ Florẽtiæ idibus Iulijs. M. quadrin
gẽtesimo octuagesimo quarto.

Excusat ru-
dẽ phõẽ: no
stros stilum

¶ Ioannes Picus Mirandulanus Hermolao barbaro suo. S.

EGo quidẽ mi Hermolae nec possum aut tacere quæ de te sentio aut non
sentire ea quæ de illo debeã: in quo oĩa veluti singula summa reperiant
Sed utinam esset is meæ mentis captus ut pro meritis tuis de te sentirem
utinam ea dicẽdi vis: ut exprimere aliquãdo possem quod semp sentio. Scio quæ de te
concipi infinitum subsidere infra fastigia doctrinæ tuæ. Scias & tu quæcunq; loqui-
mur longe esse minora ijs quæ cõcipimus. tam deesse scias animo verba: q̃ rebus ani-
mus deest. & tamẽ ita me audere credis ut sperem posse imitari tua quorũ nec magni-
tudinẽ estimare possum. Admirari te possunt oẽs imitari tam pauci possunt q̃ nemo
reprehendere. Et utinã ea mihi fœlicitas ut quæ scribã Hermolaũ meum aliqua ex par
te imaginent. Ipse enĩ ut taceã cætera stilus tuus cui tu adeo parũ faues mirum quantũ
me afficit quãtũ me delectat. Ita est doctus: grauis: cõpositus: eruditus: excussus: inge-
niosus. In quo nihil expositũ: nihil sit triuiale seu verba seu sententias spectes. legimus
sæpe ego & noster Politianus quascũq; habemus tuas aut ad alios: aut ad nos epísto-
las. Ita semper prioribus certant sequentia: & nouæ fertiliter inter legendum efflore-
scunt gratiæ: ut perpetua quadam acclamatione interspirandi locum non habeamus.
Sed mirum dictũ q̃ persuadeas: & legentis animũ quocunq; velis impellas. Expertus
sum ego cũ semper alias tum hac ꝓxima tua ad me epistola. In qua dum barbaros hos
philosophos insectaris: quos dicis haberi vulgo sordidos: tudes: incultos: quos nec vi
xisse viuentes ne dum extincti viuant. Et si nũc viuant viuere in pœnam & contume-
liam. Ita porro sum cõmotus ita me puduit piguitq; studiorum meorum. Iam enim
sexennium apud illos versor. ut non minus me fecisse velim q̃ in tam nihil faciẽ-
da re tam laborióse contendisse. perdiderim ego inquã apud Thomam: Ioannem sco-
tum: apud Albertum: apud Auerroem meliores annos: tantas vigilas: quibus potue-
rim in bonis litteris fortasse non nihil esse. Cogitabam mecum ut me consolarer si qui
ex illis nunc reuiuiscant: habituri ne quicquam sint: quo suam causam argumentosi
alioquin homines: ratione aliqua tueantur. demũ succurrit ex ipsis quempiam paulo
facundiorem suam barbariã q̃ poterit minime barbare: hunc in modũ fortasse defen-
surũ. Vixímus celebres o Hermolae & post hac viuemus nõ in scolis grãmaticorum
& pædagogijs. Sed in philosophorum coronis: in cõuentibus sapientũ: vbi nõ de ma-
tre andromaches nõ de niobes filijs: atq; id genus leuibus nugis. Sed de humanarũ diui
narum rerum rationibus agitur & disputatur. In quibus meditandis inquirẽdis & eno-
dandis ita subtiles: acuti: acresq; fuimus: ut anxij quandoq; nimiũ & morosi fuisse for-
te videamur: si modo esse morosus quisq; aut curiosus nimio plus in indaganda veri-
tate potest: atq; in his quidem si quis nos arguat hebetudinis & tarditatis: age amabo
quicunq; is est pedem cõferat: experietur habuisse barbaros nõ in lingua: sed in pectore
Mercurium/nõ defuisse illis sapiẽtiam: si defuit eloquẽtia: quam cũ sapientia nõ coniũ
xisse/tãtum fortasse abest a culpa ut cõiunxisse sit nephas. Quis enim cincinnos. Quis
fucum in, pba virgine nõ damnet: & detestet. Tanta est inter oratoris munus & philo-
sophi pugnãtia ut pugnare magis inuicẽ nõ possint. Nam quod aliud rhetoris officiũ
q̃ mẽtiri decipere: circũuenire: præstigiari: Est enim vestrum/ut dicitis/ posse pro arbi-
trio in candida nigrum vertere: in nigra candidum. posse quæcũq; vultis tollere: abij-
cere: amplificare: extenuare dicendo demũ res ipsas magicis quasi quod vos iactatis/ vi
ribus eloquentiæ in quã libuerit faciẽ habitum q̃ trãsformare / ut nõ qualia sunt suopte

Thomas
Io. scotus
Albertus
Auerrois

Oratoris &
phi diuersi-
tas

ingenio/sed qualia volueritis nō fiant quidē / sed cum nō sint esse: tamen audientibus appareāt hoc totū: est ne quicquā aliud ꝯ mercē mēdaciū: mera impostura merum præstigiū: Cum a natura rei semper vel augēdo excedat/vel minuēdo deficiat: & fallacem verborum cōcentum: veluti laruas & simulachra prætēdens auditorū mentes blandiendo ludificet. Erit ne huic cū philosopho affinitas: cuius studiū oē in cognoscenda & demōstrāda cæteris veritate versat. Adde q nobis nulla erit fides/lautūcias vocū & veneres affectantibus quasi rebus parū fidētes/nec vero nixi/trahere in sentētiā his lenocinijs hoīes quæramus. Est ob hāc causam legere res sacras rustice potius ꝯ eleganter scriptas: q nihil sit magis dedecēs & noxiū in omni materia in qua de vero cognoscendo agitur ꝯ vniuersum istud dicendi genus elaboratū. Hoc forensium est quæstionū/nō naturalium atq; cælestiū. Non est eorum qui in academia: sed qui in repub. illa versantur: in qua quæ fiunt/quæq; dicunt populari trutina examinant: apud quam flores fructibus longe præponderant. Nonne scis illud nō omnia omnibus pari filo cōuenire: Est elegans res (fatemur hoc) facūdia/plena illecebræ & voluptatis. Sed in philosopho nec decora nec grata. Quis mollem incessum/argutas manus: ludibundos oculos in histrione & saltatore non ꝓbet: in ciue in philosopho quis nō improbet arguat abominet: Si puellam viderimus moribus lepidam atq; dicaculam laudabimus exosculabimur. hæc in matrona dānabimus & ꝓsequemur: nō ergo nos / sed illi ineptiq; ad pedes vestæ agāt bacchanalia. Qui grauitatē philosophicaq; rem & castitatē ludicris veluti & calamistris dehonestēt, ꝓfecto quod Sinesius de adolescēte: de oratione dici cōmode potest/comatā oratiōnē semp cinedā. Quare nos nostrā malumus capillis hirtā: globosam: inexpeditā ꝯ cū impuritatis vel nota/vel suspitione belle comatā. Et ut nihil sint reliqua: hoc est verissimū nihil esse diuersum magis ab instituto philosophi quā cunq; in re/ꝯ q luxū aut fastum aliqua ex parte sapit. Sicionios calceos habiles aptosq; ad pedē dicebat Socrates. Sed Socrati nō cōuenire omnino non eadē rō ciuilis habitus & philosophici sic uti neq; mensæ neq; sermonis. Vtī his philosophus dūtaxat ad necessitatē utitur ciuilis homo etiā ad grām. Quā & hic si neglexerit non ciuilis: & ille si affectauerit/nō erit philosophus. Si posset Pythagoras viuere sine cibo holeribus etiam parceret. Si sua sensa aspectu: aut demū minore ꝯ sermonis opa explicare: oino nō loqueret. tm abest: ut linguam poliat & exornet: quod vel ob id cauendum nobis ne illectus cute medicata lector demoret ad eā: ad medullam & sanguinē non puadat: quem subesse sæpe cerusato ori infectū vidimus. Vidimus inquā in hisce oībus / qbus ꝓpter rea in usu venit: cum nihil sit intus nō inane & vanum: detinere lectorem in prima facie modulatu vario/atq; cōcētu. Quod si fecerit philosophus: clamabit Musonius nō philosophum loqui: sed tibicinē canere. Nō ergo nobis vitio detur id nō fecisse: quod fecisse vitiū erat. Quærimus nos qdnā scribamus: nō quærimus q̄modo imo q̄modo q̄rimus: ut. s. sine põpa & flore vllo oīonis. Quā nolumus ut delectabilis/ venusta & faceta sit. Sed ut utilis: grauis/& reuerenda: ut maiestatē potius ex horrore/ ꝯ gratiam ex mollitudine cōsequat: nō expectamus theatri plausum/q aures demulserit æq̄bilis clausula vel numerosa: q hoc sit falsum/illud sit lepidū. Sed expectamus paucoq; potius præ admiratione silētiū/introspiciētiū penitius aliqd/aut de natura: adytis erutum aut de cæli aula ad hoīes adductū: tum vel aliquid ita argutum ut defendēdi: ita defensum ut arguēdi nō sit locus. Admirent præterea nos sagaces in inquirēdo. Circunspectos in explorādo: subtiles in cōtēplando: in iudicādo graues: implicitos in vinciendo faciles in enodando. Admirent in nobis breuitatē stili fœtam rerū multarum atq; magnarū: sub expositis verbis remotissimas sentētias plenas q̄stionū / plenas solutionū. Quam apti sumus ꝯ bene instructi / ambiguitates tollere: scrupos diluere: inuoluta euoluere: flexianimis syllogysmis & infirmare falsa: & vera confirmare. his titulis o Hermolae vindicauimus hucusq; & vindicaturos post hac ab oblitione memoriam nostrā nō dubitamus: q si vulgo ut dicis/habemur fordidi: rudes: inculti: hoc nobis ad

Socrates

Phī & ciuis discrepantia

Pythagoras

Musonius

gloriā est nō ad cōtumeliam/vulgo nō scripsimus/sed tibi/& tui similibus. Nec aliter ꝯ prisci suis enigmatis & fabularū inuolucris arcebant idiotas hoīes a mysterijs: & nos cōsueuimus absterrere illos a nostris dapibus quas nō polluere non possent / amariori paulū cortice verborū. Solēt & qui thesauros occultare volūt: si nō dat seponere: quisquilijs integere vel ruderibus ut prætereūtes nō deprehendant nisi quos ipsi dignos eo munere iudicauerint. Simile philosophoꝝ studiū celare res suas populū: a q̄ cū nō ꝓbari modo/sed nec itelligi illos deceat/ nō põt nō dedecere hīe aliqd q̄ ipi scribūt: theatrale/plausibile/populare. Quod demū multitudinis iudicio accōmodare se videat. Sed vis effingā ideā sermonis nri. Ea est ipsissima quæ silenoꝝ nri alcibiadis. Erāt enī horū simulachra hispido ore/tetro/& aspnabili. Sed intus plena gēmarū: suppellectilis raræ & præciosæ. Ita extrinsecus si aspexeris/ferā videas: si introspexeris/ numē agnoscas. At inges nō ferūt aures: nūc asperā nūc hiulcā: semp incōsonā texturā. Nō ferunt barbara noīa ipo etiā pene timēda sono / o delicate cū accedis choraulas & citharedos pone te in auribus. Cū vero philosophos auoca a sensibus redeas ad teipm in animi penetralia mētisq; secessus. Assume illas thianei aures: q̄bus cū oino nō erat in corpe nō terrestrē Marsiā: sed apollinē cælestē diuina citharauniuersi melos ineffabilibus temperantē modis exaudiebat. his auribus philosophoꝝ verba si delibaueris / mellea tibi adnestoris inuidiā esse videbunt. Sed hæc sinamus nimio plus assurgētia. ꝓfecto fastidire in philosopho subtilissime disputāte minus cōcinnā eloquutionē non tā delicati stomachi est ꝯ insolentis. Neq; est aliter/ ac si quē in Socrate de moribus docēte offendat aut laxus calceus/aut toga dissidēs & sectū praue stomachet ob vnguē. Nō desiderat Tullius eloquētiā in philosopho: sed ut rebus & doctrina satisfaciat. Sciebat tā prudēs ꝯ eruditus homo nrm esse cōponere mētē potius ꝯ dictionē. Curare ne quid aberret rō/nō oīo. Attinere ad nos ευδιατεθετι λογον nō attinere πονεν προφορα. laudabile in nobis habere musas in aīo & nō in labris nequid in illo vel p īrā sonet asperius: vel q libidinē eneruatius: deniq; ne qua sit discosra genuina ipsa: qua temperatus est modus habiter harmonia. Quā Plato cum intelligeret theatrali ista & poetarū sæpe corrumpi a re pub. sua poetas omnes elimināuit. gubernandā autē philosophis reliquit mox certe si per lasciuiā differendi poetas fuerint imitati exilio condemnandis. At instabit Lucretius & si nō egeāt p se philosophiæ cōmētationes amœnitate dicendi: p eius tamen adhibitionē dissimulandā esse ipsarū rerū austeritatē. Sicut absynthia per se pellūt morbos/melle tñ illiniunt: ut puerorū ætas improuida ludificet. hoc forte tibi faciendū erat o Lucreti. Si pueris scribebas tua: si vulgo: faciēdum utiq; tibi: qui non absynthia modo: sed meracissima toxica ꝓpinares. Sed longe alia nobis habenda ratio: qui vulgus: ut ante diximus nō allectare quærimus/sed afterrere. Nec terra absynthia: sed nectar ꝓpinamus. Sed cōtēdet Lactantius satis cōstare in auditorū animos vel senioꝝ influere potētius veritatem & vi sua instructā: & luce oīonis ornatam. Si fuisses o firmiane tam frequens in sacris litteris q̄ in fictis litibus fuisti: & hoc non dixisses / & nostra non minus bene fortasse cōfirmasses/ꝯ destruxeras aliena: dic quæso quid mouet fortius & ꝓ suadet ꝯ sacrarum lectio litterarū nō mouent nō persuadēt. Sed cogūt agitant / vim inferunt. legis rudia verba & agrestia: sed viua/sed animata: flāmea/aculeata/ad imū spiritum penetrātia: hominē totū potestate mirabili trāsformātia. periclis oīonibus elaboratis & luculētis nihil se cōmoueri inquit Alcibiades: Sed Socratis verbis nudis & simplicibus. Addit etiā si sint inepta: rapi in furorē extra se poni & velit nolit/ faciendum ei/q ille præceperat. Sed quid perdo verba in re cōcessa. si non desipit auditor/ a fucato sermone quid sperat aliud ꝯ insidias: tribus maxime psuadet: vita dicētis: veritate rei: sobrietate oīonis: hæc sunt lactāti quæ philosopho fidē cōciliabūt si bonus fuerit si verecundus: si id genus dicēdi appetēs: quod nō examœnis musarū siluis: sed ex horrendo fluxerit antro: in quo dixit Heraclitus latitare veritatem. At dicet quispiam: Age amice examinemus hæc deposita cōtētione. Reuerēdū quiddā atq; diuinū p se est sapientia:

Gloria

Alcibiades

Thianeus

Tullius

Phī officiū

Plato

Lucretius

Lactantius

Efficacia verborū sacræ scripturæ

Pericles

Alcibiades

Socrates

Tribus maxie psuadet

Quædã q̃ oranri nolũt

nec exotico quoq; eget ornatu. Sed quæ inuidia & huc accedere? Quis negat quæ p̃ se decẽt: si adornẽt fieri decẽtiora: ego amice hoc in pleriscq; nego: adeo multa sũt q̃q; splẽdore siquid adiũxeris elimines & nõ illustres; ita sunt. s. in sua natura optimo statu: ut demutari ab illo nisi in peius nõ possint; Marmorea domus picturã nõ recipit. Si opus albariũ sup̃ induxeris demas de dignitate de pulchritudine. Non aliter & sapientia / & quæ tractantur a philosophis tectorio nõ clarescũt sed offuscant. Quid plura? Nõne vulgatũ bonas formas cerussa deuenustari? In vniuersum q̃cqd pulchri sup̃ ponas; celat: q̃d inuenit: q̃d affert secũ / illud ostẽtat. Quare si q̃d prius fuerat aduẽtitio præstat. Lacturã fecerit illud q̃cqd est nõ lucrũ ob eã cãm nudã se p̃bet philosophia; undiq; cõspicuã: tota sub oculos: sub iudiciũ venire gestit. Scit se hr̃e unde tota undiq; placeat. Quã tũ de ea velles; tm̃ de forma velles tm̃ de laude minuas sincerã & ĩpmixtã se haberi vult. quicqd admisceas infeceris: adulteraueris aliã feceris. Stat pũcto insectili & indiuiduo. Quapropter nec ludẽdũ tropis / nec verbis: aut nimis luxuriãdũ aut trãflatis lasciuiendũ aut factitijs audẽdũ in re tã seria; tanti discriminis in qua demere: addere: demutare aliq̃d sit flagitiũ. At inquies age damus hoc vobis ut nõ sit vestrũ ornate loqui. Sed vestrũ est certe: quod nec præstatis / ut latine saltẽ / ut si nõ floridis: suis tm̃ verbis res explicetis. Non exigo a vobis or̃onẽ cõptã: sed nolo sordidã nolo vnguentatã / sed nec hirsutã. Non sit lecta / sed nec neglecta. Non quærimus ut delectet: sed quærimur q̃ offendat. Bene habet iam. s. ad nos deficis. Sed amabo incognoscamus quid ist hæc sit latinitas: quã solã dicitis debere philosophos & hõ p̃soluere. Si dicendo incurrat exemplicã a sole hoiem ꝓduci: causari hoiem nostrates dicent. Clamabis actutum hoc non est latinum. huc usq; vere. non est Romanæ dictum: hoc vero verius / igitur non recte: peccat argumẽtũ: dicet Arabs eãdẽ rem: dicet Aegyptius / nõ dicẽt latine: sed tamen recte. Aut enĩ noĩa rerũ arbitrio cõstant / aut natura. Si fortuito positu: ut. s. cõmunione hoĩmin eandẽ sentẽtiã cõueniẽte: quo sanxerint vnũq̃q; noĩe appellari: ita apud eos recte appellet. Quid ꝓhibet hosce philosophos q̃s nuncupatis barbaros / cõspirasse in vnã dicẽdi normã: apud eos non secus sanctam ac habeant apud vos Romana: illam cur rectã nõ appelletis: appeletis vestrã: nulla est ratio. Si hæc ꝓpositio nominũ tota est arbitraria. Quod si dignari illã Romani noĩs appellatione nõ vultis: Gallicam vocetis Britannicã Hispanã: vel quod vulgares dicere solent parisiẽsem. Cum ad vos loquentur / cõtinget eos pleraq; rideri / pleraq; nõ intelligi: idẽ accidet vobis apud eos loquentibus

Barbarismꝰ

αναχαρσισ παρα τηνσιοισ σολοικιζει. σκηνσι δε παρα σκύθαισ. ideſt anacharsis apud athenienses solœcismũ facit athenienses apud scythas. q̃ si nominum rectitudo pendet ex natura rerum debemus ne rhetores an philosophos qui rerũ omniũ naturam soli ꝓspectã habẽt & exploratã de hac rectitudine cõsulere? forte quæ aures respuũt / utpote asperula: acceptat ratio utpote rebus cognatiora. Sed quid oportuit nouare eos linguã & si nati erant inter latinos nõ latine loqui. Nõ poterant illi o Hermolae dum legebant in cælo fatorũ leges & ordinem vniuersi legebãt in elemẽtis nascendi vices & obeũdi: simpliciũ vires / mixtorũ tẽperaturas? Nõ poterant inquã eodẽ tẽpore in Cicerone in Plinio: in Apuleio Romanæ linguæ ꝓprietates leges obseruãtias annotare. Quærebant quid abhorrẽs: quid receptũ in natura: quid a Romanis interea / non curabant. verũ eni uero iã te loco meliore statuo: do tibi eloquẽtiã & sapiẽtiam mutuo nexu inuicẽ cõspirasse. Abiũxerũt philosophi sapiẽtiã ab eloquẽtia abiũxerũt historici

Philostratus

rhetores: poetæ: quod deflet Philostratus eloquẽtiã a sapiẽtia. hos tuvicturos celebri fama minime dubitas: illos nõ nisi in pœnã & cõtumeliã vide quid agas. Indisertam mauult Cicero prudẽtiã q̃ stultã loquacitatẽ. Nõ quærimus in pecunia: q̃ moneta ꝓcussa

Cicero

sit / sed q̃ materia cõstet. Nec est q̃ purũ aurũ non malit habere sub nota teutonũ: q̃ sub

Cato

Romano symbolo factitiũ. peccãt q̃ dissidiũ cordis & linguæ faciunt; sed qui excordes toti sunt lingua: nonne sunt mera / ut Cato ait / mortuaria glosaria? viuere sine lingua possumus / forte nõ cõmode; sed sine corde nullo modo possumus. Nõ est humanus

q̃ sit insolẽs politioris l̃aturę. Nõ est homo q̃ sit exp̃s philosophiæ. ꝓdesse põt infantissima sapiẽtia insipiẽs eloquẽtia / uti gladius in furẽtis manu / nõ obesse maxime nõ põt ergo inges & statuæ nõ a figura / sed a materia cõmẽdant: & si cherilus eadẽ q̃ Homerus: & de eisdẽ Meuius ac Virgilius cecinissent futurę erat: ut æq̃ illi atq; isti inter poetas reciperent. Nõne vides disparilitatẽ similitudinis. Illud & nos asseueramus a specie rẽ estimari nõ ex subiecto. Est enĩ a specie res id q̃d est. Sed alia specie q̃spiã inter philosophos / alia inter poetas recipiẽdus. Scribat Lucretius de natura / de deo / de ꝓuidẽtia / scribat de eisdẽ ex nr̃is q̃spiã. Scribat loãnes scotus & q̃dẽ carmine ut sit ineptior. dicet Lucretius rer̃ principia atomos & vacuũ / deũ corporeũ: rer̃ nr̃ar̃ insciũ temere omĩa fortuito occursu corpusculor̃ ferri. Sed hæc latine dicet & elegãter. Dicet loãnes q̃ natura cõstãt sua materia speciesq; cõstituí esse deũ sepatã mẽtẽ / cognoscẽtẽ oĩa / oĩbus cõsulẽtẽ. Nec ꝓpterea q̃ vniuersa etiã infima videat ac moderet e sua pace minimũ dimoueri. Sed quid dici solet κατιον μακα τιενσι. At dicet insulse: ruditer / non latinis verbis. Quæso q̃s in dubiũ reuocet uter poeta melior: uter philosophus. Extra oẽm est cõtrouersiã tã rectius Scotũ philosophari: q̃ ille loquit ornatius. Sed vide q̃d differãt: huic os insipidũ / illi mẽs desipiẽs: hic grãmaticor̃ ne poetar̃ dicã decreta nescit: ille dei ac q̃ naturæ: hic infantissimus dicẽdo / sentit ea: q̃ laudari dicẽdo satis nõ possunt / ille fando eloquẽtissimus eloquit nefanda. Hæc illi fortasse afferẽt Hermolae carissime in defensionẽ suæ barbariæ aut q̃ sũt subtilitate multo fortasse meliora. Quor̃ sentẽtiæ nec ego plane accedo nec ingenuo cuiq; & liberali accedẽdũ puto. Sed exercui me libẽter in hac materia tãq; infami: ut qui q̃rtanã laudãt: cũ ut ingeniũ periclitarer: tũ hoc cõsilio ut veluti glauco ille apud Platonẽ iniusticiã laudat nõ ex iudicio: sed ut ad laudes iusticiæ Socratẽ extimulet: ita ego & eloquẽtiæ causam a te agi audiã in eã licẽtius repugnãte paulisper sensu atq; natura inuectus sum: quã si vel negligendã vel posthabẽdã barbaris existimarẽ: nõ ab illis ad eã quod nup̃ feci: ad græcas l̃ras: ad tuũ nunq; satis laudatũ themistiũ pene totus defecissem: q̃uis dicã libere q̃d sentio mouent mihi stomachũ grãmatistæ quidã: qui cũ duas tenuerint vocabulor̃ origines ita se ostẽtant: ita vendĩtant: ita circũferũt iactabundi / ut præ seipis ꝓ nihilo habẽdos philosophos arbitrent̃. Nolumus inquiũt hasce nostras philosophias. & quid mirũ: nec phalernũ canes. Sed nos hac fini epistolã claudamus. Si decus aliq̃d nomẽq; sibi ꝓmeruerũt barbari illi solarũ cognitione nõ esse facile dictu. Quẽ locũ: quid laudũ tu tibi vẽdices qui sis interphilosophos eloquẽtissimus: inter eloquentes / ut dicam græce φιλοσοφωτατος. Floren. iij. nonas Iunias. Mccccl xxxv.

Cherillus
Homerus
Meuius
Virgilius
Lucretius
Scotus

Alue pater dilectissime: de Appollonio thianeo nihil sentio magis q̃ q̃d tu sentis sup̃ qua re scribã ad te plura / cũ erit ociũ & quæ tibi erũt fortasse nõ ingrata. de diuersitate translationis nr̃æ a littera hebraica in. iij. capite libri Geneseos vbi de Eua agit & serpẽte / sic egdẽ cẽseo / est in hebreo. Quẽadmodum scribis ipsum cõteret caput tuũ: referturq; ad semẽ Euæ de quo dixerat inimicicias ponam inter semen tuũ & semẽ illius. lxx. vero & Hieron. transtulerũt ipsa cõteret. Caput tuũ utrobiq; autẽ idẽ sensus. Nã quod dicit ipse cõteret nõ tã ipsam Euæ psonã q̃ Euæ posteritatẽ respicit. Cũ id dicat factura: quod in semine sua factura est: sed cur maluerint ipa vertere q̃ ipm. hoc fuisse arbitror in causa ut significarẽt cũ ex Eua nõ fœmine solũ sed mares essent, ꝓpagãdi: quod de semĩe dicebat̃ ad fœminẽ solũ semẽ referẽdũ. hæc sunt quæ sup̃ hac re in præsentia in mẽtẽ veniũt. Cõcordiã Platonis & Aristo. assidue mollior. do illi quotidie iustũ matutinũ post meridianas horas / amicis valitudini / interdũ poetis & oratoribus: & si qua sunt studia ope leuioris: noctẽ sibi cũ somno sacræ litteræ partiunt̃. tu fac quæso ne tua diutius desiderẽ. Saluta Beroaldum, Politianus tuus est totus. Vale: & deũ ora ꝓ me. Flo. die. xx. Marcij. Mccccl xxxx

De hoc ꝙ scriptũ est ipa conte ret caput tuum

Studiorum partitio

¶ Reuerẽdo in christo patri fratri baptistæ Mãtuano ordinis Carmelitar̃ poetæ philosopho & theologo insigni &c. Filius Ioannes Miran.

Ioannes Picus Miran. Altomanutio. S.

Quitto homerũ/quẽ desiderabas: serius tñ cꝫ & tu voluisti & ego debebam. Ita mi alte distringor occupatione ut necꝫ interspirãdi sit locus. Addixi me (qd & tu nosti) iam dudũ litteris in famulatũ. Ille pro suo imperio: ita seuere legẽ di/ dictandi exigunt pensum ut vix valitudinẽ redimã. Tu quod te scribis facturum: accinge ad philosophiam: sed hac lege ut memineris nullã esse philosophiã: quæ a mysteriorꝫ veritate nos auocet: philosophiæ veritatẽ quærit. Theologia inuenit. religio possidet. Vale Floren. die vndecimo Februa. Mcccc. nonogesimo anno gr̃æ.

Ioãnes Picus Miran. Hermolao barbaro patrarchæ Aquil. S.

Viuẽdi tria genera

Avdio te patriarchã Aquilien̄sem electũ. Gratulor illis hoibus pastorẽ optimũ: toti eccleſiæ militẽ strenuissimũ: tibi tuæ virtutis illustrandæ amplificãdæcꝫ occasionẽ datã. Tria fere viuendi genera: Ciuile cõtemplatiuũ: religiosum: in illo prudentiã/in secundo doctrinam/in tertio quasi fastigio totius vitæ præterduo illa etiã sanctitatẽ exigimus. Te ante hac & tua ciuitas in repub. gerenda: magnisꝫ eorꝫ tractandis rebus diligẽtissimũ prudẽtissimũcꝫ sunt experti: & studiosi oẽs quasi patronũ ac vindicẽ bonarũ artiũ amant & admirant. quod erat reliquũ hoc te factu rum & ꝓculdubio scimus ita serio gaudemus: ut. s. non minus tibi imposterũ eccleſia debeat cꝫ & tua ciuitas & litteræ hactenus debuerũt.

Ioannes Picus Mirandu. Hermolao suo. S.

Quid esse hoc dicã mi Hermolae/ꝙ me quotidie nouis oneras officijs: quasi tu mihi aliquid debeas: cui ego iãpridẽ oĩa debeo: Venit superiobus diebus huc Antonius frater in patriã se recipiens. Rogo quid Hermolaus agit: hoc inquit ille agit. Te amat/laudat/in cælũ fert/apud me/apud alios/apud ipsum pontificẽ/atcꝫ hoc ita assidue/ita valide agit/ quasi nihil habeat præterea quod agat. Scribunt itẽ ad me aliq̃ndo quos istic habeo amici: vnus præcipue Cosmus pactius vir (ut semel laudes eius cõplectar) dignus: quem tu vnice ames. Is vero quotiens scribit/ totiens de tuis in me officijs scribit/de amore/de mira quadã animi ꝓpensione/ut sentias/ ut loq̃ris de me semꝑ honorificẽtissime/o inauditã hãc tuam humanitatẽ/ qui nũcꝫ satis tibi esse in hoies dictionis putas/& si talis erga me es quo me facias magis tuũ magisꝫ obliges. actũ ut dicũt/agis. Aut plus debere / aut amare magis nõ possum. Sed ita homo es/alios oẽs prudẽtia/moribus/doctrina/humanitate etiã teipm vincis. Vale: & me iã quæso lauda modice: dũ tñ ames imodice. Salutat te Politianus in te amãdo & laudando semper verus/semꝑ immodicus. Floren. die vlti. Iulij. Mccccl xxxx.

Ioannes Picus Miran. Hieronymo. S.

Beneficiũ ꝓsiat q̃ abstinet iniuria

Nisi angelus noster ad te scriberet / ego plura ad te scripsissem: sed nolo picas meas illius musis obstrepere / & voluptatem tuam importunus ego interturbare. Quod si beneficiũ intulit / quod abstinuit iniuria quã inferre potuit. hãc litterarũ breuitatem nõ potes mihi pro beneficio nõ imputare/ quod eris pulcherrime remuneratus si pro breuissimis longissimas mihi ipse reddideris. Nihil enim nobis tuis litteris gratius/quibus quæso ne me defraudes / alioquin si silueris/par pari reponam. Namcꝫ ego tũc maxime nõ silebo: sic enim te perbelle retaliauerim. Vale: & Hermolaum nostrũ delitias Romanæ linguæ meo nomine plurimũ salutato.

Ioannes Picus Mirandu. Ioan. Francisco Pico nepoti. S.

Quod hactenus tuis litteris nõ respõderim hoc fuit in causa. inciderunt in manus meas libri quidã hebraici in quibus iã ꝓpetuã hebdomadã assiduus fui dies & noctes: ita ut pene me exoculauerint. Est enim hinc ad. xx. dies discessurus: qui huc libros attulit siculus quidam hebræus: quare dum me ab illis extricauerim ne litteram quidẽ a me expectes: necꝫ enim possum momentũ ab illis discedere ne forte illi discedant prius cꝫ ego eos omnes excusserim. Cum ab hac cura liber fuero obruam te litteris: cꝫcꝫ scis animũ me habere occupatissimũ. Si quid autem tu unquã

mea causa es facturus: da operã qua ratione potes ne meũ istuc aduentum Barri princeps desideret: studia enim omnia interturbarẽ mea quibus nostri tu cꝫ sim deditus: cẽcꝫ nihil præter ea curem: haud satis autem mihi constat utrum mihi molestius illi an mihi displicere. Vale & deum time: & te quotidie cogita esse moriturũ Ferrariæ. xxx. Maij Mcccc. nonagesimo secundo.

Ioannes Picus Miran. Marsilio Ficino. S.

Ab amicis paucis verbis aliquid ponendũ

Qui ab amicis qd cupiũt pluribus cõtendũt iniuriã faciũt amicitiæ quasi ipa nõ possit qd potest illecebra oronis. Quare agã tecũ simpliciter ut ea exigit quæ mihi recũ iãpridẽ intercedit beniuolentia: est hoc tẽpore ad mea studia plurimũ necessarius Iamblicus Platonicus/hũc si ad me miseris/ ꝓpetuo me tibi officio deuinxeris: erit hic ad dies viginti aut summũ ad mẽsem/ postillico p tabellariũ remittet. Tu interim & bibliotheca mea & rebus oĩbus utere atcꝫ tuis. Vale.

Ioannes Picus Miran. angelo Politiano. S.

Nec vrbanius uncꝫ nec hilarius acceptos se amores mei prædicant cꝫ his ꝓximis diebus apud te / & ꝙ amice quidem confossi sunt cum sibi gratulantur maxime: tum tibi plurimũ debent. Quis enĩ nolit ab isto ense mori dolent tamẽ indulgentius id factũ esse cꝫ oportebat/atcꝫ in eo sunt: ut dubitent amore ipso in amores te cecutientẽ factum meos. Ac ita demũ dubitant/ ut iudicio tuo alioquin gratissimo/in sua causa haud satis confidant. Confidunt tamen & iam sese vinculis asserunt: domi esse nesciunt/libertatẽ & publicum secure postulant. Sed quid de Epicteti tui festiuitate dicam. o rem iocosam & risu dignã catoniano: vix erat in limine cum pãdens sinus en inquit obelos/en sagittas/si nescitis græce. En me si ex vestris quisꝫ audax fuerit paratũ referire. Quis cachinis tẽperasset eũ stoicus homo tam lepide iocaret̃ dax fuerit paratũ referire. Quis cachinis tẽperasset eũ stoicus homo tam lepide iocaret̃ abstinuimus ꝓfecto telis / & ꝙ interminatus erat repositurũ sese iniuriã / & ꝙ ita cutis occaluerat ut tam leues ictus nõ admitteret. Qua igitur veneratione debuimus/ senẽ excedimus. Qui ut demũ apud nos cõsedit philosophari cœpit de moribus. Et id qui dem latine nõ tam ob id ꝙ apud latinos erat. (Nã & erant in eo cõsessu / qui græca norant) cꝫ ꝙ latine ipe beneficio tuo luculentius saperet. Sed nec operã perdidit/ quãdo quidẽ nõ prius loqui desijt cꝫ nos ex peripatheticis stoicos fecerit. Et apathian illã omnes approbauerimus/iam videre sit pauloante delicatos homines iam factos omnium tollerantissimos qui lacessiri quidem possumus ab alijs. Lædi a nobis tãtum / qui fato reluctemur nunc̃cꝫ/& quæ nostra non sunt sic fieri demũ velimus/ ut deus vult: & eos nec culpemus uncꝫ nec accusemus/nihil doleamus/nihil exposcamus/ seruire/ vinci/nesciamus. Re nõ oratione philosophemur: & qui nouitij sumus nos ipos ut aduersarios obseruemus. Alioqꝫ de nobis opinionẽ atcꝫ id generis alia quæ externa sunt negligamus potius cꝫ reijciamus. Ad diẽ curemus ut hospitiũ viatores: habeamus ea denicꝫ nõ habeamur. Silentiũ amemus/ ne quiccꝫ euomat̃ nõ cõcoctũ. Et nobis alij raro & nos alijs nuncꝫ risum pariamus. Et ut vno cõplectar verbo. Epictetũ totũ/& substinere aduersa & abstinere volptatibus abũde didicerimus. vide cꝫ singulatim ad epictetum tuũ effinxerimus vitã nostrã. vide cꝫ & cito ne hac quocꝫ parte stoicinõ essemus: qui nos admonitos volunt tã diu deficere hominẽ/cꝫdiu nõ ꝓficit. Id quod cꝫcꝫ in cæteris admiratus sum in me tamẽ vno vel maxime. Qui cũ semꝑ in lyceo vel academia nũquã in porticu sim versatus: ita victus sum oratione senis/ut in eius sententiã nõ pedibus modo/sed manibus quocꝫ & toto corpore discesserim. Indicem græcorũ librorum: qui mecum hic diuersant̃ cũ manuelis epistola / quod tuæ litteræ postulant ad te mitto. Indicẽ tuorꝫ itidẽ desidero! Laurẽtio iuniori meo noie salutẽ dicito: ad quẽ scripturus erã: sed pudor deterruit ne videar hoiem lris cõpellare. Vale.

Stoice vite descriptio

Hõ tã diu deficit cꝫ diu nõ ꝓficit

Ioannes Picus Miran. Thomæ medio. S.

Quod fabellam tuam & eam festiuam quidem atcꝫ concinnam meo nomini nuncupaueris indicio mihi fuit: & doctrinæ tuæ & singularis in me beni-

uolentiæ: grauis utracꝫ causa quæ me ad te amãdum vrgeat & impellat utra nescio magis: ut enim in amore (quod in puerbio est) mutuũ nõ reddidisse flagitiũ est: ita laudatissimũ hominẽ & si non puoceris nõ amasse: aut rustici est ingenij: aut sane improbi. Vide igitur cꝫ me geminis (ut aiũt) funibus amicicią nõ vocas modo: sed trahis quãdo nec in ea est fabella quicꝫ: quod doctrinã: quod ingeniũ nõ oleat. Nec de me bene mereri magis præclare poteras: cꝫ egregiæ fabellæ dicatur a meo nomini tã amice tã libera liter cõsulere, cuius argumẽtũ tm abest: ut vel negligã: vel accusem: ut etiã summopere pbem. Mea enĩ semper fuit sentẽtia: cui necꝫ ex doctis quenꝫ reclamaturum puto: Acrioris esse ingenij iocularia hæc & fabellas scribere: modo id (quod præstitisti ipse cꝫ cumulatissime) erudite & eleganter fiat cꝫ de grauissimis rebus vel ornate disseruisse. Quippe cũ operosius longe ex limo cꝫ ex ære auro ve decorã effinxisse statuã arbitremur: cur nõ itidẽ erit de humili cꝫ de sulimi materia insigne aliquid dictitasse: & pluris certe negocij: & iccirco etiã laudabilius: illorꝫ operi argumenti dignitas lenocinat. Hi quicquid dignũ afferũt: id totũ de scriptoris pænu depromit. Nihil ipa materia / velut symbola cõferẽte. Illis natura sedulo opitulatur. Hi aduersus naturam certe cõtẽdũt. Quod & si ita sit nõ ibo tamẽ inficias inter has quas dixi humiliores materias: alijs alias mi ingin modũ pstare & esse etiã id generis nõnullas ita iacẽtes ita insipidas ut nullavi aut maiestate verborũ attoli satis & scite cõdiri possint. Quodvtij his nunꝫ inesse potest: quæ venusta iocorꝫ vrbanitate resarciũtur. At vero summis subsellis constituẽdas eas duco: quæ cũ salsũ lepore admixtũ habent ætatũ psonarũcꝫ graphicã exscriptionẽ: cp & habẽt ea omnia: quæ comicorũ sunt: & tu in ea quã ad me dedisti fabella pulcherrime imitatus es: quãtũ ibi argutiarũ: quæ salsũ oportuna / & ingeniosa pmixtio. Vt delectat: ut lepida: ut absoluta est undicꝫ. & si qua materiæ humilitate sordidiuscula & debilior apparuerit oronis luce & dignitate seipsam erigẽs & nitorẽ ac neruos assumẽs: ea est pfecto (ut paucis dicã) quæ se a litteraltissimo hoie pfectã liquido demonstret: verum inter cætera omnia illa mihi præcipue cordi est morꝫ ætatũ psonarũcꝫ exquisita & cõmoda notatio: in qua vnã prudẽtia tua: eamcꝫ nõ mediocrẽ: velut e specula longe p spicio. Videres vellẽ quẽ mihi cachinnũ moueat octogenarius antistes: qui ut cũcꝫ cætera succedãt: hoc tñ cõtinue saxũ voluit: ut alicũde pecuniã corrodat: quod vitiũ senibus cognatũ & familiare semp fuit. Quid dicam de parasito nr̃o qui a parcissimo sene cœnã salia rẽ dissimulãs extorquet. Quiipm ut ita dicã singularissime pumicẽ emungit. Nullũ est mi Thoma in ea fabella verbũ: quod nõ sibi quoddã peculiare palmariũ vẽdicet, sed necꝫ meũ est / referre quæcũcꝫ olfeci: necꝫ his sum naribus quæ olfecerint oĩa hoc tibi cõstet: rem aut gratã magis: aut iucũdã mihi contigisse nuncꝫ: & ipsam igitur intra hos lares / & teipsum intra animũ recipi: habes mi Thoma quod (& si tu petis) petendum erat a me: mutua est inter nos amicicia: quam ipse (ut te virum decebat præstantissimũ) a musis auspicatus es. Reliquuũ est, ut quotiẽs vel re mea quãtulacũcꝫ est: vel opera indigneris: de mea in te voluntate periculũ facias. Necꝫ enim (si qua data fit occasio) illum erga te officij genus prætermittã: quod ipe aduersum me in amicicię vestibulo fecisti prior.

Fabulas scire scribere sũ mũ artificiũ est

Vale.

Io. Picus Miran. Concordiæ comes suo Nicolao Leoniceno. S.

IAm sæpius & pluribus tecum per litteras collocutus fuissem Nicolae suauissime si vbi nã esses mihi aut nuncio aut litteris aut rumore notum fuisset. Ego vero id anxie a multis percũtatus fui dubiũ ab omnibus resposum accepi. Tandẽ superioribus diebus in manus meas inciderũt Antonij fauentini grauissimi philosophi ad Thomã frignanũ litteræ ex illis te esse Florentiæ: qd mihi tũc gratissimũ fuit accepi. hoc simul acintellexi litteras per tabellariũ ad te Florentiã dedi. Vanũ fuit iter necꝫ enĩ illic te repperit. Doluisum mopere: hodie Thomas significauit te Florẽtia discessisse / & Bononiæ esse: illico has ad te deferri iussi. In quibus quidẽ necꝫ meã in te beniuolentiã necꝫ singularẽ amorẽ pluribus aperire nitar: necꝫ enĩ de nostra in te

volũtate tibi vel pauxilulũ quidẽ subdubitandũ nisi me & egregiæ virtutis tuæ & tuorũ in me officior̃ (quod meũ nõ est) oblitũ existimares. Nõ potui autẽ nõ mirari summopere / cp tũ ex verbis tumultibus te eripuisti quæsiturus sedẽ / in qua viuere & tranquille posses & iocũde hoc oppidulũ nostrũ aut certe oblitus sis / aut certe contẽpseris / visus es Nicolae diffidere aut voluntati meæ aut facultati / ut vero hæc tuis meritis minor. Ita illa tua maior opinione: gratũ mihi erit si me tui cõsilij admoneris: gratissimũ omniũ si meos lares tibi cõmunes nõ dedignaberis mecũ ociaturus: dũ cæteri cũ marte negociabunt. Reliquũ lo. grãmatici ad te mitto quod p multos dies nõ inuentũ nunc repertũ est. Tuus sum & te expecto. Vale Mirãdulæ die. xx. Iulij. Mcccclxxxij. Cura omni diligentia si me amas habere indicẽ omniũ librorũ qui in bibliotheca sancti Dominici reperiunt. Mitte vel tecũ affer. Vale iterum.

Villã exedificaui suburbanã amœnã satis p loci & regionis cõditione. Carmẽ lõgũ de ipa cõposui & tibi domus suauis & carmẽ erit nõ iocũdũ iterꝫ. Vale.

Ioannes Picus Miran. Angelo Politiano suo. S.

QVod pximis litteris tuis me tantopere laudaris debeo tibi tãtum quantum ab eo absum ut merito laudet. Id enim debetur cuicꝫ quod gratis dat / non quod persoluit. Quare & ipse id totum tibi debeo quod de me scribis cum in me tale sit nihil. Cum id mihi ipse nullo pacto deberes: id totum tuæ fuit humanitatis / & singularis in me beniuolentiæ. De cætero si me examinaris nihil inuenies / nisi tenue humile & angustum. Nouicij sumus atcꝫ tirunculi qui ex inscitiæ tenebris pedem modo mouimus promouimus fere nihil. Benigne nobiscum agitur si inter studiosorum ordines referamur. habet docti nomen quiddam aliud quod sit tibi & tui simi libus peculiare mihi tam grandia nõ conueniunt. Cum eorum quæ in litterarum studiis sint præcipua nihil nõ solum exploratum habeam / sed nec adhuc etiam nisi per transennam viderim. Conabor quidem (id quod nunc ago) talis esse aliquãdo qualem nũc me prædicas & esse aut iudicas: aut certe velles. Interea imitabor te Angele qui te græcis excusas cp sis latinus latinis cp græcisses. Simili & ego utar perfugio ut poetis rethoribuscꝫ me approbẽ propterea cp philosophari dicar: philosophis cp rethorissem & musas colam cꝫcꝫ mihi longe aliter accidit atcꝫ tibi. Quippe ego dũ geminis (ut aiunt) sellis sedere volo utracꝫ excludor: fitcꝫ demum (ut dicam paucis) ut nec poeta nec rhetor sim necꝫ philosophus. Tu ita utrunꝫ imples ut utrum magis haud satis constet qui & græcam & nostrã mineruã ita pulchre amplectaris quasi cygnus utriuscꝫ linguæ quæ insciția sit quæ genuina nõ facile discerni possit. Nam ut de latinis taceam (de his enim cui e primo loco cesseris) quis credat (ut de Adriano ille) romanum hominẽ tam græce loqui. Iurabat Emanuel noster dum tuas legeret nõ esse tam atticas athenas ipsas. Is es mi Angele (facessat adulatio) cui ex nostris vnus aut alter ne dicam nemo conferendus sit. Quod si plures essent tales nõ haberent hæc sæcula cur inuiderent antiquitati. Incumbe quæso & litteras quãtum potes a situ recipe: ne nitor ille Romanæ linguæ iniuria temporum penitus obsolescat: excude semper aliquid nouũ quod rem latinam adiuuet & illustret. Et quæ domi habes fac tandem exeant in communem studiosorum vtilitatem. Ego quidem ut teipsum ita tua omnia amo atcꝫ desidero: tum eo magis cp te mihi exemplar proposui ad quod effingar & si is es: quem ut sequi omnes debent ita consequi pauci possunt. Vale.

Prouerbiũ

Epistolæ virtus

Epistolam imagini cõparat

Ioannes Picus Miran. Paulo cortesio suo. S.

BEne cogitas Paule. Mittamus crebro epistolas ut qui locorum interuallis diuidimur epistolarũ certe vicissitudine coniungamur: leuare solet absentum desideriũ. Si cꝫ domi illius aut statuam fortasse habeas aut imaginem. Mihi vero inter imaginem & epistolam hoc interesse videt / hæc mẽtẽ / corpus illa effigiat / illa extrema tãtum deliniat: hæc intima etiã plane exprimit & effingit. illa amici quasi tunicam & amictũ: hæc verũ nobis amicũ representat, illa carnis colores figurãcꝫ quod

potest æmulaꝝ/hæc cogitationes/consilia/dolores/gaudia/curas/oēs denicꝫ affectus Et quæ ipse sibi vix quisꝫ præsens loquit secreta animi ad amicū absentem fidelissime transmittit. hæc denicꝫ viuū & efficax illa emortuū & mutum simulachrum est. Missi temus hasigit inuicē aiorꝫ imagines tu quidē quas potes aureas & argenteas ego vel æreas vel testaceas. Sic enim extra omnē erimus iniuriam locorꝫ & temporꝫ. Sicut nec ipa animi vis aut loci intercapedines aut tēporꝫ moras nouit. At vero illud quātum est quod ego tibi debeo Paule officiosissime qui me ad hoc officium prior vocasti tali præsertim epistola quæ me adeo tenuit & oblectauit / ut multos iam dies nulla me magis lectione meminerim oblectari. Est enim plena facundiæ/plena gratiarum/plena amoris & beniuolentiæ expectabas fortasse ut dicerem plena mearum laudū. Equidē erā & hoc dicturus. Nō enī adeo ferreus aut si hoc mauis dici adeo sum philosophus ut amicorꝫ laudationibus nō oblecter. Quæ si sunt veræ meipm mihi si falsæ illorꝫ mihi amorem voluntatēcꝫ cōmendant: facile igit impetrabo a mea philosophia ut tuas epistolas & crebro legā & cū voluptate etiā q̄ pte me laudāt. Sed nō illud tā facile ut in rependendo officio hoc trahꝫ satis ciuilis appareā aut nō ingratus. Ita enī iperiosa dña me distringit: ita pensum exigit quotidie: ita denicꝫ totū me occupat: ut vix gcēcꝫ de me mihi etiā ipsi reliquū sit. Sed q̄ tu es humanitate & epistolas etiā malis cū scribemus & silentiū equi boni consules cum tacebimus. Politianus cōmunes delitiæ te salutat. Vale.

Laudē amicorꝫ a philosopho nō detrectandum

Ioannes Picus Miran. Troilo Maluetio. S.

Libellus tuus de sortibus tāta me affecit voluptate cꝫta solet is affici cui optia sors cōtigerit. Ago tibi ingētes grās q̄ me tuarꝫ lucubrationū feceris partice/taliū præsertim. In qbus & disputādi subtilitas/& multiplex variarꝫ rerꝫ cognitio facile apparet. Quorꝫ alterꝫ ingenij: alterꝫ diligentiæ laudē habet. Nugas nostras q̄s desideras ꝓpediē ad te dabo. Incertū enī utrū indignius illarū te lectione occupatissimū iuriscōsultū detinerī: an desiderio amicissimū hoiem diu suspendi. Vale & me ama. Fer. xxix. Maij. Mcccclxxxxij.

Ioannes Picus Miran. Thadeo Vgolino. S.

Gratissimas habui lras tuas plenas amoris fidei & charitatis: nō ob id tātum q̄ tu mei memineris: sed q̄ in illis me amice admones / ut egoipse mei. idest bonorꝫ studiorꝫ/& quā dedi expectatiōis substinēdæ/ meminerim/equidē infirmitatis meæ conscius: nihil vel mediocre de me polliceri ausim. Sed ille a quo omne bonū pater luminū clemētissimus ut antehac dedit unde de nobis aliquid sperarent hoies: ita dabit in posterꝫ: ut tā bene cōceptā opinionē frustra nō habeamus. Romā ꝓpero vbi de nris studijs periculum / vel cū periculo faciemus. Si quid ꝓfecerimus/dei est munus: illi laudes & gratiæ. siquid defecerimus: nostra est imbecillitas/ nobis īputato. Cæterum ego sum tuus/ut qui ob tuam/& vitæ & morū integritatē/ vix Hieronymo nro in te amando primas cōcesserim. Vale ex fracta.

Ioannes Picus Miran. Thomæ medio. S.

Tolidius nūcꝫ me oblectatū memini cꝫnup: dū tuā epyrotā legerē: fabellam ꝓculdubio facetissimā: cū argumenti festiuitate: tum stili eruditione priscas etiā comœdias ꝓuocātē. Quid enī has nouitias dicā/ ineptas plane & infacetas: q̄ auctorꝫ infantiā facile declarāt: digna ꝓfecto fuit: quæ Hermolao barbaro/ nescio an tuo cꝫ meo magis/ noīatim dicaret. Cui vni oēs lrātos tm debere existimo: cꝫtū vix debēt antigrati. Quod me ea minime fraudaris: fecisti pro tua in me antehac pspectissima beniuolentia. Nec est qcēcꝫ apud me tanti: q̄d si tibi quasi mutuū missitē: relatā abūde grām putē: Comœdiæ nouæ/quā mihi polliceris: iam expectās inhio. Necꝫ est quicꝫ quod ea magis optē: præter vnū ad nos aduētū tuū. Quē nisi ad decē dies hinc mihi abscedēdū foret: ut ex sita nro te cognouisse arbitror: efflagitando certe abs te impetrassem: est enī ex his cōijcere q̄ scripsisti. Quid sit futurū amœnitatis in consuetudine: q̄d in ipo cōuictu: quid in viuis vocibus quæ ꝓfecto latitātē habēt energiā: quæ alius animū voluptet afficiatꝫ miris modis: q̄ oībus scriptionibus longe præpōderant. Sed qū hoc nō licet interim a me comœdiæ materiam nō expectes. Malo utrūcꝫ e tuo penu ꝓmas/ut Thomā mediū/nō mediū/ sed totū fabella sapiat. Vereor enim ne obsequndo tibi hebetudo ingenij mihi iacturā faceret. Et ex eo quod de nro admitteret ab opifice opus degeneraret. Apud me nihil est nō expositū: insulsum: fatuū: plebeiū. At desiderāt hæ comœdiæ nescio quid secretiorꝫ rerꝫ: falsum: mordax: elegās: acutū: tibi tuicꝫ ingenij amœnitatibus peculiare. Quare rē matura mihi futuram cꝫ gratissimā: ut quādo te coram frui nō licet: fruar hac rōne vel absente. Quod si ut dixi antea / tā citus hinc mihi discessus nō fuisset: ꝓfecto aliquot dies & genium simul & ingenium excoluissemus. Vale.

Comediæ

Ioannes Picus Miran. Marsilio ficino. S.

On poteras oportunius maumettē tuum latinū repetere cꝫ hoc tēpore quo me ꝓpediē maumettē ipsum patria lingua loquentem auditurū spero: post quā enim hebraicæ linguæ perpetuū mensem/dies/noctescꝫ inuigilaui: ad Arabicæ studiū & Chaldaicæ totus me contuli nihil in eis veritus me profecturum minuscꝫ in hebraica ꝓfecerim/in qua possum nondum quidē cū laude: sed citra culpam epistolā dictare. Vide quid possit impetus animi. Vide quid labor & diligētia etiā vbi sint vires infirmiusculæ: animarūt autem/ me atcꝫ adeo agentem alia vi cōpulerunt ad Arabum litteras chaldæorumcꝫ perdiscendas libri quidā utriuscꝫ linguæ / qui ꝓfecto nō temere aut fortuito/sed dei cōsilio: & meis studijs bñfauentis numinis ad meas manus peruenerūt. Audi inscriptiones: vadimoniū deseres. Chaldaici hi libri sunt. Si libri sunt & nō thesauri in prīs Ezte Zoroastris & melchiar magorū oracula: in qbus & illa quocꝫ: q̄apud græcos mēdosa & mutila circūferunt integra & absoluta. Tū est in illa chaldæorꝫ sapiētū breuis quidē & salebrosa: sed plena mysteriꝫ interpretatio. Est itidē & libellus de dogmatis chaldaicæ theologiæ tū pfarū græcorꝫ & chaldæorū in illa diuina & locupletissima enarratiōe. Vidi marsili quæ insperata mihi bona irrepserūt in sinū. Cur nō ego & Cornucopiæ iā mihi nactus videar. Sed qd de arabicis? In quibus & maumet toletini epistolæ & abulgalē: q̄ Auerroē audiuit (& q̄d te magis tāget) adelandi cuiusdā q̄ sub ammonio Plotini magro in ægypto philosophatus est multæ sunt qstiones. Deus bone cꝫ pythagoricæ cꝫ plenæ priscorꝫ dogmatū: & secretioris disciplinæ inuasit statim animū efficax votū posse hæc: ꝓ me abscꝫ interpte euoluere & pscrutari/atcꝫ hoc nūc ago: hoc indefessus assiduuscꝫ saxū voluo. hic est Marsili meus cupido: hi mei ignes: q̄ nō fluxā & vanā sed firmā mihi nō pollicent iā sed pstāt voluptatē. Verā imaginē futuræ gloriæ quæ reuelabit in nobis: sed redeo ad tuas lras. Tuus Maumettes Perusiæ est: quo cū rediero (absum enī ob pestis suspitionē) ibit ad te continuo: de Plotino q̄ scribis haud satis intelligo: hoc scio nō excidisse mihi Plotinū quē non in manibus habēdū modo. Sed discēdū adeo mihi & sp cēsui & nūc quocꝫ censeo. Si tu quicꝫ de me vel apud mithridatē vel apud Petrū leonē cōquæstus es nō pōt nō iniuria id a te factū in me: q̄ tibi & tuis rebus iniurius nuncꝫ vlla exꝑte fui. Quid tn illud sit adhuc nescio volēs nescio: pythagoricus sū apud qs nihil sanctius amicicia cꝫ si q̄d est q̄d inter nos vel labefactare possit vel minuere (ut dicunt) abeat in zephyros. Vale: & me ama q̄ tuus sum æq̄ atcꝫ olim fui ex fratta.

Io. Pi. Miran. Hiero. donato. S.

Iam diu quæ mea est negligentia, ad te nihil scripsi: ea vna fuit in causa silentij huiusce nostri. Patiar me hoc crimine a te censeri negligētia: scilicet: Alioquin nec obliuiosum virū nec amicicia rū desertorē. Quas mihi aduersus id ingenij amicos; quo est Donatus nō tēporarias sed ꝑpetuas oīno statuo.

Ioannes Picus Miran. Hermolao suo. S.

Edi ad te lras superioribus diebus p̄sitā nrm: nescio an delatæ fuerint. Cōmentaria q̄ petebas in Aristo. cur nō acceperis ex eodē te intellexisse nō dubito. Veniēt cū primū ego ad bibliothecā meā rediero: q̄ alienas huc in præsentia exploratus veni. Nec est cur viæ me peniteat adeo multa hic reperi cū græca tū latina ad huma-

niores lras eruditaq philosophia faciẽtia. Quin & hac ipa die/q hæc dabam incidit in manus Apuleij fragmẽtũ de interptatione: opus est eruditũ & qd Apu. plane esse cognoscas/sed mutilũ mãcũq. Scire abs te libẽter istic ne aut uscq qd scias integer habeatur. Quaq cũ tua ediderís q habes sub incude nõ erit amplius cur Apu. desideremus. De studijs meis ego qd ad te scribã nihil habeo nisi assiduũ me in Her. esse mearũq nocturnũ maximã ptẽ: in tuo themistio vigilare. Diuerti nup ab Aristo. in academiã. Sed nõ trãsfuga: ut inqt ille verꝰ explorator. Videor tñ (dicam tibi Her. qd sentio) duo in Plagnoscere. Et Homericã illã eloquẽdi facultatẽ supra ꝓsam oronẽ sese attollẽtẽ & sensuũ si qs eos altius introspiciat cũ Aristo. oino cõmunionẽ: ita ut si verba spectes nihil pugnãtius: si res nihil cõcordius q si qñ dabit: id qd votorꝰ meorꝰ summa est tecũ ad dies aliquot philosophari agemus de hijs corã latius & sensus huius mei periculũ aliqd faciemus. Vale. æui nri decus. Ho. Mcccclxxxiiij. die. vi. decẽbris.

Commẽdat Baptistæ carmina

¶ Ioannes Picus Miran. fratri Baptistæ Mantuano Carmelitæ. S. &c.

Alue pater optime olim ad te nõ scripsi/ sed interim legi quæ tu scripsisti diuina. s. atq sanctissima illa tua poemata: in qbus ea reꝰ maiestas is splẽdor est eloquẽtiæ ut certatim in illis palmã sibi vendicare verba atq sentẽtiæ videant: fœlix q velis optima eadẽ possis/ fœlices nos qbus nõ solũ legere quæ scripsisti: sed etiã te amare tevidere te alloqui datũ est. Diues hic mihi materia & quæ nõ epistolã sed iustũ volumẽ implcat si euagari me in laudandis tuis poematis vel imbecillitas nra sineret vel pudor tuus. Hoc vnũ dixero delectari me adeo lectione tuorꝰ carminũ ut fere quotidie cũ me vel tediũ vel fatigatio ceperit in illã quasi in hortũ solitus sim secedere. Vnde aio tãta semp oborit voluptas ut nihil cupiat magis q iterꝰ fatigari/ut iterum recreet. Philostratũ de Apollonij vita si satis illo es usus desidero & Zachariæ philosophi: quẽ te nactũ Romæ dixisti exẽplar cura ut aliqñ habeã/prætereaq indicẽ bibliothecæ vestræ Bononiẽsis si tuo id cõmodo fieri potest. Vale.

Ioannes Picus Miran. C. F. S.

Quæsitũ diu apud me fuit tecũ ne silentio an lris agendum foret. Quæ res ut pote ansam utrinq habens cũ nũc in hãc nũc in illam partem a me iudicaretur in causa fuit cur in hoc usq tẽpus tecũ siluerim. Videbar ei præ auribus præsertim occupatissimi/leuioribus his nugis obstrepuisse nõ minus impudens q importunũ: & erat qd ad te scriberẽ te dignũ penitus nihil. Rursus si hoinem qua tu es dignitate insignẽ de me optime meritũ quãdo corã nõ possem per lras non venerarer ab officio ꝓculdubio deficiebã. His cũ diu fluctuasset animus vicit tandẽ pudorẽ pietas p suasitq audaculi & temerarij subeundã potius notam q̃ obliuiosi homis vel negligentis. Accipe igit. C. P. qua me excipiebas semper cũ istic erã hilari & porrecta fronte lras meas ineptas illas quidẽ & incõpositas/ sed fidei erga te meæ: sed deditissimæ tibi ꝓfecto voluntatis grauissimũ testimoniũ. Quibus hoc vnũ tibi in primis significari volo nihil esse quod magis cupiã/q̃ dari mihi occasionẽ aliquã qua testẽ dilucide apud te reliquã meã in te fidẽ pietatẽ & obseruãtiã. His enĩ si de nobis periculũ aliquãdo feceris/ ita me inter eos qui tibi dediti sunt supiorẽ esse cognosces: ut tu cæteros tui ordinis antistites virtute doctrina & sanctimonia mirũ in modũ antecellis.

Ioannes Picus Miran. Baldassari milliauaccæ. S.

Miraberis & qdẽ nõ iniuria rñsum a me lris tuis vel longe serius q̃ tu fortasse desiderabas & ipsæ lræ tuæ merito postulabant: id cur ita euenerit paucis accipe. Iturus erat ad vos eisdem ferme diebus quibus tuas accepi vir sane probus: sed mihi antea ignotus negociari sese aiebat Mediolani oportunam mihi profectionem duxi qua fieret ut ꝓ fidũ nunciũ & quod in primis optabã sine mora lræ meæ tibi redderent. Sed austrũ pculi: nã cũ ille in mensem discessum suum pendinãdo: distulisset discessit tandẽ/sed me penitus ignaro. Mihi vero cũ iam spe certi nunci factus essem negligentior lrarꝰ obliuio pene surrepserat. nũc demũ cũ tua ad me epistola in manus incidisset

velut obdormiẽtẽ illico excitauit: admonuitq tẽporis sine officio ꝓtermissi. Doluí (deũ testor) nõ mediocriter & nũc quoq doleo nec ideo hæc dictavelim ut me excusem sed ut accusem potius: facile patiar negligentiæ dãnari me & in quã malueris pœnã abs te vocari. Nũc ad lras tuas. Accepi & ex lris ipis & ex libris græcis qrꝰ tu mihi copiã tam liberaliter tam amice fecisti voluptatẽ nõ mediocrẽ: nõ tam q eorꝰ usus ad mea studia plurimũ faceret q̃ q ppetue inter nos futuræ necessitudis fundamẽta iecerimus. Quã vnã pluris facio q̃ aut Sunãdij aut Ptolomæi vniuersam bibliothecã. Tantũ enĩ abest ut lratorꝰ hominũ amicicias negligam: ut nihil mihi aut curæ: aut cordi sit magis. Scio autẽ quẽ tu inter lratos hoies tibi locũvendices. Quãdoquidẽ doctrinæ eruditionis humanitatis tuæ euidentissimũ mihi argumentũ fuit epistola tua. Quare ni te amem plurimũ dedidicerim ꝓfecto me/& faciam longe aliter q̃ consueuerim. Amo igitur vnice quis te nunq̃ viderim. Amo ita ex aio ut ex aio magis paucos amẽ/ut demũ accedere ad familiaritatẽ quidẽ possit nostrã ad amorẽ nõ possit. Et si qd. i. quod possit accedet illud oẽ aduẽtu huc tuo. Quẽ & litteris tuis tu te vltro pollicitus es: & nos ita ardenter petimus ut impatienter desideramus. Ioannẽ grammaticũ in physica & Aristotelis metaphysica si mihi cõpararis ppetuo me tibi officio deuinxeris. Nã & apud me nõ sunt: & sum eorũ magna in expectatione. Vale.

¶ Ioannes Picus Miran. Iacobo feltrino. S.

Litteræ tuæ si qñ alias nũc me maxime oblectarũt: quibus eã de me existimationẽ apud te esse cognoui: qua ne fingi qdẽ voto melior possit. Vnũ illud me pturbauit q cũ in ijs quæ ad te scripsi nihil notaueris: suspitionem fecisti ne cũcta nota digna existimaueris. Tũc enĩ vel placuisse plurima credidissem cũ displicuisse aliqua significasses. Quo fit ut ne testimoio tuo alioqn ꝓbatissimo in mea causa satis confidã. Amas enĩ nra oia pinde atq nos: & cũ ex innata ingenij tui facilitate cunctos tollas id tibi præcipue in rebus nris accidit: q id oẽ qd in nobis est ex tuo fõte manauit. Equidẽ æmulari te/tuis pstare vestigijs/nec desisto nec desinã. Vtinã te aliqñ cõsequar. Sed hoc doleo q locorꝰ intercapedine fiat quo minus te altissimos philosophiæ locos ut soles grauiter ptractatẽ corã audiã. Quod etsi eadẽ quæ dicis per epistolas mitti possunt id quod impetratũ abs te maxime velim: habet tamen nescio quid viua vox quod magis afficiat afformetq discipulum. Vale.

¶ Ioannes Picus Miran. Hieronymo Donato. S.

Accepi lras tuas & suaues ꝓfecto & eruditas qbus nõ aliter oblectatus sum atq olim tua cõsuetudine cũ patauij essem qtiẽs ea mihi fruẽdi occasio offerebat: cuius qdẽ & cupidus & appetẽtissimus ꝓter tuã etiã opinionẽ semper fui. Neq enĩ latebat me q̃ dulce q̃ amœnũ esset Donatũ igeniũ q̃ bonis oibus discipliis oĩ demũ virtute exuberãs undiq atq refertũ. Sed ita est ꝓfecto mi Hieronyme: ita mihi psæpe cõtingit facultas & libera & expedita eius quam maxime rẽ cupimus adipiscẽdæ inertes nos facit & negligẽtes: dum enĩ id qdhodie prætermittimus & cras fieri per q̃ cõmode speramus: fit demũ ut ex hac supina dilatione nra cõiuentibus nobis efflurat annus. Sed qñ res ita recidit: fecisti tu quidẽ perpulchre: qui me nũc etiã ad hoc officij genus obdormientẽ tuis lris excitasti. Quo utar aduersum te sæpius imposterũ & te ut itidẽ facias rogatũ maxime velim. Quod attinet ad tua carmina fuerunt illa qui dẽ dũ essem patauij apud me cõplures dies. meminiq me libelli amœnitate & lepidissima versuũ cõpositione delectatũ plurimũ. Sed nisi fallor anteq illinc abscesserim Ramusio reddita sũt de cæteris quæ aut in me aut mea sunt ita cõstitutũ habeas ut vel eis ꝓ tuis usurus sis: vel certe & mihi & amiciciæ nræ facturus iniuriã. Vale.

¶ Ioannes Picus Miran. Angelo. S.

Cum tenues musas meas quibus dum per ætatẽ licuit de amoribus meis locutus sum in libellos quinq digesserim: mitto te ad illorum primũ missurus reliquos in hoc vno amicũ experiar te nõ assentatorẽ. Ea enim lege ad te ves

niunt ut castigentur/& vapulent: ut erratorum pœnas & ungue & obeliscis luant. Ad hibe igitur te illis æquũ iudicem nõ iniquũ hoc est seuerum nõ indulgentẽ. Nam quæ maior iniquitas q̃ amicũ fallere de te sibi omnia ꝓmittentẽ: nõ eo usq̃ ingenio delicato sum ut alienas lituras fastidiã: non adeo mihi bellus videor ut censorem vel neglĩgam vel accusem. Quin forte nec tu nec quispiã crederet q̃ hæc mea mihi nõ satisfaciãt: quã in ijs etiã quæ magis placent ne sim ut inquit ille Suffenus/timeã. Nimirq̃ oẽs fallimur nec videmus manticã quæ in tergo est. Quare operã tuam in re honesta & liberali amicissimo homini ne deneges: tam multo præsertim studio: tam ex animo eã efflagitãti. Prouerbiũ Quod si is essem a quo in eiusmodi re tibi gratia referri posset/ nõ tacerem græcum illud Lisippũ apellis & apellem lisippi alterna opera vicissim uti solitũ. Vale.

Ioannes Picus Miran. angelo Politiano. S.

Cvm superioribus annis Florentiæ essem amatorias elegias quattuor apud te reliqui: quas ut fit: exercendi ingenij gra per id tẽpus pene puer effinxerã. Erant illæ quidem insulsæ: ineruditæ & leues quæ auctoris ætatem & inscitiam facile præseferrent. Tu tamen illas non pro rei merito / sed pro tua benignitate: vel indulgenter approbasti. Et ob id ipsum ut fidem faceres q̃ approbasses exemplaria petijsti/profecto nõ ignarus ea esse animis adolescentum ad virtutem acerrima incitabula ut laudis cupiditate illecti: quam libauerint gloriolam mox degustare altius enitantur. Adolescẽtes laudando ꝓficere Vt enim desperatione vires & iacent protinus & frigent. Ita spe attolli/ atq̃ inflammari nemo est qui dubitet. Sed iam ætatis patrociniũ tollitur: & quibus antea subsignabatur erroribus nunc vitio mihi vertetur / q̃ non eos iam maturior annis/ aut repurgauerim melius aut deleuerim. Quæ igitur apud te carmina ex nostris sunt si me amas/aut remittas ad me/aut laceres/aut igni tradas. Ea omnia elaborata magis & cõplura alia/ quæ postquã istinc abscessi mihi per ocium exciderunt: breui tuæ limæ demandabũtur. Interim quæ sine amici intertrimento viuere nõ possunt capitali dãnentur calculo. Præterea Epictetum tuum: & quæ de Homero in hãc usq̃ diem a te translata sunt. Item quæ de Iuliano medice sermone patrio & quæcunq̃ alia latino sermone cõposuisti ad me missa omnino velim. hoc ita a te peto/ut qui impẽsissime: ita enim desidero ut qui impatientissime: neq̃ est quod recuses q̃ ea forte ad vmbilicum nondum deducta sint. Quandoquidẽ omnia si tua hæc fuerit sententia clam apud me futura tibi iam prænũcio atq̃ polliceor. Vale.

Ioannes Picus Miran. Marsilio ficino. S.

Mei semper fuit iudicij Marsili doctissime nulla esse in te magis elaborandum q̃ ut ab animi nobilitate: qua trimegisto teste post Iouem proximi existimamur per desidiam atq̃ secordiam nullo pacto degeneremus: idq̃ mihi potissimũ semper fuit ut undecunq̃ possem mihi animi cultum & bonarum artiũ disciplinas cõpararem. Quod quidem meũ consilium etsi a puericia usq̃ cõstantissimũ mihi fuit: excitarunt tamen summopere atq̃ inflammarũt cũ apud te essem superioribus annis adhortationes tuæ: nec vnquã ardẽter magis q̃ ex illa in hanc usq̃ diem me totũ litteris addixi. Iam tres annos Marsili apud peripatheticos versatus sum: nec omisi quicq̃ quãtum in me fuit ut Aristotelicis ædibus quasi vnus ex eorum familia nõ indignus admitterer. Quod quidem etsi haud abunde cõsequutus sum: Quippe q̃ vix sim in vestibulo: eo usq̃ tamen processi ut si nõ docti & eruditi: quod nec per ætatem licet studiosi tamen nomẽ mihi vendicare nõ dubitem. Sed quoniam & tua semper & doctissimorũ hominũ sententia fuit qui academica peripatheticis misceret: eum utrãq̃ sectam & rectius habiturũ & locupletius: aggrediendã mihi hanc ꝓuinciam existimaui: ut iam ꝓ mei viribus ingenij: ꝓ mea quanta maxima potest assiduitate et diligẽtia Platonem cũ Aristote. & vicissim alternis studijs Aristotelem cum Platone conferrem. Verũ ut te præmonitore prius: ita nunc adiutore opus est: tuæq̃ erit humanitatis & in me beniuolẽtiæ nõ deesse ꝓposito meo atq̃ eo quidem tam honesto & liberali id

quod cumulatissime abs te factum cẽseo si librum tuũ de immortalitate animorum ad me miseris. Quo veluti premonstratore quodã in platonica disciplina ꝓfecturum me ut opto/ita cõfido. Quis enim Ficino: in quo si vera esset pythagoreorum sentẽtia reuixisse Platonẽ crediderim nõ quæq̃ maxima in eo doctrinæ genere de seipso sibi polliceatur? Tu modo mihi nõ desis: quod impetratũ abs te pluribus cõtenderem: nisi ipsa qua tu plurimi facis honesti ratio hoc idem a te cõtenderet. Si enim pro amicorum utilitate declinãdũ aliq̃enus de via & Ci. noster & Chilo sapiens & Theop. grauissimus philosophus existimarunt. Nõne erit in tam honesta petitione amicissimo homini defuisse flagitiũ? Facigitur ut quod iam diu adhortatione sequor: tua ope etiam aliquando cõsequar. Quieni hac in re mihi auxiliari possit præter te habeo neminẽ: quãdoquidẽ ut speciosa alia cõplura/ atq̃ præclara ita Platonicarum rerũ cura apud nostræ ætatis homines penitus exoleuit. Vale.

Ioannes Picus Mirandu. Hermolao. S.

Non q̃ quicq̃ habeam te dignũ quod scribam ad te scribo: sed iccirco tãtum ut rescribas. Alioquin mihi nec causa est scribendi vlla nec argumẽtũ. Quippe q̃ damnarim semper eorũ sentẽtiam qui ad amicos scribendũ sentiunt/ ut hoc quasi debitum pendatur amiciciæ. Est enim hoc totũ scribere & litteras mittere amiciciæ quidem/sed infirmæ & frigidiusculæ: quæ sua vi subnixa nõ stet satis: quæ nõ esse causã ratq̃ aliunde unde consistat. at quæ in ipsis animi secessibus iã penitus radicẽ egit quid scribendi amabo adminiculis litterarum eget. Dabo igit Hermolae Barbare ob id ad te meas/ ut quas maxime desidero tuas allicias. Tu contra ne a me frustra desiderentur tuas redides q̃ cumulatissime. Vt enim infirmi est animi adhibere litteras amiciciæ quasi tibicines ne vacillet: ita facilem præstare se amicis/ atq̃ beneficium liberalitatis est / & beniuolentiæ singularis. Vale & musicam Ptolomæi: si id incommodo nõ fit tuo ad me dedas futuram hic ad dies pauculos. Quid enĩ a te non audaciar petam: cui ego iam pridem mea omnia voui dicauiq̃. Amiciciam

Ioannes Picus Mirandu. Hermolao. S.

Mihi nũquam aut placui magis aut debui copiosius q̃ hoc tempore quo vna epistola ad te mea tam suaues tam eruditas tam tui persimiles litteras ad me vocarim. Quod si & abfuisse te Patauio dum illic fui & desiderasse me bieniũ cõsuetudinẽ tuã in causa fuit cur hæc ad me scriberes: nõ potest mihi illud quicquid sit: nunc nõ esse iocundũ: tam abundevnæ litteræ tuæ votũ omne meũ nõ adimplerũt solum/sed etiã superarũt: nam ut epistolæ elegantiã: amœnitatẽ: eruditionem suauitatem taceã: cuius lectio vel beneficij vicẽ cumulate exigit. Quanti apud me esse eredis q̃ tam amãter tã benigne atq̃ adeo ex animo in amicũ te mihi dedas. & quo nec optare mihi quicq̃ maius ausim in me ornando vndiq̃ tuam operã tam liberaliter pollicearis. Quod qdẽ genus officij nõ recipiendũ adeo/sed mihi ambiẽdũ etiã fateri ingenue nec coram erubescerẽ. Quippe nec ipsi stoici ut nosti απαθειαν probant: nec inter has quas græci παθη dicunt affectiones vlla esse potest aut laudabilior: aut honestior ea: si modo inter illas est quæ dicit cupiditas nominis & gloriæ: præstari vero mihi hoc nec ab vllo verius potest q̃ a teipo: in quo virtutes oẽs velut singulæ sibi palmã certatim vendicant: & ego cui debeam libentius habeo certe neminẽ. Est igit hæc mihi pollicitatio tua tã grata tã appetenda q̃ honorifica: qua vel id maxime plurimũ gaudeo q̃ egregij cuiusdã amoris in me tui & amantissimæ voluntatis fidẽ facit. Habeo tandẽ quod ut diu antehac desiderauí: ita nũc serio triũpho. Habeo inq̃ Hermolaũ Barbarum latinæ linguæ delicias & bonarq̃ artiũ omniũ insigne ꝓmptuariũ mihi non beniuolũ solũ/ sed amicissimũ. Habes & tu itidẽ Ioannẽ Picũ Mirandulam ita tibi deditũ: ita tui studiosum: ut qui dedítus qui studiosus esse magis nõ possit: mutuis aduersum te officijs: quãdo præstare nihil vel grande potest vel Hermolao dignũ: futurũ imparẽ quidẽ: si vero animũ spectes certe vel æqualem vel superiorẽ. Vale.

Ioannes Picus Mirandu. &c.

Nihil mihi dulcius fuit dum hic apud nos esses tua cõsuetudine: nihil item utilius: ea in te morũ suauitas ea est doctrina. vide autem q̃ mihi dulcis q̃ gratus fueris dum te fruebar/ cum nũc dũ abes nihil mihi sit dulcius tui memoria. Sed ꝓfecto si amicitiæ sedes animus est & nos id maxime sumus animus. s. ut scribũt Plato & Aristo. nõ est cur possint dissidiũ inter nos facere vlla vel locorũ remota: vel diuturna tẽpora interualla. Cogitabã aũt nũc an qua etiã alia rõne cõsequi possem ut tecũ essem: neq; aliud in mentẽ venit q̃ ut nostra de septiformi in sex dies geneseos enarratione lucubratio ad te veniret. Si enĩ libros quasi liberos parimus: & pris maxima pars in filio est: veniã ego quoq; ad te in illo quẽ genui. excipe igĩt venientẽ ad te filiolum meũ ut me solebas hilaris & lubens: placebit scio quia amas. Scio & displicebit itidem quia amas. Nã eiusmodi pietatis est & eorũ errata quos amamus signãter intro spicere ut emẽdemus/ & introspectis leuiter indulgere ne vexemus.

Hõ maxime animus est

Ioannes Picus Miran. F. B. C. Th.

Salue pater dilectissime. En tibi Apollonium quem si tuæ virtuti tuis in me officijs nõ deberẽ: deberem certe vel his litteris quibus eũ efflagitas tãtus in illis amor tanta humanitas. Est enĩ & summi amoris quo illuc vocare quo tu iam peruenisti: ad animi. s. purgationẽ hoc est ad veram fœlicitatem: & summæ humanitatis hortari me quasi equalem cui legem dicere quasi filio potes. Sed utinam usu eueniat aliquando ut in secessu aliquo vna aliquãdo pie philosophari possimus: videbis apud me nihil esse prius q̃ ut pietatem cum sapientia cõiungam. Videbis hoc mihi esse persuasissimũ nullam esse sapiẽtiam quæ æternæ in nobis sapientiæ imaginem obliteret. & similes faciat brutis insipientibus: testẽ habeo cõtubernalem angelum tantũ me quotidie de meis studijs lucro apponere quãtum inde ad certamen purgandi animi instructior fortiorq; euado. Omnifaria hæc disciplinarũ tractatio/ & quicquid litteræ ꝓmittere nobis possunt cutem colorat: & quasi pigmentata facie non reddit formosiores. At sanam firmã robustam mẽtem sperare non aliunde possumus q̃ a vitæ integritate/ a moribus/ a diuina denicq; religione. volentẽ igitur cogis (ut ita dixerim) magis velle. Sed & tuis me sacris præcationibus iuua ut possim etiã quod & ego volebã & tu me velle tantopere vis. Vale pater amantissime quem vnice amo/ quem in oculis fero. Florentiæ. xiij. Ianuarij. Mcccclxxxx. expecto tua omnia. Politianus meus deliciæ totius litteraturæ tibi ascribi salutem iubet.

Phiæ lucrũ est mẽtẽ purgare

Ioannes Picus Mirandu. Hermolao barbaro. S.

Omini me cũ deliberarẽ quãnã potissimũ ex Italiæ gymnasijs mihi sedẽ ad philosophiæ studia deligerẽ cũ me multa Patauiũ vocarẽt libentius illuc pessise ut amor in te meus quẽ iamdiu aĩo nutriuerã mutua consuetudine tibi palam esset: Patauij fui & biẽniũ. Hermolaũ tñ quis credat nec vidi/ nec nisi ut multo ante fama cognoui. Ita sæpe euenit ut dum oblatã occasionẽ desidiosa quadã ꝓcrastinatione cõtẽnimus: ea ut lubrica est manibus elabat. Huius rei me vehementer pœnituit & pœnitet & eo magis q̃ quã antea rerũ omniũ doctrinã tuam rumore tantum cognouerã eã nũc his oculis/ his auribus agnoui: dum Romanũ themistium tuo illo ore de ingenio aĩæ de primis rerũ exordijs de rõcinãdi scientia disertantem audiui. Deus bone q̃tũ doctrinæ: quæ dictionũ diuinæ: quis candor: quæ mũdicies oronis: O virum præclarissimũ: o expressam antiqtatis imaginẽ: erat mihi frequẽs votum: ut Varronis diuinarũ humanarũq; rerũ scripta aliqñ reuiuiscerent: ut esset apud quem latine physicas rationes edisceremus. Tu vero & illum & ꝓbatissimos quosq; referens eũ te nobis exhibuisti ut nihil aliud supersit quod desideremus/ q̃ ut græca alia interpretando/ & tibi uberiorẽ laudẽ parias/ & cumulatius de naturali historia & de studiosis omnibus bene mereare: hæc omnia doctissime Hermolae ad nihil aliud spectant nisi ut me tibi amicissimũ esse intelligas: me ita virtutes tuæ ad te & amandũ & obseruandum accendunt: ut nemini etiã ex cognatione tua amore concedã. Sanciet hæc inter nos epistola amicitiæ fœdus: ut honestissimũ certamẽ mutuæ caritatis subinde certemus.

Oblatã occasionẽ nõ esse ꝓcrastinandum

Ioannes Picus Miran. Andreæ corneo Vrbinati. S.

Quas ꝓxime ad me dedisti litteras tuas idibus Octobris accepi. Quas scribis dedisse prius/ non peruenerũt/ rescripsissem ilico si accepissem/ ita sum ad scribendum impiger: & in hoc munere siue studio siue natura minime cessator. Nõ tamen erat quod vereris silentio etiã diuturno amicitiã nostram posse labefactari/ perpetuus amicus sum ego nõ temporarius. Et firma satis non est amicitia si qua velut tibicines has litterarum sibi vicissitudines postulet/ quæ (ut Plauti dixerim verbo) quasi nutantem infirmusculamq; furcilent. Sed ut ad ea veniam/ quæ scribis adhortaris me tu ad actuosam vitam & ciuilem/ frustra me & in ignominiã quasi/ ac cõtumeliam tam diu philosophatũ dicens/ nisi tandẽ in agẽdarum tractandarũq; rerũ palæstra desudem. Et equidẽ mi Andrea oleũ operamq; meoq; studioq; ꝓdidissem. Si ita esset nũc animatus ut hac tibi parte accedere & assentiri possem. Exitialis hæc illa est & mõstrosa ꝓsuasio quæ hominũ mẽtes inuasit/ aut nõ esse philosophiæ studia viris principibus attingenda: aut summis labijs ad pompã potius ingenij/ q̃ animi cultum vel ociose etiam delibãda. Omnino illud Neoptolemi habent ꝓ decreto: aut nil philosophandũ/ aut paucis/ ꝓ nugamentis & meris fabulis iam illa accipiuntur. Sapientum dicta/ firmã & solidam fœlicitatem in bonis animi esse. Extraria hæc corporis: vel fortunæ/ aut parum/ aut nihil/ ad nos attinere. Sed inquies: ita volo Martham amplectaris/ ut mariam interim nõ deseras. tibi parte nõ repugno/ nec quid id faciunt/ damno vel accuso. Sed multũ abest ut a cõtemplandi vita ad ciuilem trãsisse error non sit: nõ transisse ꝓ flagitio aut omnino sub culpæ nota vel criminis censeatur: ergo vitio alicui vertetur. & virtutẽ ipsam virtutis gratia nil. extra eã quærens perpetuo affectet & ꝓsequatur/ q̃ diuina mysteria: naturæ consilia perscrutans/ hoc perfruat otio/ cæterarum rerũ despector & negligẽs: quando illa possunt. sectatorum suoq; vota satis implere. Ergo illiberalem/ aut nõ oĩno principis erit non mercẽnarium facere studiũ sapientiæ. Quis æquo aĩo hæc aut ferat aut audiat: Certe nũq; philosophatus est/ q̃ideo philosophatus est ut aliq̃n aut possit/ aut nolit philosophari. Mercaturã exercuit ille non philosophiã. scribis appetere tẽpus/ ut me alicui ex summis Italiæ principibus dedã. Adhuc illã philosophãtiũ de se opinionẽ nõ nosti. Qui iuxta oratiũ se regũ reges putãt/ mores pati & seruire nesciũt. Secũ habitant & sua contenti animi tranquillitate sibijpsis ipi supsunt. nihil extra se quærunt/ quæ in honore sunt apud vulgus/ inhonora sunt apud illos & omnino quæcũq; vel humana sitit libido vel suspirat ambitio/ negligũt & cõtennunt. Quod cum oĩbus/ tum illis dubio ꝓcul faciendum est. Quibus se ita indulsit fortuna/ ut non modo laute & cõmode/ sed etiam splẽdide viuere possint. Magnæ istæ fortunæ sublimãt quidẽ & ostentãt. Sed sæpe uti ferox equus & sternax sessorẽ excutiunt Certe semp male habent & vexant potius q̃ vehãt. Aurea illa optãda mediocritas qua nos uti manus vehat æquabilius. & imperij patiẽs nobis vere seruiat non dominet. In hac ego opinione perstans cellulã meã/ mea studia/ meoq; librorũ oblectamenta: meã animi pacem: regijs aulis publicis negocijs vestris aucupijs curiæ fauoribus antepono. Nec mei huius litterarij ocij illos fructus expecto/ ut in rerum publicarũ æstu atq; tumultu iacter & fluctuẽ. Sed ut quos parturio tandẽ parĩa liberos & quod fœlix faustumq; sit dedã aliquid in publicũ: si nõ doctrinam ingeniũ saltẽ & diligentiã q̃d oleat. Et ne credas nostræ industræ & laboris quicq̃ remissum: scito me post multã assiduis indefessisq; lucubratiõibus nauatã operam hebraicã linguã chaldaicamq; didicisse: & ad arabicæ euincendas difficultates nunc quoq; manus applicuisse: hæc ego principis viri & existimaui semper/ & nunc existimo. Sed hæc ut vere ita seuere dixerim equidem principes istos excellentissimos in primisq; magnanimũ Barri ducem Ludouicũ ita colo & veneror/ ut ex italiæ principibus neminem magis. illi me multum multis

Neoptole mus

Actiuã vitã phõ minime appetendã

Philosophãtiũ mores

de cauſis debere intelligo/& nihil eſt tam graue/nihil tam arduum quod (mihi ſi detur facultas) demerendi hominis cauſa facturus nō ſim. Sed quæ illorum eſt amplitudo & mea tenuitas: ut ego ipſis non egere non poſſim: ita egere ipſi aut mea opera: aut meo iſtuc aduentu nullo modo poſſunt. Romā ꝑpe diem proficiſcar inibi hyematurus niſi vel repēs caſus vel noua intercidēs fortuna: alio me traxerit. Inde fortaſſe audies quid tuus Picus in vita vmbratili & ſellularia cōtemplando ꝓfecerit: aut quid tandem (dicam enī quamq; arrogantius) quid inquā/quando tu illi iſtuc accedenti doctorꝝ copiā polliceris/alioꝝ operæ indiget in re lr̄aria, Romæ & vbi: vbi terrarum fuero habebunt principes iſti cui imperēt: quē velut truſatilē ut inquit Plautus molā ꝑ arbitrio verſent. Quod ſcribis de re vxoria: nec temere nec de nihilo dictū exiſtimo: ſed dauus ſum: Oedipus non ſum/nec ſi ſim eſſe volo. Id quicqd eſt: ſi videt̄ latius explica: ſin minus eſto harpocrates. Ego ut ſeſe res dant in arma cōſiliū capio. Rhytmos meos ethruſcos non eſt q̄ deſideres. Iam dudū amatorijs luſibus nuncium remiſimus/alia meditātes. Sed hoc te quoq; monitū volo laurā tuam: ſi eam eſſes editurus: ſupprimas adhuc aliquot dies. Nam forſan paulo mox legēt noſtri hoīes de amore. (Vide quid dicā) quæ nōdū legerunt. Et tu annotare plurima poteris quæ ad rem tuam plurimū facient, de alibrana quāq; dignus nō eſt: de quo verba facia: hæc tñ dixerim benemeritū illum dño male gratiā retuliſſe. Nec eſt q̄ fugā ſuā in quenq; aliū q̄ in ſeipm reijciat aut deriuet quando meis domeſticis quod negare ille non poteſt: non minus fere q̄ mihi debet: ſed non primū nunc ut tu noſti: aut fidem fefellit: aut dominū ludificatus eſt. Scio quid poſtq; etiam aufugit in me ille & de me: ſed non curat culicem elephas. Et condonatū tibi volo quicquid antehac leuis homo peccarit, ſed ne abutatur in poſterū patientia mea: ne qualem ſe mihi ille in merito præſtitit: talem me ego illi tandem præſtare cogar. Quod amicū illum tuū/cui in amore res male ceſſit apud Floreanū noſtrum excuſaueris/ex officio feciſti: habet ille quidem & hiſtorijs & ex poetis: ex ipa etiam philoſophia unde ſe a nota criminis vendicet/habet unde magnoꝝ ſe hominū præiudicijs dauidis/præſertim Salomoniſq; tutetur: ut Ariſtotelem taceam, qui dum nōnullas etiam meretrices ſæpe deperibat/ſuoꝝ de moribus præceptoꝝ nil meminit/quādo amatæ fœminæ uti cereri eleuſinæ ſacra fecit. Sed ille hæc tutamenta: & quaſi ꝓpugnacula ſui faicnoris nō amplexat̄ modo vel amat/ſed odit & reijcit/& recuſat/iacturam querīt̄ ſuā/nō culpam deprecat̄, dolet q̄ peccauit/nō defendit. Et mihi quidē vel hoc nomine videt̄ cæteris excuſandus/q̄ ipſe ſe nil excuſat/nihil homine imbecillius/nihil amore potētius. Hieronymi illa inuicta & incōcuſſa mens/dum cælo tota inhæret puellarum choris intereat. Quæ illum peſtis potuit vel infeſtare/quem nō edomabit? Si hoc amor in ere/mo/in humo colliſis membris/in ebdomadarū potuit inedia. Quid in pluma/in vmbra/in omni delitiarū affluentia nō poterit? Accedit q̄ ille nūc primo cecidit ruinæ huius alioquin inſolens & ignarus. De neptuno cōqueri poteſt/qui ſemel tantū naufragiū fecit. Si ad eundē iterū offenderit lapidem nemo manum porrigat: nemo miſereat. Nunc nō excuſari iure nō poteſt. Quem ita facti pœnitet ut fauore excuſationis ſe dignū ipe nō exiſtimet. Sed hæc etiā nimis quando amicus tuus huiuſmodi facti memoriā/nō ſolū aliquo modo litteris tradi ſed q̄d ſequens vita eius faciat oblitterari penitus cupit. Vale. Chriſtophorus non aderat cū tuas accepi. dño tuo & vniuerſæ Bōromeæ familiæ/quā & amaui ſemper/& nūc plurimū amo: me nō vulgariter cōmēdabis. Perruſiæ, xv. Octobris. Mcccclxxxvi. anno gr̄æ.

De amore Ariſtotelis

Nota bonū chriſtianum in calce

Ioannes Picus Miran. Io. Franciſco nepoti. S.P.

GRatiſſimæ mihi fuerūt lr̄æ tuæ: nō ob id modo q̄ iampridē de te nihil audiuerā: ſed & q̄ ea mihi ſignificabāt/quibus ſum mirifice delectatus: q̄ndo eadē & tibi ſunt grata/& deo gratiſſima eſſe nō dubito. tu quoq; nihil dubites ſi modo q̄ cæpiſti via prexeris mercedē tuā copioſam in cælis eſſe futurā. Ego nōdū ſatis habeo exploratū eūdū Ro. mihi ſit nec ne. Et q̄tū eq̄dē aſſeq; poſſum cōiectura/futuꝝ

potius credo/ut illuc mihi eundū ſit/cauſam noſti. Hoc vbi certū habuero ſtatim te certiorē reddā/ne ſi huc forte veneris (q̄d alioquin ego ſummope vellē) aut me hic nō inuenias: aut ſtatim diſcedēte me in patriā tibi ſit redeūdū. Interim domi eſſe poteris niſi tu quidē aliter ſentias. Sed & illud memineris habere te vxorē cui nō aliter corpus tuū q̄ deo ipam aīam debes. Eſt illius deſiderio aliq̄ ex parte ſatiſfaciendū: cogitādūq; tibi eſt quid illa ex habitu corporis ex ætate aut appetat aut appetere poſſit. Quid ex pudore ex virtute non petat. Cur enim pudeat hæc ſcribere quæ & Paulus ſcribit apoſtolus: Nulla eſt fere res in qua te magis ſuſpicer errare poſſe. Et quidem/fallunt̄ noſtri homines plurimū/qui obligatas quidē addictaſq; ſibi vxores putant ſuas: ſe vxoribus nihil: ſed poſſe de ſe: quicquid illi cenſuerint ꝑ arbitrio ſtatuere. Deniq; tuus totus eſſe non potes/qui ſemel nuptiarum legibus te ſubijciens vxoris eſſe voluiſti: potes nihilominus totus eſſe dei quem & tibi ꝑ mereris dum ut legi eius obtemperes tibijpſi etiā in his quæ ſunt dei minus obtemperas. Sed de his alias tecū corā etiā ſum locutus. Ego ut primū aer vernauerit hoc eſt inter primos quadrageſimæ dies: cū me ſcilicet ex his græcorum libroꝝ faſcibus excitauero ſtatim ferrariam veniā: interim ſacris litteris inſta: præcipuæq; euāgelicæ lectioni/quæ animū identidem ad deū adducat: quē inde abducere & mūdus & dæmō/ille illecebris/hic fallacijs/dies noctesq; nō ceſſant. Vale aīæ dimidiū meæ/& deū ora ꝑ me. Cū primū de mea romā verſus ꝓfectione aliquid ſtatuero te certiorē reddā. Eloren. xxvij. Nouembris. Mcccclxxxxij.

Ad reddēdū debitū vxori

Maritos vxoribus tūtū obligatos q̄ tū feminę viris

Ioannes Picus Miran. Iacobo Antiquario ſuo. S.

INter voluptates quas cū eram Florētiæ de Politiani conſuetudine maxime capiebā: viri mea ſentētia nro æuo ominū lr̄atiſſimi/non erat illa mediocris q̄ tuas ad ipſum Epl̄as graues illas ſemper & elegātis/ut quāq; accepiſſet/ſtatim mihi dabat legendas. Delectabat in illis me vehementer/& prudentia quædam ſingularis qua magnis etiam in rebus negocijſq; tractandis a prudētiſſimis cōmēdaris & oīonis cultus atq; ſobrietas: tum q̄ in nōnullis honorificā nr̄i mentionem faciebas/nō ſolum mihi tuæ litteræ placebāt: ſed in illis quoq; ipſe mihi placebam. ſcilicet teſtimonio tanti viri cedente cōſcientia quæ nō nihil diſſimulās q̄d ſentiret: q̄ ſi ipſa ſe ꝑderet nō magnopere pugnās & ꝑpe modū volens fallebat̄. Ita duplici nomine tibi eram deuictus inde tuæ virtutis hinc collati ſæpius in nos non officij modo/ſed beneficij cogitaui nō ſemel agere tibi gr̄as per epiſtolā ne forte parū gratus aut ne tecum ruſticus exiſtimarer. Verū cū tu Politianuſq; noſter pulcherrimū quoddā inter vos lr̄arū commerciū exerceretis/nolui muſis importuna Pica obſtrepere/quaſiq; male vocalis Anſer/alterne ſibi concinentes olores interturbare. Alioquin tibi animū nr̄m per Politianū noſtrū patere ſciebā. Tum cōſcius infantiæ meæ interprete utebar eloquentiſſimo. Nunc ab ipſo miſſæ ad nos tuæ lr̄æ ſunt/quas ad Riciū nuper dediſti: iuuenē ingenioſum: in q̄bus tm̄ tribuis mihi q̄tū nec optare auſim/ne dū mereri me credā. Rupit offici magnitudo noſtrū hactenus neſcio an inciuile/certe nō ſupbū ſilentiū: nec potui tibi nō agere gratias immortales/nō q̄ premas me laudibus imodicis quas nō agnoſco: ſed q̄ ita me ames/ut tuū illud alioquin conſtans robuſtūq; iudiciū tantopere tm̄ in nobis ſub amoris pondere vacillauerit. Debeo igit̄ tibi ſuper q̄tū vel ego poſſim ꝓſoluere/vel tu facile credere nec eſt quicq̄ tā arduū tam difficile/quod nō æque ꝑ tua dignitate ſim facturus/ac ꝑ mea ſalute. Tu quod in Politiano me poſſidebas hactenus/nūc vero nihil mutata re tuis tm̄ rōnibus Pici nomē quod ſubērat explicabis. Vale. Ex Agro Ferrarienſi die. xxviij. Iunij. Mcccclxxxxiiij.

Præcellenti atq; doctiſſimo Viro domino Iacobo Antiquario tanquā patri.

Ioannes Picus Miran. Andreæ Corneo. S.D.

FAtiſfactū eſt plane votis meis abunde ſatis Andrea cariſſime. Q̄nquidē ex tuis ad Chriſtophorum utriq; nr̄m cariſſimū lr̄is accæpi iſtic te cū tuo & cōmodo & dignitate viuere. Eſt enī fuit q̄ ſemp hoc a me optatū maxime tibi

esse bene atq; beate/& quo nihil dem̃ habeo maius dicere ꝓ meritis tuis. Quod qdē
euenturū nūq; dubitaui. Atq; hoc vnū mihi semp constitit dū vel lingua tibi superstes
esset vbi gentiū fores futurū te in sublimi. Noui(quod citra adulationē dictū sit) animi
tui generositatē quæ nihil humile aut plebeium patiet. Noui virtutes tuas doctrinam
mores/atq; prudētiā. Quæ omnia te quocūq; collineabis facile perducēt. Valitudinē
tātum tibi timeo tot morbis ab ineunte ætate ut mihi narrare solitus es in hāc usq; diē
oppressam debilitatā tm magis q; fractā/adeo & illa tuū mouit ingeniū/ut vinci nesciat
sed perpetua quadam soliditate sua aduersus fortunæ ictus strenue pugnet. habe quæ
so nō minus valitudinis rōnē q; fortunarū qnquidē hæ vbi vita deficit nullæ sunt. Qd
vero de me apud oēs honorifice verba facias: facis tu qdē ꝓ tua & humanitate & vete
re in me beniuolētia debeoq; ob id tibi tm quātū qui debet maxime. Sed vereor ne tuā
ipsemet telā retexas dū meas ineptias & quæ mihi in ætate teneriore nugæ ꝓfluxerūt
in publicū euocas. sunt enim ea oīa inepta satis inerudita vel si etiam cū eis benigniss
me decidat nō ea certe sunt quæ eā quā de me isti hoīes oīone tua opinionē iam forte
conceperunt substinere possint. Qualiacunq; sint mittēda duxi ut tibi vel totius famæ
dispēdio satisfacerē. te tm rogatum velim ut hæc leuiora oīa habeas. Nā si res tandem
deliderabis meas & grauiora habemus in manibus quæ ad vmbilicū nōdū ducta sunt.
Et hæc q̄q; ipsa q̄ milimus absolutiorē poscebāt limā. Verū & tēpora & philosophiæ
studia qbus maxime inuigilo ab ope me diuerterūt. Redibimus tm aliqn̄ ad musas: &
si qd excuderimus tuis auribus dignū curabimus ad te ꝓtinus delatū iri. Vale

Ioannes Picus Miran. R. C. C. S.

QAttheus noster vir officiosissimus & salutem mihi plurimā tuis verbis dixit
& quo me amore qua beniuolētia ꝓsequere aptissime declarauit. pollicitus in
sup & tuo noīe studiū / operāq; tuā si qn̄ his mihi uti contigerit. Cui officio
utinā par essem pater humanissime. Suscipi enī me in tuā fidē & inter tuos cōnumerari
& optaui semp & sperauī. At obuiū habere te vltro me tā benigniter tā amicis tā libera
libus pollicitis adeuntē/& q̄si ad amicitiā si licet sed per te licet vocantē tuam/ & spem
meā & votū oīne superauit. Quid enī aut q̄tū est ab eo inuitari/ a quo fuerat satis non
excludi. Quāq; fecisti rē & si nō me/te tm dignā. poterā enī ꝓ meis meritis nō admitti.
Nō poteram ꝓ tua humanitate etiā non vocari. Quāobrē q̄tū aut mihi gaudeā: aut ti
bi debeā quo pacto explicē qui nec cōcipio. Certe ob hæc tāto magis tibi debeo quāto
minus hæc(quæ nulla ex pte) mihi tu debeas. Neq; enī nimis sunt illa grandia & nimis
multa quæ & Mattheus & amici reliq retulerūt ex volūtate potius q; ex iudicio me ex
timātes. Sed qualis tm/ aut q̄tus sum patiare me quoq; inter oēs esse q tuas virtutes ut
taceā cætera colūt & admirant ꝓ quas in te est videre & qd vincat antiquitatē & qd vin
ci a me posteritate non possit: ut dixerim hoc merito cū in te nihil qd vel in honesto vel
prudentia vel doctrina sit positū desiderē. desiderari hoc vnū debere ab oībus/ ut per
te aliqn̄ iuxta Platonis votū summa potētia cū summa sapientia cōiungatur. Sed hæc
a deo a te interim hoc peto & rogo ut mihi non referendæ gr̄æ: neq; enim locus aut per
tuā amplitudinē aut ꝓ meā tenuitatē: sed testandi animi erga te mei: testādæ fidei & ob
seruantiæ occasionē præstes. Experieris Ioānē Picum hoīem supra oēm opinionem ti
bi deditū & deuotū/de quo polliceri magis tibi nō potes; sed potes ea omīa qualiacūq;
sint quæ sunt in eo qbus tu ipe cū uteris splēdoris tui aliquid inueshes/ fiētq; magna cū
tua esse ceperint quæ dū sunt mea magna esse nō possunt. Vale.

Ioannes Picus Miran. suo Alexandro cortesio. S.

GRatissimæ mihi fuerunt l̄ræ tuæ quas nō ut putas ad ignotū ignotus: sed ad
amicū & qdē veterē amicus ne dū ad notū notus nup dedisti: nosti enī & tu
me antea ut scribis / & dignū existimasti quē amares. Ego itidem de tua doctrina atq;
virtute cū a plerisq; tū a Politiano nostro sæpius audiui: cuius iudicio quis nō cōfidat:
fecit ille apud me tuæ probitatis fidem facere potest & apud te ceptæ meæ iam pridem

dem beniuolentiæ. Cui quidem & si erat maxima per epistolam tamen tuam eos scito
cumulos accessisse quos concipere animo vel pauci possint. Quid enim illa suauius:
quid eruditius: ut est docta: ut est amabilis & puccio nostro de me amice magis q̄ vere
loquēti largissime subscribēs. ꝓfecto nec mihi quicq; illa gratius a te poterat cōtingere
nec tua de me opinione quicq; honorificentius / ꝓ quibus vniuersis & tibi gratias ago
q̄ maximas: & quæcūq; aut mea/aut in me sunt debere Alexandro meo cōfiteor. epi
stolam quā petis nostrā ad Laurentium medicē/ad te mitto.

Ioannes Picus Miran. Domínico beniuenio. S.

TAlue mi dñice in dñi sortem electe: gratæ mihi fuerunt l̄ræ tuæ gratius q̄ &
corā ex fratre dū hic agebat & p l̄ras ex Petro ant. nr̄o cognoui firmiori te es
se habitu corpis & meliori stomacho. Cura si nos oēs si l̄ræ tibi sūt curæ/valitudinē tuā
de q̄ ꝓfecto nō ob id tm fui sp sum sollicitus q̄ te amo (amo enī vehemēter) q̄; ꝓpterea
q̄ l̄ras amo/q̄s te cū simul periclitari & credo & certe scio. Si q̄ de nr̄a in te beniuolētia ti
bi retulit frater/fidē habeas plenissimā. si qd de nr̄is laudibus/tā parce ei credas q̄; ille me
multū amat. Cōmētariolū nostrū nō est q̄ admireris ociosi cū esse voluimus / & oīno
nihil agere id egimus animū remittētes potius q̄; intēdētes. Oīno præludiū est cōmen
tariorū quæ in platonis sympositū meditamur. Erit in illis q̄d tu saltē ames & laudes qui
oīa nr̄a amas & laudas. De cōcilio/de q̄stionibus ut puto retulit frater iā nosti cur scri
pserim me tibi laborare. q̄d a me petis maxime lubens faciā/ cū te intellexero ex ea q̄ la
borasti hucusq; corpis imbecillitate/in primā optatāq; valitudinē restitutū/quā tibi eo
aīo precor & opto q̄ mihi tu salutem animi precaris & optas. Vale ex fratta. x. Nouem
bris. Mcccclxxxvi. Ioānes Picus Miran. Andreæ corneo. S.

ETsi ad te l̄ras dedi aut raro aut nunq̄/cogitaui tm de te & tuis rebus aut sæpe
aut semp. Sed nolo tibi spem vēdere nec prius ad te scribā qd faciā in tuā uti
litatē q̄; cū scribere potero qd ꝓfecerim. Qd si nunq̄ ꝓ tuo vel meo infortu
nio cōtiget malo credas me nihil potius q̄; frustra in tuis rebus laborasse. Sed forte lætio
or tibi erit fortuna q̄; aut ipe speres aut illa soleat/ carmina nr̄a nō est q̄ tua laura moret
qm̄ reuocata ad incudē sūt ut præstius afforment nec ꝓdire/q̄ nūc sunt multa audēt in
publicū. Differt aūt emēdationē instās ratio & vrgēs noui opis qd habeo in manibus
hortatu Laurētij medicis: in q̄ dauidicos hymnos nō solū illumino lōgiori interꝓtamē
to/sed qm̄ q̄s ecclesia decātat hi a. lxx. versi sunt interpretibus eāq; translationē plus q̄;
sexcētis locis uti parū fidelē hebræi coarguunt: ego ꝓprietati innixus hebraicæ & chal
daicæ l̄raturæ cū & sensuū integritati illos ab oī iudæoꝝ calūnia assero & defendo. Re
liquū nō est qd scribā: nisi ut me Hermolao quotiēs hoīem vides totiens nō vulgariter
cōmendes. facitē vir doctus & grauis Iaco. volateranus amari se a me vehemēter intel
ligatā quo si epistolas simmachi ad paucos dies dū. s. exscribant unq̄; impetrauero per
petuo me sibi bñficio deuinciet. Vale. Mcccclxxxix.

Trāslationē psalmoꝝ hebræi calumniant

Ioannes Picus Miran. Baptistæ guarino præceptori suo. S.

QVid contrahis frontē: an q̄ contra quā præceperis / atq; ideo iniuria tibi in
scripserim præceptori. Si præceptor nō es iure tuis non sto præceptis. Si præ
ceptor es iure te appello præceptorē. Tu vero quid discipulum renuis / quē
tantopere laudas: pugnant hæc inter se nisi alterū forte amoris est/alterū iudicij: & cu
ius laudes prædicas ex beniuolentia/eiusdē errata vereris ex conscientia: ne. s. tibi pudo
rem faciāt/quæ possis forte laudator nō possis præceptor nō agnoscere. At recipe quæ
so me vel hac lege in participatū disciplinæ ut te ego in nostræ/si qua erit gloriolæ/par
ticipatū admittā: plagas sustinerē solus. Sed quid frigidis iocis moror ardorem / meæ
letitiæ/quam ex tuis litteris/ex tua tam graui tam honorifica laudatione concæpi. nūc
demū mihi arridet. Nūc mihi est grata heptaplus mea postq̄; sub tuo præconio / quasi
clipeo palladis iam se ostentat æmulis inuulnerabilem. Hortaris me tu ad alias hoc ge
nus scriptiones / quod frustra faceres nisi dum mihi plena adeo cera subscribis ignicu

los bonæ immittens spei fecisse me ad scribendum q̄ fuerim antea longe fortiorem: Adeo enim tam iudicio tuo mihi confido/ ut quod totius instrumenti veteris enarrandi onus susceperi. Cui omnino sum impar iam tamen solito lōge fortius feram/quod attinet ad libros fortasse tibi melius satisfacerem si indicē haberem eorū librorum qui sūt apud te: quoniam possent multi ad rem tuā facere/quibus tamē non egeres: Laurentio medici tua prædicta virtus te fecit commendatissimū. Neq; unquā inter nos mentio de viris doctis huius ætatis/quin plurimus in ore sit guarinus præsertim cum noster interuenit Politianus (interuenit autē semper) qui tibi tātum tribuit quātum nemini. Vale nostrorum optime atq; doctissime: & pictorium nostrum cōmunes delicias quantum potes meo nomine saluere iube.

Ioannes Picus Miran. Antonio picimāno. S. D.

Nihil tota vita mihi fuit iucundius his litteris quas nup a te accepi plenas amoris officij humanitatis ita sim fœlix ut te non fallo/ nisi mihi ille forte dies iucundior quo me ipse & Grimānus nescio tuus an meus magis: & conuenistis amice: & honorifice salutastis: q̄q̄ enim velut personā mutuati nō qui eratis: sed quasi nescio quos lepido cōmento nominū mihi vos exhibuistis: suauissimū tamen uestrum ingeniū singularis doctrina/ amabilis grauitas/ liberalis modestia/ingenium os lepidissimus sermo. Grimannū mihi & Picimannū apertos veroq; representabāt. Quare etsi ipsa falli nomēclatura fraudari tamen voluptate nō poteram/ quæ mihi ex vobis debebatur: dissimulare nomina potuistis/ virtutē non potuistis: quæ suo se ꝓdit fulgore & latere nescit. Illa de rebus physicis tam grauis tractatio/ illæ acres contortæ argumentationes illa iudicia castigatissima quos poterant alios q̄ vos ipsos mihi denunciare? Gratulabar ego mecūmet tacitus cum vos audiebam/ ætati nostræ quæ nō vnū ut putabam grimānū non vnū Picimannū: sed duos Grimānos duos Picimānos fecūdior ꝓtulisset. ut autem mihi noster Politianus quinā fuissetis indicauit iam nō tā ætati meæ q̄ meo cœpi iudicio gratulari: ita mihi agnouisse in vobis omnia sum visus quæ in illis: idest vobis cōstantissimo esse omniū testimonio deprehēderā. Sed vide ut me agunt transuersum & a tua epistola ad se vestræ laudes abducant: q̄q̄ & illa eodē quoq; vocat vel nolētem: sed reprimā me ne videar quasi mutua opera velle laudibus satisfacere: quibus tu plurimis me cumulasti quæ siue ex animi sunt propensione/ siue ex iudicio nescio honori an voluptati mihi maiori fuerint. Debeo plurimū mi picimāne animo isti erga me tuo. Sed fac quæso tu quoq; si qñ accidit de me periculū/ de mea .s. in te volūtate. Cognosces hominē ita amātē tuæ virtutis & studiorum ut nec ipi grimāno tuo primas in te amādo sim cōcessurus. Vale. die. ix. Iulij. Mccccl xxxix

Ioannes Picus Miran. Ignoto amico. S. D.

Quisqs es noster eris/ postq; Roberto saluiato nro/ ut per eius accæpi singrapham es cōiunctissimus legi lras tuas ad metridatem quas illi absenti reddere nō potui. Amare te in illis cœpi nō tam iam eo noīne q̄ te Robertus amat q̄q̄ te amare lras (Et q̄ est principalius) sacrarū rerū & legis studiosum esse cognouit. Et quoniam de his quæ petebas visus sum mihi posse aliqua ex parte tibi satisfacere ut hinc bene nostrā auspicarer amiciciā/ volui quid ego sentirē tibi significare. Quod certe facerē longe locupletius/ si hic illos meos omniū hominū amicos. i. meos libros haberē quos cōsulerē: sed me illi iā Romā quasi anteambulones dīm præcesserūt. & ego ipse hæc petasatus iam & caligatus in ꝓcinctu cū essem ad te dedi tam familiariter q̄ festināter. quod petis de Iosepho scias iustū Iosephū apud hebræos non reperiri. Sed Iosephi epithoma. i. breuiariū quoddam in quo & multa sunt cōmentitia: & quæ de decem tribubus ibi legūtur quæ post babylonicā captiuitatem post liminio nō redierunt ea esse notha & adulterina ex hebræis mihi plures confessi sunt. Quapropter illorū Iosepho nulla oīno fides adhibēda. In Iosepho græco scio esse quædā quæ de Christo & fidem & honorificā faciant mentionē; Sed eadē esse penitus cum his quæ in latinis co-

Ioseph iustū apud hebræos nō repiri

dicibus leguntur/ nō assererē nisi exēplar græcum cuius hic mihi nulla est copia recens legerē: & ut ad eaveniam quæ de chaldæorū hebræorumq; litteris desideras: percuncta tus sum ego sæpe in mithridatem & multos hebræos de his quæ apud Hieronymū in galeato prologo legūtur vbi ille scribit eosdem olim fuisse samaritanorum & hebræorum characteres. Esdrā autem post instaurationē templi sub zorobabel alias adinuenisse litteras quæ nūc sunt in usu nescios se huius mutationis omes prædicāt/ & (quod est maius) pro cōperto habēt hisdem quibus nunc utimur in hebraica litteratura apicibus usos & Mosem & patriarchas antiquos omes. Cui sententiæ ut nunc mihi subuenit fidem maximā facit scientia cabalæ: cuius scriptores qui cum ipso Esdra in synodo fuerunt sub ipsis litterarum characteribus & figuris quibus nūc legē descriptam habemus dissimulasse Mosem diuina mysteria/ & volunt & ꝓbant quod esse nullo modo posset si alijs Moses ab his quibus nūc utimur characteribus usus fuisset. Quo tamen tutari dictum Hieronymū possim: hoc vnū habeo quod nuper legi in cōmentarijs libri quē pater antiquus Abraam de creatione edidit: dum eni duas illas & triginta portas/ quarum meminit auctores interpretātur/ dicunt numerū illum ex decem numerationibus & duabus ac viginti litteris cōflari. Reliquas autē litteras quæ sunt mensa/ phe: chiaph. & nunc̄ duplices dicūtur quarum characteres sunt ab de episcopis siue præfectis additas fuisse. hoc forte Hieronymus intellexit: cuius testimoniū & haberi apud omnes oīmibus in rebus debet: & habetur profecto apud me sanctissimū. Alphabetū chaldaicum quod petis/ nec a mithridate impetrasses nihil per illum licet ut a me impetrare possis: a quo posses omnia. Nam ille docere me chaldaicam linguam nulla voluit ratione nisi adiuratū prius/ & quidem cōceptis verbis/ ne illam cuiquā traderem: facere fidē huius rei tibi potest noster Hieronymus beniuenius: qui cum adesset forte dum me ille docebat/ furens mithridates hominē eliminauit. Sed ne frustra omnino scripseris vicariū habeas pro chaldaico arabicum alphabetum/ quod mea manu tibi annotatū mittitur. Reliquū quod scribā nihil est nisi me tui quisquis sis/ esse nō posse non amantissimū/ si ego te amantissimū esse bonarum artiū intellexero. Vale ex fratta. x. Nouembris. Mccccl xxxvi.

De Iris hebraicis cōtra Hieronymū

Ioannes Picus Miran. Io. Francisco Pico nepoti. S.

Felix es fili quando nō solum id tibi tribuit deus ut bene viuas: Sed ut bene viuens a malis tamen ob id maxime/ quia bene viuis/ interim male audias. æqua enī laus a laudatis laudari/ & improbari ab improbis. Sed nō propterea te fœlicem appello/ quia hæc tibi calumnia gloriosa est: sed quia dominus Iesus qui verax: immo ipsa veritas est futuram affirmat mercedem nostram copiosam in cælis cum maledixerint nobis homines: & dixerint omne malū aduersus nos mentientes propter eum. Apostolica/ si nescis/ hæc dignitas est. Dignū haberi qui pro euangelico nomine ab impijs infameris. Quando apostolos legimus apud Lucam gaudentes a conspectu abijsse consilij: quia digni habiti essent quibus ꝓ nomine Iesu cōtumelia irrogaretur. Gaudeamus igit & nos si tanta apud deum gloria digni sumus: ut eius gloria in ignominia nostra manifestetur. Et si quid a mundo durum patimur ac molestum/ dulcissima illa domini vox nos consoletur. Si vos mundus odio habet/ scitote/ quia priorem me vobis odio habuit. Si mundus illum odio habuit per quem factus est mundus/ nos vilissimi homūtiones: & si flagitia nostra pensitemus dignissimi omnibus usq; adeo ꝓbris/ si quis detrahat/ si quis maledicat ægre feremus ut ne ille maledicat/ male agere ipi incipiamus. Excipiamus hæc potius alacres maledicta/ & si non ea fœlicitas nostra est ut pro virtute/ pro veritate/ quemadmodū olim heroes nostri/ verbera/ vincula/ carceres/ gladios sustineamus/ satis nobiscū bene actum putemus si vel conuicia hominū improborum/ detractiones/ odia patiamur ne omni nobis merendi occasione sublata/ præmij etiā spes reliqua nulla sit. Si bene viuentem te homines laudent; porro virtus hæc tua quatenus quidem virtus est similem te christo facit: sed qua

Aduersitatē patiēter deceat tolerādā

Contra applausū mundanorum

tenus laudata est/facit dissimilem: qui præmiũ suæ virtutis ab hominibus mortem crucis accepit: ꝓpter quod & deus: ut inquit apostolus exaltauit eum / & dedit illi nomen quod est super omne nomẽ. Optabilius igit crucifigi a mũdo ut exalteris a deo/ ꝙ exaltari a mundo ut iudiceris a deo. Ille enim crucifigit ad vitam, hic exaltat ad gloriam: ille exaltat ad casum: hic iudicat ad gehẽnam. Denicꝙ si tibi mundus applaudit fieri vix potest: ut virtus quæ tota sursum erecta solum deũ debet habere cui placeat plaudienti se paulisper hominũ gratiæ nõ inclinet: & si de sua etiam integritate nõ perdit: perdit tamen nõ de præmio: quod cum in terris incipit persoluí vbi omia sunt exigua/minus erit in cœlo vbi oĩa sunt immẽsa. Fœlices contumeliæ quæ nos tutos reduunt ne aut iusticiæ flos pestifero inanis gloriæ flatu marcescat / aut popularis rumusculi vano auctoramento æternitatis stipendia nobis imminuãtur. Amplectamur fili has contumelias / & de sola ignominia crucis dñi fideles serui sanctissima ambitione superbiamus. Prædicamus inquit Paulus christũ crucifixũ hebræis quidẽ scandalum / gentibus stulticiam / nobis autẽ dei virtutẽ & sapientiã. Sapientia ista mundi stultitia est apud deum & stultitia christi illa est quæ sapientiam vincit mundi per quã placuit deo saluos facere credentes: si insanos eos esse nõ dubitas qui virtuti detrahunt tuæ: & christianam vitam / hoc est sapientiã insaniam vocant: cogita quanta tua esset insania: de insanorum iudicio a recte vitæ instituto dimoueri: cum error omnis emendatione tollendus / non imitatione augendus sit: hiniant illi / baubentur / allatrent / tu ceptum perge iter intrepidus: & de illorum nequitia atꝙ miseria quãtum ipse debeas Deo perpende. Qui sedentem in vmbra mortis illuminauit / & de illorum cœtu translatũ qui in densissimis tenebris deuij huc illuc sine duce bacchãt / filijs lucis associauit. Sonet vox illa domini suauissima in auribus tuis semp: sine mortuos sepelire mortuos suos / tu me sequere. Mor

Cõtra filios huius sæculi

tui enim sunt qui deo nõ viuunt / & in hoc temporariæ mortis spacio / laboriosissime sibi æternam mortẽ acquirunt. A quibus si petas quo tẽdant quo sua studia opera curas referant: quẽ denicꝙ finem sibi præstituerint: in cuius adeptione fœlices futuri sint / aut nihil omnino habebunt quod respõdeant / aut pugnantia secum cõtrouersacꝙ sibiꝑpis verba velut phanaticorũ deliramenta loquẽtur. Necꝙ enim sciũt ipsimet quid agant / sed more eorum qui fluminibus inhatant / male importatæ consuetudinis vi / quasi torrentis impetu ferunt: & hinc cæcante eos nequicia / unde ad malum. Sathana extimulante ruunt præcipites in omne facinus cœci duces cœcorũ / donec improuisa eos occupet mors / & dicat eis: Amice hac nocte repetent animã tuam a te: hæc autẽ quæ parasti cuius erunt. Tunc his inuident quos despexerunt / laudant quos deriserunt: & imitari eos vellent cum nõ possunt / quos dum poterant sequi / persequi maluerũt. Obdegit fili carissime auribus ceras / & quicquid dixerint / quicquid senserint homines de te ꝓ nihilo habens solum iudiciũ dei specta: qui redde vnicuicꝙ secũdum opera sua / in retuelatione sua de cælo cum angelis virtutis suæ / in flamma ignis faciens vindictam in eos qui non vouerũt Deum / nec paruerunt euangelio eius. Qui pœnas (ut ait apostolus) dabunt in interitu æternas a facie domini: & a gloria virtutis eius cũ venerit glorificari in sanctis suis / & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt. Scriptũ est nolite timere qui corpus possunt occidere. Sed qui animã potest mittere in gehẽnam. Quanto minus hi tibi timẽdi sunt qui nec corpori tuo possunt nocere / nec animæ: qui si nũc tibi detrahunt ex ratione viuenti: nihil detrahẽt minus si relicta virtute vitijs obruaris: nõ quia illis viciũ displicet / sed quia detrahẽdi viciũ illis semper placet. fuge si tua salus

Fuga maiorum oro ad deum

tibi est cordi: fuge quãtum potes eorum consuetudinẽ / & ad teipsum rediens sæpe in abscondito ora clementissimũ patrem clamans cũ ꝓpheta. Ad te domine leuaui animã meam. Deus meus in te cõfido nõ erubescam / etiã si irrideant me inimici mei: etenim vniuersi qui sperant in te nõ confundent / confundant iniqua agentes superuacue / vias tuas dñe demonstra mihi / & semitas tuas edoce me: dirige me in veritate tua / & doce me quia tu es Deus saluator meus / & in te sperabo tota die. Facitem cogites semper

instantem mortẽ / & punctum. s. esse quod viuimus & adhuc pũcto minus: tum ꝙ sit malus antiquus hostis qui nobis regna mũdi ꝓmittit / ut nobis regna cæloꝝ eripiat / ꝙ falsæ voluptates quæ ideo nos amplectunt ut strãgulẽt / ꝙ dolosi honores qui nos sublimãt / ut deinde præcipitẽt / ꝙ lætales diuitiæ / quæ quãto nos magis pascũt tãto magis venenãt: ꝙ breue / incertum / vmbratile / falsum / imaginariũ est omne illud quod hæc oĩa simul etiã si ex voto affluãt nobis præstare possũt: ꝙ magna his & ꝓmissa & parata sunt ꝙ cõtẽptis præsentibus illã suspirãt patriã / cuius rex diuinitas / cuius lex charitas / cuius modus æternitas: his atꝙ similibus cogitatiõibus animũ occupa ꝙ suscitẽt dormientẽ / tepescẽtẽ accẽdãt / vacillãtẽ cõfirmẽt / & tẽdenti ad cælũ diuini amoris alas exhibeant: ut cum ad nos veneris / quod magno omnes desiderio expectamus / nõ solum quẽ volumus: sed & qualem volumus te videamus. Vale: & deũ ama / quẽ timere olim cæpisti. Bigus te salutat. Ferra. ij. Julij. Mccccl xxxxij.

Breuitas vitę

Rex patriæ
Lex patriæ
Modus pfię

FINIS

Varia testimonia vitæ / doctrinæ & cõmẽtationũ Ioannis pici Miran. variis ex locis collecta: multis tum horũ celebratissimoꝝ virorũ / tum aliorum prætermissis.

Epistolæ duæ fratris Baptistæ Mant. Carmelitæ theologi doctissimi & eloquentissimi ad Io. Franciscũ Picũ Mirã. Concordiæ comitẽ de morte. Io. pici eius patrui.

Illustris domine. Nuper audita morte Ioan. Pici auunculi tui viri clarissimi atꝙ doctissimi / sic animo consternatus sum: ut necꝙ pes necꝙ mens satis suo fungeret officio. Parum abfuit quin & de deo / & de natura sim conquestus: ꝙ tãtum lumen e mũdo tam cito sustulerint tãtum Italiæ ornamẽtum: tãtam ætatis nostræ gloriã quasi terrenæ rei pu. bonis inuideant / nulla habita nr̃i rõne: succiderint, succiderint in ꝙ dũ crescceret: dũ floreret: dum copiosissima ingenij sui fertilitate pasceret vniuersos. Sed recordatus sentẽtiæ Pauli qua inquit iudicia dei abyssus multa: cotinui me / ne male de deo & de operibus eius impia temeritate sentirem rem: In occasu viri huius passa sunt magnã eclypsim studia litterarũ: sciẽtia rerũ: integritas morũ: erat enim (ut scis) In patruo tuo sic vitæ sanctimoniæ coniuncta linguarum eruditio: & humanarũ diuinarũꝙ rerũ cognitio: ut in vno eodemꝙ homĩe videre videre Hieronymũ & Augustinũ reuixisse. Atꝙ utinam opus illud de concordia Platonis & Aristotelis antecꝙ decederet: absoluisset. Pollicebaꝫ enim titulus eius omnẽ antiquorũ philosophiã / & recõditissimarũ ac scitu dignissimarũ rerũ apertionẽ. Oĩa eius opuscula: ꝙ absoluit: quæ etiã imꝑfecta reliquit: sunt oĩ studio & diligẽtia conquirẽda: nã cũ a tãta ingenij fœlicitate ꝓfluxerint: nõ possunt / nõ esse dignissima: quæ ab oĩ posteritate legant: amẽtur: & adorent. ad quod officiũ te ꝓuocare: nisi te sic ꝑsuasum & aniatũ satis crederẽ. Deerat hoc familiæ tuæ decus immortale: ut apud nobilitatem antiquissimã: diuitiarũ & opum affluentiã: rei militaris gloriã: collocaret etiam excellentia tantæ sapientiæ: ut omnia quæ apud mortales / summa laude digna sunt in vnam domũ tuã cõfluerẽt. Te vero Io. Fran. fũma ope niti decet: ut patrui tui virtutẽ hæreditate possideas: & ut spiritus eius in te duplicet: sicut Heliæ spiritus in Heliseo: hoc a te expectamus: hoc requirimus: cũ eius opuscula collegeris: precor: ut me quoꝙ participem reddas: & erit mihi operæ preciũ istuc tantæ voluptatis gratia me conferre cum sciero. Distichum in laudẽ eius ex tempore factũ ꝙꝙ nõ placeat: tamẽ subĩciam. Vale princeps optime & me ama. Mantuæ die. xxvij. Nouembris. Mccccl xxxxiiij.

Disticon Bapti. Man.

Picus Ioannes / cœlos: elementa: deumꝙ
Doctus: adhuc iuuenis sanctificatus obit.

Illustris comes Io. Fran. dilatio honestissima tuæ responsionis credi fecerat Iras meas in via perijsse: & dũ ꝓpterea nouas ad te dare statuerẽ: iamꝙ incipissem eas exarare: supuenerũt tuæ desideratissimæ: ornatissimæ: iucundissimæ nocte insequuta: credo ex eo ꝙ die cogitauerã dormienti mihi sub aurorã tẽpore quo cerni somnia vera solent visa imago patrui tui ĩã vita functi supuenire: & mecum

Somnia matutina

multa de angelorꝫ natura: de ſpirituũ aeriorꝫ/ac terreſtrium: aquaticorꝫ etiã ſpeciebus noĩbus: officijs: cũ ſumma utriuſcꝫ nr̃m voluptate diſcerem. Et cũ eũ interrogaſſem cur balbus eſſet (balbus enĩ videbat) id ſignũ eſſe reſpõdit impfecti & inabſoluti ſermonis: quẽ de rerũ natura/& de philoſophia iã dudũ incoharat. Videbar accenſus deſiderio ꝑcuntandi de rebus occultis plurima: quæ nobis mortalibus mirabilia ſunt & ignota. & neſcio quo pacto id primũ occurrit quid. ſ. amuleta ꝓdeſſent infantibus: & corallia & id genus alia: quæ infantulorꝫ collo alligant̃: reſpõdit in his aliqñ aliquid virtutis ineſſe & hoc ad magiã naturalem pertinere: ſed ut plurimũ dãnatas cõſuetudines & ſuperſtitiones eſſe. his dictis euanuit. & ego expergefactus diu multumcꝫ cogitaui: quæ collo quuti fueramus inſomnis: quia nõ inania eſſe ſed pẽſi aliquid habere videbant̃. Scribaũt hoc nõ cꝫ inſomnijs vllam fidẽ abibeã: id enĩ eſt & a ꝓfeſſione mea & a natura alienũ: ſed quia nõ ſatis mirari poſſum quonã pacto fiat ut dormiẽtes diſputent: doceant: diſcant: & ea plerũcꝫ faciãt: quæ a vigilantibus fieri ſit impoſſibile vel certe difficile habẽt certe neſcio quid diuinitatis aiæ nr̃æ. & ſi ſancte ac pie viueremus nec tot negocijrũ ambagibus circũagerenr̃ animi nr̃i: haberẽt nobiſcũ ſpũs ſeparati magna cõmertia. Sed de his hactenus. Quod velis/ut ſcribis/patrui tui vitã cõſcribere & laudo & ut maturius id agas hortor/& obſecro: id enim officij tibi maxime congruit: & tibi pluribus de cauſis eſt aſſumẽdum: nam & ſtilo & eloquentia plurimũ vales: quod eſt naturæ & induſtriæ & dei donũ ſingulare. Item cꝫ gẽtilis eius ſis: & tam mirabili viro arctiſſima cognatione ꝓpinquus: quo fit ut eius gloriæ nõ eſſe particeps nõ poſſis. Nec vllo modo pati debes ut clariſſima familia tua: quicũcꝫ tãti ornamẽti ac ſplẽdoris amittat. Accedit ad hæc cꝫ nulli magis cꝫ tibi nota eſſe debet eius vita: quã tibi iãpridẽ imitãdã ꝓpoſueras: & quidẽ ſapiẽtiſſime: erat enĩ egregiũ quoddã ſanctimoniæ & religionis exemplar. In q̃ totius ſapiẽtiæ lumẽ apparebat. Dicã ergo tibi q̃d chriſtus dixit apoſtolis. colligite fragmẽta ne pereãt. & id tãto ſtudioſius agẽdũ quãto nobis: q̃ ſupſtites ſumus & futuræ poſteritati magis eſt ꝓfuturũ. Proculdubio & liuideo magis ei gratulãdũ q̃ poſtcꝫ tã breui nauigatione tm̃ ſpiritualiũ opũ cõgeſſit tã fœliciter in portũ ꝓuenit: nõ poſſum tm̃ de tãti viri iactura tecũ nõ dolere. Mors Georgij Merulæ primũ cõdiſcipuli: poſtea præceptoris mei (nã ſub Gregorio Tiphernate cõmilitauimus) triſtitia me affecit: ſed erat illeiã grandæuus & ſenio ingraueſcente iã inutilis & functus officio. Hermolai & Politiani duorum illuſtriumvirorꝫ lamẽtabilis occaſus/attulit & mihi & omĩbus lr̃atis graue cordoliũ: ſed altius hoc vulnus inſedit: & longe maiorẽ in Pico nr̃o iacturã paſſa eſt res lr̃aria. Eloquẽtiæ cãpi lugẽt: mathematicarũ artiũ ſtudia cõciderũt. Philoſophia oĩs ac methaphyſices & theologiæ altiſſimæ ſpeculationes: quas ille amplifcare ac illuſtrare iã ceperat: deinceps obmuteſcent. Sed parco iam: ne dolori iuſto plus indulgeã. Curãdũ magis eſt ut ei & ſciẽtiarũ ſtudijs ac exertijs & morꝫ integritate ac religione ſimiles euadamus/& pari cum eo negociatione ditati: peruenia mus olim quo ille iam pueniſſe ſe gaudet. Quã primũ potero veniã: ut diuini eius ingenij reliquias immortales: q̃ apud te ſunt videã & adorẽ. Interea ſcribẽdæ eius vitæ da operã. & me ama. Bñ valeat. D. tua. cui me cõmẽdo Mãtuæ die. iij. Ia. Mcccxcv. Frater Bap. Man. Car.

Quæ pueroꝝ collis alligant̃

Epiſtola aliqua ꝑtinens de lud. pic. Cum ms ſuum ſcripſit.

Epiſtolæ quinq; Hermolai barbari viri celeberrimi patriarchæ Aquileienſis.

Hermolaus barbarus Io. Pico Mirandulano. S.D.

Tu vero Pice adeo nihil mihi debes: aut ſilẽtij: aut officij alicuius erga te mei nomine: ut mihi lr̃æ tuæ magno etiã rubori fuerint: qui negligẽtiã meã pro tua depr̃caris apud me: cũ utrũcꝫ a nobis apud te prius quacũcꝫ mercede redimi debuerit: hæc ingenij tui bonitas candor æquitas: Agnoſcis aliena culpã cũ autvitare aut ꝓuri certe poſſis: in mutuo crimine ſollicitus es: q̃ & antecategoria & cauſa etiã meliore ſecurus eſſe poteras: aut reus eſt uterꝫ aut nõ tu. Aliogn iã q̃d ad te attinet purgaſti. Reliquũ eſt ut & ipe ſatiſfaciã. Sed quid a me ad te potiſſimũ ſcribi poteſt: inhor-

tabor ut lr̃as amare ꝑgas in q̃bus es eminentiſſimus: monebo ut virtuti & bonis moribus: dedare in qbus tm̃ ꝓfeciſti ut difficile cognitu ſit. utri philoſophiæ ꝓ maiorẽ operã impenderis. ei quæ ſpectatiuas & inſtrumẽta cõtinet: an ei quæ dogmaticẽ paraneuſcencꝫ cõplectitur: omino ſummũ & humano captu maius eſt: quod tu aut genio/aut certe opifici tuo debes tam tenera ætate cõſequutus: quod extrema ſenectute impudẽtiſſimũ ſit optare. Nõ ſunt hæc Pice tua: naturæ ſunt: dei ſunt: quãquam ſi aliquid tuũ eſt hæc maxime tua ſunt. Vide quantũ minus tua dici poſſunt: nobilitas fortunæ: valitudo: forma: quibus bonis tam nulli cedis cꝫ nec illis: quæ magis tua ſunt. huc te hortor conuerte: hoc diu & noctu volue/quantum nomen ei ſis qui te uſcꝫ adeo ditauit ut nec ſoluendo nec exputando ſis unquã futurus: quæ poſſides. Cogita quãtum poſſit: qui te iſta poſſe voluit: quantũ amet: qui te de tam multis milibus ſibi legit: qui ſenes puer fere vinceres: quicꝫ nõdum ephebus eruditorum hominũ coronas in admirationem doctrinæ tuæ verteres: niſi hoc vides/niſi eſtimas iam nũc affirmo tibi & libera voce prædico: te non tantũ eſſe quãtum es. Immenſum & infinitũ eſt quod mihi de te pridem ſpopondi/& ſpondeo: ſed opinionẽ præſumptã nec oratio: nec prædicatio cõſequit̃: facio ego ut ſolẽt: qui quãto plus aliquẽ mirant̃/& explicare volũt quod ſentiũt: eo minus id aſſequunt̃/quod volũt: ut cꝫcꝫ magnũ aliquid animo concipiunt: verba tamen deſint/& moliri potius cꝫ dicere potuiſſe videant̃. Proinde tu ne hæc auſculta: quæ nec de te ſcribo foraſcꝫ ꝓmo: ſed illa potius intellige: quæ intus de te ſolus/& tacitus loquor tanto hercule maiora quãto cogitatio ſermone hoc eſt. Marſilijũ ſaluta & Saluiatũ tuũ. De Politiano nihil opus eſt labores: quia breui (ut audio) mecũ erit. quo nihil mihi poterat in hac legatione tota iocũdius accidere bibliothecam iſtic in dies maiorẽ & ornatiorẽ inſtrui/tã gaudeo ut nihil ſupra: debent Florentinis litteræ: & inter Florentinos medicibus & inter medices Laurentio: qui gentiliciũ hoc familiæ ſuæ decus/nõ minori cura fouet cꝫ rem publicam cuius adminiſtrãdæ conſtituendæcꝫ ius habet. Vale Mediolani kalendis Ianuarij. Mcccclxxxvij

Hermolaus barbarus Roberto ſaluiato. S.D.

Alleris Saluiate ſi quid aliud præter occupationes meas ſuſpicaris fuiſſe: cꝫ obrem tibi nõdum reſponderim: vulgaris hæc & iactata ſilentij redemptio. Sed me hercule tam vera ut niſi tu eam ꝓbes: de meo in te amore: fide: ſtudio male meritus eſſe videaris. gratiſſimæ mihi ſemp litteræ tuæ omnes: ſed illæ ſupra modũ: in quibus mirandulani mei nomẽ atcꝫ mentio: nihil eſt vno eo mirius in litteris: nemo quẽ laudari ornari in cælum tolli malim: nemo a cuius prædicatione digredi minus poſſim: in quo ſum fortaſſe: nulli tamẽ eſſe videor intemperans: tam multa in eo laus/tam nulla fini ut iã & ambitioni & aſſentationi locus delit apologiã eius legi: & in ea me quid ille mihi tantũ tribuit tã parũ merenti: cur ordinario teſti ne dicam grega rio tam honorifica præfatione denunciat: Illo præſertim opere quo nihil ſubtilius: verhæmentius/acutius: de quo tamen ſatius eſt iudiciũ meum: differam tantiſper dũ plane totũ perlego. Quam autẽ reſcire cupis quid agã: ecquid aliud poſſum dicere cꝫ ſtudeo: publica quidẽ curatio: nõ nihil inſtantiæ ille meæ detrahit imo ſtudijs non inſtantiæ. inſto enim acrius & penſum exigo acerbius cꝫ mihi his maior abſtulit aſſiduitate ſartio/quanto mihi negociorum plus acceſſit: tanto auiditatis & alacritatis plus inculſit. Itacꝫ ferias illas omnes/quas valitudini priuatus homo dabam in publica diſtribuo: itacꝫ mihi ex vna cauſa deperit/ac decedit/alia ratione corrogo. Credo aliquas ad te ſcripſiſſe aut dixiſſe tibi: qui ex me audierint inſtrumentum Ariſtotelis: ita enim logicen peripathetici fere appellant: itemcꝫ libros octo de auſcultatione phyſica: & tris eius rhetoricos in latinum a me pridem conuerſos eſſe. Dioſcorides iam perfectus eſt/manus ei nunc a me ſumma imponit̃: parata: filiæ dos eſt: propediem locabitur. Tum leuatus onere Ariſtotelem aggrediar totus totum: qui niſi alio me deus ad uocet: ab Dioſcoridis edictione biennio fere ꝓdibit abſolutus uticꝫ in logicis/& cum

Inſtrumẽta Ariſtotelis

eo cõmẽtarij: quos in posteriores analiticos iam perfecimus: post emissa hæc in ibo naturalia & diuina. Itẽ Rhetorica & poetica partim cõmẽtationibus ꝑtim annotatiõibus oĩa eius philosophi volumina ꝑ virilẽ mea instruẽs. Sũt enim & in ꝓblematis & in animalũ historijs nõnulla: quæ claritatẽ lucẽq; desiderãt ea cursim & breuis annotamenti lumine præterfluã paratus. Nihil præterea nouũ aggredi tota vita: etenĩ cõprimẽda mihi est auiditas imo improbitas hæc ingenij nedum rectibile ac fertile haberi se vult. i. Idẽ esse amplecti oĩa & nihil
oposum & ambitiosum esse videaẽ quotidie verius experior q̃; dici solet paria esse amplecti oĩa & nihil. Vale mediolani. xij. kalẽ. Nouẽbris. Mccccl xxxvij.

Hermolaus barbarus Ioanni pico. S.D.

EXameron tuũ nudiustertius ad nos saluiati opera delatum ita auide legi: ut prima statim die nec tota sine interspiratiõe totũ hauserim. Tria me in eo mirifice delectãt: primũ q̃ oro tua docet & mouet: id q̃d & in sacris litteris veteres theologos: & in phĩa etiã naturali pythagoricos & platonicos obseruasse constat
Differẽtia inter veteres & nouos scriptores
recẽtioribus in docẽdo tm̃ sudãtibus: alterq; q̃d in tãta rerq; copia & impunitate diripiẽdi tã castas & innocẽtes manus habes: ut in hoc scribẽdi genere: teipsum nõ aliũ sequutus esse videare: atq; hoc iã nec cũ veteribus nec cũ neotericis cõmune: sed tibi peculiare atq; tuũ est: in quo quidẽ (sensum tibi meũ aperiã) ita sum affectus: ut qm̃ hæc priores illi nõ dixerũt quæ tu dixisti: nihil fere dixisse mihi videant. Tertiũ q̃ video te nõ tã Aristo. q̃ Platonis & sectarũ eius sacris iniciatũ: plenos inde haustus in hanc lucubrationem cõtulisse, omitto q̃ multa ex Plotino egregia q̃ cursim & eleganter attigeris: ut quicquid fere quattuor eius & quinquaginta volumina in sex nouenarios a porphyrio digesta cõtinent nõ plus legisse q̃ edidicisse videaris. Nec illud præterire possum: q̃ inter nouos & veteres theologos ita mediũ te geris: ut nec illorũ simplicẽ maiestatem oderis: nec horq; ambitiosa subtilitate rapiaris. Ita fit ut dum alteros imitari vis: alteros potes: utriusq; generis optima decerpseris: id q̃d in ipa quoq; dauidici poematis enarratione facturũ te speramus. Vale. Ve. prid. No. Se. Mccccl xxxix.

Hermolaus barbarus Io. Pico Mirandulæ. S.D.

Dicere q̃; audire vera iocũdius
SAlue humanissime Mirãdula. Ego vero de te tã libẽter vbiq; prædico ut nihil maiore voluptate faciã: nõ solũ quia nihil (ut ingt Plato) iocũdius audit q̃; veritas. Sed etiã qa ut palemo ingt multo est dicere q̃; audire vera iocũdius
Accidit q̃ labore nullo ut est apud Eschilũ Menãdrũ & Euripidẽ sæpe etiã nõ quæsita veritas ꝓdit inuitissimo etiã plerũq; hoi exprimit: nullis quæstionibus/ sed sua tm̃ vi. hæc est tyrannis illa: quã tu cãdorẽ tuũ sequutus humanitatẽ & bonitatẽ interpretaris: & Hercule tu iã tãtus es ut qui te nõ laudat: iudicio & existimationi suæ detrahat rem suã agũt: rõnibus suis cõsulũt: suã famã redimũt: qui fauẽt & cupiũt tuæ. Multa sũt in diario suo noĩa quæ tu nescis tibi creditores tui debẽt: Multi cõsiliũ Prodici sequunt. Dãt ut accipiãt: manus manũ scabit: ut Epicharmus recinit: quãto sane creditoribus. i. laudatoribus tuis minus debes: tãto plus tibi: q; eos velint nolint creditores facis tuos. O inauditũ genus æris alieni creditores esse: nõ esse debitorẽ. Sed occupatior sum q̃; ut tecũ diutius lusitare possim. At tu quã solutus es dij boni ut quẽq; patiare feriantẽ. hactenus obsecro me tuleris longiorẽ iocũ aliquẽ: ut admittas nõ postulo: oscitaciunculã breuẽ postulo. Vale cũ Politiano meo. Romæ idibus augusti. Mcccc lxxx.

Hermolaus barbarus orator venetus Patriarcha Aquileiẽsis Io. Pico. S.D.

BEne est: bene cõuenit: q; multũ amas multũ ut mihi põtificatũ Aquileiẽsem cõgratuleris; multo etiã maiora mihi tribuas & omineris: q̃; aut possim optare: si sim cupidissimus aut ꝓmereri si modestissimus. Scio pietatẽ tuã erga me: video q̃; ti me facias, Agnosco vim amoris tui nihil habeo cõptius: utinã aliq̃n sit ut mihi tecũ viuere de natura: de deo: de sctis moribus phãri liceat: q̃; tũ hoc cupiã: q̃; tũ secũdis meis rebus accessionis factũ iri iudicem si hoc eueniat: nec possum exprimere: nec si possim hoc utiq; loco velim. Obsecro si me unq̃ beniuolentia tua dignũ existimasti eo

dẽ numero & loco etiã meliore si fieri potest apud te cẽsear. Her. & sacerdos ut quẽ paganũ sæculi dilexeris militẽ christi factũ arctius colas & cariorẽ habeas. Ego te & clarissimas virtutes tuas tã possum nõ ꝓdicare nõ admirari nõ tollere: q̃; tu nõ augere si assentior aut mẽtior tibi hoc est doctis omibus sim cõtẽptui: tenuit me prídẽ sup te rebusq; tuis. Nũc stupor & estasis sciẽtiæ: patiẽter hæc leges, nec ex altatũ erit cor tuũ nec elatos habebis oculos: cur enĩ tibi placeas qui noueris hæc bona: q̃ possides nõ tua: nec de peculio tuo esse: sed ꝓfectitia & dñica ignosce. Rapuit & euexit me trãsuersum veritatis aquilo & caritatis tauonius. Vale Ro. prid. kalen. Apriles. Mccccl xxxxi.

Epistola fratris Bap. Car. Io. Fran. Pico.

ILlustris comes ac domine, Patrui tui viri doctissimi ac eloquentissimi apologiam vel magis apologiæ ꝓlogũ legi: tanta animi voluptate: quanta veritate subnixa est: quãta luculentia splendet: quãto amore ac reuerẽtia eius auctorẽ semp ꝓsequutus sum. Sed eã legẽdo dũ cupio sedare sitim: sitis altera creuit: desideriũ. s. vidẽdi reliquũ, quod cũ tuæ dignationis munere cõsequutus ero magnã fœlicitatis partẽ adeptũ me putabo. Supergressus est patruus tuus Io. Picus iudicio meo omnis ætatis nostræ philosophos his potissimũ rationibus: q̃ alijs in Aristotelis & peripatheticorq; tantũ dogmatibus æuũ cõsumẽtibus: ipe herculea audacia oĩm philosophorũ sectas ac familias veteres ac nouas miro ingenij vigore scrutatus est. & q̃ neotericis nullũ oĩs florẽ sequẽtibus ipe ita philosophiã cũ eloquẽtia cõiũxerit: ut antiquã & verã academiã instaurasse dici possit: quæ tãto maiore admiratione digna sunt: quanto celeriore studio & paucioribus annis ad tãtã virtutis & gloriæ sublimitatẽ ascẽdit. nec videt sciẽtiã ut cæteri labore ac studio multisq; lucubrationibus quæsiuisse: sed totã simul casu repperisse: ut his accidere solet: qbus lõge aliud agẽtibus ex insperato thesaurus occurit. Fœlix ergo tãto alumno tua familia, fœlix nra ætas tãto viri huius illustrata splẽdore. Vale princeps dignissime & memẽto quãtũ te niti oporteat: ut patrui habeas dignus imitator. odeo habeo ista locorq; interualla, cupio enĩ tecũ esse: ut possemus studiorq; tu meorq; & ego tuorq; particeps esse. Iterũ bene vale & deũ time, Mantuæ die xxxix. Octobris. Mccccl xxxxiij.

Frater Bap. Man. Car.

Mattheus Vero. canonicus regula. Ro. saluiato. S.D.

INterpretatio sex dierq; qbus deus cõdidit oĩa Ioã. nri Mirã. quã dono mihi misisti: ab illo Heptaplus inscripta atq; notata & si plane huiusmodi sit ut ab legẽte & pcurri simul & intelligi haud facile q̃at: ita me tm̃ initiũ opis incẽdit & traxit ut cupidus finis anhelũ nusq; spiritũ retinẽs: illud nõ tã degustauerim: q̃; certe vorauerim ruminãdũ ꝓ morã acriori deniq; studio & longiore lucerna. Visus est mihi Io. hic nr̃ nõ modo phĩam oẽm & qcqd naturæ legibus cõtinet callere ac bñ sapere: sed sup humana etiã sese attollere: puolare sublimia: & arcana mysteria sacramẽtaq; cælestia ad mysticos sensus allegoriaq; flexisse: q̃ nr̃i tpis: q̃ sapiẽtes habent & eruditi: vix aut notãr aut ꝓrsus intẽtata prætereũt: difficillima atq; cælestia hic enucleat: & quantũ res patit: fole splẽdidius aperit: patefacit: illustrat: & quod mirabile est iuuenis adhuc & in sæculo agẽs apud Dionysios: Hilarios: Damascenos: Aurelios: Ambrosios: Hieronymos & priscos huiusmodi relios sanctissimos: & rarissimos viros se ꝓxime iũgit: quẽ oĩs sit admiratura posteritas: cũ liuor geuerit: & auctoritatẽ dies lẽta præscripserit. Quid supreme Deus daturũ illum arbitremur si par aĩo ei vita cõtigerit: qui prima barba quod in Origene atq; Hierony. obstupescit antiquitas: latinis lr̃is/ græcis æque eruditissimus sit fuerit: hebræaq; nec ignoret: etiã in sacris præterea tm̃ egdẽ possit quãtũ vix credibile est quẽq; aliũ posse: verũ quicqd deliciarũ expectamus in ꝓximũ de psalmis carminibusq; Dauid quæ tractat iam pridẽ interpretat/ & explicat/ rimatus infinito labore: quid latini oẽs græci: hebræiq; sup ijs scriptũ reliquere: ad quod negociũ pficiendum lector meo hoc tẽpore nr̃o in fesulano cœnobio ociũ sibi delegerit: quẽ plane & videre/ & audire fœlicitas est: habeoq; itaq; tibi mi Rob. gras quantas sane possum: qui

imprimis opus tã diligẽter & emẽdate curaueris ĩprimi: quod ad cõmunẽ utilitatẽ & generosi tui animi laudẽ spectat: subinde q̃ me ꝓtinus illo donaris: in quo ut gratus tibi si quo modo possum videar en nostrũ aliquid accipe: quod vicissim legas & forte degustes, cæterũ vale: & fœlix in Christo age, ex abbatia fesulana.

Ex epistola Hermolai barbari ad Ioan. Picum.

O Præclare & plane diuinũ ingeninm tuũ Pice: qui cum optima sint ea quæ tu scribis: ita tñ exprimas & effingas aliena quæ sunt pessima ut videant esse tua: quæ sunt optima: nã demittere se ac descẽdere pluris esse deputo: q̃ in ardua conari, ut enim sit hoc honestius illud certe laboriosius & operæ maioris, ꝓinde siue tu talia credis esse nra: q̃bus imitãdis operã impẽdas: siue hoc agis demerẽdi mei causa: utroq̃ modo tibi plurimũ debeo: relaturus aliq̃n gratiã/nolo dicere cũ potero (nũc̃ enĩ potero) sed cũ tu ipse vel tui posse me putabis. Tanta enĩ est familiæ totius vestræ bonitas & humanitas ut bñficiũ: quod non est; Imputare ꝓ beneficio soleatis. Quãobrem ex usu meo fecero sivobis & modũ & tẽpus reposcẽdæ gratiæ reliquero/ut in expũctione rõnũ paralogismus oĩs & impostura nõ a me/sed a vobis tota ꝓficiscat. Quæ vero de rõne studioꝝ tuoꝝ scite scripsisti & cõmunicãda mecũ esse voluisti maxima voluptate nos affecerũt. Gratulatus sum huic sæculo virũ tãta doctrina ut nihil fere nesciat: tanta cura ut nihil oĩno scire videat. video te poetã egregiũ: oratorẽ eminẽtissimũ. Aiaduerto te philosophũ prius Aristotelicũ: nũc & platonicũ esse factũ. video lras græcas: quæ in te solæ desiderari poterãt; & sine q̃bus nihil eras futurus nõ didicisse modo/ sed hausisse. idq̃ facilitate tanta celeritateq̃ ut lras græcas ignorasse aliq̃n te/neq̃ tu memineris neq̃ psuadere possis alios: id quod de Hiero. donato meo/ nõ plus libẽter q̃ vere prædico. Hortarer te ad has lras uti eas tã plane familiariter q̃ latinas teneres; sed nõ indiges calcaribus; & reliqua.

Ex alia eiusdẽ ad eundẽ.

Iam cũ ipse in quodã lrarũ ad te mearũ angulo quasi aliud agẽs & in trãscursu philosophos æui nri barbaros insectatus essem: q̃bus te q̃q̃ infensum esse factũ & nũciũ remisisse scribere; occasione hinc abrepta litẽ & cõtrouersiã veterẽ inter nos & illo de genere dicẽdi philosophoꝝ multis milibus versuũ cõprehẽsam & explicatã: opus elegans eruditũ/elaboratũ: ad nos misisti: pfectũ celeritate tanta: ut nisi qui opes ingenij tui ꝓspectissimas habebã crediturus fuerim: paratũ fuisse tibi pridẽ hoc argumentũ: ut ad primã q̃q̃ occasionẽ ꝓferre posses. sed ut ea mihi res & festiuior & iocundior eueniret; homo lepidissimus/hũanissimus/latinissimus; barbaros contra barbarũ defendis; ut hostis ꝓ hoste; socius cõtra socium; ipse cõtra teipsum stare patrocinariq̃ simulares; & reliqua.

Ex eadem paulopost inferius.

Modo siq̃s est illo grege: q̃ possit ea capere; quæ dixisti tanto cultu prædita tot luminibus tot emblematis oculos adeũtium stringẽtia. Adde tot sentẽtias pruriẽtes/tã multas historias & exẽpla remotioris doctrinæ quasi flosculos & oĩno ad quæ si qui sunt ex illis paulominus asini volebã dicere. ΣΥΝΟΥΣΙΟΙ auriculas tãtũ mouẽt; cæteri diffugiũt/respuũt detestantẽ; & reliqua.

Salue: accepi librũ Pici de septẽ dierũ enarratione; cuius itẽ exemplar nõ pridem ad me miserat laco, volateranus summi ponti, nuncius. Percurri opus quo adlicuit/ inter æstũ & puluerẽ. Digna diuino & admirabili ingenio fœtura sane seges & materia operis tumultuariã/& ad præsens cõparatã sentẽtiã nõ exposcit. Sed simul dici potest Picũ doctissimũ eloquentiss. & christianiss, omnia in ea ætate assequutũ esse fere prodigiũ est. Debeo tibi plurimũ.

On me latet: neq̃ unq̃ dũ Patauij vitã degeres latuit Io. pice mirãdula: quã ta esset ingenij tui præstantia: q̃taq̃ facũditas; q̃d tu cũ pluribus rebus sp: tũ vel maxime hac tua eruditissima in mosen enarratõe planius indicasti. Ea enĩ ut de me ipse loq̃r oẽm meã opinionẽ; quã de te pridẽ cõceperã optimã nõ cõfirmasti mõ; verũ

etiã mirũ in modũ fouisti auxisti; & ad apicem quoq̃ euexisti. Profecto adeo sum hoc tuo in ope legẽdo delectatus: ut nihil aut præstãtius aut dignius haberi posse existimẽ: quod ab oĩbus sit aut legẽdũ aut audiendũ. Nam cũ hoc tuo luculentissimo ope cõplura laude digna esse noscant: quæ siue cõiũcta modo seu p se etiã singula plurimũ valerẽt illud in primis videt q̃ ut diuinus nõ ut hũanus ore (ut inq̃t ille) diuino es loquutus Præterea eã tu sis adeptus in enarrando moseos enigmata facilitatẽ: quam Iesus Christus tibi vni bene alioquin de eo merẽti cõcessisse videt. Præterea nemini; non ignoro enim hoc potius supra cælestis cuiusdã naturæ esse munus q̃ inferiori vlla incomparatum, si quidẽ nõ fieri posse humano ingenio quẽpiam per hos tuos: qui pauci sunt annos/tris linguas percurrere ne dicã quidẽ satis callere ut tu calles. Deinde eas etiã ꝓnoscentẽ tam abstrusos tanq̃ recõditos sensus moseos/soluere pariter & interpretari: de mũ nõ in culte neq̃ barbare. Sed romano & latino sermone loqui & scribere: quæ aggressus es. Ita enim ut tu scripsisti: paucis quos æquus amauit Iuppiter scribere contingit. Quare te ut alterũ Hiero. triũ linguarum peritissimũ posteritas cõmẽdabit. Proinde tibi gratulor/q̃ nomẽ tuũ æternũ/sempiternumq̃ reddidisti. Etenim hac tua utilissima lucubratione tãtum sint tibi debituri omnes litterarq̃ studiosi q̃ eã omnibus legẽdam dedisti: quãtum Platoni/ Aristoteliq̃ vniuersæq̃ peripatheticorum scholæ esse debere fatent. Quorũ in numero me ascribi volo/quãdoquidẽ tui amãtissimus/tuiq̃ studiosissimus sim/semp q̃ etiam fuerim. Vale: & me tuæ præstantiæ cõmendo plurimũ. xij. kalen. Octobris. Mcccclxxxix. Venetijs.

Tuus quantus quantus est Sebastia. priolus clarissimi Petri. S. marci ꝓcuratoris filius.

Hieronymus donatus Roberto saluiato. S.

Rouocatus sum abs te in amore grãdibus blandimẽtis paulo ante suauissimo heptaplí munere. Dein proximis humanissimis & elegãtissimis litteris tuis: utrũq̃ per se satis esse potuit ad oĩes amicitiæ numeros cõplectẽdos. Accesserit eodẽ feraticus noster in litteris & moribus tã probus/q̃ elegans: cuius etiã causa te nõ summopere amare nõ debeo; ex quo quãtum humanitati tuæ debeam/malo mihi cõscius esse/q̃ ad te scribere. Pici erga me beniuolentia iam ante ꝓspecta vel in fide testimonij tui gratiorem apud me iudicatura mereť. Scio quãti facere debeam amari & laudari ab eo hoĩe in quo doctrinarũ & morũ præcia cũ summa æui nri gloria consenserũt. Illius Heptaplũ admirari magis q̃ iudicare cõuenit. Id scribendi genus me mire delectat: q̃ nõ aliũde uberiorẽ segetẽ video & doctrinæ & eruditionis q̃ ex sacris litteris. Sed ea audacia fœlix est in paucissimis inter quos picus meus. illũ quãtum potes meo noĩe saluere iube/vel hoc ipo mihi maxime carus sum: q̃ eũ vehemẽter amo. Tu Saluiate mi tñ tibi de me polliceberis: quãtũ præstari cõuenit ab hoĩne amicissimo/ & beniuolentissimo. Vale Mediolani die. xxv. Octobris. Mcccclxxxix.

Baptista guarinus doctissimo principi Ioanni Pico Mirandulæ. S.

Victorius nr suo tibi celeriusculo gradu ꝓximis diebus tuũ ad me munusculũ attulit: hui qd dixi munusculũ ob numerũ chartarũ: munus potius maximũ oblatã multiplicẽq̃ scientiã & facũdiã libelli tui: de q̃ qd attinet a me multa scribi cũ oĩm sentẽtijs; qui sunt in iudicio albo iã sit assequutus. ut nec laudatiõe crescat: nec vituperatione minuat. finiã vno verbo ex tuo (qñ ita vis) ꝑceptore factus sum tibi discipulus. Itaq̃ caue alio post hac noĩe me appellassis. ꝓ nostri auditorij halcedõia perlegi oĩa: relegiq̃ addidici multa: didici pleraq̃: ego antea tam te amabã q̃ qui maxime. Nunc de hoc munere te plus etiã hoc est supra vires amo: & ingenij tui suspicio tuũ. Ita fac mi Pice. perge his monumentis: cũ de reliquis litteratis: tũ de sacræ philosophiæ studiosis quæ vera est germanaq̃ philosophia existimanda/bñ mereri teq̃ eripere mortalibus edacis æui: scito autem expectari a te maxima: ut ab eo in quo excultam humanitatis elegãtiã cũ recõditiore q̃ ferant hæc tẽpora philosophia cõiunctã intelligãt oẽs. Si quid istic est boni libelli quod meoꝝ studiorum interesse arbitreris/meũ quoq̃ ani-

mũ eo cibo participa. Nosti huius vrbis librariam inopiã, nosti & meũ stomachum suuant noua/magna tamen ὑστερολογίᾳ auiditatem exaturant: tenes quæ sint. Intelligenti pauca. Magno Laurẽtio medici/si vlla dabit occasiuncula: quod absq; molestia tua fiat: me cõmẽdes rogo, hoïs enĩ in tãta fortuna & doctrina admiror & virtutẽ tacitus veneror. Vale decus musarũ. Ferra. kalen. Nouẽbris. Mcccclxxxix.

Christophorus landinus Roberto saluiato. S.

QVã gratũ q̃q; iucũdum præclarissimũ mihi tuũ munus fuerit/ne altera quidem iliade satis pro rei magnitudine exprimere posse cõfidam. Quid enim aut a te tum liberalissimo homĩe: tum doctissimo viro cõuenientius profici sci: aut ad me litterarũ cupidissimũ expectatius afferri potuit: q̃ pici nostri viri in omnibus litteris ac doctrinis nostra ætate facile principis exacta illa in moseos genesim heptaplus/mirifice cõscripta. nam cum apud infinitos pene hebræos/plurimos arabas/græcosq; ac latinos nõ paucos docte/distincte/eloquenterq; eã rem ita tractatã videamus/ ut ne verbũ quidẽ addi posse credere: ipse tamẽ nouo pene argnmento/ vniuersam rẽ exordiens atq; insolita eodẽ via peruenies / quæ tritissima iam & apud omnes vulgata viderent: ita descripsit / ut etiã qui doctissimi sunt veluti noua atq; inaudita admirent. Quãobrem me qui nunq; ethruriæ fines hactenus egressus sum p oẽs terrarũ regiões atq; tractus nullo equo delatum/nullis iumentis ,puectũ: si ppetuo rationis suæ vehiculo allectum: nullo negocio ,puexerit: ac deinceps cõtinente relicto non arioneis delphinis/ne dicã humanis nauigijs/per oĩa maria sua enarratione veluti neptunio curru vectatũ perduxerit, hæc ,pfecto magna omnibus atq; incredibilia videri possunt. Verum alia sunt maiora atq; maiori admiratione digna. Nam ab aquis elatus / nescio an olorinis/pennis, an dedaleis pegaseisq; alis: per omnem aerem: per omnem æthera: ad summũ usq; corruptibiliũ rerum culmẽ/nõ ducẽte modo illo: sed subuehente peruenti, stupore extremo res ,pfecto digna est: mũdũ hũc inferiorẽ atq; elementalẽ peragrasse. Sed longe maiore ad cælestẽ peruenisse: lunæq; orbẽ primũ mercurijq; deinceps/ac Veneris penetrasse: solis radios vidisse: Martis ardores sensisse: ac postremo & Iouis salutares: & Saturni graues radios cognouisse. Tũ postremo octauã illã spærã ardentibus stellis refulgẽtem: hosq; omnes cælos nõ simplici vniformiq;: sed triplici triformiq; motu rotari animaduertisse: quæ tamẽ oĩa in sensus nostros quis cadere ignorat: Tertiũ autẽ mundũ idẽ ita ,puolandũ mihi dedit ut consophitis omnibus sensibus (hi enim huiuscemodi inspectioni obsunt potius q̃ prosint) sola mente: sola enim ea hæc tanta spacia peragrãtur & conspexissem ,pfecto/& perspexissem. Sed illius acies veluti nocturna ad solis radios cecutiens tãtum splẽdorem sustinere nõ potuit. Quapropter quicquid in huiusmodi peregrinatione/seu ut verius loquar in patriam reditu vel me latuit vel oculos nostros effugit: non index ipe: sed is cui indicabat in culpa facile deprehenditur. Nam Ioannis Pici Mirandulæ diuinũ ingeniũ omnia démonstraturũ se & recipit & præstat. Quid igitur mi Roberte est: q̃ ego tibi debere nõ fatear / tanto ,munere a te ditatus: quod quidem ego q̃ primũ gustare cœpi: tanta semel auiditas excitata est in me: tantusq; ex pabuli suauitate epulandi amor: ut omnis moræ impatiens: nihil malis mandẽdum mãdauerim, sed velut auidissimus iuuẽcus cũcta solida deuorauerim. Verum cũ continuata lectione rem vniuersam peregissem eiusdem pecudis more cõgestans in stomachum/ad os reuocans diligentius ruminassem: tunc vero mira apparuit suauitas: tunc qualis nunq; stupor incessit. At dices, nonne antea hominis doctrinam admirabaris: admirabar quidẽ ita illum in omnibus disciplinis versari/ut in singulis tamẽ excellere videret. Nullus eũ in physicis nullus in mathematicis disputantẽ locus fugiebat: in metaphysicis vero & in omi theologię genere/siue eã q̃ras: quæ a Mercurio excitata/& a Pla. cõsumata est: siue nr̃am atq; christianã omniũ excellentissimã/ atq; verissimã: nihil nostra hæc secula/& aliquot etiã superiora illo eruditius viderunt. Sed ne forte putes (quo vitio plerique nostrũ elaborarũt) ipsum a sapientia eloquentiam

iunxisse: nõne & grauissime & copiosissime: ptereaq; ornatissime aĩa describit: ut priscis illis oratoribus iure suo optimo admiscerí iam põt. hæc igit ita de illo hactenus admirabar ut nihil hmõi adinuentioni addi iam posse putarẽ. Verũ sua heptaplo perlecta admirari iam cepi q̃ illa superiora admirarer. Quapter nec; temere: nec; sorte quadam: sed deo ita iubẽte euenisse crediderim: ut diuinus hic vir tribus his nominibus insignis euaserit. Ioannes eñ siue dñi gratia: siue in quo est gratia: siue cui donatio a deo facta est: interpretat. Quis nõ videat nõ potuisse eum quã assequutus est doctrinã sine præcipua maximaq; dei gratia assequi? In Pico autẽ eam rostri duricien scimus esse id Picus. capitis robur: ut nullum nec; tam osseũ (ut ita dixerim) nec; tam lapideum lignũ inueniat, qd hæc cauis nõ perforet: atq; in eo latebrã: quo sese recipiat: nidumq; cogerat arti ficiose excauet. Eodem ergo mõ nihil ex omnibus disciplinis humano ingenio tam difficile cognitu est: quin ipse eius quæq; durissima tũdens penetrauerit: nidificauerit: pullos excuderit: atq; ,pduxerit. Cum vero omnia in eo viro miranda sint: quis nõ Miran- Mirandula. dulam eum appellandum duxerit? Quã obrem ut tibi qui illius familiaritate assiduo ũtaris gratulor: sic mihi doleo: mihi inquã: qui in hoc me infœlicem putem: cui ,pter multas necessarias; occupationes meas illi: quod ardentissime cupio noctes dies; ad hærere nõ liceat. Si em liceret: a latere nõ dico tuo: sed iuuenis unq; discederem: eius dico iuuenis in quo omnis sapientia: omnis doctrina senilis: canaq; est. Tu autem: cui longe maius ocium fortuna obtulit: natura autẽ ingenium excellens tribuit, qd tamen deinceps diuturna tua in omnibus bonis artibus exercitatio usus; frequens auxit atq; expolíuit fruere hoc tibi cælitus delapso bono, hauri ex hoc uberrimo fonte: vel potius ĩmenso occeano: atq; tantum hauri: quantum nõ solum ad præsentem: verũ & ad futuram omnẽ sitim sedandam satis esse potest. Reputa ergo te: cõputa: disputa tecum: q̃ paucissimis mortalibus tantũ boni unq; euenerit. Gloriat Alexãder ille magnus in A Alexander de Aristote le gloriat ristotelis tanti philosophi tẽpora incidisse. At tibi Aristoteli Platonicq; simul familiariter cõuixisse fœlicissima tua sorte datũ est: atq; ita Aristoteli atq; Platoni: ut in illis p̃ter veterem academicorq; peripatheticorũq; doctrinam: Paulos nostros Ioannes Dionysios: Augustinos: Hieronymos Thomas: reliquaq; huiusce modi lumĩa relucere videamus Quamobrem ex his rebus collige quantum vel teipsum: vel ex hoc amare debeas optime Roberte: cui & ipsa fortuna obtulerit & tu tua prudentia profeceris ut hic viro & familiarem apprime reddideris. Vale. x. kalendas Decembris.

Alexander Cortesius Pico suo Sa.

EGo in tota vita nullam maiorẽ cœpi voluptatẽ q̃ nuper ex litteris tuis: & q̃q; summa oĩa de te credideram: vicisti tamẽ (fateor) opinionẽ meã: atq; ita vicisti ut iam gloriæ tuæ & si longe lateq; diffusa est: angustos tamẽ terminos putẽ. Loquamur apertius &, pcul ab assentatione a qua Illustres animi semp abhorruere: Quid in te est nõ egregiũ? Quid nõ admiratiõe dignũ? Singula possent quenq; honestare q̃ in te oĩa pariter sunt collata. omnibus (ut ita dicam) unus oẽs veneres subripuisti. Et quã q̃ maiores tui eo accesserũt: q̃ nõ nisi a se geniti facile peruenirent: Tu tamẽ tantus eua sisti: ut maiorẽ illis reddere: q̃ accepisti gratiã videare. Et auctoritatẽ quidem reliquis sanctus affert: tuã vero dignitatẽ iuuenta extollit & quã alij tẽpore: tu inuicta virtute superasti. Meo quidẽ iudicio extra omnẽ ingenij aleam positus es: ac te ut græcas perquiram laudatiões: cui merito conferã nõ inuenio: & ad summã parẽ tibi aliquẽ quãdoq; fuisse opinari licet: videre aũt hoc tpe nõ licet. Dent veniã ingenioſi oẽs multũ ab uno Pico oẽs superarẽ. Quẽ ita naturæ benignitas fouit: ut ipsi quoq; virũ videri debeat tãtam in unũ laudũ cunctarũ copiam esse consertã. Quid erubescis: an me falsum putas: equidem cedam si amori tribueris qui cæcus pingit. Sed testes habeo Politiano meo: qui in me solo decipit: locupletiores & si ille indies ut audio non minores auget auri diuitias q̃ orationis: eoq; illi gratulor æque ac gratias ago utinam possideat copiæ cornu: Postq; nec; ĩmemor est hospitis nec; veteris amicitiæ nostræ, De puccio autẽ hominũ

amātiſſimo alias: Quis illi non ſe debere cupiat: ſed diutius remoror altioribus ſtudijs incumbentē. Et Marſiliū ficinū philoſophoꝝ ætatis noſtræ principē ridere video has nugas: Quid nī rideat: qui mortalia oīa nō minus pēſat ꝙ deſpicit. O qui me in veſtrā academiam ſiſtat & ingenti ramoꝝ contegat umbra. Præſertim ꝙ cælū hoc mars ſolus habet: nō ullus aratro dignus honos: ſqualent abductis arua colonis. & curuæ rigidū falces vertunt in enſem. Sed contenti ſumus hoc catōe. Tu interim collige ex his quiſquiljs amoris mei fructū: nec paruifeceris amari a me ſed vicem redde. Deſideriū em tui lenire pōt ſpes hæc cū credula mutui in qua totus cōquieſcam. Sis fœlix latinę princeps iuuētutis: & memor mei: viue. vij. kalen. Ianua. Ex gradulis velocius ꝙ aſparagi coquunt. De panagyrica epiſtola ad Laurentiū medicē quid ſentiam: ſcribā cum licuerit: cum Romæ fuero. dediſci pene litteras tanto in ſeceſſu ut vides: & niſi tecum contrahendæ confirmandæꝙ beniuolentiæ ſtudium cogeret: nō uſꝙ adeo humanitate ac lenitate tua abuterer. Nunc boni conſule. Item ερρωσο meū mel. Vale iterū.

¶ Hieronymus Donatus Ioanni Pico ſuo. S.

Quæ meæ partes eſſe debuerant eas omnes tibi ſumpſiſti Pice doctiſſime: teipſum apud me negligentiæ inſimulans: & in eo crimine cuius ego apud te maxime reus ſum: excuſationē quærens: parū tibi videtur aliōs ingenio & eruditione præcellere: niſi modeſtia quoꝙ & humanitate vincas: nō ſolum aliōs ſed teipſum. At vero obſecro haꝝ virtutum munera ita amplectaris: ut nobis quoꝙ aliquā obeundi quoꝙ officij noſtri occaſionē relinquas: ne dū haꝝ omnes tibi partes vendicas: nos inhumani atꝙ inciuiles habeamur. Qua ego in re q̄ mea eſt impudentia: iam nō excuſo negligentiā meā: ſed accuſo humanitatē tuā. ꝙ ſcribis te nō temporariam mecū: ſed perpetuā amicitiam ſtatuiſſe: nō ſolum ea cauſa tibi me plurimū debere intelligo: veꝝ etiā recte mihi amicitiā definiſſe videris: q̄ temporaria cū ſit iam amicitia eſſe nō poteſt Illud ſcito me eam in meoꝝ ornamentoꝝ delectu ſepoſuiſſe. Quid em mihi accedere pōt præclarius: ꝙ a tanto viro nō laudari ſolum ſed etiam amari? Hermolaum noſtrū incredibilem doctrinaꝝ tranquillitatē & ſtudioꝝ φιλοπονιαν cura maxie utilitate erudidum video eſſe ſummū ac rarū quiddā qd' ſperare poſſunt litteræ eo incolume. Eius ego cōſuetudinē: quā mihi tantopere inuides eadē penu ſeruo: qua & amicitiā tuā: nihil p̄terea adeo τωνμαστον cenſeo qd' aſſequi ingenio & eruditione nō poſſis: præſertim ꝙ audio te iſtuc demigraſſe: qd' ego cōſilium ita laudo ut magis laudare nō poſſim. Nam ουδεν γλυκύτερον κπανεκλειπει ego Politianū tibi iuideo hominē fertiliſſimi & facundiſſimi ingenij: cuius ruſticum nuper legi: viſus eſt mihi ſplendor ætatis noſtræ & cui ea de me polliceri a te meis verbis poſtulo: quæ ab hōmīe amiciſſimo expectare poſſunt. Vtor autem te internuncio in auſpicanda mihi cum eo beniuolentia: fretus humanitate tua tamen ꝙ τωνμουσωνκοπωρω στοματι per te qui eruditiſſimus es me conciliari conuenit. Vale: & puta nihil mihi tuis litteris eſſe iocundius. plura laxiore ocio ſcribam ad te Venet. xvij. kalendas Ianuarij. M. cccc. lxxxiiij.

¶ Philippus Beroaldus Ioanni Pico Mirandulano. S.

Coenaturus apd' Minū roſcium qui in ſtudijs litteraꝝ eſt politiſſimus: & ſenatus noſtratis maximū ornamentū: lectitabā Plautinas fabulas urbaniſſimis ſalibus ſcaturientes. cū mihi litteræ tuæ allatæ fuerūt oppido ꝙ litteratæ: ꝙ terſæ ꝙ emunctæ: ſtatimꝙ ſepoſito comico lepore: lepidiſſima tua ſcripta feſtinanter legere inceptauimus. Dij boni quantū in illis venuſtatis: quantū eruditiōis: quantū maieſtatis ineſſe cognouimus. Magna Io. Picum fama p̄ceſſerat: maior inuentus eſt: nihil protritum: nihil triuiale reſonant tuæ ſcriptiones. Res verbis verba rebus adamuſſim quadrant: latine loqueris & pure. elocutiōe uteris ſplendida atꝙ magnifica. Dialecton habes plenā iocūditatis atꝙ candoris: ſupellectilem verboꝝ optimoꝝ copioſiſſimā: Sententias crebras atꝙ rotūdas: tam luculente tam eleganter animi ſenſa depromis: ut uni

tibi dij īmortales dediſſe videant quod ꝙ pauciſſimis dederūt videlicet optima ſentire & optima dicere. idꝙ nō minus verſus ꝙ proſa oīone complecteris. ſcribūt Liuius & Homerus ꝑpe diuinitus nō oīa uni deos tribuiſſe. hinc eſt ꝙ ſæpe legimus aliōs eloquentia præſtantes: aliōs eruditiōe prædītos floruiſſe: pauciſſimos vero & eloquentes & eruditos ſimul extitiſſe. hinc duo romanæ linguæ culmina Terentius Varro: & M. Ci. referunt: a quoꝙ altero rerū: altero verboꝝ doctrina petebat. alter doctiſſimus uidecūꝙ a Terentiano: alter eloquētiſſimus ab oībus nuncupat: Virgiliū ut inquit optime Seneca illa fœlicitas ingenij ſoluta oīone deſtituit: Cicero carmina ſcriptitauit nulla venere nulloꝙ lepore: muſis. ſ. inuitis atꝙ repugnātibus. Tu vero & doctiſſimus es & eloquentiſſimus. Tu ꝑſa polles & verſu. ſcribis legenda: calles ſcribenda. Tu muſarum alumnus merito potes nūcupari: qui nō ut multi unā alterāue craterā muſicā ebibiſti: ſed tanꝙ alter Apuleius eporaſti crateras oīs & i primis illam philoſophiæ limpidam atꝙ nectaream: quā pauciſſimi primoribus vix labris attingūt: vixꝙ a limine ſalutant. O magna fœcunditas animi. O īmortalis ingenij beatiſſima ubertas: q̄ in Pico Mirandulano adhuc puero adhuc ephebo tantas virtutes excudit: tam multijugas diſciplinas infundit: tantas animi dotes inſeruit: Qui ætate tyrūculus eſt eruditione veteranus. Perge vir doctiſſime q̄ cepiſti effice ut creſcentibus annis ſcientia augeat: Ingenium adoleſcat: memoria fiat vegetior atꝙ adminiculatior: Q̄ui in iuuēta es noſtri ſæculi decus & virtutis exemplum. Qualis es futurus in ſenecta. Papinianus a Spartiano iuris aſylum & doctrinæ legalis theſaurus nominat: Tu a nobis aſylum ingenuaꝝ diſciplinaꝝ nūcupaberis. Tu nobis quotiens abditū quippiā in litteris interioribus occurret theſaurus eris: imo ut verius loquar iam nunc theſaurus es. Omnia etiā penitiſſima in litteris tibi ſunt ad manū: oīa præſto occurrunt: orbis ille doctrinæ qui laudat a doctis tibi in famulatu eſſe videt. Tibi græcæ latinæꝙ litteræ ancillant: Tibi licet ingenium nūc hac nūc illa meditatiōe vegetare. altera em alterius eſt condimentū. Et ut terras varia ac mutata ſemina recreant atꝙ reficiūt: ita mutatio ſtudioꝝ animos refouet ac amœnat. Tibi licet ingeniū dulcioribus poetices ſtudijs exhilarare: ſi q̄n auſterioribus philoſophiæ dogmatibus laſſeſcit. Tu deniꝙ in arce ſtas atꝙ faſtigio bonaꝝ diſciplinarū: cū nos in primo vix cliuo ſudemus: Tu gradatoris gradu arctam ꝟtutis viā cōſcendere conamur et in cōfragoſis callibus laboramus ſubinde labātes ſubinde nutabūdi ac titubātes. Scribo qd' ſentio: ſentio qd' ſcribo: calamus cū mente cōcordat: Incredibili deſiderio afficior te una cū Politiano vi ſendi: cui deſiderio intra pauciſſimos dies faciam ſatis. nā Minus roſcius qui litteratoꝝ oīm eſt amātiſſimus: qui nos ambos potiſſimū miro amore ꝓſequit: ferijs hiſce paſcalibus iſtuc vēturus ē ad vota ſoluenda. Ego hoīem comitabor. Tunc dextrā copulare viciſſim licebit: & mutuo colloquio frui. Tūc ego lr̄ator & grāmatiſta vos lr̄atiſſimos adibo alloquar ſalutabo. tūc ego qui hic ſapere videor: iſtic fortaſſe muſſabo. vel tanꝙ anſer īter olores clāgore obſtrepere ꝓſonabo. Interea vale lr̄aꝝ aſylū: mecꝙ mutuo ama & Politianū deſideratiſſimū meo noīe ſaluta. Bononiæ. vi. Idus Mar. M. cccc. lxxxxi.

¶ Bartholomeus Fontius Roberto Saluiato.

Ualue: ſiquidē unꝙ ſumma cū voluptate Roberte legi Picū tuū proxima nocte legi duabus de cauſis: & qd' a te viro amiciſſimo mittebat' & ꝙ auctorē operis ꝓ ſe amarē quē adhuc nō legiſſe mihi turpe putabā fore. Ex q̄ vero tua benignitate qd' maxime optabā ſum cōſequutus. Et tibi ꝓ tali munere ago gratias: & illi vehementer gratulor ꝙ tm opus ab oīi xp̄ianitate cōcelebrandū ediderit in q̄ equidem ambigo magis ne mirer plurimaꝝ maximarūꝙ rerū inuentionē: an in tanta varietate tam incredibilem ordinē: an in tam laborioſis deſcriptionibus elegantiam tantā orationis. Nam qd in heptaplo cōmemorē q̄ maxime operꝝ auctores cōmendant: nullam eſſe locuacitatē nullum tumorē & ſine ulla liuoris ſuſpitiōe modeſtiā in oībus ſingularē. uti nā ꝟo huic tuo ſuauiſſimo & optatiſſimo muneri cōſimile munus reddere potuiſſem

quo cerneres animũ in te meũ significantius. At qđ potui budæ nup orationẽ a me habitã ad Matthiã coruinũ regẽ iam primũ omniũ ad te misi. Quã tu ipse cũ legeris Pico quoq; tuo legendam dabis. Quẽ omniũ ætatis nostræ quoq; scripta adhuc viderim in omni doctrinaq; genere præstantissimũ iudico. Vale: & me ut facis mutuo dilige.

¶ Baptista Guarinus doctissimo principi Io. Pico Mirandulæ. S.

Herbã porrige.

Nondum cõcedo scđm te litẽ dari oportere. nã facile possum tuas istas captiões in te αντιστρεφωντα. Si tibi pceptor sum cur mihi nõ obsequeris: Si non sum cur me pceptorẽ appellas: Necq ideo nomẽ hoc recuso q te discipulum spernã quẽ mihi pceptorẽ asscro. Sed q tuã doctrinã & veneror & prædico. In qua te neq; ingeniũ meoq; vota neq; trãsuersi calami signo: neq; minuta cerula: neq; obeliscο denicq aut asteriscο tantũ ꝓmouisse mihi cõscius sum. Sed in nouũ quoddã iudiciariũ genus ut videor incidimus: dũ tu mihi eã possessionẽ asserere cõtendis qua ego conor. Quæ unq; rhetoq; causa huius generis actorẽ aut reũ habuit: ego mi Pice nunq; in hac pugna tibi herbã porrigã nisi prius bona cũ gratia cõposuerimus: ut qñ aliter nõ succũbis uterq; nostrum alteri pceptor pariter & discipulus iudicet. Sed obmissis iocis seria agamus. & heptaplus tua & tu ipse tibi merito placere potes. Cũ oĩa doctoq; hoĩm puncta ita sis assequutus ut ne in tabella quidẽ latebra liuor ullus appareat. Idẽ in reliquis scriptis facilius tibi datũ iri sperandũ est cũ usus etiã accesserit qui solet in scribẽdo magister haberi optimus qđ ad me attinet gaudeo vehemẽter laudato viro & ab oĩbus ac ubiq; laudando Laurẽtio me in ore esse. Addito pſertim Politiani calculo: Cuius ego copiosam & archanã multiplicis disciplinæ lectionẽ ita amplector ut admiror ita admiror ut cõmendare nõ desinã. Quo fit ut extra doctrinæ aleã me ab illo poni triũphi instar existimẽ, qđ librorq; meoq; indicẽ petis id mihi laboriosum est & inutile. satis erit si ꝓ tempore postulatis meis inseruies. Nunc Martianũ capellã & senecæ quæstiões naturales opto si mõ emaculati sint cotices. nam qui apd nos sunt opa Sybillæ indigẽt. eos si impressos emere possim gratius mihi erit. sin minus non longo postlimínio tui ad te redibũt. Vale spes mea & bonaq; disciplinaq; meq; amare perge. Ferrariæ nonis Decembris. M. cccc. lxxxviiij.

¶ Ex epistola Hermolai ad Io. Picum.

Quanq; has ipse epistolas tuas amo q fluunt q affectatæ nõ sunt q curã nõ dico nõ norũt: sed respuũt: hoc est de cõposito nõ recipiunt & accedentẽ inferiq; cupientẽ excludunt: ita ut diligentiæ quidẽ sint penitus in ijs vestigia sed represſæ quodãmõ & repudiatæ: nõ sum tã solers ut introspicere possim ingeniũ tuũ: extimare q magnitudinẽ eius atq; fœcunditatẽ. Illud videre videor: nec fortasse fallor q dirigas collimesq; item q euasurus sis & quidẽ paulo mox. indole ista tua nihil est liberalius: nihil risibilius: & semel dicat vel duriuscule nihil expromitentius: si mõ indoles appellanda est. q fructus ediderit ne maturis quidẽ ætatibus & doctrinæ q̃uis exercitatæ despiciendos. Age quãtus ut audio in poeticã: spũs: q fœlicitas: qui nerui quãta demũ in omi vel pcipue litteraq; actu nobilitas: atq; splendor. Quid cũ agis philosophũ: q memoria: quãta subtilitas: q celeritas animi cũ totius corporis vigore cõsentiens. sed rapior tñ in laudes tuas ingratis: immo vero plubens id em quisq; vult maxĩe: qđ inuitũ & reluctantẽ quoq; vi conuertit ad se. Dabit: si mõ is tibi ambitus laudari a parq; doctis. Dabit ꝓfecto tẽpus accõmodatũ magis ad hoc officij. Nunc venio ad id & reliqua.

¶ Ex epistola Hermolai ad Ioannem Picum.

Gratulatus sum huic sæculo vireq; tãta doctrina: ut nihil fere nesciat: tãta cura: ut nihil oĩno scire videat. Video te poetã egregiũ: oratorẽ eminentissimũ vel esse iam vel breui fore. Animaduerto te philosophũ prius Aristotelicũ nũc etiã Platonicũ esse factũ. Video litteras grecas: q in te solæ desiderari poterant: & sine q̃bus nihil eras facturus: nõ didicisse mõ: sed hausisse: idq; facilitate tanta celeritatecq; ut litteras græcas ignorasse aliq̃n te: neq; tu memineris neq; persuadere possis alios: id qđ de Hieronymo donato meo nõ plus libẽter q̃ vere prædico. Hortarer te & reliqua.

¶ Ex epistola Iacobi antiquarij ad Angelum Politianum.

Quoniã igit longi incubatus fœtura nos in expectatiõe macerare: sed accepto in tui nois securitatẽ spõsore Pico: cuius tota vita gloriaq; plena est: a q in amicoq; gregem ꝓ tereceptũ iri oĩbus votis expeto: cuius vestigia semp adoro: quicqd ex alterius cohorte domi nascit spectandũ: legendũ: ediscendũ emitas detenturus eos oĩs in fidibus tuis: qui aliquo virtutũ simulacro aut harmonia ducuntur. Vale.

¶ Angelus Politianus Ioanni Pico Mirandulæ suo. Salutem.

Haberi pene semp (nimis iprobe forsitan) sed arsi tamen semp studio famæ perpetuæ: sic ut ꝓ nihilo superstite gloria conferret. Sed qm quæ scribebã vix etiam vetustatẽ nois pollicebant: extitisti tu Pice qui qđ ego non poterã præstiteris dedicato scilicet cõmentario de uno & ente (sic em titulum facis) in quo riuos p lyceum decurrentes & academiam reuocas ad unũ caput. & cũ philosophia magis una quã gemina nostrã quoq; theologiam copulas. Quod igit iam glauci gramen requirã victurus æternũ per te: sed & tecum narrabit autem quandoq; posteritas: fuisse olim politianum quendam quẽ tanti fecerit ipse quoq; Picus: omnium doctrinaq; lux: ut ne librũ quidem nuncupare illi pulcherrimũ de rebus altissimis dubitauerit. Ago itaq; tibi gratias pro immortalitate: sed immortales. Vale.

¶ Marsilius Ficinus Florentinus Germano de Ganai Parisij præsidenti. S. D.

Certior esse vis de obitu Pici Mirandulæ: tibi ut videt adhuc incerto: grauius certe dolere vis germane. Nam cũ grauiter hactenus hoc ambiguo damno doleas. Certior ꝓfecto factus grauissime mox ut puto: dolebis. Præstabat forsan dubia quadã iactura mœrere: q̃ cruciari certa. Heu quid rogas desideratissime mi germane. Ambiguus equidẽ adhuc esse malim. Nec sine lachrimis ipræsentia possum te reddere certiorẽ: Superiore nouembre q die Carolus rex Francoq; magnus urbẽ nostram Florentiã est ingressus: noster Mirandula nos deseruit: tãto ferme dolore litteratos afficiens: quãto rex interim gaudio ciuitatẽ ita ꝓuidus loci genius & populi gaudio litteratoq; gemitũ cõpensauit: & ꝓ extincto philosophico lumine regiũ interea lumẽ accẽdit: Ne forsan obscurior eo die Florentia videret: Mirandulanũ lumẽ extinctũ inq; teris: cælo redditum. Ea em Picus hilaris securitate ex hac umbra vitæ migrauit: ut ab exilio quodã in cælestem patriã videret ꝓculdubio rediturus. Desideras pterea scire q Picus olim cõposuerit: vel q mõ cõponeret: Exameron Apologiamq; ac de uno & ente conscripsit: epistolasq; nõnullas. Quicqd de amore olim feruente adhuc adolescentia composuerat: iudicio deinde maturiore damnauit: voluitq; penitus aboleri: nec sine illius iniuria edi põt. Noui equidẽ ultimã pij hoĩs voluntatẽ. Nam & ætate mihi filius Picus erat & familiaritate frater: & amore prorsus alter ego. Moliebat quotidie tria: cõcordiam Aristotelis cũ Platone: enarratiões in eloquia sacra: cõfutationes astrologoq;: oĩa quidẽ tam facũde q̃ subtiliter disputata: Sed q̃ stilo luculenta: tã nouis obscurisq; characteribus adumbrata: ut vix ab eo legi possent. Itaq; nec dũ absoluta ab eodẽ vel recognita sunt: nec ab alijs: nisi forte vaticinent: exscribi possunt. Nam si forte possent: nec adeo desideraremus Picũ nostrũ: velut absentẽ: nec usq; suspicaremur extinctum. Sed pius nepos eius Ioannes Frãciscus litteris & ingenio polens e tenebris in lucẽ eruere q̃tidie studet: vitamq; patrui & gesta describit. Accipe denicq hoc in eũ epigrãma nostrũ Antistites secretiora mysteria raro admodũ concedũt oculis statimq; recondunt: ita deus mortalibus diuinũ philosophũ Ioannẽ Picum Mirandulam trigesimo ætatis anno maturũ. Vt taũ tibi nota sit reliqua litteraq; iactura hoc autũno Florentiæ facta. Angelus Politianus noster latina græcaq; lingua doctissimus: septẽbre ꝓximo ante Pici obitũ migrauit e vita quadragesimo ætatis anno: ediderat iamdiu miscellanea & siluas & declamatiões quasdã: epistolasq; nõnullas acute quidẽ oĩa eleganterq; cõposita. Multa q̃q; quotidie ad elegantiã necessaria incertis sicut Picus characteribus annotabat: ut in utroq; grauior litteraq; iactura cõtigerit. Die. xxxiij. Martij. M. cccc. lxxxxiiij.

Angeli Politiani obitus

¶ Marsilius Ficinus Florentinus Ioanni Francisco Mirandulæ Concordiæ comiti. S.

Epistolam de obitu laudibusq; Pici breuē misi in Galliā post discessum tuū. Longas aūt singulares q; Pici laudes e multis iamdiu scriptis meis passim colligere licet: ex libris epistolarq; præsertim posterioribus. Sunt em̄ duodecim iam impressi: ex pœmio in Plotinū: ex libro de sole: ex cōmentarijs in Timæū atq; Parmenidē: epitaphiū in eū accipe. Antistites secretiora mysteria raro admodū concedunt oculis: sta timq; recōdunt. Ita deus mortalibus diuinū phūm Ioannē Picū Mirandulā trigesimo ætatis anno maturū. Hucusq; sit epitaphiū. Deus oīa Ioanni Pico: anī corporisq; fortunæ bona cumulatissima dedisse videt. Si mō longius vitæ spaciū cōcessisset. Sed nec̄q; in hoc fas est, puidentiā incusare. Nam si deus illum breuissimo tpe sup̄ naturæ vires p duxerat iam ad summū: ad melius pgredi forte nō poterat. In eodē vero cōsistere mobilitas naturæ nō patit: Ad deterius ꝙ relabi virtus cōsumata nō tollerat. Sed hec cæteraq; id genus ipse in vita Pici melius latiusq; scripsisti non tā ut illustrares ip̄m. Quis em̄ addiderit solilumē: q; ut occulta quidē illius opa sed luce dignissima discussis nubibus serenares. Tuā igit in patruū tantū pietatē & mortales mirifice cōmendabūt: Et deus nō mediocribus dignā præmijs iudicabit. Die primo Nouēbris. M. cccc. lxxxxv.

Epitaphiū Pici Mirandulæ.

¶ Duodecim regulæ Ioannis Pici Mirandulæ partim excitantes partim dirigentes homines in spirituali pugna.

XII. regulæ

¶ Prima regula: si homini videtur dura via virtutis: quia continue oportet nos pugnare aduersus carnem & diabolum & mundum: Recordetur ꝙ quācunq; elegerit viram etiam scd̄m mundū: multa illi aduersa: tristia: incōmoda: laboriosa patienda sunt.

¶ Secunda regula recordetur ꝙ in rebus mundi diutius pugnatur: & laboriosius & infructuosius: in quibus labor est finis laboris: & tandem pœna æterna.

¶ Tertia regula recordetur stultū esse credere ad cælum posse peruenīri nisi per huiusmodi pugnam: sicut & caput nostrum Christus nō ascendit in cælum nisi per crucem: nec debet serui conditio melior esse conditione domini.

¶ Quarta regula recordet nō solū esse ægreferendā hanc pugnā: sed optandā etiā si nullum inde nobis præmiū peruenire: solum ut cōformemur xp̄o deo & domino nostro: & quotiens resistendo alicui tentationi: alicui ex sensibus tuis vim facis cogita cuinam parti crucis xp̄i conformis reddaris: ut q̄n gulæ resistens gustum affligis: recordare illū felle potatum & aceto. Quādo manus retrahis a rapina alicuius rei q̄ tibi placet cogita manus illius p te ligno crucis affixas: & si resistis supbiæ recordare illū qui cū in forma dei esset, p te formā serui accepisse: & humiliatū usq; ad mortē crucis: & cū de ira tentaris recordare illum qui deus erat: & omniū hoīm iustissimus cum se tamē videret quasi latronē & illudi: & conspui: & flagellari: & opprobrijs oīibus affici: & cū latronibus deputari: nullum tamē unq; aut iræ aut indignatiōis signū ostendit: sed patientissime omnia ferens omnibus mansuetissime respōdebat: & sic discurrendo p singula inuenias nullam esse passionē quæ te Christo aliqua ex patte conformem nō efficiat.

¶ Quinta regula: q; in illis duodecim armis nec in quocūq; alio humano remedio confidas: sed in sola virtute Iesu xp̄i qui dixit: cōfidite ego vici mundum: & alibi: Princeps mūdi huius eiciet foras: quare & nos sola eius virtute cōfidamus: & mundū posse vincere: & diabolū superare: Et ideo debemus sp̄ petere eius auxiliū p oīonē & sctōr̄ suor̄.

¶ Sexta regula: recordare cum unam vicisti tentationem semper aliam esse expectandam: quia diabolus semper circuit quē deuoret: quare oportet semper seruire in timore & dicere cum propheta super custodiam meam stabo.

¶ Septima regula: ut nō solum nō vincaris a diabolo quum te tentat: sed ut vincas ipsum: & hoc est quando nō solum nō peccas: sed ex ea re unde te tentauerat occasionē sumis alicuius boni: ut si opus suum bonum aliquod tibi offert: ut inde in vanam gloriam incidas: tu illud statim non ut opus tuum: sed ut beneficium dei cogitans humilias te & iudicas parum gratum te esse deo de beneficijs eius.

¶ Octaua regla: ut quum pugnas: pugnes quasi vincendo deinde perpetuam pacem habiturus: quia forte hoc tibi dabit deus ex gratia sua: & diabolus amplius non redibit confusus de tua victoria: sed quum vicisti geras te quasi mox pugnaturus ut in pugna semper victoriæ: & in victoria semper sis memor pugnæ.

¶ Nona regula: ut quāuis te sentias undiq; benemunitum & paratum: semper tamen fugias occasiones peccandi: quia ut dicit sapiens: qui amat periculum peribit in illo.

¶ Decima regla: ut in tentationibus semper in principio occurras & allidas paruulos babylonis ad petram. Petra autem est Christus: quia sero medicina paratur.

¶ Vndecima regula: recordare ꝙ licet in ipso conflictu tentationis arma videatur pugna: tamē longe dulcius est vincere tentationem q; ire ad peccatum ad quod te inclina & in hoc multi decipiuntur: quia non comparant dulcedinem victoriæ dulcedini peccati. Sed comparant pugnam voluptati: & tamen homo qui milies expertus est quid sit: cedere tentationi deberet semel saltem experiri quid sit vincere tentationem.

¶ Duodecima regla: ꝙpterea ꝙ tentaris ne credas te a deo derelictū aut deo parē gratū esse: aut parē iustum & pfectū. memor sis ꝙ post̄q; Paulus vidit diuinā essentiā patieba tur tentationē carnis: qua pmittebat deus eū tentari: ne de supbia tentaret: in quo etiā homo debet aduertere ꝙ Paulus qui erat vas electionis & raptus usq; ad tertiū cælum: tū erat in periculo ne de suis virtutibus supbiret: sicut ipse dicit de se ne magnitudo revelationū extolleret me datus est mihi stimulus carnis meæ qui me colaphizet. Quare super omnes tentationes homo debet maxime se munire contra tentationem supbiæ: quia radix omniū malorum superbia est: eōtra quod unicum remedium est: cogitare semper ꝙ deus se humiliauit pro nobis usq; ad crucem: & mors nos vel inuitos eousq; nos humiliabit ut simus esca vermium.

¶ Duodecim arma spiritualis pugnæ quæ in promptu haberi debent cum peccandi libido mentem subit.

Voluptas breuis & exigua	Aeternum præmium: æterna pœna.
Comites fastidium & anxietas.	Hominis dignitas & natura.
Iactura maioris boni.	Pax bonæ mentis.
Vita somnus & umbra.	Dei beneficia.
Mors instans & improuisa.	Crux christi.
Suspitio impœnitentiæ.	Testimonia martyrū & exempla sanctor̄.

¶ Duodecim conditiones amantis.

Amare unum tantum & contemnere omnia pro eo.
Infœlicem putare eum qui non est cum amato.
Omnia pati: ut cum illo sit: etiam mortem. Ornare se ut illi placeat.
Esse cum illo quomodo potest: & si non re saltem cogitatione.
Amare omnia quæ ad eum attinent: amicos omnes: domus: vestes: imagines.)
Cupere laudes nec posse pati aliquam eius ignominiam.
De eo credere omnia summa: idemq; cupere, ut omnes credant.
Optare etiam pro eo pati aliquod incommodum & dulce esse illud incommodum.
Flere cum eo sæpe: vel si absens ex dolore: vel si præsens ex lætitia.
Semper languere, semper ardere eius desiderio.
Seruire illi nihil cogitando de præmio aut mercede. Solemus autē ad hoc induci præcipue ex tribus causis. Prima est quando seruitium ipsum per se est appetibile. Secunda qñ ille cui seruimus est in se valde bonus & amabilis: sicut solemus dicere seruimus illi ꝓpter suas virtutes. Tertia est: qñ ille prius q; inciperes multa tibi beneficia contulit: & hæc tria sunt in deo: quia pro seruitio eius nihil nouiter accipitur quod nō sit nobis bonum: & quo ad animam: & quo ad corpus: quia seruire ei non est aliud q; tendere ad eum: hoc est ad summum bonum. Similiter ipse est optimus & pulcherrimus & sapientissimus: & habet omnes conditiones quæ solent nos mouere ad amandum aliquē:

Tria q̄ nos ad amorem dei ipellunt.

& seruiendum ei gratis: & in nos contulit summa beneficia cum nos & ex nihilo creauerit: & per sanguinem filij sui ab inferno redemerit.

¶ Conserua me domine.

Expositio psalmi Conserua me.

Si quis perfectus vult recognoscere statum suum: unū habet periculum ne de sua virtute superbiat. Ideo Dauid loquens in persona iusti de statu incipit ab hoc verbo: Conserua me: quod recte consideratum omnē amouet occasionem superbiæ: nam qui pōtest aliquid ex se acquirere potest & illud ex se sibi conseruare. Qui ergo petit a deo cōseruari in statu virtutis significat per hoc q nec a principio ipsam virtutem ex se acquisiuit: qui autem recordatur virtutem se consecutum: nō virtute propria: sed virtute dei nō potest de ea superbire: sed magis humiliari coram deo, iuxta illud Apostoli. Quid habes q nō accepisti: & si accepisti quid gloriaris: quasi nō acceperis: duo sunt ergo verba quæ semp habere debemus in ore: alterū. s. Miserere mei deus cū. s. recordamur peccatorū. Alterū est. Conserua me deus. s. cum recordamur virtutum.

Proprij status cōsideratio.

¶ Quoniam speraui in te.

Quę faciāt petita impetrare.

Hæc una res est q facit nos a deo impetrare qd petimus: quū. s. nos impetraturos speramus. Et si duas has cōditiones obseruabimus: ut nunq petamus a deo nisi ea q nobis sunt salutaria: & ut id qd petimus ardenter petamus cum firma spe q deus nos exaudiat: nunq erunt irritæ orationes nostræ. Quū igit nō impetramus, est aut q illud nobis est noxium: nescimus em quid petamus: ut inquit Christus: & Ihesus dixit: Quicquid petieritis in nomine meo dabit vobis: hoc em nomen Iesus saluatorē significat: & ideo nihil petitur in nomine Iesu: nisi quod est ad salutem ipsi petenti. Aut nō exaudit: quia si bona petimus: nō em bene petimus hoc est cum parua spe: qui autem timide sperat frigide petit: ideo dicebat Iacobus: postulet autem in fide nihil hæsitans.

¶ Dixi domino deus meus es tu.

In quo consistat totus hoīs status.

Postq munuit se contra superbiam incipit describere statum suum. Totus autem status iusti consistit in hoc verbo: Dixi domino, deus meus es tu. Quod verbū licet videatur fere omnibus cōmune: pauci tamē sunt qui illud possint vere dicere: Illud em quis habet, p deo quod habet, p summo bono: & illud habemus, p summo bono: quo solo habito si cætera desint putamus nos esse fœlices: & qd unū si desit etiam si habeamus omnia alia bona, putamus nos esse miseros. dicit igitur auarus pecuniæ: Deus meus es tu: quia etiam si ei desint honor & sanitas: & virtus: & amici: modo pecuniā habeat cōtentus est. Et si habeat omnia illa bona quæ diximus & pecunia desit: putat se esse infœlicem. Gulosus item crapulæ: & incontinens libidini: & ambitiosus imperio siue gloriæ dicit: Deus meus es tu. Vide igitur q pauci possint dicere. Dixi domīo deus meus es tu: quia ille solus hoc potest cui solus deus sufficit: ita ut si ei proponant omnia regna mundi & cælestia omnia: & terrena bona: nō tamen ut illa consequeretur vel semel deum offenderet: in hoc igitur dicto consistit totus status hominis iusti.

¶ Quoniam bonorum meorum non eges.

Reddit rationē ppositi sui: quare. s. soli domino dicat: Deus meus es tu. Ratio aūt qm solus deus bonis nostris nō eget: nulla em creatura est que nō indigeat alijs creaturis q ea imperfectioribus: ut pbāt philosophi & theologi: quia si ille nō essent: ista nō essent quia destructa una parte uniuersi destruitur totū uniuersum: Destructo aūt destruunt omnes partes: omnes aūt creaturæ sunt partes vnius uniuersi: cuius uniuersi ipse deus non pars est: sed principium, nihil ab eo dependens: nihil em acquisiuit deus ex hoc q creauit mundum: & nihil perderet si totus mundus annihilaretur. Solus ergo deus bonorū nostrorū non eget. Debemus aūt erubescere illum habere pro deo qui bonis indiget nostris: qualis est omis creatura. Præterea nō debemus habere pro deo: hoc est pro summo bono, nisi illud in quo est summū bonū: in nulla autē creatura est omne bonū. Soli igitur domino debemus dicere: Deus meus es tu.

¶ Sanctis qui sunt in terra.

Post deum maxime debemus amare illos qui sunt deo maxime coniuncti: quales sunt angeli & beati in patria, ideo postq dixit dño: Deus meus es tu: subdit q deus:

¶ Mirificauit voluntates suas.

Meditatio nū fructus

Hoc est mirabiles fecit amores eius & desideria eius erga sanctos qui sunt in terra eius: hoc est in cælesti patria quæ dicitur terra dei & terra viuentium: & vere si consideremus quanta sit illius patriæ fœlicitas: quantaq huius mundi miseria: quanta ciuium illorū bonitas & claritas, desiderabimus semper hinc discedere ut illic habitemus. Hæc autem & similia cum meditamur illud semper curare debemus, ne infructuosæ sint meditationes nostræ. Sed ex qualibet meditatiōe aliquam semper acquirere virtutem debemus: ut ex hoc videlicet de bonitate illius patriæ superioris, debemus acquirere virtutē hanc, ut mortem non solum fortiter feramus & patienter cum venerit hora nostra: aut si pro fide Christi nobis obeunda sit. Sed ultro etiā eam appetamus cupientes: scilicet ex hac valle miseriarū discedere ut in illa fœlici patria cum deo & sanctis eius regnemus. Cum ergo iustus descripsit statum suum, qui totus est in effectu erga deum & diuina, despicit q ex alto statum hominum malorū: & dicit.

¶ Multiplicatæ sunt infirmitates eorum.

Quare peccatores non quietantur in suis voluptatibus.

Per infirmitates autem intelligit idola: & ita habet textus hebræus: sicut em bonus unū habet deum quem colit: ita mali multos habent deos & idola: quia multas. s. voluptates: multa desideria vana: passiones diuersas quibus seruiunt: ideo autem multas quærunt voluptates: quia nullam inueniunt quæ eos quieter: & ideo in circuitu impij ambulant: & subdit postea acclamauerūt: quia. s. post sua desideria præcipites ruunt & inconsiderate: unde edocemur ut nō minus ipsi celeriter curremus ad virtutes q ipsi currant ad vitium: nec domino nostro minus diligenter ipsi seruiamus q ipsi seruiant domino suo dyabolo. Iustus autem considerans statum malorū proponit firmiter sicut & nos semper debemus facere: nullo modo velle eos sequi: & dicit:

¶ Non cōgregabo cōuenticulam eorū de sanguinibus: nec memor ero nominū.

Sensus in sanguine

Dicit autem de sanguinibus: tum quia idolatræ solebant collecto sanguine victimarū circa eum varias agere cerimonias: tum quia tota vita malorū relicta ratione sensualitatē sequitur, quæ in sanguine sita est. Dixit autē q non solum vult sacrificare idolis: sed nec nominare ea: quod tantū dici & fieri potest, ostendens per hoc q non solum homo perfectus debet abstinere ab illicitis voluptatibus, sed etiam a licitis, ut magis totus ferat in cælum: & contemplationi diuinorū purius vacet: & quia aliquis posset credere q esset stultitia priuare se omni voluptate subdit.

¶ Dominus pars hæreditatis meæ.

Quasi dicat nō mireris si omnia alia relinquo, ut deum possideam, in quo etiam alia de nicq bona possidentur: debet hæc esse vox cuiuslibet boni christiani: Dominus pars hereditatis meæ: quia nos Christiani quibus deus ipse pro hæreditate promittitur: debemus erubescere aliquid præter ipsum desiderare: & quia posset videri alicui præsumptio audere hæc sibi promittere: idem subdit.

Sortilegiū per funes

¶ Tu es qui restituis hæreditatem meam mihi.

Quasi dicat domīe deus meus bene scio q cum nihil sim respectu tui viribus meis nō possum ascendere ad te possidendum. Sed tu es qui trahes me ad te per gratiam tuam: & tu es qui teipsum dabis mihi possidendum: consideret deinde iustus quanta sit hæc fœlicitas ut ei deus pro hæreditate contigerit: subdit:

¶ Funes ceciderunt mihi in præclaris.

Partes enim & sortes antiquitus per funes diuidebantur: & quoniam multi sunt qui licet ad hanc fœlicitatem sint vocati, sicut sunt omnes christiani: ipsam tamen nihil faciunt: utpote pro leui sæpe voluptate commutant: ideo subdit.

¶ Hæreditas mea præclara est mihi.

Quasi dicat sicut ipsa est preclara: ita ego eam præclaram reputo: & omia alia respectu

eius: ut dicebat Paulus: sicut stercora reputo: qm autem habere hoc lumen intellectus: ut homo cognoscat fœlicitatem sibi adeo datam donum dei: & ideo subdit.

¶ Benedicam dominum qui tribuit intellectum.

Quoniam autem sæpe homo iudicat secundum rationem seruire deo: sensualitas aũt & caro repugnãt: tunc aũt homo perfectus est: ut non solum anima eius sed & caro in deum ferunt: iuxta illud: Cor meũ & caro mea exultauerũt in deum viuũ: ideo subdit.

¶ Et usq; ad noctem increpuerunt me renes mei.

Idest renes ipsi in quibus maxima solet esse inclinatio ad cõcupiscentiam: nõ solum inclinant me ad malum: sed potius increpant: hoc est retrahunt etiam usq; ad noctem. i. eousq; ut etiam ipsi vltro proprium corpus affligant. Afflictio em sæpe per noctem solet designari: ostendit deinde quæ sit radix tantæ priuationis: & dicit.

¶ Prouidebam deum semper in conspectu meo.

Nam si quis deũ semp habere ante oculos ꝓ regula oĩm operationũ suarꝝ: & in oĩbus operationibus suis: nec propriã vtilitatẽ: nec gloriã: nec voluptarẽ quæreret: sed solum ut deo placeret breui pfectus euaderet: & quia q ita agit sp in oĩbus ꝓsperat: ideo dicit.

¶ Ipse a dextris est mihi ne commouear.

Ostendit deinde quanta sit fœlicitas iusti viri: quia scilicet erit in æternum fœlix & in anima & in corpore: ideo subdit propter hæc.

¶ Lætatum est cor meum.

Idest anima mea læta est sciens post mortem sibi cælum esse paratum.

¶ Et caro mea requiescet in spe.

Idest cũis ipsa nõ lætet: quasi acceptura statim post mortẽ statũ suũ: requiescit tñ in sepultura cũ hac spe q resurget in die iudicij cum anĩa sua ĩmortalis & splendidissima: & hoc totũ declarat in sequenti versiculo: nã quia dixerat q anĩa lætabat: subdit rationẽ.

¶ Quia non derelinquet animam in inferno.

Et quia dixerat q caro requiescebat in spe: subdit rationem dicens.

¶ Nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.

Quia siue & q fuit corruptibile, resurget incorruptibile: & quia Christus fuit primus qui intrauit paradisum: & nobis vitam aperuit: & fuit primus qui resurrexit: & resurrectio eius est causa nostræ resurrectionis: ideo ista quæ diximus de resurrectione principaliter de Christi intelliguntur: sicut declarauit Petrus Apostolus: & secundario intelligi possunt de nobis inquantum sumus membra Christi: qui solus non vidit corruptionem: quia corpus eius in sepulchro putrefactum non fuit: qm igitur via beneuiuendi ducit nos ad perpetuam vitam animæ & corporis: ideo subdit.

¶ Notas mihi fecisti vias vitæ.

Et quia tota fœlicitas huius vitæ consistit in aperta visione & fruitione dei: ideo subdit

¶ Adimplebis me lætitia cum vultu tuo.

Et quia fœlicitas in æternum durabit: ideo subdit

¶ Delectationes in dextera tua usq; in finem.

Dicit autem in dextera tua: quia fœlicitas nostra completur in visione & fruitione humanitatis christi qui sedet in dextera maiestatis in excelsis: iuxta illud Ioannis. Hæc est tota merces, ut videamus deum & quem misisti Iesum Christum. ¶ Finis.

¶ COMMENDATIONES IOANNES PICI MIRANDVLAE.

¶ Matheus Bossus Canonicus regulis vir doctus & eloquens in procœmio suarum recuperationum fesulanarꝝ de quodam suo dialogo prius edito verba faciens ad Io. medicem cardinalem sanctæ Romanæ ecclesiæ. ita inquit cum eodem ipso Politiano nec inuitus legit semel & pluries ad calcem usq; insignis & clarissimus Ioannes Mirandula: cuius ingenium super humana omnipharia mq; doctrinam omnes obstupescunt: & a cuius integritate animiq; nitore omnis abest halucinatio palpansq; confessio.

¶ Ex epistola Angeli Politiani ad Picum qua defendit locos ab Hermolao damnatos in suis commentationibus.

¶ Quo circa tu mihi nunc adeundus mi Pice doctiorꝝ omniũ doctissimus nõ quidem ut iudex sed arbiter honorarius: qui videlicet inter amicos disceptantes litem dirimas.

¶ Baccius Vgolinus Roberto saluiato. S.

Quam Erito te Roberte docti diligũt: quos miro quodã ardore coluisti semp: & studiosi oẽs amant: quos nõ modo opera sed & impensa iuuas: ut cõmodius proficiant: ego vero & si nec doctis: nec studiosis quidem annumerandus: plurimũ tamẽ tibi debere me fateor: q per te nobis vel remotioribus copia facta sit diuini admodum operis editi nuper a Pico Mirandula viro sane præ oĩbus qui sint: quiq; fuerint admirando: quẽ recte nõ iam Picum: sed suam vocat phœnicem in sacra medicũ lauro nidificantẽ Politianus meus: aliud ætatis nostræ miraculum. Illius tu librũ de septiformi sex dierũ geneseos enarratiõe veræ philosophiæ & xp̃ianæ religiõis argumentũ magno Laurentio medici patrono meo dicatũ cũ diligentissime imprimendũ tũ ad loca diuersa: ac distantia transmittendũ: & plurimis eius lectionis percudis: vel gratis habendũ curasti. Quos inter & mihi contigit: per Victorium caianum tuũ hominẽ: multi ioci: multaq; suauitate aspersum: & salibus optato hoc munere potiri: hoc tuũ in viros claros studium: hanc in oẽs virtutis amatores officiosam liberalitatẽ: qui nõ laudet & gratiore affectu ꝓsequat. Is ab omni humanitate discors: & ea litterarꝝ consuetudine alienus ꝓculdubio est habendus: nõ em publicæ utilitati consuli amantius: rectius celeriusue potuit. Quare hoc apprime tibi esse exploratum velim: haud tenui mercede sumpsisse te huiusmodi prouinciam: cum inde & bonorꝝ gratiam: & non mediocrem gloriam sis consequutus. Vale. Neapoli. xij. kalendas Aprilis. M. cccc. lxxxx.

¶ Iunianus maius Roberto Saluiato. S.D.

Quod Ioannis Pici Mirandulæ diuinũ opus: nõ minori cura imprimendum curasti: cũ ille cõfecit & tuæ plurimũ gratiarꝝ diligentiæ: & illius diuinæ doctrinæ habendum puto. Tibi q tam sublime opus inter renebrarꝝ obliuia delitescere passus nõ sis: qui una opa & amici perpetuitati: & cõmuni oĩm utilitati consuluisti. Illi aũt q nec; priscorꝝ virorꝝ auctoritate vel sanctitate: qui hæc eadẽ enarrarũt deterritus: nec; aliorꝝ insectatus vestigia suo quodã lumine: illa eadẽ collustrauit. Nam cũ primũ tam reconditũ: & a multorꝝ cognitiõe remotũ opus ad meas peruenit manus: diligentius id legere cœpi. qd nõ modo cũ admiratione attulit voluptatẽ: verꝝetiam & eo sublimitatis cõtemplantẽ euexit animũ: ut nec; admirabilius nec; enucleatius quid unq; viderim: aut audierim. Quippe cuius ingeniũ supẽ cæterorꝝ acumta præstat: scientiarꝝ indaginẽ incredibilem callet: & rerꝝ omniũ cognitionẽ supra q̃ credibile sit iam habet Istac ꝑsertim ætate qua paululum pubertatẽ egressus: tantã rerꝝ noticiam adeptus est: quantã etiã doctissimis & ætate ꝓiectis attingere nõ licuit. Qua ꝓpter oĩm bonarꝝ artium: atq; scientiarꝝ sacrũ domiciliũ: & nostri sæculi miraculum notare verebor nunq; ꝑsertim cũ operis recõditos sensus a paucis hoĩbus excogitatos rerũ ꝓgressus naturæ & dei patefacta latibula: & tandẽ summi opificis arcanas opes iam in ꝓpatulum editas accuratius lego: q̃ quid admirabilius unq; audiuerim ignoro: aut qd altius legerim nescio. Cum phos inter & Mosen: qui diuerso inter se itinere rerꝝ opificium contexabãt iam pacẽ initã & naturę & dei quædã cõiuncta fœdera siue cõtrouersia cõprehendant: sed hoc altius repetendũ: atq; verbosius explicandũ in aliud tẽpus reseruo. Venio ad te mi Roberte vir quidem egregie: quẽ ex tuis scriptis unice diligo: quæ q̃uis paticula sint: tamen tale tuæ virtutis specimen ostendunt: ut nõ minorẽ ꝓcuturã ingenij fruge: q̃ gratiorẽ nunc flosculorꝝ spem offerũt: polliceant. Sicitaq; tuũ scito Iunianum & si qua deinceps de tuis ad me scriptis dederis: nõ minus tuarꝝ rerũ præconẽ: q̃ ob id ipsum tui amatorẽ scias. Victorius itaq; tuũ prædicat ingenij præstantiã: tuamq; harũ litterarꝝ eruditam humanitatẽ: ut eadem cupere ꝓuocer & prædicare: Vnũ tamen rogo ut quẽ Victorius blandis hortationibus ad amandum inuitauit: tu tua humanitate quã profiteris & amplecteris ꝓsequi nõ desistas. Quo circa meam excitabis desidiam:

ut sæpius ad te scribam: modo nostra nõ asperneris. & si ex verbis nostri victorij meam nõ posthabeas amicitiam necessitudinis vinculo ad te omni officio ꝓsequendũ ꝓuocabis. Nihil est em̃ qđ malim q̃ cum ingenuis & doctis viris mutuo amore & litterarũ mutatione concertare. Tuum Mirandulam: quẽ humanitatis columẽ prædicas & ipse naturæ delicias appellare audeo: mihi a se amari cupienti amicum reddas: & saluum ex me dicas. Vale Neapoli. pridie nonas Iunij. M. cccc. lxxxx.

¶ Ex Miscellaneorum Angeli Politiani procemio.

¶ De isto em̃ præ cunctis admirando: non pico iam: sed (ut ipse appellare soleo) phœnice potius qui nunc in tua Lauru nidificat, tanta mea quidem expectatio est ut ausim Propertio succinere: Cedite Romani scriptores cedite grai.

¶ Item ex capite eiusdem operis. xiiij.

¶ Vt idem & comparit & ostendit Ioannes Picus Mirandula meus unus omniũ prorsus ab omni parte beatissimus, in opere singulari atq; admirando: quo psalmus a septuaginta versos isto notarũ præcipue argumento docet hebraicæ veritati respondere. Neiam in salutare iudæus aut obijcere possit ea nos in templo singulis canere horis quæ nec ipsi quidem satis versa fideliter existimemus.

¶ Item ex capite eiusdem operis. lxxxx.

Qualis est item Ioannes Picus hic meus e mirãdulanis principibus: absolutissimũ naturæ opus: a q̃ philosophia latine iam meditans loqui summũ puto fastigium accipiet

¶ Item ex capite eiusdem operis. lxxxxiij.

¶ Percurrimus aliquãdo ego & Picus hic Mirandula nunc̃ satis homo laudatus subsiciuis horis antiquos enarratores instrumenti sacri veteris: græcos maxime Diodorũ philonem: Gennadium: Aquilam: Origenem: Basilium: Didimum: Isidorum: Apollinarem: Seuerianum: alios id genus compluris: quorũ ille siculi q̃ latinorũ sententias omnes: quam diligentissime cum iudæorũ & chaldeorũ interprætum conferens opinionibus: nihil non euentilat & pensiculat: unde modo: aut veritas elici: aut obscuritas tolli: aut roborari fides: aut refelli possit impietas.

¶ Ex libro de scriptoribus ecclesiasticis Ioannis Abbatis Spanemensis.

¶ Ioannes Picus natione Italus: Comes Mirandulæ: & concordiæ dominus: vir omnis bonæ litteraturæ studiosissimus: & sicut præclaro sanguine: ita diuino admodum ingenio nobilissimus: magna familiæ omnigenum artium stipatus caterua: dignus & optime meritus cuius profectionẽ musæ sequantur: doctissimus nostra ætate philosophus est: atq; disputator acerrimus. Scripsit stilo elegantissimo nonnulla: quæ ætas nostra tum comprobare tum vel maxime admirari habebit: quibus nominis & gloriæ suæ. memoriam non indigne sempiternam reddidit.

¶ Ex compendio reuelationum doctissimi: & sanctissimi viri fratris Hieronymi sauonarolæ Ferrariensis ordinis predicatorum.

¶ Comes Ioannes Mirandulanus vir temporibus nostris ingenio & multiplici doctrina singularis.

¶ Ex secundo commentario in Propertium: doctissimi ac eloquentissimi viri Philippi Beroaldi Bononiensis: super illo versu: non tot achenijs & cætera: susa pro ethrusca scriptum legi in codice Ioannis Pici Mirandulani: qui vir est seculorũ memoria dignus qui multijugis disciplinis præditus: exornat ætatis nostræ gloriam: cui accommodari potest illud: qđ de Varrone scripsit Terentianus. Vir doctissimus undecũq; picus: qui te Mine mi: utpote eruditũ eruditissimus: nobilem nobilissimus nõ solum diligit: sed vehemẽter amat: qui de te honorifice loquit̃: & optime sentit. hic post sæueriora studia in Propertij lectione tanc̃ amœnissimo diuersorio requiescere consueuit. & mihi hũc locũ ita legenti adstipulatus: ostenditq; in suo codice susa scriptũ esse nõ ethrusca: &c.

¶ FINIS.

¶ Ioannis Pici Mirandulæ concordiæ Comitis in disputationes aduersus astrologos.

¶ Procemium.

Homerus atq; Cecilius antiquissimi vates pessimos esse prædicãt inimicos/ qui sub amicorũ specie nos circũueniũt. Qua sententia nulla verior dici: nulla salubrior præcipi potest. Quãc̃ quid egemus testimonio poetarũ? cũ diuina nos veritas vitæ morũq; magistra/ sub ouium pelle lupos euitari: & ne de facie iudicare mus admonuit. Siquidẽ hoc vnũ inimicorũ genus quod nec auerti/ nec euerti possit: quodq; superare ipi nõ volumus: sed occurrimus: vltro osculamur: excipimus: & ab illo cõtra nosipos: nõ cõtra illud ut oportuit stamus: quod sane præstigiũ/ quia magno cõstat: & altius introspiciẽdũ: & diutius examinãdũ: nec temere admitti: nec statim ꝓfligari debet. Vbi vero detecta fallacia est: tãto acrius explodẽdũ: q̃to tectius ad pnitiẽ sub ptextu bñficẽtiæ illabebat̃. Nec minus mala putãda sunt q̃ ideo nõ videt̃ esse pessima: quia bonis interdũ sint admixta: cũ tãto noceãt exitialius: quãto p speciẽ admixtio nẽq; boni cũ facilius admittunt̃/ tũ admissa q̃ semel inuasere: tenacius occupãt: retinẽt q̃ potẽtius. Quo pacto si cũ mero venenũ ꝓpinet̃: quãc̃ sua natura saluberrimũ merũ est: attamẽ veneni malicia illã tũ suo sapore dissimulat: tũ vigore ad venas & intimus adigit & celerius. Est autẽ hoc obseruãdũ cũ in omi vita: tũ in artibus maxime & disciplinis: quarũ illæ pniciosissimæ/ quæ præstigia cũ sint: aut alio genere vanitates: ita tamẽ mẽdacio lenociniũ aliq̃d prætẽderũt: ut scietiæ vel artis nomẽ sibi vẽdicauerint. Si ue illud captatũ ab antiquitate fictis auctoribus lenociniũ/ siue a magnis ꝓmissis illecebra curiositatis & cupiditatis humanæ. Siue ab aliquo fuco speciec̃ ꝓbabilitatis: cũ interdũ sint falsa ꝓbabiliora veris Aristotele teste: præsertim nõ introspecta nec explorata populo præsertim & multitudini/ cui ꝓpriũ errare decipic̃ semp fuit/ & nihil sapere. Quid aũt exitialius? quid inexpugnabilius? q̃c̃ cũ titulo sapietiæ ipe se nobis error insinuat: ut quod ille dixit operã demus/ ut cũ ratione insaniamus. Nõ aliud hoc q̃c̃ cõsiliũ & mentẽ/ cuius sola vis abigendæ falsitati nobis innata est/ missam facere: ut mẽdaciũ ipius & testimonio honestius/ & potestate robustius/ & psidio munitius euadat. Porro nulli spes vltra ad sanitatẽ/ cũ natura ipa adiuuat morbũ. Hoc aũt ut dudũ dicebam/ euenit p insaniã: quæ sub specie vel artis vel scientiæ populo se circũfert & venditat: nõ ideo minus insana/ q̃ sapietiã summa cute mentit̃: sed quo fallacior eo pditior. Quẽad modũ apud medicos/ nulli delirant ut sic dicã deliratius q̃c̃ qui delirio præferũt vultũ serium. Est autẽ hæc ꝓpria labes oim superstitionũ: quarũ nõ alia ꝓfessio q̃c̃ præcepta tradere insaniẽdi. Sed in primis hũc sibi titulũ vẽdicauit astrologia: sicut & inter ipsas superstitiones: q̃rũ mater alumnaq; merito existimat̃/ obtinet principatũ. Astrologiã vero cũ dico non eã intelligo quæ syderũ moles & motus mathematica ratione metitur: artẽ certam & nobilem & suis meritis honestissimã/ auctoritateq; hominũ doctissimorũ maxime comprobatã. Sed quæ de syderibus euẽtura pronũciat fraudẽ mercenariæ mẽdacitatis legibus interdictam & ciuilibus & põtificijs humana curiositate retẽtam/ irrisam a philosophis/ cultã a circulatoribus/ optimo cuiq; prudentissimoq; suspectã: cuius olim ꝓfessores gentilicio vocabulo Chaldæi/ vel ab ipsa professione genethliaci dicebantur: mox ut nominis cõmunione honestarentur: mathematicos se dixerunt & astrologos: quasi hæc quoq; de liberalibus disciplinis vna foret: quæ de syderibus cũ ratione loqueretur: hoc se tãtũ discrimine separans ab illa vera mathematica/ ut illi astronomiæ/ ipsi astrologiæ nomẽ daret̃: nimis im probo zelo alieni tituli inuadendi: siquidem astrologia alterius artis nomen ut declarabimus: ipsam vero diuinatricem semper hoc ambitu laborãtem: ut nominari vellet ab astris, non altero modo: sed utroq; cognomento dignabimur: & ad illius de motu syderum tractantis æmulationem pro astrologia astrologiam: pro astronomia astronomiã satis congrue satis pro merito nũcupabimus. De

Genethliaci

Astronõia
Astrologia

qua utcūq; de nomine decidaī: ego quidē cū rationibus nixus: tum præiudicijs hoīm
ſapientiſſimorū nihil dubitauerim affirmare/non eſſe inter artes præſtigioſas: quæ aut
plus fallat credulos & imperitos: aut quæ ꝓſuaſis fallendo plus noceat: tāto reliquis ſup
ſtitionibus exitialior: quāto ꝓpius accedere viſa ad veritatē. Nā ille quidē in prima fa
cie notas ſuæ demētiæ leuitatiſq; præferētes vix cuiq; imponūt prætercq; penitus exo
culato: hæc in ſinu habēs & in præcordijs alens inſaniā: prefert ſpeciē habitūq; ſapien
tiæ: ut ſi eminus inſpectes vel ꝓ tranſennā forma capiaris/ſi cominus admoueris oculū
exploratorē ipſam videas vmbrā/aut quaſi laruā: & ſub aperta luce fallaciā tenebrarū
abomineris. Ita eſt certe ita ꝓ rationes manifeſtiſſimas luce clarius fiet/nullā eſſe maio
rē fallaciā: nullā pernicioſiorē: oſtentat ꝓcul cælum & planetas unde facile credas in tā
ſublimi tam lucido ſpectaculo nihil nō poſſe veriſſime præuideri. Mox vbi attētius cō
ſideraueris vides & ſublime adeo eſſe ſpeculū ut imagines illuc terrenarū rerū nō aſcen
dant: & ita lucidū ut ad eius fulgorē noſtra calliget infirmitas: tum ꝓpius cum acceſſe
ris videbis intextas illius peplo/ꝓceleſtibus portentuoſas effigies & ſtellas in animalia
tranſformatas/& plenū fabulis cælum/immo ꝓ vero cælo cōmentitiū cælum non fa
ctum a deo/ſed ab aſtrologis fictū: ſic inſtructa videtur oīm firmamento dogmatis cō
probati: quæ ſimul & libros circunferat magnis nominibus prætitulatos: & rationes
tam multas decretorū ſuorū & præter rationē experimēta tam diuturnis obſeruationi
bus/tam diligentibus annotamentis corroborata: tū ab uſu tot ſæculorū/& tam mul
tarum ætatū approbatione recepta. Mirū cq; per caligines iſtas & nebulas oculis imperi
tia offenſis & ſpecioſam & venerabilem & ſerie plenā auctoritatis imaginē ſui repreſen
tat. Quas vbi tenebras & præſtigia radio rationis & diligēti tractatione diſcuſſeris/vi
debis in illis libris nihil eſſe libratū: in auctoribus nullam auctoritatē: in rationibus ni
hil rationale: in experimentis nihil conſonū: nihil conſtans: nihil verū: nihil credibile:
nihil ſolidum: ſed pugnātia inuicem: falſa: vana: ridicula: ut vix credas qui ſcripſerunt
fidem ahibuiſſe his quæ ſcribebant. Quod vero ſpectat ad vnitatē non inuenias teme
re quæ plus ſpei ꝓponat ſuis aurarijs/quæ maiora deſyderabiliora promittat. Pruden
tiæ ſe facit conſeruatricem: cuius de futuris coniecturam cetra præcognitione ſtabili
at: ſed & philoſophiæ cuius maxima pars quæ de cælis (ut iſti volunt per) cæli influen
tiam ad liquidū abſoluatur. De medicina nō attinet dicere: de nautica: de agricultura:
dum nō ſolum futura prænūciat his: ſed & vires cælorū ad terrena deducit: unde omni
um artiū opera efficaciſſime: unde omnitū artiū magiſtri quod volunt facile cōſequan
tur: & hæc quidē veteribus: ſed etiā neotericis perſuaſit religioni/ſi dijs placet cum vni
uerſæ: tū chriſtianæ plurimū conferre auctoritatis & emolumēti: & ut ſemel dicaī imi
tata ſuū magiſtrū: & regna mūdi adorantibus ſe ꝓmittit: & ſuū lignū guſtātibus æmu
lationē diuinitatis boni malicq; cognitionem. Quæ nō modo vllis ut pollicet vitæ uſi
bus cōmoda ſit: ſed fraus eſt oīm peſtilentiſſima/ſiqdē illa ipa eſt: ut demōſtrabimus:
quę philoſophiā oēm corrūpit: medicinā adulterat: religionē infirmat: ſuperſtitiōes parit
aut roborat: idolatriā fouet: prudētiā aufert: polluit mores: cælū infamat: hoīes miſeros
anxios/quietos/& de liberis ſeruos: & in rebus pene agēdis oībus plane facit infortuna
tos. Quod cū ego exploratū habere mihi viderer atq; cōptū: putaui piaculū me facturę
nulla victima expiandū/ſi tacerē/ſi diſſimularē: nec vel penitus ꝓ virili venenum: hoc
de credulorū manibus extorquere tētarem: hac præſertim ætate qua ſi quādo alias/ad
hanc fraudē oīs ætas & ordo ſexuſq; callīgat. Eſt autē tanto magis ꝓ veritate pugnā
dum quāto plures habere cognoſcitur oppugnatores: ſiquidē ut prodeſſe omnibus/
ita placere tantūmodo bonis deſideramus: nec iudiciū multitudinis fidē habet: vbi con
tra ſtat ratio conſenſuſq; doctorum: nec nos auram ſpectamus popularem: ſed lucem
veritatis & publicam utilitatē.

Procemium finit.

Ioānis Pici Mirādulæ cōcordiæ Comitis diſputitionū aduerſus aſtrologos.

LIBER PRIMVS

PRimū oīm ſcire lectorē volo: nō hoc nīm inuētū audaciāq; fuiſſe reijciē
di cōfutādiq; aſtrologiā. Sed a prima ātiq;tate bonis ita iudicijs ſemp viſū
nō eſſe, pfeſſionē: q̄ tot hoī incōmoda: tot inſanias undiq; ſub ꝓtextu ſcię
tiæ & utilitatis inueheret. Hinc Ceſarū legibus & prudētū uti noxia vitæ
ciuitatibus eliminaī. Hinc oraculis ꝓphetarū: pōtificū ſanctionibus: hoīm ſcīiſſimorū
vocibus & doctrinis: ut moribus & pietati peſtifera cōdēnaī. Hīc a philoſophis & ma
thematicis q̄cūq; ſapere ex libris nō loquī didicerint: q̄ſi falſa nō utilis/nō poſſibilis/nō
amica philoſophiæ/vel cōtēniī fere vel cōfutaī: Id q̄d aljs vel neſcię tibus vel denegāti
bus priuſq; rōnibus res agaī/hoc libro ſumus declaraturi: ut poſt tales accuſatores nō
ad inuidiā nobis hæc accuſatio: ſed potius ad pudorē bonæ frōtis hoībus ſi q ſuſcipiāt
poſſit eſſe defenſio. Exordiū vero faciemus a philoſophis: quorū maior auctoritas q̄
prudētū/& cōmunior interdū eſſe ſolet q̄ ꝓphetarū: Pythagorā aſtrologiæ fidē nō ꝑ
ſtaſſe: tū auctor eſt Theodoretus: tū Laertius q̄q; Diogenes & Plutarchus indicauerūt
Democriti illud ferī q̄d añ pedes nemo ſpectat cæli ſcrutanī plagas. Academicus Pha
uorinus & Panætius ſtoicus ſīpam inceſſuerūt: rideī eadē a Seneca/cōfutaī a Cicerone
ſed & diſputātē aduerſus illā Carneade & diuinis infenſum Bionē philoſophum quis
ignorat: Quod ſi ſuperat oēm inſaniā/cui nec inſanus accedat Oreſtes quātum inſa
niæ cōtinet aſtrologia: cui nec multa delirās aſſentiri potuit Epicurus/Plato & Ariſto.
philoſophiæ principes indignā putauerūt: de qua verbū aliq̄n facerēt tota ſua philoſo
phia/plus eā ſilēdo q̄ q̄ſq; voce ſcripſiue cōdēnātes. Nā q aliter ſentiunt/illud quæſo
rīdeāt cur toto decurſu ſuarū cōmētationū: vbi vel ꝓprietates explicadæ cæleſtiū vel
cauſæ inferiorū inde erāt petēdæ aſtrologicū illi nihil unquā attulerint: An ad philoſo
phū hæc ſpectare nō putarūt partes vniuerſi primas & nobiliſſimas corpa mota rurſuſ
q̄ mouētia cauſas efficaciſſimas: ſine q̄bus fieri q̄cq̄ in natura aut cognoſci nō poſſit/ſi
q̄d tales eſſe credanī q̄les eas aſtrologi faciūt: de q̄bus vniuerſalia quædā cognoſcere q̄
lia ſcribūt philoſophorū duces: ſi q̄ ꝓpria magis poſſent intelligi: nō philoſophi ſed im
pfecti philoſophi eſt. Cur igīt Ariſto. libros ſuos de cælo tā ieiunos reliquit: vbi tā mul
ta tā ſplēdida dicere potuit: & ſi potuit debuit de ſtellis de planetis eorū efficiētiā ꝓprie
tates cognitionē indicās nobis: Cur in metheorologicis imbriū: cometarū ventorū: cau
ſas pſcrutatus/aſtrologicarū rerū ſp obliuiſcit: Cur in libris de aīa aliū gñatiōe: nec gemel
los nec ꝓtus portētoſos atq; mōſtrificos: nec ſexus numerūue puerperij: nec formā nec
q̄litates ad ſydera aut refert aut referri poſſe meminit in trāſcurſu: Cur idē in Timeo fa
cit & Plato: Cur ante Platonē Timeus ipe Pythagoreus in lib. de natura ſummus: ut
ait Plato philoſophus pariter & aſtronomus: Cur & Ocelus idē leucanus in lib. de mū
do: teſtimonio etiam ipſe Platonis in philoſophia eminētiſſimus. An hæc quaſi parua
cōtēpſerūt: quæ ſi ſunt vera maiora eſſe nō poſſunt, an nō cōtēpſerūt quidē/ſed igno
rauerūt: & in Aegypto babyloniaq; verſati nō potuerūt hæc intelligere decantata apud
hos populos: & cuiq; de medio etiā nota: ꝓfeſſionis certe ſuæ nō eſſe (ut diximus) non
putauerūt niſi ſuā ignorarūt ꝓfeſſionē: ut philoſophi munus crederēt apū & formica
rū minutiſſime quærere ꝓprietates/louis & Saturni etiā nō putarēt: præſertim ſi veri
tatē ſup his nō ſolū obſeruatio docet: ſed & ratio monſtrat: quod ſcriptores aſtrologi
maxime contēdūt. Quidnā igīt aliud dici poteſt q̄ in ea fuiſſe Platonē Ariſtotelemq;
ſententia/nō eſſe cauſas cæleſtia quorū dicūt aſtrologi: nec aſtrologiam vel artē eſſe vel
ſciētiam/cuius erat cū aljs: alioquin mētio faciēda: ſed ex ludicris vnam ſiue fraudibus
potius circulatorū: quo genere geomātiæ/hydromantiæ/præſtigia/incātationes/qua
rū veteres nulli philoſophi inter ſciētias arteſq; meminerūt. nā ſi foret ars aſtrologia pē
deret a naturali ſcientia: ſicuti medicina: ut quēadmodū medicus a philoſopho fruticū
herbarū/animaliū naturā mutuaī quibus utaī ad ſanitatē corporibus conciliandā: ita

Cæſarum leges
Oracula philoſophorū
Pontificum ſanctiones
Doctrinæ ſāctorū hoīm
Philoſophi
Mathemati.
Pythagoras
Democritus
Phauorinus
Panetius
Carneades
Bion.
Epicurus
Plato
Ariſtote.

De syderib⁹ q̄dnaturalis cōsideret

discat astrologus a philosopho syderꝝ vires & ꝓprietates q̄bus utat: & uti doceat ipse ad prædicendū: nā qui diuinatricē astrologiā partē aut finē mathematicæ putat astro-

Quid astrologus: quid astronomus

nomiæ plusq̄ cū ea si qua esse putet q̄ cū naturali philosophia habere cōmertij: Is q̄ lō-
ge fallat̄ postea declarabimus. Nūc tm admonemus rē positā doctis tm extra cōtrouer-
siā ad philosophū ptinere scire de syderibus quicquid eoꝝ substātiā ordinēq̄ cōsequit̄
ad motus & moles eoꝝ dimetiēdas astronomo delegato: ad præuidenda futura de ha-
bitu posituraq̄ eoꝝ astrologo. Siquis artifex. s. esse cōcedat̄ astrologus. Quare nimis

Plotinū scribisse contra astrologos

oīno dormitās & inexcusabile Platonis Aristotelisq̄ silētiū foret ea nec indicātiū q̄dē:
quæ fuerāt illis etiā exactissime ptractanda. Quod vbiq̄ apud Platonē miscellaneam
agentē: oīgenāq̄ doctrinā tū apud Aristo. in ꝓblematis maxime licet admirari. Quo
libro de mathematicis decē oībus artibus & disciplinis q̄stiōes ꝓponēs: & earꝝ ex oī ge-
nere dogmatū etiā antiquatorꝝ afferēs solutiones: hiscere tm astrologicū verbū nusq̄ in
uenit̄: licet itē in ethicis ad Eudemū vbi de bona fortuna disseruit. Quo si satis indicio
nō mouemur audiamus discipulos utriusq̄ philosophi eā nobis sentētiam testificātes
quā magistri silendo nobis eloquunt̄. Plotinus in Platonica familia primæ fere auctō-
ritatis habet̄. Eū scribit Porphyrius cū diligētē astrologiæ operā dedisset / cōperisseq̄
tandē artis vanitatē falsitatēq̄ prædictionū omnē astrologis fidem abrogasse. Quare li
bro quoq̄ dicato: cui titulus de stellarū efficientia dogmata astrologoꝝ asseuerate nisit

Maternus Origenes multis rōnibus astrologiā dānauit

& cōfutauit. Quod ægreferens Maternus multa super eius morte mentit̄: quasi de eo
pœnas sumpserit fatū. nam illa esse falsissima ex Porphyrio ipō Plotini discipulo facile
itelligit̄: qui & genus morbi quo decessit: & causam & cur Roma discesserit plane fide
literq̄ describit. Origenes adamātius in philosophica secta sicut in oībus disciplinis
eminētissimus sæpe multisq̄ rōnibus astrologicā vanitatē sugillauit: nisi forsitan eius
testiōniū minus faciūt hoīes supstitiosi: qm fuit etiā christianus: sed nō fuit christianus
Eudoxus q̄ etiā Platonē audiuit & ī ægypto versatus est & habitus priceps astronomo
rū sua tēpestate: qui tm nihil credēdū astrologis ex hoīm genituris eorū fata prædicenti-
bus scriptū reliquit. Alexāder exaphrodisiade summus auctor in Aristotelica philoso
phia de fato librū ad cæsares Seuerū primū & Antoninū filiū / scribens & fati reiecit ne
cessitatē: & de astrologicis siluit. Ad quæ fati tamē cōmemoratio trahit vel trāsuersos.
Nec forsitan aliud ei cōsilium elucubrādæ cōmentationis / q̄ ut ꝓpensum Seueri Cæ-

Auerrois astrologiā vbiq̄ lacerat

saris animū ad istiusmodi superstitionē philosophica rōne castigaret. Auerrois celeber
in eadē familia philosophus & reꝝ naturaliū grauis estimator vbiq̄ astrologiā lacerat/
dānat/insectat̄. Nā in prima q̄dē philosophia astrologoꝝ opinionē de cælestibus ima-
ginibus/quibus subesse terrena figuræ similis aīalia putāt fabulosam dicit: q̄ tm sublata

Auicēna ꝓbat ab astrologis futura ꝓuideri non posse

ruit maxima ps astrologicæ supstitiōis. Idē cātica exponēs Auicēnæ. alibi q̄dē ait cōtra
ria eē philosophiæ: alibi fere oīa falsa dogmata astrologoꝝ: tū artē ipam in vniuersū va
nā & infirmā. in libris itē aduersus Algazelē artificiosas imagines in q̄s cælivirtutes de
riuare se posse putāt astrologi ꝓrsus inefficaces asseuerauit. Auicēna vir magnus in oī-
bus disciplinis vltimo suæ primæ philæ libro multis rōnibus cōprobauit ab astrologis
ꝓuideri futura nō posse. Quare nec eoꝝ ꝑdictionibus vllā fidē adhibēdā. Mitto Heri-
cū ex Assia cōplures q̄ neotericos illustres in academia pariēsi dicatis opibus hāc vani-
tatē ꝓfeq̄ntes: q̄q̄ maxima ps philosophoꝝ cōtēpserūt eā potius q̄ cōfutauerūt: sicut
artes alias circulatrices & aniles fabellas & delīria præstigiatoꝝ. sed illud aīaduersiōe di
gnū q̄ astronomi quoq̄ ipsi ꝓfessionē istā reiecerūt: q̄d fieri oīno non potuit præterq̄
cōscietia cōptæ falsitatis: cū alioquin illis in cælestiū motibus exercitatissimis tm acce-

Eudoxus mouit ne astrologis crederemus

deret & scientiæ / & gloriæ / & quæstus q̄ tū astrologiæ fidei & auctoritatis. At ille quē ci
tauimus nup Eudoxus gnidius summus fuit in mathematicis cuius in astronomicis re
bus iudicio nitit̄ Aristo. Sed prudētissimus legislator: scripsit enī leges ciuibus suis. Ec
sub Philistio medicus insignis & philosophus sub Platone: q̄ tm ne crederemus astrolo
gis nos admonuit litteriscq̄ mādauit, ita. s. ei mathematica rō demōstrauerat / & magi-

ster etiā Plato ꝓsuaserat: Cassandrū & Archelaū cum in astronomia præcellerent: hoc

Cassander Archelaus

prædicti oīs genere nūq̄ usos auctor est Panetius: Hoychilax halicarnaseus q̄q̄ doctis-

Hoychilax

simus in oī mathematica: totū hoc tm diuinādi p astra genus repudiauit. Veniamus ad

Nicolaus oresmius

neotericos. Nicolaus oresmius & philosophus acutissimus & peritissimus mathema-
ticus astrologicā superstitionē peculiari cōmētario indignabūdus etiam infectat̄: nihil
ratus ille fallacius: nihil detestabilius: nihil oībus quidē ordinibus: sed principibus ma-

Ioānes Marlianus

xime viris esse pestilētius. Ioānes Marlianus nr̄a ætate sūmus in mathematicis & erat

Luchinus

& habebat̄. is nō modo prædictiōibus istis semp abstinuit: sed etiā de ipsaꝝ falsitate po
stremis annis scribere instituerat: q̄q̄ erat enī longeuus / interceptus morte id nō effece
rit. Aiebat homo minime glorios⁹ habere se aduersus astrologos certissimas demon-
strationes. Quod cū alij / tū familiaris illi Luchinus noster & ipe præcellens mathema-
ticus mihi nō semel retulerūt. Paulus Florentinus in medicina quidē: sed præcipue in
mathematicis græce latinecq̄ doctissimus quotiēs de ista ꝓfessione rogabat̄: totiens eā
incertā fallacēq̄ asseuerabat / afferēs inter cætera de seipso euidēs experimētū. Qui cū
quinq̄ & octuaginta iā implesset annos: in sua tm genitura quā examinarat diligentissi
me vitalē nullā cōstellationē repperisset. Afferē multos ex his etiā qui viuūt & philo-

Marsilius

sophos & astronomos idē sentiētes. Sed nescio an inuidiam aduersus se cōcitari velint
hoīm cæli fatiq̄ potētiū. Porro noster Marsilius scripsit aduersus eos aperte Plotini ve
stigia secutus. In quo interpretādo & enarrando magnopere rem platonicā iuuit auxit
& illustrauit. q̄ si valitudini cōsulens hominū aliquādo corrogat sibi de cælo quædam
etiā auxilia / optat ille potius ita fieri posse q̄q̄ credat / testari hoīs mētē fidelissime possum
quo familiariter utor: nec habui ad detegēdā istā fallaciā qui me sæpius & efficacius ad-

Politianus

hortaret̄. Nec q̄tiēs vna facetiamur vberior nobis occasio segesq̄ ridēdi / q̄q̄ de vanitate
astrologoꝝ præsertim si tertius interueniat Politianus / interuenit vero semper omniū
superstitionū mirus exibilator. Forte vero nec Nicolai Leoniceni nostri iudiciū sup hac
re dissimulandū. Is cū mathematica ut oīes liberales scientias fideliter teneat: ita tm hāc
vanā iudicat ꝓphetantē astrologiā: ut nec illos qui scripserūt præsertim doctiores fidē
putet adhibuisse his quæ scribebāt. q̄ si causam interroges cur igit̄ scripserint: respōdet

Astrologia quare inuenta & quō

partim auaricia / partim imperitia pincipū effectū. Nam cum inquit ille in demetiendis
astroꝝ motibus & corporibus quod mathematica facit astronomia præcellētes illi viri
die noctuq̄ laborarēt nullū erat eis inde apud principes emolumentū: quibus. s. nihil
curæ q̄q̄ magno sydera corpe: aut q̄q̄ veloci motu per cæli spacia reuoluerent̄. hoc illi cū
vidissent ne cælestia perscrutātes interim essent inopes terrenorum / lepidā excogitasse

Astrologorū faceta fallacia

fallaciā qua sibi principū animos obligarēt: & suæ ꝓfessionis facerent amatores. quare
cōmentos ab his astris omniū fortunas / sed præcipue principū dependere: liberos. s. vi
tā / iperia / victorias / valitudinē: sibi vero qui illoꝝ diu motus & naturas obseruassent /
penitus cognitū & exploratū q̄d cuiq̄ vel boni pollicerent̄ vel aduersi denūciarēt. tum
habere præterea ad manū se remedia quibus præuisa mala repellerent̄: bona cōfirmare
tur. nā si fœlix hora notaret̄ imagies ex materia quadā cælestibus illis naturis cognatio
res posse cōflari: ad quas miris machinamētis deducta virtus ab astris fœlicissimos face
ret hoīes rerūq̄ potētes illarū vel tactu vel gestatione quicq̄d appeterēt facile cōsequē-
tes: q̄bus oībus rebus quo plus fidei faceret / illud addidisse reuelata sibi diuinitus hu
ius artis secretiora mysteria: quē admodū a potētissimo mercurij numine & Petosirim
& Aesculapiū accepisse q̄q̄plurima: legit̄ apud Maternū: tum vero principes illiteratos
& curiosos & rerū quas ꝓmittebāt appetentissimos / adductos facile ut crederent: ut
ꝓfessores fouerent: & præmijs studia hæc quotidie magis & magis excitarent. Hæc se
rio noster Leonicenus nec ꝓcul a vero super astrologos loquit̄ & sentit. Cauēdū autē
imprimis ne quā nobis ad fidē irrepāt astrologi mētita magnis auctoribus volumina p
scribētes: q̄d est illis cū oī supstitiōe cōmune. Nā q̄m quæ ꝓdunt̄ ab his rōne cōfirmari
nō possunt: siue ipsi illa vera credūt: siue credi volunt ab alijs libros huiuscemodi fabu-

Libri autoribus falso inscripti

larum viris clarissimis & antiquissimis inscribūt: & fidē errori suo de fictis auctoribus aucupant. Ex hoc genere liber de ꝓprietatibus elemētorꝫ in quo de magnis agit cōfictionibus & de secretis ad Alexandrum quos tribuūt Aristo. nulla culpa boni philosophi nullo demerito: sicut libros Platonis de vacca magi circūferūt: & quos vocāt institutionū execrabilibus somnijs figmētisq; refertos & a Platone nō minus alienos q̄ ista sint mēdacabula a Platonis ꝓcul & ꝓbitate & sapiētia. Sic olim hæretici gnostici nūcupati Zoroastri libros ostētabāt: quibus hæresim suā de Zoroastri antiqtate venerabilē facerent: quos nouos & cōmētitos esse nō Zoroastri Porphyrius multis argumētationibus demōstrauit: falli aūt facile possūt & circūueniri p hæc mēdacia si q̄ sint hūaniorꝫ fraꝫ rudiores/q̄busq; aliogn docti/cū p illas maxime & phrasim & indolē statim auctorū cognoscētes adulterina a legittimis discernamus. q̄busq; astrologorꝫ nrorꝫ & q̄ nūc in manibus artiū supstitiosarꝫ figmenta sic abhorrēt ab oī similitudine veri ut cuius e medio etiam pateant. Quis enim adducat ut Ouidiū de vetula Ouidiū credat: in quo de magnis etiā cōfictionibus & christiana lege mirabilia ꝓnūciant: adeo ut Rogerius Bacon magnus astrologiæ pronus nullius libētius scriptoris testimonijs utat: nisi forte præferat Artephiū q̄ oīno secreta alia ꝓdit innumera. Quale illud inspecto non astro: sed loctio posse hoīs & vitā & ingeniū & cōditiones: denicq; oēs ad vnā præcognosci. Sic magnā quoq; ille fidē ethico philosopho: cuius liber de cosmographia translatus dicit ab Hieronymo. Est aūt lectio adeo deridicula ut nulla magis: sed frequēter citata a Rogerio nostro in epistola ad Clemētē: ita ut fere adducat cōpositū ab eo libellum quendam cui titulus de erroribus studētiū theologiæ: quo imprimis volumine erroris accusatur/ q̄ theologi nri mysteria religionis magis ex Arist. cæterisq; philosophis cōfirmēt: q̄ ex auctoribus q̄s modo noīauimus/ethico/Arthephio/Ouidio de vetula poetisq; similibus. Præscribit vero liber Alberto/sed mēdacissime cū nunquā in theologicis suis scriptis hæc ille somnia memorauerit: sed merito ad Baconē videt referēdus: cuius alia scripta in ea eū fuisse sentētia facile declarāt illorꝫ semp auctorꝫ testimonijs oraculisq; perscatētia. Quibus si potuit credere/nihil mirum si credere potuit etiā astrologiæ. Ita vero supstitiosum hoc genus hoīm frontē ꝓfricuerūt: ut etiā sub agnatis Thomæ titulo libros circūferāt de necromāticis imaginibus: ut iā minus mirādū q̄ nescio quos Ptolomæi de anulis. sed & ad Aristonē astrologicos fingāt libros quos Pto. nunquā scripsit: qua temeritate vel ignorantia. Eboracēsis etiā cuiusdā opusculum multi referūt ad Albertū cōmemorāt: & Hippocratis libros de ꝓnosticis ægritudinum ex syderum cursu: quos puto ignorabat Hippocrates cum ꝓnosticorū libros scripsit a Galeno expositos: & tota græcia celebratos. aut si nouerat/quasi tamē secretiora seposuit puris & ritē iniciandis cōmunicāda. Prætereo quæ sup pluuijs sup quæstionibus Alchindus & alij pythagorea & Aristotelea cōmemorāt: & qui liber inscribit Aristo. de regimineibus/ita loquunt ipi cælestibus. qui utinā ad sanctos etiā viros ꝓfana nō retulissent: & libri cuiusdā de excantationibus interprætē diuū Hieronymū nō fecissent: q̄busq; si angelos infamarūt facile possunt hoīes: dū & hæc quidē deliria ab Adæ angelo: illa a Salomonis: alia a Thobiæ custode tradita dicunt: sed ad astrologos reuertamur omissis magis ad quos quasi cōfines erroris cōmunio nos deduxit. Aristo. quid de hoc hominum genere sentiret vno verbo monstrauit qui in ꝓblematis cū minimo & præstigiatore astrologū deputauit. At dices si nihil tale isti philosophi scripserūt: qui tamē ea scripserūt fuere philosophi. Qualis Abumasar: Ptolemæus: Haly Abēzagel: Iulius Firmicus: innumeri alij: tum latini: tum græci barbaricq; auctores astrologiæ: viri & doctrina & ingenio præstantissimi. Tu vir me oportune admonuisti ne id solum dicerē aduersus te neglectam a philosophis astrologiā. Sed & quicūq; eā etiā scripsissent: aut nihil aut male philosophatos. Quare relinquite nobis si dijs placet & Pythagoram: & Platonem: & Aristotelem: & vestros vobis habeatis Aomaras: Alchabitios: Auenazras: Abēzageles. Qui oēs quantū abfuerūt a philosophico ingenio palam demōstrabit: cū accedere illos fa-

bulosissimis rebus & asseuerare quæ nullam habeant rationē: & pugnantia dicere: & seipsos euertere palam ostēdemus: quæ diuersissima a philosopho sūt: cuius maxime ꝓpriū nihil credere/ nihil affirmare: q̄d vel euidētia vel rōne demōstrari nō possit. Sed age dicamus hic & aliquid unde cōstet auctores astrologiæ aut parū aut male philosophatos. Porro Ptol. principē alioꝫ facile cōcedēt. Est enim doctissimus astrologorꝫ & quod attinet ad mathematica vir ingeniosissimus. Quod aūt ad genethliacos quemadmodū dici solet optimus maloꝫ. Is igit quo iudicio philosophicas res tractauerit: & in ꝓœmijs magnæ cōpositionis quā vocant Almagestū: & in libris apotelesmaton satis indicauit. Exordiēs enī libros mathematicos partit philosophiā cōtēplatricē ex Arist. sententia in tria genera: theologicū: naturale & mathematicū: tū rōnē partitionis expones oīa inquit quæ sunt ex tribus cōstāt materia/forma/ & motu: quæ separari abinuicē cogitatōne q̄dē possūt: re aūt nō possūt. abhis igit tribus tria illa genera philosophiæ dicunt: a motu theologicū: cum primi motus causa nō aliud sit q̄ deus: a materia physicū: a forma mathematicū. Hæc est Ptol. sententia in q̄ tot esse apud bonos phōs errata q̄t verba nemo paulo doctior dubitauerit: necq; enī oīa ex illis tribus. Quod si oīa dum dicit naturales res intellīgit/q̄modo circa has versabit ipa philosophia in tria illa deinde genera diuisa: physicū: diuinū: & mathematicū. Sed necq; ex naturalibus quicq; cōstat ex motu q̄busq; nō fiat/nec pmaneat sine motu: sed demus ei hāc veniā loquēdi. Aristo. ipe quē ꝓbat q̄modo ei dabit a motu oriri genus theologicū: Cū & ipe deus quatenus primi motus auctor & causa nō a theologo/sed a philosopho inuestiget. Reliq; etiā aut falsa aut quæ facile videas ab hoīe ꝓlata parū perito gnarocq; philosophiæ. Iā vero ex libris apotelesmaton. quos vocāt quadripartitos insigniores errores & magis euidētes cū & luna humiliorē credit: qa humidus vapor a terra ad eā reliqs astris terræ ꝓximiorē ascendat: & eadē rōne aridū saturnū: qa ab his vaporibus magis elōget: eūdēvero & frigidū esse: qa sit ꝓcul a calore solis: Iouē tēperatū q̄ iter gelidū Saturnū: & feruidū Martē medius colloceť: atq; alia hoc genus multa de syderꝫ ꝓprietatibus quę exibilabūt philosophi potius q̄busq; cōfutabūt. Et q̄busq; magistri errorē erubescēs arabs enarrator conet in sensum aliū Ptol. verba trāsferre: ipe tn defendi vel excusari se Ptole. nō patit/ q̄ adeo hæc asserit affirmat & sæpius intereat: ut de sensu eius dubitatio nulla reliquat. Tu vero ex vno hoc disce oēs: & ex optimo indica deteriores. Primus fere a Pto. habet Abumasar nec philosophus fuit nec dialecticus: & in mathematicis imperitus. erat enī grāmaticus artis ꝓfessor: & a scribēdis historijs (ut narrat Auērodā) ad astrologiā se cōuertit: in q̄ etiā sua ꝓfessione q̄busq; esset verus vel hinc cognoscas q̄ Ptolemæū astrologū ex ægyptiis regibus putat fuisse qui Alexādro successerūt: quasi inter hos & illū nō plus quingētis etiā annis intercesserit/cū reges Ptol. ante christū p q̄dringentos annos floruerint: Pto. astrologus sub Adriano scripserit & Antonino. vide mirū rerꝫ altissimarū indagatorē & obseruatorē fidelē: qui in re tā apta tāta sit ingenij vel somnolentia vel tarditate. Idē in astrologicis rebus quātū errauerit q̄busq; apertis cōfessisq; mēdacijs instituerit quasi veris/ postea declarabimus. Quid memorē Maternū & in rudimētis arithmeticæ sic allucinantē: ut scribat: quid decernat Mercurius/cum in nocturna genitura cæli mediū occupauerit quasi a sole Mercurius plus quadraginta aut circiter partibus abesse unq; possit: aut a cæli medio sol p noctē plus septuaginta semp nō abslt. Mitto alia multa in quibus cū semp multæ loquētiæ exiguæ semp sapiētiæ hoīem deprehendes. Iam Mallīū nisi esset poeta bone deus/quo risu ꝓsequeremur: qui cælestes illas quas fingit imagines paucis stellis inchoatas potius dicit q̄busq; absolutas/ ne pluribus ibi ignibus accēsis incendio mūdus flagraret. Ad iuniores nō descendo hoīes plebeios & idiotas: ad quos quasi ad iustos possessores tota fere ꝓfessio deuoluta est. Est Bonatus inter eos primæ auctoritatis. Is nō ignarus modo est phiæ/sed furit plane atq; delirat. Lege eius primū librū de iudicijs in quo sup ope ipe ꝓœmiat. Mētior nisi helleboro dignū hoīem iudicaueris. struit vbi desipit minus rōnes q̄sdā q̄bus astrologiā ꝓbet esse verā: illas q̄d di-

Qualis Ptole. in Iris

Snīa Ptole.

Cōtra Ptol.

Cōtra eūdē

Qualis Abumasar

Quo tēpe Ptolemæus

Qualis Maternus

Qualis Mallius

Qualis Bonatus

cā falsas/imo supra quā dici possit pueriles atq; ridiculas. Quam vero putat efficacissi mā illa est q̄driuiū destrui si astrologia tollat. Esse enī vnā ex q̄ttuor artibus mathemati cis: vide ut nescit etiā qd sit hoc ipm q̄d ꝓfiteť: Astrologia enī hæc diuinatrix quā cōsu tamus tm̄ distat ab ea quæ mathematicis annumerat quātū a tenebris lux/ q̄tū veritas distat a mendacio. Et hæc quidē quæ futuroꝝ prædictionē usurpat si prior illa veriorq; tollat stare nō potest: at nō remeat ratio ut diuinatrice sublata: mathematica quoq; il la auferat: quod adeo est perspicuū: vel his qui prima harꝝ artium attigerint elemēta ut pluribus hoc declarare superfluū sit. Ptolemæus ipe in ꝓœmijs apotelesmaton post q̄ de duplici dicit astronomia: tm̄ ad priorē & mathematicā referēs sermonem ita inquit.

:& quæ sequuntur

Quod si forte q̄busdā interdū bonis iudicijs nō displicuit ista ꝓfessio: non statim tm̄ est bonū q̄d bonus etiā aliqs nō improbauerit: qm̄ & boni nō semp usq; quaq; boni & do cti prærogatiuā oībus numeris pauci cōsequunť. & si dicēdū est aliqd

Philosophi nō semp philosophi

nō oēs docti philosophi/philosophi semp sunt. Sed illud etiā opus meminisse esse veri tates quasdā q̄bus nobis libido reluctat: esse q̄bus nulla in primo genere oīa quæ sunt de moribus & theologica multa cōtinentur: in altero maxima pars quæ de physicis re bus & mathematicis est. porro hāc veritatem quam nos tractamus de vanitate astrolo giæ ad primū genus spectare manifestum est: qm̄ innatū homini curiositatis viciū illi re pugnat: quod cū sit inter oīa potētissimū cū sit homini ꝓpriū quatenus homo est: effi cit interdū ut plures huic veritati vel inuestigādæ nō vacēt: vel inuētæ etiā nō libēter ac cedāt. Et quēadmodū multi post tractatas philosopho aduersus auariciam euidētissi mas rōnes opibus tm̄ inhiant cumulandis: sic plærique post eis cōstiterit vera oīno esse posse q̄ astrologi dicūt: ab astrologis tm̄ innata curiositas ægre se diuellit: & si rerū aui di nouarū etiā fabulas audimus libēter: ita curiosi futuroꝝ & mētientes in illis astrolo

Amor nr̄i

gos cū voluptate sentimus. Accedit qui nos semp infatuat nimius amor nr̄i qui quæcū q̄ attinēt ad nos ꝓspera vel aduersa facile sperat/facilia timet: & ad ea quærēda etiā vbi inueniri scimus nō posse cæca tm̄ idētidē cupiditate sollicitat. Quid ꝙ vulgato hoc diu turno cōsensu præiudicatū quasi multi existimāt etiā oīno esse aliquid astrologiā: nec illud eis unq; venit in mētē ut introspicerēt/quis nā fundus huic rei/aut q̄ solidū firma mentū subesset. Quare quoscūq; fere ista vanitas tenuit/inuenies aut parū fuisse phi losophos aut certe parꝝ astrologos: quoꝝ altero ne videant altero ne iudicentur errores eorꝝ effici potest. Denicq; gustata forte potuit placuisse q̄busdā potata vero philosophi palato nūq; satisfecit. Habet enī in frōte aliqd q̄d allicīat/q̄d magnū/q̄d verisimile/ q̄d utile videat: sed vbi altius introspexeris falsa/incerta/fabulosa/oīa vides: aut nullis aut debilissimis q̄busdā cōiecturis nata: de quibus postea libris sequētibus abūdanter late

Affinitate noīs quosdā deceptos

q; disseremus. Verꝝ illud forte & aliquē fefellerit/ꝙ cū sint aliquoꝝ & philosophoꝝ & astrologoꝝ affinia noīa poterit existimari eosdē fuisse qui & philosophica & astrologi ca cōscripserint. Est enī Albumasar apud philosophos: est itē apud astrologos, sed q̄q; hæc noīna latinus sermo cōfuderit apud arabes tm̄ diuersa dinoscunť, nā q phūs est Al

Liber ab au ctore versus in latinū ex hebræo

bumasar: q aūt astrologus Aboasar appellat. Scripsit etiā Abubater de natalibus p̄di ctionibus: & eodē noīe alius philosophica p̄cipueq; librū q̄ quisq; pacto p se phūs eua dat: quē anno superiore ex hebræo vertimus in latinū. Sed ille Altasibi: hic vero Trip

Testimonia ꝓphetarum

dis filius. Eadē in plerisq; affinitas nominū q̄q; & tēporꝝ & ꝓfessionū magna dissen sio. Et de phīs quidē satis. Trāseamus ad ꝓphetas: hoc est ad veteris & nouæ legis ora cula ab Esaia exordiū faciētes. Is igit cū babylonijs apud quos hæc secta maxime vigu it: unde astrologi etiā chaldæi dicebant/futurū excidiū minaret: & Cyrum regē Persa rū p ducētū etiā annos ante q; nascereť vnctū appellatū aduersus illos dimicātē/ tubis excitaret. ita chaldæorum ciuitatē desolandā alloquitur. Stent nūc & saluent te augu res cæli qui cōtemplabant sydera & supputabāt menses ut annunciarēt euentura tibi. Ecce facti sunt quasi stipula: ignis combussit eos/nec liberabunt animā suam de manu

flāmæ: & ante hæc paucis interiectis de hac cælestiū obseruatione eos ita taxauerat sa pientia hæc & sciētia tua decipiet te: veniet sup te malū & nescies ortū eius: & irruet sup te calamitas quā nō poteris expiare. In quibus verbis ꝓpheta diuinus duplicē astrolo gorum temeritatē accusat. quarū altera est putare se ex cælo posse futura præuidere: al tera cū sint præuisa vel depellere mala vel bona cōfirmare. Veniet igit inquit malū/ cu ius nescies ortum: hoc est ꝙ tibi nec mars / nec saturni frigida stella præsignificauerit. Tūc nec irruētē calamitatē poteris expiare: hoc est horarꝝ electionibus & astrologicis imaginibus aut superstitiosis alijs machinamētis a te ꝓpellere. Dignū autē aīaduersione cōfutari p hæc rīsiones eorꝝ q chaldæi pariter esse volūt & christiani. Soliti enim dicere non simpliciter dānari a sanctis & ꝓphetis astronomiā. Sed quatenus solum aut vicia aut virtutes referūt ad cælū: aut rerū humanarū euenta fatali necessitate deuinciūt: qua re cū hos errores boni etiā astrologi cōfutēt/nō astrologiæ scientiā/ sed astrologorum quorūdā errata illos abominari. Dicāt igit mihi & Petrus alliacensis & quicūq; hac se defensione defendūt: an ad mores spectaret ꝙ Assyrijs bellū rex psarū inferret? Et iā si ad mores nō attinet: cur præuideri tamē a summis astrologis id nō posse ꝓpheta existi mauerit? Quod si in eo etiā errore fuissent: ut quæ essent futura necessario vētura puta rēt: nō eis obijceret vēturā calamitatē p eos nō expiandā: quā nec expiari posse ipsi ta mē sperarēt: qui necessario euēturā illā ut oīa existimarēt. Sed nec vllo recto indicio bonæ artes dānant/quia mali q̄dā eis abutunť. Alioqn dānanda erat imprimis sacrarū lectio lrarꝝ: unde tot hæreses/tot suas insanias/indocti q̄dā supbiq; cōfirmarūt. Dānā da itē philosophia: qm̄ hic philosophus aīam mortalē/ille vnicā dicat in omibus. Alij negēt ꝓuidere deū hoibus: alij vllā oīno esse religionē. At euertent hac rōne oīa bo na cū nihil sit adeo bonū quo abuti natura hominū non possit. Quare qui ita se defen dūt iudiciū ecclesiæ: quod cōtenere erubescunt/oblique interim grauiter calumniant. Sed cogi oīno possūt ut vel repudiare istā vanitatē vel a maioribus suis hoc est ecclesiæ ducibus deuiare in sinistra nō possint. Nā quacūq; illi rōne astrologiam dānauerint: di cant quæso iusta nec dānauerint: an iniusta: iniusta dicere nolunt/si iusta: cur nō cum il lis vos quoq; eā pariter dānatis? Sed dānamus inquiēt & nos illos errores ꝓpter quos illis astrologia displicuit. At ego illud quæro cur nō ꝓpter eosdem illa displicet vobis? Nā interdicere illos astrologiā nō q̄dātenus sed oīno oēm ꝓsequi/abominari palā est/ & mox ostēdemus. Vos factū cōtēditis ꝓpter q̄sdā errores/ esto: sed illud respōdete/ an recto indicio ꝓpter illos errores tota abiciat? si recto cur nō idem facitis vos? immo quā dānauerūt vos approbatis: quā insecuti sunt defenditis: quam interdixere dissu aminaris: quā sciri nolūt publice docetis. An quod inquit Alliacēsis crescēti fidei potuit obesse: ideoq; primi eā doctores nascentis ecclesiæ sunt ꝓsecuti: nūc adulta non nocet: immo ꝓdest etiā & vehemēter. At qui hoc postea cōfutabit: nā pestiferā illā ut olim: ita nūc etiā esse palā demōstrabimus: q̄d ipa etiānū experiētia demonstrat, sed nec erat illa dānanda/sed eius abusus. Cur igit philosophiā quidē nō dānabāt: sed impietatē q̄ rūdā philosophoꝝ: nō aūt pariter astrologos/sed ipam astrologiam? Vtiq; qm̄ in phi losophia si qd errat ꝓfessoris est vitiū: in astrologia ipa ꝓfessio vitiū. Quoꝝ auctorita tē vna cū rōne etiā nos secuti aduersus impios disputantes: nō philosophiam/sed phi losophoꝝ errata cōfutauimus. Hic aūt non astrologos sed astrologiā: qm̄ ipsa astrolo gia error est. Sed redeamus ad testimonia ꝓphetarū. Deus p Mosen ita loquit nobis. Gentes augures & diuinos audiūt: tu aūt a dño deo aliter es institutus / ꝓ eo autem ꝙ nos legimus augures in hebræo est Mehonē p quos Achinnas maximus doctor hebræoꝝ eos ait intelligi / qui tēpora supputāt & fœlices horas ac infelices ob seruant: deriuat enim dictio illa ab :hona quod horam significat: Hieronymus augures transtulit. Sed & apud Esaiam astrologos augures vidimus nuncupari. Nec; enī nomē astrologoꝝ usq; in sacris litteris. Nam & ipsa habet varias locutiones: & varias varijs temporibus superstitio ista appellatiōes sortita est. Olim enim chaldæi

Nihil adeo bonū q̄ non possimus abuti

Achinnas

& genethliaci: Augustini temporibus mathematici & planetarij/ nunc astrologi pas-
sim vocantur. Quod autē Hieronymus & eo loco & alibi plerumq; trāstulit diuinos
Auenazra Hieremias in hebræo est chesem: quod Auenazra ipse/ cęq; astrologus/ ait/ hoc est
quidē cōmune omnibus diuinantibus: sed ꝓpriū magis nomē astrologorū Hieremiæ
illud quis ignorat? A signis cæli nolite timere quæ gentes timent. Quid igitur homo
christianus astrologoꝝ iudicijs vel gaudet vel tristat a quibus nihil sperandum Esaias:
Hieremias nihil timēdū: immo per utrūq; diuina nobis veritas affirmat: cum totū hoc
Ambro. quod timent sicut inquit Ambrosius quærere absurdū: cū quæ pollicent sint impossi-
Iob bilia. Vnde cæli dnator apud Iob. Nūquid nosti ordinē cæli & pones rationē eius in ter-
ra? & infra. Quis enarrabit cælorꝝ rationē? Duplex enim error astrologorꝝ/ alter q̄ mul
ta cælo subijciūt quæ inde nō dependēt: alter q̄ quæ etiā efficit cælum/ inde tamē ab eis
ut putant/ præuideri nō possunt: quod allata in mediū apud Iob verba nobis ostendit.
Et cū doctores ecclesiæ utrūq; pariter refellant: quomodo dici potest id eos tātum nō p
bare quod libertatē tollat arbitrij: aut fati necessitatē inducat. Augustini ratio illa de ge-
Testimonia Augustini minis nōne eo tendit ut omnē tollat ab eis præscientiā futurorꝝ? Idem in Enchiridion/
nōne ipsam solam tēporꝝ obseruationē: ut hæc fausta: illa infausta putemus ad magnū/
dixit ptinere peccatū? Cū tamen in hac horarū dierūq; electione libertatē potius nostrā
exerceamus cę auferamus. Sed ita est certe dissplicebat eis undiq; astrologia licet ea ma-
xime parte qua religionē & mores cælo subijciebat, hac eam execrabant vbiq; cōfuta-
bant: hac impiā arbitrabant vbiq; vanā: hic blasphemā vbiq; superstitiosam: hic abo-
minabilem/ vbiq; ridiculam. Quare Augustinus in libro de doctrina christiana ad per
niciosam dixit superstitionē pertinere eos qui genethliaci dicūtur: nō solum quia actio
nes nostras: sed quia & actionū euētus a stellis putent ꝓcedere: & in libro cōfessionum
de planetarijs loquēs hoc est astrologis: quos christiana inquit & vera pietas expellit &
dānat: & illud Moseos exponēs: Posita sydera in signa & tēpora: nō signa inquit dicit
quæ obseruare vanitatis est/ sed vitæ usibus necessaria: qualia nautæ/ agricolæ: & id ge
nus artifices obseruant. Eodē loco Basilius eam occupatissimā esse dixit vanitatē. Am
brosius inutilem & impossibilem: Theodoretus a philosophis etiā cōfutatam: Chrīso
stomus/ vanā/ falsam/ ridiculam. Legamus Bardesanē/ Ensebium/ Didymū/ Apolli-
narem/ Tertullianū & innumeros alios plures etiā apostolicos viros: & quid plura vi-
demus hebræos hæreticos gentes eadē genus hominū hoc censoria virgula ꝓsequi-
tos. Quo factū ut miraret Augustinus cum redarguētia hæc astrologos testimonia ta
li celebritate in ecclesijs legerent plena tamen esse cōuenticula nostris hominibus: qui tē
pora rerum agendarū acciperēt a mathematicis. Idem cū sup psalmo tertio & sexagesi-
mo ad populū cōcionaret mathematicū ꝓduxit pœnitētem: qui ꝓfessioni. s. renūcia-
uerat nō aliter cę si aut Iudæus aut ethnicus aliquis regenerationis lauacrū accepisset: cę
pulchre idem interprætans Ioannē insaniæ nostræ nos admonet: qui ad astrologos libe
ri intramus ut exeamus serui: & mendacijs emptis libertatem illis nostram erogamus.
In libro vero de natura dæmonū ait expresse nemini licere post christū genituram ali-
Genituram post xp̄m nemini licet iudicare cuius de cælo interprætari. Hieronymus ex opprobrijs Aegypti: hoc est reliquijs ido-
latrie esse ait requirere stellarum cursus & futurorū ex eis euenta rimari. Seuerianus in
libro quem de septem artibus: quē falso quasi Cassiodori citat Rogerius postquam de
vera dixit astronomia. Tum ea inquit quæ attinēt ad preuidenda futura ita debere nes-
Derestatio astrologię ꝑ ecclīastica decreta cirī: ut nec scripta esse videant: sunt enim fidei nostræ sine dubitatione contraria. Hæc
ille ad verbum. Quod si quos tātorum hominum & tam præcellētium sententia nihil
mouet/ deterreat saltem pontificalis auctoritas quæ istam ꝓfessionē ita nostris homini-
bus interdicit: ut Alexāder terrtius pontifex maximus/ sacerdotē nescio quem integro
anno a ministerio altaris voluerit abstinere: q̄ per astrolabium cuiusdam ecclesiæ furto
inuestigando aliquid esset perscruratus: cęcę ut idem pontifex testat nullam ibi aut ma
gicam/ aut aliam superstitionē admisisset. In Martini pontificis synodo scriptum: non

vere christianos aut lunæ cursus/ aut stellarum: aut inanē signorū fallaciam ꝓ domo fa
cienda vel sociandis cōiugijs obseruare. sed & sub noīe etiam aruspicū astrologus de-
creto Gregorij iunioris anathema ꝓnunciat. & in cōcilio Toletano. Si ipse præsbyter Grego.
aut diaconus fuerit in monasterijs relegat scæleris ibi pœnas ꝓpetua illa detētione datū Concilium
rus. Solent enī ut docet Augustinus in libro de natura dæmonū sub aruspicū nomine Tholeta.
apud nostros designari: qui dies & horas in agēdis negocijs operibusq; custodiunt: vbi Augusti.
notari illa maxime videt pars astrologię q̄ est de electionibus. Quis iam igit audeat hō
christianus (cūctis enī nūc mihi sermo) astrologiā tueri sequi/ extollere/ a lege ꝓhibitā:
a ꝓphetis damnatā: a sanctis irrisam: a pontificibus & sacro sanctis synodis interdictā:
Quod si mihi opponas Albertū theologū præstantissimū fautorē tamen astrologorꝝ:
admonebo te primū multa referri in Albertū/ quæ Alberti nō sunt: quod & supra teti-
gimus. Tū si mihi forte obijcias librū de licitis & illicitis in q̄ reijcit qdē magos: astrono
micos aūt ꝓbat auctores: respōdebo existimari quidē a multis esse illud opus Alberti:
sed nec ipsum Albertum: nec libri inscriptionē usq; quaq; hoc significare cū auctor ipe
quicūq; demū fuerit nomen suū cōsulto & ex ꝓfesso dissimulet: quid? q̄ in eo multa le
gunt indigna hoīe docto/ & bono christiano: qualia illa sunt imagines fieri posse qui-
bus etiā nō vnus homo: sed vna etiā ciuitas tota vel infœlix fiat vel infortunata: tum nō
esse magicos libros abijciēdos qui ecclesiæ utiles futuri aliquādo sint. Est enī hoc plane
aduersum iudicio ipsius ecclesiæ: quæ illos vbi locorꝝ fuerint inuenti vri iubet & prsus
exterminari. Nā q̄ ratione utile erit seruare integros libros q̄s utilimū erat nūq; esse con
scriptos? Quæ utiq; aut nō scripsit Albertus: aut si scripsit dicēdū est cū apostolo: in ali-
is laudo: in hoc nō laudo: sed sicut inuidiæ est quærere in magnis viris potius quod dā
nes q̄ ꝙ extollas: ita insaniæ sicubi defecerūt nō potius damnare velle cę imitari. Lauda
bo ego in Petro Aliacen. studiū litterarū: experientiā rerū: multiplicē lectionē: & quod
scite atq; subtiliter theologica quædam scripserit & tractauerit, ꝙ vero altero opusculo
astrologiā historiæ: altero theologiæ cōciliare voluerit: ut ibi veram: hic piā ratione ꝓ
baret: plane nō laudo/ sed damno/ execror: atq; detestor: cū tueri positionē nullam pos
simus aut magis falsam/ aut religioni magis aduersam: de qua re quoniā in sequētibus
libris late disseremus: nihil vltra hoc loco dicendū. Ibi enī etiam suis fautoribus restatū
abunde relinquemus esse illos libellos & inimicos religioni / & tot erratis historicis &
astrologicis plenos ut dici nostrū illud possit: si vis errorem tollere/ tolle librum. Dixi-
mus de philosophis & de ꝓphetis: restant leges ciuiles: hoc est cæsarum ac prudētium
iussa atq; iudicia: quorum finis potissimū consulere utilitatibus: quibus hominum vi-
ta bene beatecq; transigat: quæ cū inter omnia bonis maxime artibus adiuuet / noxijs
peturbetur: summo studio curauerūt/ ut ille quidem abūdarent/ hæ nullæ (quantum
fieri poterat) essent in ciuitatibus. Quod ut cōsequerētur illarum ꝓfessoribus præmia Testimonia iuris ciuilis
honores decreuerūt. Harum autē publicas ignominias & supplicia tāto grauiora: quā
to noxias magis artes illas existimarunt. Illi igit de astrologis quid putauerint: nemo
nescit qui legales Iustiniani Cæsaris codices legerit: in quibus ars mathematicorum Iustinianus
(sic enim se vocabant astrologi) ut abominabilis interdicitur: mandante imperatore ne
quis mathematicum cōsulat: sed omnibus sileat perpetuo curiositas iudicandi. Si quis
autē mathematicū consuluerit capitis ei (quod est summū supplicij) pœna denuncia-
tur: quod ꝓfecto nō statuisset sapientissimus imperator tot & sapientum usus & legi-
bus & iudicio: nisi nō solum vitæ inutilem/ sed pernicios am hominibus istā ꝓfessionē ex
perientia demōstrasset. Ipse fœlicissimus Iustinianus ita hoc hominū genus horrebat: Iustinianus
ut si quis in eius comitatu deprehenderet mathematicus: summis ad eculeum usq; tor- q̄tū odium
mentis/ temeritatis suæ lueret pœnas. Tū postremo de hac loquēs superstitione ꝓnūciat astrologos
imperator eius dē esse culpæ affines: & q̄ docēt ista & qui addiscūt. Ante Iustinianū etiā
nōne legimus sæpe expulsos vrbe Roma oēs mathematicos? q̄d in calce istarū dispu- Cōclusio libri huius
tationū aperte demōstrabimus. Quod si omis ratio recta/ vel prudentia regit/ vel phi-

losophia perficitur: vel diuini splendoris radijs illuminatur: erit profecto astrologia omni recto iudicio ꝓfligata: quã & prudẽtissimi legũ latores exterminarunt: & doctissimi philosophoꝝ cõfutauerũt: & viri diuini atq; sanctissimi abominati sunt.

Disputationũ Ioannis Pici Mirãdulæ aduersus astrologos libri primi finis.

Ioannis Pici Mirandulæ disputationũ aduersus Astrologos. Liber secũdus.

Caput primũ. Incertã esse artẽ istã iudicio etiã principũ illius.

Sed ne sola auctoritate pugnemus demõstrabimus toto hoc opere certis rationibus reiectã iure a sanctis istam superstitionẽ: quia religioni maxime aduersaretur: utiliter legibus interdictam: quia vitæ inutilis sit: immo noceat & peruehemẽter rationabiliter a philosophis cõfutatã: ut quã falsam incertãq; cognoscerent. Et q̃q; inde videbaẽ exordiendũ ut falsa demõstraretur quoniã statim inutilis etiã reddebaẽ. Aliter tñ faciẽdũ putaui: ut. s. priusq; de eius falsitate disputarẽ/ostẽderẽ amatoribus astrologoꝝ: etiã si esset talis ista ꝓfessio qualẽ ipi eã faciũt & affirmãt: nullũ exteriori hoi ab ea cõmodũ ꝓuenire: interiori autẽ oportet ex qbus intelligamus quãtũ suæ ꝓfessioni sũmi ipi astrologoꝝ principes tribuant. Ptol. igiẽ in primo apotelesmaton: postq; iudicia astrologoꝝ sæpe esse mendacia dixit vicio prædicentis: tñ hæc ita subijcit ad verbũ quæ nos voluimus trãsferre: quare male habenẽ in trãslatione cõmuni: & peius in trãslatione Auenrodan. & ab eo male exponunẽ: sed cũ fideliter erũt trãslata expositione nõ indigebũt. Verũ illud tũ liquet etiã si quis disciplinas istas vestigijs rite quãtũ fieri possit indagauerit: necesse esse tñ: ut is etiã q̃q; sæpissime offendat: nõ valet ob illa quæ supra diximus: sed vel ob ipam potius rei naturã: vel quoniã maior est nra imbecillitas: q̃q; ut tãtæ ꝓfessionis magnitudini pares simus. Etenim cũ omnis cõtemplatio quæcũq; in materia affectionibus versaẽ magis verisimilia captet: q̃q; quicquã ꝓ vero decernat. Tum vero hocillius maxime ꝓpriũ quæ quasi cõfusa ex multis inter se dissimilibus est: atq; ex antiquis errãtium syderum figuris aspectibusq; dependet. quoniã quæ circa rerum euẽtus obseruata sunt a priscis: ea nos ætati nostræ quotiens quidem ad eundẽ modum se res habet accõmodamus. Cæteꝝ quis nõ videt euenire illlud posse: ut figuræ ipsæ atq; aspectus magis minusue inter se similes sint longis temporꝝ anfractibus: ut autẽ concordia prorsus eadem cunctoꝝ quæ in cælo sunt: præsertim si terrã quoq; adiunxeris reuertaẽ: ne sperandũ quidem videẽ/nisi quis forsitan inaniter glorioseq; se iactet in cõprehendendis cognoscẽdisq; rebus quæ vel cõprehẽdi suapte natura penitus nequeũt: vel eo certe spacio tpis: quod sit hois modo sensibus indultũ. Quo fit ut dissimilibus ꝓpositis exemplis etiã q̃ncũq; in præscitis aberreẽ. Atq; in his aspiciendis quæ circa ambientẽ nos rerum naturam ꝓueniũt. Nihil præterea est arduũ: in ipsis autẽ genituris/ atq; in priuatis omnino singuloꝝ collationibus: nec paruæ nec leues incidũt causæ: quibus sui cuiq; mores cõcilianẽ. Nã & seminũ differẽtiæ plurimũ valẽt ad generis ꝓprietatẽ: q̃n etiã si idẽ corpus ambiẽs/idẽq; finitor sit/plurimũ tñ momẽti habet vnũquodq; seminũ ad vniuersalem figuræ peculiaris informationẽ: puta in homĩe/equo & alijs. Afferũt & loca generationis non minimũ discriminis. Nam si genus idẽ seminis: ut videlicet humanũ/statusq; idẽ fuerit ambiẽtis oĩa corporis: plurimũ tñ ex regionum diuersitate corporibus animisq; distant qui gignunẽ: plurimũ quoq; interest ad vitæ actus variãdos etiã si cætera paria sint: qbus quisq; cibis/aut qbus utaẽ moribus: q̃d nisi vnũquodq; horũ intra ambiẽtis corporis causam cõtineat (quod vim. s. hãc habet potissimã) ut illis ipis quãobrẽ talia sint: pars aliq; sit causæ: q̃d cõtra eũ fit plurimũ habere oĩo possũt. In quo hæsitent hi qui se oĩa posse opinanẽ: q̃uis nõ eadẽ plane sint: ex sola tamẽ sublimiũ corporꝝ motione dinoscere. Hæc ibi Ptolemæus q primo etiã enũciato alterius libri q inscribiẽ fructus vulgo centiloquiũ dicitẽ de scientia loquens astrologiæ: ita inquit fieri ne-

Ptolomei sẽtia de Astrologis

quit: ut qui sciens est particulares rerꝝ formas ꝓnũciet: secuti nec sensus particularẽ sed generalem quandã susciꝑit sensibilis rei formã: oportetq; tractantẽ hæc rerũ coniecturã uti: soli autẽ numine afflati prædicũt particularia: hæc ille ad verbũ: q̃q; aliter & mendosa & deprauata in vulgatis codicibus habeanẽ. Sed & arabũ & hebræorum qui astrologica scribunt/indubitata sententia est: quocũq; stella sua ꝓmiserit posse tamen non euenire: & quia materia non idonea sit influxui suscipiendo: & quia humana ab arbitrio nostro plurimũ dependeãt: & quare fatum particulare vniuersalioris fati aduersantis potestate superetur: & quare fato omni potentior/& cælo maior diuina ꝓuidentia/ fieri interdum aliter ordinet/q̃ ordinaria cæli reuolutio erat effectura: quę cum passim sparsa apud astrologos: tamen simul omnia leges apud Auenazrã capite primo libri de natiuitatibus.

Nõ posse fu tura ꝑdicerẽ nisi numine afflatos

Caput. II. Auspicationes quas electiones dicunt inutiles esse: testimonio vnius astrologi/ratione/& experientia.

Iam hæc si sint vera ꝓferat astrologus quodnam emolumẽtũ ex eius prædictionibus vita consequaẽ. Rñdebit fortasse duplex: alterũ verũ dicit & horã doceri q̃ auspicari actiones nras debeamus: ut fœliciter fiat quod facturi sumus. Alteꝝ cum prædicit q̃d est futuꝝ: unde illa est utilitas: ut qbus in rebus infœlices nos fore cognouerimus illis abstineamus: cõtra ea aggrediamur: in qbus fœlicitatẽ nacalicia nobis hora polliceaẽ, sed age excutiamus utrũq; ab eo exordientes quod primo loco ꝓponebaẽ. Et qm̃ nobis cũ astrologis disputatio utamur his maxime assumptionibus quæ apud eos verissimæ existimanẽ. Aut igiẽ in re quã auspicato facturus es favorabile tibi cælum natalis cõstellatio fecit/aut aduersum: si aduersum nõ ꝓdest auspicatio ex sentẽtia Ptolemæi: q̃re rẽ illã infœliciter semꝑ agredieris/& ab ea semper fœliciter abstinebis: si fauorabile nulla opus horarum electione: sed tua tibi electio sufficit: qm̃ tunc fœlicissime rẽ illã aggredieris: cũ te ad illam animus inuitabit. Necq; enĩ aliud est esse fortunatũ (si fortunatus est aliqs a cælo) q̃ vim nram imaginariã famulã ratiõis ita cælitus moueri: ut his & modis & tẽporibus vnũq̃dq; faciendũ suscipiamus: glibet q̃ fœlicissime votũ ꝓficiscẽ possit: quo circa dixit Aristoteles nõ ꝓdesse fortunato cõsiliũ: in ea. s. re in qua eũ natura formauit: ne forte alio te cõsilium distrahat & abducat q̃ instituerat ille animi impetus te vocabat. Mitto q; Haly interpres Ptolemæi friuolam esse ait & inefficacẽ hãc partem astrologiæ quæ est de electionibus. Mitto fidem ipsam experientiæ qua nulla certior: nulla cõstãtior: ea enĩ quotidie facit manifestum eos potissimũ in suis rebus agendis parũ esse fœlices: qui vanã hanc tẽporꝝ discretionẽ obseruãt. Cõtra: longe fœliciores qui ista superstitione reiecta sola electione & prudentia ducibus utunẽ: Quis enĩ nra ætete fortunatior Francisco Sforcia: qui militari fœlicitate amplũ sibi & florentissimũ insubriũ parauit imperiũ: & posteris auctũ cõfirmatumq; reliquit. Cui tñ semꝑ oẽs astrologi vel odio fuere vel contẽptui: ne dũ eos in suis rebus aut belli cis aut domesticis consiliarios adhiberet. Quis Zoroastre inter antiquos in astrologia/in magicis & in omni superstitione potẽtior: & tamẽ eum in bello & vicit & occidit Ninus/ nec astrologus utiq; nec magus. Põpeius diuinatoꝝ rñsis plurimã fidẽ. Cæsar nullã adhibebat: illi aduersa huic fœlix lætaq; fortuna. Cæsarẽ Iustinianum exterminatorem/ut vidimus astrologoꝝ/domi & militiæ fœlicissimũ quis ignorat? Contra: Iulianus imperator & christiani noĩs inimicus/& omniũ superstitionum curiosissimus ob seruator: q̃ breui q̃ infœliciter & vitã amisit pariter/& imperiũ. Possem ego tñ vnum aut alterũ etiã astrologos doctos/& mihi familiares afferre noĩatim: quibus fides istius vanitatis: ad quã. s. vitæ rationem instituerãt/ vel exitio fuit vel detrimento nõ mediocri: sed nolo hoĩes alioquin bonos infamare: & in re veritati non admodum necessaria sanctæ amicitiæ iura violare. Sed utinam huic quidẽ patrimonium non abstulisset: illi patriam & vitam: multos spe vana stolidos & insanos: multos timore miseros nõ effecisset. Ita mea delicta deus nõ videat/ ut nullos vidi earũ rerũ magis egenos: quas suis

Experiẽtia

Francisꝯ Sforcia

Zoroaster Ninus Pompeius Cæsar Cæsar Iustinianus Iulianus

Non ꝓdesse fortunato consilium

Auspicationes inutiles esse

hoīibus astrologia ꝓmittit/ꝯ quī astrologiæ penitus se deuouerūt: & ꝑ eā cæli fauorē in horas singulas aucupantᵉ. Mutauit vir quidā magnus mihi notus vitæ rōnem facta ex hoc cōsilio prioris fortunæ factura nō mediocri: astrologica maxime spe cōmonitus q̄ in noua ꝓfessione magnas fœlicitates cælesti fauore esset cōsecuturus. At vero in ea cū aduersam quotidie magis fortunā experiret: solitus erat dicere/a marte se deceptū: nolens illud dicere quod erat verius/ab astrologica vanitate se deceptū. Idē paulopost obijt morte etiā valde miserabili: quā nec a cælo ipse præuiderat. Parabat enim multa: & magna moliebat: ut qui sibi adhuc longos viuendi fines cōstituisset. Possem multa hoc genus cōnumerare: sed refugit animus narrationē earū rerum quæ vix sine lachrimis possum meminisse: & qm̄ inciderūt in homīes amicissimos cōmiserationē exigūt potius a me ꝯ reprehēsionē. Sed utinā hæc dissimulatis noīibus veterꝝ amicorꝝ inuita redargutio/amicis viuētibus ꝓsit quos ꝓ oīa quæ mihi cū illis amicitiæ iura intercedūt ꝑ fortunas eorꝝ: per vota fœlicitatis admonitos & rogatos etiā atq; etiā velim: ne unq̄ in suis rebus vanitatis istius cōsilio se cōmittāt/ habeant eā (si ita libet) quasi poeticam fabulam sup qua rideant: ludant: iocentᵉ: pro duce: pro magistra vitæ non habeant. Sed vbi saluti corpori erit cōsulendum medicos consulant: vbi externis ꝓspiciendum prudentiæ & rationis oculis utantᵉ: quoꝝ utrūq; diuina nos sapientia docet: quæ & creatū medicū dicit ab altissimo ad nostram necessitatē: & prudentiā ait homini esse seruandam ut eruatur a via mala. De astrologia nihil tale scriptū inuenimus: cuius ꝓfessionē ita ꝓbauimus esse inutilē: ut illi etiam tātū tribueremus: quātū astrologi putāt tribuendū. Nam cū erit deinde ꝓbatū nihil eā habere veritatis/erit extra omnē cōtrouersiā sufficienter: quod hic ꝓbare sumus conati/periculosissime credi res nostras cōsilio astrologoꝝ. Quod si quādo ex illoꝝ prædictionibus recte usu accidat: non in rationē quæ nulla sit apud eos: sed in temeritatē casumq; esse referendū.

¶ Caput III Non esse utilem astrologiam in decernendo quid sit agendum: quid fugiendum.

HLteꝝ ut supra dicebamus astrologię emolumētū fingi potest: ut. ſ. eā rē ꝓsequamur: quā nos seq̄ iusserit astrologus. Cōtra ea fugiamus quæ ille vetat. Q d'utiq; vel supfluū esse vel noxiū ita demōstrauimus: nā q̄d ille prædicit/ aut ad ea attinet quæ sunt corporis: aut quæ externa atq; fortuita. In his igit quæ sunt corporis si spectāt ad valitudinē quæro astrologi ne iudicio/iudiciū quoq; medici pariter cōsentiat: an ab eo potius sit diuersum: si idē sentit uterq; nihil tibi cōfert astrologus quod medicus solus præstare nō possit: si dissentiunt utri potius quæso putas accedendum. Sane si medicū repudiando astrologo te cōmittas insaniæ pœnas dabis. In agendis rebus similiter interrogo ne quod astrologia cōsulit prudētia etiā cōsulat faciendū. An hæc sibi iudicia penitus aduersentᵉ. si consonū/q̄d q̄d intra nos est tā ꝓcul: q̄ramus in cælo: si dissentiūt qs recteꝫ qs rōnabiliter factū defendat: q̄ in rebus agēdis prudētia relinquat: quæ nihil aliud est ꝯ recta ratio rerꝝ agendarꝝ: sed erūt hæc exemplis dilucidiora. Prædixerit igit astrologus martē tibi hoc anno tritæū cōminari. Excitaturū enī bilē ex potestate quā in annua habet cōuersiōe: q̄re utēdū frigidis potius & vitæ rōnē aduersus ardorē martis instituēdā. hoc ipm q̄d de cælo ipe prænūciat/aut ipa quoq; signa demerabūt: quæ a corporis tui dispositionibus petuntᵉ: q̄busq; medicorꝝ nitit cōiectura/aut nō demerabūt: si demerabūt hoc tibi erit satis indicij ad præcauēdā futuram malā valitudinē si nō demōstrēt: rogo recte ne factū putes ut cum nulla erūt indiciabilis exæstuātis. Sed locium albicans & crassum: venaꝝ segnes pulsus: facies pallore deformis: mēbroꝝ pigricies/reliquaq; id genus q̄bus medici ꝑ notis utunt: nō bilis/ sed pituitæ dñm indicabūt: tu tū bilē euacues: quare martem tibi de cælo astrologus finxerit minitantē: q̄d q̄ nec prudēs tibi astrologus cōsulet: q̄ etiā si de marte illa vere ꝓnunciet: pōt naturalis tua tēperatura: pōt vniuersalis ipsius anni dispositio: pōt vitæ ratio q̄ diu usus fueris/ad cōtrariū te vertisse. Denicq; causam vnā videt astrologus q̄ hoc possit efficere: & illā remotā ac vniuersalē. Medicus nō modo ex ꝓpriis & ꝓpinqs iudicat causis: sed rem ipsam ꝓcipit sensu: & quod ex oīm simul causarꝝ cōplexione dissultat ipsa hoc monstrante naturæ præsentis euidentia tenet. Mitto q̄ qui etiā astrologoꝝ iudicijs fauent: non ita tū insaniūt: ut minus illa falli medicorum iudicijs putent. Proponamus simile exēplū in tractatione rerū externarum: ut principi. ſ. consulat mathematicus: ne bellum ineat cū inimicis: quoniā mars ei parum ꝓpitius sit. Quæro utrum quo tēpore hoc illi dederit cōsiliū nulla iusta causa bellandi principi sit: aut si causa bellandi/ nulla tū occasio opportunitasq; vincendi. An potius & bellandi iusta cā nō desit: & ad victoriā omnia suppetāt instrumenta. Si dederis primū iure nō bellabit: sed sola duce prudentia. Si sileat etiā omnino mathematicus. Si secūdum nec ipse utiq; astrologus si nō sua interfit/abstinendum bello iudicabit: & si abstineat quid erit aliud q̄ sensum & euidentiam ob rationē coniecturāq; relinquere

Exēplum in externis

¶ Caput IIII Non esse astrologiam religioni utilem: quod Rogerius bacon & Petrus Alliacensis existimarunt.

Opinio Roge. Bac. et Petri alliacen.

ATsi vitæ inutilis est an religioni utilis fortasseꝫ quod putasse videtur & Rogerius bacon & Petrus alliacēsis: atq; hic quidē duplici maxime rōne altera ex magnarꝝ quas vocāt cōiunctionū astrologica supputatione hr̄i veritas possit de numero annoꝝ ab adā ad christū: de quibus inter ecclesiasticos codices tanta sit cōcertatio. Altera q̄ cōfirmari ꝓphetarum possint oracula: si illoꝝ prædictionibus astrologicæ quoq; prædictionis testimoniū adijciat. Nā cū oīm veꝝ oī vero sit consonū: necessario verū astronomicæ scientiæ/theologicæ veritati esse cōcordē: quinimo ꝑ oībus alijs scientijs illi veluti ancillā dñæ subseruire/ cum inuisibilia dei per ea quæ facta sunt visibilia cōspiciant: nihil sit aūt inter illa cælo nobilius. unde illud Dauidicū: Cæli enarrāt gloriā dei & opa manuū eius annūciat firmamētū. Quā ipse opinionē q̄si operobaturus opusculū scribit per vigīti theoremata / quæ vocat verba distinctum: in quo plane tot errata quot verba: titulus est de cōcordia astrologiæ & theologiæ: qua si nō legerit Paulū exclamantē quæ societas luci cū tenebris: aut quæ participatio christi cum belial: nitit aūt in eo opere duo illa efficere quæ dicebamus: ut. ſ. quæ ꝓphetæ afflati diuinitus prædixere cælesti etiā cōstellatione ostēdat præsignata: tum ut annoꝝ ab adam ad christū cōputatio ex astrologoꝝ dogmatis inuestiget. Adijcit alterū huic opusculū de cōcordia astronomiæ & historiæ: in quo septē a mundi exordio cōiunctiones maximas notans ad illas nitit referre: quæ medijs tpibus magna & mirabilia ex historijs colligunt: astrologoꝝ hinc dogma cōfirmaturus q̄ ex magnis illis cōiūctiōibus magnas semp in rebus hūanis & legū & regnoꝝ fieri volūt mutationes. Et q̄dē optarē scripsisse illū potius q̄ mihi laudāda essent ꝯ cōfutāda: qm̄ ut ingeniū habēs ad litteras amo / & ꝓsonā veneror, quā in ecclesia gessit. Sed forte illi etiā rē facturus sum gratā si q̄d parū caute & vere se ꝓfuturū scripsit ecclesiæ cū & falsum & noxiū ꝓculdubio inueniat / iusta hac redargutione/ꝯtū erit in nobis oblitteret. Duxit aūt hoiem alioquin doctū in hūc errorē ignorātia potissimū astronomiæ: quā cū post studia theologiæ: in quibus in celeberrima pariēsi academia se exercuerat/cœpisset iam senex paululum degustare: allectus est magnifica illa specie istius artis de maximis disserētis: & quæ in primis hūana curiositas scire desiderat: & priusꝯ eo pueniſſet ut infirmitatē dogmatis ꝓfanda examinatione deprehēderet/ scripsit ꝓperāter nimis / duo illa opuscula de q̄bus factus paulo pitior retractauit: deinde multa in eo libello quē vocat elucidariū/cū tamē in eo multæ sint tenebræ: quos oēs libellos siquis legat rudis astronomiæ: tantomagis mirabitᵉ/ꝯto minus intelliget. Sed quivel mediocriter in ea arte ꝓfecerit eū potius scriptorē/ꝯ astrologū fuisse iudicabit: & quæcūq; dicit potius lecta ab eo/ꝯ medulitus intellecta. Fere aute quæcunq; scribit ex Rogerio Bacone: Abraam iudæo Henrico Machiuien. Albumanasareq;: & summa nescio q̄ Ioānis cuiusdā Britāni ad verbū accipiūt Q d'ipe aūt esset auditor tm̄/& parꝝ peritus rerꝝ astronomicarꝝ/ vel hinc pōt cognosci

Vñ sumpserit sua dogmata

Detegit Alliacēsis ignorātia

Canſa erroris Alliacen.

Liber de vera tẽporum supputatiõe

Prophetos non esse ex astris

q̃ in ipo elucidatio q̃d est eius opus emẽdatissimũ cap. xi. ait fuisse nos cum illa scribebat: anno. s. christi quarto supra millesimũ & q̃dragentesimũ in aerea triplicitate futuroscp p annos adhucvnũ & sexaginta donec. s. sup mille & q̃dringẽtos gntus & sexagesimus annus ageret. Tũc igit futurã magnã Saturni & Iouis cõiũctionẽ cũ ab aera ad aqueã triplicitatẽ mutatione. Ea vero mutatio p annos fere q̃dragínta præcesserat ãno .s. christi gnto & sexagesimo supra mille atcp trecẽtos: quo tẽpore die nona atcp vigesima mẽsis octobris in septima pte Scorpiõis Saturnus & Iuppiter simul fuerũt: & deinceps in aqueis semp signis ad hæc uscp tpa se cõiũxerũt: nr vero Alliacẽsis q̃ per cẽtum fere annos añ cõtigerat futurꝝ adhuc præstolabat. Alteram aũt utilitatẽ quam ex astrología idẽ putauit puenire de vero. s. annorꝝ numero colligẽdo ab ũdãter refellimus eo libro quẽ de vera tẽporꝝ supputatione cõscripsimus: q̃cp si iuuaret rem publicam christianã hac parte astrologia nõ ad eam spectaret: quã hic cõfutamus in futurorꝝ prædictione versantẽ: sed ad verã astronomiam quæ vna est ex liberalibus disciplinis / cuius est tẽpora supputare & syderꝝ motus mathematica rõne metiri. sed nõ hic locus cõfutãdi eius errores: q̃d sequẽtibus libris sumus facturi. Ibi enĩ q̃d attinet ad cõcordiã philosophiæ & theologiæ ostendemus: quæ a pphetis enũciata sunt a cælo nec fieri nec significari: atcp ita si vera etiã sit astrologia: prædictionẽ tñ eaꝝ rerꝝ ad eã nõ ptinere: qui vero q̃tenus q̃dẽ supra naturã sũt eximunt a cælo q̃tenus aũt naturale aliq̃d est in eis & fieri a cælo & præuideri p cælũ cõtendũt / hos ostẽdemus nihil dicere / cũ dicere aliquid tñ videant: tm autẽ abesse ut pphetica oracula p astrologorum decreta utiliter confirment: ut nihil fieri possit ad infirmãdam religionẽ / potentius & efficacius. Tũ qui hoc facere sũt conati & mẽdaces semp esse deprehẽsos & ĩperitos astronomiæ: tñ historica pfessione plurimũ aberrare. In vniuersum aũt non solũ q̃d ad leges & diuina miracula ptinet: sed ad alias & humanarꝝ rerꝝ mutationes q̃s ex magnis ut dicũt cõiũctionibus prænũciare multi voluerunt / ibi eorꝝ vanitatẽ & falsitatẽ dogmatis aperiemus: vbi nobis cũ Albumasere auctore illius erroris cũ Hiero. eius interprete cũ Abraam israelita: cũ Ioane exoniẽsi erit p veritate certatio. Alliacensis librũ in quo idem facere voluit de cõcordia. s. astrologiæ & historiæ narrationis / ita a capite totum retexemus: ut a prima illa quã notat cõiũctione ad postremã uscp decurrentes ubicp & de celestibus pariter & de terrenis nihil ab eo sanũ aut veritati pximũ / dictum ostẽdamus. Necp vnam ex illis septem quas notat cõiunctionibus quo putat tẽpore cõtigisse: sed ab ipa tẽporꝝ hoc est rerũ gestarꝝ enarratione ac vera supputatione magnope esse diuersam. Sed videamus & illa quæ postea afferebat an aliquid faciant vera. s. omĩa inuicẽ cõsonare: & cælos dei gloriam enarrare. Sane illud primũ verissimũ est: sed ita erat deinde assumendum cum falsa sit astrologia theologicæ veritati non posse concordare. Dauidicum testimonium Paulus apostolus ad cælestes apostolorꝝ mentes docet referendũ: qui gloriã illã deinũciauerũt: de qua postea scribit: lex dñi immaculata cõuertens aĩas. Sed & si referatur ad visibile cælũ quæ ista est cõsequentia / si cæli enarrãt gloriam dei fauere ea gloriæ dei quæ de cælo astrologi fabulantr? Sed inuisibilia inquit eius & virtus atcp diuinitas visibilibus intelliguntr: sed a philosopho cuius pprium est e cæli ordine motu / natura / ad inuisibilẽ cæli diuinũ opificẽ cõscendere. Astrologus si est aliquid cælũ inuite videt: & de cælo ad terrã oculos deflectit: solus philosophus ex visibilibus inuisibilia speculat:

Caput V Quã noxia sit astrologia q̃cp pestifera christianæ religioni.

Sane lustrãti mihi undicp oĩa & ecclesiæ hostes explorãti: nõ videovñ oĩbus pariter plus copiarꝝ / plus armorꝝ aduersus veritatẽ suppeditetur / q̃ ex ista pfessione. hinc enĩ ad impietatẽ / hinc ad malã religionem: hinc ad hæreses / hinc ad vanã superstitionẽ / hinc ad pditos mores irreuocabilẽcp malicią / p̃ceps & facillimus lapsus. unde enĩ se potius aduersus tela religiõis armabit ĩpietas: q̃ ut diuina miracula quibus omĩs potissimũ religio cõfirmat ad cælũ ptẽdat esse referenda? Si martyres mortẽ cõtemnẽtes / si apostolos paucos / inopes / indoctos / euangelicæ mundũ legi

subiiciẽtes obiicias: si ipos etiã ab inferis hoies reuocatos / ut maiora quidẽ q̃ ut humana: melíora q̃cp ut a dæmone efficiant / diriment in eis virtutẽ / nisi quæ solus agnoscet syderis cursus / & cæleste afflatus facere potuerit / q̃ si quis dicat nõne hoc erit securi religionis radicibus admouere? si psuadet nõne illam examinare & penitus extirpare / q̃ si dicas nõ esse hoc artis vitiũ sed pfessorum: in ipsa sua pfessione errantium / fatebor ita esse. necp enĩ hũc ego astrologiæ errorem dicebã / sed facilẽ esse ab ea lapsum in hunc errorẽ. nec si vera esset astrologia pterea ab hoc munere desisterem: ut ab eo periculo homines diuertere: qm nulla veritas mẽdacijs est cõfirmãda: sed cum sit falsa utiliter eius falsitas detegeat: quæ si vera putet possit in mẽtibus imperitorꝝ tã grauẽ pestilentiã generare. q̃cp si videas oĩs alicuius artis pfessores easdẽ habere vanitates parũ absit ut culpa in artẽ ipam vere nõ referat. Egovero ex scriptoribus astrologiæ præcipuis / neminẽ legi qui religionẽ & leges oẽs: ut reliq̃s res humanas cõstellationibus syderꝝ non subiiciat. Ptolemæus in secũdo libro apotelesmaton: q̃ apud hanc gentẽ illud numen apud aliã aliud coleret nõ aliunde natum intelligit: q̃ ex varia syderũ imaginũcp natura populis illis & gẽtibus imperitãte: nec pcul ab eo loco græcus quidã interpres Ptol. miraculũ Moseos: qui sicco pede cũ populo mare rubrũ trãsiuit factũ ait q̃ ille accessum & recessum maris obseruauerit: quasi nõ simul in ijsdẽ aquis & illesus populus hebræorꝝ trãsire: & cũ astrologis suis Pharao submergeret: quasi nõ Iosue Iordanẽm sicco pede trãsierit in quo nulli æstus: nulla undarũ reciprocatio fingit ab eis: sed hæc alibi omnia atcp his similia nugamẽta satis cõfutauimus. Albumasar arabs & legẽ saracenorum & suã / & nostrã / & omẽs pariter leges sic a cælo deriuat: ut quænam quãcp constellatio fecerit: & ad quot vnaquæcp annos sit pmãsura / ex eadẽ cõstellatione pnũciet: in quibus rebus q̃cp parũ tum astrologiæ tum veritatis inueniat post declarabimus. Interpres eius Henricus m acliuẽsis ita delirauit ut nauẽ etiã inuenerit in cælo: ad quã Noe arcã illam suã sit fabricaturus: q̃d Alliacẽsis quasi diuinũ inuentũ maxime est admiratus. Denicp redigi ab eis legẽ in ordinẽ eaꝝ rerꝝ quæ cursu naturali & cæli mutatione contingunt / hinc cognosci potest. Quotquot annorꝝ reuolutiones ab ascẽdẽte legis ad eius uscp casum sunt futuræ / e cælo volũt cognosci. Et Haly Abenzagel ut reliquos taceam fœlicitatẽ & sterilitatem anni inde pnũciat: ut si ascẽdẽs legis loco Iouis aut Veneris applicuerit / fertilis annus sit futurus: cõtra si locis syderũ infœliciũ. Abraam iudæus nõ qui dicitur auenazra ut falso credidit Alliacẽsis: sed quẽ vocant nasi / hoc est patriarcham: nõne & legẽ mosaicam egressionẽ iudæorꝝ ex Aegypto: & quæcũcp sub lege populo cõtigere ad varias cõiunctiones inepte quidẽ atcp ridicule referre conatus est: Sed utinam soli quos cõmemorauimus inter tenebras malæ religionis lucem huius veritatis nõ puidissent: utinã nostri hoies in euãgelij splendore nõ ita cœcutirẽt: non peius q̃cp illi de nra & illorꝝ religione sentirent. Insanus ille Bonatus usum ait dñm Iesum horarum electione cũ apostolis cõsulentibus ne in Iudæam rediret, respõdit, xij. esse horas diei. Horã enĩ inquit sibi elegit qua illi eũ lædere nõ possent: quasi illos cum voluit nõ pstrauerit; & inter eos in luce diei melius transiens / eos non latuerit. Mitto q̃cp temerarie / q̃cp blaspheme de diuina Francisci familia loquatur: & diuini amoris miraculum martis opus fuisse fabuletur. sed quid quærimus remotiora? in his quæ quotidie de annorum euẽtibus publico vaticinio foras inuulgant: nõne & legẽ christianã christi Mercurijcp doctrina esse perfectam: & Iouis religionẽ & a virgine susципere puritatẽ. Ita hæc oculis & nõ indignantibus christiani homines legunt: & in procemijs nescio cuius theoricæ aduersus Geardũ multa disputantis: nõne etiã scriptum est cum de nouo diligendo pontifice tractaret deuote supplicãdum: ut sydus Mercuriale suo sancto radio tempe-
ret (aiunt enim) Mercurio nostram subesse legem: atcp ideo homines christi Mercurij homines vocauit: quod nescio qui possit homo christianus æquis auribus audire. Rogerius Bacon eousq̃ est euectus ut scribere non dubitauerit errare christianos qui die sabbati non feriẽtur & operibus vacent ritu iudæorum: cum sit ea dies Saturni quæ stel

Astrologi religionem & oẽs artes humanas cælo subiiciũt

Religiões ex astris scdm Ptole

Albumasar

Henricus

Haly

Abraam

Mercurius religiõi nræ pesse dicit

Sabbatum feriandum

la rebus agendis parũ cõmoda & fœlix existimaẽ: in quibus verbis non solum nostros accusat: sed Mosen: immo aperte ex ꝓpheta astrologũ facit/docens quæ de sabbati feriis ille cõstituit/non diuini alicuius mysterij: sed astrologici dogmatis habere rationẽ. Quæ oĩa siquis recto iudicij examine pensет: videbit nullo magis errore pietatẽ veræ religionis offendi: cũ æque sit impiũ totaliter nullam putare esse religionẽ: & ex cælo fatali quadam eam necessitate deducere. Quod siqua astrologo capescenda religio sit ad quam erit ꝓpensior q̃ ad idolatriam: ut eos potissimũ deos & colat & reuereẽ: a quibus omĩa homibus & bona & mala putet ꝓuenire. Iam hæreses manicheorũ arbitrij libertatẽ tollentes: unde potius putamus emanasse: q̃ ex ista de fato astrologorum falsa opinione. De supstitionibus nulla est cõtrouersia ꝓdire ab astronomia oẽs: & eas quasi alumnas ab illa cõtineri cõfirmat Varro. Geomantiã omẽs illius scriptores astrologiæ filiam vocant. Magi ita huius artis usum sibi necessarium putant: ut magiæ clauẽ astrologiam appellent. Chiromantici in vola manus septem ꝓ numero planetarum mõtes effingunt: unde ex lineis quæ ibi conspiciunt futura præuideantur. Sed has fatuitates particulatim ꝓsequemur: cũ post euersam dominã ac reginã reliquã omnem superstitionum turbã in cursu ꝓteremus. Sed parere eã oẽs / & sine ea stare nõ posse hinc satis manifestũ: q̃ nulla est supstitio quæ dieꝝ & horarũ electionibus nõ utaẽ: de qua eas sola instruit astronomia: ut de ipsa illud ecclesiastici dici possit: vanitas vanitatum astrologia & omnis supstitio vanitas. De moribus plura dicere nõ oportet / cum satis pateat patrociniũ vicio maius dari nõ posse/q̃ si cælum auctorẽ habere existimenẽ: nihilq̃ esse quod nos minus metuere gehennã/aut sperare fœlicitatẽ faciat. Quæ si ꝓculdubio vera sunt: etiam si vera esset ꝓfessio ista quænam utilius veritas ignoraretẽ? & cum sit falsa quæ utilius falsitas impugnaẽ? quã utiq̃ ꝓuinciã utinã tãtis vicibus exequar q̃ eam iuuandæ religionis & veritatis tuẽdæ desiderio sum cõplexus.

Idolatria
Hæreses
Superstitio
Geomantia
Magia
Chiromãtia
Mores

Caput VI Fallacem esse hanc artẽ/si qua sit/tum ꝓpter plura: tum ꝓpter discrepantes astrologorũ sententias:

Hactenus cõfutari utiliter astrologiã ostendimus: indignumq̃ esse illius patrociniũ: & philosopho homini & christiano: nunc priusq̃ cũ astrologis pedem cõferentes cõfutationẽ aggrediamur: videamus quantũ illam res ipsa euẽta quæ refellãt. Quota enĩ quæq̃ res euenit prædicta ab eis? aut si euenit quippiam cur istud euenerit? quo magis soleo mirari nõnullos qui disputãtibus aduersus istam artẽ/illud semp obijciũt/cur si vera eorum ars nõ est: prædictiones tamẽ eorum veræ? Præclare enĩ secũ agi putat astrologus si nobis prædictionum falsitatem obijcientibus possunt aliqua satisfacere: tantũ abest ut ex hoc loco argumẽtũ aduersus nos posse sumere se putet. Attulimus supraverba Ptolemęi conãtis dissoluere istã q̃stionẽ: in qbus vidimus eũ mendacia astrologorũ nõ solũm in ipos astrologos parum vel peritos vel diligẽtes. Sed in ipsam etiã artẽ reiecisse quæ sit incerta & falli plurimũ possit. Porphyrius ipe oraculorum respõsa inquit falsa deprehendebant: quare numina illa ex cælestibus causis quas habent exploratas illa prænunciabant. Fallax autem prænũciatio quæ ex illis. Quod si dæmones ipi quos nihil latet reꝝ cælestium futura inde perspicientes decipiunt: de hoibus quæso quid iudicabimus? quoꝝ qui sunt qui & fuere excellentissimi istius artis (si vlla est) ne millesimam quidem partem unquam attigerunt. Denicq̃ inter omnes artes quarum omnium proprium est excidere a veritate/ nullius esse iudicium magis incertum: nec ipsi credo astrologi denegabunt. Nam & arbitrium inquiunt hominis multa aliter facit euenire: & materiæ fluxus / atq̃ mobilitas cælestium sæpe actionum opera frustratur: & aliud alio fatum vertitur vel impedit. Quod si res humanas diligenter examines: nullam fere inuenies in qua non aliquid ex his quæ diximus: præuisum etiam vere de cælo exitũ nõ imutet. Nã & homĩs ꝓpriũ arbitrio & rõne res suas disponere: & id quod materiæ undiq̃ annexũ est & colligatũ illius mutationi vehementer est obnoxium. Tum cũ nihil sit male ita omnes fere inuicẽ hoies dependẽt: ut

Humanæ felicitatis depẽdentia

nõ sit quem alterius vel lædere vel iuuare fortuna nõ possit. Sic & filius fœlix patris infœlicitatẽ/ infœlicẽ exitũ etiã: & fœlix fœlicem ex bono parentis fato sortieẽ. Et seruus sua genitura parum fortunatus fortunato dño aget fœliciter. Sic militis fatum ex fato imperatoris: & fortuna ægroti ex medico: & contra medici ex ægroto: aliter atq̃ aliter fieri cõtinget. Ex quibus oĩbus illud declaraẽ q̃ sæpe nõ euenire sit necessarium quod cuiq̃ prædixerit mathematicus etiã si sit vera ista ꝓfessio ne dum ut veritas ꝓfessionis: ex veris ꝓfessoꝝ prædictionibus possit comprobari. Quid q̃ tãta inter auctores istius artis dogmatis est dissensio: ut vel omnes vel maximã eoꝝ partẽ de futuris mendacia dicere sit necessariũ. Admiranẽ ipi maxime & veneranẽ aliquos ægyptios persas & indos & babylonios quasi antistites cælestiũ mysterioꝝ & eoꝝ noĩa quasi numina inflatibus buccis imperitoꝝ quotidie auribus insonãt. At si veri illius vera o astrologi dicere vos nõ potestis qui iuniorum libros solos habetis quos imitemini: a vetere illa disciplina undiq̃ discrepantes. Ptolemæus enĩ parẽs vester astrologiã quæ, s. erat ægyptiorum vbiq̃ taxat atq̃ cõuellit nũc eam parum dicẽs cõsonã rationi: nunc alijs ꝓbis lacesseẽs: quod libros apotelesmaton legẽti facile constat. Necq̃ vero solũmodo ab illis Ptolemæus: sed illi inter se pariter dissentiebant: indi, s. a chaldæis ægyptijs: cum & a se inuicem & ab his & alijs indi/& ab his oĩbus persæ. Nec ipa minus inter se græca q̃ barbara cõcors astrologia cũ quæ reijcit Ptolemæus Doroteus amplectit/& alia quoq̃ paulus/alia Ephestion alia alij sentiũt/& opinanẽ: nec ex eis quemq̃ inuenies qui auctoritate experimẽti/euẽtorum fidem nõ colligat. arabes nõne & inter se & a græcis digladianẽ? Porro sicut Ptolemæus illam antiquam: ita Ptolemæi astrologiam abijcit Albumasar adeo ut in eis libris legi nihil dicat quod vel rationi vel experientiæ cõsonum inueniat. Cõtra Auenrodan nullũ fuisse loquutũ in astrologia cũ ratione ait præter Ptolemæũ. & q̃ si inspexeris dicta aliorum inuenies ea multum a veritate remota: dicta vero Ptolemæi nullo modo posse falsa reperiri. hebræi quoq̃ hebræorũq̃ primus Abraã Auenazra dissentit a Ptolemæo/& Albumasare sæpe lacerauit: imo totũ eius librum qui latine cẽseẽ de magnis cõiũctionibus abijciũt atq̃ repudiãt. Si veri igiũ erunt sequaces Ptolemæi nõne & veteres Arabes eoꝝ sectatores necessario mẽtiuntur. & si libri illi quod isti iactãt/in omniũ erãt admiratione/quare vera ꝓdebãt. nõne necessario & risu fuit Ptolemæus & Albumasar suo quisq̃ sæculo? & alij similiter ab illorum decretis oĩno deuiãtes. & tamen ita fuisse semp cõperies ut apud omnẽ gentẽ/ apud omnẽ ætatem viri fuerint semp qui vera prædici dixerũt ab astrologis/quod nõ veritate dogmatum/sed casu cõtigit: nec unq̃ defuisse qui fallacia istã nõ ludibrio/atq̃ contẽptui/aut etiã odio habuerint. Sed quicqd de priore sæculo fuerit sane hac nostra tempestate ꝓfessoꝝ veritate dogma cõfirmari nõ potest/cum & malos plurimũ auctores sequanẽ/ & bonos nõ intelligãt tum ita negligenter obeant istud munus ut nesciant multa quæ scire eos oporteat: plura etiam omittant quæ sint consideranda / & laborí parcentes / & ad pecuniæ quæstus ꝓperantes. Quod si docere hic potius astrologiam q̃ cõfutare instituissem funderem manum ad errata iunioꝝ ꝓfitentiũ hanc artẽ. sed nõ hoc meũ cõsilium. Annotare tñ fortasse aliqua fuerit operæpreciũ: quo magis fiat manifestũ nõ posse eos vera prædicere: etiã si verissima essent dogmata astrologorũ.

Mira & multa inter astrologos dissensio

Ptole. aduersus astrologos ægyptios

Dissensio inter chal. ægyptiosq̃ astrologos.

Discordia inter græcos astrolos.

Discordia Arabũ inter se & cũ græcis

Discordia hebrꝝ oꝝ cũ græcis

Cap. VII. De ignorantia astrologorũ nostræ ætatis.

Prænũciata hominũ ista vel sunt vniuersalia ut cũ ex schemate anni: ex defectu solis & lunæ/ex cõgressionibus syderũ superiorũ/futura in vniuersũ bona aut mala prænũciãt: vel sunt particularia q̃lia ex ꝓpria vniuscuiusq̃ genitura de priuato illius fato aliqd diuinãt. In primo genere nihil efficacius defectu luminariũ/a qbus utpote vniuersalissimis causis vniuersales maxime inferiorũ mutatiões eueniũt. In altero nihil habet maius momẽtũ æq̃tiõe/quæ de spacio vitæ & annoꝝ numero fieri solet: in utroq̃ mirum q̃tũ aberrẽt neoterici barbariq̃ scriptores quorum auctoritas ususq̃ potissimus apud nos astrologos scribit Ptolemæus secundo libro apote-

Ptole.

lesmaton in defectu solis duo in primis obseruanda locũ. s. in quo deficit sol / & angulũ qui eũ locũ ꝓxime seqt̃ / ut si gra exẽpli in nona cæli regione defectus obtigerit / decimi loci angulus obseruet̃ si in undecima vel duodecima ãgulus oriẽtis / qm̃ aũt ibi grace scribit hoc est sequẽtis anguli: in vulgata trãslatõe / habet̃ angulí præcedẽtis: unde cõtrarius oĩno sensus elicit̃ data est barbaris erroris occasio: ita ut Io. Astẽdensis annes astẽdẽsis in eo ope quẽ vulgo vocant summã angelicã / cui fides præcipua apud nr̃os: postꝯ se lõga & argumẽtosa torsit q̃stiõe: tãdẽ ex sentẽtia Ptolemęi definit eũ debere angulũ obseruari nõ q seqt̃ sed q præcedat locũ / in q̃ defectus luminaris acciderit: q̃d esse oĩa sentẽtia Ptolemæi cõtrariũ ex eo patet q̃d diximus q̃re. s. græce est scriptũ hoc est seq̃ntis nõ hoc est præcedẽtis. Sed qa etiã paulopost Ptole. explicãs ipe / quinã sint isti anguli: meridianũ solis & orientẽ angulũ noĩauit. Vbi admonet Græcus interpres nos græcus interpres omitti angulũ occidẽtis q seq defectus locũ nõ potest / nisi sub terra sol obscuraret̃ / quod cũ accidit vim futurorꝫ effectricem habere nõ putant. Quod si præcedens angulus esset obseruandus & oriẽs omitti debuit a Ptolemæo: qui præcedere solem deficiẽtem / nisi sub terra nõ potest / & occidẽs annumerari qui siue octauo siue nono cæli loco defecerit præcurrere semp eã & antecedere inueniet̃. Ex hoc aũt errore tota præcedẽdi ratio cõmutat̃ / cũ nihil in prædicẽdo magis respiciãt / q̃ naturã & statũ syderꝫ cũ loco luminariũ tũ illi angulo prædominãtiũ: qui cũ alius erit atꝯ alius: erit etiã alius aliusꝯ dñator. Et ꝓ diuersa dominantis syderis natura varia / immo cõtraria fiet semp de futuris euẽtis ꝓnuntiatio. Sup spacio vitæ præuidendo qua nihil videant isti diuinaculi paucis ostẽdã Haly Abenzagel oraculum astrologorꝫ huius ætatis Haly Abenzagel Hylegh quarta parte operis sui / ex sententia ait Ptolemæi quinq; esse Hylegh. Ita enĩ ipsi loquũtur: Solem: lunam horoscopũ: partẽ fortunæ: & locũ plenilunij vel nouilunij / ꝓxime antecedentis. Præter aũt hæc quinq; planetas cõsiderãdos in illis quinq; locis / & ius / & auctoritatẽ obtinentes. In proximo capite de eo loquens quem vocant Alchochoden. alchochodẽ Est autem annorum dator. Ptolemæus inquit Alchochoden faciũt planetam qui plus auctoritatis habuerit in Hylegh siue eum respexerit / siue non respexerit: & ita deinceps multa interat sæpe de hoc Alchochoden ex sententia Ptolemæi / nostri astrologi qui hunc & alios barbaros sequũtur in eodem errore versantes. Quisnam sit Hylegh: quis sit Alchochoden / ex sententia Ptolemæi in omni genitura perscrutantur. Euidentissimus error astrologorꝫ At vero apud ipsum Ptolemæũ tam est nihil omnino istud Alchochoden / q̃ est nihil hyrcoceruus atꝯ chimera / lege omnes eius libros / lege omnes interpretes / lege etiam barbaras trãslationes nec dictionẽ / aut dictionem ei respõdentem / apud eũ inuenies. nam ista quidẽ opinio / aliud faciens in genituris Hylegh: aliud vitæ annorumꝯ largitorem / quẽ appellant Alchochoden posterioꝛ est: Ptolemæus nec eo antiquiores tale aliquid unquã opinati sunt: ipse loca primũ enumerat / quæ vocat aphætica: Arabes Hylegh: alia latine dicere possumus dimissoria sic dicta ab eo q̃ inde vitæ cursus / quasi ex carceribus dimissionis initia sortiatur: & sunt nota illa supra terram vel occidenti / vel horoscopo aliqua affinitate cõnexa: Tũ aphætas hoc est dimissores ipos constituit q ex illis locis quasi carceribus suo (ut ita dixerim) afflatu vitæ ipetũ largiant̃ quos esse vult solẽ / lunam / horoscopũ / partẽ fortunæ: & prædominãtes in illis locis erraticas stellas. Aphætica Aphæta Præter hos quibus Hylegh̃ oẽs numerant̃ nullũ aliũ facit annorum distributorẽ: q̃q̃ quod hi quos diximus aphetæ largiunt̃ & accumulari & exhauriri posse putet / commertio fœliciũ syderũ vel infœlicium: barbari & nostrates præter istos Aphætas / quos ipi Hylegh vocant aliũ esse credũt ex sentẽtia etiam Ptolemæi: qui viuẽdi spacia decernat / quẽ vocant Alchochoden: de qua re ut dicebã nihil usꝯ ipe Ptolemæus: ex cuius tamẽ opinione de eo ipsi multa quærũt / disputant & definiũt. Nec solum errãt in hoc unde tota rei summa depẽdet. Sed in ipoꝛ etiã Hyleghioꝛ numeratione cum inter ea Haly Haly locum nouilunij / aut plenilunij præcedentes poni dicat a Ptolemæo. Quod tamen siue nocturna fuerit genitura / siue diurna / faciendum nunquã cẽset Ptolemæus.

Quid ꝙ iste Haly accusat Ptolemæũ quasi secum pugnantem gloriaturꝯ magnopere sup hac Ptolemæi taxatione / in qua neminẽ sibi unꝯ ait aduersatũ: & deo secretorum reuelatori gratias ait ingentes. pugnare autem ita eũ dicit ꝙ octauũ locum inter Hylegia nõ enumerat: quia horoscopũ nõ respiciat. In Alchochoden tamen deligendo nihil putet referre respiciat Hylegh an non respiciat quid desipis barbare? aut quid somnias? Vbi apud Ptolemæum Alchochoden legistis / sed scio quid eum cæteroscꝯ decepit. Ptolemæus inter Hyleghia planetas ponit in reliquis locis Hyleghialibus dominantes: isti rem esse eos diuersam putant ab Hyleghijs: ut reliqua quattuor: sol / luna / horoscopus / & pars fortunæ: cui & falso nouilunium pleniluniumꝯ addiderunt sola Hylegh̃ haberẽt rationem: planetæ eoꝛ locorum dominatores annos decernerẽt. Et quoniam Ptolemæus de dominãtibus planetis nuscꝯ dixit / esse necessarium / ut Hyleghia aspicerent / mirati sunt / cur illa duo quæ. s. ipsi duo esse putant: Hylegh. s. & Alchochoden aspectus societate copulanda nõ existimauerit; cum nulla sit tamen culpa Ptolemæi si inter ea quæ vnum sunt societatẽ aspectus non quæsiuit. Non enim apud eũ unquã cum sol aut luna erunt Hyleghialia / alius erit planeta præterea vitæ dispositor; sed tũc utitur dominatore planeta cum in annoꝛ donatione reliqua Hyleghia auctoritatem nõ habent: quod cũ est nullum potest relinqui vitali planetæ cõmertiũ cum aliquo Hyleghiorum ꝙ præter eum. s. nullus inueniat̃: quod nescio quomodo isti ex verbis Ptolemæi nõ intellexerint: aut non ex eis aliquis hoc depræhenderit. Sed ita in hũc errorem gregatim omnes abierint: ut non sit qui Alchochoden & Hylegh ex sententia Ptolemæi nõ requirat. Vide quomodo sunt vera dogmata astrologorꝯ: & q̃modo prædicere isti vera de vitæ spacio possint. præsertim cũ his quæ diximus erroribus maximus accumulet̃: ꝙ numeꝛ annoꝛ etiã ex opiniõe Ptolemæi præscribũt planetæ qui sit vitæ largitor iuxta illud apud eos vulgatum annos tot esse solis maiores / tot minores / tot medios / tot lunæ / tot martis / atꝯ ita de syderibus alijs: cum tamen Ptolemæus & ægyptiacam istã reiciat opinionẽ / nullam eã dicens habere rationem. & vbi de vitæ spacio loquit̃ / nõ ex natura planetarũ / sed ex numero partiũ circuli æq̃toris annos dinumeret / iuxta locũ vitę hoc est diuisorẽ: & lætalẽ aliũ siue interimẽtẽ intercepta rũ: ad quẽ. s. primũ lassessentis iam vitæ cursus grauiter offendat natũ: ut cũ aphetes interfinitorẽ & fastigia cæli fuerit collocatus: inambulatio illa seruet̃ quam græci vocant ; hoc est radiosam ꝓiectionẽ. cũ autẽ a fastigio declinauerit ad occasum utroꝯ versum ducta utamur percẽsione quã vocãt nos dicere horariã possumus: quæ oĩa ita nescĩũt nr̃i astrologi / ut hæc etiã si legãt / mõstra audire se putaturos equidẽ nihil dubitẽ / & nos tamen illoꝛ prædictionibus nimis misere crediles neſtoreã nobis senectã ꝓmittẽtibus Dominicæ vocis obliuiscimur iubentis esse paratos qui nec diẽ obitus nr̃i / nec horã sciamus / si breuẽ vitã fuerint cõminati / torquemur an xij. dies & noctes: & vnius tabulæ vox oẽm nobis eripit vitæ iocũditatem. Inquit Haly si planeta fortunator fuerit in horoscopo addet ex sentẽtia Ptolemæi annis vitæ / annos suos minores: & tũ ut mox dicebã apud Ptolemæũ nulli sunt planetaꝛ anni / vel maiores / vel medij / vel minores / & de annoꝛ additioue loquẽs Ptolemæus: aliã oĩoviã sequit̃ / usus horaꝛ partitione: quã ille puto nõ intellexit. sed nõ oportet singula ꝓsequi / alioquin in immẽsum libet excrescere. Iã in ipis q̃stiõibus quas vocãt interrogationes nõne etiã ita insigniter errant ut ex vno errore tota respõdẽdi ratio puertat̃: vulgatum eni quasi ꝓloquiũ est apud eos septimũ thematis locũ / hoc est occidẽtẽ dari rei quæsitæ. Et tñ Ptolemæus hũc locũ nõ cõsulenti / aut rei de qua cõsulit̃: sed ipsi qui consulit̃ Mathematico præcipit dari: quod & mathematici indoꝛ obseruabant: adeo ꝙ cũ occidẽs & dñs occidẽtis male se haberẽt quæstioni nõ respõdebãt; errorẽ. s. metuẽtes. Sexcenta hoc genus haberẽ eoꝛ errata quæ referrẽ nisi illud potius spectarẽ ut tota ꝓfessio errare declararet̃. Nã nuper Ptolemæi libros cũ barbaris & latinis auctoribus cõferenti fuerũt fere oĩa verubus cõfodienda. Planetarum anni

Caput VIII De indiligentia astrologorꝝ nostræ ætatis quæ tanta est/ut etiam si vera esset astrologia veri ipsi esse nō possent.

Bonatus

IAm vero indiligētia q̄nta: paucos enī inuenies etiā ex his/ quī supputādi habēt rōnē (qua tñ eorꝝ maxima pars caret) q ut verā positionē syderū assequātur ad effemeridas nō cōfugiāt: quod & q̄dā loco testat Bonatus his verbis sapiētes inquit istius artis utunt Almanach: sic enī arabes vocāt ephemeridas: hoc aūt quī faciūt & perperā dicere & omittere multa est necessariū: unde omnis prædictionū veritas infirmet. fere enim ibi nunq̄ de latitudine planetarꝝ vlla significatio: qua ignorata vbi nō errabit: vbi non mētietur astronomus. Si vera istius artis decreta existimamus: maximā enī habere vim putāt sydera in initijs duodecim cæli locorꝝ constituta/ præsertim in cardinalibus: at in illis cū erūt nō esse, & cū nō erunt esse putabit/ qui solā eā quæ in rectū ꝓgressionē obseruans declinationē ad latus syderū nō prospexit. Cum enim stella vel ad aquilonem verget vel ad meridiem/ & serius oritur/ & velocius semper ea parte signi/ in qua est collocatur: atq̄ ita interdū putabis supra terram esse planetam qui etiā sub terra/ & iam occidisse qui supra finitorem cōspicuus etiam apparebit. Quod cum in omni prædictione errorem pariat: magis tamē eos tum faciet excidere a veritate cum natalicia horam ex cōceptionis hora inuestigabunt: quia si lunam proximā esse contingat occidenti/ poterit putari iam occidisse quādo erit adhuc supra terrā: & contra nōdum esse demersam cum latebit sub oriente: quod ab hora conceptionis per multos etiam dies faciet aberrare: planetarum radiationes latitudine ignorata quis recte determinauerit? Quis in ambulationē syderis alicuius: sic enim grecæ dicit vulgo directio nūcupat recte dimetiet? Cū ois semp utroq̄ versum a via solis syderis declinatio vel locorꝝ aliquot annis rei euētū/ velociorē faciat/ vel tardiorem: hinc in stellis nō erraticis disponēdis quātus etiā lapsus cū vulgo eo loco collocent ad quē recta in lineā ꝓgressione ferunt. Cū qua aūt cæli parte in varijs regionibus/ vel occidāt/ vel oriātur/ vel initijs etiā reliquarū domorꝝ affulgeāt oīno nō cōsiderēt: q̄d q̄ & locū planetarum parū sæpe ex fide ostēdūt ephemerides/ nō solū vitio librariorꝝ/ sed sæpe auctoris qui aut parū diligēs fuerit/ aut parū peritus. Mitto q̄ alij alijs utunt astronomi tabulis/ interdū parū exactis/ aut cū quidē etiā ille suū sibi fecit diariū a veritate parū aberrantibus hac aūtē tēpestate magnope. Sed tabulas Ptolemæi iā oēs reiciūt. Alphonsi pars magna doctiorꝝ sequunt: in cuius radicibus euidentē iā cōstat esse falsitatē. Sed nec minus somniculosi horoscopo in deligēdo: & duodecim reliquis locorꝝ cælestiū initijs capessendis. Vidi ego multos & peritia non mediocres & boni etiā nois in ista ꝓfessione nescio qua sua uti tabella ꝓ distribuēdis. xij. domibus (sic eas vocāt) quocunq̄ cælo natus ille fuisset/ cuius genituræ erant inspecturi. Quod si aliqñ volūt esse diligētes notata climatis differētia/ quā solam eis Alphonsus ostēdit: vix vltra exactius aliquid perscrutabunt. Iā declinationes ab æquatore/ & circūferētias planetarū/ & sublimationes varias in circulo breuiore/ vel in erentico motuū latitudinaliū vicissitudines/ in genituris dijucādis/ quis nūc obseruat: de æquādis diebus q̄ multa nesciūt: q̄ multa ꝓperam dicūt iuniores. Quæ omīa ideo diximus ut fiat manifestū nō posse ex fide prædictionū istā prædicendi artē cōfirmari: cū esset si verissima constet rōne: artificū tñ vitio hoc est vel ignorātia vel negligētia veritas de futuris sciri nō possit. ut si id non persuadetur astrologiæ fidem nō adhibendam: persuadeamus saltem istis/ ut dicit in epigrammate

Latitudo planetarꝝ

astrologis ne fides adhibeatur

Cap. IX. Raro euenire q̄ dicūt astrologi q̄d tū externis tū domesticis exēplis oñdit.

ET si sani si veri eēnt/ etiā nō oīno sed magnope/ nō solū nō electi ciuitatibus & apud prudētissimū quēq̄ ludibrio sp habiti: sed summo in honore apud oēm ætatē/ apud oēs gētes fuissent. Tanta, s. est hoīm curiositas præsciendi futura/ præsertim quæ ad se attinēt/ & de his q̄ hoc præstāt tanta iure etiā opinio & existimatio: & tamē erectas statuas/ decretos publicos honores/ & philosophis legimus/

& medicis/ & poetis/ & imperatoribus/ astrologis nunq̄ legimus. sed legimus electos irrisos in fabulā etiā populi versos: ita ut fabularū allegoriæ quæ de sensu vitaq̄ cōmuni plerūq̄ dicūt: taxatione istius vanitatis apud veteres cōtinerēt. Qui enī Homerū allegorice exponūt ꝓ illā Icharī fabulam qui factīcijs pennis cælo tenuiore se cōmittēs in mare præcipitatus est/ astrologos aiūt designari: qui pēnis temeritatis ꝓfessionis in cælū se substollentes cū de cælestibus suis dogmatis quibus sublimari vident quid sint prædituri/ in pelagus ruūt mēdacioꝝ: & quid alijs egemus vel testimonijs vel cōiecturis: cū ipa hoc nobis q̄tidie experientia testificet in re præsertim/ in qua sicubi potest maxime posse debet astrologia præstare/ veritatē aeris. s. mutationibus prædicendis/ pluuia siccitate/ æstu/ frigore/ ventis/ grandine/ terræmotu/ in quibus adeo falsi quotidie deprehendunt/ ut nullius fere nunquā dicti status eorꝝ prædictionibus respōdeat. Obseruauī hyeme ista in suburbana mea villa: in qua hæc scripsimus insignē omnē singulis diebus aeris mutationē/ ipsis interim ante oculos positis decretis astrologorꝝ: ita salubre mihi vbiq̄ faueat cælū/ ut in dierꝝ supra cētū atq̄ triginta iugi obseruatione nō plus sex aut septē tales vidi dies: quales in eorꝝ libris futuros ante præuiderā. meminit puto adhuc Pādulfus collēnutius meus iuris q̄dē consultus: sed in oībus lris ingeniosissime eruditus quātū nobis Bononiæ risū: sup ista re dederit quidā mathematicus qui nos ea die copiosissimos hymbres iubebat expectare quā totam lucidissimus sol & clarissimā & serenissimā reddidit. Ambrosius in Exameron cū ante inquit dies aliquos esset sermo de pluuia quæ fore utilis diceret/ ait quidā ecce neomenia dabit eā. Attamē nullus imber effusus est/ donec precibus ecclesiæ. s. hymber datus manifestaret: nō de initijs lunæ eū sperādum esse: sed de ꝓuidētia misericordiaq̄ creatoris. Hæcille. Ex cuiusmodi & vanitas astrologiæ/ & efficacia religionis re ipsa cōprobat. Possunt igit qui sunt rationū minus capaces & suā fidē istis hominibus mancipauerūt hac se via asserere in libertatem. ut de aeris statu idētidē eos interrogēt: de quo cum falsa eos dicere fere semper inueniēt: facile animaduertēt si de nubibus etiā nebulones isti tāta mentiunt: multomagis in hominū & populorꝝ fatis dijudicādis falsa prædicturos: cum hic. s. prædicant & quæ cælo subiacēt minus: & quæ difficilius longe laboriosiusq̄ præuidentur. Quod si quæ sup hominū genituris quotidie mercēnario vaticinio fabulant: quis examinauerit? Videbit etiā multo plura mētiri q̄ cū sup aeris qualitate rñdēt: & nisi dum minutatius aliorꝝ ꝓsequor ineptias: ineptī ego vitiū mihi metuerē/ afferre multas/ & viuentiū/ & iā vita functorꝝ genituras/ fœliciū/ infœlices/ & infœliciū oppido q̄ fœlicissimas: in qua re sane tā nihil mētior q̄ scio diuinā veritatē cui pīs expeditio militat mēdacijs nr̄is nec egere nec delectari. Sed cōtētus ero domesticis q̄busdā exēplis q̄bus præsertim admonitos velim: qui diuturnā a mathematicis vitæ ꝓmissionem habētes/ euāgelicæ vocis obliuiscunt/ monētis nos vigilare ne dies dñi occupet imparatos Pino Ordelapho principe foroliuiēsi cui Lucretia soror nupserat: quo āno obijt oīmodā vitæ incolumitatē fuerat pollicitus Hieronymus mānfredus astrologus nostra ætate singularis: a quo tamē nihil mirandū minus præuisam aliorū mortē: qui nec suā ipse præuiderit: nam cū ꝓxima ætate vita sit functus: in istius tñ anni publico vaticinio: qui. s. ei fuit fatalis: multa & mira sequēti anno dicturū se nō semel pollicebat. Qui nescio oppigno ratam fidem quomodo reluet: nisi forte de cælo verius nūc terrena despiciat q̄ de terra olim cælestia suspiciebat. Petrus attēdalus iuuenis ingeniosus q̄ Heleonorā habuit vxorē Galeoti frīs filiā/ obijt anno superiore subiti & inopinati morbi molestia necatus: cū nihil ei tamē tale astrologus prædixisset cui maxime ille credebat: sed securitatem vitæ ꝓmisisset. Constantia Antonij fratris vxor amantissima: quæ Romæ abhinc bienniū publico fere luctu totius vrbis vita excessit: nōne vanitatem istius artis nobis testificata est? Quæ quo anno desiderium nobis sui reliquit: non solum prosperæ valitudinis sed fœlicissime etiam vitæ ab astrologo ꝓmissionem acceperat. Quod illa nihil obli cum iam animā agens collachrimantis viri a quo vnice diligebatur manum tene

Astrologi ꝑ Icharꝝ signi ficant

Pandulfus collēnutius

Pinus Ordelapho Lucretia soror Hieronymꝰ manfredus astrologus Petrus attendalus Helenora neptis ex fratre

Salubre dogma.

Cōstātia fratris vxor

tet. En inquit q̄ vera vaticinia astrologorū: Contra ipsi Antonio fratri deus bone quæ mala/q̄s moles molestiarū/q̄ tū periculorū/hoc anno astrologia minitabat: Et tñ nullā illæ cælorū expertus iniuriā/vixit sospite familia: re salua: valitudine integra/nulla vel infortunij/vel pículorū q̄ssatōe iactatus. Et ne forte mētiri solū nr̄os putes astrologos: scias idē etiā veteribus accidisse. Seneca quodā loco lacerās Claudiū Cæsarē scelestissimū: introducit Mercuriū apud deos illius mortē ꝓcurātē: & ut obiter istā cōuellat vanitatē/inter alias causas q̄bus Mercurius mortē ꝓsuadet imperatoris. Cōmiseratōe ingt hoc etiā chaldæorū faciatis/q̄ iā tot annis illū efferūt: prædicebāt. ſ. mathematici singulis annis Claudiū moriturū: nec tñ ille moriebat. Quod cum legerē venerūt in mētem

Cicero

nr̄i diuinaculi q̄ romanū Pōtificē ipi q̄q̄ singulis ānis efferūt. Scribit Cicero/& Pōpeio & Crassō/& Cæsari a Chaldæis prædictū neminē eorū nisi senectute/nisi domi/nisi cū claritate/esse moriturū. Quare & mirū videri sibi ingt orator prudētissimus quēq̄ exstare: qui credat his q̄ꝝ prædicta q̄tidie videat re & euētis refelli.

Caput. X. Cur astrologi aliqñ vera prædicant.

Diuinatiōes varie nō eq̄ respondent

Ed eueniūt tñ interdū quę prædixerūt. At cū multo sint plura q̄ nō eueniūt cur incidisse eos casu in veritatē nō arbitremur: Quid q̄ nulla est ars tā anilis/tā vanæ superstitionis: quæ nō eodē argumēto vera cōprobet: quia aliqñ ſ. accidat q̄d ex ea prædictū sit. Neq̄ enī vlla est q̄ hoc nō assequat/etiā quā tu te ipse tibi temerariā fortuitāq̄ cōfinxeris. Quare dicāt mihi q̄ rōne ista mouent/putēt ne omnē artē diuinatricē verā an multas potius vanas & falsas: Si multas falsas/ꝓbabo ego illas veras eodē argumento: quare interdū. ſ. eueniat q̄d prænūciauerint. Si omnes veras/pugnātia eos credere demonstrabo: quia de eisdē rebus diuersæ artes diuinatrices idē nō rndēt. Exptus enī ego sum sæpe/atq̄ centies: cū sup eadē q̄stione figuram mihi & geomāticā interpūxissem/& astrologicā deliniassem/aliū mihi in notis/aliū in sydera euētū apparuisse. Quod si quis forte nō credit/experiat ipe & sup eiusdē hois fato cōsulet: Chiromātē Astrologū/& Geomātē. & videbit fere semp nō idē in manus lineis designari: q̄d vel ex notis geomanticis/vel ex planetis astrologicis/ꝓnunciabit. Et si euentū rei respiciat: veritatē ibi magis inueniet vbi minus sperabit. Siue q̄ ibi plus possit casus vbi minus est rationis: siue q̄ in illis spiritalis improbitas libētius nos ludifi cet. Astrologorū prædicta multiplex tñ adiuuat fallacia. Cur sæpius apotelesmaton fidē nō tā ꝓbent q̄ ꝓbari multis videant. Nā si de præteritis eis est dicēdū/ut ostēdatur talia euenisse/qualia cælū significabat: nihil eis deest ad irreciēdos aīos imperitorū: quo niā nulla syderū est positio/nulla genitura/in q̄ & ꝓsperæ & aduersæ significatiōis multiplex cōstellatio nō inueniat. Cum præsertim nō pauciora ipsi sibi finxerint in cælo q̄ ibi ab initio sydera deus formauerit: quare semp habebūt in præteritis rebus: unde positionē tueant: raro enī nō inueniēt in planetis q̄d volent: tñ multis eos modis & fœlices faciūt & infœlices/plus in cælestibus. ſ. iuris habentes q̄ in terrenis: ita eis semp cæli locus vel signi bonitas/vel malicia/vel alterius stellæ radiatio/vel cū sole amor/cū horoscopo odiū/vel amicicia suffragabit: aut si tandē illi nō satisfaciāt/auxiliū implorabūt

Astutia astrologorū

a stellis/nō erraticis: in quibus ipi nunq̄ nō errant: aut si nec ipsæ satisfacient/satis præsto erūt eis vel indorū imagines: vel ptes ægyptiorū: vel antisia Firmici: vel dodecathemoria chaldæorū: vel fictū oīno aliq̄d ab eis: in q̄ tāto magis quasi sup occulto dogmate glorient: quātomagis & falsum erit & cōmentitiū. In futuris prædicendis minus habēt occasionis ad fallendū: q̄q̄ nec in his desint: nā & multa cōiciūt terrā potius ut dicit q̄ cælū obseruātes: Euripidis illud recordatibn̄ qui cōiciet is vates optimus esto: &

Eupiridi. sentēcia

generaliter quædā enūciāt: q̄ nō possunt fere nō euenire: aut nō putari saltē nō euenisse. & ambigue ꝓferūt/more oraculorum multa/semp aliquid excipiētes: quo possit illud q̄d est prædictū/vel minui/vel augeri/vel impediri: ut si euenerit nō dicas nō prædictū/si nō euenerit/nihilominus veri existimēt. Explicitū particulare certū ab eis raro audies quieq̄: & cū tale aliquid audēt: vel q̄d est rarissimū casu ꝓbant: vel q̄d est fre

Eulogiū de Apollinis tēplo

quentissimū experientia refellunt. Sed accidit q̄d de tēplo ille dixit Apollinis ut bene dicta memoriter celebrent: errata nemo recordet: qm̄ & hæc sciri nolent qui eis fauēt: & qui cōtemnūt tā hæc q̄ illa oīno nesciunt. Non est aūt ꝓtereundū q̄d dicit Aug. & rō ꝓsuader occulta dæmonū afflatiōe quā nescientes patiunt: assequi eos interdū veritatē quā alioquin nō assequerent: q̄d fieri putandū si mirabili ꝑdictione: ꝑticulariter aliqui factū dictumue ꝓnūciauerint: q̄d nec ipsam artē astrologiæ præstare posse testatus est Ptolemæus. Sed mirabit aliquis quō hoc nescientes patiant: & tñ quicq̄d prædicūt afflatione tñ dæmonica ꝑdicere illa eos putemus. At vero hoc fieri multis modis pōt: de q̄bus astrologos in re simili admonebo. Est em̄ confessum apd eos aliū esse alio magis fortunatū astronomū: in assequēda veritate: pari in utroq̄ ingenio doctrina & diligentia: hoc igit esse fortunatum dicāt mihi ipsi quid sit: si nō alia via vestigāt veritatē q̄ ex dogmatis artis: quæ quiæque aut melius etiā tenuerit: nō erit tñ in veritate prædicenda æque fortunatus. Porro hoc aliud nō est q̄ qm̄ fere semp sup eadē re variæ constellatiōnes: & sup eadē constellatione pugnātes vel diuersæ auctorū opiniones occurrūt: flecti cælitus animū prædicientis: inverā sententiā multa tentando incidere i prudenter in veritatē. Hoc igit idem etiā poterit occulta & latens dæmonis inspiratio: a qua quis actus agi tñ se non percipiat: q̄d cū fit: qualiter fiat: nō est nūc latius explicandū. Sed neq̄ hoc solū dæmones posse diuina potestas & sapientia sinit: sed illud etiā ut q̄d falso prius fuerat predictū operei plentes ipsi: verū efficiāt: nullā decentius summa iusticia pœnā exigente q̄ ut q̄ diuinæ veritati superba ingenia non subdunt: nebulonis deiñ unius & sycophantæ mendacijs: & fidē: & libertatē obliget suā. Sed puto satis multa iā diximus cur aliqñ isti nugatores vera aliqua effutire & ꝑgere videant: q̄q̄ ut a principio dicebamus nō est in hac re magnopere laborandum quādo q̄ temere vel astute vera prædicunt præ his quæ mentiunt teste Phauorino pars ea millesima nunq̄ inueniat.

Ioannis Pici Mirandulæ disputationum aduersus Astrologos liber tertius. 1

Caput. I. Quid libro præcedenti actum sit: & qd deinceps agendū: quoue ordine.

Oluimus populi quæstionē scisciātis: identidē sup astrologis: unde responsis illorū fides: si ꝓfessioni nulla soliditas: Dixi quæstionē qua. ſ. accurati doctioresq̄ nō utant. Quibus notū nec sæpius euenire q̄ dicāt: sed raro quasi q̄ dixeris ex accidenti: Nec si eueniāt colligi tñ necessario verā artē: sicut nec ideo necessario falsam q̄ in ꝑdictis sæpissime mentiunt: si quidē possunt ex ꝑceptis veris ꝓnūciari falsa: nō tam ob artis oīmodā falsitatē: q̄ opinabilem cōiecturalemq̄ incertitudinē: ut artificis omiserim vel ignorantiā vel indiligentiā. Sicut cōtra vera de falsis nō veritate dogmatis: sed astutia ꝓnūciantis siue fœlicitate: siue casu: siue occulta ꝓmotione ꝓnoscentiū numinū q̄ prædicūt: siue alijs de causis: quas superiore libro satis explicauimus. Q̄d si cui persuaderi non pōt: reuocet ad memoriā q̄ta paulo ante sup incuria: sup erratis astrologorū ætatis nostræ utinā citra odiū inuidiamq̄ diseruimus: nec poterit (nisi falli cupit) adduci: ut quotiēs veritatē assequunt: putet eam ab illis inuentā potius q̄ repertā: oīno litē hanc dirimet sequēs tractatus in q̄ demōstra tū cū fuerit q̄ de cælo prædicunt ea causas ibi vel signa nō habere q̄bus efficiant vel indicent: aut si fiunt inde: fieri tñ aliter q̄ astrologi sentiant: aut si eo quoq̄ mō: nō tñ ab his causis in cælo neq̄ ab his rerū in terra primordijs: tum si denē hæc oīa certe nō hæc primordia: nō illas causas ab hoibus posse deꝑhendi: vel si deꝑhendi forsitan possunt: nō dum tñ esse deprehensas hoc totū inquā cū fuerit demonstratū: puto fuerit bonis ingenijs extra cōtrouersiam: si q̄n adveritatē astrologus offendat in nullam hoc causam nō verius posse redigi q̄ in veritatē ꝓfessionis. Quæ tā multis videlicet iam noibus falsa: nec ullis veri rōnibus nixa: sed cōmentitia: prestigiosa ꝓptereaq̄ sua natura mendax liquido apparuerit: igit cōfutationē iam ipsam aggrediamur id primū excutiētes q̄d totius negocij summā habet: an efficiat cælum q̄ de cælo ꝓnūciant isti diuinatores. Id q̄

Augu. sñia super veris Astrolog. ꝑdictiōibus

ita tractabit a nobis ut hoc quidē libro defendamus agere cælū in nos tantū motu & lumine ꝓter hæc frustra occultiores afflatus alios cogitari: tū a lumīe illo syderꝝ & motu nō aliud cōicari materiæ patiēti ꝯ motū: lucē & calorē: calorē incꝫ & corpa cōsumantē in fluxu generali: & ad vitam vitæꝯ functiones capacia vitæ corpa disponentē: hoc ab oībus fluere stellis: ꝯꝯ non sit confessum oīm ad nos etiā planetarꝝ defluuia ꝓuenire. quicꝯ vero ꝓter ea largiri sydera rebus inferioribus: nec rōne ꝓbari: nec experimentis cōuinci: nec auctoritate ꝓsuaderi ꝓcerū philosophiæ. Quin hæc oīa obstare ne præter hos cōmunes influxus ꝓtinere cælestiū vim ad sublunaria corpora aliꝯ pacto intelligamus. Quare peculiares rerū ꝓprietates etiā corporeas: siue q̄ speciem: siue q̄ rem particularē consequant a stellis originē nō habere: ꝓterꝯ rōne principij uniuersalis: sed a ꝓpria natura ipsarꝝ rerū causisꝯ earꝝ ꝓximis & cognatis. Atꝯ ipsam hanc nostrā opinionē nō alijs magis ꝯ qbus utunt astrologi cōtra nos argumētis asseueratā ꝓbabilem ꝯ reddemus. qd' cū fuerit satis explicatū: tū ad eum tractatū quarto libro deueniamus: ut si demus astrologis vires occultas inesse radijs ꝓter lucis effectū atꝯ caloris: unde homines reliquaꝯ natura varias sortiri dotes & potestates peculiariter possint: eas tamen nō inesse illis quas existimāt vires: nec ab eis q̄ de cælo diuinant: apertissimis rōnibus: & cōsensu philosophorꝝ theologorūꝯ oīm quicūꝯ illustriores indubiū faciamus. id qd' ubi confectū satis videbit singul' retractatis q̄ de syderibus vaticinant adijciamus et illud relinquemusꝯ testatissimū quæ nō fiunt a cælo: a cælo nō significari: hoc est quorū cælestia causæ nō sunt eorꝝ nec esse signa. Quare nullam esse rationē quāobrē præuideri de cælo possint. Nunc præstaturi qd' primū ꝓposuimus videamus quibus nos petant: qui oīa stellis quasi euincta duci gubernariꝯ cōtendunt: ut mox eadē nō repellamus solū: sed in aduersarios ipsos vi maiore ꝯ venerint ope diuina freti ꝓpellamus.

¶ Caput. II. Quinꝯ rationes qbus astrologia roborari posse videtur.

RAtiones qbus astrologi ꝓsuadere conant mutationes quascūꝯ sublunaris mūdi: sed & rerū omniū diuersitates: tū fortuitos casus & hoīm mores ingeniaꝯ pendere de stellis hæ potissimæ sunt. Theologorꝝ & philosophorꝝ una vox est

Aristoteles. mundū inferiorē adeo ꝓ cælum gubernari: Hoc Aristo. vulgatissima illa sententia docet necessario mundū hunc inferiorē superioribus motibus esse cōtiguū: ut oīs eius virtus inde guberneť. Sic Aurelius quoꝯ dixit Augu. per corpa subtiliora grossiora hæc regi atꝯ moueri. Quis igit inquiunt dubitauerit mutationes quascūꝯ rerꝝ terrenarꝝ a

Augusť. motibus fieri corporꝝ superiorꝝ: Qd' vel ipsa quoꝯ demōstrat experientia variatis annī tēporibus ex accessu solis ad nos atꝯ recessu: unde viuentiū quoꝯ oīm habitus & conditio variat: dū temperat arua cælū: dū variat fruges redditꝯ rapitꝯ. Sed & in diurna reuolutiōe: sol aeris qualitates īmutat: plus minus tū meridie: mane: vespere: calefaciens: exsiccans humori frigoriꝯ derelinquēs luna quantas habeat vires in oīa corpora præsertim fluxiora quis ignorat: Estus hæc oceani faciens ascendens atꝯ descendens: pontū mouet & terris īmittit & affert: sed & summersa fretis conchasꝝ & carcere clausa ad lunæ motū variant aniālia corpus: Crisimi dicis a medicis obseruati lunæ solisꝯ motus sequunť. Luna plena nascente: diuidua ꝓsæpe cieri tēpestates & in corporibus agitari videmus humores hinc pastoribus nauticis agricultoribus obseruationes multæ de lunæ motibus acceptæ: multiplicisꝯ experientia multis retro sæculis cōprobatæ. Cur igit si luminariū manifestiores ipressiones: & in ꝓmutandis inferioribus auctoritatem ꝓsentimus: cessare reliquas stellas: & inefficaces esse credamus: nec eorꝝ vires ad nos ꝯꝯ occultiores peruenire: qbus subdita illis corpa varijs modis afficiant. Quarū

Tertia ratō gnari atꝯ prudentes: secretiora quædā de futuris euentis possint ꝓcognoscere: ꝯ quæ medici: pastores: agricolæ: nautici prædiuinant. Præterea nemo pernegauerit aeris habitū tempestatesꝯ de syderū statu posituraꝝ variari: cū & calor & frigus & siccitas & humiditas: & quæcūꝯ in sublimi fiunt ipressiones a cælestibus motibus & influxibus generent. Qd' si terræ visceribus inclusi sicciores halatus terrā mouent: si causationes

in aere ex quatuor illarꝝ qualitatū vel exuberātia vel defectu: si caritatē annonæ vl' humiditas nimia facit: vel siccitas: cū aut fructus legunť: aut serunť: inuicem fertilitatē status aeris modicus & opportunus: Quis negabit a stellis nō mō tēpestatū mutatiōes & terræ motus. Sed pestilentias q̄ꝯ & morborꝝ varia genera in hoībus in pecoribus: salubritatē regionū: & fertilitatē sterilitatēꝯ ꝓuenire: Tum si cōstamus nos q̄ꝯ ex ijsdem qualitatibus & corpis tēperatura mores ingeniaꝯ variant: integra tñ libertate cur nō fieri pōt ut ꝓpensiones in nobis ad irā: mālsuetudinē ad effectus alios bonos & malos: a syderibus fiāt: bilem sanguinē: pituitā: atra bilem: vel suscitātibus vel frenātibus: quos humores affectus illi plerūꝯ comitant: Cur nō pariter siccæ calidæꝯ cælorꝝ īpressiōes bilem exacuētes in nobis: ad litē: iurgia: cōtumelias: inimicitias excitare pñt: Vñ bella cædes: vastationes: unde īperia regnaꝯ mutant: post hæc ita collegit Ptolemæus: si faci Ptolemæus
unt stellæ diuersitatē corpis & animi: deriuat hæc deinceps ad ea q̄ sunt qdē extrinseca sed hñt cū illis affinitatē qualem cū corpe uxor facultates: cū anio dignitas & honores: hæc est ꝑcipua rō Ptolemæi nec oīm effectricem syderꝝ vim ꝓbat aliter ullo loco ꝯ ex efficientia primarꝝ qualitatū quas ꝓducēdo cætera q̄ꝯ ꝓducāt cōsequēter: quare nec alias affert causas ꝙ hæc qdē Saturnus: hæc Iuppiter: illa vero Mars operet: ꝯ ꝙ Iuppiter sit planeta calidus & hūidus: Saturnus siccus & frigidus: Mars siccus magis & feruidus: hoc de stellis erraticis: hoc de nō erraticis pariter sentit: ex natura primarꝝ qualitatū erraticas: ex erraticarꝝ natura iudicās nō erraticas: verꝝ em vero possent alij relictis primis qualitatibus: ad occultas vires eminentiores ꝙ cōfugere: quas inesse cælestibus plurimas & efficacissimas ambigi nō cōueniat. Si qd in terrenis quasc ūꝯ singlares & excel Ratio q̄rta
lentes dotes intuemur eas cæli solemus munera existimare. q̄ nō elemētares de qbus illa corpa coalescūt qualitates: sed infusam illis potius virtutē cælitus cōsequant. Quanto igit magis nō carebūt hmōi viribus & ꝓprietatibus nobilissima illa corpa luce tā clara: mole tā vasta: agitatiōe tā rapida: aut quonā pacto si cū motu lumie trāsmittunť ad terrā nō erūt mirabiliū apud nos effectrices: Postremo cursus humanarꝝ rerꝝ de qbus Ratio quīta
astrologorꝝ potissime diuinatio cæli fatiꝯ potestatē vel nolentibus undiꝯ ꝓsuadere videť in q̄ varietas ipsa familiaris & frequētissima: tū multa supꝫ vires nostræ mortalitatis fieri videmus: multa ꝓter rationē & meritū: plurima ꝓter ordinē & institutū conditōis humanæ: q̄ causas alibi ꝯ in cælo nullas habere posse videnť. hic habilis ad phīam: ille nascit ad poeticā: alias litteras aspernatus vel ciuile negociū: vel arma libētius fœliciusꝯ ꝓtractat: Vnde ista varietas ingeniorꝝ: Est qui diuitias nihilifaciat: est qui animā lucro vendat: hic sobrius: ille nequā: hic audax ille meticulosus: unde tāta in moribus dissimilitudo: Alexander orientē tā cito vicit ꝯ vidit: unde īpetus tantæ fœlicitatis: Quæ vis Aristoteli ꝓceptori illius: q̄ Platoni: prius Pythagoræ Socrati cæteris naturæ secreta reserauit: Hæc rō maior ꝯ ut de terra pullulasse credant. Illa rursus astrorꝝ fortuitis cursibus quis nō ascribat: hoīem innocentē cōdemnari nocentē ꝑmijs affici: industriā plurimorꝝ: solertiā: ingeniū: doctrinā: mendicare. Aliorꝝ ignauiā nequitiāꝯ locupletari: Pyratā cædibus cruentatū inter mille periclā maris & terræ: tandē domi inter suos: et senectute: vita fungi: hoīem mitissimū & paratissimū vel a nolentibus īprudenter gladijs obtrūcari: tū portenta ingeniorꝝ quædā & mōstra vl' feritatis gaudentiū: vl' ut semel dicať a legibus exorbitantiū hūanitatis. nōne illā sibi vim quadā: necessitatēꝯ fatal' potentiæ testari videnť: hæc sunt illa ꝙbus cū plena sit vita mortaliū: ꝓsuadēt multis istas bonorꝝ malorūꝯ vicissitudines meritas vel īmeritas tantāꝯ rerꝝ varietatē a stellarꝝ motibus fieri quarꝝ īpulsibus fragilis & caduca mortalitas ægre aut nunꝯ reluctari possit.

¶ Caput. III. Retorquet prima ratio atꝯ ostendit cælum causam esse uniuersalem necꝯ ad ipsam indiuiduorꝝ varietatem referendam. Concessis ra
tiōib' astrologorꝝ nō sequi qd' contendunt:

NOs istas rōnes astrologorꝝ nedū labefactare: sed exaugere studuimus ne quid se defraudatos expostularet. primū aūt illud lectorē scire volumus etiā si rōnibus

Retorquet prima ratio

bris innotescet. Sed adeo illis nō cōcedimus: ut ex ijsdē locis valida cōtra eos argumenta sumamus: nā qd' ad primā attinet rōnē simul atq; dixerūt astrologi: motū oēm inferiorē a cæli motu depēdere: statim dogmati suo cōtradixerūt: cū inde illud sequat̄ tritū apud phōs: esse cælū uniuersalē causam effectuū inferiorū: causa aūt uniuersal' effectus nō distinguit: neq; cur hoc fiat: aut illud quæriť ab ea: sed a ꝓximis causis: q̄ uarię & differētes sunt ꝓ effectuū differētia & varietate, & cū ex his alia aliud faciat: uniuersal' causa cū oībus oia facit. Qd' cū manifeste appareat in rebus natura specieq; diuersis: mirū quō nō intelligāt multo magis idē credendū de varietate indiuiduorū: q̄ quāto magis & ꝑticularis est & a materia plurimū trahēs originē: minus referri pōt in causam maximē & formalē & uniuersalē: at quis nō videt cælū cū equo equū generare: cū leone leonē: nec esse ullā syderū positionē sub q̄ de leone leo: de equo equus nō nascat? Cur nō eadē rōne cū diuersis parētibus diuersos cælū pariet filios: licet eadē similiue cōstellatione, qd' ipsa experientia cōprobat̄: cū interdū eadē hora natos: & sub eadē inclinatiōe cæli, fortuna tū ingenio corpe diuersissimos videamus. Quo loco plagā astrologus vitare nō pōt. Solent em̄ cū partus geminorū illis obijciť ad nigidianā rotā cōfugere: in q̄ nō est bis eundē locū attramēto designare: sed & hic male se explicāt cū nō possint ipsi tanq; rapidi momēti assequi differentiā: ex qua tū sit tāta ut volūt differentia fati: quare dū efficientiā cæli conant defendere alios incidūt laqueos: ut de illa. ſ. efficiētia scientiā se hr̄e: nō posse inuiti cōfiteant̄, tū nos & illis geminos nō obijcimus q̄r cū alter exeat post alterū q̄ intercedit morula: an sulā eis ꝑbet aliqd respōdendi. Sed natos simul eodē momēto ex diuersis parētibus ītra eandē tū eiusdē regionis & latitudinē & longitudinē: de q̄r genitura idē thema cæli describere: eadē ꝓnūciare debet astrologus tā de his q̄ post natalem horā euenient: q̄ q̄ intra matris etiā aluū illis cōtigerūt: ut sicut eadē hora nati ita eadē cōceptiab illo existiment̄. De his inquā qd respōdebit astrologus? cum eadē, ſ. oīno constellatio nō idem tū utriusq; fatū apparebit? An poterit aliud dicere ni si insaniat: q̄ afflatus illos sydereos virtute & potestate uniuersales a ꝓximis & secūdis causis determinari & distingui? Qd' si est quō illi de oīi indiuiduorū varietate exposita syderū hora genituræ reddituros se causam pollicent̄, q̄ hic niueus: ille niger: hic brevi: ille ꝓcero corpe: hic tardo ingenio: ille solerti: hic oībus gratus: ille molestus: hic ad phīam: ille fatus ad mercaturā: hic diues: ille egenus: hic breuis vitæ: ille lōgæuus: q̄ tota sub eadē specie varietas indiuiduorū longe minus a cælo est: q̄ q̄ sub genere eodē diuersitas specierū ut nūc leo, nūc homo, nūc asinus, nūc elephas pariat̄: q̄ sicuti oīa specifícam ꝓximarū causarū differentiā cōsequunt̄, ita illa indiuidua vel seminū differentiā cōsequunt̄: si corporeas qualitates vel ingenij educatiōis arbitrij: si aīales vel facultates parentū ꝓpriæ electionis: prudentiæ occasionū si fortuitas externasq; cōsideremus.

Rota nigidiana.

¶ Caput. IIII. Cælum qualiter motu agat & lumine & elementorū mēe theologicorū mineralium viuentiumq; uniuersalis causa sit.

Cælinatura

Quanto igit̄ causa uniuersalis ꝑticularibus causis diuinior & eminētior: tāto nos sicuti verius ita honorificentius de cælo sentimus q̄ astrologi: q̄ rō uniuersalis efficientiæ q̄ magis elucescat tū qd efficiat cælum qd nō efficiat clarius explicēt altius exordiendū de natura cæli dicere: deq; eius actionibus erga corpa inferiora. Cælum corpus naturale est oīm corporū naturaliū pfectissimū. Corpus naturale tam motus q̄ sensibilis qualitas cōsequunt̄: pfectissimo igit̄ corporū naturaliū pfectissimus q̄q; motus & sensibiliū pfectissima congruūt, nullus motus pfectior orbicularī: nulla qualitas ꝑceptibilis sensu luce pfectior. Erūt igit̄ hæc cælestis corpis ꝓpria. Quare īmarcessibili q̄q; substantia cælū q̄n motus eius & qualitas contrariū nihil habēt: sed & q̄m pfectissimū corpus primū q̄q; loco, ſ. supræmū esse debet cui primus etiā motus debeatur. Est aūt qd' primū in uno q̄q; genere causa reliquorū sub ea serie cōtentorū: licet nō oīa eandem causæ habeāt rōnē. Quare qd' primo motu mouet reliqua mota mouet: nec illo cessante cætera mouebunt̄ sicut in minore q̄q; mūdo si cesset motus cordis oēs aīalis

motus perire necesse est: q̄ circa recte dixit Aristo. li. octauo physicæ auscultatiōis motū primi cæli vitā esse oībus: q̄nquidē euidentissima est & cōis opatio vitæ intimus motus: ergo una hæc cæli dignitas & efficatia erga mundū inferiorē ut ꝑ illius agitatu insatigabili cæteri motus oēs & ordinent̄ & excitant̄. Quæ quidem efficientia q̄ sit vīs nec inferiores motus hac rōne distinguat satis euidens ē q̄n sicut descēdenti Glebæ: ita flammæ surſum se mouenti & alio genere motibus oībus unus & idē cælestis motus pariter cooperat̄: altera illi de luce ꝓgatiua: nā q̄n lux summa qualitas corporū corporeæ vero naturæ primus vitæ gradus & summa ſp ordinis infimi extrema fere superioris ordinis assequunt̄: fit necessario ut lux & cōsumatricē quandā habeat corporū virtutē & vitale nō nihil interim possideat: nō q̄ ipsa aut viuat aut vitā afferat: sed corpus vitæ capax ad vitā maxīe ꝑparat & disponit: q̄n sequit̄ lucem quasi ꝓprietas eius: calor quidā non igneus: nō aereus: sed cælestis sicuti lux cæli ꝓpria qualitas: calor inq; efficacissimus maxieq; salutaris: oīa penetrās: oīa fouēs: oīa moderās: hoc est cæli munus ꝑcipuū q̄ corpa perficiunt̄: & viuentia disponunt̄ ad vitā: ꝑter agitationē circularis motus: nō mō necessariā ut lumē istud atq; calorē deuehat ad nos: & ꝑ vices opportunitate mira plus minus terris ꝑtiat̄. Sed ut motos nos quoq; calori reddat hiliores qui de ꝓpetue moto corpe iugiter emanat: huius beneficētissimi vim caloris in toto corruptibili mūdo puidemus tā inchoatis q̄ absolutis: tā inanimis q̄ aīatis: nā elemēta qdē cōtinet & cōseruat sicuti locus eorū & forma quasiq; artifex oīa q̄dē ambiēs: sed ꝑ oīa q̄q; intime se diffundens: & quēadmodū illud primi motus priuilegiū ut torqueāt̄ sine eo reliqui motus: ita primæ sensibilis qualitatis: uti sine illa cæteræ qualitates agere nihil possint. Quare si cælesti calore destituant̄ nec frigiditatē agere frigus poterit: nec calor caliditatē, nō em̄ calor ille sydereus frigori contrarius sicuti calor igneus vel aereus: sed oēs cōtinet elemētares qualitates eminētia simplici: sicuti cæli natura cōtinet oīe corpus: sicuti motus circularis oēs motus: sicuti lux oēs calores: & qd' Pythagorici dicerēt sicuti unitas cōtinet oēs numeros: ut fallant̄ qui negāt conseruari cælitus elemēta frigida posse: nisi ꝑter calorē influant & sydera frigiditatē. Dicerēt em̄ aliqd si calida conseruaret cælū calore eiusdē nature & rōnis: sed oīa pariter calida, frigida, humida, sicca, cōseruat sua ista qualitate: q̄ sicuti nulla est ex illis q̄ttuor qualitatibus ita claudit in se oēs: nō quales sunt in elemētis: sed quale qd' multiplex in unitate cōcludit̄ virtute. ſ. principali ꝑ quā illas ita regit: ut & quālibet ipsimet uniat cōseruādo: & in ipsis totū cōseruet oēs moderādo: & ex ipsis alia pariat oēs cōmiscendo. Verū fallit nomē caloris qd' cū audimus rem intelligimus statim aduersam frigiditati. At cælesti illi calori, ꝓximior quidē natura calor elemētalis q̄ elementalis frigiditas sicuti etiā est ꝑfectior: sed nihil hoc, phibet illū ab utriusq; elemēti ꝓprietatibus exaltatū utraq; virtute cōplecti sicuti candorē cū dicimus rem aduersam videmus dicere fusco: nigroq; colori. Nec tū negauerit quis piam nō secus nigrū colorē q̄ albū candore lucis & cōseruari & efficacē fieri: licet alius luci naturæ ꝓximior: nomē etiā fere habeat cōe: ut & cādidus appellet̄ interdū: denicq; si substantia cæli utpote primi corpis omne corpus ꝑfectissime cōtinet & virtute: debet necessario eius ꝓpria qualitas omnē corporeā qualitatē virtute perfectioneq; cōtinere. Hæc est quā calorē cælestem vocamus sobolē lucis: vocamusq; calorē & q̄ vitaliter calefacit: & q̄ inter oēs elementorū ꝓprietates calor illi ꝓximat magis: ita cū a sua ille cælesti cōdictione degenerat huius maxīe opationē exerceat: ut postea declarabimus. Igitur si calor iste ꝑfectione virtuteq; cōtinet corporū inferiorū oēs qualitates: oēs etiam cū causis illarū ꝓximis & generabit & vegetabit sicuti calor ipse seminalis: licet calor est & dicit̄ materiā tū omnē fœtus siue illa calida siue frigida regit: digerit: seruat: formatmoderat̄. ꝓpterea si quis quærat a me frigiditatē ne cælū faciat ꝑse: an ex accidēti: respōdebo si q̄dē quæras qd se ipso faciat cælū nulla media causa: fieri ab illo ꝑse tantū calorē: cæteras qualitates ex accidenti: sicuti calor ipse ꝑ accidens frigefacit: ut sequenti capite declarabimus: si vero qd tanq; vīs causa cū secūdarijs causis agat: agere illum ꝑse tam

Actionē cæli ꝑ motum vſem esse. Per lucem quō in nos agit cælum.

Error aliq;

Vñ decepti.

Similitudo idonea.

Calor cælestis cū causis ꝓximis oēs corporū gignit q̄litates

frigiditatē ꝙ caliditatē: tā ſiccitatē ꝙ humiditatē quō nō minus cū aq̄ generat aquā: ꝙ cū igne generet ignē: nec magis poſſet ſine illo aq̄ aquā: ꝙ ignis ignē generare. Cū aūt generat elemētoꝝ ſubſtantias: generat cōſequētes q̄ꝙ illas ꝓprietates quare cū aq̄ frigiditatē cū igne calorē facit. Et ſiquidē hoc mō negaremus p ſe fieri aliud a cælo ꝙ calorē ſequerent abſurda illa q̄ dicit Tho. frigiditatē ſiccitatē & hūiditatē nō p ſe eſſe in uniuerſos ſed p accidens: nec formas oēs ſubſtantiales inferioꝝ corpoꝝ in virtute cæleſtiū corpoꝝ contineri. Quæ nullo mō ſequunt: cū negamus cælū p ſe & ex ſe: vel aerē vel inferiora alia corpa frigefacere. Quocirca ꝓbāt rōes illæ Thomæ nō q̄d negamus ipſi: ſed q̄d aſſerimus. Vidimus in elemēta qd agat cælū & uniuerſalē hic primū efficientiā cōprobauimus: deſcēdamus ad alia q̄ fiūt ex elemētis. Idē igit̄ ille calor filius lucis ſuſcitās e terrenis corpibus vaporoſis halatus: extenuans craſſa: feculentaq̄ diſſoluēs parit ea q̄ fiunt in ſublimi: diuerſa ꝓ diuerſitate materiæ quæ ſurſum tollit̄. Nam ſi vapor a fluxo tollit̄ corpe facit humidas ipreſſiones in media aut infima regiōe aeris. Si a ſicco atq̄ terreſtri tollit̄ euaporatio ignea ad ſuperiora q̄ contigua ætheris neceſſario ex motus & ignis vicinitate cōcaleſcit: hæc igit̄ oīa quoq̄ calor ille cæleſtis operat̄ ſiue frigida illa ſiue calida: qm̄ de vaporibus oīa: quos ſolus elicit calor oīa: igit̄ calor & uniuerſaliter oīa cum eoꝝ diſtinctio atq̄ varietas nō a varietate cōſtellationis ut aſtrologi fabulant̄: ſed penes materiā & locū in q̄ generant̄: ut ex metheorologis Ariſtotelis libris: & timeo Platonis innoteſcit: ꝓpterea tractaturus Ariſto. hanc naturæ partē vulgatū id ꝓtulit cōtinua ſuperioribus eſſe inferiora q̄ virtus eoꝝ oīs inde gubernet̄. Id q̄d quāuis uniuerſalius accipi vere poſſit ab ea q̄ diximus de cæleſti motu atq̄ calore: quibus oīa mouent̄ fouenturq̄: dictū tn̄ ab Ariſto. ꝓpter metheorologicas ipreſſiones: de quibus maxīe tūc agebat quare ꝓbaturus vel explicaturus q̄d dixerat adiūxit: horꝝ quidem oīm inferiora eſſe materiā: cælū aūt efficientē cauſam. Miror aūt interp̄tes quoſdā fatigari: ut a calumnia defendāt ꝙ oēm virtutē inferiorē cælitus dixerit gubernari: quaſi in his verbis noſtra q̄ꝙ libertas periclitet̄: nec videāt ex verboꝝ cōtextu ad elemēta dūtaxat ptinere q̄d dicit: mundū em̄ ibi cū dicit elemētaria corpa ſpatiū hoc replentia ſublunare: mundū vocat nō cū elementis ipſa q̄ꝙ q̄ mundū iſtum inhabitāt. hoc de ſerie patet orōnis euidentiſſime: nā poſtq̄ dixit a ſe determinatū in libris ſuperioribus q̄ttuor eſſe corpa infra cælū: ignē: aerē: aquā. Terrā tūc ita ſubiūgit: qm̄ itaq̄ circa terrā totā mūdus ex his cōſtat corpibus cuius affectiones dicturi ſumus: eſt ex neceſſitate continuus iſte ſuperioribus lationibus ut oīs ipſius virtus gubernet̄ inde: mūdus igit̄ cuius omnē virtutē a corpe ſuperiori gubernari dixit hæc ipſa eſt moles q̄ttuor elementoꝝ: qm̄ nec alius mūdus cōtinuus eſt ſuperioribus lationibus: nec alterius mūdi dicturus erat affectiones in eo libro in q̄ certe de plantis de aīalibus nulla mentio eſt. ſed de ijs tm̄ q̄ fiunt in elemētis ut cometis alijſq̄ ipreſſionibus & quæcūq̄ aeris & aquæ cōes paſſiones ſunt ut in ꝓœmijs pauloante ipſe præfat̄: ꝓinde deſināt noſtri diuinatores in annuis vaticinijs hoc philoſophi teſtimoniū quaſi ſuæ fraudis honeſtamentū roburq̄ ꝓtendere: cū vel eo maxīe libro deroget aſtrologiæ prudētiſſimus Ariſto. dū nec pluuiarū: nec terremotuū: nec hmōi alioꝝ effectuū cauſas quærit in ſyderibus ſed in materia: ꝓ cuius varietate: nō ꝓ diuerſitate cōſtellatiōis: aliter atq̄ aliter illos ſolis calor afficiat. Sic igit̄ ſe res habet in metheorologicis ipreſſionibus. Corpa pfectiora expertia vitæ qualiagēmæ atq̄ metalla ſicuti ex inferiori materia coaleſcunt ita radioſi illius caloris vi digeruntura tq̄ formant̄. Nec obſtat q̄ a luce ꝓdire calorē hūc diximus nec lux tn̄ ad ſubterranea quædā loca ptingit in qbus id genus p̄cioſiſſima mixta generant̄. Nam ſi nō illa vera opinio platonicoꝝ quorundā penetrare oīa corpa cui diaphano lucē: licet corporibus vel denſiſſimis inculcata vel prariſſima diſpſa nō videat. Certe illud negari nō debet diffuſum a luce calorē eo poſſe ptingere: q̄ lux ipſa nō puenit ſicut pōt trās parietē calor ignis ſentiri: nec pōt tn̄ ipſa flamma videri: ſic nihil eſt q̄d ꝓhibeat infuſam mōtibus & cauernis lucē intus ipſam q̄dē non intrare repulſam opacitate corpis & denſitu

Calor cæleſtis quō metheorologi coꝝ cauſa ē

Fatigatio in anis quorūdam Ariſtotelis interp̄tum.

Cælū quō cauſa mineralium.

Obiectio

Solutio.

Opinio platonicoꝝ.

dine: q̄ nō ſunt luci ſuſcipiendæ idoneæ diſpoſitiōes: ſed tn̄ intus mittere ſuū calorem: quia licet non poſſint talia corpa illuminari calefieri tn̄ poſſunt etiā magiſq̄ q̄ rara ſunt atq̄ pſpicua. Quō vero hmōi reꝝ mixtio fiat a cælo: quō rurſus a ſecundis cauſis in ſolutiōe dicemus quartæ rōnis. Reliqua ſunt ea q̄ de caloris iſtius afflati viuūt. quippe ut pauloante collegimus cū ſummū teneat in corpibus iſta qualitas gradū ſicut habet ut corpa ipſa pficiat qualia diximus: ita ut ꝓxīe ſubſternat̄ vitæ quaſiq̄ extrema cōpillet in uicē corpi vitā & vitæ corpus qua ꝓpter in oībus etiā viuētibus inter hoc qd̄ videt̄ craſſius habitaculū: & animā vitæ fontē medius ē quē ſpiritū appellamus tenuiſſimū corpus & inuiſibile luci caloriq̄ illi ſydereo maxīe cognatū cui vita p̄cipue adeſt: percq̄ eū ſuas in hoc viſibile atq̄ retrorſum vires explicat atq̄ diffundit. Sic in materia ſeminali la tet hoc genere ſpūs cuius in primis utīq̄ miſterio: vis illa diuinior artifex vitalīū operū vice aniæ fungēs aqua defluxit & ſpeciē generātis ꝓpagās in materiā quā occupauit. Non ſunt aūt vel gignēdis corpibus vel ſeruādis: vel munerib⁹ ſenſuum obeūdis utiles iſti ſpūs ſi cæleſtis ſpūs (hoc eſt caloris quē diximus) ope deſtituant̄: q̄ mobilior puriorq̄ efficatior: ꝓptereaq̄ ꝓximior vitæ: roborat̄ infirmitatē ſpūs inferioris: & ſuo cōmercio reddit aniæ cognatiorē. Vt iam nō ſit argumentū viuere cælū quia vegetet ſuis radijs ea q̄ viuūt: nā viuūt hæc quidē oīa p ſuas anīas. percq̄ aniæ vim ſeminibus inſitam ꝓpagant̄ ſuffragāte illis calore cæli nō quaſi viuifico: ſed ad vitā ob id q̄d diximus: cōmodiſſime ꝓximeq̄ diſponēte. Nemo aūt dixerit in luce ſiue p lucem eſſe: q̄ ab aīa eſt vim videndi: ꝙ ꝓ ſine luce nō videamus: poſſit alijs nec ne vita cæli rōnibus cōprobari diſputatū a nobis in cōcordia Platonis & Ariſto. ita patet in corporeo mūdo nihil quidem fieri ſine cælo: verꝝ tn̄ q̄ hoc aut illud fiat: id a cælo nō eſſe ſed ſecūdis cauſis: cū quibus oībus cælū talia facit qualia ipſæ facere natæ ſunt ſiue illis ad ſpeciē: ſiue ad indiuiduū cauſæ ꝓpineant.

Viuentium quō cauſa ſit cælum

Spūs mediū quoddā corporis & animæ.

Cælū nec ꝓbari viuere quia vegetet viuētia.

Concordia Platonis & Ariſtotelis.

¶ Caput. V. Præter cōmunē motus & luminis influentiā nullam vim cælēſtibus peculiarem ineſſe.

Sphæræ cæleſtes an agant in nos calore.

Et aūt caloris iſtius effuſio cōis oībus ſtellis: ſi qdē naturā cæleſtē cōſequit̄ uniuerſam ſicuti lux: Sed an ſphæris cōueniat̄ dubiū: nā ſi non illæ lucidæ: nec caloris iſtius ꝓpagatrices. Si lucidæ: quæſtio ē an raritate lux ſicuti fit inuiſibilis: fiat erga nos eſſe parū efficax: ut Auicēna ſcribit in li. de cælo de ſtellis ipſis quæcūq̄ veniunt ſub obtutū dubitari nō poteſt niſi cæleſtem illis naturā & lucis dotes pariter admamus: ergo præter motū & lucem quicq̄ prodit a luce viuificus calor alios a ſyderibus ad nos influxus deueniret: aut illis ineſſe corporeas alias effectiuas qualitates nulla: ut vidimus apertiuſq̄ videbimus inſequētibus experientia monſtrat: cū per metū & calorificam lucē ſuū ſatis officiū cælū undequaq̄ ꝓplere poſſe videat̄. Sic Ariſto: non aliter uſq̄ dixit affici nos a cælo ꝙ motu atq̄ calore: id qd̄ Auerrois & Plotinus magni in ſua quiſq̄ familia viri: aſſeuerātiſſime voluerūt: & ſane qd̄ attinet ad frigorificas influctias videt̄ ratio id valde ꝓnegare. Solent em̄ qui cōtra ſentiūt cū lucē oēm caliditatis effectricem eſſe cōuincunt̄: ita decernere eſſe oēs quidē ſtellas quæcūq̄ lucent generali quadā cōmuniq̄ oībus ꝓprietate ꝓductiuas caloris: ſed per ꝓprias deinde illis vires cōpetere: ut hæc ſiccitatē: illa frigus: humiditatē alia largiat̄. Sic noctes in plenilunio eſſe calidiores: quia lumen uberius plus calefaciat. Verꝝ id nō obſtare quin luna ꝓpria influentia vel frigefaciat aerē vel humefaciat. Ego igit̄ eos interrogo: calorē ne iſtum quē cōmunē oībus ſtellis ſicuti lucē eſſe fatent̄ ipſum ne inq̄ talem credant qualem nos diximus cōtinentē eminētiſſime oēs q̄ttuor qualitates: ideoq̄ oīm cū ſecundis cauſis ꝓductiuū ſeipſo vero diffuſiuū tantūmō ſui ipſius: an potius cōtineri nō credūt in eo cæteras affectiones: ſed calorē dūtaxat: frigus vero ut diuerſam rē a calore a ꝑticulari alia ſyderis alicuius virtute manare: utrāuis eligāt incidūt niſi fallor in incōmoda nō mediocria: ſi primū reſpōdent ita inſtabo: nō alicui ex ꝓpria rōne: & ſi volunt in ſyderibus ita dici ſpecifica cōuenire aliqd iperfectius eo q̄ illi cōuenit ex cōiori natura: cū ſp uniuerſali differentiæ cōtractior differētia pfectiōis gradū adiūgat: at q̄litas ea q̄ cōtinet oēm qualitatē

Opinio quorundam.

Efficax ratio

ꝑfectior ea est q̄ tm̄ frigoris est effectiua. Non igit̄ si debet̄ illa stellis cōi oībus generali-
q̄ conditiōe debebit̄ alicui stellæ ex ꝓpria natura frigefaciens influentia, ergo restat di
uisionis alterū membrū in q̄ nō minus hæreant est necesse: si quidē nulli cōpetit ex na
tura ꝓpria repugnās aliquibus ꝓprietatibus illi de cōi natura cōuenientibus: ut si cōpe
tit hoi quatenus aīal est hr̄e sensum: nō pōt eidē quatenus ē homo stupiditas cōuenire
aut si q̄tenus viuit: cōpetit illi timi motus hr̄e pricipiū fieri poterit: ut q̄tenus hoc illud
viuēs est rō aliqua cōgruat inaniatę imobilitatis: quin potius ꝑticularis gradus id qđ in
cōi rōne est distinguit: ut si viuētis absolute sit nō extrinsecus tm̄ sed intrinsecus moue
ri: necessario sit aīalis naturæ q̄ viuentiū species est principiū esse ītimæ alicuius opatio
nis: & rōnalis rursus q̄ species alia ē ītimæ opationis alterius: pari igit̄ exēplo si naturā
cælestem q̄tenus ē cælestis cōsequit̄ calor ille viuificus nō cōsequet̄ peculiarē naturā sy
deris alicuius effectiua vis frigiditatis & siccitatis q̄ sūt vitæ cōtrariæ qualitates: sic nos
aduersus illos argumētamur. Ratōes aūt opinionis aduersæ ꝑtim solutæ sunt: ꝑtim su
is q̄q locis postea dissoluent̄: nā qđ sequi putabāt & frigida elemēta nō posse cælitus
cōseruari: & cæteras qualitates a calore futuras in uniuerso p accidens: tū nec fore verū
qđ credit̄ oēs substantiales corporę formas in ☿tute cælestis naturæ cōtineri: oīa hæc in
p̄cedentibus iā dissoluimus. sicut & illud qđ in his locis pluria generent̄ actiōe cælesti:
ad q̄ lumē cæli tm̄ nō ptingit: duo reliq̄ sunt alterę nō posse tā subito a calore ad frigus:
& qdē intensum ꝓmutari aerē: ut experiētia dep̄hendit̄ nisi supueniēs frigus: nouæ cō
stellatiōis opus credat̄: alterę quō luna sub terras atq̄ adeo sub terrarę ima plata moue
at æstus oceani ad quē lunares indubie radij tūc nō ptingūt nisi ꝑ influentiā agat hoc:
& a lumīe & a calore lumē cōsequēte dissiūcta. Hæc ☿o postea dissoluent̄ primū capite
xiij. q̄ de mutatiōibus inferiorę a sole tractabit̄: alterę ubi de causa recipcationis oceani
late disputabit̄ a nobis: tm̄ hic satisfaciemus q̄rentibus quō luna ꝓinterluniū nos affici
at: cum tm̄ p id tēpus minīe nos illuminet. Galenus sicuti nō illuminat ita nec afficere q̄
piam pacto eā in coitu nos affirmat: ꝓptereaq̄ mēsem facit dierę sex atq̄ xx. horarūq̄
xij. quot dies sunt q̄bus ad nos lunæ lumē cum efficatia ꝑuenit triduū fere illa sub solis
radijs delitescēte. Agit aūt in nos luna soli cōgrediens eo mō q̄ quis agit nihil agendo:
nā destituens corpa suo lumīe nocet illis: sed eadē adolescēs plenius alit: & succulenti
us ī plet. Q. qđ si credimus adesse ꝓpriū lunæ lumen licet obscutissimum & tenuissimū:
vñ in coitu nō oīno fugit obtutū: poterit credi retinere illā efficatiam nō nihil etiā ab il
lo lumine.

Solutio rationū aduersæ patris.

Galenus.

¶ Caput. VI. Lunæ lumē sicuti & solis vitale esse: neu
trūq̄ frigus aut humiditatē preterq̄ p accidens facere.

Est igit̄ (ut ad unū quæcūq̄ conferant̄) calor iste cælestis opifex uniuersalis rerę
corporearū: nec est: cur credamus a stellis alios flatus terrenis corporibus inspi
cari: ne aut plus superioribus illis corporibus aut minus demus inferioribus q̄
oporteat: tantū lector hoc ad memoriam reuocet: quicquid a natura meliore deteriori
participat̄: & ob hoc ipsum q̄ inde exit & qđ ꝑ captu conditionē susciꝑentis admitti-
tur necessario fieri: & quoquo aliud & q̄ sit ex origine sua prima deterius: aliud quia pe
regrinæ naturæ alienæq̄ cōmiscetur: deterius: quia deteriori qui cū aliunde multijugis
etiā afficiatur ipressionibus colluuione multarę affectionū inficit necessario atq̄ cōsum
dit qđ loco meliore susceperat: ꝓinde hoc ipsum euenire quoq̄ dubiū nō est in calore
isto cælesti quotiens in sublunari mole recipit̄ ut a naturali. s. sua & actione: & pfectio-
ne deficiat: fit aūt in duobus modis: nā & cū sua natura salutaris sit semp imbecillitate
susciꝑentis: euadit tm̄ interdū noxius: et cū nullam faciat elementariū qualitatū utpote
ab illis sua ꝓprietate diuersus: degenerat tm̄ in elemētari natura ad actiones elementorę
præcipue vero caloris cui sicuti noīe: ita natura ꝓximat magis: quare facit sæpe nō tam
q̄ cælestis q̄ quidē qđ igneus calor & elementarius facere solet. q̄ nō fieri ab illo natu-
ra sua sed materiæ vitio patet hac euidentia (ut omittamus rationē) q̄ cū inter sublunā-
ria corpa materiā reperit sibi cognatā: & beneficus semp viuifice tm̄ caloriscus iuenit.

Etēm nulla potius talis quā spiritus & p̄sertim humanus qui sanguineus vapor tenuis
clarus: mobilis: cælo quēadmodū scribūt Arist. & Auicenna ꝓportione respōdet: hūc Aristoteles:
cæli calor ita semp fouet & roborat: ut fere sit illi qđ ad crassius corpus ipse spūs est: cui Auicenna.
si nocet interdū nō alia rōne nocet q̄ ex infirmitate susciꝑientis: cuius signū radio eodē
imbecillū lædi & roborari robustiorē: ut hic etiā illud sit verę habēti dari: nō habēti au-
ferri & id qđ habet: nō igit̄ a sole qđ illi nocet: qm̄ alteri nō ꝓfuisset: sed a materiæ debi
litate q̄ sub pōdere tantæ bonitatis ægritudine sua fathiscit. Alioquin q̄ sunt paria solis
radijs q̄ plus insolant̄ plus vitæ vigoris q̄ nanciscunt̄: ꝓpterea nemo putauerit aut ca-
lorē edacem aut contrariam vitæ siccitatē a sole ꝑfluere: sicut nec a luna suffocantē aut
fluxā nimio plus humiditatē frigiditatēq̄ torpificam: qm̄ hoc si esset lunæ lumen ado-
lescēs vim insitā rebus genitalē nō adiuuaret q̄ corpa vegetarent̄: & cū ipsa pariter ado
lescerēt: nec plena luna qđ Hippocrates scribit in li. de octimestri partu cōceptibus uti Hippocra.
lis foret fœcunditatē in fœmina mareq̄ fœcūdans. nec verę diceret̄ ab Arist. lunā esse Aristoteles.
principiū quasi alterę minorē solem cōducereq̄ ad oēs generatōes & pfectiones. nā q̄
pacto hæc vera si nō eius lumen sua natura sit almū vitale: fœcundū: sicut & solis & sy
derū aliorę: q̄bus oībus hoc esse: sicut cælestis q̄q ꝓprietas oībus est cōis. Verę (ut di-
cebamus) cælestis hic calor sicuti ꝓ patientis debilitate nimius fit interdū: ita ꝓ elemēta
ti natura in quā delabit̄ fere euadit calor elemētalis: ut nō temere eū cælestem agnoscas
præterq̄ in corpusculis spiritalibus q̄ declarauimus inter oia corpa cælo esse simillima
his em̄ infusus & pficit oēm mixtionē & operibus animæ pficiendis ubiq̄ famulat̄ cæ
terę duris: asperis: crassis: aquosis: feculentis corpibus incidens a cælesti degenerās pro
prietate facit fere q̄ solet calor ipse elemētalis: hic si qđ cū potentior fuerit unit: exsiccat:
in cinerē redigit. Contra si tenuis & exiguus fluxū facit: humorēq̄ dissoluit: sic cælesti
calori ꝓ materiæ cōditionibus euenit: unde opinio nata solem siccitatē facere: lunā au-
gere humiditatem: quia. s. solis calor ardentior: lunæ vero tepidior: sed in idoneis affini
busq̄ subiectis: nec exsiccabit radius solis humorē salutarē: nec generabit luna inutilē:
noxiāue humiditatē: sed operabit̄ idē sua natura sydus utrūq̄: licet luna remissius qđ
intētius sol efficiet: ex accidenti vero p infectionē peregrinæ materiæ dissimilē illis eue-
niūt soli ut exsiccet lunæ humefaciat: nā radij solis cū ꝓpinquiores nobis: ut in boreali
bus signis vel rectioribus anglis nos attingūt ut in meridie: vel cū in cōcauis asperis &
cōtumacibus coeūt coartati repulsicq̄ dissiliūt: ignea ꝓprietate quā tali vel violentia vel
infectione sortiunt̄: corpa q̄bus incidūt siccāt & torrefaciūt: inuicē luna suo illo exiguo
tenuiq̄ calore si qđ humidū corpus fluuidūq̄ tetigerit soluit qđ in illo reparit hūiditā-
tis facitq̄ fluuidius: nō afferēs ipsa frigidā & aq̄sam illam hūiditatē: sed quā inuenit in
aq̄so & frigido corpe suo ipsa calore dissoluit: euocatq̄ diffundens. Est em̄ hæc natura
caloris: ut si validior est: hūiditates quas de corpibus euocat euocatas cōsumat: si debili
or euocat illas quia est calor idē. s. medicās: sed quia debilis deficit in conatu: nec euoca
tas absumit ulterius: sic ex accidenti luna qdem humectat̄ modice: sol desiccat: sed &
uterq̄ frigiditatē facit ex accidenti: nā quēadmodū scribit Arist. pricipia sunt ambo fri
goris & caloris & terminū tū pricipij tū finis qualitatū earę motus horę sideręq̄ obtinet:
qđ quō sit intelligendū idē auctor alibi declarat. nā facit inquit sol p totū annū hyemē
atq̄ æstatē: idem q̄ luna facit p mensem: sed est ista diuersitas q̄ hæc quidē a sole p acces
sum atq̄ discessum a luna nō hoc mō sed alterę fit in crescente luce: alterę decrescente.
Sic igit̄ sol a nobis ꝓcul digrediens frigori nos derelinquit: atq̄ ita frigus facere dicitur:
sic & luna cū lumine ad coitū identidem spoliatū frigefacere dicit̄: non q̄ afferat frigus:
sed q̄ a nocturna frigiditate minus q̄ alias nos tueatur. Cæterū examinatione dignū q̄
Aristo. in eisdem libris de animaliū. s. generatione tpa decrescentis mensis humidiora
dicit esse & frigidiora: cū tm̄ vulgo cōfessum sit: senescēte luna siccari humiditates: hoc
ego ita soluerim: luna decrescēte reviget hūiditas nō a luna ꝓueniens sed ab elemētis infe
rioribus q̄bus luna minus resistit & debilitata calore & subfinitorē maximā ptē noctis

delitescens: quare humiditas illa quoq; aquea insalutaris excrementitia: unde nouilunio ꝓpinquãte vapores multi tollunt̃ seges pluuiarꝫ fluuntq; plærũq; menstrua pleni us ut Aristo. in historijs & de animaliũ generatiõe scribit: adolescente vero luna crescit humiditas: vel qualis in corporibus p̃erat facta fluidior vel viuifica magis beneficio lunaris caloris accedens. Sic em̃ putat Aristo. ex lunaribus incrementis echinnos & id genus viuentia fieri pleniora: nõ aliã ob causam q̃ꝫ q̃ illa frigida cũ sint: ut q̃ sanguĩe caret feta lunæ lumine uberiore sicuti vitalius incalescũt: ita melius cõcoquãt: unde necessario succulentiora & habitiora fiunt. Fluunt igit̃ & crescente luna humiditates & decrescente: sed aliæ atq; aliæ: crescente bonæ: decrescẽte malæ. Quo clarissime patet nõ humefacere lunã quia frigida & humida sit: nã talis humiditas crescit luna decrescẽte: sed quia salubriter & viuifice calida: qñ sub copia luminis eius illa fiunt hũidiora corpa & robustiora: nec aliter humidiora q̃ vi caloris & altricem vim addiuuãtis: & qđ illi est ꝓ priũ euocantis humores ab intimis ad extrema. Quo circa tũc quoq; sanguinis missio cõmodissime fit: ut magnopere errauerit. Haly Hamec astrologus qui deficiente luna dixit incidendas venas. Igit̃ asseuerate cõcludamus humorẽ qui cũ luna pariter augeat: ꝓptereaq; illius augeat̃ influxu saluberrimũ esse humorẽ non elaxantẽ corpa fluxu: aut frigiditate mortificantẽ: sed firmiora viuaciorq; reddentẽ attestante: vel illa experientia hide medicorꝫ omniũ cõprobata qui per initia mensis decubuerit eos iniuriã morbi fortius ferre: & qui cõclamati iam animã agũt vix ascendente luna deseri vita posse. Potest aũt & sol & luna nõ solũ deserendo nos lumine: sed afficiendo (q̃q̃ id quoq; per accidens) frigefacere. Sol quidẽ dum aut nimia exsiccatiõe mortificat: aut vitalem calorẽ ꝓuocat foras: aut pluuias generat ex marinis vaporosis halatibus quos plures oĩno suscitat q̃ dissoluat: aut ventos cõmouens: aut alijs etiã de causis. Luna vero ꝓ aptos tenui suo calore rarefactosq; patentius meatus corpis nocturnũ frigus suis quoq; radijs tenuatũ in nos uberius intromittẽs. Hinc em̃ ille: unde multi fallunt̃ lunã frigidam existimates: ille inq; dormiẽtibus sublunaribus radijs torpor atq; frigiditas: cui de terra. s. atq; aqua ꝓ noctem aerem occupãti viam facit in corpus radius syderis imbecillior: ad hũc ergo modũ & frigefaciunt & nũc duris corporibus nũc aquea crassitudine distillantibus incidentes exsiccant: humefaciuntq; syderũ radij sua tantum natura salubriter calefacientes: noxij quoq; interdum nõ suo vitio: sed infirmitate suscipientis.

¶ Caput. VII. Non posse defendi dogmata astrologorꝫ ut putauit Auenazra si oẽs stellæ ponunt̃ calidæ.

Solutio quędam. Abraam Auenazra

VErũ dicet aliquis fore satis astrologis: si vel hoc pacto siccitatẽ hæc stella faciat illa humorẽ: alia qualitates alias. Nam & Abraam Auenazra magnus in astrologica ꝓfessione stellas tantũ caloris effectrices esse cõtendit: nec aliter credi posse de corpibus lucidis & ꝓpetuo motis. Verꝫ stellas aliquas dici frigidas: ga nõ tm̃ nobis caloris ipartiant̃ q̃tũ sit satis tẽperamẽto nr̃o: sic Saturnũ frigoris accusari: quia ꝓcul a terra positus & Ioue minor tepidius q̃ oportebat inferiorẽ naturã foueat: ꝓptereaq; cũ fuerit genituræ dñs nõ ob frigus ipressum: sed caloris inopiam mortẽ significare. ego vero Auenazram laudo de calore stellarꝫ recte sentientẽ sed nimis amauit ꝓfessionẽ cuius dogmata non peruiderit veritati illi necessario repugnare: nã ꝓcedat in Saturno qđ dixit ut frigidus habeat̃: quia calidus parꝫ ideoq; mortificet: ĩ reliquis ista ratio nõ ꝓcedit q̃ nec ꝓcedit undiq; in Saturno: q̃nquidẽ qui parꝫ calet planeta: humefacit per accidens ut declarauimus nõ exsiccat: Ipsi vero Saturnũ siccũ esse cõtendũt. Preterea nõne statim sequeret̃ euidenter stellas oẽs hærẽtes p̃sertim citra primũ magnitudinis gradũ Saturno esse frigidiores: siquidẽ & minores illo & remotiores a terra sunt: nõ aliter aũt frigidæ stellæ q̃ꝫ quia calidæ parꝫ. Erit igit̃ cor leonis frigida stella: q̃ tm̃ astrologis decernit esse flagrãtissima: rũ in ipsis planetis si penes hoc principiũ qđ recipit ab Auenazra voluerimus examinare: q̃ plus stella: quæ minus nos calefaciat: nullo pacto cõsona colligemus dictis astrologorꝫ. Tria em̃ fere faciẽt intentionẽ caloris: magnitudo lucis:

densitas & ꝓpinquitas: nõ est autẽ ad liquidũ exploratũ quantũ magnitudo densitati: quantũ densitas magnitudini: quantũ alteri vel utriq; prepõderet ipsa ꝓpinquitas: q̃re rõcinari volentibus in incerto res erit: nec arbitrari poterit sensus cũ præter solis & lunæ cæterorꝫ radios nõ ꝓsentiat: & hoc primũ obstat astrologis: quorꝫ ars nulla si remanent in ambiguo vires cælestiũ radiorꝫ. Coniecturã vero sequi volentibus apparebit oĩno aliud q̃ꝫ qđ ipsi determinarũt: nã molẽ quidẽ considerãtibus Martis radij: Saturnijs: Iouijsq; minus calidi putabunt̃: q̃ꝫ si calidiores esse respõdeant: ga de ꝓximo magis & de cõpactiõe luce ꝓdeant: dicã nullo mõ esse credibile tantũ hæc posse. Præterea disci paritate ut Saturnus fere quinq̃gesies maior frigore torpeat: æstuãte Marte: alioquin si tã parꝫ detrahit efficaciæ luminis corporis exiguitas. Additvero tã multũ cũ ꝓpinquitate copia lucis: fouebimur magis a venere q̃ꝫ ab ulla stellarꝫ p̃ter solem & lunã: q̃n alma supernæ nectareũ ridens late splendet cytherea unde sola inter oẽs facit vmbrã: nec ẽ stella terræ ꝓximior q̃ꝫ iuxta vulgatam terræ opinionẽ veneris orbis amplitudine nõ excedat: & tamẽ eam damnãt frigiditatis plæriq; astrologorꝫ: sicut oẽs a Ioue & Marte superari plurimũ calore nõ dubitãt: in q̃ rursus ad imaginationẽ corporis si se referũt: erit id factum deinde parũ ex rõne ut cũ Iuppiter nõ multo plus q̃ꝫ Saturnus discum Veneris superet: habita. s. ratione tantæ vastitatis: nec multo item illo terræ proximior: ita tamẽ definiant: ut longe magis Venere calefaciat Iuppiter: longe minus saturnus immo foueant quidem corpora Venus & Iuppiter: Saturnus ea frigiditate mortificet.

Tria faciũt caloris intẽtionem.

¶ Caput. VIII. Obiectio aduersus ea quæ dicta sunt.

SEd esto inquiet aliquis nec cognitæ sint astrologis differẽtiæ radiorꝫ: nec cognosci possint: ptinet hoc ad aliã quæstionẽ. Nunc illud videndũ an ista possit in radijs esse diuersitas: ut quæq; oẽs sua natura calidi sint & viuifice calidi: ꝓ copiã luminis & inopia: siue tenuitate vel efficacia: alter alteri collatus frigidus & contrarius vitæ dici possit: & hic siccus alius humidus: siue hoc sua natura siue cõtagio elemẽtaris materiæ faciat. nã si hoc qđ ꝓhibiat: q̃ꝫ cælũ causa sit uniuersalis: cũ tm̃ ꝓ cõtinuo motu aliter atq; aliter se habeat: ꝓ vario syderũ habitu aliter causis ipsis iferioribus cooperari: ut nõ oĩs tam varietas effectuũ ab ipsis inferioribus: sed ab ipsa quoq; varia uniuersalis causæ dispositiõe cõtingat: p̃sertim si nõ tantũ luminis qualitate vel quãtitate: sed alijs suis dotibus peculiaribusq; ꝓprietatibus stellæ inuicem differũt: qđ aduersus nos quarta ratio p̃tendebat. Tunc em̃ videt̃ fieri posse ut ꝓ motũ atq; calorẽ syderibus omnibus quatenus cælestia sunt cõmunẽ: cõis quoq; illa cælo debeat̃ efficientia. sed ꝓ influxus qui particulares astrorꝫ naturas cõsequunt̃ particularius aliqđ fiat ab eo perq; varias item eiusdẽ stellæ & ad alias stellas: & ad cæli loca corporaq; terrena figurã positum: & habitudinẽ variet nõ mediocriter opera causarꝫ inferiorꝫ: atq; ita stet prima ad huc argumentatio astrologorꝫ effectuũ ipsam etiam diuersitatẽ referens ad cælestia

¶ Caput. IX. Soluitur obiectio: atq; ostendit̃ neq; specificas: neq; indiuiduales rerũ differẽtias a cæli motu pendere.

OPportuna obiectio multa reuocãs in memoriã q̃ nos illis obijciamus: & fere ita est mala causa q̃ se plus defendit plus ꝓdit. Contra: veritas sicut ignis q̃ plus excutit̃ plus claresc̃it: ita igit̃ satisfaciemus. Declarabimus primũ q̃ sit in influxu cælesti diuersitas vel ꝓ diuersa natura multiplicium syderũ: vel ꝓ varia syderis eiusdẽ vo lubilitq; mutatiõe. Dicemusq; de his qđ euidentia vel ratio naturalis necessaria demonstratiõe præscribat. Nam qđ errent circa aduersarij plus exigit ope q̃ꝫ ut peragat̃ in trãscursu. Quare sequẽtibus libris tractabit̃ hic cũ satis fuerit explicatũ qđ possit a constellatione differre cõstellatio videbimus quantũ habeat illa diuersitas in variandis effectis inferioribus auctoritatis. Vnde & qđ ipsi volumus cõfirmabit̃: primariam substantia lem ferecq; totã eorꝫ distinctionẽ a secũdarijs esse causis: et astrologorꝫ fallacia magis detegeat̃ ꝓfitentium de cælestibus causis prædictionẽ hmõi distinctiõis. Diximus cælum agere in nos motu & luce: Motu credit̃ tria facere: mouere: calefacere: & lumẽ afferre,

Tertiū hoc postea tractandū est: cū de luce tractabit. Sed & qđ aiunt ipm motu calefacere: difficilis quæstio ē: & seorsum ī libris phīæ discutienda: nā ad rē astrologicā parū attine: sane quō motu moueat superius explicauimus: dū. s. motus oēs a prīo motu dependēt: sicut a motu cordis aīalis motus. Videamus igit ẽ̄ tū spectat ad motū: an aliæ aliter stellæ moueāt: & an eadē alias aliter: tū de luce videbimus. Differūt motus syderū triplici rōne: Primū q̄ alia velocius mouent alia tardius. Scđo q̄ hæc pluribus: illa motibus pauciorib⁹. Tertio p̄ situ regiōis in qua mouent q̄ hęc illis sublimiores obtinēt sedes: & ampliora spacia peragūt: Aristo. multitudinē motuū & paucitatē ptinere nō putat ad effectaꝝ siue motaꝝ rerꝝ diuersitatē. Sed p̄ dignitate mouentiū fieri ut qđ nobilior paucis ignobiliorē nō nisi multis motibus assequat. De velocitate tarditatecꝫ eorꝝ nihil satis exploratū. Nam Aurelius Macrob. imitatus antiquiores affirmat parī passu pcedere oēs planetas: cui sñiæ suffragabit. Auenazra collocans in eadē sphæra solem Venerē & Mercuriū epicliorꝝ sedibus separatos: q̄ vo faciūt illos inæquales iter se dissentiunt. Nam Alpetragius q̄ vident velociores eos astruit esse tardiores: Cōtra alī restitutiōis tēpus obseruāt. Qđ oīno fallat necesse est: nisi quis p̄portionē moraꝝ spacioꝝcꝫ pensiculatius examinauerit. Verꝝ utcūcꝫ se res habeat: liquidē motu calefaciunt velociore motu magis calefacient. Qđ aūt ad istā quā dicebamus p̄cipalitatē motuū attinet: nullā pōt hoc facere varietatē: q̄n motus inferiores a cæli motu depēdent. Quatenus ille primus & circularis motus ita ut nihil referat segnior aut cōcitatior. Non moueret lapis deorsum: aut surſū ignis quiescēte cælo: sed nō ocius an descēdit ille aut hic ascēdit: quia cælū rapidius reuoluat: tm̄ habet inde ut moueat sicut a natura uniuersali vegetāte quēlibet motū: Speciē motus a sua substantia remissionē & intentionē: a motu ab īpetu a figura: a similibus aliis cōdicionibus habet. Proinde nō aliter nos mouebit Saturnus quia tardius ipse mouet ẽ̄ Mars qui rapidior existimat: nam qđ dicūt astrologi serius dare segniores planetas q̄ largiunt postea cōfutabit. Nunc dari nihil aliud ab eis p̄ motū suū defendimus ẽ̄ ut ipsi quocꝫ moueamur: qđ certe nō aliter fit ab eis: siue tardius ipsi siue velocius circūagant: porro de eodē planeta nō est q̄ ambigamus diuersis nos ab illo moueri modis qa aliter alias ipse moueat q̄n firmū phōrꝝ dogma est esse motus cælestes sibi similes semp: sibicꝫ pares nec supprimere cursum sydera aut vertere licet hoc ita videat nobis: id qđ ad ecentricos circulos: vel ad diuersos motus cōtra senitentes: vel ad alia id genus refert a mathematicis. Tantū ista posset esse diuersitas: ut p̄ epicliorꝝ ima delati fœlicius nos afficerent utpote p̄pinquiores: qđ astrologorꝝ tm̄ decretis potius dissonat ẽ̄ cōsentiat: ut ī sequētibus latius explicabit: de dignitate graduꝫ motorꝝ siue corporꝝ q̄ mouent quæstio ē idem oēs faciāt pariter in his rebus q̄ fiunt: an alius motor aliud. Sūt em̄ qui putēt totū qđ fit a p̄xima fieri causa: nec aliud agere superiora: ẽ̄ ut ipsam p̄ximā causam moueāt ad agendū: tot iterpositis a natura medijs causis nō ut aliud alia faciat: sed ut ordine suo res efficiat: cū nec fieri effectus nisi a cognata causa possit: & illa inefficatior p̄ materiæ vinculis q̄bus inferiora strictius obligant: ẽ̄ ut nō mota moueat q̄ cū rursus statim a nobilissimis & supmis causis moueri nō possit ītercedere tot oportuit medias: q̄t in ordine causarꝝ dignitatū gradus ītercedebāt: quare credūt hi a tot idē fieri causis: nō q̄ operis ptē aliā sibi alia vēdicet cū essentiali nexu colligant: sed q̄m ut idē agāt alia necessario de triplici serie moueāt ab alia sunt cōtra qui velint nō idē facere in his q̄ fiūt superiorē causam & inferiorē: sed p̄ gradibus pfectionū quas substantia cōtinet operis: illam a causis q̄cꝫ dependere gradatim inter se ordinis p̄fectiōe distantibus p̄pterea rōnē in ope cōmuniorē ad causam ptinere magis cōmunē: hoc est in efficiendo sicut pstantiorē ita magis uniuersalē: atcꝫ ita q̄ habere q̄ sunt a deo: q̄ sint substantiæ: a causa q̄ deinceps: rursus q̄ sunt corpora ab ea q̄ consequit donec ad p̄priā deueniat rei speciē & naturā: q̄ ad ipsam quocꝫ p̄priā & proximā causam referat: utrūuis aūt sentiamus patet ne dū indiuiduas sed nec specificas rerū differentias a cælestibus esse. quatenus illam motus efficientiā consideramus.

Aristoteles.
Macrobius
Auenazra
Alpetragi.
Quæstio.
Opinio.
Alia opinio

Caput. X. Stellas alias a sole & luna aut nihil aut certe parū in nos agere.

Differētia inter actionē stellarum in nos p̄ motū & p̄ lumē

Diximus de motu: reliquū est de lumine: sed aduertere prius optet differētias q̄sdā iter actionē stellarꝝ in nos p̄ motū ab ea q̄ fit per lumē: illius virtus a moueāte magis aīa cꝫ a moto corpore: huius ab ipso corpe planetæ: ille sphærarū potiusꝫ astrorꝝ: hæc astrorꝝ creditꝫ potius ẽ̄ sphærarꝝ: in illa depēdēt a superioribus inferiora cū nulli sit dubiū motu primi orbis subditos planetas. & cū reliqs solē circūagi. De lumine cōtra putāt cōsentiētibus fere philosophis nō modo lunā / sed reliquas q̄cꝫ stellas a sole illuminari: plus itē mouēt nos quæ sunt altiora / quādo in illorꝝ virtute cætera mouēt: sed luminis in nos si alia paria sint de loco p̄pinquiore potētior est influentia: sed nec liquet / ut declarabimus agant ne in nos lumina corporꝝ superiorꝝ / an lunæ tm̄ & solis / cætera hucusqꝫ cum efficacia nō ptingāt / ob lucentiū corporꝝ vel prauitatē vel distātiā: de motu dubiū nō est / in quo (ut diximus) superiora potiora sunt: ex q̄bus oībus colligi pōt q̄d a philosophis dicit ordie q̄dā essentiali serie q̄sicꝫ cathenā causarꝝ inuicē nectī pēderecꝫ deorsum: ad hāc maxime motus efficiētiā ptinere / q̄n hoc agmē ordocꝫ causarꝝ & in mouētibus magis aīs intelligit ẽ̄ ꝫ in corporibus / & p̄priū eius est ut a primis scđa depēdeāt & supior causa plus habeat viriū & ptātis ẽ̄ q̄libet inferiorū ne dū cesset supior & inferior agat: nō tm̄ negamus habere calorē solis ad seminales calores rōnē causæ in essentiali ordine supioris / sed nō vltra p̄tēdit iste ordo: quare non est hic illa ducta a primo ad infimū p̄ intermedios gradus cōspicatio causarꝝ de q̄ loquūt: sed in mouētiū / q̄tenus sunt mouētia / serie / cōpletius inuenit: est tm̄ utrobicꝫ q̄ternariū fere obseruare p̄gressum: in motu primū obtinet locū sphæra illa vel vniuersum quod diurna agitatōne reuoluit / unde cæteris q̄cꝫ motus iste cōmunicat. Seqt̄ chorus planetarꝝ sup polos signiferi currēs in aduersū / nec in eo sunt plures gradus / distinguēdi / q̄m inuicē nec mouent / nec mouēt: q̄re q̄si mobile vnū sicut a primo mobili rapit / ita moueat suo quocꝫ motu qui diuersitatis dicit a Platone mouet æthera incꝫ aerēcꝫ supremū unde q̄rto quocꝫ gradu motus ad nos & inferiora corpa p̄uenit dū vegetant inde rerꝝ naturaliū pticulares oēs motus. In lumine q̄d cū dico (calorē a lumine p̄fluētē / semper intelligo) fōs totius influxus oculus mūdi sol: hic illuminat lunā / luna afficit aerē / aer oīa corpa quæ sub aere & in aere viuūt est. Sed ista diuersitas q̄ a mobili primo mouemur per planetas / a sole aliter ẽ̄ per lunā illuminamur: quæ nos oīa ob id potissimū recēlemus / ut priusꝫ sermo de differētia isyderaliū fluxuū habeat / sciamus nō cōstare ptingāt ne q̄lescūcꝫ sint illi superiores influxus ad nostrā regionē / sed q̄d de minutioribus q̄busdā stellis creditꝫ ab astrologis credi possit de oīb⁹ / etiā planetis præter solē & lunā cui q̄n opinioni obstare poterat id in primis q̄ cælestia corpora causę sint essentiæ les inferiorꝝ rerꝝ in quo ordine nulla cessare possit / voluī declarare hūc ordinem nō ad corpora illuminantia: sed ad mouētes virtutes potius ptinere: nam frustra cōdita a deo sydera quorꝝ nō psentiant afflatus astrologi dicere nō possunt / ne illa sint frustra / de q̄bus hoc ip̄m vltro cōfitent alioqn forsitan nec cādelabrū hoc sublime tot luminibus radiās factū ob id primo putāt ut nocturnis nr̄is oculis lucē afferēs lustret lucifugis habita ta cubilia talpis: sed cur inqes tot sydera / si nobis sol vnus lunaq̄ sufficiunt: hoc cælesti naturæ cōueniebat hoc rerꝝ ordo / hoc vniuersi totius pfectio postulabat / nec si non oīa nos illuminat segt̄ ut nō alius inde nobis & usus & cōmoditas esse possit. Auerodā sic argumētat. Agūt in nos sol & luna: igit̄ cætera cū sint oīa eiusdē naturæ: placet species argumētatiōis: & Aristotelē sapit qui sic q̄cꝫ argumētat: luna nō mouet p̄prio motu / sed cū sphæra q̄d eius maculæ declarāt: idē ergo de cæteris iudicādū cū vna natura omniū cælestiū: Quare nos ijsdē vestigijs insistētes ita colligemus. Sol calefacit / igit̄ luna ga sunt oēs eadē natura: & recte nos qdē colligemus: q̄m hoc tm̄ rō p̄bat esse easdē omnio cōditōes: q̄tenus absolute ad se cōsiderant / sed cū ad alias cōparas: q̄m nō eodē modo cōpant rō vacillat: q̄m si eadē qdē sua natura facturus est sol q̄ Saturnus nō sequit / ut uterꝫ erga nos idē faciat / ga alter ut p̄pinquus alter ut remotus nobis cōpat. Sic qui

Solutio
Rō Auerodam
Rō Auerodā vertit cō tra astrologos

dicerẽt agere in nos tm̃ solẽ & lunã habẽt q̃s afferãt rões suæ suspitiõis licet in oĩbus sit cælestibus eadẽ natura; nã luminis efficacẽ in nos actionẽ tres præcipue faciũt lucẽtis corpis cõditiões magnitudo densitas & ꝓpinqtas/hæc in sole cõcurrũt oĩa præcellẽter nã & ꝓximus nobis pstertim si supra lunã collocaẽ q̃d veteres & post Ptolemæũ leber Theoq̃ cõtẽdũt/ & corpe ita vasto ut maximã stellaꝝ plus sexq̃ltera ꝓpositiõe superet: tũ dẽsissima luce cõspicit oĩm fulgẽtissimus. Luna adeo nr̃is regiõibus est finitima ut nõ possit nõ afficere q̃ etiã cõtingit inde lux eius efficax necessario q̃ nõ alia fere q̃ sola ris has nõ ita cõditiões in alijs reperias: ut q̃d de luna soleq̃ cõcesseris nequeas de reliqs nõ cõcedere. Sed obstabit forsitã in octauę sphærę luminibus etiã maximis ipa distãtia obstabit eadẽ in Saturno louecq̃ syderibus q̃ sicut terræ ꝓpinquiora: ita etiã illis mĩora sunt. tradunt enĩ maxie hærẽtes stellæ terræ molẽ cẽties septiesq̃ cõtinere: at Iuppiter nonagesies gnges: Saturnus nonagesies tm̃ & semel: quæ nõ sunt dicta tñ scrupulosissime/& si segmur experiẽtiã videmus hærẽtiũ illaꝝ: q̃q̃ adeo vastæ magnitudinis: radios nocte nõ pstentiri / etiã si cũ illis supra finitorẽ Saturnus & Iuppiter nos irradient: Mars lõge magis corpe decrescit q̃ situ ꝓpinq̃t/nã ꝓportionẽ habet ad terrã sexq̃ltera paulo maiorẽ: ut vnus sol cẽtũ fere martes includat. est enĩ sol terra maior centies sexagesies sexies: ꝓinde cur absurdissima dixerit qui sensu testãte vires solis in corpa fassus credat fieri posse ut vires ad hæc Martij syderis nõ pertingant tanto illo minoris & remotioris itẽ a terra: credat idẽ de stella veneris remotiore forsitã etiam a nobis q̃ sit sol: certe lõge minore q̃ sit ipa etiã terra cuius nec ps vigesima esse putaẽ: nã mercurius luna minor sicut a nobis quoq̃ distãtior. Quare q̃d mirũ q̃ hic quoq̃ tã paꝝ sentiaẽ q̃ raro quoq̃ cõspicit/cui tñ astrologi tribuere plurimũ solent. Sed & ita putãtibus astipulari videt Aristoteles: qui quidẽ cũ de motu agit omniũ meminit ut in li. de cælo/& supremi maxime motus ut in postremo philosophicę auscultatõis: qm̃. s. mouent ab his motibus oĩa corpa/cũ vero de calore illo viuifico fouẽte rerꝝ generationes pficiẽteq̃ loquit aut tm̃ solis: ut cũ a sole & hoie generari hoiem dixit: aut solis & lunæ/ ut in libris de aialiũ generatõe/facit mẽtionẽ/ut si qs hãc Aristotelis opinionẽ fuisse cõtẽdat: nullis possit eius philosophiæ dictis refutari. Nos nõ tã illud/q̃ hoc asseueramus/ q̃cq̃d deorsum puenit a syderibus alijs/id ꝓtenue pexiguũ esse/ut si forte syderꝝ luminibus nocturnis aer nõ nihil mitescat q̃ fiat generatiõi accõmodatior. q̃q̃ si qs generationẽ oẽm vni soli referat acceptã possit ita decernere/ut q̃d lumine suo p diẽ sol opaẽ/opeẽ & nocte p id lumẽ ad lunã q̃si speculũ repcussum/unde reflectaẽ ad terrã/naturavices has sapiẽtissime disponẽte/qm̃ ferre iugiter solis radios imbecillitas terrena nõ possit: q̃re nocte per lunã illos excipiat fractiores imbecilliores ꝓptereaq̃ suæ infirmitati magis accõmodatos: ut nec plane deseranẽ luce vegetali/nec sub illius iterꝝ plenitudinẽ quasi fatiscant quo pacto etiã salutarius ad nos primovere sol reddit postq̃ tota hyeme ꝓcul fuit q̃ si ꝓpe nos semp assiduus habitasset/qn adeo p̃mĩt bono cæli si nimiũ sit nr̃a fragilitas ut nec luna ipa se tota solares semper radios nobis refundat/ sed nũc parcius / nunc vberius ꝓ suis ad solem schematismis/quos ad eam utilitatẽ diuina cura sic ordinauit/. quãdo nec ꝓpria luce ob eã causam ꝓximũ nobis sydus ipleuit. Si igit̃ totã naturã circũspicias nullũ videbis ab ea indiciũ dari foueri a se res inferiores alio calore q̃ solis. q̃d sicut ptinaciter nõ defendimus & in cõsortiũ huius officij stellas multis hoc philosophis opinãtibus admittere nõ recusamus: ita coarguimus astrologos putãtes in aliq̃ genitura (si ptinẽt ad stellas hoim genituraꝝ) principatũ interdũ deberi planetis alijs/ posthabito sole vel luna, siue diurna siue nocturna fuerit genitura, sicut ipm quoq̃ solem opprimi radijs alioꝝ/& male affici posse putãt ut q̃si vnus e numero in ordinẽ plane redigatur/ veꝝ de his postea/nũc tm̃ admonemus magis ab euidẽtia sensumq̃ redargui quiplurimũ post stellas alias a sole credũt in ꝓmutãdis inferioribus/q̃ q fere nihil eas posse cõtẽdũt/totã hanc sicut illustratiõnẽ ita vegetatiõnẽ inferioris mũdi phœbeæ lampadi tribuẽtes unde nobis per noctẽ lucerna q̃q̃ lunaris accendit̃.

Tria actionem lucis in nos efficacẽ reddere Pto. leber Theon

Cõcurrunt tria illa in sole

Quantitas syderis

Maximarũ horrentium stellarum

Iouis

Saturni

Martis

Solis

Veneris

Mercu.

Cõfirmatio huius opinionis ꝓ Aristotelꝝ

Opinio Pici Coloratã ap tissima snia q̃ supra affe rebatur

Magis vero videri qui nihil stellis tribuũt q̃ qui multum

Caput XI Quo pacto stellæ eadem alias aliter in nos agere possint.

VErũ demus astrologis & nobis q̃q̃ nõ id magnope pnegantibus/ defluere a stellis oĩbus aliq̃d/ in nos restat examinãdum q̃d illoꝝ obiectio postulabat: an idẽ eadẽ semp/an idẽ q̃q̃ diuersæ largiantur/ut si non idẽ/videamus an ex illa diuersitate varienẽ quoq̃ inferiores effectus ꝓprias esse vires vnicuiq̃ stellæ præter motũ & lumẽ in q̃rta rõne ꝓbãt ex cæli nobilitate viribusq̃ corporꝝ quorũdam quæ a cælo esse putantur: has itaq̃ ibi dissoluemus. hic tm̃ ꝓ rõne ipam stellaꝝ afferũt diuersitatẽ ut cũ stella differat a stella: sintq̃ oĩbus lux motusq̃ cõmunes habeãt necessario præter hæc ꝓpria quædã q̃bus inuicẽ differãt. sed Paulus dixit stella differt a stella claritate q̃d igit̃ si quẽadmodũ cũ sit oĩbus circularis motus cõmunis/ita differunt motu ut hæc velocius/illa tardius moueant: q̃q̃ nec hocip̃m cõcedaẽ ab oĩbus pariter sit de luce: ut .s. luce cõueniãt/ lucis cõditionibus differãt: dũ cõpactior copiosior / contra rarior vel tenuior lux vnius syderis q̃ alterius: erit enĩ qui credat plus a sphæra etiã sua/stellã/q̃ a stella stellam esse diuersam/nec aliter tm̃ illa differũt q̃ raritate densitateq̃ q̃d si recipiaẽ cõsequẽter putabit̃ nõ aliter eoꝝ actionẽ in nos variari/quã ut quæ dẽsiora/maiora/ꝓpinquiora/plus ea lucis/plus caloris effundãt/minus quæ rariora/minora/remotiora denicq̃ idẽ esse spiramẽ ab oĩbus calidæ lucis lucidiq̃ caloris: unde salus/vita/fomentũ q̃ corpibus tãtũq̃ differre/q̃ ab alijs tenuius: ab alijs exuberantius: ab his comminus/& ab illis eminus inspiraẽ. Cæteꝝ de eadẽ stella q̃d decernemus ꝓ sui motus ꝓpetuavolubilitate: porro sentẽtia peripatheticoꝝ est stellas nõ mutare qualitatẽ: sed locũ præter luminã quæ lumine fulgẽs mutuatitio ꝓ suis ad solẽ cõuersionibus plus minus idẽtidẽ illuminat̃. Quare ꝓ versura quam fecerit a sole lumẽ nobis vberius partiusq̃ refundet & cum lumine suo calorem: sic destituit fere nos in nouilunio parte qua nos respicit destituta lucibus: fouet amplius & calefacit/in plenilunio: sicut adolescẽs magis/minus decrescẽs quæ varietas in syderibus esse nõ potest luce stabili ꝓpriaq̃ fulgẽtibus: ꝓptereamutationũ fere omniũ quæ frequẽtius accidũt corporibus/si qua cælitus causa/solet esse de luna/quia mutabilis ipa nõ modo situ/ sed q̃litate ꝓxime nos cõtingit alijs planetis sola p motũ locoꝝ mutatio fit: unde varietas influendi nõ alia q̃ ut intentius remissiusq̃ nos afficiãt/quatenus huc illuc migrantes fiũt nobis ꝓpinquiores / & remotiores. Duplex autem illis motus/ vniuersalis & proprius: vehit ad nos illa quotidie motus vniuersalis supra terram extollens: eripitq̃ quotidie ducẽs sub occasum. unde primũ diuersitas agendi/q̃ de fastigio fortissimos radios eiaculant: quia rectiores cadunt ad perpendiculum / quare quãto magis culmini ꝓximãt: tãto potẽtius nos afficiunt/ quãto magis inde descẽdũt/imbecillius: sub terram mersi possint in nos aliquid nec ne discutiẽdũ. Nã cũ ꝓpe finitorẽ nõdum plane nobis eripiunt̃/ possunt aliquid certe: licet ꝓ exiguũ/radijs adhuc ad nos ex obliquo puenientibus. Cæterum cũ terræ latebris penitus latẽt & a nobis longius auferunt̃/si nihil posse credidero/ sensus suffragabitur rationẽ nõ repugnante: siquidẽ credi qui potest aliter? Si verũ quod hactenus defendebamus nihil ad nos a cælo nisi luce vehẽte peruenire, Quod Auicẽna quoq̃ dixit in libris metheorologicis lumẽ vocans vehiculũ virtutũ omniũ cælestiũ: & Albertus in libro de somno vigiliaq̃ cõfirmauit: quo circa sicut lumẽ ad nos tũc nõ pertingit/ita nec vlla virtus utiq̃ ptinget: solũ solẽ: adesse nobis & nocte dicemus eã ob causam q̃ sororẽ vicariã faciẽs ꝓ impressum illi splendorẽ nobis effulget/ nisi forsitan illud quoq̃ dici possit cũ sit aer iste superior inferiori cõtinuus/ de solis ibi pstentia nõ nihil istum quoq̃ aerẽ sic foueri ut futurus frigidior sit si nullus oĩno sol/nullam aeris partẽ illuminet: sed hoc ip̃m si quicq̃ est /q̃ sit fere nihil oculi tractusq̃ renunciabunt astrologi si quas sibi somniauere virtutes quibus tota terræ moles nihil obstat saltẽ: nec in somno sic delirẽt: ut nõ cõcedãt has virtutes imprimi nobis purius & efficacius cũ ꝓ aerẽ tm̃ ambientem nos effundunt̃/q̃ cũ brutæ terræ dẽsissima crassitudo tota illis est pforãda, quod qñ nõ cõcedũt quis eos defenderet ab insania? putãt enĩ syderum vires duodecimo loco qui

Opinio

An stellę sub terrã mersæ ĩ aliquid possint

Auicenna

Albertus

ſupra finitorẽ ꝓximus oriẽti ſeſe tollẽs vna tm̃ mãſione diſtat a ſummo torpidas & ceſ
ſatrices & imbecillas: eaſdẽ in imo terræ vigoris & efficaciæ plurimũ habere: ſed eoꝝ er
rores poſtea: nũc tm̃ qd decerni debeat ex rõne tractamus: diximus de motu vniuerſa
li. Motu ꝓprio planetæ nũc ad auſtrũ ferunt̃/nunc ad aquilonẽ/ꝙd & facere ſtellæ cre-
dũt hærẽtes/iuniorꝝ ſententiæ: facit idẽ ſol nõ ꝙ ab occupata ſemel orbita deflectat/ſed
ꝙ illa obliq̃/nũc ꝓximũ eũ nobis/nũc remotiorẽ reddit: ꝓximũ in aquilone/remotũ in
meridie: unde alia naſcit̃ varietas influẽdi/ſigdẽ maior efficacia radijs inclinantibus ad
nos/minor ſecedẽtibus verſus auſtrũ: præter hæc aut ſimilia his quæcunq; cogitant̃ in
actione ſtellarꝝ diuerſitas/vana ꝓrſus & irrõnabilis: q̃lis apud aſtrologos ꝙ eandẽ ſtel-
lã ꝓ locis duodecim/ꝓ ſignis quæ prætercurrit/ꝓ ſtellis vel hærẽtibus vel errãtibus/q
bus certa rõne copulat̃ interuallis quos aſpectus vocãt/affici aliter atꝙ aliter putant: &
diuerſiſſimas ad influẽdũ vires adipiſci/cõtra quẽ errore totus ſe liber ſextus accíget hic
tm̃ ꝓ initia capitis huius auctoritatẽ illis pipatheticorꝝ obijciemus negãtiũ in ſtellis mu
tationẽ aliã q̃ ſitus præterq̃ in luna: nã ſi mutationẽ dũtaxat corruptricẽ & nocẽtẽ exs
cludũt nõ oportuit lunã excludi qñ nec ipa ſic mutat̃ a ſole/q̃q̃ nec a noxijs/ut videbi
mus/aſtrologi mutationibus ſydera liberãt labefactãtibus & ſi nõ ſubſtãtiã vires tm̃ eo
rũ & facultates/ſed hæc poſtea: illud ambigat q̃s de luna recipiat ne planetarꝝ alioꝝ ra-
dios ſicut ſolis. appetenꝫ ꝓbabile ꝓptereà ꝙ ſua natura ſuſceptaculũ potius incidẽtis lu
cis/q̃ lucida/ſed & oĩm infimaviderẽt ad hoc minus potiſſimũ eſſe parata: verꝝ nec ma
ioꝝ auctoritas nec ipe ſenſus accedit ſiquidẽ coeũte luna cũ ſole: ſi tũc louis aut Martis
radijs opponat̃ unde reddere nobis illoꝝ lumẽ plenius debet: nihil tm̃ habere radioꝝ &
lucis agnoſcit̃. tetigimus hãc q̃ſtionẽ qm̃ ſi de cæteris q̃q̃ lumẽ hauriret: fierẽt erga nos
planetæ efficaciores hac etiã rõne ꝙ lunæ copularent̃/tranſmiſſa ꝓ eã ad nos virtute q̃ ꝓ
ſe minus forſitan huc attingeret, verꝝ ſi fieret hoc fieret aliter oĩno q̃ aſtrologi putãt: pu
tant enĩ eius maxime ſyderis ad nos radios lunã trajicere cũ q̃ ſimul inuenit. Ego vero
q̃to lõgius a ſydere luna digrediť tãto plus luminis ſyderis eius cõmunicari nobis ꝓ eã
nõ dubito: tãto minus q̃to minus diſtãt minimũ aut certe nihil cũ nihil diſtãt. moueor
cuidẽ experiẽtia ꝙ iũcta ſoli nec ſolis radios ad nos tranſmittit mole corporis eius ma
xime negociũ faceſcẽte: quãto minus igit̃ radios alioꝝ: & ſolaribus lõge tenuiores/&
remotiores a luna: vide q̃tũ fallant̃ qui fortunatã diẽ & genituram credũt qua luna cum
bñficis ſtellis cõgrediat̃/infortunatã qua cũ malis/cum nõ aliud ſit illis cõgredi lunam
q̃ illoꝝ influxus ꝓ dẽſitudinẽ lunæ nobis itercipi: forſitã aũt & illud habet rõnẽ ut in ꝓ
mutãdis inferioribus habeat nõ nihil ꝓrogatiuæ planeta matutinus ꝓptereaq̃ exoriẽs
an ſolẽ ſibi vẽdicet aerẽ priuſq̃ a ſole totus occupet̃. Sed hoc ſigd eſt haud magnũ ha-
bere momẽtũ poteſt. Reſtat examinãdũ an ex mixtura radioꝝ noua vis coaleſcat eſſe
ctrix opis nouĩ ꝺd ſinguli ſeorſum radij nõ efficerẽt. Plotinus negat hãc radijs accide-
re poſſe tẽperaturam ut eoꝝ coalitu noua virtus ſiue forma noua diſſultet: puto qm̃ ra
dij non corpora ſicut liq̃res/nec affixę corpibus q̃litates; q̃rũ more nec in corpibus ſuſci
piunt̃: ut. ſ. vel inficiant̃ inde vel ex habitu ſuo q̃q̃modo ꝓmutent̃. Quo circa veriſimi
le fit iſti philoſopho nõ uſu venire radijs quod plurimis qualitatibus: ut ex aliqua con
cretione ſiue mixtura in aliã formã ex oĩbus coaleſcentẽ aliquãdo cõmutent̃: ꝑſertim
cum hoc nõ ſine interitu cõfluentiũ ad idẽ ſimpliciũ particulariũq̃ qualitatum/ſoleat
euenire: quem in radijs nõ facile quis cogitabit. ꝙ ſi demus aſtrologis radios cõmiſce-
ri vel calores a radijs ꝓfluentes: illud aſſeueramus radios omnes miſceri ſemp̃/nõ autẽ
quaſi eſſe aſymbolos q̃ alijs ꝓ eos q̃s nũcvocãt aſpectus minime fœderent̃: q̃re mixtu
ra præſentis horæ/momẽti/anni/mẽſis/diei nõ variat ab alterius tẽporis radioſa mixti
one præterq̃ his de cauſis q̃bus variari ſyderꝝ actiones expoſuimus: ut ſit aliud. ſ. noctis
aliud diei tẽperamẽtũ: aliud recedẽtibus aſtris ad meridiẽ: aliud inclinãtibus ad aquilo-
nẽ: unde ſola caloris exoriť intẽtio atꝙ remiſſio.

An luna recipiat radios alioꝝ planetarꝝ ſicut ſolis

Cõiũctionẽ lunę cũ ſyderibus infortunatã potiꝰ q̃ fortunatã eſſe

An ex mixtione radiorũ noua vis coaleſcat

Plotinus

¶ Caput XII Quæ effectuũ varietas in cælũ redigi poſſit & quæ nõ.

¶ Cogitemus oĩm radioꝝ mixtionẽ in aere/in ea eſt aliqd q̃ſi dixeris ſubſtãtiale/ aliqd q̃ſi accidẽtale: ſubſtãtiale eſt eſſe vnũ lumẽ ſiuevnũ calorẽ ex oĩbus cælilu
minibus vel cõgregatũ vel reſultãtẽ: & hoc qdẽ ꝓpetuũ & imutabileeſt. Sed ꝙ
hic qdẽ radius in eo nũc ſit intẽtior/alius ſit remiſſior accidẽtale eſt/mutaturꝝ ſubinde
ꝓ cæleſtiũ corporꝝ iugi mutatõe. Rõ diſtinctiõis iſtius nr̃æ facile patet, eteni in cælo q̃d
icimus huius caloris eſſe principiũ/aliq̃d ſubſtãtiale dici põt: ſicut ſubſtãtialia dicimus
eſſe q̃ ſubſtãtiã rei cõſequũt̃ inſepabiliter/talia ſũt imarceſcibile corpus/& primũ oĩm
corporꝝ circularis figura/motus in orbẽ: & cũ ſuo calore lumẽ oĩa vegetãs: & ſigdẽ ꝓ
prias habẽt ſydera poteſtates ſũt illæ etiã vires ſyderꝝ ſubſtãtiales, Eſt aliqd rurſus in cæ
lo & ſtellis ſicut variabile/ita accidẽtale/ut in oĩbus aſtris ſola mutatio ſitu/atꝙ in luna
viciſſitudo lucis. ꝙ igit̃ in mixtura eſt radioꝝ ſubſtãtialia cæli cõſeq̃ns/dicimus ſubſtã
tiale: q̃d accidẽtalia accidẽtale/ut cõplecti qdẽ ſaturniã poteſtatẽ & iouiã & ſolarẽ cæte
raſq̃ ſiť ſubſtãtialiter ſit in ea, ſed has hr̃e intẽtiores vel remiſſiores illas: ꝓ radioꝝ varie
tate accidẽtaliter dicit̃. Adiutus igit̃ Socrates iſta virtute ſupiori q̃ nõ eſt virtus utiq̃ mu
tabilis/alioq̃n ſemp̃ nõ adeſſet agẽtibus oĩa cauſis ut adeſſe cõſpicit̃ adiutus in q̃ ab ea
generat hoiem q̃tenus homo eſt. & hũc hoiem q̃tenus hoc ſemine & ex hac materia ge
nerat: q̃re ad hãc effectus ſubſtãtiale cõditionẽ ſiue naturã ſiue caractherẽ indiuiduũ ſpe
ciesindifferẽs q̃libet cõſtellatio eſt: ꝙ vero ex cõſtellatiõis diuerſitate/hoc eſt vario ſy-
derꝝ ſtatu habitudineq̃ ad terrã plus minuſue caloris in aerẽ effundit̃: & ꝓ alia radioꝝ
mixtura noua calidę lucis ꝓportio mẽſuraq̃ diſſultat: hoc eſt ꝙ accidẽtale in cęleſtibus
accidentalẽ q̃q̃ in effectis rebus facit diuerſitatẽ: ut ſigs dicat in plenilunio fieri meliorẽ
cõceptũ & creſcẽte luna plus augeſcere fœtũ: & ſub tẽpato cæli ſtatu melius affici ſemi
na, ꝓptereaq̃ meliorẽ q̃q̃ ſobolẽ ꝓcreari hoc genus illa diuerſitas q̃ de cæleſtiũ varia po
ſitiõe in ſubſtãtijs generãdis eſſe põt: quã accidẽtalẽ dicimus & aduẽticiã qm̃ ut decla-
rauimus ipa ꝓpria ſubſtãtialiſq̃ nota cõcepti fœtus de ſuo principio ꝓximo ſubſtan-
tialiq̃ materia ſua depẽdet/tũ ad accidẽtales q̃q̃ ꝓprietates plus accidẽtia ſemis & ma-
teriæ faciũt: utpote cognatiora ꝓximiora itimioraq̃ q̃ extrinſeca diſpoſitio aeris ambi-
entis: id q̃d expiẽtia q̃tidie manifeſtat/ita ut ſigs ꝓ parẽtũ ſeminibus filius nõ effingat̃/
& inde ducat ſuã ſimilitudinẽ mõſtris enumerãdũ dicat Ariſt. Proide nihil nobis obſti
terit vniuerſales tm̃ cauſas ſydera faciẽtibus & effectus diſtinctionẽ q̃rẽtibus a cauſa ſe
cũdaria/q̃d varia ſyderꝝ diſpoſitio, ꝓ mutatiõibus aeris corporꝝ vel genitoꝝ ĩa vel gene
rãdoꝝ variare diſpoſitionẽ aliq̃ modo poſſit: qñ ut diximus hæc accedẽs extrinſecus &
gñalis valde mutatio eſt. Ea vero q̃ ptinẽt ad ſubſtãtiã q̃ q̃litates intimas magis & ꝓpi
us a ꝓprijs indubie trahit originẽ: ꝓptereaq̃ de cælo ꝓuideri nullo modo põt: & hoc q̃
dẽverꝝ in corpis rebus q̃ ꝓfecta ſubſtãtia ſũt/q̃bus oĩbus adſũt efficiẽtes ꝓximæ cauſæ
vel q̃d illis ꝓportõe rñdet ut in his q̃ generãt̃ ex putrefactiõe & mixtis inaĩatis de q̃bus
in q̃rtæ rõnis ſolutõe dicemus. Sed enĩ aeris mutatiões ad calorẽ & frigus humorẽq̃ &
ſiccitatẽ nulla media cauſa facere cælũ põt: q̃s ideo tm̃ vniuerſaliter facit: qm̃ ex ſe tm̃ ſa-
lubriter calefaciẽs facit cætera ex accidẽti, ꝓ cõditõe materiæ ſicut vno eodẽq̃ calore du
reſcit limus & cæra liq̃ſcit: & ſub eodẽ ſole lintea dũ lauant̃ albeſcũt: & lauantis interim
facies denigrat̃. Cæterꝝ qm̃ hæc accidẽtalis mutatio eſt plurimũ in ea põt: id q̃d in cæle
ſtic õſtellatõe accidẽtale vocauimus: hoc eſt ſyderꝝ poſitus & habitudo: uñ vis radioꝝ
intẽdit̃ atq̃ remittit̃: ꝓptereaq̃ plus minus in aerẽ calor iualeſcit. ſ. ob hocipm ꝓ vario
ſolis flexu variãt q̃ttuor anni tpa & oriẽs atq̃ occidẽs: aſcẽdẽs atq̃ deſcẽdẽs eaſdẽ fere
facit in die q̃ttuor mutatões. Sũt aũt inter has primas corporꝝ q̃litates; & inaĩata mixta
mediũ q̃ſi locũ ſortitæ metheorologicæ impreſſiões: q̃rꝝ etiã efficiẽs cauſa cælũ inferiora
materia ſũt: uñ plus earꝝ diuerſitas q̃ corporꝝ pfectoꝝ a cæleſti diſpoſitõe depẽdet. Sic
utvere & autũno fere fiũt tonitrua/æſtate grãdines/hyemeniues & pluuiæ: minus aũt
q̃ abſolute ipe q̃tuor qualitates qñq̃dẽ has facit radius in materiã lapſus ſua virtute illæ
mouent̃ qdẽ radio; ſed de materia inferiore cõcreſcũt. Quapropter ꝓ illius plurimũ cõ

In mixtione radiorũ eſt aliqd ſubſtãtiale & aliqd accidentale ſubſtãtialia in cælo Accidẽtale

Ariſto.

ditione variant: ut in tractatu tertiæ rõnis latius explicabimus. At pfectæ substãtiæ quę
nõ solũ materiã sed & ꝓpriã habẽt efficiẽtẽ causam ꝙcqd (ut sæpe idẽ repetaꝫ) substãtia
le ꝓpriũcꝫ sortiunt/a ꝓprijs habẽt causis cælo p̃mobilẽ suũ influxũ ut vniuersali cau
sa cooperãte/pmutabilẽ vero nõ nihil extrinsecã alicꝫ generalẽcꝫ valde mutationẽ fact
ente: de ꝙ tñ astrologi dicere nihil etiã pñt: quippe ꝙ nec a causis cælestibus ꝯs finxerũt:
nec ab hora natali: sed ab alijs principijs pẽdeat: ut postea declarabimus: nã nũc ꝙdẽ id
tñ inuestigamus ꝙd efficiat, s. cælũ quid non efficiat. Hæc igit intelligẽs ꝙ disseruimus
Augu. Aurelius Augu. nõ usꝯꝙcꝫ dixit absurde putari posse ad solas corporũ differẽtias affla
tus ꝙsdã valere sydereos nõ asseruit: ita eẽ nõ accusauit aliter sentiẽtes: sed eleuauit cul
pã sic opinãtiũ eã nõ tã absurdã opinionẽ ꝯ nõ usꝯꝙcꝫ absurdã esse ꝓnũcias id/ ꝙd tñ
de ꝙbus etiã corporũ differẽtijs esset intelligẽdũ explicaturus adiũxit: sicut in solaribus
accessibus & decessibus videmus ipius anni tpa variari & lunaribus incremẽtis atcꝫ de
cremẽtis augeri & minui ꝙdã genera rerũ: sicut echinnos & chõchas & mirabiles æstus
oceani. Hæc illius verba in ꝙbus nihil vides annumeratũ ꝙd ad pfectæ alicuius substan
tiæ faciat generationẽ q̃rę diuersitates ꝯꝯcꝫ maxime corpales ad stellas referri nõ debere
sed ꝓximas causas statim admoniturus adiecit: ꝙd tñ ad corpus ꝯ corpis sexus: & tñ
sub eadẽ positione syderũ diuersi sexus gemini cõcipi potuerũt. Hæc ibi pauloante su
Hippocrates pra cõfirmãs eãdẽ sentẽtiã ꝓbauerat Hippocratẽ ex ꝓprijs & secũdarijs causis rõnem
Possidonius reddẽtẽ ꝙ duo fratres simul ægrotarẽt simulcꝫ cõualescerẽt. Possidoniũ vero nõ ꝓba
uerat ad cõstellationis parilitatẽ id referẽtẽ acceptabilior ingt multo coniectura medici
Verba Au nalis: qm̃ parẽtes ut erãt corpe affecti dum cõcũberẽt/ita primordia cõceptorũ affici po
gu. v. de ciui tuerũt: ut cõsecutis ex materno corpe prioribus incremẽtis paris valitudinis nascerent:
tate dei deinde in vna domo eisdẽ alimẽtis nutriti/vbi aerẽ/& loci positionẽ & vini aq̃rũ pluri
mũ valere ad corpus vel bene vel male accipiẽdum medicina testaꝫ/ eisdẽ etiam exerci
tationibus assuefacti/ tã similia corpa gererent/ ut etiã ad ægrotãdũ vno tpe eisdẽ cau
sis similiter mouerentur: ad cõstitutionẽ vero id cæli syderũue referre q̃n cõcepti siue nati
sunt nescio cuius sit insolẽtiæ. Hæc noster Augu. cuius ipa verba prætexim⁹: ꝙ multi
id tñ ex eo intelligẽtes usurpatũ sæpius a nostris/nõ absurde corporũ differẽtias ad af
flatus sydereos pt̃inere/putãt opinatũ Augustinũ omnẽ effectũ corporaliũ diuersitatẽ
esse a cælo/ ꝓindecꝫ de illis Augustino cõsentiẽte astrologos posse vaticinari/ parũ me
mores nihil tã dici merito posse corporale/ ꝯ corporis ipius tẽperamentũ: cuius tñ cau
sas in cælo quærẽtes insolentiæ titulo taxant ab Augustino.

Caput XIII Solem multa operari quæ ab alijs stellis fieri astrologi putãt.

PRimã astrologorũ argumẽtationẽ retorq̃ntes in eos declarauimus lõga digres
sione/ sed necessaria qd in nos ageret cælũ & cælestiũ actio ꝙmodo variaret si
ue stellas ipas siue materiã suscipiẽtẽ cõsideremus. Vñ palã factũ est esse cælũ
causam vniuersalẽ nec effectuũ distinctionẽ pt̃im principalẽ substãtialẽcꝫ inde esse
petẽdã. Nũc ordine cõueniẽti q̃si gradu facto p ea q̃ disputauimus secũdæ rõne soluẽ
dæ manus admoliemur: qm̃. s. depræhẽdit variari dispositiões inferiorũ corporũ ad so
lis & lunævarias ad nos habitudines idẽ alijs de rebus & planetis cõtẽdebãt esse creden
dũ, nã vices inq̃ũt q̃ttuorũ tẽporũ p solares anfractus & oĩm corporũ status cũ ex illa vicis
situdine/tũ ꝓ lunaribus incremẽtis decremẽtisꝯ variat. ꝙd igit̃ duo, s. sũt q̃ colligi pu
tãt ex his: primũ ut sicut echinos/chõchas/oceanũ/corporũ humiditates/ ad curricula
lunævidemus imutari/gñaliterꝯ terrenã molẽ ꝓ solis annua reuolutõe pariter & diur
na: ita de cæteris ꝙcꝫ rebus assentiamur eas stellis euinctas ab illis gubernari. Alterũ ut
manifesta solis & lunæ potestas i pmutãda sublunari materia/cogat idẽ nos credere de
radijs alioꝝ syderũ/hoc est illis ꝙcꝫ ꝯꝯcꝫ occultioꝝ/vim tñ inesse magnã in pmutãdis re
bus & multipliciter afficiẽdis. Nos neutrũ colligi palã faciemus ꝙn hæc ipa q̃ ꝓ se affe
rũt/fauere potius aliter suspicãtibus/ꝙ priuscꝫ fiat obseruationũ illarũ oĩm ex princi
pijs iã cõstitutis rõnẽ reddemus/ut pateat sicut argumẽtis/ita nec experimẽtis nos addu

ci de syderũ efficiẽtia cælestiũcꝫ virtutũ mutatione sentire aliud ꝯcꝫ ꝙ hactenus ipa natu
rali rõne duce præscripsimus. Nec interim cessabo multas astrologorũ fallacias/multa
obiter eorũ errata suggillare. Exordiamur igit̃ ab opibus solis: variat ãi tpa solis acces
sus atcꝫ recessus, hoc nos etiã iureiurãdo si oporteat asseuerabimus. At hoc ipm zodia
ci facit obligtas nõ natura signorũ: hoc est nõ ideo flagrat in leõe sol: ꝙa signũ leõis / aut
solis domus/aut calidũ signũ/ut fabulant̃ astrologi: sed ꝙ in eo sol cõstitutus & pximi
us ad aerẽ nr̃m: & ꝓ sexq̃mẽsem ꝓximior añ calefecerat, alioqn & ĩ cãcro feruẽtissimus
est cũ nõ sit tñ/etiã apud eos/solis domus aut exaltatio cãcer/nec sit igneũ signũ/sed aq̃
ticũ: sic in ariete fere mũdũ instaurat floribus euocatis auctisꝙ seminibus: ꝙa tũc primũ
rediẽs ad nos fœcũdũ cõmodũcꝫ teporẽ corpibus inspirat. Astrologorũ vero fabulamẽ
tũ est solis exaltationẽ arietẽ esse ꝙsi nõ ad alios populos idẽ in libra faciat arieti aduersa
ꝙd apud nos facit in ariete. Dũ, s. hinc recedens accedit ad illos. Totius igit̃ varietatis ꝙ
cũ tpe euenit sola causa est solis ad terras ꝯs habitamus maior minorue distãtia: unꝫ plus
minus ab eo caloris ꝓcipamus: hinc ꝙcꝫ vere tonitrua fiũt: ꝙa cũ puenerit sol ad arietẽ Quarevere
dissoluit̃ aeris calore hyemalis humiditas: unꝫ multa ad aerẽ sursum tollit̃ euaporatio: fiũt tonitrua
seges, s. nubiũ: unde tonitrua fulminacꝫ ꝓueniũt. ꝙ si astrologi ꝙcꝫ intelligũt ꝙ ista de
mũ vel somnolẽtia vel fallẽdi cupiditas: ut ꝙ natura illius signi hoc est arietis operaret
arietẽ esse definiãt signũ suscitãs pluuias atcꝫ tonitrua quare lunã ꝙcꝫ in ariete tonitrua
facere/nõ diceret vllo pacto si possent aut vellẽt aĩaduertere id nõ ꝓ signi eius virtute/
sed solis ad signũ id pueniẽtis actiõe cõtingere. Pari fallacia scriptũ a Ptol. in libris apo
telesmaton lunã in ariete si facit morbũ præcipue facere vitiligine quã σλφους græci di
cũt vulgo morpheã: in cancro mẽtagrã quã lichenas græci vulgo impetigines: in libra
leprã in capricorno lentigines: tractũ enĩ hoc ab aeris statu qñ ꝓ illa signa sol defertur:
hoc est a veris qualitate ꝙ tẽpore sol est in ariete. Aestatis cũ est in cãcro: autũni cũ librã
hyemis cũ pcurrit signũ capricorni: siqdẽ cõditionibus horũ tẽporũ illa morborũ gene
ra quadrant. Veri vitiligo quæ facile tũc inuadat occupetꝯ supremã cutẽ ob humores
ea potissimũ anni parte redũdantes æstati mentagrã quæ de sicciore materia acutiore
ꝯ ꝓuenit. Autumno lepra siquidẽ atræ bilis infectio existimaꝫ lentigines hyemi/ quæ
de frigidioribus superãtijs humidioribusꝯ generant̃. Extrema igit̃ tarditas quod a so
le fit aerẽ magis vel minus calefaciẽte ꝓ varietate sui situs: adscribere signis sub quibus
per ea tẽpora sol defert̃. Aut si hoc intelligũt quasi tñ nõ intelligerent putare alios quo
ꝯ planetas in hisdẽ signis eadẽ operari: cõcludamus statã in tẽporibus anni diuersita
tẽ nõ aliũde ꝯ a solis occasu recessucꝫ fieri ꝓ obliquitate significari ꝙ si nec æstates æque
seruẽt omnes nec hyemes rigent ꝓ materiæ potest dispositione cõtingere quæ momen
tũ habet in aere maximũ testimonio sensus & Ptolemæi: nec eã ad cælũ referre necess
se est/præterquã velut ad vniuersalem causam oĩs rei corporeæ ut ex metheorologi
cis Aristotelis libris intelligere licet: sic ꝙ in eadẽ æstate sit alijs diebus calor intẽtior alijs
hebetior: nec hoc ipsa tñ exigat positura solis. mutatio facit inferior vel excitatus, s. vẽ
tus alicubi/vel inũdatio pluuiæ: vel hoc genere ꝙdpiã aliud ꝙd a nobis ꝓcul ita fieri po
test/ut causam ipi nõ videamus cuius vim cũ effectu ad nostrũ usꝯ cælũ redũdante ni
hil ominus experiamur. Quod si planetæ sunt alijs alij calidiores: & quicũcꝫ minus ca Quare non
lent possunt ex accidẽti dissolutis humoribus nec assumptis pluuias generare nebulis oẽs æstates
ꝯ prætexere cælũ: unde deficit calor/intendit frigus / cõtra qui feruẽtiores ad siccitatẽ æque calidæ
calorẽcꝫ cõducere nõ abest a principijs nostris ut ad aeris mutationẽ varij syderis domi
natus aliquid faciat: modo nõ aliũ hic dñatum intelligamus ꝯ ut nobis ꝓximior / aut
radijs rectioribus nos illuminat. Verũ quoniã siquid ꝓuenit ad nos a stellis superiori
bus id oĩno pertenue esse suspicamur: præsertim quod ad sensibiles istas ptinet qua
litates: tum causæ tẽpestatũ si quærant̃ in cælo plerũcꝫ nõ inueniunt̃: siue de stellis ex
astrologorũ sentẽtia siue philosophorũ/ut definiuimus sentiamus. Videt̃ hoc totũ ꝙd
actõibus luminariũ detrahit & adiũgit/ad materiã potius esse referẽdũ/ipa vero lumia

tia alterũ solo situ: alterũ etiã permutata luce permutat: neutrum ꝑ signorum natura quæ percurrunt ꝑ locis quibus insidẽt pro planetis quibus configurauẽ: ut per consequentia manifestabit: quare quod mare Persicum sole virginem ingrediente fluctibus agiteẽ & æstuet / præcipue vero cum peruenit ad sagittariũ: rursus placidum sit & nauigabile sole ad pisces delato / & præsertim ad geminos / contra Indicum sub virgine & sagittario trãquillum sub piscibus & geminis nauigabile sit / nõ de qualitate signorum / sed de situ solis cõditioneq; materiæ ꝓuenit: quod astrologi quoq; cõfitenẽ / ꝓinde utilis fuerit nec superstitiosa nauticis obseruatio horũ tempoꝝ habita maris ratione quod nauigãt a quibus etiam obseruati dies quibus abstinendum nauigatione prædicant: si quam habent a cælo causam / aliũde habere q̃ a sole nõ possunt: quoniam stata de illis & perpetua obseruatio est quare ad solẽ tm̃ referri potest: cuius ꝯsdẽ tẽporibus eadẽ fere oĩno semp est habitudo: ad alias cõstellationes nullo modo quæ nunq̃ eadẽ ꝯsdẽ corporibus inueniũtur: verbi gratia: suspecti dies nauticis semper Martij primus vij. xv. xvij. xix. & xxv. Aprilis sex. quintus. vi. xij. xx. Februarij. sextus. xij. xv. xvij xix. xx. hac illi inuariabili obseruatione semper utuntur: aiuntq; per hos dies magnas maris plerumq; fieri mutationes vel ad trãquillitatẽ vel ad tempestatẽ: quare dubij cũ sint euẽtus / securius agent qui abstinent / ne forte in malum mutatio eueniat. Hoc igit ad syderũ posituras quas astrologi notant obseruariq; præcipiũt redigi nõ potest / cum per easdẽ anni partes illæ similes nõ redeant / sed dissimillimæ: quia illos ipsos dies gubernatoribus semp suspectos interdũ innocuos nauigationi fœlicissimosq; ꝓnũciabit astrologus: & quos illi nõ multũ cauent periculosissimos / ut eã horã vario statu solis / atq; planetarũ mixta se illi agmina representabũt. Quapropter nauta huiusmodi regulas uti suis principijs inimicissimas nõ ꝓbabit: quæ cũ diutina experiẽtia & sublimis artis usu quotidie cõprobenẽ astrologoꝝ vanitatis fidẽ locupletissimã faciũt: possunt autẽ duplicẽ habere causam alterã a sole: alterã ab aqua: ut sicuti nostri corpis humores suos habẽt periodos q̃bus mouenẽ: ita habeat suos oceanus: a sole qm̃ secũdũ sui ad nos accessus recessusue momẽta & maris & corpoꝝ omniũ immutare dispositionẽ euidẽti fide cognoscit̃, illud aũt admonẽdũ esse lectorẽ oportet hãc tẽpoꝝ varietatẽ ab his q̃ rẽ rusticã & nauticã scribũt ꝓ occasum & ortũ stellarũ fixarũ denotari ut arcturi vergiliarũ / hyadũ cæterarũq; similiter: nõ q̃ ipe sint quarũ influxus cauenẽ vel expetunẽ: aliqn nec astrologi hoc dicerẽt q̃ ꝓ se illas præsertim nisi cardines teneãt / essevolũt ineffices: sed ut mgris illarũ artiũ illiteratis indoctisq; visibile signũ sit q̃ tẽpus illud dinoscaẽ q̃d neq; ꝓpetuũ simul & cõspicuũ inuenire melius q̃ in emersu occasuq; stellarũ viderenẽ. Postea neq; q̃d apud rudevulgus plus auctoritatis & obseruãtiæ cõciliaret: q̃d scribit a medicis ægritudines hyemales æstate solui: æstiuales hyme interdũ & quæ hyeme inuadũt vere: quæuevere decedere sub autũnũ: & quæ denicq; quocunq; anni tẽpore fiũt diuerso terminari: qm̃, s. horũ temporũ qualitas diuersa ꝓ solis ad terras vicinitate atq; distantia. Quod aũt de luna dicũt sub crisimis diebus id vanũ & irrationale: sed hoc posthea cũ de luna dicemus. Ab eisdẽ solis ꝓgressionibus est affectio varia rerũ cũ expartiũ vitæ / tũ viuẽtiũ omniũ sub inclinationibus cæli diuersis: quod nõ oẽs eadẽ terræ ferãt / & populoꝝ mores habitudoq; corpoꝝ varia sit in regionibus varijs: nec præter solẽ alias opinari cõstellationes / alia signa / aliosue planetas q̃bus illa loca subiaceant nos oportet / ferẽ sol semp inter cãcrũ & capricornũ. Quare q̃cũq; inter circulũ æquidialẽ & æstiuale solstitiũ habitãt calidissimã necessario habitãt regionẽ: qui vero sub aquilone positi sunt cum a sole plurimũ absint / frigidissimã / mediã inter hos temperatam. Et q̃nia dextra cæli pars oriẽs est efficacior ibi virtus solis q̃ in occidẽtali / hinc reddi rõ oĩm põt q̃ tũ ptinet ad cælestẽ causam quæ de rerũ ꝓprietate ferunt̃: Nam gemme aromata quæq; talia hoc genus plus cælestis caloris desiderãt / ad oriẽtẽ austrũq; ꝓducunt̃ / pariterq; leones & tygrides elephãtes ĩsdẽ terris ferunt̃: & quæ alia calorẽ exigũt aialia potẽtẽ: ut generent̃ / ut viuãt / & in suo vigore ꝓmaneãt / solus homo vbiq; terrarũ nascit̃

Nauticis q̃ utilis nõ sup stitiosa tẽporũ obseruatio

Duplex põt esse cã maliciæ illoꝝ dictum

Hõ vbiq; nascitur Meridionales

& seruaẽ ob amplã naturæ suæ sub multiformi habitu latitudinẽ / sub q̃ homo ut differret ab hoĩe vi specifice differentiæ vanã dederit: tm̃ aliq̃bus etiã philosophis suspitionẽ. Qui igit meridianã incolũt ptẽ q̃to calidiorẽ aerẽ spirãt tãto sũt intus frigidiores: q̃re timidi sunt / effœminati / & q̃d antiq̃ hodiernaq; experiẽtia ꝓbaẽ nati ad seruiẽdũ. Fiunt autẽ hæc quia calor ĩmodicus ita corpa elaxat: ut caloris intestini maximã partẽ euocet atq; absumat: unde ad summa corpis eductus penetraliaq; deserẽs in cute nigredinem / in corde relinqt timiditatẽ. Cõtra / qui sub frigido cælo degũt Boreã versus animosi fortes & candidi / rõne cõtraria. Vtraq; vero gens siue quæ plurimũ est sub sole: siue quæ longius dimouẽ ab eo paꝝ hũani habet: & paꝝ sociabilis est ob caloris & frigoris exuberantia: ꝓ quã a mediocri recedit temperamẽto / in quo nr̃a natura potissimũ sita est. Sed & utraq; gens ĩmanis & agrestis cũ ob eã quã diximus cõmunẽ causam: tũ altera q̃dẽ quia ferox / altera q̃ meticulosa. Nõ igit q̃d astrologi græci fabulanẽ: q̃a extremis climatibus noxij planetæ Saturnus Marsq; dñantur: ideo populi illi ĩmaniores: nec quia meridianis Saturnus: ideo timidi & vitæ breuis: quia vero Mars aquilonaribus / ideo bellicosiores. Figmentũ hoc in quo nec cæteri concordant astrologi qui nõ præficiunt Martẽ aquilonaribus / sed lunam. Nos nec Marte utẽtes neq; luna ꝓpriam ex sole reddimus rationem cõditionum utriusq; gentis: quam præteraliam somniare sibi nugalis potius est q̃ philosophi. Dominaẽ ut dicunt etiam Saturnus in india: & tm̃ ibi longæui sunt: cur igit breuiæui meridionales ob Saturni frigiditatem exuberantem: cur timidi: nam & ibi gignũtur ferocissima bruta: licet omĩa tamẽ in septẽtrione scribit Aristoteles esse viriliora, sed humana mediocritas extrema ægerrime patit̃ / & qua rõne vẽtres hyeme calidiores q̃ æstate / ita illi sub nimio ardore intus frigescũt: vixq; exacto vitæ anno trigesimo senectute conficiũtur: ut narrat Auicenna. Aquilonares sub gelida sede penitissime feruẽt in principibus mẽbris cõcluso calore multoq; sanguine & grossiore / tanto australibus robustiores / q̃to illi spirituũ sanguiniscq; subtilitate ingeniosiores euadũt mediæ nationes nec inopia sanguinis / nec crassitudine hebetes sicut prudẽtiores & sapiẽtiores ita facti ad principandum: & ut sic dixerim magis hoĩes sunt. Hæc de cælesti circulatione generalis varietas incolarũ terræ / cui peculiares admodũ multæ ex sublunari dispositione terrarũ aeris & aquæ dum alia, s. vel plaudibus in via / vel stagnãtibus aqs regio semimarcida nebularũq; idẽtidẽ caliginosis noctibus obsideẽ alia vẽtis puia asperitatibus vel editior mõtibus. Tenuiia te his plus q̃ oporteat trãseũt hæc a terris ad aerẽ & habet ipe aer ex se suas ꝓprietates alias, s. alijs locis: ut Panetius ait non de cælo petitas / sed de suis principijs habuit & suas: quæ quidẽ discrimina in afficiẽdis corporibus plus minus aere possint in ambiguo est ꝓmutare hæc habitatores ipsis statim suis afflatibus patet ꝓ ea q̃bus vescunẽ quæ ꝓ sola aq̃ꝝ aerisq; cõditione vel noxia vel salutaria fieri nemo est q̃ nesciat. hĩc prima ob cælestẽ a sole impressionẽ corpoꝝ est diuersitas quã alia statim de victus rõe cõsequit̃. At ingenioꝝ morũq; varietas & a corporis habitu pẽdet / & ab educatione assuetudinis fundamẽto / quæ naturæ viribus ꝓximat. Accedũt leges quibus in ea re plurimũ est momẽti adeo ut feras nationes mansuetissimas reddere si rite ferantur / & cõtra fortissimas eneruare & ex optimis reddere malas si sunt malæ facillime possunt: unde abitrij libertas cõtra omnẽ naturæ necessitatẽ euidẽtissime declaraẽ. Infames olim galli fuere amoribus puerorum: si Ptolemæo etiam credimus & Aristo, quod ita nũc scelus beneficio christianæ legis / & sanctissimi principis Ludouici regis exhorrent ut sub cælo nulla natio magis. Nec tamen oportet vnius populi niti exẽplis / cũ orbis fere totius / euãgelica prædicatio / mores / & instituta mutauerit / quæ a primis fuerant edita. Potest autem ad artes magisteriaq; capescenda regionis qualitas multũ quã quis, s. primũ sortiaẽ ut vel mercaturæ nauigationiq; se dedat oportuna mari ciuitate: vel litteris academiæ ꝓxima: vel militiæ si infestis finitimis aut ciuilibus intus factionibus agitetur. Sunt quos fertilitas copiaq; desides homines / & voluptarios facit exiguitas / atq; sterilitas laboriosos industrios diligentes:

Boreales

Error astrologoꝝ græcorum

Panetius

Vñ ingenio rũ & morũ varietas

Exemplum

Qualitas regiõis multũ facit ad artes capiẽdas

Rñsio astrologorum

verũ enĩ uero dicet aliquis forte astrologoꝝ nos hæc nõ negamus/sed asserimus tecũ ac prædicamus: verũ esse præterea locis alias ꝓprietates/ex videlicet priuatis influxibus peculiariꝫ cõstellatione contẽdimus pro trigono: pro planeta: pro signo cui regio sub est: pro cæli dispositione sub qua ciuitatis iacta fundamenta/sub qua eius ĩperiũ/aut rex/aut tyrãnus ĩnualit. Vera igĩt ut sint quæ tu dicis nõ sequĩt: ut vera quoꝫ nr̃a esse non possint. Sed nec ego ex his quæ cõmemorauí egregijssimi diuinatores illud confici puto ut nõ possint esse quæ fingitis: sed ut intelligamus ita plene per ea quæ diximus causam reddi posse omnifariæ diuersitatis & locoꝝ & gentiũ: ut quærere alias causas minime necessarium sit. Nam quas vos supra astrologi introduxistis & falsas & fabulosas esse sequẽtia demonstrabũt: verũ disputantibus nobis aduersus ea ad quæ populorum regionũꝫ ipsi diuersitatẽ refertis futurũ erat: ut quæreret aliquis quænã igĩt esset causa tãtæ varietatis/ꝓinde prius ꝙ falsas euerteremus veras demõstrasse cãs optuit ut hincilla vestra nõ necessaria intelligant/q̃ postea ut ficta & impossibilia redarguentur. Sic nec cæli illum viuificũ calorẽ de quo supra tam multa diseruimus: nec solis effi catiã ideo introduximus ut vestra conuelleremus: nec illud itẽ ex syderũ ad nos distantia ꝓpinquitateꝫ radios intẽdi atꝫ remitti. Sed priusꝙ cõmẽtitias vestras nugas refelleremus: ostenderemusꝫ absurdissime mutationẽ pro locis signis aspectibus sydereæ potestatis: a vobis fingi notũ facere volui. quicquid cæli vis efficit in nobis auctoritate philosophoꝝ/testimonio sensus iudicioꝫ rõnis id totũ p cõmunẽ influxũ luminis salubrime calidi de ꝓpetuo moto corpore iugiter emanãtis fieri sufficientissime posse. Quare alias fingere virtutes seu stellares influxus ad corpa esse supfluũ post q̃ deinde facilius declarareť q̃s vos finxíl his credere nõ iã supfluũ esse sed insanũ.

Cap. XIIII Lunæ vis quõ variet: & dies q̃sdã lunæ vera supstitione obseruari.

Opinio Pto. de opationibus lunæ

Stẽdimus ex operibus solis astrologoꝝ dogmata non necessario ꝓbari. Idẽ de operibus lunæ faciendũ. Ptolemæus in apotelesmatis lunã dicit ab interlunio quouscꝫ diuidua sit humiditatis amplius effectiuam esse inde ad plenitudinem usꝙ caloris: a plenitudine siccitatis donec itẽ sit diuidua: tum ad coitum usꝙ frigiditatis. ita illã in prima orbis sui quadraueris & aeris in secunda æstatis & ignis: in tertia autumni terræꝫ: in quarta hyemis/atꝫ aquæ naturam habere: & horum qualitates temporum in corporibus tũc maxime excitare. Per bella magis ista diuisio/ ꝙ naturalis & vera: quãdoquidem caloris ista conditio/ut cum est debilis/humiditatem nec moueat: ut qui scilicet vix sentiať cum efficaciæ non nihil habet/soluere adoriatur soluatꝫ diffusus quo potentior est/nisi eatenus inualescat: ut ꝙ fluere facit humiditatẽ/absumat: nam exsiccat tum ille nõ humectat. At lunæ calor utpote valde tenuis: haud ita unquã intendĩ ut exsiccet: sed intra fines eos excrescit/quibus humefacit corpora calore/nõ arefacit: quo fit ut quo plus luminis habet luna/plus efficiat humiditatis veluti & plus caloris: inuicem sicut lumine destituitur: ita pariter & humefacit minus/& calefacit. potius ergo veris naturam qualitatemꝫ sequeť a primo quadrangulo ad plenilunium: ꝙ ab interlunio ad quadrangulum ipsum primũ siquidem veris natura humida definĩt: nec potest a secũdo quadrangulo ad coitũ hyemẽ repræsentare: autũnum a plenilunio ad ipsum quadrangulum: siquidem autumnus siccus/ hyems humida est: luna vero postꝙ fuerit plena donec semiplena est humefacit: & inde ad coitũ usꝙ desiccat: ut scilicet eius humectatione cessante: quare tũ etiam duratura ligna cedũtur: Multo igitur rectius ipse Ptolemæus in libro centũ enũciatorum dixit a primo lunæ quadrangulo (ex quo scilicet a congressu solis absscessit) fluere corporum humiditates ad secũdum usꝙ quadrãgulum in reliquis vero temporibus decrescere.

Pto. in lib. cẽtũ enũciatorum

Experimẽta

Quod quidẽ præter rationem quã diximus ipsa quoꝫ experimenta testanť: nam crescente luna humidi fit accessio decrescente fit imminutio. quia nõ lucis tantũ hoc qualitas/sed motus eius quoꝫ ad augmentũ vel decrementũ operať: quo circa/cum sole digressa incipit exoriri donec media illumineť/plus humefacit calefacitꝫ: ꝙ cum tantũ

dem possidens luminis secũda dichotoma tendit ad congressum: quare scilicet illic lumen augescit/hic deficit. hæc est tota lunaris astrologia: a medicis: ab agricolis: a nautis utiliter & naturaliter obseruata. Nam in vniuersum quidem plantationi cõmodum existimauerũt tempus adolescẽtis lunæ/ꝙ largiore semina humore cibata/ipsa quoꝫ velocius adolescant: decrescentis vero cedendæ materiæ/quoniã tum omnis materia sicior atꝫ attenuatior est: quare nõ tam facile marcet carieꝫ conficiť. Cõtra si qua tollĩť luna lumine aucta/quare tũc humor exuberat/facile putrescit atꝫ corrũpiť. Quapropter iure laudat Hesiodus nonam lunæ diẽ arboribus cõserẽdis/sicut & decimãtertiã: quoniã ut ait Plutarchus insita vis radicibus plenior iam lumine spargĩt: eãdem incõmodam femineis iacientibus/facit quod iactũ semẽ pluuias magis desideret: ut cõputrescat & germinet. Porro decimãsextam negat idoneã plantationi: quia deficiẽs lumen germina satis nõ euocet. quare quod Virgilius dixit septima post decimã fœlix & ponere vires/& quæ sequũtur: haud ita posslit intelligi ut decimãseptimam diem significet: nam hæc vitibus ponendis minime fœlix lumine deminuto. Sed aut primã septimã quæ sit post decimã meliorem: idest decimãquartam iudicauit/qua & plena luna non infœliciter vites ponũtur: aut quod rationi consonat magis duos dies laudauit/septimam & decimã/sed decimã magis: quare post decimam inquit septima fœlix est. Sic enim se res habet. Siquidẽ die septima luna diuidua satis caloris humorumꝫ radicibus plantarum suppeditat: sed idem facit vberiusꝫ dies decima. Omnino decimaseptima præterꝫ imperite & falso/denotari nõ potuit: cum sit illa nõ ponẽdis arboribus sed cedendis magis idonea: quod Hesiodus quoꝫ tradit. ob eam scilicet quã diximus causam humidi decrescentis. Quare tunc edificãdis nauibus ligna paranť: quas oportet perennare diutius. Quod autem tũc quoꝫ cõportari fruges in aream iubet græcus poeta hanc habet rationẽ: ut scribit Proclus/ꝙ soleant post pleniluniũ vẽti suscitari quibus a grano palea ipsa/glumaꝫ discriminet. Sicut autẽ in his diebus operum causa & ratio facile cognoscitur: ita possunt alĳ lunæ dies certis operibus esse cõmodiores/ratione non ita manifesta: licet de naturalibus illis quoꝫ quæ diximus principijs orta. Siquidem tanti luminis portio cum re aliqua cõsonare potest congrua portione/quæ dissonabit ab alia: quo forsitan genere illa sunt/ꝙ castrari Hesiodus sexta luna præcipit agnos: octaua boues & sues. duodecima mulos: sextam & decimãsextam maribus gignendis oportuniorẽ ꝙ fœminis: decimã vero fœminis: verum magis castrari vitulos autũno luna decrescente iubet/ratione nota: quare emasculandis metuũt fluxus humiditatum/ꝓpterea & siccum tempus/& siccam lunã desiderat. qua de causa castratum ꝓhibent etiam multa potione: sic euidens ratio cur sextam & decimãsextam maribus gignendis oportuniorem ꝙ fœminis dicat Hesiodus: fœminis vero decimãquartam: quoniam ut est sæpius repetitũ a nobis: crescit humor cum lumine. quare plena luna stillabunt excrementa generationis humidiora/unde proles fœminea magis ꝙ masculа. Ad hunc modum alia rediges ad naturales causas ab Hesiodo tradita. qui tamen nõnulla licet admodum pauca/miscet ex vetere superstitione: sed nihil usquam quod astrologis faueat gubernatores. Itẽ ex his vicibus aduenticĳ luminis in luna dies multos citra superstitionem obseruare utiliter possunt: quãdo plurimũ potest illa variatio lucis in aeris habitu permutando: quare prudẽter in nouilunio & plenilunio nauigationibus abstinẽt: quando per hæc solent tempora tempestates plerumꝫ suscitari. Ipsi quoꝫ medici recte consulunt ægris dies obseruantes in auctu crementoꝫ lunæ ne fluentes plus minus eos lateant humiditates/in affectio præsertim corpore/quod propria vi destitutũ: magis sit oportunum iniuriæ peregrinæ. Nã gratia exẽpli adolescente luna venam incidere. Cõtra ventosare deficiẽte potius ꝙ adolescente: rationẽ forte habebit. cũ incisio venæ expellat vẽtosa attrahat. Quare ebulliẽtibus expansisꝫ ad extrema corporis per initia mẽsis humoribus plus forte ꝙ oporteat attractæ materiæ educerentur; nisi quis dicat artis opera semꝑ esse fœliciora quæ cum naturæ ꝓgressione concor-

Cur crescẽtis lunæ tẽpus plantationi cõmodum.

Cur decrescẽtis materiæ cedendæ

Verificatio q̃rũdã dictorum

Declaratio cuiusdã loci Virgilĳ

Proclus

Q ñ castrãdum

Nautæ

Medici

dent. Sed hæc medicorꝫ iudicio relinquant. quæcūcꝫ vero præter hæc obſeruauerint ea vanitatē habent manifeſtā: ut ſequētibus pateſiet.

Caput XV

Æſtus maris in aliā cauſam cꝫ in lunam referri poſſe in quantā & ſi referant nihil inde iuuari aſtrologiā.

Opinio ſaracenorꝫ ex mente Adelandi.

DE fluxu maris atcꝫ refluxu multiplex qſtio eſt cū oībus videat hoc a luna ꝓcedere. Adelādus ex opinione ſaracenorꝫ cauſam acceſſus maris atcꝫ receſſus hāc & narrat & ꝓbat. Nā cū ipa inqt maris ſibi brachia puta quæ interiecta terræ dirimit moles/ obuiare atcꝫ cōfluere impetu cōcito ꝓperēt: fit tū montibus interpoſitis tū ipius terræ ſitu: ut ab eodē curſu/ dū deficiūt referant utcꝫ inde quo & paternus at naturalis impellit motus: loci ipius poſitu reuocent. Luna vero in cauſa non eſt: alioquin eueniret hoc idē in maribus torridæ zonæ vicinioribus: cū nec magis abſint a luna: ut quāobrē illius vim nō ꝓſentiāt: nec humide minus undæ natura putant: & tū nulla ibi reciprocatio: quare. ſ. deeſt cauſa quā diximus cōcurrentiū partiū / mole terreni ſitus hiantiū. Hæc illius ſententia nō magnope abhorrēs a ſimilitudine veri: quā do naturali ꝓpēſione ferunt elemēti cuiuſcꝫ partes ad ſuā integritatē. Quid igit mirꝫ ſi diſcluſæ loco terris interiacētibus p̄ſentes oceani/ dū cōcurrere geſtiūt/ littora ſeriant accedētes: & obiectu repulſæ pariter retrocedant: qua cauſa ſublata (q̄d in auſtrali pelago euenit) videmus hos æſtus nō apparere. Ita q̄ſpiā dixerit hūc accidendi recedendicꝫ modū naturalem eſſe æquæ nō q̄tenus aqua eſt. Sed q̄tenus partes habet elemēti principalis/ obiectu molis terrenæ direptas & ſeparatas. Quæ rō ſi cui nō ſatisfacit/ audiat aliā: cōfitent aſtrologi nō euenire tales recurſus in oībus aquis/ etiā marinis: ſed in his tantū quarū terra ꝓfunda dura/ motibus crebris aſpera/ & inæqualis: aqua vero multa: quæ nec adiectu fluminū creſcit: nec digreſſu deminuit: ſed diuturnam ibi traxerit ſedem denſitudine ſpiſſa. Quo circa cōceptaculū fiat (alumnacꝫ vaporꝫ multorꝫ/ nec tenuiū: nec facile diffla bilīū: qui de ſuis parentibus/ hoc eſt aquoſa terra/ aqua terroſa: decꝫ cæli calore/ ducūt amaritiē illam notā/ atcꝫ ſalſuginē: has qm̄ conditiones/ & fontes: & flumina: ſed & maria quædā nō habēt: ideo in illis dicūt hos æſtus nō apparere. Poterit aūt cuipiā hinc apparere ſatis aperta & ſufficiēs cauſa/ marinæ reciprocationis: ſiquidē de tali terra & aqua vapores idētidem q̄les diximus/ venticꝫ ſuſcitant: unde in aqua fit vētus tumultus: præſertim q̄ ex motu impulſucꝫ iſto: & vaporꝫ admixtione/ caleſcit: quare locū quærit ampliorē quo ſe diffundat. Accedit quaſi tertia cauſa motus reflexio ventorꝫ vellicantiū aquæ ſumma ad infernas illius partes: qui ſpirātibus inde ventis implicati: ꝓrumpūt aquas in ſuperna conat: tum aquæ neceſſario dum eructuant/ abundant/ tumeſcūtcꝫ & reiecte pariter/ & pulſæ. Reuolutæ propriam faciunt acceſſionem. Rurſus vbi vis illa diſſolutis vaporibus cōflameſcit: ſubſidunt atcꝫ ſternūtur: & in anguſtijs ſe cōtrahentes / ab occupatis locis abſcedunt: quæ vaporꝫ ventorumcꝫ generatio/ pro natura maris: ſicut perpetua ferme eſſe perpetuacꝫ diſſolutio: videt iugis reciprocationis cauſa ſufficiens. Vnde redit frigida quæ prius tepens aduenerat: quod ſignificat nobis Adelandus. Et poſſunt quidem tuentes iſtam opinionē rationē reddere: cur maiora quædam maria nō reciprocent: licet adſint: & venti & halatus: fit enim etiā illis idem ſane effectus. ſed pelagi vaſtitas littorumcꝫ ſummotio ſpeciem tollit acceſſus atcꝫ receſſus: ut id potius videat benedictum: aquas videri hoc: cꝫ alternantes: hoc eſt fluctuantē potius æſtum cꝫ reciprocantē. Quæ ſi rōni cōſonant naturali: ſi cōſonāt experimentis: cur parū ꝓbabilia iudicari debent: aut cur neceſſariū præter has cauſas addere lunæ motū / ſecū aquas: deorſum etiā in ſublime trahentem: præſertim cum nō illa reſpondeant/ quæ reſpōdere ſit neceſſe: ut cū aucta lumine luna: cum velocior curſu: cū ꝓpinquior terræ: cū declinās ad aquilonē a via ſolis: cū in ſignis aquilonaribus poſita: tūc vberiores fiāt acceſſus. Cōtra tenuiores cum ſe aliter habet cꝫ dicebamus. Porro nō videt quid ita ſentientibus obijci poſſit/ præter ipſam aquarum tam in

Aboaſar aſcēſu cꝫ in deſcenſu cū luna cōcordiam. Quæ (ſi verum quod fatet Aboaſar) neſcio

quo pacto vel ipſa ſatis obijci poſſit. Scribit em̄ nō eadē ubicꝫ eſſe acceſſionis initia atcꝫ receſſus: etiā ubi nulla de finitore varietas: ſed interdū uſu euenire: ut quo tpe quodā loco recedunt aquæ: alibi tunc acceſſum aggrediant. Nec ipſe diſſimulat hoc plurimis cauſam præbuiſſe ſuſpicādi: motus illos a lunæ motibus nō dependere. Cuius diuerſitatis cꝫcꝫ reddere rationē conat: ut lunā nihil minus eſſe cauſam defendat. Sequit tū inde ꝓluna capi argumētū nō poſſe: Vnde potius cōtradicendi preſtat occaſio: plurimū cꝫ hæc intra ſe diſtant: a tēporibus æſtus euidenter lunarē cauſam confirmari: & ab illis nō euidenter confutari. Alpetragius attulit huius motus cæleſtem cauſam: nec a luna: verꝫ a diurno motu q̄ mouent oīa: Sed inferiora minus. Ignis em̄ ſphæra rotat in orbē Alia opinio Alpetragij. inordinatus motus in aere fit: qui ī aqua deſinit in acceſſum atcꝫ receſſum. Quæ quidē omnia potius diſputo quaſi phūs cauſam inueſtigās verā iſtius effectus cꝫ ut aſtrologis cōtradicam: qm̄ hic nihil aſtrologicis rebus accedit recedit ue: ſi acceſſus iſtos atcꝫ receſſus curſibus aſtrorꝫ aliorꝫ: aut lunæ referamus. Qm̄ hoc ipſum eſt (ut veriſſime dixit Phauorinus) magis aſtrologi fallacia: qui cū viderint terrena quedā inter hoīes ſita cæleſtium rerꝫ ſenſu atcꝫ ductu moueri: quale eſt q̄ oceanus quaſi lunæ comes cū ea ſimul ſeneſcit adoleſcitcꝫ: hinc videlicet ſibi argumentū ad perſuadendū parauere: ut credere mus oīa rerꝫ humanarꝫ: & parua & maxia tancꝫ ſtellis atcꝫ ſyderibus euincta duci atcꝫ regi. Nam ſint a luna q̄d libēter & facile etiā ipſi credimus: q̄d aut ꝓ aſtrologis: aut contra nos. Necꝫ em̄ ut quidā putāt hinc intelligit agere ſydera: nō mō motu & luce: ſed occultis influxibus: qn̄ luna ſub imo poſita terræ moueat aquas: ad aquas tn̄ tunc eius lumen ꝓuenire nō poſſit. Rogerius Baccon in epiſtola ad Clementē quintū pontificē maximū: cauſam redderevoluit ex lumine in hūc modum. Nam cū inquit exorīt luna ſupꝫ mare alicuius regionis cadunt radij lunares ad angulos obliquos: quare debiliores ſunt: ideocꝫ vapores exſuſcitant a ꝓfundis maris: quos cōſumere nō poſſunt (vapores incꝫ) ampuloſis tumoribus aquas ingurgitātes: ut extendat a ſuis canalibus: ſicut ollæ pulmentariæ ſuppoſitus ignis aquā euaporat: unde vaſis labra deſpumant. Quo circa dū iſta durat attractio vaporꝫ ebulientiū fluit ſedibus aqua: Cū vero luna faſtigio proximat fiunt radij itentidē qm̄ rectiores: idcirco fortiores: quāto. ſ. illa magis aſcēdit: qui & demū earenus inualeſcunt: ut diſſoluendis vaporibus pares fiant: ut ꝓpterea inquit Rogerius ſegnior fiat acceſſus ad meridiem ꝓximāte luna: qua declināte ſtatim quocꝫ aquæ declinār: ſicut in illa ipſa olla: cū magis calor inualuit vaporibus abſumptis: ſubſideret liquor: & in vaſis ima ſe recipit. Mouet aūt poſt hac quæſtionē ꝓpoſitam quonam .ſ. pacto tendens ab occaſu ad imū terræ vim mouendi retinet luna. Nam tūc aſcendūt aquæ pariter atcꝫ luna ab ortu ad ſummū cōtendente. Nec tn̄ (ut cōfitet) radiorꝫ vis ulla mediam terrā penetrare pōt. Hoc igit ipſe ita diſſoluit. Cælum inquit ſupremū: ſiue octauū: ſiue nonū neceſſario denſum eſt: quā doquidē terminat viſum: qui denſo tamō terminat. Proinde lunares radios illuc ꝓtenſos ad partē aduerſam reflecti neceſſariū eſt. Idcirco ſi ab occidēte luna ad imū terræ mouet virtus eius in quadrā aliam cæli vigebit oppoſitā facitcꝫ reflexo radio: qd faciebat ab oriente pergens ad ſummū: hoc eſt Bacconis inuentū: in q̄ adeo ſibi placet: ut primū ſe acceſſus atcꝫ receſſus in oppoſitas quadras rationē reddidiſſe glorieť: cū ſint tamē in eius dictis tot pudenda errata q̄t verba. Primū cōtradicit nō dixerim experimēto: ſed Aboaſari certe cuius ſe facit interpretem: qui vigore acceſſus eſſe tradit: cū ad ſummū cæli luna ꝓuenerit: nec prius remitti cꝫ cœperit illa deſcendere. Cōtra Bacchon q̄ magis ꝓximat ſummo luna remitti putat acceſſum diſſolutis vaporibus lumine calidiore. Nec vidit lunæ lumē ita nuncꝫ intendi ut marinas exhalatiōes: ne dū poſſit conſumere: ſed nec ſuſcitare tantas quātis opus eſt in cōmouendis acceſſibus. Q d ſi pneget cōtumacius: illud fateat oportet vl inuitus: aliquot dies circa nouiluniū nullos futuros æſtus oceani: ſiquidē eo tpe aut nullū: aut adeo tenue lunæ lumē: ut nulla poſſit quauis īpudentia: dici par ꝓcreandis in mari tot vaporibus hiſdemcꝫ etiā diſſoluendis. Poſtremo cur nō fortiores radij deſcendentis cꝫ

Opinio Rogerij Bacconis.

Confutatio Bacconis.

Prima ratio

Secunda rō

Tertia ratio

Quarta.

ascẽdentis; Cur descendens reuocat aquas; effundit ascendens; curcꝫ nõ imbecilliores a summo patꝫ declinãtes; cꝫ tũc primũ exorientes; cur ibi recessum; hic accessum facit; Siquidẽ quẽadmodũ ipse sentit radiorꝫ vigor intensiore calore reprimit accessum: qm̃ Quinta. eorundẽ debilitas auget. Denicꝫ quis credat reflexis radijs lunæ; sub terrã decurrentis: inesse vim tantã; ut possint etiã suscitatos vapores absumere; aut si id nõ possunt; quæ causa recessus luna delata sub finitorẽ fundamento Bacconis; quãobrẽ luna decedẽte decedant; q̃ accedant exoriente; Habeat ergo Baccon hæc sua sibi cõmenta; nos si p tinet ad lunã talis effectus; ad eius id motũ referamus; quẽ tacito naturæ consensu occea Alia opinio Thomas ni motus imitat̃; quare ascendit cũ ascendente; descendit cum descendente. Q̃ d' qui di cit Thomæ placuisse videtur in libro de occultis operibus naturæ; Nec putemus hoc æstus auctionẽ aquarꝫ esse vel imminutionẽ; Sed q̃ ipsæ exprimũt voces accessum at cꝫ recessum; nõ aucti vel immimuti; sed extendentis se maris ascensu; descensuꝫ cõtrahentis. Dicimus aũt hæc de noctis æstu atcꝫ diei, nam si qua maria sunt (ut est scriptũ a quibusdam) posita semp in accessu dum augeẽ lunæ lumẽ; a coitu, s. ad pleniluniũ, rur sus ĩ recessu cũ diminuit̃ a plenilunio usꝫ ad coitũ; nõ sequunt̃ illa lunæ motũ in sphæ ra; sed motũ ut sic dixerim; luminis in luna; decrescentis in ea pariter et crescentis; cuius variatio põt eum quoꝫ qui fit quotidie nõnihil variare. Sed nõ consentiũt traditæ supꝫ hoc obseruationes; Nam & ægyptij & qui nauigant ad occidentẽ; a meridie primi diei mensis lunaris; ad undecimum usꝫ diem vigorari dicebant accessum; ab undecima ad decimãoctauam/partemꝫ dici sequentis/debilitari. Inde ad vigesimam sextam rursus intendi remitti subinde usꝫ ad mensis finitium. Quotiens autẽ accessus maior/minor recessus; & contra cõmutata ratione. Sunt alij qui dicant verũ hoc depræhendi in flu mĩnũ aquis de fontibus decurrentium q̃ memoratis diebus alijs extendunt̃/alijs con trahant̃ ad capita. De mari vero proditũ aliter ab orientalibus; qui nec inter se consenti Aboasar unt; nã sunt qui tradũt primo ultimoꝫ decano mensis; accessus iminui; medio crescere; qd' eam habere videẽ rationẽ; ut pleniore lumine crescãt; defectiore decrescant. Alij nõ esse pluribus diebus perpetuũ; ut vel augescãt accessus/vel deficiãt; sed aut una aut altera die fieri/siue cũ intendunt̃ siue cũ remittunt̃. Aboasar quattuor facit vices in hũc modũ primã post coitũ cũ recedere ĩcipit luna quousꝫ fit semiplena; tum ait accessum imminui ea ꝓportione qua discedit a sole luna; ut cũ venit iam ad quadrangulũ debilis simi sint; secundã inde usꝫ ad pleniluniũ; quo tpe gradatim intendunt̃; ut ad summũ perueniat luna plena; tertiã a pleniluno donec iterꝫ fit diuidua/decrescente simul accessu cũ lumine; quartã inde ad coitũ. Tum vero vehemẽtiores subinde fieri accessus/ita ut coeunte luna sint vehemẽtissimi. Sed hoc nullam habere põt rationẽ; siquidẽ lumĩnis hæc differentia (qd' ad ꝓpositũ attinet) multũ/paucũ/lumẽ/crescens & decrescens. Si vel multa vel crescente luce fit accessus quarta fallit̃ obseruatio; si pauca vel decrescẽte secunda. Si multa sed decrescente fallit̃ tertia: Si pauca crescente fallit̃ prima. Verum quæcunꝫ potius recipiat̃ harꝫ traditionũ patet nihil nos cogi nouã cõminiscí potestatem in luna præter motũ & lucẽ; quare mare cõmoueat/ q̃n proditæ oẽs in accessibus maris recessibusꝫ diuersitates; vel a motus diuersitate scandentis syderis vel declinantis; vel a lucis damnis & incrementis euidentissime causam habere possunt.

¶ Caput XVI Galeni sententia de creticis diebus eos ad lunam referentis confutatur.

CRisimos quos latine iudicatorios dixeris ad lunã referri tam falsõ cꝫ superstitio se equidem nõ dubito; qd' latius est declarandum. Galenus auctor inter medicos istius opinionis/tertio libro de diebus creticis duplicis meminit lunaris influentiæ; quarꝫ altera sit a sole cuius accipit luna lumẽ; altera a signis obliqui orbis quæ motu ꝓprio singulis mensibus permeat luna. Tum ponit ex sententia astrologorꝫ quam sicꝫ experientia cõprobatum; in oppositis locis; atcꝫ quadrangulis magnas a Luna cõmotiones excitari, qd' tam in habitudine eius ad solem; cꝫ etiam ad signa nulla solis ha

bita rõne/verꝫ esse cõtendit; ad solẽ qm̃ cũ fit luna diuidua (fit aũt in quadrangulis fere locis a coitu) rursusꝫ cũ implet̃; qd' in oppositis locis ẽ; aeris statũ & tẽpestates ĩmutet Ad signa ꝓ hũc modũ; ut quicqd cœperit posita luna; Verbi gr̃a; in tauro semp accidat in ea re mutatio/cũ puenerit luna deinceps ad leonẽ/ad scorpiũ/ad aquariũ/ q̃ sunt loca tauro tetragona vel aduersa. Cõfirmat hoc auctoritate Aegyptiorꝫ asseuerantiũ si in alicuius genitura Ariete (qd' ꝓ exẽplo fit) stellæ fœlices insederint/ natũ bene se habitu rũ quotiens luna aut taurũ/aut quadrata signa vel opposita ꝓmeauerit; cõtra male si in fœlices, hinc putat Galenus creticorꝫ dierꝫ causam fieri euidentissimã, sunt em̃ ꝑcipue creticí septimus & q̃rtus decimus; puenit aũt luna septia die ad signũ ab illo quartũ; qd' tenuit inchoante morbo; decima ẏo q̃rta ad signũ oppositũ/cũ septẽ & viginti diebus & tertia fere diei parte/restitutionẽ suã absoluat. Cũ igit̃ luna in his locis q̃drangulis, s. & aduersis citet cõmotiones; efficit ꝓ hos dies septimũ, s. & quartũ decimũ; qbus ad ea loca puenit̃; ut morbi q̃cꝫ tumultus excitet̃. Ad salutẽ qdẽ ægritudine ꝓspera; ad mortẽ pnicioſa. Q̃m vero putauit Gale. cũ is diẽ vigesimũ creticũ esse nõ vigesimũ primũ qd' credidit Archigenes elaborauit reddere rõnẽ quõ ipse q̃cꝫ vigesimus dies septimus esset. Et primũ hoc nec absurda nec difficili ꝓbatiõe mõstrauit. nã cursus qdẽ lunæ dies, vij. &, xxvij, horis adiectis cõsumat̃, qd' si in q̃ttuor ebdomadas ptiaris erit ebdomada quelibet ex diebus sex; horis, xx, Quare ebdomadæ tres dies habebũt, xx, horas q̃, xij, q̃ circa vigesimus primus dies hoc ẽ ebdomaticus tertius ĩ lunari cursu/ptim ad vigesimũ diẽ naturalẽ ptim ad, xxi, ptinebit. Nam eius horæ, xij, vigesimũ terminabũt reliquæ primũ & vigesimũ inchoabũt. Atcꝫ ita fiet cretica cõmotio die vigesimo ꝓueniente luna ad secundũ q̃drangulũ/in ebdomada, s. tertia. Rursusꝫ eandẽ nõ effugiet rõnẽ/si ad vigesimã primã naturalẽ diẽ differat̃; qd' in acutis solet ægritudinibus eueni re; sicut illud ĩ diuturnioribus horꝫ ambitu q̃dẽ ꝓ pares; illarꝫ p ĩpares numeros discurrẽte. Hoc postq̃ dixerat ipse Gale, qd' deinde q̃si ꝓpriũ inuentũ rettulit Apponẽsis/nouũ cõmentũ excogitauit p qd' nõ paria faceret cũ Archigene cretico ĩfluxu ad diẽ utrãq; punẽte, sed collígeret̃ vigesimã totã esse creticã; vigesimã primã nõ esse. Sic igit̃ cõmẽtus est tẽpus q̃ ad solis coitũ luna redit dies, xxix, horæ, xij, qui ferevulgo mensis existimat̃. Demamus dies qbus luna nõ apparet obruta solis radijs; qm̃ tũ vim ꝓmutãdi in feriora nõ habet; reliqui erũt dies, xxvi, horæq;, xij, Fere em̃ tres dies occulit̃ atcꝫ hos dies qd' est spaciũ lucentis lunæ diebus adijciamus qbus peragrat signa quos, xxiij, & horas, xx, computat; erit summa dies, lij, & horæ, xx, quorꝫ medietas dies, xxvi, & horæ xxij, Hoc spaciũ cogitauit Gale, mensura nõ irrõnabili positioni dierꝫ creticorꝫ; qd' cũ videret dimidiũ solũ dierꝫ qbus luna cũ pmeat zodiacum/tũ a sole illuminat̃ quasi tũ bis in se lunaris influxus potestates cõplecteret̃; & quæ, s. est a signis; & q̃ a sole; quarꝫ utraq; fieri cõmotionẽ ĩ morbis etiã verimĩile. Dictus hic postea numerus a posteriori bus ex Galeni auctoritate mensis medicinalis; sicut eũ qui ex diebus, xxix, cõiunctiõis Qui ex diebus, xxvi, horisq;, xij, manifestæ visionis; qui ex, xxvij, & tertia diei pte per agratiõis mensem vocãt. Ex hoc aũt inuẽto qd' volebat Galenus assequebat̃ aduersus Archigenẽ. Nã si totus mẽsis dies, xxvi, horæq;, xxij, erũt ebdomadæ huius mẽsis singulæ ex diebus sex/horisq; decẽ septẽ & dimidia pte horæ; quare medietas mẽsis dies xiij, & horæ, xi. Septimæ igit̃ diei naturalis primæ horæ usꝫ ad decimã septimã; ad septimã q̃q; medicinalis mẽsis diẽ spectabũt; Propterea q; erũt cretice; reliquũ diei ad octauũ medicinalẽ diem ptinebit; decimaq̃rta dies naturalis undecim tantũ habebit primas horas ex postremis decimæq̃rtæ medicinalis; cuius antecedentes horæ, xij, cũ deciatertia die naturali cõputabũt. Tertiã vero ebdomadã medicinalẽ cũ sit ebdomada quælibet dierꝫ sex/horarꝫ, x, & septẽ cũ dimidia; patet terminari in vigesima die naturali tm quattuor horis & dimidia pte horæ supexcrescentibus; q̃ in vigesimũ primũ referunt̃. Atcꝫ ita cõficit̃ qd' Gale, ĩ primis optabat; & cuius gr̃a hoc totũ cõmentũ fabricatus ẽ; ut dies vigesima longe magis q̃ vigesima prĩa ebdomada cõsequenticꝫ rõne cretica pu

tarer, hunc sibi gratis laborē sumpsit Gale. neq; em̄ oportuit; nā satis ex mora peragrationis zodiaci dies .xx. cretica defendebat: pīsertim cū nō neget ipse vigesimam q̄q; primā esse creticā: quin & plærūq; in acutis morbis: Neq; vero nos ista rettulimus ut inter Archigenē Galenūq; arbitraremur: pīscriptū egredientes: sed ne cū referri dies creticos ad lunā nō posse demōstrauerimus siue receptā a sole/siue a signis/ tutē in ea cōsideremus: putaret quispiā nō plene satisfactū: qd' mixtū quasi quendā influxū Gale. introduxisset: qui pcipue dies creticos excitaret. Non em̄ hoc aut Gale. forsitā fecit: aut si fecit facere tm̄ rōnabiliter potuit. Nam si cū illo dicamus lunā in quadratis loco alicui primordiali signis & oppositis cōmotiōes suscitare: rursusq; cū quadrāgulis & oppositis solis radijs illuminat: nō possumus hos a luna euentus expectare pterq; his tēporibus qbus altero illoz modoz se habet si de illis. s. causis euētus expectat. Nam si utroq; tēpore parit tales effectus p cuiusq; tpis habitu & cōstellatiōe/ credamus misceri utriusq; cōstellationis virtutē in eo tpe q̄ nulla illaz cōstellationū inuenit: nō alio argumēto q̄ q tēpus illud medietas sit summæ utriusq; tpis simul cōnumerati: nō scimus nos esse nō sumus etiā inter & horestes. Quare si Gale. in ebdomadis istius sui mēsis medicinalis & eius medietate/ vim istam excitatricē esse putat: nō aūt in ebdomadis aut medietate mensis q̄ vel a sole luna illuminat/ vel zodiaci signa pcenset inuehit nobis: cū vis illa excogitari mensis ad astrologicos nullos influxus redigi possit/ hoc est nec ad quadrata; vl' opposita signa nec ad quadrāgulares oppositasue lunæ cum sole figuratiōes. Nam seruari cōflaricq; horz virtutē in eo tpe q̄ ista nō sunt/ nimis ut dixi absurdū & cōmentitiū: nec qui defendere Galenū voluerūt simulq; creticos dies lunæ cursibus coaptare pmissis stare potuerūt: sed nūc qdē hoc: nūc illud tuent: nunq; utrūq; simul: quæ rat em̄ cur q̄rtadecima dies cretica sit/ ad lunæ cursus pgratiōisq; mensem se recipient Q m̄ p eā diē ad opposita signa luna deueniat. Hæc rō parti mēsis medicinalis q̄drat. Si qdē ebdomada eius scd'a in diē. xiij. naturalē recedit: supsuntq; ex ea horæ. xi. tm̄ ad q̄rtādecimā ptinētes. Est em̄ ut diximus ebdomada quælibet mensis Galeni dierz sex: horaz. x. & septē cū dimidia: quare dies decimatertia plus cretica erit dicenda q̄q; quartadecima: cū illa horas. xiij. creticas: hæc tantū undecim habeat: hic ergo relicta virtute mixtionis & factitij mensis/ ad pgrata zodiaci spacia cōfugient. Cōtra ut vigesimū diē creticū faciāt mense Galeni nō pgratiōis utunt. Sed si quis ægrotet pridie q̄q; Luna coeat: habeatq; diē septimā creticā: quō id erit ex influētia ptātis/ tā a sole receptæ q̄q; a signis: cū maximā partem coz diez sicuti nō viderit ita solari virtute luna nos nō affecerit auctore ipso Galeno. Necesse igit hic q̄q; eos ad signa se cōuertere: q̄z solus influxus ex quadrati virtute creticā illi septimā diē fecerit. Mitto q̄ oīno factitius ille Galeni mensis nec naturæ moneta pcussus, ita em̄ excudit quasi tres dies luna semp a sole obtegat. Sed & mane quādoq; conspicit priusq; sol exoriat: & vespe eius dici nouaculari facie: qd' & experientia indicat & testat Alphraganus: tū de spacio q̄q; lunaris motus ita determinat: quasi semp eodē passu moueret: non aūt velociore interdū: interdū tardiore qd' in astronomicis supputatiōibus demōstrat. Habeat igit suū sibi Galenus mensem quē ne nobis īportunius ingerat cōcedamus illis q̄s mauult dies esse creticos Archigenō repudiātes: eos ego nullis lunæ cursibus regi firmite assero. Siue acceptā a sole/ siue a signis virtutē æstimemus: nā ea quidē q̄ a sole solida & naturalis (ut declarauimus) sed ad eā cretici dies ptinere nō possunt: nisi nos morbi semp in nouilunio aggrederētur: alioquin nec diei septimæ luna dimidia: nec q̄rtadecimæ plena respōdebit: in qbus q̄drāgularis & aduersa solis cōfiguratio ciet hūores. Restat ea q̄ a signis. hec ꝙ cū nulla ē: ut sequētia declarabūt: tū si qua foret ad creticos dies nullo mō spectabit id qd' ipsi dicūt. Nam si argumentant ab experiētia die septīa fit cōmotio. Rursusq; quartadecia & p hos dies in quadratis est signis luna vel in oppositis ex hac igit signoz pmutatiōe illæ sequunt cōmotiōes. Nos cōtra sic: die septīa fit cōmotio rursusq; quartadecia: nec p hos dies plerūq; vel in quadratis est luna locis vel oppositis. Non igit de hac signoz

Prima ratio

Secunda rō

Tertia ratio

Reflectio argumenti.

pmutatiōe cōmotio illa suscitat: utra pars verioribus nitat assumptiōibus nemini dubiū: cuius lunares motus penitus nō ignoti. Nam cū inferiora pmeās epicycli velocius luna fert/ sexta die ad q̄drata signa ptingit: & decia tertia interdū ad opposita. Cū vero superiora tardius circūfert/ nō priusq; die octaua vel nona q̄drāgulari fit loco: Q d' si rel pōdeat ob hāc causam interdū illas q̄q; dies creticas fieri: aliqd dicerēt si cū lunæ cursus ē tardus: tūc octaua vel nona die cōmouerent humores. Cū vero velox sexta: cum medio quodā mō se haberet septīa. Verz nō hoc obseruatio docet: sed usu frequenter euenit ut luna qdē pigriore septīa det iudiciū interdū & sexta, cōcitaciore vero differat cōmotiōes ad octauā & nonā: qd' aduertētes plurimi medicoz pnegarūt hunc ordinē in morbis a natura seruatū/ a lunaribus cursibus depēdere: Nec q aliter pdiderūt quicq; induxit q̄q; vel amor astrologicaz rez: vel auctoritas Galeni. Quę tm̄ in hac re q̄tum habeat pōderis: mox dicemus. Falso aūt qdā ex Neotericis hoc q̄q; Auicennā & Hippocratē opinatos tradūt. Nam Hippocrates qdē nusq; sup hoc verbū. Sed hūc potius ordinē rettulisse nixus ad numeros q̄s libērer obseruare natura soleat id qd' Celsus Asclepiades q notarūt: Auicēna cū meminisset opinionis referētis hæc ad lunā: multa inquit in his dictis ambiguitas. Tū quæstionē reiecit: ut cuius pscrutatio ad medicū non spectaret: quin illi potius esset īpedimento. Valeat igit Galeni auctoritas apd' nos ubi decernit q dies cretici sint/ q̄q; pacto tractādus æger/ cū vel apparēt vel pūident. Nam hoc medici officiū in q̄ pfessione pcellentē Galenū vereq; diuinū cū doctoz consensu pbamus: et admiramur. At cum causa inuestigat eoz diez q altioris hoc opus phīæ: nō mō pīudicij: sed nec maioris testimonij loco sententia fuerit Galeni. Q ñ qd' Moses Aegyptius & Auicēna/ magni viri: magnicq; in medicina Galeni fautores tradūt/ plurimis scientiaz reliquaz q̄q; radicibus inhesit. Sane rideā a dialecticis figura eius quarta syllogismoz/ & in phīa tā sæpe pterreā: & validissimas nō psentit rōnes ut philosophi cū in eo iudiciū desideret a multis. Non pōt intelligere/ q̄nā pacto supstite aīa & īmortali cesset ab ope: cerebro tm̄ nō dissoluto/ fatigatuq; a se ait hac quæstiōe Platonicū quēdā: quasi nauē soluta supstes nauta nō cesset a nauigatiōe. Nec intelligit qd' a phīs demōstrat: vl'es rez notiōes ab intellectu tantū nr̄o cōprehendi/ nec a brutoz etiā ingenio: in tpis cognitiōe qd hæsiter nō est tpis huius narrare. Neq; em̄ hic de Gale. phīa/ tm̄ hæc delibauimus q̄ Moseos & Auicēnæ iudiciū sup eo cōfirmaremus: simulq; caueret ne cui illius auctoritas īponeret in accipiēda supstitiōe. Nam in hac ipsa de q̄ agit astrologia paz illū peritū/ lunaris motus supputatio docet. Nec eū defendit aliter Apponēsis q̄ q eius ætate nondū cælestiū motuū rō ad liquidū fuerat explorata. Sic igit illa fides in medicina q̄q; ta maxīe esse pōt: qd' ad doctrinas alias attinet: cautius agendum cū hoīe meminerimus. Examinandūq; diligētius q̄ tradiderit/ an experientiæ/ an rōni/ an sententijs cōsonent alioz. Et qdem q̄ de creticis pdidit diebus ea paz rebus ipsis consentire pbauimus: eadē nec rōnis habere colorē palam fiet inspiciētibus. Nam q̄ rō lunā cū ad signū ab eo loco quartū puenerit vel septimū in q̄ fuerit inuadente morbo suscitare in hūoribus agitationē: Galenus negat rōnē se dicturū: sed Aegyptioz prætendit auctoritatē: nos illi sextū suū de simplicibus medicinis libz ad memoriā reuocabimus In q̄ delirij notat Agyptios: quoz q̄q; cur apud nos vacillet auctoritas postremis duobus libris notescet. Nunc illud dixerimus obseruari p hos lunæ cursus corpoz mutationes fideliter ab ægyptijs nō potuisse qbus nō erant lunæ cursus fideliter cōperti: Primus em̄ Hypparcus in Rhodo insula certius illos obseruauit/ licet non attigerit tm̄ veritatē: cui ppius accessit deinde Ptolemæus: q̄q; Hyspanoz rursum astronomoz desideriū nō ipleuerit: Nec tenerici rōnē excogitarūt nō mō nō cōsentientē veritati/ sed nec positiōi quā tuent: nec Galeni dictis q̄ sequunt. Est aūt hmōi: Signa q̄drata vel opposita cōtrarias habēt qualitates: q̄drata vel utrasq; vel agētes saltē: ut Aries qdē a Cancro dissidet utraq; qualitate qñ Aries signū calidū & siccū. Cancer humidū & frigidum: Taurus a Leone nō utraq;: nā sicco cōuenit: sed agēte qualitate discordat frigido Tauro/

Falso opinione Galeni ascribi. Hippo. & Aui. Celsus Asclepiades.

Qualis Gale. in litteris qbusq; in rebus eidē sit credendum. Moses Auicenna.

Ratio Neoterici.

calido leone. Discordant itē signa oppositā semp altera qualitate saltem: tū decantatū dicūt ab astrologis quadrāgulas & diametras radiationes cōtrarias esse atq; pugnātes: his positis ita colligūt/ cū puenerit luna ad locā illis q̄ tenuit inuadente morbo inimica cōsequi ut inter morbū atq; naturā pugna exoriat: At nos suppositis q̄ dicūt ita cos al loquemur: cur creticos dies luna faciat hanc esse putatis causam: qm̄ si in Tauro: verbi gr̄a: fuit cū natura morbus occupauit debet cū ad locū cōtrariū venerit cōtrariū effectū facere: faciet igit̄ ut natura cōtra morbū assurgat: unde pugna & iudicium & alterutrā partē victoriæ declinātis: erit aūt in loco cōtrario cū puenerit ad Leonē vel ad Scorpiū: sed ad leonē die septio veniet: ad Scorpium q̄rtodecimo. Per hos igit̄ dies bellicū canet morbo atq; naturæ. Sed cur nō idē faciet die tertia veniēs ad geminos plus a tauro leone discrepātes: Cur nō duodecīa aut decimatertia veniēs ad libr̄ā: cū qua rursus taurus minus cōsentit q̄ cū scorpione: Cur nō decimaquinta subiens sagittariū dissidentē a tauro sicut Scorpius dissidet atq; leo: Scio qd respōdebūt/ nō esse inter hæc signa aspectus colligationē: sed nō alio adduci ego eos volebā: nō ut istam aspectuū rōnē nullam esse obijcerē qd' libro sexto sumus facturi. Sed ut ostenderemus etiā si sit alīq̄/ nō tū deseruire ꝓpositæ quæstiōi. Nam illa qdē inter duos planetas obseruat: q̄rq; radios nō putant ad cōplendū eū posse cōuenire/ siue cōcordent siue discordent: nisi talibus inuicē sibi interuallis cōfigurent̄/ exagono/ trigono/ q̄drāgulari atq; diametro. At vero hic luna planetis alijs nō cōfiguramus: sed id solū aduertimus ut ad locū cōtrariū deferat̄ illi quē prius occupabat. Quanq; aūt posita stellam in Geminis stellæ positæ in tauro negabūt astrologi ꝓ aspectum colligari: nō tamē hunc locū esse illi contrariū denegabūt. Quod si facit effectum primo cōtrariū luna quia ad locū contrariæ deuenit qualitatis: cur si in signo frigido & sicco morbū excitauit/ in calidis humidisq; collocata naturam aduersus morbū nō excitauit/ siue illud signū sextū siue secūdū/ siue alio numero quē malueris cōputet̄? Ridiculū hoc oīno/ nec qd' ab hoīe dici possit veritatē potius spectā te q̄; defendente positionē. Q d' si cōtendant in his aspectibus vim consistere: debēt ex consequēti illud q̄q; cōcedere: Lunā cū ad tetragona signa puenerit morbū cōfirmatu rā: qm̄ sicut quadrata signa discordāt/ ita trigona cōcordant̄: Cur igit̄ si trigona signa suscitant naturā ex cōtraria qualitate ad signū ægritudinis/ eadē rōne trigona ex cōcordi morbū nō excitabūt. Ad q̄ cū Luna undecima die fere deferat̄: erit undecima noxia statuenda: q̄ tñ a medicis inter salutares creticas numeratur. Denicq; erit manifestissimū cōsideranti traditas creticor̄ dier̄ obseruatōes a medicis ex lunæ motu rationē habere nō posse: nā malas qdē cōmotiōes his fieri diebus dicūt: sexta: octaua: duodecima: decima: decīa sexta: decīa octaua. Reddant hor̄ rationē ex luna si possunt: nā sexta qdem & octaua sæpius fieri bonas cōueniret ut dicebamus/ ꝓueniente p hos dies ad tetragona luna. Sed cur oīno male decīa vl' duodecima: qbus non fit luna in locis aspectu aliq̄ cū ægritudinis signo colligatis: Cur salutaribus annumerant̄ decima septīa atq; trigesima: Sed & q̄ ratio penes lunā quater/ nos quosq; dies vim habere citra vigesimū: ultra vigesimū septenos nō quaternos ut vigesimū septimū: trigesimū quartū: & quadragesimū primū/ quē cū excesseris vigesimi cretici inueniant̄: ut sexagesimus & octuagesimus cū centesimus ac vigesimus: cur inde circuitū mensiū & annor̄: q̄ oīa sicuti non habēt a luna causam ita nec habere possunt a sole: nec ab alia quaq; constellatiōe: cū nō ille statis diebus statæ q̄q; vel similes vel cōcordes inueniant̄: sed variāt mirū in modū. nec ordinē ullum seruāt qui possit huic ordini respōdere in morbor̄ cōmotiōibus a natura maxīa ex ꝑte custodita/ ut demirari liceat apponensem qui malitiā sextæ diei quā Galenus cōparat tyrāno/ sicut septimā regi redigi ait posse/ adhoc q̄ luna cursu velocior veniat ad tetragonū: sui nimis imemor qui fieri salutares in septīa die ægrotatiōes dixerat ob q̄drati naturā: quæ, s. morbi signo aduersarent̄. Quō igit̄ nūc ex q̄drato q̄q; malitiæ sextæ reddit rōnē? Patet igit̄ hæc oīa causas habere alias: sed fefellit eos q̄ in septīma die & q̄rtadecima uidebat̄ cōuenire: q̄q; nec ibi ut diximus cōuenit. Sed hunc ꝑ

Vide putendum errorē Petri Appocōciliatoris.

septēnarios ꝓgressum/ videmus alibi q̄q; in naturæ opibus obseruatū: ubi nulla suspitio de lunæ motu vel solis: ut in ipsis q̄q; morbor̄ periodis: cū sicuti septimo die acutæ ita diuturnæ: ut scribit Auicēna: sæpe septio mense: septio anno: quartodecimo: vigesimo primo solent terminari. Nec ꝓbo tñ qui supstitiose numeros hic obseruant: sed ita naturæ dico cursus ipleri plerūq; in rebus: nō ob constellatiōes ad hæc tpa cōparentes: (neq; em̄ reperiunt̄) sed ob occultā ꝓprietatē conditionemq; rer̄ illar̄ qbus ita plerūq; usu venit. Sic em̄ natura cōparatū videmus: ut qd' scribit ipse Galenus ꝑ dies impares acuti morbi moueant̄. Qui vero lentiores diuturniores q̄ ꝑpares. Redige hæc ad lunā redige ad solem stellasq; si potes: Cur igit̄ cōmotionē septīa dies in acutis morbis ad tetragona signa per q̄ luna ferat̄ referamus: cū nec illud ꝑsertim sit perpetuū: sed & qdā ex iunioribus cōtra Galeni aliorūq; opinionē ad lunā confugientium hoc loquunt̄. Si quis luna posita in ariete: decumbat cretica habere diem octauū debet: quare tūc ad cardinū quadratū luna deueniat. Respōdentq; ita qdē fieri debere habita rōne motus lunaris: sed in septīa fieri cōmotionē ꝓpter naturā morbi qui acutus cū est/ ꝑ īpares mouet̄ usq; ad diem quartūdecimū. Postremo q̄ de creticis diebus vere sunt obseruata a medicina: nō solū res astrologica firmat: sed infirmat: ut sit maxīo argumēto corpor̄ affectiones a causis nō depēdere: q̄s astrologi introducūt. Nam si status in his diebus ordo nō esset: sed nūc hęc qdē: nūc illa cretica: rursusq; inter creticas alia alio tpe noxia/ salutaris inueniret̄: nulla nos ad inuestigandū causam admiratio suscitaret sola materiæ diuersitate mutabili nobis satisfaciente: sed cum certi dies nō semp sed plerūq; tū cretici: & quidam plerūq; ad vitā: qdā ad mortē: videt̄ hic ordo causam desiderare certā raroq; mutabilem. Gale, hinc cōsequi in cælestibus esse causam q̄ sunt cōparato stabilīq; ordine se motuētia: quia possunt effectū ratū stabilemq; ꝓducere. Mihi cōtra videt̄ hinc patere de cælestibus causam hmōi etiā nō posse: qm̄ si inde esset alias alij cretici foret̄: nec q̄ apparet in eis ordo seruaret̄. Nam si Luna Marti Solive iūgeret̄ citaret influxus cōmotiōnē: si Saturno tardaret. Sed & coitus luminariū diē morbi ꝓxime antecedens foret in spiciendus: tumq; si dñs eius loci in q̄ coisset orientē teneret/ cito fieret cōmotio: sero si occidentē: sed & sydera recto motu ꝓcedentia vel in mobilibus signis posita velocius cōtra vel retrocedentia vel in fixis locata tardius morbo naturęq; bellicū canerēt: q̄ nec cuiq; ægrotāti: q̄q; hiscē cōstellatiōibus similr̄ cōueniret̄: sed aliter alijs ꝑ genituræ ipsor̄ conditiōe. Mitto figurā cuius angulos obseruādos pcipit Ptolemæus fœlicibus/ an infœlicibus radijs deriuent̄: ut inde de morbo pnūciemus: qd' quidam ignorātissimi credūt ad creticos dies ptinere. Quæ si oīa medici ab astrologis haberēt nō plerūq; quos voluit ars medica: sed alias alij forent cretici dies. Nec illud esset statū: ut sexta dies tyranna crudelitate perimeret: septīa regia benignitate liberaret. Sed & cōstellationibus noxijs septīa: & salutaribus etiā sexta numeraret̄. Q d' si eueniat interdū nō a cælo esse dici debet ubi causam querūt eius qd' cū ordine: & fere semp cōtingit sed in materia potius redigi debet particularēq; aliquā laborātis hoīs ꝓprietatem.

Processus naturæ ꝑ septennarios. Auicenna.

Galenus.

Galenus Dies creticos fiant a cælo nō esse imutabiles

¶ Caput XVII Periodos humor̄ ad syder̄ motus nō esse referendos.

Primus modus:

Sed nec periodos humor̄ in febribus credat quispiam ad syder̄ motus referendos: uti gratia exēpli bilis atra diebus duobus esset/ q̄rto suscitet̄ qm̄ sub Saturno sit cuius motus alijs tardior. Nam qua rōne sanguis ad Iouē relatus ab astrologis iugiter putrescit nulla pausa: cū nō Iuppiter tñ oīm velocissimus: quin potius si tēpus restitutiōis extimet̄ oīm tardissimus post Saturnū. Cur itē motus rubræ bilis ascriptus Martī: paulo segnior atræ motu: cessat em̄ sex horis minus: cū ille horis octo & quadraginta: ipse sex & triginta sopiatur: multo aūt Saturno velocior stella Martis. Præterea decretū est astrologor̄ opera stellar̄ tardi motus quo tardiora sunt eo magis esse diuturna: cū igit̄ si pituitæ motus citius redit q̄ rubræ bilis: Nā ille post sex horas: hic post sex atq; triginta: qm̄ Lunæ motus excitans pituitam velocior motu Martis coleram excitante. Cur inquā si hoc ver̄ non diuturnius afficit agitatio colere q̄ pituitæ:

seu illa horis tñ duodecim: hic aũt decẽ & octo. Debent eñ (si stamus in p̃ceptis ãstrologoꝝ) diuturniora esse opa Martis q̃ lunæ: siqdem huius velociora q̃ illius. Q̃d si rursus hos oẽs periodos ad lunã solã volumus referre: utpote p̃dominantẽ in oẽs hũores hæsitabit nihil minus astrologica rõ cui nituñt. Nam pituita inquiũt qm̃ lunæ aquæq̃ cognatiõe aquaꝝ fere motũ imitat̃ ille fluũt & refluũt mora media intercidente: sed exigua/ q̃lis inter rectos motus necessario cadit. Sic pituita sex tm̃ horas integras relinquit
Secundus
Verꝝ potuit sanguini magis hæc cõuenire/ cuius sicut aquæ cõtinuus æstus inueniť in q̃ morula accessum dirimẽs a recessu nõ bñ sex horaꝝ rñdet interuallo: q̃ totus ipse vel fluxus agiť vel refluxus. At in sanguẽ maior poterit esse similitudo cuius motũ intercipi in sensibilibus morulis ipsi nõ pnegãt assertores huius opinionis. sed reliq̃ p̃sequamur. Atra inquiũt bilis qm̃ a natura plurimum aquæ discordat: ita cõtrario pituitæ mõ mouet̃: plurimũ. s. cessans ad diem̃ usq̃ duoꝝ integritatẽ. Sed mihi quidẽ videť plus aquã habere cũ terra cõmunionis q̃ cũ igne siue locũ aduertas siue qualitatẽ siue motũ qbus nulla alia põt cõditio præpõderare. Erit igiť idem iudiciũ de hũoribus ad elementa relatis: ut magis a pituitæ motu diuersus esse debeat motus rubræ q̃ atræ bilis. Verꝝ nec illustrium veterũq̃ medicoꝝ quispiã ad has causas circuitũ febriũ rettulit. Primus hoc tentauit Petrus Apponensis homo cõgerere plura natus q̃ digerere: quẽ quidem
Qualis Petrus Appo.
indoctiores ubi nugatur magis ibi soliti impensius admirari.

¶ Caput XVIII Infœlicitatẽ octimestris partus Saturno nõ esse ascribendam.

Vm tractamus hæc venit in mentẽ solere astrologos infœlicitatẽ octimestris partus ascribere Saturno: de q̃ dicendum hoc loco: sed breuiter est: ne nõ redarguta videatur nos cogere. ut vel inuiti cõcedamus hostilissimoꝝ syderꝝ radijs nos apprehendi. Q̃d ut volens cõcedo: ita nõ illud volens ideo apprehendi nos ab illis ut teneamur: quippe illabi de cælo ita sentiã ut nõ putem ab eo noxiũ quicq̃ ꝓuenire. Sũma igiť hæc est/ fallunt̃ astrologi si credũt ideo natos octauo mense nõ viuere: quia singulis uteri gerẽdi mensibus/ singuli planetæ p̃sint. & ꝓpterea qui prio/ idẽ octauo mensi Saturnus dominet̃: planeta frigidus et siccus: hoc est qualitatibus vitæ cõtrarius Primũ eñ & illæ p manus traditæ planetaꝝ dominandi vices rõnẽ nõ hñt: ut alibi suo loco dicet̃: & q octimestris ptus nõ viuat oĩno rõnẽ aliã habet. Sunt qui opinent̃ fœtũ septio mense conari ut egrediat̃: & in conatu lædi: qui si octauo exit: utpote nondũ restitutũ suæ incolumitati: viuacẽ esse nõ solere: sed Hippocrati potius accedo qui tractatu quẽ scribit de octimestri partu causam cur plærũq̃ nõ viuat/ hãc esse ait q̃ eo mense
Hippocra.
difficilis sit uteri gestatio. Tũc eñ grauius se hñt pregnãtes: & in matrice nescio q̃ pati grauia & incõmoda: & si pariant duplici labore oppressas & ptus & ægritudinis/ infirmissimas fieri: vñ necessario ipse q̃q̃ fœtus imbecillior factus/ raro diu viuat. Attestat̃ huic sentẽtiæ q̃ si q̃ inueniunt̃ vegetiores validioresq̃ fœminæ solent octauo etiã mense parere victuros quales in Hispania inueniri scribit Auicenna & Aristo. in Aegypto. Verba ipa Hippocratis sup hac re Græca subieci: ne qm̃ liber hic vulgo nõ habet̃ fictũ crederet̃ a nobis περι οκταμηνου γενεσιν φαμεν: & quæ sequuntur.

¶ Caput XIX Cur nautæ/ medici/ agricolæ/ verã sæpius p̃dicãt q̃ astrologi.

Qria fere erãt in illa secta astrologoꝝ ratiocinatione obiectamenta: primũ a mutationibus inferioꝝ ex Solis Lunæq̃ cursibus: unde colligebãt: & actionẽ in nos syderũ alioꝝ: & mutationẽ rerꝝ aliarꝝ ab illis esse cõiectandã. Secundũ testimonio bonarꝝ artiũ medicinæ/ agriculturæ/ nauigatoriæ: q̃ suis opibus astrologicas adhibẽt obseruatiões. Et horꝝ ita utrũq̃ reiecimus ut hisdẽ telis eos repũgeremus/ ostẽdentes ut pauloante dicebamus: ex opibus Solis & Lunæ: & exillarꝝ artiũ obseruatiõibus potius colligi q̃d negant q̃ affirmãt. Restat tertiũ q̃ ab earundem artificũ vulgi ipsius p̃dictionibus sumebat̃: quasi inimis essemus iniqui: qui nullã futurorꝝ prẽcognitionẽ concederemus astrologis totius cæli peritis q̃ rudia magisteria: & de populo quibus interdum etiam assequatur: ita multa de pluuijs/ de ægritudinibus/ de pecoribus/

de annona quotidie prædici vulgo cũ euentus fide videmus. Cur nõ igiť inquiunt qui cælestes causas exploratius norũt: & illa rectius: & alia poterũt secretiora p̃dicere: hoc est q̃ in præsentia nobis diluendũ est: imo ut consueuimus reijciendũ in eos q̃d aperte nullo negocio breuiter expediemus. Nam si vera p̃dicunt̃ ab illis nulla habita tñ rõne p̃ceptorꝝ astrologiæ: quis nõ dixerit aut leuẽ esse coniecturã: esse illa q̃ omittũt: q̃ ignorant nõ necessaria: sed supflua: nõ secretiora/ sed falsiora. nõ dogmata/ sed figmẽta. At fallunt̃ aliq̃n inquit Ptolo. q̃ astrologica nesciũt: q̃d q̃ astrologi sepius. Conficiť igiť ut astrologi minus astrologica teneãt/ q̃ q̃ astrologi nõ sunt. Necq̃ eñ põt hoc denegari: magis ad fidẽ respõdere q̃ dicunt medici de ægris: agricolæ de annona: nautici de tẽpestatibus/ pastores de pecoribus: q̃ q̃ de hisdẽ rebus ab astrologis p̃dicunt̃. Ratio statim in promptu est: q̃nquidẽ astrologus signa respicit q̃ nõ sunt signa: causas speculat̃ quæ nõ sunt causæ ꝓpterea fallit̃. Respicit eñ cælestem dispositionẽ q̃ causa tantũ uniuersalis nõ efficit varietatẽ inferioꝝ/ nisi ꝓ materiæ cõditione causarũq̃ efficientiũ inferioꝝ. Tamẽ nec cælestis illa dispositio quã respicit: sed ficta ab eo in cælo dispositio ꝓ vanissimas regulas & cõmentitias: nõ natura/ sed arbitrio constans astrologoꝝ: siquidẽ ut demõstrabimus/ nõ hoĩm ille pĩ & deoꝝ deus in cælo fecit imagines/ signa/ ptes/ antisia dodecathemoria/ domus & hmõi alia qbus utunt̃: Sed in cælo mentitus hæc est hoĩm deceptor/ & deoꝝ infamator astrologus. Propterea q̃ nihil mirũ si nullã rem futurã certa rõne prænoscere ista ars põt. Artifices aũt quos memorauimus veris & naturalibus ꝓprijsq̃ ac proximis causis indicijsq̃ nituñt̃: & ideo raro excidunt a veritate. sed veris præsensionibus futuroꝝ: & fidem suis methodis faciũt: & cũ ꝓuentu bonaq̃ fœlicitate suas artes exercent: Lege libros ꝓnosticoꝝ Hippocratis: nunq̃ illũ inuenies ægri statũ futurũ inter sydera quærere: ut qui sciret hæc magis ex lotio quæri q̃ ex astro. & de pulsu venaꝝ/ q̃ de motu sphæraꝝ certius prægnosci. Periti gubernatores nõ ex Ioue/ Saturno/ Venere/ Marte/ Mercurio præuident tempestates: sed de nube: de ventis: de omni aeris conditione: atq̃ eoꝝ hæc solers disciplina experimẽtis ubiq̃ confirmata: de spiraculo tenuissimi flatus: de nubecula vix conspicua tẽpestatẽ intelligit̃ imminentẽ/ curus nullum præsagiũ/ nullum signũ adhuc patebat oculis alioꝝ. Nec solum venturã intelligant: sed qua parte futurũ ut excitet̃: quõ declinari: quõ superari possit ad quę sapiẽtia oĩnis astrologoꝝ prorsus caligabit. Sic pastores agricolæ: & ipsum sæpe vulgus ineruditũ/ statũ aeris prægnoscũt: nõ a stellis sed ab aeris ipsius dispositiõe: atq̃ his q̃ in sublimi impressionibus fiunt. quare raro fallunt: acrẽ. s. ex aere sicut medici ægrũ ex ægro præiudicantes: hoc est ex ꝓprijs principijs: nõ q̃d faciunt astrologi ex remotis & cõmunibus uniuersalibus: immo q̃d peius est/ fictis imaginarijs fabulosis. Quare nemo putet futurã agricolationẽ meliorẽ/ medicinam efficatiorem/ nauigationẽ tutiorẽ si tractent̃ hæc ab hoĩbus astrologica percallentibus & obseruãtibus. Quin hæc potius tabes & abolitio foret illarꝝ artium: dum a certis regulis ad incertas: a veris ad commentitias euocarent̃: & permixtionẽ falsoꝝ dogmatũ/ oĩs iam cõperti experimenti soliditas/ veritasq̃ labefactaret̃. id q̃d nondũ rationibus intellectis qbus astrologiæ vanitas innotescit/ ex eo psuaderi satis põt: q̃d inter initia operis diximus. summos earũ artium magistros: & in illis tractandis apprime fœlices/ non mõ adhibuisse suis operibus astrologicas obseruatiões: sed eas vel contemptisse: vel etiã confutasse. Columella quẽ alibi quoq̃ citauimus ille rei rusticæ scriptor exactissimus/ q̃ loco traditurus est p̃cepta tẽpoꝝ obseruandoꝝ/ meminit suæ lucubratiõis aduersus astrologos: & vera inquit hæc q̃ nos pinguí Minerua tractauimus: falsa vero quę imprudentissime Chaldæi pollicent̃: alibi quoq̃ a nobis confutata: quare colligẽti sic Ptolemæo multa prẽuident de statu aeris agricultores: igitur nos plura certioraq̃ quãto illis cælestium rerꝝ cogniti
Columella.
one præstamus: negabit Columella esse in consecutiõe veritatem: qm̃. s. hoc astrologi cũ sapere q̃ agricolis præstant nõ est sapere/ sed desipere: hoc est nõ plura q̃ illi sciunt: sed plura fingũt magnitudine rerꝝ circa q̃ mentiunt̃ ꝓfessionis ludibriũ prætegentes/

quã indubie cũ alijs honestissimo loco vita recipisset: si tã bonas artes/tã necessarias: agricolationẽ/medicinã/nauigatoriã redderet meliores: sed deprehensa sæpius vanitas & fallacia a prudentissimis legũlatoribus eos coegit/ut seuerissimis interdictionibus illam ciuitatibus eliminarẽt: ut prio libro declaratũ a nobis: ne simul & bonas & mentes & artes: occultissimis suis venenis inficeret: q̃ quãtũ ab gregarijs his quas dictabamus artibus in futuroꝝ pſensione vincaꝫ: vel hinc innotescat: qꝺ inter nauticos & agricolas: & pastores/de eoꝝ ꝓnosticis mire cõuenit: inter astrologos nihil: adeo ut nihil dubiter Aboasar iter capere nõ petasatus: quo die Ptol. aquaꝝ eluuiem denũciauerit.

¶Caput XX Non oĩa q̃ ab astrologis ꝑdicunt de primis qualitatibus depẽdere.

EXcutere iam volumus q̃ de primis possint qualitatibus depẽdere: qm̃ id tertia astrologoꝝ ratio exposcere videbaꝫ: & Ptol. nõ alia via quæcũqꝫ fiunt fieri ꝓbat a syderibus qꝺ apotelesmatici eius libri declarãt: & astrologi oẽs huc se ꝓrecipiũt quotiẽs aut nihil suꝑstitioſe dici a se defendũt: quodqꝫ ꝓ naturæ vestigia nõ ꝓcedat: aut nihil rursus cuius reddi manifesta ratio nõ possit. Fere em̃ ad has confugiunt qualitates quotiẽs cur hæc Iuppiter/illa Saturnus/alia alius faciat planetaꝝ/interrogãtur: in q̃ illos & sibi & veritati paꝝ cõsona loqui parte operis ea monstrabiꝫ qua rõnes astrologici dogmatis refellunt: frustra vero perfugiũ hoc illos sibi parare ꝑter ea q̃ dixi-
Prima ratio mus/multa quoqꝫ declarãt. Inter q̃ illud primũ occurrit/futuraꝫ ut in fati sortitione plus anni tẽpus faciat q̃ quis nascaꝫ: cẽ quæuis alia diuersitas cõstellatiõis: siquidẽ plus quoqꝫ facit ad intentionẽ remissionẽqꝫ primaꝝ qualitatũ: cẽ quæuis alia vel positio syderũ: vel mixtura radioꝝ: Adeo semp æstiui dies hybernis calidiores/etiã si quantũ vis æstate rigeat torpeatqꝫ Saturnus. Cõtra semp æstiuis hiberni frigidiores etiã cũ ardet Mars medioqꝫ furit flammatus olympo. Qꝺ si fati differẽtia oriꝫ frigore & calore siccitate & humiditate plus minusqꝫ vigẽtibus: Sequiꝫ oĩno damnatos etiã semp frigido fato qui cunqꝫ nati hyeme fuerint ꝑ his qui nati fuerint ꝑ æstatẽ/præsertim si (qꝺ illis est necessario defendendũ) plus hanc aeris sic affecti cælitus qualitatem cẽ seminis & materiæ ꝓxi-
Secunda rõ mæ conditionẽ sequunt. Præterea si tuetur hoc Ptolemæus qꝺ est illi ꝓ fundo naturalis astrogiæ/ut ꝑ primas qualitates reliqua faciant radij planetaꝝ: nõ debet in hoim geniturís aut mores aut fortunã aliunde vaticinari/cẽ ex ea constellatiõe q̃ corporis habitum facit atqꝫ demõstrat quãdo hic oĩa consequant. Et pariter in uniuersalibus vaticinijs una erit res inspiciendа: quis futurus aeris status: hoc inspecto reliqua patefient. Si quidem ꝓ caloris & frigoris: ꝓ siccitatis humiditatisqꝫ mõ cætera disponunt. At nõ ita vel alij vel ipse Ptolemæus: cũ sæpe q̃ de moribus in priuata genesi: q̃ de fortuitis casibus dicũt: minime corpis tẽperamento respondent ea rõne qua solent ad hos cætera referri. Nec q̃ de tẽpestatibus anni totius hic cõgruent: q̃ de moribus/de pestilentia/de annona/de bellis ꝓnunciabũt: quare, ſ. a diuersissimis ista cõstellationibus inuestigant: qꝺ legenti tum astrologicos libros: tum astrologoꝝ vaticinia haud difficile constabit. Non igiꝫ sui suꝑstitioni faciem hanc ꝓtendant honestamentũqꝫ Methodi naturalis: ut eatenus se subijcere res humanas syderibus dicãt: quatenus aeris corporisqꝫ dispositio in qualitatibus primis a cælo depẽdet. Nam hoc qdẽ ingrediẽs artẽ asserensqꝫ eã quasi possibilem dixit Ptolemæus: sed in ꝓcessu explicatuqꝫ dogmatum nec obseruauit: nec potuit saluis ꝓfessionis iuribus obseruare. Alioquin qꝺ dicebã paucis cõstaret astrologia: cui tantũ de aeris dispositione & habitu corporꝝ foret dicendũ. Reliqua ex his patissimis datis regulis quiuis e medio sibi cõiectaret. Sed & innumera sunt in Ptholemæi libris & alioꝝ q̃ de materiæ qualitatibus primis originẽ ducere nullo modo possunt.

¶Caput XXI Nec noxas elementoꝝ: nec damna nostroꝝ corporꝝ esse a cælo.

EX his quæ modo diximus illud facile reijci potest quod tertio loco ad astrologiæ assertionẽ supra in medium afferebatur: Nam cũ dicitur si mutationes aeris a syderibus: igitur & pestilentiæ cataclismi: & exustiones/& carítas annonæ. Negamus: necqꝫ em̃ sequiꝫ: ĩmo hæc qui dicit: qd sit cælũ ignorat: nã qd aliud ipm

in natura tota corporea: cẽ in particulari quolibet corpore ipsa vis cõtinens totũ ne diffluat: ne dissoluat. Qꝺ cor in animali fons virtutis illius: qua seruat integritas ordoqꝫ mixturæ: & membroꝝ inuadentiũ iniuria ꝓpulsat: sciat igiꝫ qui excessus elementoꝝ unde incendia & cathaclismus cõtingit: Vnde caritas morbi ac pestilentiæ: cælo refert accepta: nõ aliter errare: cẽ qui nostri corpis morbos: vicia causationes: in ipsam regentem corpus naturæ refert potestatem: cuius est illa curare nõ facere: sopire nõ excitare. Quæ si sunt vera patet aliud, Item esse qualitates primas: aliud qualitatũ primaꝝ recessus & detrimẽta cælitus fieri: nisi negemus aliud esse iura & magistratus oẽs ciuitatis: aliud qꝺ in illis delinquiꝫ opere boni principis originẽ trahere. Vtigiꝫ philosophus dederit quicqd est in elemẽtis ordinariũ & naturale auctorẽ habere cælum: nescio tñ qua rõne sit cõcessurus etiam inde esse qꝺ deficiunt: qꝺ naturæ præscripto & legibus variant: cũ sit potius illud philosophoꝝ dogma qꝺ elemẽta maneant intra fines & suo iure contenta negociũ mundo nõ facessant a cælesti esse natura regẽte & moderãte fluxibilem & erraticũ numeꝝ reꝝ corruptibiliũ. Sed inquies qñ mihi cõcesseris alias stellas facere Obiectio
frigiditatẽ: alias caliditatem: nõne sequiꝫ illud: Vt frigidis stellis prædominãtibus: elementa frigida inualescãt: calidis calida. Qꝺ si dicit nõ eueniat etiã: ut cõcursu magno frigidarũ constellationũ frigiditas ita aquaꝝ exuberet: ut eluionibus terra mergatur. Contra calidis valde potentibus: fiant exustiones. Facilis respõsio nec una tantũ primũ Primarisio
de dominatu planetaꝝ atqꝫ signoꝝ q̃ finxere astrologi: ut falsa sint postea demõstrabiꝫ Quid inqꝫ ita planeta quiscẽ imperabit cælo: ut iñ hoc mundo ꝓdiosa producat pręsertim malaꝝ Cum cæli opus ex omniũ luminũ conspiratiõe dissultet: ita tota illa superior Secunda.
semp temperat armonia: ut sicut in ipa oĩa consonãt: ita per eam nihil dissonet unqꝫ in inferiori mundo: in q̃ quotiens inconcinnũ asperũ: discors audiꝫ ad tactum cæli referat: sed ad quattuor istas chordas citharæ sublunaris quæ de inordinata materia: impuraqꝫ contactæ cælesti plectro ad numerũ illas semp concordiamqꝫ mouente: contumaces interdũ inueniunt. Post hæc subtilius considerandum est: si præfecta varijs ele- Tertia.
mentis varia sydera sunt: ideo esse ꝑfecta ut perficiant elementa ipsa. Quare erit quod libet elementũ tacto perfectius: quãto præses stella fuerit potentior: qꝺ si perfectio partium ꝓfectioni totius nõ repugnat: imo cũ toto partes labefactant: nõ pertinebit ad elementi perfectionẽ: ut natura transgrediens ordinẽ occupet cætera. Sed tũc erit perfectũ cũ ab ordine cursuqꝫ naturæ nihil deflexerit: a quo certe deflectere tam põt excedendo cẽ deficiendo. Quocirca si præsit igni Mars: quãdoquidẽ in subiectam qualitatem fieri nihil cõuenit a stella: qꝺ ordini bono naturæqꝫ legibus nõ consentiat: nõ minus compescere tumultuantẽ: cẽ suscitare torpentem cælestis pręfecturæ officium fuerit. Potest igiꝫ id concedi ut sint quattuor primæ qualitates a cælo: nec tñ horꝝ delicta: transgressiones: tumultus a cælo sint: sed a materiæ motibus inordinatis: cælestis disciplinæ legibus usqꝫquaqꝫ nõ obsequentis: Vt ꝓpterea credam nec Platonẽ nec Aristo. in Timeo: Plato
vel in Metheoris istas elementoꝝ tyrannides tẽporarias: ad cõstellationum vim ullam Aristoteles:
unqꝫ rettulisse. Constat aũt & dictis nõ mõ noxas elementoꝝ: sed & eadẽ rõne damna Dãna nr̃oꝝ
corporꝝ nostroꝝ: cæterorũqꝫ animantiũ in cælo causas nõ habere. Qꝺ quidẽ & potissimũ inter omnia corpa: & ordinis & beneficentiæ titulis insigne: nec ea debet efficere q̃ corporꝝ in
sunt opa potius tumultuantis materiæ vel deficientis: quare qꝺ de elemẽtis diximus: li cælo causas
cet de humoribus itidẽ dicere in nostro corpe illis respondentibus: si ꝑfectæ bilis Satur- nõ habere.
nus: Mars rubræ: alius sanguini: pituitæ alius: non aliud magis horꝝ planetaꝝ opus: cẽ frenare has qualitates & cõtinere sub cõcinnã vitæ dispositionẽ. Nec cũ præpotẽs erit Saturnus suscitabiꝫ atra bilis: ut reliquos perdat: totũqꝫ labefactet: sed ordinatius: compositius: melius se habebit. Idem de rubra dicendũ cũ regnauerit Mars: quãdoqdẽ illorum radij & natura sua beneficí sint: ac salutares: nec agũt instar ignis: sed quẽadmodũ calor insitus nobis vegetalis: animæ manu recte operatur ad finẽ certum ꝓ salute viuẽtis: ita lumina illa vitalia intimæ mentis suæ animi organa: nõ ad ꝓniciem unqꝫ: sed ad

cõmodũ corporũ ſubditorũ & beneficentiã agũt. Saturnus in atra bilem (ſiquidẽ illi pre
eſt) nihil unq̃ nõ ordinatum: nõ viuificũ influet: quare nõ excitabit illam ad exitiũ ania
lis: ſed moderabit ad cõſeruationẽ. Nec habebũt a ſtellis ſuis humores: cũ illæ ꝑualue
Mors nõ eſt cælo. rint: q̃ magis & violentius agant: ſed q̃ moderatius atq̃ viuacius. Nunq̃ mors a cælo:
ſed a materia cũ vitio ꝓprio: quæq̃ qualitas ita degenerauit: ut præfecti ſyderis diſcipli
nã nõ ſuſtineat: ſed vel euageť ĩmodica: vel remiſſa deficiat. At noſtri diuinatores: qui
ſe cæli ſicut interꝑtes ita patronos & defenſores faciũt: nõ tã morbos irritatu nimio pri
marũ qualitatũ. ſed & vitia ipſa cæcitatẽ: ſurditatẽ referũt ad ſtellas: & qd̃ eſt deteſtabi
lius etiã ipſa mõſtra q̃ nihil dici: nihil cogitari poteſt abſurdius. nã quid aliud mõſtra q̃
peccata naturæ: Hæc aũt nemo unq̃ phũs rettulit ad efficientẽ cauſam: ꝑſertim indefi
cientẽ oẽs ad materiã. Nec ita quiſq̃ delirauit: ut diceret mõſtrificos partus culpa fieri
virtutis informãtis. Quæ. ſ. dei acta manu nihil delinquat: ſed accuſant materiã ſitu vi
quãtitate: vel qualitate: male formabilem & opifici ſuo cõtumacẽ atq̃ rebellem. At lon
ge maior inſania cæli virtutẽ damnare q̃ ſeminis. Quæ tanto minus errare põt atq̃ de
ficere: quãto ipſa natura potẽtior: & domina & artifici iunctior: a quo nõ aliter q̃ per ip
ſum iſta ſeminaria virtus inferior regiť atq̃ formať. Nimis igiť q̃ abſurdũ putare cæle
ſtium motus & cõfiguratiões (ſi mõ variant iſtæ cõfiguratiões efficientiã planetarũ ali
ter unq̃ ire atq̃ cõponi: q̃ naturalis tenor, & curſus exigit ordinatus rerũ inferiorũ, alio
quin naturæ iſte ordo cuius tranſgreſſio monſtrũ ubinã ſedet: ubinã habet originẽ: ſi
nõ hæc in cælo: aut quõ ſuã ſatis vocẽ audiũt: q̃ rẽ malã inordinatã nõ naturalẽ: cuius
origo vitium, & infirmitas: primis aſcribũt naturæ cauſis: oĩm optimis: ordinatiſſimis
Auerrois: et potẽtiſſimis. Vere ergo dixit Auer. qui crediderit Martẽ aut ſydus aliud quoquõ diſ
poſitũ nocere corpibus: aliena credere ab omni phĩa. Sed ita eſt certe nulla ꝓfeſſio cælo
magis iniuria aſtrologica ſuꝑſtitiõe: q̃ quicqd a nobis fit ꝑter rõnẽ culpa volũtatis: quic
qd ĩ materia euenit ꝑter ordinẽ vicio temeritatis: labiliſq̃ materiæ: id totũ ſyderibus am
bit ĩputare: nec putat illorũ ſaluã dignitatẽ: ſi nõ illis ĩdigniſſima quæq̃ accepta referãť.

¶ Caput. XXII. Ingeniorũ & morũ varietatẽ nõ oĩno pendere a primis qualitatibus.

VErũenim uero ſi nõ faciũt ſydera malas corporũ affectiones ipſas ſaltẽ corporũ
faciunt diuerſitates: nõ morboſas: nõ vicioſas: nõ cauſarias: ſed intra fines inte
gritatiſq̃ naturæ media inter ſe tẽperamenti rõne diſtantes. Sequẽs eĩm hoc vi
oĩno ut ſi primarũ quattuor qualitatũ ſydera ſunt auctores: ut. ſ. a Saturno naſcanť ſiue
cõcipianť corpa ſicciora & frigidiora: calidiora ſub Marte: humidiora ſub Venere: atq̃
ita de reliquis: quã tẽperamenti diuerſitatẽ ſolet diuerſitas ingeniorũ & affectionũ ani
mi cõſequi: nõ q̃bus cogamus: ſed q̃bus irritemur. Sed hic poſtea locus latius ꝓtractaꝫ
bitur. Illud aũt videamus: an ingeniorũ & morũ hinc naſci diſſimilitudo poſſit. Nam ut
aliq̃ mõ verũ: falſum tñ aliqua ex parte. Conſequiť eĩm qualitatũ in corpe præpotentiũ
modus quoq̃ nõnihil affectionũ: ut proniores ad iram bilis efferueſcens ſegnes pituĩ
ta: ſanguis hilariores: triſtes atra bilis efficiat. Sed hoc oppido q̃ generale nec euidentiæ
ſemꝑ reſpõdet: nec ſatiſfacit occultioribus q̃buſdã: & maxime ꝓprijs ingeniorũ cõdi
tionibus. Dixi nõ ſemꝑ euidentiæ reſpõdere: qm̃ eſt interdũ inuenire hoies tẽperamen
to corpis q̃ ſimillimos: ſtudijs tamẽ nõ quæ fecit electio: ſed naturæ ꝓpensio diſſimilli
mos. Vidi ego ſub virginea facie ferinã immanitatẽ: ſub truci vultu & aſperabili: mi
tem & amabilem manſuetudinẽ: Alios frõtis gratia: oriſq̃ venuſtate: læticiã perpetuã
præſeferentes: intus æſtuare mœroribus: & ſibi eſſe faſtidio. Alios q̃s tu iudices plane
Saturni eſſe mãcipia: hilaritatibus atq̃ facetijs oĩa ſerenare: q̃ poſſunt alias a primis qua
litatibus vires germina conſequi conſenſu fere philoſophorũ: hoc eſt quę nec primæ il
læ quattuor: aut filiæ aut apendices ſunt. Ad quas etiã multa referi plane nõ poſſe quę
de morũ diuerſitate vaticinanť aſtrologi paulo poſt declarabimus.

¶ Caput XXIII Nec̃ bella nec̃ externa a primis qualitatibus pendere

ILlud vero nimis ridiculũ ſi poſſunt ſydera facere frigus æſtum aliaſq̃ qualita
tes: poſſe etiã bella/ſeditiones: poſſe urbes euertere/ĩperiaq̃ ꝓmutare. Nec mi
nus poſitiõi ridicula ratio. Nam excitata inquiũt bili in corpibus regũ & princi
pũ æſtu animi flagrantiore fiant auidiores iniuriæ vel reponendæ vel inferendæ. O be
atã Italiam & ꝓpetua pace florentẽ: ſi pituitoſos habere tibi prĩcipes liceat/magnũ hoc
bonũ atq̃ diuinũ paruo cõſtare põt: unciola una lecti pharmaci bilem educentis ſi rite
principibus diuidať his qui magis bellicoſi totũ nobis pacabit orbẽ. Hæc quis cõfutet
potiuſq̃ irrideat: quaſi hæc demũ bellorũ cauſa quaſi ne magis auaritia q̃ ira: nõ cupi
do: nõ occaſio ſpeliue potiundi. Non ſimultates & odia q̃ ſunt apd̃ aſtrologos a Satur
no potiuſq̃ a Marte. Non interdũ amor ipſe iuſtitiæ bella ſuſcitent atq̃ tumultus: qua Bellorũ cau
ſi nõ ſæpius ſit animus regũ ꝓ bile deus, nũc bonos exercens advirtutẽ: nunc puniens ſæ.
malos miniſterio ſæpe malorũ q̃s ille carnifices in mũdanda repu, & quaſi viſibiles dæ
mones habet. Verũ hic q̃uis de ridicula dicũt aſtrologi videnť tñ aliqd dicere. At exter Externa.
na q̃ ꝓ noſtris humoribus nihilo variant: quõ referẽt ad iſtas quattuor qualitates: exi
lia: dignitates: diuitias: egeſtatẽ: liberos: uxorẽ: amicos: inimicos: habẽt (inquit Ptole.) Ptolemæus
affinitatẽ cũ anio & corpe: ut cũ anio quidẽ: honor & dignitas: cũ corpe uxor atq̃ diui Quæſtio.
tiæ. Quæ iſta affinitas o Ptolemæe: ut fortuita hæc anĩ corporiſue cõditionẽ ſequant? Solutio.
An qd̃ ſoletis dicere: ſi quẽ Martis influxus efficit bilioſum/eidẽ & vulnera & violen
tã mortẽ infligit: qm̃ bilis ardor ad rixas incitet atq̃ ad arma/inter q̃ mors ipſa famĩlia
riter habitat. Verũ ſoleta nobis id maxie ſyderũ opus exiſtimari/cũ homo mitis: ĩ ocio Confutatio
degẽs nulli cõtumelioſus: in pericula tñ: in gladios: in inimicitias: fatali vi quadã trahiť
quaſi nolens: pariter bellicoſus homo/crabronumq̃ ut diciť irritator: plenus dierũ: illæ
ſus domi obeat inter ſuos. Cur igiť ille Martio calore deſtitutus gladio tñ oppetit/ qd̃
eſt opus Martis: hic in pace moriť: q̃q̃ Marte fere ipſe calidior: Præterea poſſint hmõi
quædã nõnihil præſeferre cõmercij cũ his, q̃ intra nos ſunt: quare ad habitũ corpis refe
ranť: illa qua rõne differentiã corpis animiq̃ cõſequenť: uxor/diuitiæ/dignitates: & q̃
hoc genere alia ſunt ꝓfecto ne ſomniare quidẽ hoc licet. Qua ꝓpter & ipſe Ptole. prĩo
capite libri Apoteleſmaton: ubi ſuã ſtruit rõnẽ de ſyderũ efficientia: nõ aliud colligit q̃q̃
q̃ aliquo mõ conſequẽs erit corporis. ſ. atq̃ animi quatenus hæret corpori/ diuerſitatẽ
ab aſtris ꝓuenire: De fortuitis rebus nihil adijcit eo loco: ita eĩ ſcribit: poterit igiť dice
re quis quocũq̃ tpe ſtatus ambientis nos aeris ſit futurus. Sed & ꝓpriũ cuiuſlibet hoĩs
habitũ & tẽperamentũ intelliget ducto de ſtatu aeris argumẽto cũ formabať. Quare
dicere poterit quale corpus/& qualem animũ ſortireť. Tum quõ ſucceſſu tẽporũ ſe ha
bebit/prævidens. ſ. futurã aeris diſpoſitionẽ tali tẽperatura corpori cõuenientẽ/facere
ad eius incolumitatẽ/vel diſſonantẽ occaſionẽ dare morbi & ægritudinis. Hæc ibi Pto
le. in quibus quẽadmodũ apparet nulla mentio ſuꝑ externis. Mox vero ꝓximo capite
ubi iterat dicta nectitq̃ ſequẽtibus/exteriora etiam adijcit quaſi de illis quoq̃ ꝓbaſſet/
forte falli putans poſſe lectorẽ cui iam ratio excidiſſet/ex qua illud deduci cõprobariq̃
dicebať. Quare ſi dederimus Ptolemæo mutari materiæ primas affectiones/humidi
tatis & ſiccitatis/frigoris & caloris/ ꝓ conditione ſtatuq̃ ſyderũ: minime tamẽ cõceſſu
ri ſumus eſſe ſydera diuerſos hominum variantia caſus.

¶ Caput XXIIII Occultas vires cæleſtibus nõ ineſſe ꝑ quas occultas infe
riorũ rerum ꝓprietates ꝓducant: ſed calorem tantum lumenq̃ viuificum.

REſtat diſcutiendũ an ꝑter effectricẽ vim qualitatũ iſtarũ occultiores ĩ ſyderibus
vires eminẽtioreſq̃ ſint ꝑ quas facere multa poſſint q̃ ꝑ primas illas qualitates
facere nõ poſſunt: ſicut ſua quadã ꝓprietate magnes ferrũ trahit: pæonia cadu
cis opitulať: & alijs rebus inſunt aliæ poteſtates ipſis materiæ primis affectiõibus & no
biliores & efficatiores. Hoc ratio quarta cõtendebat aſſerẽs nullo mõ poſſe virtutibus Confutatio
hmõi nõ abundare ſtellas: ſi (qd̃ ab oĩbus fere philoſophis diciť) beneficio ſtellarũ tales
dotes terrena ſortiunť: tũ cũ nobiliſſima corpa ſint/nobiliſſimiſq̃ dotibus predita eſſe

neceſſario. Sed neq; nobilitas horũ corporũ: nec q; ab illis occultæ mirabileſq; terrenorũ corporũ vires eſſe dicant: argumentũ eſt q̃ cogamur ỹtutes tales/hoc eſt eſſe aliquã p̃ ter eam quã diximus cũ calore viuifico poteſtatẽ: in natura cæleſti ſitas opinari. Nam ut poſtremũ hic primitus exequamur/nõ accipiunt recte qd' dicit̃/ſortiri cælitus vires inferiora corpa q̃bus ea faciunt q̃ p̃ quattuor primas qualitates effici nõ poſſunt. Fluũt ille dotes & poteſtates a principijs intimis ipſorũ corporũ: hoc ẽ ab eorũ formis ſiue dicere mauis eſſentijs: porro cælũ ſicut formã dedi quã motus ille cõſequit̃: ſic dare illis tales virtutes dicit̃. Quarũ tñ diuerſitas a diuerſitate fit/nõ conſtellationis ſed mixtionis: ex cuius varia ꝓportione alia atq; alia forma diſſultat. Atq; hoc ipſum ad cælorũ ptinet dignitatẽ: ſiquidẽ q̃ diuiduntur in multitudinẽ apud ordinẽ inferiorẽ: ea ſimplici actu & eminentiore collecta/poſſidet ordo ſuperior. Proinde ſi iſta ſublunaris tã multiformis tã numeroſa turba corporũ caducorũ: infirma tumultuaria: particularis: anguſta: ad cæleſte corpus æternũ indefectibile: ſimplex amplũ: uniuerſale referẽt. Ita rõni maxie conſentaneũ quicqd viriũ: qcqd pfectiõis in ptes ſectũ & diſtributũ inferioribus ẽ: a corpe illo prio ꝓuenire. Oĩes autẽ pariter licet tã varias tã multiplices unica ſua dote lumis & caloris cæleſtia largiunt̃. Quæ plus minus ex ſerie ſyderibus cõicata/facit illorũ inter ſe ordinẽ potius q̃ diuerſitatẽ. Nec remotius inquirendũ quæ dos iſta: q̃ ſit iſta proprietas: diximus ſæpius illam nec indigere demõſtrante q̃ ſeipſam/& alia cũ ſe omnia ipſa demõſtrat: lux. ſ. oĩbus euidens: q̃ de moto corpore ꝓfluens afflanſq; calorẽ indicat fere nobis occultũ myſteriũ diuinitatis & poteſtatẽ in motu: in luce ſapientiã: in calore figurat amorẽ: q̃bus mouet: illuſtrat: creat: perficit: ſeruat oĩa: primus ille deus: primus omniũ: inquã ſicuti primũ eſt inter oĩa corpa cælum: ꝓter hanc triplicis ab uno corpore ordine quodã pendentis efficatiæ ꝓgatiuã quid in cælo deſideramus/aut quid illi deeſſe nobis videt̃ ad ſummã pfectionẽ naturæ corporalis & principatum inferioris mundi. Multiplicibus inſigniri diſtinguiq; ꝓprietatibus arrogat dignitatẽ imperfectæ naturæ: pfectæ vero derogat: cui ꝓpriũ: ut dixi: ſimul collectũ in uno poſſidere qd' partiario poſſident inferiora diuiſim: qd' utiq; priuilegiũ ſi perpetuo motui corpis & calorifico lumini nõ conueniret utiq;: præter ipſum inquirendũ eſſet aliud in cælo qd' actu ſimplici ambiret cõplecteretur q; virtutẽ corporũ quorũcunq; corruptibiliũ. Sed in eo ſi plene hoc reperit̃ alia cõminiſcendi nõ eſt neceſſarius labor. Reperit̃ aũt indubie/ſiquidẽ ſine illo res ulla corporea nec generare/nec genita exercere ſuas operationes poteſt. Tolle ẽm ipſum cum ſuo calore: nec pæonia caducis opitulabit̃: nec iacynthus ſanguinẽ ſiſtet: nec reubarbarũ bilem educet. Et ſicut rerũ quæcunq; agũt in nos ceſſaret efficacia/ſi caloris intimi noſtri fomento nõ excitaret̃: ita ceſſaret & virtus corporũ illorũ: & calor ipſe viuentium: niſi cæleſti calore & foueren̄ ſeorſum: & inuicem copularent̃. Actus igit̃ & perfectio viriũ quæcunq; rebus terrenis inditæ ſunt: hoc ipſum lumen calorificũ eſt/quatenus quidẽ calet: ſicut omniũ calor rurſus pfectio eſt quatenus lucet. Et quẽadmodũ nec videri colores: nec oculi videre præterq; lucis iſtius beneficio poſſunt. Ita nec dotes corporũ quorũcunq; aut conſiſtere ipſæ: aut ſe afficere inuicem poſſunt ſi motus illius atq; caloris ope deſtituant̃. Quare ſicut ad dignitatẽ decorẽq; pertinet cæli: qui ꝓ tanta colorũ diuerſitate in oĩ ipſius natiuæ lucis ſplendore coruſcent: ita fuerit ſuæ perfectionis: ꝓ multiplici materialiũ virtutũ numero unam poſſediſſe virtutẽ: & illis omnibus nobiliorẽ: ſicut oẽs colores lux antecedit: & pfectam illarũ conſtitutionẽ ſicut lux omniũ colorũ pfecta conſtitutio eſt: nec plus detrahi putemus dignitati cæli ſi particulares iſtas dotes ſtellis abnegamus: q̃ qd' ipſum quoq; cælum nec flauum credimus: nec ceruleum/nec; praſſinum/nec purpureum: q̃ ſicut in terrenis ſpecioſa & neceſſaria varietas: ita nec poſſibilis in ſyderibus/nec decora.

Magna hũcis dignitas. Deus lux vera.

¶ Caput XXV Si ſua cuiq; ſyderi & ꝓpria vis cõcedat̃: eſſe tñ illam uniuerſalem.

IAm ſi cõtendat aliquis ut p̃ter hãc oĩbus cõmunẽ ꝓprietatẽ motus lumĩs atq; caloris/ſuã habeat quæq; ſtella ꝓpriã influentiã: nõ magnopere: q̃q; poſ-

ſim: illi reſiſtam. Sed admonebo diuerſas iſtas virtutes: q̃bus inter ſe differũt hoc tñ cõuenire/q; oẽs virtutes cæleſtes ſunt. Quicqd aũt in cælo eſt/& ſi cõparatũ uniuerſitati cæleſtiũ ꝓticulare aliqd eſt: idem tñ ad ſublunaria ſi referat̃ (ut maxie ſit anguſtum) vl'e eſt vl'e cũ dico/ita intelligi volo/ut totã corruptibilis mũdi pfectionẽ claudat in ſeipſo alioquin cæleſte nõ erit/ut parte iam declaratũ: mox quoq; latius explicabit̃. Q̃d' ſi cõcedat̃/nihil iuuabũt rem aſtrologicã ſyderũ iſtæ dotes peculiares: ſed erit q̃dẽ Iouis alia q̃ Saturni ꝓprietas: verũ nõ ꝓpterea efficiet apud nos aliud Iuppiter q̃ Saturnus: quare pariter oĩa p̃ hanc ſuã ꝓprietatẽ uterq; facere poterit. Iouia virtus differt a Saturnia: nõ negabo. Sed nulla virtus corporũ inferiorũ: quã & Iouia æq; atq; Saturnia: & Saturnia æq; atq; Iouia nõ cõtineat: generet: ſeruet: efficacem reddat: atq; pfectum. Dicã primũ cur ita ſit. Dehinc quõ ſtet: cũ iſta cõmunione diuerſitas in utroq; & ꝓprietatis & actionis. Cæli natura nõ videt̃ apertius ſimul & breuius explicari poſſe: q̃ ſi dixeris cælum unitatẽ eſſe omniũ corporũ: ſane nulla eſt multitudo q̃ non a ſua unitate dependeat: nihil in uniuerſo qd' nõ ab uno quaſi fontali capite deriuet̃. Et quẽadmodũ in exercitu legio quælibet ad præfectũ ſuũ: totus exercitus ad unũ referẽt Imperatorẽ: ita quæuis ſeries rerũ generis cõmunione ſibi conſentiens: habet ſuũ principiũ a q̃ deducit̃: a q̃ foueat̃: regit̃ & continet̃. Quæ cũ ſint multa principia/quaſi multiplex unitas ad ſimpliciſſimã unitatẽ primi principij poſtremo redigit̃. Eſt aũt quẽadmodũ oĩs numerus quodãmodo in unitate: tota ciuitas in rege: totus exercitus in Imperatore: ita ſuo in principio ſui q̃ſi gregis virtus oĩs atq; pfectio. Verũ qd' in illa gregaria (ut ita dixerim) conditione: diuiſum: mancũ: infectum interminatum eſt. Viget in capite interminatæ cuiuſdam unitatis ſingulari cõplexu: purũ: efficax atq; perfectũ. Quo fit ut nihil cõſequẽtis corporis eſſe in capite: & rurſus in capite totũ corpus eſſe dicat̃. Ita qd' eſt primũ inter ea q̃ ſunt ineffabilis deus & nihil eorũ eſt q̃ ſunt: & rurſus oĩa eſt eminentia quadã principalis naturæ: & omnimodæ poteſtatis: Corporeũ ergo genus a q̃ principio dependebit/potius q̃ a primo corpore loco & dignitate: hoc aũt eſt Cælũ. Vere igit̃ qd' diceba mus: Cælum unitas erit omniũ corporũ: de q̃ negari poſſint oĩa q̃ ſint corporũ aliorũ: & oĩa etiam poſſint affirmari: negari quidẽ. qm̃ qd' in illis formatũ varios habet fines: qd' diſcretũ multiplex ĩperfectum: in cælo nec characteres eos formæ: nec eam pariter habet diuerſitatẽ. Affirmari q; oĩa illa ſimul nõ poteſtate materiæ: ſed virtutis amplitudine: & originalis naturæ ſublimitate cõcludit. Quæ ſi Cæli natura eſt: certe nulli non cæleſtium venit̃: nec ita exiſtimandũ/ut totũ quidẽ Cælum totã cõtineat perfectionẽ corporũ inferiorũ: pars vero partẽ. Nullum id foret Cæli priuilegiũ ſed pars quælibet Cæli totus eſt mundus inferior: exceptis q̃ in mundo ſunt: ſed nõ ex mundo. Hoc Pythagorici ſignificaſſe videnť. Allegorica quadã ſua ſententia qua ſolitis affirmare: totam hanc regionẽ ſublunarẽ unã eſſe ſtellam: & in qualibet Cæli ſtella omnia eſſe q̃ hac noſtra regione viſunt̃: ſic in Luna: tũ quattuor elementorũ: tũ vallium eſſe montiũq; diſcrimina: ſed & ſtirpes & animantia quæcunq; apud nos ſunt: ita in Venere Mercurio: reliquiſq; ſyderibus: quo typo certe nõ aliud nobis declarãt: q̃q; qd' aſtruere volebamus nullam eſſe in Cælo ſtellam q̃ nõ ambiat totũ quod eſt ſub Luna: alioquin illæ cæleſti natura nõ erunt: ſi nõ falſe ſuppoſitũ atq; probatũ: nihil verius dici naturã cæleſtem/q̃ unitatẽ naturæ corporeæ. Tum q; hoc fuerit Cælo dignũ priuilegiũ: q; tanta vaſtitate & numero luminũ innumerabili/ſublunaris demũ anguſtiæ bona cõplectatur. Eſt igitur in virtute cuiuſlibet ſtellæ/virtus omnis corporũ caducorũ. nec hoc differunt diuerſarũ ſtellarũ virtutes q; aliis aliæ rebus præſint: cũ præſint oĩbus oẽs. Nec q̃ fuerit altior præſtat inferiori latiore cõplexu: hoc eſt plurium rerũ: ſed nobiliore/eadem continens & q̃ cõtinet inferior: ſed unitius longe q̃ illa & eminentius. Videri põt hoc idem in mentibus ſeparatis & animantiũ cognitione. Nam ſicut omne corpus a cælo ita vis oĩs cognitionis particeps pendet ab intellectu. Intellectum voco nõ noſtrũ/qui ratiocinat̃: ſed angelorũ: quos philoſophi mentes & intellectus vocant. Hic ſibi ſupeſt ad in-

Allegori. Pythagoricorũ ſententia

telligendū/nec aliq̄d infra se:nec in aliquo infra se inspicit/qđ intelligit. Non fallit:non laborat. Et qđ in omni genere cognitionis potestatibus varijs distributū excellit:id una potestate excellentius longe q̄ sit in illis:possidet:in seipso veritatē conspicit/tangit q̄ præsentē certitudine sensus. Habet apud se illam dilabentibus rebus imaginaria facultate:puidet causas & species rerū tā corporeas q̄ incorporeas perspicatia rōnali/nō rationalis ille/vel sensualis/vel imaginarius:sed ꝓintellectualem ꝓprietatē nobiliore conditione:qđ in illis perfectū est colligens:reijcit qđ imperfectū. Est em̄ in nobis cognitio physica aliud a mathematica:mathematica aliud a diuina. Nam physicā ratio cum sensu consequit:mathematicā cū fantasia:diuinā cū mente & intellectu. Porro mentiū nulla est etiā despicatissima q̄ nō omnē veritatē in suo lumine videat/q̄ nos illis scientijs artibusq̄/vel attingimus certe vel anhelamus. Eya igit̄ cōparemus ista corporeis sunt in nobis hæ artes atq̄ scientiæ:sunt in tota cognoscente natura varia genera cognitionum;id quod in corpoꝝ turba diuersarū uirtutum varia priuilegia. Est oīs cognitio participatio quædā luminis intellectualis:est corporea oīs virtus participatio quędam facultatis cælestis. Quanq̄ sicut illa euidentius in rōne:ita perfectius hęc elucet in spiritu cordis. His ita positis agite videamus an recte dixerit quispiam si de mentibus illis defluant intellectuales radij/ alios fore qui physicos faciant nō mathematicos: alios mathematicos nō diuinos:alios diuinos potius q̄ physicos/vl' mathematicos:atq̄ ita hæc lux erit/ut ista studia penes naturæ diuersitatē mentiū spirantiū: nō a radioꝝ ab ea dem mente suo ita cōsilio voluntateq̄ ꝓficiscentium:puto rectius sentiet qui nihil esse credat hmōi:qđ & largiter dare quæ uis illaꝝ nō possit:& quę nō sua quidē:more sydera rum;libertate donet sed natura:& si cōtingit ut hoc potius inde q̄ illud munus excipiatur;nō ad dantem in oīa æque liberalem: sed ad captū accipientis conditione meq̄ dicat esse referendū. Quod si quēadmodū diximus ita se habet stella ad corruptibile corpus qđ ad nostrū attinet hoc ꝓpositū;sicut mens ad defectibilem cognitionē:pariter erit dicendū posse stellam quālibet ex se dare quicq̄d corpus subditū/quodcūq̄ sit illud/accipere natū est:ut iam afflatus occulti diuersitatē nō afflantis stellæ/qđ astrologus putat sed afflatæ materiæ diuersitas faciat. Dixi afflatum occultum: qm̄ syderis actio p lumē atq̄ calorem:ꝑ intentione remissioneq̄ radij pōt esse diuersa:quod superius explicauimus;sed in occultis istis ꝓprietatibus per quas ipsa se quasi stella ꝓpagat:effunditq̄ suas (ut ita dixerim) species & ymagines:sicut illa non apparet intentio atq̄ remissio:ita nec ullam agendi diuersitatē ponere persuademur. At inquies virtus Iouis & species ista diffusa/diuersa est certe a virtute Saturni:Fateor:sed nō ꝓpterea diuersam rem esse ctuam:cū nulla sit res in sublunari mundo:quā nō utrauis facere possit. Quanā igit̄ actionis diuersitas:facit utraq̄ idem:sed aliam idem facit alio modo: nobiliore nobilior/& eminentiore. Quanq̄ nescio si de istis virtutibus ita statuamus:an efficatior forsitan in nos virtus inferior:nō quia loco proximior:sed quia naturæ cognatior: sed alterius operis hæc inquisitio. Hic tantū asserimus/si præter lumen atq̄ calorē sua cuiq̄ syderi ꝓprietas cōcedat. Ita defendi posse oēs uniuersales;ut nullam faciant ex se diuersitatē inferioꝝ. Possemus tn̄ cōcedere vim aliquā particularē illis/cōtrahentes. s. sydeream potestatē. Atq̄ ita concedere/ut nihil hoc tamē adiuuaret astrologos: ut si oēs quidem stellas in om̄ibus semp idem operari:sed non oīa in oibus cōcedamus:veꝝ aliud aliam ad hoc exemplū. Constant corpa quælibet ex materia & forma:Puter igit̄ aliquis ita se rem habere:ut q̄ attinent ad materiā tria minora sydera faciant/Luna Venus atq̄ Mercurius:diuisis officijs:ut materiā ipsam Luna regat:ad formā vero disponat a Venere & Mercurio:a Venere ꝑ quantitatē dum fit ordo;figura;cōpositio: decor debitus in partibus:a Mercurio ꝑ qualitatē:dum formabili mobilitate suscipiendæ formæ congruas induit affectiones; atq̄ sunt formæ manentis a superioribus tribus stellis in hūc modū: ut q̄ forma sit habeat a Saturno:q̄ det esse & vitā his q̄ viuūt a Ioue: q̄ moueat intus excitetq̄ ad operandū a Marte. Qđ aūt se res quælibet ipsa diffundat: & ꝑ diffu

fusionē notificet atq̄ ꝓpaget:ad solem potissimū referet/cuius esse videat operatā materiā vincere de qua sibi sile parit:q̄ & generatio ipa & manifestatio. Quid si igit̄ differrent opa planetaꝝ/qđ & ultro cōcedimus:nō rōne:nō fide experimentoꝝ:nō auctoritate Platonis/Aristotelisue coacti:esset tn̄ tunc q̄q̄ oīs diuersitas reꝝ inferioꝝ/nō a cælo/sed a causis inferioribus/agente illo qđ est suū semp in om̄ibus/eodē mō/ sed opere variato:tū a ꝓximis causis/tū a dispositione materiæ/particulares magis q̄ virtutes in syderibus ponere:qñ nec istas uniuersales nulla ratio ꝑsuadet:posset de quibusdā aliter suspicari sine piaculo/& cū doctoꝝ etiā auctoritate nō nego:sed qđ sequēs liber ostendet/sicq̄ hmōi nec sunt ille quas astrologi dicūt/ nec illis afficimur eo mō quo credunt.

¶Caput XXVI Epilogus huius libri cū reiectione quarundam rationū astrologoꝝ in ipsos argumentantes.

EXaminauimus naturales oēs mutatiōes reꝝ inferioꝝ quæcunq̄ cæli opa esse vident:nā de fortuitis hoīm casibus in quintæ rōnis solutiōe dicemus/ nec repertū in illis qđ faueret astrologis/sed occasio data potius multa obijciendi/ ut sit qđ eos anagyrin istam cōmouisse pęniteat. Et em̄ qđ colligimus inde aliud q̄ radijs luminariū affici corpa sublunaria? Sed nec alia affectione q̄ caloris/nec alterius caloris q̄ vitalꝭ/nec cuius actio aliter īmutaret/q̄ ꝑ situ syderis vel ex ꝓpinq̄/vel e directo nos magis irradiantis. Ex his principijs oīm effectuū reddimus rōnē:quoscūq̄ fide experiētiæ in testimoniū sui dogmatis afferebāt:in qua reddenda nō cōfirmari astrologiā ex illis obseruatiōibus sed infirmari patebat:& qđ illi vel fallerēt;vel fallerent̄:ubiq̄ detegebaī. Sic falso apparuit credi ab illis vim solis exiccatricem/aut Lunæ paꝝ salubriter humectatricē & frigidā;falso fingi in Luna vim occultā ꝑter motū & lumen q̄ mare reuoceet & effundat;falso noxa partus octimestris reū fieri Saturnū;falso signis ascribi quasi virtutis potestatisq̄ diuersæ:qđ ꝑ situs tantūmō varietate solis radius operaī falso crisimos dies & periodos febriū;ad lunæ motus;vel aliorꝝ syderꝝ referri. Denicq̄ tn̄ abfuit/ut ex istis a sole lunaq̄ mutatiōibus argumentū summeret̄ ad fidē decretoꝝ astrologiæ/ut inde in suspitionē falsitatis nō mediocriter adducaī: ita em̄ argumentabaī sub Luna si qs cubet membra occupat torpor/& cū ea echinni simil'implent̄;frigefacit igit̄ & humefacit. Solem torridū sensus atteſtaī;igit̄ siccū. Nos e diuerso sic instamus/Luna iplet echinnos;igit̄ calida est;demōstrauimus hæc ex Aristo. stupēt frigore dormientes sub ea;igit̄ calida est. Declarauimus hoc aperta rōne/q̄ pacto. s. id eueniat: In plenilunio fauet cōceptibus alit corpa/crescens roborat:vegetat;igit̄ calida est. Probauimus ex Hyppocrate;ex euidentia ipsa. De sole pariter appellamus ad experientiā;qua patet illius radijs spiritū. Vitæ oēm viuificari;id vero nō est siccæ potestatis/sed salubriter calidæ. Nec difficile fuit declarare/q̄ pacto vel accidenti vel siccet;vel exurat. īmo frigefaciat etiā sol:luna frigoris & humoris causa esse dicaī:licet sydus utrūq̄ viuifici tantū luminis & caloris sua natura sit auctor. Sic ītē colligebāt;videmus a sole & luna manifesto nostra corpa permutari;nec igit̄ de aliorꝝ syderꝝ influxibus dubitandū est. At hoc ipsum de alijs nos in dubiū trahit;qđ de sole lunaq̄ videmus;q̄. s. ab eis ita corporꝝ dispositiones variari deꝑhendimus; ut reliquas stellas a symbolas potius iudicemus/ q̄ in partes operis aduocatas siquidē lunæ lumine decrescente semp humiditas in corporibus attenuaī/augescit semp illa crescente. Cur igit̄ si qđ putāt astrologi/de aliorꝝ syderꝝ efficientia verꝝ est. Cur inq̄ nō interdū humili planetæ cū dominant̄ iacturā lumenis lunaris farcientes humiditates nō augent;ut liceat nobis aliqñ siderꝝ beneficio etiā in nouilunio succulentas ostreas cenitare: Cur inuicē illa plena nunq̄ Saturni siccitas atq̄ Martis ius cæli ꝓlegibus astrologicis/usurpantiū corpa desiccat:& cessa ligna defendit a carie:potius ergo fauent obseruatiōes iste tollentibus potestatē planetaꝝ: q̄ astruentibus:sicut & his potius qui signis efficaciā nullam tribuūt:q̄ qui plutimā;alioquin eū a luna mouet̄ mare;sicut volunt nec ipsi negamus:cur in aquaticis signis posita;nō plus mouet q̄ in igneis;nec minus in siccis denicq̄ q̄ in humidis;aut cur luna non facit

Argumēta ī Astrologo.
Aliud argumentum
Retorquet primū Aris.
Hippocra.
Solutio secundi.
Alia ratio Astrologo.

uberiores accessus humidis iuncta planetis/cꝫ exiccātibus. Et quō si vera q̄ prædicunt de duodecim locis: quas appellant domos: quō illud consonat: qđ ab ortu scandens luna: q̄ plus summo ꝓpinquat fortius agit in oceanū atcꝫ ita fortius ex. xij. loco cꝫ ex horoscopo: quo tñ loco languere fiericꝫ imbecillimam omniū syderꝫ potestatē affirmant: potius igit stans nobis cōtra illos ista experimēta: cꝫ ut cōtra fidem astrologorꝫ opinionibus arrogent: nisi quēadmodū dicebat Phauorinus: ut supra etiā tetigimus: quia oceanus quasi lunæ comes cū ea simul senescit adolescitcꝫ/putant argumentū esse ad persuadendū oīm rerꝫ humanarꝫ & parua & maxima tancꝫ stellis atcꝫ syderibus euincta duci atcꝫ regi. Sed longe dispar/atcꝫ ut idem astrologos ludens iactabat: nimiscꝫ inertum & absurdum est: ut quantū æstus oceani cum lunæ curriculo cōgruit/ negocium quocꝫ alicuius quod ei forte de aquæductu cum rivalibus apud iudicem est, Existimemus ipsum quocꝫ quasi habena quadam de cælo victum gubernari.

¶ Caput. XXVII.

RElinquū ut postremā argumentationē dissoluamus petitā ab euentis humanis in qbus alia ita vires nostras excedant: aut p̄ter meritū & rationē eueniāt: ut de creti fatalis & cælestis potentiæ vim astruere videant: hoc nos ita soluemus ad præsens/ut ostendamus habere suas causas hæc oīa satis apd nos: nec apparere quicꝫ in oībus: qđ auctorē cælum desideret: hoc est nihil in cursu rerꝫ esse humanarꝫ: unde suspicio nasci debeat facta hoīm fatis regi & gubernari. Nam p̄ initia quidē libri sequētis nō soluentes iam/sed arguentes: hæc iprimis cælitus nullo mō fieri posse docebimus: in qbus istam vim fati agnoscere sibi isti vident. Ea vero denicꝫ duo sunt magna/ vide licet atcꝫ mala. Dicamus primū de magnis: vel ad animū pertinentia: vel ad externa. Sic em̄ nobis & Alexandri fœlicitatē/& p̄ceptoris ingeniū ac doctrinā obiectabāt. Incipiamus igit ab his q̄ ad animū pertinent. Admiraris in Aristotele consumatā scientiā rerꝫ naturaliū: ego tecū pariter admiror. Causa cælum est inquis/& cōstellatio sub qua natus est: nō accedo: nō tam vulgata rōne: q̄ nati eodē astro multi nō fuerūt Aristote. cꝫ q̄ præter cælū sub quo tancꝫ causa uniuersali: & Boetiæ sues: & philosphi actici pariter germināt: causæ ꝓximæ sunt Aristoteli ꝓpriæ & peculiares: ad quas singularem eius ꝓfectum referamus. Primū uticꝫ (ut ille inquit) sortitus est animā bonā: & hanc uticꝫ nō a cælo: siquidē īmortalis: & incorporeus animus/qđ ipse demōstrauit: nec astrologi negāt: tū sortitus est corpus idoneū ut tali animæ famularet: nec hoc etiā a cælo nisi tancꝫ a cōi causa: sed a parentibus. Elegit philosophari. Hoc & principiorꝫ opus quę diximus: hoc est animi & corporis: & sui arbitrij fuit: ꝓfecit in phīa: hic arrepti ꝓpositi & suæ industriæ fructus. At plusꝫ philosophantes multi/pari studio atcꝫ labore. Fuit in causa doctrina p̄ceptoris: & fœlicitas sæculi in q̄ æditus/ veterꝫ pleni monumentis: sed nō exactis ne & labor nō adesset inchoandi & pficiendi bonas artes materia nō desset. At ꝓfecit plus longe cꝫ coetanei & cꝫ discipuli. Sortitus erat nō astrū melius: sed ingeniū melius. Nec ingeniū ab astro/siquidē incorporale: sed a deo sicut corpus a patre: nō a cælo. De q̄ nos tanto loquimur: cꝫ astrologi honorificentius cꝫto causa vniuersalis particularibus causis diuinior & eminentior. Qđ si captus excessit ingenij hūani vl Aristo. vel phūs alius: erit causæ hoc nō oīno deterioris quale corpus omne ꝓptereacꝫ cæleste est: sed melioris hoc est diuinæ: sicut Socrates maior mea sentētia omniū philosophorꝫ sapientiā suā nō syderibus natalitijs: sed assistenti numini rettulit acceptam. Quare plus cælo damus cꝫ oporteat: si diuinitatē animorꝫ corporeis illis radijs demittimus: minus si corporeas differētias q̄ de priuatis rebus accipiunt illi quasi particulari causæ tribuimus. Minus aūt oīno cꝫ deceat: cū deformitates ipsas nras/ & labes mentiū ascribimus stellis: qđ est unū ex illis qbus maxīe mouebant ad astra cōfugere/ q̄ apparēt in hoībus multis absonæ quædā appetitiōes/ p̄ter leges hūanitatis: q̄ nō intrinsecam hoc est humanā: sed extrinsecā hīe causam videant: & quia potentē ideo syderea. Ego vero ab illis quæsierim cur pregnās mulier terrā comedat libentius & carbones cꝫ

Quare Aristo. cōsumatus phūs.

exquisitū oīne genus eduliorꝫ. Et si mōstrifici desiderij nō astrū sed fœtū causam inuenerint: Admonebo causam pariter eorꝫ q̄ demirant: in corpis tēperatura potiuscꝫ in cælo esse quærendā. Dicerē apud īprobos q̄cꝫ dæmones: sed a corporeis eos abducerem. Certe p̄ter corporis habitū quantū faciat ad hmōi portentosas affectiones consuetudo verissimo possum exemplo declarare. Viuit adhuc homo mihi notus ꝓdigiosæ libidinis & inauditæ. Nam ad Venerē nuncꝫ accendit/nisi vapulet: & tñ scelus id ita cogitat: sæuientes ita plagas desiderat: ut increpet verberantē: si cum eo lentius egerit: haud cōpos plene voti/nisi eruperit sanguis: & innocentis artus hoīs nocētissimi violentior scutica deseruerit: Efflagitat ille miser hanc operā summis p̄cibus ab ea semp fœmina quā audiuit: p̄betcꝫ flagellum pridie sibi ad officij aceti infusione duratū: & supplex a meretrice verberari postulat: a qua quanto cedit durius eo feruētius incalescit: & pari passu ad voluptatē dolorēcꝫ cōtendit: unus inuētus homo/ qui corporeas delicias iter cruciatū inueniat. Is cū non alioquin' pessimus sit: morbū suū agnoscit & odit: quonīā q̄ mihi familiaris multis iam retro annis: qđ paterē libere patefecit. A q̄ diligēter tam insolitæ pestis causam: cū scīscitarer: a puero inquit sic assueui. Et me rursus cōsuetudinis causam interrogāte: educatū se cū pueris scelestissimis: inter quos cōuenisset hac cædendi licentia quasi præcio quodā/mutuū sibi vendere flagitiosa/alternatiōe pudorē. Hoc ego factū licet graue auribus liberalibus: ideo nō suppressi/ut cognoscerem⁹ eui dentia ipsa quantū illis affectibus valeat cōsuetudo: ne quasi causam habere terrenam nullam possint: cælū statim accusemus. Nam id quidē astrologus si audiat/ damnatā dicet fuisse venerē in hoīs genitura: & aduersis fortasse: aut alio mō minantibus radijs Martis flagellatā. Veniamus ad res externas/in qbus Alexander p̄ponebat: cuius tanta tā repentina fœlicitas: unde nā ortū haberet quærebat nisi haberet a cælo: Facilis respōsio: a virtutibus Alexādri quales habuit multas necessarias īperatori: fortitudinē: liberalitatē: laborꝫ tolerantiā: peritiā rei militaris: egregiā litteraturā: & quas alias enumerare nō est necesse: ab exercitu quē nactus est: & sub patre Philippo exercitatissimū: & beneficio regiōis bellicosissimū: & ob liberalitatē exemplūcꝫ virtutū amantissimū sui. Ab ignauia populorꝫ q̄s superauit: unde dictus a patruo pugnasse cū fœminis. A fortuna q̄ in rebus bellicis plurimū dominat. Fortunā vero cū dico/cælū nō dico: sed eam causam cuius meminit Aristo. secundo libro physicæ auscultationis: & quā vulgo fortunā dicimus: atcꝫ his verbis solemus exprimere: ita sors tulit/ita euenit: ita res cecidit: ꝑ quā fit ut ludentes asseris: aut iaciant qđ volunt: aut qđ nō volunt: hæc est illa ceca nūcupata: q̄ præter illas quas diximus/& similes causas: Cæsares: Syllas: Augustos: Alexandros fecit: quā p̄ se nec dependere de cælo: nec idem esse qđ fatū: nec ꝓuidentiæ derogare diuinæ: & quid demū aut esse: aut non esse possit: qm̄ ꝓximo libro late dissere-
dum est: hic dicere nō oportet: ubi astrologos non alijs magis cꝫ Aquinatis Thomæ/ quē hi summe sibi fauere putāt/armis opprimemus: qđ vero ad id attinet qđ principaliter hic tractat: Nego quicꝫ in terris adeo magnū fieri vel videri: ut auctorē cælū mereat. Nam miracula quidem animi (ut diximus) cælo maiora sunt: fortunæ vero & corporis: ut cꝫ maxima sint: cælo collata minima deprehendunt: ut quod recte dixit Phauorinus. Nihil magnum in terra præter hominem: nihil magnum in homīe præter mentem & animū: huc si ascendis cælum transcendis: si ad corpus inclinas/& cælū suspicis: muscam te vides/& musca aliquid minus. At quēadmodum quidem in illo nigro agmine formicarꝫ: sunt q̄ alijs præstent robore: magnitudine: sunt victoriæ: bella/ paces: officia: labores: egestas: diuitiæ. Quæ cōtemplantibus nobis oīa exigua & nullo discrimine nihil sunt ita nostra ista corpuscula: nostræ fortunæ: nostri reges: nostræ ꝓuinciæ: bella: fœdera: nuptiæ: cælo si cōparent nihil sunt penitus: cui tota terra collata cuius unā portiunculam inter se hoīes igne ferrocꝫ partiuntur: indiuiduum punctum est. Non ergo ea est magnitudo rerum terrenarꝫ/ut alterius esse cꝫ cæli opus nō possit: Quo si digna non sunt/quæ inter nos digna sunt/quanto magis erunt indigna: quæ

Vide portē tosum exēplū libidis.

Alexandrō vñ tāta fortuna in belli cis rebus

Fortuna.

Thomas

indigne etiã fiunt a nobis: ut flagitiosos euehi ad dignitatẽ: Socratẽ perire iudicio stelli catoris: & enormia id genus/q̃ quotidie mlta & videmus: & patimur. In qbus ꝑmis eluceſcere fatũ: & cæleſtis decreti neceſſitatẽ ait Maternus. Quẽ ego cũ aſtrologis alijs libẽter interrogauerim: cur errata noſtra tãtopere ambiant ſtellis ꝑputare: & cũ ipſi peccamus libẽtius inde cælum: q̃ nos accuſare: quaſi aut mirabile eſſet nos errare: pronos & malos ab adoleſcẽtia: aut errare illa poſſint aliq̃n iuſſis optimi dei incõmutabili ſemper ordine famulantia. Damnant (inquiũt) innocentes facinoroſi premijs afficiunt: a quibus quæſo principibus. iuſtis an iniuſtis: ſi a iuſtis nec cælum ſatis erit tanto miraculo: ſi ab iniuſtis/qd cælo opus eſt/ubi deſpectrix cæli malicia ſatis eſt. Quærit Ariſto. in ꝓblematis: Cur fere idem ſemꝑ boni & pauperes: cunctꝫ multas afferat cauſas & veras & facetas: nullam tñ afferta cælo: ut qui. ſ. ſciret ſentes & tribulos/nõ cælum germinare ſed terrã. At cautus homo & prudens: qd' maxie fugiebat diſcrimen incurrit: euadit alius periculũ/cui ſe temere ſæpius expoſuerat: Quid eſt qd' admiremur: cũ nõ minus hæc nunc̃ euenire: q̃ ſi eueniant ſæpe ꝑ miraculo ſit habendũ: horꝫ cũ plærũcꝫ fiunt cauſa quærenda eſt/prius quidẽ ꝓxima: Hæc ſi deeſt/remotior & occulta: cũ de raro & fortuito non eſt alia cauſa inueſtiganda: ſi eorꝫ ſatis meminimus q̃ ſapientiſſimus Ariſto. & ſecũdo li. phyſicæ auſcultatiõis: & ſexto primæ phiæ ſcriptũ nobis reliquit.

Aristoteles.

Obiectio Responſio

IOANNIS PICI MIRANDVLAE DISPVTATIONVM ADVERSVS ASTROLOGOS. LIBER QVARTVS

Caput primũ. Quimos in diſputando ſeruatus & deinceps ſeruandus: Tum ſi detur aſtrologis qd' maximũ dant theologi aſtrologiam tñ nihil eſſe.

Mos diſputandi auctoris mire conuincens.

Oſter hic fere in diſputando mos: ut ſiquid & ponat aduerſarius quid & dari ſine piaculo & contra rationabiliter negari poſſit/ negemus id potius nos q̃ demus/ etiã ſi ſit tale quo conceſſo nihil magis conficiat ille qd' contendit: atꝫ iſta ſerie ꝓuenientes ad id qd' maximũ poſtulare põt: oſtendamus etiã id ſi detur qd' iure negari poſſe declaratũ eſt: minime tamẽ colligi qd' arbitrat. Sic em̃ & res ipſa q̃ venit in diſputationem tota ꝑ ſua membra particularius explorat: & quã multa gratis accipiat aduerſarius intelligit: quanꝫ paꝫ certam & abſurdam opinionẽ tueat. Quæ tam multis vel nominibus falſa/vel certe dubia/tũ utcunꝫ oĩa ſe habeant ipſa oĩno nõ eſſe falſa nõ poſſit hunc morẽ ſeruantes cũ aſtrologis primũ defendebamus tantũ ſolis & lunæ radiõs efficatiam habere permutandi res inferiores. Cætera ſydera nihil nobis influere obradiorꝫ vel diſtantiam vel imbecillitatẽ: Secundo loco ſi dabat eis. id. ſ. non extorquentibus ſed ĩpetrantibus defluere ab oĩbus aliquid in nos/oſtendebamus id tum ab oĩbus intentione tantũ remiſſionec̃ diuerſum effluere: hoc eſt lucem cũ calore viuifico: frigus aũt humiditatẽ ſiccitatẽc̃ ab illis nõ emanare. Tertio ſi faceret quattuor primas qualitates nõ ſequi: ut ipreſſionũ quæ fiunt in ſublimi diuerſitas eſſet ab eis: aut ſi hoc foret nõ tamẽ ab illis vel peſtilentias eſſe vel cathacliſmos vel exuſtiones: multominus virtute primarꝫ illarꝫ quattuor qualitatũ res externas & caſui fortunæc̃ ſubiectas a ſyderibus gubernari. Quarto ſi primarꝫ affectionũ auctores ſydera crederent: hoc eſt calefaciendi: frigefaciendic̃: tum humectandi & exſiccandi poteſtatẽ habere nõ alias prꝫterea illis dotes attribuendas per quas efficiant multa q̃ per vim qualitatũ illarꝫ fieri non poſſunt. Denic̃ quales/quales haberẽt ſtellæ virtutes & ꝓprietates eas uniuerſales ita eſſe/ut nulla etiã eſſe q̃ nõ verã inferiorꝫ corporꝫ conditionẽ poteſtatemc̃ cõplecteret. Quare agere illa oĩa cũ oĩbus qd' eſt cauſæ uniuerſalis ꝓprium. Diuerſitatem autem eorꝫ quæ fiant & q̃ confingant omnẽ a proximis cauſis vel liberis/ vel naturalibus vel fortuitis originẽ ducere. Quæ nos oĩa eo conſilio defendenda ſuſcepimus ut intelligerent aſtrologi cũ aliter ſentiunt & aſſeuerant/non confeſſa ſe dicere & manifeſta: ſed q̃ nec certis ullis rationibus/nec euidentibus experimentis/nec auctoritate Plato. Ariſtoteliſue confirmẽt. Sed in ambiguo poſita ſicuti propugnantur a quibuſdam/ ita oppugnent a multis. Quibus ſi tota niteret aſtrologia/nec infideliora ſibi fundamẽta locaret: non eſſet apud me penitus ruinoſa/ſed nutabunda: hoc eſt tam caderet illa mea ſententia/c̃ vacillaret. Verꝫ ut aſtrologis demus quantũ illis Aquinas Thomas theologic̃ permulti atc̃ philoſophi dare poſſe cõtendunt: nõ magnopere. ſ. refragante ratione/longe tñ minus acciperẽt/c̃ accipere illos ſit neceſſariũ: ut aliqua aſtrologia nõ ſolum apud nos ſed ſua natura: & apud ipſas angelicas mentes eſſe defendat. Dabit em̃ illis Thomas id qd' maximũ dari põt citra apertã calumniã veritatis: ut. ſ. oĩm planetarum ad nos defluuia cũ virtute ꝓueniant: & alijs alias ſtellis eſſe ꝓprietates nõ mõ cale faciendi: frigefaciendi/humectandi & exſiccandi: ſed occultiores: Vnde varia munera terrenorꝫ turba ſortiat: ut nõ omnẽ ꝓprietatẽ quã habẽt hoĩes cæteraq̃ natura corporalis inferior a ſuis cauſis ꝓximis habeat: ſed aliquã etiam a cæleſtibus: hoc totũ & nos prælario concedentes aſtrologis oſtendemus: nullam tñ iccirco futurã hanc artẽ: quin de his maxime vaticinet ex aſtris quæ fieri ab illis vel indicari nõ poſſunt: etiam ſi fiant illa cuncta q̃ diximus: atc̃ ita cõcuſſam vel ad interitum priore libro aſtrologiam nulla iam pacis vel indulgentiæ ſpe relicta diſputatio præſens funditus euertet.

Quid det Tho. Aſtrologo. Nullam eſſe aſtrologiã etiã illud ſi cõcedatur.

Caput II Fortuita a cælo non eſſe.

Fortuitæ res ꝓ quarꝫ bono vel malo euentu fortunatos vocamus homĩes & infortunatos hæ præcipue ſunt q̃ ſicuti fatales imprimis putantur: & a cæleſti decreto pendentes: ita prædictionũ aſtrologicarꝫ pars maxima & potiſſima materia ſunt. Nam q̃ per ſe cauſas ꝓximas habent/ ut conditiões animi & corpis nõ exigere adeo ſuperiorẽ cauſam occultorẽc̃ vident/c̃ quæ temere fieri caſuc̃ dicimus: quũ fieri ſine ꝓxima cauſa videant: talia ſunt fœliciter vel infœliciter nauigare: peregrinari: mercaturã facere: fodientẽ terrã theſaurũ inuenire: latronibus: beſtijs occurrere: regi placere: periculum euadere: bona ſeruitia/malaue ſortiri/domum ingredi moxruiturã: & q̃ alia hoc genere prꝫter conſiliũ prꝫter opinionẽ miſeris & vere ægris mortalibus accidunt: de quibus ut q̃ prorſus extra noſtrã manũ ſint & extrinſecus veniant in nos/optamus maxime aſtrologorꝫ audire ſententiã. Alioquin q̃ quis corporis habitu ſit vel a ſpeculo vel a medico ſciat: ſicuti & qualem mentẽ ſciat a ſeipſo: ſi mõ mentẽ habet: At quæ fortuita nũcupamus/ea ſunt q̃ potiſſimũ per artes diuinatrices humana curioſitas expetit. Hæc igit̃ ante alia nullo mõ de cælo prævideri poſſe ꝓbabimus: nec alia rõne c̃ qua utitur Thomas Aquinas: eo maxime loco q̃ fauere ſententiæ aſtrologorũ videt: hoc eſt tertio libro cõtra gentes/ubi fortunatos a cælo & fieri hoĩes & infortunatos dicere videt: ea ratio talis eſt. Virtus cæleſtis corpis nõ agit intellectu vel electione: ſed quẽadmodũ natura agit/naturæ ꝓpriũ eſt ad unũ tendere. Effectus igit̃ qui nõ eſt unus a naturali cauſa ꝑ ſe eſſe nõ poteſt: at q̃ ex accidenti concurrũt inuicemc̃ cõueniunt: ea vere unũ non ſunt: ſed duntaxat unũ per accidens. Concurſus igit̃ hmõi quẽ ſolemus fortuitũ nũcupare: nulla eſſe põt ꝑ ſe cauſa naturalis: ſed cæleſtis cauſa naturalis cauſa ut dicebamus. Et igit̃ rerꝫ hmõi fortuitarꝫ cauſa ꝑ ſe eſſe nõ põt. Adijcit hijs exẽplũ/q̃ ſimul declarat quõ nõ eſt cauſa ꝑ ſe cælũ hmõi euentorꝫ: ſed tantũmõ ex accidẽti: inſtigat inquit aliqs a cælo ad ſepulcrũ fodiendũ: accidit ei ut ĩ ſepulcro theſaurus ſit Quare fodiẽs ſepulcrũ theſaurꝫ inuenit: nõ fuit hoc a cælo ut inueniret theſaurꝫ ꝓterc̃ ex accidenti: qui nec accidẽti eſt eundẽ eſſe & ſepulcrũ & theſauri locũ: nã inſtigare hominẽ ad ſepulcri foſſionẽ/in q̃ latet theſaurus ut theſaurũ inueniat cauſæ rõnalis eſt & intelligentis: cuius ꝓpriũ eſt rem unã ad aliã referre & ordinare/naturalis cauſæ nõ eſt: qua duntaxat ad unũ fertur ut diximus qualem eſſe cæleſtem radiũ nemo diffitebit.

Ratio. ſ. thomæ.

Exemplum eiuſdem.

Caput III. Quomodo rerũ fortuitarꝫ cauſa ſit deus: quõ angeli: quõ cælum: quomodo nos: quomodo fortuna.

Quum de fortuitis rebus mentio fiat/ operepræciũ fuerit altius explicare q̃ ſint illarꝫ cauſæ apud phõs atc̃ theologos: nã ex his quidem q̃ hactenus diximus extimari poſſet in caſum nos illam duntaxat temeritatẽc̃ referre: nũc ĩprobã-

dos esse astrologos qui seruare in his quoq; extraordinarijs ordinẽ & certas causas co-
narent̃/ut nihil temere in natura nihil sine causa legittima fieret. Quæ si qua cogitãda
est: illa videt̃ potissimũ eligenda quã astrologi accipiũt: cælum. s. cũ nec infra cælum ta
lis ulla iudicet̃ potens. s. rer̃ omniũ q̃ sub cælo fiunt: nec supra cælum dicũt: videlicet
cũ multa indigne præter meritũ & rationẽ fieri videant̃/q̃ potius corporalis causæ quã
dam necessitatẽ q̃ ꝓuidentiã arguant eligentis. Quare ut hos scrupulos extrudamus
differere quædã latius sup his rebus utile fuerit: ut post̃q; a cælo gubernari hæc nõ pos-
se monstrauimus: nec unde & quõ gubernent̃ aperiamus: fortuita fieri dicimus q̃ ꝓter
intentionẽ operãtis eueniũt. Quare tm̃ in rebus humanis fortuna dicit̃: ut q̃ solæ con-
silio rõneq; fiunt. Exemplũ tale quo superius etiam vsi/ꝓposuit agricultor terrã fode-
re culturã soli cogitans nõ thesaur̃. Accidit ut thesaur̃ inueniat/fortuito factum dici-
mus/nec reperti thesauri causam aliã damus q̃ fortunã. Fortunam uero non intelligi
mus aut numen aut naturã: aut rem oĩno aliquã causam talrs euentus: sed potius ex-
cludimus tm̃ fortuna factũ dicẽtes ac si dicamus ita euenit forte nõ ex aliqua causa: nã
fossio qdẽ terræ causa dici nõ põt/nõ sit terra/quatenus terra est locus. Sed accidit eum
dẽ locũ terrã simul esse latebrãq; thesauri. Quapropter si quæras qua causa factum: vt
eruerit iste thesaur̃ nullã est afferre: cũ nõ una causa/sed fortuitus cõcursus plurium
hoc causar̃ effecerit. Propterea errabãt qui fortunã in rebus esse negabant: quã opini-
onem secundo physicæ auscultationis: & sexto primæ philosophiæ libro conuelit Ari
stoteles: Errabãt aũt nõ quia putarẽt q̃ nobis imptouisa fortuitaq; sunt ea nota, puisaq;
esse posse supioribus mẽtibus: quare nihil absolute simpliciterq; esse fortunã: sed q̃ ar
bitrarent̃ hmõi euenta necessario hr̃e ꝓximam per se causam/nõ intelligẽtes quo pa-
cto quod est vnum per accidens/causam minime exigat per se vnam/vt hoĩem eũdẽ
musicum esse & bellatorem causam nullã habet: alioquin si simul essent ꝓpter aliquã
causam ordinem inuicem haberent ex illa causa: quæ aũt sibi temere accidunt: vt bella
tori esse musicũ/musico esse bellatorẽ: patet ea inuicẽ ordinẽ hr̃e: quare nullã habet ꝓ
se agentẽ cãm: sed ex accidẽti tm̃: sic recte Peripatetici casum & fortunã defendũt in re
bus necessitatẽ exterminãtes: sed errant ex eis qdã detestabilius q̃ qui auferunt casum
pernegantes. s. aliter ista fieri q̃ fortuito hoc est nullo cõsilio superioris causæ/ nulla ꝓ
uidentia: pullulat em̃ pestilentissimus hic error ex impietatis radice qua credit̃ aut non
cognosci/aut si nõ cognoscunt̃ nõ curari a superis res humanas q̃ alibi rõnibus reuin-
cetur: vbi cõtra philosophos impios erit disputatio: nũc ueluti ꝓiudicato falsus abiici-
atur/auctoritate oĩm theologor̃ totiusq; philosophor̃ familiæ & Aristo. Peripatheti
cor̃ principis in moralibus libris/tã vbi de fœlicitate q̃ vbi de bona fortuna disseruit
nã illic cura esse boies deis p̃cipueq; sapiẽtes: & hic nota esse deo sensibilia oĩa p̃terita
atq; futura & in his dirigi nos ab eo clarissime asseuerauit q̃d in libro q̃q; de mundo/li-
bro utiq; Aristotelis sapiẽtia digno confirmauit quẽ platonica illa de diuĩa iustitia sni
quasi oraculi cuiusdã coronide termĩauit. Si igit̃ curãt hũana dei: sic em̃ loqmur: vt cu
stodes angelos: & intellgẽtiũ causar̃ ser̃ ordinẽ cõplectamur dei veri cõsilio ꝓuiden-
ciæq; famulãtẽ: Si inq; hoc ver̃ est nemo dubitauerit instigatos ab illis hoies ea sæpe fa
cere q̃ sunt hõi nõ puisa nõ p̃cognita illis vero sapiẽtissima p̃cognitõe disposita. Vul-
gatissimũ ẽ exẽplũ de seruis eodẽ missis a dño ut cõuenirẽt ignaris tm̃ dñi uolũtatis: q̃-
rũ cõuentus atq; cõcursus ipis seruis inopinatus atq; fortuitus/dño puisus & pordina
tus est: sic ꝓcurãs utilitatẽ paupis agricolæ custos angelus põt ad eũ locũ effodiẽdum
inuitare motibus occultis: vbi nouit angelus esse thesaur̃: vt q̃d pau peri fuit fortuna
cõsiliũ tm̃ angelo fuerit, hoc respiciẽs Aurelius Augustinus q̃nto de ci. dei libro: non in
quit causas q̃ dicunt̃ fortuitæ: vm̃ & fortuna nomẽ accepit nullas eẽ dicimus: sed laten
tes easq; tribuimus vel veri dei vel q̃rumlibet spirituũ voluntati. Dixit quorũlibet spi-
rituũ: q̃m tam a bonis hoc fieri põt q̃ angelis malis/licet non omnia possint mali q̃ bo
ni: nec idẽ, vtrũq; finis: sed bõis qdẽ cõe hoĩm bonũ: malis ỹo malũ: frustrãte illor̃ tm̃

Fortuita q̃ dicantur. Exemplum

Alius error detestabilis.

Liber de mundo Aristo. sapiẽtia dignus.

Augusti.

malitiã bonitate diuina dũ in bonũ ordinat redigitq; quicqd ab illis mala fuerit volun-
tate patratũ. Sed hæc alibi latius. Proclus Platonicus in cõmentarijs in Thimeũ eadem
rõne ꝓ qua & Augustinus fortunã definiuit esse dæmonicã potestatẽ cõgregantẽ inui
cẽ causas inter se diuulsas: nec differt a peripathetica determinatiõe qua dicit̃ fortunam
esse in electione humana causam aliqd efficientẽ ex accidenti: sed altera causam remo-
tiorẽ occultiorẽq;: altera proximã notãq; respexit. Dixit em̃ Proclus dæmonicã pote-
statẽ q̃ ita vocent Platonici quasq̃ mẽtes inter hoies positas & itellectus superiores
a particulari & proxia rer̃ nostrar̃ cognitiõe semotas. Declaremus exẽplis hæc quõ si
ant ubi & cælũ in his qd agat intelligamus. Domi erat Lucius & foris quidẽ qd agere
nõ habebat: ver̃ sedit aĩo tamẽ excundi sententia simulatq; egressus domo est/ruit do
mus/fortunatũ dices qui periculũ imminẽs sic euitauerit: cuius rei causam a male pio
philosopho si quæsieris: sed & male philosopho resp̃debit casu ita factũ/nec aliã cau-
sam requirendã: si quæras ab Astrologo in benignã hoc aliquã radiationẽ refert fortu-
nãtis planetæ/cuius ope defensus ille sit a ruina. Fallit̃ aũt rõne superius enarrata: q̃m
incitare Luciũ ad egressum ne sub ruina pereat causæ est intelligẽtis agẽtisq; cõsilio &
rõne. Qualis nec Iouis nec alterius stellæ radius tm̃ esse hoc de cælo potuit ut ad egres-
sum Lucij animus esset ꝓpensior q̃ ad quietẽ: sicut hoc q̃q; ab ipso corpis habitu esse
potuit: ex q̃ alij sedentarij magis alij ambulatores hoies sunt ut si qua fuerit huius boni
cõstellatio causa: fuerit ex his potius q̃ vegetes nos reddũt & melius apparẽtes: quales
martias dicũt/ nõ benefica quæpiã & defensatrix a malis q̃n ut sæpius idẽ inuchamus.
Sic em̃ expedit ordinare illa inuicem radius non põt egressum. s. tuitionẽq; a ruina. sed
quẽadmodũ eligẽti egressionẽ Lucio spaciãdi gr̃a fortuitũ est: ut egrediens mortis dis
crimẽ euadat: ita cõstellationi siquã mõ talẽ esse censemus/iuuãti illũ ad motũ: foruitũ
est prorsus accidentale/ut liberet a ruina: q̃ fit ut nec cognoscẽs astrologus qd tũc influ
at cælum Lucio aliud sit qd̃ cognoscat: q̃q; auidũ illũ futurũ motus ambulationisq;: sed
futur̃ ut simul domũ & periculũ fugiat p̃cognosci ab eo posse/nec thema nec ratio ul
la cõsentit. Vna igit̃ supest causa cui ꝓpsum hoc nec fortuitũ esse potuit diuina. s. vel
licãs intus animũ Lucij insliganscq; ad egressum/ ne sub domo mox casura dispereat:
quã. s. & casurã idem numẽ intellgit: & ad eũ finẽ ordinare Lucij exitũ põt. De radio
corpali neutrũ dici põt: quare nec phũs ullus fortunã definiuit cælestis decreti cõstituti
onẽ/aut genituræ factũ: aut tale quippiã ductũ dogmate astrologor̃: sed aut ad ipsum
casum inopinatũq; cõcursum causar̃ se rettulerũt: aut ad itellectuales causas inuicem
cõciliantes suo consilio: q̃ nr̃æ ꝓuidentiæ fines effugerũt: sic magnus ille phõr̃ dux A
risto. qd sit bona fortuna: qd mala/qd fortunatũ esse: qd infortunatũ latissime disserẽs/
ne dũ decernẽdo cælestiũ meminit cõstellationũ: sed nec inquirẽdo disputãdoq;: qa istã
genethliacor̃ opinionẽ nec dignã putagat: de q̃ phũs hõ dubitaret: sed velut alia circu
lator̃ deliramẽta potius iter fabulas & p̃stigia q̃ inter cõtrouersias phiæ deberet annu
merari: ipse igit̃ Arist. in eo tractatu post diligẽtẽ totius quæstiõis examinationẽ ita de
finit cũ nobis bñ ita fortuito euenit dupl̃ fieri solere: aut incidẽtibus nobis ꝓrsus ipru-
denter in id qd̃ bonũ facit euentũ: aut q̃uis nõ cõsilio deliberationeq; ipetu tñ ad id ani
ductis: cuius ita rõnẽ ignoramus: ut q̃ ille se fert obstinatissime tm̃ rhemo veloc̃ descẽ-
damus: illud primũ ad casũ putat referẽdũ: hoc ad diuinã motionẽ q̃ penitus ipsa volũ
tas occultis ipulsionibus iclinet̃: qd̃ passi solẽt illa dicere: p̃sagit animus nescio qd: nõ
possum alitervelle huc rapior: alia cogitãti meus nõ accedit: & ita cũ sui cõsilij rõnẽ nul
lam reddere possint: ita tñ libitũ sibi: ita pĩudicatũ aĩo pertinaciter asseuerãt. Quo loco
phũs Aristo. & deo nota esse oĩa: ut superius diximus: & nihil esse sublimius deo unde
possit volũtas nr̃a moueri: qd̃ magnũ esse ĩmortalitatis argumentũ affirmat. Ex q̃bus
oĩbus ita colligi põt rer̃ humanar̃ quasdã fieri casu: quasdã natura: quasdã electione:
quasdã diuino cõsilio: nam licet nihil fiat p̃ter dei consilium: ita tamẽ partimur ut fieri
diuinitus ea dicamus quæ relictæ sibi hominum mentes non efficerent: sed peculiari

Definitio fortunæ a Proclo assignata.

Exemplũ supradictor̃.

Aristoteles

Aristo. q̃ re cte de deo & anima

numinis impulsu cõmotæ faciũt: ꝓter illam generalem summæ potestatis oĩbus assistentiã/ sine qua nihil esse/ nihil fieri/ licet minimũ põt. Sic quãuis ꝓpriũ hoĩs sit agere electione: regit tamẽ interdum natura cũ motibus affectionũ corporaliũ mancipatus iudiciũ rationis nõ expectat. Declarant hæc uno exemplo: indicit rex bellum finitimis forsitan in causa natura regis est bellicosa: cupida: irrequieta: forsitan nõ tam passione ducit q̃ ratione vel iure vendicandi qđ suũ est/ vel iniuriæ reponendæ vel alijs de causis. Potest ꝓter hæc oĩa speciale dei consiliũ interuenire: semp iustum semper rationale: licet nõ eius semp vel iustitia vel ratio oĩbus pateat. Dei inquã/ consilium/ & animantis ad bellum capescendũ/ & cũ ita liber armantis ad victoriam: quo pacto loquit apud Ieremiam ꝓphetã. Ecce ego mittã & assumã uniuersas cognatiões aquilonis/ & Nabuchdonosor regẽ babylonis seruũ meũ: & adducã eos sup terrã istam/ & sup habitatores eius/ & sup oẽs natiões q̃ in circuitu illius sunt. Et apđ Esaiã: Assur virga furoris mei & baculus ipse est: in manu eius indignatio mea: ad gentẽ fallacẽ mittam eã: & cõtra populũ furoris mei mãdabo illũ/ ut auferat spolia/ & diripiat prædã: & ponat illũ in cõculcationẽ quasi lutũ plateaꝝ: ipse aũt nõ sic arbitrabit: & cor eius non ita extimabit.

¶ Caput IIII Ad cælũ nõ esse referendũ: siquid a nobis fit ꝙ nostras vires excedere videat: sed potius vel ad angelos vel ad deũ. Atq; inibi de fato multa utq; diuina præuidentia nostrã libertatẽ nõ tollat.

QVm quid vero ab hoĩe fit ꝙ eius vires excedere videat: insolitis solet euentis admirabilibusq; mortalitas nostra cõcuti: victaq; rerꝝ magnitudine: suspicari vim causæ potentioris: id agentis in homĩe atq; per hominẽ: q̃ humanæ vires facultatis excedat. Et hac quidẽ suspitiõe: qui carneos tantũ oculos habent: rapiunt ad cælũ: q̃ nihil ipsi maius vident: aut potentius sentiũt: male ita cõpotes mentis ut ad causam amentẽ ex ptẽq; cognitõis id referãt. Cui nec oĩe mẽtis humanæ cõsiliũ satis esse credũt. Qđ si respõdeant illa qdẽ a deo disponi & ordinari: sed a deo ꝓ cælum syderaq; cõpleri: q̃rꝝ virtus & efficatia tãta sit: nimis q̃ absurde dicere reuincent: siquidẽ interce dentes istæ causæ inter deũ & nos: sicuti humiliores deo: ita sublimiores hoĩbus esse debent: nec q̃ rõne consilioq; peragunt: qualia nostra sunt ꝓ irracionalia corpora decet ab auctore primo disponi: sed quẽadmodũ ille elementariã molem: utpote deteriorem: ꝓ cælestem q̃ melior est regit & moderat: ita res humanas nõ corporꝝ sed angelorꝝ mysterio: qui natura dignitateq; mediant inter nos & deũ cõuenit gubernari: quare cũ a deo descendis ad terrã descende ꝓ cælum: cũ a deo descendis ad hoĩes: descende ꝓ angelos. Sic angelum: Persarꝝ: græcorꝝ: hebræorꝝ: legis apud ꝓphetas suis populis ꝓuidentes: & apđ Platonẽ oĩesq; Platonicos locales deos: urbibus: regnis: hominibusq; præpositos: quorꝝ mẽtionẽ quoq; factam ab Aristotele: & antiquior Isidorus: & post Isidorum Clemens Alexandrinus in stromatis meminerũt. Neq; nos turbet ꝙ indigne quædã interdum iniustæq; fieri nobis vident: vt ꝓpterea ad causam naturali necessitate nõ consilio agentem/ libentius recurramus. Nam ridicula sane fuerint urbis viliora mancipia: si de consilijs principis iudicare præsumpserint: multo nostra vel ridicula vel sacrilega potius temeritas. arbitrium sibi vendicans primi ordinis sapientiæq; diuinæ: quæ non in unius hoĩs: unius familiæ: unius urbis: sed orbis totius utilitatem: nõ ad sæculum instans: sed ad oĩa pariter sæcula: oculum ꝓuidentiæ radiumq; suæ bonitatis extendit. Nos hæc homunculi ĩmo noctuæ talpæ: vere asini: vere boues: & quidẽ septimi dijudicantes: & deum reuocabimus ad examẽ? Qui sæpius nec in lllo/ quãtulumq; est qđ habemus iudiciũ: sed animi potius morbo iudicantes: iniuste factũ quærimur quicqd fieri ipsi nollemus: Et quis nõ asseueranter exclamasset dormitare deum cum iustus Ioseph venũ dabat a fratribus? Quis nõ etiam nullum esse cum idem carcerẽ præmiumꝝ castitatis accipiebat? Vide mox eum in ægypto regem: vel a rege secundum. Vide patrem cũ tota familia a fame redimentẽ. Vide ꝓphetia nobilem: nec negabis a deo facta illa priora/ per quæ ad ista deinceps ordine suo peruentũ est. Sed & alĩus si suspexeris

Prophetæ
Plato
Isidorus antiquior.
Clemens Alexandrinus

ut ab illa tam impia mercatura rem eo perductã intelligas. ut descendens totus populus in ægyptum diuq; ibi attritus ab ægyptijs regibus / tam gloriose in libertatẽ asseratur a Moyse: tot prodigijs cõfirmata potestate dei: tot oraculis manifestata: in pharaone: in ægypto/ in hebræorum populo: per legem/ per tot miracula diuinæ maiestatis: nunc per beneficẽtiam: nunc per iusticiam quæ figurarent futura sub Iesu diuinæ corporationis ineffabilia illã mysteria. Profecto vel insanus adduci eo non poteris ut sine ratione fieri quicquã suspiceris in rebus humanis: propterea q; non adeo optimo sapiẽte: sed vel a dæmone malo cum manicheis vel a corpore syderalis reuolutiones necessitate cũ astrologis: vel a casu fortuito temeritateq; gubernari cũ non multis male philosophantibus credas. Sed & quotiẽs suscitari bella & cædes: & vrbium vastationes: & euersiones regnorũ intelliges: non mixturam duoꝝ radiorum aut interpositũ naturali cursu suo lumẽ inter solẽ & lunã cũ præstigiatoribus istis causam cogitabis: sed cõsiliũ dei/ vel puniẽtis malos/ vel exercentis bonos. Vnde ille dictus dei flagellum: & alter satis ꝓximus sæculo nostro: nõ hominẽ esse se dixit: sed iram dei orbisq; vastitatẽ. Sapiens ille persarũ apud Herodotũ qui discũbente apud se in cõuiuio: Thebano: cui futuram suæ gentis cladẽ/ nescio qua præsensione sibi præcognitã reserauit recte locutus est. Nam cũ suaderet Thebanus: ut idem imperatori exercitus denũciaret: dehortaturq; ab incepto cuius esset futurus exitus tam infœlix: respondit id homini esse ineuitabile: quod fieri deus ordinauerit. Quare nec suis verbis si scilicet imperatorẽ admoneret/ fidẽ futuram: quãdo ita deo decretũ esset: ꝓindeq; se etiã Martdoniũ (ita erat principi nomẽ) sequi alligatos necessitate: placetq; ꝙ necessitatẽ nõ astrorꝝ: sed diuini cõsilij dixit: quam & fatũ siquis vocet: rectius inquit Augu. sentiet q̃ loquat. Est autẽ hoc fati nomen quantũ ex veterum collígi monumentis potest in quadruplicẽ significationem acceptũ: ut fatum vel ipsa natura sit: vel causarũ series ordoq; nexu necessario cuncta ꝓducens/ vel syderum cõstitutio: cum quid aut nascit/ aut cõcipitur aut incohat: vel diuini cõsilij executio certa ineuitabilisq; successus / in primã significationẽ accipitur ab Alexandro ex afrodisiade in libro de fato ad principes Seuerũ & Antoninum: ita enim fata esse cõcedit/ ut fatum ipsa natura sit quæ principium aliud est ab electione/ quare fato ignis calefacit: aqua humida est: sol illuminat: sed & cum quis dissoluto corporis temperamento moritur/ fato moritur. Si vero vel ex equo præcipitatur/ vel gladijs occidit/ fato non moritur: in quem modum de Didone Virgilius mortem sibi per vim præparãte dicat: sed quia nec fato debita nec morte peribat. Astrologi vero id maxime genus mortis in fatum reiecissent/ sic Demosthenes. Et ita quidem fatum nemo esse negauerit sicuti nec naturam. Quo pacto & Aristoteles quinto libro physicæ auscultationis fatales dixit generationes: hoc est quæ secũdum naturam fiunt. Nec dubium cum sic farũ intelligamus multa fieri præter fatum: sicuti & multa fiũt præter naturã vel casu vel electione nostra: vel (ut inquit eodẽ loco Alexander) ipse Afrodiseus consilio deorꝝ. Qui vero secũdam inuexerũt opinionẽ / cogitarũt in ipsa natura nihil nõ fieri necessario: siquis omnes simul causas cõplecteret. Nam qui multa fieri dicunt extra necessitatem: hoc ita defendũt in naturalibus rebus & arbitrarijs. In naturalibus/ quia nõ omne quod fit naturaliter necessario fit / cũ naturæ opus impediri possit in arbitrarijs/ quia electio nostra & arbitriũ liberũ est: Illi cõtra sic instant: in naturalibus quidem siquid impeditur necessario impediri: quia & illud impedimẽtum a naturali causa est: quæ tandẽ ad supremã naturam/ hoc est cælũ redigat: Ea vero necessario agit: sed fallunt: nã ut impedimento quidẽ fuerit causa naturalis: fuit ea tamen quæ & ipsa potuit & nõ esse & impediri cũ agebat: quare cõtingens illud impedimẽtũ nõ necessario fuit. Et si de illo rursus impedimento nos vrgeas futurꝝ. s. causam naturalem: quæ & ipsa sicuti naturaliter: ita necessario aut impedietur. Respõdeo te si mũdum credis æternũ/ aut in infinitũ ꝓgressurũ a causa cõtingente in contingẽte causam: inter quas ordo sit semper accidentalis: nec unq; advnã causam primã necessariã peruenturꝝ. Vn

Manichei
Herodotũ
De fato Augu.
Fatũ q̃drifariã accipi
Primus modus Alexander
Virgilius
Aristo.
Secũdus modus fati
Cõfutatio secũdi modi

de sequentibus necessitas inuehat: cum nulla sit talis intra naturales: quando nec cælestis cuius operibus & materia concurrentes inferiores causæ facile obstant. Si vero de mundi creatione cum theologica veritate consentis. Deuenies per importunum illum regressum ad primã rerum cõtingentem institutionem / unde tolletur necessitas: nõ confirmabitur electionibus nostris multo irrationabilius inferũt necessitatem: quoniam voluntas nihil eligat/nõ præiudicatum a ratione/nec in nostra sit manu/ ita velle iudicare: sed falsis nituntur assumptionibus/ut ab alijs alias/& a nobis alibi declarabitur. Nam peculiares hæc seorsum tractatus exigunt. Nec magnopere pertinent ad confutandos astrologos: quorum illa tertia est acceptio fati toto opere cõfutanda/ differens a prima opinione/ꝙ naturam ipsam cælestẽ nõ solum naturaliũ: sed & fortuitarum ut vidimus rerum originẽ facit: maleq; de causis inferioribus in hac parte maxime sentit: pessime de cælestibus: quãdo licet natura cælum sit: constellationes tamẽ illæ quas fingunt ex syderũ positura/per loca/signa/ domos/aliaq; id genus: causæ naturales non sunt/sed fictitiæ: nec ex vno illo momẽto initiali dependet operatio cælestiũ: nec ad ea quæ ꝓpria sunt inferiorũ causarum referũtur/ ut iam declarauimus: & sequẽtia magis declarabunt. Restat quarta fati significatio theologica/ sicut illa prima physica magis: sed utraq; vera: ut pendẽtem a diuino cõsilio serie ordineq; causarum notet: sub quo nihil nostra libertas periclitet: cum simus: & nos inter has causas: nec in hac chorea fati patiamur tãtum: sed agamus: siue igit dei præuidẽtiam/siue ꝓuidentiam: hoc est siue mẽtem illius omnia præcognoscẽtem: siue volũtatem ex suo placito omnia disponentem attẽdas: nullum fit præiudiciũ liberis actionibus nostris. Nam si præuidẽtiam/ cur nõ libere facio ꝙ præuidit deus me facturũ: nam si erit quod ille præuidit: utiq; libere faciam/quod libere me facturũ ille præuidit. Sed & quia erit quod noluit: voluit autẽ me esse liberum/libere agã quicquid agam/nisi ipse mihi meã libertatem ademerit: & certe nõ solum præcognouit deus voluntates nostras/sed & præordinauit: nec cum id Gregorius nisenus Damascenusq; negaret/videt aliter negare quam ut admoneant. Cætera quidem per voluntatẽ diuinam: electiones nostras per illam cũ nostra etiam volũtate disponi: ita tamẽ ut nõ modo cogitationum nostrarũ euentus: sed & ipse cogitationes: ipsa cõsilia: ipsa ꝓposita: nec regũ tãtum/ut scriptum est: sed omniũ corda in manu dei sunt/qui solus omnia moderat: nũc in his quæ nec advitiũ attinent/nec ad virtutem inclinans volũtatem quo libitũ illi: si sic decreti alicuius sui exigat absolutio: nunc virtutes in nobis: sed & nobiscum incohans & perficiẽs incohatas/ nũc a virtutibus ad vitium motos/ permutãs ad iusticiam vel admouẽs virgam pædagogi pro misericordia/vel cõminuens quasi hallucinatus ꝓ iusticia: omnia semper/aut bona/aut occasiones certe faciẽs bonorum: tanta de fato de ꝓuidentia & humanarũ rerum gubernatione dixerimus cũ per se cognitu utilia: tum ad cõuellendã astrologicã vanitatem necessaria: ut cum quid fieri cõtingereq; videmus/ꝙ aut maius videat aut ordinatius: cõ ut in eam hominẽ ue referat, nõ vim ibi corporaliũ radiorũ: sed diuini consilij angeliciq; ministerij cũ humana libertate curam potestatẽq; intelligamus. Liquet aũt ex his quæ diximus / & quo pacto tum præuideri futura: tum præcaueri cũ sint mala possint a nobis: nam si fortuito tantum fierent res humanæ. nulla præsensio futuror; esse posset. Cum autẽ humano diuinoq; cõsilio fiant/ potest humana ratio de illis nõnihil cõiectare: soli vero numine afflati præuidere certissime: ꝙ ꝓphetarum prædictiones oraculaq; confirmãt: ꝓximi licet longissimo ꝓximi interuallo ꝓphetis prudentes sint. Vnde illud Euripidis. Qui bene cõiectauerit is vates optimus esto. Sic in ꝓcurando fœlici rerum successu infortunijs quæ vitãdis illud potissimũ est/deum sibi cõciliare ꝓpitium animi puritate: pijs operibus: votisq; sanctissimis post hoc ipse sibi homo cõsulat sua prudẽtia: nam licet in plerisq; rebus multũ fortuna possit: plurimũ imo totũ in omnibus disposition certe diuinæ voluntatis: ipsam tamẽ rectã viuendi rationẽ magnũ in his habere momentũ necesse est: nisi frustra collatũ hoc nobis munus a deo dicamus. Quare recte di-

Tertius modus fati toto opere cõfutandus

Approbatõ ꝗrtæ acceptionis fati

Ex prescietia dei non tolli nostrã libertatẽ neq; ex ꝓuidentia

Declaratur sentẽtia Damascen⁹. & Grego. nisseni

xit ille nullũ abesse nũmẽ si sit prudentia: sed nos facere fortunam deam cæloq; locare. Propterea Plato in epistola ad Syracusanos: cum Homerici illius dicti meminisset. Dij mentẽ abstulerũt: quia homines potius adiectã ipi mẽtẽ abstulerũt: quod Euripidis illi sentẽtia cõfirmat: qui fortẽ animæ filiã esse dixit. Prudẽter igit vitã instituẽtes ratione naturali: tũ pia religione diuinã nobis beniuolentiã parãtes: vitemus oẽm superstitionem vanitatẽ: alioquin qui vel futura præuidere: vel cũ sint mala præcauere p astrologicas sperauerit observationes/audiet Esaiã sibi dicẽtẽ. Veniat sup te malũ & nescies ortũ eius: & irruet sup te calamitas quã nõ poteris expiare.

Plato

Esaias

Caput V Nec prætérita nec quæ ad alios attinent posse ex aliqua constellatione præuideri.

Quod si habeant forte de fortuitis rebus aliquid quod respõdeãt. Quãq; habere nihil possunt aut verũ aut verisimile. De his quæ genituræ horã antecedũt quæso quid respõdebũt: hoc est quonã pacto putabũt efficiẽtẽ causam suis effectibus esse posteriorẽ. Quid de his itẽ quæ nõ solũ priora: sed etiã aliena: ideoq; suas causas nõ huius genituræ cõstellatione: sed alibi possidẽtia: ut cũ ex hora qua filius nascit de parẽtum auorumq;/& fratrũ natu maiorũ naturis fortunisq; ꝓnunciant. Hæc enim & priora illa sunt cõstellatione: & ab ea itidem aliena: ut quæ a præteritis iãdiu ꝓprijs constellationibus sui habeant fati ordinẽ & dependẽtiam (Si quod scilicet est se fatum a cælo existimemus) in eo itẽ qui nascit quomodo illud efficit natalicia constellatio: quod multis ille diebus ante diẽ natalem accepit. prædicũt enim ex themate geniturae/ mas ne an fœmina sit qui nascit: mãcus an integer: pulcher an deformis: deq; alis huiusmodi corpis cõditioibus de quibus oĩbus iacta alea erat priusq; e matris (ut ait Lucilius bulga) infans cõmitteret. horæ omniũ prædictionẽ qua sibi ratione astrologi vendicãt: sed nec effectu causa posterior: nec præuidẽter ex cælo aliter quæ inde præuidentur: ꝙ quo pacto effectus ex causa præcognoscit. Haly auenrodã apotelesmaticos Ptolemæi libros enarrans quasi nostrã hanc soluẽs quæstionẽ/ostendere voluit quonã pacto/ex fratris fratrũ: ex filiorũ genituris parentũ fata præuideretur. Non quotiẽs inquit mulier cõgredit viro totiẽs cõcipit: sed tũc solum cũ ea incidit hora cuius cõstellatio/cum parentũ cõstellatione cõcordet: & quoniã quæ cũ alio pariter conueniũt inter se quoq; cõuenire necesse est: si cõueniũt cum parẽtum cõstellationibus filiorum omniũ genituræ/erũt ipsæ quoq; inter se concordes: quare & mutuo etiam sua inuicem fata significabũt: sic ex fratris fratrum: ex filij genitura parẽtum naturæ fortunæq; demõstrãtur. Ego vero in hac astrologica subtilitate nescio quid primũ coarguam vel irridebam. Non cõcipit inquit mulier/ nisi qua hora syderum positio cũ parentum syderibus conuenit. Non igit ex ea hora qua nascit: sed qua cõcipitur puer parẽtum debẽt facta præuideri: Sed & cũ alio itẽ cælo pater/alio genitrix nata sit eius qui cõcipitur/quomodo vna poterit cõstellatio tam diuersis cõstellationibus respõdere: aut si hoc fieri posse putẽt aliqua syderũ diuersitate/quomodo tot filiorũ themata thematis patris/matris ꝙ simul respõdebũt: Cũ ab hisdẽ syderibus/ ab hisdẽ cæli regionibus peti in omnibus debeat parentum significatio. A quarto & decimo cæli loco sors patris & matris ab illis inuestigat: a sole item Saturno/ Venere/& Luna. Horum dispositio in thematis geniturarũ varia fere semper & multiplex pro varietate filiorũ: tu istam omnẽ varietatem putas posse nõ variare a constellationibus genitorũ: quasi possit ab alio non dissentire/ quod a seipso prius dissentit / aut nõ sit futurum / ut idem pater necessario & fortunatus sit & infortunatus: quoniã eius. s. alter filius quartũ habeat locum fœlicibus radijs illustratũ: alter vero infœlicibus obsessum. Quod ut vitaret vulgus astrologorũ soliti dicere nõ ab omniũ filiorum geniturís: sed ab eius qui esset maximus natu parentum fatã præuideri. Sed adimit statim eis illud perfugiũ/de fratrum geniturís: quas ostendebãt iccirco inter se cõuenire: ꝙ cum genitorũ cõstellationibus omnes pariter cõsonarẽt. Sed quid oportet rẽ operosius cõfutare euidẽtissime friuolam? Qua enĩ ratione defen-

Haly auẽro.

Bella imaginatio

Redargutio

Prima rõ

Secunda

Tertia

Rũsio vulgi astrologorũ

ditur? nõ cõcipere mulierem nisi qui tunc concipit ea sit deinde hora nasciturus: cuius constellatio ciusmodi sit futura quæ parentũ eius qui nascitur sortẽ atq; naturam astrologo possit significare. s. illis cælũ & tota natura deseruit: nec potest aliquid fieri in universo/nisi eo fiat modo per quem possit de eo astrologus diuinare. Præterea illud quo modo soluũt in quo erat tota vis nostræ argumẽtionis: non posse effici ab hora qua infans nascit: quod in fratribus in parentibus dudũ ante præcessit. Nã eorũ opinionẽ qui nõ effici hac re/sed significari tm̃ ab astris dixerunt/postea coarguemus. Nũc aduersus eos disputamus qui eorũ quæ cælitus prædicũtur causam esse cælum opinãt: quod & Ptol. & principes oẽs istius artis opinati sunt.

¶ Caput VI Futura multo post tpe a pñti cõstellatione effici nõ posse.

Quid q nõ solũ præterita: sed si recte cõsideremus: nec quæ multo post tẽpore sunt futura effici possunt a p̃senti cõstellatione: q̃d est tm̃ familiare frequẽtissimũq; in astrologorũ prædictionibus. Vbi enĩ nõ illud legitur apud eos: planetã oriẽtalem in prima vitæ parte præstare q̃d possitẽ: occidentalem in postrema: qui horoscopum occupauerit/ vel horoscopi fuerit dominator cito dare quæ sua sunt: paulopost cum qui decimi loci iura possideat: qui occidẽti vel affuerit vel præfuerit sero: serius qui imo cælo fuerit collocatus: atq; alia hoc genus innumera: hoc denicq; attestantia: nõ fieri a cõstellationibus quod sunt facturæ cum ipsæ sunt cõstellationes: sed multis potius annis postquã fuerũt: huius vero mirandi exemplum in nulla virtute vel actione naturali qualem esse cælestem cõfitentur: apparet ut. s. tũc efficax magis existimetur cũ non est/q̃ cum est: nõ remanet autẽ cælestis influxus in corpore instar medicinæ. Sed respõdebũt fortasse etiam si præterit ille syderũ positus / durare tamẽ virtutẽ inde nobis infusam quæ suõ tpe p̃ natura agẽtis materiæq; habilitate/ suos tãdem effectus in lucẽ sit editura. Ego vero quod attinet ad naturã agẽtis obiicio illis quod prius obiiciebam/variari quidẽ p̃ agentiũ cõditione variaq; virtute effectus quoq; naturam & conditionẽ: Sed hoc esse oĩbus causis pariter cõmune ut quod sint effecturæ / tũc magis efficiant quãdo sunt/q̃ cũ multo iã tẽpore desierũt. Quod speciat ad materiam si forte dicãt nõ statim fieri regem & philosophum eũ qui nascit: licet cælo id p̃mittente: quia ætas repugnat: poterit videri nõ absurdum esse quod dicit: sed cũ ætas eorum munerũ capax est quæ nataliciæ stellæ pollicebanẽ: cur tamẽ nõ fit: cuius & causa sufficiens iam præcessit: & materia habilis idoneaq; præsto est. Sed aut cessare aiunt effectum tot annis/ quot signorum partibus a taliloco planeta distabat: aut quia talem in themate cæli locum obtinuit/nisi sero præstare sua beneficia suis nõ posse hoc rationalis potius naturæ/pro electione arbitrioq; sua munera quo voluerit tempore dispẽsantis: naturalis causę/nec est/nec esse potest. Præterea si ex se quidem daret statim cælum quod p̃mittit: sed materiæ dispositio est in mora: nõ erit astrologi euentus tẽpora præcognoscere qui cælum cõsiderat: sed eius potius qui materiæ statum cõditionemq; cognoscit: ut quid futurũ sit ab astrologo audiat. Quãdo futurũ astrologo ipe demõstret. Quod item respõdebãt seruari vim a cælo deriuatũ prætereunte constellatione sciri ab eis velim: vbi nam cõseruetur: utiq; aut in materia: aut in causis inferioribus & secundarijs: quorũ siue utrũq; siue alterũ eis placet: sciant nec in æstu fluẽtis refluentisq; materiæ: nec in tã varia atq; mutabili particulariũ causarũ multitudine/virtutẽ cælestẽ posse eandẽ & stabilẽ tam diuturno tẽpore p̃manere.

¶ Caput VII De auspicationibus quas electiones dicũt/ q̃ vana & impossibilis sit astrologorũ sententia.

Libet item ab eis scisciari de ea parte qua maxime utilis vitæ putatur astrologia: quæ est de auspicationibus/vulgo electiões vocãt: hoc est quonã pacto a cælo fieri intelligãt: ut q̃d hac quidẽ hora aggredimur faciendum fœliciter: quod vero alia infœliciter fiat a nobis. Nam ut facile oĩa hæc dicunt: & habet in prima fronte speciẽ p̃babilitatis: ita cũ diligẽtius examinanẽ vana/impossibiliaq; deprehẽ-

duntẽ. Siquis (inquiũt) iter sub tali cæli cõstellatiõe capessat/cõmodã habebit peregrinationẽ: a rege benigne excipiẽt: rem suã familiarẽ adaugebit. Contra: si alia hora equũ ascẽdat/aut descẽdat in nauim/ difficilia itinera/ periculosam nauigationẽ experietur. Nec efficiet tãdem cuius rei gratia iter nauigationẽue suscepit. Hæc oĩa fateor me non perspicere quonã pacto fiant a cælo: doceant ipsi mesi possunt. Esto Iuppiter de nona cæli regione radios suos in terrã iaculet: fœlicem dicent cõstellationẽ pro itinere capessendo. Quæro ego ex eis defluxus iste afflatusq; fortunatus: hoĩnes ne ipsos afflet atq; afficiat iter arrepturos: an ipsam potius iter agẽtiũ hominũ operationẽ: hoc est vel equi ascẽsum vel e domo egressionẽ: vel huius aliquid eorũ quæ sunt necessario itineris incohamẽta. Si primũ respõdeant afflabunt illi: etiã si tũc primũ iter nõ accipiant syderis beneficio/quotiẽs arripiẽdi itineris illis fuerit p̃positum: præsertim cũ ex eorũ sentẽtia non præstet cõstellatio quod pollicet tũc maxime quãdo est: sed longa etiã post sæpe tẽporis interuallo. Si secundũ multa certe delirare cogent ut positionẽ tueant/dũ nobis exponẽt quo pacto Iouia illa equi ascensio / & mollẽ pedibus viã substernat. & latrones abigat ex itinere & nubibus pulsis placatũ efficiat diffuso lumine cælũ. Nec parũ item illis negocij in retinẽdo isto defluxu / dum multorũ forte dierum iter plane cõficiat: cũ nõ parua iure suspicio habenda sit neq; in illo equũ ascendẽte virtus cælo descẽdit/reciproca rõne cũ de quo ille descẽderit/illa in cælum rursus ascẽdat: & nouo iste viator loue semp indigeat/cũ erit ei equus insiliẽdus. Nam somniare vim aliquã primordialem nusq; cõsistentẽ/nullibi radicatã: quę totũ tibi iter molliter beateq; cõficiat hominũ est insomnis etiã delirantiũ: qui quod loquunt nihil p̃pendentes/ futilẽ dant & sine mẽte sonũ. Videamus rursus eos dẽ ne scrupulos incidant in his rebus quæ sunt opa potius nostra q̃ operationes. Sentẽtia est Ptolemæi: si in vrbis cõstitutione Mars cæli medium obtinuerit/principes eius ciuitatis gladio plerũq; perituros. Exponat nobis Ptolemæus vbi nã sanguinolẽta ista Martis radiatio recipiat/quæ tot deinceps principes/ sit successu temporis gladio necatura: Si suscipi eã velit in principe qui tũc vrbẽ ædificat: rogabo quo pacto iacti illi defossiq; in terrã iussu principis lapides/vrbis. s. fundamenta/ cælestes radios aliorsum vergẽtes in principẽ istum flectãt atq; deriuẽt. Quo pacto in eius posteros regniq; successores hæreditario quasi iure deueniat/ noxia ista virtus cuius & susceptaculũ perijt/& origo præterijt. Sane quid possit siue rubore interroganti-bus ita nobis respõdere/equidẽ nõ p̃spicio. Dicet igit forte nõ in principe ipo vrbis institutore: sed in ipa potius vrbe: in ipis primis lapidibus sup quos erigẽda est: pestilentiã illam recipi: Martis pestifero quasi quodam afflatu/ omes eius vrbis principes afflaturã. Bellũ utiq; inuentũ mosayco etiã testimonio cõfirmãdũ: q leprosæ nobis domus expiationẽ p̃phetica olim inspiratiõe mõstrauit. Sed vereor ne cõgesta desup humus/ p̃ximisq; lapidibus inculcata/exhalare mephitim illã martiã nõ p̃hibeat: aut si omino exhalet/nõ egenos potius & paupes pestilẽtiæ magis opportunos inuadat/q̃ principẽ ipm ciuitatis. Qui si in suburbana aliq; villa forte habitauerit/credo gladio nõ pibit/ p̃sertim si pluribus passuũ milibus ea distat ab vrbe/q̃ ut martius ille vapor/calce/rudere-bus/intertrimentis/interim undiq; suffocatus: integer illuc possit/efficaxq; puenire. Sed hæc phis p̃clitabit gloria Plato. academiæ & Aristotelis: q in suis de republica libris/ubi de cõdẽda regẽdaq; fœliciter vrbe/ ac ciuitate tã multa p̃ceperũt: de tã utili tã obseruãdaq; cautione nihil nobis scriptũ reliquerũt. Quæ oĩa si nõ p̃iocũ serio pẽsitemus: videbimus iure Haly interpretẽ Ptolemæi q̃q; summũ astrologũ partẽ tamẽ hãc astrologiæ q̃ est de electionibus friuolã inefficacẽq; existimasse. Ptole. Haly

¶ Caput VIII Astrologos mentẽ nostram cælo subijcere q̃q; ut sunt astrutiid dissimulare conentur.

Actenus demõstratũ est nullam ex corpalibus rebus & tẽporarijs: q̃z maxime ius hr̃e cælũ putat̃ depẽdere a cælo quo. s. modo astrologi opinant̃. Nã neq; ea quæ sunt fortuita: nec quæ ad alios attinent: nec quæ aut præterita

ſunt/aut futurā/longo poſt tpe/tum eorū maximā partē quæ ut fiant fœliciter a certis horaꝝ obſeruationibus auſpicant. Quæ ſi nō ita efficit cælū: ut e cælo præuideantur: ⁊ito illa minus quæ ſunt incorporea: de quibus tñ ꝓnunciare aſtrologica ſuperſtitio nihil erubeſcit. Cōtinent enim hoc genere moꝝ ingeniorumq; diuerſitates: & quæcūq; animi nr̄i opera & ꝓprietates: cōtinent quæ ad dæmones: ad mētes ſuperiores: ad deū: ad efficaciam ſupplicationum: ad archana cōſcientiæ: ad ſtatum futuræ vitæ: atq; hoc genus alia pertinēt. De quibus oībus mille dogmata prædicendi nugiuēdū hoc hominū genus arrogantiſſima temeritate diuulgat. Et quidem a moribus exordirer quos alios atq; alios eſſe in hoibus putant/pro varietate natalis cōſtellationis. Sed ſolent eum hic vrgent diſſimulare quod ſentiūt; & de arbitrij libertate multa funditantes/cauendum præcipere/ne cogi putemus a ſtellis noſtrā libertatē: a quibus ſolū ꝓpēſionē inuitamē tūq; aliq̄d habeamus: q̄d vel ſequi vel declinare noſtræ ſit electionis. Detegam igit̄ primū fraudē huius defenſionis/plurima afferēs dogmata: iporꝝ ex quibus pateat mentē ipam eos cælo ſubijcere/etiā vbi a corpore nō dependet. Poſtea nec moꝝ ingeniorūq; diuerſitatem eo etiam quo dicunt/modo in cæleſtes cauſas referri poſſe declarabimus. Ergo ſi nō aliter putant humani animi differētias eſſe de ſyderum habitu & poſitione: q̄ ut affecto aliter atq; aliter corpore: animi etiā operatio nō nihil immutet: quomodo ex marte in nona cæli regione fœliciter cōſtituto tm̄ præſtari nobis poſſe cōtendunt/ut ab obſeſſis corporibus ſola præſentia dæmones expellamus? Quod nō animi ſolum eſt ad corpus inclinantis: ſed ſic viuentis in corpore: ut deo plenus; & mentes habitans penetralia/in corpore viuere ſe nō ſentiat. Quomodo itē ex parte ſolis/de archanis cōſcientiæ eius qui naſcit erga deos & hoīes/iudicaturos ſe præſumunt? quibus in manu animi & nr̄a magis libertate/nihil poſitū eſt: nec ita ut angelicæ pateant cognitioni nec poteſtati ſubijciant. Denicq; ſi ſocietas corporis cælo animā ſociat quomodo de ſtatu eius cū extra corpus eſt poſita/de cæleſti cōſtellatione ꝓnūciant? Vulgatū enī apud illos duos eſſe planetas auctores fœlicitatis/Venerem/& Iouem: ſed diuerſis officijs: ut Venus præſentis vitæ fœlicitatem largiat: Iuppiter futuræ: Maternus poſtq; multa ex his cōmemorauit quæ a Saturno præſtant in Leone conſtituto: tum ita ſubiungit: ſed cū hæc omnia fuerint aſſecuti longæui morient: & aīma eoꝝ ad cælū diis applicata tranſibit. Saturnus enī in Leone poſitus aīas eoꝝ qui ſic ſe habuerint in terra/innumeris anguſtijs liberatas ad cælū: & ad origīnis ſuæ primordia reuocat. Hæc ille. Vnde nō ſolum id intelligi volo q̄ ad impietatis uſq; ſuſpicionē aſtrologica iſta ſuperſtitio ſe diffundat: ſed quāta ſcriptoribus huius artis fides adhiberi poteſt/quaſi niſi experta uſuq; cōprobata Iris mādauerint. Quos ꝓculdubio ſcimus cū ſcribebāt experimentū nō habuiſſe vitæ futuræ. Nam ſi a ſuis cōſectaneis vita functis hæc forte intellexerūt/potius quæ ad inferos q̄ quæ ad ſuperos mittere cōſtellatio poterant intelligere. Quāq; enim putāt ſe certa hora ſupplicantes a deo impetrare poſſe quod volunt: nō tñ facile credā/niſi dogma mutauerint/æternā ſe ab eo fœlicitatē impetraturos. Et certe putant illi q̄d diximus. Scribit enim fabuloſiſſimus ille Albumaſar: qui luna Iouī cōiuncta cum capite draconis deo ſupplicauerit: impetraturū a deo quicquid petierit. Et erunt adhuc philoſophi: erunt theologi quibus hæc placent: putentq; ſe: & quos ſequunt aſtrologos/ſatis adhuc intelligere quid ſit deus/quid ſit oratio? quæ mihi inſania hoc loci non tā eſt cōfutanda q̄ execranda: cum ex his quæ de oratione aduerſus impios alibi diſputauimus: ſatis ſit cōfutata. At Petrus Apponenſis cuius ego ſcripta quotiens lego: totiens illud Heraclīti venit in mentē ωολιμσ σειςγοου ου φερει Ipſe inquā ſcribit/illa ſe hora de qua dicebamus/a deo ſcientiā petiſſe: & poſt eam diē in ea nō pmouiſſe. Mihi q̄ tū nouus hic Salomon in ea ꝓmouerit metiri non vacat. Credo certe quicquid ꝓmouit/nō plus eo eſſe quod humanis paſſibus cōfici poſſit. Sed utrūq; ſeſe res habeat: cōſulerē Petro iſti: ut totū q̄d ꝓfecit/ſuæ potius induſtriæ ingenioq; acceptum referret, q̄ Iouiæ illi ſuæ ſupplicationi: ſed ne pertinaciter illud defendat: cogant bona iudi-

aſtutia aſtrologoꝝ

Aſtrologos mētē noſtrā cælo ſubijcere

Secunda

Tertia

Maternus

Quarta. Albuma.

Petrus Apponenſis

cia negare/eū potius quicq; in bonis litteris ꝓfeciſſe: ut q̄ ut tā vanæ ſuperſtitioni aliq̄n aſſentiat. Cōſulerē itē in cōmune aſtrologi oībus: ut poſtq; illis Iuppiter ita fauēs eſt/tātum ſibi vna fœlicis horæ ſupplicatione diuitiarū opūq; cōpararēt: ut noſtris poſthac pecunijs nihil indigentes deſinerēt aliquādo mētes imperitoꝝ tot quotidie mēdacijs: emūgendæ pecuniæ gratia ludificare.

Caput IX Mores hoīm a cælo nō fieri.

Videamus de moribus: an recta rōne poſſit defendi/eſſe hoꝝ quoq; aliquomodo cauſam in cælo. Forte enim ſi nec vim pati cæli/partē animi rōnalem nec cogi noſtram libertatem exiſtimemus. Nihil erit præterea cur aut philoſophia aut pietas neget/varia hominum ſtudia: multiplices ingenioꝝ ꝓprietates: a diuerſis ſtellarū afflatibus ꝓuenire. Cum id etiam faciat habitus corporis/ſalua animi dignitate & libertate electionis. Verum falliſ longe qui ita putat. Nam ipſam & ſolam partē ſenſualem ita affici a ſole: ut ad flagitiū aliquod habeat ꝓpenſionē: & rōni contrariū: & pietati magnopere eſt aduerſum. Quæcūq; enim a cauſis naturalibus fiunt: his præſertim quæ ſibi a conditore naturæ præſcriptas leges ſeruant immutabiliter: tam in auctorē naturæ ſic inſtituentis: q̄ in naturam ipſam ſunt referēda: quacunq; aūt vel virtute vel ꝓprietate ſydera prædita ſunt: & philoſophoꝝ & theologorum conſenſu/indidit illis naturæ principium deus. Deū optimū & ſapientiſſimū vix negant inſipientes: quæ vero hæc aut bonitas aut ſapientia potētiſſima cæli manu hominē: q̄q; liberum/infirmū tamen: flectere ad eam partē/ad quam minime eū velis declinare. Tum optimos ſeruos maloꝝ facere auctores & miniſtros: ut cum ipſi regis iuſſa nūquā tranſgrediantur: ipſi tamen maxime ſint/qui alios ad tranſgreſſionem inuitent & impellant. Poſtremo qui hic ordo naturæ: qui conſenſus: quæ ſapiens inſtitutio? ut quæ rō naturæ fieri nollet: ab his tamē ut fiant ſedulo ꝓcuret/quæ ſunt partes naturæ magnæ/potentes/optimæ/principales. Præterea nō facit qui peccat aliquid īmo deficit: quare qui inuitat ad peccandū ad deficiendū inuitat: quod nō cōuenit cauſis ſupioribus efficientibus ſemp/deficientibus vero nūq̄. Abſurdiſſimū igit̄ dogma aſtrologoꝝ putantium habere nos ab hac quidē ſyderꝝ poſitione inclinationem ad furta: ab alia ad inceſtus: ad fraudes: ad homicidia: cum tota natura præſertim ſuperior diuinæ menti ꝓxime iuncta: naturalis & diuinæ legis obſeruationi/poſſit forte fauere: obeſſe & aduerſari nullo modo poſſit. Compeſcant igitur hos ꝓfanum: nec Venerem dicant Martī copulatā ad adulteria nos vocare: aut eoſdem in ſignis maribus collocatos ad maſculorum nepharios concubitus excitare: Martē cæli nona partem occupantem facere irreligioſos: atq; alias omnino cōſtellationes ad alia nos irritare flagitia. Imputent ſibi non cælo ſua delicta/nec feculentæ materiæ: & iniqui animi ſordes a puriſſimis putent naturæ fontibus emanare. Verū ſoluī ne forte iſta obiectio poterit: ſi (quod quidam putant) dixerimus: eſſe omnium ſyderum vires bonas & ſalutares. Sed cum in nobis ſuſcipiuntur materiæ vitio degenerare: & qui benefici erant afflatus euadere interdum noxios/atq; maleficos. Sic a Marte quidē præſtari animi fortitudinē & herculeam efficaciam. Sed aut vitio corporis in quo nimium rubra bilis exæſtuet: aut culpa animi abutentis munere cæleſti: flecti q̄nq; impetus illos ad crudelitatem & iniuſticiam. Sic a Saturno altitudinem mentis: ꝓfunditatē cōſilij: inueſtigationē rerꝝ obſtruſaꝝ: amorē cōtēplatiōis infundi. Eadē tñ omīa quia torpidū inuenerunt ſuſceptaculū: vel arbitrij culpa eius in quo recipīt doloſum facere animū/ſordidū/incultum/ſuperſtitioſum: & aduſq; lymphationis periculū imaginoſum: ſic a Venere fieri nos ꝓpenſos ad hilaritatem: ad benuolentiam: elegantiāq; ciuilē: abuti nos iſto inſtinctu ad nequitiā: ad luxum: ad improbitatē. Incitari a ſole nos ad magnanimitatē: abuti impetu iſto nos ad ambitionem: atq; ita de reliquis. Verumenimuero dicet hæc aliquis potius aſtrologiæ defenſor/q̄ aſtrologus. Eſt enim inter ꝓloquia aſtrologoꝝ illud omnium primū: maximeq; confeſſum: eſſe alios planetas bonos/alios malos. Quod ſi eſſent vera quæ dicebantur;

Opinio quorundam

Confutatio

Secūda ratō

Tertia

Quarta

Solutio quorundam

Reprobatio

& oẽs pariter boni ſua natura: & omnes mali eadẽ rõne dicerent. Cũ nullus ſit afflatus adeo ſalutaris: quẽ & materia & conditio ſuſcipientis/inficere immutare: interturbare nõ poſſit. Quod ſi & ipſi nullum eſſe volunt planetã adeo malum: a quo nõ magna etiã bona: nullum adeo bonũ: a quo nõ magna etiam mala poſſint ꝓuenire. Hanc tamẽ efficiẽdi diuerſitatẽ nõ ad materiã & radij referunt ſuſceptaculum: ſed aduarium ſyderis eiuſdẽ in cælo habitũ & poſitionem. Quare dicunt Saturnũ ſi ꝓpriam domũ: ꝓpriam altitudinẽ: ꝓprios fines/tenuerit. Si bonis radiationibus cõmiſcebitur: Si diurna fuerit genitura/cõtemplatores facere/ pios/ ſapientes. At vero ſi minus cõmodo receptaculo ſuſcipiatur in malam hãc degenerare cõditione dicunt eũdem ipſum planetam: ſi male collocatus: ſi coniunctus Marti: ſi malis ad ſolem ſchematiſmis: dæmoniacos facere ſordidos: inuidos/& mendaces. Necꝫ unquã cũ ita in cælo habens ſe: ſit Saturnus boni quicꝫ ab eo expectari poſſe cõtendunt. Quare qui ita aſtrologiam defendit/ignorat plane quod defendit. Quod enim diximus de Saturno dictũ de oĩbus intellígat: nã & Martẽ nõ fælíciter diſpoſitum dicere ſolent ad ambitionem: ad impotentiã: tyrãnidiſcꝫ libidinẽ extimulare: non quoniã vitalis eius qui naſcit ſpiritus: plus nimio caleat vel frigeſcat: ꝓptereaꝫ bonũ cæli ignẽ vel torpidũ faciat vel edacem. Sed quia & Saturnus & Mars & ſol cũ ita in cælo ſe habuerint huiuſmodi mala ex ſua natura & ꝓprietate/naſcentibus influant: hoc eſt quod aſtrologi ſcribũt & opinantur. Necſi quis hoc neget aſtrologiã ſecius defendit: cꝫ qui ſpongia librũ emẽdat: ſecũ & dogma ut declarauimus: & veritatẽ aufert omnis prædictionis: ſi & de cæleſtis influxus obſeruatione nõ illa dependet: & cæleſtẽ influxũ materiæ diſpoſitio nõ ſolum minuit vel auget: verũ aliũ facit penitus & immutat.

Caput X Malas leges ſicuti nec bonas cælo nõ ſubijci.

Hinc eoꝫ opinio cõfutatur qui bonas quidem leges negant ſubijci cælo: utcꝫ a diuina virtute dependeãt: de malis vero id cõcedũt: cũ nihil habeant quod naturæ vires & facultatem excedat. At quãtum obſtat in bonis erroris ſublimitas ne corporeis cauſis ſubijciantur tãtum obſtat in malis earum improbitas ne ad optimas cauſas deocꝫ optimo obedientiſſimas referantur. In vniuerſum vero tam bonas cꝫ malas religiones / a cælo non dependere / ipſa ſatis experientia demonſtratur. Alij enim religionum ortus & varietatem ad ſydera referũt vrbibus & prouincijs ſuo quodam/ut ipſi credũt/iure dominantia. Alij ad magnas quas vocant coniunctiones planetaꝝ ſuperioꝝ/Saturni præſertim atcꝫ Iouis: & hãc quidẽ ſententiã ſequuntur Arabes & latini veſtigijs Arabum inſiſtentes. Illi acceſſiſſe videtur Ptolemæus/qui(ut poſtea declarabimus)de magnis illis cõiunctionibus nullam unquã habuit mẽtionẽ: ſed libro ſecũdo apoteleſmaton eos ait ex aſiaticis qui ad orientẽ vergunt & meridiem colere Venerẽ & Saturnum: qm trigono ſubſint aridæ qualitatis: hoc eſt virgini: Tauro: & Capricorno: quibus ipe putat Saturnũ Veneremcꝫ dominari. Rurſus qui inter meridiẽ habitant & occaſum: Venerẽ atcꝫ Martẽ habere pro numinibus/quoniã humidæ triplicitati ſubijciant / cui cum Marte Mercurium & Venerem præficit. Vtracꝫ vero ſententia: ipſa/ut dicebamus/euidentia rei euẽtiſcꝫ refellit. Nam ſi virtute magnæ alicuius coniunctionis religio aliqua naſcitur: abolita ea virtute aboleri quocꝫ illa religio debet. Nulla autem ſyderum eſt cõiunctio cuius virtus durare per tot annos fingat / etiã ab aſtrologis/quot annis & cultus idolorum/& moſaica religio/& chriſtiana etiã perdurarũt: Circiter quincꝫ annoꝝ milia in idolorum cultura mundus caligauit. Quæna quæſo coniũctio: qui maximi anni ſyderis alicuius: tot ſibi annoꝝ ſpacia vendicant: Moſaicæ legis ritus & obſeruantiæ/apud hebræos etiam hodie vigent: & iam ter mille annis aut eo plus viguerũt. Quæ iſta tam fortis: tam diuturna eſt cõſtellatio: quæ extinctio imperio religionem extinguí tamen non permittit. Dabit cauſas horum theologus & veras: & ſuo dogmati conſonas: de cælo dare aſtrologus nullas poteſt: unde ſi iſta deriuaretur varietas religionum / variari illas quotidie; atcꝫ immutari ſæpius vi-

Prole.

deremus. Quod & aſtrologi ipſi putantes ex principijs ſuæ ſcientiæ id colligentes præfinierũt terminos vnicuicꝫ religioni quos ille tranſgreſſe ipa rei euidẽtia aliũde ſe depẽdere cꝫ a ſyderibus demonſtrarũt. Iam illam Ptolemæi opinionẽ quæ perinde/ atcꝫ varijs locis & gentibus varia ſydera dñant: ita varios etiã ritus religionũ in illis locis exiſtimat: lõge magis ab ipa experiẽtia cõfutat. Cũ & illis ꝓuincijs quæ inter oriẽtem iacẽt/ & meridiẽ/præſint eadem ſydera quæ olim illis præſidebãt. Nec tamẽ ut olim ibi Venus Saturnuſcꝫ colunt. Cur enim hæc illis numina dñabant: utcꝫ ut ipſe ſcribit Ptole. quoniam terrena triplicitas quæ cõſtat ex Tauro: Virgine & Capricorno: regionibus illis præeſt: illi vero triplicitati Venus & Saturnus: Ira enim ipſe exiſtimauit. At partitio hæc mundi & regionum/ſub alijs atcꝫ alijs triplicitatibus diſtributarũ perpetua eſt nõ tẽporaria. quare eadẽ erit ſemper quæ aliquando fuit. Cur nõ igit o Ptolemæe eadẽ etiam in eiſdẽ locis hodiecꝫ religio durat: Denicꝫ totam iſtã diſputationem ita cõcludamus Ptolemæũ ipm interrogantes/ſi a varia ſyderꝫ præſidentia apud alias gentes olim alia ſydera colebantur: cuiuſnam ſyderis vi ac poteſtate efficit: ut nulla ſydera hodie aliqua fere totius mũdi regione colant.

Caput XI Corporeas diſpoſitiones nõ effici a cælo.

Qvæ omnia ſi ſint ſatis confutata: reſtabit ſola corporis diſpoſitio: de qua pronunciare poſſit aſtrologus ſi de his talis tãtum poteſt / quæ efficiuntur a cælo. Sed nec iſtam efficere poteſt natalicia cõſtellatio: cũ & corporis habitum & figuram quã ſecũ gerit ex aluo prius habeat puer cꝫ aluũ egrediatur. Quare erit hæc quocꝫ illis annumeranda de quibus quinto capite dicebamus nõ poſſe prædici per natiuitatẽ qua utunt: quia iſta præcedũt natiuitatem quare potius per cõceptionẽ vel ſeminis diſpoſitionem. At ſemẽ tunc nõ fit. ergo erit cõſtellatio qua ſemẽ factum eſt potius ſpectanda: ſed hoc poſtea: ſi igitur præuideri corporis diſpoſitio / prænũciaricꝫ poterit: Ex hora conceptionis poterit utcꝫ magis/cꝫ ex hora natiuitatis ex qua nullo modo poteſt: ſed an ex illa etiam poſſit ſequẽtibus libris examinabit. Nunc illud demõſtratur/ errare aſtrologos/qui breuiore corpore/an procero/obeſo/an macilento: firmo/an imbecillo: manco/ an integro: legittimo/ an monſtroſo: naſcat is qui naſcit: ex genituræ hora ꝓnunciant. Has enim ille oĩes conditiones longe prius adipiſcit / cꝫ formatus ita & abſolutus ex matris utero in publicũ emittat. Quare ſicuti nõ ſiũt ab ea cõſtellatione quam dudũ. ſ. præceſſerũt: ita nec prædici ex eius obſeruatione a mathematico poſſunt. De cõceptus tẽpore poſtea diſputabimus/nunc illud ſcire lectorẽ volumus / putaſſe ſummos aſtrologos quæ ad corporis attinẽt tẽperaturam a ꝓximis cauſis & cælo inferioribus a deo dependere: ut quemadmodũ ſcribit Haly veniã dari ſibi poſtulauerint: ſi in prædicẽda corporis diſpoſitione excíderent a veritate. Nos igit totã de cæli efficiẽtia diſputationẽ ita collígamus ſi cælũ cauſa eſt vniuerſalis/nõ eſſe ab eo reꝫ particulariũ varietatem & diſtinctionẽ. & ſi in eo quocꝫ particulariũ proprietatũ effectrices virtutes eſſe cõcedamus: nõ tamẽ huiuſmodi quales de cælo aſtrologi vaticinant: cũ necꝫ fortuita in cauſas naturales. Nec quæ ſunt mala in optimos auctores: nec quæ a ratione cõſilioꝫ proficiſcunt/in principia naturali neceſſitate efficientia: nec in corpora incorporeos radios: nec quæ iã præterita/aut lõge poſt tempore ſunt futura in præſentem cõſtellationẽ: nec quæ ad alios attinẽt / in noſtrã genituram referri nulla ratiõe poſſe videant. Tum eſſe perabſurdũ & ab omni philoſophia maxime alienũ: quoꝝ ꝓprias cauſas videas/& manifeſtas & ſufficiẽtes apud nos in ꝓviribus corporꝝ inferioꝝ: in animoꝝ diuerſitate: in affectu/cõſilio/occaſione/cõſuetudine: in cõcurſu tã vario cõfluentiũ undicꝫ rerũ atcꝫ cauſarum: eoꝝ tamen originem quærere in ſyderibus/quæ necꝫ ſit ſibi: necꝫ ut eſſe poſſit: aut rerũ quæ fiunt: aut cæli efficientis natura conditione patiatur: hinc factũ (ut oĩes philoſophi quoꝝ ſtudiũ in perſcrutandis rerum cauſis laborcꝫ verſat) cũ a medicina/aut mathematicis: ab omni arte atcꝫ ſcientia rerum veras cauſas mutuet: Aſtrologicis tm cauſis nuſcꝫ utant. Quod ut Phauorinum; Carneadẽ; Poſſidonium; Timæum

Epilogus

Haly

Phauo.
Carnea.
Poſſido.
Timeus

donium: Timeũ: Pythagorã prætermittã: ab ipso Aristo. a Platone: a Plotino: ab Auerroe: ab Auicẽ. a bonis utriusq; familiæ sectatoribus factũ/iter initia opis declarauimus.

Caput XII Nõ posse cælũ eius rei signũ esse/cuius causa nõ sit.

Verum dicet aliquis forte/ etiam si cõcedatur non fieri a syderibus istas varietates euentaq; rerum humanarum / nõ tamen statim id colligi: ut præuideri ista de cælo prædicíq; nõ possint. Quandoquidẽ quæ sydera minime faciunt/possunt tamẽ significare atq; portendere. Sunt enim qui ita sint opinati: non fieri. s. potestate cælestium res inferiores præterquã in re cõmunis efficiẽtiæ. Sed cum a ꝓximis causis ꝓprijsq; dependeant indicari tamẽ a cælo priusquã fiant. Atq; ita per planetarum trãsitum/stationẽ/recessum/futura cognosci: ut aues/ seu præter volando/ seu stando futura pennis vel voce significant nec scientes. At vero nec ipsa hoc unquã insignes astrologi crediderunt: nec ut credamus ratio vlla consentit. Quod enim natura nõ hominũ instituto signum est alicuius rei/& corpus est: aut causa est rei quam significat/aut effectus/aut tam signũ q; id quod signat / ab eadem causa ꝓueniunt. Quod si quis putat addẽdum: quali diuersum ab his quæ diximus: ut sit causæ necessario inseparabiliterq; cõnexum: is plurimũ longeq; fallitur: quoniam ista cõnexio: & cõcomitantia fieri alia ratione nõ potest: q; q vel causa id pariat prius ex se/ q; efficiat aliud: aut quod eam causam excitat ad agendum hoc quoq; suscitet simul: quod sicut utrũq; ad cõmunẽ causam referri cõcedimus. Age igitur videamus quod nam magis ex his cælo cõueniat/si cælo futura significãtur. Cælorum utiq; motus & dispositiones effectus nõ sũt rerum inferiorũ/ causas esse negãt. Restat ut cæli habitus & dispositio: & quod per eam creditur indicari ab eadem causa dicant ꝓuenire: quemadmodũ iris portendit interdum serenitatem/non quia faciat serenitatem: sed quoniã iridis causa/causa etiam est serenitatis. At corporea causa nulla reputabit quæ sit cælo superior: ꝓptereaq; cæli inferiorumq; simul dispositiones efficiat. An reliqua erit causa incorporalis. Forte enim dici posse videbitur / fieri euenta rerum humanarũ ab ipsis diuinis mentibus cælestia corpora reuoluentibus: & dum fiunt ipso cæli quod mouent habitu: & positione mouent/quasi nutibus certis nobis indicari. Verum qui hæc dixerit sane proxima fabulis poetarum: incõmodum illud quomodo vitabit: fieri ea a diuinis mẽtibus quæ homines ipsi sine flagitij culpa nõ faciunt / ut hunc ad homicidia / illum ad adulteria: alium ad furta vrgeant/ & impellant. Mitto q; omnis philosophia abominet fieri res corporales ab incorporeis causis: corporea causa media non intercedente. Præterea cur nam alia / atq; alia hora nascentes/ diuerso fato nascunt: si nõ cæli positio quæ varíat in horas: sed cæli auctor immobilis sui par semper: suiq; similis: fati auctor & causa existimatur: Postremo ut Thomas argumẽtatur. Cum eiusdẽ causæ effectus/sese inuicem indicãt ab eodem principio/eodẽ etiam modo ꝓueniunt: cæli vero motus & inferiorum corporũ/rerumq; dispositio: nõ eodem modo est a causis superioribus: sed illæ immutabili ordine/& necessario: hæc ordine variabili: & quæ utramq; in partẽ cadat cõtingẽter: pro natura. s. rerũ quæ mouent/quæ gubernãtur: quam diuina prouidentia non mutãt/sed cõseruant: alioquin naturam nõ cogerẽt: sed destruerent. Non potest igit cælum significare inferiora / nisi quatenus causa effectũ indicat suũ: quare qui causam quidẽ nõ esse victi ratione fatent: signũ tamẽ esse contẽdunt: hi vocẽ suã ignorant. Quod & Thomas aquinas grauissimo vir iudicio: quicq; nihil soleat temere asseuerare: in theologica summa asseuerate ꝓnũciat. Posset hoc dici de cometis: de traiectionibus: deq; aliis hoc genus/quæ fiũt in sublimi: ut excitata a stellis alicuius rei effectricibus: quod illoꝝ causa factura est/nõ faciant/sed significent. De stellis ipsis dici nullo modo potest: cũ illis ut dicebamus/nulla corporea causa superior inueniat. Sed & quita opinant fati necessitatem/vel nolentes inducunt: quoniam si sint causæ sydera inferiorum potest nõ effici quod illorum influxu fieri procuratur: vel obstãte materia: vel causa particulari cõmunem influxũ alio deducente. Si vero sint signa/ cum ex natura

Cõfutatio

Prima rõ

Diuinas mẽtes nõ cẽ causas inferiorũ euẽtuũ absq; cæli effectia

Prima rõ
Secunda
Tertia
Quarta
Thomas

Secunda rõ capitalis

ad significandũ fuerint instituta / q; eoꝝ vera natura: tam erit eorum significatio vera. Alioquin cur instituta a deo ad significandum: cuius opera perfecta si fallunt / si mentiuntur: Quod si nõ mentiũtur/ erit necessario quod futurum ab illis significatur. Denicq; si inter causas numerãtur / nõ repugnat eorum cõditioni in eo ordine esse causarũ quæ impediri/mutari/superari possint. Quæ si signa existimẽt / inter mẽdacia haberi non possunt: ne aut fallax fuerit/ aut ignorans: qui in cælesti volumine / futurorum notas/ut dicunt/litteras q; descripsit. Postremo si nõ indicat cælum faciendo: sed quod nõ facit: indicat tamẽ: restat ut quod aliæ faciunt causæ/indicetur ab eo. Autigit quod omnes faciunt: aut quod vel aliquæ tãtum: si quod aliquæ tantum: cur quæso harum opera indicat/illarum nõ indicat: siquidem pariter omnes: nulle erunt reliquæ causæ p quas quod demonstrabatur: quo minus eueniat possit impediri. Necessario igitur fiet quod portendebatur. Hoc autem si dixerimus nõ modo veritati/ ut alibi demonstrauimus: sed ipsis etiam astrologis aduersabimur: cum & ægyptij: & Ptolemæus: & celeberrimus quisq; astrologorum: fati necessitatẽ semper pernegauerit: quod in tractatu præcipue de quæstionibus sentire se declarãt. Cum nõ omnẽ quæstionem dicãt esse legittimã: sed quæ ab impetu animi cælitus moto ꝓficiscaẽ: quales cum multas minime esse concedant: quæ a ratione. s. nostra consilioq; nascant: aperte fati necessitatem non admittere se declarãt: sed & ea introducta omis astrologiæ utilitas perit in eo præcipue collocata: ut præuisa mala cauere/ bona confirmare/ augereq; possimus. Postremo si sint sydera signa nõ causæ inferiorũ: pars ea astrologiæ/ quæ vulgo dicitur de electionibus/extra cõtrouersiam tollitur: cum in illa fauor cælestis ad efficiendũ: nõ signorũ indicia ad curiositatẽ inuestigẽtur.

Tertia

Quarta

Astrologos negasse fati necessitatem

Quinta

Caput XIII Siue signa sint/ sydera: siue causæ / partẽ causa astrologiæ quæ est de interrogationibus nullã esse.

Tramuis vero opinionem astrologi magis probauerint. hoc est siue sydera causas inferiorũ: siue signa tantum nõ causas esse voluerint: necessario pars ea quæ de quæstionibus/quaq; maxime utũtur funditus auferretur. Est enim istius partis hoc fundamentũ moueri animos nros a cælesti cõstellatione saltẽ ex parte imaginaria: cũq; animus illinc ad desideriũ sciẽdæ rei alicuius instigat: tũ si astrologũ cõsulat/ex ea quæ hora cõsultationis cæli cõfiguratio/portẽdi de re illa/quod scisciitator scire desiderabat. Quare posse astrologũ de rebus omnibus de quibus quæstio fiat/interrogãtibus vera respõdere. Quæramus igit nos ab eis qui omnẽ quæstionẽ possunt dissoluere: signa ne tm inferiorũ sydera sint an sint etiã causæ significẽtq; faciẽdo: si sint signa solũmodo: nõ est igit a syderibus impetus nostri desiderij: sed quemadmodum alia/qui ex ea sunt opinione: ꝓprijs aiunt fieri causis / licet indicent ab astris: sic motus quoq; desiderij nõ cælestem constellationẽ/sed vim ipsam imaginariam: nostram electionẽ: vim animi appetentem: & quæ de foris sensum animũq; lacessunt: pro origine causaq; sortient: si causas esse respondent significariq; ex illis inferiora: sicuti ex causa effectus demonstrant: quonam pacto defendent cæli constellationem quæ hora consultationis apparet. causam eaꝝ esse reꝝ: de quibus astrologus respondet interroganti. Quare cũ pridẽ sint facta/aut quoniã nũq; fient/causam habere nullam oportet. Sane mars erit in occidente qui respõderi ab illis vera nõ ꝓmittet. Quod si impetrare possint ab eo / ut vel audire eis liceat vera. Respondebo ego etiam non quærentibus / de istis quæstionibus oppido per q; vera. Visum fuit astrologis parum gloriæ sibi/& qui magis vrgebat quæstus cõparari: si de tẽpore tm genituræ: vel anni: conuersione sua cuiq; fata pronũciarent. Nam pro his quidem intelligendis / aut semel tota vita/aut singulis tantum annis adire eos fuit necesse. Cũ tamẽ multa quotidie curiositas nostra scire desideraret: de quibus illi nihil poterant respondere. Vnde & arti apud idiotas multũ auctoritatis: & ꝓfessoribus multũ pecuniæ detrahebat. Hinc sibi/aut alijs saltem persuaserũt posse se quicquid quæreretur ex hora quæstionis aperte prævidere: modo qui in

Fundamẽtũ quæstionum astrologo.

Cauillus per q; facetus

Vñpars hæc nata astrologiæ

terrogaret naturali impetu motus: nō propria electione esset ad interrogādū: sic scilicet se ab omni falsitatis infamia pulchre vendicātes. Nam si quod respondebant re ipsa re fellebat: non parū verus astrologus: sed parū efficax quæstio fuisse dicebat: si euentis responsa respōdebant: quid iam obstaret/cur nō oracula in terris haberentur? His artibus & fallacijs nugiuendū hoc hominum genus ludificant imperitos: cum nihil possit a ratione dissonum magis vel dici vel cogitari: q̄ quod de ista interrogandi fallacia excogitarunt. Nam ut illis concedā esse a cælo desideriū illud meum sciendi de absente/gratia exempli/quonam pacto se habeat: quæ tandē ista cōsecutio/ut statim illud etiā sit verum futurū: qua hora desiderium hoc meum astrologo explicauero huiusmodi esse cæli cōstitutionem/quæ mihi statum absentis ostendat. Vnde hæc competentia/aut fœderatio & nostri desiderij & rei quā scire desideramus. Quod si forte respondeant vim eandem cælestem quæ rem illam procul efficiat a nobis vellicare simul animum nostrum/quasiq̄ admonere rei quæ fiat. Primo illud sequeretur/tunc solum ista incessere nos desideria cum res ipsa fuerit. Ettamen de his quæ aut pridem facta: aut longo fient post tempore: aut quæ etiam nūquā fient: efficaces fieri putant posse in terrogationes. Præterea id si dicamus non erit spectanda cæli cōstitutio qua hora astrologum interrogamus: sed q̄ primū momēto interrogandi cupiditas nos inuadit. Siquidem eadē similisue constellatio est/quæ & parit euētum: & desiderium agnoscendi illius suscitat in nobis. Quod utiq̄ si rationabiliter insaniēdum: longe rationabilius diceretur: q̄ quod dicunt astrologi obseruādum. s. tempus scisciationis/non quo nos primū scisciandi cura sollicitauit. Tum quoniam ut dicebamus si qua inter hæc esse potest cognatio: siquis consensus: non aliter esse potest/q̄ & rei quæ facta est: & desiderij nostri quæ quoquomodo ad eandem/aut similem constellationē referri posse videantur. Tum q̄ hora qua astrologum ipsi cōsulimus variari potest mille de causis quibus fiat ut serius aut citius astrologum cōueniamus: ut si eius domus remotior sit a nobis/si euntē in via quis remoretur: atq̄ alia hoc genus temere intercurrētia/quæ horā quæstionis ꝓtereaq̄ cæli cōfigurationē/de qua est responsurus aliam atq̄ aliā faciūt. Sed hæc nihil curāt astrologi/quibus iādiu familiare est/ea semper & dicere & sentire: quæ nullam habeant prorsus rationē & firmitatē.

Rūsio Confutatio

Maxima insania Liber aduersus impios

Caput XIIII Diuina miracula a cælo nec fieri nec significari/sed miracula miraculis/sicut naturalia naturalibus indicari.

VErū utinā hactenus insanirent/& non diuina etiam miracula: quæq̄ totius naturæ facultatem excedūt/naturalibus tamē corpor̄ superior̄ radijs/fieri existimarent. In hoc enim eos errore versari: supra mōstrauimus: declarātes diuinam ab eis religionem referri ad syderū potestatem: & quam olim deus per Mosem populo hebræor̄: & quam postea Christus per apostolos mundo ꝓmulgauit. Sic & illam sub Noe totius orbis eluuionem: & quæ alia hoc genus diuina miracula sacra prodit historia/suis omnia constellationibus ascripserunt: in qua re ꝓculdubio insanire magis videntur: q̄ qui hæc potius fuisse aliquādo non concedunt: qui & fuisse credit qualia narrant: & a naturalibus tamen causis effecta: cum nulla cogitari maior possit insania: q̄ ut factum aliquid supra naturam/naturæ viribus putes. Esse autē diuinā legem ex his quæ naturæ vires excedant/aduersus impios disputando ꝓbauimus. De cathaclismo vniuersali facile potest idē demōstrari: cum naturæ nihil magis repugnet: q̄ ut suū ipsa excidiū moliatur. Quare eam sibi iniuriam nunq̄ inferret: de qua ipsa se sua asserere potestate nō posset. Quod si non potuit fieri cursu naturali: ut cum aquæ montiū omniū cacumina/quindecim cubitis superarent: Noe cum sua familia/cunq̄ omni genere animaliū/intra vnā archam duodecim mensēs inclusus naufragium illud euaderet. non fuit etiam naturæ propositū ad perniciem omniū viuētium terram totam aquarum inundatione submergere. Quod si a cælo ista nō fiunt/de cælo præuideri etiam nō possunt. Cum quæ cælum nō facit/ea etiam non significet: ut paulo ante

ꝓbauimus. Quāq̄ ista ꝓpria habent rationē quare ab astris nō portendant etiā si cætera quæ facultatē naturæ nō excedūt: vel fieri: vel indicari a cælo cōcedamus. Est enī ut alibi declarauimus ordo rer̄ a deo ꝓ naturali cursu institutar̄/ita suis finibus inclusus seiunctusq̄ ab his rebus quæ diuina virtute & voluntate fiunt præter naturam: ut hæc omia si tollant: nihil sit in rerum natura quod desit: nihil quod supersit. Est aūt cælū & q̄cūq̄ in cælo cōmuni cursu eueniūt ex his rebus quæ sunt secūdū naturā. Quare si qd syderū motus vel dispositio quæ ex naturali eor̄ cōditiōe illis debet futurū significāt. Debet hæc significantia & indicatio inter res naturales haberi & numerari. Quod si aliqua ex his signis portendere ea dicamus quæ fiēt supra naturā: sequetur illud absurdū: ut si relinquat deus naturā suis conditionibus: nec faciat aliquid super eā: natura iā ipsa falsa & mēdax inueniat: in qua etiā deus aliquid frustra superfluoq̄ instituerit: quoniā er ūt adhuc in syderibus signa rerū futurarū: quæ tn nō erūt/cū res q̄ significant res sint ꝓter naturā quas auferri supponebamus. Signa ipa res secūdū naturā sint: quæ ablatis supernaturalibus/nec auferri/nec aliqua sibi debita perfectione priuari dicēdū est. Nō igitur si ab æuo miraculum aliquod facere deus disposuit: miraculi eius indicia naturalibus rebus inseruit: ita ut ad naturæ ipsarū rationē significatio hæc pertineret: sed naturalia quidē signis naturalibus miraculis antecedentibus miracula voluit significare. Cathaclismū diuinæ iusticiæ miraculo euenturū: diuinitus inspiratus: diuinituſq̄ seruandus Noe mundo significauit: educēdos hebræos ex ægypto: & dandam illis legem facta per diuinā virgā a Mose miracula magis astrologisq̄ ægyptiorum/testificata sunt: subijciendā populo dei terram ꝓmissionis: & quæ in ea supra leges naturæ mira deus erat operaturus: nō naturalis aliqua cæli configuratio: sed coercitus manu creatoris rapidissimus solis motus indicauit: ut traiectum sicco pede iordanē: & sonitu buccinarum/diruta vrbis mœnia prætermittā. Ezechiæ vitā diuina virtute ꝓrogatam: non benigna louis irradiatio recto sua spacia ordine percurrentis: sed retrocedentis solis miraculum demonstrauit. Prodigium verbi corporati/& virginis puerperij: quū mentium supra mētis naturam diuinitus afflatarum oracula annunciarunt: tū in ipis corporibus cælestibus & terrenis ꝓdigia mille testificata sunt/dū immēsum illud dño nouū sydus exoritur: nunc cū eodē in cruce deficiente/sol luna plena/contra naturæ ordinē deficit: his signis diuina miracula & demōstrātur & confirmant: quæ a naturali rerū statu nec fieri possunt/nec cōuenit indicari.

Cap. XV Per stellā magor̄ nō posse constellationē aliquā intelligi: & declaratio quarūdā scripturarū quæ imperitis possent videri astrologiæ adstipulari.

VNc qm̄ in mētionē stellæ deuenimus quæ magis natū Iesum demonstrauit: nō ab re fuerit admonuisse lectorē/ne hāc forte stellam astrologor̄ opinioni fauere suspicetur. Quasi nō ea aliud fuerit q̄ index nati prophetæ cælestis constellatio magis illis ab oriente cognita & explorata/qui essent cælestis scientiæ ut putat oppido q̄ periti. Abducit autem ab hoc errore euidentissime nos/ipsa littera euangelij: quæ de hac stella loquens ait. Et ecce stella quā viderant in oriente antecedebat eos usq̄ dum veniens staret supra vbi erat puer. Quod nemo/nisi insaniens existimabit de cæli syderibus cōfigurationibusq̄ esse intelligendum. Erat igitur illa facultia & temporaria: nō perpetua stella & naturalis condita ad id officij a creatore/per quam significari natū regē iudæorū. Eo forte modo magi intellexerunt: quo & postea in somnis declinandū Herodē: & alia q̄ venerāt via/in patriam esse reuertendum. Sed & cauēdū pariter est ne quibusdā scripturarum locutionibus perturbemur: ut cum in temporis plenitudine missum dei filium legimus apud Paulum: & in euangelio dñm dicentē. Nunc est hora vestra & potestas tenebrarum: & alibi nōdum venit hora mea: putabit enim superstitiosus horar̄ & tēpor̄ cōstellationes significari. At tu illum interroga. An cū famescit tēpus putet comedendi: quæcūq̄ tamē per id tempus fuerit cæli cōstitutio: & cū satis laborauit/corpus curandū: & cum satis obdormiuit/tempus eui

Paulus

gſlandi. Quæ ſi omnia habere ſuũ dixerit tẽpus: nõ ꝓ eius tẽporis cõſtellatione: ſed ꝓ natura ipſius rei quæ fit: precꝫ occaſione opportunitatecꝫ faciendi: ſic pariter alia quæ & deus facit ſupra naturã: & hoies faciũt ꝓpria libertate: quãꝫ nullas deſiderent ut fiant cõſtellationes: neceſſario tamẽ aliquo tẽpore fieri/ & cõgruentius hoc ꝫ illo tẽpore fieri atꝫ cõmodius. Decuit mitti filiũ dei eo tẽpore quo eſt miſſus: ante non decuit: cauſa in cælo nõ eſt: ſed in ꝓpoſito dei: & exigentia rerꝫ de qua multa ſcribũt theologi: quantũ licuit eis ꝓ indicia ſcripturarꝫ ad diuini cõſilij ſecretũ penetrare. Decuit itẽ poſtꝫ eſt natus nõ ſtatim occidi: ſed quo tẽpore expediẽs fuit / pmiſit ipſe ſe manibus impiorꝫ/ atꝫ ea hora fuit poteſtaſcꝫ tenebrarum. Idẽ in reliquis intelligẽdũ: ꝙd ex vno nobis libri geneſeos loco aperte declarat, ibi enĩ cũ terrã, pmiſſionis/ ſic ex re appellatã/ Abraæ deus ꝓmittit. Tum inquit ſcito pegrinũ futurũ ſemẽ tuũ in terra nõ ſua/ vbi quadringentis annis affligent/ generatione aũt quarta huc reuertent. Hactenus ſcriptum ſi fuiſſet/ inſultaret aſtrologus/ nõ potuiſſe diuinã ꝓmiſſionẽ impleri: donec tot annorꝫ ſpacijs euolutis ad certã ꝓueniret cæli diſpoſitionẽ/ quæ eſſet euẽtũ illum paritura. Tu vero vide ꝙd ex dei ꝓſona ꝓpheta ſubijciat, nec dũ enĩ inquit cõpletæ ſunt iniquitates amorreorꝫ uſcꝫ ad ꝓſens tẽpus. Vide igiꝫ quid expectaret: non copulatio, ſ. Iouis & Saturni/ aut ſyderalis alia cõſtellatio: ſed plẽitudo iniquitatis in amorreis / per quã diuina iuſticia cuius legibus res humanæ/ nõ fatali neceſſitate regunt; & merito illos expellaret: & fidelis Abraæ ſemẽ illuc introduceret.

Caput XVI Quæ naturæ vires ſupergrediũtur quãtũ ad id etiã quod in ſe naturale cõtinẽt a cælo ſignificari nõ poſſe.

Atis iã niſi falloreſt demonſtratũ diuina miracula a cælo nec fieri nec ſignificari: cꝫcꝫ ꝙd attinet ad efficiẽtiã hoc ipſe indicãt voces: nec nulla indiget ꝓbatione. Quærebat aũt nuprime Hiero. Beniuenius acuto vir ingenio & ꝓſpicaci: cũ in his rebus quæ fiũt ſupra naturã interdũ aliqd ſit etiã naturale: nũ ex ea parte a ſtellis poſſent ſignificari: ut ſi nõ potuerit aliqua cõſtellatio dei corporationẽ indicare: potuerit tñ legiſer homo/ & bonas leges ꝓmulgaturus: oſtẽdi: reſpõdi necꝫ hoc modo poſſe illa a ſtellis ſignificari: nec ꝙd putauit Alliacẽſis: hoc modo ab illis fieri. Is enĩ non
Alliacenſis alia putauit rõne defendi poſſe ab ipietate/ qrerꝫ huiuſmodi mirabiliũ & diuinarꝫ cauſas quærerẽt in ſyderibus/ cꝫ ſi dicãt depẽdere hæc a cælo / nõ quatenus ſunt ſupra naturã: ſed quatenus in eis eſt aliqd naturale. Hoc vero ꝙ dicit/ nihil dicit: ſicut & nihil dicit ea in hoie ꝙd eſt rõnale: nõ eſt cur dicat magis facere hoiem cꝫ leonẽ. Si igiꝫ demas ex diuinis miraculis ꝙd eis eſt ꝓpriũ: & ea tñ relinꝗs quæ ſunt illis cõmunia/ cũ rebus innumeralibus nõ eſt cur effectus ſingularẽ cauſam tã ſtudioſe quæras in cælo: Sed ꝓfecto ꝙ Ieſu geneſim inueſtigãt/ nõ illud ſcire cõtẽdũt/ cur in utero nouẽ menſibus fuerit quẽadmodũ reliqui hoies: cur bono corporis ſtatu: cur ꝓlixo capillo: cur paup: cur iudæus: qm̃ his cõditionibus abundat oĩs vita mortaliũ. Sed quæ in eo præcipua fuere & ſingularia/ eorꝫ maxime cauſam quærũt in ſyderibus: quã & præcipuã eſſe putãt & ſingularẽ: ea vero iã ſupra naturã dei opa nõ cælorꝫ/ ꝙ natus ex virgine/ ꝙ homo & deus/ ꝙ in patria dñs & pegrinus in carne/ ꝙ mirabiliũ operũ effector/ ꝙ iure dñs orbis/ ꝙ iudex viuorꝫ & mortuorꝫ/ ꝙ diuinæ gratiæ auctor & diſpẽſator/ ꝙ expulſor idolatriæ/ dæmonũ triumphator: auctor virtutũ/ vicioꝝ expulſor/ pax mundi/ veritatis manifeſtator. Hæc ſi nõ quæris nihil quæris: ſi quæris impie quæris. Perfugiũ igiꝫ nullum ꝙd aſtrologis parat Alliacẽſis ut diuina miracula dicant fieri a cælo: ſed non quatenus ſunt miracula: quæ nec ſignificari (ut ex nobis quærebat noſter Hieronymus) ea rõne a ſyderibus poſſunt: qm̃ ſi ordo rerꝫ quæ a deo ꝓueniũt ſupra naturã e medio auferat: reſtabunt tñ ut ſuperius dixim⁹ indicia hæc cæli / effectus illos aliqua ex parte (ut dicebamus), ꝓtendentia: ſed effectus ſã nullus erit: indicia illa igiꝫ vana atꝫ fallacia quale nihil eſſe in natura cæleſti ſuperius eſt demõſtratũ.

Ioannis pici Mirandulæ diſputationũ aduerſus Aſtrologos. Liber quintus

Caput primũ Decreta aſtrologorꝫ circa magnas cõiũctiones utiliter confutari: & cꝫ mẽdaces ſint depẽhẽſi ꝙ de magnis iferiorꝫ rerꝫ mutatoĩbus ꝓ eas uolucrit iudicare.

Opinio Aſtrologorum

Ed multos abducit ab iſta ueritate fallacia aſtrologorum perſuadẽtium imperitis/ nullã unꝫ fuiſſe legum mutationem: nullũ prophetarum aduentũ nullum in rebus humanis euentum admirabilẽ/ quem magna aliqua ſyderum ſuperiorum Saturni præſertim atꝫ Iouis coniunctio/ non præceſſerit. De qua re illi cum coram vel confectaneis vel rudioribus quaſi de re certa atꝫ confeſſa in tabulis diſſerunt: & per tot millenaria annorum diſcurrentes hæc inquiunt/ illa eſt conſtellatio quæ diluuium fecit/ hæc Moſem peperit: illa Ieſu aduentum/ hec Machometi legem anteceſſit: nemo eſt fere qui non moueatur / & vel deſcendere in eorum ſententiam/ vel ad dubitare aliquid ſaltem non cogatur. Quare quoniam hac ꝑte maxime lædit religionem iſta profeſſio/ volo occurrere iſti peſtilentiæ priuſꝫ ipa totius artis fundamenta cõuellamus: qm̃ tm̃ hoc loco errant aſtrologi: vt ſi etiã in cæteris bñ ſentirent/ defendi hic tm̃ nõ poſſent: nõ ſolũ quia de rebus ꝓdicũt quæ ĩ dubiũ eſt cælo nõ ſubeſſe. Sed ꝙ ipe ꝙbus in ꝓdicẽdo regulis vtunt errores cõtinẽt & in hiſtoria & in aſtrologia manifeſtiſſimos: ꝙd priuſꝫ rõnibus oñdamus ipa ſatis põt expiẽtia certum his facere ꝙ vim rõnũ minus puidebũt: qm̃ oẽs ꝙ ex huius cõſtellatoĩbus de ſectarꝫ legumꝫ mutatione ſiue ſucceſſu diuinare aliqd noluerũt: falſi atꝫ mẽdaces ſunt deprehenſi. Olim mathematici cum cœpit chriſti fides pullulare non plus eam annis duraturam dixerunt: a cuius tamen initio iam milleſimus quadringẽteſimus nonageſimus quartus annus euoluit. Albumaſar vel auctor vel inuentor huius erroris / eãdẽ legẽ/ hoc eſt noſtrã pmãſurã dixit ad annos. M. cccclx. quia. ſ. tot ſunt anni ꝙs vocant annos ſolis maxios: Præterierũt anni illi nec ipa ꝓterijt: qa. ſ. cælũ & terra præteribunt Verba aũt dñi non præteribunt. Nec tñ de ſua hoc eſt Maumetis lege ueriora ꝓdixit. Abraam iudæus anno chriſti milleſimo quadringẽteſimo ſexageſimo quarto Meſſiã eorum venturum dixit ex aſtrologica obſeruatõe, ꝙ tunc. ſ. ea primũ erat reditura ſyderum poſitio ſub qua olim Moſes ex Aegypto populum eduxerat: & eductis dederat legem. Ego ꝓximo añ eũ anno natus/ cũ iã trigeſimũ agã expimẽto didici prædicti onis iſtius falſitatẽ. Arnaldus Hiſpanus nobilis ꝙdẽ medicus ſed ad ſupſtitões pauloni mis ꝓpenſus ex aſtrologica vanitate/ pleriſꝫ aliis adiectis antichriſtũ nobis anno gratie. M. cccxlv. cõminabat. Fluxere ab eo tpe anni iam ſupra centũ ꝙdraginta octo: & nullus adhuc antichriſtus niſi quales etiã multi tpe apoſtolorꝫ: Iuniores ꝙtiens nobis ex aliqua ſuperiorꝫ planetarꝫ cõiũctõe fallacis ꝓphetæ aduẽtũ annũciarũt: præſertim ex ea quæ in Scorpione Iouis & Saturni abhinc decẽ annis cõiunctio fuit: nullus tamẽ adhuc fallax ꝓpheta mũdo præter eos apparuit. Ipe Alliacenſis ſcribit quo anno cõſtãtiæ generale cõciliũ celebratũ eſt prædixiſſe aſtrologos/ nullam futuram in eccleſia pacem: ſed religionis exitium/ diſſenſioneſꝫ in ea deſignari/ ex Ioue in prima domo in anni figura retrocedente: & tamen ſciſma illud magnũ ꝙ nullũ unꝫ maius fuit in eccleſia nec diuturnius/ per quadraginta annos iã cõfirmatũ/ eo primũ anno extinctũ eſt ſolita pace & tranquillitate eccleſiæ reddita: ꝙd ſatis certe potuit mouere ipſum Alliacẽſem: ne quã vltra iſti vanitati fidẽ adhiberet: ꝙ & ipe ab illis forte perſuaſus uerebat ne illud nobis ſciſma paulopoſt antichriſtũ apportaret. Erãt aliæ quas narraremus iſtorũ de legibus ſectiſꝫ prædictiones ipſo deinde euentu inficiatæ: ſed puto iſtas ſatis facere cũ nõ ſint alij in iſta arte tantæ auctoritatis quantæ apud omnes aſtrologos habentur: quorꝫ ꝓdicta ipſis experimentis confutata declarauimus: nunc ad ratões deſcẽdamus

Caput II Quibus vijs aſtrologi de grandioribus rebus iudicium ferãt: magnorumꝫ orbium reprobatio.

Quattuor viæ quibus aſtrologi res magnas inueſtigant.

Aſtrologi quattuor maxime vijs magnas rerꝫ inferiorꝫ mutatões ſoliti veſtigare per ſuperiores planetas Iouem præſertim & Saturnũ cũ ſimul ſũt/ quã

magnam vocant cõiunctionem: per orbes magnos: ꝑ Saturnias reuolutões per octáui orbis accessus atq; recessus. Has oẽs vias & irrationales & falsas & inuias ostendemus vnde non solum id consequemur quod primo hic quærebamus: vt quæ de religione & legibus impia temeritate diuulgant/falsa conuincantur. Sed omne etiã de magnis mũdi mutatõibus iudiciũ infirmabit. Exordiar aũt a cõfutatõe magnoꝝ orbiũ/ reuolutionũq; ꝙs Saturnias vocãt: ut his reiectis ꝙbus ope minus tota deinde ꝑntis libri disputatio aduersus magnas cõiũctões libere euageť. Fingũt quẽlibet ex planetis/ & itẽ vnũ q̃dq; signoꝝ mũdi imperiũ obtinere annis trecẽtis & sexaginta ꝙbus exactis tum nouũ aiũt incipe orbẽ magnũ/cui & planeta priori ꝓximus: & signũ q̃d deinceps hæret signo priori pariter ꝑsunt: atq; ita q̃lis dominãtis signi atq; syderis ẽ natura talia euenire in eo annoꝝ spacio: & cũ orbis inchoať nouus/nouari q̃q; multa in rebus inferioribus & ꝓ natura rectoris mutari semp reꝝ nr̃aꝝ cõditõem. Tũ si qs quærat ab eis vbi nos aut in q̃ nunc orbe hoc est sub q̃ rectore viuamus: rñdent sub Leone & Luna: q̃d ita ꝓbant. Scribit eñ Aoniar in libro de natiuitatibus cœpisse nouũ orbẽ magnum/ q̃ tpe ea fuit Iouis Saturnicq; cõiũctio: q̃ cathaclismũ uolũt fuisse ꝑsignatũ. Ea vero præcessit cathaclismũ annis vt dicũt ducẽtis septuagintanouẽ: isti vero orbi præfuisse ait Aoniar ex planetis Saturnum: ex signis Cancrũ q̃d dixit etiã Albumasar in libro prio de magnis cõiunctõibus/differentia prĩa. Hæc ergo supponẽtes quasi ,cardinẽ totius supputationis colligũt ex eo quod attulit ipe numero annoꝝ natũ esse dñm Iesũ: cum vnus & quadragesimus supra centesimũ annus uolueret eius orbis: q̃ ab eo quem diximus sub quo fuit diluuiũ gratus & decimus cui præsit ex signis Leo/ex planetis Luna terminandus anno gr̃e mille simo sexcentesimo quinquagesimonono. Hæc est ois astrologorum sententia: nec videbis qui in publicis annorum uaticinijs/si magni orbis faciat mentionem/Leonẽ & Lunã rectores mundi gubernatoresq; non constituat. Possem ego hic obijcere q̃ Ieuis eos moueret coniectura/ut tot annorũ quot cæli ptes finxerunt spacium/magnũ orbem uocarent/q̃ nulla rõne dicať durare uim mũdi gubernatricem vnius planetæ per tot annos ꝑsertim planetæ inferioris. Tñ nec a Ptolomeo nec etiam ab vllo antiq̃ꝝ tale aliq̃d unq̃ excogitatũ. Sed arabũ esse iuniorum figmentum. Sed his omissis/necessarijs eos primũ rõnibus urgeamus: et q̃s vitare nõ possunt si stare suis principijs volunt/nec dogmati renunciare. Dicant igiť mihi si magni isti orbes sint statuendi/an in ipa prima mundi constitutõe cui omnes cõsentiũt/ noui orb̃ exordiũ faciãt an nõ faciãt. Si dicãt se nõ facere: q̃d dicere ꝑnt absurdius? Si facere tã mathematica deductõe rescindam q̃cq̃d de magnis orbibus supra determiauerũt ostẽdens fieri nõ posse vt si illa sunt uera quæ dicebant cũ orbis constitutõe noui orbis exordia cœperint. Albumasar eñ quo præcipue auctore nituntť a mundi initio ad diluuium numerat annos integros duo milia ducentos vigintiocto. Licet Eusebij supputatio hunc numeꝝ annis sexdecim excedat. Sed nihil interest vtꝝ dixerimus & cũ astrologis disputãtes eoꝝ maxime opinionibus vtamur. Statuať igiť numerus annorũ ab Adã ad diluuiũ ex sñia Albumasaris aduersus quẽ disputamus/patet a cõiunctiõe ea quæ diluuiũ vt dicũt ꝑsignificauit: & cũ qua simul nouus orbis cœpit relinq; ad mũdi creatõem annos mille nõgentos quadraginta septẽ/cũ ipa diluuiũ præcesserit: vt dicebamus annis ducentis septuaginta nouẽ: diuidamus igiť eum numerũ nũero magni orbis: hoc est per trecentas & sexaginta partes erit planũ conflari inde integros quinq; orbes magnos/tum annos supare indiuisos supra centũ septẽ & q̃draginta: quare necessario initiũ magni orbis statuet anno mũdi centesimo quadringentesimo octauo: Qui numerus annoꝝ si pars alterius antecedentis orbis est: necessario erit dicendum præterijsse orbis annos ducentos & tredecim anteq; essent anni/hoc est ante ipius mũdi primordia: quo satis patet nihil dici posse delirius: sed ita est certe nihil est isto hominum genere inconsideratius/ nihil ad mentiendum fallendumq; natura vel ꝓfessione propensius: fingunt ipsi sibi aliquid quo dogma colerent: & præstigias faciant impiis

Ordo secundus.

Opinio astrolo. de magnis orbibus.

Sub quo orbe viuamus secundum astro.

Rõnes præter misse. que adduci possent

Prima

Secunda

Tertia

Eusebius

Quam de Iuri astro.

quod est malitiæ eorum & uanitatis: sed fit semper vi veritatis vt consequať inde aliq̃d vel falsum uel omnino impossibile vel sibij ꝑpi: hoc est eoꝝ dictis saltem dogmatisq; repugnans. Quod hi minime aduertẽtes efficiunt/tñ & spargũt obliuiosi pariterq; mẽdaces: q̃d est ignorantiæ uitiũ uidelicet & tarditatis. Exemplũ est præ manibus in ea re de qua disputamus: Nã vt persuaderent quacũq; possent rõne magnã illã ꝑ cathaclismũ mũdi inundatõem a cælo ,pfectã par puerilis figmenti magnę coniunctõis addiderunt nouũ orbẽ cœpisse cũ ea/sub q̃: s. orbis eẽt inuãdus: & ut nihil deesset ad fallaciã Saturnũ illi orbi Cancrũq; ꝑfecerunt: q̃ꝝ alter ex planetis alter ex signis humiditatis frigiditatisq; auctores habent. Et hoc q̃dẽ ut dixi/malitiæ eoꝝ & uanitatis: sed & stultitia eoꝝ apparet atq; tarditas & ignorantia: tum quia delira huic sequi non uiderunt: ut quando orbis nouitas noui orbis exordia non haberet: tum quia si Saturnus & Cãcer orbi illi præfuerunt/colligemus necessario primo integro orbi ꝑfuisse Martẽ & Aquarium a quibus cur imperium mundi sit ausꝑicatum: nulla unq̃ poterunt ratõne defendere. Nã si de Luna hoc dicerent: afferre aliquid possent: vt q̃a terræ sit ,pximior: si a saturno orbis eminentiam: si a sole virtutis potestatem: si a Ioue venereue naturæ beneficentiam: in Marte nihil inueniunt cur prima mũdi gubernacula mereatur. Nihil item in Aquario cum initialem nullam habeat prærogatiuam: qualem & Cancer & Libra & Capricornus habere existimantur: sed quid pluribus euagamur: uidere hic licet plane atq; dilucide q̃ sint mendaces pariter atq; obliuiosi: Nam dicunt/ut oñdimus Cancrũ & saturnũ orbi illi ante diluuiũ euentum præfuisse: quia hoc suũ dogma confirmat vt magna humido frigidoq; planetæ aquarum inũdatio ,pfecta existimeť/ rursus q̃m cõsonum uidetur ut gubernationem mundi a sole inter planetas/ab Ariete inter signa exordiamur planetã inquiunt mũdi fuisse solem/Arietem vero signum. Hæc eñ scribit Halia ben zagel & ipe etiã Albumasar libro primo de magnis coniũctiõibus: & tñ ista ita inuicem pugnant/ut simul uera esse non possint. Nam cum sint ante orbem diluuij ad mundi usq; initia orbes quinq; integri magni: sex aũt imperfecti: siue quinq; numeremus siue potius sex fieri nõ potest: ut si primo orbi Aries dominetur: sexto aut q̃nto Cancer dominet. Aut si primũ rexit orbẽ solare sydus orbi diluuij saturnus præficiať. Nã si præfuit primo Aries & Sol: præfuit igiť secundo Taurus & Venus: tertio cum Geminis Mercurius: quarto Luna cum Cancro/at nec quinto nec sexto Cancer & saturnus: sed illi quidem Saturnus cum Leone: huic aũt Iuppiter cũ Virgine. Quõ igiť nõ erubescunt hæc posteris scripta relinquere tãtæ uel ignorantiæ vel hæbetudinis manifestissima testimonia? Sed hoc ingenio fere sunt auctores astrologiæ. Sic & nescio quis Ociaton alios sibi fingens orbes magnos uolebat efficere: ut & mundi constitutio & Iesu natiuitas/noui orbis haberet initia: idemq; vtriq; signum/hoc est Aries signoꝝ caput præficereť: q̃d cum ei aliter non succederet dixit nũerari debere ab Adã ad Christum annos quattuor mille trecentos & viginti: Tot q̃dem si numeremus erit plane q̃d ille omnino uolebat. At eum numeꝝ nulla historia recipit: sed a Græcis q̃dẽ latinisq; scriptoribus per annos fere nõgentos ab hebræis: & per quingentos ab astronomis alijs etiã per mille centumq; dissentit. Sed uoluit ille potius nõ esse q̃d erat q̃ ita bello suo cõmento renũciare. Quẽadmodũ illi ueteres q̃s tradit Aristoteles: q̃ cum semel statuissent omnia esse denario numero distributa: nec tñ in uniuerso plus nouem sphæris inuenirent dixerũt necessario aliã esse terrã: ut denarius eoꝝ numerus ꝑpleret æmulatione quadã diuinæ sapientiæ quæ nõ seipam ad res: sed reꝝ ueritatẽ format ad seipam. Postremo prætereundũ nõ est si essent aliquid illi magni orbes necessario: q̃d q̃dẽ ꝑ eos dicũt astrologi falsum esse oportere: cũ in illis euoluendis plurimũ aberrent putant eñ hunc q̃ nunc reuoluiť/cuius agi uolũt annũ cẽtesimũ nonagesimum q̃ntũ orbem esse a primo q̃dẽ decimũ nonũ: ab eo aũt sub quo fuit diluuium decimũ quartũ atq; hac rõne illi præficiunt Leonẽ & Lunã. Sed hoc esse nõ potest nisi a mũdo ad nos annos numeremus sex mille octingentos triginta octo: q̃d uerã q̃dẽ annorũ supputa

Quã tardi & ignorantes.

Quã mendaces & obliuiosi.

Alia opio Ociatonis.

Vera a mũdi initio ad nos ānorũ supputatio.

tionem excedit per ānos plusq̄ mille & quadringentos: vt in tractatu nostro de vera temporũ supputatione ꝓbauimus: sed & si alias sequamur historias/cæteros. s. latinos qui plures cōputant annos: pauciores tñ inueniemus his quos isti ad suos orbes corrogant pficiendos: cū nulla historia in eo numero sex mille & septingentos aut circiter excedat: quibus tamen ipi centũ fere & quadraginta adijcere deprehenduntur/ut suam orbium positionem defendant/quam satis puto etiam in expertis esse confutatam.

¶ Caput III Saturnias reuolutões Aboasaris inuẽtũ & historijs & rõni aduersari.

REstat de Saturnijs reuolutõibus. Et has qdẽ solus sibi finxisse videtur Albumasar: & post eum alij non magnope his vtunt. Sed videamus quid sint & quid mouerit Albumasarẽ & quantũ in his/vt in cæteris solet aberrauerit: cum Saturnus decẽ periodos absoluerit: qui trecentis fere annis exiguñ putat magnatũ euenire in rebus hũanis. Motus est hac cõiectura q̄ in alijs suis historijs aliq̄n cõperit post hũc numerũ annorum insigne aliquid euenisse: inde ipse dogma fundauit reuolutiones Saturni decem/mutatõem afferre rerũ inferiorũ. At in ipa hac primum historica cõiectura vide q̄ aberrauerit. Post Alexandrũ em̄ ingt exactis annis trecentis apparuit Aielasor filius Bel q persas cõtriuit & post alios totidem ānos appuit Iesus dux scilicet noster. Hac igit rõne erunt a Iesu ad Alexandrũ ani sexcenti: qd extra oem cõtrouersiã constat esse falsissimum: cum nulla historia quadringentos numeret ānos a Christo ad Alexandrũ: & ipe Alphonsus in astronomicis tabulis nõ plures numeret vndecim atq̄ trecentis. Videamus mõ hi præcipui auctores astrologiæ: ex quibus fundamentis mirabilia eorum dogmata fulciunt. Idem Albumasar post Iesum inquit exactis decem Saturnijs reuolutionibus orta est lex quæ est media iter nazarenos & paganos (sic eni vocãt gentes) At sane scimus nullã post Christũ legẽ añ Maometẽ exortam: sed puto intellexerunt Arabes isti sectã Manicheorũ: qui & Minin vocãtur apud Talmutistas: quæ qdẽ hæresis nõ solũ iam decẽ exactis: sed prius etiã q̄ nona Saturni reuolutio perficeretur inualuit. Quæ omnia si ex historia ille fideli attulisset: non propterea erat dogma faciendũ hoc Saturni decẽ periodos parere alioquin mille mihi ego huiusmodi dogmata cõfingã: Nã & hæbrei primũ tẽplũ a Salomone ædificatum ad quadringentos aut paulo plures annos aiũt pmãsisse: Tum qui secundo sub Dario ædificatus est non plus decẽ annis supfuisse: hoc est quadringentis & decẽ: a cuius desolatõne fere p ānos totidem suas leges in Babylonia sibi cõfinxerunt: faciamus hinc dogma: quartam decimam semper Saturni reuolutõem saturniæ iudeorũ genti mutatõem magnam afferre & probabiliora dicemus qua Albumasar q denarium sibi numerum elegit A quo illd̄ & libenter scisciabor: vñ natura. s. istas reuolutões exordiatur: & sub qua cæli pte initium faciet istius periodi rationem afferat quæso cur illam potius cæteris anteposuerit Sed non est diutius laborandum in confutandis his nugis præsertim quæ alijs astrologis præter Albumasarẽ parum satisfeciisse videntur: imo ita vt ipse etiam Alliacensis q̄ in tractatu de concordia historiæ & astrologiæ his magnopere vsus fuerat i elucidario confessus se nullum eas habere fundamentum euerso stilo magnam sui libelli partem inuenta taxatione corrodens.

¶ Caput IIII Ordo eorum quæ dicenda sunt & dissidentes astrologorum opiniones circa magnas coniunctiones.

Ordo dicendorum.

REstat de accessu & recessu octaui orbis & sphæra nona: restat de magnis cõiunctionibus: sed illud quidem sequenti libro examinetur: nunc ad cõiũctiones magnas cõuertamur: sed fuerit opere prætium afferri prius qd de his ipi sentiant/vt facilius intelligant q̄ in cõfutatõem afferent a nobis: quæ nec ipa narratio erit sine vtilitate confutationis cum dissidere super his ita cos videbimus/vt nec dũ constet apud astrologos quæ maxima sit coniunctio/quæ maior/quæ media: in qua re non est solum de nomine controuersia: sed inde prædictionum oritur magna diuer-

sitas cũ alĩa a maximis: alĩa a mediis: alĩ a minoribus coniunctionibus euentus iubeant expectari. Cõmunis igit sententia quã Alchabitius ac Leopoldus tradunt/ & ante eos Albumasar huiusmodi est/magnã esse coniunctionẽ cũ simul iunganť Iuppiter & Saturnus: qd̄ post vigínti semp annos euenit maiorẽ aũt cũ facta ab una triplicitate in aliam migratione in liminibus nouæ triplicitatis cõgrediunť/atq̄ id euenire fere post annos ducentos & quadraginta/nã intra fines trigoni unius duodecies copulari tũ transitũ fieri ad signũ proximi trigoni: qd̄ sit ab eo in quo se iunxerũt: nõ primũ sed secundum: ut si ex Capricorno utriq̄ discesserint/nõ in Libra/sed in Aquario se primũ excipiunt in ea triplicitate. Mediam inter has coniunctionem esse eam: q̄ trigesimo quoq̄ anno perficiat Saturni & Martis in cancro. Maximũ omniũ Iouis & Saturni in Ariete quæ post nongentos & lx. annos eueniat. Messala ab his dissentiens libro suo de coniunctionibus eam maximã ait esse coniunctionẽ quæ sit trium superiorũ: hoc est Saturni Iouis & Martis: a qua ipse & sectarũ mutationẽ & tranlationẽ regnorũ & ꝓphetarũ aduentus expectat: non ab ea quæ sit Iouis & Saturni in Ariete: qd̄ astrologorũ vulgus opinat/proximã huic coniunctionẽ facit Iouis & Saturni: Tertiam Saturni & Martis Quartam Iouis & Martis: Videamus nũc quantũ utraq̄ erret positio

Communis opinio.
Magna coniunctio.
Maior
Media
Maxima.
Maxima:
Maior.
Media.
Magna.

¶ Caput V Planetas magnis cõiunctionibus iunctos nõ plus posse q̄ diuisos: magnasq̄ istas cõiunctiones nouũ esse inuentũ de malo Ptolemæi intellectu natũ:

PRincipio scire ab eis velim/quare putẽt maiora facere Iouẽ & Saturnũ cũ sunt simul q̄ cũ separati ꝓprias unusquisq̄ vires exequunť & exercent. Variæ em̄ naturæ radiorũ cõmixtio nouã quidẽ rẽ facit q̄ discretus influxus ꝓpriusq̄ nõ faceret: sed maiorẽ cur faciat habere rationẽ nõ possumus: sed eo potius inclinamur ut credamus minus aliq̄d fieri inde/q̄ si seorsum ageret unusquisq̄ planetarũ/qd̄ põt: nã si qui simul coeũt planetæ eadẽ essent ꝓprietate: & vires haberẽt earundẽ rerũ effectrices ꝓfecto accessione facta duplicis radij effectus q̄q̄ duplicaret: at cũ contrariæ sint repugnãtisq̄ naturæ/qualis Iuppiter & Saturnus necessario alter alterũ ipedit: & dũ inuicem suas frenãt ligãtq̄ potestates diuersitate mixturæ fit ut expectare ab eis nil possimus nisi mediocre/quẽadmodũ oĩa sunt q̄ ex extremorũ mixtione dissultant: sicuti & ipsi dicere solent cũ sunt simul Saturnus & Mars: q̄q̄ utercq̄ noxius/utercq̄ sit maleficus: quia tñ diuersam habẽt nocendi potestatẽ nõ fieri ex illorũ cõiunctione maius aliq̄d malũ & admirabile: sed frãgi potius debilitariq̄ alterius vires ab altero: ita ut nocere neuter possit dũ nocere utercq̄ ꝓ suæ naturæ conditione cõtendit: quare nõ est plene indubitatũ si cælo subsint euẽta inferiorũ/maiora euenire & magis durabilia cũ iungũtur sydera superiora q̄q̄ cũ eorũ aliquis cæteris debilitatis plus aliq̄d fortasse solito virĩũ potestatisq̄ nanciscit. Qd̄ si iunctos planetas plus facere q̄q̄ separatos ad magnas istius mundi mutatiões illis dederimus: nõ tñ dabimus hoc ad Iouis Saturniq̄ aut Martis cõiunctionẽ referendã: sed obtinere vim primã in istis rebus alia sydera & rõne & sum morũ astrologorũ auctoritate ꝓbabimus. Necq̄ em̄ unq̄ aliquis veterũ per has quas isti vocãt magnas cõiunctiones de uniuersalibus mũdi mutatiõibus iudicarũt: nihil de his Maternus q̄q̄ curiosissimus utiq̄ astrologiæ inuestigator/nihil Paulus/nihil Ephestion/nihil Theophilus/nihil Astaxarchus/nihil ipse Tholemæus/cuius hic nobis testimoniũ erit satis/ne parẽ eis notis testibus aduersus eos utamur. Is igit secundo libro Apoteles̃maton docens qua via generales & mũdi mutationes præuideanť eas oẽs refert solummodo in Solis Lunæq̄ defectus: nec põt dici aliq̄d rationabilius: nam debẽt effectus uniuersales & magni in eas referri causas quæ maximæ uniuersales & efficaces sint/est aũt confessum apud oẽs inter planetas duos esse tantũmodo efficientiæ uniuersalis: Solem. s. & lunã: cuius lumẽ nõ aliud q̄q̄ Solis lumẽ p eam quasi p speculum/ut sic dixerim/ad terrã delatũ. Quare si qua debet cælestis virtus origo & causa existimari effectuum uniuersaliũ atq̄ magnorũ/nulla debet potius q̄q̄ syderum istorũ talis existimari. Quod em̄ ait Messalla fieri magna a Ioue & Saturno: quia tardioris sunt

Prima ratio

Scda ratio.

motus probat potius quæ negat ꝙ ꝺd affirmat: cum omnium concors ſit ſententia deberi nobiliori corpori & potentiori motum uelociorem. Quo circa qui ſuperiorum ſyderum partes dignitatemq; tuentur: ne imbecilliora putentur: quia ſuo ſerius loco reſtituantur. Solent ex orbium proportione quos ambiunt probare eos multis uelocio res: quibus ex periodorum mora apparent tardiores. Sed ſcio quid dicẽt de Ptolomeo omiſſum hoc ab eo in libro Apoteleſmaton ne myſterium proderet. Ita enĩ ſcribit Haly eius interpres. Sed in centiloquio (ſic enim uocant) multa huius rei dediſſe documẽta cum uerbo quinquageſimo eius libri iubeat ne planetarum coniunctiões obliuiſcamur: in quibus magna ſit efficacia: & uerbo item tum quinquageſimo octauo: tum quarto & ſexageſimo earundem rerum nos admonet magna tradens de his præcepta

Cõſutatio coniunctionem maximam: mediam: minimamq; diſtinguens. Ego vero ab eis reſponderi nihil potius vellem: vt vel hinc palam omnibus fiat quæcunq; eorũ dogmata maiora admirabilioraq; videntur ea vel ex vanis opinionibus: vel ex falſa veterum auctorum intelligentia pullulaſſe: nam quod dicũt tacuiſſe hoc Ptolemeũ in libro Apoteleſmaton: ne myſterium proderet/ tantum abeſt vt negem: vt nec in Centiloquio credã proditum ab eo in quo certe tam nihil magis locutus eſt de iſtis coniũctionibus ꝙ nec de Priami morte/ aut bello Troianorum: quo pacto autem plura eius auctoris enunciata peruerterunt: & quanti ex vno errores deinceps propagati deinceps aperiemus: eſt quinquageſimum ptolemæi uerbum: ita apud eos hoc eſt in uulgata editione. Nõ obliui ſcaris eſſe centumuiginti coniunctiones quæ ſunt in ſtellis erraticis: in illis enim eſt maior ſcientia rerum quæ fiunt in hoc mundo ſuſcipientia incrementum & decrementum: græce eſt ita/ ne prætermittamus centum & decemnouem coniunctiones. In his enim poſita eſt coniunctio eorum quæ fiunt in mundo & generationis & corruptõis. Primum plus tribuit iſtis coniunctiõibus barbara interpretatio ꝙ tribuat Ptolemæus apud quem illud non eſt non eſſe maiorem ſcientiam rerum quæ fiunt in mundo ꝙ ꝙ

Snĩa Pto. eſt ex illis. Præterea vt illud omittamus ſententia enunciati/ alia non eſt/ ꝙ ne ſolam ſpectemus ſyderis vniuſcuiuſq; pprietatem. Sed ex eorum coniunctione varias ſciamus variarum rerũ effectrices virtutes exoriri/ quod nemo denegat ab omnibus aſtrologis concedẽdũ: ſed in quas potiſſimũ maximas quaſq; rerum inferiorũ mutationes referamus ſuperiorũ eſſe ſyderũ coniũctiones Ptol. certe nõ dixit: ſed potius ſi eius dicta recte & legant & intelligant cõtrariam nobis ſententiã indicabunt. Non enim centũ & viginti (ut vulgo legit) has eſſe dixit coniũctiones: ſed ſolum centum decẽ & nouẽ: quia his. ſ. Solis & Lunæ cõiũctionẽ nõ numerat: ut quæ priuilegia habeãt peculiaria prærogatiuãq; ſingulare in magnis vniuerſalibuſq; mutationibus: reliquas omnes aceruatim in numerũ ordinẽq; redigit/ ut inter quas alia aliæ ſingulari nulla cõditione præſtaret: ꝺd nõ aduertentes barbari expoſitores q̃ſi omiſſum foret vicio librariorũ Solis & Lunæ coniunctionẽ addiderũt/ legẽdũq; cẽtũ & viginti: nõ autẽ centũ decem & nouẽ: ꝺd græci oẽs codices habent putauerũt: ut non contẽti ſenſus deprauatione litteræ quoq; fidẽ adulterarẽt. Trãſeamus ad alia. Scribit Ptol. verbo. viij. &. l. in hunc mo-

Malus intellectus. lviij. &. lxiij. verbi dũ coniũctionis locũ quo in loco ab anni aſcendente eſt inſpice ſiquidẽ cũ ꝓfectio illuc puenerit: tũc tps erit & verbũ. iiij. &. lx. eſt huiuſmodi in minia cõiũctiõe differẽtia mediæ cõiũctiõis & in media maximæ cõiũctiõis differẽtia putãt arabes & latini/ utrobiq; p cõiũctionẽ a Ptol. Satur. & Iouis cõiũctionẽ intelligi. Sed ita nemo fallereẽ qui græcos auctores aſtrologiæ præſertimq; Ptol. incõueniẽtibus oculis aliqñ plegiſſent: ꝺd enĩ dicimus cõiũctionẽ: græce ſynodus eſt: quæ dictio cũ abſolute ꝓferẽ ꝓ Solis ſemp & Lunæ copulatione accipiẽ niſi aditũ ſit cuius ea cõiũctio fuerit/ uti Vene. & Mercurij/ Iouis & Satur. & aliorũ planetarum quare cũ utroq; enũciato ſynodum abſolute dixerit Ptol. nihil ultra adijciẽs manifeſtiſſimã apud oẽs qui nõ ſunt græcæ lectionis penitus inſolentes de luminũ cõiunctione intelligere Ptolemeũ/ nõ aũt ſyderũ aliorũ. Atq; ita prioris hoc eſt octaui & quinq̃geſimi verbi ſententia eſt: ut ſigno & loco vbi in anni reuo-

lutione Solis Lunæq; cõiunctio facta eſt diligenter obſeruata cũ anni ꝓfectio per anni ſcilicet mẽſes diſtributa: ꝓ quã alterã alteri ſignũ iuxta ſeriẽ eõſtitutõis in dñandi ptãte ſuccedit ad eũ locũ peruenerit/ effectũ expectemus: qm̃ ipa añgreſſa ãni cõuerſionem Solis Lunæq; cõiũctio nobis ſignificauerit. Vtiẽ em̃ his maxie Ptol. luminariũ cõgreſſibus ad totius ãni euẽtũ iueſtigãdũ: ꝺd nẽo neſcit q apoteleſmaticos eius libros euoluerit. Sunt aũt in huius ỹbi trãſlatõe multa addita omiſſa interpollata. Nã & ꝓ cõiunctione cõiũctõem minorẽ legũt: cũ nulla in græcis exemplaribus maioris vel minoris ꝺria adijciat: & terminus ꝓfectõis ad plures annos extẽdit/ cũ nihil de hoc apud Ptol. q de vnius tm̃ ãni euẽtis vti dicebamus facit mentõem: ſed fauere magis illis videtur. Poſtremũ illud enũciatũ vbi cõiũctões maximæ mediæ minimeq; diſtinguunt, q̃lem differentiam in luminarium cõiũctõne multi nõ intelligunt: ſed facile hoc & apertum his qui ad Ptolomei lucernam nõ oſcitabundi aliquando uigilarunt: cum em̃ ille ut diximus oĩa tribuat Solis Lunæq; cõiũctõibus: Tũ has triplici genere ordineq; diſtinguit Nam quæ defectum efficiũt alterius luminaris eas fi.ctuunt primo loco per quas non unius ãni/ ſed multorum interdum euenta poſſent præuideri/ has maximas iõ nũcupabimus: qa & maxie tũc ſydera illa cõiũgũt: cũ nec lõgitudĩe diſcrepẽt loci/ nec latitudine: & maxie remota futurorũ euẽta portẽdũt. Cõtra: minimæ apud illũ quæ ſinguDeclaratio verbi. lxiiij. lis fiunt mẽſibus: & vnius tãtum mẽſis nobis indicant diſpoſitionem medias iter has Quæ maxime cõiuoctiones ſecundũ ptol. quæ ingreſſum ſolis in ſigna quattuor tropica proxima antecedunt: Ariętem: Cancrũ Libram: Capricornum: a quibus totum anni tempus quod ſequitur nobis indicatur: aut vernum: aut æſtiuale: vel autumnale: vel hibernum. Quoniam igit ꝺd vniuerſalis diſpoſitio indicat particularis ſequens diſtinguit & determinat: ideo mediã dixit cõiũctionem maxime eſſe differẽtiam mediæ vero minimam: vt ſi gratia exempli Lune ſolisq; cõiũctio æquinoctiũ uernũ, pxime añcedẽs qualitatem nobis futuram veris oſtẽderit: ſciamus tum id totum & minui & augeri pro natura coniunctionum: quæ ſeq̃ntibus ſingulis menſibus rata reuolutione contingent: Et quam habent habitudinem menſtruæ iſtæ ad illas quattuor tempoꝝ cõiũctões: Eãdẽ habẽt illæ trimeſtres ad maiores & paucas deficientium ſyderꝝ coitus atq; cõgreſſus. Hæc eſt Ptol. opinio de maximis mediis minimiſq; cõiunctionibus/ ꝺd barbari iſti nõ intelligentes ¦belliſſima ſibi ſomnia fabricati ſunt de Saturni Iouiſq; cõiũctõibus: quarꝝ maximæ poſt nongentos & ſexaginta mediæ poſt. cc. &. xl. Minimæ poſt viginti annos redeunt: quod præter ea quæ diximus congruere enũciato etiã nõ põt/ qm̃ maxima apud eos coniunctio medias minimaſq; cõplectit: q̃re nõ poterit effectus maxie cõiũctionis per minores illas determinari ꝓ quas illa ꝓ multas ſæculorꝝ reuolutiones exigitur. Quid igitur dixit Ptol. mediã eſſe maximæ dr̃iam: mediæ vero minimã/ hoc eſt illud figmentũ ex falſa vnius auctoris intelligentia natũ quo ſe iſti adeo iactant: quo ſe reputant: gloriabundi q̃ religio omnis ſtellis ſit ligata: quo ſanctiſſimas leges prophetarum aduentus/ diuĩa miracula poteſtatibus ſyderum fatorumq; ſubijciũt. Certe nuſq; ſe magis pueriles oſtẽdunt aut magis rudes/ ridiculiq; inueniuntur.

Caput VI Præcipuos aſtrologos mediis vſos eſſe coniunctionibus non veris: tum alia errata illorum circa eaſdem.

Ed dicet forſan is aliqs aſtrologorꝝ eſto Ptol. nõ intelleximus ꝺd ſi velut tẽpeſtas Nauẽ aliqñ agit in portũ/ ita nos error iſte duxit adveritatem quicqd Reſpõſio ſenſerint Ptol. & alij experientia cõfirmatũ eſt nullã vnq; vel legum vel regnorũ magnã accidiſſe mutatõem quã nõ aliq̃ ſyderꝝ ſuperiorꝝ coniũctio añceſſerit: nec vnq; aliq̃ hmõi añceſſit quã nõ id genus mutatões i rebus iferioribus ſint ſubſecute bñ hẽt ſi tẽpeſtatẽ agnoſcũt/ ſint portu in iſto videbimus: Neq; em̃ ſi i magnis deliraruũt q̃tũ cõſtent iſta infima experiẽtia facere ſunt conati: Quod nos i vniuerſum primo declarabimus tũ ſingilatim q̃ſcũq; aliqs aſtrologorum ſignauit coniunctiones magnas rettulitq; ad euenta rerum admirabiliũ & falſas & falſo ſupputatas: & ad effectus

Pria ratio

falso relatas luce clarius oñdemus. Principio auctores oēs huius dogmatis veris cōtū
ctionibus nō vtunt: sed mediis hoc est ficticiis & imaginariis: qd vt plane omnes intelli
gāt: dicā qd sit verus motus/qd medius. Erratice stellæ p Zodiacū æquo cursu non de
ferunt: hoc est nō eq̄li tpis interuallo æqualē semp illius partē ptæterigrediunt: q igitur
metiri illorum motus/& dirigere innumeros uoluerūt finxerūt vnicuiq; planetæ mo
tū vniformē: vt ex hoc ficto & uniformi/ineq̄lē illū & verē facilius assequerent. Ficti
illū Ptol. uocat periodicū: iuniores mediū: qa hoc q̄si medio utunt ad verum inuestiga
dum cum ex motus supputatione planetæ locum inquirimus/interdum medio uti
mur motu/interdum vero non: qa medius ille locum indicet nobis q̄ planeta cōsistat.
Sed vt ex eo verā sedē illius methodo & rōne faciliore quæramus. Planeta enī nunq̄
est ibi ubi per mediū motū esse deprehendit: qa nec sic unq̄ ille mouetur sed excogita
tum/ut dixi/hoc ab astrologis est/ut veritatē inde ordine q̄dā certius adipiscant. Dice
bā igit q p magnas cōiūctōes iudicāt de futuris eos mediis uti cōiunctionibus/nō aūt
ueris. nam q̄ dicunt post. xx. annos iungi Iouē & Satur. post. cc. aūt in initijs congredi
triplicitatū. tum post. dccc. &. lx. in Arietis limitibus cōuenire/falsissimum est si ue
ros motus respicimus: est aūt verē q̄q̄ nec exacte si medios hoc est fictos illos & falsos
re. f. nullos ad doctrinæ facilitatē a mathematicis excogitatos: ita aūt quod medius di
cit motus diuersum est ab eo q̄d per verē attingimus: vt etiā & signū fiat aliud cōiūcti
onis: atq; ea grā exēpli in Piscibus assignet/quæ tū fuerit in Aquario: et tēpus adeo ua
riet/vt si de his quæ post per. cc. &. xl. annos eueniūt agimus cōiunctionibus/uera in
terdū mediā per annos etiā cētū añcedat. Apparet ex tabulis recte supputāti Iouem &
Saturnū anno grē. M. ccxxvi. a terrena triplicitate migrātes ad aereā in Aquario se ex
cepisse. Erāt igit in eadē ex medij motus rōne per ānos ducētos & quadraginta pman
suri: & tū post annos circiter cētū & q̄draginta: hoc est ānō grē. M. cccxlv. ab aerea ad
aqueā triplicitatē facta mutatōe in Scorpione cōgressi sunt: & in aqueis semper signis
simul inuenti ad aerea postea nō redierunt. Quæ qdē igit hæc insania aduersus aptam
pugnare veritatē: & rebus uti adeo īpudēter falsis & ficticijs/ut in cōstellationem eor
consensu omnino nullam/cæca tū temeritate euenta rerē referant humanarē: q̄dq; nō
est nec fuit/nec erit unq̄/cām tū putare eorē quæ sunt/certe nihil est ista uanitate deli
rius: in quā tū sunt lapsi præcipui oēs auctores astrologiæ. Albumasar em̄ princeps istī
us dogmatis in eo libro q̄ inscribitur de magnis coniūctionibus: q multum celebratur
apud astrologos/mediis semper usus est cōiūctionibus/ueris nūq̄. Abraā prætera in
eo ope cui titulus est redēptio: cū unā aut alterā ex uero motu cōiunctōem inquirat ad
medias deinde cōfugit semper/de veris nullā oīno faciēs mentionem. Alliacensis ī tra
ctatu de cōcordia historiæ & astrologiæ cum septem afferat maximas cōiunctōes: oēs
illas medias affert/ueras nullas. Idem alij multi eodem semper morbo mō laborantes
de q̄bus oīmibus singulatim postea disseremus. Et qdē sufficere hæc nobis possent/ut
nihil monstraremus esse q̄d dicūt/si nihil est cōstellatio ipa ex qua prædicūt. Nam q̄m
istæ etiā mediæ hoc est nullæ ad uerē nō eis rīdent: hoc est nō incidunt in ea tpa in quæ
maxime uellent/perfugiū sibi aliud machinant per nouā stultitiā priorē insaniam de
fendentes. Finxerūt em̄ nō seq̄ statim post istas cōiūctōes q̄d ptendunt īmo non cito
sed post multos qdem annos & cētū & ducētos atq; his plures. In qua re uide quātum
fallantur/nam potentis causæ & efficacis nō est sero incipere q̄d est factura: sed sero q̄
dem desinere: incipe aūt aut statim aut cito. q̄re istarē cōiunctionum uirtus uel efficax
uel imbecilla. Si efficax nō pōt diu cessare ut nō faciat/si imbecilla nō potest diū dura
re. ut sero qdē/sed tū aliq̄ faciat/domat uis magna supatq; q̄d ꝓhibet & quod reluctā
tur: Euanescit infirma: & sua seipam tractu tpis longiore tenuitate dissoluit: quid q̄ in
hac temporum intercapedine superueniūt nouæ semp cōiūctōes: quarē natura est ut
& ipi dicūt oblitterare priores cū supueniēs constellatio elidat p̄cedentē: vñ si in certo
anni tpe defectus accidat luminariū/soliti dicere fatum illud cessare: quod ex primor

Q uid sit verus motus quid medius.

Insignia astrolog. Precipuos astrologie auctores mediis vsos cōiūctōibus

Figmētum astrologorē

Refutatio

Alia refutatio.

dijs annuæ cōuersionis erat acceptum. Cur nō igit etiam sequēti cōiunctione præser
tim & proprietate & natura diuersæ cessat: Cur illam primā non expungat. Ad quam
tamen ipsi pertinere volunt effectus qui post eam per trecentos etiam annos tot varijs
intercurrentibus mediis constellationibus subsequunt. Nemo hoc dixerit vel philo
sophus vel nō extremæ etiā homo tarditatis: quem errorem adauget mirum īmodū
alius error & inexpiabilis. nam in ipa temporum supputatione adeo errant insigniter/
ut quā putant interdū cōiunctionē per ducētos gratia verbi annos euentū aliquem an
tecessisse. Ea vero p mille & quadringētos rei illius gestæ tempus antecesserit: quod se
quētibus libri istius capitibus demonstrabit: & in his quidem mendaces indocti rudes
deprehenduntur: sed vide etiam q̄ sint astuti bellissimi isti diuinatores: nam ut fallendi
nunq̄ eis deesset occasio/ita sua sibi placita continuarunt: ut quocūq; aliquid tempore
eueniret paulo admirabilius in añcedentē aliquā cōiunctōem illud referre possent. Di
xerunt em̄ vt hoc assequerent vnius vim cōiunctōis ad horā vsq; alterius perdurare:
atq; ita q̄cqd interuenit mediū coniunctōi cuspiam acceptum semp poterit referri. Nec
uiderunt in hac fallacia suas ruinas: qm̄ si uicissim remeant apud eos ut nō sit magnus
effectus sine magna cōiunctōe: nec magna cōiunctio appareat sine effectu dum illud
tuentur ne euentis huiusmodi tales causę non adsint/faciunt necessario ut tales causę
sine euentis huiusmodi sępe fatigentur: quoniam non ex eis semper accidunt magna
& mirabilia īmo nec frequenter quæ fieri aiunt a magnis/coniunctionibus: & tamen
ut ipsi uolunt effectrix eorē uis non interrupta a successione permanet semper: & hæc
quidem in uniuersum aduersus eos qui magnis istis coniunctionibus de futuris euen
tis impia temeritate loquuntur: nunc sigillatim omnia excutiamus.

Astutia astrologorē

Caput VII Quis ordo seruandus/& Alliacensem aliud alias sensisse.

EXordiamur a maximis cōiunctōibus q̄s Alliacensis in suo tractatu de con
cordia historiæ & astrologiæ colligit: hinc illud confirmaturus astrologorū Alliacen
nō euenire unq̄ tales coniūctiones sine magna mutatione rerē inferiorum:
& quidē ipemet a tota ista sua cōcordia in elucidario suo discordat/& cū in illa tum Sa
turnijs reuolutionibus/tū maximis cōiūctionibus utatur/illas nullū habere fundamē
tum has non a se fuisse supputatas/tm̄ semel aperte cōfitet: Quo magis mirandū hīe
ū in ea re laudatorē in q̄ ipe seipsum nō ꝓbauit: sed quia interdum mouit aduersus se
rationes parum ueras: cum sint quædā nō necessariæ nōnullæ expressæ parum colliga
mus nos pauca quædā sed efficacia: qbus totus ille tractatus plane rescindatur: tum ac
cedemus ad cōfutādas alias cōiunctōes: q̄s Abraam & Albumasar et plures alij ipsoq̄
eos secutus Alliacensis in elucidario protulerunt. Verē quoniam de temporum sup
putatione sæpe loquendū præfari quædā necessariū existimaui: ex q̄bus primo illud
oñdat cum ambigit de tpibus nō esse vt putat Alliacēsis arbitriū huius rei penes astro
logos/sed penes historiā/tū cū inter scriptores historiarē uarietas est: quibus nam potis
simum iure sit accedendū: de q̄bus vtq; pauca hic et cursim: qm̄ late hæc peculiari ope
disputauimus: quod de vera temporum supputatione conscripsimus.

Elucidario.

Caput VIII Tempus rerum non ab astrologia ut putauit Alliacensis sed ab historia esse petendum.

OPinio Alli

HAlliacensis in libro de cōcordia astrologiæ & theologiæ existimat numerum
annorē a mundi initio ad hæc vsq; tpa astrologica rōne posse deprehendi redi acensis
giq; ad veritatē: q̄ q̄dē super ea re sacræ vel peregrinæ historiæ variæ protule
runt. Nam si geniturę inquit ipius mundi thema habeas exploratū poteris ex illo pri
mam a mūdi initio Saturni & Iouis cōiunctōem supputatione colligere. Quod si aliā
rursus tuis annis coniunctionem proximam indagaueris: quod medium fuerit inter
illā primā & postremā tpis interuallū/ex intercidentium cōiunctōnum supputatione
elicieī. Hæc qdē in eo tpe ille sentiebat: sed in elucidario plane cōfessus est nō esse astro Opinio eius
logicam viam qua de annorē nobis dubio numero certū aliquid inueniamus: Quare

Cõtra Alliacen.

nec astrologos unq̃ etiam summos hoc tẽtasse aut de sua arte fuisse pollicitos: sed cum hæc dicat nescio cur denuo in illa pstet sentẽtia summã de tẽporũ rõne q̃stionẽ ad astrologos esse referẽdã: & q̃d q̃dẽ in historijs de anno mũdi diuersum ab illis inueniat. Ad illorũ opinionẽ emẽdari castigariq; debere. Quod breuiter ostẽdemus nulla rõne posse defendi: nã potest quidẽ astronomus si verã aliquã syderũ positionẽ quæ olim fuerit: rursusq; aliã ꝓxima habuerit notã certissima ratione determinare quãtũ tẽporis necessario mediũ exactũ sit inter illas. Sed quid hoc eũ iuuabit: an incertũ est tẽpus rei alicuius gestæ. Nã esto aliquis dicat fluxisse a christo ad nos annorũ tria milia: dicat alius. M. & .cccc. in cõponẽda hac lite quod officiũ erit astronomi: dices ostẽsurũ illũ inter syderũ positionẽ sub qua natus est Christus: eãq; rursus quæ habeat nũc nõ posse annorũ tria milia deuenire: sed mille & quadringẽtos: at quæ ista est tarditas/quæ hebetudo ut nõ videas quasi certũ te ponere quod in quæstione versat: nã qua syderũ positione natus sit Christus astrologus nescit/nisi prius acceperit ab historia quo ille tempore natus sit. Exeamus ad tẽpora remotiora. Alphonsus numerat a diluuio ad Christum annos tria milia centũ & duos. Idẽ sentit Albumasar: quẽ ille. s. est secutus/huic numero refragat oĩs historia: putat Alliacensis errare omẽs historias potius q̃ astrologos. Qua quæso ratione: an quia inter eã cõiunctionẽ quæ præcessit diluuiũ ad Christũ ꝓ tot annorũ curricula deueniat: hoc illis denegat nemo: sed unde didicerũt fuisse eã cõiunctionẽ ꝓ tot quot ipi annos putãt ante diluuiũ: Nũ scire hoc ipi aliunde potuerint q̃ ex historia: ꝓfecto est hoc adeo manifestũ/ut nisi lapsum hic vidissem Alliacẽsis/putarem me in re supfluaverba ꝓdigere. Nã illorũ sentẽtia quãtum quæso erat ridicula: q̃ ex prima a mũdi initio cõiunctione de annis mũdi certiores fieri posse nos dicebant: eã vero primã cõiunctionem ex mũdi genitura colligebãt quasi dubitare de annis mũdi possimus/qui nõ solũ quo anno: sed & qua hora cœperit exploratũ habeamus. Petendũ igitur tempus rerũ a magistra rerũ historia nemo ambigat: cuius in ea re discipula astronomia arbitra esse nõ potest. Nã dabo ego Alphonso ꝓ tot annorũ milia ante Christũ talẽ fuisse qualis ex eius tabulis apparebit syderũ positionẽ: sed ꝓ hæc tẽpora euenisse catacliſmũ aut rem aliã gestam nõ dabo/nisi fidelis hoc mihi historia demonstrauerit.

Errarũt oẽs astronomi ĩ temporũ supputatione

Errarunt autẽ oẽs astronomi in hac tẽporũ supputatione vehemẽter: quod magis suo fiet loco manifestũ: quod nõ aliã eis ob causam potuit cõtigisse/nisi quia falsis historijs adhæserũt: latini enĩ astronomi arabes sunt secuti: illi vero fabulosissimi sunt: & siquas a græcis latinisue scriptoribus historias acceperũt/pegrina trãslatio pleraq; violauit: q̃d cũ fiat facile in oĩmi re apud barbaros litteras abhorrẽtes: tum vero fit facillime in ista numerorũ annotatione in qua & librariorũ accuratissima diligẽtia nõ nihil semp fere hallucinat. Vtẽdũ igit veris historijs atq; fidelibus inter quas sacrã alijs anteponẽdã christianus nemo dubitabit. Sed nec vel hebræus vel saracenus: porro in his quæ ante cataclismũ euenerũt/aut illã hoc est mosaicã/aut nullã habebũt etiã gentes historiã quã sequatur: cũ de illis tẽporibus apud cæteros nihil ꝓditũ litteris inueniat/sicubi vero in sacris voluminibus ædito græca in hac annorũ pmẽsione ab hebraica veritate discordat/nõ potest quisq; recto iudicio auctori ipi præponere fidẽ trãslatoris præsertim cũ numero hebræorũ nõ solũ accedat Hieronymus: sed accedẽdum etiã putet Augu. qui etsi veterem trãslationem libẽter sequit & ꝓbat vbi tamẽ de hac varia annorũ dinumeratione facit mẽtionẽ fidẽ ait rerũ gestarũ ab ea lingua esse petẽdã: ex qua trãslatũ est quod habemus/atq; ita ut ille quod diuersum est apud. lxx. mysteriũ putet potius q̃ errorẽ historiæ tamẽ hoc est litteræ veritatẽ apud hebræos esse nõ dubitat

¶ Cap. IX. Sũma sentẽtiæ Alliac. in li. quẽ de concordia astrolo. & historiæ ptitulauit.

Postq̃ hæc de vera tẽporũ supputatione breuiter iecimus fundamẽta: veniamus ad istas maximas astrologorũ cõiũctiones: hoc est ad maximas eorũ insanias ab his exordiẽtes q̃s in tractatu de cõcordia historiæ & astrologiæ collegit Alliac. is in eo ope hoc ordine usus est. Principia duo supponit: alterũ de annorum numero ab Adã ad Christũ: alterũ de themate genituræ ipius mũdi. Fluxere igitur inquit ab Adam ad Iesum anni quinq; milia trecenti quadraginta quattuor. ab Adã. s. ad diluuiũ. mmccxlij. a diluuio ad Iesum tria milia cẽtũ & duo. In prima vero mũdi cõstitutione ita erãt in cælo sydera collocata/nã horoscopũ fecit prima pars Cancri: summa vero cæli fastigia Arietis pars prima possidebat: Mercurius in Geminorũ parte quintadecima duodecimã cæli regionẽ: Venus in Tauro undecimã occupabat: utrũq; luminare nocturnũ quidẽ in Tauro: diurnũ in Arietis parte decimanona medio & summo cælo perfulgebãt: Saturnus in Aquario domũ mortis: Iuppiter nonũ cæli locũ tenebat in Piscibus: Mars in Scorpione & in quinta ab horoscopo sede morabat: quo etiam loco: sed in Sagittario erat draconis cauda: quam totam dispositionem sequẽs figura ante oculos ponit.

Prima maxima cõiũctio

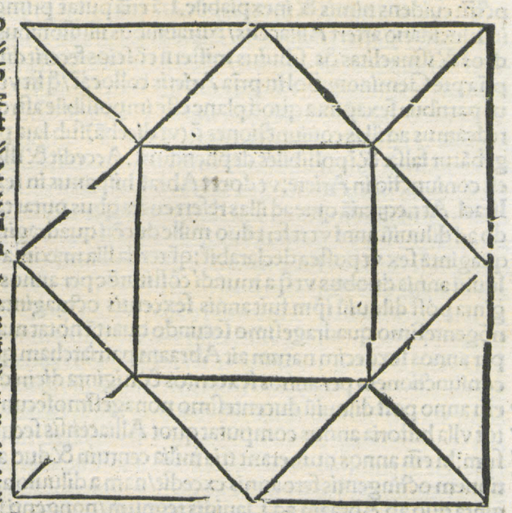

¶ His ita positis nullo negocio collegit fuisse primã a mũdi initio maximã Saturni & Iouis cõiũctionem in principio. s. Arietis post annos. ccc. & .xx. post quã sex alias enumerat interiectis. s. semper annis nõgẽtis & sexaginta errore medij motus: atq; ita sequit septimã a mundi initio maximã coniunctionem euenisse ãno gratiæ. Dcxxxv. Postquã octaua sequet anno. mdclxxxxiij. His ita distributis collegit ex historijs capita rerũ magis memorabiliũ: quæ medio illo tẽporis spacio euenere: quod inter vnã. s. aliamq; cõiũctionem maximã exigitur: hoc est ꝓ annos illos nõgentos & sexaginta: in quo temporis interuallo quicquid insigne accidit/& memorabile ad precedentẽ putant coniunctionẽ referendũ: postquã illud. s. euenit: & qm̃ semper in hoc annorũ spacio gestũ aliq̃d inuenit magnũ & memorabile putat cõfirmatũ: non. s. maximas illas cõiunctiones sine maxima rerum inferiorum mutatione cõtingere: & quod alio lib. erat pollicitus prestitisse sibi videtur/ut historiæ veritatem astrologicæ veritati ostenderet consonare: hæc totius libri summa hic cordo hoc fundamentum.

¶ Caput X Erasse multifariam Alliacensem: & ut quæ cũq; supponit concedantur/nõ tamẽ efficere eum quod vult.

Prima ratio

¶ Principio aũt ut ita sit de cõiũctionibus: de tẽpore euẽtorũ rerũq; gestarũ: de mũdi genitura utq; illi denicq; demus totũ quod postulat. quæ ista tãdẽ est ꝓ historias cõfirmatio astrologiæ: si nunq; elapsos ostẽdamus annos nõgentos & sexaginta quin. magnã aliquã genitarũ rerũ mutationẽ vicissitudinẽ humanæ cõditionis/viderit mũdus. Spaciũ hoc annorũ describe quæso alijs ab initijs: ut nõ verbi gra ab anno mũdi trecẽtesimo &. xx. q̃d erat tẽpus primæ cõiunctionis. Sed a quingẽtesimo mũdi anno: nõgẽtosq; istos dinumeres: qui ab vna cõiunctione reuoluũtur ad aliam: Variaq; nõ minus & bella inuenies: & leges: & ꝓphetas: & pestilentias: & euenta genus multiplex: & varij tractu illo tẽporis tã diuturni cõtigisse cur nõ perducẽtos semp annos a tpe illius tuæ cõiũctionis seriẽ istorũ actorũ reducebas. Pinguis hic nimis minerua si astrologiã historiæ ita cõcordamus. Sed nec cõiunctiones illæ veræ/sed me

Secũda rõ
Tertia
Quarta
Quinta

Sexta ratio.

diæ hoc est falsæ & nullæ: nec ut eas p̃ medijs accipiamus ad illa etiã tpa sunt referẽdæ. Nec is quẽ putauit ab Adã ad Christũ numerus annoꝝ. Sed verã supputatõem plus annis mille & quadringentis excedẽs. nec res illæ gestæ aut euenta/tpibus: quibus putauit/euenerunt & quã describit mundi genituram non solũ dubia aut falsa sed impossibilis astrologica rõne plane demõstrat. qr̃ vna littura totus ille libellus emẽdari potest

Mũdi genitura ab Alliacẽsi descripta falsa & impossibilis

eas coniunctiones medias esse nõ aũt veras neimo nescit nec ip̃e diffitet/Quod si mũdi genitura ex qua oẽs ducunt impossibilis necessario/& illa ad mediũ etiã motũ falsa supputabitur. illa an sit impossibilis uolumus uobis Mercurius interpretetur quia in ea qdẽ figura ꝑcul a Sole sex & quinquaginta partibus collocat a quo tñ vltra nouem atq; uiginti/non latũ quidẽ unguẽ recessisse se vnq; per deos oẽs deasq; deierabit/qd pctim euidens nimis & inexpiabile. Eã etiã putat primordialẽ mundi figuram quam in Elucidario affert Alliacẽsis/Mirabilibus illusionibus honustatã refert. n. ad Chaldeos & ismaelitas q̃s. s. huius misterij cõscios fecerit diuinitas/In ea aũt mercurius in pria pte Geminoꝝ: Sol in pria Arietis collocat/q̃ fit vt disiunctus a Sole sit Mercurius partibus sexaginta quod plane esse impossibile astronomus nullus denegabit: sed redeamus ad illas coniunctiones q̃ (vt dicebã) sub lata prima cæli figura ex q̃ oẽs colligebãtur falsæ & ipossibiles deprehendunt. Accedit & illud q̃ nec post nongẽtos ãnos est coniunctio in Ariete: vt docet Abraã hispanus in sexto libro: cui titulus redemptio Israel. At neq; etiã quæ ad illas refert euẽta q̃bus putat tpibus cõtigerunt. nõ. n. a mundo ad diluuiũ anni vt refert duo mille ducẽti quadraginta duo sed mille sexcẽti quinquaginta sex vt postea declarabit: qr̃ tertia illa maxima coniunctio quã ꝑcessisse ait diluuiũ annis duobus vt q̃ a mundi cõstitutõe per annos euenerit duo mille. cc. quadraginta post diluuiũ ipm fuit annis sexcentis octuagintaquattuor. Itidẽ anno a diluuio nõgentesimo quadragesimo secundo quartã notat maximã coniunctionẽ & añ eam per annos sexdecim natum ait Abraam patriarcham qui tamen ante huius temporis coniunctionem per annos sexcentos & triginta diem dñi uidẽs exultauerit. Natus est em̃ anno post diluuiũ ducentesimo nonagesimo secundo. Sed nec a diluuio ad Iesum tot vlla historia annos computat quot Alliacẽsis secutus Albumasarem & Alphonsum: hi em̃ annos numerant tria milia centum & duo at veram hic numerus supputationem octingentis fere annis excedit/nam a diluuio ad Abraam anni ducenti nonaginta duo ab Abraam ad Dauidis regnum/nongenti fere & quadraginta testimonio utriusq; editionis & rabani: a Dauidis regno ad initium eius captiuitatis quæ ex uatinio Hieremiæ duravit annis. L. quadringenti ferme et octuaginta idem Beda Rabano hebræisq; sentiẽtibus: ab ea uero captiuitate. i. ab eo quo cæpit tpe ad Iesum anni genti & nonaginta quos oẽs simul si colligas inuenies a diluuio ad Christũ ãnos paulo plus duobus millibus. & trecentis cũ illi tñ vltra annos tria milia & centum & octo annumerent/a quo numero latini historici qui plus annoꝝ cõputauerunt plus tñ cẽtũ & quadraginta annis a numero minore defecerunt. Quãq; nos etiã pauciores qua supra collegimus exactissima notatõe cõputãdos in tractatu nostro de vera temporum supputatione probauimus quam igitur notat sextam magnam coniunctionem ante Christum per annos ducentos & uiginti quinq; ea post euangelium fuit annis fere sexcentis: sed & illud hominem in historijs ostendit valde indiligentem qui septigentesimo Christi anno ad quod. s. tempus septimam rettulit licet falsam coniunctionem heretcorum ait pestem exortã in ecclesia præcipue q̃ arrianoꝝ quoꝝ heresis anno grãtrecentesimo fere exorta ante annũ sexcentesimum nulla erat/& de his quidem ut puto satis & ni fallor euidentibus usi testimonijs disputauimus.

Reprobatio alterius mũdi geniture Abraam.

Error in ab rae tempore

Error Albumasaris & Alphonsi.

Vera annorum supputatio a diluuio ad christum.

Alius error circa septimam coniũctionem

Arrianorũ heresis quãdo cæperit.

Caput XI In diluij coniũctõe tũ inter se tũ a veritate astrologos discrepasse atq; ut detur illis quicquid petunt nõ tñ id eos probare quod contendunt.

Rãseamus ad alias magnas cõiũctiones ab alijs paulo diligẽtius ãnotatas sed nõ ita ut notã ipitamẽ delirii nedũ erroris euitent, atq; ab ea primum exor-

diamur antiquissima ad quã referunt cataclismi vniuersalis euentu/De qua prio videbimus q̃ pugnãtia inter se & cõtraria ipi astrologi sentiant/vtq; alter alteꝝ taxet & reprehendat. tũ aberrare plane oẽs. Postremo vt sit vera eoꝝ snia nõ efficit tñ qd uolunt: vt plane. s. illud hinc cõfirmet: nõ euenire tales cõiũctões sine mutatione magna rerũ inferioꝝ. Est igit cõis snia astrologoꝝ añ vniuersale diluuiũ per annos ducẽtos septuaginta nouẽ iũctos fuisse Iouẽ & saturnũ in decima quarta parte Cancri cum principiũ Arietis esset in horoscopo vtroq; .s. sydere in quarta cæli regione pariter collocatis. hoc scripsit Aoniar in lib. de natiuitatibus & posterioꝝ vulgus in eius snĩam maxĩa ex pte discesserũt Albumasar octo añ ãnis hãc cõiũctõem ãnotauit. hoc est añ diluuium ãnis ducẽtis octuaginta septẽ qd secutus est etiã Henricus eius interpres. Verꝝ cũ eã cõiunctionẽ idẽ Albumasar præcessisse dicat coniũctionẽ quæ sectã Arabũ significauit ãnis tribus milibus nongentis quinquaginta octo contradicit Henricus ex fide tabularum machliuiensiũ quaꝝ numeris ait a se deprehensum fuisse eo anno quo eos iunctos dixit Albumasar inter saturnũ & Iouẽ signoꝝ quattuor interuallũ/sed supputantem se diligentius ait inuenisse illã cõiunctõem ãno añ Arabum cõstellationẽ Millesimo tertio nongentesimo quinquagesimo primo. Cũ item Henricus iste simul eos dicat iunctos in quarta parte Cancri alĩ vsi tabulis Alphonsi quartadecima parte eius signi iũctos illos fuisse contendunt. sed mittamus has eoꝝ discordias atq; iam illud ostendamus: vt oẽs pariter a veritate discordent. nã siue regis Alphonsi siue tabulis illis utamur Machliuiensibus cũ a chrõ retrorsum versi sumendo primordia cælestiũ motus explicamus incidimus in eã coniunctionẽ ãno qdem (vt ait Henricus) añ Christũ tertio millesimo trecẽtesimo quinquagesimo secundo/a q̃ numero alĩ paucis mensibus variant. Nos aũt superiore capite a diluuio ad Christũ ãnos paulo plures duobus milibus & trecentis vera supputatõe colligi demonstrauimus quare præcessit ea coniũctio ipm cataclismum ãnis non vt ipi dicunt ducentis & octuaginta sed mille adiectis duobus & octuaginta quid igit illi & cataclismo: nec; em̃ puto ad tot ãnos vim illius coniũctionis extẽdent. sed demus illis non pluribus q̃ volunt eam ãnis añcessisse diluuiũ atq; his qbus putant tpibus diluuiũ eueniſſe/an credis tñ effecturos qd uolũt: at q̃uis hæc item illis demus nihilominus tñ falsi, vani ridiculi. Nam esto iuncti fuerint saturnus & Iuppiter in Cancro ꝑpterea ne periit mũdus aquaꝝ inundatione submersus: At plusq̃ decies post ea tpa in eodẽ signo simul fuere nec tñ periit mundus imo nec vna ꝑpterea regio aquis imersa est/nedũ orbis vniuersus. Euẽtũ raꝝ maximũ admirabile/ipa tñ coniunctio quid quæso habet huiusmodi: Nã & sæpius postea rediit (vt dicebã) & siue/Mes sallæ siue alioꝝ snĩæ accedamus/non solũ maximis sed nec maioribus cõiũctionibus cõnumerabit. Cũ & duo in ea tñ sydera copulentur nec in signoꝝ initio hoc est ĩ Ariete: nec in principio alicuius triplicitatis/qd igit habet singulare: cur tã mirabilis & nũq̃ postea visi/ptercq; fidem excellẽtis effectus/causa exisiimet. quid cur tam diu/hoc ẽ per ducẽtos & septuagínta nouẽ ãnos perdurasse virtus eius putet: Nã si q̃ in principijs accidũt triplicitatis ad principiũ vsq; alterius dixeris hr̃e efficiẽtiã/dices qdem rẽ falsam & a nobis superius ĩprobatã: sed tuis forte dogmatibus cõsonam At dicere hoc de ea cõiũctõe q̃ ĩ medio sit nec nostræ veritati nec tuæ etiam vãitati cõcordat/cum nõ plusq̃ ad vigĩti ãnos earꝝ virutẽ significãtiãq; deducas. Cũ aũt illa ĩ medio fere Cãcri euenerit restabãt adhuc ãni. C. & .xx. vt dicũt ex medij motus rõne/vt ab aquea triplicitate ad igneã saturnus & Iuppiter cõuerterẽtur q̃re si illa ĩ Cãcro copulatio tot præcessit annis diluuiũ/hoc est ducẽtis & septuagita nouem/Sequit vt facta sit orbis ĩundatio in medio igneę triplicitatis ad quã migrauere sydera superiora ãnis añ cataclismũ cẽtum & quiq̃gita nouem permãserecq; in ea post mũdi sũmersionẽ per ãnos centum & .xx. q̃ si etiam Alphõsi tabulis vtẽtes/resoluimus ãnos a nobis ad mũdi primordia cõputemusq; a Christo ad diluuiũ ex eoꝝ snĩa ãnos tria milia cẽtũ & decẽ iueniemus mediam coiũctionem Iouis & saturni ĩ decima nona parte sagittarij per ãnos duos ante

Discordia astrologoꝝ Cõis snia cuius autor aoniar.

Snia Albu.

Discrepãtia Henrici ab aliis.

Discordia astrologoꝝ a veritate

Prima rõ

Secunda rõ.

Tertia rõ

Quarta rõ

Quinta rõ.

Nota

Empyrosin.

diluuium & dies vnum atq; viginti: atq; ante eam veram eorum cõiũctionem ĩ quarta decima parte eiusdem signi/anno añ diluuiũ vigesimo primo adiectis diebus trecẽtis triginta septem. Item eorũdem cõiũctionem mediam ĩcidemus ĩ decia parte Arietis veramq; rñdentem añ eam mediam diebus fere quinquaginta tribus in sexta pte illius signi añ diluuiũ, ſ. ãnis duobus & vigĩti adiectis diebus vigĩtigneq;/cur nõ igitur istiæ & veræ & tpibus suis ꝓximæ et ĩ vigore ꝓpriæ triplicitatis cõiũctõis. Cũ ĩ igneis signis acciderint nõ ẽpyrosin potius fecerũt hoc est cõsũptionem seculi per ignem q̃ vna illa in Cancro cataclismũ & falsa/hoc est ad mediũ motũ supputata: & per tot ãnos id tps añgressa & tot cũ mutatione triplicitatis suæ sequẽtibus cõiũctionibus diuersæ pẽitus repugnãtisq; naturæ. Nõ dubito fore quẽcq; astronomũ q̃ (modo se fallere nolit) nõ fateaĩ nugamenta hæc esse hominũ delirantiũ ac nugas ꝓ arbitrio libidineq; cõfingẽtiũ modo semel decretos errores infantiasq; suas quacũq; pñt rõne cõfirment. Planũ ẽ igit & tpe vniuersalis diluuij nullã fuisse quã isti putãt cõiũctõem & si de annoꝝ q̃d uolũt numero illis cõcedamus eas potius per ea tempera fuisse cõstellationes a quibus ignis exustiones q̃q; a quibus aquaꝝ inundatio expectaretur.

Abraam princeps Abraam auenazre Figmentum Abraæ

Caput XII In Mosis cõiũctõe & Messiæ vaticinio q̃q; delirus Abraã iudæus.

ABraã princeps (ita apud Hebræos cognominat) cuius auditor fuit Abraam auenazre, librũ cõposuit quẽ ꝑtitulauit de redẽptione Israel: qm̃ illud opis ꝓpositũ vt astrologica uia tẽpus venturi Messiæ inuestigaret. Exorsus igit a Mosis natiuitate nescio quã sua de qua dicebamus sibi fingit syderꝝ positõem cũ Saturni & Iouis copulatione ad quã & Mosem & regnũ Israel & legẽ refert Iudaeoꝝ populo datã q̃q; (vt solent) verbis religiosissimis q̃ suos libros ab igne tueãt ipe quoq; sic semper neget dicere q̃d dicit: hac aũt cõstellatione formata sub qua regnũ cũ lege Hebræoꝝ exortũ sit qm̃ similẽ inuenit: post annos Moysi (vt ipe quidẽ supputauit) duo mille octingentos quinquaginta nouẽ hoc est/anno Christi Millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto iubet tũc expectari Messiã: fuerũt eo anno saturnus & Iup. simul in Piscibus & per. xx. añ alios hoc est. ãno millesimo quadringẽtesimo quadragesimo quarto simul fuerũt in Cãcro. Post quaꝝ oĩno alterã cõiũctõem & Messiæ aduẽtũ & mirabilia illa oĩa/q̃ per Messiã expectãt: astrologica assertõe futura pronũciat q̃d cũ re ipa iã satis confutatũ sit elapsis a prĩa quidẽ cõiũctõe ãnis iã quinquagita/a secunda vero triginta posset hinc & q̃d de Moyse fabulaĩ satis infirmari/vt non dedisse eis regnũ ea credaĩ cõstellatio qua redeũte ad eos suũ regnũ minime redĳt nec pepĳsse uelter Moysen qua effectus nihil uiribus ad nos reuersa nullũ tñ ꝓphetã ad nos attulerit. Quid q̃ non solũ post illas cõiũctiones fœlicius agere cæpit gens Hebræorũ. Sed nõ minoribus fere post ea tpa calamitatibus obruta est q̃q; aut sub Tito aut sub Adriãno pulsis nuper iudæis oĩbus ex tota Hispania a Christianissimo illo rege nũq; certe satis laudato/vbi & numero & diuitĳs & auctoritate plurimũ poterant qua eiectione nihil vnq; fere uel tristius uel acerbius passos ipi se non diffitent/ita multi naufragio. Pestilentia quãplurimi/fame maxima pars eoꝝ assumpti/vt nobis etiã Christianis in tanta calamitate in qua diuinæ iustitiæ gloria delectabat hoĩes tñ extrema adeo patiẽtes cõmiseratõem faceret & dolorẽ: hic est Messias: hæc est illa redemptio quã ex Mosayca constellatione Abraam illis ꝓmittebat/qui ne de ꝓteritis etiam rebus diuinasse melius credaĩ q̃q; de futuris: videamus in illa ad quã moysis aduentũ rettulit conĩũctõne q̃q; falsus plane & ridiculus sit: nam & ea cõiũctio per quã natum credidit moysem pluribus

Cõfutatio Prima rõ Secunda

Iudei pulsi ex hispania.

Tertia ratio

Supputatio

post moseos mortẽ annis euenit & si de tpe illi concedamus nihilũ tale: vt putat illi signiſicauit. Videamus de tpe, sed prius illã scire oportet Hebræos hoc ãno g̃ a Christo M. cccclxxxxiĳ, annumerare a mundi constitutione a qua suos ãnos dinumerãt ãnorum quinq; milia ducentos quinquaginta tres: quare a mundo ad Christũ cõputabũt ipi ãnos tria milia septingentos & sexagĩta. Cum igiturille Abraam cõiũctionem illã posteq; tribus exactis ãnis natũ ait Moysen ãno dicat mũdi scd'o. M. cccLxv. euenisse:

sequitur: vt ante Christi tpa euenerit annis. M. cccxcv. At vero a Moyse ad Christum anni vera supputatione colligunt: mille quingenti & nouem/quare fuit illa cõiunctio post natum Moysem ãnis centum atq; triginta. Numerus ipe annoꝝ ita demonstrat: nã a mose ad primã tẽpli ædificationẽ ex tertio libro regnoꝝ: qui est apud eos primus Samuelis/colligunt anni, cccclxxix. a prima aũt illa ædificatione ad instauratõem tẽpli sub Dario cõputant ãni quingenti & duodecim: a Dario ad Christum numerãtur ãni quingenti & decẽ & octo. quoꝝ oĩm summa est quã dicebamus anni, ſ. M. ccccc. & nouem. Ea vero coniunctio Christũ añcessit annis mille trecẽtis nonaginta quinq; atq; ita primo natum mosem ãnis centum atq; triginta: sed non illa mirifica adeo ꝓphetica constellatio/vt de eis tempore magnopere sit pugnandum. Iuncti em̃ inquit fuerunt Iuppiter & saturnus anno mundi. M. secundo. ccc. lxv. die. v. &. xx. Mẽsis idar hoc est Februarij: in prima parte Piscium medio motu vero aũt motu eodem ãno ĩ vigesima quarta parte Aquarij simul fuerunt. Explicet igitur primum vtram sibi magis eligat coniunctionẽ ad quã potissimum referat regnũ iudæoꝝ legemq; mosaycã: illã scilicet in piscibus mediam: an hanc veram potius in aquario q̃ veram si dicat sibĳpsi repugnabit & astrologis alĳs: nam ex minoribus illa coniũctionibus fuit/cũ nõ accideritin principio triplicitatum. Tales aũt coniunctiones: vt ipemet scribit eodẽ loco non significant legum mutationes/aduentusq; ꝓphetarum: sed vel annonæ fertilitatẽ/aut inopiam: vel translationem qdem imperĳ/sed inter cognatos & quæ sunt intra gentis vnius fortunas/ĩmo intra eiusdem etiam familiæ fines se continẽt. Præterea in themate cõiunctionis q̃d ille describit Aquarius in q̃ erat Iuppiter & saturnus septimum cæli locũ implebat/hõ aũt nonũ vel decimum qbus regna & leges & nouæ sapiæ exordia significantur. Et si quis omnino cõtẽdat istum aquariũ ab sua vrna nobis mosen pluisse de cælo/dicat quæso cur anno dñi. M. ccxxvi. quo Iuppiter & saturnus ĩ aquario cũ mutatõe etiam triplicitatis se cõiunxerunt/q̃ erat maioribus cõiunctionibus annumeranda/nullus tñ de cælo moyses descẽdit/nullus eductus populus ex Aegypto: nulla lex data: & eoꝝ q̃ sub mose in heremo cõtigerunt/miraculum nullum eo tempore vidit mundus. Sed nec illum Abraam notasse præcipue videt cõiunctio q̃, ſ. fuit i aquario/sed iudaici regni mosaicæq; legis coniunctõem eam vocauit: q̃ fuit in piscibus q̃re & similẽ illi facit eam q̃ ãnos ab illa duo mille octingentos, lix. in Piscibus etiam venit ex qua expectari iubebat messiã quasi alteꝝ mosẽ. Istã vero quid pluribus cõfutamus Cum sit ex illis quas vocant medias/hoc est/quæ re nullæ sint sed fictæ a nobis & imaginariæ: quã iam sæpius irrisam a nobis taxatamq; astrologoꝝ insaniam nũq; possum satis admirari: qui ad ea ex ꝓfesso quæ nihil sunt nec iam fuerunt aut erunt vnq; quasi veras ad causas euenta referant reꝝ inferioꝝ: Nec scio cur auenazre q nullã ait fidẽ Albumasari adhibendam qui mediis vtatur cõiunctionibus idem de præceptore isto suo nõ dixerit qui toto illo suo libello de mediis semper agit coniũctionibus q̃ post annos cc. &. xxxviii. facta ab vna ad aliã triplicitatẽ migratione cõingunt. & in illa sua initiali ꝓphetica cõiunctione incredibile q̃q; sit ridiculus. Describit em̃ thema cæli ad eã horã in qua Leo tenet horoscopũ in. vii. vero loco apud aquarium fatur. & Iup. hospitatur Sol in medio cæli culmine discurrit in ariete. Pisces nonam occupant regionẽ ex qua qm̃ oĩs petitur significatio legũ & ꝓphetarum parum ei succedebat q̃ in ea nullus planeta inueniret. Sed astrologus homo admirabili subtilitate & solem & Iouem & saturnum/illum quidem ex. x. hos ex. vii. loco ad nonum transportauit. Medio em̃ inquit motu Iup. & saturn. erant in piscibus/Pisces in. ix. loco. in. ix. igitur Iup. & saturn. & Sol q̃q; in decima est ex ptitione domoꝝ/si tñ numeꝝ & cõsequẽtiam aduertamus signorum erit in nona: nam & aries quintus est a leone/& nona domus quinta est ab horoscopo. An putamus & aristas istis cõmentis subtiliores? Respondeam nescio/ an indigner tantam stoliditatem/tantam vesaniam/an potius doleam dãna mentium rudiorum qui hæc vtputẽ intellecta tradant scripturæ: & nõnũq; magnificent cũ soleant

Nota Repræhẽſio

Supputatio annorum a Moyse ad christum

Quinta rõ.

Ridenda stoliditas

tales ab errore ire in superstitione a superstitione paulatim ruant in infidelitatem. Dic quæso admirabilis Abraam qua hora erant satur. & Iup. in aquario an etiam eranti Pi scibus: medio inquis motu. at qd hoc aliud dictu est q̄ ibi eos nō fuisse/ & si ex decima sol imperium ꝓmittebat idem quō ex nona legis fulgorem indicabat/ cum nec nona in decimā nec decima in nonā verti: nec vtrobiq; esse simul idē planeta possit. Sed nimis ego multa de his cū aduersus stolidas opiones Aristo. neget esse disputandum.

Aristo.

¶ Caput XIII Varijs coniunctionibus medijs a varijs christianam legem ascribi & absq; ratione etiam astrologica.

Christianā legē variis ascribi coniūctionibus & ꝑ medijs

QChristianam legem hactenus nō vidi q ad veram aliquā referret cōiunctionē sed ad medias tm; alij ad eam q̄ fuerit in arietis parte sexta per annos sex prius q̄ Iesus nasceret: alij ad eam quæ in postrema Cancri parte cōtigerit antegressa priorem illam annis. xx. Esset aūt hic multa vnde eis negociū facescerem/ vt si ōnderem/ nec sub ignea/ nec aquea/ sed sub terrea natū Iesum quod & rōne/ & abraæ auctoritate aliorūq; etiam posset cōprobari: tū illā in cancro coniūctionem prophetas nō significare cū nō ex maximis nec ex maioribus etiā fuerit: q̄ dvidēs quidā auctor qd si inquit ad leonem dicatur pertinere; Finis em̄ Cancri principiumq; leonis cōfinia sūt atq; ita erit principium illud ignee triplicitatis. Bellum vtiq; inuentum nec; enim ista loca transuersis plus quinq; digitis distant: quare nulla fere ī pensa potest ista referri migratio: sed risimus puto iam satis satisq; confutauimus medias istas cōiunctiōes: quas cū iam oēs plane e medio sustulerimus nō est cur aduersus eas plus opere instruamus/ cū sit satis declaratum id q̄d dr̄ eas esse medias nō esse aliud q̄ sī nullas eas dicamus: q̄d aūt nō est vtiq; nec facere pōt nec indicare ea q̄ sunt. q si post natū Christū aliquā verā afferant cōiunctiōem porro nihil admirabor nisi posq; ille in lucē est editus stetisse cælū credamus: Aliogn & Iouem & saturnū & alios item planetas & congredi & digredi abinuicem sæpius fuit necesse: sed nullus vnq; dixit astrologoꝝ hr̄e istas cōiunctiones vim super ea q̄ ꝓterierunt: sed ꝓcedere q̄dem eas multis annis suos effectus/ sequi vero nūq; q̄d est dictum rōnabiliter: nam si efficiunt/ effectu causa posterior esse non pōt si significant frustra cælestibus signis euentuꝝ significare id q̄d iam euenit.

Rōnes ꝓtermissæ. Prima Secunda

Prima rō Secūda ratio.

¶ Caput XIIII Eam quæ vulgo fertur/ veram non esse Iesu genituram: nec ex ea indicari illum aut violenta morte moritum aut magnum esse propheram.

Impium figmentum. Albumasar

mOuere aūt solent nōnullos quæ de genitura ipius Iesu nugant isti diuiaculi natus em̄ est inquntprima facie virginis (sic decanos vocant) ascēdēte/ de q̄ scribit Albumasar eē in ea virginē formosam duas manu spicas gerentē puerumq; nutrientē quē gens q̄dam vocat Iesum: sic cōfirmari putāt miraculum verbi corpati per sciam astrologiæ q̄ inter cæli imagines virginē Iesumq; repperit hic eis egdem nō magnope irascor qm̄ solent ipi sua dogmata talibus testimonijs confirmare: quare putant libenter nos etiam hæc recepturos q̄bus dogmata nr̄a corroboremus: sed nō eget his fabulis somnijsq; veritas christiana apud quā etiam seria phōrum pene fabulæ sunt: quis has vidit imagines cui sensu tacente rō illas occultior indicauit? Vbi de illis vel Ptolomæus vel antiquus aliqs vnq; fecit mentionē? Meracissimæ nugæ sunt arabūq; figmenta q̄q; illa referant ad indos/ aduersus quas libro sequēti latius disputabimus. At nec; ista virgine (vt dicunt) ascendente natus est dns Iesus: alioquin per duas ferme horas añ mediā noctē in lucē appuisset/ quē ex ecclesiæ traditōe media nocte natū accepimus: quare nec tertia (vt q̄dam dicit) Libræ pars sed decima potius/ cū oriebat natoꝝ desideratissimus horoscopū occupabat: vñ illud etiam falsum oīdit q̄d blassema voce disseminant fuisse in ea genitura martē in domo mortis: vñ illi ꝑ crucis suppliciū fuerit moriendū: nec; em̄ potuit eo loco esse Mars/ nisi virginē faciamus horoscopū/ q̄d ab hora illius genituræ magnope esse diuersum declarauimus: sed ista bit aliquis si de ea cæli parte Martē auferimus collocaturos nos eum ī occidētē vbi etiā violentæ mortis pericula minitetur. Ego vero ab eoꝝ decretis nihil recedens oſlēdam

Martē nō fuisse ī octaua

ex ea genitura violentæ mortis exitium nō p̄signari: nam q̄q; Mars septio loco in discrimen vitæ natū adducat: scribit tm̄ maternus minui id infortunium si nocturna fuerit genitura: itē si Mars in domo aut finibus aut sua fuerit altitudine: tū etiā si octauo loco fuerit inuentus: vñ expressior nulla mortis significatio obsistere tm̄ Martis malignitati Iouis benignitatē/ siue fuerit in horoscopo/ & horoscopus ipe sit ī domo Iouis aut veneris quæ stella ꝓspera se Iouī radiatione coniungat. Ex his aūt nō vnū aut alterū sed plane oīa in Iesu genitura inueniunt: Nā & noctu nec die natus est & Mars in Ariete/ hoc est in suis laribus fuit/ & horoscopus erat libra domus veneris quā tm̄ fere ptuliter Iuppiter illustraret/ tū venerem in aquario cōstitutā trigoni radij amica sibi societate iūgebat quibus illud & adijcias Lunā quæ impat nocti innocturna natiuitate fœliciter se hñtem mortis domū tenuisse videbis necessario bonā mortē ex ista syderꝝ pōne prognūciandā: erat em̄ in Tauro/ hoc ē/ in sua qdē sublimitate & lumibus aucta & q̄ loco gaudet hoc ē octauo/ fœlicissimo Solis cōspectu defluēs ad venerē/ apd quā hospitabatur nullis vel Martis vel saturni radijs infestata. sed nec discedens ab eis/ nec ad eos vadens/ hoc est/ nullo illis societatis vinculo colligata. Adde venerē & domus mortis & horoscopi ꝑiter dñam nulla vel Martis vel saturni inimica radiatione pcussam/ fotā radijs Iouis bonū sibi exitum promittētem. Oblatus est igitur quia voluit nō quia eū cæli furor ad supplicia crucis impegerit. Sed nō pōt hoibus temerarijs nulliusq; pudoris occasio vnq; deesse aliqd garriēdi. Nam finge q̄is loco Martē fuisse ansam habebunt nihil minus aliquo mō delirādi/ si em̄ statuat in horoscopo faciē hinc referri depalmatā colaphis cæsam & sanguine deturpatā etiam Martium illū hominem & in se gladios dicent attulisse interitus. Si secundo loco ab horoscopo afferri paupertatem & rerum oīm inopiam. Si tertio nullos fratres: si quarto nullum patrimonium: vtq; Dauidis filius Dauidis tamen temperariū saltem regnum nō obtinnerit: si quinto nullos filios: si sexto datos in necem omnes suos seruos: si septimo & octauo loco habes quid dicant/ si nono o beatos astrologos/ cum dicat maternus qui in nona cæli regione martem habuerit in sua domo/ futurum hominem bonis dæmonibus terrori cuiusq; aduentum prauī dæmonis spiritus fugiant: & ex eis homines laborantes nō verbo sed sola sui liberet ostensione: quantis igitur credis ista clamationibus & plausibus sectaturos diuulgaturos astrologos/ si ibi forte nascente domino Martis stella cōstitisset. Q d si cæli culmina tenuisset orbis statim subiecti legibus eius imperium pronūciarent eū præsertim primum cardinem Iuppiter occuparet: si vndecimo eum loco apprædisent karolos Constantinos attulissent in medium: & q̄teūq; ꝑ christi ecclesia Cæsares pugnauerunt; si duodecima de inimicis insidijs quærerentur inter qs etiam seipsos inuenirent: ita insanis vt dr̄ occasio semper infurēdi. Sed audi de saturno etiam qd dicāt erant em̄ in nona cæli regione in signo Geminoꝝ: at inquiunt facit ꝓphetas & sacerdotes: qd q retrocedit? Debet hoc oīno minuere illas ꝓmissiones: faceret ergo ꝓphetā plusq; ꝓphetā facere, nō poterit q̄lis loānis bap/ an igit poterit diuinū afflatorēq; oīm facere ꝓphetarꝝ? Erat saturnus eodē loco & in eodē signo cōstitutus cū nata est Eleonora Galeoti fratris filia virgo quidē illa pudica & moribus integerrimis/ sed nec vel Anna vel Delbora vel Casandra. Sed persistite quæso astrologi admirabiles in proposito dogmate/ & videamus quid ibi saturnus in sua natiuitate significaret. Scribit abraam vester in lib. de natiuitatibus/ qui sic saturnum habuerit collocatum hoc est/ nona cæli regione eum malū fore christianum. Videtis q̄ belle dogma vīm cōfirmauerit. Quis em̄ audeat Christū malū dicere christianū/ qui nec fuerit christianus? o homines ridiculos & nūq; certe satis irrisos. Esculanus ille superstitiosus qui fer̄ magus natus est: ait Iesus ī stabulo qa ī mū cæli tenuit Capricornus: & alius rex inqt fuit iudæoꝝ qa horoscopus erat libra/ Hebræi em̄ Saturnī sūt saturni regnū libra: q̄si nō singulis etiā mensibus multi nascant̄ his cōditionibus qui nec nascuntur in stabulis/ nec iudæorum reges etiam inscribuntur. Sed tā nimis multa de istis nebulonibus.

Obiectiō. Solutio Ex Iesu genitura violēte mortis exitium nō præsignari.

Blasphemū materm dogma.

De Saturno quid dicant astrologi. Reprobatio ꝓ rōnem. Reprobatio ꝑ exemplū. Esculani delirium.

Albumasar falsus

Caput XV Quæ de maumethe dixit Albumasar expimento falsa eē dephēsa

A Lbumasar arabs aduentū sui maumethis legēq; illā saracenoꝝ refert ad cō iunctōem louis & saturni quæ fuit in scorpione p ānos duos & qnquaginta añ illius legis æditionē/qui nō est pluribus confutandus cū quæ ex eade cō stellatione de ea lege vaticinatus est ipa iā experientia confutauerit. Denicq; ꝺd supra etiam diximus ꝙcūq; tpe aut boni aut mali veniant ꝓphetę deesse coniūctio nō pōt in quā eoꝝ aduentus referat/cū post annos.xx.vt supra diximus saturnus sp & Iuppiter congrediantur/sed nō esse tales cōgressus/aut signū aut cām quapropter ꝓphetæ hmōi veniant;illud satis esse inditio pōt/q; sæpe alias/similes aut etiā ad idē opus efficaciores redeunt cōstellationes: post quas tn nullus ꝓpheta: nulla lex noua/ nulla īmutatio religionis. Maumethes inquiunt venit postq; iuncti sunt Iuppiter & Saturnus ī scorpione/cur nō alius maumethes. post annū gr̄æ. M.lxv. quo tpe simili cō ditione iuppiter & saturnus simul fuerunt/mutata etiā triplicitate: & ꝺd ī illa maume

Ratio coniunctio cōiunctioni maumetis q̄ nullam legem fecit.

this cuniunctōe nō venit/Mars eodē āno in eodē signo per corpus illis applicuit/& tn historias si voluamus nullā per ea tpa nouæ religiouis legemus institutōem: quæ terti am fere orbis partem in suas traxerit leges.

Ca. XVI In antichristi vaticinio alios iā mēdaces appuisse alios mēdaces futuros.

I falsos vanos ridiculos eos in his dephēdimus q̄ de p̄teritis religiōibus sūt locuti/nō plus debemus putare fidei adhibendū illoꝝ nugamentis cum de antichristo/de sæculi cōsūmatione: decq; hoc genus alijs futuris rebus: ne bulones isti ꝓphetica quadā auctoritate sermocinant. nā & ꝙsdam iā euen

Arnaldus

tus reprobauit: vt Arnaldū: aliosq; nōnullos qui aiunt anno dn̄i. M.cccxlv. ob illā triū syderū superioꝝ in aquario coniunctiōem/aut āno. M.cccc.lxiiij. ob louē & saturnū ī piscibus iūctos messiam abraā alij antichristū nobis minitabant/alios q; in longū hæc magis distulerūt nō dubito eodē argumento a posteris redarguēdos qa & illorum. s. vaticiniū res ipa refutabit donec eueniat dies angelis ignorata quā cū nosse dn̄s Iesus

Augustinus

nr̄m esse negauit audaciū oīm: vt ait Augustinus: digitos vna voce resoluit.

Caput XVII Quā leuiter probent astrologi: sex tm̄ religiones esse posse tum Hebręorum legem louiam potius vel solarem q̄ saturniam dici deberi.

S Ed audi quā pulchro figmento & p̄teritas oēs religiones & quæ futura est sub antichristo sub vno (vt ita dixerim) fasce colligant. Iuppiter inquiūt religionem significat: aliā aūt atq; aliam ex cōplexu eius cū alio & alio sydere sunt aūt sex præter louem: quare sex etiam spēs religionum q̄bus nec plures erunt/aut fuerunt: nec item pauciores. Iuppiter em̄ cū saturno iudæoꝝ facit religionem: cum marte chaldeoꝝ ignē adorantiū: cum sole Aegyptioꝝ qui cæli militiā hoc est/sydera colunt: cum Venere saracenā: cū mercurio christianā: cum luna eam q̄ sub antichristo postrema oīm est futura/hoc est illud subtile & ꝓfundū inuentum/quo cū

Rogerius baccon. Alliacensis. Taxatio huius astrologici figmenti prima ratio.

alij pleriq; tn̄ Rog. bac. in epistola maxime vtitur ad clementē q̄ vsus etiam Alliacēsis in tractatu de concordia astrologiæ & theologiæ. in quo illud primum demiror obliti tos eos a deo sui dogmatis/vt qui semper soliti dicere ex coitu solum syderum superiorum saturni maxime & Iouis fieri religiones vel significari/nunc ad lunā vsq; descendant/quæ sit nobis antichristum aliquē pitura: q; si etiā ad nūerū planetarū numerare volunt species religionum/aut subtrahant aliquem necesse est planetā e cælo/aut plures alicubi sibi mēdicent alioquin numerus nō rn̄debit. Nam aut idolatriā quasi vnā religionē accipiunt/aut sepatim accipere in eo numero volūt spēm vnamq; q; idolatrię ꝓ vario ritu cultuq; eoꝝ q idolis seruierūt si primū malūt tollant oportet e medio vnū planetam: qm̄ nō erit alia ægyptioꝝ/alia Chaldeoꝝ religio: sed vna atq; eadē: hoc est idolatria: quare tm̄ erunt qnq; religiones idoloꝝ: mosaica: christiana: maumethēsis atq; vt ita dixerim antichristiana: si species separatim accipi iubent idolatriæ vix tot stellæ, etiam in cælo q̄t religiōes in terra: q; si ad ea quasi capita redigi putēt; alias quorum

alterum ignis alterum cæli cultus habeatur magnum illis merito a dęmōibus malum prætermissos in ista partitione se indignantiū: q tn̄ in idolatria p̄cipue: & fere soli colerent. Oēs em̄ dij gentiū dęmonia quare tres saltē necessario faciant spēs idolatriæ/cæli dęmonū/elementoꝝ cogenturq; alicunde ab amicis vnū sibi q̄rere errorē volui dicere errorē: hoc est planetam vt octo inueniant ad numerū religionū. Sed & semper rerū oīm de q̄bus loquunt̄ male periti. cultus em̄ cælestium ꝓprius erat Chaldeoꝝ/vt scribit Iamblicus in demonū cultu Aegyptijs magis occupatis/quare dent ꝓ Marte solē Chaldęis & diabolicum aliquē planetā interim ꝓcurent Aegyptijs. Paterer aūt facile Tertia rō pugnare eos vbiq; cum veritate: qm̄ illi fuerūt semper parum amici: Sed cur secū adeo Iāblicus sæpe non libenter cōcordant: neq; em̄ sua satis dogmata si cōsuluerint rōnem inueniēt Quarta rō cur hebraeoꝝ lex saturnia sit potius q̄ christiana: sed illa potius ad solem vel ad Iouem nostra erit ad saturnum referenda. saturnus em̄ vt ꝙdam dicunt/corporea bona nō largitur sed aufert: dat aūt spūalia & quæ nō vident̄/lex mosayca corporea bona & ꝓmittebat & largiebatur: nostra hæc aufert potius q̄ exhibeat spūalia quæq; nō vident̄/promittit & prestat. saturnus reges populi/impatores exercituum/diuites homines/multa sobole nobiles/natura mulierosos nō efficit quales principes oēs religiones hebraicæ: Abraā: Iacob: Moyses: Iosue: Salomō: Dauid: ignobiles facit pauperes: heremitas: voluptatum osores/æterna meditantes/corporea cōtēnentes/qualis si alijs adnumerandus/dux noster & impator Iesus xp̄s: q̄les apostoli/martyres/monachi/xp̄iani q̄rum vita/doctrina/sanguine religio nr̄a aucta nata confirmata est: quare si illoꝝ decretis consona erant dicenda nos saturnij: hebraei solares vel Iouij erunt dicendi. sed traxit eos in illā opinionem sabbati cultus/q̄ dies qm̄ apd̄ eos saturni existimatur/aptissime eis visum est cadere q; saturniā gentē eē dicerent q̄ saturniā diē præ cæteris venerarentur q̄ etiam ducti coniectura solent nostram etiam dicere solarem esse religionem: quia diem solis quem dominicū dicimus obseruamus. Sed cur nō potius feriamur die Mercurij cum mercurio etiam nos subijciant: solem em̄ Aegyptijs/ Mercurium nobis dabant. Et Albumasar ait Iouem cum mercurio legem significare christianam/q̄q; idem etiam de sole dixerit. Neq; em̄ vel errare vel mutare sentētiam vitium apud eos qui in erroribus motibusq; planetarum adeo sunt assidui: q; in vertigine illa cæli tam rapida attoniti inspectanda vix vnq; bene pedibus consistant: sed vtcunq; sit miras habent rationes quibus inuenta ista sua confirment: non em̄ temere ad Mercurium nos rettulerunt: sed quia inquit Rog. bac. multiplices ille habet motus cognituq; difficiles religionem sibi vendicat christianam/cuius dogmata pene incredibilia inuenta agnituq; difficillima: Alij iuniores nescio quid excogitarunt: quoniam scilicet Mercurius Librarius est deorum: est autem apud Christianos librorum magna copia/ideo inquiunt iure Mercurialis censeri debet ista religio. Hæc est admirabilis sapientia astrologorum/ obliti scilicet sunt gentium Bibliothecas: Arabum & Hebræorū libros fere nullos adhuc viderunt.

Albumasar

LIBER SEXTVS DISPVTATIONVM IOANNIS PICI MIRANDVLE AD VERSVS ASTROLOGOS

Caput primū. Quo ordine sit procedendum in conuellendis astrologorum fundamentis. Item fieri non posse vt aliquando ad eadem loca sydera omnia restituantur in quibus semel fuerunt.

E Xcessimus ordinem institutumq; nostræ cōmentationis in qua erant radices prius astrologorum conuellendæ q̄ ista fastigia magnarum coniunctionum/magnorum orbium/& id genus alia exciderem⁹/quando illis subiatis corruere ista erat necesse: ꝗs. n. illis fidē adhibeat p magnas cōiūctiones de regnoꝝ religionūq; mutatōe ꝓnūciātibus? Cui cōstiterit iā signa illa/arietes/leones/cācros/sagittarios/ī q̄bus cōgredientes iouē & saturnū facere hæc putāt/ea nlla eē/aut si q̄ hmōi sint/in cælo eo nō eē in q̄bus supputāt: tū saturnū louē reliq̄sq; planetas/ euenta non

efficere/& viciſſitudines rerꝫ inferiorꝫ. Quæ ſi efficiant: de eorꝫ tamẽ efficientia natura ꝓprietate/vel rõne vel experientia nihil eſſe cõpertũ & cũ ex alia aliud coniunctione ꝓueniat (Si quidẽ ꝓuenit ab illis) nõ poſſe dijudicari hæc apud illos apud quos ipſa rudimenta iſtius artis adhuc ſunt in ambiguo. Videbimus em̃ in his quæ poſtea diſputabũtur nondũ eſſe confeſſum q̃ ſit hora putanda cõiunctionis anni an initiũ: q̃ vertente illa cõtigerit/an q̃ potius vertente ſydera ipſa cõgrediunt: tũ neutrũ ex his temporibus aſſequi eos poſſe: quare in dubio relinqui cõiunctionis horoſcopũ: videbimus. Item ſi conſtiterit de horoſcopo de rõne tm̃ thematis diſponendi/nihil adhuc conſtare: ſed eſſe in incerto ubi duodecim locorꝫ initia recte cõſtituant: atꝫ illis etiã conſtitutis de virtute tm̃ ipſius loci/qd' principiũ: qd' mediũ: qd' extremũ illis non liquere: qbus ignoratis ſicut qua cæli regione cõiungant: ita q̃d ſit factura cõiunctio ſciri nõ poteſt cũ ſignificati fere omnis varietas ad locorꝫ: quos vocãt domos/naturã ꝓprietatẽqꝫ redigat. Et quia in iſtis maxime cõiunctionibus illud ſolent obſeruare: uter planeta ſup alterꝫ exaltetur/videbimus neſcire eos adhuc q̃d iſta ſit exaltatio quã ipſi vulgo vocant eleuationẽ. Et cũ item referat plurimum quis loco ipſi/vel copulationis ſyderꝫ ſuperiorꝫ: vel defectus luminariũ/planeta in primis dominet. Videbimus ita cõtrouerſa eſſe oĩa iſta iura imperia auctoritateſqꝫ planetarꝫ/ut nullius fere ſigni pars aliqua inueniat/de cuius principe & dño certũ aliquid habeat apud aſtrologos. Sed nõ oportet hic enumerare iſtius artis fundamenta q̃ poſtea conuellent. Cum qbus (ut priꝰ dicebã) ruere etiam oĩa oportet q̃ per magnas coniunctiones/& id genus alia de diuinis miraculis audent ꝓnunciare/verꝫ cũ hac maxime parte ꝓprietatẽ religionis offenderent/in tollenda hac peſte: oĩs celeritas mora videbatur/præſertim q̃ efficaciſſime confutari videbat integra re aſtrologica & nihil in cæteris labefactata/ſi pars hæc de magnis cõiunctionibus falſa cõuincerẽt/atꝫ ubi maiores fortioreſqꝫ videnꝫ in illis potius expugnarent. Nunc reuertentes unde ſumus digreſſi: pergemus prima iſtius artis fundamenta ordine conſequenti radicitus extirpare. Necꝫ vero ſilentio prætereundis error apud aſtrologos inuulgatus in quẽ lapſus Albumaſar & plærique alij putantes fore aliquãdo/ut ad eadẽ loca ita omnia ſydera reſtituant: ut ſimilis omnino cæli diſpoſitio & cæleſtium omniũ inter ſe poſitus habitudoqꝫ inueniat/atꝫ olim etiam fuerit: unde putant illud euenturꝫ: ut ſint etiam res eadem apud nos q̃ olim fuerũt: ĩdem homines: ĩdem euentus/eadem bruta/& oĩno conditio eadẽ omniũ inferiorꝫ: q̃d' quidã deinde aſtrologomiſtæ ꝓfundius examinantes/conſectaneis ſolent dicere in aurẽ: hæc eſt illa chriſtianorꝫ reſurrectio/quã & Hebræi ſperãt & Maumethenſes: fuerunt certe illi ꝓphetæ/maximi aſtronomi: ſed celauerũt myſteria hæc populum & idiotas. Putauerũt em̃ eſſe numerꝫ annorꝫ cõmunem mundi & dierꝫ cũ quibus loca planetarꝫ & ſtellarꝫ certificari poſſent: & quando ille cõpletus erit q̃ oẽs ſtellæ erũt ad ipſummet punctũ reuerſæ: & ꝓpter hoc oẽs res redibũt quales fuerũt. Nos vero iſtam inſaniam coarguere pluribus nõ eſt neceſſe: q̃m Haly ipſe in expoſitõe primi libri apoteleſmatũ ex ſententia ipſius Ptolemæi idem dicẽtis illam indignãter etiã obiurgat/nec eſſe aliquẽ: ait: peritũ arithmeticæ cui non iſte error euidens fiat. Tum poſt eũ Nicolaus orem phũs acutiſſimus & diligẽs mathematicus in tractatu de ꝓportionibus ꝓportionũ: mathematicis rationibus opinionẽ illam falſam & ĩpoſſibilem demõſtrauit/putantẽ. ſ. poſſe eandẽ unq̃ cæli & ſyderꝫ redire poſitionẽ/quæ alias fuerit/qui cũ ſufficienter hoc munus impleuerit delegandum ad eum lectorẽ exiſtimaui/ne q̃d' hactenus nuſq̃ fecimus facta faceremus.

Error Albumaſaris & aliorꝫ

Impiũ dogma execrandum.

Haly & Ptolemæus.

Nicolaus orem.

¶ Caput II Per quas res aſtrologi variari influxus ſyderum: dicant: & q̃ omnino illa in uniuerſum abſurda ſint.

Magna ni fallor vel (ut verius dixerim) omnia aſtrologiæ fundamenta ſublata ſunt/ſi ſatis eſt comprobatum nihil fieri a cælo nec indicari quorꝫ ex cæleſti obſeruatiõe prædictionẽ aſtrologi ꝓfitentur. Erat aũt inter ratiões quibus adueꝛſus illos utebamur una potiſſima de momẽtanea quã fingunt ✝ tutũ cæleſtiũ mutatione/quã in ſuperiori q̃dẽ diſputatõe tetigimus: explicãdã aũt adhũc uſq̃ locũ iure dabimus: nã & peculiari indiget ꝓprioqꝫ tractatu/& magnũ hẽt momẽtũ in cõuellenda aſtrologia/cũ ex ea nõ ſolũ id cõfirmet q̃d hactenus ꝓbatũ eſt. ſ. a ſyderibus nõ effici particulares rerꝫ inferiorꝫ mutatões. Sed illud q̃q; ſi ꝓueniãt iſta de cælo: aliter tamẽ ꝓuenire/q̃q; vt cæleſtiũ aliqua obſeruatione deprehendi & ſignificari poſſint. Eſt igitur quod aſtrologi dicunt hmõi virtutẽ ac ptãtẽ ſyderꝫ & ſtellarꝫ aliã atꝫ aliã eſſe ſingulis horis ac momentis/dũ aut ſunt alijs cæli locis/quas neoterici uocant domos aut i alijs ſignis quæ duodecim fingunt inueniri: aut ipſi inter ſe planetæ tm̃ ſpacij interuallo diſtantes uarijs inuicẽ radiationibus copulant q̃s vocãt uulgo planetarum aſpectus: hi ſunt præcipue modi (ut iuniores quoſdã omittã) quibus mutari defluxum uirtutem q̃q; cæleſtiũ putant/domus. ſ. ſigni/aſpectuſq; diuerſitas. quæ q̃dẽ niſi ab illis defendantur tueri dogma nõ pñt de ſyderꝫ efficientia/ut oĩs rerꝫ inferiorꝫ mutatio diuerſitasq; a ſyderibus proficiſcat: q̃nq̃dẽ ſi illa eadẽ ſemper ĩmutabiliq; virtute ſunt/vt nos de oĩbus excepta Luna putamus/neceſſario aut ĩdẽ aut ſimiles ab illis ſemper effectus proueniret/nã effectuũ diuerſitatem in cauſas inferiores quẽadmodũ noſipſi referre non pñt niſi & hobiſcũ fateant de iſta diuerſitate nihil poſſe de cælo ſe diuinare/cum. ſ. cælum auctor & cãnſa habeat. Quare neceſſariũ illos quanta eſt in effectibus rerꝫ inferiorum uarietas/tãtã in cælo repire cauſarꝫ q̃q; diuerſitatẽ: in qua q̃dem re nihil eis ſtellarum multitudo ſuffragatur: q̃m quotquot ſtellæ ſint atꝫ planetæ/naſcẽti cuilibet oẽs adſunt. Quapropter nulla ratio afferri poſſet: cur alijs aliter & nõ eadẽ oĩbus largiret niſi aliquid fingerent unde ſtellarꝫ virtus & efficientia alia ſit & alia ſingulis tpibus: de quo deinde facile colligi poſſit quæ diuerſo tpe fiunt uel orianꝫ: ꝓ eo q̃ tum eſſet ſyderum ſtatus diuerſam a cælo ſortiri conditõem/de qua ipſi poſſint prænũciare/q̃ ſyderũ ſtatũ q̃q; tporꝫ cognitũ habeant & exploratũ: Hoc eſt aũt q̃d nos pñti libro coarguemus/cũ nihil poſſit magis abſurdũ/magis remotũ ab oĩ rõne putari: q̃q; tantã eſſe in natura corporꝫ ſuperiorꝫ inconſtantiã & mutabilitatẽ: q̃q; tã vtiq; nec in rebus inferioribus eſt uidere: q̃q; in ſua natura maxĩe fluxis & uertibilibus. Quæ em̃ hæc tam uerſipelis mutatio & iſtar Chamæleõtis incõſtãtia: ut & breui tpis interuallo diuiniſſima ſi ſa corpora ſut ſimilia atꝫ ĩſdem dotibus prædita nunq̃ inueniant? Dicant quæſo defluxuum ſyderaliũ ꝓprietates illas q̃d putẽt/an de natura ipſa atꝫ ſuba ſyderꝫ eas proficiſci: an de vi aliq̃ potius extrinſecus imiſſa: ſiue a. xĩj. cæli locis: ſiue a ſignis ſiue a mutuis inuicẽ radiatõibus hauſta. Si primũ rñdeãt/nõ pñt ꝓprietates illas mutare/niſi & ipſa aſtrorꝫ ſuba cõmuteꝫ/q̃d necipi (vt puto) ſunt conceſſuri. Si ſecundũ malint/erunt cæleſtia corpa oĩm corporꝫ ignobiliſſima/quæ nihil fere a propria natura: ſed penes extrinſecus ingruẽtẽ vim & affectũ oĩa faciãt/q̃nq̃dẽ ſuba corpalis tanto pfectior/quanto ab illa effluens opatio magis de intima ſubſtãtia opãtis egredit. Et hæc q̃dẽ in vniuerſũ gñaliterq; dixerimus/nã inſania opinionis tũc maxĩe eluceſceret/cũ ꝑticulatim modo examĩabimus q̃bus mutari virtutes ſyderꝫ putãt/in q̃bus excutiẽdis ſeriẽ ſeruabimus errorꝫ fabularũq; ſuarꝫ. Quod ĩã facere aggrediamur a duodecĩ cæli domibus exordiẽtes/ꝓ quarꝫ diuerſitate nõ ſolũ intendi atꝫ remitti/ſed aliũ oĩno penituſq; diuerſum & ſignorꝫ & ſyderꝫ defluxum fabuloſiſſime cõminiſcuntur.

Varietas rerũ nõ põt in multitudinẽ referri ſtellarum.

General cõſutatio.

¶ Caput III Domus aſtrologorꝫ q̃q; nullo nixæ fundamento: & q̃q; in earũ uicibus explicandis aſtrologi inter ſe pugnent.

Vodecim domos apud aſtrologos celebratas nemo ignorat/nõ oĩno rudis iſtius artis: ad has mihi videt oĩs fere ſignificatio defluxuũq; proprietas ab illis tãdẽ referri. Nã ſi de natura alicuius quæras planetæ q̃nã efficiat cuius rei largitor & auctor habeat? nihil definitũ & certũ rñdebũt/niſi q̃ natura domus in q̃ planeta reperiatur/ita ut quæ in cõmune de proprietatibus dicere ſolent planetarꝫ fere oĩa ad ea videant accedere que ſub cõi voce multiplicẽ habeãt rõnẽ. Quid em̃ magis eſt generale in rõne planetæ q̃q; vt ſit bonus aut malus/hoc eſt fœlicitatis autor/aut in

fœlicitatis. Et tñ hoc quoq; in ſyderibus firmũ atq; idem ſemp nõ eſt. Sed in malo loco bonus planeta nocet/in bono malus, pdeſſe ab illis exiſtimat. Denicq; luppiter ut, p oĩ bus vnũ dicã in oriẽte collocatus tã differt a ſeipſo cũ paulũ ſupra orientẽ in eũ quẽ vo cãt duodecimũ cæli locũ cõmigrauerit: cq; ignis differt ab aere aut ab aqua: cq; lepus ab aſino: aſinus ab elephante. Nã in oriẽte maxima ſemp bona in duodecima domo quæ attigua eſt oriẽti magna ſæpe mala decernit / illud Iouí maxime, ppriũ opes ut largiat / atq; diuitias/tamẽ tertio octauoq; collocatus frequẽter primoniũ diſſipat/cum ſua na tura nobiles faciat & ſapientes. Octauũ locum ſi tenuerit faciet ignobiles: & quorum furor ad inſaniã/ut Maternus ait euadat. Poſtremo quid magis eſt Iouis, ppriũ cq; ut bñ ficũ ſydus exiſtimeẽ: cũ & fortunator planetarq: & magna cæli fœlicitas nominẽ. Ar
Maternus tertio loco conſtitutus/neq; bonus ingt Mñus eſt neq; malus. Sexto etiã loco colloca tus maxima etiã mala decernit: cuius rei reddẽs rõnẽ Maternus adijcit. Locus enim ſe
Conſutatio xtus habet malitiæ, ppriam prerogatiuã: & quæcũq; ſtella in ipſo loco fuerit, i. ſexto ad decernẽda mala maximas vires ex loci vicio mutuabit: hæc ille. Quæramus igitur ab aſtrologis unde tãta tã ſubita/tã ppetua in diuinis corporibus ſit diſſuuio: quæ, p firmi tate immutabilitateq; ſuæ ſubſtantiæ naturæ, ppriæ tenaciſſima ſuiq; ſemp ſimilia iure crederent. Sane duo tm fingi modi poſſunt quibus id fiat. Alter ut locis illis inditas vi res ac poteſtates varias intelligamus quas ſubiectis ſyderibus influãt: qd allata Mater ni verbavident ſignificare. Alter ut nec quidẽ accipere aliũde neq; affici aliter atq; aliter ipſum planetã exiſtimemus. Sed quẽadmodũ, p diuerſa ad terrã expoſitu ſyderis habi tudine, pfectus radiorq; variat. Variari quoq; inde credamus radiorq; vim & efficiẽtiã. Vtrũ maluerint dicere inſaniæ coarguent, nã ſi fluere a loco vires huiuſmodi ad plane tas reſpõdeãt: interrogabimus de loco quidnã ſentiãt: an quod veteres aliqui / locũ eſ
Ariſto. ſe ſpaciũ nudũ a corporibus ſeparatũ? An qd Ariſtoteles vltimã ſupficiẽ corporis am biẽtis? Si ſpaciũ ac interuallũ/ fateant cũ eiſdẽ etiã philoſophis nullas huiuſmodi inter uallũ habere virtutes ac, pprietates/quãdoquidẽ formas naturales nõ meros dimẽſus/ & nudã intercapedinẽ cõſequunt: Si corporis ambiẽtis vltimã ſupficiẽ / poteſt quidẽ huic loco aliqua vis ineſſe qualis, ſ. corpori / cuius etiã ſupficies a qua deinceps ambitũ corpus afficiat. Sed quæ nã iſta corpa: quorq; extremũ ſyderũ locus exiſtimabit? Certe quæ cũcq; illa dicant / ſiue extimus omnium globus: ſiue ſyderi vnicuiq; iũctus & pxi mus: nulla erit pars huiuſmodi corporum quæ & oriẽtẽ & occidẽtẽ & ſummũ cæli ac imũ & cætera loca vnius diei reuolutiõe nõ ambiat: quare ſi virtus ab illis partibus eris nõ erit eadẽ virtus ſemp oriẽtis neq; eadẽ occidẽtis. Sed, p natura preſentis illius corpo ris inſibi collocati/virtus quoq; ipa mutabit. Poſtremo hoc ab illis dici nõ poteſt: qm ſi gna, xij. quæ alia præter domos in ipſis domibus eſſe dicunt; ſicut planetæ in domibus & in ſignis: ea inquã ſigna/ ſumma omniũ ſphæra ab illis deſcribunt: quæ & ipa quẽ admodũ & planetæ a domo in qua ſunt vires naturãcq; mutuari dicunt: nã dicũt Arie tẽ nõ eadẽ facere in oriẽte quæ facit in occidente: atq; idẽ de alijs ſignis quæ in octaua ſi nulla ſuperior/aut in ea quæ ſumma exiſtimat ſphæra accipiunt. Hæcigit cum nullo corpore ambiant / nõ eſt vbi virtutẽ iſtam domorq; cogitemus præterq; immobili ſpa cio & interuallo/ qd corporibus occupat. Id vero aut nihil eſt / ſi credimus Ariſtoteli: aut ſi eſt aliquid/nullius tñ vel efficaciæ vel, pprietatis caractere eſt inſignitũ. Quare di uerſas in iſtis locis/hoc eſt in ſitu diuerſo ſignorq; & planetarum virtutes cogitare: qui bus inibi poſita ſydera afficiant/ab omni rõne penitus eſt alienũ. Neq; enĩ abſona mi nus & deridicula dicent ſi altera pte defenſionis utent: quia, ſ. p ſitus diuerſitate alia fa cie nos planetæ reſpiciũt atq; illorũ in terras aliter radij demittunt / hinc faciãt effectus naſci diuerſitatẽ. Quã enĩ hoc ſit abſurdũ qui optices philoſophiæcq; rudimẽta vel deli bauerit facile intelliget: cum nemo ſit qui neſciat effectus qualitatem, p radij qualitate/ proq; natura corporis irradiantis/nõ, p diuerſa radij circulatione diſtingui. Hæc ut idẽ magis aut minus fiat in cauſa eſſe poteſt. Solis radius quocũcq; modo; quocunq; ſitu in

nos deſciatur ſemper calefacit ſemper illuminat verum/cum vel proximus vel ad li neam/magis illuminat magis calefacit. Cum vero vel obliquatus vel fractus/aut e lo co remotiore deſcẽdit eadem quidem quæ rectus/quæ propinquus: ſed minus eadem facit. Nec alia quidem in effectu fieri poteſt diuerſitas: cq; quæ ipam intentionem remiſ ſionemq; caloris luminiſq; conſequitur: Inſanum igitur dogma aſtrologorum putan tium & ſigna cæli duodecim & planetas hic quidem poſitos fratres nros pbeare: vel miſeros facere paulum inde cum proceſſerint in fratres nullam habere vim/nullam ſi gnificationem. Sed diuitias aut dare aut eripere: alibi quidem conciliare amicos: alibi ſuſcitare nobis aduerſarios. Nihil quidem aut ſigni aut planetæ natura mutata: Sed ſola facta ſitus varietate. Hec aũt quẽadmodum etiam diximus ſiue radios faciat nobis proximiores/ſiue potentius in terram rapiat: ſiue orienti ſociet vel diſiungat: ſiue ter ræ vaporibus magis minuſue ĩmiſceat: poteſt forte radij vim vel acuere vel hebetare: naturam mutare certe non poteſt, quare nec res quam radius operatur/ſed effectus ſpe cie non mutata/eius alicq; forte diſpoſitionem vel firmius & efficacius quidem/vel im becillius forſan operabitur/quandoquidem virtutes & proprietatis/vel quales elemẽ torum/vel quæ magis occultæ/naturam rei ſpeciemcq; ſequuntur: quare illa in aliam non mutata ipe quoq; mutari: vt aliæ atq; aliæ ſint nullo modo poſſũt. Quod ſi tamẽ expertos ita ſe reſpondeant/aliqua fides forſitan haberetur/vel ſi ſuper his poſſet expe rimentum compari quod infra reuincetur/vel in eandem ſententiam inter ſe cõue nirent: ſed cum locis eiſdem diuerſas diuerſi aſcribant proprietates ſuis ipſimet inuicẽ obſeruationibus adimunt teſtimonij fidelis auctoritatem. Arabes etiã latini veſtigijs arabum inſiſtentes ſeruorq; qualitatem indicari a ſexto loco contendunt Aegyptij & Ptolomeus ab eo qui a ſexto maxime oĩm diſtat/hoc eſt a duodecimo valitudinẽ ad uerſam ſiue vitium illa ſiue morbus: nõ tam a ſexto quærit loco Ptolomeus cq; a ſepti mo & primo qm illo nuncq; vtitur in apoteleſmatis his vero vtitur ſemper contra vul gus aſtrologorum iſtis omiſſis a ſexto ſignificationẽ oẽm huiuſmodi quærunt q cui cq; futuri ſũt filij/arabes & latini de quinto loco pronunciant. Ptolomeus a decimo & vndecimo/& cum cuicq; vita nihil protenditur quinto pariter vtitur & quarto. Quod item Paulus alexandrinus obſeruat. Mallius ab oriente natorum fortunam & parẽtũ vota ſuſpendit. Porphyrius ex decimo ſignificari præcipue filios ait: qm ex ea parte in corpora animæ demittuntur: atq; ita belle fabulam fabula cõfirmat. Parentum fortu nam de nullo loco accipit Ptolomæus. Arabes a quarto a ſexto/etiã Heliodorus. Alij vt refer Abenzagel etiam a nona. Secundus locus alexandrino præcipue quidem περι προσεϱ λογον & ſubitas ſpes ſignificãt/apd iuniores horũ fere nihil: ſed diuitias q rum tñ a Ptolomæo in apoteleſmatis nec a ſecundo nec ab alio quoquã duodecim lo corum vllum iudicium: tum de illis Heliodorus etiam a tertio accipiat ſignificatiõem. De coniugio prædicunt fere oẽs ab occidente: Heliodorus a medio etiam cælo: Ptolo meus negligit vtrũcq;. Peregrinationes a nona tertiacq; regione dijudicant. Heliodorus etiam a ſeptima exploraturus hæc ptolomæus/& hanc & illas pariter cõtenit. De pa rente a quarto loco Heliodorus/Maternus a. x. a neutro iudicat Ptolomeus. Amicos præuident vndecimo: Heliodorus etiam a tertio: Ptolomeus nec ab vndecimo nec a decimo. Religionem a nono reliqui. Item Mallius a ſeptimo/quem & portum Pluto nis vocat: Secunde domus apud Aegyptios cognometum: Idem ſaturnũ quarto præ ficit loco contra ſniam alioq;. xij. præficientiũ. Quod ſi Mallium euoluamus q ſe vete rum aſt dogma aliqñ imitatum/quoq; nullus antiquior extitit apud latinos rerũ cæle ſtium (vel vt verius dixerim) fabularum enarrator ĩuenimus de locis. xij. rem ab oĩ quæ nunc referatur opinione ita diuerſam/vt ois prædicẽdi ratio penitus immutetur. Quod in occaſu collocarit Martem cui primam ſub occaſu ſedem alij decreuerunt. Quid alia illa tradita a Mallio cælí loca. xij. nõne ab omni quæ nunc in manibus aſtro logia diuerſa: nõne rationem omnem variant prædicendi?

Arabes & latini Aegyptii & Ptolomæi.
Diſcordia ĩ filijs.
Paulus
Mallius.
Porphy:
Abenza

In cõiugio.
In peregrinationibus.
In parentibus.
In amicis.
In religione.

Pria domus Fortunæ (inquit) sors prima data est: hoc illa per artem.
Censetur titulo/quia proxima continet in se
Fundamenta domus/domuicq; hærentia cuncta.
Secunda Qui modus in seruis/qui sit consensus in aruis:
Quamcq; datum magnas operum componere moles
Vt vaga fulgentis concordant sydera cæli.
Posti hanc militiæ locus est: qua quicquid in armis
Quæcq; peregrinas interuersantibus vrbis
Accipere assueuit: titulo comprehenditur vno
Tertia Tertia ad vrbanos statio est numeranda labores.
Hoc quoq; militiæ genus est ciuilibus actis.
Com: positum fideicq; tenet parentia vincla
Format amicitias & sæpe cadentia frustra
Officia & cultus contingant præmia quanta
Edocet appositis cum mundus consonet astris.
Quarta Iudiciorum opus in quarto natura locauit
Fortunamcq; fori: fundentem verba patronum
Pendentemcq; rcum lingua: restorumcq; loquentis
Impositum & populo nudantem condita iura.
Atcq; expensa sua soluentem iurgia fronte.
Cum iudex vero nihil amplius aduocat ipso
Quicquid propositas inter facundia leges
Efficit, hoc totum partem concessit in vnam:
Atcq; vtcunq; gerunt dominantia sydera manat.
Quinta Quintus coniugio gradus est per signa dicatus
Et socios tenet & comites: atcq; hospitis vna
Iungitur & similis coniungens fœdus amicos.
Sexta In sexta diues numeratur copia sede
Atcq; adiuncta salus rerum: quarum altera quanti
Contingat vsus monet: altera cq; diuturni:
Sydera vt inclinant vires & templa gubernant.
Septima Septima censetur sæuis horrenda periclis:
Si male subscribunt stellæ per signa locatæ
Octaua Nobilitas tenet octauam qua constat honoris
Conditio: & famæ modus & genus: & specioso
Nona Gratia prætextu: nonus locus occupat omnem
Fatorum sortem dubiam/patriosq; timores
Omniacq; intrantum mixta nutritia verba
Decima Huic vicinus erit vitæ qui continet actum.
In quo seruorum mores & qualibus omnis
Formetur domus exemplis quocq; ordine certo
Ad sua compositi discedant munera serui.
Vndecima Præcipua vndecima pars est in sorte locata
Duodecia. Quæ summam nostri semper viresq; gubernat:
Quæcq; valitudo constat nunc libera morbis
Nunc oppressa monent & mundum sydera cunctq;
Non alias sedes tempusue genusue medendi
Quæ sibi deposcat: vel cuius tempore præstet.
Auxilium: & vitæ succos miscere salubris:
Vltimus & totam concludens ordine summam

Rebus apiscendis labor est qui continet omnis
Votorum effectus & quæ sibi quisq; suisq;
Proponit studia atcq; artis hæc irrita ne sint
Seu ferat officium: nutus blanditur in omnis
Aspera siue foro per litem iurgia tentet:
Fortunam ue petat pelago ventosq; sequatur.
Seu cererem plenam vincentemcq; horrea messem.
Aut repetat bacchum per pinguia musta fluentem.
Hac in parte dies atcq; hæc momenta dabuntur.
Si bene conuenient stellæ per signa sequentes.

Hactenus Mallius cuius sniam liquet qdē ab oīi q̄ nunc in vsu astrologia discrepare. Sed tñ a nemine puto adhuc intellectā ex his qui se Mallij faciūt interprætes & sectatores. In hac igit̄ tanta opionū varietate q̄ fides experimenti/cū & alia maior accedat q̄nquidē inītia finesq; domor̄: q̄nā mō partiri oporteat nōdū constitutū. Sed alij aliter sentiant: vt alio libro declarabimus/q̄d eē tñ exploratū oportuit priusq; factura experimentū obseruatio de illor̄ ꝓprietatibus institueret. Tm abest/vt certa facta: vt demum aliqua p̄tendi obseruatio possit q̄ veris nos cogat & trahentibus in assensum rationibus declinare. Nos quicqd Ptolomæus cæteriq; crediderint euidentia rōnum ad hæc cogē te ridiculum falsumq; concludimus aut locis istis inesse aliquas ꝓprietates/aut per eor̄ diuersitatem mutari defluxum efficientiamcq; planetarum.

Caput IIII De duodecim signis/q̄ ficta a mathematicis sint ad supputandi facilitatem. Item circa eadem multipliciter astrologos aberrasse.

Ita vero signor̄ istā diuisionē & cōfinia seruant/quasi naturæ legibus præscripta: vt plus putent hr̄e cōmertij duos planetas & si viginti ꝓbus differentmodo signo in eodem collocentur/q̄ si alter postremas partes teneat Arietis alter in Tauri initijs inueniat/q̄q; illi vastissimo spacio dirimunt. Inter hos aūt nec transuersi q̄dē digiti cadit interuallū. Q d' si gs numer̄ istū signor̄ a natura esse cōtendat/nec fictū a mathematicis ad supputādi facilitatē/sed philosophica rōne stabilitum q̄lē affert Albumasar/vt. xij. signa ꝓpterea sint q̄ elemēta sunt quattuor: q̄r̄ q̄libet tres partes diuidat/medias/primas/& postremss: possem eqdē rñdere nihil minus ridiculā istā rōnē & friuolā eē/q̄ illa sit mathematica. Sed hmōi oīno cōiectura motos nō fuisse auctores istius diuisionis: sicut Hali & Auenazre superius testimonio declarauimus/ita facile demōstrari rōibus pōt: nā & ꝓcedat in signis ista cōiectura/qd de signor̄ in partes triginta distributione: quid de partiū in sexaginta minutias ptitōe dicetur: q̄ super his afferent philosophicā rōem: aut quō purgabunt factū a mathematicis nullas ibi naturæ ꝓprietates extimātibus: sed q̄rētibus nūeros ad supputādum magis opportunos. Vñ lapsus astrologis vel occasio certa fallēdi sup his decernētibus quasi vires haberēt oīno sepatas nec arbitriū illa: sed natura potius inuicē diuisisset. Notum eī vt varias ꝓprietates varijs eius dē signi cū partibus tū minutijs ascribant. Vñ alias ꝓptes lucidas alias tenebrosas: alias soli: alias marti: alias alijs planetis cognatas p̄dicāt: ita q̄q; de ipīs minutijs fabulantes: vt scripserit miriogenesim Aesculapius q̄ celauit Maternus vti misteriū/in qua ꝓdiderit quā defluxus hēret minutia quæcq; ꝓprietatē quā sec'am partitionē: vt sola voluntas fecit supputātiū/ita ipa totius zodiaci in. xij. signa principalis diuisio/originē aliunde nō accepit. q̄bus vtcūq; diuisio eor̄ intelligat efficatiā etiā nullā esse declarauimus/vt insania astrologor̄ hinc illa cōfutet̄/putantiū ꝑ signi cōditōe/q̄d q̄sq; planeta ꝓgrauerit/illū imutari. Nā domus & altitudies planetar̄ penes ista signa cōstituūt: nō penes imagines quæ nos libro ꝓxio posse tm cogitari & nihil hr̄e soliditatis oīdimus: vt ꝓpterea forte Chaldæi q̄ signis nō vtebantur nullas etiā fecerint domos planetar̄: nec em̄ apud eos Leo Solis domiciliū: aut Lunæ Cancer/aut Libra Veneris/& Taurus: aut Iouis Pisces & Sagittarius: atcq; ita de reli-

Albumasar

Contra Albumasarem Hali Auenazra

Aesculapius. Maternus.

quís. Sed altitudines ſolum ſyderꝝ obſeruant/non ad ſigna relatas ſed ad imagines: vt
nihil apd' eos ſaturnus in capricorno/nihil poſſideat in aquario. Sed in libratmmō &
ſcorpio ius obtinet. Nam hæc ſigna ꝯꝯ duo/vna tñ imago apud Chaldeos iudicatur:
alioquin Ptolomæus & alij ſi domos planetarꝝ quod nō faciunt referant ad imagines/
rō nō quadrabit: nam cum ſtellís imaginem Tauri conſtituentibus plurimū hēt: mars
affinitatis/ita vt plus etiam nullus planetarꝝ/q tñ in Tauro deijci dr̄. domos igit̄ altitu
dines/fines/triangularitates/monomirias/decanos/hydropoſopias: & reliquas pla
netarꝝ hmōi cum zodiaci ptibus affinitates a ſignis iſtis accipiunt: vnde vim aliquā ad
planetas deuenire nō poſſe/ſi res penitus ſint imaginariæ/nō naturales: non efficaces:
ſatis vt puto dare comprobatum eſt: vt demirari liceat illos qui de planetarum ſimili
tudine cōmutare aſtrologicam opinionem voluerunt ita planetas zodiaci qualitates
redolere dicentes in quo rerꝝ ſemina ſunt diſperſa: vt terræ ſaporē referunt plātæ. Mul
tum em̄ diſſimilis iſta ſimilitudo/qñqdem e terra plantæ nutriantur propterea q̄ ſapo
rem eum referunt terræ planetæ de zodiaco nō alunt̄/ꝯꝯ lucet ibi animalium oñe ge
nus: nec ſolum zodiaco nō affixi/vt terræ ſtirpes & virgulta: ſed īmenſo diſiūcti chaſ
mate & interuallo. Vñ potiſſimū eos Panetius Plotinuſq; deridēt/qui ex tanta ſpaci
intercapedine a zodiaco ad ſydera contagionem putent poſſe puenire. Nos non tam
a ſpatio q̄d īmenſum interiacet cōmouemur ꝯ a natura rerꝝ iſparꝝ/ cum vera corpora
īmutari nullo mō poſſint. Sed facile eſt videre q̄d hic etiam eos decepit: nam qm̄ in Le
one poſitus: Sol violentius terras calefacit: & veniens idem ad arietem quaſi mūdum
inſtaurat viſum illis cum leone cūq; ariete cognatōem hr̄e: qm̄ peragrans illa ſigna for
tior redditur & vim eius maiorē q̄t annis explamur: Hinc leonē ſolis domicilium arie
tem regnū ſtatuerunt: qua ducti in ſcle coniectura/ſimile putauerunt in ſignis aliis de
cernendum/vt in alio q̄dem ſigno plus poſſent: in alio minus: & beliſſima q̄dē ratiōe
diſtribuerūt cuiq; planetæ duas domos p̄ter ſolē & lunā: q̄rꝝ cuilibet vna ſatis regia fo
ret. nā de ſole cū decreuiſſent ob cām allatā: vt leonē p̄ domo ſortiret̄/in q̄ æſtu flagrā
ti ſuas maxīe vires exerceret. Viſū ē rōnabile vt p̄xīa lunæ domus putaret ad nos ma
gis accedens. Sed circulus eius nobis etiā maxīe p̄ximat: quare Cāq; lunæ domicilū
aſſignarūt: tñ p̄ ſitu ſphæraꝝ: in quibus planetæ deferunt̄ duas cuiq; diſtribuer̄t/ vtrin
q; ſ. alterā/vt mercurio qui cōterminus lunæ credit̄: hinc Gemínos/inde virginē: Ve
neri hinc tauꝝ: inde librā: hinc arietē inde ſcorpiū marti condonarēt: Ioui piſces & Sa
gittariū: ſaturno aquariū & capricornū. His perſuaſionibus nec rhetoricæ q̄dē p̄babi
litatis ſua dogmata fundauerūt tradita a poſteris tāta autoritate/vt maiora vix etiā ora
cula ſuſcipiant̄. In quibus id primū vñ reliquí q̄ pēdent vide q̄ ſit criminoſū/ ꝯꝯ ple
nū & ignorantiæ & tarditatis: Nā q̄ ſol in leone magis nos calefaciat/non ex natura ſi
gni q̄d pagrat: ſed ex ſitu poſituq; cōtingit q̄ ex eo loco rectius terrā ferit nr̄is regioni
bus p̄xīmā magis. Aliogn ſi recepta de ſigno qualitas hoc efficeret/faceret idem apud
oēs gentes/cū eadē ſigna ſint etiā apud oēs. Verꝝ ille q̄ tpe vritterras ſitas ad aq̄lonem
poſitus in leone friget apud eos qui meridiē incolunt/apud q̄s feruet veniens ad aq̄riū
ſub q̄ nobis glacie & aquarꝝ imbrē effundit. ſ. qm̄ q̄to magis ad nos accedit/tāto ma
gis ab illis elōgat̄: & cōtra ad eos iter inflectit q̄tiēſcūq; a nobis ille digredit̄. Q̄d' ſi nō
tā iſto ꝯ alijs adductos experimentis ſe contendat/quibus alibi alium magis minuſue
poſſe planetā obſeruatū ſit. Forte aliqua fides ſi ſuper his cōſona tradidiſſēt verꝝ artis
inſtitutores: vñ etiā nouis p̄feſſoribus experimenta Chaldeorꝝ dico mgr̄os qui paten
tibus in campis tot p̄dicāt milibus annorꝝ obſeruare cæleſtia/nullā domibus iſtis: vt
ſupra dicebamus fidē adhibuerunt. Cur nā igit̄ illi tā ſedulis/tā diuturnis obſeruatio
nibus nūq; martē in ſcorpio fortē deprahēderūt/imbecillū in Tauro: ſaturnū potentē
in Capricorno/debilē in cancro: quid de reliquis dictū piter intelligat̄: & cū idē ſignū
tot finibus diuidat̄: tot p̄terea decanis: tot apud aegyptios monomirijs: apd' Chaldeos

Panetius Plotinus

Vnde decepti.

Deſtruitur ſūdamētū.

dodecathemorijs: nec de finibus nulla ſit inter eos cōcordia: decanos negligat Ptolo
mæus/q̄s aliter Indi: Aegyptij aliter partiunt̄: monomirias neſciat arabes: irridēt grae
ci ægyptij in om̄i p̄dictōe vtant̄: Mitto vſum dodecathemoriorꝝ qui plurimus apud
Caldeos: tñ vt ſcribit Mr̄nus præſtet planeta in ſuis finibus q̄ in domicilio p̄ſtat: in de
cano q̄ in finibus & domo largit̄: aut his certe ꝯ p̄xima atq; ſimillima: cū hæc inꝯ ita
ſe habeant q̄ fidelis & cōcors eē p̄t experientia qua nā parte zodiaci q̄s planeta itinere
vel exulet: ſiue potens aut debilis inueniat̄. Adde varias de ſignis opiones cum vel ad
nonū orbē referunt̄: aut octauo potius deſcribunt̄/& eadē parte ſaturnū alius velit/ali
us louē/alius alīū ex planetis dñari: & hic q̄dē his ſignis q̄ moueri putāt vtunt̄/ alij his
q̄ nō mouent̄. Sup q̄bus opionibus ita nihil decretū nihil p̄iudicatū eſt: vt Abrāā lib.
de natiuitatibus duplex fieri thema p̄cipiebat/alterꝝ quidē ad mobilia ſigna/ alterꝝ ad
īmobilia: qua thematis varietate tota p̄dictionū rō variat̄. Sic oīs expīmēti autoritas ī
firmat̄: q̄ nec vllū hr̄i poſſe ſup his rebus/aut ſi poſſet hr̄i nōdū hītū eē poſtea demon
ſtrabit̄. Caput. V Quæ ſit aſtrologorum de aſpectibus ſnia/& ꝯparū rationalis.

Conſtituimus iā de ſignis decē. xij. cæli locis aſtrologorꝝ opionem reſtat terti
us modus q̄ pmutari virtutes defluxuſq; fabulant̄/q̄ de aſpectibus vulgo no
minat̄. Putāt em̄ ſaturnū ſi ẏ bi grā a Ioue. lx. partibus diſtet/ hoc eſt duobus
integris ſignis aliter inferiora afficere atq; mouere ꝯ ſi per. xc. ab eodē ſydere diſtaret:
q̄d eſt triū ſignorꝝ interuallū & in priore q̄dē diſtantia aiūt ſaturnū Ioue hexagona ra
diatione cōſpicere/quā ſextilē dicunt aſpectū: quia ſpaciū interiectū ſexta pars zodia
ci ē/ ī altera ex quadrato ſe cōtueri: qm̄ quarta zodiaci ab inuicem dirimunt̄. Similiter
alias eē vtriuſq; ſyderis p̄prietates ſi alter ab altero. C. & .xx. ptibus abſit. Vñ trigona
radiatio/hoc ē trinus aſpectus emergit. Alias ſi ſimul ex diametro opponunt̄/vel ī eo
dē ſitu vel loco cōueniūt: & q̄d de Ioue diximus & ſaturno idē de oibus dictū ītelliga
tur/vt pro varia ſemper eorꝝ inter ſe diſtantia virtus eorum & efficientia permutetur:
Atq; adeo quidem permutetur: vt cum certis quibuſdā diſtant iteruallis/hoc eſt trigo
no vel hexagono ſit eorꝝ defluxus oīs bonus & ſalutaris. Rurſus alia quadā diſtantia
cōſtituti/hoc ē vel quadrāgula vel oppoſita vires habeāt radiorꝝ maxīe noxias: aut cer
te ſp̄ parꝝ beneficas mutariq; ītē ex iſta interuallorꝝ diuerſitate nō ſolū defluxus boni
tatē & malitiā ſed efficiēdi q̄q; ſp̄m & rōem. Hæc ſunt de aſpectibus planetarꝝ aſtrolo
gorꝝ deliramēta/q̄ ſtati audita hō phūs nullo etiā coarguēte dānabit/cum nulla poſſit
rōne defendi ex ſola diſtātiæ iteruallīq; diuerſitate duarꝝ ad idē cōſpirātiū cauſarꝝ natu
rā & p̄prietatē adeo cōmutari. Illd' aūt q̄ro primū ab eis/ hæc q̄ de aſpectibus dicūt ad
ipos ne planetas an ad planetarꝝ tm̄ effectus velint referēda: hoc ē cū radijs quadrāgu
laribus laceſſiri Ioue a marte/foueri Venerē trigona Iouis radiatōe loquūt̄/ ipa corpa
intelligāt planetarꝝ hmōi aut bonis aut malis affectiōibus p̄moueri: an illa q̄dē nihil in
uicē pati: nihil ſentire hmōi mutationū. Sed q̄d erga nos faciāt & q̄nam pacto ſubiecta
corpora moueāt tali loquēdi genere ſignificari. Siue em̄ hoc potius ſiue illud rīdeant
mille vndiq; læqueos mille anguſtias incidūt. Nā ſi putāt planetas inuicē moueri & q̄
ſi amicitias & odia exercētes nūc ſe amico fouere cōplexu: nūc mucrōibus radiorꝝ ho
ſtilē in modū p̄ſequi atq; inuadere. Reclamabit nō ſolū diuinus Iob apd' quē legimus
deū facere pacē in excelſis ſuis: Sed cum ſuo Ariſtotele p̄patheticorꝝ vniuerſa familia
apd' quā: certū eſt corpa ſuperiora locorꝝ ſola varietate mutari. Qualitates illas ſub lu
na exceptas nec accedere illuc vllas neq; decedere: Q̄d' ſi p̄rſus cōcedere illas volūt cer
te q̄d ad noxias attinet q̄litates ſi cōcedāt explodēdi ab oī phōrꝝ cœtu vident̄/cū igno
rare oīno naturā cæleſtis patriæ videant̄ q̄ in ea eſſe putant quod iuuriam facere poſſit
vel ſubſtinere: quare ſi qua in ſyderibus paſſio ē admittēda/nō alia ſaltē ꝯ q̄ perfectio
potius ē dicēda ꝯ paſſio aut cū a ſole luna illūiat̄/q̄ nō alia rōne ab eo tunc patit̄/ ꝯ ab
eo patit̄ aligs a q̄ bñficiū accipit. Lædi igit̄ ſtellā a ſtella vel obſideri vel inſici vel debili
orē deteriorēue fieri: & ex bñfica noxiā/ex potēte infirmā reddi: tā eſt remotū ab omni

Bipartitū argumentum.

Quod planetæ ſciunt̄ cem non lędant.

Iob Ariſtote.

veritate/ꝙ ab omni malo remota est oīs natura cælestium. Quod si pati iniuriam sydera possunt certe quæ sunt nobiliora perfectioraq; ab ignobilioribus pati eam nō debent/ut illud saltē colligat nō oīa ab oībus affici mutuo posse atq; moueri; sed quædam a quibusdā ut alia quidē agāt tantū: aliqua patiant. alioquin illud quō non erubescunt/Solem dominatorē regēq; planetaꝝ:& sicuti luminis ita potestatis summū cælestium fontē: sic tñ in numeꝝ ordinēq; redigere/ut ipse quoq; alioꝝ radijs/aut victus langueat/aut paꝝ salutaris euadat:& cū oīs ab eo planetaꝝ virtus deriuet de ꝓprio(ut dici solet)telo patiat. Sed mittamus hæc oīa q̄ illis forte absurda nō videnť/& de planetis(ut volunt)statuamus illos affici atq; moueri. Illud respōdeant quānā habeāt rationē ut q̄ ꝓxima sydera sint nihil se moueant eadē facta remotiora sentire se inuicem & pati mutuo incipiant:ita em̄ de aspectibus cū loquunť solent definire. Nam si Cancrū tenet Iuppiter Mars leonē/interq̄ signa nihil interiacet asyndeta esse dicūt sydera Iouis & martis/hoc ē nulla radioꝝ siue aspectuū copulatiōe cōiuncta: tū ꝙ cū Mars ꝓcul magis factus a Ioue ad virginē cōmeauerit/& Martis Iouē/& Iouis Martē participare putabūt: Quo qd absurdius dici pōt aut magis remotū ab oīni phīa/cū illud sit vulgatissimū oīe qđ agit in aliud q̄to ꝓximius est patienti tāto agere illud efficatius. Hoc igit qđ iuniores aspectū vocāt cū nō sit aliud q̄ radiatio: sic etiā a veteribus nūcupata: hoc ē luminis sui atq; virtutis in aliū ꝓpagatio(& ut sic dixerim elucidatio quædā)quō nulla incorporea q̄ sunt ꝓxima/efficax vero erit in remotissima: ut quidnā illis persuadet pinde atq; a remotiore ꝓpinquioreue distantia radius extra fundat/ita illū euadere alterius alteriusq; naturæ: Cum nō possit(si verā sequimur rōnē)alia inde diuersitas ꝓuenire q̄to ut debilius fortiusue patienti planetæ radius infingat. Cur aūt ꝓprietas etiā eius cōmutet causa nec fingi nec excogitari pōt. Nam & si ꝓ iterualli diuersitate aut numerus partiū interiacentiū variet/aut ipsi inter se planetæ diuersam positiōis figurā sortiantur: illa tñ inefficientia rerꝝ naturaliū ꝓ numeroꝝ & figuraꝝ diuersitate nō variatur q̄m a numeris & figuris naturales virtutes nō ꝓueniūt/sed a naturalibus formis ꝓ quarum diuersitate figuræ quoq; ipse stabiles & natiuæ nō quales ex motu consurgūt aduentitiæ: mouenť & variant. Necq; ꝙ minores incidūt difficultates si diuersitatē radiationis nō in corpibus planetaꝝ/sed in eoꝝ effectu putent considerandā/ut. ſ. nihil patiabinuicē sydera dicāt: sed variā inter ea distantiæ rationē illud efficere/ut radij ꝓfluentes aliter misceanť/ꝓindeq; varij ꝓ diuersitatibus mixturæ effectus inde ꝓueniant Nā hæc si respōdeant primū obijcere illud possemus autoritate Plotini nō posse radios cælitus diffluentes ita inuicē cōmisceri/ut noua virtus aut forma ꝓueniat cum nō sint illi aut corpa/aut liquores/aut affixæ corpibus qualitates: quaꝝ more nec in corpibus suscipiunť: ut. ſ. vel inde inficiant/vel ꝓ substantiæ cōditione ex haditu suo aliq̄ mō permutenť: quare philosopho illi sat verisimile nō accidere radijs qđ plurimis q̄litatibus/ut ex aliqua cōcretione siue mixtura in aliā formā exoibus coalescentē aliq̄n cōmutentur: qđ etiā nō sine interitu confluentiū ad idem simpliciū particulariūq; qualitatū solet euenire/qm̄ in radijs nō facile quis cogitabit. Verꝝ demus nos illis radios commisceri mō nobis demōstrent quō ex eo radij aliter misceanť qui a syderibus cōfluunt aliter atq; aliter īter se distantibus. Sola em̄ (qđ supꝝ dicebamus)diuersitas inde hæc pōt ꝓuenire/ut qui a ꝓximis magis iunctioribusq; corpibusq; emanabunt/hi melius intimiusq; misceanť/cōtra difficilius cohæreāt qui a seiūctis magisq; remotis ꝓficiscanť: qđ tñ illis nō placet qui inter radios planetaꝝ in attiguis signis collocatoꝝ cōmertiū nullū faciunt: faciūt aūt inter eos maximū qui de syderibus vasta īmensaq; cæli regione seiunctis emanauerūt. Præterea si ratio vel diametre oppositiōis/vel quadrāgularis/triāgularisue figuræ diuersitatē facit in ꝓprietate radioꝝ: nō poterit hoc defendi nisi corpora planetaꝝ mutare conditionē ex illa figuraꝝ varietate dicamus: qm̄ radij virtus atq; ꝓprietas nō aliunde est q̄to a natura corpis irradiantis. Nec ista varietas figuraꝝ alibi est q̄to intra corpa ipsa: de quibus radij ad nos descendunt: qui q̄to inde magis recedūt tanto

Aſpectū nihil aliud esse q̄ radiationem.

Q đ diuersæ radiatōes diuersos effectus nō ꝓducant.

illam minus habitudinem figurarum inter se conseruant: donec terram contingentes coeant in conum: vt qui ab oppositis fontibus profluxerunt in vnitatem coalitus apd nos confluant: quare cū miscentur nec triangulis iam nec quadrangulis inter se schematis complicantur/ vt possit rō cōmixtionis de schematū ista varietate mutari. Sed erit astrologis eo diuertēdum/vt in radijs dicāt talē esse ꝓprietatē q̄ sydera a q̄bus emanarūt tali inter se ipa figuraꝝ habitudine cōponebant: atq; ita posthac vel sydera pro varietate dicēt cōfigurationū naturā variare/q̄d ē confutatū/vel si ipa nō variant profluentiū q̄q; ab ipis radioꝝ vtutē eandem īmutatāq; esse inuiti confitebuntur.

¶ Caput VI Variæ aspectuum rationes recitantur & confutantur.

VEteres q̄s Maternus imitatur rōnem aspectuū attulerunt ex nūeris vt nūero illo partium inter se/sydera separata iūcta dicerent/qui in aliquē numerum ductus vniuersas cæli partes nūeraret. Centū igitur & octuaginta partiū īteruallo diametrā fieri radiationē: qm̄ iste numerus duplicatus integrum numeꝝ trecentaꝝ & .lx. partium efficit. Pariter trigonum ex .C. & .xx. partibus constare: qm̄ has partes si triplicaueris rursus partes absolueris cæli oēs. Quadrata radiatio partes exigit nonaginta/quas si duplicaueris summā colligas trecentaꝝ. &. lx. Exagonus. lx. pūbus cōputat/quæ sunt sexta pars oīm partiū. Sed dū mitans nimis hæc ratio nimisq; supina nam eadē ratione inter duos &. lxx. gradus aspectum faciunt: qm̄ quinquies multiplicati tercentos &. lx. gradus absoluunt: faciant idē in quinq; &. xl. cum sit numerus hic oīm graduum cæli pars octaua Sed hñt inquit Aboasar numeri illi alia ꝓgratiuā qm̄ non modo cæli partes sed numerum quoq; signorum numerāt multiplicati. nā in exagono duo signa: in trigono quattuor: in tetragono tria: in diametro sex computantur. nam & bis sex/& ter quattuor/& quater tria/& sexies duo signorum. duodecim numeꝝ cōficiunt. sed friuola q̄q; ista. cōfirmatio nam simili ratione quæ distauerint partibus. xxx. erunt inuicem sydera configurata: quia partium numeꝝ si respexeris duodecimā partiū cæli/partē habebis: si signoꝝ eoꝝ quoq; duodecimam portionem. Postremo causæ de geometricis a Ptolomæo figuris allatæ propositum non concludunt q̄ñqdem & figuraꝝ istæ cōcinnitates diuersas in rebus naturalibus proprietates nō efficiunt. sed q̄ eis vtuntur: errorē illū incurrūt ab Aristotele condemnatū/vt mathematice physicas res pertractent. Q đ fortasse vidēs Auenrodan ait Ptolomæus post mathematicā super aspectibus rōnem allatā/attulisse aliam ex natura. Est autem rō quā affert hmōi exagonā trigonāq; radiationē esse bñficam quoniam a signis sint generis eiusdem/aut masculis. ſ. aut fœmineis: hoc est planetæ illis inter se schematis colligati ita disponuntur/vt si alter in signo fœmineo alter quoq; est in fœmineo/si alter in masculo/& in masculo pariter alter cōtra quadratā oppositāq; radiatōem ē maleficas: qa e diuersoꝝ generꝝ signis emergūt. Hæc est rō Ptolomæi nō solū infirma sed seipsam met tollens: tū quia signa ista re vera nulla sunt/q̄d seq̄ntibus libris apiemus: tū si aliq̄ sunt illis tñ qualitatū aut sexuū notis i signita nō sūt/vt hæc masculina/ille fœminea alia signea/alia aerea dici possint: q̄d superius etiā satis est cōprobatū. Postrēo quatūcq; sint illa cōditōe demutari ab illis planetas nō pñt: q̄d infra demōstrabimus. Nūc sup his litē nullā faciamus. Sed vt ista sicuti oīa secū pugnēt euidētissime demōstremus. qm̄ si verū ē q̄d assumit erit opposita radiatio q̄ malefica maxīe existiat bōis ānexāda/cū ipa q̄q; nō alibi q̄to in signis eiusdē gñis eueniat. sūt em̄ Aries & Libra gñis eiusdē Cancer itē & capricornus: & reliqua oīa q̄ ex diametro se cōtuenť. Q đ nō vidisse Ptolomæū oppido ꝓ quā mirꝝ est/vt in re tam aperta tāq; exꝑsta hō alioqn ingeniosus hallucinaret. Quis si suoꝝ etiā alibi dictoꝝ fuisset recordatus: vidisset nihil ꝓcedere illā rationē sed eius ꝑceptis ee cōtrariā. Nā tertio ipe libro eiusdē opis putat inter signa non solū eiusdē sexus/sed etiā q̄litatis/nō exagonā hoc ē bonā sed q̄dratā hoc ē malā iterdū ee cōfiguratōem/vt cū oblīq̄ boc ē breuiū tpoꝝ sūt piterq; ea q̄ sunt gñis diuersi/ non q̄dratā hre/sed exagonā potius affinitatē/ita vt Gemínos & aquarium quadrata sit illa

Confutatio

Reprobatio rōnis Ptō. mathematice. Auenrodā. Rō naturalis Ptolo.

Prima rō

Secūda rō.

Tertia rō

Quarta rō

Quinta rō.

radiatione cõpositurus: exagona vero Taur⁹ & Aquariũ. Q d' si ẽ ver⁹ quõ cõfigura⁹ tionũ aut bõitas aut malicia de signor⁹ affinitate discordiaue cõsurgit: q̃ difficultas oĩ bus ẽ subeũda: q spatia radiationũ nõ ꝑ signiferi: sed ꝑ æq̃toris partibus metiũtur: q̃d maxima pars astrologor⁹ obseruat: qui tñ oẽs (vt sũt mi⁹ imodũ incõsiderati) cum de malitia bõitateue aspectuũ illis rõ ẽ reddẽda/ nõ aliũde magis q̃ ſp de ista signorũ vel cognatione vel diuersitate rõcinant. Aboasar aliã affert rõnẽ: vt putat naturalẽ super aspectus: oppositionẽ inquiẽs cõfirmari/ de luminis plenitudine quã assequitur lũa cũ oppõitur soli. Quadratã vim appere in motu planetar⁹ ab apside a q̃. xc. distãtes gra⁹ dibus cursũ mutãt: Trigonũ videri in planetis superioribus q a sole. xx. &. C. ꝓbus remoti retrocedũt si prius erãt directi vel diriguntur si prius erant retrogradi. Exagoni q̃titas cõuenit inquit medietati diametri circuli: tũ q̃titati distãtiæ domor⁹ Veneris a domibus luminariũ. Sic cẽtonẽ ex mille pãnis vnũ male cõpaginauit oppositionem q̃rit a luna/ quadratũ ab apside. Trigonũ a superioribus: exagonũ a venere & male oĩa ab oĩbus. Nã q̃ rõ/ vt qm̃ per diametr⁹ luna lumine solis ĩpleť/ oẽs planetæ nõ solum ad solẽ: sed interse etiã hac distãtia copulẽtur: Et si superiores solis trigono cursũ mu⁹ tant: cur hẽbit hoc interuallũ vim cõmutãdi vires planetar⁹ nõ solũ superior⁹ sed etiã inferior⁹ nec ad solẽ tm̃/ sed inter ĩpos planetas acceptũ. Quid q nec illud perpetuum in superioribus. Mars em̃ vt scribit Paulus & Porphyrius interdũ cũ a Sole quattuor & octuaginta partibus distat in añcedentibus collocatus/ sistit se/ vt retrocedat nõ so⁹ lũ trigono expectato: sed nec expleto tetragono. Q d' si de illa etiã superior⁹ in solis tri gono mutatõe vim trigoni collegerũt: erat potius inter malas q̃ iter bõas radiatões nu merãdus: q̃nq̃dẽ planeta oĩs superior in solis trigono est infœlix si credimus Paulo & Heliodoro. Oẽs em̃ inquiũt ασ τερες στηριζοντες και κοι hoc est planetas oẽs stationa⁹ rios malos & infœlices eẽ/ siue in prima statione sint siue ĩ secũda. Sed euidẽtioris hæc oĩa leuitatis/ q̃ vt pluribus redarguant̃. Excogitata postremo neotericis q̃busdam de musicis cõsonantĩs alia rõ ex qua radios planetar⁹ tum cõcinnere inuicẽ/ tũ dissonare armoniar⁹ quadã similitudine tradunt. Est em̃ inquiũt apd' musicos cõprobatum rati one & experientia tertiam vocem & quintam primæ consonare: quartam vero & sep timã nequaq̃. Quid si igitur etiam paribus spacijs inter se planetæ distantes nunc bñ nunc male consoni inueniantur. Exagona radiatio tertiæ voci rñdet: trigona quintæ quadrata quartæ cum ibi tot signorum quot hic vocum mediẽt interualla. sed hæc vti q̃ bella sunt/ habentq̃ speciem probabilitatis apud eos qui philosophiam de limine salutauernnt. Nos vero vt omittamus istas in tam diuersis rerum generibus simili⁹ tudines: efficaciã rõnem declarabimus nõ hr̃e atq̃ cõparatõem & similitudinẽ nõ proce dere. Nã apd' musicos q̃dẽ vox voci cuilibet si nõ consonat dissonat: apd' astrologos multa spacia (vt sic dixerim) sibi sunt muta: hoc est nec consonant inuicem nec disso nant: vt gratia exẽpli vox scd'a nõ minus inter dissonantes annumeratur a musicis q̃ quarta/ septima vel vndecima. At vero apd' astrologos scd'm signũ cũ prio nõ discor dem/ sed nullã vocẽ emittit. Quintũ vero & septimũ aliquã q̃dẽ vocẽ/ sed nõ cõcor dem. Præterea maior illa etiã diuersitas q sexta vox apd' musicos æque atq̃ tertia con sonat: & apud astrologos sextũ signũ a prio penitus est distinctũ. Tum ĩ musicis vox octaua quasi eadẽ cõsonat: signũ octauũ primũ nõ agnoscit: nec põt cõiũctionis spe⁹ ciem vox octaua referre quã potius eiusdẽ toni voces repræsentat: quare in hac tã bel⁹ la similitudine plus oĩmino dissimilitudinis q̃ similitudinis inuenitur.

Alia ratio Aboasaris

Cõfutatio.

Paulus. Porphy.

Alia ratio aspectuũ a quibusdam Neotericis excogitata

Confutatio

Caput VII Quid eos deceperit: nec de aspectibus experientiam habitam.

VEr⁹ eniuero nec hmõi qdem rõnibus sunt adducti q̃ dogma primitus illd' cõmẽti sunt: sed exposita q̃dã ex luna illos magis cõiectura decepit. Cũ em̃ a sole lumen mutuantẽ/ pro diuersa ad solem põne/ siue illa ꝓxima eẽt ma⁹ gis/ siue recederet variare figuram conspicarentur. Trãstulerunt idem ad reliq̃s plane⁹ tas/ vt oẽs pro diuersa nõ solũ a sole/ sed ab inuicem quoq̃ distantia/ cõditionem sia⁹

tumeq̃ cõmutarent: in quã opinionẽ nõ aliũde eos deductos hinc facile aĩaduertas. q̃d nec plures aut pauciores/ nec alias plãetar⁹ inter se cõfiguratões statuerunt: q̃ q̃t quã⁹ lesq̃ luna subire ad solem in signi magis diuersitate deprentur. Sunt aũt lunæ ad solẽ schematismi qnq̃ celebrati cũ aut soli cõiuncta: aut cornicularis aut diuidua: aut præ⁹ tumida aut plena cõspicit: q̃bus totidẽ in planetis rñdent excogitatæ ab illis cõfigurati⁹ ones. Cũ aũt sunt simul: aut exagona aut quadrangula: aut triangula: aut oppolita se lem. radiatione conspiciũt. Rñdet em̃ cõiunctio coniũctioni: tum exagona radiatio figurę corniculari q̃ tunc primũ in luna cõspicit cũ. lx. a sole partibus distat: vocaturq̃ a græ cis conoides: quar⁹ partiũ numero exagona q̃q̃ inter planetas ab illis radiatio cõstituri tur. Luna itẽ tunc est diuidua: Græce dicotomos appellat̃: cũ inter eã & solẽ. xc. partes interiacent: q̃ spacio cũ ipa q̃q̃ inter se sydera dirimunt̃: quadrata cõponi figuratõe ab illis dicunt̃. Trigonicã radiatõem de lunæ ꝓtumida similitudine duxerũt: q̃ illa tũc pri mũ figura cõspicit̃: cũ. C. &. xx. ꝓtibus a sole remouet̃: vocat̃q̃ a græcis αμφικυρτος nos ꝓtumidã & gibberosam possumus appellare: oppõnem ipam plenilunio respon dere nemo nõ intelligit: & qm̃ luna ꝓ diuersitate figuræ diuersimode q̃q̃ solet corpo⁹ ra imutare: Statuerunt idem de oĩbus planetis: vt. s. ꝓ ista interuallor⁹ inter se varie⁹ rate varijs q̃q̃ modis res inferiores afficerent. Cuius vtiq̃ consequentiæ coniectura (si quẽadmodũ puto) sunt adducti/ facile põt q̃tũ decipiunt̃ intelligi: si quidẽ luna ꝓ di⁹ uersa ad solẽ distantia vti figurã ita influendi ꝓprietates imutat: qm̃ a sole lumen acci⁹ piens plus minusue ab eo qua parte nos respicit ꝓpositus habitudinisq̃ ad eã cõditõe illuminat̃. Atq̃ inde fit naturali rõne/ vt ꝓ lucis vel incrementis vel decremẽtis nõ so⁹ lum alia se nobis effigie repñtet. Sed aliter q̃q̃ nostror⁹ & alior⁹ item corpor⁹ corpales q̃litates imutet. Quis em̃ dissolui nescit corpor⁹ hũiditates a calore: Quis rursus lucẽ cãm eẽ caloris: Vñ apte colligit q̃ plus luna lucis habuerit magis inferior⁹ qbus ꝓxia est corpa calefieri/ & cõsequenti rõne/ q̃ in eis sunt hũiditates/ magis liq̃scere & resol⁹ ui: q̃ pacto illud erit ver⁹ Ptolomæi enũciatũ a prio lunæ quadrãgulo vsq̃ ad secundũ hũiditates corpor⁹ effluere: qa. s. per id tps lunæ partes ad terrã vergẽtes affluẽtiori lu⁹ mine potiunt̃. Hinc illa studijs agricolar⁹ cõprobata experimenta cæsam materiã cũ implet lumine luna/ cito cõputrescere: q̃ cõtra creditur luna deficiente a carie ĩmunem/ & putredinis vitio cõseruari. qa. s. putrefactioni maxime oportuna humiditas est: que quẽadmodum dixi pro auctu decrementoq̃ luminis lunæ & crescit simul incorpori⁹ bus: & decrescit. At vero de istis lunæ mutationibus quæ sola vicissitudini huiusmo⁹ di lucis est obnoxia ad planetas & ꝓprio & immobili semper lumine præfulgẽtes ea⁹ dem transferre oppido per q̃ insanũ: cum potius ex contrariis liceat argumẽtari: si lu⁹ na qm̃ ex situs diuersitate plus magisue illumĩatur ꝓ luminis modo diuersimode nos immutat consequi: vt planetar⁹ sicuti lumen/ ita proprietas influendi nõ mutet̃/ quæ per varia: vel ad solem: vel ad seipos distantiæ rõne/ nec pauperentur lumine nec dite⁹ scant. sed eodem modo nos terrenaq̃ alia semper intueantur. Siue igitur ista vt nos q⁹ dem suspicamur siue quas primum incessuimus moti coniecturis: in istam opinionẽ sint adducti patet leuissimis eos niti deridiculisq̃ rationibus: quibus si forsitan minus confidentes experientiæ fidem allegent quod vnicum est ꝓfugium destitutis a ratiõe possumus nos æque ad experientiã ꝓuocare/ qua quotidie eor⁹ apotelesmata reuincũt sed illud vnum rñdeant quæ super his habita vera fideliaq̃ experimenta/ de qbus tãta apud eos est cõtrouersia: vt quo loco quadratũ alius statuerit: alius trigonũ esse contẽ dat. Et q̃d hic q̃dẽ facit exagonũ/ sit qui tetragonũ esse velit: imo trigonũ sit alicui/ q̃d tñ aliĩs erit dyametr⁹: de qua re qm̃ ifra late differet̃: ad eũ locũ lectorẽ delegamus: nũc illud & admonentes nõ mõ in pscribendis finibus radiationum. sed de ipar⁹ quoq̃ natura pleraq̃ eos differre/ adeo vt scribant Paulus & Heliodorus exagonum quod inter signa non est æque vel ab æquinoctijs: vel tropicis distantia: naturam oppositio nis habere. Tum nec etiam oppositionem esse maleficam/ sed inter bonos aspe⁹

Quinq̃ schematismi Lunæ ad so⁹

Reflexio ar⁹ gumẽti in ar gumẽtatem

Ad expedi menta non posse astro⁹ logos ꝓuo⁹ care.

Discordia

ctus malosq; mediare/pariter Ptolomæus nec esse quadratũ malũ nec trigonũ bonũ putat: vt liq̃at satis nullã auctoritatẽ expientiæ patrocinari: cuius in tã diuersis opinionibus æquali fide/æquali auctoritate mgri/patrocinium q̃sq; suffragari sibi cõtendit.

Caput VIII Quę de obsessiõe dicũt pugnare his quæ de aspectibus.

Vnt aũt præter figuras istas quas diximus & aspectus/alię syderę cũ inter se tum ad solem põnes q̃bus affici vires & mutari ꝓprietates reꝝ putent: inter quas etiã q̃ prioribus illis videant repugnare: Nam planetã obsessum dicunt q̃tiens vtrinq; radij malorꝝ syderꝝ eum circũstent/quã habitudinẽ greci vocant συνπρίγωνον vt si Iuppiter Librã teneat/Mars Virginẽ/Scorpiumq; Saturnus: aut inibi etiã Ioue collocato/Mars ex Tauro in virginem/scorpiumq; radios iaculatur tunc. s. Iouem obsessum appellabunt. Ego igitur illos interrogo/moueant ne planetæ afficiantq; seinuicem inhærentibus signis ꝓximisq; locati: si negant tollitur empichesis: qm̃ radius virginem attingens in libra posito syderi nõ nocebit. sicut nec missus ad scorpium/qm̃ scorpius virgo libræ proxima signa sunt/si concedunt/aspectuũ ratio nulla est tota inde dependẽs: vt putemus ex certis interuallis afficere se plãetas: ex aliis nihil inuicem pati/q̃d si respondent in obsessione aliter euenire: qm̃ vtrinq; radij sunt/ id potissimum dicunt vñ eorꝝ insania manifestet: quasi vt solet hoibus euenire/fugienti nõ noceat a tergo insequens hostis/modo pateat ex aduerso liber cãpus ad euadẽdũ qui tñ ab insequente comꝓhendat si contra stet alius fugæ obstruens viam. s. hoc exẽplo si virginem occupet: Mars Iouem nõ attingit in libra collocatũ: quẽ tñ inde attiget si contra Iouem in scorpio steterit saturnus. Quod igitur hoc genus consentientis secum disciplinæ/vt signa ꝓxima voces asindetæ apostrophæ/quæ in illis posita syderã nullã inuicem habeant cõmunionem: nec in alterꝝ aliquid profluat ab altero: & tñ obsessum dicas planetã q̃ ex ꝓximis signis maleficis radijs infestetur: neq; em̃ si saturnus auferat lædi Iouem cõcedes a marte: adiecto saturno/id quidem cõcedas/p præsertim cum aduenĩat eo mõ saturnus quo nec lædere ipe Iouem potest. sed ita est certe: vt dicebamus similitudo eos induxit hominis circũsessi cui circũstãtibus inimicis exitus nullus est ad salutem.

Reſponſio Cõfutatio.

Ca. IX Plãetas sub sol' radijs cõstitutos nõ male affici: aut vt dicũt astrologi cõburi.

Primã rõ

An Onne etiam delirant in Planetis ad solem compatis quos sub radijs' constitutos inefficaces & male affectos esse volunt/quasi sydera quoq; lucẽ solis non ferant/& veluti capita infirmiora si nimis solentur ægrescãt. Atqui lumen omne cæleste præcipueq; solare beneficium est: nec si rebus terrenis inimicum est aliquando/aliter q̃ materiæ vitio id contingit: materiæ vitium hoc in syderibus nullum est: quare lumine solis quo magis perfruuntur vegetiores & magis efficaces euadunt: præsertim cum ad sydera sol comparatus causæ vniuersalis hẽat ratio

Secunda rõ

nem: cuius est ꝓpriam naturam particularium non labefactare sed confirmare Quod si luna silente destitui beneficio eius inferiora videntur/Alia ratio: qm̃ parte qua nos respicit soli copulata lumine spoliatur: reliquis planetis luce ꝓpria nitentibus idem nõ accidit: vt ꝓpterea cum radijs solis circumfunduntur in permutãdis inferioribus minus possint. Quod si pertinaciter hoc defendant opprimi exhauririq; syderum potestatẽ/

Tertia ratio

debet hoc magis euenire quo potentiores sunt quoq; proximi magis soli fuerunt planetæ/quorũ vtrũq; solent negare. Nã siquidẽ ptiliter & eisdẽ penitus in minutijs planeta soli congreditur efficacissimũ fieri volunt. Tum in Ariete atq; leone radijs occupato sydere solem nõ nocere: quibus tñ in locis potentissimũ solem esse decernunt. nã excipit inquit stellã apud se/qñ aries altitudo: Leo domus est solis: hospiti aũt iniuriã nemo intulit bonus: quasi(q̃d vbiq; peccat)hũano more tractentur ista cælestia quasi q; sol non naturali necessitate/sed arbitrio quodam & lucem extra se fundat & calorẽ.

Caput X Si rationem atq; etiam quorundam astrologorum auctoritatem seq̃ volumus planetas retrogradientes: fortiores videri q̃ directos.

Quod Enim q; astrologorum decreta qui perscrutabitur: videbit oĩa vel ab humana quadã vt diximus similitudine contra reꝝ cælestiũ & naturã & dignitatem nõ philosophica rõne sed poetica fere licẽtia cẽ deducta: vel a fabulis meris arbitrarijsq; cõmentis/vt quæ ꝓdunt super imaginibus de quibus ifra disseremus: vel positionũ quarundã mathematicarꝝ occasione/quibus cũ recte vtantur mathematici/ad istã diuinandi ꝓfessionẽ peruersę genethliaci trãstulerunt. Q d' in zodiaci diuisione maxime peccauerunt. Sed de hac q̃dem diuisiõe suo postea loco disputabitur. Nunc illud ex eo genere est q̃ planetarꝝ efficientiã putant vel iminui vel roborari: sed & spẽm ipam variare reꝝ efficiendarum ꝓ illis motuum diuersitatibus q̃s excogitãt mathematici: vt nunc quidem directo cursu ꝓcedãt/nũc retrogradiantẽ/nũc statiua tarditate subsistant. Debiliter em̃ facere q̃d facit planetã cum retrogradit: efficaciter cũ ꝓcedit. Sed & ꝓsperꝝ esse interdũ cũ dirigit/qui sit noxius idẽ si retrocesserit: i qua re videns q̃d aduersus astrologos dici poterat. Heliodorus mouit questionẽ cõtra seipm in libro cõmentariorꝝ in Paulũ alexandrinum quã nõ alijs magis q̃ ipius x̃bis explicabo solutionem ascribens qua se putauit quæstionem dissoluere cum adaugeat eam potius verba eius græce sunt hæc.

Nos ita vertimus in latinũ verbum pene verbo reddentes. Illud aũt scire necessariũ/q̃q; planetæ moueri dicant inæqualiter re vera tñ in cælestibus nihil est iæq̃le; nihil inordinatũ/qn potius oẽm ordinẽ oẽm æq̃litatẽ i illꝰ inueniri. Sed hoc ad nr̃am tũ estimatiõem: vt appareant inæqualiter moueri interdum q̃ etiam stare: ipa em̃ re vera neq; stant neq; motũ vtriq; retardant aut retroagunt. Sed accidit vt appareat ita fieri ab illis ob excentriorꝝ & epicycloꝝ positiõnem: super quibus mouentur: vt Ptolomæus in sua cõpositione nos docuit. Et si quis obijciat quõ igitur apotelesmata sunt diuersa: ꝓptereа q̃ eorꝝ motu aliquid vel accedat vel decedat/aut qm̃ pstare dicãt: sigdẽ vere neq; stãt: nec ina q̃liter mouentur. Rndemus apotelesmata: hoc est astrologorꝝ responsa nõ fieri ꝓprie ob illam motuũ vel inæqualitatẽ vel stationẽ. Sed qm̃ accidit tũc planetas delatos i epicyclis/aut terræ fieri ꝓximiores: aut a terra remoueri. hæc Heliodorus: a q̃ illud nõ mõ cõcessum sed attestatũ & cõfirmatũ accipimus/statões planetarꝝ nihil efficere q̃tenus qdẽ sunt statões hoc est planetarꝝ efficientiã nihil i mutare. Pariter neq; retrocessiões neq; directiões q̃tenus sunt hmõi. Verũ ex his diuersa ꝓnũciari q̃d accidat in his motuũ differentijs: aut terræ ꝓximare planetas: aut magis elõgari: quasi illud dixerit naturalẽ hĩe hoc rõnem: vt aliter nos imutẽt cũ sint ꝓximi/aliter cũ remissi. Q d' vtiq; & nos cõcedimus verꝝ si ꝓpterea rectos stãtes repedantesq; planetas obseruant: contrariũ erit dogma statuendũ: vt. s. repedantes planetæ essent efficaciores q̃ cũ directo cursu ferunt: ibecilliores aũt eũ sũt recti: si qdẽ sola in his maior minorue a terris elõgatio obseruat. Nã vt scribit Haly exponẽs Ptolomæũ vtiq; rõ oĩs attestat: vt q̃to terræ ꝓximior est planeta fortius nos imutet afficiatq; potentius/oĩs aut planeta cũ retrocedit terræ ꝓximat magis econtra rectus a terra distantior fit. Debuit igitur fortior retrocedens planeta existimari: non quẽadmodũ ipi decreuerunt debilis & infirmus.

Caput XI Caput & caudã intersectiões eẽ imaginariorꝝ circulorꝝ nulla naturali vi ꝓditorꝝ q̃bus i ꝓdicẽdo antiqores vsi nõ sũt: nec in eorũ viribus cõcordãt recẽtiores

Caput draconis & caudã q̃bus tribuit tñ turba astrologorꝝ qs nõ videat res ianes & cõmẽticias eẽ. Sed q̃d ãtea diximus hĩc astrologi sæpe lubricãt i errorẽ q̃ q̃cũq; repiũt a mathematicis ãnotata nccia motuũ metiẽdorꝝ methodis his oĩbus abutũt i ꝓdicẽdo: cũ si piter eẽnt naturalia & ifluẽdi ꝓdita ptãte: cũ tñ aliter longe se res habeat/quando illi pleraq; et cõminiscuntur & fingunt i cælo mathematicis numeris & mensuris deseruientia/nulla tamen naturæ alioquin stabilitate fũdata. ostendimus hoc in signis quæ non mobilia cogitat Ptolomæ. intercepta solstitijs & æquinoctijs ostendemus in signorum partium minutiarum diffinitione: nunc in

Quidã caput & cauda.

capite & cauda idem appebit neq; eñ aliud sunt q̃ intersectiones duorum circulorum q̃ mera puncta: q̃ nexus linearum duarꝝ mente conceptarum: a mathematicis introducta/vt eclyptica loca discernant: ibi tñ nulla virtus nulla qualitas efficaciaue naturalis: vt. s. transferri aliquo possit ad genethliacã. Certe aliter nequeunt q̃ vt inibi positus aliquis planetarum/pro loci cõmodo vel incõmodo melius aliquid peiusue decernat: ipa vero per se seorsumq; notata vim habere regendi permutandiq; corpora nullã pñt Vidit hoc & insignis astrologus Abraam auenazra/qui libro primo ratiouum astrologicarꝝ ita scribit: Dixerunt item exaltari caput draconis in Geminis: caudam in Sagittario. Sed hoc vanum est/quoniam caput & cauda nec bonum significant/nec malum. Sunt eñ cõnexiones duorꝝ circulorꝝ: obseruatur tñ luna cum est in eis: quoniam in capite posita ob eam causam magis vigoratur: quia nobis est ꝓpinquior/contra debilior est in cauda: quoniam in ea vergens ad meridiem a nobis elongatur. Idem accidit reliquis planetis cum in capite & cauda reperiuntur/excepto sole cui nulla in alterutrã partem declinatio est. Cum aũt seorsum caput & caudam notatam in tabulis legis scias neq; nocere illa neq; ꝓdesse: q̃uis plures aliter opinẽtur. hæc ille. Sed neq; Ptolomeus illis vtitur vnq̃ in pdicendo/neq; veteres vsos intelliges ex Materno apud quem nulla mentio caudæ capitisq; draconis. Quod si de illis aliqñ veteres loquũtur: non alter q̃ de loco quodam & positu. Vnde & diuersa fuit apud eos opinio: qm̃ antiquioribus malus vterq; locus visus est ob eclypticam. i. viam. ꝓptereaq; inter infœlicia loca vtrũq; pariter statuerunt. Heliodorus i tractatu περι τε κρου. i. de filijs si loca inquit filiorum significantia ab in fortunantibus planetis & eclypticis nodis: hoc est capite & cauda libera fuerint fœlix est. Recentiores si caput in loco fuerit filiorum: filios sicut nouellas oliuarꝝ in circuitu mensæ ꝓnũciabũt/ducti alia cõiectura quã supra retulimus ex auenazra quod in capite ꝓpinquiores nobis planetæ sint efficaciores. Verꝝ ꝓcedit ista rõ cum in capite aliquis est planeta: q̃q̃ citra caput ad nos declinans debet eadem ratione fortior existimari. Sed cũ nullũ in eo sydus inuenitur/quid potest vel dare vel auferre? Sola siquidem a nobis mente designatus. Nam q̃d quidam inibi a luna derelinqui virtutem quãdam suspicant̃/astrologorꝝ nemo dixit/tum non physicum est si naturam cælestium lumenq; consideres/nec astrologicum/qm̃ caudam luna æque ꝑambulat.

Maternus

Heliodorus

Discordia astrologorꝝ Alchabitiusq;

Tãtum igitur situs meraq; positio/de qua tñ & arabes & latini quasi de sydere quodã tãdem decreuerunt/ita vt annos quoq; addere vitæ caput istud existiment: & partem ætatis quãdam gubernare: & in Geminis exaltari: & naturam hr̃e Veneris atq; Iouis/contra caudam Martis & saturni. In qua re vidimus quãtum ab ipa veritate dissentiãt. Sed mirꝝ quãtum etiã a seipis qñ q; nexum copulamq; totius quasi cælestis fœlicitatis dixerunt. Alibi tñ cum bonis bonũ esse dicunt/cũ malis malum augere eum quicquid inueniat. Alibi super eo quasi de malo prorsus loquunt̃. Nam Alchabitius apud quẽ & leges quæ mox retulimus/inter infortunia planetarꝝ hoc quoq; cõmemorat/si fuerint cũ suis capitibus. Habet eñ quilibet planeta suum caput & suam caudam apd̃ arabes genzauar appellata: aut cũ capite fuerint caudaq; draconis: quæ capitis caudęq; lunæ ꝓpria cognominatio in quibus præsertim ipa tã male se habuerint quãtum in capite. Idem in lib. de natiuitatibus applicãtem capiti Luna climatericam facit locis. s. vitæ principalibus caput pariter istud & caudam cõnumerat. Abraam vt retulimus/vigorari in capite locatam lunã affirmat. Vidimus Heliodorꝝ supra cum infortunalibus ea stellis numerare. Idem in tractatu de climatere soli lunæ horoscopo partiq; fortunæ ea connumerat: vt quæ de isto capite ꝓtulerunt nullo capite aut certe corde ꝓtulisse videantur: vbiq; tamen malicioſi caput draconis vocitantes quo maiori cum reuerẽtia q̃si q; numinis auctoritate credulis auribus insonaret.

¶ Caput XII Origo antisiorum: neq; eis in præsagiẽdo vsum Ptolomæũ: & quãtum in his Maternus & Hali aberrauerint.

Vñ antisia. Hipparcus. Reprobatio antisiorꝝ.

Maternus ignorãtissimus totius mathematicæ.

Antisijs nõ utit Ptolo. in iudicãdo

Maternum nõ intellexisse quid sint antisia.

Error Abenzagelis.

Error nr̃a & barborꝝ astrologorum.

Quidã mathematici cuiusdã dicti occasione sup̃ antisijs pariter errauerũt. nam qm̃ gradus in q̃bus Sole cõstituto dies diebus/& nox noctibns sunt equales Hyparcus & veteres ab respõdente utrinq; sibi dierꝝ & noctiũ equalitate antisios dixerunt/quasi dixeris ex aduerso æquales/diuinaculi nostri gradus istos ęquales esse dixerũt/virtute & potestate q̃ supina ignorãtia nemo nõ cognoscit: ut ab æqualitate q̃ Sole illos peragrãte dierꝝ noctiũq; cõtingit/ad virtutis æqualitatẽ se transtulerint. Sed accusare p̃ omibus Maternũ libet istius erroris ꝓpagatorẽ/q̃q̃ ut ignorantissimo totius mathematicæ venia cõdonanda est. Is Ptolemæũ ait summã decretorꝝ antisijs tribuere Nec miror nã cũ totũ Maternũ euoluerim diligenter nusq; lecti a se Ptolomæi mihi fecit indiciũ: qd̃ igit̃ attinet ad antisia illis in decernendo in ꝓnunciando nunq; utitur Ptolemæus: siue centũ enũciata/siue apotelesmata eius requiris: Tantũ primo li. apotelesmatũ ubi sententias aliorꝝ περιτκσ σωμ τοκφοστορ ζοδιωρ hoc est de affinitate consensuq; signorꝝ inter ipsas institutiones enarrat his usus est verbis. Rursus equalis esse potestatis aiũt quæcũq; altero tropicorꝝ æqualiter distant: quia in illis positus Sol æquales dies diebus & noctes noctibus facit. hoc ubi dixisset quasi deinde oblitus: ut qui. s. nõ ꝓbabat/nunq; reuocat in mediũ: nunq; meminit nõ solũ noĩs antisiorꝝ: qd̃ alioquĩ nusq; apud eũ/sed nec rei ipsius/hoc est istius æque a tropicis remotarꝝ partiũ affinitatis atq; cõsensus: nã qd̃ in centũ enunciatis quodã loco dicit planetã sæpe ibi vires suas extendere ubi nõ est velle transferre ad antisias & dodecathemoria nimis coactũ & licẽtiosum/p̃sertim cũ in omi sua disciplina Ptolomæus alterꝝ rideat: hoc ẽ dodecathemoria & q̃ hoc genus alia sunt: alterꝝ negligat/hoc est de q̃bus loquimur antisia: eo vero p̃cepto nec aliud voluit nobis indicare q̃ σχημοτοσ ροφιορ hoc est cõfiguratiõis radiationisq; potestatẽ p quã & multa & efficaciter faciunt ex sententia astrologorꝝ p̃sertim q̃ Ptolomæi planetæ q̃bus locis minĩe sunt: fere eñ aliud ipse in cõstellatiõibus q̃ phases & schemata nõ obseruat: aut certe nihil aliud magis. Sed nec q̃d antisia sibi vellent Maternus noster intellexit: q̃rꝝ latentẽ rõnẽ alibi se explicaturꝝ ꝓmisit/quasi aut nõ ex posita rem cuilibet mathematico/aut q̃ tribus verbis explicari non possit: sed ignorantia eius inde deprẽdas/q; nimis iperite loquẽdi morẽ ipm usurpat: Martẽ quito gradu in Geminis constitutũ antisiũ mittere in Cancrũ q̃ pacto nõ loquereꝝ si q̃d esset antisiũ istud intelligeret. Neq; eñ radius aut lumẽ est antisius q; mittat/neq; aliud dicto est antisiũ mitti ab aliq̃ planetarꝝ/q̃ mitti gradus in q̃ est æqualitatẽ: quare periti sic potius loquerent̃/epocham Martis hoc est partẽ quã occupat: antisiã esse tali parti Geminorũ: aut q̃d̃ idem valebit esse Martẽ in antisio Geminorꝝ. qui aũt in Geminos Martẽ antisium dixerit iaculari exibilabit̃ a mathematicis & irridebit̃. Sed Abenzagel etiam multi pliciter lapsus: qui primo li. suarꝝ cõmentationũ aphorismos explicans quosdã: tã gradus æqualiter ab æquinoctijs elõgatos/q̃ qui pariter distant a tropicis Cancro. s. & Capricorno æqualis esse potẽtiæ scribit. Neq; eñ hoc de distantia ab æquinoctijs dictũ a veteribus/sed a tropicis tantũ/q̃bus antisiorꝝ nomẽ impositũ est. Nec Abenzagel debuit hoc nõ vidisse: quãdoquidẽ descripti utrinq; ab æquinoctijs circuli sunt quidẽ æq̃les. Necesse eñ ab illis æque distantes paralellos æquales inuicem esse: verꝝ nõ hemicyclia inuicẽ æqualia/q̃d̃ in æque remotis a tropicis accidit. Vnde antisiorꝝ ille cõsensus. Errat item illud cũ multis q; habitudinẽ gradus ad antisiũ gradũ numerat inter eos q̃s aspectus vocant: unde colligunt sydus in altero eorꝝ positũ vim habere etiã in altero/si in exagonis locis/& tetragonis & trigonis & oppositis habet. Natus aũt hinc error q; quæ græci σχημοτα vocãt: hoc est figuras barbari/& nostrates aspectus vocãt. Apud græcos aũt aspicere se signa dicunt̃: nõ quæ inuicem cõfigurant̃: hoc est ut nostri dicũt aspiciunt: Sed quæ græce εκτωρ φεωρισημοσωρ hoc est ab his punctis emergũt & occidunt: id q̃d̃ in signis cũ accidat æque a tropicis separatis (sunt eñ in eodẽ paralello) ꝓptereа ea signa q̃ antisia quidã maxima pars astrologorꝝ ελετορτα hoc est videntia nuncupant Arabes: deinde & latini in eam significationem acceperũt: in qua nomine

Sæpe error in dictionibus errorē parit in rebus.

aſpectus ipſi abutuntur. Atq; ita quod euenit/ ſæpe error in dictionibus errorem parit in rebus. Sic ſatis declaratū variam in fatis explicandis (ſi qua fata concederentur) apud aſtrologos antiſiorum obſeruationem: tum quāta ſuper his etiā & arabes & latini: cōtra ſententiam veterum ſomniauerunt.

¶ Caput XIII. In p̄cipiētibus & obedientibus ſignis piter deceptos aſtrologos.

EX hoc genere illa etiā eſt obſeruatio germanæ videlicet hebetudinis vel fallaciæ de p̄cipiētibus ſignis & obediētibus. Nā cū mathematici ſignā quibus ſol poſitus dies efficit noctibus lōgiores collata ſignis in quibus æqua ꝓportione lux tenebris vincitur προστατητα hoc eſt precipientia vocaſſent: & quæ ex aduerſo portendunt tenebras ſupra diem υποκουοντα hoc eſt obediētia genethliaci noīs argumento moti decreuerunt eū in cuius genitura ſignū p̄cipiens horoſcoparet fore illi: vt imparet/ quī ſignū obediens genituræ/ hꝛet horoſcopū/ qua ſi illa præcipientis obediētiſq; cognominatio mathematicis inſtituta/ iſtuc pertineret/ neq; in ea tm̄mō dieꝝ & nociū ſub illis ſignis accidens inæqualitas foret indicata.

¶ Caput XIIII. Confutatio rationum quas de planetarꝝ exaltationibus quidam aſtrologi aſſignauere.

Laus plinij.

ED & iſta de planetarꝝ altitudinibus vel exaltationibus opinio vñ emanauerit/ vtq; pariter mathematica quadā occaſione huc præcipites ierint admonuit me naturalis hiſtoriæ ſcriptor ille diligētiſſimus/ cui oīs debet antigtas oīs poſteritas: qui alteram a barbarie: a morte alterā vindicauit. Is igitur libro ſecundo pertractans illā quæſtionē/ cur eadē ſydera alias altiora/ alias inferiora videantur poſt alia quædā ita ſubijcit. Altera ſublimitatū cauſa: qm̄ a ſuo centro abſidas altiſſimas hñt in illis ſignis ſaturnus libræ parte vigeſima/ Iuppiter cancri decima quinta: mars capricorni vigeſima octaua/ ſol arietis decima nona/ Venus piſciū vigeſima ſexta/ mercurius virginis decima quinta/ luna tauri quarta, hæc ille. Vñ facile quiſq; colligat nō tardiſſimus aut ita olim fuiſſe aut putatū ſyderali ſciæ tūc vacātibus poſita ſydera in partibus memoratis altiſſime a centro ſuaꝝ abſidū ſūmo ueri: quare & gradus illi ſiue ptes altitudines planetarꝝ dicebantur. Vnde data occaſio genethliacis/ vt ſeruato altitudinis nomine/ quaſi tm̄ nō loci foret altitudo/ ſed naturæ & ptātis abuterentur. Neq; enī alias dicunt aſtrologi exaltari planetas q̄s in his partibus vbi ex vetere aſtronomia putatos altiſſime a ſuis centris diſtare eos oñdimus: q̄q; illud lectorē ſcire opteret in vulgatis codicibus Plinij mendā inueniri: & verba quæ deinceps ponūtur permutatis numeris inoleuiſſe qm̄ nota denarij debita Veneri ad ſolem eſt tranſlata/ vt in ſole vigeſima manona pars pro decimanona in Venere decimaſexta/ ꝓ vigeſimaſexta perperā legatur. nā & vitiū in materno/ vbi venerē legimus in vigeſimaſeptima parte Piſciū exaltari. Scribendū em̄ eſt ſexta atq; vigeſima ex Porphyrio. Illud q̄q; nōnihil variat q̄ Lunæ quartam partē Tauri aſtrologia vetus aſſignat ſecuta ætas tertiā ſiue opīonis eſt diuerſitas: ſiue culpa librariorꝝ in iſta numerorꝝ notatione ſæpiſſime allucinantiū/ ſimiliter in ſaturno nō prima atq; vigeſima/ ſed vigeſima legi oportet auctore eodem Porphyrio. Neq; vero iā dubito bonis mentibus palā factū/ quō in aſtrologiā diuinatricē planetarꝝ exaltationes irrepſerint: Sed cū ad poſteros dogma peruenisſet & theoricæ ſyderꝝ diſciplinæ mutatione rō illa dogmatis eēt antiquata. Poſteritas alias ſibi rōnes cogitauit q̄bus putaret opīonē prioribus illis eē perſuaſam/ & alij q̄dē alias/ vt in mendacio plurimū cōtigit veꝝ leues & deridiculas. Ptolo: in Ariete inquit/ Sol exaltat: qm̄ ad eū cū peruenit: incipit eius vis magis apparere. Verꝝ (q̄d de domibus ſupra loquētes diximus) id nō efficit ſigni qualitas & natura/ ſed ſitus: nō quia peragrat Arietē/ ideo fortior eē incipit: ſed qm̄ ꝓpinquare incipit nobis: quare nō ſituis teporē horis infundit veniens ad id ſignū ſperādū: vt ad regnū etiā cuehat: qm̄ in ſua ſit poſitus altitudine: in qua alijs vtiq; regiōibus deijceret a quibus diſtare magis in ariete & proximare magis ſub libra illum cōtingit. Sed videamus de reliquis etiam planetis lunæ

Error in materno Porphyrij.

Rō. Ptolo. Cōfutatio

ſublimitas Taurus: qm̄ ſi cū ſole iungat in Ariete apparebit vis eius primū in Tauro. O efficaciſſimā rationē quaſi ſi Soli in Tauro cōgrediat nō idem cū Geminis ſit euenturū: & ſi in geminis coeat apd Cancrū: & ſi in Cācro/ idē ſub leone atq; ita de reliquis oībus: ut demirari liceat Ptolo. quē nō puduerit iſta cōſcribere. Verꝝ aliæ ſunt etiam rōnes/ qm̄ luna ꝓxima Soli eſt & trigonū lunæ laterinū. Sed nō ꝓximā Soli lunam putat Ptolo. nec debemus ex trigono cōiectare ſublimitatē/ nec ex domo: vel trigonū: vel altitudinē: vel ex aliq̄ eoꝝ terminos vel decanū: qm̄ īpermixta ſunt hæc: ita ut cuilibet ſua in re ꝓpria auctoritas debeat. Præterea ſi trigoni mouet argumentū/ cur nō potius in Geminis Mercurius exaltabit q̄m in Virgine: ubi & illud quadrabit ut ſit ꝓximus exaltationi Solis a q̄ paꝝ abeſſe ſolet. Id qd in iſtaꝝ q̄q; exaltationū rōne ſeruare conat Aboaſar. Sed cōuenit (inquit Ptolo.) Virgo Mercurio: qm̄ ſiccus eſt & ſub Virgine ſiccitas autūnalis apparet. Verꝝ diximus iam de ſignoꝝ natura nō ꝓficiſci iſtam q̄ttuor tēporꝝ mutationē: quare poſitus Sol in Virgine faciet alijs regiōibus qd apud nos facit poſitus in Tauro. Præterea ſi hoc obſeruabat cur nō in Cancro regnare Mars ſtatuebat: ſub q̄ ſ. æſtuat mūdus/ ſicut ſub Virgine iam areſcit. Eſt aūt Mars planeta feruētiſſimus quē tm̄ in Capricorno volūt exaltari: ſub q̄ frigore/ gelu glacieq; diſtringimur. verꝝ ad meridiē (iquiūt) vergit Capricornus: eſt aūt pars meridiana calidior. Hoc ē qd vobis obiectamus aſtrologi iſtā. ſ. leuitatē & incōſtantiā rōnū noſtraꝝ (Si tm̄ rōnes iſtæ dicēdæ ſunt) nā de ſigno eodē ꝓ cōmodo proq; arbitrio vīo nūc quaſi de calido: nūc quaſi de frigido diſſeritis, & mox idē nec calidū iam nec frigidū: ſed humidū potius vel ſiccū appellabitis in partitōe ſignoꝝ Capricornū terrenū facitis: quare ſiccū: ad Martē cū tranſfert inter feruentia cōputat: & cū Saturni domiciliū dicit ſyderis. ſ. gelidiſſimi niues & pluuiæ ſub eo fieri memorant. Q d ſi Capricornus quaſi calidū ſignū Marti cōdonat/ debet ſimili rōne Cancer frigidiſſimus numerari: quare Iouē ꝓfecto regē non habebit/ vi uifico ut dicūt calore ꝓpotentē. Verꝝ præſto eſt latebra in quā ſe cōdant. Nam ſuſcitat (inquit Ptole.) Iuppiter vētos aquilonares: quare ſignū ad aquilonē poſitū illi cōuenit. At confugere primū aſtrologi alij huc nō poſſunt: qui negāt hmōi ventos a Ioue ſuſcitari. Præterea nec Ptolo. excuſat: qui ſimili rōne in occidentē debuit mittere Martē: nō in meridiē cū occidiuos ventos: nō auſtrales a Marte putet excitari. Mitto Gemínos & leonē ad boreā inclinare: cur nō igit potius Leo exaltatio Iouis? Non conuenit (inqt Auentrodā) calor leonis Iouí/ imo vero magis q̄ frigiditas Cancri. Adde q leo trigonum Iouis ſignū diurnū & maſculū/ Iuppiter itē Maſculus & diurnus. Cancer iter fœminea nocturna aquatica deſignat: q̄ a Iouis natura cuncta amouent. Conuenit igit oīno magis illi Leo q̄ Cancer. De Venere & Saturno nihil minus delirāt ut ſit libra Saturni ſublimitas: qm̄ Soli cōtrarius ē Saturnus; Venus in piſcibus exaltet/ qm̄ humida ē: & ſub piſcibus veris hūiditas incipit. At em̄ ſæpe iam diximus nō ſignoꝝ naturā conſequi tēporꝝ iſtas qualitates: ſed accidentis Solis & recedentis poſitionē. De Saturno ut ſolent ꝓ cōmodo loquunt. nā hic quidē oppoſitū Soli faciunt alibi σομορετυρ hoc eſt eiuſdem conditiōis eſſe p̄dicant: q̄re ab utroq; ſignificari partē: utrūq; eſſe orientalem. Sed uterq; maſculis: uterq; diurnus. Sed nimis ꝓfecto multa dicturi/ ſi alia hmōi particulatim cūcta ꝓſequimur: q̄bus alij paꝝ conſiſi nouā excogitauerūt rationē utiq; breuiorē ſed oīno inefficacē eſſe em̄ triquetra vel exagona domiciliorꝝ exaltatiōes planetis præterq̄ in Mercurio. Q d ſi quæras cur in luna Venere Marteq; exagona/ triquetra ī alijs maluerint. Reſpōdent trigonū diurnis potētioribuſq; planetis magis cōuenire: nocturnis aūt qui ex hæreſi Lunæ ſunt q̄ Arabes aiz vocāt: διστοσσεβεστης σκτιρος hoc eſt de radij imbecillitate & exagonū. Verꝝ fallunt in Marte qm̄ nō qm̄ imbecillus ideo nocturnis annumerat: ſed potius ut vigor & efficatia radij Martialis nocturno frigore retardet: nec ex hæreſi Lunæ dici pōt qui ſit maſculus planeta: quiq; utraq; qualitate a Luna diſcordent: & cōtraria oīno atq; luna rōne nocturnus exiſtim et: nā illa quidem ob naturæ ſimilitudinē: Mars ob diſſimilitudinē: Lunari in Cancro aduerſus in Capri

De Martis exaltatione.

De Iouis ſublimitate. Ptolemæus

Confutatio

Reprobatio

De exaltatione Veneris & Saturni.

cõmo: ſicut oppoſitus tauro in Scorpiõe. Sed ꝓcedat iſta cõiectura illud reſpõdeãt: cur dextra potius triquetra ꝙꝫ ſiniſtra: cur ſiniſtra potius ꝙꝫ dextra: imo cur in Ioue quidẽ ſiniſtrũ: in Saturno & Sole dextrũ: & cũ habeãt domos duas planetæ: cur ab altera potius ꝙꝫ altera trigonũ eſt acceptũ: ut cũ in Sagittario & piſcibus Iuppiter hoſpiteſ: cur potius in Cancro ꝙꝫ in Leone debeat exaltari: ꝓſertim cũ plus habeat cũ Sagittario affinitatẽ/ut aſtrologi dicũt: plus item (qd' antea dicebamus) & plus longe ꝙꝫ Cancer illi leo conueniat. Poſtremo ut hmõi oẽs cõiecturas fictas a poſteris intelligas/nec oĩno fuiſſe ꝗbus primi inſtitutores huius dogmatis fecerint fundamentũ: hinc cognoſcas ꝙ ratio nẽ nõ reddunt cur nõ tali in ſigno/ſed in tali ipſius ſigni parte planeta dicat exaltari: cuius cauſam ſup̃ ex vetere aſtrologia demõſtrauimus: Qua ꝓpter Aboaſar difficile hoc inuenire fuiſſe dicit uniuerſitati aſtrologoꝝ: & ipſe ne oĩno nihil loqueret multa anxius ſup hac re nimis peruerſa/& fabuloſa ſubtilitate diſtorſit. Quare liquet indubie occaſione quã diximus veteris diſciplinæ putãtis in his gradibus a ſuis cẽtris diſtare maxime planetas receptũ hoc dogma a geneſiacis de altitudinibus planetaꝝ: quaꝝ ꝙꝫ vana ſit obſeruatio nemo iam nõ intelligit: nõ ſolũ ꝙ ad naturã poteſtatẽ ꝙꝫ tranſtulerũt q̃ fuerit loci ſituſ ꝙꝫ cognoĩatio. Sed qm̃ in ea re vetus aſtronomia forte fallebat/nimis iter primordia fallax & parũ explorata: & ut vera illi tunc decreuiſſent ratio poſtetitati: illa nõ congruit ꝓmutatis abſidibus & q̃ apogea dicunt ſyderũ errantium.

¶ Caput XV Rationes aſtrologoꝝ de trigonis & trigonocratoribus/atq; obiter de ſignoꝝ ſexu confutantur.

Nec ꝙꝫ vero putemus aſtrologos occaſiõe tantũmõ accepta delirare oculatiores ꝙꝫ ut deuiare ſine duce nõ poſſint. Præuaricant ſæpiſſime ubi nullus eſt obuiator. Nam de iſtis quidẽ exaltatiõibus mathematicis fere debẽt qd' inſaniũt/ ꝙꝫ ſibiꝫpſis magis/ne q̃ eos iniuria defraudemus. At q̃ trigona vocãt vulgo triplicitates/ipſi pepererũt nec ꝙ eos hoc loco ꝙꝫ matheſis iuuit: q̃ qm̃ res inde depẽdet ꝙ ſigna quædã ígnea faciũt: quædã terrea: quædã aerea: quædã aquea: reddere prius ſup his rõnẽ eos cogemus: & quõ hoc ꝙdẽ huius planetæ trígonũ: illud illius bene diffiniãt examinabimus. Dicite igit viri ſapiẽtiſſimi interp̃teſq; cæleſtiũ qua rõne elementoꝝ iſtas q̃litates ín cælo ſignís diſtribuiſtis: Auenrodan magnus in veſtra diſciplina ſignoꝝ natura vel ad ſolem refert: vel ad ſtellas: ad Solem ut talis ſigní naturæ dícat: quale opus ẽ ſolis íd ſignũ ꝓmeantis: q̃ pacto móbilia ſigna: æquinoctia vel ſolſtícia: reliq; fixa vel cõmunía dícunt: Ad ſtellas ſi hoſpitantiũ ínibi ſtellaꝝ vírtutes ſigno attribuunt. Neutrã rõnẽ vídeo quadrare veſtræ partioní: nã ſi Solís opa ſeq̃mur/ígneus erit Cancer: nõ aq̃rius: ſicut aqueus Sagittarius magis ꝙꝫ igneus: nõ igneus Aries ſed Aereus/Taurus hu more atq; calore potius abundabit ꝙꝫ frígore & ſiccitate: atq; conditio ſignoꝝ fere oĩm cõmutabit: q̃ nec erunt ꝓpetua (qd' vos vultís) Si referẽ ad ſtellas ídentidẽ ſuís ſedíbus mígrãtes: an Alchíndí ratio potíor exiſtímãtís: cũ ín Zodíaco q̃ttuor ſint ſigna príncipalía/duo æquinoctíalia: duo ſolſtitialía his quattuor primas elementorum quattuor qualitates aſſignari/ígneã Arieti: aqueã Cancro: aereã Libræ: terreã capricorno. Tum quía trígona radíatio locís cõgruentibus íncidit, ídeo ſigna cuílibet ſigno utríq; triangula/naturã ſimílem íure ſtatuunt ſortita. Sed nec ꝙꝫ íſta rõcínatio quadrat: qm̃ ín referendís ad ſigna q̃ttuor ꝓprietatibus elementoꝝ/duplex potuit eíus ordínís eſſe ratio/altera ꝓ cognatiõe ſigní & elementí: altera ꝓ ſítu ipſoꝝ elementoꝝ: ut primũ primo tribueret: ſecundũ ſecũdo: atq; íta deínceps. Sí primũ obſeruarũt ut calída calídis: frígida frígidís reſpõderent: ígnẽ ut dixí Cancro dare debuerunt: aerem Arieti. Sí alterã aerem Cancro: quí ſecundus eſt ab ígne. Sed oppoſita (ínquit Alchíndus) calor frígiditas dan da ígit ſigno tẽporís ſecundi/hoc eſt Cancro ímo/ídeo Libræ q̃ opponít Arieti: ꝙ ſi ꝓponendã aquã aerí dícãt/qm̃ ſit efficatior ſam ſeípſa natura facient ſapientiores. Præterea ſi agens qualitas qualis frígiditas /nõ qualis humíditas patiẽs Cancro cõuenit quõ ab eís inter ſeminea ſigna nocturnaq; deputat: nõ potíus ínter diurna & maſcula: qd'

Non poſſe elementar ias qualitates ſignis aſcribi

Cõtra rõnẽ Alchindi

Ratio Alchindi

Confutatio

obſeruãt & in planetis/nõ aliunde magis rõnabíliter ſexũ in cæleſtibus agnoſcentes ꝙꝫ penes agentes patienteſq; qualitates: ꝓptereaq; Iouẽ Solem & Martẽ in ꝗbus calor Saturnũ in q̃ frígus excellat mares appellauerunt: Lunã & Venerẽ fœmínas qm̃ humídæ ſint. Sic ígit aqua & ígnís mares etiã ab ægyptíjs dícebant ob cauſam memoratã: Aer atq; aqua fœmínæ: ita q̃ aquea ſigna ſtatuerũt: debuerũt aſtrologi maſculis annumerare/nõ fœmínis: qd' in oĩbus tñ pariter fecerũt: Cancro. ſ. piſcibus/Scorpione: aerea cõtra maſcula decreuerũt/cũ ſit tñ humíditas aeris qualitas ꝓpria: Pugnat ígit in his ſecũ aſtrologia: & ſeípſam euertit/ut ubíq; tñ delírãs. Nanq; ut a ꝓpoſita re nõ tamen ab re dígrediamur/q̃ leuíſſima iſta nugamẽta: díſcernere ſexũ in cæleſtibus/tali p̃ſertim cõiectura/qua moti ſex ſigna maſculina/ſex fœmínina ſtatuerũt/ut primũ marẽ/ſequẽs fœmínã: atq; ita p̃ vires ſemp alterꝝ vírũ alterã fœmínã. Nam ſi erit hoc faciendũ debuerat ꝓ natura ſignoꝝ fieri: nõ ꝙ fatali & vana iſtíuſmodí conſequẽtia primi. ſ. & ſecũdi: atq; ita deínceps: qd' quã habeat rationẽ audi ex Ptolemæo. Nox ínquit díem ſequit/& fœmínæ hærẽt vírís: debet ígit ſigno maſculíno fœmíneũ ꝓxímũ ſtatuí. Cõtra quã rõnẽ nõ eſt utiq; díſputandũ ſed ridendũ: níſi íllud forte ſeríũ eſt ut videamus prior: ne díe nox/an nocte dies: ut fortaſſe nocturna ſigna debuerint anteponi: quía potíus dies noctem ſequat quã nox diem. Scíptũ eſt em̃ factum eſt veſpe & mane dies unus quaꝓpter Hæbrei tẽporꝝ ínítía a nocte ſtatuerẽt verꝝ occupatiores ꝙꝫ ut nugari líceat multís verbís. Quanq; apud ípſum etiã Ptolomæũ multũ habeat momenti ſexuũ iſta díuerſitas/apud quẽ refert nõ parũ ín maſculís/an ín fœmíneis ſignís planetæ ínueníant. Qd' ſi cõpertũ experimentís dogma cõtendant quæro quibus ſuís an veterꝝ: Si ſuís canos non habent/ut tanta ſit auctoritas: ſi antiquoꝝ: at ex antíquís magna pars aliter ſentiebat/multi ordínẽ ab horoſcopo faciebant/ut eſſet exoriens ſignũ ſemp maſculínũ atq; diurnũ: reliqua conſequenti ordíne per vices díuíderent. Alíj quattuor quidẽ ſigna díurna fecerũt Arietẽ: Cancrũ: Leonẽ: & Sagíttariũ. quattuor nocturna Gemínos: Líbrã Capricornũ & Aquaríũ. Quattuor ꝓmíſcua/Taurũ/Vírgínẽ/Píſces & Scorpíonem quín receptã opínionẽ explodebat antíquitas. Vnde íllud ex vetere aſtrología.

¶ Sunt quíbus eſſe díurna placet quæ maſcula ſurgunt.
Fœminea ín noctem latis gaudere tenebrís.
Quí non multa ſibi nullo monſtrante loquuntur.

Quo ín loco mírũ quantũ delírat triuíalis qdã íſtius poetæ interpræs longe itẽ íllí rõnabílius (ſíquidẽ cũ ratiõe aliq̃n eſt ínſaniendũ) quí oĩa pariter ígnea atq; aquea díurna appellauerũt: reliqua ſex nocturna terrea. ſ. aerea. Item ſi qd' placet Ptolomæo maſculum & díurnũ ſe conſequunt̃/erunt maſcula ílla/íſta fœmínea. Sic ílle cecínit.

¶ Namq; Sagíttarij ſignum rapídíq; Leonís
Et ſua reſpíciens aurato vellere terga
Tum Píſces Cancer & Cancrí Scorpíon íctu
Aut vícína loco díuerſa aut partíbus æquís
Omnía dícuntur: ſímílí ſub ſorte díurna
Cætera nec numero conſortía nec více ſedís
Interiecta locís totídem nocturna feruntur.

¶ Fuerunt & qui aliter ſentirent quare ſubdit.

Quínetíam ſex continuas díxere díurnas
Caſtoris eſſe víces quæ ſunt a príncipe ſigno
Lanígerí ſex a líbrís nocturna víderi.

Legitur hic verſus mendoſus vulgo ut plærace alia caſtigauit Politianus cuius in libris emẽdandis fides ꝓbata: ſumma diligẽtia rara erudítio.

Deſínãt ígit fidem allegare veterꝝ obſeruationũ a ꝗbus tã díſſídent ſæpe ꝙꝫ tota aſtrologia díſſídet a veritate. Obíjci aũt íllud etiã poterit ſi maſculũ ſignũ príncipe loco ſtatuẽdũ iudicarũt futurũ ín incerto quodnã primũ & maſculũ ſignũ/quẽadmodũ & incertũ: quodnã ſignũ ínítiale ut ſup̃ declarauímus. Alíjs em̃ Cancer: alíjs Capricornus príma videbant̃: ꝙꝝ tñ utrũq; fẽmineũ apud íſtos. Sed forte nec tam multís eludi fabulas

oportuit: ꝯꝯ ope pretiū obiter iſtā fabulā cōfutaſſe diſcernēdi cæleſtia ſigna ꝑ ſexus quo nos ideo diuertimus: vt in Cancro pugnare illos ſe cū oſtenderemus: quē aqueū facerent & fœmineū cū ſit tñ frigiditas inter agentes qualitates nō paſſiuas. Q d' ſi pria ptitio illis deſ in ſignis tropicis & æquinoctijs nō procedet in alijs ſignis rō diſtributionis: circulo em̄ demōſtrant q̄ eſt flagitiū in dialectica q̄nquidē cū hoc loco ꝓbāt trigona ſigna eiuſdē naturæ/aſſumūt argumentū: qm̄ trigona radiatio cōſentientiū inuicē eſt locoꝝ: & rurſus ꝓbaturi trigonā radiatōem cōſentire aſſumūt q̄ eiuſdē naturæ incidat locis. Sileat igit̄ iā Alchindus Reliqua eſt ſnīa Abraā auenazre ducētis rationem iſtaꝝ qualitatū a figuris imaginū & effigiatoꝝ inibi aſaliū ꝓprietatibus: vt Piſces / Cācrū/& Scorpionē/frigida vocentur q̄ aquatiliū noīa effigiēcꝫ repræſentent. Leonis ſignū calidū ob naturā leonis: atcꝫ ita de reliqs. Sed iſta q̄cꝫ rō aut nulla ſi nullę imagies vt demōſtrauimus: aut falſa ſi aliquæ ſūt imagines/in q̄ cū ſignis imagines cōfundunt q̄d ſupra etiā reprobauimus. Deniqꝫ cū figuræ loco varient erit iſta diſtinctio ſignoꝝ tēporaria: nō qd' aſtrologi oēs volūt: & ipe etiam auenazra/īmobilis & ꝓpetua: neqꝫ aries igneū ſignū erit nr̄a tēpeſtate: qñ totū imago fere piſciū occupauit in quintam & vigeſimā eius partē arietis imagine iā delata. Q d' ſi nulla ſunt trigona nulli ſunt & trigonocratores: hoc eſt dñi: vt dicūt triplicitatū. Quāꝫ etiā ſi illi cōcedant: de his tamē vt ſolent extra rōnē etiā definiūt. Neqꝫ em̄ denegabūt/ſi q̄ in ſigno planetæ alicui bñ ſit: male eē in eo qd' per diametꝝ illa aduerſat: patet in domibus hoc planetaꝝ: patet in exaltationibus. Q d' ſi eſt apud eos maxime cōfeſſum: quō obliti dogmatis aſtrologi ci in oppoſitis trigonis tres planetas eoſdē regnare voluerunt: in terreo. ſ. & in aqueo Martē Venerē & lunā. Taurus opponit ſcorpioni: Virgo Piſcibus aduerſat: e Cācri regione reſidet capricornus: & tñ in Tauro: virgine/& capricorno qui dñantur: ijdem in cācro piſcibus ſcorpione trigonica oēs regnāt ptāte. Nec ſi tñ aſtrologos roges cur deiſciat Mars in cancro aliter rndebūt ꝯꝯ qm̄ ijdē exaltat̄ In capricorno: & cur infeſtet ille in Tauro: qm̄ domiciliū dicēt/habet in ſcorpione. Pugnant igit̄ hæc inuicē oīa & mutuo falſitatis ipa ſe redarguūt. Adde q̄ ī prima triangularitate Albumaſar Alchabitius oēſcꝫ latini dñari ſaturnū cū Ioue ſolecꝫ decernūt: in q̄ tñ ſaturnus exulat in Leone deiſcit: in ariete: in ſagittario nihil ſuū agnoſcit. Verꝫ inquiūt diurnus quēadmodum Iuppiter & ſol: Verꝫ etiā frigidus cū vtercꝫ illoꝝ calidus hēat̄. & ſi cū agebat̄ de exaltationibus ſaturno libra aſſignabāt: tm̄ ob eā cām q̄ naturæ ſolis oppōeret Cur regnum in ariete? cur ī dño triplicitatis cōtra naturā ipoꝝ ſignoꝝ ſoli aſſociat̄: q̄ſi nature ſolis cōgruētiſſimus. Plura ſūt hoc genus: ſed ꝓlęq̄ ſingula forte ſupuacuū certe moleſtū mihi & nauſeabūdū. q̄d ſi ad fidē hic etiā expimēti/rurſus ego ad diſcordiā hmōi experimētoꝝ/qñqdē ægyptij duos tm̄ faciūt trigonocratores: vt ex monomirijs licet intelligere. Reliq tres cōſtituūt q̄ deinde īter ſe diſſidēt. nā in prīo quidē triangulo dñari ſaturnum Albumaſar/Alchabitius/Latini volunt: Ptolomæus Martem. Contra ī ſecundo Ptolomæus ſaturnum: arabes & Latini fere omnes Martem: in quarto domīo eum facit Ptolomeus. ſ. Martem/ſuppares duos quaſicꝫ ſecundarios dños/nocte Lunam/Venerē interdiu. Alij Martē cū Venere æquant in principatu: nec Martem īpare niſi noctu volunt: Venerē interdiu/tum lunæ ſcd'a noctu dieꝫ: auctoritas apud eos: recentiores/Arabū opinionē & latinoꝝ experimentis aiunt confirmari/ Auenrodan ipe (ne cōmemorē Græcos) oēs effectus aſtipulari ſnīæ affirmat Ptolomæi. Mitto plurima in q̄bus ſup ijſdē triangulis dīgladiant̄: qm̄ ſupra actum eſt de illis: patet aūt hinc magnas etiā cōiūctiōes diſſoluī q̄tenus pēdēt a migratione trigonica ne commemorē alia dogmata aſtrologoꝝ ab his maxie trigonis fidem originemꝫ ducentia.

Rō Abraā. Auēnazre.

Trigonocratores quos dños vocāt triplicitatū nihil eſſe

Albumaſar Alchabi.

Albumaſar Alchabi. Latini. Ptolo.

Recentiores Auērodan.

Caput XVI De faciebus: terminis: dodecathemorijs Babilonioꝝ: nouennis monomirijs ꝯꝯ parum conſtent teſtimonio etiam ipſius ptolomæi.

Reliquū facies fineſcꝫ cōfutare: vt de oī ſit dictū cū ſignis affinitate planetaꝝ: Nam iā domos euertimus: exaltatiōes deiecimus: trigona obliteraūimus/

nullū tū negociū in his cōfutandis: nā facies nullæ/etiā apd' Ptolo. Sic etiā Græcis q̄cꝫ qui & decani. Sed & decani q̄dē ſignoꝝ: facies aūt planetaꝝ. Has igit̄ facies Ptolo. aſp nat̄ indignas ratus de q̄bus haberet mentionē: & q̄bus uncꝫ in apotheleſmatis uteret̄/ quas cū nullis aſtruere illi poſſint rōnibus/poſſent forte ꝓtendere experientiā: niſi illos cōcordia hoc q̄cꝫ loco detereret. Alias em̄ Indi: alias Babylonij q̄s arabes imitant̄: alias Mr̄ternus plāetaꝝ facies eē volunt. Primus Tauri decanus apd' Babylonios faciē gerit Mercurij: Veneris apd' Indos: Iouis apd' Maternū: Secūdus his q̄dē Lunæ: alijs Mercurij: alijs Martis: Primus Geminoꝝ Chaldæis Iouis: Indis Mercurij: Materno Martis: q̄s ne ꝓſequar oēs ꝑticulatim Babylonij methodū iſtam ſunt ſecuti: ut primū quidē decanum principia. ſ. Arietis Martī darēt: qm̄ ea domus eſt Martis: tm̄ ꝓ ordine ſphæraꝝ ſequētes ſequētibus planetis primā decuriā cuiuſlibet ſigni patrifamilias: hoc eſt dño domus reliquas duas dñis ſignoꝝ eius trianguli. Materni cōmentū penitus arbitrariū veterē tantū traditionē ꝓtendit: q̄ cū aliquis penſitat illud etiā cognoſcat: non veris obſeruatiōibus aut fide experimētoꝝ hæc illos dogmata decreuiſſe: Sed infirmis hmōi leniſcꝫ cōiecturis fidē experientiæ: de q̄bus decꝫ ipſis etiā experimētis latiſſime inferius poſtea diſputabimus. Sicuti aūt Aegyptij decanos excogitarūt in tres ptes ſignū diuidentes: ita Babylonij dodecathemoria ſignū in ptes duodecim diſſecantes hoc utentes illi dodecathemorio: nō eo qd' Maternus illis aſcribit: auctores Mallius & Porphirius meminit etiā Ptolo. ſed irridens. atcꝫ iſta dodecathemoria vocari τοπους hoc eſt loca Albumaſar itē & Auenazra & Hiſpalenſis huius tm̄ dodecathemorij memīnerūt: nō eius quē Maternus & Alchabitius & Heliodorus tradūt: de q̄ nos poſtea ſuo loco dicemus. Saxonienſis in cōmētarijs in Alchabitiū noīs affinitate deceptus utrūcꝫ cōfundit: Indi ſua q̄cꝫ ipſi figmēta cōminiſcentes in nouē ptes ſignū quodlibet diuiſerūt: ſtatuētes primā ptē eſſe dñi ſigni: qd' ex eo trigono mobile fuerit: vt prima quidē nona pars Arietis Martis ſit. nā Aries mobile ſignū: prima vero Leonis rurſus Martis: qa ſignū ex ignea triangularitate mobile Aries ē. Sequētes aūt ptes ponūt de ſerie ſequētiū ſignoꝝ: vt ſi primus ſit Martis cuius Aries domus ē. ſecūda ſit Veneris: tertia ſit Mercurij: q̄ illa Taurū: hic Geminos domū hēat. Aegyptij rurſus ī ſingulas ptes ſingula numerauerūt: q̄s vocauerūt monomirias: aſſignauerūtcꝫ illas planetis ꝓ ordinē trigonorū: ita. ſ. vt cuiuſlibet ſigni ps prima eēt monomiria planetæ q̄ dñs ſit trigoni illius: nocturnus q̄dē ſi geneſi ſit nocturna: diurnus ſi diurna: ſcd'a ps dñi ſcd'i eiuſdē trigoni: tertia dñi trigoni ſigni ſequētis atcꝫ ita deinceps: ita tñ vt idē planeta vno decurſu bis monomiriā non ſortiret̄: q̄s oēs anatomias & diſſectiones nō aliis q̄cꝫ ipſius Ptolomei verbis cōfutabo: q̄ oīa iſta ουφυσικον αλλα κεοδοξον λογον habere dixit: hoc ē non habere phyſicā vllam rationē: ſed vanā oſtentationē: nec poterat rectius ſup his definire nam quāto iſta prius habēt temeritatis & maiore licētia cōfingūt̄: tāto rudibus & īperitis mirabiliora maioraꝫ vident̄. Nec aliud fuit ī cauſa cur Aboaſar magnus ī aſtrologia habitus ſit vir aliogn neſcius mathematicæ: q̄cꝫ illi nihil paꝝ rōnabile viſū: ſed coaceruauit omniū ſimul fabulamēta: nihil reiiciēs nec aſpernatus: q̄re plura q̄cꝫ alii videſ ſecreta ꝓdidiſſe: q̄ fabulas. ſ. plures cōmemorauit. Reliquū eſt de finibus q̄s non aliter q̄dē breuiter cōfutabo/q̄cꝫ ex diſcordia ipſoꝝ adhuc de finibus inter ſe litigantiū. alios enim Ptolomeus præſcribit: alios Aegyptii: alios Babylonii: alios Indi: alios neſcio q̄s aſtrologus cuius meminit Albumaſar: ex cuius ſnīa in magno ītroductorio ꝓmit mira iuniores Aegyptiis adherent/Græci Ptolomeū ſequunt̄: & cum eis Auērodan: alii ſuos quoꝫ habēt ſectatores. Quare nō ſolū ſigna ipſa nulla: ſed iſtæ quoꝫ ſi ſigna aliquid eſſent planetaꝝ cū ſignis affinitates: vt hic q̄dē domus: alibi regnum: alibi fines habeant: friuolæ/fabuloſæ/pugnantes/cōmentitiæ ſunt: neqꝫ ſolum latini diſſentiunt ſuper his: ſed in ipſarum inuicem collatione. nam vulgo primas partes dant domui: ſecundas exaltationi: tertias finibus: quartas triplicitati: quintas facici. Ptolemæus primo loco domum: ſecundo triplicitatem vt placet Haly: tertio exaltationem:

Apud Ptol. multæ ſunt facies

Variæ facies variorū:

Primus Tauri decanus

Secundus

Primus

Geminorū

De dodecathemoriis Babyloniorū

Error Saxoniēſis

De monomiriis Aegyptiorum

Confutatio oīm iſtoꝝ ꝓ verba Ptol.

Quare Aboaſar magnus ī aſtrologia

quarto terminū locat: faciē ptermittit: Chaldęi domos nō habent: Aegyptij monomirias oībus addūt/ nouenas Indi Babilonij dodecathemoria: triplicitatē cum domibus non ponunt. Maternus plus tribuit altitudini cū finibus: plus finibus itē cū domibus. Gaudent em̄ inquit stellæ principe in loco in altitudine sua positæ. Secundo loco in finibus suis: Tertio In domibus suis. Vanissima igit̄ dogmata astrologorū quæ nec rationibus firmant nec experimentis: qñ in illis nugantur: in istis nō cōcordant.

Caput XVII De gradibus fœmineis/ lucidis/ tenebrosis & alijs id genus q̄ eos contempserit Ptolomæus: neq; in eis conueniant alij astrologi.

Onfutauimus eas diuisiones signorū quas referūt ad planetas: vt hic quidē exaltet Mars: alibi Sol Hæc sit huius facies/ altera alterius: hæc huius monomiria: illa illius. Sil̄r trigona: fines: nouenas: dodecathemoria: nūc ea forent tractāda q̄ de gradibus ipis absolute tradiderūt: vt hi quidē lucētes: alij tenebrosi: alij fortunātes: alij vt dicūt puteales: alij valitudinarij: q̄s vocāt alzemena: alij masculi: alii fœminei. Sed supra satisfactū ē magna ex parte: nūc illud addiderimus. Oīa hæc quoq; cōtēpsisse Ptolomæū: cuius interpres Auērodan/ tm̄ illis videt cōcedere: vt hæc obseruēt si ȳitatē expimētis in his eē deprehenderint: Sed q̄ fides erit experimenti: cum de gradibus masculis & fœmineis sex ferant opiones. Aliter em̄ eos leges apd' Firmicū descriptos: aliter apd' Albumasarē: aliter apd' Auērodan: aliter in Alchabitio: Variat Abraā in plerisq; tū ab oībus his penitus discordāt qui duodecimā cuiusq; signi partē nūc masculā faciūt: nūc fœminā vicibus alternis: primas ptes ex signi genere statuētes Mitto qui gradus duodecim ex triginta in sexu signi ponūt/ sequētes totidē in opposito tū reliq̄s sex æqua portiōe pariter partiūt. De lucidis & tenebrosis/ & obscuris alia opīo primū apd' veteres ex positiōe stellarū: qm̄ eā ptē lucidā vocābāt in q̄ erat stella/ perpetuūq; id crediderūt: qm̄ putabāt stellas nō moueri: q̄re errabāt si Hypparco/ Ptolomeo/ & reliqs assentimur posteri dogmatis origiē nō pspecta: q̄q; stellas moueri cōtēdūt: eosdē tm̄ gradus lucētes: eosdē tenebrosos q̄s prisci determinant: in q̄ re q̄ta nata apd' eos cōfusio: q̄taq; puersitas rerū & dictionū/ supius explicatū ē: vt nihil posset eē minus q̄ vera sup his aqd' eos expientia. Erratū idē ab eis in gradibus q̄s augentes fortunā dicūt: ibi q̄q; declarauimus: q̄s & aliter magna ex pte apd' Alchabitiū: aliter apd' Albumasarē: aliter apd' auenazrā inuenies annotatos. Eadē diuersitas in putealibus: q̄s nullus veterū posuit: nec pōt nō mētiri aboasar aegyptiorū sequi sniam dicens/ qm̄ illos enarrat: q̄quidē ex illis plurimos quos aboasar puteos facit Ephestion Thebanus totius aegyptiæ astrologiæ peritus inter lucentes gradus enumerat: vt arietis sextum gradum: & thauri quintum: & trigesimum Geminorum: & vigesimum secundum Cancri. & i alijs signis alios multos: quid q̄ Doriēsis quidam astrologus qui se vocauit perscrutatorem de istis graduum proprietatibus aliter omnino sentit q̄ oēs veteres: nec pro suo dogmate aliud q̄ experientiæ fidem allegat: q̄. s. veterū dictis euēta nō rndeant: Rndeant suis: vana igitur infidelis/ inconstās/ ista quoq; obseruatio graduum diuersorum/ non solum a nobis sed a Ptolomæo quoq; damnata.

Firmicus Albumasar Auērodan Alchabi. Abraam

Mendaciū Aboasar Ephestion Thebanus.

Cōfutatio.

Caput XVIII Partes vñ ortæ & quātū i eis dimetiēdis secū pugnēt astrologi.

Am partes q̄bus vtunt̄ in oī pdictione nōne merū figmētū res vana: dogma voluntariū: numera inquiunt gradus inter hunc planetā & illū interceptos: & cū totidem ab horoscopo gradus percensueris vbi numerus desinet/ ps erit ibi rei cuiusp̄iam significatrix/ non aliter obseruanda q̄ planetæ/ q̄ stellæ: quo præcepto q̄d fingi pōt delirius? non solum q̄ virtus in cælo naturalis vbi nulla stella/ vbi nec lumen/ nec alia qualitas naturalis: sicuti nulla vtiq; in eo gradu ad quem numerus ille terminatur. Verum qm̄ ista dinumeratio ad libidinem quoq; fingitur/ nec vllam hr̄e pōt physicā rōnem, aboasar nugacissimus reddere causam voluit hmōi partium: q̄d antiquorum fecerat nullus. Sed itatamen aliquid dixit/ vt in summa loquacitate nihil loquatur. Nā verborū eius summa tandē hæc est: cū fuerint planetæ duo significantes eandē rem distātia que est inter eos habere vim quoq; significandi: sed illam ab horoscopo dimetiendā: qm̄ q̄ ventura sunt bona malaue sciantur cognito loco ad quem rerū suarū significator peuenit ab horoscopo: quare gr̄a exēpli cū sol atq; saturnus syderā sint parentū/ interuallū q̄ inuicē dirimunt̄ ab ascendēte nūerandū: & in gradu q̄ fuerit nūerus eius futurā significatiōem super parietes/ vt in q̄ solis saturniq; ptās in quendā modū quasi copulet. hæc ē subtilitas Aboasaris in qua supponit q̄d negat̄ / quod q̄ in primis a nobis irridet̄/ eē. s. illi distantiæ talē vim: vt similis iterualli finis ducti ab ascēdēte vim aliquā hēat efficiendi: hoc quā hēat rōem reddere debuit/ q̄d cū minime faciat nō est illa opīonis rō: sed narratio: q̄ nō solū: vt vidimus est inefficax: cm̄ de quo q̄rit nihil p̄bat: sed ē falsa repugnās principijs astrologorū: qñ partiū auctores (vt mox diximus) prias partes fecerunt iporū planetarū nō rerum & euētorū: sed fuit a posteris postea id excogitatū. In partibus aūt planetarū aboasaris rō quē hēat locū/ dicētis ptes accipi ab interuallo duorū planetarū eandē rē significātiū/ pserti q̄ nullius planete pter q̄ solis & lunæ per se distātia accipit̄ apd' Hermetē: qui auctor prius harū partiū fuit in eo libro cui nomen fecit πορσρετω. sed a planeta cuius pars q̄ritur & parte alterius luminariū. Capit em̄ venereā partē a parte solis & veneris: vbi deceptos Aboasarem & Alchabitiū prio libro notauimus. Mercurij a parte lunæ q̄ fortunæ dī ipoq; mercurio vbi illi q̄q; aberrauerunt. Martis a marte partē q̄ fortunæ: Iouis a parte solis & Ioue: solis & lunæ abinuicē/ vt ē oībus manifestū. Nec alias res significari vult per partes: q̄q̄ quisq; planeta cuius eē dī pars significat. Adde q̄ rerū partes nō accipiunt a plāetis eas res apd' astrologos significātibus: Q̄m q̄dē mars fratres significat apd' oēs: & tamē pars fratrū a Ioue atq; saturno: nūq; aūt accipit a marte: Et veteres oēs partem cōiugij congant a sat̄no cui planetæ cū nuptijs nullū cōiugiū esse voluerunt. Cōmentum igitur illius Aboasaris non modo leue & nugatorium supponentis id. s. de quo disputat̄: sed ab opinione auctorū istius dogmatis de quo disputatur alienum Quos aliud mouit q̄ quod iste nugator post tot sæcula somniauit. Fuit em̄ erroris huius occasio prima talis Visum antiquioribus oriētē gradū/ hoc est horoscopū soli rndere: quare cū luna propemodum soli super existimetur/ alterū esse horoscopū voluerunt lunæ ꝓportiōe respondens/ nec alio loco potius statuendū iudicarunt q̄ qui tm̄ distaret ab oriente q̄tū sol in qualibet genitura distaret a luna eum locum κληρορτυχης .i. fortē fortunæ vocauerunt ob eam q̄ paulopost cām cōmemorabimus. Docet hoc ipe Ptolomæus apotelesmatum libro tertio cōmonefaciens quoq; illud oēm antiquitatem conuenisse/ vt ab horoscopo tm̄ pars fortunæ distaret: q̄tū a sole luna: nec variare sententiā eorū qui in nocturnis geniturīs a luna potius cōputant in solem: qm̄ rndem ab ascendente ad ascēdentia signa se cōuertunt: quare desinunt eo loco quo & illi qui a sole ad lunam sup putantes ꝓ signorū consequentia numerant: causam nōis suspicor talē: nam cū duos quasi horoscopos fecissent alterū solis: alterū lunę illi quidē: hoc est vero atq; solari: corporis atq; animi sortē tribuerunt: isti vero lunari & aduētitio sortem fortunarū: hoc est rerū earum quæ extra nos sunt: vt a primo nos ipsi: a secundo quæ nostra sunt fatū sortirentur: quare lunaris horoscopus sors fortunæ nuncupatus neq; ex alia re magisq; ex ipsa de fortunis iudicat Ptolo. Nam vulgō sortes istæ partes dicuntur: loca vero apud Maternū. Hoc cū receptū iam foret Hermes quidā Aegyptius parū spectata prioris instituti ratione putauit a pari exemplo omniū planetarū sortes faciendas/ atq; ita saturni & reliquorum sortes constituit in libro cui titulus παρσρετω vocauitq; partem Solis αγαθοδαιμονος: hoc est bonū deum siue demonem/ Iouis μικρ. i. victoriam Mercurij προγικρ id est necessitatem veneris: ερωτα. ideſt. amorem Martis τολμαρ .ideſt audaciam saturni: μεμεσιρ. id est, nemesin/ in quibus ordinandis hanc methodū obseruauit/ vt vnam q̄q; partem acciperet a distantia ipsius plāetæ cuius ē ps ad partē aut solis aut lunæ. Solis q̄dē i venere & Ioue/ lunę cæteris & vbi solis parte foret vtendum ab eo cōputus fieret i diurna genitura: in nocturna vero a planeta ad partem:

Hermas primus auctor partium. Aboasar Alchabi.

Vnde nomen sortis fortunæ

Rō Aboasaris

cõtra ſieret vbi ſortunæ vtitur parte: ſed & oĩm duci numerꝝ ab horoſcopo iuſſit: qa id factũ vidit ab antiqs in ſortunæ parte: cuius exẽplo reliquas cogitauit: parꝝ animaduertens eã (qualiſcũqꝫ ſit cõiecturã) qua motiveteres lunæ ſortẽ ſtatuerũt nõ conuenire in reliquis plãetis: quibus cũ ſole nõ ea vel paritas vel cognatio: vt illi aliqd vice horoſcopi rndere ſit neceſſe quẽadmodũ ſoli oriens correſpõdet: verꝝ vtinã iſtis finibus hæc ſe fingendi licẽtia cõtinuaſſet. Nã Paulus alexandrinus Hermete quẽ diximus aliqt ſæculis: Iunior addidit partibus planetarꝝ partes qttuor nõ iã ſyderꝝ/ ſed rerꝝ parentũ. ſ. ſilliorꝝ/ fratrꝝ/ & cõiugij: qd inuentũ occaſio fuit ꝓterea ita delirãdi: vt innumerꝝ numerꝝ effingẽtes fere qſquiliarꝝ partẽ in cælo deſignarent. Nã & cicerꝝ & fabarũ/ & lentis/ & ordei & ceparꝝ/ & mille rerꝝ hmõi partes apd arabes oẽs & latinos legis auctores chaldæos nullis vſos partibus nõ tã moueor: vt credã qm inuentũ fuit Aegyptiorꝝ qm Porphyrius inſtitutões ſcribens Apoteleſmaticas ex Chaldeorꝝ ſnĩa/ partiũ nuſqꝫ meminit: Ptolomæus ꝓter fortunæ partẽ reliquas oẽs abominat: qꝫqꝫ rectius etiam illam contẽpſiſſet cũ horoſcopũ lunæ & quicqd in eo cõminiſcunt vanũ & arbitrarium ſit. Sed vr erratũ illi veniabiliter cũ ad ea reſpicit in quæ de vnius partis exemplo/ aſtrologorꝝ licentia futili temeritate/ ꝓlapſa eſt. Qui cur diſtãtias ſeruent planetarꝝ duorum/ curꝝ illam numerent ab horoſcopo/ cã iã patet: qm. ſ. ita factũ in ſortunæ parte reperirunt/ in q ſcm id a veteribus: qa quaſi horoſcopus q̃rebat/ quare in ea diſtantia fuit collocãda ad oriẽtẽ/ in qua ſol a luna mouebat/ poſtea originẽ dogmatis neſciẽtes ſuas ibidẽ quales narrat Aboaſar fabulas cõfinxerũt. Qui ſi potius expĩmẽtis qꝫ rõne moros ſe dicãt/ rndebo qꝫ hactenus ſp feci nõ eẽ experimẽtis auctoritatẽ/ ſuper qbus eqlibet hoĩes auctoritate nõ cõcordãt. Euenit aũt & hoc in partibus: vt in oĩ dogmate aſtrologorꝝ. Et primũ ĩpam fortunæ partẽ alius fere ſemper alio loco ſtatuit. Qm Ptolomæus ſeu diurna fuerit gẽitura/ ſeu nocturna cõputãdã a ſole ad lunã ꝓcipit: alij a nocturna genitura cõputãdũ a luna ad ſolẽ affirmãt partẽ veneris. Heliodorus & Maternus a parte demonis ad venerẽ interdiu nocte cõtra Alchabitius ſequẽs aboaſarẽ a ꝓte fortunæ ad partẽ dæmonis in nocte. Interdiu a dæmone ad fortunã. Abẽzagel a Venere in fortunã/ & die & nocte pariter accipit. Parẽtũ partẽ arabes in diurna a ſole in ſaturnũ: in nocturna natiuitate a ſaturno in ſolẽ accipiũt/ Heliodorus ſi ſaturnus radijs occulteꝫ ſi nox fuerit aut dies a marte pergit ad louẽ. Partẽ fratrum maternus nocte a Ioue in ſaturnũ. Græci nocte ſed interdiu a ſaturno in louẽ. De cõiugio diſſonãt mirũ ĩmodũ: Nã ſi mariti ſortẽ iniqtas Alchabitius ſemper a ſole nũerat in venerẽ. Heliodorus in venerẽ qdẽ ſed a ſaturno. Maternus ex antiqꝝ ſnĩa iubet: vt interdiu qdẽ a ſaturno eamus ad venerẽ nocte vero a venere incohemus/ ſe vero qd alij qꝫ ꝓcipiũt multis in genituris ꝓbaſſe teſtat: vt in diurna nocturnaqꝫ genitura a ſole ad lunã ſemper cõputetur. Q d ſi fœminẽ genitura perſcrutemur. Iubet Maternus interdiu a marte in venerẽ cõputari/ nocte a venere ad martẽ. Alij ſp a venere ĩ ſaturnũ: quã Abẽzagel Vellij Alchabitius Hermetis ait eẽ ſnĩam. Abẽzagel ꝓbat: vt a luna in martem ſp accipiatur Alij ſp a ſole in martẽ ſic in reliqs diſſidẽt/ ſed tediũ oĩa ꝓſeq. Partẽ pegrinatõis arabes a domino nonæ in minutias primas ĩpius/ Græci a ſole in martẽ. Partem hereditatum illi qdem a ſaturno in lunã: hi vero a ſaturno in venerem. Seruorꝝ illi a mercurio in Lunam: hi a Marte in lunam. Partem matris antiqui omnes a ſaturno in lunam cõputãt: numerum deinde ab horoſcopo percenſentes: vt in omnibus facere veteres conſueuerunt. Arabes eam a luna quærunt in minutiam primam octauæ domus: ſupadduntqꝫ tot gradus qt ſaturnus ex ſigno in quo eſt perãbulauerit: & quãtãcũqꝫ cõputus fecerit ſummã tantã ab initio ſigni in q ẽ ſaturnus per ſequentia deinde ſigna. ſed nõ tã ocioſi/ vt o ẽs eorꝝ fabulas memoremus: illud certe conſtare cuilibet poteſt non niti fidelibus experimentis: quæ ſibi quiſqꝫ pro arbitrio dogmata confinxit.

¶ Caput XIX Dodecathemiorũ ſnĩa exploditur & auctores eorum Aegyptij cum ſuis quoqꝫ climatericis annis reijciũtur.

Paulus Alexandrinus addidit quattuor partes.

Innumerus numerus partiũ. chaldæos partibus nõ vſos. Porphy.

Aboaſar Ad expimẽta aſtrologos nõ poſſe cõfugere ob auctorũ diſſidẽtiam.

Par inſania Dodecathemoriorꝝ pariqꝫ rõne qua partes exibilanda/ nõ aũt Dodecathemorion illud intelligo: cuius ſupra meminimus: qd eſt ſigni cuiuſlibet pars. xij. Sed qd traditũ a Materno græciſcqꝫ ſcriptoribus in hunc modũ: cuiuſcunqꝫ inquiunt ſtellæ volueris Dodecathemorion quærere partẽ eius duodecies cõputa: ſiue illa ſigni in q eſt planeta pars decima ſiue quinta/ ſeu quouis alio numero fuerit tam quãtas ſumma cõputationis confecerit diuides eas ſingulis ſignis triginta diſpartiens. Sed a ſigni primordio ſumes initiũ in q ſtella eſt cuius Dodecathemorion queris & in quocũqꝫ ſigno poſtremus venerit numerus ipſe tibi partẽ Dodecathemorij oſtendit. Exemplũ huius pone: Solem in Arietis parte quinta & minutijs. v. ſi quicqꝫ duodecies multiplicaueris erũt ptes ſexaginta/ minutiæ unã facieẽt partẽ atqꝫ ita erũt ptes ſexagintaunæ. Dabis Arieti in q Solem eſſe diximus/ triginta: Tauro triginta Dodecathemorion in prĩa geminorꝝ inueniet. hoc inuento qd vanũ magis: aut futile põt excogitariꝫ cũ per numeros iſtos nulla tñ vis Planetæ: nulla qualitas eã in partẽ tranſmittat Q d ſi obſeruatũ dicit euentis tã reſpõdere/ obijciam Paulũ Alexandrinũ auctorẽ grauiſſimũ apud ægyptios/ quorꝝ illud potiſſimũ fuit inuentũ/ qui talem obſeruationẽ deprẽhenſam atteſtat: quia nouã ipſe methodũ ĩtroduxit cõtra veterꝝ oĩm opinionẽ: ut nõ duodecies ptes illę multiplicarent: ſed terdecies. ſ. illi cõputatio antiqua nõ ſuccedebat utpote falſa & cõmenticia. Et qm aliqñ terdecies multiplicando eueniebat ei qd quærebat: more aſtrologorꝝ ex uno ſucceſſu dogma inſtituit. Hæc ſunt illa myſteria ægyptiorꝝ: quorꝝ ſentẽtias velut oracula ſupſtitioſum vulgus adorat/ quorꝝ doctrina ne dũ habet aliqd diuinitatis: ſed ridicula etiam ſemidoctis. Nam ſi qua foret aſtrologia nihil minus ægyptij qꝫ aſtrologorꝝ nomẽ mererent/ qui & rerꝝ q ſunt in cælo veraꝝ & naturaliũ/ hoc eſt ſyderũ & ſtellarꝝ motus ignorabãt/ ut infra dicemus: & in pdicendo plus iſtis fallacioſis ſomnijs vtebant/ qꝫ ſtellis & planetis. Scribit Heliodorus Mercuriũ trimegiſtum: qui ptes Planetarꝝ primus inuenit viam aperuiſſe: unde ꝓ ſolas illas partes nulla alia re ſpectata ꝓnũciari poſſit de oĩbus pariter monomerijs & dodecathemorijs mirũ quantũ in oĩ pdictione tribuebãt: vñ eos oblique notas Ptolomæus prudẽtiſſimus aſtrologorꝝ ait ſua ſe dogmata traditurũ υραιοκλκρορ καισριϲ μωρ σραιτιολογ κτωρ quæ ſint oĩa περιττοϲ υποτωρ πολλωρ φλυσροιμερα καιμκπιεσιρορ εχορ τσι λογορ hoc eſt nõ per partes & numeros ineffi caces & cauſæ rationẽ nõ habẽtes: q ſupflue multi nulla ad perſuadendum rõne fabulant: cũ aũt numeros dicit: & q reprendimus dodecathemoria notat: & qui climatericos annos faciunt ex numerorꝝ ſola obſeruatione: ut enneadicos & hebdomaticos. unde multis moleſta ſenibus ſuperſtitio ſup anno ſexageſimotertio: qm peius angui tygridecqꝫ formidant. ſed peccat in his vulgus errore veniabili/ quí philoſophi eſſe volunt quis excuſauerit.

Quid Dodecathemorion de quo hic agitur.

Exemplum

Confutatio Paulus Alexandrinus.

Qa falſa hec deprẽdit ali am excogitauit cõputationẽ. Cõtra ægyptios

Pto. aſtrologorꝝ prudẽtiſſimus

¶ IOANNIS PICI MIRANDVLAE DISPVTATIONVM AD VERSVS ASTROLOGOS. ¶ LIBER SEPTIMVS.

¶ Caput primũ. Quid hactenus diſputatũ: & quid in hoc libro diſputandum

Hactenus nulla eſſe aſtrologia demõſtrabat ablata ſyderꝝ efficientia qd ex philoſophia: ex ſyderũ dignitate: conditiõe rerꝝ inferiorꝝ: & fide experientiæ rõnabiliter dici a nobis oñdebamus. Tũ ſi illa efficiãt qd opinant aſtrologi: qre hec tñ aliter faciant qꝫ ſit ab illis excogitatũ/ ꝓbauimus nullam de iſta efficientia & cõſequẽter de futuris rebus cognitionẽ illis eſſe poſſibilẽ. Nunc illud nobis agendũ/ ut ſi fieri cælitus hęc cõcedamus: & quõ ab illis eſt confectum/ hoc eſt ab hora primordiali ſortiri res oẽs fata ſua de cælo: qd tñ cuiuſqꝫ rei ſit fatũ ſciri ab eis nõ poſſe declaremus. Eſt aũt hoc illis primũ neceſſariũ ſi aſſequi debent: ut q ſit cui qꝫ hora fatalis certiſſime habeant exploratũ: qd nec ſciri poſſe aut ſcitũ certe ab eis non eſſe preſentis libri diſputatiõe docebimus. Et qm rerũ variarꝝ principia varia ſtatuunt de principio hoĩs primũ diſputabimus: & illud eſſe in ambiguo declarantes: & oĩno qualecunqꝫ ſit/ illud certe nõ eſſe quod ab aſtrologis exiſtimatur.

Cõtinuatio huius li. cũ ꝓcedẽtibus.

Caput II Ambiguam esse horā fatalem si qua esset in oīmibus rebus quæ nō momēto sed tpe consumaī maxime: in quibus genitura parū roboris habere videtur.

Quæstio circa vitium rei.

EStaūt in decernendo principio cuiuscūq; rei q̄ nō momento sed tpe consumaī quæstio inextricabilis/an sit fatale illi tempus quo primū opifex facere illam aggredīt quācunq; demū causam efficientē sortiaī. An potius cū absoluīt: an cū nō tota quidē simul exigīt: sed p partes sint partiū diuersaꝝ fata quoq; diuersa, quicqd em dixerimus/suā habet rationē qua cōfirmeī. Nam si fœliciter manus opifex admouerit/quō esse pōt opus infœlix qd fœliciter opifex operaī: cū ea sit demū & operātis/ & operatiōis fœlicitas/si opa & bene & ex voto operātis eueniat. Tum si fatū efficienter nō signāter tantū est a syderibus/q̄n potius fatū accipere res suū debet: q̄q; cū sydera illum intercedentibus alijs causis efficiūt. Videī igīt factū ex ea hora pendere quare facere primū opifex eius aggrediī. Contra fatum q̄ pacto accipiet res priusq; sit/aut quō esse diceī a nobis cū primū incipit fieri ut aliq̄n sit: Denicq; ex specie & q̄ momento aduenit ultimo cōstituente forma res illud est qd est. Qd igīt illi potius fatale momentū q̄q; quo esse primū incipit qd est/& seorsum a causa a qua fiebat/sua constare pōt natura & firmitate: nō igīt de hora qua fieri/sed qua esse incipiūt res fata rerꝝ rōnabiliter aussicabimur. Rursus si aliæ alio tpe partes absoluenī: cur nō quæq; decretū suæ fortunę de suo tpe adipiscer: maxie cū experientia cōprobeī/aliter varijs eiusdē rei ptibus euenire. nā & in corpe eiusdē hoīs alia interdū membra recte se habebūt: alia male: & aliq̄ pars eiusdē urbis ruinis & incendijs erit obnoxia: cū nihil eiusmodi reliquis ptibus accidat: cur nō igīt rōnabilius unūquodq; moueri & gubernari a ꝓpria constellatione: q̄q; de p̄terito quodā principio & fortassis abolito trahere res sequentes fati conditionē. Et hæc quidē in uniuersum de rebus oībus dicta sint: nūc particulariter eadē in hoīe examinemus: de cuius fatali primordio (si aliqd est hmōi) multa & inextricabilis necessario ambiguitas nascīt. Quid em potius statuemus cū tā multa eius principia/ eaq; oīa digna principatu cōspiciant: an q̄ inter oīa primū tpe est punctū illud fatale tēporis, arbitramur q̄ vir fœminæ primū cōgrediī: an nō illud quidē: sed cū semen de mare accrescit in uterꝝ: an potius hæc quidē quasi præludia/& necessario antecedentia. Primū vero humanæ formatiōis initiū statuemus cū adoriī vis ipsa seminalis puriſſimā partem excrementi muliebris eamq; cōstituit/hoc est cogit in fœtū: quēadmodū a coagulo lac uniī & cōdensaī: An neq; hoīs adhuc initiū sed cū in conceptu partes corpis oēs potestate insunt: an cū membranulis iā siue secūdis circūobducīt: an hoīem exordiri natura incipit q̄n cor primū actu secerniī/cuius ꝓtute qd gignīt iam quasi filius a patre emancipatus a seipso incipit gubernari/ut naturæ interꝑtes Aristo. docuit. Huic em principio vis magna auctoritasq; debeī: cū & cor primū sit qd formaī: & in cæteris ptibus distinguendis cū motus oīm: tū incrementū a corde distribuiī: ut (si nobis est cū astrologis fabulandū) quēadmodum cordi insita virtus: totū deinde reliquis coagētibus explicat hominē: ita hausta prima in corde solaris virtus totā deinde explicet fati potestatē. An potius hinc quidē cordis & vitæ fatū principale: sed membri cuiuslibet dispositio ex hora potissimū qua disponīt/priuati subit suiq; fati conditionē. Considerātibus em recte q̄q; oīa pensitātibus illud valde apparet rōnabile: ut si gratia verbi luminaria ut dicūt oculis ꝑsunt/ex luminariū dispositiōe cū oculi disponunī eorꝝ potius habitus mixtioq; dependeat/q̄q; vel ex ea q̄ pridem cū semen ipleuit uterꝝ anteceſſit/vel post secutura est cū pridē oculis absolutis/extra uterꝝ matris infans est ꝓditurus/id qd de reliquis membris pariter rōne dictū intelligaī. Qd si posthabitis oībus his q̄ diximus: aliud auctoritate efficatiaq; præstantius initiū inueſtigeī: qd nā rōnabilius ꝓferemus q̄q; quo ania fœtui participaī/q̄n tūc esse incipit homo: & substantiæ integram rationē cōsecutus/tūc ex materia sua formaq; consistit: Et si fatū ex hora ꝓficiscīt/qua res primitus est/nulla utiq; potius fatalis hora hoīs existimabit. A qua si tn opinione recedendū est/illud mag-

Quæ hora fatalis hoīs dici mereaī varia principia hoīs.

Arist. naturæ interꝑs.

nam habebit probabilitatē/vt q̄ corpis sunt ad seminale principiū referanī/q̄ aīe ad ipam aīatōem q̄ sunt ex terna atq; fortunæ ad id forte momētū/q̄ hūc cāpū in q̄ ludit fortuna claustra vteri egressus hō primū ingrediī. Dēiq; ex hac tā varia atq; nodosa de hūano principio ambiguitate extricabūt ipi se forte qui sunt diuini philosophia q̄ tm rōnibus nitiī explicare se recte nullo mō pōt: q̄ si est tn aliquid affirmatura nihil minus affirmabit q̄q; astrologi decreuerunt vti ex hora natiuitatis nascētis hoīs fata depēdeant: in quā opinionem nec rōne astrologi sunt adducti. Sed quia hoc principiū assequi magis posse videbanī: ideo primas illi partes cōcesserunt. Quare & post genitura dare aliquid solent conceptioni: q̄n sperent de ea nōnihil interdū etiam posse cognosci. Reliqua q̄ sunt potiſſima certe principia/p̄sertim cū aīatur fœtus ex asse reiecerūt. q̄re scilicet illis ex asse: hoc est penitus sunt ignota: nec si inde pendere hoīm fata concesserit. poterunt sibi diuinandi de fato aliquid arrogare. Verꝝ vt reliqua ꝑmittamus genituram cōceptui & fœtus aīationi qua ratione præponant: q̄nquidem si primas in fato cōstituendo partes initio illi demns: quod maxime tempore primum est/nō est prius principium principio seminali ex quo oīa alia ꝓficiscuntur: si nō tam primū tempore q̄q; efficacia dignitateq; præponitur/tempus animandi fœtus oībus erit p̄ponēdum genitura & posterior oībus & efficaciæ aut nihil aut parꝝ habet quæ nec hoīem incohat/nec facit/nec absoluit: sed inchoatū & iam absolutū ipa solum ostendit.

Nonus modus p̄cipiū ex pluribus mixtis.

Caput III Ptolomæum plus conceptui q̄q; genituræ tribuisse/cui neq; aliq̄d tribuendum esse Ptolomæi ratio conuincit.

QVod si verba ipius Ptolomæi grauiter pensitenī videbimus eum vi ratōis adductū/plus dare cōceptui q̄q; genituræ: q̄q; vt faueat ꝓfessioni de efficacia genituræ multa astruere sit conatus: verba ipius in tertio apotelesmatū sunt hmōi/cū principiū tpale hoīs aliquod statuaī natura quidē illud erit principium cū semen vtero genitali admitti tur: potentia aūt & scd m accidēs cum hora partus infans egrediī qui igitur horam admisti seminis casu vel obseruatione deprehenderint illam sequi potius eos decet in ꝓprietatibus corporis aīaq; dignoscendis: efficiētibus eo tēpore stellarꝝ cōfigurationibus cōsideratis. Cū em semel a principio semē examinentis aeris affectiōe certa qualitate disponitur: licet per cōsequētis cōformatōis tempora variet: q̄n tā ꝓpriā cognatāq; tātū materiā naturaliter sibi asciscit cū actū fuerit magis etiā primæ suæ qualitatis dispositioni assimilabit. Hæc ibi Ptolo. ad verbū, vbi mihi videt q̄q; exp̄ssissime & asseuerate nulla interiecta dubitatiōis particula pronunciare primū & naturale & efficacissimū hoīs principium esse seminis admissionē: atq; hunc potissime inhærendū cū agnoscitur in p̄nosc̄dis hoīm vicissitudinibus tam quæ ad corporis/q̄q; quæ ad animā attinent. quod vbi etiam asseruit tunc quæ videbanī obijci posse de seminis ꝑmutatiōe accurate anxieq; dissoluit. Verꝝ q̄n sciebat artē periclitari si aliunde ꝓnūciari de hoīs fato pernegaret/adiecit his q̄ diximus in hūc modū: q̄ autē horā ignorāt principiū seminalis q̄ plerūq; ignoraī illos necessariū esse sequi principium natiuitatis. Pēsemus aūt hæc & priusq; alia subiungamus: in quibus solū vtēdum ait hora genituræ cū hora cōceptus ignoraī/& de hora q̄dē cōceptus dixit: q̄ adhærere illi cōuenit. ita em Græce scribitur προσκεῖ de hora natiuitatis, non conuenire dixit: sed σφαγκσιορ: hoc est necessariū esse: quasi nescientibus horā hoīs cōcepti: & tn volentibus de eius fato diuinare ad natiuitatē necessario est cōfugiēdū: vt luce clarius appareat nō volentē sed coactū necessitate in hāc sniam descēdere Ptol. vt hora genituræ quasi scda (vt dr) post uaufragiū tabula vtaī: & hactenus q̄dē ꝓrōne locutus mox ne deserat ꝓfessionē conaī q̄tū pōt hoc q̄q; de genitura principiū validum demōstrare: quare de eo ita subdit. & hoc etiā est maximū principiū atq; hoc solo a primo desciēs q̄q; ex conceptu ea etiam possunt præcognosci quæ ante partum eueniunt. Porro siqs hoc quidem principium dicat: illud autem κατσροχρ .i. post principium erit quidem illud ab hoc tempore secundū: sed fortasse erit potestate perfectius: fere em iure hæc

Verba Ptolo.

humani ſeminis generatio nō negabitur/illnd aut hoīs/cum multa tūc accipiat ifans q̄ prius nō habebat cū erat in vtero:& ea naturæ hoīs ꝓpria:q̄uis item q̄d hora partus nō circūdat nihil videat cōferre:vt qui naſcit talis aut talis ſit/facit tn̄ vt ſubcognatā cir cūdantis cōfiguratōem ꝓdeat in lucē:qm̄ natura poſtq̄ eū perfecit tm̄ ad exeundū im petū dat/cū diſpoſitio eſt ſimilis figuræ illi q̄ a principio fœtū formauit:qa rōnabile & harꝛ q̄q rerꝛ ſignificatōem hr̄e diſpōnem ſtellarꝛ hora natiuitatis:nō qa ſit effectrix il larꝛ:ſed quia ex neceſſitate & ſcd'm naturā ſimilis eſt illi ptāte q̄ efficit. hæc Ptol. a no bis fideliter recitata in quibus illud primū eſt videre oīno o eē falſum quod ait interpres

Error Auē rodan:

Auenrodan dubitāter loqui Pto. in prioribus verbis vbi de efficacia cōceptus ediſſerit aſſeuerate in his poſtrēis vbi hora natiuitatis ſignificandi vim hr̄e demonſtrat:cū con tra potius ibi q̄dē oīa affirmet/nihil excipiens/nihil dubitans/hic nihil nō adiecta du bitationis particula loquat̄/nuncfere/nūc fortaſſis interponens:& cū denicꝫ totā ſuā diſputatōem terminaturus nō aliā habet rōnem qua fati ſignificatricē horā genituræ defendat:q̄ꝫ vt ſimilē a principio ſeminali eſſe ſuadeat. Tantū abeſt vt auctoritatē de cernendi qualis ſit futurus qui naſcit neget eſſe in cōceptu/vt nō plus ſuper hac re con cedat genituræ/q̄ꝫ vt cōceptui ſimllis & cōſentiens inueniat̄. nā illa quidē opīo apud

Taxatur opīo vulga ris.

aſtrologos Inuulgata/credita etiā ab interpræte Ptolomei:vt ſignificet ſolū hora con ceptus q̄ in vtero matris fœtui accidūt/de falſa intelligentia dictorꝫ Ptol. nata/facile in telligit/qui nō ea ſolū ſignificari per cōceptū dixit:ſed etiam illa q̄ genitura non poſſit Præſtat inquit hoc Ptolo. cōceptus genituræ q̄ per illū etiam ea q̄ ſunt añ partū pñt p uideri. Q̄d ſi illa tm̄/nūq̄ erat etiā apponendū nec ꝓpterea p̄ſtare primū principium: ſecundo exiſtimandū cū longe ſit maius ſpaciū totius vitæ q̄ꝫ rudis adhuc naturæ ifor miſq̄ fœtus rudimēta gubernare. Quapropter ſi Ptolo. in illis dubitanter hæſitanterꝫ q̄ꝫ platis verbis cōfidat:vt ſit principij ſecūdi virtus/fortaſſe prīo efficacior/& hoc fere ſeminis hūani illud hoīs potius ſit principiū:nō ſolū a rōne ſed a ſeipo plane diſſentit. A ſeipo qm̄/vt dicebā/nō potuit in principio naſcendi auctoritatē fati defendere/niſi excogitata cū principio ſeminali/natiuitatis affinitate/& cū poſtea de ſexu alijſq̄ naſ centis conditionibus p̄uidendis præcepta tradit:ea ex conceptu magis q̄ꝫ ex natiuita te ait præcognoſci. A ratione cum propter multa quæ ſupra diximus: tum quare val de extra rationē eſt/vt conceptum principium ſeminis natiuitatē hominis dicamus/ q̄ñq̄dem cū ſemen vterꝫ impleuit/non fieri ip̄m ſed incipit aboleri cū hoī fabricando natura manus admolit̄:quare illud ſicuti hoīs generandi/ita corrumpendi ſeminis eſt principium. q̄ ſi principiū hoīs voces natiuitatē:quare multa tunc primū hēt q̄ in vte ro nō habebat:at nō illa pertinent ad ſubſtātiā quæ iam facta & abſoluta eſt:ſed ad ge ſtiones operꝫ tm̄mō nōnullorꝫ q̄ nec hoīs ꝓpria/a quibus ſi fatū homīs auſpicemur/ multo poſt ortū tpe/fatū oriet̄:vt cum. ſ. fati nō iam infans incipiet:cū cogitare:delibe rare;rōcinari:nā ſtatim q̄dem natus nihil habet hoīs ꝓprium præter eiulatū; non igit̄ his tam. ſ. ſi falſis & friuolis/aſtrologorꝫ prudētiſſimus Ptolo. inſiſteret: q̄ꝫ ea ne oī no deſertor ꝓfeſſionis præuaricatorq̄ putaret̄ protulerit dubitanter. Necꝫ vero hæc ſolū quibus conceptui genitura præponit̄:ſed quæ aliquā vim in fato decernēdo aſtru unt genituræ; minus hr̄e poſſunt firmitatis. Sūma em̄ totius virtutis ad cōſenſum re fert̄ qui ſit inter natiuitatē atq̄ cōceptū:atqui nam iſte cōſenſus? quæ ſimilitudo? Re

Confutatio Haly

ſpondet Haly Solem hora genituræ in ſigno ſemper inueniri:quod aut ſeptimum aut nonum aut decimū ſit ab eo in quo fuit hora cōceptus. Hæccine igitur illa ſimilitudo? O ridiculam vanitatē quaſi aliq̄d tēpus alicui tempori hac ratione nō cōſentiat: quare ſcilicet Sol quocūq̄ tempore a ſigno in quo alias fuit aliquo ſemper ſignorꝫ numero neceſſario diſtat. An probabilius quod affertur de luna? cuius locus cū naſcimur hos roſcopus ſit cōceptionis:& qui tunc lunę locus horoſcopus ſit/deinde natiuitatis: at qui hoc falſum cōfictūq̄ ab aſtrologis poſtea demonſtrabitur:& Haly Auenrodan in tractatu præſentis quæſtionis exponens Ptolomæus, vt verum interdum ita falſum

interdū ait a ſe deprehenſum. Verū age ſit verꝫ nulla potius via fictus ille conſenſus vtriuſq̄ horæ euidentiuſq̄ coarguet̄:qm̄ ſi ex regula illa aſtrologorꝫ cōceptus horā in ueſtigaueris:& thema ad id tp̄s tibi conſtitueris inuenies cæli ſtellarūq̄ diſpōnem ab ea ſemper eſſe diuerſam:aliarūq̄ rerꝫ oīno ſignificatricē:quæ hora natiuitatis ſupputā tibus appebit. ſed quid plura in nugis cōfutandis verba ꝓdigimus Haly inſignis aſtro logus in lib. quē ſcripſit de electionibus aperte cōfitet̄ efficaciā fati diſcernēdi eē in ho ra cōceptus. Sed qm̄ hæc ignoret̄/idcirco ad horā natiuitatis aſtrologos confugiſſe. Et ipſi cū vrgent̄ de ortu Geminorꝫ quorꝫ diſpar ſit fortuna ſolet̄ dicere interdū diuerſita tem conceptuum illorum fortunam variare:cum tamen ſi hora conceptus ea ſolū diſ ponit quæ accidunt intra vterum illud potius ſequitur: vt poſſit eorꝫ q̄ꝫ cōceptus diſ par compar quidem eē fortuna: ſed natiuitas nullo modo eſſe poſſit.

Haly efficaciā fati dicit eē in hora conceptus

¶ Caput IIII Vniuerſalia fata quibus vijs aſtrologi veſtigent & q̄ꝫ parum rationabilibus.

Triplex aſtrologorꝫ via vniuerſalia præſagiendi.

Dximus de initio fati particularis q̄ꝫ ſit incertum:& q̄ꝫ falſa ratione ab aſtrolo gis conſtitutū:reſtat dicere de vniuerſali:vñ. ſ. fata vrbiū/gentiū/regnorum & in vniuerſum mundi ꝓnuncient̄/q̄ꝫ hoc q̄q̄ (ſi aliq̄d eē cōcedat̄) in am biguo tamen & incerto ſit:& a nr̄is aſtrologis perperā definitū. Solent aūt ad vniuerſa les p̄dicēdas mutationes triplici fere via ꝓcedere:aut ex magnis ſyderꝫ ſuperiorū/vel luminariū eclypticis cōiūctionibus:aut ex cæli diſpōne cū primas arietis minutias Sol ingredit̄:quod quaſi principiū anni ſtatuerunt:aut ex principijs vrbiū/regnorꝫ/gētiū q̄ꝫ peculiaribus:hoc eſt ex hora qua vrbs ædificata:vel regnū inſtitutū:vel lex gēti da ta qua viuit/quaq̄ gubernat̄:quæ oīa q̄ꝫ ſint friuola magna ex pte ſupra eſt oñſum:nō ſolū vbi tota depulſa eſt ſyderꝫ efficiētia:ſed etiā cū totā p̄dicendi ex magnis cōiūctio nibus rōnem infirmauimus:& ſiue ab illis/ſiue a defectibus luminariū/longo poſtq̄ acciderūt tpe expectare aliq̄d vanū declarauimus:tū impietatē inſaniamq̄ detexim̄us aſtrologorꝫ:& legē cæli fato & fato ſuæ legis gentes ſubijcientiū:necnō q̄ꝫ ſit vanum/ vel vrbis ædificatæ vel accepti regni:quaſi rei naturalis diē natalē decernere. Nnnc & ſi oīm rerꝫ fatū aliq̄d eē cōcedamus ſumus oñſuri de fatali principio harꝫ rerꝫ nihil cer tū aut poſſe definiri:aut hactenus eē ab aſtrologis definitū. Primū quidē in auſpicādo vrbis fato a iactu lapidis q̄ꝫ rōne mouent̄? q̄ñq̄dē iā ciuitatis potius q̄ꝫ vrbis fata p̄ſcru tant̄:illud momentū potius obſeruandū q̄ vrbs ædificata cœpta eſt habitari/& ſuis le gibus regi & cōtineri. De regis itē fortuna magna inter eos diſcordia cū alij putent ex hora illā pendere qua rex inſtituit ſiue decernit. Alij cathedrā potius ſiue coronatōem putant inſpiciēdā ſed hæc quaſi minutiora p̄termittamus:cū etiā Haly fata gētiū vrbi um & regnorꝫ nō tā ab his ip̄is quæ dicebamus q̄ꝫ a principijs magnarꝫ vniuerſalium q̄ꝫ cōſtellationū credat dependere:de q̄bus cū illis collato pede mox diſputabimus.

Ipſa iactu lapidis auſpicaii

Magna diſcordia inter aſtrologos de regis fortuna.

¶ Caput V Aſtrologū nō poſſe p̄dicere quanā orbis regione fatū aliq̄d euen turum ſit:quoniam incertum apud ipſos quæ cui ſigno vel planetæ regio ſubiaceat.

Quattuor capita huiuſcemodi prædictionum.

Magnæ quas vocant cōiūctiones:ſi defectus ſolis & lunæ quantas aſtrolo gi fabulant̄ ſciēt mutatōes illud nūc cōtendo:vere tm̄ de illis ab aſtrologis ni hil poſſe p̄dici:necꝫ tm̄ illis cōiecturis q̄ obijci pñt horoſcopū magnæ cōiun ctionis incertū/ an ſit ꝓprius aut ip̄ius anni quo vertēte illa cōtigerit:arbitrariecꝫ illos in defectu luminariū principiū mediūq̄ obſeruare/tp̄ibus relictis inobſeruatis:tū eti am ſolius principij habita rōne:cōdonent̄ illis hæc oīa:nec ſuper his lit̄ē vllā faciamus alibi præmere eos poſſumus efficacius:vñ omnimoda hmōi prædictionū incertitudo demonſtretur. ſunt em̄ earꝫ quattuor capita:primū vt prædicatur quid ſit futurū:ſecū dum quo in genere rerꝫ:tertium quonam tempore:quartū apd' quas gentes & in qui bus locis ac regionibus Quod ſi nulla fere rerꝫ mutatio eſt/nullus caſus vel ꝓ ſemper vel aduerſus qui non aliqua mundi parte apud aliquos populos accidat quocunq̄ tē pore veniat/erit omnis huiuſmodi vana futiliſq̄ prædicto/niſi poſtremū hoc habeāt

Quo pacto cognosci possit ī qua mūdi pte effectus aliqs sit expectandus.

exploratū quonam, ſ. loco q̄q̄ parte terraꝝ admirabiles illæ mutationes euenturę ſint. De hoc autē ita definiūt vt in regionibus illis expectet quæ ſint ſigno ſubiectæ: apud quod talis vel cōiunctio ſyderꝫ vel luminariū defectus, cōtigerit: nec ſolum quæ ſigno penitus eodē: ſed vel eodē vel ſigno ſaltē eiuſdē triplicitatis. Hæc eſt omniū aſtrologorum ſup hac re indubitata ſnīa. Vnde illud colligīt/nihil poſſe de fato alicuius regionis vere prædiuinari/niſi prius cōſtiterit/cuīnā ſigno/cui planetæ regio illa ſubiaciatur. ſicut nec de homīs poteſt fato p̄nūciari ſi tēpus geniturę fuerit ignotum. Q̄d'ſi de ſub ſignis planetiſq̄ diuerſis terraꝝ diſtributione oīa apud aſtrologos ſint incerta: patet euidentiſſime p̄dictiones eoꝝ de hmōi rebus neceſſario fore q̄q̄ incertiſſimas. Illud vero quī Ptol. & Albumaſaris libros legerit accurate facile intelliget: cum nullū ſit dogma ī quo ſibi minus aſtrologia conſentiat. Ptolo. in lib. apoteleſmatū igneā triplicitatē præeſſe dicit ſeptētrioni: terreā meridiei: aereā orienti: aqueam occidenti. Q̄d'ſecutus ē Iulius firmicus opinionū veteꝝ æmulator. Idem vero Ptolo. ſecūdo lib. eiuſdem operis/vel aliter explicare/vel īmutare nō nihil/eā videt partitionem/igneam triangularitatē nō tam ſeptētrioni q̄q̄ his terris p̄ficiens/quæ ſitæ ſunt īnter ſeptētrionē & occidentem: terream his quæ inter orientē & meridiem: his vero quæ inter ortum & ſeptētrionem aeream aqueam inter occaſum collocat & meridiē. A q̄bus oībus ea tm̄ diſtāt q̄ Albumaſar ſcribit q̄tum diſtat oriēs ab occidente, is enī ſexto lib. magni ītroductorij igneā triplicitatē nō ſeptētrioni: vt Ptolo. ſed orieti voluit dñari: ipſi qdē ſeptentrioni: cui. ſ. igneam præficit Ptolo. ipe aqueā dñari contendit: & quā orieti Ptolo. aereā ipe contra p̄ficit occidenti. Idē tenet Paulus alexādrinus in inſtitutionibus artis apoteleſmaticæ. Sed ipe idē Albu. quaſi ſui oblitus lib. primo de magnis cōiunctiōibus tam diuerſa ab his ſcribit q̄ ſcripſerat in introductorio q̄q̄ illa erāt diuerſa a dogmate Ptolo. Nā ibidem nō igneā vt Græci cū Ptolo. atq̄ Materno: nō aqueā vt ipe alibi Arabeſq̄ pmulti: ſed aereā p̄ficit triplicitatē: & quā ibi ſeptētrioni aqueā dederat tū oppoſitæ aſcribit regioni/hoc eſt meridianæ: occidēti aūt nec aqueā vt Ptolo. nec vt ipſe alias aereā ſed terreā ait dñari: q̄bus ſentētijs q̄dnā p̄t eē pugnātius: q̄ꝫ ſe arbitrū q̄ſnā faciet, cū nec ratio hīc poſſit nec expiētia mōſtrare veritatē. Hēricus macliēſis poſtremā hāc Albu. opinionem ait eē veriſſimā & expimentis q̄q̄ plurimis cōprobatā. Contra Alchabi. & Zael iſraelita: & Abraā auenazra: & Saphar ī iſagogicis & Meſſala/illā pbāt quam ſcripſit in ītroductorio Haly auēroadā vtraq̄ reiecta Ptolo. ſnīam oībus anteponit. Mitto q̄q̄ ipī ſup his veteres inter ſe diſſentirent/Aegyptij ab Hypparco/ab Hypparco Ptolo. id aliq̄bus exēplis declarabo. Arieti enī Aegyptij antiquā Babylonem/& Arabiā Aegypto conterminā, Ptol. Britāniā: Gallatiā: Germaniā: Haſtarniā & Paleſtinam ſubiecit. Hypparcus & antiquiſſimi aſtrologoꝝ exactiore quidem rōne: alijs enī ſigni partibus alias regiones ſubiecerūt: atq̄ ita ſiniſtro qdē Arietis humero Babyloniā: dextro thraciā τῶ σθκθει Armenianæ τοι σπλευρσι ο Arabiā ægypto cōfinē τῶ ϛερσχειϰαιρο τῶ Perſida & Cappadociā & Meſſopotamiā: & Syriam & rubrum mare: atq̄ ita ī cæteris ſignis eſt diſcordia. Aegyptij Hypparcus: Ptolomæuſq̄ diſcordāt nō minus q̄q̄ a Ptolomæo etiā Albuma. & a ſeipo. vnde luce clarius conſtat nihil poſſe ab aſtrologis certi p̄nunciari: vbinā gentiū atq̄ terrarum caſus aliquis ſit venturus cum de ipſa ſub ſignis gentiū terrarūq̄ diuiſione nihil habeant certum vel exploratum.

Diſcordia aſtro. de dominatu planetaꝝ ac ſignoꝝ ſuper mūdi regiones.

Opinio Albuma.

Alia opinio ipſius Albu.

Henricus maclienſis Albumaſaris approbat ſnīam. Alchabi. Abraam Zael. Saphar. Meſſala.

¶ Caput VI Nō poſſe initiū vnū cōſtitui de quo totius āni pēdeant fata: tum varia a varijs anni ſtatui principia & iuxta Hebræos ānū potius autūno q̄q̄ vere inchoare.

Reliquū vt de initio āni dicamus q̄d' nō poſſe vnū cōſtitui ex quo totius āni ſtatus p̄dicat tū expreſſe firmat Ptolo. vt nullius potius q̄q̄ ipſius verbis hoc ſim cōprobaturus. Is igit lib. apoteleſmatū ſcdo ita ſcribit. In circulo nullus cogitare principiū ſimpliciter poterit. in Zodiaco autē ea vtiq̄ q̄s principia iure conſtituet: q̄ equinoctijs atq̄ ſolſtitijs determinant: quæ ſūt quattuor duo. ſ. æquinoctialia & duo ſolſtitialia: verꝫ hic locus hæſitationi an aliq̄d horꝫ quattuor ſit p̄ponendū. Nam

ſi ipam q̄dem ſimpliciter circularem naturā ſpectes: nullū eoꝝ ſingularis principij priuilegiū obtinebit. Vtunt aūt q̄ de his ſcripſerūt/aliq̄d ſupponentes/diuerſimode vnoquoq; illoꝝ q̄ttuor quaſi principio moti ab aliq̄bus eoꝝ ꝓpria rōne naturaliq̄ conſenſu: habet enī vnaquęq; illaꝝ ptium aliq̄d peculiare & excellens/vnde ſibi principij & nouī anni auctoritatē videant vēdicare: vt vernū æquoctiū q̄d' tunc primū dies nocte incipit longior fieri: & ga tēpus id anni abūdat humiditate: q̄ qualitas & natura (vt ſuperius diximus) in oī principio generandaꝝ reꝝ plurima eſt. Aeſtiualis ſolſticij prærogatiua hæc eſt: q̄ tūc maxime dies in ſuo quaſi faſtigio conſummationeq̄ ꝓducit: tū vero apud Aegyptios & inundat nilus & canicula exorit. In autūnali æquoctio fructus oēs colligunt & terræ ſemina iaciunt: In brumali ſolſticio poſt decrementū incipit dies tūc primū augeri. Q̄d'aūt mihi cōueniētius & naturæ cōſonū magis videt: hoc eſt vt in obſeruatione reꝝ ānī quattuor illis principijs vtamur obſeruantes q̄ ante illa ꝓxime ſiūt Solis & Lunæ vl coitus vel opponēs: & p̄ſertim eclypticas: ita vt ex principio q̄d' ſumitur ab Ariete ver quale futuꝝ ſit p̄uideamus, ab eo vero quod a Cancro æſtatem: a Libra autumnū: hyemē a Capricorno, hæc ibi Ptol. ad verbū. E quibus apparet & creditum ab eo & cōprobatum nullū verū initium poſſe cōſtitui. Ex quo totius ānī fatū p̄uideatur/vt nō poſſim ſatis mirari & Auērodā eius īterpretē: & iuniores aſtrologos idētidem p̄dicantes plus tribuere Ptolo. in anno exordiendo veris æquinoctio /q̄q̄ vel autūni principio vel ſolſticij. nam quēadmodū vernū æquinoctiū q̄d non habere dicit vnde principij priuilegiū mereat facit idem nihil ſecus in reliquis: & poſtq̄ oībus initialem eſſe auctoritatē oſtēdit: tum nō aliud q̄dem alio plus habere momēti: ſed æque oīa obſeruāda eſſe decernit: hoc & magis cōueniens & naturalibus cōſonū aſſeuerās q̄q̄ vt vnū ex illis reliquis ſuphabitis obſeruet. Q̄uādoquidē vnūquodq̄ ſuā habet rationem cur principiū aliquod ānī iure exiſtimet. Quo factū eſt vt diuerſæ etiam gentes aliæ ab alio ex his initijs annū exordirent. Aegyptij ab æquinoctiali ſolſticio: Romani ab hyemali: alij ab autūnali: hoc eſt ab ingreſſu Solis in Libra eam etiā horam obſeruātes q̄ vigeſimā Scorpij ꝓtem pagrabat plurimū in ea efficaciæ momētiq̄ putātes ad ſtatum & mutationes aeris p̄dicendas: quod Saphar & Aoniar, ſunt ſecuti: nōnulli item ex ſnīa Aegyptioꝝ volūt illa quattuor principia cōſideranda: ſed nō ita vt oīa in omnibus obſeruent: vnde cū Sol qdem Arietem ingrediꝫ ipſius Solis ſtatum cōſiderant: cum vero Cācrū Iouis: cum Libra Saturni: cum Capricornū Martis q̄ hæc oīa ſydera in eis ſignis regnare exiſtiment. Albu. aliud ſibi ſomniū eſt cōmētus: vt ſi quū Arietis primas minutias Sol inuadit horoſcopus inuenit ſignū fixū ex eius horę cæleſti diſpoſitione de toto ānō q̄dem recte ꝓnūciet ſi cōmune ſit ſignū duo principia ānī ſtatuāt/ſi mobile q̄ttuor q̄, prius vana & arbitraria ſicuti nec rōne, ita nec veteꝝ vel auctoritate vel expimentis fulciūt: Q̄d'ſi quis forte ex mūdi creatione opinionē aſtrologoꝝ velit cōfirmare: vt ꝓpterea ex ingreſſu Solis in Arietē futura fortuna cognoſcat: qm̄ p̄id tēpus mūdum deus creauerit: vt nō ſint aliud annoꝝ cōuerſiones q̄q̄ reuolutiōes mundanæ geniturę: is vero facillime ſtatimq̄ reuinceꝫ: q̄nq̄dem ſi mūdi ſequamur genituram tam erit incertū q̄ ſit ānī principiū ſtatuendū/q̄q̄ etiā ē incertū quonā tpe anni mūdus fuerit inſtitutus. Neq; enī apud Hebræos/a q̄bus mūdi creationē accepimus q̄q̄ ſup hac re certū & definitū ē: ſed alij vere: alij autūno exortū cōtendūt: & ſi altera opinio eſt p̄ferēda/eo potius declinat vt in autūno cōditum credāt. Nā quod ſcriptū ē eodem menſiū in q̄ phaſe celebrabat primū mēſem in ānī mēſibus futuꝝ/id rōne ſolennitatū celebrādaꝝ dictū volunt: q̄re ſi illa maxīa prima & p̄cipue eſſet ſolēnitas/a qua eorū exitū de Aegypto/q̄d primū dei in populū beneficiū/cætera ſint ſecuta, in religs aūt rebus oībus a Septēbri initiū faciebāt: quod multis tū ſacraꝝ lrāꝝ locutiōibus: tū antiqs cōſuetudinibus iudæoꝝ videt cōprobari. Scriptū enī in Exodo ē/ſcenophegia hoc eſt in feſta tabernaculoꝝ celebrari in exitu ānī: ea vero medio Septēbri celebrabāt. Et in libro Neemiæ ſcribit & factū ē in menſu caſleu is ē apud Caldæos qui apud nos

Error Auērodā & recentiorum

Varia apud varios anni iudicia.

Albu. commen

Annū ratio nabilius ſecundum Hebræos incohare autumno q̄q̄ vere

December anno.xx.tum.ſ.factū eſt in menſe niſan/hoc eſt Aprilis anno.xx.q̄ ſi menſis niſan.i.Aprilis caput anni eſſet nonvigeſimo anno;ſed primo ac vigeſimo erat ſcribendum Præterea cum lege caueret ne ſeptimo anno qui.ſ.erat ſabbatum annorum/aut meterent agros/aut ſeminarēt ſi caput anni erat Aprilis/ſequebat̄ /vt qd̄ per Octobrem ſexti anni ſeminauerāt id æſtate ſequenti metere nō liceret;quare hæc.ſ.æſtas ad ſeptimū annū ꝓtinebat ſi eius exordia a vere ſumebant̄;quod ſi erat/credita ſexto āno terræ ſemina deperibāt;quod incōmodū nō ſequebat̄ a Septēbri annum inſtituentes.

Lerſiēſis. Beda. Ioſephus Hierony.

Mitto quæ Lerſienſis in cōputo ſcripſit & Beda in libro temporū:& Ioſephus ī primo antiquitatū:& Hieronymus in epiſtola de ſolēnitatibus:q̄ Ezechielem etiam exponēs Octobrem dicit primū eſſe mēſem:Ianuariū vero quartū;e q̄bus omnibus liquet ſiue ex mundi creatione aliquid cōiectemus;ſiue aſtrologorū veterū rationē auctoritatēq̄ ſequamur omnino aſtrologos aberrare/ qui ex ingreſſu Solis in Arietē de totius anni fato ꝓnunciari poſſe contendunt.

¶ Caput VII De directionibus aliiſq̄ modis/quibus tempora futurorum definiunt q̄ parum cōſtent/q̄ue in his aſtrologi inter ſe diſcrepent.

¶ Icut errant in fatis anni auſpicādis(ſi q̄ fati concedat̄ auſpicatio) ita in tēpore definiēdo quo illud ſit euenturū quod initialis hora ꝓmiſit,vtunt̄ em̄ hac quoq; in re friuolis/falſis/vanis ſuppoſitionibus & methodo naturali nihil cōueniētibus inter q̄s illa prima & potiſſima eſt de planetarū ꝓtiumq̄ Zodiaci directionibus(Sic em̄ libet eas vocare)quo magis ab his q̄bus cū diſputamur intelligamur. Illæ igit̄ q̄ falſis nitāt̄ ridiculiſq̄ fundamētis breuiter aperiemus:declarata prius ex ꝓpoſito aſtrologorū opinione.Eſto igit̄ genituræ alicuius horoſcopus Leonis.p.quinta decima.Satur.ī Virginis.p.ſexta colloceť/patet Saturnū horoſcopo/nec aſpectu nec alia re copulari:quare nō debet illi nocere:verūtn̄ opinant̄ ꝓuenturū aliq̄n ex directiōe horoſcopū ad Saturnū;& quo anno illuc ꝓueniet ex Saturno morbi periculū nato imminere;ꝓuenire aūt aiunt hac rōne:qm̄ ſingulis annis ſingulæ nobis ſignorū partes attribuunt̄ ꝓ anaphorarū tamē ꝓportione:ſed hoc nihil ad rem de qua nūc agit̄.Dicunt ergo primo āno vitæ ip̄m deberi gradum in quo ē horoſcopus:quare ſi ī eo gradu planeta bonus aut corpe aut radiis fuerit/eo anno ſua bona largiri:cōtra ſi malus mala:ſecūdo anno ſecundū a primo gradu rndere:tertio tertiū;& ſic deinceps. Quare ſi Saturnus(exempli gra)primā & vigeſimā ptē ab horoſcopo occupauerit cum primo & vigeſimo ætatis anno pars illa rndeat fore vt annus ille Saturni radiis infeſtet̄.Cū volunt igit̄ quonā anno bonū malūve aliq̄d euenturū ſit nato ꝓuidere/dimetiunt̄ gradus inter loca principalia genituræ/& corpus aut radios boni maliue ſyderis interceptos:& ꝓ numero graduū de annorū numero ꝓſcribunt:poſt quem euentus ille debeat expectari:hæc eſt eorū poſitio in directionibus:ex q̄bus & vitæ ſpacium Ptolo.& caſus oēs viceſq̄ fortunæ aſtrologorū turba ꝓnūciat:q̄bus q̄d pōt leuius:quid magis irrationabiliter cogitari:nam illa primū ad annos graduū diſtributio:pōt ne magis ex libidine fingi:nullo fundo ſciētiæ rationiſve cōcepta maxime cū interdū annos/interdum dies (vt.ſ.eis ſubuenit)a gradibus iſtis dicant indicari.Et haberet hoc forſan aliquā ꝓbabilitatē/ſi partitio ipa graduū eēt a natura:illa vero ex arbitrio tota pēdet mathematicorū ſigna in triginta potius q̄ in viginti ptes non ob aliud diuidentiū q̄ q̄ numerus ille diuiſionibus arithmeticis eſt accōmodatior:vt teſtimonio ipſo aſtrologorū ꝓximo libro nobis demonſtrabit̄.ſed quō mihi nocere poterit Saturnus in ſexta Virginis pte (ſicut erat acceptum)cū naſcebar inuētus/etiam ſi illis demus primo & vigeſimo ætatis āno eius influxū ad me ꝓtinere;nā q̄n ad me ꝓtinebit Saturnus;illic non erit:& quando ibi erit Saturnus/ps illa ad me non ꝓtinebit:q̄ ſi forte quēadmodū a peſtilentia infectæ vestes venenū ad aliquod tēpus nō amittūt:ita ꝓtibus cæli etiā euenire dicant:vt receptā a malo ſydere cōtagionē diu retineāt:ꝓpterea q̄ gradus ille iam tum cum naſcebar infectus a Saturno/poſt.m.ltos etiā ānos vim noxiā illā in me refundat;p belle poſitionē

Reſponſio.

ſubtiliterq̄ defendent.& ſiq̄dē cum phīs eſſet ſermo iuberem meminiſſe luminis affectionem ſubiecto nō hærere ſed abire cum corpe a quo diffundat̄. Cæleſtiū aūt oīum impreſſionū (vt ī metheoris ait Auicēna)& vehiculū lumē eſt;& fomentum.Sed ipſi mihi nōdeant cū ad eundē gradū tot annis intermediis aliorū accurſus ſit planetarū/an ſupuentu luminū ſalutariū inolitum illud virus putent aboleri poſſe vel iminui. Præterea ſi ꝑdurant in cæli regionibus a planetis acceptæ ſuſceptæq̄ qualitates/nec ad exiguum ſpaciū tēporis cōſeruant̄;nō erit in factis diiudicandis tātūmodo obſeruandū/quis quo cæli loco vel āno reuoluēte/vel hora genituræ/planeta iueniat̄;ſed qui eadē loca p̄cedentibus etiā annis pagrarint.Poſtremo cōmētum illud dirigendi aliud nō ē/q̄ ſubīcere res non ſolū conſtellationibus his quæ ſūt ſed quæ eſſe etiā poſſent. nam q̄d aliud ē dicere Lunā quæ me naſcēte exagonis radijs a Sole feriebat̄;infortuniū tamen aliq̄n inibi pariturā ex q̄drato Solis aſpectu:ſub quo illa q̄dem nō fuit cum naſcebar;ſed fuiſſet ſi pluribus cæli partibus interiectis,pcul a Sole magis conſtitiſſet q̄s ptes per quas.ſ.a quadrata radiatione diſtabat cum pegerit poſt tot annos ab ea illa ibi calamitas infligē:At cōſtellatio iſta ſub ortu meo nō fuit/ & ſi poſtea aliquādo eſt futura;nihil tamē ad me cui ſi fatū aliquod eſt præterita illud cæli diſpoſitio dedit.Patet igitur q̄ abſurda/q̄ falſa/q̄ inconſona ſit poſitio dirigendi:q̄ q quotidie vtuntur aſtrologi;quodnā habēt fundamentū vndeq̄ ſit deducta;nōdum ſorte vt opinor in cōſiderationem examenq̄ reuocarūt;vtunt̄ autē præter directiones in euentorū temporibus ꝓuidendis dñatu planetarū;quos ordine quodā impiū vitæ ſuſcipe cōfixerunt;hinc cētra Chaldæorū;fridariæ Perſarū;Indorū nouenæ;tecates Ptolomæi;aphoriaq̄ occurſorq̄;hinc;decēnia Aegyptiorū;cranocratores Arabū;& quæ alia hoc genus alīj alia pro libidine ſomniarūt quæ oīa peccāt hoc in cōcinnū quod de ſyderibus ita definiūt:vt hic q̄dem tot annos planeta nos regat;q̄tpe cōſumato/ſuccedenti planetæ vel ꝓ ſphæra rum:vel ꝓ climatis ordine quaſi p manus gubernacula tradit;qui rurſus p conceſſum ſibi tēpus adminiſtrata iuriſdictiōe/cedat ſyderi ꝓximo ius & poteſtatē: quod q̄dē ab omni eſt naturali rōne penitus alienū.Nā quod hoc potius q̄ aliud ex eis hoc tempore inferioribus dñet̄/non alia pōt cauſa rōnabiliter aſſignari q̄ aut materiæ diſpoſitio huius potius q̄ alterius impreſſionibus opportuna:aut ſyderis ipius ad nos efficacior habitudo:vt ſup terrā ferat̄ alīs ſub terra collocatis/aut vergēs ad aglonem regiōibus nīis fiat ꝓximior/aut rectiores radios in terrā iaculet̄:& q̄uis cū aſtrologis ſentiremus de bona malaq; rerū cōditione pro locorū/ſignorū/radiationū diuerſitate eius planetæ qui plus cæteris in cælo p id tempus auctoritatis & poteſtatis obtineat:hoc eſt ſolū q̄d dici ex naturali methodo poteſt.At reliqua ficta & fabulæ ſunt vt Iouem dicamus nūc præeſſe terrenis:quare annis p̄cedentibus præfuit Saturnus:quem ex ſphærarū ordine Iuppiter ſequit̄;& Taurū hoc anno dominari:qm̄ præcedenti Aries dominabat̄ quaſi terrenorū & magiſtratuū vices in ſyderibus inuenirent̄.Q d̄ſi ita dicāt expientia comprobatum poſſet eſſe aliqua fides ſi de iſta inter ſe diſtributione temporū cōuenirent. Sed cū alius Lunæ alius Marti;alius Iouī;eoſdem annos attribuat;nō ne oībus pariter expīmēti fides abrogāda;quā ꝓ ſua q̄ſq̄ opinione in tāta opinionū varietate p̄tēdat: Aegyptīj quos ſeq̄t Firmicus vitæ adminiſtratione cuilibet ſyderū dant æqua partitione annos.x.& mēſes.ix.hoc ordine:vt in diurna genitura primū decēniū Sol accipiat in nocturna Luna: poſt q d̄ decēniū/q in genitura p ſignorū curſum in ſecūdo loco fuerit inuētus/tertius q poſt ſecūdū fuerit/& ſimili modo cæteri. Sed q̄uncq̄ decēniū ſortitus fuerit/licet ſit totius tpis dūs/oībus tū ſtellis tota decēnij ſubſtantiam diuidat a ſe/incipiens/& poſt ſe illis tradēs q̄ ſint p ordinem poſiti.Primo autē illi q̄cūq̄ ī themate ſecūdus fuerit inuentus.Eſt autē ſūma annorū quos planetæ ſeptē moderant̄ ex eorū ſnīa q̄nq̄ & ſeptuaginta ternis menſibus adiectis/q̄bus cōſtitutis ad primum rurſus planetā reditus ſit:perſæ eundē q̄dē annorū numerū colligūt & a ſole ſimiliter ſi q̄s natus interdiu fuerit;a Luna ſi noctu exordiant̄;faciētes etiā ipi vnū q̄dem tpor ānm

Cōfutatio Prima ratio Auicēna in metheoris Secunda. Tertia Quarta.

Alīj modi q̄bus aſtrologi tēpora euentorū p̄ uideri poſſe putant.

Opīo Aegyptiorum & Matetni.

principalē: sed alios trīn dñatu vicaria successione ptices: quā distributionē vocant fridariā: vnde illa vulgata iter iuniores aliquē eē fridariæ louis ptícipē: multū vero discordāt ab Aegyptijs: nā ī successu planetarū non loca thematis genituræ sed sphæraꝝ ordinē obseruāt Solē mediū faciētes. Præterea nōc uicꝫ planetæ æqle tēpus assignant: sed Soli qdē ānos decē/ Veneri octo/ Mercurio tredecim/ Lunæ nouē/ Saturno vndecim/ Iouī duodecim/ Martī septē/ capiti tres/ caudę duos: quod quā hīe possit rōnem ipse quoꝫ Auenazra ī libro rerū astrologicarū fatet se nescire. Cōtra vero in ascisc̄do ptícipe dñatus æquā cuilibet planetarū portionē dant per se: ita vt princeps planeta se ptímā sui tpis ptē solus gubernet: secūdā cū planeta a se secūdo: tertiā cū tertio. Aegyptij vero inæqlē hāc faciūt distributionē decernētes Soli qdē menses nouē & decē: Saturno trigínta: Iouī duodecim: Martī qndecī: Veneri octo: Mercurio vigīti: Lunæ viginticinqꝫ: quā rursus subdiuidūt: vt Saturno ex trigínta suis mēsibus dies sex relīqs planetis impartiat/ atꝫ idē de suis cæteri mēsibus faciāt: vt docet Ephestion: & Maternus ignorauit. Sed illud fuit assidiū Persis & Aegyptijs/ qꝫ illi caput & caudā annumerāt cronocratoris/ Aegyptij nō faciūt. Exqbus oībus patet post primū decenniū/ raro eundē fore ānorū gubernatorē apd' Persas: & apud Aegyptios. Ab vtrisqꝫ vero dissentit Ptolo. ætatū dnos facies: vt q̄ternos primos annos Luna gubernet: Mercurius decē sequētes. Tn̄ ordine qdē cōsequēti: Venus qdē octo: Sol nouē: Mars qndecim: Iuppiter duodecim: Reliquū vitæ saturnus: q tn̄ cū exactā peculiarēqꝫ vnicuiqꝫ genituræ tēporū distributionē ingrit/ Cronocratoris illis qdē principalibus addit annuos/ mēstruos & diurnos. Sed ī illis Ptolo. totius fati cardo versat: vbi taxat eos q vnū faciunt vitæ cronocratorē/ Aegyptios īnuēs/ & Dorotheū atꝫ illi snīæ Ptolo. siqs accedat/ diuersissima semp in distribuendis tpibus ab ægyptijs Persisqꝫ definiet: quo magis libeat irridere nr̄æ ætatis astrologos q nō itelligētes eodē: tecates Ptolo. & cronocratores: q̄ Persarū fridariæ: Aegyptiorūqꝫ decēnia ptinēt/ vti simul his oībus voluerūt: q̄si non diuersæ atꝫ cōtrariæ sint sup eadē re. Sed de rebus diuersis/ opiniones iter se minime cōgruentes: Indorū astrologia nec fridarias nec decēnia/ nec tecates nec cronocratores nouit: sed vnā nō in septē vt illi: sed in nouē mēbra partit': de quibus hic ordine ꝓ locorū thematis dispositiōe ꝓnūciat: vt primā annorū ptē regāt cōstellationes ad duodecimā domū ptinētes. secūdā q̄ ad horoscopū: tertiā q̄ ad secūdā domū: q̄rtā vero q̄ ad nonam: qntā q̄ ad decimā: sextā q̄ ad vndecimā: septimā q̄ ad sextā: octauā q̄ ad septimā: nonam quæ ad octauā. Nec solum ab alijs in ista temporū dispensatiōe: sed in ipa domorum partitione discordāt ad signiferi gradus (quos æquales vocant) illas diuidētes Arabes Andrugazarē imitātes ꝓ trigonocratores quasi dixeris triāgulatores: hoc ē dominos triplicitatū: tres vitæ iudicant ptes: vt de rebus ab vnoquoꝫ locorū duodecim significatis: qs sit primæ atꝫ futuris status/ ex primo triplicitatis domino iudicent: qs mediæ ex secūdo: quis postremæ de tertio: ꝙ si trigoni vnius duo tm̄ domini sunt vt alio libro dicebamus: aut vnius forte genituræ vnus dispositor: q̄q̄ alius in diurna: alius ī nocturna erit magna pars vitæ sine gubernatore. Sed nec vlli sunt isti trigonocratores & si ter mille esse cōcedantur ea in vita regēda vicaria sibi successio/ penitus est deridicula. Sed ab his omnibus Chaldæorū inuenta plurimū diuersa q nec tecatibus: nec decennijs: nec fridarijs: nec nouenis Indorū: nec trigonocratoris: sed genituræ cardinibus vtūtur. Primam vitæ partē ex primo cardine indagantes: mediā ex fastigio summi cæli: postremā ex occidēte: tum vero de morte: de his etiam quæ post mortē eueniunt ex quarto thematis loco ꝓnunciabant. sed etiā trimēbrem illam priorē diuisionē ita iterū partiebāt vt apoclima qdem horoscopi (quasi declíuiū dixeris) & partus dolores indicarent & quæ accidūt matri dum vterū gerit: ipe horoscopus ipsam natiuitatem & primos statim ānos ab illa horoscopi epanophora q̄d est reliquū postremū primæ ætatis. Rursus medij cæli apoclima primas ptes mediæ vitæ: medias ipm medium cælū: postremas eius epanophora: similiter faciebāt & ī q̄rta ite domo: vt declinās domus ab ea

Opinio Ptolo.

Error insignis astrologorum nr̄æ ætatis.

Arabū opinio.

Opio Chaldæorum

antecedentia, ꝓxime mortē: ipa quarta domus mortem: epanaphora quæ post mortē possunt euenire significaret: q̄s opiniones explicādas mihi ꝓposui/ simul vt opinionū pugnātia cognosceret: ꝓptereaqꝫ nec vlla fides esset expimenti: simul vanitas dogmatum arbitrariā leuissimis inixa cōiecturis deprenderet. Nā q dabimus primā vitæ ptē ori ti: mediā summo cælo/ q̄nq̄dē ætas media primæ succedit/ mediū cœli orientē nō sequit': sed p̄cedit. Sed in opinionibus istis cōfutādis laborādū nō est quæ ipse seipsas inter se cōfutāt & elidunt. Qd' si pergā narrare oīum somnia vix vsqꝫ vllī fines. Messala a Sole orientali primā vitæ medietatē gubernat/ ab occidentali secūdā: Hemus aliter illam qdem planetis dat in hemisphærio supiori collocatis siue illis orietalibus siue occidētalibus hāc oībus his q sub terra. Vellius alio figmento Lunæ ascribit primā ptem alteram dño secūdæ domus. Albumasar fabulosissimus illā ad ptem fortunæ hanc ad dñm ptis ait referēdam. Alij & aliter sed nō oportet oīa ꝓsequi: lege Ephestionē ī libro apotheleſmatum Ptolomæi. Lege Abēzagelē: & ꝑter quas narrauimus/ multas alias ibi cōpies/ pugnantes iter se sup hac re opiniones. quare. s. pro libídine suam sibi qsqꝫ fabulā cōponit. Quibus demū nimis crediuli quasi oraculis & ꝓphetarū respōsis/ fidē mācipantes/ circulatoribus nugacissimis & fallacissimis spes/ mœtus/ anxietates/ lætitias/ & qd' est pniciosius vitæ totius institutionē & gubernacula credimus.

Opinio Messalæ
Opinio Hemi
Vellius

Caput VIII Sicuti ascisc̄unt in efficacia/ ita omittere necessaria/ & quātū errent de stellis fixis.

Sicut autē ascisc̄unt cōmentitia multa qualia cōmemorauimus/ quoꝫ sicuti natura nulla/ ita nullus influxus/ signa. s. domus/ imagines/ caudam & caput/ partes/ dodecathemoria/ nouenaria/ aliaqꝫ hoc genus: ita multa prætermittunt in primis necessaria/ & multa sup his quibus vtuntur falsa pugnantiaqꝫ decernunt. Sicut enī quæ lumine carent inefficacia: ita nullum in cælo lumen inefficax. Ipsi vero cum stellæ pene innumerabiles in octaua sphæra refulgeant/ mille tm̄ vtūtur adiectis duabus atꝫ viginti. Qd' cum eis obijcitur/ alij aliter soluunt. Petrus aponensis in elucidario hoc inquit difficultatem artis ostēdit nō impossibilem tamē eam esse demōstrat: qd' rndens id qdem videt concedere cognitu illas esse necessarias/ si fatalis pfecte constellatio cōprehendenda est: & quoniā hoc sit difficile ideo quæ profitetur id artem esse difficilem: sed nos illud cōtendimus/ & fieri non posse vt omnes deprehendātur: & si fieri hoc poteſt astrologos tamē qui nondū hoc effecerunt ex cælo futura vere nō prædicturos. Alij tutiore quodā pfugio se condentes/ inefficaces aiunt illas quas omittunt. Maiores enim omnes quæqꝫ decernēdi fati habent potestatem/ astrologis explo ratas reliquas prætermissas: in qbus ob corporū exiguitatem nihil fere momēti: sed ex his latebris facile eruuntur. nam si stellas has nunc̄ obseruauerūt/ de earum natura qd possunt asseuerare faciant/ non faciant/ īmutent non īmutent: & si de corporis paruitate psuasos se respōdeant: quodnā corpus in cælo terræ cōparatum exiguum reputabitur: vel vt rectius dixerim cōparatū illis quæ in terra collocata de cælo putāt gubernari: quod item inefficax & imbecille: si cæleſtium corporum & terrenorū naturam inuicem conferas in quaꝫ altera nihil non sublime potens/ & magnum: in altera nihil non humile infirmū & minutū. Adde ꝙ multæ forsitan ex his stellis quas ob paruitatē aiūt esse post habitas & Mercurij & Lunæ globbo nō vincuntur. Nam minime ex his q̄s obseruant Marte maiores Venereqꝫ putantur. Præterea si forsan singulæ stellæ minutiores non magnas habeant vires: multarum tamē id genus cœtus atꝫ cōcursus habebit plurimū poteſtatis: vt si quæ lacteū orbem illum tot luminibus densū efficiunt/ singulæ parum possint simul omnes quo pacto parum posse putabunt. Cæterum sæpe ī musica melodia si vocula parua subtrahat/ soluit cōcentus dum quæ per se parum exaudiretur facit vt reliquæ modulatius omnes exaudiant: cœlorum ornatus totus inuicem nexus atꝫ cōsentiēs: nihil habet qd' cesset/ qd' supuacuū/ qd' inutile sit: quare quācunꝫ vel minimam partē adempseris: perijt statim ꝙ tota ītegritas faciebat. Inrer hel-

Error ästrolo. ꝓtermittentiū infinitas fere stellas fixas.

Defensio aliorum

Reprobatio

Prima ratio

Secunda

Tertia

Quarta

Quinta

Sexta

Bonatus q̄ leuiter dicat astrologum vti oīb⁹ stellis Responsio Cōfutatio

clarios vt pōt haud fortis homo tractū adimere vt illius si desit manus non trahatur: sic pōt vnius stellæ tm̄ ignoratio/veritatē fati labefactare: necdū vt numero pene innume ro sine piaculo ab illis p̄termittantur. Bonatus hæc forte (si tm̄ peruidebat) extimescēs/ Astrologus ingt vtiť stellis oīb⁹: q̄uis noīatim oēs nō explicet. vtitur enī signis duo decim sub q̄bus fere omnes stellæ cōphēdunť. At q̄s hoc dixerit necdū astrologus sed lymphaticus: q̄n signa q̄ vocātur duodecim graduū hñt latitudinē extra quam stellæ vtrinq; inumerabiles. q̄ si q̄ inter easdē lineas signo cuilibet coextendunť/virtutis eius dem eē rndeat. Primū quærā de rebus ignotis quō asseueret: Q d'si ,ppriū hoc eē dicat astrologoꝝ non repugnabo/& ,puocabo ad ipsos astrologos apud q̄s aliud imagines ipsæ p̄tendūt signis cooriētes: aliud signa q̄bus cooriunť. Alioq̄n signa q̄bus vtuntur īmobilia sunt/imagines locū mutāt. Erit igit alia atq; alia natura eiusdē imaginis aliis signis identidē loco signoq; rndens. Sed & ipe Bonatus insaniā rnsionis puto aīaduer tens statim alio ē digressus cūq; cerneret pernegari nō posse stellarū oīm cognitionem ad rem astrologicā p̄tinere: quaꝝ omniū tm̄ cognitionē astrologi nō haberent: qd tum ingt si totam nesciamus astrologiā: p̄dicatores christiani diuina oīa nesciūt: de q̄bus tm̄ quottidie ad plebem concionāť. In q̄ re vide q̄ paꝝ bonus iste Bonatus decipiat. Si q̄s enī inquirat syderꝝ naturā gratia cognitionis/quod philosophi ē/vno sydere cognito aliqd est cōsecutus: si qd'astrologus ,pfiteť: non tam syderꝝ quærit q̄ futuroꝝ in syde ribus cognitionē: nihil fecerit ,prius nisi cognitionē eoꝝ syderum habeat vnde futura possint p̄uideri: sed p̄uidentur ex his ex q̄bus fiunt: fiūt aūt ex oīb⁹: igit etiā ex oīb⁹ p̄uident: oēs igit qui non cognouerit nouerit forte aliquas: futura de stellis nunq; p̄ui debit. Exemplū in medicina philosophiaq; quærit philosophus herbarum potesta tes vt eas intelligat. Quærit medicus vt earum virtute morbis medeať: si vel vnā phy losophus cōpererit aliquis erit philosophus: sed imperfectus: quoniā quaꝝ quærit rerū noticiā/aliquam habet. At decem supponamus: aut quo numero mauis species herba rum: ita pellendis omnibus morbis necessarias: vt vna si desit curari corporis vitiū nul lum possit: eaꝝ si nouem calleat quispiā & vnam nesciat, non solū medicus non abso lutus/sed medicus nullus erit: q̄n aliquā quidē noticiā/sed curationē nullam potest p̄ stare quā medicus ,pfitetur. sic astrologus dici nō potest qui de vnius saltē hominis fa to dicere inspecta genitura nō potest. Quod si de mixta omniū syderum afflatione cō ficitur/quomodo p̄uidebit: qui & singulæ stellæ quidnā efficiant & omniū sociata tē peratura quid pariat/non cognouerit. De theologia autem alia ratio: quia sicut perfe cte sciri non est possibilis/ita nec necessaria: vt credere: vt scire: vt suadere de ea multa possimus: de qua vt omnia ita nihil cognoscere ferme est impossibile: neq; enim ocula tis minus negatum Solem nō videre/q̄ & penitus introspicere: sed iam nimis multa in confutandis nugis illiteratissimi circulatoris.

Eyemplū in phia & medicina.

Prima ratio

Caput IX Dogmata astrologoꝝ de stellis fixis pugnare tū iter se: tum cum veritate.

Sed nec illud astrologi tm̄ peccant q̄ ex stellis plurimas nesciūt. Verum sup his etiam quas habere se putant exploratas/pugnātissima & falsa dogmata statuerūt: est enim (vt declarabo) q̄n stellas planetis efficatiores: est quando minus potentes efficaces q̄ decernūt: in qua re tum pugnāt secum tum vtrobiq; a veri tate dissentiūt: ordinariam vt ita dixerim fœlicitatem proq; captu conditioneq; nascen tis a bono planetarum statu pollicent. a non erraticis stellis vt inquit Ptolomæus παρα λογους στυχιας: hoc est opinione omni maiores fœlicitates expectāt: ego vero tum Proclo sup Timæū Platonis: tum rōne asseuerante maiora a planetis q̄ a stellis fixis p̄ stari posse contendo. neq; enim sedes ipa sublimior sublimiorem naturam nō errātiū indicat: cum moderator omniū Sol: si non omnes excepta Luna certe supra se multas habeat stellas collocatas. Cæteꝝ cur præstare planetas fixis iudicemus argumēto sit il lud: q̄ vni quidē planetæ multæ sphæræ multis fixis vnā tm̄ sphærā deseruit: vt ipsarū stellarū agmen vniuersū vnius syderis vincat ptātē: singulæ tm̄ stellæ planetis singulis

anteire non possunt. Q uod si magnitudinē cōporꝝ spectes/Sol extra controuersiam oīb⁹ maior: maior oīb⁹ item Iuppiter & Saturnus si principaliores quasdā excepe irs: q̄q̄ nec de corporꝝ vastitate potentia maior intelligiť. Neq; em̄ exploratū Saturno Iouē potentiorē q̄q̄ sit maior: & cū omniū syderꝝ minimus sit mercurius: habet tamē (ut ipsi volunt) in oīi genitura plurimū potestatis. Nec item Lunæ Venerem antepo nūt: q̄q̄ ab ea vastitudine corporis excedat. Denicq; illa lucida sita ad cor Leonis q̄ a la tinis regina: a Græcis basiliscus dicit: q̄q̄ nō primæ magnitudinis: primæ tm̄ ab eis au ctoritatis: potestatisq; censeť: quā, s. nobiliorē certe faciant: qm̄ a Solis itinere nō defle ctit: eadem ratione planetæ stellis nobiliores qui minus utroq; versum ab eadem via de clinant. Accedit testimoniū antiquitatis planetas cosmocratoras nūcupantis: quasi di xeris mundi dominatores: qua stellas apellatiōe miníme dignabant. Sed utinā dogma saltem tuerent: nec sæpius de eisdē quas mirabilium faciunt operꝝ effectrices quasi de infirmis & imbecillibus loquerent: nā efficere nihil aiunt: nisi vel cardines aut domoꝝ initia saltē occupent: vel luminariū alteri copulent. atq; ita cui tantū supra tribuebant Hic eaꝝ virtuti adeo detrahūt: ut per se nihil illæ efficiant nisi loci vigore vel potentissi mi syderis adminículo fulciant: cuius rei nec causam nec ,pbabilem ullam afferūt ratio nē: sed ex falsa cuiusdā veteris dicti intelligentia forsitan lapsi sunt. Nam veteres (ut Ma ternus docet) de signis dicebāt cū nuda syderibus inueniebant efficatiā nō habere præ ter ea q̄ cardines quattuor occuparent. Hoc illi qd' de signis syderꝝ mansionibus & ho spitijs docebat: ad singulares stellas etiā transtulerūt: nisi potius astutæ dogma statue rūt: ne si ab oīb⁹ stellis fati ratio foret explicanda misere inextricabili cura torquerent: quā ab hoīe posse superari: nec facile credulis p̄suaderēt: alioquin quænā ratio opinio nis: an quia loco remotiores: sed quanto nobis ,ppinquior est Saturnus: aut q̄ cardinis tanta p̄rogatiua: ut in eo nō solum nō faciant: sed faciāt admirāda: nihil obstante vasti tate distantiæ: mox ab eo cū paulum declinarint: aut ad eū nondū attigerint faciant om nino nihil cū vel locus undecimus ad fastigia cæli se erigens: quarto loco sub terræ me dium sito potentior ad agendū esse videat. Sed ita est certe ut dicebamus: deterruit eos labor: nec difficilem adeo videri artem voluerūt: ut īpossibilis facile posset iudicari. nā quā solent afferre motus tarditatē/tarditati nihil suffragať: cū radius stellæ tanto forti us affigať: hæreatq; constantius quanto eo in loco unde demittiť diuturnius stella ipsa eōmorať: quid q̄ hæc etiam secū pugnant: cum de sydere tardiori dogma sit dare sero: quæcunq; det: veꝝ diu durare & permanere q̄ dederit. Contra de nō erraticis decernūt illas motu tardissimo solent dicere maximas quidē afferre fœlicitates: sed quas postre mo calamitatibus claudant: quare nec morant diu munera: sicut nec diu conseruant: sed sicut semp a varietate sic a seipsis ubiq; dissentiunt: q̄q̄ nos etiam oīa nō ,psequi mur. Posset em̄ & quispiam eos interrogare: cur sicuti planetaꝝ inter se: ita cū stellis & inter se stellaꝝ interuallum aspectus nō considerarent: qd' Ioannes de Regio mōte ad uertens ait: posse aspectus illaꝝ esse forsan aspectibus planetaꝝ perfectiores: q̄ non sic cuti hi fugaces & momentanei sed stabiles potius atq; perpetui: possent & alia sup his obijci: sed consequentia percurramus.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Quō lapsi astrologi

Rationibu error mani festatur.

¶ Caput X Falli etiam astrologos in planetis: repe titioq; eorum quæ hactenus disputata.

Q Vam multa de ipsis etiā planetis: fallunť/satis supiuse st demōstratum: cū nec eoꝝ ,pprietates (id quod videnť errare in nō erraticis) vireq; nō solum intendi atq; remitti/sed alias fieri potiusq; diuersas identidem putant pro locoꝝ varie tate/pro conditione signoꝝ/pro scematismis: multiplicique habitudine inter se omniū: proq; motuum ipsoꝝ varia denominatione: vel stantium/vel procedentium/vel repe dantiū/quæ procul ab omni vero: procul a ratiōe dignitate naturaq; cælicaꝝ rerū dici/ clarissime (nisi fallor) ostendimus. Illud quoq; taxantes q̄ planetas & signa pariter illa duodecim dominari p̄ vices; & tradita quasi p̄ manus administratiōe iure successionis

quodã ip̃ia diuersis rebus temporibusq; præscribũt: ex humanis videlicet ipsa quoq; cælestia nõ tam metientes certe q̃ mentientes: risimus p̃terea & cũ Plotino & coætaneis expunximus q; effectũ expectare alicuius planetæ tot annis iubent quot forte ab aliq̃ loco/signi partibus ille distabat mille sup hoc falsa/& nullo scientiæ fundo cõcepta cõminiscentes: quare superiorẽ omnẽ disputationẽ ita colligamus videri quidem astrologos dicere ꝓbabilia cũ regi inferiora dicunt a cælestibus: sed deprehendi mox falsos/vanos: detestabiles: hoc est neq; pios neq; philosophos/cũ a causis uniuersalibus res particulares: malas a bonis: a magnis exiguas: ab ordinarijs temerarias: a corpalibus incorporeas: a necessarijs arbitrarias: a naturalibus artificiosas: a præsentibus iam p̃teritas: a p̃teritis iam præsentes effici posse credunt/prædicãt/asseuerãt. Si omnia ista fierent a cælo nullas tamen eor̃ minus q̃ cælestes causas astrologos assignare cũ taceant veror̃ q̃ sunt in cælo syderũ atq; stellar̃ vires de rebus tamẽ nõ veris multas accipiant ꝓprietates/& cũ eor̃ exiguam teneant partẽ adijcere ipsi multa cõmentitia qualia libro præcedenti cõmemorauimus/loca/domos/imagines/nodos/antisia/partes dodecathemoria/res fictas: inefficaces imaginarias: nulla naturæ soliditate: quibus si quasi naturæ vera soliditate cõstantibus: ꝓptereaq; nos regentibus p̃t sapiens homo fidem adhibere: fateor ꝓculdubio me nondum intellexisse quid sit esse sapientem.

IOANNIS PICI MIRANDVLAE DISPVTATIONVM AD VERSVS ASTROLOGOS. LIBER OCTAVVS.

Caput primũ Incertũ esse numerũ corpor̃ superior̃: pene quæ iuxta astrologos fati decernendi potestas est.

INter omnia q̃ scire eũ oportet/ qui scientiã syderũ profitet fere facillimũ id p̃t existimari/de q̃ mox disputabamus: ut quæ. l. sit uniuscuiusq; rei hora fatalis dijudicet: qd' si nec sunt assecuti/ neq; assequi astrologi possunt: difficiliora q̃ pacto sperabunt? Quanto em̃ id difficilius operæq; maioris. ista numer̃ corpor̃ superior̃ a q̃bus vis fati ad nos puenit/habere cõprehensum: ut in fatali constellatione describenda: nõ ascisca aliq̃d cõmentitiũ: & nihil ver̃ & efficax omittat. Erit em̃ alioquin hoc utile & cognitu illis necessariũ & cognosci tm̃ nõ posse: p̃sentis libri disputationibus aperiemus: ut nõ solũ prædici ab illis vera nõ possint: qm̃ & motus positusq; stellar̃ ad liquidũ nõ peruident: & ear̃ oẽs minie habeãt exploratas: qd' sequẽtibus libris obijciemus: sed qm̃ neq; illud cõstat eis adhuc quenã ista sint corpora quor̃ positus inspiciendus atq; ꝓprietas indaganda: tm̃. l. absunt: ut q̃ artis eor̃ ꝓfessio polliceat oia sint cõsecuti/ut etiã nesciãt quænã istæ sint res quar̃ scientia ipsis ẽ necessaria. Nam si falli dicant nos aut p calumniã hæc obijcere cõpellabo ego eos voce diuina: rogaboq; uti de numero mihi stellar̃ aliq̃d dicant: qd' cũ eos pcuncter nõ solũ intelligo stellas ab eis q̃ videant̃ numero nõ cõprehendi: sed nec cõstare an p̃ter eas q̃s intuemur: aliæ etiã sint in cælo: cũ sensum tũ rationẽ nostrã aufugientes. Phauorinus philus in elegãti illa sua aduersus genethliacos apud Gelliũ oratiõe mirari se dixit cuiq; ꝓ præcepto liquere planetas: q̃s Nigidius errones vocat non esse plures q̃ vulgo existimant̃/posse em̃ fieri ut & alij quidã planetæ pari sint potestate: q̃s tm̃ cernere hoies non possint/ꝓpter exuperantiã vel splendoris vel altitudinis. Certe si quẽadmodũ (inquit Alpetragius) rex̃ cælestiũ homo sapiẽtissimus adhuc motus in cælo est qui nesciat: potest & corpus inibi esse/cui potissimũ motus ille cõueniat nulla artis adhuc obseruatõe deprehensum. Attestant̃ tũ multi tũ varij corpor̃ superior̃ a iunioribus motus excogitati veteribus (ut ipsi putãt) ignoti & longa tandẽ obseruationũ diurnitate deprehensi: quor̃ exẽplo reddit manifestum posse alios etiã motus sua vel tarditate vel obscuritate/aut alia specie mathematicos adhuc latere/q̃s sit posteritas ipsa diuturnioribus obseruatiõibus aliq̃n cognitura: nolo facere de epicyclis ecentricisq; sermonẽ decq; sphæraũ planetis deseruientiũ multitudine apud oẽs astronomos tm̃ incerta: qm̃ forte pene hæc corpa potestatẽ in fato decernendo esse diffitebunt̃. De sphæris sup̃ planetas q̃ta

Phauorinus aduersus genethliacos. Gellius.

Alpetragius.

sit ambiguitas: quãq; inde astrologia ista diuinatrix incerta efficiat̃ minime est silẽdũ: alij em̃ orbẽ octauũ qui stellis nõ erraticis illuminat̃ extimũ faciunt: alij supra eũ nonũ collocarunt: alij etiã decimũ. Aegyptior̃ & chaldeor̃ astronomi supra orbẽ octauũ nihil esse arbitrati sunt: q̃s secuti sunt Plato & Arist. & Hypparcus & Ptolomæus: q̃d forte iuniores nõ putabãt: sed ita se res hẽt. Nona sphæra apud Ptolomæũ nulla ẽ: q̃d facile ex eius magna cõpositõe põt intelligi. Multi aũt ob id fallunt̃ ꝙ putãt eos oẽs in noni orbis opinionẽ incidere necessario: q̃ sphærã octauã ab occasu in orientẽ moueri habeãt exploratũ: quare cũ id & Ptolomæus & Hypparcus cõfiteant̃/nihil ãbigunt ipi: quin noni orbis inuentũ illor̃ etiã fuerit a quibus ille motus primũ fuerit annotatus. Accedit ꝙ Ptolomæus & mobilibus & imobilibus signis vtit̃: cũ & imagies sphęræ octauæ mobile faciat: & ad imobilia signa loca referat planetar̃. Quare illis indubiũ certũq; videt̃ p̃ter signa octauæ q̃ mouent̃/alia eẽ signa apd' Ptolomæũ quæ non mouẽtur p̃terq; motu totius mũdi: atq; ea nõ alibi q̃ in nona supra octauã sphærã cogitata. Ver̃ lõge plurimũq; fallunt̃: nã & motus stellar̃ ab occidente in orientẽ in noni orbis sniam necessario nõ adducit. Et q̃d mouet de imobilibus signis eo maxie declarat̃ solo orbe octauo contentũ fuisse Ptolomæũ; q̃d miror ab istis aniaduersum intellectũq; nõ fuisse Ptolomeus em̃ hæc imobilia signa in ipamet sphæra octaua describit: q̃d nõ faceret si superiorẽ aliã excogitasset: verba eius in scd'o magnæ cõpositionis libro hæc sũt. Abutemur aũt signor̃ noibus in ipis duodecim obliq̃ circuli ptibus: & q̃si eor̃ initia a tropicis æquinoctialibusq; pũctis capiãt̃: sic dodecathemorion: hoc ẽ duodecimã partẽ q̃ a verno æquinoctio est ad totius sphęræ sequẽtia Arietẽ vocabimus: scd'am Taur̃ sil'q; deinceps scd'm traditũ a nobis signor̃ duodecim ordinẽ. Hæc ait Ptolomeus q eadẽ etiã docet prio libro apotelesmatũ/partes zodiaci ad quas planetæ referunt̃ solstitijs & eqnoctijs incohari determinariq; principes: q̃ q̃ttuor pũcta quoniam stata & imota sũt: io ipa q̃q; signor̃ ptitio ab ipis instituta stata & imobilis est: q̃q; imagines a q̃bus ad illa noia sunt trãflata iugiter moueant̃: & ꝓ tpis cursu varijs locis ear̃ fines initiaq; reperiant̃: nõ igit̃ signa hæc imobilia apd' Ptolo. sunt in sphæra superiore: sed a q̃tuor fixis & imobilibus sphæræ octauæ pũctis describũtur: supra quã alia si cogitasset nũq; magnũ hoc inuentũ in magna sua cõpositõe tacuisset. Libet aũt irridere Ioannẽ saxoniẽsem: q in suis in Alchabitiũ expositionibus nitit̃ cõprobare vtendũ signis nonæ sphæræ ex snia Ptolomæi: affertq; in cõfirmatõem suæ opinionis verba q̃dã Haly interp̃tis Ptolo. de gradibus lucidis & tenebrosis: q̃ ipe nõ Haly/ sed Ptolo. verba eẽ putauit: sũt aũt ea expositoris verba nõ auctoris: q̃d nõ solũ ex græcis exẽplaribus: sed ex vulgata etiã trãslatiõe glibet facile põt intelligere: vide q̃ istis possit de cælestibus fides adhiberi: q̃ in suis auctoribus euoluẽdis somniculosis adeo & cecutientibus oculis deph̃endũtur. Quid ꝙ nõ solũ Ptolo. sed nullus eũ plus mille ãnis secutus nono orbe vsus inuenit̃. Primus Alphonsus loca planetar̃ ad nonã sphærã supputauit cui neotherici oẽs adhæserũt veteres octaua tm̃mõ vtebant̃ quã etiã Leo hebræus & Proclus Platonicus excellẽtissimi mathematici sup̃mã oĩm eẽ cõtẽdũt: a qua snia iuniores diuersi nõ vanissima cõiectura astruũt alium orbem octauo eẽ superiorẽ: qm̃ duo motus ad ptes maxie oppositas eidẽ corporei inesse ex se nõ p̃nt: q̃re cũ sit deprehensum vera obseruatione nõ erraticas stellas ab occidẽte moueri in orientẽ: rursusq; ea sphæra cũ reliqs ab oriente voluat̃ in occasũ putãt cõfici necessario: vt prior ille motus q multis ãnor̃ milibus vna restitutõe cõpleat̃: naturã ꝓpriã sphærę stellar̃ cõsequt̃: alius qui diei vnus spacio cõsumat̃ sicuti erronibus ita sphæræ octauæ ab alio atq; io superiore globo cõmunicet̃: oĩa secum ab oriente in occasum rapiẽte astra quæ ꝓprijs eorum motibus ab occasu ferũtur in oriẽtem. Quæ nõ de nihilo nata suspitio ab alijs tamen eliditur multipliciter. Sunt em̃ qui negent moueri stellas ab occidente in orientem: q̃q; & occulati certe homines & mathematici sunt qui motum diurnum ætheris esse dicant ꝙ sit vnum nõ diuisum in sphæras sed perpetuum: stellas aut̃ oẽs fixas q̃

Aegyptior̃ & chaldeor̃ opiũio.

Causa erroris neotherici corum.

Alia causa

Ptolomæũ imobilia signa in octaua describere.

Alphonsus primus loca planetar̃ ad nonam sphærã supputauit.

Rõ qua iuniores moti sunt.

Variæ solutiones.

Ioãnes saxoniensis irridetur.

Prima Secuuda Leo hebræus. Tertia Quarta

erraticas ꝑ̃ prijs motibus ab occasu ferri in ortũ. Leo hebræus inferiori cuidam sphæræ nõ superiori eũ motũ refert acceptũ. Alij totũ cælũ quasi aĩal q̃ddã ex oĩbus sphęris veluti mẽbris cõstituẽtes aliũ eẽ motũ dicunt: qui toti cælo a motore q̃dã vniuersali alios qui singulis sphæris ꝑ eoꝝ diuersitate diuersus a ꝑ̃prijs eoꝝ diuersisq̃ motoribus debeat. Eũ igitur quẽ diurnũ appellamus cũ sit cõis alijs sphæris non octauæ esse magis aut alterius cuiusq̃ q̃ ceteraꝝ: sed cælestis vniuersitatis a cõi q̃dã existit motore. ꝑ̃pte rea nec fingi aliũ orbẽ oportere cuius ille sit ꝑ̃prius/nec sequi eiusdẽ sphæræ duos esse ꝑ̃prios motus: cũ alter ex cõi cũ relíquis cæli partibus: alter ex ꝑ̃pria natura non ab eodẽ motore tribuat. Nos hæc oĩa in mediũ cõstituamus solũ id affirmantes nihil indubitati certiq̃ sup his posse asseuerari: sed tota ad ꝑbabiles locos & trãslatitios disputatio redit/q̃ multi vtrinq̃ cũ sint in ambiguo tandẽ in incertoq̃ nos relinquũt. Q̃d si rõni putamus cõcedendũ qua nonus orbis cõfirmat: erit & illis assentiendũ q̃ decimam supra nonã excogitarunt cũ sit pene eadẽ rõ dogmatis vtriusq̃, illiem vt pertinaciter hoc defendant plus vno motu vni sphæræ ex se nõ cõuenire/nonã introduxerunt/q̃ duplici motu sphærã octauã volui deprehendissent: hi triplici motu deprehenso eadẽ ducti cõiectura decimã introducũt. Q̃d Alphonsus: Cãpanus: Leopoldus: Messala crediderũt: q̃ hãc etiã opinẽ q̃q̃ falsa sicut & secutus eã Albertus refert ad Ptolo.

Ruere omnis veterũ astrologia si duæ sphæræ sint

Caput II Si supra octauam sphæram alia sit falsam esse veterem astrologiam si nulla nouam: quã etiam si sit nona ruere omnino necesse esse.

HAc hac aũt tã varia tãq̃ multiplici opinonũ varietate q̃ incerta reddatur astrologia diuinatrix facile est pspicere. nã si supra octauã duæ aliæ sphæræ sunt: falsa est oĩs veterũ astrologia qui potẽtissimis cæli partibus ignoratis inutilibus & imperfectis obseruationibus sunt innixi: qm̃ sphæræ ille inefficaces esse non possunt: quarũ suprema motus rapiditate/vtraq̃ loci sublimitate & vastitate molis reliquas anticellit: si rursus nulla sphæra ꝑ̃ter octauã nulla etiã iuniorũ oĩs astrologia: duodecim signa in nono orbe describens: qui si est nullus/quãnã hẽbit in fato decernẽdo auctoritatẽ: quãquã siue aliqua est siue nulla sphæra nona oĩs nr̃æ ætatis astrologia vacillare cognoscit: nec solũ incõstantia dicere sed controuersa atq̃ pugnãtia. Nam illud mihi respondeant: putẽt ne afflatus ad nos ab oĩi cælo ꝑ̃uenire: an solũ ab his ptibus q̃ conspicuo lumine corruscãt: Primũ si cõcedant ea rõne nõ solũ planetæ: sed quæ planetas deferũt orbes in pticipatũ fatalis decreti recipient: q̃s illi tñ ita nõ obseruãt: vt apud q̃s putent nihil esse efficaciæ in permutandis inferioribus. Alterꝝ si rñdeant Solis. s. vim hmõi/inesse syderibus cõspicui luminis radio refulgentibus: erit etiã his cõcedẽdum sphæræ nonæ defluxus nullos huc ꝑ̃uenire: qui vel nulla vel inuisibili luce ꝑdita/nec syderalibus radijs: nec luminũ vlla varietate distinguit: sed aut tota diaphana est: vnde aqueũ cælũ & cristallinũ nũcupata: aut tenui luce raraq̃ diffundit: qualis etiã inesse relíquis globbis & põt & a q̃plurimis existimat. Quapropter aut sphæra oĩs obseruanda: aut nona illa etiã si sit aliqua cõtemnẽda: q̃d credidit Bonatus affirmãs/nihil quod supra octauam sphæram collocetur/ad astrologũ pertinere. Et tñ in ea duodecim signa ab oĩbus describuntur: quæ non modo aliquã sed potissimam habent in anni constellatione auctoritatem: nõ solũ ad hæc quæ suis viribus largiuntur: sed qm̃ in permutandis víribus planetarꝝ primæ illis partes ab omnibus delegantur. Quare q̃cũq̃ sese vertant laqueos incidunt inextricabiles: dũ aut multas omittunt sphæras non omittendas: aut in vna admittenda quæ sit inefficax: oĩs constellationis adulterant veritatẽ q̃ si hinc forte se extricarent: omĩno tenebunt vinculo inenodabili & cum sphære nonæ virtutis affixæ & efficaciæ quantum velis inesse concesserimus: nulla ꝑ̃terea de spheris alijs lite suscitata nihil minus falsissima omnis iuniorꝝ prædictio conuincetur: cũ negari nõ possit ỹ tutẽ & ꝑ̃prietatẽ illius sphære ab octauæ influxibus esse diuersã quam tamen illi quasi eandem existimantes non alia de nonæ signis tradiderunt/q̃ quæ de signis octauæ tradita essent ab antiquis; magna certe vel hebetudine vel mali-

Bonatus

cia si uel nõ uiderẽt diuersaꝝ sphęraꝝ eãdẽ naturã eẽ nõ posse: uel hoc uidẽtes voluerẽt hoc tñ alijs persuadere. Satis enim appet ỹ̃isile q̃ decipi alios procurauerint: qm̃ sphæra nona excogitata/si de orbis alterius influentia erat agendum cessare multis ætatibus eorum ꝑ̃fessionem erat necesse/dum. s. pluribus experimentis natura: tũ primũ inuẽti orbis approbaret. q̃d eruditiores hoĩes & ambitiosi minime patiebant: q̃re translatis ad ptes nonæ sphæræ ĩ̃sdem noĩbus q̃bus ptes octauæ veteres appellarũt: q̃si cum noĩe ipa q̃q̃ natura cõicaret: eadẽ ꝑ̃rsus de illis q̃ de octaua priores dogmata prodiderunt. Sic Arietẽ Tau. Gemi. Can. & relíqua signa in sphæra nona ipsi describunt & eadem facere aiunt: quæ signis eiusdem quidem appellatiõis: sed alterius sphæræ fieri antiqui scriptum reliquerunt: totam scilicet imposituram solo consortio nominum defendentes: in quam re siquidẽ fallũt: flagitiũ est: si fallunt insania: cũ nõ aliter errent: q̃q̃ si noĩe Iouis ad saturnũ translato/Saturnum factum iouem existiment: & cum de Saturno sit vaticinandum: ea pronũcient quæ protendere Iouem veteres tradiderũt. Neq̃ enim minor putanda inter orbem octauum nonumq̃ diuersitas quam inter Iouẽ & saturnum: si & motus eorum: & lucis qualitatem quibus cælestia in primis discernuntur estimemus. Apparet enim inter illos duos planeta solum diuersitas q̃ alter altero tardior: quodq̃ alterius lux alterius luce: vel nigrior: vel candidior. At quanto maior illorum orbium distãtia quorum hic quidem sua natura tardissimo motu: ille oĩm rapidissimo transfertur: hic tamen multiplici agmine stellarum radians & conspicuus ille aut nulla aut inuisibili luce sub obtutum oculosq̃ nõ cadit. Denicq̃ si partium eiusdem sphærę atq̃ etiam minutiarum diuersissimam dicunt efficaciam: quoniam pacto sphærarum diuersarum eadem erit: & si sphæris duabus eadem natura: nonne alterã fruſtra naturæ opifex deus effecit: Et si veluti dixi/nec motu/nec luce/nec situ/nec mole conueniunt: quæ illis præterea cõmunio est naturæ: circũspiciatur vndiq̃ machina vniuersi: & in oĩbus globbis elementorum vel cælorꝝ manifesta diuersitas semp apparebit. Quare si nõ cæteris excogitatus orbis nonus aliqs ẽ: necessario alterius ẽ naturæ ab octauo: atq̃ ita q̃ de huius signis & ptibus Ptol. & alij antiqores p̃cepert/signis sphæræ nonæ ascribi cõuenirecq̃ non possunt: quod cum faciant tñ omẽs iuniores/eoꝝ vaticinia (etiã si verã artẽ ꝑ̃fiteant) nõ nisi casu incidere p̃nt in veritatem.

Nõ minorẽ eẽ diuersitatem inter nonã & octauã sphærã q̃ inter Iouẽ & saturnũ

Caput III Differre imagines a signis q̃q̃ nominibus conueniant.

VErũ enĩ uero de sphæraꝝ nũero q̃q̃d statuat/signa ipa duodecim: q̃bus & veteres & neoterici tñ tribuert: vt in eis totius astrologicæ p̃dictiõis sũma cardo q̃ ỹ sẽt: ea nos ficta/nullaq̃ eẽ breuiter demõstrabimus. Tũ si illa sint vera: falsa tñ astrologos sup his: & pugnãtia dogmata tradidisse: q̃re q̃ pendẽt ab illis ad diuinationes (pendent aũt oẽs) eas ꝑ̃rsus eẽ fallaces. Sed admonere antea lectorẽ optet/aliud signa eẽ duodecim/aliud imagines: q̃q̃ nũero nomineq̃ cõueniãt. Dico aũt hæc oĩno esse diuersa/etiam apud eos q̃ nona sphæra vel ignorata/vel neglecta/in eadem signoꝝ faciunt diuisionẽ: in qua imaginũ q̃q̃ formæ cogitant. Signa em̃ ĩmota fixaq̃ constituuntur æquinoctijs intercepta/atq̃ solstitijs: ita vt Arietis q̃dem q̃d est signum initia a vernali æquinoctio semper accipiantur. Arietis aũt quæ est imago/alio tẽpore initia alibi supputentur: sicut stellę a quibus effingitur ab occasu ad ortum iugiter deferuntur. In qua re lapsi magna pars astrologoꝝ putãtiũ q̃ ad octauã sphærã referũt planetas eos signis mobilibus vti necessario. Neq̃ em̃ ỹba Ptolo. primo lib. apotelesma. cõtrarium p̃cipientis intellexerunt q̃ latina hmõi sunt: illud ãnotatõe dignũ nõ prętermittamus: qm̃ & dodecathemoꝝ (hoc est signoꝝ duodecim) finiũ seu termiõꝝ initia a tropicis & æquinoctialibus pũctis facere rõnabile est: q̃d etiã scriptores maxie significarũt. Ex his em̃ quæ supra diximus patuit/& naturas/& vires & cognatões eorum ex tropicis & æquinoctialibus principijs: & nõ ex aliquo alio causam habere: quare si alia principia statuamus aut nõ utillorum naturis in prædictiõibus cogemur: aut vtętes excidere a veritate zodiaci interuallis: a q̃bus illoꝝ vires prouenium omissis & per-

Secunda differentia:

mutatis. Hæc Ptolomæus: cuius ſnīa prius aperienda fuit ꝙ confutanda: quoniã parꝝ vel intellecta vel animaduerſa a ꝙ plurimis eſt. Patet igitur prima diuerſitas imaginũ & ſignorꝝ ꝙ ille quidem mouentur: iſta aũt nõ mouẽtur: & ſi in octaua ſphæra deſcribant̃: altera eſt euidentiſſima ꝙ imagines inæqualẽ habent magnitudinem: ſigna inuicem ſunt æqualia: ſignorꝝ em̃ vnũq̃dꝙ triginta continet partes imaginum: aliæ pauciorum aliæ pluriũ per ſpacia ꝓtẽdũtur. Q̃m igr̃ alicꝰ ſigna alicꝰ ſunt imagines proprijs vtraꝙ rõnibus cõfutabimus. Et primũ illud de ſignis pcũctabimur q̃ illis ratio demonſtrauerit duodecim ibi eſſe naturas diſtinctas viribus & ꝓprietatibus/atꝙ his neꝙ plures neꝙ pauciores. Abraã auenazra in principio libri rõnum aſtrologicarꝝ aliqua inꝺicunt de ſignis quæ probant̃: aliqua ex arbitrio ſtatim declarans: quænã iſta potiſſimũ quæ arbitraria ꝓferunt̃/ diuiſionis zodiaci meminit. Diuiſiones em̃ ait ſignorum cur tantũ in partes trecentas & ſexaginta: q̃m hic numerus diuiſionibus eſt accõmodatior. Idẽ ꝺq̃ ſcribit Haly auenrodan apoteleſmaticos libros Ptolomei exponens. Diuiſimus circulũ in partes duodeclm q̃ ſigna nũcupant̃: & vnũq̃dꝙ ſignorꝝ in ꝓtes triginta q̃ dicũtur gradus: & partẽ quãlibet trigeſimã in minutias ſexaginta: q̃m hi nũeri diuiſionibus idonei magis reperiunt̃. Quibus igit̃ potius ꝙ eorũmet ẏbis eos redarguam: ita naturæ rerꝝ & cõſeq̃ntiæ rõnis ignaros vt q̃m q̃ aſtrorꝝ motus metiunt̃ circulũ in duodecim partes diuiſerunt ob nũeri ad diuidẽdũ optunitatẽ hinc ip̃i dogma cõſtituerint ꝓtes illas duodecim vires & ꝓprietates hr̃e diuerſas: quaſi eorꝝ diſtinctio nõ arbitrio mathematicorꝝ: ſed a natura cæli exorta ſit: accidítq; ſi in octaua ſphæra deſcribãtur: vt Ptol. ægyptij ſignorũq; oẽs mgr̃i voluerũt: vt res nulla ſoliditaſq; naturæ ill' reſpondeat: ſed cogitari tãtũmõ & mente cõcipi poſſint. Quare & Origenes ibutus doctrina ægyptiorꝝ ſigna iſta intelligibília & rõne tm̃ pceptibilia nũcupauit. Neꝙ em̃ aliqua eſt pars ſphæræ octauę qua vel æquinoctiũ vel ſolſtitium ſp̃ fiat: ſed alia atꝙ alia ſi quẽadmodũ putãt ab occaſu in ortũ ꝓprio motu ſphæra iſta deferr̃. Quapropter puncta in quibus fieri ſemper vel æquinoctiũ vel ſolſtitiũ intelligimus reqdẽ nulla a ſola nr̃a cogitatõe depẽdẽt q̃ poſſint vtiꝙ mathematicis ad inueniẽdos motus ſupputãda ꝙ loca planetarꝝ deſeruire: ſed ẏ tutũ origines & influxuũ aliquorꝝ principia ſtatui nõ poſſint: ꝺq̃ fortaſſe chaldei cõſiderãtes imaginibus ſolis nõ etiã ſignis in ꝑdictionibus vtebant̃: vñ maxima huius artis infirmitas & incõſtãtia valde cognoſcit̃: q̃n ea q̃ pria & validiſſima eius fundamẽta cõſenſus putat aſtrologorꝝ: ea tñ chaldei ꝓfeſſiõis fautores & in futurorꝝ ꝑdictionibus celeberrimi/ nulla exiſtimarũt. Haly auẽrodã aliqua ex ꝓte hæc aĩaduertẽs: ſigna inquit mãſiões ſunt q̃ nihil opant̃: opant̃ aũt ſtellæ fixę q̃ ſunt in eis: tũ quare ſol ea ſingulis annis oĩa pcurrit & ex opatõibus quas in eis conſtitutus ſol operat̃ noĩa accipiũt: q̃m itẽ ſtellarꝝ fixarꝝ q̃ ſũt in eadem ſigni ꝓte vel centũ: vt antiquiores vel ſeptuaginta vt iuniores/ ſi ẏ tus permanet erit toto eo tpe & vis illius ſigni virtus eadẽ quæ ſtellæ inibi cõmorantis: qua ad partẽ aliã tranſlata virtus quo ꝙ ad partẽ illã tranſferet̃. hæc ille cuius ꝺq̃ opio tũ ex allatis: tũ ex alijs alibi eius ẏbis hæc fuiſſe cognoſcit̃: partes ꝺq̃ ip̃as zodiaci ſi ſtellarꝝ in fluxus excludantur efficiẽdi vim nullã hr̃e; cũ aũt huius ꝺq̃ ſigni talẽ/ alteríus aliam eſſe ꝓprietatem & influentiã dicunt duplici hoc rõne habere veritatẽ: aut q̃m ſtellæ in ea tunc ſigni parte cõuenientes tali poteſtate prædit̃ę ſunt: vt quæ hoſpitij dr̃ hoſpitis ſit efficacia: aut q̃m ſol ad ſignum illud perueniens talia operat̃: quo pacto æquinoctialia ſigna & ſolſtitialia aries ſcilicet Cancer Libra & Capricor. mobilia dicũtur: quare in eis ſol cõſtitutus ãni tẽpus ĩmutat: contra quæ his proxima ſunt fixa quare quo ãni ea tempore peragrat ſol aeris ſtatus qualitaſq; non mutatur. Similiter ait Ptolomæus arietem facere tonitrua & coruſcationes nõ ob aliquam vim in ea parte zodiaci ſitam, ſed quia ſole poſito in ariete æquinoctium vernum eſt: quod anni tempus ex ſua qualitate mutationes huiuſmodi aeris ciet. ſolis em̃ calor ad nos accedens proxime/ antecedentis hyemis humiditates diſſoluens multos ſurſum eleuat vapores: ex quibus compacte nubes mutuis col

Nulla ratione demonſtrari. xii. eẽ ſigna viribus diſtincta

Origenes

Maximũ argumentum incõſtantiæ huius artis

liſionibus quãdo inter ſe concurrũt coruſcationes emittunt. Hæc eſt Haly Auenrodan de ſignorꝝ ptãte ſnĩa: qua magis confirmari non poteſt: quod volebamus zodiaci ſcilicet partes æquinoctijs interceptas atꝙ ſolſtitijs in quibus vim principalẽ conſiſtere ait Ptolomeus quibuſꝙ aſtrologi omẽs præter chaldeos vtuntur: eas efficiendi vim nullam habere. Nam opinionem Ptolomæi Auenrodan dum exponere cupit & declarare/ ſtilo vt ita dixerim in amne veritatis immerſo obliterat vel inuitus penitus & expungit. Aſſerit em̃ circuli partes nihil efficere: & quæ fieri ab eis putantur ea operatione vel ſolis vel ſtellarum in illis partibus agentium excitari. At vero ægyptij & Ptolo. & omnis turba aſtrologorꝝ perpetuas & imobiles ſignis aſcribunt ꝓprietates quæ nec ſole nec ſtellis inde diſcendentibus exoleſcũt aut ꝓmutant̃: alioquin debuit alia Ptol. tradere de natura ſignorꝝ ꝙ q̃ ꝓdita olim erant ab ægyptys. Sed alia etiam poſteriores ꝙ quæ ſcripſit Ptolomæ. ſi migrãtibus ſtellis virtus ꝺq̃ ſignorꝝ ꝓmutat̃: cũ ne ſyllaba tũ cõmutata eadẽ de natura ſignorꝝ ꝓdant vt ab eis q̃ pridie ſcripſere: q̃ etiã apꝺ Petoſiras & Cechipſos cum tñ illud debeat euenire/ vt quæ arietis alias erant ſint quãdoq; Tauri ꝓprietates: & q̃ ſcorpij fuere ſint aliq̃n ſagittarij: atꝙ ita de reliquis/ q̃nqdẽ ſtellæ olim in ariete curſum agentes nunc in taurum prætergradiantur: & q̃ ſcorpiũ olim occupabant/ ad ſagittariũ tractu tp̃is cõmigrabunt. Iam de ſole ꝺq̃ dr̃ Ieſu bone neꝙ vanũ & nugatoriũ/ vt ſigno videlicet attribuat ꝺq̃ ſole inibi collocato nõ ſigni ſed ſolis virtute ꝓficiſcitur ꝺq̃ ferme perinde eſt/ acſi cathedram dicant aſpirare vim diſputandi/ ꝙ in ea ſedens phũs ſoleat diſputare: pariterq; a ſcabello: & in eo ſedente ſperent ſyllogiſmos: ſic. ſ. q̃m in ariete poſitus ſol tonitrua ciet & hyemis gelu tẽperie veris ĩmutat planetarij decernũt cũ fuerit luna in ariete tonitrua expectãda: & oĩbus in rebus arietẽ eſſe mobilitatis auctorẽ. Nec aduertũt ſi tonitrua fiunt in ariete ſole collocato/ nõ idẽ ſequi de luna reliquiſq; planetis: q̃n illud nõ a ſigni natura ſed a calore fit ſolis vaporoſos halitus in ſublime tollente materiã nubium: & de qua tonitrua & cætera id genus poſtea ꝓcreent̃: q̃ vis in calore ſyderꝝ alioꝝ q̃m nõ ẽ nõ fiet ab illis ꝺq̃ fit a ſole: ꝙ ꝙ. ſ. ĩ eodẽ ſigno collocatis. Nã ꝙ hoc etiã ſol in ariete magis faciat q̃ in aq̃rio: nõ de ſignorꝝ ẽ ꝓprietatibus/ ſed de loci põne: q̃re. ſ. in ariete ꝓxio ẽ nobis: q̃re q̃ apꝺ nos ſunt radijs eius ꝙ id tp̃s magis afficiũtur. ꝓpterea in eodẽ poſitus ſigno diuerſis in regionibus alia per id tẽpus efficit. Sed pria dialectices neſciũt rudimẽta in quibus docemur diſtinguere ꝺq̃ eſt per ſe/ ab eo ꝺq̃ eſt ex accidenti. Sed vtinã tm̃ nõ eſſent dialectici: ac non plane vt pueri delirarent. nã quis illud nõ potius inſaniã vocet ꝙ errorẽ: vt q̃m poſito Sole ĩ Ariete (ne ab eodẽ diſcedamus) tẽpus ãni mutat̃. ꝓpterea putent q̃cq̃ incohaueris luna ibidẽ poſita: ſtatũ firmũꝙ nõ futurꝝ: ſed fluxũ atꝙ mutabile. Et q̃m dũ leonẽ occupat ſol æſtatis. ſ. medio nõ mutat̃ ſed durat eadẽ aeris qualitas: ꝓpterea eẽ fixũ ſignum leonẽ: quare q̃ ſub eo quis auſpicat̃ diuturna ĩmotaq; futura. Vñ illud mirabile dogma luna leonẽ pagrante nec induere primũ veſtes nec incidere optere: quare obſixi ſigni qualitatẽ veſtes ille ſunt diupennaturæ: qua ſignificatõe videt̃ aut morbus aut mala alia cauſa ſignificari: ꝓpter ꝙ illis vti nõ poſſis q̃nquidem quibus vtaris hæ veſtes nõ cõſumi diuꝙ pdurare non poſſunt: quis hæc audiens poſſit nõ putare vel ad riſum ficta a fabulantibus vel amentium deliramenta: aut quibus illi iam artibus ab erroribus remouebuntur/ quibus talia poſſunt/ nõ ſolum nõ abſurda videri ſed vera. Solent aũt philoſophi quando cum illis diſputatur qui nihil erubeſcunt: & primis etiam dignitatibus prima fronte reſiſtunt cogere ad ſui euerſionem: hoc eſt ad ea quæ dicunt non tã firme probare ꝙ contradicere. Et nos igitur eadem via iſtos aggrediamur: quoniam ꝙ abſurdum eis non uidetur habere ob id arietem vim faciendi res mobiles: quare ſol ad eum accedens anni tempus ĩmmutat. Illꝺ ſaltem ab eis ĩpetremus: ne quaſi nati ſub ariete loco ſe moueant: ſed dogma teneant & tuetãtur. Quod ſi faciant eos ſic interrogamus. ſigna hæc quæ mobilia/ fixa/ duplicia uocant ĩmmobilia ſint: an cum imagini

Ignari dyalecticæ aſtrologi delirãt vt pueri

bus pariter moueant: si mobilia nõdeant/ĩa a suis signis ipi q̃q̃ mouentur: q̃nquidem æstatẽ/autumnũ/hyemẽ: ver initiare nõ mobiliũ signoꝝ sed imobiliũ est: & quas ipsi dant signis ꝓprietates: vt mobilia fixa/duplicia sint: a p̃dicta varietate tpis ducunt: nõ igitur alijs cõpetunt signis q̃ꝑ quæ dictis in locis ĩmota semper in circulo cogitant. Q d' si imobilia eẽ dicũt: sequit vt cũ imaginũ loco nõ conueniãt: q̃ cũ suis stellis identidẽ loco permutata sint (quod si est) quonam pacto ꝓprietates ab imaginũ sola figura deriuatis alijs etiã signis attribuunt: & arietem qdem quẽ mobilẽ/æquinoctialem/breuiũ temporꝝ vocant/quæ sunt ĩmobilis signi conditões: mox & quadrupedẽ dicunt/ oculis languidis libidinosum/q̃ nõ iam signi sed imaginis sunt/noĩe quidem eodẽ: si natura/loco/ꝓprietatibus/differentis. Et ne particulatim singula prosequar omnis turba astrologoꝝ cũ signa partiunt/vt hæc cõia/hæc fixa/hæc mobilia sint: rursus alia recta alia obliqua: quæ sunt (vt dixi) nõ mobiliũ signoꝝ cõditões. Itẽ differentijs hijs vtuntur alia humana/alia sunt ferina/alia aquatica/alia terrena/alia muta/alia vocalia/hæc stirilia/illa fœcunda: q̃ oĩa sunt imaginũ nõ signoꝝ: quia nullã hæc circuli positõem/sed naturã imaginis/formam effigiemq̃ sequuntur. Quæ hæc igitur tanta est tarditas vel somnolentiaꝫ vt miscere res diuersas/atq̃ cõfundere sola deceptos nominum cõione nõ naturæ videantꝫ? Nam & illud quoq̃ vt hoc calidũ/illud terrenũ/aliud aereũ/aliud aqueũ / signũ sit acceptũ qdem est ex imaginibus/eademq̃ temeritate ad signa translatum: qm̃ si status circuli ex imobilibus punctis cõsideretur/aries potius aerem erit sudicandum/hoc est calidum & humidũ q̃ ignenm. i. calidũ & siccum cũ eo ver aperiat calidæ humidæq̃ qualitatis: quin & Ptolo. reddens rõnem cur in circulo cuius initiũ nullum/summere ab ariete anni exordia cõsueuerimus. Rñdet qm̃ in prima reꝝ oĩm ætate abũdat humiditas/quæ est qualitas veris quod incohamus ab ariete. Sic igitur o Ptolomæe si primũ signum aries est: quare humiditas primæ ætati debeꝫ: putas ne sic cum signũ an humidũ est? si siccũ nõ igit̃ primũ: si humidũ cur ignitũ dr̃ a vobis? Denicq̃ istę (quod volebã/ꝓbare) frigidi/sicci/calidi/humidi/differentiæ signis distributę ab imaginũ potius conditione q̃ꝑ a signis videnꝫ acceptæ: quod etiã Auenazra in libro rõnum astrologicaꝝ cõfitetur. Sic em̃ Cãcrum: scorpiũ: pisces: frigida statuerunt/ aĩalium quoꝝ habent appellatõem natura pensitata: arietẽ: leonẽ: sagittarium: calida eadem rõne Gemínos & aquariũ ob effigiẽ humanam aerea: q̃ in homĩe qualitas pluriũ dñatur. Sic terrea Tauꝝ & capricornũ & virginem: tum ob vim sexus tum spicæ quam manu gestat ratione: sumptam vim igitur hanc ab imaginũ diuersis proprietatibus: signis attribuerũt: in qua re bonus Ptolomæus nõ solũ dormitat sed lassim ederinat: vt in eodẽ cõtextu a signo ad imaginem se transferat: quod ita plane demõstrabo & simul errorem Haly inexpiabilem in exponendis Ptolomæi verbis. verba igit̃ eius secundo libro Apotheleſmaton hæc sunt: Arietis dodecathemorion (sic signa vocat) vniuersaliter quidem est βροτωδέσκον χαλαζωσες. i.

ko οἰκεροσ δεκατο μοιρον απο

ιησ τον καρκ τεσσαρων οἰκιακων ἀστερων ἰδιοτητος: Hoc est particulatim autem hæc magis & minus fiunt ꝓ natura & ꝓprietate stellaꝝ quæ sunt in eo: & subdit: nam præcedẽtis quidem eius partis ĩmbres & ventos faciũt/mediæ aeris temperiẽ/vltimæ æstũ & pestilentiã. Tum q̃ ad aquilonem inflectunt æstum & corruptõem: quæ ad meridiẽ gratiales & subfrigidę sunt: hæc ego Ptolomæi verba ita accipio: ut quod de ariete in universum ꝓnunciat in ſibi ad ĩmobile signũ referaꝫ: q̃d negari nõ põt: qm̃ ipm̃ est in quo fit æquinoctium & Ptolomæus eam ob causam βροντωδεσ dixit esse & χαλαζωδεσ. q̃ hæc omnia vernum ante tempus solet excitare: tum quæ adijcit cõsequenter de diuersa partium eius efficientia ꝓ natura stellarum in ſibi existentium: credit quidẽ Haly de signi etiam partibus dicit: vt mox declarabo: sed luce clarius ex ipo Pto. de imagine dictũ esse declarabo: & q̃tũ errat Pto. in dogmate statuendo/tm̃ errasse in exponendo Ptolomæo ipm̃ Haly. Purat igitur ille dicta Ptolomæi sic accipiẽda: vt stellæ quas illis

Auẽnazre.

inesse partibus dicit fuerint eo tpe quo scribebat in illis partibus eius signi de quo loq̃tur: atq̃ eam tunc fuisse illius signi ꝓprietatẽ: quæ mutatis ad locum alium stellis successione tpis alio transferatur: quæ vtiq̃ Haly interpretatio probabilis apperet: si q̃d fecit in Ariete in alijs signis fecisset Ptolo. Et stellaꝝ quas in illis partibus ponit/nomina nulla ꝓtulisset: sed cum in Tauro explicet quasdã stellas noĩatim & suũ simul & sui errorem interpretis manifestat: qm̃ stellæ illæ tpe Ptolomæi in ea signi parte nõ erant in qua eas ordinat: sed in parte potius imaginis: in qua. s. sunt & erunt & fuerunt. Verba eius de Tauro hæc sunt. Tauri signũ vl̃qdem vtramq̃ affert aeris qualitatẽ: est tamen sub calido particulatim aũt ãcedentes qdem eius partes p̃sertimq̃ vbi pliades sũt/ terre motus & ventos/& nubes/exsuscitant: sequentes vbi sunt Hyades corruscationes & fulmina faciunt. Age igiũ a Ptolomæo de imagine hæc dici quis nõ videat? in eius ãcedentibus partibus Plyades sunt quas Vergilias nostri vocant: in sequentibus hyades pro quibus in vulgata translatione Aldebaran legitur: q̃ꝑ em̃ in vertice & cornibus totoq̃ capite hyades sunt: Pliades aũt inter finitionem corpis eius & caudam Arietis quem vocant locum abscissionis: ille tñ sequentes hæc antecedentes obtinent ptes: quoniam Taurus auersũ occidit & exoritur. At vero ad signa hæc si referant nulla erit veritas dictis quandoq̃dem tpe Ptolomæi nõ erant pliades in signo Tauri sed in ariete vt ex magna eius cõpositione agnoscere cuius promptũ est: quã cum debuerit Haly legisse nec eundem fuisse vtriusq̃ operis auctorẽ dubitauerit: nõ possum satis mirari in re tam aperta hallucinatum: vt dicta Ptolomæi de locis stellarum in signis exposuerit: & pliadas per id tẽpus in primis partibus Tauri fuisse scriptũ reliquerit: quẽ errorẽ etiã Haly & Leopoldus & Ascadensis in sũma quã vocãt anglicanã: & denicq̃ posteriores vt Bonatus sunt secuti. Sed maior error horũ q̃ sequantur Haly dicente Ptolo. locutũ de stellis positis in illis partibus signi: & tñ nõ mutant: sed dicũt idem q̃d Ptol. cum ab eo tempore sint mutatæ plus vigintí gradibus: patet igiũ q̃d ꝓbare volebamus contradicere sibi astrologos imprudenter qui signoꝝ imaginumq̃ proprietates (si quæ sunt illæ) quasi loco/natura/partibus/non differant: inuicem miscent.

Caput V

Chaldęoꝝ imagines mera esse figmenta. gdq̃ ad eas fingendas illos induxerit: atq̃ errorem artificiosarum imaginum & alios plures inde pullulasse.

VErum age signorum nulla sit virtus: an imagines ipę aliquid sunt? forsitan enim hic delirare astrologi non videbuntur: nec inniti fictitijs rebus & arbitrarijs quando illas imagines suis quamq̃ luminibus/stellis radis/ pro stellarum natura potestatis habere plurimum quis negabit? Ego vero astrologos delirare hic etiam nihil dubito: quoniam & si stellæ de quibus imagines fabricantur: & verę & naturales sunt: ipa tamen de stellis imaginum constitutio/ nec vera nec naturalis sed falsa proq̃ libidine fabricantium penitus imaginaria: & sine aliqua specie est probabilitatis. quis em̃ statim non iudicabit: vt si magna est ỹtus vnius stellæ multarum in vnũ pariter cõspirantium etiam non sit maxima? Sed rediens ad se ratio/ nullam inibi esse videt præter fictam a nobis syderum conspirationem: nam mixtio per coalitum certe ibi non est: quomodo igitur coeunt multæ stellæ in vnam proprietatem/ & natura distinctæ: & magnorum spaciorum immensa vastitate distinctæ scio quid respondebũt in vnius imaginis illa effigiem conuenire: quod sit argumentum alicuius occultæ etiã affinitatis: vt quemadmodum ex vna speciei cuiusdam figura deliniatur/ita vna sit in his ex illis omnibus eiusdem rei natiua proprietas. at vero hoc aliquid forte esset: q̃ꝑ nec efficere (quod volunt) si imagines istæ verissimis ibi notis expressę absolutæq̃ viderẽtur: cum aũt pro arbitrio (vt declarabo) nostro fingantur: nec potius ibi canes & leopores (vt ipi volunt) q̃ꝑ tygrides & elephantes cuiq̃ sibi formare commodum sit: patet q̃ de figura sumitur argumentum esse: vt cætera solent astrologoꝝ vanum & arbitrariũ & fabulosũ. Q d' si nõ pro libidine aspiciẽtium/sed pro natura consistere ibi illas figuras contendunt: non tam ad experimẽti fidem prouocabo q̃ꝑ ad ipsorum met astro-

verba Ptol.
Plyades
Hyades
Vergiliæ

logorum & rationes & teſtimonia. Abraam enim Auenazra magnæ apud illos auctoritatis in editione ſecunda de aſtrologicis rationibus (Conſcripſit enim de eadem re libros duos) de imaginibus iſtis redditurus rationem: verbis ita ſcribit.

Quæ nos ita ad ſenſum vertimus in latinum vulturem cadentem vocat Ptolomæus lyram/nec mirum: quoniam ſicut vnuſquiſq; mutare ſibi figuram poteſt: ita & nomē cælum em̄ ſphæricum eſt: quare nihil eſt in eo cur hoc loco potiuſq; alio exordium ſtatuas alicuius rei: ſed quemadmodum aliæ aliis ſtellis pro oculorum arbitrio coniūgūtur: ita diuerſæ fiunt imagines, nos igitur eo modo eas narrabimus quo traditæ ſunt: hæc illæ: qui verius & efficacius opinionem meam confirmare nō poteſt: quoniam ſi principium nuſq; aut finis eſt in circuli partibus: potes a quacunq; malueris ſtella tibi imaginem inchoare: & in quacunq; volueris etiam deſinere: nec dubium pro initij & terminorum quos tibi præſcripſeris diuerſitate: proq; numero ſtellarum quas vel aſciueris vel excluſeris varias inde imagines te conflaturum: præſertim cum ex his etiam ſtellis alias alius formas ſibi repræſentet: vt in vulture & lyra Abraam declarauit/ & in alijs pariter potes declarare. neq; em̄ in ipſarum quæ magis celebrate zodiaci imaginū numero conuenere: ſed cum alij duodecim chaldæi tamen illas vndecim fecere ex libra & ſcorpio vnam conſtituentes, nam quid prohibet cum oīmbus in pictura iſta cæleſti quidlibet audiendi cōceſſa ſit æqua poteſtas: & ipe etiam Albumaſar qui in omnibus rationes dogmatum aſtrologiæ redditurum ſe profitetur/ cum venit ad imagines aliam nō attulit ratōnem/ q̄ p̄ Aratus illas ita deſcripſit quaſi nō ille ſit fabuloſiſſimus qui vt Cicero inquit/ aſtrologia ſcripſit aſtrologiæ penitus ignarus: p̄ ſi phæram Arati cum barbarica ſphæra contuleris: diſſentire plerumq; & diſſonare inuicem illas videbis: quare ſcilicet ſint ad libidinem fictæ & nulla doctrinæ vel rationis ſoliditate nitātur: hebræorum magiſtri ſicuti imagines ſuas aſtrologi: ita ſuum in ſtellis alephbetarium: hoc eſt ſuæ linguæ notas & elementa inuenire contendunt: nec ſi credulos oculos naſciſcantur/ minus hoc poſſunt illi probabiliter/ q̄ de imaginibus aſtrologi perſuadere. quid plura ibi omnes formæ/ oēs effigies: quare nullæ ibi formæ/ nullæ effigies oēs poteſtate & arbitrio hoīm: natura & veritatis actu nullæ. Quod ſi ibi ſaltem noſtri diuinaculi auguſtarum quædam rerum & ſublimiorum ſimulacra conſinxiſſent: facilius ego quidem inducerer: vt nō tam eorum & contra naturam q̄ dei opera mihi viderentur. Sed cum illius conſilium & ſapientiam aīa duerto non video: cur illud diuinitatis templum: illa atria cæli/ melioribus nō potuerit aut noluerit imaginibus inſignire/ q̄ irrationalium animantium/ monſtrorum/ vel rerum etiam vita carentium. quid. n. ibi præter vrſas/ dracones/ lepores/ canes: & quæ in anima ſunt vti ſagittas/ naues/ triangulos. Adde capita abſciſſa tabo ſanieq; diffluentia: & relegatam ad ſupplicium virginem vt hydram & cētaurum prætermittam quod ſi natura nō patitur: cur eorum in cælo exemplaria ſibi deſcripſit. Equidem maius omni inſania puto adduci aliquādo vt credamus naturæ hæc inſtitutio/ & diuino conſilio ibi etiam formata. Puderet bonū antiſtitē aut magnanimū regē meliores picturas in tēplo/ in regia nō habere. Alioquin quod cōſilium inſtituentis iſta naturæ: an vt per imagines has ſupiores/ inferiora generis eiuſdē corpora gubernaret: & per lyrā q̄dē cæleſtē afflaret q̄bus vellet horibus muſicā melodiam: per aīalia q̄ ſunt ibi ea q̄ apud nos ſunt generanturq; q̄tidie & corrumpūtur: & generaret ipa & cōſeruaret: ne monſtra ſunt opportuna q̄ nulla in natura ſunt: innumera aīalia ibi nō deſcribi q̄ nulla deſcribunt: Nā quod canū vſarūq; ſit priuilegiū/ vt duos habeant in cælo ſiue rectores ſiue antiſtites: elephanti tygrides & innumeræ ſpēs aīaliū nullū habeant in cælo numen per quod regant: ſed nimis multa de his cum illis/ que nō ſolum eſt turpe credere phō/ ſed cōfutare etiam indignum. Q̄d ſi quis me p̄conteī/ cur in iſta fingēdi licētia ad has potius imagines q̄ ad alias fautores aſtrologiæ deſcēderīt. Rūdebo illū rōnis hīe qōnē/ q̄ fruſtra deſiderat i his rebus

Vario varias ſibi imagines eodē loco fabricaſſe.

Aratus

Alphebetarium hebraei in cælo pingūt

Vide p̄cellē. ē inſaniam.

quæ nulla ratione conſtitutę ſunt. Quid tm̄ in pleriſq; eos induxerit facile eſt videre. Puto em̄ imaginum nomina quæ zodiaci partibus aſcribunt ab operibus ſolis eſſe deriuata qua potiſſimū fiunt cum in illis partibus inuenitur: vt gratia exempli Cancri nomē habuerit ps ea ſigniferi in q̄ ſol collocatus cācri more regredit: q̄ ꝓxia ē leo ꝓpter æſtus i modici exupantia: ſic taurus ps alia nūcupata q̄ ad eam ſol cū puenerit terra bobus arat: q̄ gemini ſequūt: q̄re tūc geminādo oīa geminat: ſub ỽgie terra exuſta ſol'ardoribus nihil parit: & ſub ariete vellere floꝛ cāpi veſtiūt q̄ rōne capiti ē decapilamēti ſimilitudine aīal illd' p̄fecerūt: Libra noctes & dies in librili appenſas inuicē æquat: cū ad ſcorpiū ſol puenerit/ tū primū aer frigore pūgit: mox ſub ſagittario & frigoꝛ vehementioꝛ & vētoꝛ aculeis nos laceſcēs: in capricorno rō manifeſta: quare inde ſol inſtar capræ aſcēdere rurſus incipit: in aquario & piſcibus pluuias piſcibus affati effūdēs Potuerīt hmōi illi ſimilitudinibus adducti has potius q̄ illas in varijs cæli ptibus imagines fabricare/ trahētes facile ſtellas in effigiē naturæ illius cuius illi pti nomē ob aliq̄ cām impoſituri eſſent. Accedere figmēta poetaꝛ vel ad voluptatē: vel ad grām multa cōfingētiū: ſicuti Conon ægyptius mathematicus vidit prius mōſtra & ex beroniceo ỽtice ceſariē: ſed nec opeptiū rimari diligētius & explorare inſanias alioꝛ/ dū ſatis ſupq; cōſtet nolētibus delirare nō eē naturæ hæc opa: ſed fingentiū nugas vel ſomniantiū deliramenta: ſic vt tādem recte de his inuentis diffiniā a corrupta phia & poetarum fabulis ſunt exorta: q̄bus tm̄ quaſi rebus veriſſimis & digito (vt ſic dixerim) dei formatis tm̄ aſtrologi oēs tribuūt: vt vix credibile ſit/ in quas ſupſtitiones hæc illos inſania pduxerit: Ne des farma cū inquntluna in tauro collocata: qm̄ aīal illud ruminat: q̄re pharmacū faciet: vt euomat: cū domū ædificaueris caue ne ſcorpius quartū locū obtineat: qm̄ multi in illa domo ſcorpij abūdabūt. Qui corona oriēte ꝓcreabit erit rex qui lyra muſicus: & mille alia hoc genus: e quibus videas illis eſſe pſuaſiſſimū haꝛ oīm reꝛ veras effigies & naturas eē in cælo/ a quibus ad nos mirabile defluant in decernēdo fato ptātes. Deniq; illa fabricādaꝛ imaginū ſupſtitio/ tota per iſta inſania pullulauit: vt formata. ſ. in metallo aliq̄ ſimili imagie: a cæleſti illa ỽtutē afflari metallo opinentur: q̄ tm̄ nec ſunt in cælo/ nec ſi eſſent ob illā tm̄ ibi ſculptā imaginē illinc deſcēderēt: & ſi deſcēderet: haud q̄q̄ tm̄ vt ꝓbat Auerois aduerſus Algazelē nobis ide ꝓficereī. Sed de his latius peculiari tractatu poſtea diſſeremus.

Signoꝛ i cælo ꝓprietas vnde ortū habeat.

Poetarum figmenta

Supſtitiōes aſtrologicæ

Caput VI Inuiſibiles imagines neq; ſenſu neq; rōne cognitas eſſe pugnare q̄ inter ſe earum auctores: qui nō Chaldei aut Indi/ ſed arabes tantum fuere

Demirari vtiq; aliqs poſſet inſaniā aſtrologoꝛ in fabricādis quas hactenus iceſuimus fabuloſiſſimis imaginibus: niſi alias multo magis ridiculas ſōniaſſent

Tradūt em̄ in vno q̄q; decano ſiue facie cuiuſlibet ſigni imagines eſſe quaſdā inuiſibiles illas q̄dē: ſed veriſſimæ naturæ ſoliditate cōſtantes: qnas q audiūt nō diffluere in riſū nō p̄nt Sunt em̄ hmōi. in pria inquntfacie cācri aſcēdit formoſus iuuenis bn̄ amictus/ ſed in facie eius & digitis nō nihil hīs obliquitatis/ corpe reliq; ſimili equo at/ q̄ elephanto/ pedibus albis/ ſupra ſe varias frugū ſpēs & folia arboꝛ ſuſpēdēs. In pria facie leonis aſcēdit arbor altiſſimæ radicis/ cuius ramis inſidet canis/ & vir amictus veſtibus nobilibus q̄dē ſed ſordidis/ lacrimabūdus/ et de parētibus ſuis triſtis. his ſimiles aliæ in alijs ſignorum decanis ab illis deſcribuntur/ quarū omniū: vt pote rerum efficaciſſimaꝛ meminit Aboaſar ſexto libro magni introductorij. meminit Auenazar i eo. libro cui titulū fecit hoc eſt initium ſapiētiæ: meminerūt Petrus apponenſis: Michael ſcotus: & aſtrologi arabes latiniq; pmulti: de quibus ego cum olim non nihil audiuiſſem/ putabam per has imagines illos indicare/ quidnam ſigni cuiuſq; decanus operaretur: nō q̄ inibi hoc eſt in cælo figuras eſſe opinarentur. At eoꝛ adiēs libros lōge ſecus eē agnoui. Putāt em̄ & aſſerī & cōtendūt has i illis decāis imagies eē veriſſimę/ operaꝛ apd' nos mirabiliū effectrices Quin ait Albu. opanī q̄dē i terdū q̄ ſūt ſilia ſuis formis: ſed ſæpe & alia pēituſq; diuerſa Et q̄dē ſi lices hoc dogma

Astrologorũ pugnantes iniæ.

ſtatuiſſent/adducerer aliq̃ mõ ut ſubdubitarẽ patuiſſe oculꝰ eorꝝ q̃ nr̃os obtutus effugerent. Iſtis aũt hoĩbus tam admiranda myſteria ꝓpalantibus nõ inuenio fidem q̃dnã poſſit aſtruere: cũ nec habeant oculos alios q̃ ꝙs hoĩes ſolẽt: hoĩes aũt nõ videt: nec raptos cũ ab apl̃o in cælũ eos legamus: nec in terra locatis rõ vlla potuerit iſta demõſtrare. Erubeſcãt aũt qui ſe vocant phõs: nec iſta pudet tñ eos nugamẽta cõſcribere q̃ vix bimulo infanti fabulans anus ꝓſuaderet: Adde q̃ nec eaſdẽ oẽs: ſed alias alij ſibi imagines cõminiſcunt. Hic quidẽ in prima Arietis facie mulier inquit aſcẽdit fulgore reſplẽdens: & cauda piſcis marini. Alius nõ formoſam ibi mulierẽ: nõ piſcẽ: ſed æthiopem eſſe ait: de cuius tñ oculis ambigit nigri ne an rubentes potius: ſed qui ꝓcera certe ſtatura/ & albã chlamydẽ induat. In tertia facie geminoꝝ orit inquiunt quidã/fiſtula aurea & canis latrans & delphinus. Alij cõtendunt nihil horꝝ inibi eſſe: ſed virꝝ petẽtem arma quibus ſe iduat: clipeo munitũ/inſtructũq̃ pharetra. In tertia facie ſcorpij æquũ aiunt arabes eſſe & leporẽ. Indi nec equũ nec leporẽ: ſed canẽ aprũ & leopardũ. alij nullã beſtiã ſed virꝝ ingenua curuatũ forte (ſi licet myſteria interprætari) ꝓ aſtrologis deo ſupplicantẽ: vt eos aliq̃n reddita mente liberet ab inſania. quid em̃ aliud prætermq̃ inſanos: qui ſalatioſis adeo nugis nec poſſibilibus vacent credant aſtipulent? Videns hæc Abraã iudæus atq̃ aſtrologus in lib. de natiuitatibus ridiculas potius q̃ veras imagines iſtas eſſe cõfiteꝰ. ſed nec quẽq̃ inuenio præter arabes hoĩes ſemper fabuloſiſſimos & qui eos ſecuti ſunt latini/fidẽ illis adhibuiſſe. Nihil de illis ægyptij: nihil chaldei: nihil græci: nihil latini veteres aſtrologiæ ſcriptores. Nã q̃d ait Albu. Indos/ægyptios/babylonios/iſta tradidiſſe/falſus facile deprehendit de ægyptijs em̃ & Chaldei eſt vñ intelligamus talia apud eos deliramenta nulla fuiſſe: vñ conijci põt de indis eum pariter mẽtiri: q̃q̃ nõ ita poteſt: vt de illis reuinci/cum nulla extẽt a fidedignis auctoribus tradita nobis indoꝝ monumẽta. Sed hoc peculiare arabum eſt: vt quaſcũq̃ ipi fingũt

Libroꝝ falſa intitulatõ

cõmentationes/ꝑſcribant illis auctoꝝ nomia illuſtriũ/quales multas in primo diſputationum iſtarꝝ libro cõmemorauimus. Cũ igit extent Petoſiris quædã adhuc apud Aegyptios aſtrologiæ magiſtri. Cũ extent præter Maternũ Epheſtion cõmentatorq̃ Thebanus & Paulus ex alexandria ægyptiaca oẽs aſtrologiæ interprætes facile ex illis cognoſcit nullã de iſtis imaginibus in ægypto mentionẽ. Patet idẽ de chaldæis auctore Teniro babylonio qui ſcripſit apotoleſmata decanoꝝ & coorientiũ cũ illis imaginũ patet Porphirij & teſtimonio qui ex ſententia chaldeoꝝ aſtrologicas ſcripſit inſtitutiones: vt mittam Mallium & Maternñ vtunq̃ nobis & chaldeoꝝ dogmata referentes: de græcis auctoribus ſoli poſſunt dubitare qui græca nõ legerunt. nec q̃ em̃ vſq̃ apud græcum vllum ſcriptorem mentio de iſtis imaginibus: vt accuſare magnopere Haly debeamus qui iſtum errorem aſcripſit Ptolomæo: nam cum verbo quinto & nonage

Imagies ſignoꝝ cæleſtium apud græcos non eẽ obſeruatas.

ſimo libri cui titulus fructus dicit Ptolomæus hoc eſt quæ ſingulis ſigno rum decanis cooriuntur nati volũtatẽ indicare: & quamnam artem ſit pertractaturus expoſitor Haly per coorientes imagines/inuiſibiles iſtas de quibus diximus putat intelligi: neſciens quæ nam apud grecos hoc eſt coorientia dicantur. vocãtur em̃ apud eos hoc noĩe ſex ille atq̃ xxx. extra ſigniferũ imagines quarũ. xv. ad auſtrũ: una atq̃ xx. uergunt ad aquilonem: de quarũ proprietatibus & natura primo lib. apotelesmaton ſcribit Ptolomæus qui nec eo loco nec alibi uſq̃/aliarum unq̃ imaginum meminit præter eas quas fabricantur ex uiſilibus ſtellis: aduerſus quas ſuperiore capite diſputauimus: utitur aũt eadem dictione in ſequenti uerbo cum dicit conſideranda in defectibus luminarium

id eſt coorientia quam eandem ſententiam ſecundo libro apoteleſmaton tractãs ĩdicat ex quo genere iſta ſint quæ coorientia dicantur. Ex quibus cũ ait nati uolũtatem artẽq̃ indicari quã ſit ꝓfeſſurus: id docet quod Mallius Maternus græciq̃ ſcriptores explicarunt: ut qui naue cooriente naſcitur nauta ſit futurus: qui lyra muſicus: qui emotho auriga/atq̃ ita de reliquis. Sed & Porphyrius in ſinagogis typum hoc eſt figuram

& formam τῶν ζωδίων hoc eſt animaliũ q̃ ſunt in zodiaco .i. coorientium .i. ex aſtroꝝ cõpoſitõe ait cõſtare: vñ itelligimus cooriẽtia hæc quę dicunt/nõ alias eẽ imagines q̃q̃ ex ſtellis cõſtituunt: in q̃ declarãdo fui ꝓlixior: quia audio Trapezũtiũ græcũ hoĩem (nec q̃q̃ em̃ eius liber ad nos puenit) ſed ita audio in cõmẽtarijs eius in cẽuloquiũ Pto. expõnem Haly eẽ ſecutũ. A q̃ errore barbarus Albu. potuit eos deflectere: qui nullas p̃ter viſibiles & cõſtitutas ex ſtellis imagines ad auſtrꝝ aquilonẽq̃ ſitas/decanis exoriri ex ſnia Pto. affirmat. Libet aũt ad mentẽ reuocare: q̃d q̃nto lib. aduerſus illos dicebamus q̃ natũ dñm Ieſũ dicũt oriẽte pria facie ♍ginis ĩ qua ♍go ſit lactans puerꝝ q̃ vocet Ieſus: cõſtat em̃ imago hæc ♍ginis puerꝝ lactantis ex his fabuloſis imaginibus quas irriſimus: q̃q̃ nec talẽ ibi imaginẽ: ſed aliã quandã: vt narrat Albu. Indi cõminiſcunt: q̃d inuentũ q̃q̃ vanũ & ridiculũ ſit q̃ſq̃s aĩo ſatis ꝓpẽderit: pudebit eũ aſtrologicis iſtis deliramẽtis/euangelioꝝ veritatẽ velle aliq̃n confirmare: q̃d nõ alia rõne a dæmone eſt ꝓcuratũ. q̃q̃ vt quaſi amica fautrixq̃ religionis peſtis iſta reciperetur. Sed habeant ipi ſua ſibi nugamenta: quibus accerſitis nõ cõfirmatur veritas chriſtiana ſed infirmatur potius atq̃ polluitur.

Virginis Lactantis Imago

IOANNIS PICI MIRANDVLE DISPVTATIONVM ADVERSVS ASTROLOGOS LIBER NONVS

Caput Primũ Epithoma eoꝝ quæ hactenus confecta: & quid ſequentibus libris agendum vndeq̃ auſpicandum.

Dmonſtratũ eſt hactenus aſtrologiã nullã eẽ q̃ iſta de quibus ꝓnũcietur a cælo nõ depẽdeant/ꝑterq̃ ꝓ accñs/aut tãq̃ a cã remota & vñ: quarum neutra cognitõem ꝑticularẽ euentoꝝ parit. Declaratũ eſt itẽ ſi de cælo ſi erent iſta: nõ tñ quõ aſtrologi opinãturhoc eſt a momẽto q̃dã initiali: tũ ſi deꝰ hoc q̃q̃/certe nõ ab his cauſis q̃bus vtunt in p̃dicẽdo q̃ꝝ nullã ſi certum habeamus examẽ vera & naturalis. Nã q̃q̃ ſtellis vtant & planetis/augẽt/minuũt/mutãt/ꝓlocis/ſignis/interuallis & cæteris id genus quę falſa & inefficacia eſſe declarauimus Quare vel malas cauſas introducũt: hoc ẽ fabuloſas/vel inficiũt bonas admixtiõe malarꝝ: nũc illd̃ nobis agẽdũ: vt declaremus ſi cũcta iſta cõſiſterẽt: eẽ tñ hmõi qua cognoſci ab illis nõ poſſint/aut ſi poſſint cognoſci nõdũ habitã tñ eoꝝ cognitõem. Tria ſũt aũt cognitu neceſſaria ſi de rebus futuris vera p̃dicenda ſunt. Primũ illud: vt hora initi alis rei cuiq̃ fideliter teneat. Secundũ vt ſtatum cæli ſyderũq̃ poſitionem ad eam horã exacte cõpræhendamus: Poſtremũ vt illa cæli ſyderũq̃ poſitio quidnam faciat rationibus veris/aut nõ fallacibus obſeruatum experimentis intelligamus. Horum nihil poſſe cognoſci: aut qui ſciuerit hactenus nõ extitiſſe duobus ſequẽtibus libris aperiemus Exordiemur aũt ab hora primordiali cuius cognitio in primis neceſſaria nec cõſtitui reliqua recte poſſunt ſi quid in ea: vel ambigatur vel erret. Ea vero vel hoĩm ſine genituraꝝ vel vrbiũ atq̃ regnoꝝ/vel ãi cõſtellatões auſpicãt nos a gẽituris initiũ faciamus

In p̃dicẽdis futuris tria neceſſaria

Caput II Aſtrologum certam genituræ horam neq̃ ſemper ſcire poſſe: neq̃ per veram regulam explorare.

Omentum quoquis naſcitur/exploratum habere aſtrologus non poteſt: niſi forſan accinctus cum prodit infans aſtrolabio/cæleſtia metiat: ſed hoc fit q̃q̃ rariſſime: nec fieri nobis volentibus ſemper poteſt/vt nocti: aere nubilo: mathematico nullo: verum cum ſit labi quoq̃ facillimũ: vt teſtatur Auenrodan in cõmentarijs ſuper Ptolomæum. nãſi non ſit exactiſſimũ inſtrumentum/quale forſitan nunq̃ eſt quod inſpectione momento egreſſionis ad liquidũ reſpõdeat ratio partialis horoſcopi vacillabit. Verũ vt ſit vera per aſtrolabium horæ perſcrutatio/rariſſime: vt dicebamus fieri hoc cõtingit: illud frequens fereq̃ perpetuum: vt parentes/dominus ve genituræ/talem fuiſſe natiuitatis horam dicat aſtrologo: cui fidendum non eſſe nec aſtrologi diffitentur/fallax enim plerumq̃: quare dicitur apud eos hora extimata ſiue ſuſpecta: de qua ſcilicet ſuſpitio certitudo nulla: nã ſolaria mẽtiunt & horo-

logia quidem si nihil fallant: ea tamen quæ medijs horis cadunt interualla non demonstrant: adde q horæ vulgares initium ab occasu solis non habent: quod mathematicarum ratio postulat: verum cum aer incipit obtenebrari: quod euenit sole subfinitorem dudum iam demerso/præsertim in signis obliquis sole collocato: quæ cū moram in occidente trahant longiorem interdum nox vnam horam exegerit priusq aer obtenebrescat. Denicq confitentur hoc nobiscum astrologi: sed remedium adhibuere ne propterea diuinatio periclitetur. Nam & si illa non sit vera quam vocant horam extimatam: nisi tamen a vero plurimū distet habere se methodū dñt veræ inueniendæ: qre nihil obesse priorem illā incertitudinē nos si sapere isti possent id tm obijceremus artē siue sciam dari nō posse q facta sit nec ne/res particularis quæpiā cognoscat: nō igitur eē methodū q reddamur certiores q momēto loā. aut Pau. editus sit in lucē: sed ista nōvi dent eis absurda forsitan neq illud esse qualibet nedū die sed hora particulas multas tēporis: quibus certa regione nasci nēo pōt/cōsequi hoc facillime demōstrat. Nā si natus ego prīa noctis hora dicor a parētibus/& methodo cnuenire horam negat astrologus: qre serius aut citius me fuisse natū rogo nūqd alius sub eadē cæli inclinatiōe prīa noctis hora nasci potuerit: qd si negāt fieri potuisse: sequit qd dicebā vt multas sint horæ cuiuslibet ptes: quibus locis qbusdā nasci hō nō pōt; dico aūt multas horæ cuiuslibet ptes/qm nullū fere tēpus genituræ datū a cōsulētibus regulis qdrat astrologorum sed mutat ab illis sp in ptē vel añcedētē horæ/vl subseqntē: si potuisse aliū nasci per id tēpus in ea regione cōcedūt: qcq ego tūc minime natus sim: natus igit prīa hora noctis dicat Anto. atq illud interrogo siquā verā iā statuimus horā suæ natiuitatis Anto. porrigat astrologo verā ille sit arbitraturus an falsam: si verā debuit eadē rōne meā cū offerebatur verā arbitrari cū eius methodo nō magis nūc cōueniat cq cū Ioan. eā offerebat: si falsā/verz statuebat ea hora natus Anto. falsū ergo dogma p qd hora verissima cū qsi falsa reputat. Præterea q pceptū hoc genus tradiderūt signū aiūt mutari nō debere: qd extimata hora demōstrat: sed eius signi ptē methodo declarari: q potissimū sit in horoscopo. verz extimata hora de signo sæpe mentitur cum postremis præsertī aut primis signi partibus ascendētibus homo nascitur: tunc igitur methodus nō emēdabit errorem sed confirmabit. patet his rationibus viam non esse horoscopi vestigandi cum est incertus. Nunc illud ostendamus siqua forsitan posset excogitari, quas tamen astrologi tradiderunt apertissime esse fallaces.

Horā genituræ ee ambiguā.

¶ Caput III Pto. dogma quod Almuseli seu Adionar vocant/& auctoritatibus & rationibus confutatur.

Ptolomæus tertio apotelesl. lib. dogma tradit hmōi. Præcipit obseruari nouiluniū pxīe genitura pcedēs/aut pleniluniū. Tū planetā q parte coitus fnit vel oppositio auctoritatis plus hñtē: denicq themate iā dispōsito cui cardini prior ille planeta fuerit statui locū illū ad nūerz quē in partibus signi planeta ille dominator obtinuerit hūc cardinē cōfingūt totius genituræ: hoc fundamētū totius apotelesmaticæ astrologi oēs decernūt: hoc illud decretū qd almuseli vocant/interdū Aniodar. In q quātū peccēt iuniores snīam Ptol. pperā intelligētes supius. Nūcisp Ptol. excutit cui possū iprimis magnas auctoritatū moles oppōere. Nā abraam iudæus ait se multas genituras obseruasse cū exactissimis astrolabijs in his regionibus quarz lōgitudo latitudoq cōfessa & explorata: nec tñ inuēisse de planetis aliquē cuius gradus exsignis q occupabat atq minutiæ/rñderent gradibus & minutijs orietis aut medij cæli nec plus hora dimidia variaret a iam cōpta sensu verissima hora natiuitatis Ridiculi vere qui dñt iuditio nō scripsisse hæc aī Auenazran/quasi lis illi cū Ptol. de regno: q fuit etiā annis nōgētis posterior qualicq in anno cōstituēdo in ānorz datore: & plerisq alijs Pto. snīam alijs nō añponat. Sed & Alchabitius pprio cōmētario scribit se demōstrasse nullo pacto p eā rōem gradū orietē verz posse repiri. Henricus batēsis Alberti magni discipulis suā examinās genituram: cjcq noīe dissimulato seruū dei se nominās: mitt

tamus inquit animodar Ptolomæi a sapientibus reprobatū; alij dogma non expūgūt sed castigant vt Aoniar non nihil a Ptolo. dissentiens. Alij super eius intellectu digladiantur: & cum illud inquiritur cuinam loco ꝓximior sit planeta, sunt q quātitatē discretam obseruandā velint: sunt qui continuā vt Antonius de monte vlmo: Verū omissis auctoritatibus aduersantiū Ptolomæo solitus ego dogmatis falsitatē ita declarare. Nascat Lucius Romæ: Florentiæ Fabius eadē hora eodēq momento liquet astrologis non eundē futurz horoscopum vtriusq ob diuersam cæli inclinationē sub qua nascunt: & tamē si rōnem ex Ptolomæi pceptis ineamus eundē vtriusq horoscopū faciemus cum vtraq regione pleniluniū antecedēs/siue nouiluniū eadē cæli parte cōtigerit qre idem quoq dominator q themate invtroq gradū signi possidēs eundē/ijsdem numeris cardines in vtraq genitura definiet. Sed hoc euidentia rei sensuq reuincetur dogma/igit falsum quod miror Ptolo. mathematicum summū non peruidisse.

Aoniar

Antonius de monte vlmo.

¶ Caput IIII Inuestigationē partilis horoscopi per cōceptū/Ptolomæo falso ab Arabicis ascribi: irrationalem esse: & a multis astrologis reiectam.

Aliud dogma iuniorū

Apud iuniores inuenta est alia ratio vestigandi ex hora conceptus horoscopi cui plurimum tribuunt, est autē huiusmodi ponunt quasi confessum ex veterum traditione: præsertimq Ptolomæi verbo primo & quinquagesimo libri centū enunciatorz Lunæ locum in natiuitate fuisse horoscopum in conceptu. Cōtra/locum Lunæ in conceptu horoscopū esse natiuitatis: hoc posito methodū tradunt qua putant posse deprehendi locum Lunæ cum semen vterz impleuit: quo repto simile quoq gradū colligūt hora natiuitatis ascendere. Fuit aūt eis erroris occasio mēdosa trāslatio librorz Ptolomæi: quoniā nusq ille de gradu hoc scripsit verz de signo tm: verba eius loco superius memorato sunt hæc ερθα: & quæ sequuntur.

Occasio erroris eorū. Mendosa trāslatio.

Latine ita ad verbum vbi est tēpore natiuitatis illud signum conceptus horoscopum statuas: vbi fuerit in conceptu illud fac horoscopum partus vel eius oppositu. non putauit igitur Ptolo. hac via partiliter posse horoscopum inueniri: quare in libris apotelesmaton vbi hoc inquirit nullam placiti huius facit mentionem: alioquin si de gradu intellexisset: quod ex eius verbis falsum ostendimus/facillimū quoq existimasset in conceptu horam inuenire quam hodie nullo magno negocio iuniores quibuslibet desiderantibus reddunt/vsi methodo quā Ptolomæi esse volunt: quomodo igit ipe Ptolo. apotel. libro tertio principium seminale επιπλεον: hoc est plerunq seu maxima ex parte ait ignorari: & cum in eius cognitionem deueniatur id aut συμπτωματι hoc ē aut casu. s. fortuitoq aut obseruatiōe debuit certe addere aut ερτεχρωσ: hoc est artificiose siquidem arbitrabat arte aliqua & via istud posse deprehendi: quomodo autē ait casu cognoscit aut obseruatione declarat græcus interpres casu cum accidit mulierī recepti seminis sensum fieri vt Cleopatra docet: obseruatione si cōsulto vir illud tempus ānotat quo semel fœminæ cōgressus deinceps abstinuerit: tum fœcūdum fuisse congressu menses declarauerint: præter hæc aliā esse viam tēpus illud ad liquidum explorandi verum nemo pdidit nedū ex eo natiuitatis horā voluerint inuestigare. Nā qd Arabes dicūt Hermetē hoc pcepisse/fabulosum est: sicut alia multa (quod primo libro notauimus) mendacissime ad eundē referunt auctorem: quod em Aegyptij sup hac re tradiderunt: Ephestion refert & Porphyrius qui hoc ipm præceptum quod legitur in Pto. Petosiris Aegyptij inuentū fuisse his verbis οδεπετοσειριο & quæ sequuntur.

Nullus veterū tradidit viā vestigādi semis susceptionem.

Ephestion. Porphy.

Petosiris autem inquit signum in quo Luna fuit tempore conceptus illud in partu horoscopum esse aut eius oppositū: qd autē Luna tempore partus occupauit illud conceptus horoscopum fuisse: sed eodem loco Porphyrius duos alios refert modos ex Antiochi quorūdāq alioz sentētia signi vestigandi: in quo fuit Luna hora cōcubitus/de gradu nūcq facta mētione: quin ipm quo scribunt hoc caput περι σποριμουσ ειου

Petosiris.

inſcribit: hoc ē de ſigno ſeminali lunæ qđ illud ſignāt: quod nā ſignū Luna tenuerit cū loco genitali ſemē admiſſū eſt. Epheſtion quoq; thebanus tres alias ab his diuerſas: ēt rū Porphyrius meminit/ægyptioꝝ methodos narrat/qbus hoc idē iueſtigarēt: q̄d nā ſ. ſignū hora concubitus aſcēderet: vbi verbis expreſſis admonet nos epheſtion non p̄ uenirī p eas vías ad partilē horoſcopū: ſed eū πεχυμερωσ indagari: hoc ē craſſa (vt dici ſolet) minerua, gradus vero determinādi vnicā eē rōnem quā tertio lib. apoteleſma-

Error iunio rum. ton tradiderit Ptolo. Eſt aūt ea quā capite ꝓximo confutauimus: verꝝ vt diximus in errorē lapſi iuniores/qm̄ in arabica trāſlatiōe quā latini ſequunt̄/interp̄tes gradū ꝓ ſigno pperā poſuerunt. Cæterꝝ q̄cq̄d ſcripſerint auctores quænā ratio dogmatis: aut q̄ potuit hoc obſeruatione deprehendi: Reſpondet inquiunt ſupputatio: qm̄ ex loco lunæ hora natiuitatis q̄t diebus ī vtero infans fuit hora natiuitatis intellīgit: q̄s ſi retro numeres in cōceptus horā deuenies: atq; p id tp̄s lunæ locū inuenies eum qui tpe natiuitatis aſcēdet. Verꝝ illud interrogo q̄s nos doceat ex loco lunæ tēpus māſionis in vtero deſinire: nō hoc Ptolo. nō veterꝝ quiſpiā: nō veſter etiā Hermes ꝓdidit: q̄d reſpōdeatis aliud nō eſt q̄ ita definiri māſiones illas oportere ſi verꝝ ſit dogma de ꝑmutatione aſcendentis & loci lunæ in cōceptu & natiuitate: circulo igit̄ demōſtratis veritatē dogmatis ꝓbantes/q eueniat ita māſiōibus obſeruatis /& māſiones obſeruari ita debere: quare

Reprobari dogma experimentis. dogma verꝝ aliter non erit. ſ. ita facile ſit cuiq; dogmata confirmare. Q̄d ſi forſan audetis expimento id aſſeuerare ſimul obſeruato collatoq; inuicem tēpore natiuitatis atq; cōceptus, impune vobis mētiri licet acta re ſine arbitris: verꝝ ex veſtris qui ſe maxime contendunt exptos negāt veritati reſpōdere p̄ceptū: Abraam em̄ Auenazra ſegnes

Abram Auena. id obſeruaſſe dicit ter nō ſucceſſiſſe: quod nunc q̄dē in Martē: nūc in Venerem: nunc in Mercuriū refert, Puto ſi decies id obſeruaſſet alios quoq; planetas pariter accuſaſſet.

Hemanuel Sedis Auērodā. Ioannes ſaxo. Nam Hemanuel Hebræus Auenazræ ſectator bis expertus ſemel a vero tēpore natiuitatis p ſeptem dies reperit variare Aboaſar numen aſtrologorū falli methodum iſtam quinq; gradibus poſſe credit: vt Sedis eius Diſcipulus narrat: q̄d ſi eſt nihil nos iuuat q bus de gradu tm̄ ſollicitudo. Pariter & Auenrodā magnus apud iſtos expoſitor Ptolomæi mentiri ſæpe illum teſtat. Saxonienſis interpres Alchabitij falſam & vanam peni tus putat inutilem quoq; affirmās fieri non poſſe: vt p eam incertus gradus horoſcopi certus vnq̄ reddatur: quod exemplo ꝓpoſitæ geniturae late manifeſtat.

Caput V Meſſallæ figmentum cum aliis quinq; a Paulo alexandrino recitatis explorandi horoſcopi modis refutatur

Figmētum Meſſalle. Hi ſunt fere modi q recepti magis aſtrologis. Meſſalla figmentū aliud cogitat ſed exploſum ab oībus p̄ſpectoq; vanitatis. Iubebat em̄ lunæ tp̄s a nouluniō ad pleniluniū: vel cōtra a pleniluniō ad interluniū: q̄ſi horam vnā exiſtimari: tum vtrū illoꝝ antecederet geniturā. q̄d interip̄m & tp̄s geniturae ſpaciū caderet comparari ad totam diſtantiam Lunæ naſcētis & cōſumatæ: & qualis eſſet interuallorum ꝓportio/eam ptem ſumere horæ tēporalis: ita tm̄ vt illud obſeruaremus: ne quando mas hora parī nec fœmina imparī naſceret. Riſit ſecuta ætas experimento deprehēdens eadem hora mares & fœminas naſci. Ego vero non tam placiti vnius cogito vanitatem/q̄ hinc totum Meſſallam illum iudico. Nam vt labi errare decipi ꝓpriū ſit hominis: attamen ſcribere tam pudenda: niti rebus ridiculis: fabulas ponere quaſi dogmata: loqui quæ rerꝝ paſſim euidentia cōfutet: non eſt hominis certe/ſi dos hominis pro-

Vide pulchrā deductionē ſtulticiæ aſtrologorū. pria ratio eſt. Sed nec tam vnum Meſſallam eſtimo q̄ de Meſſalla omnes aſtrologos: apud quos primi ordinis eſt: nec temere in ea familia ſapientiores inuenies. Nam Antiſtites ſacræ iſtius diſciplinæ mirabiles Aegyptij/quāta ſup hac re fabulamenta cōmē-

Q uīq; aliæ viæ ægyptiorū a Paulo recitatæ Prima ti ſunt. Refert Paulus Alexandrinus methodos quinq; diuerſas a tribus iam memoratis q bus ad horoſcopi veritatē partiliter indagandam vtūtur /deus bone q̄ vanas/rudes/futiles/falſas. Prima huiuſmodi reſpice inquiunt epochan Solis in diurna genitura/Lunæ in nocturna: & cuius planetæ fuerit monomiria/fac eiuſdem planetæ mono-

miriā ſuſpecto gradui ꝓximorē/verꝝ horoſcopū. Altera ſiue dies fuerit ſiue nox Lunæ tm̄ epochā inſpicit cætera ſimilis. Tertia quæ Ptolomæo ſui dogmatis præbuit occaſionē plenilunīū vel interluniū ꝓximū geniturae cōſiderat: tū vero deſpotem hoc eſt dominū domus in quo cōtingit & onocratorē/hoc eſt finitorē dominū: videtq; vter fortior in natalitia conſtellatione/vter plus in ea poſſideat auctoritatis: & ex iſto dinumerat gradū aſcendentē. Quarta dūtaxat inſpicit dominū ſummum gradus. ſ. in quo Sol & Luna poſtq̄ infans vtero ꝓdit vel coeunt vel opponunt̄: & quot fines in aſcendēte ſigno poſſederit ille planeta tot gradus eiuſdem ſigni putant in oriente iam appariſſe. Poſtrema non ſolum geniturām/ſed conceptū obſeruat: hoc eſt q̄ vtrunq; tempus vel pleniluniū vel nouiluniū anteceſſit: tum graduū quibus illa cōtigerit dodecathemoria fieri iubet & obſeruari: in quo planetarꝝ cadant monomirijs: vt qui ī thema te melius ſe habuerit arbitriū habeat horoſcopi metiēdi ſcribens Heliodorus quo pacto inueſtigarēt tempus cōceptus: retrocedebant inquit a genitura per nouem mēſes quaſi geſtandi vteri tēpus ſemp̄ ſit æquale: vt rudiſſimi vbiq; diuiniſſimi iſti Aegyptij inueniantur. Poſſem autem obijcere multa q bus peculiariter iſta dogmata peccāt. Verum illa vna ratio breuitati ſtudentibus ſatis eſt qua Ptol. quoq; dogma reiecimus, nā quācūq; ſecuti fuerimus methodū ex prædictis: ſemper eorꝝ qui ſimul nati fuerint/regione tamen diuerſa/faciemus eundē horoſcopū: quorꝝ tamen omnibus mathematicis extra omnē controuerſiam conſtat eſſe diuerſum.

Secunda Tertia

Quarta

Quinta.

Heliodo.

Caput VI Initia vrbium/regnorꝝ/factionum/legum ignota eſſe/nullamq; artē aſtrologos tradidiſſe qua poſſint inueſtigari.

Liquet ex his nūq; horā natalē p̄terq; caſu notā ad liquidū eſſe: tū qđ aberret nullā poſſe p artē reſtitui, ſed cū ea vera nō fuerit veritas p̄dictionis cōſtare nō p̄t. Nihil igit̄ veri dici p̄t a genethliacis q̄ partilem horoſcopū cardinē geniturae/cōpagem totius fati fundamentū totius apoteleſmaticæ/vna voce teſtātur. Neq; vero melior fides in vrbium & regnorꝝ initijs: quorꝝ noticia ſcrupulari lōge differe ſi cilior q̄ geniturarꝝ/qs em̄ hæc ꝓdidit: quis obſeruauit ſcriptor hiſtoriarū: quarꝝ fides & diligentia ſi reddiderit diem vrbis inſtaurare/vel vrbis cōditæ vtiq; magna nimis exiſtimabit̄. Romæ diē natalē colimos fuit: ſed nō plus inde conſtat aſtrologis q̄ ī imp. fuiſſe Lunam/hoc eſt in Libra cum cōdebat̄. In opiſtographis Pauli Florentini medici & mathematici duplex reppi tēpus annotatū inſtauratæ vrbis Florētiæ: alterꝝ anno gratiæ octingētesimo primo: alterꝝ octingentesimo ſecūdo: vnde ſyderꝝ cōſtitutio penitus diuerſa. Crediderim & multas variari vrbiū cōſtellationes q̄ vulgo ferunt̄ fictas ex apoteleſmatis: q̄les veterꝝ fingit Iulius Firmicus Paridis & Platonis/& aliorꝝ/qđ de mundi quā affert genitura/ipe quoq; teſtat̄. Præterea magni quoq; eſſe momenti volunt illud momentū quo noua factio p̄ualere cæpit in ciuitate: quo tyrānus vrbem occupauit: quo ſeditio facta inter populares: q̄ ciuilis diſcordia nata: quo gens extra regnum inuaſit: q̄ nouæ cōditæ leges/noua decreta fuerūt ꝓmulgata: quarꝝ rerꝝ horoſcopum quiſnā reddet nō diuinator: cum hæc tm̄ habere prius oporteat q̄ diuinemus. Denicq; vt haberī momenta poſſint aliqua temporꝝ iſtorꝝ/certe nō denegabūt ea fore minus exacta/minus certa/q̄ particulariū geniturarꝝ. quare ſi putant iſtas indigere caſtigatione/nec aliter eis fidendū: multo hoc magis opus fuerit in illis, quas cū nulla ratio ne docēt emēdare, nā quas memorauimus methodos geniturīs tm̄ hominū adhibent̄ Erat igit̄ manca fallax omnis eorum p̄nunciatio de fatis vrbium & regnorꝝ/quādo de momentis illis primordialibus volunt hæc dependere: quæ tamē aut ipi penitus ignorant: aut non ſatis ex fide/ſatis ad vnguem tradita receperunt. Non iam igitur homines mortem/exilia/pauptatem/non excidium vrbes /aut peſtilentiam vereantur/ cū audaciſſimi nugatores ædītis paſſim libellis annuis iſta minitantur.

Paulus Flo.

Iulius Firmi.

Caput VII Incertum adhuc eſſe apud aſtrologos quomodo domus diuidendæ: quantū earum vires extendantur: & quibus ſignis vtendum:

Reliquũ de principijs anni/magnarũq; cõiũctionũ/& defectuũ dicere, nam momentũ q̃ fiũt obſeruãtes inde vaticinant̃ fata rer̃ publi. & vniuerſalium. Erit igit̃ declarandũ hmõi tẽpora citra lapſum erroris ab illis deprehendi non poſſe: ver̃q; hoc ex ſequẽtibus eluceſcet cũ incertos adhuc motus planetar̃/nec inaccu
Discordia aſtrologor̃ in domuum diuiſione
rabili ſupputatiõe comprehenſos oſtẽdemus. Hactenus igit̃ q̃ ſit incerta cuilibet rei fata lis hora dixerimus ſi ſunt horæ fatales rer̃ q̃s aſtrologi maxime putauerunt: nã nullas eſſe fatales/& ſi q̃ ſunt/ alias eſſe q̃ putẽt ſupra demõſtrabamus. Nũc illũ palam faciemus etiã (ſi tpa cõſequãt) auſpicãdæ pdictionis/q̃ tñ ſyder̃ põ. q̃ cæli ſtatus ad eã horam/ſcire eos nõ poſſe. Primũ igit̃ opus thematis diſponendi pfinitis duodecim locis quas appellãt domos: vbi quãtis aſtrologi tenebris offundant̃: quãtũ inuicẽ digladiẽtur re penitus incõperta nemo neſcit q̃ libros mathematicorũ attigerit: alij ſex circulis iſta loca diſcriminãt: q̃r̃ vnus p oriẽtis pũctũ circũuolutus & ſeptimũ facit cardinẽ & horoſcopũ: alius ipe meridianus ætheris ſũma infimaq; deliniat: alij q̃ttuor medijs locis intercepti per quattuor puncta notaſq; dicuntur diuiſionum arcus ſemidiurni & arcus ſemino cturni: in tres æquales portiones. Sed & omnes iſti circuli mundi vertices
Abraam
pmeant: quam opinionem vulgo receptã ſupius coarguebamus. Abraã Auenazra docet ĩ aſtrolabij cõpoſitiõe. Tũ alibi quoq; domos ita partiri vt ſex circulos deſignemus quor̃ vnus orizon/alius ipe meridianus: q̃bus q̃ttuor ſtatim cardines ſtatuunt̃. Alios q̃ttuor duci iubet p notas ſectiõis orizõtis & meridiani ac diuiſionis partiũ æquatoris cadentiũ inter orientẽ & meridianũ/& diuiſiõis inq; in tres æquas portiones. Hãc methodum valde, pbat auctoris tñ noĩe ſuppreſſo. Ioannes de regio mõte ſublimis ætate
Ioãnes de regio monte.
nr̃a doctiſſimus q; mathematicus/q̃q; Cãpano tñ nõ ſatisfecit q̃ nouã ipſe quoq; partitionis iſtius attulit rõnem/cætera ſimilis Auenazræ: ſed in eo plurimũ diuerſam/q; p æquatore factitio quodã vtit̃ circulo quẽ nũcupauit circulũ verticalẽ: vnde alius mensus alijq; locor̃ fines emergũt: ſcripſit Ioannes copioſe cõfirmationẽ huius dogmatis multis tũ mathematicis: tũ veter̃ aſtrologor̃ auctoritatibus nitens. Alij & aliter partiũt̃: & Ludouicus heremita noſter diligẽs exactiſſimuſq; ſupputator ſolitus
Ludouicus heremita ex actiſſimus ſupputator.
eſt, pbare nullã ex methodis q̃s memorauimus Alchabitij dictis cõuenire. Quid q; eadem loca p zodiaci gradus q̃s æq̃les vocãt multi cenſent diuidẽda/vel hac tm̃ vtentes via (q̃d plerũq; feciſſe ĩdos ſupra quoq; monuimus) vel vtranq; diuiſionẽ pariter recipientes: tũ eã q̃ ex anaphoris variat̃ adæquatorem tñ q̃ gradus ſigniferi tantũmodo reſpicit: qd̃ hiſpanus Abraam pceptor Auenazræ: & Henricus valenſis obſeruant non minus ex loco, pnũciãtes in q̃ planeta ſit/facta p æq̃les gradus diſtributiõe/q; vbi communi more diuiſionibus annotatis. Præterea ſi cõſtaret vbi locor̃ principia ſineſq; ſtatuendi ſupeſt alia dubitatio q̃ rurſus oĩa reuocat ad incertũ: qm̃ nõ cõueniũt loci virtutem & efficaciã ĩtra ſpaciũ claudi loci deſignati. Sed Ptolo. ſupra illud ad antecedentes
Abraam iudæus Aſtrolabia q̃rũ diameter nouẽ palmorum.
ſignor̃ ptes q̃nq; gradus exordit̃, alij tribus tm̃ ptibus illud extendunt. Aegyptior̃ ſapientes initiũ loci quã vulgo cuſpidẽ appellant nõ initiũ/ſed mediũ eſſe qualiq; centrũ virtutis volebãt: quare q̃ndecim ſupra gradus loci illius eũ diffundi/& totidẽ citra: q̃s oẽs opinionũ varietates ſi paribus fere oẽs vel rationibus vel auctoritatibus cõmunitas aĩaduerterimus/vel hac dũtaxat incertitudine totã, pnunciandi p aſtra rõnem (ſi q̃ ſit illa) in ambiguo eſſe cõfitebimur. Nã variatis locor̃ diuiſionibus oĩs variat̃ conſtellatio/qñquidem (qd̃ ſupra reprehendebamus) mutãt ſtellæ apud aſtrologos, p loci mutationem/naturã/influxũ/& , pximitatẽ: & qd̃ maximũ eſt/illa loca pugnanti & cõtraria
Error quadraginta & duarum minutiarum.
imprimis cõditione decernũt: q̃ ſunt ſitu cõiuncta & coherẽtia. nã primo loco & duodecimo q; deinceps ſe habent: q̃d magis põt eſſe diuerſum: q̃d ſexto & ſeptimo: rurſus q̃nto & ſexto: vndecimo itẽ & duodecimo: nono rurſus atq; octauo: atq; ita de reliqs ſæpius autẽ quẽ alius mathematicus ſexto loco planetã collocabit alius in q̃nto eſſe cõtendet: quod oẽm pdictionem penitus variabit: & quẽ q̃dam in nono eſſe decernet: alius ad octauũ dicet ptinere. Tota igit̃ iſta locor̃ diſtributio radix & fundamentũ oĩs

apoteleſmaticæ remanet in incerto. Sequitur eam cura ſignorum quibuſnã. ſ. vti debeamus: vbi pplexa nec explicabilis quæſtio de mobilibus ſignor̃ & immobilibus decq; ſphæra octaua nona & decima: de q̃ re nõ ẽ nobis hoc loco dicendũ: quoniã ſupra abũ
Abraam iudeus duplex facit thema.
de eſt ptractata. Iudæus Abraam duplex thema fieri præcipit: vt qui. ſ. controuerſiã diiudicari poſſe non crederet. Erit autem incertũ ex hac dubitatione quænam ſigna planetis debeant̃: ſed ex ea quã ante tractauimus quænã loca, ſed omnis hinc pẽdet aſtrologica, pnunciatio: omnis igitur dubia/incerta/inexplorata.

Caput VIII Loca planetarum veriſſime aſſequi eſſe laborioſiſſimum decq; inſtrumentorum fallacia.

Locis diuiſis ſigniſq; diſtributis ſupeſt labor epochas ſtatuẽdi ſyder̃ & ſtellar̃: hoc ẽ q̃bus gradibus & minutijs tã nõ errãtes q̃q; erarntes ſtellæ reperiãtur indicandi: qd̃ officiũ rudes & impiti facillime putant poſſe ſe pſtare: doctiſſimi hæſitant & diffidunt: q̃bus. ſ. notũ/quanta ſit difficultas aſſequendi veriſſime loca planetar̃: qd̃ impoſſibile nedũ laborioſum multis iudicat̃. Andreas ſummarius grauis mathematicus ſuũ ita librũ exordit̃: motus ſtellar̃ an ſciri poſſint neſcio/nõdũ eſſe ſcitũ/certiſſime teneo. Affert rõnem ſniæ ſuæ talẽ: qm̃ q metiũt̃ ſyder̃ motus/neceſſario prius locũ ſyderis definiũt: in q̃ illũ inſtrumẽti ope cõſpiciunt/& loco ſtellæ cõperto q̃ſi ſuppoſitiõe vtunt̃ ad ipſam ſup eius curſu ſupputationẽ dirigendam/q; ſi locus vere deprehendit̃: vera motus futura ſupputatio: nã mathematica rõne nitũt̃: q̃ minime fallit̃: ver̃q loci deprehenſio fidelis vſq; quaq; nõ ẽ/organo ſimpliciter vtiq; deficiẽte, neq; em̃ põt qualiſcũq; vaſtitas inſtrumẽti mechanici ſatis eẽ diuiſionibus actu ſenſuq; pceptibilibus q̃ ſunt errori vitando neceſſariæ: ſi diſtantiæ ſtellæ cuiuſlibet ab obſeruantis loco: tũ, pportionis illius q̃ ambitus vniuerſi/inſtrumenti ambitũ excedit rõ habeat̃, quare cũ habitudinẽ ptiũ inſtrumẽti corpis pexigui/ad totius ptes tanq; ad res ĩmenſas nequeat ſenſus aſſequi locus ſyderis obſeruari ſine fraude non poterit. Verũ
Cõfirmatio p ſentẽtiam Haly.
forte latebit error/ſed ætatis ſucceſſu fiet euidẽtior/ſydere; ſemper a vero loco ſingulis reſtitutionibus magis recedẽte. Cõfirmat hoc Ptol. q; hãc ob cauſam de fallacia inſtrumẽtor̃ iubet ducẽteſimo quoq; anno aſtronomicos numeros inſtaurari: q; eo tpis tractu veteris obſeruatiõis culpa retegat̃: quare nouis obſeruationibus caſtiganda: q̃ nec ipſe futuræ ſint inculpatę: ſed citra tñ errorẽ q̃ tunc ſenſu deprehendat̃: q̃ cum rurſus ex actis multis euolutionibus aberrabũt ĩſigniter/noua/q; maxime fieri põt/ rurſus caſtigatione redigent̃ ad veritatẽ, ſic tabulæ Ptol. principis aſtrologor̃ multis retro ãnis habitæ ſunt inutiles. & em̃ ſtudia recentiorũ obſeruationes identidẽ corrigunt: qm̃ vt pdiximus/nulla tã ſolers/tã ſubtilis inſtrumenti cuiuſcũq; fabricatio: nulla item tam vaſta magnitudo q̃ locũ ſyderis inculpata fide renunciet. Refert Abraam iudæus ĩ lib. ſup ope tabular̃ de duobus aſtrolabijs ſũma rõne cõfectis: tũ magnitudinis tantæ: vt
Abraam iudæus Aſtrolabia q̃rũ diameter nouẽ palmorum.
vtriuſq; diameter nouẽ palmis extenderet̃: & cũ duo fratres Berſechit inſtrumẽtorum cõpoſitores ſimul ingrediẽte Sole in Arietẽ. Solis altitudinem obſeruarent: non idem vtrũq; retulit inſtrumentũ: ſed duobus minutijs inuicẽ variarunt. Henricus baten, machiliuenſis in hac arte pcipuus vtin oĩ mathematica, ſcripſit em̃ ſup aſtrolabij cõpoſitione nobilẽ tractatũ/putat vel impoſſibile/vel vt inquit, pximũ impoſſibili fieri inſtrumentũ nullo modo fallax: & cum eẽt Pariſius refert ſe vidiſſe/ duobus arte mira diſpoſitis maximis quadrãtibus altitudinẽ ſolis maximã in meridie. ſ. æſtiualis ſolſticij obſeruatã: & altero q̃dem inſtrumento/ptibus deprehenſam quattuor & ſexaginta/minutijs vero duabus & quadraginta. Altero totidem ptibus ſed minutijs nullis: quare fuit error in alterutro minutiar̃ duar̃ & quadraginta. Vide q̃ falli poterũt etiam q; na
Error quadraginta & duarum minutiarum.
ſcẽtis horoſcopũ colligũt inſtrumento: qd̃ admonitos quoq; nos ab Auenrodã ſupra ſumus teſtati. Baten ítem quẽ mox citauimus in naturalium rer̃ ſpeculo multis millibus verſuum, pbat nec Ptolo. nec leber: nec Albategni: quãtitatẽ diametrorũ Solis & Lunæ certius indagare q̃ p defectus: nam tidẽ inſtrumentor̃ ſup ea re fore ſuſpectam.
oculos multis modis falli poſſe.

Mitto ꝯ multis modis in magna cõpositiõe docet Ptolo. & Alliacen. lib. septimo de visu falli oculos posse sup stellarꝝ locis obseruãdis. nã vt aer serenus & inubilus habeaꝫ / qd phibet ventũ flare q nõ sentiaꝫ? At scribit phũs Arist. euro flante videri sydera maiora. Leo hebræus vir insignis & celeber mathematicus q̃si veteribus parꝝ fidens: excogitauit nouũ instrumẽtũ: cuius vidimus canones mathematica subtilitate ꝓcellentes: verũtamẽ eo duas nõ erraticas bis eodẽ anno cñ obseruasset / discrepasse priorem ab altera obseruationem duobus gradibus dicit: quod in aeris statum putat referẽdum.

Leo excogitaᷣ nouũ ĩstrumẽtum.

Caput IX Variæ sententiæ de planetarum motibus; anni inæqualitate; & maxima solis declinatione.

Hinc nata est forsitã inter auctores tantaꝝ diuersitas opinionũ de motibus syderũ: qm̃ si loca nõ fallentibus instrumẽtis vera deꝑhẽdissent: in metienda vt dicebamus mora restitutiõis nõ aberrassent nec dissonassent inuicẽ. Pto. in magna cõpositiõe motũ solis vocat manifestissimũ oĩum / quoꝯ cæteros veluti notiore metiri debeamus: hic vero ꝯ paꝝ certe sit exploratus nihil certius nobis oñderit / ꝯ q̃ pugnãtissime sup eo a principibus astronomiæ sint scriptæ traditiones. Antiquiores Hypparco solis restitutionẽ q̃ cõficit ãnus / trecẽtis sexaginta quinq; diebus cõstare voluerũt plus quarta ꝑte vnius diei. Alij tm̃ quartã ꝑtẽ supaddiderunt. Hypparcus ab Alexandri morte anno centesimo septuagesimo octauo scribens ex suis & chaldæorꝝ obseruationibus minus quarta ꝑte diei adꝺiciendũ supputauit / veꝝ quãtum illud eẽt quod deficeret ad liqdũ nõ exegit. Posterior eo Ptol. annis ducẽtis octuagintaq; tres cẽtesimã esse illã diei ꝑtẽ diffininũt. Albategni post Ptolo. ãnis. dccxliij. obseruans cæstia motũ solis iuenit velociorẽ: ga deficere a quarta illa ꝑte ꝑ cẽtesimã & sextam diei ꝑtẽ. Thebit annũ cõstare dixit. cccl xv. diebus horis sex. m. ix. gra. xij. Tum illa magna diuersitas ꝙ alij putãt ãnos oẽs æquales vt Pto. Alphonsus. Alij inæq̃les: vt Azerchel Baten; Isaac Israelita; quos sequunt & alij ex iunioribus: quare citius interdũ / iterdum serius redire solẽ ad locũ vnde digressus ẽ: causam inæqualitatis esse ꝙ sphæra octaua nõ ab occasu semp ad ortũ / vt putãt Ptol. & multi: sed ab oriẽte ĩterdũ ferat ad occasũ quare illius motu cũ ad eandẽ ad quã sol reflectit ꝑtẽ / solis motũ fieri velociorẽ: cũ ad cõtrariã tardiorẽ; hinc diuersis ꝑtibus ãnũ nũc ꝓductiorẽ nũc breuiorẽ obseruatũ. Et quẽ citauimus Isaac eo lib. cui titulus ieſodolã / quasi dixeris sæculi fundamentum ꝑte suo: scripsit aũt ãno gr̃æ. Mcccx. q erat annus mundi hebræus. MMMMMdcc. putauit annos ad sũmũ breues / ita vt breuiari magis non possent: sed iã tẽpus apparere vt sphæræ octauæ motu paulatius ꝓduci inciperẽt. Inter illũ autẽ qui posset esse longissimus & eũ cõtra q breuissimus / mediã moram esse dieꝝ. cccl xv. & horaꝝ qnq; tũ diuisa hora ĩ ꝑtes mille octuaginta ꝑtiũ hr̃e nõgentas nonaginta sex tũ minutiaꝝ. xlvij. q̃rum q̃libet sit. lxxvi. ꝑs vnius ex illis mille & octuaginta ꝑtibus: quã scrupularẽ supputationem memini etiã me legisse apud vetustissimũ hebræorꝝ scriptorem rabi adabara ba Adam Abraæ filiũ. Deniq; ꝯ sit solis motus in ambiguo solis defectus ostẽdũt qui ꝓcedunt tẽpus in tabulis annotatũ plus dimidia ꝑte horæ: quod & Andreas sũmarius tradit: & euidentia sensus quotidie declaraẽ. Henricus quoq; machliuẽ. in lib. q̃ inscripsit speculũ reꝝ naturaliũ / asserit in defectibus deꝑhendendis seu locũ seu horam / siue quãtitatẽ inspicias erraturꝝ qui numeros motuũ tã Ptolo. ꝯ Albategni fuerit secutus. Paulus Florẽtinus insignis mathematicus cũ obseruasset ingressũ solis in arietẽ diligẽtissimis annotationibus iuenit eũ ꝑte in tabulis definito tertia ꝑte horæ velociorẽ. Tradit & Alliacẽsis in elucidario cũ anno dñi. Mcccl xiiij. solis ingressus in æquinoctiũ vernum Parisijs obseruaret deꝑhensũ Alphonsi tabulas excidere a veritate. Q d'si tãta luce cecutiũt / hoc ẽ in motu solis oĩum manifestissimo / vbi si quid erret / errare quoq; in reliqs sit necesse: qd de motu erit mercurij / q se nunq; mortaliũ fere oculis ostendit: quẽ Sosigenes ꝓceptor Alexandri ex aphrodisiade / nõ plus duabus & viginti ꝑtibus posse a sole distare tradit: Theõ Paulus Heliodo. Porphy. tribus & viginti. Ptol. etiam

Ob antiq̃tẽ
Alia opinio
Op. Hyp.
Op. Ptolo.
Op. Alb.

Op. Thebit
Ptolo. Alphon.
Azerchel
Baten.

Isaac
Snia Isaac
de annis sui
tẽporis.
Annus mediocris.
Vide inconsuetã supputationem
Adaba vetustissimns.

Varie opiniones de distantia mercurii a sole

octo atq; viginti: de cuius planetæ motu insignis q̃dã mathematicus fatebat nihil a se comptũ. Porro martẽ ptes fere vna minutijsq; triginta tardiorem eẽ ꝯ putarent: quod ipe deꝑhendisset in qua re tm̃ studijs posteriorũ eẽt exactius inuigilandũ. Idẽ maximã solis declinationẽ ab æquatore ꝓdidit a se obseruatã ptibus tribus & viginti minutijs xxx. quã tũ Pto. ijsdẽ ptibus sed minutijs vna & qnq̃ginta. Albategni. xxxvi. & xxx Archazel plus tertio & vigesimo ꝓtulerũt. Deniq; Abraã Auenazra summus mathematicus ĩ sexto de reuolutiõibus affirmat iueniri ꝑtẽ nõ posse q̃ sit in horoscopo cum ꝑtẽ Arietis primã sol ingrediat. q̃re. s. tps q̃ puenit ad Arietẽ / nec certa vt ait motus supputatiõe: nec aliq̃ gñe instrĩ ad liqdũ deꝑhẽdat. qd Auẽroadã etiã exponens Pto. apte cõfiteꝫ. Idẽ sæpe citatus Auenazra q̃cqd exq̃sita rõne foret supputaturus. Tria canonũ genera vt scribit / adhibebat: Ptolomæi Persarꝝ & Indorꝝ ꝙ variarẽt inuicẽ oẽs & ad loca diuersa planetas determinarẽt. Plutarchus Ptolo. Posterior & Emilio Romano mathematico sũmo sub Traiano cõtemporaneus / ĩ ꝓblematis reꝝ romanarꝝ hoc qu octo inqt tpe q̃ ad sũmã astrologiæ ꝙuentũ ẽ: inæqualitas tm̃ temporum mathematicorum periciam vicit: & eorum numeros ac supputationes sæpissime fallit ac fugit.

Pto. Alb.
Archazel.
Abraam
Auen.
Auenrodã.

Plutar.
Emilius

Caput X Vnici gradus errorem / imo & solius minutiæ / multos interdum errores parere: nec per reuolutiões vel annorum vel geniturarum: aut per magnas coniunctiones astrologum posse iudicare.

Hac autẽ cælestiũ motuũ incertitudine qs non totam labefactari videt diuinatricẽ astrologiã? quã si labaꝫ vno gradu cadere tota veritate sit necessarium: fiet em̃ mutata signi parte qua sydus reperiꝫ: & fines sæpe ꝓmutari: quibus parem vim domibus / alij maiorẽ / maximã omes cõfitent & interdũ exaltationes q̃s determinatis ptibus ꝓscripserũt: certe monomyriæ semp variabũt: & nõnũq; confinia decanorꝝ: & si planeta postremas signi teneat ptes / fieri potest vt error vnius ptis a signo trãsferat ad signũ: & q̃ foret in tauro luna fiat in geminis / cũ sit fœlix in tauro in geminis infortunata. Tm̃ a mascula ꝑte mutabit ad fœmineam / a lucida ad opacam: ab opaca ad tenebrosã; a puteo ad altitudinẽ; a plenis ptibus ad inanes; a morbosis ad fœlicissimas. Postremo cũ sit graduũ oĩum apud astrologos differẽs inuicẽ ꝓprietas imo etiã minutiaꝝ q̃ꝝ discretas ꝓprietates in myriogenesi tradidit Aesculapius / quõ variato loco planetæ gradu vel minutijs multũ ab errore nõ mutabit virtus syderis & influxus: & quẽadmodũ error gradus interdũ variat signũ ita minutiæ error interdũ variat gradũ sed & locis q̃ꝯ fallet ob graduꝫ vnius laplũ: vt qui forte sit in occidente sub terra collocaẽ: & qui ꝑtinet ad horoscopũ in. xij. locis tenebris retrudaꝫ: in dodecathemorijs error vnius gradus. xij. faciet gradibus aberrare: nec si syderis epocha ꝑpera habeatur sortium vlla (quas vocãt ptes) recte statueẽ. Adde fallaciam in radiationibus ex vnius tm̃ ptis varietate: cũ aliud si partilis sit radiatio faciat: aliud applicans / aliud vero defluens. Adde peccatũ omniũ grauissimũ dirigendis vt debent radijs planetarꝝ si parte vna labatur astrologus vnde anni vnius error eueniet. Sed hæc sũma atq; maxima ꝓpecꝫ flagitia in ista ꝓfessione: q̃ tñ si compes alijs erratis parua videbunt / quæ tum eos incurrere sit necesse cũ horas initiales ex motibus capiunt planetarũ q̃d supius dicturi distulimus in hũc locũ. Sit igit anni principiũ ad ĩgressum solis in primas arietis minutias statuendũ / porro si quẽadmodũ vidimus hora dimidia plus ibi fallunt cõstellatio penitus erit diuersa tanta. s. eueniet variatio. Nec minus idem eueniet si non ab ingressu solis in arietẽ ꝯ a plenilunio siue interlunio antecedenti annũ auspicent. Nec video cur Auenazra pariter & Auẽrodã illic q̃dẽ errorẽ vitari posse non putent / hic vero putent cũ deꝑhendi coitus hora ad liqdũ neq̃at / nisi moto syderis vtriusq; recte teneatur / q̃d Auenaz. Macliuensis etiã obiectat: pariter annuas geniturarꝝ reuolutiões cũ aredditu solis ad locum eundẽ ordinaꝫ quõ ꝑperam non definient inexplorato tempore restitutionis. Ascendentia quoq; magnarꝝ cõiunctionũ ꝯ recte statuent non exacte cõprehẽsis motibus Iouis & Saturni a quorum perfecta cognitione tm̃ putat abesse nos

Mutantur fines.
Exaltatiões monomyriæ

Principium anni.

Error Auenaz. & Auẽrodã.

Saxonicus: Abraam vt magnū eē ꝓnūciet si vel diē sciamus q̄ debeāt simul iueniri: cuius sniæ Saxonicis accedit q̄ ꝓpterea factū dicit vti ascēdēs magnæ cōiunctiōis nō illud habeat: qd hora magnæ cōiunctiōis ascendit: se q̄d āni vertētis initio quo illa contigit ascendebat. Sic errorē errore tuent. Verꝝ cōiunctionis ascēdēs nō desinit esse q̄d ē ꝓpterea q̄d a nobis ignorat: q̄re potius erat dicendū sciri a nobis nō posse qd cōiunctio sit factura: quare sciri negt horoscopus/q̄ qa verus ignorat alium fingere minime verꝝ. qd enim cōiuctioni cū horoscopo āni tot sorte mensibus antegresso: aut q̄ rō vt ascendens deficientiū luminariū obseruemus/cōiunctiōis nō obseruemus: Denicꝙ vt vim concedat habere ī cōiunctiōe ascendēs āni/tm̄ nō negabūt/aut paris/aut maioris esse momēti ꝓ priū ascendēs a quo diuersa cū oriat penitus cōstellatio quā ignorant/ necesse sit eos in pdicendis cōiunctionis effectibus vacillare. Mitto q̄ ascēdens anni auctore eodē Auenazra pariter ē icertū. Ex q̄bus oībus patet error pudēdus Aboasaris: q primo lib. maioris introductorij dixit nō referre si gradu vno erret astrologus ī q̄ verbo se plane nescire quā defendebat astrologiam ostendit vt non iam illud verum quod dicit accusari eam a multis ob ignorantiam cum potius non damnet nisi penitus introspecta nō collatur non ametur nisi procul & de limine salutata.

Auenaz.

Caput XI Dissidentes sententiæ de motibus octaui orbis: distantia capitis arietis octauæ a capite arietis nonæ: & auge Solis.

Q Vid q̄ hactenus tm̄ de planetarꝝ motu dicebamus q̄ forsitā magis explorati: sed hærentiū syderꝝ motū q̄s fideliter reddet: q̄bus eē vim magnā imo p̄cipuam & admirabilē cōfitet oīs astrologia: quis inq̄ recte collocabit ī themate stellas fixas: aut q̄s denegabit errorē vnius gradus oīno nō hr̄e momentū: q̄n tm̄ vnus ē gradus in q̄ credunt efficaces hoc ē vel cardinū vel luminariū: sed habemus inquient oēs in astrolabijs: in numerorꝝ tabulis passim vulgoq̄ descriptis: hoc. s. ē quod admonebā cū sup his cœpimus disputare facillima hæc videri astrologis triuialibus q̄rum doctrina de paucis oīno scedulis: verꝝ doctoribus & peritis inextricabilia /q̄ cum Iras paulo remotiores adierint puidēt æquali auctoritate magistros sup his tm̄ dissentire/quātū distat oriēs ab occidēte. Aegyptij chaldæi vetusq̄ oīs denicꝙ sententia stellas erraticas vno tm̄ moueri motu putāt: quē vocamus diurnū: Hypparcus alium introduxit qua rapent sicut errātes ab occidēte in oriētē. sit hæc igit prima cōtrouersia moueant ꝓprio motu nec ne. Recētiores cōtrouersiam nullā dicent: q̄m non sit mirū a iunioribus obseruatū: quod veteres nōdū poterāt dep̄hendisse. Verꝝ sunt etiā ex iunioribus q̄ sniam veterꝝ tueant: quicꝙ nō dubitēt falli q̄ cōtra existimauerunt. Proclus posterior lōge Ptol. pitissimus fuit oīs mathematicæ q̄d eius cū astrologicæ suppositōes: tū de sphæra tractatus & de astrolabij cōpositiōe: cōmētaria sup Euclidem quæq̄ alia scripsit multa/facile declarant. Is ī cōmētarijs sup Thimæū q̄d & alibi facit Hypparcū Ptolomæūq̄ retaxat q̄ putauerint stellas nō erraticas circa polos signiferi volui ad oriētem post cētesimū quēq̄ annnm vna pte pacta: sed potius accedendū ægyptijs & chaldæis q̄ diuturnis obseruatiōibus nihil hmōi ꝓdiderunt præsertim ita sensibus attestātibus antiq̄ traditiōi: vt nō possit accedere Pto. q̄ non sit exoculatus. Nā si mouet inquit sup polos zodiaci quō putāt Hyp. & Pto. necessariū fuerit ī his locis ñ parꝝ vergi Vrsā sub occasū/q̄ tm̄ ab Homero vsq̄ tp̄ibus ī occidua dicta sit & Canopū oporteat amplius nō videri cū faciat ea stella degētibus in tertio clímate breuē p̄odū supra finitorem: his aūt q̄ Rhodū incolūt radat oriētē/vt scribit Possi. cū igit arctos eadē nunc apparet inoccidua: q̄ tot retro sæculis sp̄ appebat: & Cano. eādē seruauerit positionē dep̄hendi falsum sensus euidētia: quē recētiores hær tiū stellarꝝ motū introduxerunt: q̄ si forsan obiciāt supputatiōes motuū planetarꝝ colligi recte testimonio sensus ab his qui ī numeris digerēdis & ī canonis expositōe fixarꝝ motū assumūt: dupl̄ ait dilui obiectionē Primū q̄ hi quoq̄ q̄ fixarū motū illū omittūt ī supputādis motibus planetarū cōsona debēt appentibus & de syderꝝ reuolutiōibus canones statuentes q̄q̄ nō errātes imo-

Opio Hyp.

Proclus oīs mathematicæ peritissimus.

Proclus taxat Ptol. & Hyp.

Possidoni.

Duplex responsio

bsles faciūt: ad verissimæ tamē rationis exeunt cōpetentiā: deinde qd notū est ex falsis suppurationibus colligi verꝝ: q̄re sensui nō rndere q̄d colligit/fidē nō facere veritatis ī suppositionibus. Hæc doctissimus ille phūs & mathema. Abraā Auenaz. cū sæpe meminerit vtriusq̄ sniæ: q̄rꝝ altera mobiles nō erraticas: altera facit īmobiles: quā Indis ascribit: numq̄ p̄iudicat: sed ī medio rē relinqt: vt ī lib. de genituris duplex fieri thema præcipiat/alterꝝ q̄si moueret: alterꝝ q̄si nō moueret. Et q̄q̄ sup his ego nihil definio præter hoc vnū nihil posse certū definiri: verissimū tñ illud/opinioni veterꝝ hoc fauere: quod assertores dogmatis oppositi nihil inter se cōueniuut. Nā Ptolo. q̄dem post Hip. ab occidēte moueri versus oriētē semp̄ putat. Arzachel maurus cū ꝓcesserint certū spaciū regredi ab oriēte versus occidētē: qd Isac sequit̄ israelita verissimis dicens expientijs obseruatū. Thebit benchorath istū motū expūgit alio cogitato q̄ versus austrū vergat & aglonē recētiores inuentū Thebit. pbātes admittūt etiā opinionē Ptol. triplici sphæram octauā motu discerpentes. Tū q̄ sentiūt cū Ptol. ꝓgredi illas ad orientē neq̄ cursū mutare dígladiant tñ de velocitate cursus: id falsū putātes qd̄ tradiderat centum annis expleri ptē vnā. Nā Auen. Moses ægyptius: Auenaz. post annos septuaginta ptās ptis vnius spacia tradūt. Albategni post annos sex & sexaginta vt fere sexqualtera ꝓportione fecerit eas velociores q̄ Ptolo. Paulus Flo. eas ocius volui q̄ dixerit etiam Albategni/asseuerabat: has opiniones q̄s diiudicabit: Dep̄hendimus inquiūt iuniores sidelibus instrumētis eaꝝ loca q̄re falli nō possumus. Quidnā igit illos veteres fefellit/ q̄bus instra non defuerūt/nec minor artis peritia q̄ vobis: vulgatū hac tempestate mobilem arietē ab īmobili vigintiquinq̄ ptibus distare. Sed Auenazra libro rerum astrologicaꝝ octo partium tradit cū scribebat fuisse distantiā: scripsit enim anno gratiæ millesimo cētesimo qnquagesimo tertio. quare nostra fere tēpora trecētis & quadraginta plus minus an his antecessit. Proinde si motū quē tradit Albateg. q̄ cæteris ocior īmitemur non plus annis q̄ ab Auenazra ad nos abire astra gradibus quinq̄ ꝓcessissent: q̄re foret hodie distantia nō (vt aiūt) graduū. xxv. sed tredecim. an fallebatur igitur Auenazra: cui ratio tum organū suppetebat. Moses ægyptius in eo lib. cui titulus misethora quasi dixeris græcæ Δευτερωσις: latine secūdā legem/inter initia primæ ptis ait tpe cathacliſmi cōcordasse mobilē arietem cū īmobili. Tum postea semp̄ motā sphæram octauā versus orientē septuagesimo quoq̄ anno gradu vno. Cum igit inundauerint terras aquæ anno mūdi millesimo sexcētesimo qnquagesimo sexto nūc agant ab orbe cōdito: vt verior docet supputatio (Necq̄ em̄ refert hic ad liquidū rem exigere) annoꝝ quinq̄ milla adiectis fere trecentis erunt a diluuio: ad nos anni fere tria milia supra sexcentos aut circiter. Quare mota erit octaua sphæra tot annis gradibus plus minus duobus & qnquaginta: q̄bus distaret mobilis Aries ab īmobili. Isaac israelita scribitur concurrisse simul vtraq̄ signa anno qui fuit nobis a christo nato qngentesimus & sexagesimus: Petrus alliacensis in elucidario tradit id euenisse anno christi ducentesimo & sexagesimo: q̄ supputatio p annos trecētos a priori supputatione discordat. Angelus mātuanus & plericꝙ recētiores idē fuisse cōtendūt āno gr̄æ qntodecimo paucis mensibus supadditis. Idē refert Isarith quendā iuniorē cū supputalset loca Solis & Lunæ ad octauam sphærā dep̄hendisse nouiluniū mēsis martij exactis a mūdo annoꝝ qnq̄ milibus ducētis vigintiq̄ttuor ꝓpe decimā q̄rtā ptē piscium. Se vero Angelū nouiluniū id supputantē ad īmobilia signa siquidem tabulis Emanuelis vtebat q̄s inscripsit Baal Cuaphaim dep̄hendere illud in vigesimo octauo gradu piscium: si Alphonsi tabulas sequeret in vigesima septima pte minutijsq̄ q̄ttuordecim. Vñ colligeret distasse mobilia signa ab īmobilibus gradibus tredecim vl q̄ttuordecim. Scripsit aūt iste paucis annis añ nostrā æratē q̄re sibi mirabile ait esse q̄d Ozonienses tabulae tradant sitam inter Arietis cornua stellā quæ: s. Arietis mobilis ē principiū semotam ab īmobili ariete anno gr̄æ millesimo trecentesimo sexagesimo gradibus viginti q̄ttuor & minutijs quinquaginta septē: p q̄ tpa iuenio aut annis supra fere quadraginta: tū Isac illū: tum Roge

Abraam Auen.

Hippar. Arzachel: Isaac Thebit

Albate. Pau. Flo.

Moses ægyptius

Tps diluuii Anni a mūdi initio.

Angelus mantua: Isarith

Tabulæ emanuelis

Quo tẽpore Isaac & Rogerius bacon floruerint.

rium baconã floruisse: quoꝝ vterq; nõ plus gradibus decẽ ætate sua putauit ĩmobilẽ Arietẽ a mobili variasse: nã vterq; secutus ẽ Azerchelẽ qui maximã inter eos distantiã q̃ posset euenire tot ptiũ existimauit. s. decẽ: ad quaꝝ finẽ puentũ sua tẽpestate prodidit Isaac. Quare tẽpus asserere & ꝓximare rursus inciperẽt retrouersus occidentẽ motu reuoluto. Sic igit colligamus aut nõ fallũt organa thematica: aut fallunt: si nõ fallũt quomodo Isaac & Rogerius stellas obseruantes mobilis Arietis non plus ptibus decẽ ab æquinoctio sũmotas iudicarunt: quæ tamẽ si tabularũ ozonienſiũ: si recentiorũ vera sententia plus tribus & vigínti partibus istinc mouebãtur: vt pateat error graduum tredecim si fallunt: vnde nostri cognoscunt se non falli/ principibus in hac arte viris tãta opinionũ varietate dissentiẽtibus: inter quas vtiq; si qs putat se posse diiudicare bruto magis iudicio/ q̃ vt de cælestibus iudicet. De locis igit non erraticarum qui sententiam proferat casu forte non errabit/ assequi hoc ratione minime poterit. Sed nec illud ꝓtereundum quod Proclus & Ptolomeus negat apogeon & epigeõ Solis moueri. Est autem quod appellant barbare/ augẽ & oppositum augis: recentiores volunt/ quos rexat hebræus Leo/ veram sententiã Ptolomæi defendens. Mito sup æquatione dierũ q̃ nesciant q̃ digladientẽ: vnde horoscopi colligendi maxima incertitudo.

Leo heb. consentit Ptolo.

Opi. recentiorum. Rõ aduersus ipam

¶ Caput XII De directionibus q̃ multiplices astrologoꝝ sententiæ.

Hīs oĩbus supest opus inextricabile sup radios cõponẽdos & q̃s apheses vocat Ptol. atq; peripachos/ vulgo directiones exacte dinumerandas. Nã mutuis vtrobiq; vulneribus cõfodiũt se mathematici: nec niti æqualẽ ita aduersus auctoritatẽ/ vel arbitrari rem quãq;/ vel tot ætatũ experiẽtia potuit. Recẽtiorũ opinio ẽ exactissimã radiationẽ ex anaphoris rectis/ obliqs mixtis/ ꝓlocorũ varietate cõponi. verum illud eueniet vt si quis edatur in regione cui supra finitorem vertex exaltetur gradibus. xl vij. & pars prima Capricorni sit in horoscopo trigona radiatio sit futura in partibus Cancri: quẽ tamen ex diametro scimus opponi Capricorno. Hẽricus batensis obseruat eam cõfigurationẽ planetaꝝ ratione locorũ: vt trigonus sit horoscopo qui locum quintũ tenuerit nulla interim habita signi rõne atq; ita de reliquis Albategni per zodiaci gradus numerat interualla quos æquales vocant nisi sydus ad latus altrinsecus declinauerit: q̃q̃ paꝝ ob id numerus variatur. Neq; em̃ plus triginta minutijs etiam si decẽ partibus declinauerit. hãc secutus est methodũ Ioannes de regio mõte: quã tradidit: & Abraam princeps præceptor Auenazræ. Quod si dicas experimẽtis esse deprehensum per anaphoras schemata cõponenda esse resistet Auenazra diu multis obseruationibus infinities dicet annotatũ per æquales gradus esse cõstituenda: sunt qui rectas anaphoras semp vsurpẽt: quod obijci falso Ptolo. supra declarauimus Adde q̃ latitudinẽ non obseruat Ptolo. præterq; in planetis copulatis. Abenzagel aũt in omni radiatione præterq; in diametro. Aboasar & in diametro quod illi calũniantur Mitto quãta dissentiant quonã vsq; radiationis vis extendat: sunt qui gradibus tribus sunt qui potius q̃nq;: sunt in Luna qui ad. xii. vsq; partes: sũt etiam qui ad tredecim vt Porphy. ait: Par q̃stio mathematicis inexplicabilisq; dissentio sup directionibus (vt cũ eis eoꝝ more loq̃mur) Nã ægyptij q̃dẽ anaphoris regionis semp vtebant. Dorotheus in dirigẽda prima parte rectis semp assentionibus: quod expientiæ respondere sæpissime Abraã testat. Ptolo. & fere posteriores in oriente posito sydere & occidẽte p regionis ascẽsiones: positis quarto loco vel decimo per æquatoris: mediis locis vero per admixtas. Idem sentit Almeon capi. septimo tractatus quarti de directionibus: Aboasar per zodiaci dirigit gradus. sic em̃ octaua differentia secũdi tractatus libri de magnis cõiunctionibus dirigit Lunam ad locum cõiunctionis syderum infortunantium. Idẽ sentit Auenazra libro cui titulus initium sapientiæ confirmãs auctoritate etiã Albategni. Sunt qui putant vtroq; modo tam radios extendendos q̃ sydera dirigenda. s. per signi feri gradus & anaphoraꝝ proportionem: quod videt Ioannes hyspalensis in isagogis suis voluisse. Nã secũda pte sui quadripartiti capite sup prima domo idẽ est executus.

Porphyrius
Dorotheus
Abraam
Almeon
Opio Abo:
Alia opio
Ioãnes hyſ.

Opi. Albate
Ioannes de mõte regio.
Abenzagel Aboasar

Alij extendunt q̃dẽ radios p zodiaci gradus: dirigũt aũt per ascẽsiones quod Messalæ necnõ Ptolo. videt Auẽrodan ascripsisse. Cõtra Abraam iudæus eandẽ affert rationẽ operis vtriusq;: q̃re schemata componant p æquales gradus per eosq; dirigendum sit. Mittã quã discordant ad quã ptem planeta sit ducendus: vbi quid ab alijs Ptolomæus dissentiat in apotelesmatis est videre: tũ nõ nihil Auẽrodan explicãte: sed nec illud hoc loco pertractamus quãta sit difficultas his qui putãt ascensionibus mixtis vtendum in dogmatis executione. Nam Ptolomæũ id parum recte vel sufficienter præcepisse doctissimi iudicarunt. Paulus alemanus insignis mathematicus q̃ nũc apud Guidonem vrbini ducem principem litteratissimũ viuit/ scripsit aliqñ se nunq; vidisse q̃ sydus ad locum triangulum recte dirigeret: quin etiam (qd superius erat dicendũ) negat in latitudinibus planetaꝝ fideles esse tabulas quæ feruntur. Ex quibus omnibus in capescendis horis initialibus siue geniturarũ/ siue vrbium/ siue constellationum: tum in themate disponendo siue cardines statuantur: siue loca præfiniant/ seu signa diuidantur: seu sedes syderibus: vel hærẽtibus: vel errantibus tribuãtur: seu schemata cõponantur: siue apheses numerent quãta patet erroribus sanua quũ adhuc veritas super his & mathematica certitudo in Heraclíti antro lateat inexplorata.

Alia: Auenrodã: Abraam Iudæus

Alia discordia.

Guido vrbini dux.

IOANNIS PICI MIRANDVLAE DISPVTATIONVM AD VERSVS ASTROLOGOS. LIBER DECIMVS.

¶ Caput primum. ¶ Epilogus eorum quæ hactenus confecta: & quid in sequentibus agendum sit libris.

Quin Vltis iam gradibus astrologicam rem deiecimus: dum nec cælo pẽdere fata inferiorum omnium declaratum est: nec significari: nec si depẽdeat/ aliter potius q̃ pro naturæ cognatione quoꝝ vtrunq; confirmabatur ex perpetua & stabili cõditione cælestium quæ sui par semper/ suiq; similis non mutatur: vt fingunt instar Cameleõtis vi locorum vel distantiarum. Deinde quia quid cælum faceret vel indicaret id intelligi a nobis posse negabamus: tũ quia nec horas illas fatales quænam essent nec in choro cælesti penes quos fati decernẽdi potestas collocata cognoscere nostræ sit imbecillitatis Certe quæcũq; sup his illi tradiderunt exorbitant penitus a ratione, rerum enim fecerunt primordia quæ non sunt primordia veris omissis: & cælestium potentissima vel nescientes vel negligentes vtũtur in prædicendo cõmenticijs causis & fabulosis: quibus vt nulla veritas inhæret/ ita nulla potestas aliquid efficiendi. Post hæc tertio declarabat si nihil in istis quæ dicebamus offenderint non modo non contigisse speratum: sed potius aperiri q̃ sit impmeabile/ nec humano vestigio ptransibile: quod est illis cõficiẽdũ: vt. s. initiales horas indagent/ & cælestiũ quas finxerũt causaꝝ statũ ac positionẽ oẽm momentis singulis assequãtur: quoꝝ neutrũ sciri posse lib. ꝓximo disputabamus, sed hæc etiã si pstiterint tm̃ abest vt suũ munus impleuerint, vt necdũ suum officiũ sint aggressi. nam labor ille ꝓprius astrologi/ themate iam cõstituto (q̃d opus est mathematici) qd explorata cõstellatio faciat indagare. inter oĩa est difficillimus hæc si darentur ratione constare scientia foret astrologia si experimentis ars si nec rõne nec experimentis nec ars vtiq; nec scientia sed temeritas incõstabile præstigium: circulatorum figmentũ fabulosissimum. primũ igitur rationis auctoritatem: tum fidem experimenti astrologis eripiemus.

¶ Caput II Rationes astrologorum inanes esse & ridiculas.

Generalia q̃dã de syderibus Aristote. Plato/ cæteri physosophi/ nixi rõnibus tradiderũt subtãtiã sempiternã/ motũ circulare/ reliquaq; id genus veꝝ ꝓprias syderꝝ ꝓprietates nusq; ꝓdiderũt nihil sup eis/ q̃ physica dici posset/ indicãte rõne: alioqn reꝝ corruptibiliũ q̃s tractamus: q̃s ꝓxie sentimus: q̃s itimius noscimus: dotes peculiares ab euẽticis tãtũmodo effectusq; cognoscimus: q̃s aũt astrologi rõnes cõfinxerũt sua dogmata ꝓbaturi/ tm̃ absũt a rõne vt nihil possit irrationabilius cogitari: neq; em̃ solũ nõ demõstrantes aut rhetoꝝ etiã enthimematis iferiores/ sed fal

Aristote. Plato.

ſæ futiles/pugnātes/vicioſæ/ridiculæ/qđ excutiētes/ordine ſingłas palā faciamus.

Caput III Duplex principium quo aſtrologi decernunt quæ domus ſit fortior/falſum eſſe: vtq; ſit verum/non tamen ex eo id colligi quod volunt.

EXordiemur a rōnibus quibus locoꝝ ꝓbāt ꝓprietates: quoꝝ tñ & nullas ꝓprietates & iterualla ſciri nō poſſe ſupra declarauimus. Primū autē agemus de quātitate virtutis locoꝝ. Scđo de q̄litate declarantes illudvbiq; principia ꝗbus nituntᵉ eſſe falſa: neq; tñ colligi ex illis ſi ſint vera: quod volunt. Eſt aūt duplex q̄ſi ꝓloquiū quo definiunt quis q̄ loco ſit fortior/quo debilior: vnum eſt loca illa ꝑualere quæ nectanᵗ horoſcopo radiationis affinitate ſiue trigonæ. ſ. ſiue q̄drāgulæ/ſiue ſexangulæ. Cōtra pigra deiecta q̄ nō cōiūganᵗ. Alteꝝ cardines quos vocāt angulos primæ ptātis eſſe: ſcđo loca cardinibus ſuccedētia: tertio q̄ declināt ab eis græce dicunᵗ apoclimata barbari cadētia dicūt. Primū igit̄ iſta principia falſa/aut ſi cōcedanᵗ: q̄ tñ itelligūt ex his tum iter ſe: tū principijs iſtis pleraq; repugnāt. Principioꝝ falſitas ita demōſtrat̄ efficacia locoꝝ nō pōt alio referri q̄ ad habitudinē loci ſupra finitorē: vt in eo ſitu putetur ſtella q̄libet efficacior: in q̄ poſita ſupra nos fortius operatur. Hæc phyloſophus ſtatim dabit naturali rōne ꝑſuaſus. hoc dare cogit̄ & aſtrologus: qm̄ virtus iſta locoꝝ vel a natura petit̄ ipius ſpacij: vel ex iſta q̄ diximus habitudie ad nos: a ſpacio deriuari nō poteſt nō modo: ga nulla iſtius ſpacij vis natura ē: vt ſupra monſtrauimus: verum qm̄ iſtud ſi dixerim erit idē horoſcopus eadēq; locoꝝ ptitio q̄cūq; regiōe cōſtituēda ſiquidem ſpacij ꝓtes determinatæ ſuas habuerint ꝓprietates ꝗbus inibi poſitas ſtellas afficiant: q̄re nō variabūt̄ ex cælo/ſed erūt oībus eædem. hoc aūt toti penitus aſtrologiæ repugnat q̄ ſydus eadē ſpacij ꝓte collocatū mihi q̄dē decernet in aſcēdēte: alijs ſcđo loco alijs duodecimo: alijs tertio: alijs vndecimo: ꝓ cæli. ſ. inclinatiōe diuerſa: q̄ nō eēt ſperanda: ſed natura ſpacij quā cōſequerent iſte ꝓprietates nō habitudinē illius ad nos: nam ꝓ cæli deuexiōe nihil illa mutaᵗ: hæc ſemꝑ alia fit & alia. Q đ ſi locus cōcedit̄ efficacior in q̄ ſitus planeta fortius agit in nos/cōcidūt ſtatim illa fundamēta de angulis & horoſcopo: primū q̄cūq; locus ſub terra debilior erit oībus q̄ ſupra terrā: nec quintus aut q̄rtus erit duodecimo vel octauo ꝓferēdus: tū inter eos q̄ ſupra terrā quicunq; magis aſcēdet ſupra finitorē potētior exiſtimabit̄: q̄re duodecimus primo ꝑualebit: cōceſſit Aſchedenſis aſtrologus auctor ſūmæ quam vocant anglicana plus credens rationi prorſus indiſſolubili/q̄ aſtrologoꝝ omniū auctoritati. Sed Ptolomæus quoq; rōnem vidit quā fere ſecutus apoteleſmatō lib. primo ſtatuit omniū fortiſſimū eſſe locū medij cæli/ꝙ inibi poſiti radij planetaꝝ potentiſſime nos afficiunt: ꝓximum illi virtute locum vndecimū. ꝓpter eam rōnem: debiliſſimos aūtē eſſe planetas q̄ mediant inter occidentē & imū terræ. Repugnāt hæc autem cæteris aſtrologis: quoꝝ maxima pars orientem cæteris locis anteponit: vt Meſſala: Firmicus: Aboalar: q̄q; Auenazra ſentit cū Ptolo. quare nō cardines oēs primos facit: veꝝ locum vndecimū oībus antefert præterq; ſummo. Poſtremo ſi dicta tuentur planetā quinto loco faciens debiliſſimū quando medius eſt inter quartum locum & ſeptimum: tertio quoq; libro ſuper annoꝝ ſpacio loquens omne quod ſupra terram præfert his quæ ſub terra: ſed oblitus eoꝝ q̄ prius dixerat orientē loco p̄ponit vndecimo. Tū ſecutus aſtrologos abijcit. xii. nimis futili certe falſaq; ratiōe: qm̄ inquit ſpiſſior & obſcurus terræ vapor ex humiditatibus halans illis vim deſcendētē turbat & infirmat: certe ſi ratio valet natus aere caliginoſo naſcetur ſemꝑ infœlix cui planetæ ſub tenebris omnes erunt quaſi duodecimo loco collocati. Præterea cur non magis id patiaturī oriente poſitum ſydus: An plures halitus luce facta ſuperius quæ potuit vaporoſos fumos attollere/diſſipare nōdum potuerit: Verum in ſole forſitan hoc ꝓcedit: ſed meridie quænā ſtella duodecimoloco reſidens aere vaporoſo p̄pedietᵉ: rectius igitur primo libro tātū illud ſpectauit medium cælum fore potentiſſimū iter alia loca/ille intenſior vel remiſſior qui magis faſtigio minuſve ꝓpinquaret: hoc eſt ſolum qđ dici naturaliter poteſt: ſi naturaliū tm̄ virium penſemus

Snia Ptolo. ab aliis aſtrologis diuerſa.

Meſſala.

Firmicus.

efficacia: nā ꝓprietatē alicuius influxus habere forſitan locus pōt ſub occidēte/quam cæli mediū nō habeat (ſi q̄s habuerit hmōi differētias) veꝝ q̄d planeta facturus ē vt fortiter faciat q̄d aliud eritī cauſa q̄ ptās diffundēdi radios in finitorē. Nimis igitur ſtulte ſtellā fixā in q̄rto loco potētē ſub imo. ſ. terræ latitantē/q̄ ſi fulgeat ſūmo fere cælo/cardinē in ptibus nō attingat virīū nihil ſit habitura: planetā loco duodecimo nō eſſe vita lē q̄ ſit tñ in q̄nto collocatus cū longe rationabilius q̄ntus locus ſedes tenebraꝝ q̄ duodecimus poſſit appellari nemini q̄ſq; ꝑſuadebit fortius affici nos a Sole cū ꝓcul ab oriēte diſtat adhuc gradibus. xxv. q̄ cū lapſus vno gradu mergaᵗ in occaſū: cū tñ ad aſcendentē ibi ptineat/hic ad locū ſextū: multo minus niſi ſenſu carētibus ꝑſuadebūt eē potentiorē q̄rto loco ſub media. ſ. nocte q̄ ſi octauū vel duodecimū locū occupauerit. nā colligatio trigona cum horoſcopo reprobaᵗ ex ſuperioribus vbi de radioꝝ diximus interuallis: vt ſi rectā ſequi rōnem velimus plus ad horoſcopi vim attinet eius anaphora q̄ tot ſpacijs diſtans bona fortuna. Q đ ſi colligatio talis habet momentū/cur non iūctus cardini meliori locus erit potētior: Eſt aūt rōne docēte tū varijs aſtrologis a ſtipulantibus cardo ſummus oībus melior. Igitur ſextus locus illi triangularis debet bonis adnumerari: qua rōne nonus ex aſcēdentis affinitate. Hactenus falſitas principiorum nunc principijs decreta diſſentire. neq; enim ſemꝑ octauus malus ſi propterea malus ꝙ diſiunctus ab aſcendente. cum plerūq; locatus ibi planeta/trigono radio foueat oriētem. ſimiliter & ſecūdo loco ſexagona radiatio nōnūq; venit ad horoſcopū: quare q̄d colligunt non eſt perpetuū niſi loca per gradus zodiaci diuidanᵗ/hoc autem non recipiunt/igit̄ nihil colligunt. Illud item reſpōdeāt cū affinitas aſcendētis & angulī bonū faciat locum ſufficiat alterū priuilegiū/an vtroq; ſit opus. ſi alterū bonus erit octauus locus ſuccedens occidenti: ſi vtrūq; malus ſecundus diuulſus ab aſcēdente. Scribit itē Heliodorus ex Pauli cæterorūq; ſnia malos infortunātesq; planetas in decliuijs vehemētius lædere & nocere ꝙ ſi locus infimus ſua natura quodq; dicere ſolent απροκτος tam malos debet radios hebetare quam bonos.

Decreta principiis diſſentire.

Heliodorus

Caput IIII Argumentationes aſtrologorū quibus ſua roborant dogmata ad quinq; fere genera redigi/infirma quidē & inefficacia.

EXcutiamus nunc errores ꝗbus locoꝝ ꝓprietates ꝓbāt: vt hic q̄dem fratres ſignificet: alius parētes: amicos alius: hic mortē: alius inimicos: veꝝ ne ſæpius eadē rēphendēdā/genera q̄dā prius refellā argumētādi ꝗbus vtūᵗ aſtrologi q̄cq̄d ſūt ꝓbaturi. Tū ꝑticulatim cuiuſq; dogmatis euertētes fundamenta/tm̄ admonebimus e quo genere iā taxatoꝝ ducaᵗ argumētatio: ꝓprijs vero locis hoc ageī/vt datis principijs & forma ratiocinādi nō cōſequi tñ q̄ putant oſtendamus. Sunt autē fere capita q̄nq; ad q̄ redigas oēm aſtrologicam ꝓbationē. Primū locus dici pōt ab ordine numeroꝝ: ſcđm a parabolica ſimilitudine. tertiū a mathematicis: quartū ab aſtrologicis principijs: quintū a dialecticis. Ab ordīe numerorū ſic argumentantur. Clima primū ſubiacet Saturno: Ioui ſcđm: tertium Marti: quia Saturnus primus planetarū: Iuppiter ſecūdus: tertius Mars. Loca ſunt. xii. ſigna ſunt. xii. Primum igit̄ ſignum primo loco reſpōdet: ſecūdum ſecundo: atq; ita deinceps. Sed tertium ſignum Geminorum: tertius igit̄ locus fratres ſignificat quaſi gemīos. Similiter primus planeta primo loco reſpōdet: ſecūdus ſecūdo: tertius tertio. Sed Iuppiter ſydus ſecūdum diuitias ſignificat. Erit igitur loco ſecundo ſup diuitias ſignificatio. hæc methodus a numeris ducta faciliter confutaᵗ. Siquidē cum phyloſophis/cum dialecticis ſermo ſit: nā non modo nō cogit/ſed nec colligit/nec ſolū nō ſuadet ſed nec ſuadet. Primum igit̄ futilis nimis inſanaq; ſuppoſitio: primū genere quoq; primo generis alterius naturæ cognatōe cōſentire. Primū ignis elementū primus planetaꝝ Saturnus q̄d ab igne diuerſū magis aſtrologis ē Saturno: Mars tertius planetaꝝ: aq̄ tertiū elemētū/nōne diſſidet Mars ab aq̄ quātū ab aq̄ diſſidet ignis: Aries primū ſignū: Saturnus primus planeta: neq; tamē aſtrologis habet Aries cū Saturno ꝓportionē nō regnat in eo nō dominaᵗ imo depri-

Quinq; capita ad quæ oīs aſtrologorū reducitur argumentatio

mit. fallax igit suppositio rudis & imperita: q si vera foret nihil minus eet incerta/ nō tā qncertū sit nea Luna Saturnū versus ascēdēdū: an potius a Saturno descēdēdū ad Lunā: cū sua qlibet rōne sit primus ordine planetarꝝ qꝫ qꝫ mediorū situs & ordo penitus ī ambiguo. Manet em adhuc sub iudice lis antiqua Sol a Luna secūdus an medius magis sit: creditus est ægyptijs Lunæ ꝓximus: medius a chaldæis: mediū quoꝫ putat Pto. & turba recētiorꝝ. Verꝝ nō mō leber acutissimus mathematicus sed & ipse Theō iterpres græcus prolomæi dissentiēs a magistro puta supra Lunā statim collocandum. Q d' Plato qd' Aristo. etiā affirmarūt: nec mirū sūmos auctores ī ea re dissentire: sup q rōnes vtrinqꝫ trāslatitiæ multæ/certa non pōt vlla cogitari. Nā parallelares vbi sustuleris/hoc ē obtutus discrimina/mathesis nihil indicat e duabus stellis vtra supior: nec de Sole dūtaxat ambigit: verꝝ etiā de Venere de Mercurio: qm de Marte Ioue & Saturno constat inqt Sūmarius oēs supra Solē: q tn ordine nec ē scitū nec sciri pōt: qd multa. s. (vt loquūt) aspectus ē diuersitas ꝓterqꝫ rōnes q scūqꝫ feceris ex cōmunibus erūt vanæ & dialecticæ/nō ex ꝓprijs certæ & mathematicæ. Qualis illa Ptol. de Sole cōueniēter planetas mediū poni: qm sūmouent ab eo qdā logitudīe loci: qd Saturnus & Iuppiter & Mars faciūt: qdā sequūt eū semp vt Venus atqꝫ Mercurius: friuola coniectura nec ꝓcedēs: qm Luna digredit ab eo quātū supiores: nō igit medius ī ter digredientes ab eo & nō digrediētes. Alpetragij ratio pariter debilis vt sint motu velociores inferiores. qꝫ qꝫ q vident velociores ꝓbat esse tardiores. Sic em locus Veneris Solis & Mercurij locis supior erit: qd nō fore oēs æqliter resistūt: plus niti videt euidētiæ veterꝝ ratiocinatio Solē ꝓximū Lunæ decernētiū: qm Veneris ī teriectu Mercurijve nunqꝫ nobis eripiat. Sed hæc quoꝫ multipliciter soluit: vt qd cōtingat id ī Mercurio paruitate: cōtingat in Venere: qa ꝓxīe. Soli radijs occupat & intercipit. Quare radijs obstruere viam non pōt ad nos descēdētibus qd remotior Luna pōt. Quid q forte tenuia nec Lunari densitate terrosa radijs nō obsistunt. Habeāt itē ꝓpriū lumen qd cum vice solaris erepti reddūt/nō eripiūt lumē/sed cōmutāt/quare defectus nō pcipit Auerrois ī paraphrasi magnæ cōpositiōis Ptolomæi dicit se quōdā in Sole duas q si maculas nigricantes annotasse/cuqꝫ nnmeros digessisset pid tēpus inuētū Mercurij Solis radijs oppositū. Recte igit Moses ægyptius ex Abubachesis quoqꝫ testimonio situ & ordine planetarꝝ incertū ꝓnūciauit. Nā Lunā qdē scimus oībus inferiorē cælicqꝫ vestibulū ꝓpter maiorē aspectus diuersitatē q minorē indicat necessario habitudinē semidiametri terræ ad sphæræ semidiametrū. quō vero tres aliæ se habeāt sol/venus/mercurius/ī certū Siliter notū q tuor has stellas nobis ꝓximiores alijs tribus: sed illarꝝ inter se triū situ & ordinē ratio nō demōstrat. Cū igit genethliaci nitunt ordini hmōi consequentiæ principio nitunt primū qdē falso: tū si verꝝ foret incerto: licet autē de signis idem obiectare q n (quod satis demōstrauimus) in zodiaco nullū aut quattuor æque principia sint. Dictum de primo genere argumētationis: a parabolica similitudine sic ꝓbāt: decimus locus in edito cæli vertice patet. quartus latet ī imo terræ. Cū igit magis cōpertū cuiqꝫ de matre sit qꝫ de pre: conuenit vt ꝓ decimū locū mater iudicet. pr aūt ꝓ quartū: q modus nō ē aliter qꝫ ex suo titulo refutādus. Nā q cunqꝫ de istis silitudinibus argumēta petūt nō solū phis sunt indigna docētibus: verꝝ nec dialecticis apta vel vtilia disputantibus: qn hec rhetorꝝ psuasiōibus cōmoda/& vane fere poeticæ lusū potius præse ferunt qꝫ seriæ cuiuscqꝫ ꝓbatiōis idoneā auctoritatē a methematicis argumētari eos dicebā cum bene decreta mathematicis male vertūt ad suas pdictiones qualia q supius de zodiaci in signa: signorꝝ in ptes: ptiū ī minutias diuisionē dicebamus. Itē cū quod recta quædā alia obliqua signa illis dicunt /ob ascēsiōis moras inæquales ipi transferūt ad naturā rectitudinis & obliqtatis ī moribus. Ex astrologicis colligunt quotiēs astrologicū aliqd dogma principiū faciūt alterius dogmatis cōfirmādi. dialecticis vtunt /si qn cōmunes & ꝓbabiles qsdā ex natura vel prima phia ꝓpositiōes assumūt. Sed id qꝫ rarissimum: necꝫ em memini apud eos legisse me rōnem q sidē dialecticæ ꝓbabilitatis afferret.

Lis antiqua de Soli situ.

Aegyptii Ptol. Caldæi ieber Theon Plato. Aristote. Sūmarius

Rōnem Ptolo. eē friuolam.

Alpetra.

Auerrois in paraphrasi almagesti.

Moses Abubache.

Secūdū genus argumētādi astrologorum.

Tertium

Quartum.

Quintum.

Caput V Rationes a parabolica simílitudine ductæ quibus domorum ꝓbant proprietates refellunt.

Hæc dixerimus in vniuersū nūc ad referēda ꝑticulatim fabulamēta descendamus (nā sic verius dixerim qꝫ argumēta) qbus locorꝝ proprietates asseuerāt inchoātes ab illis q sumunt a situ & cōditiōibus signorꝝ. Est aūt locus a parabolica silitudine p hūc modū: pr amat filios: & qntus locus amica radiatiōe: qa triangula nectit horoscopo: qntus igit locus filios significat. Vt sit igit modus argumēdi bonus q tn plane ē riculus/ostēdamus/nō recte colligi qd' cōtendunt. Primus in quūt locus nascētē significat ipsū: qm de tenebris ꝓdit in lucē. ltē horoscopus ecce parabolica silitudo de q reddūt & rōnem cur idē locus itinera modica repsentet: vt cū de vico eiusdē vrbis ad aliū de vrbe ad suburbiū: de domo itur ad pomeriū. Nā volūt horū quoqꝫ motuū causā ī syderibus eē q primi loci dispositiōe portendant vt ait Bonatus. Præterea videamus an ī reliqs locis silitudo procedat. Est scd'ī proprietas sup diuitijs: qm nihil aiūt hoī magis ꝓximū: igit hærēs primo secūdus locus diuitias significabit Necessaria rō penes eos qbus nihil potius ē diuitijs verꝝ hoī ꝓximiora & intimiora multa: puta dotes animi & corpis sapia & valitudo: qre debuerūt potius hæc a scdo loco significari qꝫ a sextovl'a nono: qd q ī ter externa quoqꝫ pentes/vxor/amici/filij/gloria/pecuniæ pferunt: vt potiora vt ꝓximiora/pterqꝫ apud vnū hoīum genus q se vocant astrologos. Tū locus idem cur eplas quoqꝫ notat vt ait Zael israelita pter fortē in genituris notariorꝝ: qbus semp hæreant stilus & pugilaria: lā pgamus ad reliq. Tertio fratres indicari volūt/qnto filios diximus/causā: cur hic filios simílis fratrꝝ ē rō: qm locus tertius exagona radiatione iūgit ascēdēti: qm igitur exagona copulatio amica: sed melior est triāgula ꝓpterea filijs hæc qs amamus magis: illa fratribus daī: & eandē ob causā locus vndecimus ē amicorꝝ: quē pariter ex sexangulo respicit ascēdēs. verꝝ eos ī terrogo: cur non locus nonus filios significabit cum sit & ipe triangularis horoscopo: Rndebunt qm cadit. rogo igit iterꝝ melior tertius an vndecimus: & patet eadē ratiōe vndecimū pferendū qm cadit tertius: cur nō igitur tertius amicorꝝ vndecimus fuit fratrū: nisi puertētes ordinē naturæ putent amicos fratribus pferendos. Illud quoqꝫ de filijs alio dicto pturbaī: nā parētes quarto debēt iudicari: sed inter quartū & ascendentē tetragonus ē aspectus q nullus inimiciciæ magis iudex: quō igit nascentē nascētisqꝫ filios amica radiatione cōponunt eundē tn cum suis parētibus inimica: Præterea placet Ptolo. græcis oībus & Auerodā potius a decimo loco filios iudicari qꝫ a qnto: qd Porphyrius ideo rectū probat: qa inde aiæ in corpa demittant. Sed Porphyrij fabulæ fabulā possumus opponere: qa phibent aiæ p cancrū labi deorsum p capricornum ascendere. Est aūt cācer signū aqlonare cui rndet apud Ptolo. imū terræ nō sūmū: sed a quarto quoqꝫ pariter & vndecimo pdictionē de filijs auspicant. Quid q Alchabitius & hebræus Andragazar ad qntū locū legatos volunt ptinere: & quod Vellius ait rumores & nuncios addūt & famā quæ post cineres: & quod Adla scribit vestimēta: qua nā igitur ista rōne: nullā em reddunt: illud valde irrationabile q sextum locum quem vocāt ωπρωκτον quasi dixeris torpidū cessantē/inertē/inefficacē/seruis attribuūt: quorum tn & labor & industria dnorꝝ nutrit ociū & ignauiā. Sed vide pulcherrimā quā sup hoc dogmate facit rōnem Auenrodā: septimus ingt locus pares significat subiecti vero elōgant a paribus (verba sunt ipius) quantū sexta domus a septima elongat: sextā igitur posuerūt pro domo subiectorꝝ: hæc ille: quæ ridēda sunt potius qꝫ cōfutanda ne nimis ab Aristo. coarguamur. Nā de septimo qd dicunt pares significari vide qꝫ ipi minime veracia/minime cōsentiētia putēt sup illa. Referunt em ad eūdē locū vxorē/socios & apertos hostes: qbus qd ē pugnantius. Sed defendit Abraā in hunc modum qm septimus ingt locus opponitur primo: lites & bella significat: qm rursus descendit ascendēte horoscopo significat vxorē. Postremo qre mora descensus eius æqualis ē tēpori ascensionū primi loci: q nōnulla cōueniētia est. ideo significat æquales/& socios: sic omnia

Ptolo: Auenrodā. Porphy.

facile cõfirmabunt cũ nulla sit res q̃ similitudinis alicuius istiusmodi argumento/cui cũq; alteri similis & dissimilis fingi nõ possit. vbi eñ nõ succedit: si de rebus oppositis

ab eodẽ ponunt indicia quasi cõueniãt. Sed cõueniũt inget hac rõne q; tpa emersus in

ascendẽte casusq; in occidẽte sunt æqualia. Fateor bñ dictũ si id quoq; concedas eodẽ

exemplo similẽ eẽ igni aquã q̃m tot ptes possideat aqua frigiditatis quot ignis habeat

caliditatis. Tã eñ puto forsitã opponũt (q̃d nõ sit dictũ scrupulosissime) descensus at

q; ascensus/ q; calor atq; frigiditas. Nõne certius vxor ad secũdum locũ ptinet ꝓxima

viro semp illicq; succedẽs q̃si suppar: & scda pῖtim cũ velint etiam ex signis alterꝝ esse

Ptolo. Vellius — marẽ alterũ fœminã: quoniam vt ingt Ptolo. fœminæ viris inhærent. Sed & reddant

Bonatus — rationem cur idem locus fures fugitiuosq; significet (vt Vellio placet) & emptiones

quoq; ac venditiões: & quod alij tradunt itinera mediocriter lõga: Tum q̃d scribit Bo

Auenaz. Dorothe. — natus cultũ puræ diuinitatis pscientiamq; futurorꝝ Certe mors illi loco rectius debeba

tur q; octauo cũ pariter hic a luce descẽdat ad tenebras: sicut in ascendente de tenebris

itur ad lucẽ. Sed nõ placuit ingt Auenazra: ga nõ nihil est similis ascẽdenti: tali. s. simi

litudine qua nos aquã ꝓbauimus eẽ similẽ igni. Sed Dorotheus quoq; ex hoc potius

de morte iudicabat q; ex octauo dominũ loci ad id obseruãs. Illud itẽ respondeant cur

Aboali. Alchainil. — octauus locus bella significet apud Aboali: & q̃d scribit Alchainil villicationẽ. Quod

alij volũt etiã vsuras: debẽt hæreditates hinc etiã ꝑuideri. Ego non video quõ conueni

Auenaz. — ant hæres & mortuus: melius igitur si mortẽ octauus locus iudicabat: hæreditatẽ /no

nus significasset q; succedit octauo: sed relatas ad octauũ hæreditates ait Auenazra q̃d

loco scdo ꝓportione respõdet ad quẽ ptinent facultates. s. hæc est illa sæpius iam irrisa

cõcordia rerum oppositarꝝ. nam q̃ oppositis locis erit similitudo præter dissimilitudi

nis? Quod si sup eis quasi similibus semp loquerentur ignoscẽdus forsitan error /sed

nũc quasi similibus: nũc vt maxime dissimilibus: & q̃dem veris oppositis vtunt: vt. s.

eis subueniat. Sic quasi cõtraria loca sumunt dum secundus & portendit quibus nutri

mur/& vitam conseruamus: octauus mortem exiliaq; significat: mox idem hæredita

tes & censum quasi secũdo similis & affinis: oĩno qui moriunt hæredes faciunt non fi

unt nisi forsitã cæli/q̃d cælo certe non subijcit. Essent alia obijcienda: sed vereor nugas

cõfutando/ne fiam ipe quoq; nugator. Prætermitti de nono loco q̃d dicunt nullo mo

do põt. vnde tñ q; rideat habet lector vt fastidio multiloquij nõnihil subleueť. Nonus

Auenaz. — ait locus itinera longa significat: audi rõnem q̃m sol decimo loco positus ad nonum de

scendens moueť: hoc scripsit Auenazra lib. rõnũ primo atq; secundo: vbi opus oĩno

chachinnis potius q; syllogismis quasi in oĩbus locis ab vno transiens ad alium sol nõ

moueat. Quid q; cum eo motu sol descendat puto non significabit locus nonus itine

ra quibus montes & eminentia loca conscẽdamus. Quis enim non iocet litigãs cum

ridiculis? adde illam quoq; sup duodecimo loco fabulam significari per eum animalia

quibus vehimur q̃m iunctus sit ascendenti quotiens idem signum vtroq; loco proten

ditur. Alibi vero p eundẽ locum tenebras aiũt carceresq; portẽdi: ga maxime distat ab

ascẽdẽte: a quo. s. ẽ duodecimus: sic tam parꝝ sui q; veri memores metiunt in quibuslibet. Q̃d si iunctũ eum locũ debent horoscopo tũ esse/cum idem signũ sedem vtranq; occupat: disiunctũ cũ diuersa sunt signa: sequitur illud vt nec animalia q̃bus vehimur/

nec carceres/ille locus semper indicet: imo nũq; hæc simul sed illa cum idem vtrobiq; signũ: hos aũt cũ signa sunt diuersa: quod nullus tamen putat astrologorum.

¶ Caput VI Confutatio rationum Auenrodan de proprietatibus signorum quæ ab ordine & consequentia signorum sumuntur.

Auenro. — Hæc sunt a situ conditioneq; locorum parabolica quadam similitudine ductæ rationes: Auenrodã primo lib. apotelesmaton ab ordine. cõsequentiaq; signorum augmẽtatur vt primũ. s. signũ primo loco respondeat: secũdum secundo: & pro natura dñi signi respõdentis natura quoq; loci iudicetur: sic per tertiũ locũ fratres iudicari & itinera breuia: quoniam gemini quoq; tertium signum quorũ

dominus est Mercurius. Itẽ idem inquit sup res mixtas habet influẽtiam quare fratres significabit: & cursu solis ꝓximus hæret semp: quare breuia ad eũ itinera pertinebunt Sed nec alius quispiã astrologorꝝ nec ipe quem sequiť Ptolo. Mercurius facit fratrum significatorẽ. Sed nec vlla ratio ẽ vt breuibus præsit itineribus: q̃m cursum solis imitetur. nam si ꝓpterea hoc q; veloci motu reuoluat nõ magis ad Mercuriũ q; ad Solem & Venerem hoc ptinebit: quorꝝ omniũ cursus ferme sunt æquales. Veniamus ad quartũ cui rñdet cancer patrẽ inquit significat: quoniã sol patribus præest: vis autẽ solis apparet in cancro. Vide q; vanas q; friuolas arripiunt cõiecturas. Nam in alijs q̃dem domino sp vtiť domus: hic aũt ad eũ confugit q; nullã habet in eo signo auctoritatem. Ne q; eñ sol in cancro/vel regnũ habet vel hospitiũ vel trigonũ vel decanũ. Quoniã vero nec domina domus Luna/nec Iuppiter signi rex/significato patrũ deseruiebant ad solem se conuertit: q̃m maxime in cancro positus calefaciat: q̃d vt sæpe iam diximus nõ de signi natura sed habitudine solis ad terrã contingit: alioqn q̃ cognatio solis si principia sequimur astrologorum cum signo humido frigido fœminino: in quo vt pauloante monuimus nullam habeat dignitatis alicuius prærogatiuam. Præterea cũ Saturnus eodem ĩ loco dominet: vt ibidem dicit Auenrodã: quomodo etiam sol dominabitur: Auenrodã quorum naturam putant oppositam faciunt domos & regias etiã oppositas. Aut quõ & illud consonat q̃d ibi loquitur: vt illi loco Saturni natura respondeat. Quapropter in hæreditates occultaq; ꝓtendatur: Cui tamen vt quarto competit signum cancri in q̃ Saturnos a domo ꝓcul exilium patitur. De octauo & nono loco non minus falsa pugnantiaq; cõminiscitur. Scorpius inquit octauum signũ cujus dominus mars/ ga mortem significat: verum non qualem facit mars apud astrologos sed Saturnus potius: nã sicut inquiunt venena significat & pigritiam ac inertiam: vt ait Aboasar: quarea græAboasar cis etiam appellat argos: quod naturæ martis minime conuenit. Nonus locus ad Iouẽ refertur: quare nonum signũ est Sagittarius: ꝓptereaq; dicit religionũ iudex & sapientiæ ꝓ natura Iouis. Sed cur non eadem rõne locus. xij. cui pisces respondent æque domus Iouis atq; Sagittarius & si gratior Ioui domus ẽ Sagit. tñ si vera ista suppositio de q̃ rõ mutatiõis hmõi ducit: vt loco. s. natura planetæ rñdeat q̃ in signo compari dñet: non debuit locus. xij. oĩum eẽ miserrimus: cui signũ ascribit domus planetæ oĩum fœAuẽrodan licissimi: q; q; methodi infirmitatẽ satis ipe confirmat Auenro. q q̃m non ꝓcedere eam infirmitatẽ vidit in oĩbus vsus est tñ ea in quinq; locis: in reliquis cõfugit ad rõnes quas ꝓximo ca cognouit pite confutauimus. Nos aũt nec in illis quinq; sequi quod putauit ostendimus. dogmatis

¶ Caput. VII. Cõtra rõnes earũdẽ ꝓprietatũ quas Aboasar ex ordie accipit planetarꝝ

Boasar istas locorꝝ proprietates a planetarum colligit ordine: vt primus primo detur. secundus secũdo: tertius tertio. Proq; planetæ cõparis numeri ꝓprietate ꝓprietas quoq; loci decernat. Sed grauissimũ statim incidit incommodũ: vt eidẽ planetæ rerꝝ oppositarꝝ loca attribuant Saturno primus & octauus: Ioui nonus atq; secũdus: Veneri qntus &. xij. Est eñ primus locus vitæ locus: octauus mortis: quo igiť primo pariter & octauo præerit Saturnus: postq; eñ ꝓ numero planetarꝝ septem loca pcursa sunt redeunt ad primũ: quare Saturnus incidit in octauum: quod oẽs confitent. Itẽ nonus est fidei sapientiæ religionisq; significator: secũdus diuitiarũ: sed deus & mamona non cõsentiunt. Adde q; ibi sicut alijs quoq; locis ait Aboa Aboasar sar Iouem futuri sæculi fœlicitatẽ significare/ quæ ꝓ fidem & sapientiã acquirit. Venerem aũt fœlicitatẽ istius sæculi: igiť cum diuitiæ ad istius nõ ad venturi sæculi fœlicitatẽ ptineant potius a Venere q; ab Ioue significabuntur: nec ad locũ secundũ cui Iuppiter numero cõpetit: sed ad quintũ cui Venus dať referenť: præsertim q; & ipi solent oppositas domos Iouis & Mercurij dicere: q̃m sapientia cuius auctor sit Mercurius dignitatibus & diuitijs Iouijs aduersetur. Hinc q̃nq; calumniã repellentes qua sæpius incessunt ꝓ. s. per futurorꝝ præscietiam & cælestium virtutum deductionem naturæ fere totius domini/iuuant tamen plerũq; pauperes & ignobiles: esse eñ in hoc fatum debẽt sapi-

entum ne diteſcant: quia Mercurio Iuppiter aduerſetur. Quomodo igitur Iouē nunc vt diuitiarꝝ ita ſapiæ faciunt auctorē? ſed ī Venere quoq; magis abſurditas elucescit: q̄ ſicut q̄ntū locū ita pariter incidit in .xij. q̄rꝝ alter leticiæ voluptatis: alter carceꝝ & mœroris & tenebrarꝝ locus dicit: q̄bus quidnā pōt eſſe pugnātius? excogitarūt q̄dā belliſſimā defenſionē: nā q̄m ſolet voluptates cōſequi pœnitētia: debēt veneri vtiq; locū cōuenire tā gaudij. ſ. q̄ doloris: puto defendēt ita quoq; pariter. vt q̄m vitam ſequitur mors ab eodē planeta vtiq; ſignificari. Nec dubito pari rōne dicturos ad martē bella pacē q̄ pinere: q̄m ſemp bella ſeq̄t pax: ſicut pluuiā quoq; ſerenitas: pluuia ſerenitatē Verꝝ ne putēt extra omne gaudiū ſibi ſemp mœrendū ne aliq̄n mœreāt/admonere ilꝰ los volo nō oīs lætitiæ comitē eſſe mœrorē. ſed q̄ pter modū fuerit & rōnem: hæc autē a q̄nto loco ſignificari nō dicēt ſi ſuoꝝ principioꝝ mœrores ſūt. nā ad q̄ntū hæc referū tur q̄m iuuēt/foueāt/refocillēt ſicut locus q̄ntus iungit aſcendenti p q̄d naſcētis hoīs vita ſignificat. Immodica vero voluptas quā pœnitētia doloꝝq; ſequunt non ē vitæ fo mentum ſed p̄nities: ſed nimis ſerio logmur in cōfutandis nugis. De Marte videamus Aboaſaris rōnem & finem faciemus fratres inq̄t ſignificat & ſorores: q̄m ex illius ſunt parētibus: rō dogmatis hæc. q̄m primo loco q̄ genituræ dñs iudicat aſcribit Saturnus ſecundo igit Iuppiter q ſecundus eſt planeta. Tertio mars pro ſphærarū ordine tertius Sed ex eodē genere ſunt Mars atq; Saturnus: q̄a vterq; malus & noxius eſt. Significa bit ergo tertius locus q̄ ſunt generis eiuſdē cū eo q naſcit: q̄re fratres atq; ſorores. Hæc noſter Aboaſar q nili ſcripſit ebrius hæc certe ſcripſit inſanus. Qui em diſſimilis maꝰ gis planetarū Marte & ſaturno? ille ignis: hic terra: ille feruore furit: hic torpet frigiditaꝰ te: ille nocturnus: hic diurnus: & oēs ſi p̄curres nullū inuenies influxū Martis Saturni influxibus cōuenire. Præterea cū ſilij quoq; ſiles ſint parētibus aut non debuerūt a q̄nꝰ to ſignificari cui Venus aſcribit. aut erit dicendū ſaturnum cum venere quoq; conueꝰ nire: narrauimus rōnes aſtrologoꝝ q̄bus locorū p̄prietates probant in eo forſitan maꝰ gis arguendi q̄ nimis diligenter q̄ q̄ patꝝ illas vere taxauerimus/ductas tenui quadam ſimilitudine rerꝝ: ſed q̄uis nullo negocio confutant: habent tamē ex veterū traditione ſcribentiūq; teſtimonijs potius inficiandam q̄ negligendā auctoritatem.

¶ Caput VIII Gaudia planetarꝝ cum domibus ruere.

In coīa ſubuertunt de gaudijs planetarꝝ: q̄m locoꝝ proprietatibus denotāt nā gaudere planetā quēq; volūt eo loco cuius proprietati planetæ proprieꝰ tas eſt ſimilis. Sic Venerem quinto loco: quia gaudia filios voluptates quēꝰ admodū Venus ſignificet: ſic & alios alijs locis eadem rōne: quod ex Auenazra li. terꝰ tionū & Aboaſaris introductorio licet intelligere. Quāq; ſi ſequamur hanc inten tionem Mercurio magis tertius locus aut ſextus conueniebat q̄ aſcēdens: lunæ magis aſcendens aut occidēs q̄ tertius/magis ſoli decimus q̄ nonus: loui potius nonus item ſecūdus q̄ vndecimus: Marti ſeptimus q̄ ſextus: ſaturno q̄rtus q̄ duodecimus. Quæ poterit quilibet munera locoꝝ planetarꝝ cōditionibus conferēs animaduertere. Abenꝰ zagel ait ſigni cuiuslibet partes alias eſſe calidas & ſiccas: alias frigidas & humidas: aliꝰ as frigidas & ſiccas: alias calidas & humidas: alias medias ſiue mixtas: quare de ptibus ſuæ naturæ vigorari quēlibet planetarū. Medias autem ſiue mixtas conuenire Mercuꝰ rio: verum non reciperet iſtam rōnem Ptolo. & alij qui Venerem calidam & humidā eſſe volunt quare partes humidæ & frigidę nulli planetarꝝ conuenient. Præterea cum Mars in Ariete tm̄ quinq; partes poſſideat erunt tm̄ in Ariete ſi verus Abenzagel parꝰ tes quinq; calidæ & ſiccæ reliquæ cōditionis alterius & a natura ſigni diuerſæ qui tum natura calida ſiccaq; decernit. Similiter erunt in Tauro plures aereæ partes longe q̄ terꝰ reæ: ſic in alijs eueniet. Fallax igitur Abenza. ratio. nec ſi vera noſtram tamen explicat quæſtionem quando relinquet incertum quæ partes calidæ quæ ſint frigidæ: quia nō erit certum quæ cui planetarum potius debeantur.

¶ Caput IX Rationes Ptolomæi de planetarꝝ domibus deſtruuntur.

Nunc agendū de ſignis: & q̄dem ſup̄ his multas iā rōnes eorū euertimus vt q̄bus p̄bant ſigna eē. xij. ſed nec plura nec pauciora. Tm̄ principiū ſignorū ſtatuendū ab ariete: diuiſionē p̄terea illā in aquea/terrea/ignea/& aerea: cur itē hoc illius planetæ vel exaltatio vel trigonū/hoc alterius: reſtāt alia de q̄bus nunc diꝰ cemus a planetarꝝ domibus ordiētes. Necq; em̄ ſi cōcedat cū ſignis diuerſis affinitatem hmōi eē planetarū: vt hic q̄dē ſub ſigno tali poſitus infirmet: ſub alio fiat fortior: horū tm̄ ſignoꝝ differētiā nulla rōne poſſe nos cōſequi: q̄m nō pōt aliter hoc fieri q̄ p̄ natura ſtellarꝝ eiuſq; ſigni vt ſupius diximus. Sed naturā ſtellarꝝ nobis rō nō demonſtrat. Igit nec ſignoꝝ cū ſyderibus affinitatē: q̄ ſi ſpatia cæli potius q̄ ſtellas conſequi dicat: nihil minus inexplorabilis erit ſyllogiſmo q̄ occulte cæteraꝝ rerꝝ p̄prietates. Ptol. de domi bus ſolis & lunæ nitit vna rōne tm̄: de reliquoꝝ domibus triplici. Prima ſumit a natuꝰ ra ſignoꝝ. Secūda de p̄portiōe cōfiguratiōis ad domos luminariū. Tertia de numero conſequentiaq; ſphæraꝝ. primā primitus excutiamus. Eſt aūt eiuſmodi Capricornus & Aquarius hyemalia ſigna ſunt quia frigida: ſaturnus quoq; planeta frigidus. igit illi recte cōueniūt. Peccat aūt multipliciter argumētū. Sed primo q̄a debet in natura ſigni ſpectari potius q̄d conuenit ex ſe q̄ q̄d ex accidēti. Cōuenit aūt ex accidenti ſignis illis frigiditas: q̄re dūtaxat ea rōne q̄ poſitus ſol in illis frigoris cauſa eſt p̄ accidens: dum. ſ. mouet longius a nobis. Cū vero de illis pro ſua natura decernit alteꝝ apud ipſos aſtroꝰ logos terreū: alteꝝ eſt aereum: q̄ qualitas Ioui potius cōuenit q̄ ſaturno qui frigidus & ſiccus omnibus aquarij qualitatibus aduerſat. Præterea ſolēt aſtrologi cum diuerſa diꝰ uerſis ſtellis aſſociant ſi malæ ſunt ſtellæ dare illis quæ potius earū naturæ diſſentiāt q̄ quæ conſentiāt: vt eoꝝ natura. ſ. mala contrarij mixtura temperet: ſic Diurnum ſaturꝰ num/Martē nocturnū faciunt: cū tm̄ calore Martis frigida nox: frigore ſaturni calidus dies non cōſentiat: vt inde qualitas vtriuſq; noxia refrenet feruor in Marte: torpor in ſaꝰ turno. Dicant igitur an in ſignis planetæ malo reddendis hanc quoq; ſequi velint ratioꝰ nem: an cōtrariam potius: Equidem Pto. contrariā ſequi videt ſniam nunc methodi quā ſupra ſeruauerat in nocturnis diurniſq; diffiniendis Verꝝ liceat illi diuerſis in locis eadem non ſentire modo in eadē ſerie verboꝝ ſibi non repugnet. At ſi naturæ ſaturni conſonum ſignū domū faciat/aquarius excludit. ſi diſſonū/foras mittit Capricornus. Dicet Ptolo. ad illas ſe reſpicere ſignorū qualitates quæ de ſolis operibus illis debētur: ſignum autē vtriuq; tam capræ q̄ aquarij frigidis numeratur: quod ſaturniæ qualitati concordat: nos extra rōnem fieri cōtendimus/ſed admittamus/nec tam colligi quod putat declaremus. Reſpondebit enim hoc forte ſuper ſaturno ſuper alijs planetis non ſuccedet. nam Veneris domus Libra/Taurus/Libra ſignum autumnale: quare ſiccū & frigidum: ſicut aquarius frigidum quidē hyemale. Repugnat igitur Veneri Libra quæ pluribus quidem calida/rurſus omnibus humida definitur. Nec parum demiror Ptolomæum qui dixerit hæc Veneri ſigna conuenire: quoniam ſit

quaſi dixeris generatiua maximeq; fœcūda. Nam poteſt hoc diꝰ ci de Tauro: de Libra dici nullo modo pōt. In Ioue quonā pacto ratio quadrat: cui nulꝰ la cōmunio cum Piſcibus & ſagittario. Siquidem anni tempus ſub iſtis ſignis eſtimaꝰ tur/alterum finit hyemē: alteꝝ autūni finis. Igit illud per frigiditatem repugnabit Ioui hoc etiam per ſiccitatē q̄q; nec Piſcium humiditas aquea vitali Iouis humori cōuenit. Ptolo. ad iſtam ſe refert concordiā: q̄ vtriuq; illoꝝ ventos facit & vim quoq; habet geꝰ nitalē: quare cū illis Iouē cōſonare planetā tēpatū. Quæ dū refello putarē ſupuacuam operā facere: niſi potuiſſet hæc p̄dere. Ptol. cuius facile poteſt auctoritas imperitis imꝰ ponere. alioq; his ſimilia quæ ſolēt interdū litterati p̄ iocum ludentes inter ſe dicere vēꝰ tos ſuſcitant: igit Ioui ſimilia. Rationē reddit Auenrodan: q̄m rerum viuentium geniꝰ turæ ſeminibuſq; præeſt Iuppiter: quorū vapores vlituſq; ventis non nihil ſimiles ſūt. O mirabilem ſapientiā qua poſſunt etiam humidis ſicca ſimilia defendi. Nā ventos q dem phyloſophi (niſi fallor) oēs ſiccos faciunt cōtra genituram omnē humidam: ſed &

Tres rōnes Ptol. de domibus planetarum.

Rō Ptol. peccat multipliciter.

Ptolo.

Rūſio

Confutatio

Ptolo.

Auēroden.

fœcunda ſigna: quoniam poſito in illis Sole ſemina germinant; res exoriunt. O ſi poſ-
tuiſſent ad humanũ ſemen deferri/cõmodius omnino accidiſſet hoc eis ab Ariete. Sed
nõ poterãt Iouí dare quem Mars occupauerat/q̃cq̃ omnino iniuria. Quid em̃ illí cum
primo vere? cuius nullus calor/& genitalis humorq̃ prolificus cũ torrida Martis ſicci
tate nihil participat. Inuaſit audacia pariſcorpiũ nullo etiã iure/frigidum. ſ. ſignũ & au
tumnale. Non igitur iſtam ſi ſequamur rationẽ ſatis æqua partitio fuerit iſta domorũ.
Examinemus alias a configuratiõibus luminariũ & a ſphæraꝝ numero ſuſceptas. Ve
rum quoniã per habitudinem colligunt ad luminariũ domos excuti prius oportet rati
onem qua domus ipſæ luminarium ſtatuantur. Eſt autẽ huiuſmodi illa quã Ptolomæ
us affert. Cãcer & Leo de duodecim ſignis oĩm maxime vergũt ad aquilonẽ .pximãt
q̃ vertici capitum noſtroꝝ: .pterea duabus maximis & principalibus ſtellis: hoc ẽ lu-
minaribus data ſunt: Leo ſoli q̃m maſculũ ſignũ: Cancer Lunæ fœmineũ. Primũ igit
falſum quod aſſumitur: nam ſigna nobis viciniora/Cancer & Gemini/non Cancer &
Leo: deinde ſi ſit verum quæ ratio docet maioribus ſyderũ ſigna conuenire nobis .pxi
miora? Potuerunt hoc dicere veteres hac ſimilitudine q̃ & illa proximiora nobis inter
planetas. Sed Ptolo. dicere nõ poteſt/q medium facit ſolem omniũ planetaꝝ. An ideo
factum q̃m in Leone Sol magis calefacit? Verꝝ ſæpius dictũ ex ſitu id euenire/non de
ſigni .pprietate. q̃re gẽtibus alijs facere Solẽ in Libra q̃d nobis facit in Leone. Q̃d ſi vi-
rium ſyderꝝ cæterorum ſenſus ita veros & rõnes: vt ſolaris caloris haberemus experie
mur de reliqs idem q̃d de Sole/magis affici nos ab illis accedẽtibus ad Leonem q̃ quia
.pcul a nobis in alijs ſignis inueniunt. An alijs igit rõnibus Sol cũ Leone cõcordat?
ne q̃d calidum ſignũ & ſiccum / q̃d maſculũ item eſt non ẽ .ppriũ Leoni/ ſed Arieti cõ
mune & ſagittario. Reſtat vna cõditio cuius meminit ille grauiſſimus Aboaſar. Nam
queadmodũ inqt Sol medius planetaꝝ: ita Leo mediũ ſignũ æſtatis hac niſi rõne liga-
rer nõ erã cõceſſurus apud Leonẽ melius phæbum q̃ apud alias cæli beſtias hoſpitari.
Sed pſuaſit Aboaſar vere p̃ſidiũ & dulce decus aſtrologoꝝ: q de Lunæ quoq; tũ Tau-
ro cognatiõe pulcherrimã rẽ cogitauit. Nã Ptol. attulit ad diſtantiã q̃ inter ſigna proxi
ma nobis eſt fœmininũ. Non cõtentus Aboaſar aliud addidit q̃ ſignificet Luna rerum
initia. Sit autẽ Cancer æſtatis initiũ: cui demõſtrationi quis nõ conceſſerit? Hoc nõ vi-
dit Auenrodan vſus alia rõne: q̃d proxime. ſ. ſolis ædibus ædes lunæ merito collocen
tur: qa Luna ſequatur ſemp Solem. Sed viderit q̃ de Venere & Mercurio rectius hoc
dicat: quoꝝ etiã ædes .pximas Soli natura fecit ſi credimus Ptolo. cuius iterpres Auẽ-
rodan quẽ citauimus. Cæteꝝ ſint iſtæ domus luminariũ quæ ratio ſuper alijs diſtribuẽ
dis Ptol. hãc affert imprimis vt domus ſyderꝝ malorꝝ qualia Mars atq; Saturnus inimí
ca radiatione luminariũ domos aſpiciãt: domus vero bonorꝝ vt Iouis. & veneris amica
Mercurius illis .pximus ſtatuat. Recte igit Marti datũ Scorpiũ & Arietem quadrãgu
lares Cãcro atq; Leoni. Saturno Capricornũ & aquariũ/illis oppoſitos: Iouí triquetra
illis ſigna Piſces Sagittariũ: exagona Veneri Libram & Taurum: proxima Geminos
Virginẽq; Mercurio. Sed nec verũ q̃d aſſumit nec ex aſſumptis recte colligit. Nã do-
mũ ſtatui eã rõnabiliter dicimus in q̃ planeta poſitus bñ ſe habet: ſed noxia Marti Soli
q̃ pariter illorꝝ radiatio q̃drangula: noxia itẽ oppoſitio ſaturno/tũ .ppter oppoſitionis
aduerſitatẽ: tũ .ppter retrogrationẽ. Q̃d ſi verꝝ illud q̃d ipe tradit Ptol. fœlices oẽs pla-
netas in ea diſtãtia ſũmotos a ſole in q̃ domus eorꝝ a ſolis domibus diſtãt: q̃d græci vo-
cant idropiropiã: arabes almugeã: ſeq̃reẽ & ſaturnũ oppoſitũ lumiaribus/ & Martem
illis quadratũ eẽ fœlices: contra ſniam oĩum aſtrologoꝝ de talibus ſchematis infortu-
nia calamitateſq; magnas decernentiũ. Poſtremo nõ q̃drate principio q̃d colligitur eui
dens eſt: nã cũ dicũt has vel illas domus triquetras vel q̃drangulas eſſe domibus ſic ac-
cipiũt: vt cõparent ad Leonẽ: quæ inter eũ & Capricornũ pro ſignoꝝ conſequẽtia ſũt
ad alteꝝ ordine cõuerſo quæ inter Cancꝝ & Aq̃riũ: quare altera ſolis altera Lunæ me-
dietas & iperiũ dicit: alioqn domus Veneris tã quadrãgulæ q̃ triangulæ dici poſſent/

Ratio Aboaſar

Alia cauſa quare cãcer lunæ domus.

Confutatio

cũ ſit Libra q̃drata Cãcro/Leoni Taurus: & Martis domus triquetræ forent Scorpius
Cancro/Aries Leoni. Igit ad domũ cuiuſq; luminaris cõpari debet domus collateralis
& q̃ſi ſub ſyderis ditiõe locata. Q̃d ſi fiat falſiſſimũ deph̃endet/ opponi luminaribus
vt ait Ptol. domos Saturni: q̃m nec aquarius Cãcro: nec Leoni Capricornus opponit.
Qua .ppter domos q̃ Saturni nemo dixerit cũ ex diametro luĩaria reſpiciant: ſe q a
ſextum a Sole vel octauũ a Luna locũ teneant: q̃d Auenrodã quoq; confitetur. Alia ra
tio penes orbiũ numeꝝ ſumit: vt cũ de Leone Cancroq; definitũ ẽ: tum .pximioribus
Soli Lunæq; planetis in ordine ſphæraꝝ .pximiores domus aſcribebant: ſic Mercurio
ſtatuũt hinc geminos inde Virginẽ dari. tum Veneri quæ ſequũtur: .pxima Marti: de
inceps Iouí: poſtremã Saturno: has oẽs ab iſta ſphæraꝝ cõſequẽtia ductas argumẽtati
ones falſas: tũ ſi vere forent incertas eſſe declarauimus. Recte igit Auenazra lib. ſecun
do rationũ. Quæſiui inquit in libris ſapiẽtũ de ſignis rationes domorum nec reperi in
eis aliquid bonum: Tãtũ ad fidem experimentorũ ſe cõuertunt. hæc ille: nos hoc libro
rationes: proximo aſtrologorum experimenta labefactabimus.

Rõ Ptol. pẽnes numerũ orbiũ ſumpta.

¶ Caput X Facierum & finium rationes iam eſſe reprobatas.

Facies planetaꝝ q̃bus oẽs vtũt a cõſequẽtia ſilr orbiũ diuidũt: nam primas
arieti ptes decernẽtes dño domus dãt/ſequẽtes ſequentibus iuxta ordinẽ ſi
tus & ſphærarũ Soli. ſ. primas a Marte: ſcdas Veneri: atq; ita deinceps. Indi
primas dabãt dño domus: alias duas dñis ſignoꝝ eiuſdẽ trigoni: q ſi trigona ſatis con
futauimus & q̃ ſup orbiũ numero argumẽtãt: nõ ẽ opus aduerſus hmõi rõnes/nouis
rõnibus. Sup finibus adeo nõ cõueniũt: vt qnq; ſup eis fecerint opiniõs. q̃re rões alteri
us alter arguit & irridet. Ita vero ſũt oẽs debiles & infirmæ: vt ſuos quiſq; cõfines nouo
quodã iure mutet & iuadat alienos. Ex ordine trigonoꝝ chaldæi fines ſuos ordinarũt
vt trigona ſigna ſilr ptirẽt. Eſſet aũt modus ptitiõis vt primas ptes trigoni dñs occupa
ret: tũ ſubſequẽtes q ſequẽtibus i ſignis habẽt trigoni ptãtẽ: numeris ſp ab octo decre-
ſcẽtibus ad quattuor. Aegytij q̃d illis obĳcit Pto. nullũ ſeruant methodi tenorẽ: nunc
adeũt trigona: nũc reges: nũc patresfamilias: ordiẽtes interdũ ab his q nullam in ſigno
poſſidẽt auctoritatẽ: vt a Mercurio i Capricorno Ptol. aliã .pbat diuiſionem: cuius le-
gere rationẽ cuiq; promptũ libro primo apoteleſmatõ: pendet autẽ a dominis domus
exaltationis & trigoni: quã probare non debuit tamẽ Ptol. niſi reprobat ſeipm q̃ndẽ
illius auctor diuiſionis exaltationẽ trigono præponit: trigonũ domui. Ptolo. vero præ
ponit omnibus domũ. poſtremãq; facit exaltationẽ: quæ in illa diuiſione cunctis ante
fert. Indi maſcula ſigna ſimiliter p oĩa diuidunt: & fœminea pariter eodem exemplo/
ſed exempli in vtriſq; ratio nulla cognoſcit. Aſotol dedit luminaribus etiam terminos
cuiq; planetæ totidẽ ptes: primas autẽ domino domus prophetarũ ordine/reliquas re-
liquis. Nos cum iſtud iam fundamẽtum & ſimiliter domos/exaltationes/trigona/ſu
ſtulerimus vel ſi qd ſunt in incerto eſſe probauerimus: concidit omnis ratio finiũ defi-
niendoꝝ (ſi qui fines eſſe cõcedãtur) Præterea ſi de trigonis: domibus: altitudinibus ve
ritas foret explorata: non tamẽ exploratum hoc modo potius q̃ illo fines decernẽdos
vnde nata varietas opinionũ dum aliud alijs magis .pbabile viſum eſt.

Diuiſio facierũm.

Alia diuiſio Indorum.

Aegyptii Ptolome.

¶ Caput XI Quod cui mẽbro ſignum dominetur varie a varijs determinari & ab omnibus parum rationabiliter.

Quod itẽ caput Arieti tauꝝ collo ſignis alijs ſimilia mẽbra ſubijciunt ab illo
quoq; iã ſæpe ſugillato nũeroꝝ ordie trahũt originẽ: vt primũ. ſ. ſignũ pri-
mæ corpis pti p̃ficiat: ſcdm ſcdæ: tertiũ tertiæ: q̃uis illa quoq; peccãt in hac
ptitiõe: nõ tã q Arietẽ primũ faciũt ſignoꝝ: q ſigna. xij. veluti ex cõfeſſo rem tã ambi-
guã ne falſiſſimã dixerim: q̃ q corpis ptes q̃li pricipales tot fieri rõ nulla pſuadet Ari-
ſto. ſeptẽ fecit Nicomachus. x. cur. xij. ipi reddãt rõnẽ: videt rẽ potius abſurdã/ hume
ros/brachia/manus i vnã cogere ptẽ ſigno vni ſubiectã: tam & pedes tibĳs/ tibias ge-
niculis/& genicula fœmoribus/vti ptes quattuor magnas/quattuor ſignis ſubĳcien-

Arift. ſeptẽ facit partes corpis. Nicoma. x. no ta medice Aſotol.

das. Præterea facturis distributionē hmōi potius calída calidis: frigida frigidis erāt cō
paranda: ꝯ secūda secūdis: tertia tertijs: hac ē potius obseruanda naturæ cōmunio ꝯ si
tus & ordinis enumeratio: nec forsitā riderēt pedes piscibus subijciētes: q̄ soli pedibus
iter cælestia carēt. Caueāt igit medici ne tā futili aliqñ dogmate psuasi metuant venā i
cidere brachiorū si res postulet/Luna Geminos pagrāte: qm̄ brachijs Gemini p̄sunt/
nec salutare remediū ducti vana supstitiōe morēt. Nō Hyppocrates: nō Galenus: nō
Hyppo. Galenus Auicen. Paulus Oribasius. Auenazra Aboasar Alchabi. Porphy.
Auí. non Paulus: nō Oribasius: aut hocip̄i fecerūt: aut alij vt facerēt constituerunt nō
q nr̄a (q̄d alibi diximus) tēpestate/fœliciter & prudēter hāc artē exercuerunt: quare ces
set ois hoc genus insana superstitio: quæ si nullā probat habere rationē: nec robur ha
bere pōt experimēti. Tū quia veritas nulla cōsonat mendacio: tum propter ea quæ su
mus libro sequenti pluríma ꝓbaturi: tum ob ip̄am ponentiū hæc inter se contrarietatē
Nam dat sagittario testes Auenazra: dat Aboasar illos scorpiōi: dat Alchabitius Virgi
ni: diaphragma: quem latine septum transuersum. Porphyrius Leoni cui etiam ventrē
quod Arabes Virgini: sunt qui genua Sagittario: quæ tamē arabes & latini Capricor
no. Heliazer garnozēsis vir hebræus in li. de aīa Cancro manus & pedes assignat: cum
tamen alij Geminis manus, pedes piscibus reddant, libræ rursus ille crura pedesq̄ etiā
aliā tñ rōne ꝯ Cācro subijcit: Cācro em̄ quatenus. s. gradiēdi functionē implent: libræ
ꝓpter hāc similitudinē: q̄re dū fit icessus attollunt & deprimunt instar libræ. Cæteri li
bræ nihil tale: sed aquario crura: piscibus pedes: libre vero tā nates ꝯ renes & lumbos
Heliazer subijciāt Scorpioni fel rñdere ait Heliazer/naturā Sagittario sed alij Scorpioni dant ve
renda. Q d̄ si quis dicat astrologis obseruatum nunq̄ tuto ferrum admoueri membro
cuius signo Luna perid tēpus insederit: primum in tanta incertitudine quodnā signo
membrū subijci dicat experimētū cōstans & cōfessum haberi non pōt: tamen vtcūq̄
Nicolaꝰ orē forsitā contigerit sapiēs tamen vir oppositum obseruauit. Scribit em̄ Nicolaus orē gra
uis phylosophus & mathematicus plerunq̄ se vidisse factā salubriter in pede sanguis
missionē cū Luna foret in piscibus: & i brachijs item cū geminos illa pagraret.

¶ Caput XII Rōnes astrologoꝝ quibus ꝓprietates signis ab
solute cōuenientes astruunt: & quod de supradictis sint reiectæ.

Dixímus de ꝓprietatibus q̄bus ad nos & ad planetas signa referunt: restant q̄
simpliciter illis cōpetūt & absolute: q̄s illi de triplici genere probatiōis assu
mūt, primū a cōfutata iam cū planetis ducit affinitate: scd̄m a figura cogno
minis aīalis. Tertiū ab his q̄ sub eis posito sol opat. Ab affinitate cum planetis argu
mentant cū talē naturā signi faciūt qualis quoq̄ planetæ q dñatur in eo signo: vt cum
Arietē dicunt latebras latronū maleficorūq̄ hoīum significare: qm̄ Martis est domus
id genus hoīum significātis: ab ope Solis cum mobilia signa fixa cōiaq̄ decernunt Ex
q̄bus Sol anni tēpus aut mutat aut firmat: aut qualitate ꝓmíscua tēpat. A figurā cū alia
mites mores/alia ferinos afflare nascētibus dicūt q hæc oīm gerūt imaginē: vt aq̄rius
gemini: virgo: alia bestiaꝝ: vt Leo: Taurus: capricornus. Itē hæc esse pulchra illa defor
mia: nā pulchra vocant q̄cunq̄ sub hoīum specie cogitant p̄ter aquarium: qm̄ sit Sa
turni senis hospicīū quasi non senex etiāq̄ deformis pulchro possit hospicio vel egere
vel delectari/pariter quæ sint bruta effigie: vt Taurus: & símília semiuocalia vocāt vo
calia quæ humana: muta quæ spēm referunt aquatilium: quod genus viuētia vocē nō
habeant. Rursus & aquatília multæ ꝓlís: hūana specie sterília. Relíqua mediæ statuūt
conditionis/ꝓ natura. s. aīantiū quaꝝ fere credūt imagines. Q uos modos positionū
Confutata hæc esse superius disputata satis euerterūt: Cum enim de planetæ domicilijs & ingenio faciunt
coniecturā argumentantur ab astrologicis: quæ nos pauloante cōfutauímus: cum ab
ope quoq̄ solis argumentant quātū vel fallātvel fallant ostēdimus: q̄nquidē non ē na
tura signi putāda q̄d opus ē solis i signo locati/nō pro signi natura/sed pro situ ad ter
ra distātiaq̄ taliter operantis. Præterea q̄d in anni tp̄ibus Aereisq̄ mutatiōibus cū eue
nit fallacíssima coniectione transfertur ad alia: vt ꝙa signū mobile Aries tempus variat

faciat quoq̄ in eo nascentis ingeniū mobile: nō ꝓseuerans: factū ad inchoādum potius
quā ad absoluendū. Nec solū errāter ab aeris qualitate ad euenta díuersa ꝓprietatesq̄
se vertūt ingeniorꝝ: sed in ip̄ís Aeris mutatiōibus fieri putat in syderibus alijs q̄d i So
le ꝓspicit: vt quare Sol positus i Ariete vernū faciēs ægnoctium ciet fulgura: suscitatq̄
tonitrua: putemus in Ariete Lunā positā idem facturam. Nec alium de lapsus in erro
rem ꝯ q ad signi referūt naturā: q̄d a Sole ꝓ situs prouenit varietate. De figuris imagi
nū diximus abundāter libro octauo ꝯ sint nullæ/vanæ/ꝯ cōmenticiæ. Non opera dei
sed hominū: nō a naturæ rōne profecta: sed poeticæ mentis temerirate conficta. Sed vt
ille verissime nuscq̄ tamē astrologi magis falsi ꝯ cum ex illis signorum proprietates eli
ciunt/quandoquidē a signis vt supra late demōstrauimus: etiam in octaua sphæra dif
ferunt imagines non modo situ mobilitateq̄ sed & partiū mobilisq̄ dimensu & quāti
tate. Deniq̄ nimis inerti futili supinaq̄ tarditate: repugnāt dum eorundē signorum &
ab opere Solis & imagine conditionē inquirunt. Et em̄ illud aperte signis imobilibus
ex cōmuni eorum cōsensu: mobilibus ista conueniunt.

¶ Caput XIII Taxatur Ptolo. de planetis loquens ac si ex elementis constarēt
rationesq̄ aliorum quibus planetarum probant qualitates pariter confutantur.

Hactenus de signorū rōnibus ꝯ insigniter sint irrationales: in planetis eadē
falsitas imo maior/maiorq̄ temeritas. Ostēsuri nos supius Ptolo. male phy
losophatū de erronibus ea potissimū indicauimus: q̄bus naturam planeta
rum ingrit. Nā quasi planetæ cōstēt ex elemētis: aut ex passionibus cōstent elemētoꝝ
nō solū sese inuicē vel calore vel frigore ꝓmutātes: sed a terræ quoq̄ vaporibus ꝓmu
tati: sic de eis sermonē facit Ptol. Luna inqt humida ē qm̄ terræ proxima surs̄ū ad eam
terræ vaporibus ascēdētibus humescit. Saturni stella frigida ē i primis & modice sicca:
friget ꝓcul a Sole posita. Arescit procul a terræ vaporibus exaltata. Mars Solis vicinita
te torridus exsiccat. Iuppiter medius iter frigus Saturni martisq̄ feruorē tēperatus eua
dit. Q m̄ vero sup calidas sphæras fert Martis atq̄ solis: ideo p̄cipue calefacit: Venus
humida ē æq̄ atq̄ Luna: nā lumīs sui copia multos sibi terræ vapores ascícit. Habet itē
a sole cui proxima vim calefaciēdi. Mercurius & a sole cui semp heret habet exsiccādi
proprietatē: & a terræ vicínia Lunæq̄ cōfinio humectādi vires. Sic primo lib. apotelef
matō rōcinat Pto. Cui si ꝓsuaderi nō pōt a ꝓpateticis liberꝝ esse cælū ab istis affectioni
bus: saltē ex numero eoꝝ q̄ ip̄e demōstrauit/illud itelligat: plus a Luna distare terrā q̄
vt possint ad eā terræ vapores halitusq̄ prouenire. q nec supra sexdecim stadia putāt a
physicis surs̄ū tolli ne dū ad Lunā/ad Venerē/ad Mercuriū incolumes attollant adde
Venerē de solis vicinitate futurā magis siccā q̄ de terræ nebulis humidā sigdē Soli iun
ctior est q̄ terræ: nec cū solis potētia vis humoris terreni pōt cōparari. Adde etiā Mer
curiū terræ ꝓximiorē: & a sole ꝓpterea distātiorē/plus siccū facit eē q̄ humidū. Quō
igit cōsentit sibi Veneris hūiditatē cōferēs Lunari igne tā vicíno tam parꝝ excalescen
te: vt frigida multis exístimet. Et si riget saturnus a sole minus elōgatus: nōne tota stel
larum hærentiū multitudo cum distātior sit a sole torpida frigoris glacie distringetur:
cum tamē inter eas igneæ multas esse naturæ pronūcient. Igit ratio Pto. non modo fal
sa sed nec consona sibi quod in falsis plerūq̄ rationibus vsu venit. Alij de planetarum
coloribus argumētantur: quod in Marte quoq̄ tetigit Ptolo. Dicunt igitur hi mentiri
phylosophos elementa putātes nullo colore saporeve participare. Sed aquæ colorem
album/dulcedinem ex saporibus conuenire. terræ fuscum colorem & saporem ama
rum: quod alij tamen negant dulcem potius contendentes: nec si foret amarus terram
quicq̄ germinaturam. Tum in igne saporem cōfitentur nullum/colorem vero rube
um: aerem dicunt tam coloris ꝯ saporis expertem: admittere aduentitios varios q̄ co
lores: in planetis ip̄ís nullos quidem sapores sed colores esse multiplices: ex quibus il
lorum facile naturam possumus explorare. nam fuscedínem in saturno terrenā ostēn
dere proprietatem/& a trebili conuenientem. In Marte ruborem igneæ qualitatis &

bilis rubre teſtimonium facere: Venerem croceo & albo radiantem: ex croceo calidam intelligi humidam ex albo: quæ qm̃ nec pares ſunt qualitates indicari naturæ tempera mentum qualis aeris ſanguiniſq; conditio: de loue ſimilem fieri coniecturam: in Luna quod albicat humiditatem oſtendi: quod fuſcedinis aliquid habet frigidam demõſtra ri: Mercurij qdem colorem identidẽ permutari qui nunc viridis videatur: nunc fuſcus nunc in alium quoq; vertatur aſpectum: verũtamen magis fuſcum adamare: quare ter renæ ſiccitati reddi cõformiorẽ: ſicilli ratiocinantur nimis vtiq; præter rationem/nã cõ ſequunt̃ colores elementor̃ mixtionẽ quæ nulla eſt in cæleſtibus: nec colore dicuntur ab Ariſtotele participari cæleſtia: niſi quatenus lumẽ color qdam ẽ: neq; vero ſi colorĩ dicat mixti aliquã ꝓprietatẽ: indicabit & lumẽ naturã corpis ꝑfulgentis /ſiqdẽ cõiectu ra fit de colore q varijs ꝓmixturę varietate putat̃ emergere. qre cũ nõ erit aliud color q̃ luminis euidẽtia magis aut minus clari nõ de cõpoſito/ſed de ſimplici corpe manans/ nullum faciet nobis indiciũ corpis illuminãtis. Quid q̃ certa nobis indago cæleſtibus explorãdis ex eor̃ coloribus nulla foret/etiã ſi veris coloribus ꝑdita eſſent iteriectu tã vaſti quodq; magis obturbet tã multiformis ſpacij fidẽ coloris penitus auferente. Nec volui obijcere illis Pla. ſcribentẽ in phedone nõ eẽ q̃ videmus/nos ſyder̃ corpora ſed radior̃ q̃ſdã reflexiones in Aere ſimilẽ ſyderi ſpeciẽ referẽtes: ſicut in ꝓfundo vitã agẽ tes piſces vidẽt in aquæ ſuprema facie non ſydera ſed imagines ſyder̃ q̃ſq; dixerim ra diоſas vmbras. Verum ſiue hoc ſiue ipa ſydera cõtuemur/nemo neſcit initiatus ſacris phyloſophiæ variari colores mix̃ imodũ rerũq; videnť interuẽtu corpor̃ multiformi um. Deniq; dubium apud medicos/an q̃d putat Galenus ex odore/colore/ſapore/ta ctu cognoſci vires & ꝓprietates herbarũ poſſint. Idq; multis tũ Auerrois rationibus: tũ experimẽtis falſũ demõſtrari: porro de ſolo cõſequi nos id poſſe colere nemo ſuſpi catus eſt: rex̃ inquã illax̃ q̃ ſub oculos/ſub obtutũ habere dies integros poſſumus/nõ motu/nõ ſpacio/nõ lumis multitudine cõiectãtis induſtriã ſtudiũq; iterpellãte. Quis igiť de cæleſtibus hoc audiat pollíceri: q̃q̃ colores corpor̃ illorũ veriſſime quoq; no bis imixti/ſincerí/puri renũcient̃. Calcis cãdor a niue fere nõ vincitur/cũ ſit tm̃ in calce plurimũ caloris: in niue cõtra plurimũ frigiditatis. Errat aũt Auẽrodã nimis impuden ter: q falli nos qdẽ in terrenis rebus colore credit/in cæleſtibus minime: qm̃ illa mixta ſint ex elementis/cæleſtia nõ ſint mixta. Nã hinc maxime ſcimus de cæleſtiũ natura fi dem adhibẽdã nõ eſſe coloribus/qm̃ ex elemẽtis nõ ſũt mixta: cum tm̃ poſſit indicare naturã corpis color/quãtũ mixturæ nobis indicat modũ. Præterea (quod mox diceba mus) iteriecta tã vaſta regiõe corpor̃ multitudo/nõ põt q̃cũq; fingãt̃ ibi colores nõ p uertere iterpollare: q̃d velipa demonſtrat ſup iſtis coloribus nata varietas opinionum. Negat em̃ Aboaſar tales cæleſtes colores planetar̃ eſſe q̃les narrauimus ſupra/credi tos ab his q de coloribus ſydera iudicarũt/q̃ppe ſtellã Saturni plũbi potius referre colo rem q̃q terræ fuſcedinẽ repſentet: nec albedinẽ eẽ in Ioue/necitẽ Veneris eẽ ꝓpriũ cã dorẽ: tũ ſi Mars ideo calidus dicit̃ q̃re rubeus ẽ multo ſoli rubrũ colorẽ magis deberi q̃ ſit Marte calidior. Albã Lunã neminẽ putatur̃ q nõ careat oculis: non nihil diuerſa vi dent̃ q̃ de coloribus planetar̃ ex veter̃ monumẽtis in naturali ꝓdunť hiſtoria: vbi cã didus Saturnus: Iuppiter clarus: Venus nũc cãdẽs cũ lucifer dicit̃: nũc fulgẽs cũ veſpe ri nomẽ habet: Mercurius radiãs: Luna blando colore deſcribit̃: oino q̃d dicit̃ in Mer curio variare illũ coloribus: q̃re naturæ quoq; multiformis & mutabilis eẽ de fallaci na ſcit̃ euidẽtia, neq; em̃ q Mercurius hmõi ſit hoc cõtingit: ver̃ qm̃ ſoli ꝓximũ ſemper magna ex ꝑte videť ꝓpe finitorẽ/q̃ cæli ꝑte multiplices (vt teſtat̃ Ptolo.) halitus humi ditateſq; terrenæ verſipelles aſpectus/& colores ſtellar̃ multiuagos repſentãt. Nulla igiť iſta de coloribus ait Abaoſar cõmẽtatio/probabilitatis fide colorat̃: a qua tm̃ vt ait Aboa. aſtrologor̃ vniuerſitas pẽdet. Aboaſar ipe reijciẽs memoratas rõnes putat ex primis q̃litatibus q̃s planetæ ꝓducũt eor̃ naturã poſſe cognoſci: q̃d etiã Ptolo. admo nuit: q̃re Saturnũ auctorẽ frigoris & ſiccitatis expimẽto dephẽdi: nã vigere in corpori

Galenus Auerrois.

Error Auẽrodã

Variæ ſniæ de planetar̃ coloribus.

bus has qualitates cum fuerit ipe gubernator anni: ſic de Marte de reliquis obſeruatũ. Quas quiſq; corporibus elementariã influat affectionem. Ex his vero de tota natura planetæ cõiectari ſiqdem cũ frigus & ſiccitas opa ſaturni vitæ ſint aduerſa/ maleficum ſydus ſaturnus infœlixq; decerni: maleficũ quoq; Martem ob æſtũ caloris adurentis immodicæq; ſiccitatis: contra Iouẽ & venerẽ ſtellas eſſe beneficas ob caloris naturã & humidi: quibus qualitatibus vita cõſeruat̃: ſic in alijs argumẽtat̃. Ad quattuor denicq illas qualitates oĩa referẽs frigus/humorẽ/calorẽ/ſiccitatẽ. Sed hmõi rõ pudet ab ex perimẽtis. Nã frigoris effectiuũ ſaturnũ potius q̃ caloris nõ ꝓbat rõne: q̃d pauloante cõfutati facere conabãtur/ver̃ experimẽto quali cõpertũ ſenſus euidẽtia/ q̃d falliſſi mũ putãt multi phõr̃ aſſerẽtes nullã ſtellã frigoris & ſiccitatis eẽ ꝓductricem: quaſiq; cõſtet inter eos q̃ cuius qualitatis ſtella ſit opifex: q̃d tñ ambiguũ in luna & venere eſt: Venerẽ em̃ frigidã & abenzagel & alchabitius: aboaſar cum ptolomæo calidam pu tat: lunam Ptolo. calidam/cæteri frigidã: de mercurio quoq; nõ cõueniunt: Tum ſi de planeta gubernante annum (vt aboaſar vult) facta ẽ obſeruatio/quõ põt in ea cõuenire cũ tanta ſuper anni dño delegendo ſit ambiguitas opinionũ: vt tot fere ſint futuri do

Confutatio erroris abo.

Abẽzagel Alchabi. Aboaſar Ptolo.

Ca. XIIII Si cõcedamus planetas pri (mini quot aſtrologi pronunciauerint. mas efficere q̃litates: nõ eẽ ꝓpterea cõcedẽdũ alios noxios eẽ: alios ſalutares: Aeter̃ ſiue talibus experimentis/ſiue primis adducti rõnibus cõcedimus quæ de qualitatibus dicũt: nõ plus efficiť/q̃ influxus ſyder̃ exploratos in ꝓmutãdo aeris ſtatu nõ corpor̃ per iſtiuſmodi primas affectiones: verũ nec ſalutares has eſſe ſtellas alias noxias: nec q̃ ꝓpriæ peculiareſq; ſyder̃ dotes inde colligi põt. Primũ ſi naturã te: ræ ſaturni ſtella: ſi Martis ignẽ repñtat: cur aut ille malus/ aut hic: ſi nec terra mala nec ignis malus: ex quibus innumeri vitæ vſus ſine quibus natu ra cõſtare nõ poſſit. Nã in viuentiũ quoq; corporibus bilis atra rubraq; nõ ſunt noxiæ ſed neceſſariæ/nec minus vtiles quibuſdã muneribus ſubeũdis q̃ vel ſanguis vel pi tuita: q̃ ſi nocere dicat̃ exceſſu/nocent eo modo ſanguis & pituita ſi ſupra modum ex creuerint. Q d'ſi de mundo vniuerſali rõ particularis mũdi quẽ hoiem appellamus ri te veſtigat̃/iniuria cognoſcemus aſcribi ſtellis/exceſſũ cuiuſ pĩã qualitatis in humano corpore. Nã q̃ elementa maneãt intra fines & preſcripto iure cõtenta negociũ mundi nõ faceſſant a celeſti natura creditur eẽ regẽte & moderante fluxibilẽ & erraticã mate riã rer̃ corruptibiliũ. Cur nõ igiť eadẽ rõne cæli potius fuerit cõtinere frenareq; quali tates in nr̃o corpe ſub cõtinuã vitæ diſpõnem q̃ alterius excitatu ſuperfluo reliq̃s pde re totũq; labefactare? Quare ſi præeſt atræ bili ſaturnus cũ nihil a cælo nõ ordinatũ nõ viuificũ emanet/nõ excitabit illã ad exitiũ aĩalis: ſed moderabiť ad cõſeruatõnem: nec habebit a ſtella ſua bilis atra quo magis & violentius agat: ſed q̃ moderatius atq; viua cius. Eſt em̃ iſtor̃ materia quædã cõgeries elementor̃/efficiens cauſa cælũ: ſed effici ens in vnũ cogit q̃ miſcent̃: ac ſub vnius cõionis pace oĩa tempat alicd' alia cæli ꝑte mo uens ſi diuerſis iſta ſtellis ſubijciant̃: oĩbus vero ſimul cũ cælo ſtellis ad armoniã totius unanimiter cõſpirãtibus. Proinde nemo fallat̃ vt cũ rubrae bili ſaturnũ ꝑfici audierit in ſubiectã ſibi qualitatẽ fieri quicq; a ſtella ſuſpicet̃: q̃d ordini bono vitæq; nõ cõueniat cũ nõ minus cõpeſcere tumultuãtẽ/ q̃ ſuſcitare torpentẽ intelligi debeat cæleſtis præ fecturæ munus: nec mors a cælo ſed a natura: cũ uitio ꝓprio quæq; qualitas ita dege nerauerit/ut ꝑfecti ſyderis diſciplinã nõ ſuſtineat: ſed uel euaget̃ imodica uel remiſſa de ficiat: hoc ẽ q̃ ſemel iter̃q; lectorẽ admonui nõ eẽ ꝓfeſſionẽ cælo magis iniuriã aſtrolo gica ſuperſtitione/quæ quicquid a nobis fit præter rõnem culpa volũtatis: quicq̃d in natura euenit ꝑter ordinẽ uitio temerariæ labiliſq; materiæ id totũ ſyderibus ambit im putare: nec putat illor̃ ſaluã dignitatem/ſi nõ illis indigniſſima quæq; accepta refera mus. Ita igitur ratio colligatur nõ nocere corporibus ſed prodeſſe quattuor qualitates cum ſint modicæ & tempatę: ſed nõ aliter eas a ſtellis prouenire. nõ igiť q̃ ab eis proue niant/ſtellas noxias dici poſſe. Primũ neq; mars neq; ſaturnus iõ mali dici põt: qm̃ bilẽ

Mors non a cælo ſed a natura.

Nullã ꝓfeſſionẽ eẽ ma gis iniuriã cæloq; aſtro logiam.

hic quidem atram ille rubeã ſuſcitet in corporibus: qñ neutra/ſi fines modũq; non excedat vitæ noxia/cui potius eſt neceſſaria T m̃ vero abeſt vt exuberet/exitialiter auctore cælo: vt nõ aliunde intra modũ p̃ſcriptũq; cõtineaſ: de quare diximus abũdãter libro tertio: quo loco ꝓbauimus mala corpis cælitus nõ ꝓuẽire. Q d' ſi qualitates hmõi vigoraret cælũ/& vltra modũ nõ ſtatim ſeq̃reſ etiã malos planetas oĩbus Martẽ & ſaturnum: ſed eſſent aliquibus exceſſus iſti ſalutares: Nã & frigidũ ſemen radij Martis tparent. Et plus excaleſcens frigore ſaturni ad cõpetentiã redigereſ Quare non poſſet aſtrologus eũ cuius in genitura vidiſſet præpotentẽ ſaturnũ atræ bilis incõmodis adiudicare, nec quem præ cæteris Mars afflaſſet æſtibus coleræ obnoxiũ ꝓnũciare/ niſi qualis natura illis hos illi ſcripſiſſet: vel vſus hr̃et exploratũ. Q d' cũ ille neſciat nec veſtiget. Sed de iſtis tm̃ exceſſibus qualitatũ bonã malãq; fortunã examĩet: patet eum in dubio ſp̃ verſaturꝝ. Patet itẽ illud q̃d dicunt fortũator planeta mutaſ interdũ in infortunatorẽ: & infortunator in fortunatorẽ. Nocet em̃ Iuppiter qñq; & ꝓdeſt ſaturnus/ nõ aliter hoc accidere/q̃ ꝓ materiæ cõditõe. nõ aũt ꝓ locoꝝ diſtantiaꝝ ſignorũq; varietate: quæ ſi forẽt in cã mutatõis hmõi/peſſime ſuper ea decretũ foret ab aſtrologis ſiquidem poſitionẽ de primis qualitatibus tuent. Nã Mars in ariete vti magis calefaciet ita magis nocebit/q̃d ipſi pernegant: Nã Mars inquiunt domũ ſuã nõ euertit: et vl̃ q̃libet vel domũ/vel finẽ vel altitudinẽ ſtella poſſidens fœlix illis exiſtimaſ: calefactuꝝ vero magis Martẽ in Ariete quis dubitet: ſiq̃dẽ Aries vt volunt ſigneũ ſignũ eſt: pariter ĩ capricorno ſaturnus noxius/in ariete fœlix erit putandus cõtra illoꝝ opinionẽ: qñ de capricorno ſaturni frigus & ſiccitas quibus nocere putatur intenduntſ: & calor arietis illius rigorẽ moderabit. Fœlicior em̃ erit cũ retroceſſerit q̃d nõ putãt: q̃ cũ recto curſu ſe mouerit: qm̃ vt Alchindus ait/cũ regrediť magis calefacit. Eadẽ rõne Mercurius ĩ virgine nimia ſiccitate nos lædet: & ſolis calor ex leonis calore violentius q̃ opteat nos inuadet: moderatius vero ſalutari/vſq; nos afficiet ſi frigidi ſigni mixtione tpatus in nos eius radius diffundeť. Ita multipl'r iſta de primis qualitatibus accepta rõ nõ mõ veritati ſed aſtrologoꝝ dogmatis repugnat. Sunt em̃ p̃ter ea q̃ diximus adhuc multa q̃ illis obĳciamus: vt ſi q̃ramus cur nõ ſtella ſit aliqua dominãs pituitæ: ſicut impat atræ bili ſaturnus: Mars rubræ: Iuppiter ſanguini: Cui ſi lunã aut venerẽ dñari dicãt/ Venus & luna planetis infortunantibus erunt enumerandi cũ nõ minus exuberans pituita vitæ noceat q̃ atra bilis & rubra porro ſi luna qualis a Pto. definiaſ/infœlicis hr̃e præ oĩbus aſtri rõnem videbiť. Eſt em̃ (vt illi placet) paruí caloris/humiditatis vero multæ: q̃ tẽpatura nihil putrefactioni magis obnoxiũ: quare ſi noxius & ſalutaris planeta de primæ qualitatis influxu iudicatur/erit noxia luna ſoluentis & corruptricis mixtiõis effectrix/& longe noxia magis q̃ Mars atq; ſaturnus/qui ſi nõ optimas naturales tamen infundunt qualitates/quæ ſolũ nocent nõ moderate: verꝝ q̃ a luna deſcendit ipa ſua rõne eſt immoderatũ per caloris imbecillitatẽ fluente humido neq; cocto ſatis neq; coacto. Quam tm̃ & Pto. ipe fortunantibus ſtellis annumerat veteꝝ nixus auctoritati & Aboaſar etiam Ioue fœliciorem eſſe cõtendit. A q̃ libenter id q̃q; ſciſcitarer: cũ ſit marte calidior ſol/adiũctaq; ſiccitate: Mars infortunatior & inter ſydera fortunãtia primus ſol exiſtimaſ. Ira em̃ definit Aboaſar prĩcipe loco inter auctores fœlicitatis ſtatuens ſolẽ ſcd'o lunã: tertio iouẽ: venerẽ quarto: quinto mercuriũ: de q̃ ſibi videť diſſẽtire cũ mercuriũ ſua natura ſiccũ eſſe velit: & terræ naturã ſæpe magis q̃ aliorꝝ. Quare ſi principia ſua ſequaſ: debet illũ inter noxia nũerare. Diſſentiũt aũtalĳ cũ inter ſe etiã cũ abipo q̃q; Aboaſar plurimũ: nã magna pars lunã/ſolẽ / mercuriũ medios faciunt inter nocentes atq; beneficos: quos vt vidimus omnes bñficos facit Aboaſar. Heliodorus & Paulus inter ſalutares q̃q; Mercuriũ annumerant. Pto. lunã ſalutarẽ: ſed Mercuriũ & ſolẽ mediæ cõditõnis facit: vt vel iſta eoꝝ inter ſe diſcordia nõ parꝝ opinionẽ iſtã euertat: & artis incertitudinẽ palã faciat. Adde futurũ ſi vera illa ſuppoſitio de primis qualitatibus: vt ex. xij. ſignis cæleſtibus citra cõtrouerſiã ſex infœlicia & infortunãtia

Alchindus

Ptolo.

Aboaſar

Helioderus Paulus

ſint/oĩa. ſ. ignea: oĩaq; terreſtria: cũ illis abundent hæ qualitates ꝓpter quas Martẽ atq; ſaturnũ infœlicitatis accuſant. Sed & nouẽ potius q̃ ſex cũ in aqueis q̃q; cũ frigiditate ſicut putant exitialis hũiditas/etiã nõ qualis ſit aeris ſignis qualiſq; in Ioue Venere & planetis aerea hoc eſt vitalis atq; ꝓlifica: ſed aquatica fluxaq; dñetur. Id q̃d abſurdum duplici rõne: nã cælũ primũ oĩm corporꝝ maximeq; bñficũ maxima ſui ꝑte damnabitur: & fœlicibus aſtris infœlicia ſigna domus erunt: vt Ioui piſces & ſagittarius: veneri Taurus: quę debẽt tm̃ ꝑ naturæ cognatione diſtribui. Denicq; ſi fortunas hos planetas uocant illos infortunia: qm̃ de primis qualitatibus quæ vitales/magis ab his prouenĳant: contraq; corruptrices & noxiæ ſunt ab illis: nõ plus tm̃ (vt cũ eis benigniſſime deciđaſ) efficient q̃ ad corporis habitũ iſtã vel fœlicitatẽ vel infœlicitatem pertinere: qui de primis illis qualitatibus tpatur & conciliaſ: Cæteꝝq; ad externa fortuitoſq; ſucceſſus id etiam deriuari quonam pacto defendent: ſi nõ illa ſunt infirmiſſima: quæ ſuperius cõtra iſtã opinionẽ adduximus. Poſtremo vt nihil ſint oĩa quæ nunc diximus dubiũ nõ eſt nimis paꝝ perite parumq; conſiderate facere qui de influxibus ſyderꝝ penes has primas qualitates reddere rõnem volunt: quod tamen nullus nõ aſtrologus facit: nec qui ſe dogmatis huius artis naturales cauſas afferre poſſe gloriantur/alio tandem ſe cõuertũt q̃ ad elemẽtales huiuſmodi affectiones. At vero ſiquí ꝓprĳ particulareſq; ſyderũ ſunt afflatus: hí non huiuſmodi qualitates/ſed occultas vereq; cæleſtes vniuſcuiuſq; ſtellæ ꝓprietates cõſequunť: ad quas etiã ſolent in terrenis rebus referre q̃cunq; ſupra elementalẽ naturã/infra corpis tm̃ terminos attollere ſe videnť: in quibus multas interdum videmus dotes atq; virtutes nõ ſolũ de mixtione qualitatum elementaliũ nõ prouenientes ſed diſſentientes etiam ab illa. Quẽadmodũ mirobolani quidem tẽpatura frigida & ſicca plus ad mortẽ facere videnť q̃ ad vitam: in q̃ tm̃ ſecretioris naturæ priui legio ad vitã ꝓgandã vegetandãq; mirabilis eſſe creditur efficacia. Multomagis & Iuppiter & ſaturnus & natura omnis ſuperior ſiquæ putant aſtrologi influunt nobis/etiam ſi hic quidem planeta frigidus & ſiccus/ille calidus humiduſq; cenſeaſ: multa tm̃ ea q̃ ꝑcipua nõ per has qualitates/ſed per alias radioꝝ ſuoꝝ occultas vires agere ſunt putandi. Tum quare illoꝝ naturæ magis hoc cõgruat: Tũ q̃ opa ad eos relata ab aſtrologis nõ pñt (vt demonſtrauimus) ad qualitates illas affectioneſq; referri. Q d' ſi eſt patet ratione illas deprehendi non poſſe: quod hoc loco probandum ſuſcepimus. Reſtabit experientiæ via: de qua libro ſequenti late diſputabitur.

¶ Caput XV Rationes aſtrologoꝝ de dñis dieꝝ & horaꝝ: anniſq; planetaꝝ inefficaces eſſe: tum aſtrologos ſæpe vti demonſtratione circulari.

Confutatio.

Confutauimus oẽm modũ q̃ ſe planetaꝝ vniuerſales ꝓprietates ꝓbare poſſe cõfidũt: vt a locis ſphæraꝝ & terræ ſitu: vel a coloribus ſtellaꝝ vel ĩfluxu primaꝝ quattuor affectionũ: reſtãt argumẽtatões q̃bus nõnullas ptĭclares magis planetaꝝ colligũt cõditões: hæ vero vl' a pabolica ſil'itudine: vel ab aſtrologicis vel a ſphæraꝝ ordine eliciunť: a ſphæris vt in dñatu dieꝝ & horaꝝ: nã horã diei primę gr̃a exẽpli dantes ſoli: dant reliquas planetis: q̃ deinceps ex ſphæraꝝ poſitõne ſuccedunt atq; hinc dieꝝ diſtributio naſciť: vt ille planetæ dies aſcribaſ cui facta p ordinem p̃cedentẽ horaria diuiſione priæ diei hora cõtigerit. Hæc aũt ſuperioribus ample confutanť: vbi q̃ futilis iſte modus argumentandi: q̃ rurſus in ambiguo poſitus adhuc orbiũ ordo: q̃ in cæleſtibus vane cogitata impandi ſucceſſio declarauerimus: p̃ter quæ poſſumus illud quoq; aſtrologos percunctari: quænã rõ Chaldeis & ægyptĭis/ auctoribus huius ſuperſtitionis primã totius tpis diẽ demõſtrauerit: Neq; em̃ vti pñt auctoritate legis moſaycæ niſi credãt eidẽ aſtrologos cũ oĩ diuinatore ꝓrſus exterminandos. Ab aſtrologicis rõcinanť cum tot vitæ annos largiri planetã quẽpiã dicũt: q̃niam tot in zodiaco fines poſſideat. Eſt em̃ tã incertũ q̃d de finibus ſumiť quaſi cõfeſſũ/q̃ q̃ inde de ānis ẽ cõprobãdũ: q̃ q̃ tm̃ ſi verꝝ q̃d de finibus volũt: nulla tm̃ auctore Pto. ratõ cõſequẽtiæ: vt p tot eſt nos viuẽdi nobis ſpacia decernanť. Peccant aũt & in his ſæpe

Anni principium.

ꝙ qui circulo probant/alibi de annoꝝ numero finium numeꝝ;alibi ex finibus annos colligentes.ab ariete annũ auſpicantur:qm̃ primũ ſit ſignoꝝ:ꝙ tñ primũ eſſe in contiꝝnuo circulo ſolent inde monſtrare/ꝙ initium ab eo tpis ordiamur;ſic & locũ ſecundũ Iouí rñdere:quia rem faciat atq; portendat: & Iouem rem facere atq; portendere quia ſecundo loco rñdeat argumentanr̃. Ad hoc exemplũ pluríma inuenies in eorũ libris:

Quare lũa annos.cviii. Sol.cxx.Iargiatur ſecũdũ Aboa.

ſed & longe magis ridícula;præſertim ſi in aboaſaris incidas libros apud quẽ nup hoc legebã lunã largiri annos centũ & octo:Sol annos centũ & viginti:nã deficere lunam a vita ſolis annos duodecim/quippe quæ vim non habeat niſi poſtq; a ſole gradibus iam duodecim fuerit elongata;vt iã nihil ſit miꝝ gloriari Aboaſarẽ ſe dogmatis aſtrologici plene reddidiſſe rõnem. Cum nihil ſit adeo irrationale q̃d non ei ratio videatur.

Anni minores Solis quare.xix.

Par inſania cũ annos breuiores ſolis decem & nouem ideo eſſe dicũt: qm̃ per hũc nũcrum medio motu luminaria coniunguntur:vbi nihil omnino cõe:nihil cõnexũ;nihil ſequens añcedentibus cũ ſequẽtibus:hi tñ ita argumentãtur;poſt hunc annoꝝ numerum coeunt ſol & luna medio motu,igit̃ totidem annos dat ſol cum paucíſſimos dat:ſimile eñ ac ſi dicaṫ homo duobus oculis naſcitur;ideo ex duobus quoq; parentibus naſcitur. Parabolica ſimilitudine ſic vtũtur:Luna cæli ianua eſt.igitur os ſignificat:eſt eñ ianua fere os domus & os cibi ac ſermonis ianua:barba item ad idem attinet ſydus quod inſtar lunæ itẽtidẽ renouaṫ. Subijciunt̃ aũt aures ſaturno:qm̃ ſublimes tenẽt in capite partes ſicut in cælo ipe ſaturnus qui eadem rõne qm̃.ſ.eſt ſupremus ,pceros homines parit:q̃d illius tñ naturæ nõ cõuenit ſiquidem ſiccus frigiduſq; decernit̃. Hæ ſũt rõnes aſtrologoꝝ quibus cæleſtia ſua dogmata fulciunt̃:quas nõ ego rõnes ſed vel errandi vel ludendi vocauerim occaſiones:quibus auditis tam patet vanitas dogmatis q̃ ſolet veris auditis firmitas innoteſcere. Quare latius illis fuit hæc velo aut ciſta quaſi orgia tegere/ſuſpitionem miſterij relinquentes q̃ dum rõnales videri volũt ſuis ipſi met rõnibus quaſi ,ppria manu accuſationi ſuæ ſubſcribere;cum nõ ſit aliud eas audire q̃ quid aſtrologos in errorem duxerit intelligere.

IOANNIS PICI MIRANDVLAE DISPVTATIONVM ADVERSVS ASTROLOGOS.LIBER VNDECIMVS

Caput primum Ex his quæ hactenus ſunt probata patere aſtrologiam experimentis non eſſe comprobatam:tum idem multis rationibus probari.

Naturam cæleſtium conſequi rõne nõ potuerunt;q̃d demonſtrauimus an potuerunt experientia? Et q̃q̃ cur ita fiat ignorent;ita fieri tñ obſeruationibus didicerũt/vt ſi nõ poſſit aſtrologia ſciæ nomẽ/poſſit tñ & artis & veræ traditionis hr̃e prærogatiuã. Quare vera q̃q; pdicere ſiue id ſyllogiſmis ſiue experimentis ſit conſecuta. Nec; eñ intereſt ad diuinandum mõ ſit conſecuta. Solent aũt aſtrologi: ſicut oĩs ars ,pdigioſa experientiæ plurimũ tituło ſe defendere:in quã veluti aſilũ ſe recipiunt/q̃tiens ſupra fidem præterq; rõnem aliquam vel loquunt̃ vel pollicentur:oĩbus ſtatim ſe laqueis omniũ rõnum putãtes extricari ſi ſe ita dicant expertos. Hoc igit̃ perfugiũ illis adimemus:q̃d aliq̃d eẽ purant qui & labijs loqui & auribus audire magis q̃ corde cõſueuerũt. Nã ſiquis exploratũ meditatũq; hẽat quid ſit experientia: Tũ quibus vijs ſuper influxu ſydeꝝ cõpari profit ísne vtiq; dubitabit ſydeꝝ vires peculiares ,ppriaſq; opatões/tã eſſe expimẽtis q̃ rationibus homi ipſcrutabiles. Et q̃dẽ patere põt hoc ſatis ex ſuperioribus:qm̃ ſi vel nullũ e cælo fatũ:aut ſi q̃d iam fatũ nõ ex hora initiali:ſed a materiæ cognatione depẽdet: patet expimẽtis nullã viã relinquí/qñ q̃ quẽq; ſtellaim primis afflauerit:tã tibi erit ĩcertũ q̃ ,prſus ignota primæ illius materiæ cõditio ſingularis:ſed & horã ſeminalẽ ſiquis fatalẽ faciat/ipi nõ negabũt aſtrologi nimis abditã fore obſeruatõis opportunitatẽ. Verũ vt tps q̃q; genituræ ſit ſatis obſeruatũ:q̃nã pacto fidelis obſeruatio fuerit? ſi nec exploratũ vt declarauimus q̃t & quæ cauſę cæleſtes obſeruãdæ:nec eaꝝ quas putãt hr̃e cõprehenſas;q̃ ſit forma:quis habitus;quæ poſitio/poſſint ſingulis momẽtis ex fide

determinare:tum ipſam quoq; horam genitalem nec habere exactam a domino genituræ:nec q̃d aberrat aliqua methodo caſtigare poſſunt. Porro ſi quid in his deliquerint (vbi delinquere ſemp eos oſtendimus)cadet neceſſario totius obſeruatiõis auctoritas: nunc ſi non delinquãt etiam in illis/fieri tamẽ expimenta ſuper cæleſtibus lib.o pſenti nulla poſſe monſtrabimus. Demus igit̃ genethliacis:vt horam genituræ fideliter teneant:& ſtatum cæli ad eam horam q̃ fideliſſime rogo quale cæli decretum talis conſtellatio faciat vel ſignificet;quonã pacto ſe putant experientia conſecutos? ſiquidem experientia multiplici eiuſdem rei & ſæpius iterata obſeruatione colligitur;eadẽ vero cõſtellatio aut nunq; vt probant doctiores: aut quod veteres crediderunt: non niſi poſt multa milia ſæculorũ eadem eſt reditura. Reſpõdebunt fortaſſe particulares redire conſtellationes iterariq; ſæpius etiam ſi totius & abſolutæ cõſtellationis redintegratio nõ contingat:poſſe igit̃ ſe notitiã particulariũ illarum repetitis obſeruationibus adipiſci: vnde collectis expimentis ex fide futura prænuncient. Id quod ita declaretur exemplo Naſcitur aliquis Ariete horoſcopãte poſita in ibi ſtella Martis/& ſeptimum cardinem occupante Saturno. Tum alijs ſuo modo diſpoſitis naſcetur alius cætera quidem diſſimilí genitura;ſed q̃d ad Martem attinet & Saturnũ ſimile:poterit aſtrologus/q̃q; non totius conſtellationis particularis/tamen illius bis facere obſeruationẽ. Quod cum ſæpius euenerit ſæpius iterata obſeruatio faciet experimentũ;ſic ſe illi fortaſſe defendunt ſed parum vere parum conſone etiam ſuis principijs Tum quia particularis eadem cõ Confutatio
ſtellatio in alio toto aliud operaṫ:tum ꝙ ſubſtantia totius decreti/nõ tam a paribus ,puenit/q̃ a tota:hoc eſt ab hominũ ſimul partium armonia/peculiare & ,pprium aliqd efficiente/q̃d nulla ſeorſum pars/ſed nec; oẽs ſimul efficient. Siquidem aliud ſunt omnes partes aliud q̃d ex omnibus de mixturæ ,pportione diſſultat. Erit igit̃ imperfecta talis obſeruatio qua ſua colligunt expimenta. Nam impfecta quæ totum nullo modo fallax quæ eandẽ ptem non in eodẽ toto conſiderat,quæ ratio non ex alijs magis q̃ aſtrologoꝝ præceptis robur habet/aſſeuerantiũ ,p mixturis ſtellaꝝ omnia fieri nec a ,pprijs eaꝝ viribus ſed a cõplexu ſimul vniuerſaꝝ & ſocietatis coalitu fieri fati ſortitionẽ Non igit̃ ſi in vna vel altera genitura cum Mars atq; Saturnus in cardinibus primis ex diametro ſe reſpexiſſent dominũ genituræ calamitatibus diſtrahi videris;poteris quaſi facto expimento/cum alias idem acciderit calamitates denũciare. Cũ nihil repugnet eam conſtellationẽ ſub alia ſyderũ alioꝝ tẽpatione/ita conuenire;vt vel noceat nihil/vel forte etiam poſſit/omnino aliud efficiat/q̃ q̃d in alijs genituris ex radioꝝ diuerſis mixtionibus fecerat:vt ſi cum aſtrologis ſentiamus fieri fato res humanas;huc referri poſſet q̃d expientia quottidie dephendit̃ infœliciũ omniũ fœliciſſimas eſſe genituras: & fœliciũ cõtra/infœliciſſimas. quare.ſ.q̃q; particulares cõſtellationes aut bonam ſortem;aut malã portẽdere/videãṫ ex præteritis obſeruationibus:ipa tamẽ totalis tẽpationis armonia nõ alias viſa non cognita:nõ explorata/facere aliud nũc põt:q̃q; ille alias vel ſeorſum vel in alia mixtione portẽderãt. Hoc aĩaduertentes antiquiſſimi aſtrologorũ non aliter huius artis dogmata tradebant/q̃ ſingulares a ſe obſeruatas genituras ptículatim exponẽtes. & cũ euentis demum cõparantes;vt non tam q̃d Saturnus aut Iuppiter,ſed q̃d cõſtellatio talis tota peperiſſet indicarẽt. Q d'Maternus exẽplo Aegyptiorũ ſexto libro ſuaꝝ cõmentationũ aliquo modo eſt aſſecutus. Accuſat autem illos Maternus
Ptolo.q̃ ad methodũ artẽ non redegerint:q̃q; rem infinitã & incõprehẽſibilẽ ,pſequerenr̃. Quare ſe ipe ad vniuerſalia pcepta & ſimplices vires ſyderꝝ explicandas cõuertit putans illis cognitis poſſe genethliacũ ſua demũ coniectura de particulari mixtione iudicare. Sed q̃q; accuſat iure veteres aſtrologos:ipe tamen non minus iure eſt accuſan- Ptolo.accuſandus. Videruṫ eñ illi recte q̃d facto eſſet opus. Sed errauerũt exiſtimantes id eſſe tale q̃d fieri poſſet;cũ infinitum ſit illud/nec ad artem nec methodũ redigi poſſit. Tum nullus ex eo vſus;nunq;.ſ.eadem reſtituta cõſtellatione. Ita autem Ptolo.potius quid poſſet q̃q; quid oporteret fieri exiſtimãs nimiũ aberrauerit/ſi de præceptis illis ſimilibus veras

fieri posse ꝑdictiones putauit: vt hinc forte contigerit quod scribit Auenazra præcepta Ptolomæi nunc̄ꝫ euentis expimentisq̄ consentire. Sed ꝓpterea minus culpandus Ptolomæus: q̄ quẽ admodũ libro secũdo ostendimus: & opinabilem & coniecturalem: & dubiam: & fallacẽ hanc esse artem plane cõfessus est. Ita igĩt in medium allato themate genethliacũ vrgeamus. Hic est aliquid o Genethliace: si ubi cætera concedantur/in effi
ciendo potens atq̄ præcipuũ/ꝓprius. s. armoniæ totius effectus: a quo maxime ꝓprie
nati fortuna dependet: cuius tibi notitiã/cum nec ratio fecerit/nec obseruatio/quomodo fati poteris explicare veritatem. Falleris enim si non aliud putas totius efficientiam
c̄ꝫ collectiones eorꝫ quæ singulæ partes efficiant. Erit hoc enim in coaceruatis & hærẽ
tibus tm̃ vel corporibus vel qualitatibus: non autẽ vbi miscentur & halescunt in aliam
formã: quod in radijs syderꝫ credit omnis astrologia. Sicut igĩtur thæriacæ ꝓprietatem
non est expertus: qui rerum vires ex quibus conficitur obseruauerit: ita nec cæli agmẽ
præsens intelligit/quid efficiat qui seorsum de partibus eius habuerit alias expimentũ
cum non solum partis ad partẽ: hoc est syderis ad sydus: sed omniũ omnino syderum
inrer se status & habitudo id efficiat maxime/q̄d nascẽtis est ꝓprium: sicut eius quoq̄
indiuidua ꝓpria q̄ natura non de confluuio gignitur accidentiũ: sed incõmunicabilis
est/vel substãtiæ peculiaris priuataq̄ sortitio. Quid q̄ nec vnius etiam stellæ notitiam
consequi possunt experimẽto: cum nihil vlla seorsum: sed cum alijs omnia semp operetur: quo non solum id fit vt tm̃ quælibet possit ex habitudine ad alias definiri: sed vt
nullo modo possit ab alijs separata cognitione discerni. Nam a tota quidem constellatione videbis seriem talis vitæ: & euenta talia ꝓuenire: verum agentibus illa oĩa omnibus stellis: quæ cuius rei stella fuerit auctor scire non poteris: nisi seorsum cuiusq̄ stellæ naturam: vel ratione/vel alia prius via deꝓhenderis. Quod si te dicas ita obseruaturum: vt quorum videris hominũ aliqua fata similia: qua parte illorum decreta cõsonauerint/inde maxime rem ꝓuenire illam argumenteris ea facta præcipue sæpius obseruatione. Respondeo nimis fallacem hanc esse viam coniecturandi: tum quoniã similis
stellæ status rem diuersam efficere potest in mixtura diuersa/& dissimilis potest eandẽ
tum quia sors eadem potest eandẽ causam non habere: cum ex sententia astrologorũ
sint eiusdem effectus in cælo causæ pene innumerabiles. Erit aũt exemplo totũ hoc dilucidius: nascitur Petrus Ioue posito in Piscibus: nascit̄ Paulus Ioue similiter se habente: reliqua omnino dissimili cõstellatione viuunt dispari sorte: moribus: ingenio: valitudine: tantũ pari fortuna in opibus cumulandis. An hinc licet cõiectare datorem diuitiarũ esse Iouẽ loco secundo in piscibus collocatũ? Minime certe licet. Nam q̄dillis cõmune fuit in fato/diuitiarũ. s. copia potuit a diuersis causis cælestibus ꝓuenire nõ a cõmunibus: & si in alterius genitura dominus horoscopi soli cardinẽ occupanti vim fuerit elargitus: altero in lucem prodeunte pars fortunæ tenuerit oriẽtem domino suo benigna radiatione cõiuncta: vel in altera quidem Genesi planeta fortunator primo cardine fulserit: in altera Mercurius eo loco situs fortunanti planetæ cardinalicq̄ vim suã fuerit mutatus. Sed & si Venus nascente Petro ynto residens loco in primo habuerit testatem: Paulo vero nascente luminaria nullis humilitatibus debilitata amicabiliter se respexerint: erit ex opinione astrologorꝫ non ab eadem stellarum facie: vtrich tamen diuitiarũ eadem fortuna: potest sors varia eius rei diuersis euenire: cuius tamen opifex stella in genituris illorꝫ positione simili fuerit. Tum q̄ nõ potest idẽ omnino vnius stellæ habitus esse nisi sit eadẽ penitus tota constellatio. Tum qa potuit in alterius themate contraria vis adesse talis ibi syderis efficientiã/vel obruentis/vel hebetãtis. Patet igitur ex cõiuncto ꝓmiscuoq̄ stellarũ afflatu discernere nos non posse quacũq̄ obseruatiõe quid quæ stella potissimũ largiat. Quare nec vires naturasq̄ syderũ experimentis cognitas definire. Accedit alia ratio difficultatis inexpugnabilis etiã si seorsum ageret vnaquæq̄ stella q̄d agit: qm̃ cum illarꝫ effectus inuertere: interpollare: frustrari: cõditio vel alterius syderis vel inferiorꝫ circũstantiũq̄ causarꝫ multipliciter possit: nemo nõ prodi-

Exemplum

Ratio

Solutio

Confutatio

Ratio tertia

gus ꝓcepsq̄ iudicij sic asseuerabit hæc euenire ea stella sic se habẽte: igĩt cum se alias habuerit ad eũ modũ silis quoq̄ euẽtus erit expectandus. Nã erat illa forte sua natura diuersam rem paritura: sed mutauit opus priuati fati vel fatũ vniuersale regiõis anni/vel principis/vel ciuitatis/vel familiæ/vel cõtubernij/ vel antecedens: vt parentũ/auorꝫ/attauorꝫ/vel arbitriũ nati/vel aeris dispositio/ꝑ quẽ cælestes ad nos influxus traijciunt̃ vel materia cõtumax: vel ꝓximior causa nõ cõmoda: nõ idonea/supioribus motionibus. Hæc cũ oĩa vt volũt imutare stellarꝫ efficiẽtiã possint/quõ tuta erit argumẽtatio? si de eo q̄d euenit stellarꝫ naturã interꝑtemur? ꝑsertim cũ sint ea q̄ diximus/ita semper annexa stellarꝫ opatiõibus vt nõ possit ad stellã q̃si initiũ referri: q̄d obtigisse sæpius annotauerimus. Illud falli videt̃ inexpiabiliter/q̄ quæ suis exẽpli gr̃a/in regionibus/vel Aegyptij vel Chaldæi vel Arabes obseruauerũt putãt vniuersalis dogmatis hr̃e rationẽ. Hoc ẽ in oĩ pariter regione valitura/cũ tm̃ accidere oĩno aliter fit necesse/siqdem ea sunt vera q̄ tradũt̃ ab eis quæcq̄ vsus & vitæ fides ipa demõstrat. Nã in aeris mutationibus id videmus ꝓmanifeste ab eadẽ cõstellatiõe cieri alibi alias tẽpestates hic placidas
ibi violẽtas: hic fieri niues: ibi serenitatẽ: alibi vẽtos: alibi pluuias. Nimis igĩt est incõsequẽs in hũanis corpibus pariẽdis: in succellibus negocioꝫ (si q̄dẽ fiunt ista de cælo) nõ aliud ꝓ diuerso cæli curuamine/q̄ꝫq̄ stellas easdẽ/in diuersis locis operaturas. Obiecit hæcillis etiã Phauorinus q̄d nos Pauli alexãdrini auctoritate cõfirmabimus. Is enim in isagogis apoteleſmaton fœlices in ægypto genituras eẽ scribit eas potissimũ cũ aq̄rius principalia obtinens loca bñ fuerit affectus: qm̃ sit aq̄rio subiecta ægypti regio: vt hinc illud fortasse mercurij in aquario fœliciter ægyptiorũ ingenijs aspirare/verũ in omni domo saturni humiliari mercurij/ac male se habere ꝓditum a Materno. Patet igĩt testimonio singularis astrologi non valituras in omni regione pariter easdem obseruationes (si quæ fieri possent in aliqua regione fideles) quod non cõtingere rationibus multis iam demonstrauimus. & si pater medicorꝫ Hyppocrates fallax in medicina dixit experimentũ/nemo nõ indoctissimus i astrologia negauerit esse fallacissimum.

Confutatio tacitæ solutionis.

Phauorinus Cõfirmatio auctoritate Pauli alexãdrini.

Hyppocrates.

¶ Caput II

Si q̃ expientia hr̃i de astrologicis dogmatis possit eã nõdũ esse habitã.

HEgebamus hactenus hoc ipm vt ꝓbaremus nulla tẽporis diuturnitate nulla hominũ quorũcunq̄ vel industria vel doctrina de secretioribus syderꝫ viribus expimentũ posse cõparari. Nũc siquidẽ id forte minus est ꝑsuasum: vel hoc saltem euidentissime demõstrabimus: si qua cõparari talis possit experientia nondum tamẽ esse cõparatã: nam prioribus rationibus illud certe cõfectum ẽ: vt noticiam fateamur huiusmodi oĩum rerũ esse difficillimã/quæcq̄ ꝑfici nisi multis ætatum reuolutionibus nõ possit. Igĩt ea primũ astrologorꝫ mẽdacia refutauimus q̄bus se parꝫ christiane parꝫ perite/parꝫ vere tot milliũ annorꝫ habere ꝑdicant obseruationes: tũ eas q̃scunq̄ habent ex eorꝫ dictis fallaces esse declarabimus. Phauorinus phũs apud Gelliũ/nõ ẽ inquit ista chaldæorꝫ disciplina tantæ vetustatis quãtæ videri volũt: & Panetij secutus auctoritatẽ Cicero/nã q̄d aiunt: quadraginta septuaginta milia annorꝫ in periclitandis experiundisq̄ pueris quicũq̄ essent nati babylonios posuisse fallunt. Neminem enim habemus auctorẽ qui aut fieri dicat aut factũ sciat: Hæc ille. Nos altius ordientes impudẽtiã illorꝫ coarguamus: & siue mũdus æternus (aut phylosophi q̄dã volũt) siue factus ex tpe: vt diuina veritas docet: hoc testatissimũ relinq̄mus/nullas quattuor milibus annis antiq̄ores obseruationes potuisse ad istos ꝓuenire qui de astris scientiã tradiderunt. Certum em̃ phylosophis qui æternitatẽ mundi crediderunt magnis quibusdã elemẽtorꝫ mutatiõibus: & siccescere maria/& terras inundari quasicq̄ terrarꝫ & hominũ sedibus cõmutatis fieri oceanũ vbi erat terra: & terrã q̄ꝫ ꝓte erat oceanus. Nec solũ sacri historici: sed & Plato phũs/& externi scriptores/eluuionum hmõi exustionumq̄ item sæpe meminerũt: nihil aũt interest mundi nouitas/an mutatio præteritarum rerũ memoriam nobis adimat. Hæc igĩt q̄ꝫ vetusta cælestium obseruationum eẽ potuerint ex historijs examinemus. Varro doctissimus romanorum q̄ꝫ poterat vetustissimum

Phauorinus Cicero.

Varro

Trogus

cõtexturus historiam a regno siccinior exorsus est /huic regno vel paulo superior vel cõtemporaneus Trogus a Nino ipo fecit exordium: qui cum Zoroastre bellauit: fuit q Abraã patriacha paucis annis antiquior: vnde fabulosi deprehenduntur q Zoroastrẽ scribũt quinq millibus ãnor ante troianũ bellum claruisse: cũ nec tot ab Abraã ad nra vsq tpa supputentur: quanã igit causa cur & Trogus & Varro ,pfessi historias scribere vetustissimas altius tamẽ orsi non sunt: præter rer aliquor

Herodo: Diodorus

mũdi vel nouitate/vel certe inouatione/aut nullas aut penitus oblitteratas: nã q q illi scribere veteres atq adeo primas historias voluerunt/veras tñ scribere voluerunt/non fabulosas quales Herodotus & Diodorus: quor solẽt interdũ dictis roborare obseruationes tot milium sæculor impudentissimi fabulatores: quasi Diodorus inscriptione sua: Herodotus cõsensu omniũ litterarũ non habeatur fabulosissimus. Sed hæc veluti

Porphyri. Cõfirmatio p Porphy. testimoniũ. Alia confirmatio per Hyppar. & Ptolo.

mittamus est in re nostra Porphyrij testimoniũ euidentissimũ: qui quidem quas Callisthenes ex Babylone tpibus Aristotelis & Alexandri Chaldæor de astris annotationes in græciã misit/mille ait & nõgentor triũ annor obseruationẽ dũ taxat cõtinuisse/quos annos ab Alexãdro retro si numeres i Abraã patriarchæ vel paulo superiora tpa desinere eos cõperies. Hypparcus & Ptolo. principes astronomiæ: vbi ,p dogmate statuendo veter obseruationes afferunt/nullas afferũt ipi vetustiores his quæ sub rege Nabuchodonosor apud Aegyptios Babylonios ve fuere/post cuius regnum sexcẽtesimo fere anno floruit Hypparcus a quo ad nra vsq tpa anni nõ plus mille sexcentis aut circiter fluxerũt. Mendaciter igit & fabulose tot sæculor habere se iactant obseruatiões/eas vero quas habent necessario esse falsas/ita facile demonstrat. Aut em cœptæ sunt a tpibus Ptolomæi: aut ab his excidere q Ptolomæũ antecesserũt. Siqdem post Ptol. cœpit istius obseruationis tenor nõ fuit satis hoc tpis ad obseruationem pficiendã q d nec ipi negabunt: si nitit expimentis antiquor: quæ. s. vel Aegyptij tradiderũt vel Chaldæi: q s rursus dubitabit esse fallacẽ: quãdo fidelis obseruatio de cælestibus esse nõ potest apud eos q motus cælestiũ recte non tenuerint. In his vero Chaldæos pariter & Aegyptios aberrasse plurimũ nemo nescit/q mathematicor libros attigerit. Taxat eos vbiq Ptolo. in magna cõpositiõe: Taxat Hypparcus/ nec facile q scq crediderit q sero de cælestiũ motibus sapere aliq d rectum vita cœpit: solis defectus primus Thales prædixit Eudenio auctore: & Callimachus dicit q primus inuẽtor fuit minoris vrsæ q Phœnices nauigãt. Idem annũ in trecentos sexaginta quinq dies diuisit:

Thales Eudenius. Callimach. Plutar. Pythag. Eurypi. Solon. Proclus Ptolo.

obliquitatem Zodiaci primũ syderalis sciẽtiæ rudimentũ excogitatã Plutarchus asserit a Pythagora: q q eam Euripides q dam chius Pythagora iunior inuentã primitus a se glorietur: priusq Solon floreret in græcia: floruit autẽ ante tempora christi ãnis fere sexcentis/nemo non putabat lunarẽ mensem triginta esse dier. Primus Solon errorẽ hunc emendauit/ vt scribit Proclus in Timæũ Platonis. Q d si tam insigniter in lunari motu tam facili familiariq nobis errabant/quid de motibus syderũ alior occultioribus tardioribusq sit putandũ: sed nõ est opus hic cõiectura. Legat Ptolomæi liber cui titulus magna cõpositio/patebitq citra suspitionẽ veteres omes in cælestiũ motibus toto vt dicitur cælo penitus aberrasse de motu quẽ dicebamus syderis ,pximioris/ nihil non modo verum /sed nec proximum vero deprehensum ab antiquis ibi cognosces: Hypparcus primus in Rhodo insula ducentesimo fere ante christum anno Lunæ cursum verius obseruauit. Sed nec tamẽ ad liquidum quare corrigitur a Ptolomæo q

Quo tpe Hyppar.

proximus quidem Hypparco accessit ad veritatem: sed ita vt non attigerit ab Hispanis. deinde astronomis emendatus/in Solis motu quo cæteros metiuntur adhuc quoq cecutiunt ne dum illum antiquitas sit consecuta: sed Aegyptij plus nimio exorbitarunt fieri solis restitutionem putantes post trecentos sexaginta quinq dies & quartam diei partem adiecta atq trigesima: nam nec quartam impleri veriores deinde obseruationes docuerunt: Quomodo igitur fidelia fecerit experimẽta super anni fato sapientia ægyptiorum super eius initio tñ delinquens ibi quoq ridiculi q an-

num auspicabantur: vt Theophilus tradit cum primum Aegytum Nilus inundabat Anaximãder: vt scribit Phauorinus in omnimoda historia primus Gnomonem inuenit: q conuersiones solis & æquinoctia notaret astrolabiũ Ptolomæi inuentũ eẽ nemo nescit qui eius libros legerit: primus Pythagoras idẽ sydus esse dixit vesper atq lucifer rum auctore Parmenide Pythagoras Christũ quingentis annis nõ antecessit. Sed redeamus ad motus adeo par antiquis exploratos/vt de motibus quinq planetar præter solẽ & lunã: ita paucas extare veter obseruatões dixerit Hypparcus: vt nec aliqd sup eis q d fidẽ faceret a se q q cõpertũ posset affirmare. Primus Pto. aliquid sibi de istis certum visus est dicere: q q secuta ætas multis eũ in locis ,p tpis beneficio castigauerit. In ascensionibus quas anaphoras Græci vocant signor dinumerandis quantum excideret a veritate quicunq in ægypto per sydera diuinabant: & primo apotelesmatõ Pto. & Apollinarius in cõmentarijs testatus est: & Apollonius ex laodicea quinq libris opere dicato illor errata fugillauit. Quis igit hæc cõsiderans dubitauerit: nullũ apud ægyptios vel chaldeos de astror influxibus experimentũ haberi ver potuisse: siquidẽ nec signor ascensiones vnde maxima pars huius artis depẽdet: nec planetar motus haberent exploratos: quasi qd q loco quis planeta faceret experiri fideliter possent/cum semper essent in eo loco planetæ quo ipi eos minime putabant: vt nõ erraticas stellas pterea quar motus oino/si Pto. credimus illis fuit ignotus Q ♄ si illi errat/vt indubie liquet/errãt Graeci q illos/errãt Arabes q græcos/errãt Latini qui arabes græcos q sequunt: & ex eor regulis hac expertis euentura pronunciãt. Nec q em quisq putant maiori se ,pdere auctoritate/q q chaldæor & ægyptiorũ auctoritate cõfirmant. Hinc Aesculapios & Hermetes/& Notepsos/& Potosires/vana oino noia quasi nebulas lectoribus spargũt/quasi nõ fuerint isti rudissimi sciæ quam ,pfitebant si vera nobis Hypparcus & Ptolomæus auctores astrologiæ pcipui tradiderunt. Quid igit Ptolomæus apotelesmaton lib. prio quasi fidẽ dictis facturus ad antiquor experimenta se cõuertit: q vix ipe suo tpe vera potuit exordiri syderali sciã/ tũc primũ tolerabiliter indagata Petrus apponensis aberrantẽ Galenum in lunæ motibus sic excusat. Hæc exacte nõ scripsit Galenus/nõdũ em erant cõprehensa: nec fuit tamẽ Galenus Pto. prior/sed cõtemporaneus: quare totã nos ita disputatõem cõcludamus siquæ scripta est astrologia experimentis veter nitit/fallax est: quia illis rõ defuit/cum neotericis ista q q sint in ambiguo (vt supra ostendimus) ne dũ antiquitati fuerint manifesta/si iunior adhuc fallacior quibus & rõ pariter defuit & tempus.

Theophilus. Anaximander gnomonis inuctor Pytha.

Petrus apponensis Pto. cõtemporaneus

IOANNIS PICI MIRANDVLAE DISPVTATIONVM ADVERSVS ASTROLOGOS LIBER DVODECIMVS

Caput primum Non esse adhibendam fidem astrologiæ quasi reuelatæ.

Rõ prima

Ifabulamentis astrologor nec rõ patrocinat/nec fides esse potest ab experimentis: quid iam supereſt: cur se illis homo sapiens dedat: an oracula putabunt? & quæ velut par rationalia confutauimus/ea velut diuina suscipiemus: astrologos imitati/qui si quid fit ab hoibus præter rationẽ referunt ad stellas. Pari ne igit nos exẽplo hoim deliramenta referemus ad deos? At qui si forte persuasio hæc aliquem cœpit: sciat non nihil sibi prodesse diuinas huiusmodi reuelationes/quandoquidem: vt vidimus tanta sit in decretis astrologiæ dissensio: nec reuelatum sit adhuc chaldeor ne astrologia: an potius ægyptiorum an iudæorum: an Ptolomæi: an arabum illa sit quam munere singulari dij nobis benemerentibus aspirauerunt. Nihil igitur ista nos iuuat diuina beneficientia dum in colluuie nostrorũ mendaciorum latet illa de cælo suscepta cælitus verissima sapientia. Nec lydius aliqs lapidis inde demissus q legittia possit ab adulterina discerni: qd si mihi sermo cũ christianis q rã putẽt a deo reuelatã/aut a dæmõe potius/a deo dici nõ põt: siquidem illã lr æ sacræ diuiæ vocis interptes interdicũt: si rndeãt a demõe nllã fides dæmoni quẽ mẽdacij prem deus appellauit. Hinc illor insania cõfutat q diuinitus hãc sciam si

Secũda rõ

Tertia rõ

Quarta rõ.

Methodius

cut alias oẽs Adæ collatã fabulant a quo per manus deuenere ad Noe: Cuius filiũ Io-
ni cũ referat Methodius multa futura per hanc artẽ p̃dixisse: tm̃ per filios Noe superſti-
tes Cathaclismo ad Abraã patriarchã qui docuerit eam ægyptios teste Ioſepho: & ab
ægyptijs ad græcos/a græcis ad latinos deuolutam. Sic per bellã isti sibi ſucceſſionem
cõminiſcunt illaqueandis rudibus opportunã: ſed doctioribus vbiq; falſam atq; men
dacẽ. Nam de Adam q̃d dñt niſi hoc q̃q; reuelatũ: q̃ teſtimonio ꝓbant. An quod cre-
dimus illũ dei munere ſcias oẽs caluiſſe ſequit hanc q̃q; certe ſequereꝫ ſi hæc q̃q; foret
ſcia/ſi nõ vana/nõ falſa: nõ ridicula: nõ repugnans principijs veraꝫ doctrinaꝫ/ nõ deo
vt dicebamus: ſed nec inuentore hoie digna. Ad Ionicũ veniamus: Scribit quidem de
hoc Methodius ſed idoneus paꝫ auctor. Neq; em̃ ille eſt cuius meminit inter viros il-
luſtres diuus Hieronymus hic parcharenſis fuit/ille alius oĩno/citatus interdũ a Petro
cõmeſtore/in q̃ nemo mediocriter eruditus delectũ bonoꝫ auctoꝫ nõ deſiderat. Sed
nec Methodius dicit eũ p̃dixiſſe quicquã/cæteꝫ ſuperiſto Ioníco q̃d valere põt igno-
bilis ſcriptoris auctoritas: cũ & Moſes ipe ꝓpheta/tres tm̃ Noe filios numeret: Sem:
Cham: & Iaphet. Nec Ioſephus aliũ quẽquã præter hos noĩet. nec Philon/nec hebræ-
us quiſquã/vel annaliũ cõditor/vel moſaicæ legis expoſitor/Abraã ægyptijs aſtrolo-
giam tradidiſſe Ioſepho credamus: ſed nõ diuinatricẽ ſupſtitioſam frequentiorẽ apud
idolatras q̃q; apud veri dei cultores qui deus Abraam nuncupat/a Moſe & a prophetis
ſugillatã: qui ſe tamen Abraæ traditõem & p̃cepta ſequi ꝓfitebant. Veꝫ illam potius
mathematicã de ſyderꝫ motibus/molibuſq; ſciam: cuius vſus frequens hebræis & ne
ceſſarius/ꝑ ſtatis cerimoniaꝫ temporibus obſeruandis cuiuſq; ſtudio delegatũ Hyſa-
char tribũ/hebræoꝫ monumẽtis ꝓditũ eſt. Hæc nõ ſine arithmetica diſcit: quoniã to
ta fere numeris cõſtat & menſuris/quã ſimul cũ aſtrologia ægyptijs demõſtraſſe abra
am/ſcribit Ioſephus: q̃ ſi diuinatricẽ potius iſtã intellexiſſet/falſus oĩno eẽt/ſiquidem
ait hanc aſtrologiã: quã primus ægyptijs Abraã iudicauerat a chaldæis ægyptios acce
piſſe. Liquet aũt ex ſuperioribus ſuã ſibi ægyptios ad p̃dicendũ aſtrologiã feciſſe/ cui
nihil fere cũ dogmatis chaldæoꝫ ſit cõe: ſed in ea quæ de ſyderꝫ motibus eſt/paucos ſe
chaldæos exercuiſſe abſq; eis ad alios defluxiſſe docet Ptolo. in magna cõpoſitiõe/nõ
aliã igitur q̃q; mathematicam iſtã Ioſephus intellexit. Irridẽs aũt Aboaſar qui ſuo loco
filios Noe in chaldeam cum veniſſent hanc ait diſſeminaſſe ſcientiam quã cælitus ha-
bitam chaldaicam ipe de finibus planetarum reijcit opinionem. Sed non fuit in confu-
tandis his nugis tm̃ operæ inſumendum/cum nemo non intelligat niſi tardiſſimus/
hæc deliria eſſe hominum ſuis ſomnijs fidem ſic mancipantium: vt quæ nulla ratione
protulerunt/ab Adam repetita auctoritate confirment. Nã illud reſpõdeant cur non
aliæ quoq; artes atq; ſcientiæ per iſtam ad nos ſucceſſionem deuenerint: ſed ingenijs
poſteriorũ excogitatæ ſtudij ſecuta diligentia conſumatæ ſunt: An in vna aſtrologia
quaſi vtiliore diuinæ hoc nobis prouidentiæ munus obtigit? Verum quod non ſolet
dormitaſſe illa prouidentia/nõ animaduertens fruſtra nobis ſeruari hanc diuinatricẽ
niſi mathematica quoq; ſeruaretur/ſine qua vti rectẽ illa nõ poſſumus. Neq;. n. ꝓdeſt
ſyderum vires & naturas habere compertas/niſi poſſis exacta ſupputatõe notare ſin
gulis horis ſyderum habitus/formam & poſituram. Quod cũ ſola mathematica præ
ſtet/debuit hæc quoq; ad nos a primo patre hæreditaria traditione deuolui/ſi tam ſalu-
taris diuinationis vſum deeſſe vitæ diuina prouidentia noluit.

Hiero. Petrus

Ioſephus Philon.

Quintarõ

Caput II Quales ægyptij atq; chaldæi apud quos nata aſtrologia.

Reijciuntur qui nugalia hæc tam indigne de cælo tã mendaciter ficta: quaſ
ſi de cælo tamen habita venerantur: quæ cum quis leget introſpectans tam
plane videt vim eius/vt non relinquatur ulla ſuſpitio cæleſtis inſpirationis:
ſd q̃d ex iam dictis hebetiſſimo cuiq; ſatis euidens puto. Verũtamen non inutile fuerit
ſub vno quaſi conſpectu reputare lector quomodo nata peſtis iſta mundo ſe diffuderit
hoc eſt quibus auctoribus orta: quibus ꝓſuaſionibus recepta: q̃ auctoritate cõfirmata:

quibus fomentis aucta perſeuerauerit in hanc diẽ: Nã hoc q̃q; ad abrogãdã illi fidem
detegendãq; illius vanitatẽ nõ oĩno erit inefficax. Nata igit de chaldæis ægyptijſq; pa
tẽtibus de quibus dicẽdũ aliq̃d priuſq; de vanitate ipoꝫ iſta dicamus. Fuit igit vtraq;
gens duaꝫ reꝫ imprimis ſtudioſa atq; perita idolatricæ religionis/& mathematicæ
Ad hanc loci opportunitate inuitabant: nã patẽtes cãpos & planicies latas/habitabãt:
vnda ſyderꝫ facilis veriorq; ꝓſpectus: in illa hoc ẽ vanis ſuperſtitioſiſq; cerimonijs/cur
præ cæteris gentibus occuparent honorarẽturq; cũ antiquitate facti ꝓpter quã primi
deoꝫ cultus exercuerũt quaſiq; parẽtes alijs: & neceſſario mgri religionis fuere. Tum
q̃d alibi q̃q; mõſtrauimus ꝓpter imperitiã ſapiæ phyſicæq; rõnis: & ruditatẽ ingenio-
rũ. Nã mathematica qdẽ ſapientes nõ facit. quare veteribus pueroꝫ ſtudiũ fuit: quin
potius: vt modicę cũ rõeq; guſtata viã ſtruit phiæ/ita ſiqs ei ſoli totũ ſe tradiderit occa
ſiones erroꝫ in phia maximas parit Ariſto. teſte. Fuerũt igit ægyptij atq; chaldęi: q̃tũ
equidẽ aſſequor cõiectura paꝫ facto ad ſapiam ingenio id q̃d in hoibus eaꝫ regionũ
nunc q̃q; cõſpicit: quibus ſi cultũ ſtudij caſus ademiſſet: naturã tm̃ adimere nõ debuiſ
ſet. Neq; vero nos fallat q̃d me q̃q; adoleſcẽtẽ olim fallebat/celebrata veteribus etiãq;
Platoni ægyptioꝫ ſapia & chaldęoꝫ: quos adijſſe Pythagorã & Democritũ/ Eudo-
xum/Platonẽ/alios cõplures nõ ob aliꝺ q̃ cõparãdæ ſapiæ gra/mẽoriæ proditum eſt
Nã celebræ qdẽ illud atq; diuinũ ſapiæ nomen de ſola ſibi cerimoniaꝫ/& colẽdorum
deoꝫ cognitione vẽdicabãt q; fuit apꝺ oẽs gẽtes apꝺ oẽs etiã bonos phõs hæc ſp ꝓſua
ſio ſummã ſapiam in religione cõſiſtere. Quare Plato/Pythagoras/ alijq; complures
hoc quidẽ recte vidẽtes veriſſimã phiam in diuinoꝫ eſſe noticia/cũ fama eẽt ægyptios
huius imprimis eſſe peritos ad eos deſcẽdebãt auiditate diſcẽdi/q̃quid apud illos oc/
cultius ſanctiuſq; videreꝫ. Deſcendebãt etiã vt mathematicã diſcerent: quã quos mõ
memorauimus auide cõbiberunt: Pythagoras ille Democritus & Eudoxus. Verum
tamen ille titulus ſapientiæ prærogatiuaq; ſecretioris diſciplinæ non aliunde chaldæis
ægyptijſq; q̃q; de magiſterijs doctrinaq; numinum colendoꝫ: quã auditã ab illis proba
uerint nec ne boni phi alibi dixímus: hoc tm̃ aſſeueramus naturalis primæue phiæ q̃
rõnibus demõſtratur/nihil græcos philoſophos quicunq; recte philoſophati ſunt ab
ægyptijs accepiſſe: ſed quæ ad cerimonias mathematicaq; ſpectarent: cuius rei vel illꝺ
ſit argumento: Quod ſi aut de mathematicis/aut myſterijs agitur chaldeos citari &
ægyptios videmus/eorũq; ſnias afferri ſemper in mediũ: in phiæ rõnibus apꝺ Plato-
nem & Ariſtotelẽ illoꝫ noĩa nulla ſunt. Qꝺ ſi philoſophatũ in ægypto Thaletẽ dicas
nõ negabo: vt q ab eis ẽt didicerit aquã eẽ reꝫ principiũ in quã opinionẽ nõ ob aliꝺ pu
to ductos ægyptios q̃q; de nili inundatõe beari ſuã regionẽ & fieri fœcũdã videbant:
Vñ ab illius quoq; exitu per ægyptum annũ auſpicabant. Erant em̃ ꝓfecto rudiſſima
ingenia ꝓptereaq; ſuperſtitionibus idonea. Quas nihil magis q̃q; ingenij viuida vis ac-
cedente doctrina reijcit & aſpernatur: ita faciles erant qui a dæmonibus etiam ad oĩe
genus inſaniæ pducerentur: q̃ ſi nõ erat eis religio aliꝺ q̃q; ſuperſtitio q̃d ex magna pte
Iamblicus cõfitet in maloꝫ eos dæmonũ cultu occupatiſſimos fuiſſe cõfirmãs: ſequit
cũ nomen illis ſapiæ de religionis nomine foret: quanto ſapientiores ferebant: tãto fu-
iſſe illos inſipientiores: q̃q; vt ſuperius dicebat illoꝫ cõmerciũ græcis phis magis ſp fu
it in mathematicis/q̃q; illis fuit in ſuperſtitionibus. Thales in epiſtola ad Pherecydẽ in
ægyptũ inqt/ego cũ Solone deſcendi vt ſacerdotes & aſtronomos videremus/nil de
philoſophia. Idem ab eis ſe didiciſſe geometriam. Demetrius dicit Democritũ ad ægy
ptios iſſe vt geometriam diſceret: Interdũ Democritus & Platoni & prudentibus mõ
ſtroſus etiam Pythagoras dictus Sed inculpatũ illud Platonis ingeniũ ex
hibens q̃d fuit ſatis ſæculoq; neceſſarium antiquitati honorem & titulo religionis/ de
cætero ſuam maſſam ægypti fermento nuſq; temerauit. Et ſic Eudoxus quoq; in ve-
ra ægyptios eſt ſecutus aſtronomia in diuinatrice pꝛeterea illis nõ cõſentit. Veꝫ ne lõ
gius digrediamur ita concludimus ægyptios & chaldęos occupatiſſimos in idolatri-

Thales

Demetrius.

Solutio du-
bitationis

Auerrois

ca ſuꝑſtitione plurimũq; mathematicis deditos/in reliqua ſe phĩa parꝫ exercuiſſe. Nec quẽq; moueat ꝙd Auerrois ait apud chaldęos olim pfectã fuiſſe phĩam: nã de chaldæis ipſe nõ loquit/quoꝝ mẽoria uel monumenta ad nos puenere:: ſed exilla opĩone quæ mundi credẽs æternitatẽ infinities ait has artes & abolitas & reddĩtas apud diuerſas gẽtes: nec nobis etiã fraudi fuerit in uniuerſum chaldæos nõ ꝓbaſſe ex quibus Abraam fuerit uir diuinus. Necq; em abraã chaldæus: ſed ꝯq; ex regionũ uicinia chaldeus interdũ noiet: & dictũ eſt Platonis in ea gente quæ plurimum mala eſt ſiquis bonus naſcat: eum eſſe ꝯq optimũ. Nec ipſe abraã tã naturæ ꝯq diuinæ gr̃ę obtinuit priuilegium: Sed redeamus ad aſtrologiã: in qua re Aegyptios & chaldæos quidnã adduxerit facile eſt videre poſtq; de illoꝝ ſtudijs & ingenijs ſatis multa diximus.

¶ Caput III Quid Chaldęos Aegyptios in hanc opinionẽ induerit fieri fatores humanos & de ſtellis poſſe præuideri.

Solent gcũq; in aliquã diſciplinã ſe totos ingurgitarũt oĩa ad illã referre ꝯq libentiſſime: nõ tã ꝓpter ambitõem: vt ſcire per illã oĩa videant: ꝯq ꝙ ita illis videt quibus. ſ. vſu venit ꝙd per niues iter agẽtibus: nã cætera q̃q; illis alba videri ſolẽt: cãdoris habitu in oculos iã recepto: reliqua in ſe trãſformãte: ſic amãtibus ꝓdite quicquidoc currat amatæ/aut faciẽ aut oĩno aliquid refert ſub ditionẽ vnius imaginis tota imaginaria amantis facultate redacta: qui theologus eſt: nec aliud ꝯq theologus ad diuinas cauſas oĩa refert: medicus ad habitũ corporis: phyſicus ad naturalia rerũ prĩcipia Mathematicus ad figuras & numeros ꝙd pythagorici facitabãt: hac rõne cum eſſent veteres chaldęoꝝ in cælestiũ motibus metiẽdis & ſtellarꝫ curſibus obſeruãdis iugiter aſſidui: nec aliud quicq; eoꝝ magis ingenio detinerent/oĩa illis erant ſtellæ: hoc eſt ad ſtellas libẽter oĩa referebant id ꝙd de ægyptijs dictũ pariter intelligat. Cũ igt ad hãc ex ꝓfeſſione ꝓpenſionẽ accederent cõiecturæ quas libro tertio narrauimus & confutauimus: vt corpa inferiora moueri a ſuperioribus: nõ poſſe ſtellas vires ad influendum maximas nõ hre: videri in ſole & luna quantũ nr̃is corpibus aericq; dominẽtur: & ſilia cũ occurrerent animis ad eã partẽ iam inclinatis facile adducti ſunt: vt quæcũq; acciderent hoĩbus ſiue corpis ſortes: ſiue animi: ſiue fortunę: de cæleſtibus cauſis crederent ꝓuenire: Quibus ꝙq; cognitis & exploratis futura reꝝ oĩm euẽta ꝓcognoſci. Nec ꝯq em adeo ꝓſpectæ illis res phyſicæ: vt ꝙ vlis cauſa differret a ꝑticularibus: ꝙd ꝯq illius & harꝫ eſſet officiũ/ſatis itelligerẽt: qd ſubſtãtiæ cæleſti cõueniret: qd repugnaret: qd eſſet ꝙd ꝓ ſe dr̃ apud dialecticos: qd ꝙd ex accidẽti ꝯta diſſimilitudo inter naturæ opa & artis: quid poſſet eẽ ſignũ alterius: huius tñ cauſa non eſſet: vt his rõnibus excitati: nec quaſi ceſſantibus ꝓximis cauſis cõi cauſę ꝑticulares diuerſitates aſcriberẽt: nec q̃ſi deo cælo q; parꝫ bonis/& culpas aſtris pariter ſuas ĩputarẽt: & pœnas tã animi mala ꝯq corpis/inde deriuãtes: nec quaſi natura corpis intelligeret/incidentiũ ſil' temere cauſarũ ad eã cõcurſus referret: nec velut ad intima reiq; ſubſtãtiã arte ꝙdẽte nouas a cælo influi vires in artis opibus exiſtimarẽt: aut ſi nõ fierẽt hæc a cælo/crederẽt tamẽ poſſe ſignificari ꝯq; nec ſi inuicẽ/vel effecta vel cauſæ: nec ab eadẽ origine eodẽ mõ vtrace ꝙ ꝓuenirent. Hæc oĩa illi cũ ignorarent parꝫ adhuc pfecta phĩa parũq; illis etiã indagata/qd mirꝫ ſi tot cõtratrahentibus in errorẽ inducebant primũ cõiecturis q̃s diximus in efficacibus illis qdẽ: ſed vulgo rudibuſq; phĩæ magnæ ꝓbabilitatis: tum aſſidua illa cũ ſtellis cõſuetudine quaſiq; familiaritate: quibus oĩbus accedebat innata ſciẽdi futura hoĩbus curioſitas. Nã q̃ fieri poſſe cupimus eadẽ facile poſſibilia credimus: Accedebat ſæculi vitiũ & in hoĩm mẽtes alte dedita per id tẽpus ꝑſuaſio diuinãdi: cuius mille modos & ſpẽs iſto lõge minus ꝓbabiles/& inſaniæ plus hñtes auidiſſime cõſectabantur: vt pyromãtias/geomãtias/aſtragatomãtias/& cætera id genus anilia nugamenta inter q̃ poterat error aſtrologoꝝ ſapĩa ſũma exiſtimari. Adde ꝙ idolatriæ cui erant obnoxij mire cõſentiebat: vt q̃s deos colebãt eos auctores oĩm reꝝ arbitrarent/nõ bonarũ mõ ſed malarꝫ. Nã erat in idolatrica hoc quoq; diſciplina alios eſſe deos beneficos

alios noxios/vt vel hinc contra rõnem phĩæ ſtellas alias bonas alias malas exiſtimauerint. Adde gloriæ & q̃ſtus occaſionẽ quã paratã ſibi viderũt aſtronomi ſi de curſibus cæli q̃s de magno labore/ſed exigua mercede forſitã indagarẽt putarẽt futura ꝑuideri q̃bus oĩbus adĳce fraudes dæmonũ ĩmproborum tunc maxime mundo imperitantiũ qui procliues in hunc errorẽ ex cauſis memoratis illoꝝ animos/occultis magis inſtigationibus impellebant: cũ iudicia peruertentes oĩno mentium ſibi mancipataꝝ: tum illorum prædicta nonnũq; confirmantes vel ad prædicendũ illos mouentes: quod euenturum: vel exequẽtes quod ab illis erat ꝓdictum. Hæc omnia ſimul in cauſa fuiſſe nõ dubito/cur primũ apud ægyptios & chaldęos hoĩes ſuꝑſtitionibus & idolatriæ dedĩtos/in cæleſtiũ motibus occupatiſſimos: phĩæ parum peritos: opinio naſceret ex ſyderum ſtatu futura præuideri. Recepit opinionem ſæculũ facile ob curioſitatem & impetritiam: cõfirmarunt aſtronomi libẽtiſſime ſpe quæſtus & gloriæ comparandæ.

¶ Caput IIII ¶ In ea q̃ obſeruãda in ꝓdictionibus ſtatuerũt quo pacto inciderint.

Vidimus apud quas gẽtes/& quomodo primum natus hic error fieri cælitus res humanas/vel indicari/quõ rurſus in hac aſtrologi dogmata quibus vtũtur in ꝓdicendo deuenerint: facile eſt videre. Non em vt demõſtrauimus veris ad hæc rationibus ducti/nã q̃ poſſent: cum non ſit ratio vera mẽdacij. Tum rerum quoq; nobis & loco & natura cõiunctorũ ꝓprietates aliter ꝯq ab operationibus nõ exploramus. Sed nec inducti expimẽtis aliogn ceſſare eos oportuit multas ſaltẽ ætates a ꝓdicendo/cum extra controuerſiam diuturnis dũtaxat obſeruatiõibus & ſæpius repetitis experimenta huiuſmodi ꝑficiant. Quid igit coniecturas ſecuti ſunt partim a mathematicis q̃bus incũbebant: parrim a parabolicis q̃buſdã ſimilitudinibus ſũptas quibus nihil poterat cogitari fallatius: ſed vel fallebant ipi rudes phĩæ & dialecticæ: vel fallí poſſe putabãt imperitũ vulgus: nec ꝓperãtibus ad diuinandi quæſtum & gloriã tam ſatisfaciebat: q̃ veriſimilior/ꝯq q̃ facilior via atq; paratior: ſic primũ ſtatuerunt fata hominũ iſta de natali hora pendere: tum qm̃ id fere vulgo videt hominẽ fieri cum naſcit. Tum ꝙ alia principia vel cõcipiendi fœtus vel aĩandi poſita magis erãt in incerto ꝯq vt forent obſeruãda in ꝓdicendo: a mathematicis ſic accepta/primũ quoniã motus ſyderum metientes in duodecim ptes obliquũ orbẽ diuiſerunt numerandi facilitate rurſuſ ꝯq eadẽ rõne quãlibet partiũ in trigĩnta/& trigeſimã quãq; ĩ ſexaginta ſuſceperũt: hãc diuiſionẽ quaſi natura nõ arbitrio factã: & quot iam ptes ipi finxerãt ſibi tot influxuũ vires & ꝓprietates diuerſas eſſe decreuerũt: tum ꝓ numero ſignoꝝ duodecim loca diuiſere ſex ſupra finitorẽ: ſex infra: ſicut ſex quoq; ſigna ſub terra/ſex ſupra ſemp reuoluuntur. Ita magno errore definitũ obſeruandũ in primis/ſub quo loco quo ſigno planeta collocaret. alias em ad influẽdum ꝓ loci ſignię varietate vires adipiſci: poſt hæc quaſcũq; in motibus diuerſitates notarũt eas in operationibus quoq; ſtellarum notandis iudicarũt q̃ſi efficiẽtiæ ꝙq; vis inde ſpeciesq; variaret. Sic aliud facere planetã decreuerunt cũ rectus incederet: aliud cũ repedaret: aliud cũ ſubſiſteret: tum pro ſyderꝫ inter ſe vel cõiunctione vel diſtantia fieri ab illis res diuerſas. Obſeruarunt autem in primis diſtantias quaſdam. quas cũ motus nonis metiebant inſigniores nõnullos mutationibus deꝑhenderant: vt trigonũ interuallum: quod in eo Saturnus & Iuppiter ſoli configurati ſemper retrocederent: ſicut interdum mars in quadrangulo/Mercurium & Venerem vltra ſexangulum remoueri a ſole nunq; viderent. Cogitauerunt igitur iſtas ſyderum eſſe diſtantias obſeruandas/cum inter ſe trigona vel exagona vel quadrata radiatione ponerẽtur: ſed & oppoſita cuius euidens ratio eſt præſertim ꝙ in his quoq; cõ figurationibus lunæ ſchemata ad ſolẽ mutari cõſpiciebant & corniculare fieri in ſexangulo/ diuiduã in q̃drato: prætumidã in triangulo: plenã ĩ diametro: ſicut item cõcircuſorũ quorundã ad viã ſolis interfectiões fuerãt imaginati rem neceſſariam in motibus metiẽdis: ſed vanam in influentijs: ita has quoq; fatoꝝ decretis adhibuerũt caput caudamq; appellant: quaſi denicq; vires afflatuſcq; radiorũ mathematicas has quãtitates ſi-

tus/loca/puncta/distantias: non qualitates naturasq; radiorum consequerentur. Seq; huncilli errorem nec ai aduertebant ignoratione physicq; nec poterant euitare si singulis momentis alias in cælo cõstellationes esse volebant; quæ nascentium identidem hominum vitam fortunam mores ingenia variarent.

Caput V Quid obseruanda illa indicarent; qbus coniecturis definierunt.

Ic a mathematicis qd obseruãdũ foret acceperũt intẽtione puersa q̃ fuit antiqs (si credimus Aristo.) erroris quoq; occasio dũ res naturales q̃si mathematicas iudicãt. Restabat post hæc iueltigandũ qd hæc ipa significarẽt vel efficerẽt signa: sydera: motus: aspectus: cũ vel hoc mõ vel illo dispolita iuenirent: hic conlecturis egerũt leuissimis & fallacissimis q̃s narrabimus. De signis ita primum cõmẽti sũt: erat ægyptijs indubitatũ oia cõstare ex q̃ttuor elemẽtis. Cũ igit signa iã duodecim accepissent occasione quẽ diximus visa illis p bella cõmodaq; partitio: vt hæc quoq; p q̃ttuor elemẽta distinguerẽt: qbus ter replicatis signoꝝ numerus implebat. Et qm̃ prima fuisse corpa ignẽ terrãq; opinabãt: vtpote cẽtrũ & circũferẽtiã. Nam ignis illis erat supmũ corpus/ tũ iter media aduenisse aerẽ & aquãvt etiã Plato oñdit in thimæo. Iccirco primũ signũ igneũ statuerũt. scd'm terreũ. tertiũ aereũ. q̃rtũ aqueũ Tũ redeũtes sili cõsequẽtia q̃ntũ igneũ: sextũ terreũ: atq; ita deinceps. Hinc euenit vt q̃ trigono iteruallo distarẽt/ tribus. s. medijs signis iterceptis eadẽ natura censerenẽ: qa. s. q̃ntũ signum ad naturã primi reuertebat̃: q̃ vero sexangulo partim quidem affinia /partim discordia forent: sed affinia magis: qm̃ primũ igneũ tertiũ. erat aereum Quæ vero tetragono peni tus aduersa si ignis & aqua penitus discordãt: sic figmentũ vt trigona radiatio bona foret. quadrata mala: sexangula vere media: sed quadrata melior oppositionẽ quoq; mala fore: qp ita posita sydera ex aduerso se cõtueanẽ. Aliqui tñ mediã hanc etiã volũt signoꝝ qualitates ĩ ea sicut in alijs aspiciẽtes. Est em̃ inter signa q̃ altera quidẽ qualitate cõueniũt/ altera discordant. Patet hinc vt se inuicẽ ista placita pepererũt: & q̃ seorsum audita suspitionẽ cuiuspiã rationis relinquũt/ origine patefacta statim cõtẽptibilia fiunt. Nã si illud primũ fundamentũ nutãs & imbecillũ numeris. s. signoꝝ duodenarijs/ arbitrio supputantiũ (vt astrologi cõfitent) inductũ sit q̃ supædificanẽ oĩa ruinosa: sũt autem plurima ex ea vna radice pullulantia: nã & trigona inde quæ magnam sibi astrologiæ vendicãt ptem/ vnde trigonocratores/ hoc est dñi/ vt dicunt/ triplicitatũ/ a quibus rõnem de finibus chaldæi posteriores acceperunt/ ægyptij monomirias/ arabes a magnis cõiunctiõibus maxima dogmata: Ptolomæus & oẽs (q̃q̃ alij aliter) distributionẽ partium mundanarũ regionũq; sub signis: vt hoc videlicet trigono orienti/ illud occidenti/ aliud austro/ aliud aquiloni darent. vnde prædictiones de anni fato magnopere pendent/ vt sciamus qua quid regione sit vẽturꝝ. Sed redeamus ad alias signorum proprietates. Nam mysterium distinctionis in elementa satis detexim̃us deducto velo tãtum nugas ibi meracissimas deprehendim̃us. Excogitarunt igitur alia quidem ex his q̃ subter labẽs signa Sol in illis operat̃. Inde illa diuidẽtes in fixa/ mobilia/ communia/ alia ex noie ptiũ circuli q̃si reꝝ illarꝝ nõ imagine mõ sed viribus similes naturaq; forent vnde alia hũana signa dixerũt: alia bruta/ q̃ hoc signũ Aquariũ iuuenis ipse figuratus: illud Aries diceretur: sic oĩa fere nata dogmata de signis vel ab opere Solis vel a nomie imaginũ/ vel a diuisione p elemẽta quæ statim iudicat vnitatẽ tum audire

confutata sint. Naturã planetarꝝ a coloribus iudicarunt qd' Aboasar testat̃/ hãc eẽ cõiecturã dicẽs vniuersitatis astrologoꝝ: & hinc etiã fixarꝝ: nam omnes rubẽtes dixerũt eẽ de natura Martis vt oculũ Tauri: cor Scorpij/ ea vero q̃ irrationalia q̃ falsa satis iam damõstratũ. Affinitates planetarꝝ cũ signis sic paulatim introduxerũt exaltatiões apud Chaldæos: primũ vt reor inuẽtæ de quo scripsimus. lib. viij. q̃ in gradibus illis posite stellæ a centris suarum absidũ erant remotissimæ. Addiderunt Aegyptij domos de Leone primum accepta coniectura sub quo vis Solis crescere videbatur ab eo principiũ faciẽtes reliqua signa planetis alijs pro sphærarũ ordine vt vidimus di-

Vñ trigona.

Plato. Vñ aspectus.

Vnde naturã planetarũ vestigauerunt. Vnde naturam fixarũ.

partiti sũt. Trigona q̃d itroduxit diximus. terminos & decanos & dodecathemoria & nouenas & monomirias diuisio signoꝝ fecit/ q̃ cũ vastiora viderẽt/ q̃q; vt alijs exclusis in vnius tm̃ planetæ dictionẽ cõcederenẽ/ lineauerunt in ptes varias multifariã. & has q̃dẽ fines eẽ vnius stellæ/ illas alterius voluerũt: qd' qm̃ alia q̃sq; coniectura decernebat hinc natæ de finibus opiniones q̃nq; de q̃bus adhuc sine fine digladiant̃: alij ĩ decanos signa partiti sunt hoc eẽ in tres ptes: alij in nouẽ. alij in. xij. sed ꝓ arbitrio oẽs nulla rõne nã q̃s rõnẽ dicat. xij. ptes signũ quodlibet diuidẽdũ: q̃a signa. xij. sunt: aut in tres ptes ob ternarij pfectionẽ: aut in nouẽ: qm̃ nouũ signũ cũ primo q̃litate cõcordat/ Sagittarius. s. cũ Ariete: Capricornus cũ Tauro: atq; ita de reliq̃s. hæc etiam Ptolo. q̃q; astrologus cũ legisset irrisit. Illi vero diuini viri Aegyptij Indi Chaldæi q̃si primam phiam amplexabant̃. Veniamus ad loca q̃rꝝ ꝓprietates ex similitudine q̃dã definierunt: vt qm̃ cæli mediũ locus sublimis q̃ putanẽ eẽ sublimia significaret/ Impia/ regna/ ptates/ q̃si nõ descendat intus potius homo q̃ ascẽdat. oriẽs nascẽtẽ indicaret ex vtero ꝓdeũtem septimus locus aduersarios q̃a primo opponitur. Duodecimus carceres & tenebras: qm̃ ad eũ locũ Sol cũ peruenerit suscitatis vaporibus nec dissolutis aer veluti tenebrescit. Sed nõ oĩa ꝓseq optet q̃ supra cõmemorauimus/ tm̃ satis ad memoriã reuocare quõ syderea istius cælestisq; disciplinæ gradatim oracula ꝓdierũt: q̃ sint sibi iuicẽ mire cõnexa fabula fabulæ vbiq; manũ porrigẽte. Sic em̃ cũ trigonũ & exagonũ iteruallũ bona determinassent/ rursusq; planetas bonos Venerẽ & Iouẽ/ sed & Solẽ & Lunã qm̃ bonis boni gaudent/ gaudere dixerũt Iouẽ in. xi. loco. Solẽ in. ix. q̃rꝝ alter exagonus /alter trigonus est horoscopo; Lunã in. iij. Venerẽ in .v. q̃ ab ascẽdẽte similibus distant iteruallis/ dederũt q̃q; melioribus ac potioribus Ioui. s. atq; Soli loca supra terrã: infirmioribus vero q̃ sub terra: sed & Martẽ eadẽ rõne sexto loco gaudere /Saturnum. xij. voluerũt: qm̃ sũt hæc loca mala sicut illi quoq; planetæ mali. nec dubito pro natura deinde horũ planetarꝝ multas ipis locis ab eis tributas ꝓprietates vt nono vaticinia q̃ Sol dare creditur. Tertio breuia itinera sicut breuius oĩbus stellis spaciũ circuit Luna: Mœrorem. xij ꝓ cõditiõe Saturni. & clãculatios inimicos: Sexto seruos & morbos/ ob naturã nocentis sed efficacis agilisq; planetæ. Quinto gaudia filios voluptates ob Venerem/ quã & pulem harꝝ reꝝ nõ magis iudicio statuerũt q̃q; de stellæ nitore/ radijs/ & pulchritudie: vnde illud alma supne nectariũ ridens q̃re credita antiq̃s elegãtiarꝝ & venustatis dea talibus vsi demõstratiõibus q̃si filiæ araneæ rete pstigiosum cõtexuere. q̃d si ꝓcul aspicias fallat mentita filoꝝ magnitudine & illecebra textus nouitatisq; lenocinio/ si commi nus intuere cõtẽnax/ si tãgas manu disrũpas atq; dissoluas. Auxere nepotes inuentũ patrũ quoq; fuit figmentum antiqus eo robustius latẽte magis originis fraude/ quodq; euenit semp auctoritatẽ ætate cõciliante. Neq; vero nos oĩa diximus tm̃ inuẽtionis methodũ/ hoc est erroris lubricũ demõstrauimus: cætera vero ad id exemplum leuissimis. s. oĩa coniecturis/ & tenui nixa dissimillimaq; similitudine/ etiam reꝝ terrenarũ. qualia sunt illa fœlices esse planetas cũ procedũt infaustos cũ retrocedunt/ cunq; etiã stare credunt̃: quasi negẽt retrocedẽtes/ q̃d ꝓmiserãt: expediãt ꝓcedẽtes q̃d pollicent̃: morent̃ subsistẽtes q̃d largiunt̃. Deficientẽ Solẽ & Lunã parere magnas calamitates. Nã hæc imprimis terrificãt ignota causa/ quasi vel deferentibus nos deis vel abrogãtibus. in apogeo positis stellis nascentẽ exaltari/ qm̃ is locus etiam sit altissimus/ partes Lunæ: tã alioꝝ deinde syderꝝ: postremo & auenæ: & fabarꝝ quis inuexerit. error explicatũ. lib. octauo. Post q̃q; aũthmõi cõiectamentis hæc dogmata fundauerunt/ cœperunt geneses obseruare nascentiũ/ & si semel aut iterꝝ casu dogmata respõdissent experimẽto nulla iam fides nulla maior erat auctoritas/ vt si forte gratia verbi natus aliquis Marte Scorpiũ occupante bello claruisset/ indubiũ habebatur Scorpiũ esse Martis domiciliũ/ quasi nõ lõge sit aliud Marte sic posito aliud a Marte bellicosum nasci: quasiq; vt diximus expiri fideliter q̃q; possent in cælestium motibus tãta delinquẽtes. Annotabant igit etiam quæ euenerant dño genituræ cuiusq; pia themate & regulas inde cano-

Vnde affinitatẽ planetarũ & signorum. Vnde exaltationes.

Locoꝝ proprietates vnde.

Retrocessio. Defectus luminarium.

neſcꝫ condebant; qmꝫ nõ erat hæc via verorum expimentorꝫ ſed illis pro ratiõe caſus atꝫ temeritas/ideo & alijs/& iſdem etiam alias obſeruantibus/aliter cõtingebat: quo factum vt tot euaſerint pene aſtrologiæ/ꝙt erant obſeruantes; vnde illa confuſio pugnantiaꝫ opinionum quas ꝓximo libro late ſumus executi.

Caput VI Quibus fomentis aucta quomodo propagata.

Ic de nugacibus orta cõiecturis fallacibus adoleuit expimẽtis/ſota ſæculi vitio: nutritaꝫ hoium curioſitate; nullo nõ auido futura de ſe ſciẽdi/atꝫ ea e cælo veriſſime peti: quotus em ꝙſꝫ de populo de ſcholaſticis etiã ꝯꝫ non recte de cælo petũr iſta/cognoſcat? accedebãt principũ ſtudia nihil nõ credẽtiũ ob impetritiã: necnõ ſperãtiũ ob cupiditatẽ. ꝙbus ſi qñ de cælo fœlicitas ꝓnũciabaꝫ (ꝓnũciabaꝫ aũt ſemp) tã nolebãt euerti aſtrologiã ꝯꝫ ne iſtã quoꝫ fœlicitatẽ: ꝑdicebãt interdũ vera/nunc temere; nũc aſtute; nũc dæmone ſuffragante/modis ꝙs explicauimus, qd cuiq; etiã nõ ſuccedat multa ꝑdicẽti. Tñ vero plauſus acclamationes/& tñ mille mendacia ſtatim obruebat oblitio. ſed & multa illis fides auctoritaſꝫ ab oraculis nõ mõ ꝓbantibus iſtã artẽ/ſed exercẽtibus. Interrogatus apollo mas an fœmina naſceretur? fœmina reſpõdit qm in cõceptu ad Venerẽ Luna ferebaꝫ. qd ꝙ maius teſtimoniũ ꝓfeſſioi ꝯꝫ deos habere auctores? nouerũt. ſ. improbi dæmones ſic nõ ſolum a noſtris/ſed a Platonicis quoꝫ nũcupati/nouerũt inquã ſub vna ſuperſtitione quantũ mundo veneni ꝓpinarent: qd cũ altius in venas penetraſſet primũ qdem fidẽ adimeret religioni/ſummo hominũ bono/quaſi de cælo pẽdẽte fatali neceſſitate ẽ; ſi nulla miracula: nulla diuinitus ꝑ cognitio futurorꝫ: ſed vi cõſtellationũ oĩa ꝓuenirẽt: tũ vitijs patrociniũ faceret cælitus in nos deſcẽdẽtibus atꝫ adeo fortaſſe bonis ſiquidẽ quæ a natura bona oĩa ſunt: inſicere demũ bonas artes medicinã & phĩam vt quas nõ euerteret/ſicut nec theologiã/contaminaret tñ & phĩam qdẽ a rõnibus veris ad fabulas: medicinã a naturalibus efficacibuſꝫ remedijs ad vanas obſeruatiões/& anilia deliramẽta cõuerteret: fieretꝫ vna peſtis puerſæ ſuperſtitionis & corpi & aĩo ſimul exitialis. videbant peſſum ire prudentiã, ꝙ ẽ iã cõſuleret aſtrologia qd agẽdum: ꝙ tpe: ꝙ rõne ſedẽs in ipa ſtolidiſſima vanitas vitæ clauũ in manu teneret, poſtremo ſperabãt fore qd euenit quæ vna de cælo mathematicis ſupputationibus captaret auctoritatẽ/reliquarꝫ ſuperſtitionũ minus fraudem diſſimulatã/minus fucatã infirmitatẽ/obtegeret. nec vanæ putarent quæ cæleſtis doctrinæ ſequaces appẽdices/& alũnæ forẽt. necꝫ em vlla eſt (vt oſtẽdimus. lib. primo) ꝙ quidẽ aſtrologiã vel ſociã/vel parentẽ/vel ducẽ non agnoſcat. An non dígna res igiť, ꝙ ꝙ ſe quoꝫ facerẽt aſtrologos dæmones nocẽtiſſimi: nihilꝫ nõ procurarent/quo magis idées peſtifera ꝓſuaſio ſenſus hoĩum ſtudiaꝫ poſſideret: nam uſos dæmões in oraculis aſtrologorũ regulis/credendũ ob aliud ꝯꝫ vt fallerẽt id eſt fallaciæ fidem facerent: quis addubitet etiã Porphyrianus? qñ ipe Porphyrius tunc mẽtita dicat oracula cũ aſtrologicis nixa dogmatis reſpõdebãt ꝙd nõ euenĩſſet ſi vera foret. futuricꝫ præmonſtratrix qñ in ea latere dæmones peritiſſimos rerꝫ naturalium/nihil poterat. his fomẽtis adulta ꝑſidijſꝫ multa Aegyptios & Chaldæos penitus occupauit/peperitꝫ ſtatim apud eos ſuperſtitioſam medicinam. ſcripſit em Necipſus in Aegypto. qui decanus quẽ morbum faceret: cuiuſꝫ rurſus decani poteſtate curaret: rem habitam in archanis interꝫ myſteria quaſi non arbitraria vt demõſtrauimus iſta partitio decanorum irriſaꝫ & neglecta penitus a Ptolomæo hinc ſtatim emenſa magia/quæ ſicut alias quoꝫ ſuperſtitiones ĩ libris de vetriæ aſtrologiæ ſuperſtitioſæꝫ medicinæ quæ ſicut alias quoꝫ ſuperſtitiones ĩ libris de vera fide aduerſum ſeptem hoſtes ſingulatim confutauimus.

Quare dæmões aſtrologiã ꝓbarint.

Quot rebꝰ noceat aſtrologia.

Religioni vtiis patrocinatur Bonif. artibꝰ piylosophiæ medicinæ: prudẽtiæ Aſtrologiæ tegmẽ aliarum ſuꝑſtitionũ

Porphyrius Supſtitioſa medicĩa vnde orta.

Magia vnde & qd ſit.

Libri de vera fide aduerſus ſeptẽ hoſtes.

Caput VII Quomodo ab Aegyptijs ad alios Aſtrologia deuenerit.

AB Aegyptijs & Chaldæis ad Græcos aſtrologia deuenit: ſed per auctores ignobiles. Nam excepta domibus circulatorꝫ/liciũ & academiã non intrauit. Sed nec in porticum: quoꝫ licet ꝓcurante thale cõcorditer admiſſa nec qui poterat atomis & vacuo aſtrologiæ tamẽ credere potuit. Epicurus, Primus centeſimo

Epicurus Ptolo.

& quadrageſimo poſt Chriſtũ anno bene audiens in litteris eam coluit Ptolo. ſed pariter ꝯꝫ cæteri/ita vt nõ tam inſaniæ iſti fauere ꝯꝫ modũ ponere voluiſſe videat: vt cuꝯꝫ auctoritas vnius hominis ſemꝑ mathematici/raro phyloſophi. tot contra in mathematicis phyloſophiaeꝫ hominũ clariſſimorꝫ obſtãtibus ꝓiudicijs/relabiť. Rapuit nomen Ptolo. Græcos aliquos in errorẽ/alioquin ad ſuperſtitionem ꝓpenſos vt Porphyrium cuius nimiã in cultu dæmonũ operã curãꝫ ſuperſtitionũ & ꝓceptor Plotinus/& diſcipulus Iãblicus damnauerũt. A grecis ad arabes maiori tamẽ auctoritate deuoluta mirantibus illis ꝙquid a grecis ſcriptũ inueniebant: & in nominibus Aegyptiorũ & Chaldæorꝫ vanam illam antiqtatis ſpeciem ſuſcipientibus ſicut autẽ acceptã illã a barbaris repurgauit ꝓ viribus circũciditꝫ Ptolo. prudentiſſimus aſtrologorꝫ/ita acceptã a Græcis/Grãmaticus qdam Aboa. & ſcriptor hiſtoriæ refert nugis & fabulis inumerabilibus/fecitꝫ aſtrologiam pene tanto peiorem aſtrologia Ptolo. quanto bonis artibus peior eſt aſtrologia/factus homo ad inanem loquacitatẽ/nec modo phyloſophiæ ſed aſtronomiæ quoꝫ fere penitus inſolens/ſugillatus a doctiſſimo quoꝫ aſtrologorum: multitudini gratus apud quã magnus qui plura dixerit/non qui meliora. Creuit autem ꝓ ea tempora ſtudium mathematicæ ſicut totius quoꝫ phyloſophiæ diſciplinarumꝫ omniũ in Hyſpania/in qua cum regnaret Alphõſus in numeris mathematicis & cæleſtiũ motuũ ſupputatione diligẽtiſſimus. amaret quoꝫ diuinatricem vanitatem alioquin phyloſophiæ ſtudijs nõ imbutus & in eius gratiã Arabum & Græcorꝫ multa eius artis monumẽta ad nos ꝓuenerunt/ꝓ Ioannẽ ꝑſertim Hyſpalenſem & Michaelem Scotum ſcriptorẽ nullius ponderis multæ vero ſuperſtitionis. Amplexatus hæc primum Albertus vtpote noua/natus em ꝓ ea tempora ſed puto non tam ſenex, ꝓbauit ꝯꝫ iuuenis: ſicut & magica adoleſcens cum vulgaſſet matura ætate deteſtatus ẽ ſanctiſſimam in cœnobio & inculpatã vitam degens. Factum tñ tempore, ꝓcedẽte cum diuturnitate traditiõis: tum multitudie ſcriptorꝫ & quadam cũ mathematica aſtronomia tam nominis ꝯꝫ ſubiectarꝫ rerum/affinitate; vt fere in cõtrouerſiam iam veniret an ſine fallacia ſcientia? an ſuperſtitio foret? verum licet tam multis ſæculis a multitudine exceꝑta cuius ꝓprium nihil ſapere a ſuperſtitioſis exculta/quorꝫ ſcire delirare eſt: curioſis ꝙſita nullo iudicio viris ita ſemꝑ vt primo li. monuimus a prudẽtibus a phyloſophis/ſã ctiſſimis viris irriſa cõfutata profligata fuit. Nam quo tpe cum idolorꝫ cultus in Aegypto atꝫ Chaldæa cũctꝫ omniũ vanitatũ inſania adoleſcebat/apud Hebræos veri dei cultores ꝑ Moſem/ꝓ Eſaiam: ꝓ Hieremiã/ꝓ alios ꝓphetas: voce/ſcriptiſꝫ damnabatur ĩ Græciã cum venit Pythagoræ non placuit auctore & Diogene & Theodoreto: Platonici & Peripathetici ne dignam qdem putauerunt de qua verba aliqñ facerẽt: vt quã in ter artes circulatrices haberẽt. Eudoxus Gnidius legiſlator prudẽtiſſimus (ſcripſit em leges ciuibus ſuis) idem magnus ſub Platone phyloſophus: ĩ mathematicis vero princeps ætatis ſuæ omniũ conſenſu/nullo modo credendũ aſtrologis affirmauit: ſcriptũꝫ reliquit fecerũt idem aliquot poſt ãnis Caſſander ac Archelaus inſignes mathematici: fecerũt Panetius & Carneades graues vericꝫ phyloſophi. Romã quotiẽs veniebãt vel ex Aegypto: vel ex Babylonia diuinatores iſti: totiens eos Romana illa prouidẽtia ſeueriſſimis legibus vrbe ſubmouebat: ſic ſub Tiberi: ſub Vitellio: ſub Diocletiano: ſub Cõſtantino: ſub Gratiano: ſub Valẽtiniano: ſub Theodoſio: vt deſerere ꝓfeſſionẽ vel pœnas dare profeſſiõis coacti ſunt. Hadrianus horum ꝑſtigijs cur ſit delectatus ſatis manifeſtũ/nam ꝓpenſione qdam naturæ Aegyptũ ſic adamauit/vt nihil Aegypti acum poſſet illi non placere: quo tpe tñ Phauo. illos aperte: Plutarchus oblique grauiſſimo vir iudicio ſugillauit: Mox ſub Ptolo. cum paꝛ viſa eſt honeſtari ſtatim & Plotini magni Platonici: & Alexãdri aphrodiſiadæ inſignis ꝓpathetici & Origenis ĩ omnibus diſciplinis eminentiſſimis/iudicijs infamata eſt. Cum ad Arabes venit: detinuit qdem Abenzagel/& Aboaſares/nec dialecticos hoies: nec phõs Aueroes & Auicen. non detinuit, vbi vero in Academia Pariſienſi primitus apparuit vix impetratum a cu

Eudoxus

Nota.

Nota: Alphonſus

Albertus

Nota.

rioſis ḡn internitioni data ſub ignibus deliteſceret: cūq; aliq̄t poſt ānos honeſtare eam Rogerius Bacchō & alīq̄ qdā conarēt. Reſtituerūt eis viri doctiſſimi Guielmus Aluernius ep̄s Pariſiēſis: & poſt eū Nicolaus Oreſmus mathematicus excellēs: & Henricus ex Aſia: & Ioannes Caton: & Brenlanlius Britānus aſtrologiam non ſolum qua pte læ dit religionē/ſed plane totā/vt vanā falſamq; deteſtātes. quare nō ita vnq; artis nomē obtinuit vt in p̄ſcriptū abierit. Nā ſemp aliqs veritatis patronus obnunciauit.

FINIS

Ioannes Franciſcus Picus Mirandula Sacratiſſimo patri Oliuerio Caraffæ epiſcopo Sabinēſi/Cardinaliq; Neapolitano. S.

HPollonium thyanæum pater amplíſſime/dum ob litteras capeſſendas peregrinationem illam a Philoſtrato poſtea celebratam ſuſcepturus eſſet/optaſſe legimus: vt viros bonos & inueniret & agnoſceret: idq; etiam a ſole conceſſum iri ſibi multis præcibus expetiuiſſe. Quod quidem votum citra culpam nō laudari magnope non poteſt: ſicut ip̄a ad ſolem deprecatio non vituperari: hoc enim vulgus eruditū & rude congenito veritatis noſcende lumine/paſſim prædicat/vt validiſſimas omittam ratiōes & diuinor̄ eloquiorum teſtimonia. At ſi optādum eſt id muneris/efflagitandūq; a deo optimo maximo/illis proculdubio ſummopere lætandū eſt: quibus non modo obtigerit bonos agnoſcere: ſed etiam hos ip̄os & in propria familia & ſanguinis ſibi nexu deuinctos reperire potius q̄ inuenire/indeq; aliquē eorum fructuum conſequi. quos bonorum parit amicitia. Quæ mihi diuina beneficentia euenit ſe neq; inficias eo/neq; diſſimulo cum Ioannem Picum Mirandulā Galeotti patris fratrem hominem profecto dignum /quem Apollonius trās Caucaſum & Brachmanas ſed & aduſq; aduerſum orbem auide rimaretur itra parietes domeſticos compererim: multiſq; ab eo beneficijs cumulatus extiterim. Huic ego nobiſcum degēti dum par pari referendum eſſe quoad poſſem iudicauiſſem Eo magis defuncto cenſui debere repēdi ſuſcepta officia quo cum eius gloria & ſtudior̄ periclitabatur vtilitas: & non mediocrem eccleſia patiebatur iacturam. Quāobrem pro eo quæpiam nec ſemel/ mandaui litteris ip̄iuſq; opa diuturna & anxia veſtigatione nobis aſcita in multa exemplaria trāſfundenda curaui/laboratum autem mihi ſummope eſt in reparandis libris omnem diuinatricem aſtrologiam funditus eruentibus: quādoqdem eiuſmodi characteribus delineati erant (qui erat homini mos) ob ſcribendi dictandiq; velocitatem: vt cuiuſuis alterius linguæ q̄ latinæ ſpeciem præſe ferre viderentur: tot interliti lituris vt non facile ī ternoſceretur quid pro diſpuncto quid pro emendato haberi deberet /tot præterea partibus lancinati diſcerptiq; vt vix ab auctore ipſo exſcribi poſſe iudicaretur. Hos ego libros (ſi non magis theſauri q̄ libri) veluti rediuiuos a nobiſq; nuperrime ab interitu reuocatos cum cui deſtinare inſcriberecq; deberem diu mecum cogitaſſem: occurriſti tu mihi p̄ſul ſacratiſſime a quo digredi nullatenus valui. Nā cui & congruentius & honeſtius q̄ tibi doctiſſimi hominis ciuſdēq; conſanguinei litteraria monumenta dedicare potui? & illa potiſſimum: quæ noſtræ chriſtianæ religioni aduerſos errores refellūt cū & litteris polleas: & ob Ioannem Thomam Caraſam Magdaloni comitem ſocerū meum: cui arctiſſima cognatione deuinciris: ſis etiam mihi neceſſitudine cōiunctus: atq; eam inter ip̄ius religionis homines geras perſonam quæ ſit proxima ſupremæ. Ea igit̄ volenter ſuſcipe: & cum a maximis verſandis negocijs aliquid ocij ſuffuraberis perlegas obſecro: in ip̄a lectione ſimul cogniturus ſimul gauiſurus artē illā aſtrologicā: ſiue (vt loquar rectius) peſtē quæ iam truci elata rabie q̄q̄ ſubdola fronte virus inſtimulans in noſtrū exitiū debacchabat ip̄ius Ioannis Pici patrui ope validiſſime extinctam.

Vale pater amplíſſime. Mirandulæ. iiij. kal. Iulias.

Summatim hæc inſūt libris ſingulis diſputationū Ioannis Pici Mirādulæ frāq; principis aduerſus aſtrologos.

PRimo p̄fatio itē aſtrologiam a phīs: a ꝓphetis: a cæſaribus: a pōtificibus eſſe damnatam: qualeſq; fuerint qui aſtrologica ſcripſere. fol. CXV

Secundo inutilitas: falſitas ꝓfeſſionis in vniuerſum: ignorātia & indiligentia ꝓfeſſor̄ noſtri tp̄is. Item cur aliq̄n vera prædicant: cum profeſſio

Tertio rationes aſtrologiæ veritatē approban (ip̄a falſa ſit. CXXI

tes afferuntur/poſtea diluuntur & retorquentur. CXXVII

Quarto non fieri a cælo quæ credūt aſtrologi: item quæ a cælo non ſiunt ab eo non ſignificari: & quæſtiones ſeu interrogationes eſſe inanes. fol. CXLIX

Quīto magni orbes: ſaturniæ reuolutiōes: magnæ cōiūctiones eliminātē. CLVIII

Sexto deſtruuntur domus: ſigna: aſpectus: obſeſſiones: & combuſtiones: retrogradationes: caput & cauda draconis: antiſia: præcipientia ſigna & obedientia. Exaltationes trigoni vel triplicitates: facies: termini: dodecathemoria: nouēnæ: monomiriæ: graduum proprietates: partes: anni climaterici. fol. CLXVII

Septimo continet̄/initia fati ſeu particularis/ſeu vniuerſalis: & vel hominis vel alterius cuiuſq; rei/nō bene capi: Item tēpus quo aliquid ſit futurum/ꝓperam per directiones: aut aliam viam definiri: multiplexq; error in ſtellis fixis. fol. CLXXX

Octauo/icertū eē numer̄ ſphæraꝝ: & q̄t̄q̄t ſtatuāt certū eſſe errorē aſtrologor̄. Itē de erratis ſup drīa imaginū & ſignor̄: itē de imaginibus inuiſibilibus. CLXXXVII

Nono cōtinet̄ de incertitudine natalis horæ/ac alior̄ initior̄/deq; erratis diuiſionis domor̄: ſignor̄: locor̄: planetaꝝ: motus. viij. orbis & directionū. fol. CXCII

Decimo rōnes aſtrologor̄ qbus ſua roborare dogmata ſatagunt: ad quinq; redigūtur genera: hæq; oēs oſtendunt̄ inefficaces eſſe/ſupq; deridiculæ. fol. CXCVIII

Vndecimo/non poſſe per experientiā haberi: aut ſi qua comparari poſſit experientia nondum illam eſſe habitam. fol. CCVII

Duodecimo non eſſe habitam per reuelationem: Item vbi nata/aucta/alta: & quomodo propagata. fol. CCIX

Tabula capitum totius operis incipit.

Primus liber non ē in capita plura diſtinctus: ſed vnico capite/auctoritate phyloſophorum: ꝓphetarum: cæſar̄: atq; pontificum aſtrologiam deiicit.

Secundo libro continentur/inutilitas & falſitas profeſſionis: ignorantia & indiligentia profeſſorum. II libri capita

Caput primum. Incertam eſſe artem iſtam iudicio etiam principum illius.

Caput. ij. Auſpicationes quas electiones dicunt inutiles eſſe teſtimonio vnius aſtrologi ratione & experientia.

Caput. iij. Nō eē vtilem aſtrologiam in decernēdo q̄d ſit agēdū quid fugiendum.

Caput. iiij. Nō eē aſtrol. religiōi vtilē: q̄d Rog. Bac. & Pe. Alliac. exiſtimarūt.

Caput. v. Quā noxia ſit aſtrologia quāq; peſtifera chriſtianæ religioni.

Caput. vi. Fallacē eē hanc artē: ſi q̄ ſit tū ꝓpter plura: tū ꝓpter diſcrepātes aſtrol. ſnīas.

Caput. vij. De ignorantia aſtrologorum noſtræ ætatis.

Caput. viij. De indiligentia aſtrologorum noſtræ ætatis quæ tanta eſt/vt etiam ſi vera eſſet aſtrologia/veri ip̄i eſſe non poſſent.

Caput. ix. Raro euenire q̄ dicūt aſtrol. qd tū externis tū domeſticis exēplis oſtenditur.

Caput. x. Cur aſtrologi aliquando vera prædicant.

Tertio libro continent̄ rationes aſtrologis fauentes & diluuntur. III libri capita.

Caput primū. Quid lib. p̄cedenti actū ſit & q̄d deinceps agendū quove ordine.

Caput. ij. Quicunq; rationes quibus aſtrologia roborari poſſe videtur.

Caput. iij. Retorquetur prima ratio atq; oſtenditur cælum cauſam eſſe vniuerſalē ne

q̄ ad ipſam indiuiduorum varietatem referendam.
Caput.iiij. Cælum qualiter motu agat & lumine & elementorum metheorologicorū
mineralium viuentiumq̄ vniuerſalis cauſa ſit.
Caput.v. Præter cōmunem motus & luminis influentiam nullam vim cæleſtibus pe-
Caput.vi. Lunæ lumen ſicuti & ſolis vitale eſſe: neutrūq̄ frigus aut (culiarē ine ſſe.
humiditatem præterq̄ per accidens facere.
Caput.vij. Non poſſe defendi dogmata aſtrologorum vt putauit Auenazra ſi omnes
Caput.viij. Obiectio aduerſus ea quæ dicta ſunt. (ſtellæ ponuntur calidæ.
Caput.ix. Soluitur obiectio atq̄ oſtenditur/neq̄ ſpecificas neq̄ indiuiduales rerū dif-
ferentias a cæli motu pendere.
Caput.x. Stellas alias a ſole & luna/aut nihil/aut certe parum in nos agere
Caput.xi. Quo pacto ſtellæ eadem alias aliter in nos agere poſſint.
Caput.xij. Quæ effectuum varietas in cælum redigi poſſit & quæ non.
Caput.xiij. Solem multa operari quæ ab alijs ſtellis fieri aſtrologi putant.
Caput.xiiij. Lunæ vis quō varietur & dies quoſdam lunæ citra ſuperſtitione obſeruari.
Caput.xv. Aeſtus maris in aliam cauſam q̄ in lunam referri poſſe/inquam tam & ſi re
ferantur nihil inde iuuari aſtrologiam.
Caput.xvi. Galeni ſentētia de creticis diebus eos ad lunam referentis confutatur.
Caput.xvij. Periodos humorum ad ſyderum motus non eſſe referendos.
Caput.xviij. Infœlicitatem octimeſtris partus ſaturno non eſſe aſcribendam.
Caput.xix. Cur nautæ/medici/agricolæ/vera ſæpius predicant q̄ aſtrologi.
Caput.xx. Nō oīa quæ ab aſtrologis p̄dicuntur de primis qualitatibus dependere.
Caput.xxi. Nec noxas elemētorum/nec damna noſtrorum corporum eſſe a cælo.
Caput.xxij. Ingeniorum & morū varietatē non oīno pendere a primis qualitatibus
Caput.xxiij. Neq̄ bella neq̄ externa a primis qualitatibus pendere.
Caput.xxiiij. Occultas vires cæleſtibus non ineſſe per quas occultas inferiorum rerum
proprietates producant: ſed calorem tantum lumenq̄ viuificum.
Caput.xxv. Si ſua cuiq̄ ſyderi & propria vis cōcedatur: eſſe tamen illam vniuerſalem.
Caput.xxvi. Epilogus huius lib. cū reiectione quarundā rationum aſtro. in ipōs argu-
Caput.xxvij. (mentātes.

IIII libri capita.

¶ Quarto libro continetur de cæli efficentia & ſignificatione.

Caput primum. Qui mos ī diſputando ſeruatus & deinceps ſeruandus: tum ſi detur
aſtrologis quod maximum dant theologi/aſtrologiam tamen nihil eſſe.
Caput.ij. Fortuita a cælo non eſſe.
Caput.iij. Quomodo rerum fortuitarum cauſa ſit deus: quomodo angeli/ quomodo
cælum: quomodo nos: quomodo fortuna.
Caput.iiij. Ad cælum non eſſe referendum ſi quid a nobis fit q̄ noſtras vires excedere
videatur ſed potius vel ad angelos vel ad deū/atq̄ inibi de fato multa vtq̄ diuina p̄-
uidentia noſtram libertatem non tollat.
Caput.v. Nec præterita nec q̄ ad alios attinent poſſe ex aliq̄ cōſtellatione præuideri.
Caput.vi. Futura multo poſt tempore a præſenti conſtellatione effici non poſſe.
Caput.vij. De auſpicatiōibus q̄s electiōes dicūt: q̄ vana & impoſſibilis ſit aſtro. ſnīa.
Caput.viij. Aſtrologos mentem noſtram cælo ſubijcere q̄q̄ vt ſunt aſtuti id diſſimu-
Caput.ix. Mores hominum a cælo non fieri. (lare conentur.
Caput.x. Malas leges ſicuti nec bonas cælo non ſubijci.
Caput.xi. Corporeas diſpoſitiones non effici a cælo.
Caput.xij. Non poſſe cælum eius rei ſignum eſſe cuius cauſa non ſit.
Caput.xiij. Siue ſigna ſint ſydera: ſiue cauſæ/partem tamen aſtrologiæ quæ eſt de iter-
rogationibus nullam eſſe.
Caput.xiiij. Diuina miracula a cælo nec fieri/nec ſignificari: ſed miracula miraculis/ſi

cut naturalia naturalibus indicari.
Caput.xv. Per ſtellam magorum non poſſe conſtellationem aliquam intelligi: & de-
claratio quarūdā ſcripturarū q̄ imperitis poſſent videri aſtrologiæ adſtipulari.
Caput.xvi. Quæ naturæ vires ſupergrediuntur quātum ad id etiam quod in ſe natura
le continent a cælo ſignificari non poſſe.

V libri capita.

¶ Quinto libro continetur confutatio earū rerum per quas variari volunt influxus.

num quibus magna rerum humanarū euenta adſcribunt.
Caput primū. Decreta aſtrologorū circa magnas cōiunctiones vtiliter confutari & q̄
mēdaces ſint de p̄hēſi q̄ de magnis ſuperiorū rerū mutatiōibus p̄ eas voluerūt iudicare
Caput.ij. Quibus vijs aſtrologi de grandioribus rebus iudicium ferant magnorum q̄
vrbium reprobatio.
Caput.iij. Saturnias reuolutiōes Aboaſaris inuentū & hiſtorijs & rationi aduerſarij
Ca.iiij. Ordo eorū q̄ dicēda ſūt & diſſidētes aſtro. opiones circa magnas cōiunctiones
Caput.v. Planetas magnis cōiunctionibus iūctos nō plus poſſe q̄ diuiſos: magnaſq̄
iſtas coniunctiones nouū eſſe inuentum de malo Ptolomæi intellectu natum.
Caput.vi. Præcipuos aſtrologos medijs vſos eē cōiūctiōibus nō veris: tū alia errata il-
Caput.vij. Quis ordo ſeruādus/& Alliacēſem aliud alias ſenſiſſe. (lorū circa eaſdē.
Caput.viij. T̄ps rerū nō ab aſtrologia/vt putauit Alliaceñ. ſed ab hiſtoria eē petēdum.
Caput.ix. Sūma ſniæ Alliac. in li. quē de cōcordia aſtrologiæ & hiſtoriæ prætitulauit.
Caput.x. Erraſſe multifariam Alliacenſem: & vt quæcunq̄ ſupponit concedanī: non
tamen efficere eum quod vult.
Caput.xi. In diſſuuij cōiunctione tum inter ſe/tum a veritate aſtrologos diſcrepaſſe at-
q̄ vt detur illis quicquid petunt. non tamen id eos probare quod contendunt.
Caput.xij. In Moſis cōiunctione & meſſiæ vaticinio q̄ delirus Abraam Iudæus.
Caput.xiij. Varijs coniuctionibus medijs a variis chriſtianam legem aſcribi: & abſq̄
ratione etiam aſtrologica.
Caput.xiiij. Eam quæ vulgo fertur veram non eſſe Ieſu genituram: nec ex ea indicari il
lum/aut violenta morte moriturum/aut magnum eſſe prophetam.
Caput.xv. Quæ de maumethe dixit Albuma. experimento falſa eſſe deprehenſa.
Caput.xvi. In antichriſti vaticinio alios iā mēdaces appuiſſe/ alios mendaces futuros.
Caput.xvii. Quā leuiter probent aſtrologi ſex tantū religiones eſſe poſſe tum hebræo
rum legem iouiam potius vel ſolarem q̄ ſaturniam dici deberi.

VI libri capita.

¶ Sexto libro cōtinet cōfutatio earū rerum per quas variari volunt influxus.

Caput primū. Quo ordine ſit p̄cedendū ī cōuellēdis aſtrologorū fundamentis: itē fie-
ri nō poſſe/vt aliq̄ ad eadem loca ſydera oīa reſtituant in quibus ſemel fuerunt.
Caput.ij. Per q̄s res aſtrologi variari influxus ſyderū dicāt & q̄ oīno illa in vniuerſum
Caput.iij. Domus aſtrologorum q̄ nullo nixæ fundamento: & q̄ in (abſurda ſint.
earum viribus explicandis aſtrologi inter ſe pugnent.
Caput.iiij. De duodecim ſignis q̄ ficta a mathematicis ſint ad ſupputandi facilitatem:
item circa eadem multipliciter aſtrologos aberraſſe.
Caput.v. Quæ ſit aſtrologorum de aſpectibus ſententia: & q̄ parum rationalis.
Caput.vi. Variæ aſpectuum rationes recitantur & confutantur.
Caput.vii. Quid eos deceperit: nec de aſpectibus experientiam habitam.
Caput.viii. Quæ de obſeſſione dicuntur pugnare his quæ de aſpectibus.
Caput.ix. Planetas ſub ſolis radiis cōſtitutos nō male affici/autvt dicūt aſtrolo. cōburi
Caput.x. Si rationem atq̄ etiam quorundam aſtrologorum auctoritatem ſequi volu
mus planetas retrogradientes fortiores videri q̄ directos.
Caput.xi. Caput & caudam interſectiones eſſe imaginariorum circulorum nulla natu
rali vi prædictorum/quibus in prædicendo antiquiores vſi non ſunt: nec in eorū vi
ribus concordant recentiores.

Caput.xij.Origo antiſiorum:neq; eis in præſagiendo vſum Ptolomæum & quãtum in his Maternus & Haly aberrauerint.
Caput.xiij.In præcipientibus & obedientibus ſignis pariter deceptos aſtrologos.
Caput.xiiij.Cõfutatio rationũ q̃s de planetarũ exaltatiõibus qdã aſtrologi aſſignauere
Caput.xv.Rõnes aſtrologorũ de trigonis & trigonocratoribus:atq; obiter de ſignorũ
Caput.xvi.De faciebus/terminis/dodecathemoriis/Babyloniorũ (ſexu cõfutãtur.
nouenijs/monomirijs q̃ parum cõſtent teſtimonio etiam ipſius Ptolomæi.
Caput.xvij.De gradibus fœmineis/lucidis/tenebroſis:& alijs id genus q̃ eos cõtemſerit Ptol.neq; in eis conuenant alij aſtrologi.
Caput.xviij.Partes vnde ortæ & quãtũ in eis dimetiendis ſecum pugnẽt aſtrologi.
Caput.xix.Dodecathemoriorũ ſententia exploditur & auctores eorum ægyptij cum ſuis quoq; climatericis annis reijciuntur.

VII libri capita.

¶Septimo libro continetur de hora initiali directionibus & ſtellis fixis.
Caput primum.Quid hactenus diſputatum:& quid in hoc libro diſputãdum.
Caput.ij.Ambiguã eſſe horã fatalẽ/ſi qua eẽt in oĩbus rebus quæ nõ momẽto ſed tpe abſoluunt:& in hoĩbus maxime in quibus genitura parum roboris habere videtur
Caput.iij.Ptolomæum plus conceptui q̃ genituræ tribuiſſe cui neq; aliquid tribuẽdũ eſſe Ptolomæi ratio conuincit.
Caput.iiij.Vniuerſalia facta q̃bus vijs aſtrologi veſtigẽt & q̃ parum rationalibus.
Caput.v.aſtrologum nõ poſſe prædicere quanã orbis regione fatum aliquod euenturum ſit:quoniã incertum apud ipſos quæ cui ſigno vel planetæ regio ſubiaceat
Caput.vi.Non poſſe initiũ vnũ cõſtitui de quo totius anni pendeant fata:tum varia a varijs anni ſtatui principia & iuxta hebræos annũ potius autumno q̃ vere inchoare
Caput.vij.De directionibus alijſq; modis quibus tempora futurorum definiunt q̃ parum conſtent q̃ve in his aſtrologi inter ſe diſcrepent.
Caput.viij.Sicuti aſciſcũt inefficacia/ita omittere neceſſaria & q̃tũ errẽt de ſtellis fixis.
Caput.ix.Dogmata aſtrologorũ de ſtellis fixis pugnare tũ inter ſe tũ cum veritate.
Caput.x.Falli etiã aſtrologos in planetis:repetitioq; eorũ quæ hactenus diſputata.

VIII libri capita.

¶Octauo libro continetur de numero ſphærarum/differentia imaginum & ſignorum & imaginibus inuiſibilibus.
Caput primum.Incertum eſſe numerũ corporum ſuperiorum/penes quæ iuxta aſtrologos fati decernendi poteſtas eſt.
Caput.ij.Si ſupra octauam ſphæram alia ſit falſam eſſe veterem aſtrologiã:ſi nulla noua:quam etiam ſi ſit noua ruere omnino neceſſe eſſe.
Caput.iij.Differre imagines a ſignis:q̃q̃ nominibus conueniunt.
Caput.iiij.Chaldæorũ imagines mera eſſe figmenta quidq; ad eas fingendas illos induxerit:atq; errorẽ artificioſarum imaginum & alios plures inde pullulaſſe.
Caput.v.Inuiſibiles imagines neq; ſenſu neq; ratione cognitas eſſe:pugnareq; inter ſe earum auctores:qui non chaldæi aut Indi/ſed arabes tantũ fuere.

IX libri capita.

¶Nono libro continetur de incertitudine natalis horæ ac aliorum initiorum:& alijs erroribus aſtrologorum.
Caput primũ.Epithoma eorum q̃ hactenus confecta:& qd ſequẽtibus libris agẽdum
Caput.ij.Aſtrologum certam genituræ horæ neq; ſemper ici (vndeq; auſpicandũ.
re poſſe neq; per veram regulam explorare.
Caput.iij.Ptolo.dogma q̃d almuſeli ſeu animodar vocãt:& auctoritatibus & rationi
Caput.iiij.Inueſtigationẽ partilis horoſcopi p̃ conceptum falſo Pto (bus cõfutatur.
lomæo ab arabicis aſcribi irrationalem eſſe & a multis aſtrologis reiectam.
Caput.v.Meſſalæ figmentum cum alijs quinq; a Paulo alexandrino recitatis explorãdi horoſcopi modis refutatur.
Caput.vi.Initia vrbium/regnorum/factionum/legũ ignota eſſe/nullamq; artẽ aſtrologos tradidiſſe qua poſſint inueſtigari.

Caput.vij.Incertum adhuc eſſe apud aſtrologos quomodo domus diuidendæ quãtũ earum vires extendantur:& quibus ſignis vtendum.
Ca.viij.Loca planetarũ veriſſime aſſequi eẽ laborioſiſſimũ:deq; inſtrumẽtorũ fallacia
Caput.ix.Variæ ſnĩæ de planetarũ motibus/anni inæqlitate:& maxĩa ſol'declinatiõe.
Caput.x.Vnici gradus errorem:immo & ſolius minutiæ multos iterdum errores parere nec per reuolutiones vel annorum vel geniturarum/aut per magnas coniũctiones aſtrologorum poſſe iudicare.
Ca.xi.Diſſidẽtes ſnĩæ de motu octaui orbis:diſtãtia capitis arietis octauæ a capite arie
Caput.xij.De directiõibus q̃ multiplices aſtrologorũ ſnĩæ. (tis nonæ & auge Solis.
¶Decimo libro continetur confutatio rationum.
Caput primũ.Epilogus eorũ q̃ hactenus cõfecta:& qd ĩ ſequẽtibus agẽdũ ſit libris.
Caput.ij.Rationes aſtrologorum inanes eſſe & radiculas.
Caput.iij.Duplex principium quo aſtrologi decernunt quæ domus ſit fortior/falſum eſſe:vtq; ſit verum:non tamen ex eo id colligi quod volunt.
Caput.iiij.Argumentationes aſtrologorum quibus ſua roborãt dogmata ad quinq; fere genera redigi/infirma quidem & inefficacia.
Caput.v.Rõnes a pabolica ſilitudine ductæ:q̃bus domorũ ꝓbãt ꝓprietates refellunt.
Caput.vi.Confutatio rationum Auenrodã de proprietatibus ſignorum:quæ ab ordine & conſequentia ſignorum ſumuntur.
Caput.vij.Contra rõnes earundẽ ꝓprietatũ quas Aboaſar ex ordine accipit planetarũ.
Caput.viij.Gaudia planetarum cum domibus ruere.
Caput.ix.Rationes Ptolo.de planetarum domibus deſtruuntur.
Caput.x.Facierum & finium rationes iam eſſe reprobatas.
Ca.xi.Qd cui mẽbro ſignũ dñet varie a varijs determiari & ab oĩbus parũ rõnabiliter
Caput.xij.Rationes aſtrologorum quibus proprietates ſignis abſolute cõuenientes aſtruuntur:& quod de ſupradictis ſint reiectæ.
Caput.xiij.Taxatur Ptolo.de planetis loquens/ac ſi ex elementis conſtarent rationes q̃ aliorum quibus planetarum probant qualitates pariter confutantur.
Caput.xiiij.Si concedamus planetas primas efficere qualitates:non eſſe ꝓpterea concedendum alios noxios eſſe alios ſalutares.
Caput.xv.Rationes aſtrologorum de dominis dierum & horarum:anniſq; planetarũ inefficaces eſſe:tum aſtrologos ſæpe vti demonſtratione circulari.
¶Vndecimo libro continetur confutatio experimentorum.
Caput primum.Ex his quæ hactenus ſunt probata patere aſtrologiã experimentis nõ eſſe comprobatam:tum idem multis rationibus probari.
Caput.ij.Si qua expientia hĩ de aſtrologis dogmatis poſſit:eã nondũ eſſe habitam
¶Duodecimo libro continetur q̃ non ſit habita per reuelationem.
Caput primũ.Non eſſe adhibendam fidem aſtrologiæ quaſi reuelatæ.
Caput.ij.Quales ægyptij atq; chaldæi apud quos nata aſtrologia.
Caput.iij.Quid chaldæos & ægyptios in hanc opinionem induxerit fieri fato res humanas & de ſtellis poſſe puideri.
Caput.iiij.In ea q̃ obſeruãda in p̃dictionibus ſtatuerunt quo pacto ineiderint.
Caput.v.Quid obſeruanda illa indicarent/quibus coniecturis definierunt.
Caput.vi.Quibus fomentis aucta quomodo propagata.
Caput.vij.Quomodo ab ægyptijs ad alios aſtrologia deuenerit.

X libri capita.

XI libri capita.

XII libri capita.

¶Finit tabula.

¶Diſputatões has Ioãnis Pici Mirandulæ/cõcordiæ Comitis/lr̃arq; principis/aduerſus Aſtrologos:diligenter impreſſit Induſtrius Ioannes Prüs Ciuis Argentinus.Anno ſalutis.M.CCCCC.IIII.Die vero.XV.Marcij.

n. 10. ad 14. verò non reperiuntur in illo volumine, quod à Dno M. Elend mutuaram, in fine verò additus sunt tractatus s. Commentarius Pici supra Canticum Beniveni: Florentini de Amore divino, secundum mentem et opinionem Platonicorum exaratus, tribus itidem libris constans. qui intelligitur sub priori titulo, cujus n. 14. mentio facta; cum canticum istud Beniveni in breve quasi summam compegerit quod Marsilius Ficinus supra Convivium Platonis eruditè commentatus fuerat.

n. 2. Conclusiones ipsae 900. in hac editione non habentur, quod à Papa R. ea sectio sit [illegible] Breve s. Epist. Pap. R. fol. LXI. b. hujus Editionis [illegible] quae non [illegible] sit ea [illegible] dicta. Caetera omnia Editionis Henrici Petrinae Basileensis reperiuntur hac vetustiore Editione, licet quidem aliter sint ordinata. Conclusiones itaque tantum illae numero 900, in hac editione desiderantur.

Basileensis Editio prodiit ao 1557.

Scalichius Conclusiones 1553 Bononiae primum, dein Romae ad disputandum proposuit ex omni genere scientiae de mundo archetypo, intellectuali, coelesti, elementali, animorum et infernali.